

Dónbeenì páaníi fĩnle vũahũ

Buamu New Testament

Contents

Le Dónbeenì bín-tente vūahú na ó o Matiye túara	1
Le Dónbeenì bín-tente vūahú na ó o Maaki túara	50
Le Dónbeenì bín-tente vūahú na ó o Luki túara	81
Le Dónbeenì bín-tente vūahú na ó o Zān túara	135
O Yeesu tonkarowà Bè-wénia vūahú	172
Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn ho Oroomu kèrètíewa kuure yi	219
Ho nín-yání vūahú na ó o Poole túara nɔn ho Korénte kèrètíewa kuure yi	242
Ho ɲun níí vūahú na ó o Poole túara nɔn ho Korénte kèrètíewa kuure yi	263
Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn ho Kalasii kèrètíewa kuure yi	276
Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn ho Efɛze kèrètíewa kuure yi	284
Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn ho Filiipu kèrètíewa kuure yi	292
Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn ho Koloosi kèrètíewa kuure yi	297
Ho nín-yání vūahú na ó o Poole túara nɔn ho Tesaloniiki kèrètíewa kuure yi	302
Ho ɲun níí vūahú na ó o Poole túara nɔn ho Tesaloniiki kèrètíewa kuure yi	307
Ho nín-yání vūahú na ó o Poole túara nɔn o Timotee yi	310
Ho ɲun níí vūahú na ó o Poole túara nɔn o Timotee yi	317
Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn o Tiite yi	322
Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn o Filemɔn yi	325
Hebere vūahú	327
Ho vūahú na ó o Zaaki túara	344
Ho nín-yání vūahú na ó o Piere túara	350
Ho ɲun níí vūahú na ó o Piere túara	357
Ho nín-yání vūahú na ó o Zān túara	361
Ho ɲun níí vūahú na ó o Zān túara	367
Ho tɪn níí vūahú na ó o Zān túara	368
Ho vūahú na ó o Zude túara	369
Le Dónbeenì Bè-sànkanií na le zéenía là a Zān	371

Dónbeenì páaníi fínle vūahú

New Testament in Buamu (UV:box:Buamu)

Language: Buamu

Provided by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

a467df20-34eb-519b-b410-4474ae8928c4

ISBN: 978-1-5313-0102-6

Le Dónbeenì bín-tente vūahú na ó o

Matiye

túara

Vūahú túaró júhú

O Matiye lé o Yeesu nì-kenínia pírú pun nì-kéní. O bía mí vūahú yi le o Yeesu *Krista lé o kǎnǎlo na khíi buen, yia le Dónbeenì yánkaa dó mí jii nǎn le mí ì na ɓa *zúifùwa yi. O mún zéenía bìo ɓa zúifùwa ya-díwá pánáa o Yeesu.

O Matiye bía a Yeesu teró là a háy-ónmu bìo. O bía le o Yeesu lé o bée na wà ɓueé kǎní ɓa nùpua mí bè-kora yi (Matiye 1–2). O mún bía bìo ó o Zǎn bátízéráa o Yeesu, làa bìo ó o Satāni khàráa wo lora (Matiye 3–4). O zéenía bìo ó o Yeesu sá là mí tonló ho Kalilee kǎhú yi (Matiye 19–28).

O Matiye sankaa o Yeesu kàránló làa cúa-hònú:

1. Ho tǔiá poni bèró yi bìo (Matiye 5–7).

2. Le *Dónbeenì béenì bìo keníló (Matiye 10).

3. Hā wǎhio bìo hẹpun na wee zéení le Dónbeenì béenì bìo yahó (Matiye 13).

4. Bìo le Dónbeenì nùpua ko ɓa ɓua là mǐten (Matiye 18).

5. O Yeesu bíní ɓuenló bìo (Matiye 24–25).

O Yeesu lé o Krista bìo bon

(Luki 3.23-38)

1 O Yeesu *Krista nǎnkāni lé ðiò kà: O Yeesu Krista nǎnkāni can o *Daviide yi, ó o Daviide nǎnkāni ɓèn can o *Abarahaamu yi. ² Ó o Abarahaamu lé o *Izaaki ɓàn maá. Ó o Izaaki za lé o *Zakoobu, ó o Zakoobu za lé o *Zudaa là mǐn zàwa, *

³ Ó o Zudaa zàwa na ó o yú là a Tamaare lé o Fareesi là a Zeraa,

ó o Fareesi za lé o Hesiron,

ó o Hesiron za lé o Araamu,

⁴ Ó o Araamu za lé o Aminadaabu,

ó o Aminadaabu za lé o Naasǎn,

ó o Naasǎn za lé o Salamǎn,

⁵ Ó o Salamǎn za lé o Buaze na ó o yú là a Arahaabu,

ó o Buaze za lé o Obeede na ó o yú là a Uruute,

ó o Obeede za lé o Zesee,

⁶ Ó o Zesee za lé o bée Daviide.

Ó o bée Daviide za lé o *Salomǎn na ó o yú là a Uuri ɓàn háa,

⁷ Ó o Salomǎn za lé o Orobuaamu,

ó o Orobuaamu za lé o Abia,

ó o Abia za lé o Azaafe,

⁸ Ó o Azaafe za lé o Zozafaa,

ó o Zozafaa za lé o Zoraamu,

ó o Zoraamu za lé o Oziasi,

⁹ Ó o Oziasi za lé o Zuataamu,

ó o Zuataamu za lé o Akazaa,

ó o Akazaa za lé o Ezekiasi,

¹⁰ Ó o Ezekiasi za lé o Manasee,

ó o Manasee za lé o Amǎosi,

ó o Amǎosi za lé o Zoziasi,

¹¹ Ó o Zoziasi za lé o Zekonia là mǐn zàwa.

Bún wó ká a *Isirayeele nìpomu á ho *Babiloonasa kíkǎa yi á ɓa vaá wee kǎyá ɓa kǎhú yi.

¹² Bìo ɓa wi ho Babiloonaa yi mu kǎyámu yi

ó o Zekonia ton o Salasiele,

ó o Salasiele za ɓèn lé o Zorobabeele,

¹³ Ó o Zorobabeele za lé o Abiyuude,

ó o Abiyuude za lé o Eliakiimu,

ó o Eliakiimu za lé o Azoore,

¹⁴ Ó o Azoore za lé o Sadooki,

ó o Sadooki za lé o Akiimu,

ó o Akiimu za lé o Eliyuude,

¹⁵ Ó o Eliyuude za lé o Eliazaare,

ó o Eliazaare za lé o Matan,

*1:2 O Zudaa là mǐn zàwa lé bía lé o Isirayeele nìpomu zǐ-júná pírú pun ɓàn maáwà.

ó o Matan za lé o Zakoobu,

¹⁶ ó o *Zakoobu za lé o Zozeefu, o Mari bàn báa.

O Mari mu lé wón ton o Yeesu na ba le *Krista.

¹⁷ Á wáa lá a *Abarahaamu nii wán à buée búe o *Daviide yi, á ba maáwà na sà mín á yú ho píru náa. Ó o Daviide nii à buée búe ho pàahú na ó o *Isirayeele nìpomu á ho Babiloonasa kíkàa yi á ba vaá wee kàyaá ba kòhú yi, á maáwà na sà mín á yú ho píru náa. À bèn lá bìo ba wi mu kàyaamu yi nii wán à buée búe o Krista yi, á maáwà na sà mín á mún yú ho píru náa.

O Yeesu teró

(Luki 2.1-7)

¹⁸ Bìo kà lé bìo ó o Yeesu bìo wóràa á vaá bó a teró yi. Bàn nu Mari fūaamu hía bò nòn o Zozeefu yi.[†] Ká sání ba ya mín, à bún ò o sù lè sání lè le Dónbeenì Há-círì pànká. ¹⁹ Bàn fūaalè Zozeefu fù lée nùpue na téréna. O fù yi wí ò o dé nìyio mín fūaalè Mari yi, ó o wí ò o sánka búe mu fūaamu. ²⁰ Bìo mu wí o sī yi kà, ó o Núhúso Dónbeenì wáyì tonkaro bía làa wo hā kònkórà yi: «*Daviide m̀nmàní Zozeefu, yí h́́zón o Mari fé yaró. Le sání na wí o wán kà ó o sù lè le Dónbeenì Há-círì pànká. ²¹ O ò te o za báa. Fo ò cé o yèni làa Yeesu.[‡] Orén lé yia á à kání mín nìpomu mí bè-kora yi.» ²² Mu búenbúen wó bèra a na à bìo ó o Núhúso bía lè mí jì-cúa fèero jii à yìo lé. ²³ O bía: «Yia yí zū báa á à sì le sání á à te o za,[¶] á ba wé è ve làa Emanuwèele. Bún kúará le: «Le Dónbeenì wí làa wén».§»

²⁴ Bìo ó o Zozeefu sīna, ó o wó bìo le Dónbeenì wáyì tonkaro le o wé. O fó a Mari á yan. ²⁵ Ká a Zozeefu màhà yí wó a làa h́́a yí m̀n fúaa bìo ó o ton mí za, ó o Zozeefu mu có a yèni làa Yeesu.

Ba bè-zūnlowà buée búeekí o Yeesu

2 O Yeesu hía ton ho *Zudee kòhú lóhó na ba le Beteleheemu yi. Mu pàahú ká a *Heroode** lé o b́́e. O Yeesu mu teró m̀ndén, á ba nùpua búì na kàrána zū mu bìo á zū h́́a mànàayio lè mí kúaráwa, á ló lè le wii h́́enfi buée dón ho Zeruzaleemu lóhó, ² á ba tùara: «Ba *zúì-fùwa b́́e na ton á wi wen? Le mànàayire búì hà lè le wii h́́enfi, á zéénia a bìo, á wa ló buara wà buée fūaaní a.» ³ Bìo ó o b́́e Heroode j́́a mu, ó orén lè ho Zeruzaleemusa búenbúen yilera lùnkáa. ⁴ Ó o von le *Dónbeenì yankarowà j́́nása lè ho *làndá bìo zéénilowa búenbúen na wí o nìpomu yi á kúaa mín wán. Ó o tùara ba yi làa hen na ó o kánílo á ko ò o te yi. ⁵ Á ba bía nòn wo yi: «O ko ò o te ho Zudee kòhú lóhó na ba le Beteleheemu yi. Lé bìo á bìo kà lé bìo á le *Dónbeenì jì-cúa fèero túara:

⁶ «Beteleheemu, fo yínón ho *Zudaa kòhú lórá búenbúen bàn ló-za.

Lé fo ó o Núhúso na à dí ũ nìpomu *Isirayeele yahó á à lé yi.»^{††}

⁷ Ó o *Heroode wáa sánkaa von ba bè-zūnlowà mu, ò o tùara ba yi á zūnnanáa ho pàahú binbirì na ba m̀n le mànàayire yi. ⁸ Bún m̀n ó o le ba lén va ho Beteleheemu, ò o bía nòn ba yi: «Mí va a tùaka o háyónza mu bìo sese. Ká mí yí

[†]1:18 Mu lé mu yaamu ká lé bìo ba dīn yí páanía le zī yi. Ba zúifùwa cón ó o h́́nzoró h́́a wee wé kén mín zī à yí le lílú-kùure sī, à lońnáa wo ká a j́́hú téréna.

[‡]1:21 O Yeesu yèni kúará le: «Le Dónbeenì wee kání ba nùpua.»

[¶]1:23 Mí loń Ezayii vūahú 7.14

[§]1:23 Mí loń Ezayii vūahú 8.8, 10

^{**}2:1 O Heroode na bìo bía hen lé o Heroode Nì-beenì.

^{††}2:6 Mí loń Mísee vūahú 5.1

a mɔn, à mi bíní buée bío mu na miì, á inén mún vaá bùaaní a.»

⁹Bìo ba já h́n b́oní so o b́e mu ćn vó, á ba wà. Á ba b́nía wee mi le mànnàayiire na ba ǹnzoñ m̀n lè le wii h́eníí, à le wà á ba bò yi. Pàah́ú na le vaá d́n ho lahó na ó o háyónza mu wi yi, á le d́n. ¹⁰Bìo ba m̀n le mànnàayiire kà síí, á mu wó s̀-wee ba ćn làa sòob́e. ¹¹Á ba yòo zon le zii yi, á zoó m̀n o háyónza mu lè m̀n nu Mari. Á ba líí fàrá mí ǹnkpúná wán à ba bùaaní a háyónza. B́n m̀n á ba feera mí s̀ à ba h́n wo lè ho sánú lè mu biowa búí na sámu s̀, ho *ánsán lè ho *m̀fìrè. ¹²B́n m̀n le Dónbeenì jà ba zeñ wán h́ kònkórá yi le ba yí b́n yí vaa lé o Heroode wán. Á ba wáa lá wá-veere á vannáa m̀n k̀hú.

O Yeesu fànn nùwá lùwa làa wo

¹³Ba bè-zùnlòwà lénlò m̀n, á le Dónbeenì wáyí tonkaro búí buara a Zozeefu ćn h́ kònkórá yi, á bía ǹn wo yi: «H́n f́e o háyónza lè m̀n nu à ù lùwí va ho *Ezipite k̀hú. Va a ḱenì b́n fúuu fúaa kà í khíí le ù b́nì buen. Lé bìo ó o b́e *Heroode á à bío le ba cànkà a háyónza mu búe.» ¹⁴Ó o Zozeefu wáa h́n ho tí-nàah́ú á f́o a háyónza lè m̀n nu ò o j̀n ho Ezipite k̀hú.

¹⁵⁻²¹Ká a Heroode zúna le ba bè-zùnlòwà khà a, ó o s̀i cà làa sòob́e. Ó o ǹn le jii le ba búe ba zà-báawa búenb́uen na ho Beteleheemu lóhó yi, làa h́a bámakaa ho yi. À wáa lá bìa lúlúio yú h́a bìo j̀n jii à líiráa, à héha lè ho pàah́ú na ba bè-zùnlòwà zééní le mí m̀n le mànnàayiire yi. B́n lé bìo á le *Dónbeenì j̀n-cúa f́ero Zeremii bìo na ó o bía á wóràa jii s̀. O bía: «Wáamakaa búí s̀ já ho Aramaa lóhó yi.

Mu wó lè minka wée.

Lé o Araseele wee wá mí zàwa bìo yi.

O yí tà le ba yanka mí

lé bìo ba j́húú bó.††»

O Zozeefu là a háyónza lè m̀n nu kará ho Ezipite yi fúuu fúaa bìo ó o Heroode h́run.

O *Heroode h́mú m̀ndén, ó o Nùhúso wáyí tonkaro b́nía buara a Zozeefu ćn h́ kònkórá yi, á buée bía ǹn wo yi: «H́n f́e o háyónza lè m̀n nu, à ù b́nì va ho *Isirayeele k̀hú yi. Lé bìo á bìa lá wee cà a háyónza mu á à búe wáa h́run.» Ó o Zozeefu h́n á f́o a háyónza lè m̀n nu á b́nía buararàa ho Isirayeele k̀hú yi. Mu wó kà síí bèra a na à bìo ó o Nùhúso bía lè mí j̀n-cúa f́ero jii à yìo lé. O bía: «Í von í za lera ho *Ezipite k̀hú yi.»¶¶ ²²Bìo ó o Zozeefu já à ba le o Aakelayuusi lé yia zon m̀n maá Heroode lahó á lé o b́e ho *Zudee k̀hú yi, ó o zana ho vaa ḱenílò b́n. Bìo á bìo ó o ò wé á zééní ǹn wo yi h́ kònkórá yi, á ba wá j̀n ho Kalilee k̀hú. ²³Ba vaá kará ho lóhó búí na ba le Nazareete yi. Mu wó kà síí, bèra a na à bìo le *Dónbeenì j̀n-cúa f́erowà yánkaa bía à jii sí. Bán yánkaa le ba khíí wé è ve o làa Nazareete nìi.

O Zān Batiisi buera le Dónbeenì b́onì (Maaki 1.1-8; Luki 3.1-18; Zān 1.19-28)

3 Pàah́ú búí buée d́n, ó o Zān Batiisi bìo ba zúna le o wi ho *Zudee k̀hú dùure yi, á wee bué le Dónbeenì b́onì. O wee bío na ba nùpua yi: ²«Mi khíí mu bè-kora wéró yi, à bè le Dónbeenì yi, lé bìo le *Dónbeenì b́enì buée bó.» ³Lé orén Zān mu á le *Dónbeenì j̀n-cúa f́ero *Eza-yii á bía bìo kà síí:

«Nìi búí wee bío p̀np̀n le dùure yi kà síí:

«Mí wíoka ho w̃h́ú
ká a Nùhúso o buen.
Mí muin ho w̃h́ú

††2:15-21 Mi loñ Zeremii vūah́ú 31.15

¶¶2:15-21 Mi loñ Ozeé vūah́ú 11.1

na ò o bè.⁸⁸»

⁴ O Zān dà-zínii tá là a cón-júmúkù varà, á ku-cènní wó lè ho sàahú. O bè-dínii lé ba hawà lè hā sò-kīa sòró. ⁵ Ho Zeruzaleemu lóhósa, lè ho Zudee kōhú nípomu, làa bía bó ho muhú na ba le Zurudēn yi búenbúen á wee buen o cōn. ⁶ Ba wee zéení mí bè-kora ba núpua yahó, ò o Zān bátízé ba ho Zurudēn mu yi. ⁷ Bìo ó o mōn à ba *Farizīewa lè ba *Sadusīewa wee lé buen o *bátèēmù lahó yi, ó o bía nōn ba yi: «Mi yí mōn miten le, dñhioni zàwa yén! Le Dónbeenì sī-cìflè na yòo lua á mi so wee leéka le mi dà à fé miten níi yi le? Lé o yén bía mu nōn mia? ⁸ Héyì! Mí wé wé hā wárà na se, hĩa wee zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi á bò le Dónbeenì yi. ⁹ Mí yí leéka le bìo mi lé o *Abarahaamu mōnmānía á búin mí dòn wáa à yí dé. Le í bío mu na mia: Mí yí mōn hā huua na ká le? Hōn le Dónbeenì yàa pá dà á à wé là a Abarahaamu zàwa. ¹⁰ Á mi cén pa miten bìo sese. Lé le dóorè hónhónía fuan hā vīnsiá kúioró bìo yi. Vīndèe léee vīndèe na yí máa ha hā bía na sī, á dén ù kúii á à sía à kúee mín wán á à cīí. ¹¹ Inén wee bátízé mia lè mu pumu lé bìo mi khú mu bè-kora wéró á bò le Dónbeenì yi. Ká yia á à buen inén mōn, wón á à bátízé mia lè le Dónbeenì Hácírí, lè ho dōhú. O po mi. Í yàa yí ko là a nakāa tenló hūú. ¹² O fuan mí véeró dèe mí níi yi á buée véeráa mí dínló. Á hĩa lé ho dín-poni o ò khuui á à kúee mí nání yi. Ká hā jáakāa hōn o ò cīí ho dōhú na máa hí hūú yi.»

O Yeesu bátèēmù bìo

(Maaki 1.9-11; Luki 3.21-22)

¹³ Mu pàahú, ó o Yeesu ló ho Kalilee kōhú yi á fuara ho muhú na ba le Zurudēn yi. O fuara a Zān cōn le wón bátízé

mí. ¹⁴ Ó o Zān pá, ò o bía nōn wo yi: «Ūnén lé fo lá ko á ū bátízé mi, á léee webio fēn nōn á ū le inén bátízéráa fo?» ¹⁵ Ká a Yeesu mähá bía nōn wo yi: «Día le mu wé làa bún. Lé ká sī á wa ko à wa wéráa à tírāa le Dónbeenì sī bìo jii.» Ó o Zān wáa tà. ¹⁶ Bìo ó o Zān bátízera a Yeesu wó ó o Yeesu ló mu jumu yi. Ho pōn-kéní mu yi, á ho wáayi jii héra, ó o mōn le Dónbeenì Hácírí à le lion lòn háponi o wán á líí wi làa wo. ¹⁷ Á mu tāmú búii sá já ho wáayi á bía: «Yia ká lé í Za na á í bò í tàká wán. O bìo sī mi.»

O Satāni wi ó o khà a Yeesu loñ

(Maaki 1.12-13; Luki 4.1-13)

⁴ Bún mōn á le Dónbeenì Hácírí fuan o Yeesu vannáa le dùure yi bèra a na ò o *Satāni khà a loñ. ² Hā wizooní búará-jun lè mí tīnōnna búará-jun ó o Yeesu wó ò o yí dú, á le hīni dà a. ³ Ó o Satāni vá buée bó a yi, á bía nōn wo yi: «Hā huua na ká fo yí mōn lé? Ká fo lé le Dónbeenì Za bìo bon kénkén, à ū bío le hā huua na ká yèrémá wé ho dínló.» ⁴ Ó o Yeesu bía: «Bìo ká lé bìo túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi: «Dínló mí dòn yí máa na mukāni núpue yi. O núpue mākóo mún wi le Dónbeenì bíonì na le wee bío yi.»»

⁵ Bún mōn ó o Satāni mu fó a vannáa ho Zeruzaleemu, á váa yòo dīnía wo le *Dónbeenì zī-beenì pún-tíahú, ⁶ ò o bía nōn wo yi: «Ká fo lé le Dónbeenì Za bìo bon kénkén, à ū yén lii ho tá yi, lé bìo mu túara: «Le Dónbeenì á à na le jii mí wáayi tonkarowà yi á ba à cōn fo á líí wíoka à bàrà, bèra a na à ū zeñ yí túii làa huee búii.»†»

⁷ Ó o Yeesu bía nōn wo yi. «Mu mún túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi kà: «Yí

⁸⁸3:3 Mi loñ Ezayii vūahú 40.3

*4:4 Mi loñ Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 8.3

†4:6 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 91.11-12

ví ví yí khūaa ũ Núhúso Dónbeenì jii yi hàrì lòn wizon-kéní.»[‡]

⁸ Ó o Satāni mu pá bíníá fọ a yòoraráa le búee búí na dōndōn wán, á yòò zééníá ho tá kána búenbúen, lè mí nàfòró, lè mí semu na wi hā yi làa wo, ⁹ ò o bía nnon wo yi: «Ì ì na bìo kà búenbúen foh ká fo tà líí fàrá ũ nonkópúná wán à ũ búaaníá mi.» ¹⁰ Ó o Yeesu wáa bía nnon wo yi: «Lé bín, Satāni! Mu túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi: Ũ Núhúso Dónbeenì lé yia á ũ ko à ũ búaaní, à mún sá na orén mí dòn yi.»[¶]

¹¹ Ó o Satāni wáa wà ò o díá a Yeesu. Á le Dónbeenì wáayi tonkarowà buara a cón, á buée wó bìo ó o màkóo wi yi nnon wo yi.

O Yeesu búakáa mí tonló ho Kalilee kōhú yi

(Maaki 1.14-15; Luki 4.14-15)

¹² Wizonle búí, ó o Yeesu já le o Zān ba dó ho kàsó yi, ó o wà van ho Kalilee kōhú. ¹³ O yí kará ho Nazareete yi, ò o wà van vaá kará ho *Kapeenayuumu lóhó yi.

Ho lóhó mu wi ho Kalilee vū-beenì jii, ho Zabulon lè ho Nefutalii lùà na bín yi.

¹⁴ Mu wó kà síí, à hā bíoní na le *Dónbeenì jii-cúa fero *Ezayii bía à jii sí. O bía:

¹⁵ «Ũnén Zabulon lè ũnén Nefutalii kána na wi lè ho vū-beenì cón ho Zurudēn nūhú yi.

Ũnén Kalilee na lé bía yínón ba *zúífūwa kōhú.

¹⁶ Minén nìpomu na lá wi le tífírí yi á mōn mu khon-beenì.

Minén na lá kará mu hímú kōhú yi mu yuumu yi

á mu khoomu ló wán.»[§]

¹⁷ Lé bín jii wán ó o Yeesu wáa búakáa wee bue le Dónbeenì bíonì. Bìo kà lé bìo

ó o hía wee bío: «Mi khí mu bè-kora wéró yi à bè le Dónbeenì yi. Lé le *Dónbeenì béenì buée bó.»

(Maaki 1.16-20; Luki 5.2-11)

¹⁸ Bìo ó o Yeesu hía wee vará á bá ho Kalilee vū-beenì, ó o mōn ba ce-pawà nūwā jun. Ba lée maá zàwa, o Simōn na ba mún wee ve làa Piere, lè mín za Āndere. Ba wee yénní mí zùán dé mu jumu yi. ¹⁹ Ó o Yeesu bía nnon ba yi: «Mi buee bè mìl, á ì wé á ba nùpua lé bía á mí wé è yí á à bua à buennáa ì cón làa bìo mí wee paráa ba cewà bìo síí.» ²⁰ Á ba dèenía kúaará mí zùánwà à ba bò là a Yeesu wà.

²¹ Bìo ó o vá van cínú, ó o tìn mōn maá zàwa nūwā jun búí. Ba lé o Zebedee nūwā, o Zaaki là a Zān. Ba wi mí woohú yi lè mín maá, á wee wíoka mí zùánwà. Ó o Yeesu von ba. ²² Mí lahó yi, á ba ló díá mí woohú lè mín maá, à ba bò là a Yeesu wà.

(Luki 6.17-19)

²³ O Yeesu hía wee vará ho Kalilee kōhú búenbúen yi, á wee kàrán ba nùpua ba *zúífūwa kàránló zíní na wi bín yi, á wee bue le *Dónbeenì béenì bín-tente. O wee wéé ba nùpua na mu vāmú lè mí sííwà búenbúen tò. ²⁴ O Yeesu yèni ló fò ho Siirii kōhú búenbúen. Á ba wee fua bía mu vāmú lè mí sííwà wee beé lò, làa bía sáníá wee jí bìo cèrè bìo yi à buennáa o cón: Bía ba cínáwa wi yi, làa bía á le dāndāhíonì wi yi, lè ba mūamúawà, ó o Yeesu wee wéé ba. ²⁵ Ba zāamá-kúii hía wee bè o yi. Ba wee lé ho Kalilee lè hā Lórà Bìo Pírú kána yi, lè ho Zeruza-læmu lóhó yi, lè ho Zudee kōhú yi, lè hā kána na khíi lè ho Zurudēn muhú mōn.

[‡]4:7 Mi loñ Lándá zééníló vūahú (Deutéronome) 6.16

[¶]4:10 Mi loñ Lándá zééníló vūahú (Deutéronome) 6.13

[§]4:16 Mi loñ Ezayii vūahú 8.23–9.1

O Yeesu kàráanna ɓa nùpua le ɓúee wán

(Luki 6.20-23)

5 Ká a Yeesu mɔn bán minka nì-kúii so, ó o yòdora le ɓúee yòò kará. Ó o nì-kenínia wà ɓueé ɓó a yi. ² Ó o wáa lá le ɓióni ò o wee kàrán ɓa kà sí:

³ «Bia zū le mí khon mí yiwa bán júná sī,

lé bìo le Dónbeenì ɓéèni á ɓa níní wi yi.

⁴ Bia wee wá, bán júná sī,
lé bìo le Dónbeenì khíi híi ɓa sīa.

⁵ Bia wayika bán júná sī,
lé bìo ho tá na le Dónbeenì dó mí jii le
mí ì na, á bìo á à sī ɓa yi.

⁶ Bia le Dónbeenì sīi bìo wéro poni wee
ɓúe, bán júná sī,
lé bìo á bìo ɓa wee ca á ɓa à yí á mu jii ì
sí.

⁷ Bia zū mí ninzàwa màkàrí bán júná sī,
lé bìo le Dónbeenì mún khíi zūn ɓa
màkàrí.

⁸ Bia hácírí bò le Dónbeenì bìo mí dòn
wán bán júná sī,
lé bìo ɓa khíi mi le Dónbeenì.

⁹ Bia wee wé à ho héerà keñ bia làa ba
páania wi pàahú bán júná sī,
lé bìo le Dónbeenì khíi ve ɓa le mí zàwa.

¹⁰ Bia ɓa wee ɓéè lò lé bìo ɓa wee wé bìo
le Dónbeenì sīi vā yi bán júná sī,
lé bìo ho wáyai ɓéèni bìo sà ɓa yi.

¹¹ Ká ɓa nùpua wee là mia, á wee ɓéè mi
lò, á wee fúaa há sabíoní lé mi sífwa mi
dání yi ínén bìo yi, se mi júná sī. ¹² Mi
zámaka, mi le mi sīa wa làa sòòbée, lé
bìo le Dónbeenì bùiá beeni pan mia ho
wáyai mu bìo yi. Mu bon, lé kà síi á ɓa
ɓéeraráa le *Dónbeenì jì-cúa fèerowà na
dú mi yahó lò.

(Maaki 9.50; Luki 14.34-35)

¹³ «Minén ka lòn yámú ho díímíjǎ
nùpua tíahú. Ká mu yámú yonyoró ló mu

yi, á ɓa à wé kaka á mu ù bīnī ì zoráa.
Mu cùnú máa keñ ká mu yínǎn à lée yén-
ní mu kúia à ɓa nùpua wé yonka.

¹⁴ «Minén ka lòn khoomu ho díímíjǎ
nùpua tíahú. Ho lóhó na son le ɓúee wán
wé dǎn denkhéen. ¹⁵ Ba máa wé dé fín-
tǎní à ɓún yi làa láahó. Ba wé dé le bàrá
hen na le ko le bàrá yi, à bia wi le zii yi
ɓúenɓúen keñ mu khoomu yi. ¹⁶ Minén
mún ko mi keñ lòn khoomu ɓa nùpua ya-
hó, bèra a na ká ɓa mɔn mu bè-tentewà
na mi wee wé, à ɓa ɓàaání mìn Maá na
wi ho wáyai.

O Yeesu kàráanna ɓa nùpua ho làndá bìo dání yi

¹⁷ «Mi yí leéka le ì ɓuara á wà ɓueé ɓúe
o *Moyiize làndá là ɓa jì-cúa fèerowà
kàránlò jùhú dé. Búeé. Ì wà ɓueé tíi mu
jii lé bìo. ¹⁸ Le ì mì ho tuiá na mia: Hàrí
ho wáyai là ho tá à mia kaka, á ho làndá
ɓàn bín-za na khúekhúe á máa fá ho jii,
fúaa mu bìo ɓúenɓúen véro. ¹⁹ Lé bún
nɔn ká yia wó khon há làndáwá mu ɓàn
dà-za ɓúí dání yi, á wee kàrán ɓa nùpua
le ɓa wé wé làa bún, wón ɓànsò khíi keñ
cínú ho wáyai ɓéèni yi. Ká yia ɓèen wee
tà bè ho làndá yi, á wee kàrán ɓa nùpua
le ɓa wé wé làa bún wón ɓànsò khíi wé
o nì-beeni ho wáyai bá-zàmu yi. ²⁰ Le ì
bíi mu na mia: Ká mi yí máa bè bìo le
Dónbeenì le mi wé yi á yí po ho *làndá
bìo zéenflowa là ɓa *Fariziéwa, á mi máa
dàn máa keñ ho wáyai bá-zàmu yi.

Ho héerà keñlò minén là ɓa nùpua na ká pàahú bìo

²¹ «Mi jǎ à ɓa bíi bìo kà nɔn wàn
ɓàaawa yi: «Yí ɓúe nùpue.»** Yia wó nì-
ɓúe á ɓànsò ɓa à ɓua á à varáa le cítíi
fíiníi. ²² Ká ínén màhá à bíi á à na mia:
Yia sīi cà mín za yi, wón ɓa à ɓua á à
varáa le cítíi fíiníi. Yia bíi le mín za
lée ɓónbú, wón ɓànsò á ho làndá tuiá

**5:21 Mi loñ Léro vūahú (Exode) 20.13; Làndá zéenfló vūahú (Deutéronome) 5.17

feerowà ko ɓa cítí. Á yìà bía le mín za lé o khéero, wón ònso ko ò o dé le Dofíní dǒhú yì. ²³ «Ká fo wà buée wé mu hāmu á à na le Dónbeenì yì mu hāmu cǐnǐ la-hó yì, ká ũ hácírí ßuara le fo wó khon lè mi nínza ó o sǐi wee cǐ foñ, ²⁴ à ũ bàrá ũ hāmu mu hāmu cǐnǐ laho yì, ká ũ lén va a cǐn à mi vaá véenì mu. Ká búnn wó wó, á ũ màhǎ buée wé ũ hāmu à na le Dónbeenì yì.

²⁵ «O ɓúí lá le fo wó khon làa mí sǐi, ó o von fo le cítí fǐnǐ, à ũnén na wó khon à fèn wé le pii dà-kéní làa wo ho wǒhú wán ká mi òn yì vaá dǒn. Ká búnn mǐa á wón vaá dé fo o cítí-fǐ nǐ yì, á wón òn á à yèrémá khí dé fo o paro nǐ yì o ò dé ho kàsó yì. ²⁶ Le ì mì ho tǔiá na foñ: Ho kàsó mu á fo máa lé yì hùúu, ká ũ yì wá le wárí na á fo ko à ũ na búnnbúnn á yì tíra pii.

Mi yí le mi sǐa vá nùpue ɓànn hǎa yì

(Matiye 18.8-9; Maaki 9.43, 47-48)

²⁷ «Mi ná à ɓa bía bìo kà: «Yì wé há-fé tǎa bá-fé.»^{††} ²⁸ Ká ìnén màhǎ à bío bìo ká á à na mia: Yì lora mín za ɓànn hǎa á sǐi vá a yì, se ònso fó a wó mí yilera yì. ²⁹ Ká mu lé ũ nín-tǎnì yère wee dé fo mu bè-kohó wéro yì, à ũ còkon le lèe día. Mu sǐaaní à ũ sǎnía bìo ɓúí yì keñ bǐn, á po bìo hǎ pii sú à ɓa lèera dó le Dofíní dǒhú na máa hí lùe yì. ³⁰ Ká mu lé ũ nín-tǎnì nǐ wee dé fo mu bè-kohó wéro yì, à ũ kúii le lèe día. Mu sǐaaní à ũ sǎnía bìo ɓúí yì keñ bǐn á po bìo hǎ pii sú á fo ò zorǎa le Dofíní dǒhú na máa hí lùe yì.

O ɓúí yì dǐndǐn na mín hǎa

(Matiye 19.7-9; Maaki 10.11-12; Luki 16.18)

³¹ «Mu túara: «Yì le mí ì na mín hǎa, á ònso ko ò o wé mu yaamu fáaró vǔahú à na a yì.»^{‡‡} ³² Ká ìnén màhǎ wee bío mu na mia: Báa na día mín hǎa, à ɓànn hǎa mu nǎn yì fó báa, ká a wà vaá yan bá-veere, se lé ɓànn báa mu dó a ho bá-fénló yì. Á yì mún fó a hǎa na ɓànn báa día wo á yan, wón mún lé o há-fé.

Mi wé yì báa bìo hùúu

³³ «Mi mún ná à ɓa bía nǎn wǎn ɓàaawa yì: «Bìo fo báa le Dónbeenì yahó le fo ò wé à ũ yì khíní yì. Wé mu.»^{¶¶} ³⁴ Ká ìnén màhǎ wee bío mu na mia: Mi yì báa hùúu. Mi yì báa lè ho wáayi, lé bìo á bǐn lé le *Dónbeenì béeñi lùe. ³⁵ Mi yì báa lè ho tá, lé bìo á hón lé le Dónbeenì zení béeñi. Mi yì báa lè ho Zeruzaleemu, lé bìo á hón lé ɓa bá-zàwa bée lóhó. ³⁶ Yǎa mún pá yì báa lè ũ nǔhú, lé bìo le nún-vǎnì dà-kéní mí dòn ɓànn cemù lè le ɓànn bímu á fo yì dà máa wé. ³⁷ Mi wé le ũuu, à mi dǐnn búnn wán. Ká mi le ßúee, à mi dǐnn búnn wán. Ká bìo mi wee bǐnǐ báa à bè mu wán búnn wee lé o *Satāni yì.

Mi wé yì dǐ yúaa mín wán

(Luki 6.29-30)

³⁸ «Mi ná à ɓa bía: «Ká yì fǐa mí nínza yère á ɓa mún ò fío ònso yère. Yì kéra mí nínza nǐn-kéza á ɓa mún kén ònso nǐn-kéza.»^{§§} ³⁹ Ká ìnén màhǎ wee bío na mia le ká a nǐ-sǔmúu wí ò o wé mu bè-kora làa mia, à mi día le o wé. Hen ká a ɓúí dó ũ nín-tǎnì sǎahó yì, ũ nǐ mu yì ká ũ yèrémá hǐa so dá a yì. ⁴⁰ Hen ká a

^{††}5:27 Mi loñ Léro vǔahú (Exode) 20.14; Lándá zéenníló (Deutéronome) vǔahú 5.18

^{‡‡}5:31 Mi loñ Lándá zéenníló vǔahú (Deutéronome) 24.1

^{¶¶}5:33 Mi loñ Levii nùwǎ vǔahú (Lévitique) 19.12; Mǐló vǔahú (Nombres) 20.3; Lándá zéenníló vǔahú (Deutéronome) 23.22-24

^{§§}5:38 Mi loñ Léro vǔahú (Exode) 21.24; Levii nùwǎ vǔahú (Lévitique) 24.20; Lándá zéenníló vǔahú (Deutéronome) 19.21

búi le mí ì cítí làa fo á à féréaa ũ báká, ũ bè ũ kánbun ho wán na a yi. ⁴¹ Ká ho pànká ton-sá búi kíkáa foñ le ũ sè bìo búi à varákaráa ho kilomēetere dà-kéní, à ũ sè mu à varákaráa hā kilomēeterewa bìo jun làa wo. ⁴² Yia flora bìo ũ cǔn, à ũ na mu wo yi. Yia le mí ì ke bìo ũ cǔn à ũ yí pǐ.

Mi wé wañ mi zúkúsa

(Luki 6.27-28, 32-36)

⁴³ «Mi já à ɓa bía: «Fo ko à ũ wañ mí nínza ká ũ jin ũ zúkúso.» ⁴⁴ È ká ínén wón wee bío mu na mia: Mi wañ mi zúkúsa. Mi wé fio na bìa wee beé mi lò yi, ⁴⁵ lé bún á à zéení le mi lé mìn Maá na wi ho wáayi zàwa. Orén lé yia wee wé à le wii hà ɓa nì-sūmáa lè ɓa nì-tentewà wán. O wee wé à ho vlohó tè bìa téréna làa bìa yí téréna cǔn. ⁴⁶ Ká bìa wa mia lé bán mí dòn á mi wa, á mi wee leéka le mi so pá à bñí ì yí cǔnú mu món le? Hārì ɓa *lānpó féwá wee wé ká sí. ⁴⁷ Ká mìn zàwa lè mìn hínni lé bán mí dòn mi wee tēení yi, se mi so pá yú bìo wó lé? Hārì bìa yí zū le Dónbeenì wee wé ká sí. ⁴⁸ Mi wé ɓa nùpua na jii tun làa bìo á mìn Maá na wi ho wáayi tentemu jii tunnáa bìo sí.»

O Yeesu kàránlò na ó o nɔn mu hāmu wéró dǎní yi

6 «Héyì! Hen ká mi wé le mi ì wé bìo le Dónbeenì lándá bò, à mi yí wé mu le ɓa nùpua mi. Ká mi wó mu ɓa mɔn, á mi máa yí cǔnú mìn Maá na wi ho wáayi cǔn. ² Hen ká fo wé le fo ò hā mu bìo lè ɓa nì-khenia, à ũ yí yényení mu le ɓa nùpua jí làa bìo ɓa nì-khàwa wee wéráa mu ho kàránlò zíní lè hā ɓonfúaa yi bìo sí. Ba wee wé mu à cà lè le yèni. Le ì mì ho tuiá na mia: Bānsowa so yú mí cǔnú vó. ³ È ká ũnén, fo wé le fo o hā mu bìo lè ɓa nì-khenia, à ũ yí le hārì mìn ɓónlò binbirì à zūn dēe búi mu yi. ⁴ Le mu hāmu mu à

wé bìo na sànkāa wó. Á mìn Maá na wee mi mu bìo na sànkāa á à na mu cǔnú foñ.

O Yeesu kàránlò na ó o nɔn ho fioró lè le jii liró dǎní yi

(Luki 11.2-4)

⁵ «Hen ká mi wé wee fio, à mi yí wé lè ɓa nì-khàwa bìo sí. Bán wee wé dín ho kàránlò zíní làa hen na hā wāna fò mìn yi à wéráa mí fioró, bèra a na à ɓa nùpua búenbúen wé mi ɓa. Le ì mì ho tuiá na mia: Ba yú mi cǔnú vó. ⁶ È ká ũnén wé le fo o fio, à ũ yòo zo ũ zii à pe ho zūapii, à ũ fio mìn Maá Dónbeenì yi. Le làa fo páanía zoó wi bín. Á lerén na zū bìo fo zoó wee wé á à na mu cǔnú foñ.

⁷ «Hen ká mi wé wee fio, à mi yí dín la hā minka bíoní yi làa bìo á bìa yí zū le Dónbeenì wee wéráa mu. Ba wee leéka le ká mí yí bía cèrèe á le Dónbeenì máa jí mí cǔn. ⁸ Mi yí wé bìo ɓa wee wé ɓàn sí, lé bìo á mìn Maá Dónbeenì à fèra zū bìo mi màkóo wi yi vó, ká mi dín yí flora.

⁹ «Mi wé wee fio, à mi fio ká sí:

Wān Maá na wi ho wáayi,
wé à ɓa nùpua zūn le fo lé le Dónbeenì na ɓàn sí mia.

¹⁰ Dí ũ bēnì hā lùà búenbúen yi.

Le ũ sī bìo wé ho tá wán làa bìo mu wee wéráa ho wáayi bìo sí.

¹¹ Hā wen lè mu bè-dínii na ko làa wen ho zuia.

¹² Sēn wa bè-kora díá, làa bìo á warén mún wee tà sēn díá à na bìa wó khon làa wen yi.

¹³ Pa wen bìo wee khà wen dé mu bè-kohó wéró yi bìo yi. Kānī wen o *Sātānī nī yi.

[Le bēnì, lè ho dānló, lè ho cūkú bìo sǎ foñ féεε. *Amiina.]

¹⁴ «Ká bìa wó khon làa mia bìo á mi wee tà sēn díá, á mìn Maá na wi ho wáayi mún wé è sēn mi bè-kora á à díá. ¹⁵ Ká mi yí máa tà sēn díá na ɓa yi, á mìn Maá na wi ho wáayi mún máa wé è sēn mi bè-kora máa díá.

¹⁶ «Hen ká mi wé lù mi piní, à mi yí sè mi yara làa bìo á ɓa nì-khàwa wee wé wéráa mu. 'Ba wee wé sè mí yara à ɓa nùpua búenbúen zún le ɓa lù mi piní. Le ĩ mì ho tũíá na mia: 'Ba yú mí cùnú wó. ¹⁷ Èe ká ũnén wé le fo ò lì ũ jii à ũ sɛɛ ũ yahó, à wíoka ũ púhú sese, ¹⁸ bèra a na à ɓa nùpua yí zún le fo lù ũ jii. Mìn Maá Dónbeenì mí dòn na wi le lùe na sànkáa yí á mɔn bìo fo sànkáa wó. Orén lé yia á à na ho cùnú foñ.»

Ho nàfòrò binbirì bìo

(Luki 12.33-36)

¹⁹ «Mi yí sá ho nàfòrò ká là miten ho díímíná yí. Ba sũnbowa là ɓa làkàbúaaawa wi bín á à yáa ho. Ba kònlowà wee wé háaka hã wonna ká ɓa zoo juuaa ho. ²⁰ Ho wáayi lé bín á mi sá ho nàfòrò binbirì bàrà yí à ká là miten. Bín á sũnbowa tàà làkàbúaaawa máa yí ho máa yáa. Kònlowà mún yí dà máa yòò háa woohú bín á máa juuaa bìo. ²¹ Mu bon, hen na á ũ nàfòrò wi yí lé bín á ũ sɛɛ búenbúen á à dé yí.

²² «O nùpue yìo lé o sánía fíntání. Ká ũ yìo se, á ũ sánía búenbúen á à keñ mu khoomu yí. ²³ Ká ũ yìo yí se, á ũ sánía búenbúen á à keñ le tífírí yí. Hen ká mu khoomu na wi foñ hía yèrémáa wó le tífírí, à ũ loñ bìo le tífírí mu á à keñnáa cícící.»

(Luki 16.13)

²⁴ «Nii woon yí dà máa sá máa na júnáa nùwá jun yí. O ò jin o nì-kéní ká a wañ yia so. O wé è jí o nì-kéní bíonì, ká yia so ó o máa kòñbi. Mi yí dà máa sá máa na le Dónbeenì yí ká mi mún pá henía le wárí càrò bìo.»

Mi dé mi sã le Dónbeenì yí

(Luki 12.22-31)

²⁵ «Lé búnn nɔn á ĩ wee bíoráa bìo ká á à na mia: Mi wé yí yáa mi yilera mi mukānì bìo yí, le mi ì yí mu bè-dínii le

mu bè-junii wen, tàà mi sánía bìo yí, le mi ì yí hã sɛɛ-zínia wen á à zí. Le mukānì bìo po mu bè-dínii, á hã sánía bìo po hã sɛɛ-zínia, mu so yí bon le? ²⁶ Mi loñ ɓa jínzàwa. 'Ba yí máa dì bìo á mún yí máa lá dínló. 'Ba náa mía, ká mìn Maá na wi ho wáayi màhá pá wee díní ɓa. Á minén so bìo púhú yí wi yí po ɓa jínzàwa le? ²⁷ Minén tíahú á yia dà mí mukānì wizooní á à dé wán cínú mí yilera yáaró bìo yí so wi le?

²⁸ «Á mi yilera yáaró hã sɛɛ-zínia bìo yí so púhú wi le? Mi loñ le pùiflè. Le yí máa sá dɛɛ, á mún yí máa tí sɛɛ. ²⁹ Le ĩ bío mu na mia: Hãrí o *Salomɔn là mí cùkú búenbúen ká wón pá yí zà sɛɛ na se yú lerén búí yí. ³⁰ Ká le Dónbeenì wee donkhueé le jíní ká sɛɛ, dìo wé keñ ho zuia ká ho yìrò à ɓa cɛɛ le, à sònkú minén á le è wé kaka máa zíní. Mi sɛɛ-dérò le Dónbeenì yí bèntín fòora.

³¹ «Àwa, á mi wé yí yáa mi yilera à dìn bío le lée webio mi ì dí tàà lée webio mi ì ju, tàà le mi ì yí hã sɛɛ wen á à zí. ³² Mu bon, bìo yí zū le Dónbeenì búenbúen wee dìn cà bún fɛɛɛ, ká minén mìn Maá na wi ho wáayi wón zū bìo ko làa mia. ³³ Mi le mi yara sɛɛ le Dónbeenì béenì bìo làa bìo téréenna le cɔn, á bìo ká búenbúen á le Dónbeenì á à na mia. ³⁴ Mi cén yí yáa mi hácírí ho yìrò bìo yí. Lé ho yìrò bìo wi le mi wóhú. Hã wizooní là mí dà-kéní kéní bè-wénia á à kápa hã.»

Mi wé yí cítí nùpue à síiní púhú

(Luki 6.37-38, 41-42)

7 «Mi wé yí cítí nùpue à síiní púhú, á le Dónbeenì mún máa cítí mia á máa síinía júná. ² Lé bìo á bìo mi wee síiní là ɓa nùpua júná, lé búnn bàn sɛɛ le Dónbeenì khíí síinínáa mi júná. Le wílò dɛɛ na á mi wee mɔnzá là mu bìo, lé dén bàn sɛɛ á le Dónbeenì á à mɔnzá là mí bìo. ³ Le zóore na wi ũ yère yí á fo yí zū bìo, à le zàn-dɛɛ na wi mi ninza yère yí á fo màhá mɔn wee zééní. ⁴ Fo dà à wé kaka à bío

le mi ninza díá le ũ lén le zàn-dèe na wi o yèrè yí, ká le zóore na wi ũnén yèrè yí á fo yí zū bìo le? ⁵ Yí m̀on á ũten na le! Le zóore na wi ũ yèrè yí lé ðiò á ũ ko à ũ lén vé, á ũ yìo màhà à mi wéréwéré á à ðàn ò lènnáa le zàn-dèe na wi mi ninza yèrè yí.

⁶ «Mi yí lá mu bìo na bìo sà le Dón-beenì yí à na ɓa booní yí. Nún-sí, á ɓa ðà à yèrè má à cùaa ká mia. Mi mún yí kúia ho lóró na yàwá here ɓa nònɓùení tá le ɓa yonka.»

Mi wé cà mu bìo le Dónbeenì cǎn

(Luki 11.9-13)

⁷ «Mi wé fio le Dónbeenì cǎn, á le è hà mia. Mi wé cànká mu bìo le Dónbeenì cǎn, á mi ì yí. Mi wé búanbúaa ho woohú á le è hén ho mi ì zo. ⁸ Lé bìo á yia wee fio á le è hà, yia wee cà bìo le cǎn, ó ò yí mu, yia wee búanbúaa ho woohú á le è hén ho ó ò zo.

⁹ «Minén tíahú ó o búii za fíora ho búurú o cǎn, ó o so ò na huee wo yí le? ¹⁰ Tàá ká a fíora a ceza o cǎn ó o so na háa wo yí? ¹¹ Àwa, á bìo minén na yí seka á zū bìo se naló mi zàwa yí, à sǎnkú mìn Máa na wi ho wáyí á à wé kaka máa nanáa mu bè-tentewà bìa wee fio mu o cǎn yí?

¹² «Bìo mi wi à ɓa nì-vio wé na mia búenbúen à mi mún wé mu ɓàn síi na ɓa yí. Bún lé bìo ó o Mɔyíize làndá lè le *Dónbeenì jì-cúaa fèerowà zéenia.»

Mi bánbá à mi cà le mukāni na máa vé

(Luki 13.24)

¹³ «Mi zo lè ho zūāpii na fíníaa. Lé bìo á hía búaa wǎhú bèrò sí, ká ɓa nùpua na màhà wee bè ho á à hí mu húmú binbirì. Bìaa wee bè ho á boo. ¹⁴ Ho zūāpii na fíníaa hón wǎhú bèrò do, ká bìaa màhà wee bè ho á à yí le mukāni binbirì na máa vé. Bìaa wee bè ho á yí tà yí boo sese.»

Ba jì-cúaa fèerowà na bìo yí bon wee zūn kaka?

(Luki 6.43-44)

¹⁵ «Bìaa le mí lé le *Dónbeenì jì-cúaa fèerowà ká mu yí bon, á mi pa miten bìo yí. Ba wee wayíi miten lòn pia bìo síi, ká ɓa yiwa yí se lòn dakhínkhínwa. ¹⁶ Mi ì zūn ɓa bìo ɓa wára yí. Nia máa wé khé kíkaho wán. Á lunkúnsòrò mún máa wé fáa bódióhó wán. ¹⁷ Le vǐndèe na se wee wé ha hà bìaa na se. Á le vǐndèe na yí se wee wé ha hà bìaa na yí se. ¹⁸ Le vǐndèe na se máa wé ha bìaa na yí se, á le vǐndèe na yí se máa we ha bìaa na se. ¹⁹ Vǐndèe lée vǐndèe na yí máa ha hà bìaa na se, dén ò kúii á à síaa à kúee mìn wán á à cǐi. ²⁰ Lé ká síi á mi ì zūnnáa bìaa le mí lé ɓa jì-cúaa fèerowà à ɓa yí non ɓa, hà wára na ɓa wee wé yí.»

(Luki 13.25-27)

²¹ «Bìaa búenbúen na wee ve mi le jǎnúhúso! Núhúso! yínɔn bíaa khíi keñ le Dónbeenì béenì yí. Bìaa wee wé wán Máa na wi ho wáyí síi bìo lé bán khíi keñ mu yí. ²² Le cǐtíi fí nònzoñ, á nùpua cèrèe á à bío ò na mi: jǎnúhúso, wa buera le Dónbeenì bíonì, á non ɓa cínáwa léra ɓa nùpua yí, á wó mu yéréké biowa cèrèe lè ũ yèni.» ²³ Á ì wáa à bío ò na ɓa yí: Ì yí zū mia húuu. Mi vá lé ì nísání, bè-kora wérowà yén.»

Hà zíní bìo jun wàhiire

(Luki 6.47-49)

²⁴ «Àwa. Nùpue lée nùpue na wee jí ì bíonì à bè hà yí wón ɓànso bìo bonmín làa nùpue na hácírí wi, á son mí zǐi ho búaaahó wán. ²⁵ Ho vióhó buée tò, á hà bònnaa sú cáaa, á ho pinpiró và lè mí pànká le zǐi mu wán à le yí tò, lé bìo le jǎnúhú fàrá ho búaaahó wán. ²⁶ Ká nùpue lée nùpue na wee jí ì bíonì, ò o yí máa bè hà yí, wón ɓànso bìo bonmín là a nùpue na lé o bǎnbú, á son mí zǐi le hònlè wán.

²⁷ Ho vlohó buée tò, á hā bònnaa sú cáa, á ho pinpiró và lè mí pànká le zii mu wán, á le tò pùpè.»

²⁸ Bìo ó o Yeesu bía wó, á ɓa zàamáa wó coon làa sòobée bìo ó o wee kàrán lè ɓa nùpua bìo yi. ²⁹ Lé bìo ó o yí kàránna ɓa nùpua lè ho *làndá bìo zéenilowa bìo síi. Orén wó mu lè ho pànká na le Dón-beenì nnon wo yi.

O Yeesu weéra a òùéré búí

(Maaki 1.40-45; Luki 5.12-16)

8 O Yeesu yòò ló le búee wán lion, á ɓa zàamá-kúii bò a yi. ² Ó o *òùéré búí và buée ɓó a yi, á líí fàrá mí nɔnkópúná wán o yahó, ò o bía: «Núhúso, fo dà à weé mi ká fo tà.» ³ Ó o Yeesu líí bò mi ní o wán ò o bía nnon wo yi: «Í tà mu, wáa wa.» Mí laho yi, ó o nìi dèenía wan. ⁴ Bún mɔn ó o Yeesu bía nnon wo yi: «Bìo wó foh á ũ yí bío le nùpue jí. Ká ũ màhá vaa zéenì ũten lè le *Dónbeenì yankaro. À ũ mún wé mu hāmu bìo na ó o *Mɔyiize bò le ɓa wé wé mu dání yi, à ɓa búenbúen zūn ká ũ wan bìo bon.»

O Yeesu weéra ɓa dásíwá núhúso ton-sá

(Luki 7.1-10)

⁵ Bìo ó o Yeesu vaá wee zo ho *Kapee-nayuumu lóhó yi, á ho Oroomu dásíwá núhúso búí và buée ɓó a yi, á flora a le o séení mí. ⁶ O bía: «Núhúso, í ton-sá ñmaná le zii yi. O lé o mùamúa, á lò wee be dàkhíina.» ⁷ Ó o Yeesu bía nnon wo yi: «Í buée weé wo.» ⁸ Á ɓa dásíwá núhúso bía nnon wo yi: «Núhúso, ũ buenló í zii lée bìo na á í yí koráa. Na le jii mí dòn, á í ton-sá pá à wa. ⁹ Ínén í bæere púnása wí á í wee bè bioní yi. Á ínén mún wí ɓa búí núhú wán, á bán mún wee jí í cón. Í le yia va hen à wón va bín. Í le o búí buen ò o dèení buen. Í le í ton-sá wé bìo na, ò o dèení wé mu mí laho yi.»

¹⁰ Bìo ó o Yeesu já hɔn bioní so, ó o wó coon, ò o bía nnon bía bò a yi: «Le í mì ho tuiá na mia: O *Isirayelee nìpomu búenbúen yi á í ñin yí fò mín làa nùpue na sīidéro mì yú yia ká yi. ¹¹ Nùpua cèrèe khíí lé lè le wii hèníí lè le tèníí, á buée kèení ká ɓa à dí ho sánú le *Dón-beenì béenì ñíníí là a *Abarahaamu, là a *Izaaki, là a *Zakoobu. ¹² Ká bía lá ko à ɓa níní kèñ le Dónbeenì béenì yi, bán ɓa à ja lée kúia ho khúuhú le tífírí yi, á ɓa lée wá á yiwa à vá bín.»

¹³ Bún mɔn ó o Yeesu wáa bía nnon ɓa dásíwá núhúso yi: «Lén khíífo, bìo fo flora á à wé, lé bìo fo dó ũ sīí mì.» Lé hɔn pòn-kéní so yi, á ɓa dásíwá núhúso ton-sá á wan yi.

O Piere bàn hio háa lè ɓa vánvárowà búí weéro bìo

(Maaki 1.29-34; Luki 4.38-41)

¹⁴ O Yeesu van o Piere zii. O vaá yú a Piere mu bàn hio háa le dāmu dēe yi à le tēenì wee zēe wo. ¹⁵ Ó o Yeesu buan o nii yi á le tēenì khíina. Ó o háa mu dēenía hínnon nnon ho ñínló wo yi. ¹⁶ Ho tá yuuní, á ɓa buan ɓa nùpua cèrèe na ɓa cínáwa wí yi á buararāa o Yeesu cón, ó o wee bío à ja ɓa cínáwa lén ɓa yi. O mún weéra ɓa vánvárowà búenbúen na ɓa buan buararāa o cón. ¹⁷ O wó mu bèra a na à le *Dónbeenì jì-cúa fēero *Ezayii bìo na ó o bía à wé: «O lá wa lònbee. O fó wa vāmú bò mí wán.»*

ɓa nùpua nùwā jun búí na wí ɓa bè là a Yeesu bìo

(Luki 9.57-62)

¹⁸ O Yeesu mɔn ɓa zàamáa na kínía wo yi, ó o nnon le jii mí nì-kenínia yi le ɓa le mí khíí lè ho vū-beenì mɔn. ¹⁹ Á ho làndá bìo zéenilo búí buée ɓó a yi, á bía nnon wo yi: «Nì-kàránlo, í ì bè foh á à varáa hā lūa búenbúen na á ũ wee va yi.» ²⁰ Ó o Yeesu

*8:17 Mí loñ Ezayii vūahú 53.4

bía nɔn wo yi: «Ba cawanwà yú hā kāna wee zo. Á ɓa jínzàwa mún yú mí lēna. Ká a *Nùpue Za wón màhà yí yú ho lahó na ó o dà à vūn yi.» ²¹ Ó o nì-kenínia nì-kení búí bía nɔn wo yi: «Í ì bē fòh. Ká ũ màhà díá le í vaa nūu wàn maá vé.» ²² Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Díá le ɓa nì-hía à nūu mí nì-hía, ká ũnén ɓuee bè mìl.»

O Yeesu díníá ho pinpi-beenì

(Maaki 4.35-41; Luki 8.22-25)

²³ O Yeesu yòó zon ho woohú lè mí nì-kenínia á ɓa wà. ²⁴ Cúa-yen à ho pinpi-beenì wee và ho vū-beenì wán á wee yànbónka mu jummu kúee ho woohú yi fúaa ho wi ho lí. Mu wee wé ká a Yeesu dūma. ²⁵ Ó o nì-kenínia vá ɓueé bó a yi, á síníá wo, à ɓa bía nɔn wo yi: «Núhúso, wa à hí. Kànn wēn.» ²⁶ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Lée webio nɔn á mi zánanáa? Mi sĩa déró mìl bēntín fòora.»

Ò o wáa líf hínɔn, á yòó nàmakaa ho pinpiró lè mu jummu na wee yànbónka yi, á mu wó tétété. ²⁷ Ba búenbúen á mu wó coon, á ɓa wee bíó mín yi: «Páa! O nùpue mu lé o yén sí kà? Hàrí ho pinpiró lè mu jummu ó o bíaráa, á mu pá bò a bíonì yi.»

Ba nùpua nùwā jun cínáwa na lénló bìo

(Maaki 5.1-20; Luki 8.26-39)

²⁸ Bìo ó o Yeesu khií dñn ho Kadaraa kōhú yi, á nùpua nùwā jun búí ló ɓa nì-hía nūnūí wee sí a yahó. Ba nùpua mu ɓa cínáwa wi yi á ɓa zání wi fúaa nì woon yí máa khà miten à lá ho wōhú mu. ²⁹ Bìo ɓa mɔn o Yeesu á ɓa wee bíó kà pñnpñ: «Dónbeenì Za, lée webio fo lon làa wēn. Fo ɓuara wà ɓueé beé wa lò ká mu pàahú dñn yí dñn le?»

³⁰ Mu wee wé à nònɓùe-ɓoohú búí khèra vaá wee dí. ³¹ Á ɓa cínáwa mu

yankaa o Yeesu kà sí: «Hen ká ũ wi ũ ja wēn, ũ wáa bío le wa vaa zo ho nònɓùe-ɓoohú na kà yi.» ³² Ó o Yeesu le ɓa vaa zo. Á ɓa cínáwa mu ló ɓa nùpua nùwā jun mu yi á vaá zon ɓa nònɓùeení yi. Á ɓa búenbúen yòó lùwa le ɓúee wán á kùenkaa líf zon ho vū-beenì yi á húrun.

³³ Á bía lá wee pa ɓa á lùwá lion ho lóhó, á líf lá bìo wó búenbúen á fèera, sñnkú bìo wó ɓa nùpua nùwā jun na ɓa cínáwa lá wi yi. ³⁴ Á ho lóhó nùpua búenbúen ló wà lée sí a Yeesu yahó. Bìo ɓa lée yú a, á ɓa yanka wo le o sáberé ò o lé mín kōhú yi à lén.

O Yeesu weéra a nìl búí na sáníá húrun

(Maaki 2.1-12; Luki 5.17-26)

9 O Yeesu yòó zon ho woohú á yèrè-máa káa ho vū-beenì á khú mí lóhó.† ² Á ɓa ɓuan o mùamúá búí lè mí dāmu dēe á ɓuararāa o cñn. Bìo ó o Yeesu mɔn bìo ɓa dórāa mí sĩa wo yi, ó o bía nɔn o nìl mu yi: «Wàn bñnlo, hení ũ sī, ũ bē-kora séra díá.» ³ Á ho *lándá bìo zéenílowa nùwā yen búí wee bíó mín yi: «O nìl na kà wee màní mítén lè le Dón-beenì.» ⁴ Ó o Yeesu zūna ɓa yilera ó o bía nɔn ɓa yi: «Lée webio nɔn á hā yile-kora wirāa mia. ⁵ Lé mu yén bíoró wayi? Lé à bío le o bē-kora séra díá lée, tàá lé à bío le o híní varáka? ⁶ Ká í màhà wi mí zūn le o *Nùpue Za yú ho pànká ho tá wán à sēnnāa mu bē-kora díá.» Ò o wáa bía bìo kà nɔn o mùamúá yi: «Lii híní, lá ũ dāmu dēe à ũ khiíbo.» ⁷ Ó o nìl mu hínɔn yòó dñn, á wà van mí zīi. ⁸ Bìo ɓa zāa-máa mɔn mu, á ɓa zāna, á wee khòoní le Dónbeenì ho pànká na kà ɓàn sí na le nɔn ɓa nùpua yi bìo yi.

†9:1 O Yeesu ɓàn lóhó na ó o Matiye bía bìo hen lé ho Kapeenayuumu. Mi loñ Matiye vūahú 4.13

O Yeesu von o Matiye le o bè mí yi

(Maaki 2.13-17; Luki 5.27-32)

⁹ Bún món ó o Yeesu ló hón lahó so yi wà. Bìo ó o wee khií, ó o m̀n o nì búí na ɓa le Matiye ká a kará mí tonló lahó yi, á wee fé ho lànpo. Ó o bía ǹn wo yi: «Híní bè miì.» Ó o Matiye líí híǹn b̀o a yi.

¹⁰ O Matiye von o Yeesu lè ho dínlò mí zīi. Ho *lànpo féwá lè ɓa nì-kora cèrè wi ho dínlò mu díníí là a Yeesu lè mí nì-kenínia. ¹¹ Bìo ɓa *Farizēwa m̀n mu kà, á ɓa bía ǹn o nì-kenínia yi: «Lée webio ǹn á mi nì-kàránlo wee dí lè ho lànpo féwá lè ɓa nì-kora na kà?» ¹² Ó o Yeesu jà bìo ɓa bía, ó o bía ǹn ɓa yi: «Héy-ii! Minén! Nùpua na lò hereka so wee wé cà tīni ɓànso dání le? Bùeé. ɓa ván-várowà lé bìa wee wé cà a dání. ¹³ Mi lén vaa kàrán le Dónbeenì b́onì na kà à zūn kúará: «Bìo á ī m̀kóo wi yi lé le yi na se. Ká ɓa bà-kùio na ɓa wee wé lè mu hāmu á ī p̀á bìo.»^{*} Mi zūn mu sese. Inén yí ɓuara bìa wee leéka le mí térénnà bìo yi dé. Bìà zū le mí lé ɓa bè-kora wérowà lé bìa á ī ɓuara bìo yi.»

O Yeesu bía hā jini lírò bìo

(Maaki 2.18-22; Luki 5.33-39)

¹⁴ O Zān Batiisi nì-kenínia vá buée bó a Yeesu yi à ɓa wee tūa wo yi: «Lée webio ǹn á warén lè ɓa *Farizēwa wee lì wa jiní t́ntún, ūnén nì-kenínia yí máa lì mí jiní?» ¹⁵ Ó o Yeesu bía ǹn ɓa yi: «Mi wee leéka le bìà ɓa von mu yaamu sánú díníí yara so dà à sè ká a hā-fia ɓàn báa làa ɓa pánía wi le? Bún yí dà máa wé. Èe ká pàahú búí khií dā, ó o hā-fia ɓàn báa ɓa à lén ɓa t́áhú, bún ká ɓa m̀hā wé è lì mí jiní. ¹⁶ Nùpue máa lá nín-ké-finle bìo búí máa là làa báká ḱinle. Lé bìo ká a wó mu, á le nín-ké-finle á a wíoka a lèe ho. ¹⁷ Làa bún síí, nùpue máa wé kúee

*divén fia s̀m̀m̀ni-ḱia yi. Lé bìo ká a kúaa ho bún, ká ho h́ia wee za, á hā à nàma, á ho divén á à kúia, á hā s̀m̀m̀niwa m̀n n̄ yáa. Ho divén fia ɓa wé kúee hā s̀m̀m̀ni-fia yi. Ká mu wó kà, á mu búenb́uen á à wé se.»

Ba zúifūwa ya-dí hínlò là a h́a búí weérò bìo

(Maaki 5.21-43; Luki 8.40-56)

¹⁸ Pàahú na ó o Yeesu wee bío lè ɓa nùpua yi, à bún ɓa *zúifūwa ya-dí búí buée d̄n, á buée líí búrá a tá ò o bía: «Ī hínlò húrun yí miana, ká ū m̀hā ɓuen buee bè ū n̄i o wán o ò vèe.» ¹⁹ Ó o Yeesu lè mí nì-kenínia híǹn b̀o làa wo. ²⁰ Hón pàahú so yi, à bún ò o h́a búí wee mi mí seeró f́ee á d̄n hā lúlúio pírú jun à ho máa f́i, á vá buée bó a yi, á zoó t́aa o dà-zínii jì-kání yi là a m̀n. ²¹ O wee bío bìo ká mí yi: «Hen ká ī dà́nna t́aa o dà-zínii yi mí d̄n, á ī ī wa.» ²² Bìo ó o Yeesu yèrè-máa khií m̀n wo, ó o bía: «Wàn hínlò, yí z̄n d̄e. Bìo fo dó ū s̄i miì, lé bún weéra fo.» Ó o h́a mu d̄enía wan mí lahó yi.

²³ Bìo ó o Yeesu wáa vaá d̄n ɓa zúifūwa ya-dí zīi, ó o wáa m̀n ɓa s̄i-búawá à ɓa wíokaa m̄ten vó o nì-hío nùulò bìo yi, lè ɓa zàamáa na wee wá ká ɓa a zúnzúra. ²⁴ Ó o bía: «Mi lé lè ho khūhū. O hínzo-za mu yí húrun, o lée yia na dūma.» Á ɓa wee yáa mí jiní yi na a yi. ²⁵ Bìo ɓa zàamáa ló vó, ó o Yeesu yòò zon le zīi yi, á zoó f̀u o hínzo-za n̄i yi, ó o líí híǹn, ²⁶ á mu jà ho k̄hú búenb́uen yi.

Ba muiwà là a n̄i na o cíná wí yi weérò bìo

²⁷ Bún món ó o Yeesu ló bún wà. Bìo ó o wee khií, á muiwà nùwā jun búí b̀o a yi ká ɓa a wāamaka: «*Daviide Za, m̀kárí wen.» ²⁸ Bìo ó o Yeesu vaá d̄n le zīi, á ɓa muiwà mu buée bó a yi, ó o t́ara ɓa yi:

*9:13 Mi loñ Ozeé vūahú 6.6

«Mi láa mu yi le ĭ dà wee weé mia le?» Á ɓa le: «Ūuu, Núhúso, fo dà mu.»²⁹ Ó o Yeesu wáa dŋn ɓa yìo, ò o bía: «Le mu wé làa bìo mi láaráa mu yi.»³⁰ Á ɓa yìo dɛɛnía wee mi. Ó o Yeesu henía bìo kà nŋn ɓa yi: «Háyà, nùpue yí ko ò o jí bìo wó mia kà.»³¹ Ká bìo ɓa wà, á ɓa wee bìo o Yeesu bìo ho kŋhú búenbúen yi.

³² Pàahú na á bán wee lén yi, à bún ɓa ɓuan o nìi búii ɓuararáa o Yeesu cŋn, cíná búii wi o yi, ó o yí dà máa bìo.³³ Ó o Yeesu nŋn o cíná mu léra, ó o nìi jii dɛɛnía fá á wee bìo. Á ɓa zàamáa wó coon mu bìo yi, á ɓa wee bìo: «Warén *Isirayeele nìpomu yi á wa dīn yí mŋn bìo kà ɓàn síi hùúu.»³⁴ Ká ɓa *Fariz-īewa bán ɓèn wee bìo: «Mu lé ɓa cínáwa jùhúso lé yia wee na ho dànló wo yi ò o ja lè ɓa cínáwa lén bìa ɓa wi yi.»

Ba zàamáa màkàrí ɓuan o Yeesu yi

³⁵ O Yeesu wee hée lé hā ló-beera lè hā ló-zàwa yi, á wee kàrán ɓa nùpua ɓa *zúifúwa kàránló zíní yi. O wee bue le *Dónbeenì béenì bín-tente, ká a weé mu vāmú lè mí sífwa búenbúen na tò ɓa nùpua.³⁶ Ba zàamáa na ó o wee mi á màkàrí ɓuan wo yi. Lé bìo ó o mŋn à ɓa san, á yilera lùnkāa. Ba ka lòn pia na paro mía.³⁷ Ó o wāa bía nŋn mí nì-kenínia yi: «Ho dīnló bon dīn cèrèe, ká ho lárówà lé bìa yí boo.»³⁸ Áwa. Á mi fio o mŋhú ɓànso yi le o wíoka na ɓa ton-sáwá le ɓa lá ho.»

O Yeesu tonkarowà pírú jun yènnáa

(Maaki 3.13-19; Luki 6.12-16)

10 O Yeesu hueekaa mí nì-kenínia pírú jun á nŋn ho dànló ɓa yi à ɓa wé ja lè ɓa cínáwa lén bìa ɓa wi yi à mún weé lè mu vāmú lè mí sífwa búenbúen.

² Hīa kà lé o tonkarowà pírú jun yènnáa: O nín-yání tonkaro lé o Simŋn, na ɓa mún có yèni làa Piere, lè mín za Àndere, là a Zaaki lè mín za Zān na lé o Zebedee zàwa.³ Á dé o Filiipu là a Baatelemii, o Toma là a lānpó fé Matiye, o Alifée za Zaaki là a Tade,⁴ o Simŋn na lé ɓa Zelootewa[†] kuure nùpua nì-kéní, là a Zudaa Isikariote na khií dé o Yeesu mí zúkúsa níi yi.

O Yeesu tonkaa mí tonkarowà pírú jun

(Maaki 6.7-13; Luki 9.1-6)

⁵ Bán báawa pírú jun so lé bìa ó o tonkaa, á henía bìo kà nŋn yi: «Mí yí va hā kāna na á bìa yínŋn ɓa *zúifúwa kará yi, à mún yí zo ho *Samarii kŋhú lórá yi.»⁶ O *Isirayeele nìpomu na ka lòn pia na vúnun bán lé bìa mi va cŋn.⁷ Mí lá ho wŋhú wà, à bìo kà lè bìo mi wé bue: Le *Dónbeenì béenì à sùarāa.⁸ Mí weé ɓa vānvárowà. Bìá húrun á mi vèenì. Ba ɓùeréwà à mi weé, à ja ɓa cínáwa lén bìa ɓa wi yi. Mí yú mu làa kāmāa, à mi ɓèn mún wé na mu làa kāmāa.⁹ Mí yí lén làa sánú, tàá wáí. Hàrí le wén-wíníwà à mi yí ɓua.¹⁰ Mí yí ɓua puure. O búii yí ɓua báká tàá nakāa à séenì hīa ó o zā. O búii yí ɓua búin-za. Ĭ bía bún lé bìo ó o ton-sá ko lè mí jii dīnló.¹¹ Mí wé vaá zon lóhó lée lóhó yi, à mi cà yia á à tà mi ĩ làa o wán, à keení wón ɓànso cŋn fúaa mi léró ho lóhó mu yi.¹² Mí wé vaá zon zīi lée zīi na yi, à mi bío le ho hээрà à keñ le zīi mu nùpua wán.¹³ Ká bìa wi le yi á tà mi bìo, á mi hээрà á à keñ ɓa wán. Ká ɓa pá mi bìo, à mi fé mi hээрà tɛɛnfi.¹⁴ Mí wé vaá zon zīi, tàá lóhó na yi, ká bìa wi bín pá mi bìo á le mí máa jí mi cŋn, ká mi wee lé bín, à mi púaa mi

[†]10:4 Ba Zelootewa lé ɓa nùpua na fù wee cūii mín síf bìo hení. Ba hīa wee fi lè ɓa Oroomusa lè tífírí yi.

zení khúnkhùnì kúia.[§] ¹⁵ Le ĩ mì ho tuiá na mia: Le cítí fĩ nònzoñ, á hón lóhó so nùpua bìo na khíí sá ba yí á à poñ bìo sá ho *Sodɔɔmu lè ho Komɔɔre lórása yi.»**

O Yeesu bía le lònbee na yòó lua bìo

(Maaki 13.9-13; Luki 21.12-17)

¹⁶ «Mi jí bìo kà: ĩ wee tonka mia. Mi ka lòn pia na wà vaá zo ba dakhínkhínwa tíahú. Mi zúñ miten buaró làa bìo ba háwá zúnáa mten buaró bìo síi, à wé ba nùpua na wayika lè ba òuabúuní bìo síi. ¹⁷ Mi pa miten bìo. Ba nùpua khíí wé è bua mia á à varáa ho pánká òansowà cón á bán vaá cítí mia. Ba wé è ha mia lè hã làbàaní ba *zúífùwa kàránlò zíní yi. ¹⁸ Ba wé è bua mia á vaá òíní hã kána júnása lè ba bá-zàwa yahó bìo mi tà miì bìo yi. Lé bún mi ì bè yi á à zéénínáa ĩ bìo lè òarén làa bìa yínón ba zúífùwa.

¹⁹ «Hen ká ba khíí wé buan mia vannáa le cítí fíiní, à mi yí le mi yiwa dè bìo mi ì láráa mi jì-cúa làa bìo mi ì bío bìo yi. Mi ì yí hã bíoní na mi ì bío ho pàahú mu yi. ²⁰ Hã bíoní mu máa wé mi kùrú bíoní. Mìn Maá Dónbeenì Hácírí lé òio á à dé hã mi jíní yi á mi ì bío. ²¹ Ba nùpua búí wé è dé mìn kùrú zàwa á à na ba à búe. Hàrí ba maáwà búí á à wé mu bàn síi lè mí zàwa. Ba zàwa búí mún ò híní mìn maáwà wán, á à na ba ba à búe. ²² Ba nùpua búenbúen á à jìn mia bìo mi tà miì bìo yi. Ká yia màhá hà mí sīi fúaa mu véení, wón á à fen. ²³ Hen ká ba khíí wee beé mi lò lóhó na yi, à mi lùwí va dà-veere yi. Le ĩ mì ho tuiá na mia: O *Isiraye le kòhú lórà búenbúen á mi máa bèenì máa vé ká a *Nùpue Za yí buara.

²⁴ «Nì-kenínii na po yia wee kení a wón mía. Á ton-sá na po mí jùhúso wón mún mía. ²⁵ Ká a nì-kenínii hía ka làa yia kenía wo bìo, se bún á à kápa. Ká a ton-sá mún hía ka le mí jùhúso bìo, se bún á à kápa. Ká le zī-júhú nì-kínle ba hía wee ve là a *Belezebuule,^{††} á se o zīi nùpua á ba a ve lè hã yènnáa na yí seka po dén.

Le Dónbeenì lé òio mi wé zón

(Luki 12.2-7)

²⁶ «Mi cén wé yí zón ba nùpua. Mu bìo na sànkáa búenbúen khíí mi, á bìo sà yi búenbúen mún khíí zúñ. ²⁷ Bìo á ĩ bía non mia le tíbírí yi, à mi mì wéréwéré le ba nùpua jí. Bìo á ĩ hūmɔnkáa làa mia à mi yòo bue hã lòra. ²⁸ Mi wé yí zón bìa wee búe o nùpue ká ba yí dà máa búe o mà-nákà. Le Dónbeenì na dà a yáa hã sánía lè ho mànáka le Dofíní dōhú na máa hí yi, dén lé òio mi wé zón. ²⁹ Ba jínzà-wíníwà bùaa jùn so yí máa wé yèé ho tòmón dà-kéní le? Èe ká hàrí ba yà-kéní máa kùen ká mìn Maá Dónbeenì yí zū mu. ³⁰ Ká mu lé minén, hàrí mi jún-vānì búenbúen á le Dónbeenì zū jii. ³¹ Mi wáa yí zón dèe, lé mi bìo jùhú wi po ba minka jínzà-wíníwà.

O Yeesu bìo tàró tàà mu píló

(Luki 12.8-9)

³² «Yia òin ba nùpua yahó ò o bía wéréwéré le mí bìo sà miì, á òinén mún khíí bío mu wéréwéré wán Maá na wi ho wáayi yahó le òanso bìo sà miì. ³³ Ká yia òen bía wéréwéré ba nùpua yahó le mí yí zū mi, á òinén mún khíí bío wán Maá na wi ho wáayi yahó le ĩ yí zū òanso.

[§]10:14 Hã zení khúnkhùnì púaa kúiaró léè bìo na ba zúífùwa wee wé hón pàahú so yi ká ba vaá lò ho kà-veere búí yi á bínía wà buéé zo mìn kòhú. Ká bìo hen kà bún lé òarén zúífùwa wee wé mu làa mìn, á zééní le le páaníí mía òarén làa bìa pá le Dónbeenì bèenì bìo pàahú.

**10:15 Mi loñ Bìo jùhú búeení vūahú (Genèse) 18–19

††10:25 Belezebuule: Mu pàahú ká le yèni mu á ba zúífùwa cèrèe hía zū le lé ba cínáwa jùhúso na lé o Satāni te le.

O Yeesu bìo wee khéé 6a nùpua*(Luki 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ «Mi yí leéka le í buara wà buée dé ho hээрà ho dímjáa yi. Bùée. Í yí wà buée dé hээрà ho yi. Hã fio lé hĩa á í wà buée dé. ³⁵ Í wà buée khéé o za lè mín maá, á à khéé o nu lè mí hínló, là a bùaa hĩa lè mí yàró hĩa. ³⁶ O nùpue bàn zii nùpua lé bán á à yèrémá à wé o zúkúsa. ³⁷ Yia wa mín maá tàá mín nu á po mi, wón bànso yí dà máa páaní làa mi. Á yia wa mí za tàá mí hínló á po mi, wón bànso yí dà máa páaní làa mi. ³⁸ Yia yí máa lá mí *kùrùwá pí†† à bèráa mi, wón bànso mún yí dà máa páaní làa mi. ³⁹ Yia wi ò o pa mí mukāni bìo wón á à víiní le. Ká yia màhá víinía mí mukāni ínén bìo yi, wón á à bíní ì yi le.

**Yia buan le Dónbeenì
ton-sá cùnú na ó ò yí***(Maaki 9.41)*

⁴⁰ «Yia buan mia sese, se lé ínén á bànso buan sese. Á yia buan mi se, se lé yia tonkaa mi á bànso mún buan se. ⁴¹ Hen ká yia buan le *Dónbeenì jì-cúa fèero búí se lé bìo ó o lé le Dónbeenì jì-cúa fèero, á bànso khíi yí ba jì-cúa fèerowà cùnú na ba à yí. Hen ká a búí buan o nùpue na térénnà lé bìo ó o térénnà, ó o khíi yí bia térénnà cùnú na ba à yí. ⁴² Ká nùpue non hārī ho kóo-za yimù cúee jun-wia bia wi hen na jùhú mía nì-kéní búí yi, lé bìo ó o lé í nì-kenínii, wón bànso á à yí mu cùnú máa khíi.»

11 Bìo ó o Yeesu zééníá mí nì-kenínia vó, ó o ló bín wà, á wà vaá kàrán ba nùpua ká a bue le Dónbeenì bìo ho kōhú mu lórà yi.

**O Zān Batiisi tonkaa 6a
nùpua o Yeesu cún***(Luki 7.18-35)*

² Bìo ó o Zān Batiisi wi ho kàsó yi, ó o jà bìo ó o *Krista wee wé, ó o tonkaa mí nì-kenínia nùwā yen búí ³ le ba va a tùa wo yi: «Únén lé fo á wa jà bìo le fo ko ù buen léé, tàá wa pá ko à wa lòní nì-veere?» ⁴ Ó o Yeesu bía non ba yi: «Bìo mi wee jí làa bìo mi wee mí á mí vaa bío na a Zān yi. ⁵ Ba muiwà yio wee mi, á ba mùamúawà hínnon wee varáka. Ba bùeréwà wee wa. Ba bekewà pikōnna wee jí mu bìo. Ba nì-hía wee vèe. Á le bín-tente wee bue na ba nì-khenia yi. ⁶ Yia yí pá í bìo ká a tà mu yi, se wón bànso jùhú sī.»

⁷ Bìo ó o Zān nì-kenínia bíní wà, ó o Yeesu wee bío o Zān mu bìo lè ba za-amáa kà sfi: «Lée webio á mi van vaá lora le dùure yi? Lée ho konkohó na ho pinpiró wee hée vinvá léé? Bùée. ⁸ Á lée webio mí vaá lora? Lée nùpue búí na sĩa hōnbōnōn le? Bia wee zí hōn sī-seniso á wi ba pàamá-beera zīnī yi. ⁹ Á lé o yén mi van bìo yi? Lé le *Dónbeenì jì-cúa fèero búí le? Ká mu lé wón, se mí tuiá sī. O yàá pá po wón, le í bío mu na mia. ¹⁰ O Zān mu lé yia á le Dónbeenì bioní vūahú bía bìo kà sfi: ĩ ì tonka ĩ tonkaro ò o dí ù yahó á buée wíoka ù wōhú.»

¹¹ Le í mì ho tuiá na mia: ba nùpua na wi ho dímjáa yi búenbúen á yia bìo jùhú wi po a Zān wón mía. Èé ká le *Dónbeenì bēenì zàwa mōn-dí màhá pá po a. ¹² Pàahú na ó o Zān Batiisi wee zéení le Dónbeenì bìo yi à buée búe ho zuia yi, á le Dónbeenì bēenì bìo á ba wee firáa lè mi sòobé. Á bia wee fi làa bún wi ba fé mu lè ho pànká. ¹³ Le Dónbeenì jì-cúa fèerowà búenbúen là a *Moyiize lándá á bía le Dónbeenì bēenì bìo yi fúuu á buée

††10:38 Ho kùrùwá píló bìo wee zéení le bànso sà mu hómú yi. Hen kà á mu wee zéení le yia tà a Yeesu bìo á zù le bún súaani orén mí beere mukāni.

bó a Zān Batiisi pàahú. ¹⁴ Ká mi tà le bìo bíá búenbúen bon, se o Zān mu lé yia lé o *Elii na buenló bìo fèra bíá. ¹⁵ Yia wee jí bìo, à wón jí bìo bíá sese.»

¹⁶ O Yeesu pá bíníá bíá: «Ho zuia nùpua á ĩ dà à tèè lè ɓa yén? ɓa ka lè ɓa háyúwá na lée kará ɓa nùpua fēmín-ló lahó yi, à ɓa wee háaní na mí ninzàwa na zoó le ɓonfónii yi kà: ¹⁷ «Wa ɓúa hã sã san, à mí le mí máa lée yo. Wa bó le yèni, á mí le mí máa wá.» ¹⁸ Mi loń. Bìo ó o Zān ɓuara, á yí máa dí dín-poni, á mún yí máa ɓu dǐvén, á ɓa le o cíná wi o yi. ¹⁹ Ó o *Nùpue Za ɓèn ɓuara, á ɓueé wee dí ká a ɓu, á ɓa wee bío bìo kà: «Mí loń. O nìi na kà yí máa wé bìo ɓúí ká mu yínón dínló díró làa dǐvén ɓuló. O lé ɓa *lànpo féwá lè ɓa nì-kora ɓàn ɓónlo.» Èe ká le Dónbeenì bè-zūfminì wee zéení mí térénló ɓa bè-zūfnowá bè-wénia yi.

Hã lórá na nùpua pá a Yeesu bìo

(Luki 10.13-15)

²⁰ Bún mǎn, ó o Yeesu wee zá lè hã lórá na ó o wó mu yéréké biowa cèrèe yi, lé bìo á ɓa nùpua na wi hã yi á yí yèrémáa mí yilera lè mí wára. O wee bío bìo kà: ²¹ «Ūnén Korazēn lóhó lè ūnén Betesayi-daa lóhó, ho yéréké á à sá mia. Lé bìo ká mu yéréké biowa na wó mí cǔn ɓàn sǐí lá wó ho Tiire lè ho Sidǔn lórá[¶] yi, se hã lórá mu nùpua lá hínɔn hàánì á khuiira hã pórókówá zá^{§§} á kúaa le sǎni mí wán, á zéeníánáa le mí wi à mí khí mu bè-kora wéro yi. ²² Lé bún nɔn á ĩ wee bíoráa mu na mia: Le cítíí fĩ nǔnzoñ á ho Tiire lè ho Sidǔn lórá lònbee na a yí hã, á à wé làa yi minén lònbee yi.

²³ «Èe ká ūnén *Kapeenayuumu, fo wee leéka le ɓa khíí lá fo á à yòoráa ho wáyai yi le? Bùee. Ho nì-hǔnbó-lóhó lé hia ɓa khíí líí dé fo yi. Lé bìo ká mu yéréké biowa na wó ū cǔn ɓàn sǐí lá wó ho *Sodɔɔmu yi, se ho lóhó mu pá lá wi hàrí lòn zuia. ²⁴ Lé bún nɔn á ĩ wee bíoráa mu na mia: Le cítíí fĩ nǔnzoñ á ho Sodɔɔmu bìo á à wé làa yi ūnén bìo yi.»

O Yeesu dó mín Maá Dónbeenì bǎrákà

(Luki 10.21-22)

²⁵ Cǐínú bún mǎn, ó o Yeesu bíníá wee bío bìo kà: «Ĩ Maá, ūnén lé ho wáyai lè ho tá Núhúso, ĩ wee dé ū bǎrákà. Lé bìo mu bìo na fo sà mu bè-zūfminì ɓànsowà lè le hácírí ɓànsowà yi á fo tà zéeníà làa bìa bìo ɓúhú mía. ²⁶ ĩ Maá, mu bon. Bìo mu wóráa ká lé bìo sǐí foñ.

²⁷ «Ĩ Maá dó mu bìo búenbúen ĩ nǐi yi. Nii woon yí zū a Za, ká mu yínón o Maá. Á nii woon mún yí zū a Maá, ká mu yínón o Za, làa bìa ó o Za mu wi ò o zéení làa wo.

²⁸ «Minén búenbúen na ho sèró na lì wee beé lò, mí buen ĩ cǔn, á ĩ na hã vūnnà mia. ²⁹ Mí lá ĩ zúu bè mí wán à díá le ĩ kàrán mia. Lé bìo á ĩnén wayi, á wee liiní ĩten, á minén mí beere á à yí hã vūnnà. ³⁰ ĩ zúu na á ĩ bè mí wán á yí lì, á ho sèró na á ĩ bè mí wán á mún záyi.»

O Yeesu lé yia á ho Sabaa bìo wi nǐi yi

(Maaki 2.23-28; Luki 6.1-5)

12 Cǐínú bún mǎn, ó o Yeesu wee káa hã mana ɓúí yi ho *Sabaa zoñ. Á le hĩni dà a nì-kenínia, á ɓa wee khé ho dínló na bon dǐn à là. ² Bìo ɓa *Farizǐewa mɔn mu á ɓa wee bío là a

[¶]11:21 Ho Tiire lóhó lè ho Sidǔn lóhó: Hã hǐá le ho Fenisii kǔhú ló-beera ɓúí. Lé bún á ho wàahú na ɓa le Baale wi yi. Hón wàahú so lé hia ó o bée hǎa na ɓa le Zezabele fó zonnáa o Isirayelee kǔhú yi. Hã lórá mu fíró bìo bíá o Ezekiyeele vūahú yi 26.1-28.19.

^{§§}11:21 Hen ká ɓa zúífúwa fù wi ɓa zéení le mí wi le wée yi, tàà ká ɓa wi ɓa zéení le mí wi à mí khí mu bè-kora wéro yi, à ɓa wé khuii hã pórókówá zǐ, ká ɓa wé kúee le sǎni mí wán.

Yeesu: «Loñ ù nì-kenínia. Bìo ɓa wee wé yí ko làa wéro ho Sabaa zoñ. Wa làndá hò mu.»³ Ó o Yeesu bía non ɓa yi: «Bìo ó o *Daviide yankaa wó ká arén lè mí nùpua le hīni dà á mi ãñ yí kàránná yí non le?»⁴ O wà zon le Dónbeenì pñsòni bùkú yi, á zoó lá ho búurú na ɓa wó lè mu hāmu á ɓa là. Ká ɓa non lá yí ko à ɓa là ho. Le *Dónbeenì yankarowà mí dòn lè bía á ho làró nī non yi.⁵ Tàá mi so ãñ yí kàránná mu o *Moyiize làndá yi, le le Dónbeenì yankarowà na wee sá le Dónbeenì pñsòni bùkú yi, á máa wé bè ho Sabaa làndá yi ká mu non pá yí non wé khe le?»⁶ Le ì bío mu na mia: Bìo wi hen á jùhú wi po le Dónbeenì pñsòni bùkú.⁷ Ká le Dónbeenì bíoní vūahú bíoní na le bía le mínén màkóo wi le yi na se yi, ká ɓa bà-kùio na ɓa wee wé lè mu hāmu á mí pá bìo,[†] á mi lá zū kúará, se bía yí wó yí khon á mi lá máa síiní júná.⁸ Lé bìo ó o *Nùpue Za lé yia á ho Sabaa bìo wi nī yi.»

O Yeesu weéra a nīi na bàhó hūrun

(Maaki 3.1-6; Luki 6.6-11)

⁹ Bún món ó o Yeesu ló bín á wà van ɓa *zúifūwa mu kàránló zī yi.¹⁰ Mu zoñ à nīi búu wi bín á bàhó hūrun. Á bía wi bín wi ɓa kooní a Yeesu yi. Lé bún non á ɓa tūara a yi kà: «Wa làndá yi á nùpue so dà wee weé *Sabaa zoñ le?»¹¹ Ó o Yeesu bía non ɓa yi: «Minén ó o búu pio yà-kéní mí dòn lá wi síi, á wó wó kùera zon le buii yi ho Sabaa zoñ, ó o so máa líi lén wo le?»¹² Á bìo ó o nùpue bìo jùhú màhá wi po a pio há. À bún wa làndá yi, á nùpue dà à wé tentemu làa nùpue ho Sabaa zoñ.»¹³ Bún món, ó o Yeesu yèrèmaa bía là a nīi: «Hóoní ù bàhó.» Ó o nīi hóonía mí bàhó, á ho dèenía wan ãñ làa hia so bìo.

¹⁴ Á ɓa *Farizīewa wà ló, á bìo ɓa à wé á à yíráa o Yeesu á à búe lé bún ɓa lée wee wāaní wán.

O Yeesu lé le Dónbeenì ton-sá na le non lera

¹⁵ Bìo ó o Yeesu zūna mu, ó o ló bín wà. Á ɓa minka zāamāa bò a yi. Ó o weéra ɓa vānvārowà búenbúen na wi bín,¹⁶ ká a màhá henía mu non ɓa yi le ɓa yí bá mí bìo na nùpua yi.¹⁷ Mu wó ká síi, bèra a na ò o jì-cúa fēero *Ezayii bíoní na kà à jii sí.¹⁸ Le le Dónbeenì bía: «Yia kà lé ì ton-sá na á ì non lera, yia á ì bò ì tàkà wán.

Ì síi wan o bìo yi.

Ì ì liiní ì Hácírí o wán,

o ò bue ì cíftí bìo á à na hā síwà yi.

¹⁹ O làa nùpue máa wāaní.

O máa wāamaka bìo.

Ba máa jí a sã bonfúaa yi.

²⁰ Le nàaninle na jumaa

ó o máa khé máa día.

Á le fíntání na wee hí

ó o mún máa búe.

O ò ɓua mīten kà síi,

fúaa bìo ó o térénló bìo yòó có ló,

²¹ á hā síwà búenbúen màhá à dé mí sĩa wo yi.»[‡]

O Yeesu pànká á yí ló Satāni cōn

(Maaki 3.22-30; Luki 11.14-23)

²² Ba ɓuan o nīi búu ɓuararāa o Yeesu cōn ò o cíná wi o yi, ó o lé o muui á mún yí dà máa bío. Ó o Yeesu weéra a, ó o jii dèenía fá á wee bío, á mún wee mi.²³ Á ɓa zāamāa wó coon mu bìo yi, á ɓa wee bío: «Yia kà màhá lé o *Daviide Za lée?»

²⁴ Ká bìo ɓa *Farizīewa já mu, á ɓa wee bío: «O nīi na kà á wee ja ɓa cí-náwa lén bía ɓa wi yi là a *Belezebuule pànká, yia lé ɓa cínáwa jùhúso.»²⁵ Ká a

*12:4 Mi loñ Samuwēle nín-yání vūahú 21.2-7

†12:7 Mi loñ Ozeē vūahú 6.6

‡12:21 Mi loñ Ezayii vūahú 42.1-4

Yeesu màhà zūna ɓa yilera, ó o bía nɔn ɓa yi: «Kōhú lée kōhú na nùpua wee fi mín yi á à fi ì vé. Lóhó lée lóhó, tàá zīi lée zīi na nùpua wee fi mín yi á jùhú á à búe. ²⁶ Ká bío ó o *Satāni te ó o wee bīnī na se o wee fi lè mítén. Á bìa bío sà a yi jùhú so máa búe le?»

²⁷ «Mi wee bío le ī wee na ɓa cínáwa lé bío ó o Bezebuule wee na mu fàn pànká miì. Ká lé bún mu wóráa, á yia fèn wee na ho pànká minén nùpua yi à ɓa na lè ɓa cínáwa lé o yén? Bìa làa mia lée dà-kéní bán mí bæere yàa wee zéení le mi bío yí bon. ²⁸ Ká le Dónbeenì Hácírí lé dìo wee na ho pànká ĩnén yi, à ī na lè ɓa cínáwa, se bún wee zéení le le *Dónbeenì béení à dèeníá buée bó mia.

²⁹ «Nīi woon yí dà máa zo pànká bànso zīi á máa zoó khuii o nīi bío, ká a yí can o pànká bànso mu yí vó. Ká a màhà can wo vó, ó o zoó khuii bío wi o zīi búenbúen.

³⁰ «Yia yí wi làa mi, se wón wee fi làa mi. Á yia mún yí máa séení mi ho vá kúeemínwánló yi, se wón wee saawaní.

³¹ Lé bún nɔn á ī wee bío mu na mia: 'Ba nùpua bè-kora na ɓa wó búenbúen lè hā bín-kora na ɓa bía búenbúen, á bío khíi sén ñ díá á à na ɓa yi. Ká yia bía khon le Dónbeenì Hácírí dǎnī yi, wón ɓa khíi máa sén bío máa díá. ³² Yia bía le bín-kohó o *Nùpue Za dǎnī yi, wón ɓa à sén ñ díá á à na yi. Ká yia bía khon le Dónbeenì Hácírí dǎnī yi, wón ɓa khíi máa sén máa díá máa na yi, hàrī ho zuia.»

Le vɛ̀ndɛɛ semu wé zūn hā bìa na le wee ha yi

(Luki 6.43-45)

³³ «Hen ká le vɛ̀ndɛɛ se, à le bìa wé sī. Ká le vɛ̀ndɛɛ yí se, à le bìa máa wé sī. Le vɛ̀ndɛɛ semu wé zū hā bìa na lé wee ha yi. ³⁴ Dìhioni yén! Bío mi yí se, á mi dà à wé

kaka á à bóráa mu bío na se. O nùpue bío na wi o sīi yi, bún lé bío ó o wee wé bío. ³⁵ O nùpue na se wón wee wé bío hā bín-tentewà, lé bío á bío wi o sīi yi se. Ká yia yí se wón wee wé bío hā bín-kora lé bío á bío wi o sīi yi yí se. ³⁶ Le ī mī ho tūiá na mia: Le Dónbeenì cítíi fī nònzoñ, á hā bín-conconwà na ɓa nùpua bía á ɓa à zéení jùhú. ³⁷ Lé bío á ũ jì-cúa lé hā ɓa à dīn wán á à fīnāa le cítíi á à zūnāa ká ũ téréna, tàá ká ũ yí téréna.»

Ba le o Yeesu wé yéréké bío búí à mí mi

(Maaki 8.11-12; Luki 11.29-32)

³⁸ Á ho *làndá bío zéeníflowa lè ɓa *Farizīewa nùwā yen búí wáa bía nɔn o Yeesu yi: «Nī-kàránlo, wa wi à ũ wé bío búí à wa mi.» ³⁹ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ho zuia nùpua na yí se, na wee bīnī le Dónbeenì món à wé mu bè-kora, á wee cà à ɓa mi yéréké bío. Èe ká ɓa máa mi yéréké bío búí ká mu yínɔ́n le *Dónbeenì jì-cúa fɛ̀ero Zonaasi bío. ⁴⁰ Mu bon. O Zonaasi wó hā wizooní bío tīn lè mí tīnɔ́nna bío tīn o ceza pìhó yi. Lé ká sīi ó o Nùpue Za mún khíi wéráa hā wizooní bío tīn lè hā tīnɔ́nna bío tīn ho tá yi. ⁴¹ Ho Niniivesa yèrémáa mí yilera lè mí wárá, lé bío ɓa ná a Zonaasi bioní. Á yia wi minén tíahú, wón bío jùhú wi po a Zonaasi. Lé bún nɔn á le Dónbeenì cítíi fī nònzoñ, á ho Niniivesa mu á à híní ì dīn ho lònbiò nùpua yahó, á à kooní ɓa yi. ⁴² O bée hāa na hía wi ho Saba kōhú jùhú wán á hía ló lùe na dǎnī nà yi làa sòobée, á buée ná a *Salomɔn bè-zūnmini bíoní. [§] Á yia wi minén tíahú, wón bío jùhú wi po a Salomɔn. Lé bún nɔn á le Dónbeenì cítíi fī nònzoñ, ó o bée hāa mu á à hīnī ì dīn ho lònbiò nùpua yahó á à kooní ɓa yi.

[¶]12:39 Zonaasi: O bío bía le Dónbeenì pánfí kínle vūahú na ɓa le Zonaasi vūahú yi.

[§]12:42 Mī loñ Bá-zàwa nín-yání vūahú (1 Rois) 10.1-13; Wizooní bè-wénia cúa-jun níi vūahú (2 Chroniques) 9.1-12

**Bìo ó o cíná wee bíní buée
zoráa yia ó o lá ló yi**

(Luki 11.24-26)

⁴³ «Hen ká a cíná ló a nùpue na ó o lá wi yi, ò o vaa hée vará le dùure yi, à cà ho lahó na ó ò kēení á à vūn yi ká a máa yi ho. Ká a hía cà san, ⁴⁴ ò o bío mí yi: «Í ì bíní ì va hen na á ì ló yi.» Ká a bíní van bín ò o vaa yí ho lahó mu mí káamáa ká ho sàara, á wíokaa sesese. ⁴⁵ Ká a mōn mu, ò o bíní vaa fé ɓa cí-náwa bùaa hēpun na bēn jii po arén, à ɓa páaní buée zoo kēení cìcàkà ho lahó mu yi. Ká mu wó kà, à wón nùpue so bìo wíoka yáa poñ bìo mu fù karáa. Lé làa búnn sīi á ho lònbiò nùpua na yí se bìo khíi wéráa.»

O Yeesu ɓàn nu lè ɓàn zàwa lé ɓa yén?

(Maaki 3.31-35; Luki 8.19-21)

⁴⁶ O Yeesu wee bío lè ɓa zàamáa, à búnn à ɓàn nu lè ɓàn zàwa buée dōn. Ba lée dīn ho khūuhū, á wi ɓa bío làa wo. ⁴⁷ Ó o búii bíá là a Yeesu: «Loñ. Mīn nu lè mīn zàwa lée dīn ho khūuhū á wi ɓa bío làa fo.» ⁴⁸ Ó o Yeesu bíá lè ɓànso: «Wàn nu lè o yén? Á wàn zàwa lé ɓa yén?» ⁴⁹ Búnn mōn ó o dá mí nīi mí nī-kenínia yi ò o bíá. «Mī loñ. Wàn nu lè wàn zàwa wi hen. ⁵⁰ Lé bìo á yia wee wé wàn Maá na wi ho wáyai sīi bìo, wón lé wàn za, lè wàn hīnló, lè wàn nu.»

O diro wàhiire

(Maaki 4.1-9; Luki 8.4-8)

13 Búnn zoñ ó o Yeesu hīnnon le zīi yi ló, à wà vaá kará ho vū-beenì jii, á wee kàrán ɓa nùpua. ² Ba minka za-amáa kíniá wo yi, ó o wó san zon ho woohú á zoó kará, à ɓa zàamáa bán dīn mu numu jii.

³ O wee wà hā wàhio à kàránnáa ɓa nùpua làa bìo cèrèe. O bíá: «Nīi búii ló van mí mōhú yi, á wà vaá dé mí bè-dà.

⁴ Bìo ó o wee dé mu á mu búii lion ho wōhú nīsání, á ɓa jínzàwa sèekaa búnn và. ⁵ Mu búii lion ho búaaahó na le tīnì wi wán ká le yí lì, á mu dēenía ló, lé bìo le tīnì yí boo búnn. ⁶ Bìo le wii já lè mí sòobéé, á ho dīnló na ló wīnīwīnī á hon, lé bìo ho naní yí vá yí lion. ⁷ Mu búii lion hen na hā kíkara bia héra yi, á mu ló, á hōnn kíkara so hīnnon yòó pà mu. ⁸ Mu búii búnn lion ho tá na se yi, á mu ló, á yòó han mí bia. Hā búii yú khīmàni khīmàni, hā búii yú búará-tīn tīn, hā búii yú bónni làa píru píru.»

⁹ O Yeesu pá bíníá bíá bò mu wán: «Yia wi ò o jí bìo, á wón jí bìo bíá sese.»

**Lée webio nnon ó o Yeesu
wee wàráa hā wàhio**

(Maaki 4.10-12; Luki 8.9-10)

¹⁰ Ó o nī-kenínia vá buée bó a yi, á wee tūa wo yi. «Lée webio nnon fo wee wàráa hā wàhio na ɓa yi?» ¹¹ Ó o Yeesu bíá nnon ɓa yi: «Le Dónbeenì wó á le bēenì bìo na sà yi á mī yú zūna, à ɓa nī-vio yí zūna mu. ¹² Lé bìo á yia bìo wi á ɓa khíi bīnì yòó bè mu búii wán á à na a yi, ó o bìo á à wé boo. Ká yia dēe búii mía, wón á hārì mu bè-za na ó o wee leéka le mu wi mī cōn á ɓa pá á fé. ¹³ Lé búnn nnon á ì wee wàráa hā wàhio na ɓa yi. Ba wee loñ coon, ká ɓa yí máa mī. Ba wee jí mu bìo ká ɓa yí máa ɓua mu à zūn kúará. ¹⁴ Lé kà sīi á le *Dónbeenì jii-cúá fēero *Ezayii bìo na ó o bíá ɓa dānì yí á jii sūrāa. O bíá bìo kà:

«Mī khíi wee jí mu bìo ká mī máa zūn mu kúará. Mī khíi wé è loñ coon ká mī máa mī hārì dēe.

¹⁵ Mu nīpomu na kà ɓēntīn bónnbúra.

«Ba tun mí jiiōnna, á muunía mí yìo.

«Ba yí wi á ɓa mī bìo.

«Ba mún yí wi á ɓa jí bìo.

«Ba yí wi á ɓa zūn mu bìo

à yèrè má buen ìnén Dónbeenì cǎn à ì wɛɛ ɓa.»**

¹⁶ «Ɛɛ ká minén bán júná sī. Mi yìo wee mi, á jikǎnna mún wee jí mu bìo. ¹⁷ Le ì mì ho tǔiá na mia: Le Dónbeenì jì-cúa fɛerowà cèrɛɛ lè ɓa nùpua búí na térénnà á sía hía vá à ɓa mi bìo minén wee mi, à ɓa yí mɔn mu. Ba sía hía vá à ɓa jí bìo minén wee jí, à ɓa yí jà mu.

O Yeesu zéenía o diro wàhiire kúará

(Maaki 4.13-20; Luki 8.11-15)

¹⁸ «Mi wáa jí yia wee dé mu bè-dà wàhiire kúará. ¹⁹ Bìà wee jí le *Dónbeenì béenì bìo á ɓa yí zū mu kúará á ka lè ho wǎhú nìsání na mu bè-dà lion yi. O *Satāni wee buée lén mu ɓa sía yi. ²⁰ Ba búí ka lòn búaaahó. Ba wee jí le Dónbeenì bíonì, à tà le yi fùafùu, à zà-maka le bìo yi. ²¹ Ká ɓa màhá yí máa díá à le zo ɓa. Ba wee tà le bìo ho pàahú na cínú yi mí dòn. Ká le lònbee, tàá ho kúará lénló yú ɓa le Dónbeenì bíonì bìo yi, à ɓa dɛenì pí le Dónbeenì bìo. ²² Ba búí ka lè ho tá na hā kíkara bia héra yi á mu bè-dà lion yi. Ba jà le Dónbeenì bíonì, ká ho dímíjá bìo yilera, lè ho nà-fòró poni na wee khà ɓa nùpua, á wee hɛ le bíonì mu, à le máa wé bìo ɓa yi. ²³ Ba búí bèn ka lè ho tá na se bìo, na mu bè-dà lion yi. Ba wee jí le Dónbeenì bíonì, à zūn le kúará, á ɓa bèn wee ha hā bia. Ba búí khīmàni khīmàni, ɓa búí búará-tín tín, ɓa búí bóni làa píru píru.»

Le jí-kohó wàhiire

²⁴ O Yeesu bínía wà le wàhiire búí nɔn ɓa yi: «Ho wáyai béenì bìo bonmín làa bìo kà: Nii búí dó mu bè-dà tente mí mǎhú yi. ²⁵ Á ho tínàahú búí ká ɓa nùpua búenbúen dūma, ó o nìi mu zúkúso buara, á buée dó le jíní bia ho mǎhú mu yi, ò o bínía wà. ²⁶ Pàahú na ho dínló ló á yòò wee te yi, á le jíní mún líi

ló. ²⁷ Á ho mǎhú bànso ton-sáwá bía nɔn wo yi: «Núhúso, fo yí dó mu bè-dà tente ũ mǎhú yi le? Á le jíní bèn ló wen bín.» ²⁸ Ó o bía nɔn ɓa yi: «Lé ì zúkúso wó mu.» Ó o ton-sáwá bía: «Fo wí à wa vaa dɛɛ le jíní mu le?» ²⁹ Á ho mǎhú bànso bía nɔn ɓa yi: «Bùéé. Mi díá, lé bìo ká mi le mi ì dɛɛ le jíní ká mi yí wó sese á mi ì dɛɛ le á à lɛé lè ho dínló. ³⁰ Mi díá le mu páaní dā fúaa ho dínló láró pàahú. Hón pàahú so yi, ká ì bío ò na ɓa ton-sáwá na à lá ho dínló yi le ɓa dɛɛ le jíní vé, à kúia lè mí kúnkúwá à cǐi. Bún món à ɓa màhá lá ho dínló kúee ì nání yi.»

Ho mútáàdè beere lè le ja-fini wàhio

(Maaki 4.30-34; Luki 13.18-19)

³¹ O Yeesu tín bínía wà le wàhiire búí nɔn ɓa yi: «*Le Dónbeenì béenì bìo bonmín lè ho mútáàdè beere na ó o nìi búí vaá dù mí mǎhú yi. ³² Lé ka cínú po hā bia na ká búenbúen. Ká le màhá ló, à le dā poñ ho zen-buahó bè-vànií búenbúen, à wé mí vǐndè-kùure, à ɓa jínzàwa wé buée tá mí lenna lakara wán.»

(Luki 13.20-21)

³³ O Yeesu bínía wà le wàhi-veere búí nɔn ɓa yi: «Ho wáyai béenì bìo bonmín lè le ja-fini na ó o hāa búí zúnzúio kúaa mu dūmu kiloowa bóni làa hònú yi á khan bàrá á mu ló.»

O Yeesu wee wà hā wàhio á zéenínáa mu biowa yara

(Maaki 4.33-34)

³⁴ Bún búenbúen ó o Yeesu wee wà le hā wàhio à na ɓa zàamāa yi. O hía yí máa wé kàrán ɓa ká a yí wà wàhio. O hía wee wé ká sīi, ³⁵ bèra a na à le *Dónbeenì jì-cúa fɛero bìo na ó o bía à jii sī: «Ì khíi wé è bío làa ba lè hā wàhio. Mu bìo na sà yi

**13:15 Mi loñ Ezayii vūahú 6.9-10

hàrí ho díímíná púhú búeení
á ì khíi zéení yara làa ba.»††

O Yeesu zéénia le jí-kohó wàhiire kúará

³⁶ Bún món ó o Yeesu wà vaá zon le zii yi ò o díá ba zàamáa. Ó o nì-kenínia wà zon o cón, á zoó bía làa wo: «Le jíni na ló ho mchú yi wàhiire kúará á ù zéení làa wen.» ³⁷ Ó o Yeesu bía non ba yi: «Yia wee dé mu bè-dà tente lé o *Nùpue Za. ³⁸ Ká ho mchú lé ho díímíná. Mu bè-dà tente lé bía bìo sà le Dónbeenì béenì yi. Ká le jí-kohó lé bía bìo sà o *Satāni yi. ³⁹ O zúkúso na dó le jí-kohó bía lé o Satāni. Ho dínló láró wee zéení ho díímíná véro bìo. Ká ba ton-sáwá na wee lá ho dínló lé le Dónbeenì wáayi tonkarowà. ⁴⁰ Bìo ba wee dɛɛráa le jíni á kúee ho dɔhú yi, lé bún bàn síi mu khíi wéráa ho díímíná véro pàahú. ⁴¹ O Nùpue Za khíi tonka mí wáayi tonkarowà, á ba buée lén bía wee khà bía ká dé mu bè-kora wéro yi, làa bía wee wé mu bè-kora. ⁴² Ba khíi kúee ba ho dā-sūmú yi, hen na le minka yi vɛɛ wi yi, á ba à wá bín. ⁴³ Ká bía téréenna bán á à puiika lè le wii bìo síi mín Maá Dónbeenì béenì yi. Yia wi ò o jí bìo, à bànso jí bìo bía sese.

Ho nàfòró na sàntkaa lè ho lóró wàhio

⁴⁴ «Ho wáayi béenì bìo bonmín lè mu bè-senì búí na ba lú ho mchú yi. Ó o búí zūna mu dānì vaá khéra á bíní sà vaá lú. O síi wan wan, á vaá yèra bìo wi o cón búenbúen, ò o buée yà ho mchú mu. ⁴⁵ «Ho wáayi béenì bìo bonmín là a du-anlo búí na wee cà ho lóró na yàwá here. ⁴⁶ Bìo ó o yú ho búí na yàwá here, ó o vaá yèra bìo wi o cón búenbúen, ò o yà ho lóró mu.

Ho zùán wàhiire

⁴⁷ «Ho wáayi béenì bìo pá bíní bon-mín lè ho zùán na ba wee lèe dé ho muhú yi à vīnāa ba cewà lè mí sííwà. ⁴⁸ Ká ho sú, à ba ce-pawà vá ho léráa mu jumú jii, à lée kɛɛnì ká ba hueeka ba. Á bía se ba wee kúee mí sàkíwá yi, ká bía yí se bán ba wee kúia. ⁴⁹ Lé bún bàn síi khíi wé ho díímíná véro pàahú. Le Dón-beenì wáayi tonkarowà á buée lén bía yí téréenna bía téréenna tíahú, ⁵⁰ á à kúee ho dā-sūmú yi, hen na le minka yi vɛɛ wi yi, á ba à wá bín.»

⁵¹ Bún món ó o Yeesu tūara ba yi: «Bìo ká búenbúen mi zū kúará le?» Á ba le ūuu. ⁵² Ó o Yeesu wáa bía non ba yi: «*Lándá bìo zéenílo lée lándá bìo zéenílo na kenía mítén á zū ho wáayi béenì bìo púhú á ka lòn zii bànso búí na nàfòró á mu bè-fia lè mu bè-kía wi yi.»

Ho Nazareete lóhósa yí tà a Yeesu bìo

(Maaki 6.1-6; Luki 4.16-30)

⁵³ Bìo ó o Yeesu wà hɔn wàhio so vó, ó o ló bín, ⁵⁴ á wà van ho lóhó na ó o dɔn yi. O wà vaá wee kàrán ba nùpua ba *zúífūwa kàránlò zíní yi. Á ba nùpua na wi bín búenbúen wó coon á ba wee bío: «Bún bè-zūmmini so ó o yú wen? O wó kaka wee wéráa mu yéréké biowa na kà? ⁵⁵ Yínón o búen-khèero te mí za le? Á bàn nu yínón o Mari le? O Zaaki là a Zozeefu là a Simón là a Zude so yínón bàn zàwa le? ⁵⁶ Á bàn hínni so làa wen yí wi mín wán hen le? Á lé wen ó o yú hón pànká so búenbúen yi?» ⁵⁷ Lé bún bìo yi á ba yí wi à ba dé mí sīa wo yi. Ó o Yeesu wáa bía non ba yi: «Le *Dónbeenì jí-cúa fɛɛro wé yí le kɔnbii hā lūa búenbúen yi. Ká ba lóhósa lè bàn kùrú zii nùpua bán máa wé kɔnbi o.» ⁵⁸ O Yeesu yí dànná yí wó yéréké bìo cèrèe bín lé bìo ba siadéro wo yi fòora.

††13:35 Mi loí Lení vūahú (Psaumes) 78.2

O Zān Batiisi búeró

(Maaki 6.14-29; Luki 9.7-9)

14 Mu pàahú ó o *Heroode^{‡‡} na wi ho Kalilee kǎhú púhú wán á já bío ba wee bío o Yeesu dǎní yi. ² Ó o bía nǎn mí mǎnsa na làa wo pǎanía wi yi: «O nùpue mu na kà lé o Zān bǐnía vèera. Lé bún nǎn ó o dà wee wéráa mu yéréké biowa.» ³⁻⁴ Mu bon. O Heroode hía nǎn le jii le ba wii o Zān. Á ba wiira a can dó ho kàsó yi. O Heroode wó mu lé bío ó o Zān bía nǎn wo yi le o lá yí ko ò o fé mín za Filiipu fàn háa Herodiade à ya. ⁵ O Heroode lá wi ò o búe o Zān ká a màhá zána ba zàamáa lé bío ba búenbúen wee leéka le o Zān lé le *Dónbeenì jì-cúa fèero. ⁶ Èe ká a Heroode teró wizonle sǎnú díró yi, ó o Herodiade hín-ló yon bía ba von yahó. Ó o Heroode mu sǐi wan mu yi, ⁷ ó o báa le ká a hínzoró mu fìora bìo na mí cǎn á mí ì na mu wo yi. ⁸ Ó o hínzoró vaá bía mu nǎn mín nu yi, á fàn nu le o bío le o Zān Batiisi púhú lé hía à ba dé ho lenbuen yi à na a yi. ⁹ Bío ó o hínzoró buée bía mu, ó o bée sǎnía tò mu bìo yi. Ká bío ó o báa bìo ó o von yahó, ó o nǎn le jii le ba wé mu na a yi. ¹⁰ Ò o tonkaa o búí le o va ho kàsó yi à vaa kúii o Zān Batiisi púhú. ¹¹ Á ba vaá kúio ho dó ho lenbuen yi buée nǎn o hínzoró yi ó o buan vaá nǎn mín nu yi. ¹² Ó o Zān mu nì-kenínia buée lá a nùuna, à ba wà vaá bía bìo mu wóráa á nǎn o Yeesu yi.

O Yeesu dǐnía ba minka zàamáa

(Maaki 6.30-44; Luki 9.10-17; Zān 6.1-14)

¹³ Bío ó o Yeesu já bìo wó kà, ó o zon ho woohú wà, á wi ò orén mí dòn va ho lahó búí na á nùpue mía yi. Ká ba nùpua màhá zūna mu. Á ba lóka hā lórà yi á vará mu jumu jii bò a Yeesu yi. ¹⁴ Pàahú

na ó o zoó ló ho woohú yi, ó o mǎn ba minka zàamáa. Á ba màkárí buan wo yi, ó o búakáa wee wéé ba vǎnvárowà na wi ba tǎhú. ¹⁵ Bío ho zǐihú dǎn, ó o nì-kenínia wà buée bó a yi, á bía nǎn wo yi: «Le wii tò, à ho lahó na kà á bío búí mún mía yi. Bío le ba nùpua lén va hā lórà yi, à vaa yí mu bìo yà dí.» ¹⁶ Ó o Yeesu bía nǎn ba yi: «Ba varó bǐn púhú mía. Minén miten na mu bè-dínii ba yi.» ¹⁷ Á ba bía nǎn wo yi: «Bìo wi wa cǎn hen, léé búurú bi-zàwa bío hònú làa cezàwa bùaa jun.» ¹⁸ Ó o Yeesu bía: «Mì bua mu buennáa.» ¹⁹ Ò o bía nǎn ba zàamáa yi le ba líí kǎení le jíní wán. Ò o fó ho búurú bìo hònú lè ba cezàwa bùaa jun, ò o hóonía mí yahó ho wáyai, ò o dó le Dónbeenì bǎrákà, ò o cèekaa ho búurú nǎn mí nì-kenínia yi. Á bán fó sankaa nǎn ba zàamáa yi. ²⁰ Á ba búenbúen dú sù. Á bìo dú ká ba khui-ira á mu sú hā sàkíwá píru jun. ²¹ Bía búenbúen na dú mu, á ba báawa mí dòn á à yí ho muaaseé hònú sǐi, ká ba háawa lè ba háyúwá níí ló.

O Yeesu wee varáka mu jumu wán

(Maaki 6.45-52; Zān 6.16-21)

²² Bún mǎn, ó o Yeesu dèenía kǐkǎa mí nì-kenínia yi le ba zo ho woohú dí mí yahó khí ho vū-beenì mǎn ká mínén ò na ho wǎhú ba zàamáa yi á ba à foka. ²³ Bío ó o wó bún vó, ó o wà yòora le búee wán mí dòn, á yòó wee wé mí fìoró á ho tá hūn yú bǐn. ²⁴ Bún pàahú à ho woohú vá zon mu jumu yi, á ho pinpi-beenì hínǎn wee và lè mí pǎnká á wee lá mu jumu buée hénka lè ho woohú. ²⁵ Hā tá-tǎ yi, ó o Yeesu zoó wee varáka mu jumu wán á mà mí nì-kenínia. ²⁶ Bío ba mǎn wo ò o wee varáka mu jumu wán, á ba zána dàkhíina, á ba wee bío: «O léé nì-hǎnbóni.» Á ba wee wāamaka. ²⁷ Ó o Yeesu dèenía bía kà sǐi nǎn ba yi: «Mì hení mí sǐa, mu lé ìnén, mì yí zǎn bìo.»

^{‡‡}14:1 O Heroode mu lé yia ba wee ve làa Heroode Āntipaasi.

²⁸ Ó o Piere wáa bíá nɔn wo yi: «Núhúso, ká mu lé fo bìo bon, ù bío le ì varáka mu jumú wán à buen ù cǔn.» ²⁹ Ó o Yeesu bíá nɔn wo yi: «Buen!» Ó o Piere ló wee varáka mu jumú wán á wee va a Yeesu cǔn. ³⁰ Ká bìo ó o mɔn bìo ho pinpiró wee wéráa ó o zǎna. Á bìo ó o wà líí lí mu jumú yi, ó o wáamaa: «Núhúso fení mi.» ³¹ Ó o Yeesu dɛnía dá mí níi cǎna a, ò o bíá nɔn wo yi: «Ũ siidéro fɔra. Léé webio nɔn á fo titikaaráa?» ³² Bìo ba mí nùwá jun yòò zon ho woohú yi, á ho pinpiró dǐn. ³³ Á ba nì-kenínia na wi ho woohú yi á fǎrá mí nɔnkópúná wán o Yeesu yahó, à ba bíá nɔn wo yi: «Fo òntín lé le Dónbeenì Za bìo bon.»

O Yeesu wɛ́era ba vǎnvárowà búí

(Maaki 6.53-56)

³⁴ Bìo ba kǎa ho vù-beenì khíi dǔn ho Zenezareete kǔhú, ³⁵ á ba nùpua na wi bín zūna a Yeesu, á ba bíá a buenlò bìo nɔn bìá sùarákaa bín búenbúen yi. Á ba buan ba vǎnvárowà búenbúen buararǎa o cǔn. ³⁶ Á ba wee fío wo le o díá le ba pá wǎa yí o dà-zínii jì-kǎnii túii yi. Á bìá búenbúen na wee yí le túii yi á wee wa.

O Yeesu lè ba Farizíewa wee wǎanì

(Maaki 7.1-13)

15 Ba *Farizíewa búí lè ho *lándá bìo zéenílowa búí ló ho Zeruzalɛmu yi buara a Yeesu cǔn á buéé tǔara a yi: ² «Léé webio nɔn á ù nì-kenínia yí máa wé bìo á wán maáwà bò nɔn wen le wa wé wé? Ba yí máa sɛ mí níní à bè yi díráa làa bìo mu koráa.» ³ Ó o Yeesu bíá nɔn ba yi: «Léé webio nɔn á minén bèn yí máa wé bìo le Dónbeenì henía nɔn mia, à mi bò mi kùrú kàránlò yi? ⁴ Le Dónbeenì bíá bìo kà: «Kǔnbi mìn maá lè mìn nu»^[1] le mún bíá: «Yia bíá khon mín maá tàà

mín nu dǎnì yi, wón ko làa búeró.»^[2] ⁵ Ká minén wee kàrán ba nùpua le ká a búí bàn maá lè bàn nu ó o bíá bìo kà nɔn yi: «Bìo á ì ko à ì na à séení làa fo á ì hǔn lè le Dónbeenì,» ⁶ se wón bànso màkóo mía ò o séení mín maá. Mi wee pí le Dónbeenì bíonì kà sǐi à wé le làa bè-káamǎa ká mi bè mi kùrú kàránlò yi. ⁷ Mi yí mɔn miten na le? Yaa o *Ezayii tǔii sǐ mi wán pàahú na ó o fɛera le *Dónbeenì jì-cúa na kà mi dǎnì yi:

⁸ «Ba nùpua na kà wee búaaní mi lè mí jini

ká ba yiwa yi á ba khèra làa mi.

⁹ Le búaaní na ba wee na mìi jùhú mía. Lé bìo ba nùpua lándáwá lè hǎa ba wee kàrán làa mín.»^[3]

Bìo wee tíí o nùpue

(Maaki 7.14-23)

¹⁰ Bún mǔn ó o Yeesu von ba zǎamǎa á bíá nɔn ba yi: «Mí jì bìo kà à zǔn kúará.

¹¹ Bìo wee zo a nùpue jii yí máa tíí wo. Hǎ bíoní na wee lé là a nùpue jii, hǔn lé hǎa wee tíí wo.» ¹² Ó o Yeesu nì-kenínia vá buéé bó a yi, á bíá nɔn wo yi: «Fo zū le ù bíoní mu á vá ba *Farizíewa yi le?»

¹³ Ó o Yeesu bíá nɔn ba yi: «Bè-fánii lée bè-fánii na á ì Maá na wi ho wáayi á yí fá, á khíi dɛɛ á à kúia. ¹⁴ Mi díá ba. Ba lé ba muíwà na tò ba muíwà búaa wán. Ká a muí tò mí ninza muí búini wán, á ba à páanì vaá zo ho kǔhú.» ¹⁵ Ó o Piere wáa bíá nɔn wo yi: «Zéení le wǎhiire mu kúará làa wen.» ¹⁶ Ó o Yeesu bíá nɔn wo yi: «Éee! Lé minén pá dǐn yí zū mu biowa yara le? ¹⁷ Mu bìo búenbúen na wee zo a nùpue jii, à lii zo a píohó yi, bún ó o wee bǐnì lée ní kúia. ¹⁸ Éɛ ká hǎ bíoní na ó o wee bío lè mí jii, á wee lé o sǐi yi, hǔn lé hǎa wee tíí o nùpue. ¹⁹ Mu bon. Hǎ yile-kora wee lé le sǐi yi. Lé bún te le nì-

^[1]15:4 Mi loñ Léro vǎahú (Exode) 20.12; Lándá zéenílò (Deutéronome) vǎahú 5.16

^[2]15:4 Mi loñ Léro vǎahú (Exode) 21.17

^[3]15:9 Mi loñ Ezayii vǎahú 29.13

búee, lè ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí sífà, lè ho kǎnlò, làa bìo yí bon bíoró o nùpue jii, lè ba nùpua yènnáa yáaró.
²⁰ Bún biowa so lé bío wee tíí o nùpue, ká ho dí le há níní na yí seera, bún yí máa tíí nùpue.»

O síí veere háa na tà a Yeesu yi bìo

(Maaki 7.24-30)

²¹ Bún mǎn ó o Yeesu ló bín wà, á van ho kǎhú búí na sàaràa ho Tiire lè ho Sidǎn lórà yi. ²² Á ho Kanan kǎhú háa búí na wi ho kǎhú mu yi, á wà buara a cǎn, á buée wee bío pǎnpǎn kà síí: «Núhúso, *Daviide Za, màkàrí mi. Í hínlò á cíná búí wi yi á wee beé o lò làa sòobéé.»
²³ Ó o Yeesu yí dó mí jii wo yi. Ó o nì-kenínia vá buée bó a yi, á wee bío làa wo: «O háa mu na bò wá mǎn wee wāa-maka féé á ù bío le o bíní.» ²⁴ Ó o Yeesu bía: «O *Isirayeele nìpomu na ka lòn pia na vúnun lé bán ba tonkaa mi bìo yi.»
²⁵ Ó o háa yàá wáa wà buée líí fàrá mí nǎnkópúná wán o Yeesu yahó, ò o bía: «Núhúso, séení mi.» ²⁶ Ó o Yeesu bía nǎn wo yi: «Mu yí se á ba lá ba háyónzàwa dínlò á yénní kúia na ba booní yi.» ²⁷ Ó o háa bía nǎn wo yi: «Núhúso, bún bon. Ée ká ba booní wee wé sèeka ho dínlò na wee kùenka líí kúia mín so tá á dí.» ²⁸ Ó o Yeesu wáa bía nǎn o háa mu yi: «Fo bèntín dó ù sīi mi làa sòobéé.» Mu ù wé làa bìo fo lonnáa mu. Ó o hínlò dèeníá wan bún wán.

O Yeesu weéra ba vǎnvárowà cèrèe

(Maaki 7.31)

²⁹ Bún mǎn ó o Yeesu ló hón lahó so yi á van ho Kalilee vū-beení jii, á vaá yòora le búee wán yòó kará. ³⁰ Á ba minka zàa-máa buara a cǎn lè ba lóní, lè ba muiwà, làa bìa sǎnía bìo búí mía bín, lè ba beke-wà, lè ba vǎnvárowà cèrèe búí. Ba buée bàráka ba o Yeesu tá, ó o weéra ba. ³¹ Bìo ba zàamáa mǎn à ba bekewà na lá yí dà máa bío á wee bío, á mǎn à bìa sǎnía bìo

búí lá mía bín á wan, á mǎn à bìa lá lé ba lóní wee varáka sese, á mǎn à bìa lá lé ba muiwà á wee mi, á mu wó ba coon dàkhíina, á ba wee bùaaní o *Isirayeele bàn Dónbeení yèni.

O Yeesu bíníá díníá ba minka zàamáa

(Maaki 8.1-10)

³² O Yeesu von mí nì-kenínia á bía nǎn ba yi: «Ba nùpua na kà màkàrí buan mi. Bìo kà lé ba wizooní tǎn ká ba wi làa mi, á ba bè-dínii wáa vó. Í yí wi à í díá ba à ba bo ká ba yí yú bìo yí dú. Lé bìo ba dà vaá lé è lùiorá ho wǎhú wán lé le hīni.» ³³ Ó o nì-kenínia tùara a yi: «Wa à yí mu bè-dínii wen le dùure na kà yi á à na bán minka zàamáa so yi?» ³⁴ Ó o Yeesu tùara ba yi: «Lée búurú bìo yen wi mi cǎn?» Á ba bía nǎn wo yi: «Lée búurú bìo hẹ̀pun làa cezàwa bùaa yen búí.» ³⁵ Ó o Yeesu wáa bía nǎn ba zàa-máa yi le ba líi keení, ³⁶ ò o fó ho búurú bìo hẹ̀pun lè ba cezàwa, ò o dó le Dón-beení bàrákà, ò o cèekaa mu nǎn mí nì-kenínia yi á bán sankaa nǎn ba zàamáa yi. ³⁷ Ba búenbúen dú sù, ó o nì-kenínia khuiira bìo ká, á mu sú há sàkíwá bìo hẹ̀pun. ³⁸ Bìá búenbúen na dú mu, á ba báawa mí dòn á à yí muaaseé náa síí, ká ba háawa lè ba háyúwá níí ló.

³⁹ Bún mǎn ó o Yeesu nǎn ho wǎhú ba zàamáa yi le ba boka, ò o zon ho woohú mí dòn á van ho Makadan kǎhú.

Ba wi ò o Yeesu wé yéréké bìo

(Maaki 8.11-13; Luki 12.54-56)

16 Ba *Farizíewa lè ba *Sadusíewa wi à ba khúaa o Yeesu jii yi, á ba vá buée bó a Yeesu yi á bía nǎn wo yi le o wé yéréké bìo búí na wee zéení le o dànló ló le Dónbeení cǎn. ² Ó o Yeesu bía nǎn ba yi: «Hen ká le wii líí wee zo, á ho wáyí mùia, à mí le ho tá hía wé se. ³ Ká le yǐnbíi búiríi, ká ho wáyí mùiamu á dó mí yuumu, à mí le ho vǐohó á à buen. Ká mí wee loń ho wáyí à zǔnnáa bìo a

à wé, á léé webio nɔn á bìo wee zéení bìo wee wé bìo kà wán á mi yí zū? ⁴ Ho zuia nùpua na yí se, na wee bíní le Dón-beení mɔn à wé mu bè-kora wee cà à ba mi yéréké bìo. Èé ká ba máa mi yéréké bìo búí ká mu yínɔ́ le *Dónbeení jì-cúa fɛero Zonaasi bìo.[†] Bún mɔn ó o wà ò o díá ba.

Ba Farizíewa lè ba Sadusíewa bìo

(Maaki 8.14-21)

⁵ Bìo ba nì-kenínia wee khí lè ho vù-beení mɔn o Yeesu cɔn, á ba nɔnsāa yí fuan ho búurú. ⁶ Ó o Yeesu wáa bíá làa ba: «Mí pa miten ba *Farizíewa lè ba *Sadusíewa bìo yi. Ba bìo bonmín lè le ja-fini.» ⁷ Ó o nì-kenínia wee bío làa mín: «O wee bío kà sɛí lè bìo wa yí fuan ho búurú.» ⁸ Ó o Yeesu zūna bìo ba wee bío, ó o tùara ba yi: «Léé webio nɔn mi wee bíoráa le lè bìo mi yí fuan ho búurú? Mí siadéro mìl bèntín fòora. ⁹ Mí pá òn yí máa jí mu bìo à zūn mu kúará le? Ho búurú bìo hònú na á ì cèekaa nɔn ba báawa muaaseé hònú yi, lè hā sàkíwá na mi khuiira bìo ká kúaa yi jii á mi nɔnsāa bìo yi le? ¹⁰ Á ho búurú bìo hɛjun na á ì cèekaa nɔn ba báawa muaaseé náa yi, lè hā sàkíwá na mi khuiira bìo ká kúaa yi jii á mi nɔnsāa bìo yi le? ¹¹ Á léé webio nɔn á mi le mu lè ho búurú bìo á ì wee bío? Mí pa miten ba Farizíewa lè ba Sadusíewa na bìo ka lòn ja-fini bìo yi.» ¹² Ó o nì-kenínia màhá wáa zūna le o lá yí bíá le ba pa mítén le ja-fini na ba wee wé lè ho búurú bìo yi, ká lé ba Farizíewa lè ba Sadusíewa kàránlò na ba wee na ó o le ba pa mítén bìo yi.

O Piere bíá le o Yeesu lé yia le Dónbeení nɔn léra

(Maaki 8.27-30; Luki 9.18-21)

¹³ O Yeesu wà van ho kɔhú na sùaráa là a Filiipu ló-fáránii na ba le *Sezaa-

ree yi. Ó o tùara mí nì-kenínia yi: «Ba nùpua wee bío webio o *Nùpue Za dǎn yi?» ¹⁴ Á ba bíá nɔn wo yi: «Ba búí le fo lé o Zān Batiisi. Ba búí le fo lé o *Elii. Ba búí yàá bèn le fo lé o Zeremii, tǎa le *Dónbeení jì-cúa fɛero búí.» ¹⁵ Ó o Yeesu tùara ba yi: «Minén cɔn á ì bèn léé wée?» ¹⁶ Ó o Simɔn Piere bíá nɔn wo yi: «Fo lé o *Krista, le Dónbeení na wi fɛɛ Za.» ¹⁷ Ó o Yeesu wáa bíá nɔn wo yi: «Zān za Simɔn, ù jùhú sɛ. Mu yínɔ́ nùpue zéénia ho tǔia poni na kà làa fo. Lé wàn Máa na wi ho wáayi á zéénia mu làa fo. ¹⁸ Á ìnén bèn ò bío bìo kà á à na fòn: Fo lé o Piere bún kúará le huee. Á lé dɛn huee so á ì ì fǎrá ì kuure wán, á hàrí mu húmú máa dǎn bìo búí máa wé làa de. ¹⁹ Ho wáayi bɛení won-zàwa á ì ì na fòn. Bìo léé bìo na á fo khíi wé pá bìo ho tá wán, á le Dónbeení mún ò pí mu bìo ho wáayi. Á bìo na fo khíi wé tà bìo ho tá wán, á le Dónbeení mún ò tà mu bìo ho wáayi.» ²⁰ Ó o Yeesu wáa henía mu nɔn mí nì-kenínia yi le ba yí bío le mí lé o Krista.

O Yeesu wee bío mi húmú lè mi vèeró bìo

(Maaki 8.31–9.1; Luki 9.22-27)

²¹ À lá bún jii wán, ó o Yeesu búakáa wee bío bìo kà wéréwéré lè mí nì-kenínia: «Í ko à ì va ho Zeruzalemu, à lò vaa be bín làa sòobɛ ba *nì-kíá, lè ba yankarowà púnása lè ho *làndá bìo zéénílowa níi yi. Ba à búé mi, ká hā wizooní tɛn zòh á ì ì vèe.» ²² Ó o Piere wáa fó a ba vá ló, ò o wee bío: «Ébé! Nùhúso, bún máa wé làa fo. Le Dónbeení á à kǎní fo mu yi.» ²³ Ká a Yeesu màhá yèrèmaa bíá nɔn wo yi: «Vá lé ì nìsǎnì lè ù *Satāni bíoní. Fo wee bǔmaka ì tonlò. Û yilera yínɔ́ Dónbeení yilera. Hā lé ba nùpua yilera.» ²⁴ Bún mɔn ó o Yeesu bíá nɔn mí nì-kenínia yi: «Yia wi ò o bè mìl, à

[†]16:4 Mí loń Matiye vūahú 12.39

ɓànsò khí mí kùrú sī bìò wéro yi, ká a wé lá mí *kùrúwá pì à bèráa mì. ²⁵ Lé bìò á yà wí ò o kàní mí mukàni wón á à vínì le. Ká yà màhà tà le mí ì vínì le ìnén bìò yi, wón á à yí le. ²⁶ O nùpue lá yú ho ñímíná bìò búenbúen, ò o khon le mukàni binbiri yi, se lé ho cùnú yén á ɓànsò yú? O nùpue lá khon le mukàni binbiri yi, ó o so dà à na bìò búí á à bīnì ì yíraa le le? ²⁷ Mu bon. O *Nùpue Za khíi búen mín Maá cùkú beeni yi lè mí wáyí tonkarowà, á ñueé sàání ɓa nùpua nì-kéní kéní yi, á à héha làa bìò ɓa wó. ²⁸ Le ì mì ho tuiá na mia: Ba nùwā yen zàwa búí na wí bía hen tiahú máa hí ká ɓa yí mɔn o Nùpue Za ñuenlò lè mí béenì.»

O Yeesu miníkaa le búee wán

(Maaki 9.2-9; Luki 9.28-36)

17 Wizooní bìò hènìn bún mɔn, ó o Yeesu fó a Piere là a Zaaki là a Zān na ló o Zaaki ɓàn za á yòorarāa le búee búí na dɔn wán. Bìò ɓa yòò wí bún mí dòn, ² ó o Yeesu miníkaa ɓa yìò yi, á yahó wee puiíka lè le wii bìò sī, á sī-zínia ka puiapúia lòn khoomu. ³ Á ɓa nì-kenínia le mí ì loí, á ɓa mɔn o *Moyiize là a *Elii[‡] à ɓa ñin wee tà hā láakáwá là a Yeesu. ⁴ Ó o Piere wāa bía nɔn o Yeesu yi: «Núhúso, mu wó se á wa wí hen. Ká fo tà á ì tá hā búkú zàwa bìò tìn. Ûnén dà-kéní, o Moyiize dà-kéní, o Elii dà-kéní.» ⁵ Bìò ó o wee bíò, à bún le ñundúure búí na wee puiíka á yòò ló líí pon ɓa yi. Á mu tāmú búí sā ná le ñundúure mu yi: «Yia kà lé ì Za na á ì bò ì tàká wán. O bìò sī mì. Mí wé jí a cǎn.» ⁶ Bìò ó o nì-kenínia ná mu tāmú mu sā, á ɓa zǎnkkaa dàkhíina, á líí búrá mí yara ho tá yi. ⁷ Ó o Yeesu ñueé bó ɓa yi, á bò mí níí ɓa wán, ò o bía: «Mí líí híní. Mí yí zǎn bìò.» ⁸ Á ɓa wāa hóonía mí yara á ɓa yí mɔn nùpue ká yínón o Yeesu mí dòn. ⁹ Bìò ɓa ló le

búee wán wee líí, ó o Yeesu henía bìò kà nɔn ɓa yi: «Bìò mí mɔn kà à mí yí bíò le nùpue jí fúaa o *Nùpue Za húrun á vèera ló ɓa nì-hía tiahú.»

(Maaki 9.10-13)

¹⁰ Ó o nì-kenínia tìara a yi: «Lée we-bio nɔn ho *lándá bìò zéenflowa le o Elii ko ò o ñuen ho yahó?»[¶] ¹¹ Ó o bía nɔn ɓa yi: «Mu bon. O Elii ko ò o ñuen vé, à ñuee kúee mu biowa búenbúen mí lara yi. ¹² Le ì bíò mu na mia: O Elii mu yàa ñuara wó. Ká ɓa nùpua màhà yí zūna le lé orén. Á ɓa wó a làa bìò ɓa sīa vá yi. Lé bún sīi ɓa mún ñ beéráa o Nùpue Za lò.» ¹³ Ó o nì-kenínia wāa zūna le lé o Zān Batiisi ó o wee bíò bìò.

O Yeesu weéra a háyónza na le dàndàhíonì wí yi

(Maaki 9.14-29; Luki 9.37-43a)

¹⁴ Bìò ɓa líí dɔn hen na ɓa zàamāa wí yi, ó o nìi búí vá ñueé bó a Yeesu yi á líí fàrá mí nɔnkópúná wán o yahó, ò o bía: ¹⁵ «Nì-kàránlo, loí ì za màkàrí yi. Le dàndàhíonì wí o yi. Le wee beé o lò. Pǎnna cèrèe le wee lá a dé ho dǎhú tǎa mu pumu yi. ¹⁶ Á ì ñuan wo ñuararāa ù nì-kenínia cǎn, ká ɓa màhà yí ñàina yí weéra a.» ¹⁷ Ó o Yeesu wāamaa: «Éee! Mí zuia nùpua ñentín yí máa dé mí sīa le Dónbeenì yi bìò bon, á mí mún yí máa jí hàrì dèe. Mí wee leéka le ì keenì làa mia á wé è kàrán mia fúuu le? Mí ñua a háyónza mu ñuennāa.» ¹⁸ Bìò ɓa ñuara làa wo, ó o Yeesu nāmakaa o cíná yi, ó o ló. Ó o háyónza dèenía wan mí lahó yi.

¹⁹ Bún mɔn ó o Yeesu wà. Ó o nì-kenínia wà vaá bó a yi à ɓa tìara a yi: «Lée webio nɔn á warén yí ñàina yí nɔn-nāa o cíná mu.» ²⁰ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Lé bìò mí sīidéro mì ka cīnù dàkhíina. Le ì mì ho tuiá na mia: Hen ká

[‡]17:3 Mí loí Luki vūahú 9.31

[¶]17:10 Mí loí Malasii vūahú 3.23

mi siadéro mi na khúekhúe lè ho mú-tàadè beere biò á mi yàa pá lá tà le mi wé làa biò, á mi lá dà à bío ò na le búee na kà yi le le lé ho lahó na le wi yi, à va lòn-veere, á mu ù wé. Biò woon á mi lá máa wé è wé máa sa. ²¹ [Èé ká mu màhá lé ho fióró lè le jii líró mí dòn lé biò dà à ja a cíná na kà bàn sí á à lén.]»

**O Yeesu wíokaa wee bío
mí húmú lè mí vèeró biò**

(Maaki 9.30-32; Luki 9.43-45)

²² Wizonle búí ká a Yeesu lè mí nì-kenínia búenbúen páanía wi ho Kalilee kǎhú yi, ó o bíá non ba yi: «O *Núpue Za á ba à dé ba núpua níní yi. ²³ Ba à búee o, ká mu wizooní tìn zoñ o ò vèe.» Á ba nì-kenínia yilera yáara làa sòobée.

Le Dónbeenì zĩ-beenì lànpo cǎló biò

²⁴ O Yeesu lè mí nì-kenínia wà van ho *Kapeenayuumu lóhó. Á le *Dónbeenì zĩ-beenì *lànpo féwá wà búee bó a Piere yi à ba tùara a yi: «Mi nì-kàránlo so wee sàání le Dónbeenì zĩ-beenì lànpo le?» ²⁵ Ó o Piere bíá: «Úuu o wee sàání ho.» Pàahú na ó o Piere wà vaá zo le zĩ na ó o Yeesu wi yi, ó o Yeesu dèenía wee tùa wo yi: «Simón, lée wée ko ò o wé sàání ho lànpo lè mí síwà à na ho dímjá na kà bá-zàwa yi? Fo wee leéka webio mu dǎní yi? Lé ho kǎhú núpua mí beere lée tàá lé bìá ba funnáa á dàína?» Ó o Piere le lé bìá ba dàína. ²⁶ Ó o Yeesu bíá non wo yi: «Àwa, bún wee zéení le ho kǎhú núpua yí ko ba wé sàání ho lànpo. ²⁷ Èé ká wa màhá máa lùuka ba núpua mu yilera. Lén lii ho vū-beenì yi, à lii pa le ce-hĩnì. Ò o nín-yání ceza na fo ò vī à ù lén à lée hén jii, á fo ò yí le wén-hǎnló le yi na dà warén wa nùwǎ jun lànpo á à sàání. À ù wǎa bua dén à ù va ba cǎn vaa sàání wa lànpo.»

Lée wée po bìá ká

(Maaki 9.33-37; Luki 9.46-48)

18 Hón pàahú so yi, ó o Yeesu nì-kenínia wà búee bó a yi, à ba wee tùa wo yi: «Yia biò jùhú wi po bìá ká le Dónbeenì bēenì yi lé o yén.» ² Ó o Yeesu von o háyónza búee dǎína ba yahó, ³ ò o bíá: «Le ĩ mī ho tǔiá na mia: Hen ká mi yí yèrēmáa á yí ká lè ba háyúwá biò sí, á mi máa zo le *Dónbeenì bēenì yi. ⁴ Yia biò jùhú wi po bìá ká le Dónbeenì bēenì yi lé yia wee liiní mǐten à wé là a háyónza na kà biò sí. ⁵ Yia buan háyónza búí na ka làa yia kà biò sí sese, se mu lé ĩnén ĩ beere á bànso buan sese.

Mu bè-kohó wéró yí se

(Maaki 9.42-48; Luki 17.1-2)

⁶ «Ba háyúwá na dó mí sǎa mī nì-kéní á núpue khà dó mu bè-kora wéró yi, se mu sǎaaní á ba ca le hue-beenì bànso fonle yi à lèe dé ho mu-beenì yi ò o lii lí. ⁷ Ho dímjá á ho yéréké khíi sá yi, lé biò á biò wee khà ba núpua dé mu bè-kora wéró yi á wi ho yi. Mu bon, mu lée biò na wéró máa khíi ho yi. Èé ká yia níi wee bè mu, á ho yéréké khíi sá yi. ⁸ Ká mu lé ĩ níi tàá ĩ zeñ wee dé fo mu bè-kora wéró yi, ĩ kúio hǎ lèe kúia. Fo zon le mukānì na máa vé lùe yi lè ĩ nín-kéní tàá lè ĩ zeñ-kéní, se mu sǎaaní biò ba à lèe fo á à dé ho dǎhú na máa hí máa mi yi lè ĩ níní mí biò jun tàá ĩ zení mí biò jun. ⁹ Ká mu lé ĩ yère wee dé fo mu bè-kora wéró yi, ĩ còkon le lèe díá. Fo zon le mukānì na máa vé lùe yi lè ĩ yèn-kéní, se mu sǎaaní biò ba à lèe fo ò dé le *Dofíní dǎhú yi lè ĩ yìo mí biò jun.

O pio na vúnun bíníá yú wàhiire

(Luki 15.3-7)

¹⁰ «Mi pa miten biò, à ba háyúwá na kà nì-kéní ò o búí yí zǔań yi. Lé biò ba háyúwá mu wáayi tonkarowá wi lè wàn Maá Dónbeenì fēē. ¹¹ [O *Núpue

Za buara wà buée cà bìà khèra lè le Dón-beenì á à fení.] ¹² Le ì tùà mia. Hen ká a búí pia khīmàni lá wi síi, ó o yà-kéní wó wó séra vúnun, ó o so máa kúia ba khīmàni yà-kéní mía na ká le búee yi ká a máa cànká yia vúnun le? ¹³ Le ì bío mu na mia: Ká a hía yú a, ó o síi á à wa wa a bìo yi á à poñ ba khīmàni yà-kéní mía na yí vúnun. ¹⁴ Lé làa bún síi á mìn Maá na wi ho wáayi mún yí wi à ba háyúwá na kà nì-kéní à ví.

Ká mìn za búí wó khon làa fo

¹⁵ «Hen ká mìn za wó khon làa fo, à ù vaa zéení a wékheró na a yi, ùnén làa wo mi nùwā jun mi dòn. Ká a tà, á mi ì bñí ì wé ba zàwa. ¹⁶ Ká a pá, à ù cà nùpue nì-kéní tàà nùwā jun dé ù wán, à héha làa bìo le Dónbeenì bióni vūahú bíarāa mu: «Mu bìo búenbúen á wa à lén yìo ba seérāa nùwā jun tàà nùwā tìn bè-bionii wán.» ¹⁷ Ká a pá pá le mí máa jí bán cón, à ù bío mu lè mìn zàwa na kúaa mín wán. Ká a pá le mí máa jí bán cón, à ù wáa wé o lòn lànpo fé, tàà nì-veere búí na yí zū Dónbeenì. ¹⁸ Le ì mì ho tuiá na mia: Bìo lée bìo na mi khíi wé pá bìo ho tá wán, á le Dónbeenì mún ò pí mu bìo ho wáayi. Á bìo lée bìo na á mi khíi wé tà bìo ho tá wán, á le Dónbeenì mún ò tà mu bìo ho wáayi.

Mi wé bunbua fio

¹⁹ «Le ì mún bío mu na mia. Hen ká nùwā jun búí wé ló mi tíahú á bunbuua flora bìo lée bìo ho tá wán, á wán Maá na wi ho wáayi á à na mu ba yi. ²⁰ Mu bon, hen na á nùwā jun tàà nùwā tìn kúaa mín wán yi ì yèni yi, se ì wi ba tíahú.»

O ton-sá na pá ho séndiaró bìo

²¹ Ó o Piere wáa vá buée bó a Yeesu yi ò o tùara a yi: «Núhúso, ká wán za

wee wé khe làa mi féé, á ì ko à ì sén día na a yi cúa-yen? Lée cúa-hèpun lée?» ²² Ó o Yeesu le búee. «Í yí bíá le cúa-hèpun mí dòn. Í le búarā-tìn làa píru píru cúa-hèpun. ²³ Lé bún non á ì ì tée ho wáayi béenì làa bìo kà: Béé búí le mí ì càtí mí kení na wi mí ton-sáwá yi. ²⁴ Bìo ó o búakáa wee càtí hà, á ba buan o búí buararāa, à le wári na ó o ko o ò wí mí núhúso yi á boo dàkhíina. ²⁵ O nìi mu yí dà le máa wí. Á ba núhúso non le jii le ba wáa yéé wo ò o wé o wobá-nii, à yéé bàn háa, là a zàwa, làa bìo wi o cón búenbúen, à màhá wínāa le kee. ²⁶ Ó o ton-sá mu líí fārā mí nonkópúná wán mí núhúso yahó ò o wee yanka a: «Sabéré ù jì ù yi. Í ì wí le kee mu búenbúen.» ²⁷ Á ba núhúso zūna a màkárí, ó o séra mu día non wo yi ò o le o lén.

²⁸ «Ó o ton-sá mu wà lée sá mí nínza búí yahó ò orén kee bèn wi wón yi. Le lée wén-hāni khīmàni. Ó o wíira mí nínza mu tun kònlè ò o wee bío: Í wári na wi foñ á ù wí.» ²⁹ Á ba nínza mu líí búrá à tá, á wee yanka a kà: «Sábéré ù jì ù yi. Í ì wí le kee mu.» ³⁰ Ká a màhá pá, ò o vaá dó a ho kàsó yi á pannāa o kee wíló. ³¹ Bìo ba ton-sáwá na ká non bìo wó, á mu vá ba yi làa sòobéé. Á ba wà vaá lá mu búenbúen fèera non mí núhúso yi. ³² Á ba núhúso von o ton-sá mu á buée bíá non yi: «Yí kohó bànso yén! Ùnén á ì séra bìo díá lé bìo fo yankaa mí. ³³ Fo bèn mún lá ko à ù zūn mi nínza màkárí làa bìo á ìnén zūnanāa à ù màkárí.» ³⁴ Ba núhúso síi cà dàkhíina, ó o le ba bua a ton-sá mu vaa dé ho kàsó yi à pa le kee na wi o yi búenbúen wí véro.» ³⁵ Bún món ó o Yeesu bñía bíá: «Lé kà síi á wán Maá na wi ho wáayi á khíi wé làa mia, ká mi yí máa tà sén díá na mìn zàwa lè mìn hínni yi lè mi sía búenbúen.»

**Bìo ó o Yeesu bíá mu
yaamu fáaró dǎní yi**

(Maaki 10.1-12)

19 Bìo ó o Yeesu kàránna ɓa nùpua kà sí wó, ó o ló ho Kalilee kǎhú yi á wà khú ho *Zudee kǎhú sǎn-kéní na wi ho Zurudén muhú mǎn. ² Nùpua cèrèe nǎn o mǎn khú bín lè mí vǎnvárowà, ó o wééra ɓa.

³ Á ɓa *Farizíewa búí wi ɓa khúaa o Yeesu jii yi, á ɓa wà ɓueé ɓó a yi, à ɓa tùara a yi: «Wa làndá yi, ká nùpue ɓàn háa dá wó khon làa wo, á níí so nǎn wo yi ò o dèení ja a le?» ⁴ Ó o Yeesu bíá nǎn ɓa yi: «Mi so yí kàránna bìo ká yí mǎn le Dónbeení bióní vūahú yi le? «Mu jǎhú búeení, á le Dónbeení léra a báa á léra a háa.» ⁵ Lè búnn nǎn ó o báa á à díá mín maá lè mín nu, ká à leé lè mín háa. Á ɓa mí nùwǎ jun á à wé sǎnía dà-kéní. ⁶ ɓa wǎa yí nǎn nùwǎ jun, ɓa lée nì-kéní. Bìo le Dónbeení cèera mín yi à nùpue yí fáa.» ⁷ Á ɓa *Farizíewa bíá nǎn wo yi: «Lée webio nǎn ó o Mǎyíize bíarǎa le ká báa le mí ì ja mín háa, o ò wé mu yaamu fáaró vūahú na a yi?» ⁸ Ó o Yeesu bíá nǎn ɓa yi: «O Mǎyíize nǎn le níí le mí dà a ja mí hǎnání, lè bìo mí yí máa jí dèe. Èe ká mu jǎhú búeení á mu lá yí ká kà sí. ⁹ Le ì bío mu na mia: Báa na díá mín háa à ɓàn háa mu jǎhú yí fó báa, ò o kún fó há-veere yan, se wón lée há-fé.»

¹⁰ Ó o Yeesu nì-kenínia bíá nǎn wo yi: «Ká mu lé kà síí ó o báa ko ò o ɓuarǎa miten mín háa dǎní yi, ká nùpue wǎa yí yan se mu súaaní.» ¹¹ Ó o Yeesu bíá nǎn ɓa yi: «Hón kàránló so na ká á báawa búenbúen yí dà máa tà yi. Bìo le Dónbeení nǎn mu pànká yi, bán mí dòn lé

bìo dà à tà mu yi. ¹² Bìo wee hè ɓa báawa búí à ɓa máa ya á sííwà boo. ɓa búí wee te ká ɓa bámu húrun. ɓa búí lé ɓa nùpua ɓó ɓa bámu. ɓa búí ɓèn wee pí mu há-yaamu ho wǎayi béenì bìo yi. Yia dà hón kàránló so á à tà yi, à wón tà ho yi.»

O Yeesu dúɓuaa ɓa háyúwá yi

(Maaki 10.13-16; Luki 18.15-17)

¹³ Nùpua búí ɓuan ɓa háyúwá ɓuararǎa o Yeesu cǎn le o bè mí níí ɓa wán, ò o fio na ɓa yi. Ó o nì-kenínia wee zá làa ba. ¹⁴ Ó o Yeesu wǎa bíá nǎn ɓa yi: «Mi díá ɓa háyúwá le ɓa ɓuen ì cǎn. Mí yí hè ɓa. Lé bìo ho wǎayi béenì bìo sǎ bío ká lè ɓa bìo síí yi.» ¹⁵ Ò o Yeesu wǎa bò mí níí ɓa wán. Bún mǎn ó o ló hón laho so yi wà.

Ho nǎfóro lè le Dónbeení béenì bìo

(Maaki 10.17-31; Luki 18.18-30)

¹⁶ Yìo ɓueé tí, à nùpue búí vaá vá ɓueé ɓó a Yeesu yi, á tùara a yi: «Nì-kàránlo, lée webio á ì ko à ì wé ká mu se à yíráa le mukàni binbirì na máa vé?» ¹⁷ Ó o Yeesu bíá nǎn wo yi: «Lée webio nǎn á fo wee tùarǎa miì lè mu bìo na se bìo? Le Dónbeení mí dòn lé dìo se. Ká fo wi à ù yí le mukàni binbirì na máa vé, à le Dónbeení bióní na le henía bìo à ù bè yi.» ¹⁸ Ó o nì tùara: «Hón lé há bióní yén?» Ó o Yeesu bíá: «Yí búe nùpue. Yí wé há-fénló tàá bá-fénló. Yí juuaa bìo. Yí fí sabéré mi ninza jii. ¹⁹ Kǎnbi mìn maá lè mìn nu. Wañ mí ninza làa bìo á fo warǎa ütèn bìo síí.» ²⁰ Ó o yàronza bíá nǎn o Yeesu yi: «Bún búenbúen á ì bò yi. Lé mu yén á ì pá bínia ko à ì wé.» ²¹ Ó o Yeesu bíá nǎn wo yi: «Ká fo wi ù wé o nùpue na bìo jii sú, à ù lén vaa yèè bìo wi ù cǎn

^{**19:4} Mi loñ Bìo jǎhú búeení vūahú (Genèse) 1.27; 5.2

^{††19:5} Mi loñ Bìo jǎhú búeení vūahú (Genèse) 2.24

^{‡‡19:7} Làndá zéeníló vūahú (Deutéronome) 24.1

^{¶¶19:19} Mi loñ ho Léro vūahú (Exode) 20.12-16; Làndá zéeníló vūahú (Deutéronome) 5.16-20; Levii nùwǎ vūahú (Lévitique) 19.18.

búenbúen, à na wárí ɓa nì-khenia yi, á fo khíí yí ho nàfòró ho wáyí. Bún mǎn à ù bīnī buee bè miì.» ²² Bìo ó o yàronza já hǎn bióní so, ó o bīnía wà ká a sǎnía tò, lè bìo ó o nīi bìo boo dà.

²³ Ó o Yeesu bía nǎn mí nì-kenínia yi: «Le ī mī ho tǔiá na mia: Ho nàfòró ɓanso zoró le *Dónbeenì bēenì yi ɓèntín do. ²⁴ Ī pá à bīnī ì bío bìo kà á à na mia: O cón-júmúkù zoró lè ho mǐsímí kǎhú á à wé wayí á à poń o nàfòró ɓanso zoró le Dónbeenì bēenì yi.» ²⁵ Bìo ɓa nì-kenínia já hǎ bióní mu, á ɓa wó coon dàkhiína, á ɓa bía: «Éee! Á yia wǎa dà à fen lée wée?» ²⁶ Ó o Yeesu yòò fá mí yìo ɓa yi ò o bía: «Ba nùpua cǎn á mu yí dà mǎa wé, èe ká le Dónbeenì cǎn á bìo búenbúen dà wee wé.» ²⁷ Ó o Piere wǎa bía nǎn o Yeesu yi: «Loń, warén ló díá bìo lá wi wa cǎn búenbúen à wà bò foń, á wa bìo khíí wé kaka?» ²⁸ Ó o Yeesu bía nǎn ɓa yi: «Le ī mī ho tǔiá na mia: Hen ká a *Nùpue Za khíí kará mí cùkú beenì kanmúiní wǎn ho dímpá finle yi, á minén píru jun na bò miì á mún ñ keenì ɓa bá-zàwa kan-múiní wǎn, á à cítírǎa o *Isirayeele zǐ-júná píru jun. ²⁹ Á bía búenbúen na ló díá mí zíní, lè mín zàwa, lè mín hínni, lè mín maáwà, lè mín nuwà, lè mí zàwa tàá mí manawà ínén bìo yi, bán khíí yí mu ɓàn cúa-khīmàni khīmàni á mún ñ yí le mukāni binbirì na mǎa vé. ³⁰ Èe ká bía dú ho yahó hǎ làa na ká wǎn, á cèrèe khíí wé ɓa mǎn-díwá. Á bía dú ho mǎn hǎ làa na ká wǎn, á cèrèe khíí wé ɓa ya-díwá.

Ho èrészén vǐnsǎa ɓuahó vǎrowà wǎhiire

20 «Mi loń, ho wáyí bēenì bìo ka làa bìo ó o nīi búu na èrészén vǐnsǎa ɓuahó wi á hǎa wó. Wizonle búu ó o fèra hínnon ló le yǐnbíi búiríi, á wà lée cà ɓa vǎrowà á à kúee mí èrészén vǐnsǎa ɓuahó yi. ² Á ɓa vǎrowà mu làa wo wǎanía tò le wén-hǎnló dà-kéní na lé o nùpue nì-

kéní wizon-kùure sámú sǎáníi wǎn, ó o le ɓa wǎa vaa sá mí èrészén vǐnsǎa ɓuahó yi. ³ Bún mǎn ó o bīnía ló le yǐnbí-wi-bee yi, á lée yú ɓa búu ɓa nùpua fémínló lahó yi à ɓa yí mǎa wé dǎe. ⁴ Ó o bía nǎn ɓa yi: «Minén mún lén vaa sá ī èrészén vǐnsǎa ɓuahó yi, ká ī na le wizon-kùure sámú sǎáníi mī nì-kéní kéní yi.» ⁵ Á bán wà van. Bún mǎn á ho mǎhú ɓanso tǐn bīnía ló ká le wii yòò fǎrá, á kún ló le wi-háare, á lée wó bìo ó o wó khiína ɓàn síi. ⁶ Mu véenfi ó o bīnía ló ho zǐihú pii, á tǐn lée yú ɓa nùpua búu ho fémínló lahó yi. Ó o tǔara ɓa yi: «Mi kará hen á tò le wii kǎamǎa le we?» ⁷ Á bán bía nǎn wo yi: «Lé bìo á nùpue yí lá wen.» Á ho mǎhú ɓanso bía nǎn ɓa yi: «Minén mún lén vaa sá ī mǎhú yi.»

⁸ «Bìo le wii tò, á ho mǎhú ɓanso bía nǎn mī ton-sǎwá jǔhúso yi le o ve ɓa vǎrowà buee sǎání yi. Le o búaká làa bía buara ho mǎn, à vaa véení làa bía buara ho yahó. ⁹ Á bía van ho mǎhú yi ho zǐihú á buara. Á ɓa lè mí nì-kéní kéní yú le wén-hǎani dà-kéní kéní. ¹⁰ Á bía van ho mǎhú yi ho yahó wee leéka le mínén ñ yí á à poń ɓa. Bìo ɓa buara, á ho mǎhú ɓanso mún nǎn le wén-hǎani dà-kéní kéní ɓa yi. ¹¹ Bìo ɓa fó mí sǎání, á ɓa sǎa yí wan le bìo yi, ¹² á ɓa wee bío là a mǎhú ɓanso: «Bia ká sá ho zǐihú pii mí dòn. À ù pá sǎánía ɓa yi á mǎnía lè warén na tà le wizon-kùure sámú lòn-bee yi le wiso-hádǎhú yi.» ¹³ Á ho mǎhú ɓanso bía nǎn ɓa vǎrowà mu nì-kéní yi: «Wǎn bǎnlo, ī yí tò ù wǎn. Wa so fù yí wǎanía yí tò le wén-hǎnló dà-kéní wǎn le wizon-kùure sámú bìo yi le?» ¹⁴ Àwa, fé ù wárí ù lén. Yia buara ho mǎn á ī mún wi à ī sǎání yi à mǎnì lè ùnén. ¹⁵ Ínén lé yia te ī wárí. Ká ī le ī wé le làa bìo na, á ī wé. Tǎa lé bìo á ī wó mu sǎamu lé bún wee vá foń le?» ¹⁶ Ò o Yeesu bīnía bía bò mu wǎn: «Ba mǎn-díwá khíí wé ɓa ya-díwá, á ɓa ya-díwá khíí wé ɓa mǎn-díwá.»

**O Yeesu wíokaa wee bío
mí húmú là mí vèèró bìo**

(Maaki 10.32-34; Luki 18.31-34)

¹⁷ Bìo ó o Yeesu wee va ho Zeruzaleemu, ó o fó mí nì-kenínia pírú pun mí jii yi, á wee bíoráa làa bìo kà kà ba wi ho wǎhú wán varákaa wà: ¹⁸ «Mi loń, wa wee yòo ho Zeruzaleemu. Lé bín ó o *Nùpue Za ba à dé le *Dón-beenì yankarowà júnása là ho *lándá bìo zéenflowa níi yi. 'Ba à síiní a jǔhú á à búe. ¹⁹ Ba à na a bìà yí zǔ le Dón-beenì yi á ba à zùáńka yi, á à ha a là hǎ làbàaní. Bún mǎn, á ba à búée wo ho *kùrùwá wán o ò hí. Ká mu wizooní tǐn zòn ò ò vèe.»

**Bìo ó o Zaaki là a Zǎn Bàn
nu fíora a Yeesu cǔn**

(Maaki 10.35-45; Luki 22.25-27)

²⁰ O Zebedee Bàn háa là mí zàwa nùwǎ pun wà búee bó a Yeesu yi, ó o háa mu líí fǎrá mí nǎnkópúná wán o yahó, á wi ò o fio bìo búí o cǔn. ²¹ Ó o Yeesu bíá nǎn wo yi: «Lée webio á ũ màkóo wi yi?» Ó o bíá: «Dé ũ jii na mì le ĩ zàwa nùwǎ pun na kà ò o nì-kéní kǎí kǎí ũ nín-tiání, ká a nì-kéní kǎí ũ nín-káahó^{§§} ũ béenì yi.» ²² Ó o Yeesu bíá nǎn ba yi: «Bìo mi wee fio mi yí zǔ. Le lònbee na á ĩ ì lá Bàn síí á mi so dà à lá le?» Á ba le ũuu le mí dà mu. ²³ Ó o Yeesu bíá nǎn ba yi: «Mu bon, mi lò á à be. Ká ĩnén màhá yí dà máa bío wéréwéré le lé yia kà á à kǎení ĩ nín-tiání tǎá ĩ nín-káahó. Hǎn lùu so bìo sǎ bìà á wàn Maá wíokaa hǎ kǎráa yi.»

²⁴ Bìo ba nì-kenínia nùwǎ pírú na ká jǎ mu, á ba síia cǎ ba nùwǎ pun mu yi làa sòobée. ²⁵ Ó o Yeesu wǎa von ba búenbúen á bíá nǎn yi: «Mi zǔ le hǎ kǎna júnása wee wé mí pànká bìà ba wi jǔhú yi wán. Á bìà lé ba nì-beera wee zéenì làa

bìà ká le mí po ba. ²⁶ Èe ká minén bìo yí ko mu wé kà síi. Hen ká minén nì-kéní búí wi ò o bìo jǔhú wé poń bìà ká, ó o ko ò o wé ba ton-sá. ²⁷ Ká minén nì-kéní búí wi ò o dí bìà ká yahó, á Bànso ko ò o wé mi wobá-nii. ²⁸ Lé kà síí ó o *Nùpue Za bìo karáa. O yí buara à ba sá na a yi. O buara wà búee sá á à na ba nùpua yi, á mún ò na mí mukāni á à lénnaa ba nùpua cǎrǎe júná.»

O Yeesu héra ba muiwà nùwǎ pun yìo

(Maaki 10.46-52; Luki 18.35-43)

²⁹ Bìo ba ló ho Zerikoo lóhó yi, á ba zǎamá-kúii bò a Yeesu yi. ³⁰ Mu wee wé à muiwà nùwǎ pun búí kará ho wǎhú nísání, á jǎ à ba le o Yeesu wee kǎí. Á ba wee bío pǎnpǎn: «Núhúso, *Daviide Za, màkǎrí wen!» ³¹ Á ba zǎamáa wee zá làa ba le ba wé tété. Á ba yàá wǎa wíokaa wee bío pǎnpǎn: «Núhúso, Daviide Za, màkǎrí wen!» ³² Ó o Yeesu đĩn ò o von ba tùara yi: «Lée webio á mi wi à ĩ wé na mia?» ³³ Á ba bíá: «Núhúso, wé le wa yìo à wé mi.» ³⁴ Á ba màkǎrí buan o Yeesu yi, ó o đĩn ba yìo là mí níní. Mí lahó yi á ba yìo đǎení wee mi, á ba bò a Yeesu yi.

O Yeesu zoró ho Zeruzaleemu lóhó yi

(Maaki 11.1-11; Luki 19.28-40; Zǎn 12.12-19)

21 O Yeesu là mí nì-kenínia vaá sùarǎa ho Zeruzaleemu yi. Bìo ba wi le búee na ba le Oliivewa vǐnsǎa búee wán, ho Betefazee lóhó jii, ó o fèra tonkaa mí nì-kenínia nùwǎ pun á bíá nǎn ba yi: ² «Mi lén va ho lóhó na vaá mi yahó yi. Mí vaa đǎení bín, á mi ì mi sǔnpè-nu ká a can đĩn là mí za. Mí fee ba búee na mìl.» ³ Ká ba tùara mia à mí bío le o Núhúso màkóo wi ba yi, á ba à đǎení ì díá ba mi ì lénnaa.

§§20:21 Nín-tiání làa nín-káahó: Mu wee zéenì le hǎn lara bìo pun so lé hǎa bìo jǔhú wi.

⁴Bún wó kà sí bèra a na le *Dónbeenì jì-cúa fẹero bíoní na kà à bìo wéráa.

⁵«Mí bío na ho Sion lóhó nìpomu yì: «Loń, lé ù bée na bò o buen ù cǎn.

O wayi.

O yòra a sùnpè-nu

lè mí za.»^{*}

⁶Á ǎa nì-kenínia wáa wà, á vaá wó bìo ó o Yeesu le ǎa wé. ⁷Ba vaá buan o sùnpè-nu lè mí za buararáa, á bò mí kánbunwà ǎa wán ó o Yeesu yòó kará wán. ⁸Ba minka zàamáa na bò a yì á ǎa cèrèe wee bá mí kánbunwà ho wǎhú wán o yahó. Ba búí lé ǎa vǐnsiá vǐnna ǎa wee khé à bá. ⁹Ba minka zàamáa na varákaa dú a Yeesu yahó làa bìo bò a yì á wee bío pǎnpǎn:

«Le ho cùkú à dé o *Daviide Za yì.

Le le Dónbeenì wé mu bè-tentewà làa yìà bò o buen o Nùhúso yèni yì.

Le le Dónbeenì na wì ho wáayi à ho cùkú dé yì.»[†]

¹⁰Bìo ó o Yeesu vaá zon ho Zeruzaleemu, á ho nìpomu búenbúen kánkáa. Ba wee tùaka mín yì: «Yìà kà lée wée kà?» ¹¹Á ǎa nùpua wee bío: «O lé o Yeesu, le *Dónbeenì jì-cúa fẹero. O ló ho Kalilee kǎhú lóhó na ǎa le Nazareete yì.»

O Yeesu zon le Dónbeenì zǐ-beenì yì

(Maaki 11.15-19; Luki

19.45-48; Zǎn 2.13-16)

¹²O Yeesu vaá zon le *Dónbeenì zǐ-beenì yì, á zoó jǎn bìà wee yèé mu bìo làa bìà wee yà mu bín. Ba wén-pùarílowà tàbáriwa làa bìà wee yèé ǎa fùaa búuní kanmúiní ó o dónkaa kúaa, ¹³ò o bíà nǎn ǎa yì: «Le Dónbeenì bíoní vǎahú bíà bìo kà: ã zǐ ǎa wé è

ve làa fioró zǐi.»[‡] Ò o bǐnía bíà: «Á minén bèn wó le lè ǎa kǎnlowà lùe há?»[¶]

¹⁴Ba muiiwà lè ǎa mùamúawà búí wà buée bó a Yeesu yì, ó o wéera ǎa. ¹⁵Á ǎa yankarowà júnáa lè ho *làndá bìo zéenílowa yìwa cǎ bìo ǎa mǎn ò o Yeesu wee wé mu yéréké biowa bìo yì làa bìo ǎa háyúwà wee bío pǎnpǎn kà sí bìo yì: «Ho cùkú à dé o *Daviide Za yì.» ¹⁶Á ǎa wáa bíà nǎn o Yeesu yì: «Fo wee jí bìo ǎa wee bío le?» Ó o Yeesu le: «Ũuu, ì wee jí mu. Minén so yì kǎrǎnna bìo kà le Dónbeenì bíoní vǎahú yì yì mǎn le? «Fo wó, á hàrí ǎa háyúwà lè ǎa kúnkúzàwa wee khòoní fo.»[§]

¹⁷Bún mǎn ó o ló ho lóhó yì wà díà ǎa, á van ho Betanii lóhó vaá cǎana bín.

O Yeesu dǎnkánía le vǐndèe na ǎa le fíkíyée

(Maaki 11.12-14, 20-25)

¹⁸Mu tá na lée tǎn yǐnbí, ká a Yeesu bǐnía bò o buen ho Zeruzaleemu, á le hǐnì dà a. ¹⁹Ó o mǎn le vǐndèe búí na ǎa le *fíkíyée ho wǎhú nǐsǎnǐ. Ó o wà vaá bó le yì, ká a màhá yì yú bìà le wán, lée vǐnna mí dòn. Ó o wáa bíà nǎn le yì: «Fo máa bǐnǐ máa ha bìà hùúu.» Á le vǐndèe mu dèenía hon mí lahó yì. ²⁰Bìo ó o nì-kenínia mǎn mu, á mu wó ǎa coon. Á ǎa tùara a Yeesu yì: «Le vǐndèe mu dèenía wó kaka honnáa kà?» ²¹Ó o Yeesu bíà nǎn ǎa yì: «Le ì mì ho tùiá na mia: Hen ká mì dó mì sǐa mìì, á yì máa titika, á bìo á ì wó lè le vǐndèe na kà bàn síí á mì wé è wé. Ká mì mún pá dà à bío ò na le búee na kà yì: «Hǐnǐ hen na fo wì yì à vaa zo ho mu-beenì yì, á mu ù wé. ²²Ká mì dó mì sǐa mìì, á bìo búenbúen na mì wee fio le Dónbeenì cǎn, á mì ì yì.»

^{*}21:5 Mi loń Zakari vǎahú 9.9

[†]21:9 Mi loń Lení vǎahú (Psaumes) 118.25-26

[‡]21:13 Mi loń Ezayii vǎahú 56.7

[¶]21:13 Mi loń Zeremii vǎahú 7.11

[§]21:16 Mi loń Lení vǎahú (Psaumes) 8.3

O Yeesu pànká ló wen?

(Maaki 11.27-33; Luki 20.1-8)

²³ O Yeesu yòó zon le *Dónbeenì zĩ-beenì yi zoó wee kàrán ɓa nùpua. Á ɓa yankarowà júnáa là ɓa *zúífúwa *nì-kíá wà ɓueé ɓó a yi, à ɓa tùara a yi: «Fo yú le níí wen wee wéráa bìo kà? Lé wée nɔn mu wéró níí foh?» ²⁴ Ó o Yeesu ɓía nɔn ɓa yi: «Ínén bèn mún ñ tùa mia làa bìo dà-kéní mí dòn. Ká mí zééníá mu, á ínén mún ñ zééní yia nɔn le níí miì á ì wee wéráa bìo kà. ²⁵ Yia tonkaa o Zān le o wé bátízé ɓa nùpua lée wée? Lé le Dónbeenì lée, tàà lé ɓa nùpua?» Á ɓa ñin wee wàaní mín yi: «Ká wa le lé le Dónbeenì tonkaa wo, o ò bío le lée webio nɔn á wa yí tàráa o bìo. ²⁶ Ká wa mún le lé ɓa nùpua tonkaa wo, á ɓa zàamáa máa díá wen. Lé bìo ɓa búenbúen wee leéka le o Zān lé le *Dónbeenì jì-cúa fero.» ²⁷ Á ɓa wáa ɓía nɔn o Yeesu yi: «Wa yí zū yia tonkaa wo.» Ó o Yeesu ɓía nɔn ɓa yi: «Áwa, á ínén mún máa zééní yia nɔn le níí miì á ì wee wéráa bìo kà.»

Ba zàwa nùwā jun wàhiire

²⁸ O Yeesu pá bīnía bía: «Mí jì bìo kà: Nìi búii zàwa nùwā jun hía wì. Ó o von o nì-kéní á bía nɔn yi: «Í za, lén vaa và ho èrézén vīnsià ɓuahó yi ho zuia.» ²⁹ Ó o le mí máa va. Ò o hía bīnía lon mí yi, ó o wà van á vaá và. ³⁰ Būn mōn, ó o maá mu bía mu bìo dà-kéní mu làa yia so. Á wón le mí ì va, ò o màhá yí van. ³¹ Áwa, ɓa nùwā jun mu tīahú, á lé o yén wó bìo á ɓàn maá lá wee cà?» Á ɓa bía: «Lé yia ó o bíaráa ho yahó.» Ó o Yeesu ɓía nɔn ɓa yi: «Le ì mí ho tūiá na mia: Ba *lānpó féwá là ɓa háawa na wee yéé mítén á à zo le *Dónbeenì béenì yi á à dí mí yahó. ³² Lé bìo ó o Zān Batiisi ɓuara, á ɓueé wee zééní ho wā-tente bìo làa mia, á mí yí tà mu yi. Ká ɓa lānpó féwá là ɓa háawa

na wee yéé mítén bán tà mu yi. Á bìo mí yáá pá mɔn būn, à mí pá yí yèrémáa mí yilera là mí wára, á yí tà a bìo.»

Ho èrézén vīnsià ɓuahó vārowā wāhiire

(Maaki 12.1-12; Luki 20.9-19)

³³ «Mí wíoka jì wāhiire búii: Mōhú ɓānso búii hía fá ho èrézén vīnsià mí mōhú yi, á son ho dándá kīnía yi. Ò o có ho kōhú á wíokaa, hía ho èrézén wee jaa yi. O mún son o paro lùe. Būn mōn ó o wānía tò là ɓa nùpua búii na à và ho, ò orén wà van le khúii. ³⁴ Pāahú na ho èrézén wee be yi, ó o tonkaa mí ton-sáwá le ɓa va ɓa nùpua mu cōn le ɓa khé bìo bìo sà mí yi à na. ³⁵ Ká ɓa nùpua mu màhá vaá wīikaa ɓa, á han o nì-kéní, á ɓó a jun níi so, á mún lèekaa o tīn níi so là há huua ɓó. ³⁶ Ó o mōhú ɓānso bīnía tonkaa ɓa ton-sáwá mu búii. Bán boo po bía là ho yahó. Ká ɓa nùpua mu màhá vaá wó bán làa bìo ɓa wó làa bía so. ³⁷ Mu véení, ó o tonkaa mí za, ò o wee leéka: «Í za wón ɓa à kōnbi.» ³⁸ Ká bìo ɓa nùpua mu yère dá a wán, á ɓa wee bío mín yi: «Yia lua kà lé yia á ho mōhú bìo khíi sī yi. Mí wa búe o, á ho mōhú bìo wáa à sī wen.» ³⁹ Á ɓa hīnɔn wīira a, á khèra lée ɓó díá.»

⁴⁰ Ó o Yeesu tùara ɓa yi: «Áwa, ká a mōhú ɓānso khíi ɓuara, ó o ɓueé wé ɓa nùpua mu kaka?» ⁴¹ Á ɓa bía nɔn wo yi: «O máa cèe ɓa bìo máa díá. Ba nì-sūmáa mu o ò búe, ká a cà nì-vio á à kúee mí mōhú mu yi. Ó orén làa bán á à wāaní ì tē bìo ɓa khíi na a yi wán, ho pāahú na ɓa dó nɔn mín yi.» ⁴² Būn mōn, ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mí ñin yí kàráanna bìo kà yí mɔn hūúu le Dónbeenì bīoní vūahú yi le? «Le huee na ɓa so-sowa fū pā díá lé ñio hía ɓuee ɓuan ho soró ñīnía. Bìo kà lé bìo ó o Nūhúso Dónbeenì wó, mu lée bè-tente wa yèn-dání yi.» ⁴³ O Yeesu

**21:42 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 118.22.

pá bíníá bía: «Lé búnn nɔn á ì ì bíoráa mu á à na mia. Le *Dónbeenì béenì á à fé mi cón á à na nì-vio yi, bìá á à ha le béenì mu fànn bía mí beere. ⁴⁴ Yia lùwá le huee mu wán, á fànsò sáníá á à yáa. Ká yia á le fènn kùera lion wán, á fànsò á à fùfúuka.»

⁴⁵ Bìo fà yankarowà júnáa là fà *Farizíewa já a Yeesu wàhio na ó o wà, á fà zúna le lé fàrén ó o wee bío bìo. ⁴⁶ Á fà wáa wee cà bìo fà à wé wé á à búeráa wo, ká fà màhá zána fà zàamáa na wee lá a Yeesu là le *Dónbeenì jì-cúa fèro.

Mu yaamu sánú dínló wàhiire

(Luki 14.15-24)

22 O Yeesu pá bíníá wà hã wàhio á bíaráa làa bìá wee jí a cón. O bía bìo kà nɔn fà yi: ² «Ho wáayi béenì bìo fònmín làa bìo kà: Bée búí sá ho dínló mí za yaamu yi. ³ Ó o tonkaa mí ton-sáwá le fà vaa yí bìá ó o vonka ho dínló mu bìo yi le fà buen. Ká fà màhá yí wi fà buen. ⁴ Ó o bíníá tonkaa mí ton-sáwá búí á nɔn le jii na kà fà yi: «Mí vaa bío bìo kà à na bìá á ì von yi: Ì dānì lé ì bùaa na jini wi á fùaana, ì dínló bìo búenbúen wíokaa vó. Mí wáa buen mu yaamu sánú dínló díníí.» ⁵ Ká bìá fà von màhá yí càtío mu, á fà wà vaá wee sáka mí tonni. 'Ba búí vanka mí mana. 'Ba búí vaá wee duan. ⁶ Á bìá ká wíira fà ton-sáwá mu han là mí sòobé, à fà bó fà. ⁷ Ó o bée sīi cà, ó o tonkaa mí dásíwá le fà vaa búe bìá wó mu, à cīi fà lóhó. ⁸ Bún mún ó o bía nɔn mí ton-sáwá yi: «Mu yaamu sánú dínló sá vó, ká bìá á ì von lé bìá yí ko fà dí ho. ⁹ Mí wáa lén zo ho lóhó fònfúaa yi, à bìá mi zoó yí bún búenbúen à mi ve le fà buée dí ho dínló mu.» ¹⁰ Á fà ton-sáwá wà zoó von bìá fà fòráa mín búenbúen, fà nì-kora là fà nì-tentewà. Á ho sánú díníí zii buée sú là fà nùpua.

¹¹ «Ó o bée yòó zon le zii yi, á zoó wee loń bìá fà vonka. Ó o mɔn o nì-kénì búí fà tíahú ò o yí zǎ ho sánú báká. ¹² Ó o bía nɔn wo yi: «Wàn bónlo, fo wó kaka

zonnáa hen à ù yí zǎ ho sánú báká?» Ó o nìi yí dànnà dèe yí bía. ¹³ Ó o bée nɔn le jii mí ton-sáwá yi: «Mí wii wo ca zení là a níní, à léé lèe díá ho khūhū le tībírí yi, hen na le wée là le minka yi vée wi yi.»

¹⁴ Ó o Yeesu bíníá bía «Bìá von boo. Ká bìá hueekaa bán yí tà yí boo.»

Ho lànpo cǎlò à na ho Oroomu bée yi bìo

(Maaki 12.13-17; Luki 20.20-26)

¹⁵ 'Ba *Farizíewa wà vaá wàaníá tò bìo fà à tùa là a Yeesu yi wán, á à yíráa o nìi ì fua yi. ¹⁶ Á fà tonkaa mí nì-keníníá nùwǎ yèn búí là á *Heroode món nùpua nùwǎ yèn le fà vaa bío bìo kà na a Yeesu yi: «Nì-kàránlo, wa zū le fo wee mì ho tūiá. Bìo le Dónbeenì le fà nùpua fua là miten, lé bún fànn kàránló binbiri á fo wee na. Fo yí máa zón nùpue. Fo mún yí máa kà nùpue yìo. ¹⁷ Àwa, á ù zéení bìo fo wee leéka bìo kà dǎní yi: Wa làndá yi á ho lànpo ko ho wé cǎ na ho Oroomu bée yi léé, tàá mu yí ko làa wéró?»

¹⁸ Ó o Yeesu zúna hã yile-kora na wi fà yi, ó o bía nɔn fà yi: «Mí yí mɔn miten le. Mí wee cà ì nǐi á à fua yi le we? ¹⁹ Le wárí na á mí wee sàání là ho lànpo á mí na le ì loń.» Á fà fuan le wén-hǎnló buée nɔn wo yi. ²⁰ Ó o Yeesu tùara fà yi: «Ho yahó là le yèni na wi le wén-hǎnló mu wán á wée te?» ²¹ Á fà bía: «Lé o bée Sezaare.» Ó o Yeesu wáa bía nɔn fà yi: «Àwa. Bìo sǎ a bée yi, à mí na mu wo yi. Ká bìo fènn sǎ le Dónbeenì yi, à mí na bún dén yi.» ²² Bìo fà já bìo ó o Yeesu bía kà, á fà wó coon, á fà wáa díá wo à fà wà.

Ba nì-hía vèeró bìo

(Maaki 12.18-27; Luki 20.27-40)

²³ Mu zòh, á fà *Sadusíewa wà fua a Yeesu cón. ('Barén lé bìá le fà nì-hía máa vèe.) ²⁴ 'Ba tùara a Yeesu yi làa bìo kà: «Nì-kàránlo, bìo kà lé bìo ó o *Moyiize

bía: «Hen ká báa búí yan mín háa á húrun ò o yí yú za làa wo, á bàn za búí ko ò o ya a maháa mu, à te ba zàwa yi mín za mu yèni yi.»^{††} 25 Mu ù wé à zàwa nùwà hẹ̀pun búí háa wi làa wen. Yia nín-yání yan á húrun ò o yí yú za làa mín háa. 26 Á yia sà fó a maháa mu yan á wón húrun. Ó o tìn ní so fó a, á wón mún húrun. Ba mí nùwà hẹ̀pun búenbúen yan wo bẹ̀nia á húrunka. 27 Bìo ba búenbúen húrun, ó o háa mu mún húrun. 28 Àwa, á ba nì-hía vèe nònzoò ó o háa mu bìo á à sà a yén yi ba nùwà hẹ̀pun mu tíaá? Bìo ba búenbúen màhá yan wo bẹ̀nia.»²⁹ Ó o Yeesu bía nòn ba yi: «Mí wee víní miten. Mí yí zū hàrì dèe le Dónbeenì bíoní vūahú bìo dǎní yi. Mí mún yí zū le le Dónbeenì dà bìo búenbúen wee wé. 30 Bìo wi bín, hen ká ba nì-hía khíi vèera, á ba báawa là ba háawa máa ya mín. Ba à wé là le Dónbeenì wáayi tonkarowà bìo síi ho wáayi. 31 Ba nì-hía vèeró bìo dǎní yi, á mi so dĩn yí kàrána bìo le Dónbeenì bía nòn mia le? 32 Le bía le minén lé o *Abarahaamu, là á *Izaaki, là á *Zakoobu bàn Dónbeenì. Le Dónbeenì lé bìo yio wi lua bàn Dónbeenì. Le yínò nì-hía bàn Dónbeenì.»^{‡‡} 33 Ba zàamáa na pá a bíoní á wó coon o kàránlò bìo yi.

Le Dónbeenì làndá na bìo jùhú wi po hía ká

(Maaki 12.28-34; Luki 10.25-28)

³⁴ Bìo ba *Farizēwa pá ò o Yeesu bía bó ba *Sadusēwa jùhú, á ba kúaa mín wán. ³⁵ Á ba nì-kéní na lé ho làndá bìo zéenlò wi ò o yí o níi búa yi, ó o tùara a yi: ³⁶ «Nì-kàránlò, hā bíoní na bìo henía ho làndá yi, á lé le yén jùhú wi po hía ká?» ³⁷ Ó o Yeesu bía nòn ba yi:

«Fo ko ù wañ ù Nùhúso Dónbeenì là ù síi búenbúen, là ù mànakà búenbúen, là ù yilera búenbúen.»^{¶¶} 38 Dén lé dìo bìo here, á jùhú wi po hía ká. ³⁹ Dìo sà le yi na mún jùhú wi là lerén bìo síi lé dìo kà: «Fo ko ù wañ mí nínza làa bìo á fo waráa úten bìo síi.»^{§§} 40 O *Moyi-ize làndá búenbúen, là le *Dónbeenì jì-cúa fèerowà kàránlò búenbúen, á can hā bíoní bìo jun na bò henía ká yi.»

Yia le Dónbeenì mòn léra bìo

(Maaki 12.35-37; Luki 20.41-44)

⁴¹ Bìo ba *Farizēwa kúaa mín wán, ó o Yeesu tùara ba yi: ⁴² «Mí wee leéka le *Yia le Dónbeenì mòn léra nònkani can wen?» Á ba bía nòn wo yi: «O lé o *Davide mònmaníi.» ⁴³ Ó o Yeesu bía nòn ba yi: «Á bìo le Dónbeenì Hácírì dú a Davide yahó, ó o bèn wó kaka vonnáa wo le mí Nùhúso? Bìo kà lé bìo ó o Davide bía: ⁴⁴ «O Nùhúso Dónbeenì bía nòn ì Nùhúso yi:

Buee kēenì ì nín-tiání
fúaa ká ì búrá ù zúkúsa ù tá,
á ù bò ù zení wán.»^{*}

⁴⁵ Ká a Davide wáa wee ve o Yia le Dónbeenì mòn léra le mí Nùhúso, ó o wé o Nùhúso ká a mún pá à bíní ì wé o mònmaníi kaka?»

⁴⁶ Á ba nìi woon yí dǎnna dèe yí bía. Á lá bún zoò ó o búí yí bínfa yí khà mítén yí tùara a yi làa bìo búí.

Mi pa miten ba zúifúwa ya-díwá bìo yi

(Maaki 12.38-40; Luki 11.43, 46; 20.45-47)

23 Ó o Yeesu wáa yèrémáa wee bío là ba zàamáa là mí nì-kenínia: ² «Ho *làndá bìo zéenlòwa là ba *Fariz-

^{††}22:24 Làndá zéenlò vūahú (Deutéronome) 25.5-6

^{‡‡}22:32 Mi loñ Léró vūahú (Exode) 3.6

^{¶¶}22:37 Mi loñ Làndá zéenlò vūahú (Deutéronome) 6.5

^{§§}22:39 Mi loñ Levii nùwà vūahú (Lévitique) 19.18

^{*}22:44 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 110.1.

ĩewa wee kàrán o *Mɔyĩize làndá làa mia. Hón lé ɓa tonló. ³Mi ko mi wé jí ɓa cǝn, à bè bìo ɓa wee bío na mia búenbúen yi. Ká ɓa wáraǝn mi yí dé miten yi. Lé bìo á bìo ɓa wee kàrán làa mia ɓa yí máa wé. ⁴Ba wee jì ho sèró na lì ɓa nùpua bà-júná wán, ká ɓarén mí ɓeere màhá yí máa dé mí níní hàrí cǝnú à sèení ɓa sèráa ho. ⁵Ba wee wé mí bìo búenbúen à zéenínáa miten. O Mɔyĩize làndá bíoní búí kúeení lùakùà zàwa na ɓa wee ca mí ɓuráa là mí bàra yi á ɓarén wee wé à hà wé ɓùaaaka. Ba kánbunwà jì-káa dùɓúaaní á wee keń khèekhàa. ⁶Ho dǝnló dǝníní keeníní na seka, là ho kàránló zíní yahón lùà, á ɓa wa keeníló. ⁷Ba wa à ɓa nùpua wé tèní ɓa yi là le kǝnbii ɓa zàamáa fémínló lara yi, á mún wa à ɓa nùpua wé ve ɓa làa nì-kàránlowà. ⁸Èe ká minén ó o búí yí tà le ɓa ve o làa nì-kàránlo. Mi búenbúen là ɓa zàwa mún yi, á mi nì-kàránlo mún lé o nì-kéní. ⁹Mi wé yí ve nìi woon là mìn maá ho tá wán. Lé bìo á mìn Maá lé o nì-kéní, wón wi ho wáayi. ¹⁰O búí yí tà le ɓa ve o làa jùhúso. Lé bìo mi jùhúso lé o nì-kéní. Wón lé o *Krista. ¹¹Yia po mi búenbúen ko ò o wé mi ton-sá. ¹²Yia yòonía miten, á wón ɓa à liiní. Ká yia liinía miten, á wón ɓa à yòoní.

**Ho yéréké khíi sá ɓa
zúífùwa ya-díwá yi**

(Maaki 12.40; Luki 11.39-52; 20.47)

¹³«Minén *làndá bìo zéenflowa là minén *Farizǝewa nì-khàwa yén! Ho yéréké khíi sá mia. Lé bìo mi wee hè ɓa nùpua là ho wáayi béenì díró. Minén mi ɓeere yí dà máa dí le, á bìà wi ɓa dí le á mi mún wee hè.

¹⁴[«Nì-khàwa yén! Ho yéréké khíi sá mia. Mi wee fé ɓa maháawa nù bìo búenbúen véení, ká mi pá bǝnì wé ho fioró na túee à zéenínáa le mi téréenna. Lé búnn nǝn á minén cǝtíi khíi wé here làa sòobéé.]

¹⁵«Nì-khàwa yén! Ho yéréké khíi sá mia. Mi wee vará ho tá lùà búenbúen yi, à pà hà muna hée cà ɓa nùpua le ɓa yèrè-má mí yilera là mí wára. Ká mi yú a nì-kéní sàani à mi wé ò o bìo sì le *Dǝfǝnì dǝhú yi poń minén làa cúa-jun.

¹⁶«Minén ya-dí muiwà yén! Ho yéréké khíi sá mia. Lé bìo mi wee bío bìo kà: Yia báa là le *Dónbeenì zǝ-beenì yèni, se búnn dèe búí mia. Ká a màhá báa là le Dónbeenì zǝ-beenì fànn sǝnú yèni, se búnn yí dà máa díà kà. ¹⁷Mi lé ɓa bǝnbúwá, á lé ɓa muiwà. Lé mu yén jùhú wi po mu yén? Lé ho sǝnú lée, tàá lé le Dónbeenì zǝ-beenì na nǝn á ho sǝnú mu bìo sǝnàa le Dónbeenì yi? ¹⁸Mi mún wee bío le yia báa là mu hǝmu cǝníní fànn yèni, se búnn dèe búí mia. Ká a màhá báa là mu hǝmu na wi le wán yèni, se mu máa díà kà. ¹⁹Muiwà yén! Lé mu yén jùhú wi po mu yén? Lé mu hǝmu lée, tàá lé mu fànn cǝníní na nǝn á mu hǝmu mu bìo sǝnàa le Dónbeenì yi? ²⁰Yia cén báa là mu hǝmu cǝníní, se fànsò báa làa bìo búenbúen na wi le wán yèni. ²¹Á yia báa là le Dónbeenì zǝ-beenì yèni, se fànsò báa là le zǝ-beenì mu, á mún báa là le Dónbeenì na wi le yi yèni. ²²Á yia mún báa là ho wáayi yèni, se fànsò báa là le *Dónbeenì béenì kanmúiní yèni, á báa là le Dónbeenì mí ɓeere na kará là wán yèni.

²³«Minén làndá bìo zéenflowa là minén Farizǝewa nì-khàwa yén! Ho yéréké khíi sá mia. Lé bìo hà vǝnn-zà-wíníwà là mí sííwà na ɓa wee kúee le zeení yi á mi wee na fànn cúa-pírú nù, à ho làndá kàránló na jùhú wi á mi màhá wee pǝnn díà. Búnn na lé ho térénló, là le hii, là le Dónbeenì bìo tàró. À búnn lé bìo mi jǝnn lá ko mi wé wé, ká mi mún yí nǝnn-sǝ bìo ká wéro yi. ²⁴Ya-dí muiwà yén! Mi wee líi mi bè-junni à lén o dònwǝa díà, ká a cón-júmúkù wón mi màhá wee vì.

²⁵ «Minén *lándá bìo zéenflowa lè minén Farizīewa nì-khàwa yén! Ho yéréké khíí sá mia. Lé bìo mi wee sɛɛ mu jumu juuníí lè ho dínló dííníí sǎa bàn máa, ká hā yiwa màhá zoó sú lè mí kǎnló bìo, lè mi yile-kora. ²⁶ Farizīe muíi yén! Ū yi lé dòo ū cɛé vé, lé bún á à na ká bìo ho khūuhū á à ce.

²⁷ «Minén lándá bìo zéenflowa lè minén Farizīewa, nì-khàwa. Ho yéréké khíí sá mia. Mi ka lè hā búráa na ɓa khūuníá máa á hā se, ká hā yiwa màhá zoó sú lè ɓa nì-híá hūaa lè mu bè-sooní lè mi síwà. ²⁸ Minén mún ka ká síí. Ho khūuhū á mi ka lè mi lé ɓa nì-tentewà ɓa nùpua yahó, ká mi yiwa hǎn sú lè ho nì-khènló lè mu bè-kora lè mi síwà.

²⁹ «Minén lándá bìo zéenflowa lè minén Farizīewa nì-khàwa yén! Ho yéréké khíí sá mia, lé bìo mi wee so le *Dónbeenì jì-cúa fɛerowà na húrun búráa, á wee donkhueé bìa fù téréna miten búráa. ³⁰ Mi wee bío: Ká wán maáwà pàahú á warén lá yánkaa wi yi, se ɓa jì-cúa fɛerowà búeró bìo á wa níní mǎa yi. ³¹ À bún mi bíoní lè mi wára wee zéení le bìa bó le Dónbeenì jì-cúa fɛerowà, bán mǎnmǎníá lé minén mi beere. ³² Áwà á mǎn maáwà mu bìo na á ɓa búá jǎhú á mi wǎa bánbá tíí jǎi. ³³ Mi ka lòn háwá, dífhioní yén! Mi wee leéka le mi dà a kǎnì le Dofíní dǎhú yi le? ³⁴ Lé bún nɔn, á ínén á à tonka ɓa jì-cúa fɛerowà lè mu bè-zǔnminí ɓànsowà, làa bìa kàráanna dǎn mi cǎn. Á mi ì búé ɓa búí, ká ɓa búí mi ì búé hā *kùrùwáwá wán. Ba búí bán mi ì ha lè hā làbàaní mi kàránlò zǎnì yi, á wé è ɓaka ɓa hā lórà yi á à beé lò. ³⁵ Lé bún á à na ká bìa minén lè mǎn bùaawa bó ká ɓa bè-yáanii mǎa, lònbee na wi ɓa búeró mǎn á à yí mia. Le nì-búee mu búákáa o *Abɛele nì-tente búero jǎi wán, á búéé bó a Barasii za Zakari yi, wón na ɓa bó le sòobá-lùe lè mu

hāmu cǎníní pàahú. ³⁶ Le ì mì ho tǔiá na mia: Ho zuia nùpua lé bán á le lònbee na wi dɛn nì-búee so mǎn á à yí.»

O Yeesu bía ho Zeruzaleemu lóhó bìo (Luki 13.34-35)

³⁷ «Éee Zeruzaleemusa! Minén na wee búe le *Dónbeenì jì-cúa fɛerowà, á wee leéka bìa le Dónbeenì tonkaa mi cǎn lè hā huua à búe. Léee zen cúa-yen á ì wi à ì ve mia kúee mǎn wán làa bìo ó o kùeerè wee wé veráa mí zàwa kúee mí mǎa tá bìo síí à mi yí tà mu. ³⁸ Áwà, le Dónbeenì á à pí mia á mi zǎi á à dǎn coon. ³⁹ Le ì bío mu na mia: À lá ho zuia jǎi wán, á mi máa bíní máa mi mi, fúaa nònzoñ na mi khíí wee bío bìo kà: «Le le Dónbeenì dúbua yia bò o buen o Núhúso yèni yi.»†

Le Dónbeenì zǐ-beenì fíoró bìo

(Maaki 13.1-23; Luki 21.5-24)

24 Bún mǎn ó o Yeesu ló le *Dónbeenì zǐ-beenì lún yi. Bìo ó o wee lén, ó o nì-keníníá vá búéé bó a yi à ɓa wókkaa wee zéení bìo le Dónbeenì zǐ-beenì sonnǎa síí làa wo. ² Ó o Yeesu wǎa bía nɔn ɓa yi: «Bìo ká búenbúen mi yí nɔn le? Le ì mì ho tǔiá na mia: Mu búenbúen khíí fí, á hàrí huee máa kɛn mí nínza huee wán.»

Mu bè-sūmáa na khíí wé bìo

³ O Yeesu yòó kará hā Oliivewa vǎn sǎa búee wán, ó o nì-keníníá mí jǎi yi vá búéé bó a yi, à ɓa tǔara a yi: «Zéení ho pàahú na le Dónbeenì zǐ-beenì mu á à fí yi làa wɛn. Lé mu bìowa yén khíí zéení ū buenlò pàahú lè ho díímíná véro pàahú?» ⁴ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi pa miten bìo. Mi yí díá le nùpue khà mia. ⁵ Lé bìo á nùpua cèrèè khíí buen ì yèni yi á à bío le mí lé o *Krista. Ba à khà ɓa nùpua cèrèè á à vííní. ⁶ Hā hǎa táro á mi khíí wé è jí sǎ, hǎa bó mia làa hǎa khèra. Ká mi

†23:39 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 118.26.

màhà yí zǎn. Lé bìo á búnn bìowa so ko mu wé ho yahó. Èé ká búnn dèenía máa wé ho díímíná véro. ⁷ Ho síí búí kǎí wé è lé vaá fi làa síí veere. Á ho kǎhú búí kǎí wé è lé vaá fi là ho kǎ-veere. Le hīni, là ho tá dèkéro á kǎí wé è wé hā lùu búí yí. ⁸ Búnn bìowa so búnnbúnn wéro á kǎí keń làa bìo ó o hǎ-sǎniso sǎní vía wee wé búakáraa bìo síí.

⁹ «Hón pǎahú so yí, á ba nùpua á à dé mia á à na ba à beé lò, á à búe. Hā síwà nùpua búnnbúnn kǎí jin mia bìo mi tà mi bìo yí. ¹⁰ Hón pǎahú so yí, á nùpua cèrèè á à kǎí mí siadéro mi. Ba wé è bīnī mín máa, á wé è jin mín. ¹¹ Bìo le mí lé le *Dónbeenì jì-cúa fèerowà ká mu yí bon á kǎí keń cèrèè. Ba à vīnī nùpua cèrèè. ¹² Mu bè-kora kǎí dé wán, á ba nùpua cèrèè waminì á à tì yí. ¹³ Ká yia màhà hā mí síí fúaa mu véenī, wón á à fen. ¹⁴ Le *Dónbeenì béenì bín-tente mu ko le bue ho díímíná lùu búnnbúnn yí, à hā síwà búnnbúnn jí le, à ho díímíná màhà bè yí véraa.

¹⁵ «Mí kǎí mí mu bè-sūmúí na wee yáa mu bìo ká mu wí le Dónbeenì zī-beenì yí, bìo á le *Dónbeenì jì-cúa fèero Daniyēele bío bìo.^{*} (Yia wee kǎrán bìo kǎ, à zūn mu kúarà sese.) ¹⁶ Hón pǎahú so yí ká bìo wí ho Zudee yí à bán lùwí yòo hā búaa. ¹⁷ Yia á à keń mí zī lòho yí ko ò o líi zoo lá mí bìo búí mí zī. ¹⁸ Yia á à keń hā mana yí mu pǎahú yí ko ò o bīnī òo à líi lá mí kǎnbun mí zī. ¹⁹ Ho yéréké kǎí sá ba hǎ-sēenasa là ba hǎ-jàawa yí mu zòh. ²⁰ Mí fio le Dónbeenì yí à mí lùwílo mu yí wé hā yio pǎahú, tàa ho *Sabaa zòh. ²¹ Lé bìo á hón pǎahú so yí ká le lònbee á à wé búaa á à pón dìo kǎíina, à lá ho díímíná jǎhú búéenī na le Dónbeenì léra mu bìo búnnbúnn yí à búee búe ho zuia yí. Á le bàn síí mún máa bīnī máa keń hùú. ²² Ká le Dónbeenì lá

yí khò hā wizooní mu yí, á nīi woon lá máa kǎní. Èé ká le màhà khò hā yí ba nùpua na le hueekaa bìo yí.»

O Nùpue Za bīnī buenlò bìo

(Maaki 13.24-31; Luki 17.23-24; 21.25-31)

²³ Ká a búí kǎí bío nòn mia: «Mí loń, lé o *Krista na hen, tàa nín-yia vaá hen, à mí yí tà mu. ²⁴ Mu bon. Ba kristawa là ba jì-cúa fèerowà na bìo yí bon kǎí keń. Ba kǎí wé è wé mu yéréké bìowa là mí síwà na ka là mu wee zéení le Dónbeenì pánká á à vīnínáa ba nùpua. Hàrí bìo le Dónbeenì hueekaa ká mu lá dà à wé, á ba mún n vīnī bán. ²⁵ Àwa, ĩ bèn wǎa fèra bío mu nòn mia.

²⁶ «Ká ba wǎa kǎí bío nòn mia le o Krista wí ho tá henì yí, à mí yí va bín. Tàa ká ba bío le lé hen ká ó o sǎnkaa mítén yí, à mí yí tà mu. ²⁷ Làa bìo ká ho vlohó juiína ho wáyai lùe búí à mu khoomu dèení keń lùu búnnbúnn, lé búnn bàn síí ó o *Nùpue Za bīnī buenlò bìo kǎí wéráa. ²⁸ Hen na ó o yà-hīnī día yí, lé bín ba dùbúawá wee wé fè mín yí. ²⁹ Hón wizooní so bàn lònbee kǎíiló món, á le wii á à dé mí yuumu. Ho pīihú khoomu máa bīnī máa keń. Hā mànàayio á à kùenka à líi. Ho wáyai bìo búnnbúnn á à dèké.[†] ³⁰ Búnn ká bìo wee zéení a Nùpue Za buenlò á à mí ho wáyai. Á ho díímíná nùpua búnnbúnn wé è wá ká ba à zúnzúra. Ba à mí a Nùpue Za buenlò hā dùndúio wán ho wáyai là mí dànló là mí cùkú beenì. ³¹ Le búaa-beenì sǎ á à jí. O mún n tonka mí wáyai tonkarowà ho tá kónbúaa mí bìo náa yí, á ba à ve bìo le Dónbeenì hueekaa á à kúee mín wán.

³² «Mí loń ho fíkíyee vǎndèe bìo le wee wéráa. Hen ká le bàn lakara hía wee nàma, á wee sà mí vǎn-yórowà, se mí zū le ho vlohó tèro dǎn. ³³ Lé làa búnn síí ká

^{*}24:15 Mí loń Daniyēele vǎahú 9.27; 11.31; 12.11.

[†]24:29 Mí loń Ezayii vǎahú 13.10; 34.4

mi khíi wee mi búnn biowa so búennbúenn wéro, à mi mún zūn le o Nùpue Za buenlò sàaràa. O ò buen máa khíi. ³⁴ Le ĩ mi ho tũĩĩ na mia: Ho pàahũ na kà nùpua máa hí máa vé ká búnn bìo so búennbúenn yí wó. ³⁵ Ho wáyĩ lè ho tá khíi vé, ká ĩ biónĩ hõn ñ kèñ bĩn fěe.»

Le Dónbeenĩ mí dòn zũ ho dímíná véro pàahũ

(Maaki 13.32-37; Luki 17.26-30, 34-36)

³⁶ «Nii woon yí zũ ho dímíná véro wiz-onle lè ho pàahũ máa zéennĩ. Le Dónbeenĩ wáyĩ tonkarowà yí zũ mu, hárĩ le Dónbeenĩ Na mí beere yàá pá yí zũ mu. O Maá mí dòn lé yia zũ mu. ³⁷ Bìo wó a Nwee pàahũ lé bìo bàn sĩi khíi wé o *Nùpue Za bĩnĩ buenlò pàahũ. ³⁸ Pàahũ na mu jun-beenĩ dīn yí buara, ká ba nùpua wee dí ká ba a ju, á wee ya mín ká ba a yéé mí hĩnni. Fúaa nònzon na ó o Nwee zon ho won-beenĩ yĩ. ³⁹ Ba yí zūna bìo búĩ yahó fúaa bìo mu jun-beenĩ buara buée lá ba búennbúenn. Lé búnn bàn sĩi mún khíi wé o Nùpue Za buenlò pàahũ. ⁴⁰ Mu pàahũ ká báawa nùwā jun wĩ mana yĩ, ó o ñ-kénĩ á à fé è lénnaa, ká yia so á à día. ⁴¹ Ká háawa nùwā jun páanĩ dīn wee ñi mu bìo, ó o ñ-kénĩ á à fé, ká yia so á à día. ⁴² Mi cén tĩnĩ mí yìo, lé bìo mi yí zũ le wizonle na mi Nùhũso á à buen yĩ. ⁴³ Mi zũ mu le ká le zĩi bànso lá wee wé zūn o kònlo buenlò bìo ho tĩnàhũ, se o lá wée tĩnĩ mí yìo, á máa día ó o máa zo a zĩi. ⁴⁴ Lé búnn nòn á minén mún tĩnĩ mi yìo, lé bìo ó o Nùpue Za khíi buen ho pàahũ na mi yí máa dé le o ò buen yĩ.

O ton-sá tente là a ton-sá kohó wàhiire

(Luki 12.41-48)

⁴⁵ «O ton-sá na yí máa lé mí jùhũso món, na hácíri wi lé o yén? Lé yia ba jùhũso dó ba ton-sáwá na ká bìo níi yĩ,

ò o wé na ho dínlò ba yĩ ho pàahũ na mu ko yĩ, ⁴⁶ ó o wee sá ho tonlò mu á ba jùhũso bĩnĩ buée kúaa wán. O ton-sá mu jùhũ sĩ. ⁴⁷ Le ĩ mi ho tũĩĩ na mia: O jùhũso mu á à bàrà a mí bìo búennbúenn jùhũ wán. ⁴⁸ Èe ká a lé o ton-sá kohó, ó o wé è bío bìo ká mí yĩ: «Jĩ jùhũso míana ò o máa buen». ⁴⁹ Ká à hĩnĩ wé è ha mí nin-zàwa ton-sáwá, ká à dí ká à ju lè ba januwà. ⁵⁰ Wón ton-sá so ba jùhũso khíi buen le wizonle na ó o yí zũ yĩ, lè ho pàahũ na ó o yí dó yĩ. ⁵¹ Ká a khíi buée dōn, ó o buée beé o lò làa sòobé, á à dé o ba ton-sáwá na ló mí jùhũso món tíahũ.»

Ba hĩnni nùwā pírú wàhiire

25 «Ho wáyĩ béenn bìo bonmín làa bìo kà: Hĩnni nùwā pírú búĩ hĩa buan mí fĩntéena wà vaá sínáa o há-fĩa bàn báa yahó. ² Ba nùwā hònú lé ba bõnbúwá ká ba nùwā hònú na ká lé ba hénlowà. ³ Bĩa lé ba bõnbúwá á buan mí fĩntéena à ba yí buan ho jiló yí séennĩ. ⁴ Á ba hénlowà bán buan ho jiló á séennĩ hĩa wi ba fĩntéena yĩ. ⁵ Bìo ó o há-fĩa bàn báa yuaanĩ ò o máa buen, á ba hĩnni mí nùwā pírú búennbúenn dūma á mu dāmu bó.

⁶ «Ho tá tíahũ á le zèèrè sã ná: «Lé o há-fĩa bàn báa lua, mi lé lée sĩ a yahó. ⁷ Á ba hĩnni mí nùwā pírú sìnkaa, á wee wíoka mí fĩntéena. ⁸ Á ba bõnbúwá wee bío làa bĩa hénkaa: «Mi hā wen lè mí jiló cĩnũ. Wa fĩntéena wee hí.» ⁹ Á bán bĩa nòn ba yĩ: «Bùée. Wa máa wé mu. Ho jiló na wa buan máa yí warén làa mia. Mu súaani à mi va ba ji-yèerowà cõn vaa yà mi jiló.» ¹⁰ Á ba bõnbúwá wáa hĩnõn wà van ho jiló yèennĩ. Ba lénlò món, ó o há-fĩa bàn báa buara. Á ba hĩnni nùwā hònú na wíokaa mí fĩntéena vó pan wo, á páanĩ yòo zon làa wo mu yaamu sánũ dīnĩ zĩi. Á ba pon ho zūapiĩ á dó. ¹¹ Mu ù dé mí

^{§24:39} Mi loñ mu Bìo jùhũ búennĩ vūahũ (Genèse) 6-7.

yi, à bún ɓa hínni na so ɓèn ɓueé dɔn, á ɓueé wee wāamaka: «Núhúso, Núhúso, hén le wa zo.» ¹² Ó o há-fia ɓàn báa bía nɔn ɓa yi: «Le í mí ho tūúá na mia: Í yí zū mia.» ¹³ Ó o Yeesu bīnía bía bò mu wán. «Mí cén tīnī mí yìo. Lé bìo mí yí zū le wizonle lè ho pàahú na ó o *Nùpue Za á à ɓuen yi.»

Ba ton-sáwá nùwā tīn wàhiire

(Luki 19.11-27)

¹⁴ «Ho wáyí ɓéèni bìo ɓonmín làa bìo kà: Nìi ɓúí le mí í va le khúii, ó o von mí ton-sáwá á kàràfáa mí nfi bìo yi. ¹⁵ O nì-kéní ó o nɔn ho sánú kùráa khiá-hónú yi. Á yìà sà ó o nɔn há kùráa khiá-ɓun yi. Ó o tīn nīi so wón ó o nɔn há kùráa khīmàni yi. Ba nì-kéní kéní yú á héhaa làa bìo ɓa dà wee sáráa. Bún mɔn ó o wà. ¹⁶ Á yìà yú há kùráa khiá-hónú dèenía hínnɔn wee duan làa há, á yú há kùráa khiá-hónú bò há wán. ¹⁷ Yìà yú há kùráa khiá-ɓun mún wó làa bún bìo síi, ó o yú há kùráa khiá-ɓun sèenía. ¹⁸ Ká yìà yú há kùráa khīmàni wón wà vaá có ho kōhú á lú mí ɓúhúso sánú kùráa yi.

¹⁹ «Mu miana, bún mɔn á ɓa ton-sáwá mu ɓúhúso bīnía ɓuara. Ó o wáa le ɓa zééní bìo mí sánú bìo wóráa. ²⁰ Ó o ton-sá na ó o nɔn há kùráa khiá-hónú yi ɓuara, á ɓueé zéenía há kùráa khiá-hónú na ó o bīnía yú ò o bía: «Núhúso, fo híá nɔn ho sánú kùráa khiá-hónú mi. Loñ, lé há khiá-hónú na á í bīnía yú.» ²¹ Á ɓa ɓúhúso bía nɔn wo yi: «Fobúá, fo wó se. Fo léé ton-sá tente. Bìo fo téréenna mu bìo na ɓúhú tá mía bìo yi, lé bún nɔn á bìo ɓúhú wi po bún á í khií kàràfá foñ. Buen ɓuee zàmaka làa mi.»

²² «Bún mɔn á yìà yú há kùráa khiá-ɓun ɓuara á bía: «Núhúso, fo híá nɔn ho sánú kùráa khiá-ɓun mi. Loñ, lé há khiá-ɓun ɓúí na á í bīnía yú.» ²³ Á ɓa ɓúhúso bía nɔn wo yi: «Fobúá, fo wó se, fo léé ton-sá tente. Bìo fo téréenna mu bìo na ɓúhú tá mía bìo yi, lé bún nɔn á bìo ɓúhú

wi po bún á í khií kàràfá foñ. Buen ɓuee zàmaka làa mi.»

²⁴ «Á yìà yú há kùráa khīmàni ɓèn ɓuara, á ɓueé bía: «Núhúso, í zū le fo lé o nùpue na lònbee wi. Fo wee lá ho dínló ho lahó na fo yí te yi, à lá ho dínló hen na fo yí dù yi. ²⁵ Á í zána, á í vaá lú ũ sánú kùráa ho tá yi. Áwa, fé ũ sánú.» ²⁶ Á ɓa ɓúhúso bía nɔn wo yi: «Ton-sá kohó yén! Fo lé o pa-dí. Bìo fo zū à í wee wé lá ho dínló ho lahó na á í yí dù yi, ²⁷ á fo so lá yí ko ũ vaa bàrà í wárí ho banki yi le? Se bìo á í ɓuara, á í lá vaá fé lé lè le ɓàn cùnú. ²⁸ Áwa, mí fé ho sánú kùráa khīmàni mu o cón, à na yìà há kùráa khiá-pírú wi cón yi.»

²⁹ «Yìà bìo wi á ɓa à na mu ɓúí ɓànso yi yòò bè, o ò yí á à puuní. Ká yìà bìo mía, á hàrí mu bè-za na wi o cón, á ɓa pa à fé. ³⁰ Ká a ton-sá na dà-ɓiánii mía á mi lá léé lèé díá ho khūhū, le tífí-cūaá yi, hen na le minka yi wée lè lé wée wi yi.»

O Nùpue Za khií ɓueé cíti ɓa nùpua

³¹ «Ká a *Nùpue Za khií bīnía bò lè mí wáyí tonkarowà ɓúenɓúen ɓuara lè mí cùkú beeni, ó o ɓueé keení mí bá-zàmu kanmúiní wán á à fínáa le cíti. ³² Á há síiwà nùpua ɓúenɓúen á à kúee mín wán o yahó, ó o wáa à sanká ɓa nùpua mín yi, làa bìo ó o pi-pa wee wé sènnáa ɓa pia lén ɓa via yi bìo síi. ³³ Á ɓa pia ó ò kúee lè mí nín-tiáni, ká ɓa via ó ò kúee lè mí nín-káahó. ³⁴ Bún mɔn ó o bée á à bío á à na bìa wi là á nín-tiáni yi: «Minén na á wán Maá dúɓua yi, mí ɓuen ɓuee fé le ɓéèni kíá na wíokaa mí bìo yi hàrí ho dímíná lénló pàahú. ³⁵ Mu bon. Le híni híá dà mí á mí nɔn ho dínló mi. Á le ɓu-hānī dà mí á mí nɔn mu ɓumu mi. Á bìo á í lé o nì-hāni á mí tà á í huera mi wán. ³⁶ Á bìo á í fù wee vará í bírí á mí nɔn le dà-zínii mi. Í lò fù yí here á mí ɓuan mi sese. Í fù wi ho kàsó yi, á mí ɓueé búeekíó mi.» ³⁷ Á bìa téréenna á à bío

bìo kà: «Núhúso, lé wen wa mɔn fo yi à le hīni dà fo á wa nɔn ho dínló foñ, tàá lè ju-hānī dà fo á wa nɔn mu jummu foñ á ũ pun. ³⁸ Lé ho pàahú yén á wa mɔn à ũ lè o nì-hāni á wa tà á ũ huera wa wán. Tàá lé wen á wa mɔn fo à ũ wee vará ũ bírí á wa nɔn le dà-zínii foñ. ³⁹ Lé ho pònn-yén á ũ lò yí here, tàá á ũ zon ho kàsó yi á wa vaá búεkíó fo.» ⁴⁰ Ó o bée á à bíó ò na ba yi. Le í mì ho tuiá na mia: Mi wé sansan wó mu nɔn wàn zàwa nì-kéní búí na cíinú yi, se mu lé ìnén á mi wó mu nɔn yi.

⁴¹ «Bún mɔn ó o bée á à bíó ò na bìa wi là a nín-káahó yi: «Minén na le Dón-beenì dánkání, mi khèn làa mi. Mi lén vaa zo ho dōhú na máa hí máa mi yi, hía lò á pan o *Satāni lè mí tonkarowà. ⁴² Mu bon, le hīni fù dà mi, á mi yí nɔn ho dínló mi. Le ju-hānī fù dà mi, á mi yí nɔn mu jummu mi. ⁴³ Í fù lé o nì-hāni á mi yí tà á í yí huera mi wán. Í fù wee vará í bírí, á mi yí nɔn le dà-zínii mi. Í lò fù yí here, á fù wi ho kàsó yi, á mi yí búεkíó mi.» ⁴⁴ Á ba wáa à bíó bìo kà: «Núhúso, lé wen wa mɔn fo yi à le hīni lè le ju-hānī dà fo, à ũ lè o nì-hāni, à ũ wee vará ũ bírí, à ũ lò yí here, à ũ wi ho kàsó yi, á warén yí séení fo?» ⁴⁵ Ó o bée á à bíó ò na ba yi: «Le í mì ho tuiá na mia: Mi wé sansan yí wó mu yí nɔn bìa wíníwíní kà nì-kéní búí yi, se mu lé ìnén á mi yí wó mu yí nɔn yi.» ⁴⁶ Bán nùpua so á à va le lònbee na máa vé lahó yi. Ká bìa térénna bán á à va le mukāni binbiri na máa vé lahó yi.»

**Ba zúifūwa júnása
wee lè o Yeesu wán**

(Maaki 14.1-2; Luki
22.1-2; Zān 11.45-53)

26 Bìo ó o Yeesu bía hñn bioní so wó, ó o bía nɔn mí nì-kenínia yi: ² «Mí zū le hen làa wizooní bìo jun ká ho *Paaki sánú á à dí. Ó o *Nùpue Za ba

à dé á à na ba à búεε ho *kùrùwá wán.» ³ Á ba yankarowà júnása lè ba *zúifūwa nì-kía wáa kúaa mín wán ba yankarowà júnúso beenì na ba le Kayiifu lún yi. ⁴ Ba wáania tò le mí ì wìi o Yeesu ká mu yí zū, á à búε. ⁵ Ba wee bíó: «Wa yí ko wa wìi wo ho sánú pàahú. Ká wa wó mu, á ba zāamāa á à kánká mu bìo yi.»

**O háa búí kúaa ho jiló o
Yeesu júnú wán**

(Maaki 14.3-9; Zān 12.1-8)

⁶ Bìo ó o Yeesu wi ho Betanii lóhó yi o Simɔn na háa lé o *bùéré nìi zii á wee dí, ⁷ ó o háa búí buée zon ká a buan ho dúukó-za na sú lè ho jiló na sámu sí á yàwá here. O háa mu vá buée bó a Yeesu yi, ò o kúaa ho jiló mu o júnú wán. ⁸ Bìo ó o nì-kenínia mɔn mu, á ba yiwa cà mu yi, á ba wee bíó: «Bìo ká yí nɔn bè-yáarè le? ⁹ Ho jiló mu jòn lá dà à yèé ho yàwá na here yi á à sanká bàn wáí á à na ba nì-khenia yi.» ¹⁰ Ó o Yeesu zūna bìo ba wee bíó, ó o bía nɔn ba yi: «Mí wee zá là a háa mu le we? Bìo ó o wó làa mi á se. ¹¹ Ba nì-khenia bán làa mia á a keñ mín wán féεε, éε ká ìnén wón máa keñ làa mia féεε. ¹² Ho jiló mu ó o kúaa í wán á fèra wíokaaráa í sáníá í nùuló bìo yi. ¹³ Le í mì ho tuiá na mia: Le Dónbeenì bín-tente wé buera lùe lée lùe yi, ho díímíná búenbúen yi á ba à bíó bìo ó o háa na ká wó, á ba à leéka a bìo.»

O Zudaa wi ò o dé o Yeesu na

(Maaki 14.10-11; Luki 22.3-6)

¹⁴ Lé mu ó o Yeesu nì-kenínia píru jun nì-kéní na ba le Zudaa Isikariote wà van ba yankarowà júnása cón, á vaá bía nɔn ba yi: ¹⁵ «Hen ká í dó a Yeesu nɔn mia, á mi ì na webio mi?» Á ba mà le wén-hāni bóní làa píru nɔn wo yi. ¹⁶ Á lá bún jii wán ó o Zudaa wáa wee cà bìo ó ò wé wé è dérāa o Yeesu ba níi yi.

O Yeesu wee dí ho Paaki dínló lè mí nì-kenínia

(Maaki 14.12-16; Luki 22.7-13)

¹⁷ Ho *búurú na á ña-fini yí dó yí sánú díró bàn nín-yání wizonle zoñ, ó o Yeesu nì-kenínia wà buée tùara a yi: «Lé wen á fo wi à wa wíoka ho *Paaki sánú dínló bio yi.» ¹⁸ Ó o Yeesu wáa bía nnon ba yi: «Mi lén zo ho lóhó yi, ká mi zoó fò mín làa nùpue na, à mi bío na bànso yi: O Nùhúso bía le mí pàahú dñ, á lé únén cón á mí buée dí ho Paaki sánú yi lè mí nì-kenínia.» ¹⁹ Á ba nì-kenínia wó bio ó o Yeesu bía le ba wé, á wíokaa ho Paaki dínló bio.

(Maaki 14.17-21; Luki 22.14; Zān 13.21-30)

²⁰ Bio ho zīihú dñ, ó o Yeesu lè mí nì-kenínia pírú ñun kará ho dínló nùhú yi. ²¹ Bio ba wee dí, ó o Yeesu bía nnon ba yi: «Le í mì ho tuiá na mia: Minén nì-kéní lé yia á à dé mì ì na.» ²² Ó o nì-kenínia yilera lunkaa mu bio yi làa sòobé, á ba búakáa wee tùa wo yi lè mí nì-kéní kéní. Á yia le: «Nùhúso, mu lé mínén le?» Á yia le: «Mu lé mínén le?» ²³ Ó o Yeesu bía nnon ba yi: «Yia páania zoó cà làa mì, wón lé yia á à dé mì ì na. ²⁴ O *Nùpue Za á à hí làa bio le Dónbeenì bionì vūahú bíaráa mu. Ká yia mähá ní ì bè mu á ho yéréké è zo nùhú. Bànso yàá lá yí ton, se mu súaani.» ²⁵ Ó o Zudaa na á à dé wo ò na á lá le bionì ò o tùara: «Nì-kàránlo, á lé ínén le, tää?» Ó o Yeesu bía nnon wo yi: «Únén lé yia bía mu.»

O Nùhúso dínló

(Maaki 14.22-25; Luki 22.15-20; 1 Korente 11.23-25)

²⁶ Bio ba wee dí, ó o Yeesu lá ho búurú, á dó le Dónbeenì bārākà, ò o cèekaa ho nnon mí nì-kenínia yi ò o bía: «Mí fé là.

Hón lé í sánia.» ²⁷ Bún món ó o lá le ñu-unú dèe na ho *divén wi yi, á dó le Dónbeenì bārākà ò o nnon ho ba yi ó o bía: «Mi búenbúen fé puka. ²⁸ Dén lé í cāni na wíokaa wee zéeni le Dónbeenì páaní na le bò bio, dén lé í cāni na kúará ba nùpua cèrèe bè-kora séndíaró bio yi. ²⁹ Le í bio mu na mia: Á lá bio ká jii wán, á í máa bini máa ñu ho divén mu, fúaa nñonzo na á í khíi bini ì ñu ho wàn Máa Dónbeenì béni yi.» ³⁰ Bún món, á ba sía ho sánú lení à ba wà yòora hā Olivewa vinsia búee wán.

O Yeesu bía le o Piere á à pí mí bio

(Maaki 14.26-31; Luki 22.33-44; Zān 13.37-38)

³¹ O Yeesu wáa bía nnon mí nì-kenínia yi: «Ho tinn-kéní na ká yi, ká mi búenbúen á à pí í bio. Mu bon. Mu túara le Dónbeenì bionì vūahú yi ká síi á ba wee kàrán:

«Í ì búe o pi-pa,
á ho pi-boohú pia á à kéná à lén ñ va hā
lūa búenbúen yi.»**

³² Ée ká í vèeró món, á í ì dí mí yahó vaá pa mia ho Kalilee kōhú yi.»

³³ Ó o Piere lá le bionì á bía nnon wo yi: «Hàrí à bía ká búenbúen pí ù bio, á ínén wón máa pí mu hūúu.» ³⁴ Ó o Yeesu bía nnon wo yi: «Le í mì ho tuiá na foñ: Ho tinn-kéní na ká yi, ó o kò-béé máa wá, ká únén bía hā cúa-tin le fo yí zū mí.»

³⁵ Ó o Piere bía: «Í máa bio le í yí zū fo hūúu, hàrí ká í ko á í hí làa fo.» Á ba nì-kenínia na ká búenbúen bía mu bio dà-kéní mu.

O Yeesu wee fio ho Zetesemanii yi

(Maaki 14.32-42; Luki 22.39-46)

³⁶ Ó o Yeesu lè mí nì-kenínia wáa vaá dñ le lùe búí na ba le Zetesemanii, ó o bía nnon ba yi: «Mí kēni hen, ká ínén wón á à lén ñ va vaá hen, á vaá fio.» ³⁷ Ò o

**26:31 Mi loñ Zakari vūahú 13.7.

fó a Piere là a Zebedee zàwa nùwā jun wàráa. Ó o yi wáa búakáa wee dè, á há-círí yáara. ³⁸ Ó o bía nɔn ba yi: «Í há-círí yáara dàkhíína. Í ka lè í máa fen. Mi keení hen làa mi à t́íní mí yìo.» ³⁹ Bún món ó o wáa vá van ćínú, á vaá líí búrá, ò o wee fio kà síí: «Í Maá, ká mu lá dà à wé, à ù yí le le lònbee na kà à yí mi. Èe ká bùéé. Í yí le ínén sīi bìo wé. Ûnén lé yia sīi bìo wé.»

⁴⁰ Ó o b́ínía buara mí nì-kenínia nùwā t́ín mu ćón, á buéé yú ba à mu dāmu bó ba. Ó o bía nɔn o Piere yi: «Éee minén, le léèrè dà-kéní na miì fání mi yìo yi á à fio làa mi lé bún mí yí dà́ina yí wó lon? ⁴¹ Mi fání mi yìo, à fio, bèra a na à mi yí zo mu bè-kora wéro yi. O nùpue sīi wee wé vá mu bè-tente wéro yi, èe ká ho pànká na ó o ò wé làa b́i lé hia mia.»

⁴² Ó o Yeesu b́ínía wà mu cúa-jun níí, á vaá wee fio kà síí: «Í Maá, hen ká le lònbee na kà yí dà máa dà í wán ká le yí yú mi, à ùnén lé fo sīi bìo pá wé.» ⁴³ Ó o t́ín b́ínía buara mí nì-kenínia ćón, á buéé yú ba à mu dāmu bó ba. Ba yí dà́ina yí fánía mí yìo. ⁴⁴ Mu cúa-t́ín níí, ó o b́ínía wá, á t́ín vaá flora mu bìo dà-kéní mu.

⁴⁵ Bún món, ó o b́ínía buara mí nì-kenínia ćón, á buéé bía nɔn ba yi: «Mi dūma wee vū́ka le? Mi loń, ho pàahú d́ón. O *Nùpue Za á ba à dé ba bè-kora wérowà níí yi. ⁴⁶ Mi híńí wa lén. Yia á à dé mi ì na buéé d́ón.»

Ba wíira a Yeesu

(Maaki 14.43-50; Luki 22.47-53; Zān 18.2-11)

⁴⁷ Pàahú na ó o Yeesu wee bío yi, à bún ó o Zudaa buéé d́ón. O lé ba nì-kenínia píru jun nì-kéní. Ba zàamáa na bò làa wó á buan hā khà-túa lè hā bùaa. Lé le *Dónbeenì yankarowà púnása lè ba *zúí-fùwa *nì-kía lé bán tonkaa ba. ⁴⁸ O Zu-

daa, yia á à dé o Yeesu mu á à na, á zéénia bìo ba zàamáa á à zū́nnaa wo. O bía: «Í hía vaá t́èénia nùpue na yi lè le ḱónbii, se wón lé yia mi wee cà, à ba wáa wii wo.» ⁴⁹ Ó o d́èénia wà buéé bó a Yeesu yi ò o bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, foó.» Ó o t́èénia wo yi lè le ḱónbii. ⁵⁰ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Wàn b́ónlo, bìo fo wà buéé wé hen, à ù wáa wé.»

Á bia ká wà buéé bó a yi, á wíira a. ⁵¹ Á bia wi là a Yeesu mu nì-kéní búí dò mí khà-tóní ò o hà le Dónbeenì yankarowà j́úhúso beenì ton-sá nín-t́ánì nìkàahú kúio. ⁵² Ó o Yeesu wáa bía nɔn wo yi: «Dé ù khà-tóní mí lóorè yi. Lé bìo á bia wee khuii hā khà-túa búenb́úen khíi hí làa hā. ⁵³ Fo yí zū ká í lá dà à ve í Maá le o buee séení mi le? Ó o lá à d́èení ì tonka mí wáayi tonkarowà h́ín-táwá ká ba po kuio píru jun le?†† ⁵⁴ Èe ká mu wó kà, á bìo túara le Dónbeenì b́íonì vūahú yi á à wé kaka jii ì śíráa? Mu bon, ho vūahú mu yi á mu bía le lé kà síí á mu ko mu wéráa.» ⁵⁵ Bún món ó o Yeesu bía nɔn ba zàamáa yi: «Mi so lá ko mi bua khà-túa làa bùaa buee wíiraa mi lòn nì-káanii le? Làa wizooní búenb́úen ká í lá wee wé keení le *Dónbeenì zī-beení yi à kàrán ba nùpua á mi yí wíira mi. ⁵⁶ Èe ká bún búenb́úen wó lée bèra a na, à le *Dónbeenì jii-cúa fèerowà bìo na ba bía le Dónbeenì b́íonì vūahú yi à jii sí.» Á ba nì-kenínia búenb́úen wáa lùwa ba día a.

Ba buan o Yeesu vannáa ho làndá t́uía fèerowà ćón

(Maaki 14.53-65; Luki 22.54-55, 63-71; Zān 18.12-14, 19-23)

⁵⁷ Bía wíira a Yeesu á buan wo vannáa ba yankarowà j́úhúso na ba le Kayiifu ćón. Lé b́ín á ho *làndá bìo zéénílowa lè ba *zúí-fùwa nì-kía kúaa mín wán yi.

††26:53 Ho wáayi tonkarowà h́ín-táwá kuio píru jun na bìo bia kà á kuure dà-kéní wee yí h́ín-táwá muaaseé h́èzín síí.

⁵⁸ O Piere khèra bò a Yeesu món fúaa o Kayiifu lún, á vaá zoó páanía kará là ɓa parowà, á wee loń bìo mu hía wéráa. ⁵⁹ Ba yankarowà júnása, là ho làndá tuiá fèerowà búenbúen wee cà bìo ɓa à koonínáa o Yeesu yi á à bè yi ì sínínáa o jùhú á à na ɓa à búe. ⁶⁰ Ká ɓa màhá yí yú bìo búí, hàrí bìo ɓa nùpua cèrèe pá wáa ɓuara ɓueé kooní o yi mí cúee. Mu véení, á nùpua nùwà jun búí ⁶¹ ɓuara ɓueé bío bìo kà: «O nni mu bío le mí dà à fío le Dónbeenì zĩ-beenì á à bĩnì ì so hã wizoonì bìo tĩn yi.» ⁶² Á ɓa yankarowà jùhúso líí hínɔn yòò dín ò o bío nɔn o Yeesu yi: «Bìo ɓa nùpua mu wee bío ù dání yi á fo le fo yí máa bío dèe búí yi le?» ⁶³ Ó o Yeesu cèkè ò o dín. Á ɓa yankarowà jùhúso wáa bío nɔn wo yi: «Ĩ wee fío fo, le Dónbeenì na wi fèe yèni yi, ká fo lé o *Krista, le Dónbeenì Za, ù bío mu na wen.» ⁶⁴ Ó o Yeesu bío nɔn wo yi: «Lé fo bío mu. Le ĩ mì ho tuiá na mia: Á lá bìo kà wán, á mì ì mi a Nùpue Za ká a kará le Dónbeenì na dà mu bìo búenbúen nín-tĩánì.† Mi mún khíi mi a ká a kará hà dundúio wán wà à ɓuen.»¶

⁶⁵ Á ɓa yankarowà jùhúso wáa lèekaa mí dà-zínii lé bìo mu v́a a yi dàkhíina, ò o bío: «Lé le Dónbeenì ó o là. Wa màkóo yáa wáa mía seéràsa yi. Mi já bìo ó o là là le Dónbeenì. ⁶⁶ Áwa, á lé mu yén á mi wee leéka?» Á ɓa bío: «O wó khon, ó o ko ò o búe.» ⁶⁷ À ɓa wee pùiní mí jinsānì kúee o yahó wán, ká ɓa a v́úaa wo là mí nín-kuio. Ba búí wee fío o sáara, ⁶⁸ ká ɓa a bío: «Ũnén Krista, wáa zéení yia v́ina fo làa wen.»

O Piere pá a Yeesu bìo

(Maaki 14.66-72; Luki 22.56-62;
Zān 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Hón pàahú so yi, ò o Piere pá kará ho lún yi, á ɓa yankarowà jùhúso beenì

ton-sá h́aa nì-kéní v́a ɓueé bó a yi, á bío nɔn wo yi: «Ũnén mún lá wi là a Kalilee nni Yeesu.» ⁷⁰ Ká a Piere màhá pá mu ɓa nùpua búenbúen yìo yi, ò o bío: «Bìo fo wee bío kà á ĩnén yí zū.»

⁷¹ Ó o wà vaá dín ho lún zūapii. Ó o ton-sá h́aa nì-kéní tĩn mɔn wo, á wón bío làa bío wi bĩn: «Yia kà là a Nazareete nni Yeesu lá páanía wi.» ⁷² Ó o Piere tĩn pá mu ò o báa: «O nni na kà a ĩnén yí zū.»

⁷³ Mu dó mì yi cĩnú, á bío bĩn v́a ɓueé bó a Piere yi, à ɓa bío nɔn wo yi: «Mu bon kénkén. Fo lé ɓa nì-kéní búí. Ũ bionì wee zéení mu.» ⁷⁴ Ó o Piere wíokaa báa là mí sòobée á bío: «O nni na kà á ĩ yi zū hùúu.» Ho pñn-kéní mu yi, ó o kò-bée wá. ⁷⁵ Ó o Piere hácíri màhá bĩnía ɓuara bìo ó o Yeesu bío nɔn wo yi wán: Sāni ò o kò-bée wá, bũn ká ũnén pá le fo yí zū mi á dñn h́a cúaa-tĩn. Ó o Piere ló, á lée wá bùbùbù.

Ba ɓuan o Yeesu vannáa o Pilaate cñn
(Maaki 15.1; Luki 12.1; Zān 18.28)

27 Le yìnbíi bùirìi á le *Dónbeenì yankarowà júnása, là ɓa *zúu-fuwa nì-kía búenbúen páanía wó le jii le mí ì na a Yeesu ɓa à búe. ² Á ɓa nɔn le jii le ɓa ca a, à ɓua varáa o *Pilaate cñn, yia ho *Oroomu bée bàrà ho Zudee kōhú jùhú wán.

O Zudaa húmú bìo

(Bè-wénia 1.18-19)

³ Bìo ó o Zudaa, yia dó a nɔn á mɔn ò o Yeesu ɓa sínía jùhú le mí ì búe, ó o zūna le mí wó khon, ó o yilera yáara, ó o ɓuan le wén-hāani bóóní làa píru á bĩnía ɓueé nɔn le Dónbeenì yankarowà júnása là ɓa nì-kía yi, ⁴ ò o bío: «Ĩ bèntĩn wó khon lé bìo á ĩ nɔn yia yí yáara dèe le ɓa búe.» Ká bán màhá bío nɔn wo yi: «Á bũn ciran warén le? Ũnén lé yia làa bũ.» ⁵ Ó o Zu-

†26:64 Mi loń Lení v́uahú (Psaumes) 110.1

¶26:64 Mi loń Daniyeele v́uahú 7.13

daa miina le wári kúaará le *Dónbeenì zī-beenì yì, ò o ló lée wà, á vaá lù ho hùló zon. ⁶ Á le Dónbeenì yankarowà púnása khuiira le wári, à ɓa bía: «Wa làndá yì, á dèn wári so sī yì ko le kúee le Dónbeenì zī-beenì wári wán, lé bìo á le lé le cāni wári.»

⁷ Á ɓa wàanía tò, à ɓa yà ho mǎhú búí na ɓa wee ve làa «Có-mí Mǎhú» làa de, á wó lè ɓa nì-hānì nùuní. ⁸ Lé bún te bìo ɓa wee veráa ho mǎhú mu làa cāni mǎhú hàrì lòn zuia. ⁹ Á le *Dónbeenì pì-cúa fæero Zeremii bìo na ó o bía á jii sùráa: «Ba khuiira le wén-hāni bóni làa píru, dèn na lé le wári na ó o *Isirayeele nìpomu héhaa là a yàamu ¹⁰ á yà là a có-mí mǎhú làa bìo ó o púhúso bíaráa mu nɔn mii.»^{ss}

O Pilaate wee tùaka a Yeesu yi

(Maaki 15.2-5; Luki 23.2-5; Zān 18.29-38)

¹¹ Bìo ɓa ɓuan o Yeesu vannáa o *Pilaate cǎn, á wón tùara a yi: «Lé ūnén lé ɓa *zúifúwa bée le?» Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo bía mu.» ¹² Bún mǎn, á bìo ɓa yankarowà púnása lè ɓa nì-kía wee kooní a yi, ó o yí bía dèe. ¹³ Ó o Pilaate wáa bía nɔn wo yi: «Bìo ɓa wee bío ū jii búenbúen á fo yí máa jí le?» ¹⁴ Ó o Yeesu yí bía dèe mu búí dǎnì yi. Á mu wó a Pilaate coon dàkhíina.

Ba sīnía o Yeesu púhú le mí ì búe

(Maaki 15.6-15; Luki 23.13-25; Zān 18.39-40; 19.4-16)

¹⁵ Ho *Paaki sǎnú lée Paaki sǎnú díró yì, à yia ho *Oroomu bée bàrá ho Zudee kǎhú púhú wán à lén o kàsó nìi búí díá, yia ɓa zàamáa le o díá. ¹⁶ Mu ù wé à kàsó nìi búí wi bún á yèni ló. Ba wee ve o làa [Yeesu] Barabaasi. ¹⁷ Ó o Pilaate wáa tùara ɓa zàamáa na kúaa mín wán

yi: «Lé o yén á mi wi à ì lén díá? Lé o [Yeesu] Barabaasi lée tàá lé o Yeesu na ɓa le *Krista?» ¹⁸ O Pilaate zū kénkén le ɓa dó a Yeesu nɔn mí yi lé bìo le yandee wi ɓa yi o bìo yi.

¹⁹ Pàahú na ó o Pilaate wi le cítíi fīnīi laho yi, á ɓàn háa le ɓa ɓuee bío bìo kà na a yi: «Yí dé ū jii o nìi mu bìo búí yi. Lé o yí wó yí khon. Ho tīnàahú, á ì fēntín lò bon hā kònkórá yi o bìo yi.»

²⁰ Á le *Dónbeenì yankarowà púnása lè ɓa *zúifúwa nì-kía á bía ɓó ɓa zàa-máa púhú, le ɓa fīo o Barabaasi lén díaró ká ɓa ɓuee o Yeesu. ²¹ Ó o Pilaate lá le bíonì ò o tùara ɓa yi: «Ba nùwā jun na kà tǎhú, á lé o yén á mi le ì díá?» Á ɓa bía nɔn wo yi: «Díá a Barabaasi.» ²² Ó o Pilaate tùara ɓa yi: «Ká a Yeesu na ɓa le Krista á mi le ì wé kakaráa?» Á ɓa búenbúen bía: «Búee wo ho *kùrùwá wán ò o hí.» ²³ Á wón tùara ɓa yi: «Lée webio ó o wó khon yi?» Á ɓa wíokaa wee bío pǎnpǎn: «Búee wo ho kùrùwá wán ò o hí.»

²⁴ Bìo ó o Pilaate mɔn ò o yí dà bìo búí máa wé, à ɓa nùpua hoorà wíokaa wee dé wán, ó o lá mu jummu ò o seera mí níní ɓa zàamáa yahó ò o bía: «Ì níi ló a nìi na kà búeró bìo yi.» ²⁵ Á ɓa zàa-máa búenbúen bía: «Le o húmú bìo sán-sá warén lè wa zàwa.» ²⁶ Ó o Pilaate wáa lera a Barabaasi díá, ò o le ɓa ha a Yeesu lè hā làbàanì. Ò o nɔn wo le ɓa búee ho kùrùwá wán.

Ba dásíwá wee zùan̄ka a Yeesu yi

(Maaki 15.16-20; Luki 23.11; Zān 19.2-3)

²⁷ O Pilaate dásíwá ɓuan o Yeesu zon-náa le zī-beenì lún yi, à ɓa von mí nin-zàwa na ká búenbúen á ɓa ɓuee kínía wo yi. ²⁸⁻²⁹ Bìo ɓa le mí ì zùan̄ka a yi, á ɓa tera a sì-zíníia, à ɓa zíníia wo lè ho

^{ss}27:10 Mi loñ Zakari vūahú 11.12-13; Zeremii vūahú 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15

kánbun muhú*. Ba tá ho júhú kírí lè hā kíkara á yòò bò a júhú wán á wó là a bá-zàmu khònlúee, à ba dó le káani o nín-tiáni, á wee líi fàrá mí nɔnkópúná wán o yahó, ká ba a bío: «Zúífúwa bée, foó!»³⁰ Ba wee pùiní mí jinsānī kúee o wán, á wee fé le káani vín là a júhú.³¹ Bìo ba zùan̄kaa wo yi vó, á ba tera ho kánbun muhú, á ba bíníá zíníá wo là a kùrú sĩa, á òuan wo wà vaá búee ho kùrúwá wán.

O Yeesu ba búaa ho kùrúwá wán

(Maaki 15.21-32; Luki 23.26-43; Zān 19.17-22)

³² Bìo ba zoó wee lé ho lóhó yi, á ba fò mín làa nìi búí na ba le Simɔn. O wee lé ho Sirɛna lóhó yi. Á ba dásíwá kíkáa wo yi le o fé o Yeesu kùrúwá pì.³³ Bìo ba vaá dɔn ho lahó na ba wee ve làa Kolokota, búin kúará le «nú-n-bòkuee lahó,»³⁴ á ba nɔn ho *divén na ba lúnkaa lè mu bìo búí na hɛɛ o Yeesu yi le o ju. Ká a dín dío mu, ó o pá le mí máa ju mu.

³⁵ Bìo ba búaa wo ho kùrúwá wán vó, á ba wó le nú-n-síni bìo á sankaaráa o sì-zínia,³⁶ á ba kará bín pan wo yi.³⁷ Ba túara bìo nɔn ba sínífanáa o júhú ho penperen wán á yòò búaa o júhú yi: Yia ká lé o Yeesu, ba zúífúwa bée.³⁸ Nì-wanna nùwā jun ba mún búaa hā kùrúwáwá wán là a Yeesu. O nì-kéní wi là a nín-tiáni, ó o nì-kéní wi là a nín-káahó.

³⁹ Ba nùpua na wee khíí làa bín wee kíbón mí júná ká ba à là a,⁴⁰ ká ba a bío na a yi: «Ũnén na lá wi à ù fíio le *Dón-beenì zī-beenì à bíní so le bàn dà-veere hā wizooní bìo tìn yi, wáa fení ũten. Ká fo lé le Dónbeenì Za, á ù lé ho *kùrúwá wán líi.»⁴¹ Hàrì le Dónbeenì yankarowà, lè ho làndá bìo zéenílowa, lè ba nì-kíá wee yáa mí jíní yi na a yi ká ba a bío:⁴² «O feníá ba búí, ò orén màhá yí dà

máa fení mítén. O yí le mí lé o Isirayɛle nìpomu bée le? Ó o wáa lé ho kùrúwá wán líi, á wa à dé wa sĩa wo yi.⁴³ O dó mí sīi le Dónbeenì yi, á bíá le mí lé le Dónbeenì Za. Àwa, ká le Dónbeenì mu wa a, à le wáa fení a.»⁴⁴ Ba nì-wanna na ba búaa hā kùrúwáwá wán o nísáa mún wee là a làa bún sīi.

O Yeesu húrún

(Maaki 15.33-47; Luki 23.44-56; Zān 19.25-42)

⁴⁵ Le wii yòò fàráló pàahú, á ho kōhú búenbúen dindín wó le tífírí, á míana fúuu fúaa le wi-háarè.⁴⁶ Le wi-háarè mu pàahú, ó o Yeesu bíá bìo ká pónpón: «Elii, Elii, lama sabatanii?» (Bún kúará le «wán Dónbeenì, wán Dónbeenì, fo pá mí díá le we?»†)⁴⁷ Á bìá wi bín nùwā yen búí jà mu, á ba bíá: O wee ve o *Elii.⁴⁸ Á ba nì-kéní lùwa vaá lá le dèe búí na wee kùiní mu jumu òua, á buée zífra mu bè-jia yi, á can le òuaahiire yi yòò dá a Yeesu yi le o ju.⁴⁹ Ba búí bán òen wee bío: «Mí díá le wa loí le o Elii buée fení a le?»

⁵⁰ Ó o Yeesu wíokaa wāamaa pónpón, ò o húrún.⁵¹ Hón pàahú so yi, á ho pónsò-beenì na zoó céra le Dónbeenì zī-beenì yi á yòò lèera mí tíahú líí ló. Á ho tá dèkíó, á hā búaarà benkaa.⁵² Hā búráa jíní hénkaa, á le Dónbeenì nùpua cèrèe búí na lá húrún á vèera.⁵³ Ba ló hā búráa yi, ó o Yeesu vèeró mɔn, á ba líí zon le Dónbeenì lóhó Zeruzaleemu yi. Á ba nùpua cèrèe mɔn ba.

⁵⁴ Á ho Oroomu dásíwá júhúso lè ba dásíwá na lá pan o Yeesu yi á mɔn ho tá dèkéró làa bìo wó, á ba zána dàkhíina, á ba wee bío: «O bèn-tín lá lé le le Dón-beenì Za binbirì.»⁵⁵ Háawa cèrèe mún kera bín, á khèra dín wee loí. Ba lé bìá bò a Yeesu yi hàrì ho Kalilee yi, á wee

*27:28-29 Mi loí Maaki vūahú 15.17

†27:46 Mi loí Lení vūahú (Psaumes) 22.2

sá na a yi. ⁵⁶Ba háawa mu tíahú ó o Makadala Mari, là a Zaaki là a Zozeefu bàn nu Mari, là a Zebedee nùwā bàn nu á wi yi.

⁵⁷Bìo ho zīihú dōn, á ho Arimatee lóhó nīi búí na lé o nàfòró bànsó á wà buara. O yèni ba le Zozeefu. O mún lá lé o Yeesu nì-kenínia nì-kéní búí. ⁵⁸Wón lé yia wà vaá fìora a Yeesu nì-hínmu o *Pilaate cón. Ó o Pilaate le ba díá le o lá. ⁵⁹Ó o Zozeefu lá hà, á bá là ho pōnsò-fínle, ⁶⁰á dó mí kùrú búure yi na ó o có ho fúaaahó yi. Ò o bīnía le hue-beenì á pon le jii, ò o wà. ⁶¹Mu wee wé ò o Makadala Mari là mí yèn-bua Mari na so á kará sánsáa le búure.

Ba dásíwá pan o Yeesu búure yi

⁶²Mu tá na lée tōn, ho *Sabaa zòn, á ba yankarowà júnása, là ba *Farizēwa páanía van o Pilaate cón, ⁶³á vaá bía nōn wo yi: «Cùkúso Pilaate, o sabín-fúaa lo mu bióni búí á wa hácírí buara wán. Bìo ó o yìo lá wi lua, ó o bía le mí húmú wizooní tīn zòn ká mí ì vèe. ⁶⁴Cén na le jii le ba pa le búure yi fúaa mu wizooní tīn nīi, bèra a na ò o nì-kenínia yí buée lén o sánía ká ba bío na ba zàamáa yi le o vèera. Á dén sabéré so á à poñ dìo ho yahó.» ⁶⁵Ó o Pilaate bía nōn ba yi: «Ba dásíwá na a pa le búure yi wi hen, nín-bia. Mi fé ba à mi lén vaa pa le yi làa bìo mi dà à wé làa bũ.» ⁶⁶Á ba wáa wà vaá léra le búure mu paró bìo yìo. Le hue-beenì na pon le búure jii á ba wíokaa pon kúinkūin, á bàrá ba dásíwá le ba pa le yi.

O Yeesu vèera

(Maaki 16.1-10; Luki 24.1-12; Zān 20.1-10)

28 Ho dimaasi zòn tá-tīa yi, ká ho *Sabaa kīíina, ó o Makadala Mari là mí yèn-bua Mari na so á wà van le búure wán. ²Yìo buée tī, à ho tá dèkíó

là mí pánká, ó o Nùhúso Dónbeenì wáayi tonkaro búí yòó ló líí bīnía le huee kīíi bàrá á yòó kará wán. ³O wee juiíka là ho viohó juiíkaró bìo síi, á sī-zínia ka púiapúiapúia. ⁴Ba parowà zána fúaa ba wee zà, á ka là ba húrun.

⁵Á ho wáayi tonkaro lá le bióni, ò o bía nōn ba háawa yi: «Minén háawa mu, mi yí zón. Ī zū le mi wee cà a Yeesu, yia ba búaa ho *kùrùwá wán. ⁶O mia hen, o vèera làa bìo ó o hía bíaràa mu. Mi buen buée loñ ho lahó na ó o lá dūma yi. ⁷Mi bánbá vaa bío na a nì-kenínia yi le o vèera. Á bìo ká wán, ó o dú ba yahó van ho Kalilee kōhú, lé bín ba vaá mi a yi. Bún lé bìo á ĩ lá wi à ĩ bío na mia.»

⁸Á ba dēénia bīnía fūafūa ká ba zónkaa, á ba sīa mún pá wan làa sòobé, á lùwa vaá bía mu là a Yeesu nì-kenínia. ⁹Yìo buée tī, ò o Yeesu wee sí ba yahó, á bía làa ba: «Mi foó.» Á ba vá buée bó a yi, á líí buan o zení yi à ba fūaanía wo. ¹⁰Ó o Yeesu wáa bía nōn ba yi: «Mi yí zón. Mi lén vaa bío na wán zàwa yi le ba lén va ho Kalilee kōhú, lé bín ba à mi mi yi.»

Ba dásíwá na lá pan o Yeesu búure yi jì-cúa

¹¹Bìo ba háawa wi ho wōhú wán wà, á ba dásíwá nùwā yen búí na lá pan le búure yi bēn wà lion ho lóhó yi, á líí bía bìo wó búenbúen nōn ba yankarowà júnása yi. ¹²Le *Dónbeenì yankarowà júnása kúaa mín wán là ba *nì-kía á wāanía tò, à ba nōn le wárí na boo ba dásíwá yi, ¹³à ba bía nōn ba yi: «Mi bío le o nì-kenínia buée juaana a ho tá tíahú ká mi dūma. ¹⁴Hàrí ká a *Pilaate wó wó jná mu, á wa à zūn bìo wa à bío á à búer-áa o júhú, á mi júná á à lé.» ¹⁵Á ba parowà fó le wárí, à ba wó làa bìo ba bíaràa mu nōn ba yi. Á mu bēnbéra fò há lùu búenbúen ba *zúífùwa cón á buée bó ho zuia yi.

O Yeesu zéenía mítén lè mí nì-kenínia*(Maaki 16.14-18; Luki 24.36-49;**Zān 20.19-23; Bè-wénia 1.6-8)*

¹⁶Ba nì-kenínia píró dòn wà van ho Kalilee kḡhú, le búe-za na ó o Yeesu zéenía làa ba wán. ¹⁷Bìo ba mɔn wo, á ba búaanía wo, ká ba búí wí ba tíahú pá titikaa. ¹⁸Ó o Yeesu vá buara, ò o bía nɔn ba yi: «Mu bìo búenbúen wéró

ho wáayi lè ho tá wán á le Dónbeenì nɔn pànká miì. ¹⁹Mi wáa lén va hā sīwà nùpua búenbúen cḡn, à vaa wé ba lè í nì-kenínia. Mi bátízé ba o Maá là a Za lè le Dónbeenì Hácírí yèni yi. ²⁰Mi kàrán ba à ba wé bè bìo búenbúen na á í henía nɔn mia yi. Mi zūh mu, í ì keń làa mia hā wizooní búenbúen yi fúaa ho díjíná véró.»

Le Dónbeenì bín-tente vūahú na ó o

Maaki

túara

Vūahú túaró júhú

O Maaki hía wee bè là a Piere là a Poole, á wee séení ba le Dónbeenì ton-ló yi (Bè-wénia 13.5; Koloosisa 4.10; Piere nín-yání 5.13). O Maaki vūahú wee zéení le o Yeesu lé le Dónbeenì Za na yú ho pànká mu bìo búenbúen wán (Maaki 1.1; 15.39).

Bìo ó o Zān na hía wee bátízé ba nùpua á buara buée wíokaaráa ho wōhú ká là a Yeesu, lé bún ó o Maaki nín-yání túara mí vūahú yi. O mún zéenía bìo ó o Yeesu buara buée bátízéararáa o Zān cón làa bìo ó o Satāni khàráa wo lońna bìo (Maaki 1.1-13).

Bìo ó o Yeesu von là mí nì-kenínia, làa bìo ó o wó, bún búenbúen ó o Maaki túara mí vūahú yi (Maaki 1.14-10.52).

O Yeesu fèra bía bìo va á wé o yi ho Zeruzalēmu yi á non mí nì-kenínia yi. Ká ba màhá yí zúńna a bionì mu kúará (Maaki 8.31; 9.30-32; 10.32-34).

Pàahú na ó o Yeesu wee zo ho Zeruzalēmu yi, á ba zàamáa dó ho cùkú beenì wo yi. Ká ba *zúífúwa ya-díwá bán pá a bìo (Maaki 11-13). O Maaki vūahú véení, ó o zéenía o Yeesu húmú là a vèeró bìo (Maaki 14-16).

Le Dónbeenì tonkaa o Zān Batiisi

(*Matiye 3.1-12; Luki 3.1-9, 15-17; Zān 1.19-28*)

1 Dìo ká lé le bín-tente, dìo wee zéení le Dónbeenì Za Yeesu *Krista bìo júhú búeení ²làa bìo le Dónbeenì bía mí jì-cúa fèero *Ezayii vūahú yi:

«Ī ì tonka ĩ tonkaro

o ò dí ũ yahó á buée wíoka ũ wōhú.[‡]

³Nii búii wee bío pónpón le dùure yi kà síi:

«Mi wíoka ho wōhú ká a Núhúso ò buen. Mi muin ho wōhú na o ò bè.»

⁴Á lé bún mu bèn wóráa. O nìi búii na ba le Zān hía wi le dùure yi, á bìo ká lé bìo ó o wee bue: «Mi buen à ĩ bátízé mia, lé bún á à zéení le mí khú mu bè-kora wéró yi, á bò le Dónbeenì yi, á le è sèn mi bè-kora á à díá.» ⁵Ho Zudee kōhú nùpua là ho Zeruzalēmu lóhósa búenbúen wee lé buen o cón. Ba wee zéení mí bè-kora ba nùpua yahó, ò o Zān bátízé ba ho Zurudēn muhú yi. ⁶O Zān dà-zínii tá là a cón-júmúkù varà, á ku-cēenii wó là ho sāahú. O bè-dínii lé ba hawà là hā sò-kīa sòró. ⁷Bìo ká lé bìo ó o hía wee bue na ba zàamáa yi: «Nùpue búii wi ĩ mōn wà a buen, wón po mi. Ī yàá yí ko là a nakāa tenló hùúu. ⁸Īnén bátízéa mia là mu jumu yi, ká arén wón khíi bátízé mia là le Dónbeenì Hácíri.»

O Yeesu bátèemù là a kúará lénló bìo

(*Matiye 3.13-17; 4.1-11;*

Luki 3.21-22; 4.1-13)

⁹O Yeesu wáa ló ho Kalilee kōhú lóhó na ba le Nazareete yi á van o Zān cón, á wón bátízéa a ho Zurudēn muhú yi. ¹⁰O Yeesu zoo léení mu jumu yi, ó o mōn ho wáayi à ho jii héra là mí pànká, á le Dónbeenì Hácíri lion lòn háponi o wán. ¹¹Á mu tāmú búii sã ná ho wáayi, á bía: «Fo lé ĩ Za na á ĩ bò ĩ taká wán, ũ bìo sĩ miì.»

¹²Bún mōn á le Dónbeenì Hácíri dēenía jàana a vannáa le dùure yi. ¹³O wó hā wizooní búarà-jun bún. Lé hón pàahú so búenbúen ó o Satāni khà a yi lońna. O kera ba nàpuwà tíahú bún á bìo

[‡]1:2 Mí loń Malasii vūahú 3.1

[†]1:3 Mí loń Ezayii vūahú 40.3

ó o màkóo wi yi, á ho wáayi tonkarowà wee wé na a yi.

O Yeesu von ɓa ce-pawà nùwā náa

(*Matiye 4.12-22; Luki 4.14-15; 5.1-11*)

¹⁴ O Zān déro ho kàsó yi mɔ́n, ó o Yeesu wà van ho Kalilee kōhú á vaá wee bue le Dónbeenì bín-tente na ɓa nùpua yi. ¹⁵ O wee bío na ɓa yi: «Ho pàahú jii tun, le *Dónbeenì bēni bueé ɓó. Mi khí mu bè-kora wéro yi à bè le Dónbeenì yi, à mi tà le bín-tente bio.»

¹⁶ Bio ó o Yeesu hía bá ho Kalilee vū-beeni jii wà, ó o vaá mɔ́n ɓa ce-pawà nùwā jun. Ba lé o Simɔ́n lè mín za Āndere. Ba wee yénní mí zùán dé mu pumu yi. ¹⁷ Ó o Yeesu bía nɔ́n ɓa yi: «Mí buée bè miì, á ĩ wé á ɓa nùpua lé bía mi wé è yí á à ɓua à buennáa ĩ cɔ́n làa bìo mi wee paráa ɓa cewà bìo sii.» ¹⁸ Á ɓa dēnía kúaará mi zùánwà à ɓa bò là a Yeesu wà.

¹⁹ O Yeesu dá vá van mí yahó, ó o mɔ́n o nìi búí na ɓa le Zebedee zàwa, o Zaaki lè mín za Zān à ɓa wí mí woohú yi wee wíoka mí zùánwà. ²⁰ Ó o Yeesu dēnía von ɓa, á ɓa ló díá mín maá Zebedee lè ɓa ton-sáwá ho woohú yi, à ɓa bò là a Yeesu wà.

O nìi na ó o cíná wee beé lò

(*Luki 4.31-37*)

²¹ O Yeesu lè mí nì-kenínia wà van ho *Kapeenayumu lóhó yi. Ba *zúífúwa vūnló wizonle na ɓa le *Sabaa zoñ ó o zon ɓa kàránlò zīi yi, á zoó wee kàrán ɓa. ²² Á bía jà a bioní wó coon làa sòobé. Lé bìo ó o yí kàráanna ɓa nùpua lè ho *lándá bìo zéenflowa bìo sii. Orén wó mu lè ho pànká na le Dónbeenì nɔ́n wo yi.

²³ Mu pàahú mí bæere yi, à bún ò o nìi búí na ó o cíná wi yi buée zon ɓa zúífúwa kàránlò zīi yi, á bía pɔ́npɔ́n:

²⁴ «Nazareete nìi Yeesu! Lée webio á ũ wà buée cà wa cɔ́n hen? Fo buara wa yáaró bìo yi lée? Ba le ĩ yí zū fo le? Ūnén lé yia lé le Dónbeenì nùpue na le tonkaa.» ²⁵ Ó o Yeesu nàmakaa wo yi: «Wé tété. Lé o nìi mu yi lònbiò.» ²⁶ Ó o cíná zèkéra a nìi lè ho pànká, ò o ló a yi ká a wāamaa pɔ́npɔ́n. ²⁷ Á ɓa nùpua wó coon dàkhíina, fúaa ɓa wee bío mín yi: «Éee! Bìo kà lée webio? Ho lée kàránlò finle na pànká wi. Hàrì ɓa cínáwa ó o nùpue mu wee na le jii yi, à ɓa wé bìo ó o wi à ɓa wé.» ²⁸ Ó o Yeesu yèni dēnía ló fūafūa ho Kalilee kōhú búenbúen yi.

O Yeesu weéra ɓa vánvárowà cèrèè

(*Matiye 8.14-17; Luki 4.38-41*)

²⁹ Bún mɔ́n ó o Yeesu ló ɓa *zúífúwa kàránlò zīi á bò mín là a Zaaki là a Zān á térénnà van o Simɔ́n là a Āndere bàn zīi. ³⁰ Mu wó ò o Simɔ́n bàn hio háa wi le dāmu dēe yi, lé bìo le tēnì wee zéé wo. O Yeesu buée dēnii á ɓa bía a bìo làa wo. ³¹ Ó o Yeesu vá vaá dīn o jùhú yi, ò o líí fū a níi yi hóonía làa wo, á le tēnì khíina ó o dēnía hínɔ́n nɔ́n ho dínlò ɓa yi. ³² Le wii zoró mɔ́n, ho tá yu-uní,⁸ á ɓa nùpua buan mi vánvárowà làa bía ɓa cínáwa wi yi búenbúen buararāa o Yeesu cɔ́n. ³³ Ho lóhó nìpomu búenbúen ló buée kúaa mín wán le zīi zūajii. ³⁴ O Yeesu weéra ɓa nùpua cèrèè na mu vāmú lè mí sífà lá wee beé lò, á mún jɔ́n ɓa cínáwa cèrèè léra bía ɓa wi yi. O yí máa díá à ɓa cínáwa mu bío, lé bìo ɓa zū a síí.

(*Luki 4.42-44*)

³⁵ Mu tá na lée tɔ́n yìnbíi bùirrii, ká ho tá ka yùufi, ó o Yeesu hínɔ́n le zīi yi, á wà ló ho lóhó mɔ́n le lùe búí na á nùpue mía yi, á lée wee fío le Dónbeenì yi bín.

§1:32 Ho Sabaa jùhú wee wé búá ho yèzúma zoñ zīihú à vaa vé ho tībírì zoñ le wii zoró pàahú. Lé bún nɔ́n á ɓa bíarāa hen le ɓa nùpua pan le wii líi zoró á wee buarāa mí vánvárowà buennáa o Yeesu cɔ́n, lé bìo ɓa lá yí dà máa wé mu le wisoni yi ho Sabaa bìo yi.

³⁶ Ó o Simɔn lè mi ninzàwa ló lée wee cà a. ³⁷ Bìo ɓa vaá yú a, á ɓa bía nɔn wo yi: «Loń, ɓa nùpua búenbúen wee cà fo.» ³⁸ Ká a Yeesu màhá bía nɔn ɓa yi: «Mi wa lén va hā lórà na bámakaa yi. Ī mún ko à ĩ vaa bue le bín-tente bín, lé bìo á bún lé ĩ buenlò jùhú.» ³⁹ Ò o wáa hínɔn tò ho Kalilee kōhú búenbúen yi wà, á wee bue le Dónbeenì bióni na ɓa nùpua yi ɓa *zúífúwa kàránlò zíní yi, á mún wee ja ɓa cínáwa lén bìa ɓa wi yi.

O Yeesu wɛ́era a bùèré búí

(Matiye 8.1-4; Luki 5.12-16)

⁴⁰ *Bùèré búí wà ɓuara a Yeesu cɔ́n, á buée líí fàrá mí nɔnkópuná wán ò o wee yanka a kà síí: «Fo dà à wɛ́e mi ká fo tà.» ⁴¹ Ó o nìi màkàrí ɓuan o Yeesu yi dàkhíína. Ó o líí bò mi níi o wán ò o bía nɔn wo yi: «Ī tà mu, wáa wa.» ⁴² Ó o bùèré sàahú dɛ́enía bínía se dín. ⁴³ Ó o Yeesu le o lén, ò o henía bìo kà nɔn wo yi: ⁴⁴ «Háyà. Bìo wó foń á ũ yí bío le nùpue jí. Ká ũ màhá vaa zéení ũten lè le *Dónbeenì yankaro. À ũ mún wé mu hāmu bìo na ó o *Mɔyize bò le ɓa wé wé mu dání yi, à ɓa búenbúen zún ká ũ wan bìo bon.» ⁴⁵ Ká bìo ó o nìi mu wà ó o wee yényení bìo wó a yi hā lùà búenbúen yi. Lé bún nɔn ó o Yeesu yí máa tà zo lóhó à nùpue mī, ò o wee khèn kɛ́ení ho donkíahú lùe búí na á nùpue mía yi. Á ɓa nùpua wee lè lùà búenbúen yi à buen o cɔ́n.

O Yeesu wɛ́era a mùamúa á mún séra a bè-kora díá

(Matiye 9.1-8; Luki 5.17-26)

2 Wizooní bìo yén bún mɔ́n, ó o Yeesu bínía ɓuara ho *Kapeenayuumu. Á ɓa ja á sã le o wi le zīi yi. ² Á ɓa zàa-máa buée fò mín bùirífbùirí á lùe yí ká, hárí ho zūapii. Ó o Yeesu wee zéení le Dónbeenì bióni na ɓa yi. ³ Á ɓa nùpua nùwā yén búí vaá ló wee buen. Ba nùwā náa ɓa tíahú ɓuan o mùamúa. ⁴ Ká ɓa màhá yí dà máa zoó bàrà a o Yeesu ya-

hó ɓa nùpua booró bìo yi. Á ɓa yòò kara ho lòho sánsáa hen na ó o Yeesu wi yi. Lé hón kōhú so á ɓa dó a mùamúa yi lè hā hūni á liinía ká a dūma mí dāmu dɛ́e wán. ⁵ Bìo ó o Yeesu mɔ́n bìo ɓa dóràa mí sīa wo yi, ó o bía nɔn o mùamúa mu yi: «Wàn bɔ́nlo, ũ bè-kora séra díá.» ⁶ Á ho *làndá bìo zéenílowa na wi bín wee bío mí yiwa. ⁷ «O nùpue mu wee bío kà síí le we? O wee màní miten lè le Dónbeenì. Lée wée dà à sɛ́n mu bè-kora á à díá ká mu yínɔ́n lè Dónbeenì mí dòn.» ⁸ Ó o Yeesu dɛ́enía zūna ɓa yilera ó o bía nɔn ɓa yi: «Lée webio nɔn á hā yilera na kà síí wiráa mia? ⁹ Lé mu yén bíoró wayi? Lé à bío na a mùamúa yi le o bè-kora séra díá lée, tàà lé à bío na a yi le o híní lá mí dāmu dɛ́e ò o varáka? ¹⁰ Ká ĩ màhá wi á mí zún na lé o *Nùpue Za yí ho pànká ho tá wán à sɛ́nnáa mu bè-kora díá.» Ò o wáa bía bìo kà nɔn o mùamúa yi: ¹¹ «Le ĩ bío mu na foń, lii híní, lá ũ dāmu dɛ́e á ũ khífo.» ¹² Mí lahó yi ó o nìi mu dɛ́enía hínɔn yòò dín, á líí lá mí dāmu dɛ́e ò o lée wà ká ɓa búenbúen dín wee loń. Á ɓa búenbúen wó coon mu bìo yi. Á ɓa wee khòoní le Dónbeenì kà síí: «Bìo kà fàn síí wa dín yí mɔ́n hùúu.»

O Yeesu ɓuara ɓa bè-kora wérowà bìo yi

(Matiye 9.9-13; Luki 5.27-32)

¹³ O Yeesu yèrɛ́máa van lè ho Kalilee vū-beenì jii. Á ɓa zàamáa wee buen ò o kàrán ɓa. ¹⁴ O wee khíí, ó o mɔ́n o nìi búí na ɓa le Alifee za Levii ká a kará mí tonlò lùe yi, á wee fé ho lànpo. Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Híní bè mī.» Ó o Levii líí hínɔn bò a yi.

¹⁵ O Levii von o Yeesu lè ho dínlò mí zīi. Ho *lànpo féwá lè ɓa nì-kora cèrɛ́e wi ho dínlò mu dīnii là a Yeesu lè mí nì-kenínia. Mu bon. Ba nùpua cèrɛ́e na hía wee bè làa wo lé bán nùpua so síí. ¹⁶ Ho *làndá bìo zéenílowa na lé ɓa *Farizíewa kuure nùpua búí á mɔ́n ò o Yeesu wee dí

lè ɓa nì-kora lè ho lànɓó féwá, á ɓa bía nɔn o nì-kenínia yi: «Lée webio nɔn ó o wee díráa làa bán nùpua so sí?» ¹⁷ Ó o Yeesu pá bio ɓa bía, ó o bía nɔn ɓa yi: «Héyí! Minén! Nùpua na lò hereka so wee wé cà tìni òanso dání le? Bùée. Ba vánvárowà lé bìa wee wé cà a dání. Inén yí fuara bìa wee leéka le mí térénnà bio yí dé. Bìa zū le mí lé ɓa bè-kora wérowà lé bìa á ì fuara bio yi.»

Mu bè-kíá lè mu bè-fia wi mín júná yi

(Matiye 9.14-17; Luki 5.33-39)

¹⁸ Wizonle búí ó o Zān Batiisi nì-kenínia lè ɓa *Farizīewa nì-kenínia lù mí jíní. Á ɓa nùpua búí wà fueé tùara a Yeesu yi: «Lée webio nɔn ó o Zān Batiisi nì-kenínia lè ɓa Farizīewa nì-kenínia wee lì mí jíní à ùnén nì-kenínia òén yí máa wé mu?» ¹⁹ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mí wee leéka le bìa ɓa von mu yaamu sánú díró yi á ɓa so dà a bío le ɓa lì mí jíní ká a há-fia òan báa làa ba wi mín wán le? Bún yí dà máa wé. ²⁰ Èe ká pàahú búí khií dā, ó o há-fia òan báa ɓa à lén ɓa tíahú, bún ká ɓa màhá wé è lì mí jíní.

²¹ «Nùpue máa lá nín-ké-finle bio búí máa là làa báká kínle. Lé bio ká a wó mu, á le nín-ké-finle á à wíoka à lèe ho. ²² Làa bún sí, á nùpue máa kúee *divén fia sùmàni-kíá yi. Lé bio ká a kúaa ho bún, ká ho hía wee za, á hà à nàma. Á ho divén lè hà sùmàniwa á à páanì ì yáa. Ho divén fia ko ho kúee hà sùmàni-fia yi.»

O Yeesu wee zééní ho Sabaa bìo ya-binbirì

(Matiye 12.1-8; Luki 6.1-5)

²³ Ho *Sabaa búí zoñ ká a Yeesu wee káa hà mana búí yi, ó o nì-kenínia wee khé ho dínló ho wōhú nìsání à là. ²⁴ Á ɓa *Farizīewa wee bío là a Yeesu.

«Loñ, lée webio nɔn á ù nì-kenínia wee sáráa ho Sabaa zoñ ká wa làndá nɔn hò mu?» ²⁵⁻²⁶ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bio ó o *Daviide yánkaa wó á mi òén yí kàráanna yí nɔn le? Mu wó le *Dónbeenì yankarowà jùhúso beenì Abiataare pàahú. O Daviide lè mí ninza-wa á le hìni hía dà á ɓa yí yú bìo ɓa à dí. Ó orén mí bèere zon le Dónbeenì zii yi á zoó lá le Dónbeenì hāmu búurú là, ò o mún fuan ho búí lée nɔn mí ninza-wa yi, ká le Dónbeenì yankarowà mí dòn lé bìa nɔn lá ko ɓa wé là ho làa bìo ho làndá bòráa mu.» ²⁷ Ó o Yeesu pá bíní bía nɔn ɓa yi: «Ho Sabaa bàrá ò o nùpue bìo wé se, ká nùpue yí lera Sabaa bìo yi. ²⁸ Lé bún nɔn ó o Nùpue Za á ho Sabaa bìo mún wi ní yi.»

O Yeesu weéra a nìi na bàhó húrún

(Matiye 12.9-14; Luki 6.6-11)

3 Bún mún ó o Yeesu bíní van ɓa *zúi-fùwa kàránló zii yi. Mu zoñ à nìi búí wi bún á bàhó húrún. ² Á ɓa *Farizīewa na wi bún bò mí yìo o Yeesu wán le mí ì loñ ká a weé o nìi mu ho *Sabaa zoñ, lé bio ɓa wi ɓa zééní a Yeesu mu wékheró bio. ³ Ó o Yeesu bía nɔn o nìi na bàhó húrún yi: «Lii híní fuee lée òén ɓa nùpua búenbúen yahó le ɓa mi fo.» ⁴ Bún mún ó o Yeesu tùara bìa wi bún yi: «Wa làndá yi á lé mu yén ó o nùpue ko ò o wé ho Sabaa zoñ? Lée bè-tente lée, tàá lée bè-kohó? Lé ho kàní a nùpue lée, tàá lé ho díá ò o hí?» Á bìa wi bún yí bía dèe. ⁵ Ó o Yeesu loñna ɓa búenbúen yi khií fò lè le sī-cíflè. O mún yi wee vá lè mi sòobée bio ɓa yiwa tunka bio yi. Ó o wáa bía nɔn o nìi yi: «Hóonì ù bàhó.» Ó o nìi hóoní ho á ho dèeníá wan. ⁶ Á ɓa Farizīewa fó mín à ɓa ló á dèeníá lée kúaa mín wán là a *Heroode kuure nùpua, à ɓa wee loñ bìo ɓa à wé á à búeráa o Yeesu.

^{**} 2:25-26 Mi loñ Samuwéele nín-yání vūahú 21.1-7

Ba zàamáa wee lé buen o Yeesu cǎn

⁷⁻⁸ O Yeesu lè mí nì-kenínia wà van ho Kalilee vū-beenì jii á ɓa minka zàamáa bò a yi. ɓa nùpua mu ɓúi ló ho Kalilee kǎhú yi. ɓa ɓúi ló ho Zudee kǎhú lóhó na ɓa le Zeruzaleemu yi, lè ho kǎhú mu lórá ɓúi yi mún. ɓa ɓúi ló ho Idumee kǎhú yi, lè ho Zurudén muhú mǎn. ɓa ɓúi ló hã ló-zàwa na ɓamakaa ho Tiire lè ho Sidǎn lórá yi. Bán zàamá-kúii so hía wee buen o Yeesu cǎn, lé bìo ɓa já bìo ó o wee wé búenbúen. ⁹ Ó o Yeesu wáa le mí nì-kenínia ɓua ho woohú ɓúi buennáa bèra a na ká ɓa zàamáa hía wee hénka a, ò o zo hon. ¹⁰ Mu bon. Bìo ó o wee wé ɓa nùpua cèrèè kà síi, á bìa mu vámu wee beé lò wee jáa mín o wán, bèra à na ò o yí ɓa túii yi. ¹¹ ɓa nùpua na ɓa cínáwa wi yi ká ɓa sansan mǎn o Yeesu, à ɓa lé lùiorá a tá, à wé wāamaka ká ɓa à bío: «Fo lé le Dónbeenì Za.» ¹² Ká a Yeesu màhá wee hení mu na ɓa yi le ɓa yí bá mí bìo na nùpua yi.

O Yeesu hueekaa mí tonkarowà píru jun

(Matiye 10.1-4; Luki 6.12-16)

¹³ Bún mǎn ó o Yeesu yòora le búee ɓúi wán, ò o von ɓa nùpua ɓúi á ɓa buée yòora a cǎn. ¹⁴ Ó o hueekaa ɓa píru jun ɓa tíahú á có yèni làa tonkarowà. O hueekaa ɓa à ɓa keñ mín wán làa wo ò o wé tonka à ɓa bue le Dónbeenì bìo. ¹⁵ O mún nǎn ho pànká ɓa yi à ɓa wé ja lè ɓa cínáwa lén bìa ɓa wi yi. ¹⁶ Bìo ó o hueekaa yènnáa lé hía kà: O Simǎn, yia ó o có yèni làa Piere. ¹⁷ O Zaaki lè mín za Zǎn na lé o Zebedee zàwa. O Yeesu có ɓa yèni làa

Buanezeesi, bún kúará le «nùpua na ka lòn viohó na wee nàmaka.^{††}»

¹⁸ O Àndere, o Filiipu là a Baatelemii, o Matiye là a Toma, o Zaaki na lé o Alifée za, o Tade, o Simǎn na lé ɓa Zeloote^{‡‡} waa kure nùpua nì-kéní. ¹⁹ O Zudaa Isikariote na khií dé o Yeesu mí zúkúsa níi yi.

O Yeesu dànló yí ló Satāni cǎn

(Matiye 12.22-32; Luki 11.14-23; 12.10)

²⁰ Bún mǎn ó o Yeesu bǎnía buée lion le zǎi yi. Á ɓa minka zàamáa tǎn buée fò mín fúaa o Yeesu lè mí nì-kenínia yàa yí yú pàahú máa díráa. ²¹ Bìo á ɓàn nùwā já mu, á ɓa ló wà buée fé o, à ɓa wee bío le o jùhú mǎa bǎn.

²² Ho *làndá bìo zéenflowa na ló ho Zeruzaleemu yi ɓuara bǎn bán bèn wee bío: «Mu lé ɓa cínáwa jùhúso na ɓa le *Belezebuule^{¶¶} lé yia wi o yi. Lé wón nǎn ho pànká wo yi ó o dà wee janáa ɓa cínáwa lén bìa ɓa wi yi.» ²³ Ó o Yeesu wáa von ɓa wee bíoráa lè hã wàhio: «O *Satāni yí dà máa ja mí nǎnzàwa cínáwa. ²⁴ Ká kǎhú dà-kéní nùpua hía wee fi mín yi, se hón kǎhú so máa va yahó. ²⁵ Ká zǎ-jùhú dà-kéní nùpua hía wee fi mín yi, á hón zǎ-jùhú so máa va yahó. ²⁶ Ká a Satāni hía wee fi lè mí nǎnzàwa cínáwa, ká a bēni sankaa, ó o pànká máa va yahó ká ho ò yáa. ²⁷ Nii woon yí dà máa zo pànká ɓànso zǎi á máa zoó khiui o ní bìo ká a yí can o pànká ɓànso mu yí vó. Ká a màhá can wo vó, ó o zoó khiui o zǎi bìo búenbúen á à lénnaa. ²⁸ Le ĩ mi ho tǎiá na mia: ɓa nùpua bè-kora lè ɓa bín-kora na ɓa à bío le Dónbeenì dǎnì yi búenbúen á le Dónbeenì dà khií sǎn ñ día á à na ɓa yi. ²⁹ Ká yia màhá khií bíá le

^{††}3:17 ɓa zúifúwa cǎn, ó o nùpue na ka lòn viohó na wee nàmaka lé o nùpue na sǎi khúaa.

^{‡‡}3:18 Mi loñ Matiye vūahú 10.4

^{¶¶}3:22 Mi loñ Matiye vūahú 10.25

bín-kohó á lɛ́era le Dónbeenì Hácírí yì, wón bìo á le Dónbeenì máa sɛ́n máa díá máa mi hùúu. Mu ù jì a jùhú yì féeɛ.»
³⁰ O Yeesu bíá kà sīi nɔ́n ɓa yì, lé bìo ɓa wee bío le o cíná wí o yì.

O Yeesu ɓàn nùwā binbirì

(Matiye 12.46-50; Luki 8.19-21)

³¹ Bìo ó o Yeesu ɓàn nu lè ɓàn zàwa wáa ɓueé dɔ́n, á ɓa lée ðìn ho khūuhū, à ɓa tonkaa o ɓúí le wón zoo ve o. ³² Ba nùpua na kará kíníá o Yeesu yì boo, à búnn à yia ɓa tonkaa ɓueé wee bío làa wo: «Loń, mìn nu lè mìn zàwa [lè mìn hínni] wee cà fo, ɓa lée wí ho khūuhū.» ³³ Ó o Yeesu bíá: «Lé o yén lé wàn nu? Á wàn zàwa lé ɓa yén?» ³⁴ Ò o lońna ɓia kará kíníá wo yì khíí fò, ò o bíá: «Mí loń! Wàn nu lè wàn zàwa wí hen. ³⁵ Lé bìo á yia wee wé le Dónbeenì sīi bìo se wón lé wàn za, tàá wàn hínló, tàá wàn nu.»

O ðiɔ wàhiire

(Matiye 13.1-9; Luki 8.4-8)

4 O Yeesu tín wíokaa wee kàrán ɓa nùpua ho Kalilee vū-beenì jii. Ba minka zàamáa kíníá wo yì, ó o wó san zon ho woohú á zoó kará. Ho woohú mu wí mu jumu yì, ká ɓa zàamáa bán lée wí le ɓónɓóore yì mu jumu jii. ² O híá wee wà hā wàhio à kàránnáa ɓa nùpua làa bìo cèrɛ. Bìo kà lé bìo ó o kàránnà làa ɓa: ³ «Mí tántá mí pikɔ́nna. Nii ɓúí ló van mí mɔ́hú yì, á wà vaá dé mí bè-dà. ⁴ Bìo ó o wee dé mu, á mu ɓúí lion ho wɔ́hú nísání, á ɓa jínzàwa sèekaa búnn vā. ⁵ Mu ɓúí lion ho ɓúaa hó na le tíní wí wán ká le yí lì, á mu dɛ́enía ló, lé bìo le tíní yí boo búnn. ⁶ Bìo le wii já mu lè mí sòobéɛ, á mu hon, lé bìo mu naní yí zon ho tá yì sese. ⁷ Mu ɓúí lion hen na hā kíkara bia héra yì, á mu ló, á hɔ́n kíkara so hínnɔ́n yòó pà mu, á mu yí yú bia hùúu. ⁸ Mu ɓúí búnn lion ho tá na se yì, á mu ló, á yòó dɔ́n,

á yú hā bia ɓóní làa píru píru, ɓúará-tín tìn, khīmàni khīmàni.» ⁹ Búnn mɔ́n ó o bíá nɔ́n ɓa yì: «Yia wee jí bìo, à wón jí bìo bíá sese.»

O Yeesu wàhio wàró jùhú

(Matiye 13.10-17; Luki 8.9-10)

¹⁰ Bìo ó o Yeesu páanía wí làa ɓia yí máa tà lé o mɔ́n là a nì-kenínia píru jùn, á ɓa flora a le o zéení hā wàhio mu kúará làa mí. ¹¹ Ó o bíá nɔ́n ɓa yì: «*Le Dónbeenì bɛ́enì bìo na kúará lá ðìn yí zū á minén yú zūna. Ká ɓa nì-vio wee jí mu bìo ɓúenɓúen lòn wàhio. ¹² Lé búnn nɔ́n á ɓa lé ɓa nùpua na yìo wí ká ɓa yí máa mí sese. Ba mún wee jí mu bìo, ká ɓa yí máa zūnn mu ɓàn kúará binbirì. Ká búnn mía se ɓa lá á à yèrémá à buen le Dónbeenì cín, á dɛ́n lá à sɛ́n nì díá á à na ɓa yì.»^{ss}

O Yeesu zéeníá o ðiɔ wàhiire kúará

(Matiye 13.18-23; Luki 8.11-15)

¹³ Búnn mɔ́n ó o Yeesu bíá nɔ́n ɓa yì: «Ká le wàhiire na kà ɓàn kúará á mí yí zū, á mí ì wé kaka á à zūnnáa hā wàhio ɓúenɓúen na ká ɓàn kúaráwa? ¹⁴ Le Dónbeenì bíonì ka lè mu bè-dà na ó o ðiɔ wee dé. ¹⁵ Ba nùpua ɓúí ka lè ho wɔ́hú nísání na le bíonì lion yì. Hen ká ɓa já le Dónbeenì bíonì, ò o Satāni dɛ́enì lén le ɓa yiwa. ¹⁶ Ba ɓúí ka lè ho ɓúaa hó na le tíní wí wán ká le yí lì. Hen ká ɓa já le Dónbeenì bíonì, à ɓa tà le yì, à zà-maka le bìo yì. ¹⁷ Ká ɓa màhā yí máa tà à le bíonì mu wii ɓa sese à va yahó. Ká le lònbee, tàá ho kúará lénlò yú ɓa le Dónbeenì bíonì bìo yì, à ɓa dɛ́enì pí le Dónbeenì bìo. ¹⁸ Ba ɓúí ka lè ho tá na á hā kíkara bia héra yì á mu bè-dà lion yì. Ba já le Dónbeenì bíonì, ¹⁹ ɛɛ ká ho yìró bìo yilera, lè ho nàfòró sīmu na wee vííní ɓa nùpua, lè mu biowa sífwa cèrɛ

na ɓa nùpua sĩa wee vá yi, bún wee wii ɓa, à hè le bióni mu à le máa dān dē ɓúi wé. ²⁰ Ba ɓúi fēn ka lè ho tá na se bìo. Ba wee jí le Dónbeenì bióni à tà le yi. Bán ka lòn dínlò na yòo ton, á ho ɓúi yú hā bia ɓóni làa píru píru, ɓúará-tín tín, khimàni khimàni.»

Le fɪntání wàhiire

(Luki 8.16-18)

²¹ Bún mǎn ó o Yeesu bínía bía nɔn ɓa yi: «O ɓúi so wee wé dé fɪntání à bíní lá láahó ɓún yi le? Tàá ɓànsò so wee wé dé le zoo bàrá kàtà tá le? Bùéé. Ba wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi. ²² Mu bìo na sànkāa ɓúenɓúen khúí mi. Á bìo sà yi ɓúenɓúen bìo khúí zúú. ²³ Yia wee jí bìo, à ɓànsò jí bìo bía sese.»

²⁴ O Yeesu pá bínía bía bìo kà nɔn ɓa yi: «Mi wé jí bìo wee bío na mia sese. Le wíló dē na mi wee mǎnzá lè mu bìo, lé dēn ɓàn sía á le Dónbeenì á à mǎnzá lè mí bìo á à wíoka à bè mu ɓúi wán á à na mia. ²⁵ Lé bìo á yia bìo wi á le è bíní ì na mu ɓúi wo yi á à bè mu wán. Ká yia dē ɓúi mía, á hàrí mu bè-za na ó o wee leéka le mu wi mí cǎn, á le pá à fé.»

Bìo mu bè-dínii wee wé wé dānāa ɓàn wàhiire

²⁶ O Yeesu tín bínía bía: «*Le Dónbeenì béenì bìo ɓonmín làa bìo kà: Nii ɓúi dó mí bè-dà mí mǎhú yi. ²⁷ O wee da à lée sìn làa wizooní. Hón pàahú so ká hā bia wee hàà à yòo lé ká a yí zū bìo mu wee wéráa. ²⁸ Ho tá mítén wee wé à mu bìo na dó à lé, à wé mí mùuní, à te, à kúee mí yìo. ²⁹ Ká ho dínlò hía bon, á láro dǎn, ò o mǎhú ɓànsò dēenì lá mí khǎnle ká a khè ho.»

Ho mútāàdè vɪndēe beere wàhiire

(Matiye 13.31-32; Luki 13.18-19)

³⁰ Bún mǎn ó o Yeesu tín pá bínía bía: «Lé mu yén á wa dà à tèè lè le Dónbeenì béenì? Lé le wàhiire yén á wa à dīn wán

á à zéenínāa le béenì mu bìo? ³¹ Mu bìo dà à tèè lè le vɪndēe na ɓa le mútāàdè ɓàn beere. Le ka cǐnú á po hā bia ɓúenɓúen na ho dímíná yi. ³² Ká ɓa dù le à le lé, à dā poñ ho zen-ɓuahó bè-vànii ɓúenɓúen, à lakara keñ á tǎrò wé, à ɓa jínzàwa wé dān tá mí lenna yi.»

(Matiye 13.34-35)

³³ Lé kà sía ó o Yeesu hía wee wàráa hā wàhio cērēe làa hía kà ɓàn sía bìo, à zéenínāa le Dónbeenì bióni na ɓa nùpua yi. O hía wee kàrán ɓa à héha làa bìo á bia wee jí a cǎn dà à zúúnāa hā kúará. ³⁴ O hía máa wé bío lè ɓa zāamāa ká a yí máa wà wàhio. Ká pàahú na ó orén lè mí nì-kenínia wi mí dòn, ò o zéenì hā kúará na bán yi.

O Yeesu dīnía ho pinpiró

(Matiye 8.23-27; Luki 8.22-25)

³⁵ Mu nǎnzòñ mí beere zīihú, ó o Yeesu bía nɔn mí nì-kenínia yi: «Mí wa khí lè ho vū-beenì mǎn.» ³⁶ Á ɓa wǎa wà día ɓa zāamāa. Ho woohú na ó o Yeesu lá wi yi lé hía ó o nì-kenínia zon làa wo á ɓa wà. Hā wonna ɓúi mún sùarāa yi làa ba. ³⁷ Cúa-yen à ho pinpi-beenì hínɔn wee vā, á mu jummu wee yànbónka zo ho woohú. Lònbiò à ho yòo wee sí lè mu jummu. ³⁸ Mu wee wé ò o Yeesu líí dūma ho woohú fíkǎhú sá mí púhú á mu dāmu ɓó. Ó o nì-kenínia sínia wo á bía nɔn wo yi: «Núhúso, wa à hí. Mu so lée bìo na yí ciran fo lée?» ³⁹ Ó o Yeesu sìn nāmākaa ho pinpiró yi, ò o bía nɔn ho vū-beenì jummu yi: «Wé tété.» Á ho pinpiró dēenía dīn. Á mu ɓúenɓúen wó tétété. ⁴⁰ Ó o Yeesu bía nɔn mí nì-kenínia yi: «Lée we-bio nɔn á mi zǎnanāa? Á lé minén pá dīn yí dó mí sīa mi lon?» ⁴¹ Ká bìo ɓa zǎna dàkhíina, á ɓa wee bío mín yi: «Páa! O nùpue mu lé o yén sīi kà? Hàrí ho pinpiró lè mu jummu ó o bíarāa, á mu pá ɓò a bióni yi.»

O Yeesu ɲɔn ɓa cínáwa léra o nìi búii yí

(Matiye 8.28-34; Luki 8.26-39)

5 Búnn mɔ́n á ɓa wà khíi dɔ́n ho Kalilee vū-beenì mɔ́n ho Zerasaa* kòhú yí. ²Bìo ó o zoó ló ho woohú yí lée wee dɛ́n, à búnn ò o nìi búii ló ɓa nì-hía nùuní† á wee sí a yahó. O cíná búii wi o nìi mu yí á wee beé o lò. ³O wee cāa ɓa nì-hía nùuní. Nùpue yí dà máa bíní máa ca a làa dèe woon, hàrì lè hā zúakùaríwà. ⁴Pònnà cèrèe ɓa can wo lè hā zúakùaríwà. Ká a màhà wee wé khòo hā zúakùaríwà, à háaka hā cíná na wi o zení yí. Pànká ɓànsò na dà a bìo wón mía. ⁵Fúuu lè hā wizooní, ká lé ɓa nì-hía nùuní lè hā búaa ó o wi yí, á wee wāamaka ká a húaa mítén bóonka yí lè hā huua.

⁶O nìi mu khèra mɔ́n o Yeesu ó o lùwa buara á buée líí búrá a tá ⁷ò o wee bío bìo kà pɔ́npɔ́n: «Dónbeenì na wi mu bìo búenbúen jùhú wán Za Yeesu! Lée we-bio fo lon làa mi? Sábéré, ì wee yanka fo le Dónbeenì yèni yí, yí yáa ì bìo.» ⁸O bía búnn, lé bìo ó o Yeesu wee kíkà a cíná na wi o yí le o lé. ⁹Ó o Yeesu tùara a yí: «Ū yèni ɓa le we?» Ó o bía: «Ì yèni ɓa le Zamáa, lé bìo wa boo.» ¹⁰Ó o wee yanka a le o yí na mí lén ho kòhú mu yí.

¹¹Mu wee wé à nònɓùe-ɓoohú búii wee dí le búee nìsání. ¹²Á ɓa cínáwa mu yankaa o Yeesu kà: «Na ho wòhú wen le wa vaa zo ɓa nònɓùeení na kà yí.» ¹³Ó o Yeesu nɔ́n mu wòhú ɓa yí. Á ɓa cínáwa mu ló a nìi yí á vaá zon ɓa nònɓùeení yí. Á ɓa búenbúen yòó lùwa le búe wán á kùenkaa líí zon ho vū-beenì yí á húrun. Ba à yí lòn muaaseé ɲun síi.

¹⁴Á bìa lá wee pa ɓa lùwa vaá bía mu nɔ́n bìa wi mí manawà yí, á bía mu nɔ́n

bìa wi ho lóhó yí. Á ɓa nùpua ló wà buée loń bìo wó. ¹⁵Bìo ɓa buée dɔ́n hen na ó o Yeesu wi yí, á ɓa mɔ́n o nìi na ɓa minka cínáwa lá wi yí, ò o wó mí nì-tente á zǎ mí sǎa kará, á ɓa zǎna. ¹⁶Á bìa mu wó yìo yí lá bìo wó a nìi na ɓa cínáwa lá wi yí làa bìo wó ɓa nònɓùeení yí á fèera nɔ́n bìa ló buaraka yí. ¹⁷Á ɓa wee yanka a Yeesu le o sáberé ò o lén día mí.

¹⁸Pàahú na ó o Yeesu bíní wà yòó zo ho woohú yí, ó o nìi na yú mítén ɓa cínáwa nìi yí yankaa wo le o día le mí bè làa wo. ¹⁹Ó o Yeesu pá ò o bía nɔ́n wo yí: «Bíní va mìn zǎi à vaa bío ū màkárí na ó o Nùhúso zǔfina, làa bìo ó o wó nɔ́n foh búenbúen à na ɓa nùpua yí.» ²⁰Ó o nìi mu bèn wǎa wà á tò hā Lórá Bìo Pírú kòhú yí ká a wee yényení bìo búenbúen na ó o Yeesu wó nɔ́n wo yí. Á bìa búenbúen na ɲá mu á mu wó coon dàkhíina.

O Zayiruusi hínló là a háa búii weéro bìo

(Matiye 9.18-26; Luki 8.40-56)

²¹Búnn mɔ́n ó o Yeesu zon ho woohú, á yèrémáa khú ho vū-beenì mɔ́n, hen na ó o ló yí buararāa. Á ɓa minka zāamāa buée kíní wo yí ká a wi mu ɲumu ɲii. ²²Hón pàahú so yí à búnn ɓa *zúifūwa kàránló zǎi ya-dí búii na yèni ɓa le Zayiruusi buée dɔ́n. Bìo ó o buée bó a Yeesu yí ó o líí búrá a tá, ²³á wee bónbóní a kà síi: «Ì hínló máa fen, ì wee fio fo, sáberé à ū buee bè ū níi o wán ò o lò fá.» ²⁴Ó o Yeesu wǎa bò làa wo á ɓa wà. Á ɓa minka nùpua ɓura bò a yí. ²⁵Háa búii wi ɓa tíahú á wee mi mí seéro fééé á dɔ́n hā lúlúio pírú ɲun à ho máa fí.† ²⁶O lò bon làa sòobée le tǎni ɓànsowà níní yí, á níi bìo búenbúen wó. Ká a màhà pá yí

*5:1 Ho Zerasaa lé hā Lórá Bìo Pírú kòhú ló-beenì. Le Dónbeenì bíonì vǎnna búii yí á ho Kadaraa lè ho Zeekesa lórá lé hāa bìo bía.

†5:2 Ba zúifūwa búráa lè warén búráa yínɔ́n dà-kéní. Ba fū wee wé cé mí búráa hā bó-lèera yí kúia. Lé hǎn búráa so síi ó o khéero ló yí buararāa o Yeesu cǎn.

‡5:25 Mí loń Levii nùwā vūahú 15.25-33

yú mítén. O vǎmú yǎá wíokaa wee dé wán. ²⁷ O háa mu hía já a Yeesu bìo, lé bún nɔn ó o buée zon ba zǎamǎa yi, á pǎana zoó bo a Yeesu yi, á túaa o dà-zínii yi là a mǎn. ²⁸ O lá wee bío bìo kà mí yi: «Hen ká ì dàńna túaa o dà-zínii yi, á ì ì wa.» ²⁹ Bìo ó o bèn yú zoó túaa o dà-zínii yi, ó o seeró dèenía dín, ó o zúna mu mí sǎnía yi le mí wan. ³⁰ Mí lahó yi, ó o Yeesu zúna le pǎnká búí ló mí yi, ó o yèrémǎa dín ba zǎamǎa yi ò o tùara: «Lée wée túaa ì dà-zínii yi?» ³¹ Ó o nì-kenínia bíá nɔn wo yi: «Fo yí mɔn bìo ba nùpua buraráa foń á wee pǎa mín le? À ù pá wee tùa le lée wée túaa foń.» ³² Ká a Yeesu wi ò o zúń yia wó mu, ó o wee loń mí nísǎa yi. ³³ Ó o háa zǎna, ó o wee zà, lé bìo ó o zú bìo wó a yi. Ó o wà buée líf búrá a Yeesu tá, ò o fɛera bìo mu wórǎa búenbúen nɔn wo yi. ³⁴ Ó o Yeesu bíá nɔn wo yi: «Wàn hínló, bìo fo dó ù sǐi miì, lé bún weéra fo. Wǎa lén, vaa yí heéra. Fo wan mu vorǎa.»

³⁵ Bìo ó o Yeesu wee bío kà sǐi à bún ba tonkarowà búí ló a Zayiruusi zǐi pɔn o mǎn á buée wee bío làa wo: «Ū hínló wǎa húrun. Fo tǐn pa à seé o nì-kàránlo le?» ³⁶ Ká a Yeesu màhá yí lońna là ba cǔn ò o bíá nɔn o Zayiruusi yi: «Yí titika, dé ù sǐi miì.» ³⁷ O Yeesu yí tà le nùpue lèení mí ká mu yínɔn o Piere là a Zaaki là mín za Zǎn. ³⁸ Bìo ó o vaá dɔn o Zayiruusi mu zǐi, ó o Yeesu mɔn bìo le lùe kánkǎa dǐnnǎa. Ba nùpua wee wá pǔn-pǔnpǔn. ³⁹ Ó o Yeesu yòó zon le zǐi yi ò o bíá nɔn ba yi: «Lée webio te hǔn minka kánkǎa so. Lée webio nɔn mi wee wǎráa kà sǐi? O híngo-za mu yí húrun, o lée yia na dǔma.» ⁴⁰ Á ba wee zǎańka a yi. Ó o wǎa le ba búenbúen lé, ò o fó a híngo-za bàn maá là bàn nu là mí nì-kenínia nùwǎ tǐn á zonnǎa hen na ó o híngo-za wi yi. ⁴¹ Ò o líf fù a níi yi ò o bíá: «Talita kumi.» (Bún kúarǎ le «híngo-za, le ì bío mu na foń, lii híni»). ⁴² Ó o híngo-za dèenía líf híngon wee varǎka. O teró lúlúio yú pírú

jun. Bìo ba mɔn mu kà sǐi á ba wó coon dàkhíina. ⁴³ Ká a Yeesu màhá henía mu nɔn ba yi le ba yí bío mu le nùpue jí. Ò o bǐnía bíá le ba na mu bìo wo yi le o dí.

Ho Nazareete lóhósa yí tà a Yeesu bìo

(Matiye 13.53-58; Luki 4.16-30)

6 Bún mǎn ó o Yeesu ló hón lahó so yi á wà van ho lóhó na ó o dɔn yi. Ó o nì-kenínia bò làa wó. ² Bìo ho Sabaa dɔn ó o zoó kàránna ba nùpua ba *zúifùwa kàránló zǐi yi. Ba minka nùpua na já a bǐoní á wó coon dàkhíina. Á ba wee bío: «Bìo kà búenbúen ó o yú wen? O bè-zúńmínì le mu yéréké biowa na ó o wee wé ó o yú wen? ³ Yínɔn orén lé o búen-khèero le? Á bàn nu yínɔn o Mari le? O Zaaki là a Zozee là a Zude là a Simɔn, bán so yínɔn bàn zàwa le? Á bàn hínni làa wen yí wi mín wán hen le?» Lé bún nɔn á ba yí tàráa o Yeesu bìo. ⁴ Ká a Yeesu màhá bíá nɔn ba yi: «Le *Dónbeenì jicúa fɛero wé yí le kǔnbii lùe búenbúen yi. Ká bàn kùrú lóhó mí beere nùpua, là bàn temínlowà là bàn zǐ-púhú nùpua bán máa wé kǔnbi o.» ⁵ O Yeesu yí wó yéréké bío bǐn, ká mu yínɔn ba vǎnvárowà nùwǎ yen na ó o bò mí níní wán á weéra. ⁶ Bìo ba yí dó mí sǐa wo yi á wó a coon.

O Yeesu tonkaa mí nì-kenínia là ba nùwǎ jun jun

(Matiye 10.5-15; Luki 9.1-6)

Bún mǎn ó o Yeesu tò hǎ lórá na bá-makaa bǐn yi, á wee kàrán ba nùpua. ⁷ O von mí nì-kenínia pírú jun á wee tonka là ba nùwǎ jun jun. O nɔn ho dàńló ba yi, à ba wé kǐkánǎa ba cínáwa yi, ⁸ á bíá bìo kà nɔn ba yi: «Mí yí bua dèe à lárǎa ho wǔhú ká mu yínɔn le búin-za mí dòn. Mí yí bua bè-dínii, tàa puure. Mí yǎá pá yí bua wǎrí. ⁹ Mí zǐ hǎ nakǎa ká a búí yí bua báka búí à séení hía ó o zǎ.» ¹⁰ Ò o bǐnía bíá: «Mí wé vaá zon lóhó lée lóhó yi, à le zǐi na mí làara yi lé bǐn à mi keení yi fúaa mi léró ho lóhó mu yi. ¹¹ Ká lóhó

na sa wé pá le mi máa làa mí wán, tàà ká ba pá le mí máa jí mí cón, ká mi wee lé ho yi, à mi púaa mi zení khúkhūnì kúia bín.[¶] Á bín n zéení làa bán le ba wó khon.»¹² Á ba bèn wà dén jii so wán, á vaá wee hée bue mu na ba nùpua yi le ba yèrémá mí yilera lè mí wára.¹³ Ba cí-náwa cèrèè ba wee na lén bia ba wi yi, á mún wee khii ho jiló lè ba vánvárowà cèrèè, à weé ba.

O Zān Batiisi búeró bìo

(Matiye 14.1-12; Luki 9.7-9)

¹⁴ Bín n wé ò o bée *Heroode^s já a Yeesu bìo, lé bìo ó o yèni ló hā làa búenbúen yi. Ba nùpua búii wee bío le lé o Zān Batiisi á vèera, le lé bín non ó o dà mu yéréké bìo wee wéráa.¹⁵ Ká ba búii bán bèn wee bío le mu lé o *Elii. Ba búii yáà bèn wee bío le mu lé le *Dón-beeni ji-cúa færowà na yáania nì-kéní.¹⁶ Bìo ó o Heroode já mu kà, ó o le éee! Le o Zān Batiisi na mínén non le jii ba kúio jùhú lé wón bíná vèera le.

¹⁷⁻²⁰ Bìo kà lé bìo mu wóráa: O Heroode hía fó mín za Filiipu** bàn hāa Herodiade yan. Ó o Zān bía non wo yi: «Mín za bàn hāa á fo yí ko à ù fé ya.»^{††} Bìo ó o Herodiade já mu ó o sīi cā a Zān yi, á wi ò o cà a búeró yahó ká a màhá yí dāna mu yí wó, lé bìo ó o Heroode mu fù wee hézón o Zān. O zū le o lée nì-tente na bìo sà le Dónbeeni yi, ó o fèntín fù pan o bìo. Hen ká a wee jí a bióní, ò o máa zūn bìo ò o wé sese, ò o jòn pá wa a bióní jíló. Ká bín pá yí hò bìo ó o non le jii á ba wìira a Zān mu can dó ho kàsó yi, á wèéraráa o Herodiade sīi.

²¹ Á nònzoñ na ó o Heroode mu teró wizonle bánbāa buée dñn yi, ó o Hero-

diade wāa bò bún yi á wórāa bìo ó o lá wee leéka. Mu zoñ ó o Heroode wó ho sñn-beeni ò o von mí béenì nì-beera, á von ba dásiwá júnása lè ho Kalilee kōhú bá-zāwa.²² Mu zoñ ó o Herodiade hín-ló á wà zon hen na ba wee dí ho sánú yi, á zoó yon. Ó o bìo wèera a Heroode làa bìo ó o von sīa. Ó o Heroode wāa bía non o hínzoró yi: «Bìo fo le fo ò cà à ù zéení, á í na mu foñ.»²³ Fúaa o hía báa á bía bìo kà: «Bìo búenbúen na á fo le fo o cà á í ò na foñ, hàrì mu wé í béenì bàn sankà mànì, á í pá à na mu foñ.»²⁴ Ó o hínzoró wāa wà lée tùara mín nu yi: «Lé mu yén á í ko à í bío le o *Heroode na mìi coon?» Á wón bía non mí hínló yi: «Lén zo o bío le o Zān Batiisi jùhú lé hía ò o na foñ.»²⁵ Ó o hínzoró dèenía yèrè-māa bánbāa zon o bée cón á zoó bía bìo kà non wo yi: «O Zān Batiisi jùhú lé hía à ù wāa dé ho lenbuen yi na mìi.»²⁶ Ó o bée sánía búenbúen yòò tò. Ká a màhá yí wi ò o pí bìo ó o von yahó bìo ó o báa bìo yi.²⁷ Mí lahó yi ó o dèenía tonkaa mí dásí nì-kéní, á non le jii yi le o vaa kúii o Zān Batiisi jùhú bua buennāa. Ó o dásí nìi wà van ho kàsó zīi yi, á vaá kúio o Zān Batiisi jùhú,²⁸ á dó ho lenbuen yi á buée non o hínzoró yi, á wón buan vaá non mín nu yi.²⁹ Bìo ó o Zān Batiisi nì-kenínia já mu, á ba buée lá a vaá nùuna.

O Yeesu díníia ba minka zàamāa

(Matiye 14.13-21; Luki 9.10-17; Zān 6.1-14)

³⁰ Ba tonkarowà vaá bíná buara a Yeesu cón, á buée færa bìo ba wó làa bìo ba kàrána búenbúen lè ba nùpua á non wo yi.³¹ Ba nùpua na wee buen ká ba bíní lén á boo dà, fúaa o Yeesu lè mi

[¶]6:11 Mi loñ Matiye vūahú 10.14

^s6:14 O Heroode na ba bía bìo hen lé o Heroode Āntipaasi.

^{**}6:17-20 O Filiipu na ba bía bìo hen lé yia hía wi ho Oroomu lóhó yi. Wón wi mí dòn là a Filiipu na fára ho Sezaaree lóhó. O Heroode hía fó bàn hāa yan ká a yìo wi lua.

^{††}6:17-20 Mi loñ Levii nùwā vūahú (Lévitique) 18.16

tonkarowà yí yú ho pàahú máa díráa. Lé búnn nnon ó o bíaráa bìo kà nnon ba yi: «Mi buen le wa khèn lé à mi lée yí wūn cínú.»³² Á òo òo òo wáa zon ho woohú á khèra ló van hen na á nùpue mía yi.³³ Ká nùpua cèrèe màhá mnon ba lénlò, á zūna ba. Á ba lóka hā lórà búenbúen yi á búunia dú a Yeesu lè mí tonkarowà yahó van ho lahó mu yi.³⁴ Bìo ò o Yeesu zoó ló ho woohú yi, ó o mnon ba minka zàamáa. Á ba màkàrí buan wo yi, lé bìo ba fonmín lòn pia na paro mía. Ó o wáa kàráanna ba làa bìo cèrèe.³⁵ Bìo le wii wee tè, ó o Yeesu nì-kenínia vá buée bó a yi á bía nnon wo yi: «Le wii tò, à hen na wa wi yi, á nùpue mía yi.»³⁶ Bìo le ba nùpua mu lén va hā manawà lè hā lórà na sùarákaa hen, à vaa yà mu bìo dí.»³⁷ Ó o Yeesu bía nnon ba yi: «Minén miten na mu bè-dínii ba yi.» Á ba bía nnon wo yi: «Hārì wa vaa yà wén-hāni^{††} khiá-jun búurú buée na ba yi, á hon pá máa yí ba.»³⁸ Ó o Yeesu bía nnon ba yi: «Mi vaa loñ le lée búurú bìo yen ká mi cón.» Bìo ba van buara, á ba bía nnon wo yi: «Lée búurú bi-zàwa bìo hònú làa cezàwa bùaa jun.»³⁹ Ó o Yeesu wáa nnon le jii mí nì-kenínia yi le ba sankà ba nùpua le ba kèenì lè mi kuio le jí-sio wán.⁴⁰ Á ba kará lè mí kuio. Ba búí lè ho khīmàni khīmàni, ba búí lè ho búará-jun làa píru píru.⁴¹ Ó o Yeesu wáa fó ho búurú bi-zàwa bìo hònú lè ba cezàwa bùaa jun buan, ò o hóonía mí yahó ho wáayi á wee fio, ò o dó le Dón-beenì bāràkà, ò o cèekaa ho nnon mí nì-kenínia yi le ba sankà na ba nùpua yi. O mún sankaa ba cezàwa bùaa jun nnon ba búenbúen yi.⁴² Ba lè mi nì-kéní kéní yú dú á sù.⁴³ Ho búurú lè ba cezàwa na là ká á ba nì-kenínia khuiira, á mu sú hā sàkíwá píru jun.⁴⁴ Bìo dú mu, á ba báawa mí dòn á yú ho muaaseé hònú.

O Yeesu wee varáka ho vū-beenì numu wán

(Matiye 14.22-33; Zān 6.15-21)

⁴⁵ Bún món ó o Yeesu dèenía kíkàa mí nì-kenínia yi le ba zo ho woohú à dí mí yahó khi ho vū-beenì món lè ho Betesayi-daa lóhó cón, ká minén ò na ho wóhú ba zàamáa yi á ba à òoka.⁴⁶ Bìo ba saawaa mín yi wó, ó o vaa yòora le búee búí wán á wà yòó fio le Dón-beenì yi.⁴⁷ Ho tá á à bío le mí ò hī, à búnn ho woohú na ó o nì-kenínia zon á zoó wi ho vū-beenì sī yi. Ò o Yeesu mí dòn lée dīn le bónbóore yi.⁴⁸ Ó o mnon ò o nì-kenínia lò wee be lè ho woohú pàró, lé bìo ho pinpiró wee sí ba yahó. Hā tá-tīa yi, ó o Yeesu wee varáka mu numu wán á mà ba, á wà vaa níkhíí ba.⁴⁹ Bìo ba mnon wo ò o wee varáka mu numu wán, á ba wee leéka le o lée nì-hónbóní. Á ba wee wā-maka.⁵⁰ Ba búenbúen á yia yí mnon wo mía. Á ba zónkaa dàkhíina. Ká a Yeesu dèenía bía làa ba: «Mi hení mi sīa, mu lé ínén, mi yí zón bìo.»⁵¹ Ò o yòó zon ho woohú yi làa ba, á ho pinpiró dīn. Ó o nì-kenínia wó coon dàkhíina.⁵² Ba yí zūna mu yéréké bìo na ó o wó lè ho búurú bàn kúará, lé bìo ba tun mí yiwa.

⁵³ Ba káa ho vū-beenì khií dōn ho lahó na ba le Zenezareete kōhú, á ba can mí woohú mu numu jii.⁵⁴ Bìo ba zoó ló ho woohú yi á ba nùpua na mnon o Yeesu dèenía zūna a,⁵⁵ á ba hēera bía a bìo. Á ba nùpua wee lé lūa búenbúen yi à bua mí vánvárowà ká ba wi mí dāmu sīa wán, à varáa o cón hen na ba wee jí le o wi yi.⁵⁶ Lūa búenbúen na ó o Yeesu wee va yi, hā ló-zàwa lè hā ló-beera lè hā manawà, á ba nùpua wee bua mí vánvárowà à varáa ho fémínlò lara yi ká ba yanka a le o día le ba túiika a dà-zínii jii-káa yi. Á bìo wee yí le túii yi, bán búenbúen wee wa.

^{††}6:37 Le wén-hōnló dà-kéní wee yí o nùpue nì-kéní wizon-kùure sámú sànní.

O Yeesu lè ɓa Farizīewa wee wàaní

(Matiye 15.1-9)

7 Ba *Farizīewa lè ho *làndá bìo zéenlflowa nùwā yen búí na ló ho Zeruzalēmu yi, á ɓueé kúaa mín wán kíníá o Yeesu yi. ²Ba loóna mɔn ò o nì-keníníá búí wee dí à ɓa yí seera mí níní á yí ceérarāa mítén làa bìo ho làndá bòráa mu. ³Mu bon, ɓa Farizīewa lè ɓa *zúifūwa búenbúen á wee bè ho làndá na á ɓàn maáwà zéeníá nɔn ɓa yi. Ba máa wé dí ká ɓa yí seera mí níní sese. ⁴Ká ɓa vaá ló ho yàwá yi à ɓa máa dí ká ɓa yí seera mítén. *Làndáwá cèrɛɛ na ɓa yú mín maáwà cɔn á ɓa wee bè yi: Hā juuní sīa, lè hā dúunà lè hā báná-máwá, bìo na á hā ko à hā wé seerāa. ⁵Á ɓa Farizīewa lè ho làndá bìo zéenlflowa wāa tūara a Yeesu yi: «Lée webio nɔn á ũ nì-keníníá yí máa bèráa ho kàránlò na á wàn maáwà nɔn wen yi, á wee dí ká ɓa níní yí seera làa bìo ho làndá bòráa mu?» ⁶Ó o Yeesu wāa bía nɔn ɓa yi: «Nì-khàwa yén! O *Ezayii tūiá sī mí wán pàahú na ó o fɛera le *Dónbeenì jì-cúá na kà mi dání yi. Bìo kà lé bìo ó o hīa tūara: «Ba nùpua na kà wee ɓàaaní mi lè mí jíní,

ká ɓa yiwa yi, á ɓa khèra làa mi.

⁷Le ɓàaaní na ɓa wee na miì jùhú mīa.

Lé bìo ɓa nùpua làndáwá

lè hīa ɓa wee kàrán làa mín.»[¶]

⁸Ò o Yeesu bīnía bía: «Le Dónbeenì làndáwá á mi wee pí díá, ká mi bè ɓa nùpua kàránlò yi.» ⁹Ò o pá bīnía bía: «Bìo mi pá le Dónbeenì làndáwá à mi bò mín kùrú làndáwá yi lée bìo na se mi cɔn sá! ¹⁰Mu bon. O *Moyiize bía: «Kònni mìn maá lè mìn nu.»^{§§} Mu mún bía: «Yīa bía khon mín maá tàá mín nu dání yi,

wón ko làa búeró.»^{*} ¹¹Ká minén bán wee kàrán ɓa nùpua le ká nùpue bía nɔn mín maá yi tàá mín nu yi le mí nī bìo na mí lá ko à mí séení làa wo lée Koroban. (Bún kúará le hāmu na bìo sà le Dónbeenì yi.) ¹²Se mi nɔn le nī wo yi ò o yí séení mín maá tàá mín nu. ¹³Ká mi wee wé kà sī se lé le Dónbeenì bionì ɓàn báhéé á mi wee lén le wán lè mi kùrú làndáwá na mi wee zéenì làa mín. Bún ɓàn sīwà cèrɛɛ á mi wee wé.»

Mu bìo na wee tíí o nùpue

(Matiye 15.10-20)

¹⁴Bún mɔn ó o Yeesu von ɓa zàamāa á bía nɔn yi: «Mí búenbúen jí bìo kà à zūn kúará: ¹⁵Bìo ó o nùpue wee dí, bún dɛɛ woon yí máa tíí wo. Bìo wee lé o sī yi, bún lé bìo wee wé tíí wo. ¹⁶[Yīa wee jí bìo à wón jí bìo bía sese.]» ¹⁷Bìo ó o Yeesu wà díá ɓa zàamāa ó o vaá zon le zī yi, ó o nì-keníníá zoó wee tūa wo yi lè le wàhiire mu ɓàn kúará. ¹⁸Ó o bía nɔn ɓa yi: «Minén mún yí zū mu biowa mu yara le? Mí yí zū le bìo ó o nùpue wee dí dɛɛ woon yí máa tíí wo le? ¹⁹Mu yí máa zo a sī yi, ká mu wee zo a píhó yi ò o bīnì lée ní kúia.» O Yeesu wee zéenì làa hɔn bionì so le ho dínlò búenbúen dà wee dí.[†] ²⁰O pá bīnía bía: «Bìo wee lé o nùpue sī yi lé bìo wee tíí wo. ²¹Lé bìo ó o nùpue sī lé bín á hā yile-kora wee lé yi à dé o ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí sīwà yi, lè ho kònlò lè le nì-búee yi. ²²Hā wee na ò o wé o bá-fé tàá o há-fé, à sī wé vá ɓa nùpua biowa yi, à wé o nì-sūmúí, à wé khà ɓa nùpua vīnì. O yú bìo na ò o wé. Le yandee wee keñ wo yi. O wé yāa ɓa nùpua yèni, à wé ɓàaaní mítén, à wé o bɔnbú. ²³Bún biowa so búenbúen wee lé o nùpue sī yi. Bún lé bìo wee tíí wo.»

[¶]7:7 Mi loñ Ezayii vūahú 9.13

^{§§}7:10 Mi loñ Léró (Exode) vūahú 20.12; Làndá zéenlfló (Deutéronome) vūahú 5.16

^{*}7:10 Mi loñ Léró (Exode) vūahú 21.17; Levii nùwā (Lévitique) vūahú 20.9

[†]7:19 Mi loñ Bè-wénia vūahú 10.9-16

O sîi veere hâa na tà a Yeesu yi bìo

(Matiye 15.21-28)

²⁴ Bún mǎn ó o Yeesu ló dén lùe so yi á wà van ho kǎhú na sùaràa yi lè ho Tiire lóhó. O vaá zon le zîi búii yi, á yí wi à ba zûn o bìo. Ká a màhà yí sà mîten yí yú. ²⁵ Hâa búii na hínlô ó o cíná wi yi á já a sâ. Ó o ðeení wà buara a cǎn á buée líí búrá a tá, ²⁶ ò o flora a Yeesu le o ja a cíná lén mí hínlô yi. O hâa mu yínǎn zúifù, o ló ho Siire-Fenisii kǎhú yi. ²⁷ Ó o Yeesu bía làa wo: «Día le ba háyúwá dí vé. Mu yí se à ba lá ba háyónzàwa dínlô yénní kúia na ba booní yi.» ²⁸ Ó o hâa bía non wo yi: «Núhúso, mu bon. Èe ká ba booní non mún pá wee wé sèeka ho dínlô na ba háyónzàwa wee dí ká ho ò kùenka.» ²⁹ Ó o Yeesu wâa bía non wo yi: «Ũ bióni na á ũ bía kà bìo yi, á ĩ non o cíná lera ũ hínlô yi vó. Wâa híni lén va ũ zîi.» ³⁰ Ó o hâa bèn bíníá wà van mí zîi, á vaá yú mí hínlô ò o dūma le dāmu ðee wán, ò o cíná ló a yi.

O Yeesu wêera a beke búii

³¹ Bún mǎn ó o Yeesu ló ho kǎhú na á ho Tiire lóhó wi yi, á ló ho Sidǎn lóhó yi, á kâa hâ Lórâ Bìo Pírú kǎhú yi bíníá buararâa lè ho Kalilee vū-beenì cǎn. ³² Á ba bò là a nîi búii buararâa o cǎn ò o lé o beke, á bióni mún yí mǎa jí. Ba flora a Yeesu le o bè mí níní o wán. ³³ Ó o Yeesu wâa fó arén mí dòn wàráa á khèra lè ba zàamâa, ò o kúaa mí nín-kízàwa o jikǎnna yi. Bún mǎn ó o bò mí jin-sǎnì o nîi denle wán, ³⁴ ò o hóoníá mí yahó ho wáayi á wee fio, ò o vūuna sùee ò o bía non o nîi yi: «Efata.» (Mu kúará le «hén»). ³⁵ Mí lahó yi ó o nîi jikǎnna ðeeníá wee jí mu bìo, á denle fá, á wee bío sese. ³⁶ Ó o Yeesu heníá mu non bía wi bín búenbúen yi le ba yí bío bìo wó kà à na nùpue yi. Ká bìo ó o hò ba kà síi, á ba wâa wíokaa wee yényení mu. ³⁷ Ba nùpua wó coon mu bìo yi dàkhíina. Ba

wee bío: «Bìo ó o wee wé búenbúen bèn-tín se. Hàrí ba bekewà jikǎnna wee jí mu bìo. Á bía bióní lá yí mǎa jí wee bío sese.»

O Yeesu bíníá díníá ba minka zàamâa

(Matiye 15.32-39)

8 Hón pǎahú so yi á ba minka zàamâa tǎn wà buée kúaa mín wán. Bìo á bìo ba à dí mǎa, ó o Yeesu von mí nì-keníníá á bía bìo kà non yi: ² «Ba nùpua na kà màkárí fuan mì. Bìo kà lé ba wizooní tǎn ká ba wi làa mi, á ba bè-dínii wâa vó. ³ Ká ĩ díá ba kà síi ba wà, á ba wé è lé è lùiorá ho wǎhú wán lé le híni. Lé bìo ba cèrèe léeníá nà yi.» ⁴ Ó o nì-keníníá bía non wo yi: «Wà à yí mu bè-dínii wen le dùure na kà yi á à na bán minka za-amâa so yi?» ⁵ Ó o Yeesu tùara ba yi: «Lée búurú bìo yen wi mi cǎn?» Á ba bía non wo yi: «Lée búurú bìo hènun.» ⁶ Ó o bía non ba zàamâa yi le ba líi kèenì. Ò o fó ho búurú bìo hènun, ò o dó le Dón-beenì bǎrákà, ò o cèekaa ho non mí nì-keníníá yi le ba sankaa na ba zàamâa yi, á ba sankaa ho non ba yi. ⁷ Cezàwa bùaa yen búii mún lá ká ba cǎn. Ó o Yeesu dó le Dón-beenì bǎrákà ba cezàwa mu bìo yi, ò o le ba nì-keníníá mún sankaa bán na ba yi. ⁸ Ba búenbúen dú sù, ó o nì-keníníá khuiira bìo ká, á mu sú hâ sǎkíwá bìo hènun. ⁹ Ba báawa na kera bín á à yí muaaseé nǎa síi. Bún mǎn ó o Yeesu non ho wǎhú ba yi le ba boka. ¹⁰ Ò o yód zon ho woohú bún wán lè mí nì-keníníá á non ho Dalamana kǎhú.

Ba Farizíewa le o Yeesu wé yéréké bìo búii à mí mi

(Matiye 16.1-4)

¹¹ Á ba *Farizíewa buara buée wee wǎanì là a Yeesu. Ba wi ba khūaa o jii yi, á ba le o wé mu yéréké bìo búii na wee zéenì le o dànló ló le Dón-beenì cǎn. ¹² Ó o Yeesu yód vūuna sùee ò o bía: «Lée webio non á ho zuia nùpua wee càráa

mu yéréké bio? Le ĩ mì ho tuiá na mia: Yéréké bio dɛ woon máa zéeni làa mia.»

¹³ Ò Yeesu wáa díá ɓa, á bĩnía yòo zon ho woohú lè mí nì-kenínia á ɓon lè ho vù-beeni mɔn.

Ba Fariziewa là a Heroode bio

(Matiye 16.5-12)

¹⁴ O Yeesu nì-kenínia nɔnsáa á yí buan mu bè-díni. Búurú bi-za dà-kéní mí dòn lé hía wí ɓa cɔn ho woohú yi. ¹⁵ Ó o Yeesu wáa bía bio kà henía non ɓa yi: «Mí fání mí yio, à pa miten bio ɓa *Fariziewa là a *Heroode bio yi. Ba bio bonmín lè le ja-fini.» ¹⁶ Ó o nì-kenínia wee bío mín yi: «O wee bío kà síi lé bio wa yí buan ho búurú.» ¹⁷ Ó o Yeesu zúna bio ɓa wee bío, ó o tũara ɓa yi: «Lée webio non mi wee bíoráa le lé bio mi yí buan ho búurú? Mí pá diñ yí máa jí mu bio à zún mu kúará le? Mí tun mi yiwa le?» ¹⁸ Mí lée muiwà lée, tàá mi yí máa jí bio. Mí so yí máa leéka mi yiwa bio kà wán le: ¹⁹ Bio á ĩ cèekaa ho búurú bio hònú non ɓa báawa muaaseé hònú yi, á bio dú ká na mi khuiira wàráa sú sàkíwá bio yen?» Á ɓa bía: «Lée sàkíwá píru ɓun.» ²⁰ Ó o bĩnía tũara ɓa yi: «Á bio á ĩ cèekaa ho búurú bio hɛpun á non ɓa báawa muaaseé náa yi, á bio dú ká na mi khuiira wàráa á sú sàkíwá bio yen?» Á ɓa bía: «Lée sàkíwá bio hɛpun.» ²¹ Ó o Yeesu wáa bía non ɓa yi: «Ó, o! À hàrì lòn zuia à mí pá yí zū mu bio yara le?»

O Yeesu wó ó o muui búí wee mi

²² Bún mɔn á ɓa wà vaá dɔn ho Bete-sayidaa lóhó. Á ɓa búí buan o muui buararáa o Yeesu cɔn à ɓa flora a le o túii wo yi. ²³ Ó o Yeesu tò a muui mu nĩ yi á lóráa ho donkíahú, á lée bò mí jinsáni o yio wán, ò o bò mí níní o wán ò o tũara a yi: «Fo wee mi bio búí le?» ²⁴ Ó o muui yòo loína ò o bía: «Ĩ wee mi

ɓa nùpua. Ba wee varáka, ká ɓa màhà ka lòn vɛnsi.» ²⁵ Ó o Yeesu pá bĩnía bò mí níní o yio wán, ó o loína sese á mɔn mu bio wéréwéré. O wán á wee mi mu bio búenbúen wɛɛn. ²⁶ Ó o Yeesu wáa le o lén va mí zii, ká a yí líi zo lóhó yi.

O Piere bía le o Yeesu lé yia le Dónbeenì mɔn léra

(Matiye 16.13-20; Luki 9.18-21)

²⁷ Bún mɔn ó o Yeesu lè mí nì-kenínia wà ɓon lè hã lórà na sàaràa yi là a Filiipu ló-faránii cɔn, hía ɓa le Sezaaree. Bio ɓa lá ho wɔhú wà, ó o Yeesu tũara ɓa yi: «Lée webio ɓa nùpua wee bío ĩ dání yi?» ²⁸ Á ɓa bía: «Ba búí le fo lé o Zān Batiisi. Ba búí le fo lé o *Elii. Ba búí bán bɛn le fo lé *Dónbeenì ji-cúa fɛerowà búí na yáanía nì-kéní.» ²⁹ Ó o bĩnía tũara: «Ká minén bán bɛn le ĩ lée wée?» Ó o Piere bía non wo yi: «Ūnén lé yia le Dónbeenì mɔn léra.» ³⁰ Ó o Yeesu wáa henía mu non ɓa yi le ɓa yí bío mu na nùpue yi.

O Yeesu wee bío mí húmú lè mí vèeró bio

(Matiye 16.21-28; Luki 9.22-27)

³¹ Bún mɔn ó o Yeesu wee kàrán mí nì-kenínia ká a bío: «O *Nùpue Za ko ò o lò be làa sòobée. Ba *nì-kía, lè le *Dónbeenì yankarowà júnása, lè ho *làndá bio zéenílowa á à pí a bio. Ba nùpua à búe o ká hã wizooní tĩn zoñ o ò vèe.» ³² O hía wee bío mu na ɓa yi wéréwéré. Ó o Piere wáa fó a á ɓa vá ló, á lée wee bío làa wo. ³³ Ká a Yeesu màhà yèrèmaa khíi loína mí nì-kenínia yi ò o nàmakaa o Piere yi kà síi: «Va lé ĩ nìsání lè ũ *Sātāni bioní. Ū yilera yínón Dónbeenì yilera. Hã lé ɓa nùpua yilera.»

³⁴ Bún mɔn ó o Yeesu von ɓa zàamáa lè mí nì-kenínia á bía non yi: «Yia wi ò o bè miì, à ɓanso khí mí kùrù sīi bio wéro yi, ká a wé lá mí *kùrùwá pìi à bèràa

miì. ³⁵ O nùpue na wi ò o kǎní mí mukāni wón á à víiní le. Ká yia màhá tà le mí ì víiní le inén lè le Dónbeenì bín-tente bìo yi, wón á à kǎní le. ³⁶ O nùpue lá yú ho díimíná bìo búenbúen ò o khon le mukāni binbirì yi, se lé ho cùnú yén á òanso yú? ³⁷ Lée webio ó o nùpue dà à kǎní lè mí mànáká? ³⁸ Yia wee niyi inén lè ì bioní bìo yi ho zuia nùpua tíahú, bìa wee bíní le Dónbeenì mǎn á wé mu bè-kora, ó o Nùpue Za bèn mún khíi niyi òanso bìo yi ká a khíi bínía fuara mín Maá Dónbeenì cùkú beenì yi lè le Dónbeenì wáayi tonkarowà.»

9 O Yeesu pá bínía bía nǎn ba yi: «Le ì mì ho tuiá na mia: Ba nùwā yen búí wi hen á máa hí ká ba yí mǎn le *Dónbeenì bēni lǎró lè ho pánká.»

O Yeesu miníkaa le búee wán

(Matiye 17.1-13; Luki 9.28-36)

² Wizooní bìo hēzín bún mǎn, ó o Yeesu fó a Piere là a Zaaki là a Zǎn á yòoraráa le búee búí na dǎn wán á ba yòó wi bín mí dǎn. Ó o Yeesu dǎndǎn miníkaa ba yahó, ³ á sì-zínia wee juiíka kùíákùíá, á ka píiapúia. Hǎ cemu bàn síi a nùpue na dà à ceé làa sía ho díimíná yi wón mía. ⁴ Yio buée tí, ò o *Elii là a *Moyiize[†] dǎndǎn ló buée wee bío là a Yeesu.⁵ Ó o Piere wáa bía nǎn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, mu wó se á wa wi hen. Wa à tá hǎ búkú zàwa bìo tǐn: Ûnén dà-kéní, o Moyiize dà-kéní, o Elii dà-kéní.» ⁶ O yí zū bìo o ò bío lé bìo ba nǎnzàwa là arén mí beere á zǎna dàkhíina. ⁷ Á le dùndúure búí yòó ló líí pon ba yi á mu tǎmu búí sǎ wee jí le dùndúure mu yi: «Yia ká lé ì Za na á ì bò ì tàká wán, mi wé jí a cǎn.» ⁸ Mí lahó yi á ba nì-kenínia lońkaa mí nǎsǎ

yi, à ba màhá yí mǎn nì-veere ká yínǎn o Yeesu mí dǎn.

⁹ Bìo ba ló le búee wán wee líi, ó o Yeesu bía nǎn ba yi: «Bìo mì mǎn ká á mì yí bío le nùpua jí, ká mu yínǎn o *Nùpue Za húmú là a vèeró mǎndén.» ¹⁰ Á ba tà bìo ó o bía yi ká ba màhá wee tùaka mín yi: «Ho vèeró mu húmú mǎndén bàn kúará lé mu yén?» ¹¹ Á ba tùara a Yeesu yi: «Lée webio nǎn á ho *làndá bìo zéenílowa le o Elii ko ò o buen ho yahó?»^{**} ¹² Ó o bía nǎn ba yi: «Mu bon. O Elii ko ò o buen ho yahó à buee kúee mu biowa mí lara yi. Èe ká lée webio bèn mún nǎn á mu túararáa le Dónbeenì bioní vūahú yi le o Nùpue Za lò ò be làa sòobée, á ba mún máa mì a máa dé dēe yi. ¹³ Àwa, á le ì bío mu na mia: O *Elii mu fuara ho yahó, á ba nùpua wó a làa bìo ba sía vá yi làa bìo mu túararáa le Dónbeenì bioní vūahú yi o dǎn yi.^{††}»

O Yeesu weéra a háyónza búí

(Matiye 17.14-20; Luki 9.37-43a)

¹⁴ Bìo ba buée dǎn ba nì-kenínia na ká, á ba buée yú à ba zǎamǎa kǐnía ba yi, á ho *làndá bìo zéenílowa búí dǎn wee wǎaní làa ba. ¹⁵ Ba nùpua miiní là a Yeesu á mu vǐnǐkaa ba. Á ba òuunia wà buée tēni a yi. ¹⁶ Ó o Yeesu tùara mí nì-kenínia yi: «Lée webio mì wee wǎaní wán làa ba?» ¹⁷ Ó o búí ló ba zǎamǎa yi á bía nǎn wo yi: «Nì-kàránlo, ì lá buan ì za buararáa ù cǎn, cǐná búí wi o yi á wee beé o lò. O wee hē o ò o máa bío yí. ¹⁸ Lùe lée lùe ká a bìo mu hínnon o wán, ò o cǐná mu fé o dé ho tá yi, ò o jinsǎ-khùankhúaa wé lé, à wé là mí jia, à pà díá. Á ì flora ù nì-kenínia le ba ja a cǐná mu lén wo yi, ká ba màhá yí dǎfina mu.» ¹⁹ Ó o Yeesu

[†]9:4 Mi loń Luki vūahú 9.31

[§]9:4 O Elii là a Moyiize lé le Dónbeenì nùpua na yánkaa wee fēe le jǐ-cúa na le nǐpomu yi. Ba húrun míana.

^{**}9:11 Mi loń Malasii vūahú 3.23

^{††}9:13 O Elii na ó o Yeesu le o fuara ho yahó lé o Zǎn Batiisi ó o bía bìo.

bía nɔn ɓa yi: «Mi zuia nùpua bèntín yí dó mí sĩa le Dónbeenì yí bìo bon. Ī màhà wáa à jì ĩ yí mì bìo yí, á wé è kàrán mia vaá dā ho pàahú yén coon? Mi ɓua a háyónza mu buennáa.» ²⁰ Á ɓa ɓuan wo ɓuararáa. O cíná miiní là a Yeesu ó o zèkéra a háyónza lè mí pànká. Á wón líf lùwá ho tá yí, á wee birónka, á jinsā-khùankhúu wee lé. ²¹ Ó o Yeesu tùara a háyónza ɓàn maá yi: «Mu wee wé o yí mĩana lée tàà lé lònbiò?» Á ɓàn maá bía: «Lé o kúnkúzamu pàahú á mu ɓúakáa yi. ²² Pònnā cèrèe yi ó o cíná mu wé lá a à dé ho dōhú yí tàà mu pumu yi le mí ì ɓúe. Ká fo dà à wé bìo ɓúí, à ù màkárí wen à ù sèení wen.» ²³ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo bía le ká ĩ dà mu. Yĩa dó mí sī mīl á bìo búenbúen dà wee wé cǝn.» ²⁴ Mí lahó yi ó o háyónza ɓàn maá dèenía zoó wāa-maa: «Ī dó ĩ sī foñ ká ù màhà sèení mī à ĩ yí titika.» ²⁵ Ó o Yeesu mɔn à ɓa zàa-máa ɓùunia wà ɓueé ɓúe ɓa yi, ó o wee zá là a cíná kà sī: «Ūnén cíná na wee wé ò o nùpue máa bío yí, à mún máa jí mu bìo, le ĩ bío mu na foñ, lé o háyónza mu yi, à yí bīnī yí zo a yi hùúu.» ²⁶ Ó o cíná wee wāama, ò o zèkéra a háyónza lè mí pànká ò o ló. Ó o háyónza díá lòn nùpue na húrun. Fúaa bía wi bín cèrèe wee bío le o húrun. ²⁷ Ká a Yeesu màhà líf fù a nī yí á hóonía làa wo ó o yòó ñin. ²⁸ Bìo ó o Yeesu wà van le zī yí á lè mí nì-kenínia mí dòn pánía wi, á ɓa tùara a yi: «Lée webio nɔn á warén yí ñannā yí jonnāa o cíná mu?» ²⁹ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ho fioró mí dòn lé hĩa dà à ja a cíná na kà ɓàn sī á à lén.»

**O Yeesu wíokaa wee bío
mí húmú lè mí vèeró bìo**

(Matiye 17.22-23; Luki 9.43-45)

³⁰ Bún mǝn ó o Yeesu lè mí nì-kenínia ló dèn lùe so yi á káa ho Kalilee kōhú wà. O Yeesu yí wi à ɓa nùpua zūn o ñání, ³¹ lé bìo ó o wee kàrán mí nì-kenínia. O wee bío na ɓa yi: «O *Nùpue Za á ɓa à dé

ɓa nùpua níní yí á ɓa à ɓúe. Ó o húmú mǝn wizooní tīn ká a vèe.» ³² Ká a nì-kenínia màhà yí zūna a bioní mu kúará. Á ɓa mún zána, á yí wi ɓa tùa wo yi lè mu púhú.

Lée wée po bía ká?

(Matiye 18.1-5; Luki 9.46-48)

³³ Bún mǝn ó o Yeesu lè mí nì-kenínia wà vaá dōn ho *Kapeenayuumu lóhó. Bìo á ɓa wà van le zī yí ó o tùara ɓa yi: «Lée webio mī lá wee wàaní wán ho wōhú wán?» ³⁴ Á ɓa wó tété, lé bìo ɓa lá wee wàaní, á wi ɓa zūn yia po ɓarén na ká. ³⁵ Ó o Yeesu wáa líf kará ò o von ɓa mí pírú jūn á bía nɔn yi: «Hen ká yia wi ò o keñ bía ká júhú wán, à ɓànso liiní mīten ɓa búenbúen yahó, à wé ɓa búenbúen ton-sá.» ³⁶ Ò o fó a háyónza ɓúí ɓueé ñinía ɓa yahó, á líf lá a yòó ɓuan ò o bía: ³⁷ «Nùpue lée nùpue na ɓuan o háyónza na kà ɓàn sī sese ñén bìo yi, se le ñén ĩ beere á ɓànso ɓuan sese. Á yia ɓuan mī sese, se mu yínón ñén á ɓànso ɓuan sese, mu lé yia tonkaa mī ó o ɓuan sese.»

**Yia yí máa fi làa wen se wón
làa wen lée dà-kéní**

(Luki 9.49-50)

³⁸ Ó o Zān bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, wa mɔn o nī ɓúí ò o wee ja ɓa cínáwa lè ù yèni, á wa lá wi à wa hē o, lé bìo ó o mīa wa kuure yi.» ³⁹ Ká a Yeesu màhà bía nɔn ɓa yi: «Mí yí hē o, lé bìo á Nùpue na wó yéréké bìo lè ĩ yèni á yí dà máa bío bín-kohó ĩ ñání yí mí lahó yi. ⁴⁰ Yia yí máa fi làa wen se wón làa wen lée dà-kéní. ⁴¹ Le ĩ mī ho tuiá na mia: Yĩa nɔn mu pumu kóo-cúe mia lé bìo mī bìo sà yia le Dónbeenì mɔn lera yi, wón ɓànso á à yí mu cùnú máa khí.

Mi pa mīten bìo mu bè-kohó wéró yi

(Matiye 18.6-9; Luki 17.1-2)

⁴² «Ba háyúwá na dó mí sīa mīl á yia kha dó mu bè-kohó wéró yi, wón ɓànso

á ɓa lá can le hue-beenì fonle yi á lèera dó ho muhú yi, bún pá à wé súaani le lònbee na à yí o. ⁴³ Ká mu lé ũ níi wee dé fo mu bè-kora wéro yi, à ũ kúii le díá. Fo yú le mukāni binbirì na máa vé lè ũ níi dà-kéní bún súaani bìo ɓa à dé fo le Dofíní dǝhú na máa hí lùe yi lè ũ níni bìo jun. ⁴⁴ [‘Ba sūnbowa na wee là hā sǎniá wi bún, ɓa yí máa hí, á ho dǝhú mún yí máa hí bún hùúu.>] ⁴⁵ Ká mu lé ũ zeñ wee dé fo mu bè-kora wéro yi, à ũ kúii le díá. Fo yú le mukāni binbirì na máa vé lè ũ zeñ kéní bún súaani bìo ɓa à dé fo le Dofíní dǝhú na máa hí lùe yi lè ũ zení mí bìo jun. ⁴⁶ [‘Ba sūnbowa na wee là hā sǎniá wi bún, ɓa yí máa hí, á ho dǝhú mún yí máa hí bún hùúu.>] ⁴⁷ Ká mu mún lé ũ yèrè wee dé fo mu bè-kora wéro yi, à ũ còkon le lén díá. Fo yú le *Dón-beeni béenì lè ũ yèn-kéní bún súaani bìo ɓa à dé fo le Dofíní dǝhú na máa hí lùe yi lè ũ yìo mí bìo jun. ⁴⁸ [‘Ba sūnbowa na wee là hā sǎniá wi bún, ɓa yí máa hí. Á ho dǝhú mún yí máa hí bún hùúu.]]

⁴⁹ «Nùpue lée nùpue á le Dón-beeni khíi khén kúará lè le lònbee na ka lòn dǝhú bìo, á à ceéráa wo, làa bìo ɓa hía wee wé kúeeráa mu yámú mu hāmu wán à ceéráa mu bìo síi.» ⁵⁰ Mu yámú yoo. Èe ká mu yámú yonyoró hía ló mu yi, á ɓa à wé kaka á mu ù bíní ì zoráa? Minén mi beere keñ lòn yámú na yonyoró wi. Mí keñ mín wán làa héerà.»

Bìo ó o Yeesu bía mu yaamu fáaró dǎní yi

(Matiye 19.1-12; Luki 16.18)

10 Bún mǎn ó o Yeesu ló bún á wà van ho *Zudee kǝhú, á khú ho Zurudēn muhú mǎn. Á ɓa zāamāa tǐn

kúaaaka mín wán hen na ó o wi yi. Ó o wee kàrán ɓa làa bìo ó o lá wee wé wéráa mu. ² Á ɓa *Farizǝwa nùwā yēn búii wá buée bó a yi. Ba wi à ɓa yí o níi ɓua yi, á ɓa tùara a yi: «Wa làndá wee na níi báa yi ò o ja mín hǎa le?» ³ Ó o Yeesu mún tùara ɓa yi: «Lé mu yēn ó o *Mǝyiize làndá hení na mǎ mǎ dǎní yi?» ⁴ Á ɓa bía: «O Mǝyiize nǎn le níi le ká báa wi ò o díá mín hǎa ò o lén, ò o wé mu yaamu fáaró vūahú vé à bè yi díarāa wo.» ⁵ Ó o Yeesu wǎa bía nǎn ɓa yi: «O Mǝyiize mà bún lé bìo mí yí máa jí dē. ⁶ Bún mǎa á mu jǝhú búēení ká mu lá yí ka kà. Mu bìo búenbúen lénlò pǎahú, á le Dón-beeni déra a báa, á léra a hǎa.» ⁷ Bún bìo yi ó o báa á à díá mín maá lè mín nu ká à lē lè mín hǎa, ⁸ á ɓa mí nùwā jun á à wé sǎniá dà-kéní.»[†] Ba wǎa yínǎn nùwā jun, ɓa lée nì-kéní. ⁹ Bìo le Dón-beeni ceéra mín yi à nùpue yí fáa.»

¹⁰ Á bìo ó o Yeesu lè mí nì-kenínia hía zon le zǝi yi, á ɓa wíokaa tùara a yi mu bìo mu dǎní yi. ¹¹ Ó o bía nǎn ɓa yi: «Báa na díá mín hǎa ò o kún fó há-veere yan, se wón lée há-fé àn nín-yání hǎa cǎn. ¹² Mu lée dà-kéní là a hǎa na díá mín báa ò o wà vaá yan bá-veere. Wón mún lée bá-fé.»

O Yeesu wee fan ɓa háyúwá bìo yi

(Matiye 19.13-15; Luki 18.15-17)

¹³ Ba nùpua búii ɓuan mí háyúwá buararāa o Yeesu cǎn le o bè mí níni ɓa wán. Ó o nì-kenínia wee zá làa ba. ¹⁴ Ká bìo ó o Yeesu mǎn mu, ó o sǝi cǎ ó o bía nǎn mí nì-kenínia yi: «Mí wé díá le ɓa háyúwá buen í cǎn. Mí yí hē ɓa. Mu bon, bía ka lè ɓa háyúwá na ká bìo síi, lé bán á à keñ le Dón-beeni bá-zàmu yi. ¹⁵ Le í

†9:48 Mi loñ Ezayii vūahú 6.24

†9:49 Mi loñ Levii nùwā vūahú (Lévitique) 2.13

§§10:4 Mi loñ Làndá zéeniló vūahú (Deutéronome) 24.1, 3

*10:6 Mi loñ Bìo jǝhú búēení vūahú (Genèse) 1.27; 5.2

†10:8 Mi loñ Bìo jǝhú búēení vūahú (Genèse) 2.24

mì ho tũíá na mia: Yia yí tà le *Dónbeenì béenì bìò là a háyónza bìò síí á bànsò yí dà máa zo le yí hùúu.»¹⁶ Bún mǎn ó o wee láka ɓa ɓua ò o bò mí níní ɓa nì-kéní kéní wán ò o fara le le Dónbeenì wé mu bè-tentewà làa ba.

Ho nàfòró bànsò lè le Dónbeenì béenì bìò

(Matiye 19.16-30; Luki 18.18-30)

¹⁷ Bìò ó o Yeesu wee lá ho wǎhú á à lén, à bún ò o nìí búí lùwá mà a, á buée líí fàrá mí nǎnkópúná wán o yahó ò o tũara a yi: «Nì-kàránlo tente, lée webio á ì ko á ì wé à yíràa le mukānì binbirì na máa vé?»¹⁸ Ó o Yeesu bíá nǎn wo yi: «Lée webio nǎn fo wee veráa mi làa nì-tente? Nì-tente míá ká mu yínǎn le Dónbeenì mí dǎn.»¹⁹ Fo zū le Dónbeenì lǎndáwá na kà: Yí búe nùpue, yí wé há-fénló tàá bá-fénló, yí juua bìò, yí fì sabéré nùpue jii, yí khà nùpue à fé bìò, kǎnbi mìn maá lè mìn nu.»²⁰ Ó o nìí bíá: «Nì-kàránlo, bún búenbúen á ì bò yi hàrì ì yàronzàmù pàahú.»²¹ Ó o Yeesu loína a yi, á wara a. Ó o bíá nǎn wo yi: «Bìò dà-kéní ká á fo yí wó. Lén vaa yèé bìò wí ù cǎn búenbúen à sanká bàn wárí na ɓa nì-khenia yi, bún ká le Dónbeenì kía na ho wáayi á fo ò yí. Bún mǎn á ù bíní buee bè mii.»²² Ká a nìí ná hǎn bíoní so, ó o sǎnía tò, á yèrémáa wà ká a yilera yáara, lè bìò ó o níí bìò boo.²³ Ó o Yeesu loína mí nì-kenínía na kínia wo yi ò o bíá: «Ho nàfòró bànsowà zoró le *Dónbeenì béenì yi fèntín lònbee wi.»²⁴ Hǎ bíoní mu yáara ɓa hácirí làa sòobé. Ó o Yeesu pá bínía bíá nǎn ɓa yi: «Wàn bǎnlowà, ho zoró le Dónbeenì béenì yi fèntín lònbee wi.»²⁵ O cón-númúkù zoró lè ho mísímí kǎhú á à wé wayi á à poñ o nàfòró bànsò zoró le Dónbeenì béenì yi.»²⁶ Ba nì-kenínía wó

coon dàkhíina hǎ bíoní mu bìò yi. Á ɓa wee tũaka mín yi: «Éee! Á yia wǎa dà à fen lée wée?»²⁷ Ó o Yeesu loína ɓa yi ò o bíá: «Bìò yí dà máa wé ɓa nùpua cǎn á dà wee wé le Dónbeenì cǎn. Lè bìò le Dónbeenì dà bìò búenbúen wee wé.»²⁸ Ó o Piere bíá nǎn wo yi: «Loñ, warén ló díá bìò lá wí wa cǎn búenbúen à wa bò foñ.»²⁹ Ó o Yeesu bíá nǎn ɓa yi: «Le ì mì ho tũíá na mia: Yia ló díá mí zǎi, lè mín za-wa, lè mín hínni, lè mín nu, lè mín maá, lè mí zàwa, lè mí manawà ínén lè ì bín-tente bìò yi,³⁰ á bànsò ò yí hǎ zíní, lè mín zàwa, lè mín hínni, lè ɓa nuwà, á à yí ɓa zàwa, lè hǎ manawà. Á le lònbee mún ò yí o. Mu bàn khīmàni khīmàni á bànsò ò yí ho pàahú na wa wí yi. Á mún ò yí le mukānì binbirì na máa vé ho pàahú na wà à buen yi.»³¹ Èe ká bìá dú ho yahó bìò ká wán á cèrèe khíi wé ɓa mǎn-díwá. Á bìá dú ho mǎn bìò ká wán á khíi wé ɓa ya-díwá.»

O Yeesu wíoka wee bíó mí húmú lè mí vèeró bìò

(Matiye 20.17-19; Luki 18.31-34)

³² O Yeesu làa bìá làa wo bò mín wǎa lá ho wǎhú wee yòo ho Zeruzaleemu. Ó o varákaa dú mí nì-kenínía yahó. Ó o nì-kenínía hácirí yáara, á bìá làa ba bò mín zǎna. Ó o Yeesu tǎn bínía fó mí nì-kenínía píru jun, ò o wee bíó bìò ko mu wé o yi hen làa cǎnú à na ɓa yi:³³ «Mí loñ, wa wee yòo ho Zeruzaleemu, hen na ó o *Nùpue Za ɓa à dé le *Dónbeenì yankarowà júnása lè ho *lǎndá bìò zéenílowa níí yi. Ba à sííní a jǎhú, á à na bìá yínǎn ɓa *zúífúwa yi á ɓa à búe.»³⁴ Bán á à zùañka a yi, á à pùíní mí jinsǎnì ì kúee o wán, á à ha a lè hǎ làbàanì, á à búe o. Ká hǎ wizooní tǎn zon o ò vèe.»

³¹10:19 Mí loñ Léro vūahú (Exode) 20.12-16; Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 5.16-20

**Bìo ó o Zaaki là a Zān
wee fio o Yeesu cǎn**

(Matiye 20.20-28)

³⁵ Bún mǎn ó o Zebedee zàwa Zaaki là a Zān á buée bó a Yeesu yí á bía nǎn wo yí: «Nì-kàránlo, wa wí à ù wé bìo wa à fio ù cǎn á na wen.» ³⁶ Ó o Yeesu tùara ba yí: «Lé mu yén á mi le ì wé na mia?» ³⁷ Á ba bía nǎn wo yí: «Hen ká ù khí wí ù béenì cùkú yí, à ù tà díá le wa kéenì ù nísáa. O nì-kénì kéenì lè ù nín-tiánì, à yia so kéenì lè ù nín-káahó.»[¶] ³⁸ Ó o Yeesu bía nǎn ba yí: «Bìo mi wee fio á mi yí zū jùhú. Mí so dà a lá le lònbee na à dé mi mu húmú yí làa mi le?» ³⁹ Á ba le ùuu le mí dà mu. Ó o Yeesu bía nǎn ba yí: «Mu bon. Le lònbee na à yí mi fàn sí á à yí mia. Mí ì zo le lònbee mu yí. ⁴⁰ Ká mu màhà yínǎn ìnén á à bío le yia ká bànsò à kéenì ì nín-tiánì tàà ì nín-káahó. Hǎn lùà so bìo sà bìa le Dónbeenì wíokaa hā karáa yí.»

⁴¹ Ká bìo ba nì-kenínia nùwā pírú na ká pá mu, á ba síà cǎ a Zaaki là a Zān yí. ⁴² Ó o Yeesu von ba búenbúen á bía nǎn yí: «Mí zū mu le bìa ba nùpua yìo wí wán le ba lé hā kǎna júnása, bán júnása so á wee wé zéení mí pǎnká ba nùpua wán. Á ba nì-beera wee wé zéení làa bìa ká le mí po ba. ⁴³ Èe ká minén bìo lá yí ko mu wé ká sí. Hen ká mi nì-kénì búí wí ò o bìo jùhú wé pǎn bìa ká, à bànsò wé minén na ká ton-sá. ⁴⁴ Hen ká mi nì-kénì búí wí ò o dí bìa ká yahó, á bànsò ko o ò wé mi búenbúen wobá-nii. ⁴⁵ O Nùpue Za mí beere yáa yí buara à ba sá na a yí. O buara wà buée sá à na ba nùpua yí, á mún ñ na mí mukānì á à lénnaa ba nùpua cèrèe júná.»

**O Yeesu wéera a muíi búí
na ba le Baatimée yìo**

(Matiye 20.29-34; Luki 18.35-43)

⁴⁶ O Yeesu lè mí nì-kenínia lè ba za-
amáa vaá dǎn ho Zerikoo lóhó. Bìo ba
wee lé ho yí, à bún ò o muíi búí na ba
le Baatimée á kará ho wǎhú nísánì wee
fioka. Bàn maá ba le Timee. ⁴⁷ Bìo ó o
já le mu lé o Nazareete nìi Yeesu, ó o
bía pǎnpǎn: «*Daviide Za, Yeesu, màkárí
mii.» ⁴⁸ Á ba nùpua cèrèe wee zá làa wo
le o wé tété. Ó o yáa wáa wíokaa wee bío
pǎnpǎn: «Daviide za, màkárí mii.» ⁴⁹ Ó o
Yeesu dǎn ò o bía: «Mí ve o le o buen.» Á
ba bía nǎn o muíi mu yí: «Hení ù sǐi, lii
hínì, lé o wee ve fo.» ⁵⁰ Ó o wáa lèera mí
kánbun díá, ò o líí tá hínǎn á mà a Yeesu
wee buen. ⁵¹ Ó o Yeesu tùara a yí: «Lée
webio á fo le ì wé na foh?» Ó o muíi bía
nǎn wo yí: «Nì-kàránlo wé le ì yìo à wé
mi.» ⁵² Ó o Yeesu bía nǎn wo yí: «Lén, bìo
fo dó ù sǐi mii lé bún á ì wéeraráa fo.» Mí
lahó yí ó o dǎenía wee mí á bò là a Yeesu
wà.

O Yeesu zoró ho Zeruzaleemu yí

(Matiye 21.1-11; Luki
19.28-40; Zān 12.12-19)

11 Bìo ó o Yeesu lè mí nì-kenínia
vaá sùarāa ho Zeruzaleemu yí, ho
Betefazee lè ho Betanii lórá nísánì, lè
hā Oliivewa vǐnsǐa búee cǎn, ó o Yeesu
tonkaa mí nì-kenínia nùwā jun le ba dí
mí yahó, ² á bía nǎn ba yí: «Mí lén va ho
lóhó na vaá mi yahó yí. Mí vaa dǎeníí
á mi ì dǎenì ì mi sùnpè-bòohú búí na á
nùpue dǎn yí yòora yí mǎn húuu ká a
can dǎn. Mí fee wo à bua buee na mii.
³ Ká a búí tùara mia le lée webio nǎn mi
wee feeráa wo, à mi bío na bànsò yí le o
Núhúso màkóo wí o yí, ó o mún ñ bǐnì ì
buen làa wo lònbiò.»

[¶]10:37 Mí loñ Matiye vūahú 20.21

⁴ Á ɓa wà van á vaá zoó yú a sùnpè-
bòohú búí le ɓonfónii ho wòhú nìsání ká
a can dín le zīi búí zūajii. Á ɓa feera a.
⁵ Á ɓa nùpua nùwà yen búí na wi bún á
tùara ɓa yi: «Lée webio mi wó kà? Mi
feera o sùnpèni mu le we?» ⁶ Á bio ó o
Yeesu lá bía non ɓa yi lé bún á ɓa bía
non ɓa nùpua mu yi. Á ɓa dífa ɓa á ɓa
wà. ⁷ Ba ɓuan o sùnpèni mu ɓueé non o
Yeesu yi, á ɓa bò mí kánɓunwà o mání
wán, ó o Yeesu yóó kará wán. ⁸ Ba nùpua
cèrèè wee bá mí kánɓunwà ho wòhú wán
o yahó. Ba búí lé hā vīnsiā vōnna na ɓa
khó hā mana yi á ɓa wee bá. ⁹ Bìà dú a
yahó làa bìà dú a mōn á wee bíò bìò kà
pónpón:

«Le ho cùkú à bìò sī le Dónbeenì yi.
Le le Dónbeenì wé mu bè-tentewà
làa yia bò o ɓuen o Nùhúso Dónbeenì
yèni yi.»⁸

¹⁰ Le le Dónbeenì wé mu bè-tentewà
làa yia wà ɓueé fàrá wán ɓùaa *Daviide
béni á à dīnī.
Le ho cùkú à bìò sī le Dónbeenì na dà mu
bìò búenbúen wán yi.»

¹¹ Bìò ó o Yeesu vaá dōn ho Zeruzal-
lèmu, ó o wà van le *Dónbeenì zī-beeni
lún yi, á zoó lońkaa le khí fò. Bún mōn
ó o fó mí nì-kenínia píru pun à ɓa bīnía
non ho Betanii. À bún à le wii wáa tò.

O Yeesu dánkánia le vīndèe na ɓa le fíkíyee

(Matiye 21.18-19)

¹² Mu tá na lée tōn, pàahú na ɓa wee
lé ho Betanii yi á à lén, à bún ò o Yeesu
á le hīni dà. ¹³ O khèra mōn le vīndèe na
ɓa le fíkíyee à le sà dīn. Ó o wà le mí vaá
loń le mí ì yí bia le wán lé. Ó o vaá yú à
lée vōnna mí jii yi, lé bìò mu yí wó hā
vīnsiā mu haró pàahú. ¹⁴ Ó o Yeesu wáa
bía non le vīndèe mu yi: «Fo máa bīnī

máa ha bia hūúu á nùpue máa dí.» Ó o
nì-kenínia já bìò ó o bía.

O Yeesu non ɓa bè-yèérowà

(Matiye 21.12-17; Luki
19.45-48; Zān 2.13-22)

¹⁵ Ba vaá dōn ho Zeruzalèmu ó o
Yeesu wà vaá zon le *Dónbeenì zī-beeni
lún yi á zoó wee na ɓa bè-yèérowà lé ɓa
bè-yàwa. Ba wén-pùarilowà tàbáriwa,
làa bia wee yèé ɓa ɓùaaɓúuní kanmúiní
ó o dónkaa kúaa. ¹⁶ O wee hè ɓa le nùpue
yí ɓua dèè à káanaa ho lún mu yi. ¹⁷ Ò o
màhá wáa wee kàrán ɓa nùpua làa bìò
kà: «Le Dónbeenì bíoní vūahú yi á mu
bía: «Ĭ zīi ɓa wé è ve le kāna nùpua
búenbúen fíoró zīi.»**» Ò o Yeesu bīnía
bía: «Á minén wó le lè ɓa kōnlowà lùè
há?» ¹⁸ Á le *Dónbeenì yankarowà jū-
nása lè ho *làndá bìò zéenílowa já mu
á ɓa wee cà bìò ɓa à wé wé è búeráa
o Yeesu. Ba zāna a lé bìò ó o kàránló á
ɓa zāamāa búenbúen sīa wee wa bìò yi.
¹⁹ Bìò le wii tò ó o Yeesu lè mí nì-kenínia
á ló ho lóhó yi lée wà.

Mi dé mi sīa le Dónbeenì yi

(Matiye 21.20-22)

²⁰ Mu tá na lée tōn yīnbíi bùirīi ká ɓa
lá ho wòhú wà, á ɓa vaá mōn ho fíkíyee
mu à ho hon lè mí naní búenbúen. ²¹ Ó o
Piere leékaa bìò wó khíina bìò, ó o bía
non o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, loń. Ho fík-
íyee na fo dánkánia á hon.» ²² Ó o Yeesu
wáa bía non mí nì-kenínia yi: «Mi dé mi
sīa le Dónbeenì yi. ²³ Le ĩ mì ho tūiá na
mia: Ká a búí lá bía lè le búee na kà: «Hīnī
hen na fo wi yi à vaa zo ho mu-beeni yi.»
Ká ɓanso yí titikaa ò o dó mí sīi le Dón-
beenì yi le bìò mí bía á à wé, á mún ò
wé á à na a yi. ²⁴ Lé bún non á ĩ wee bío-
ráa mu á à na mia: Hen ká mi wé wee fíò
bìò búí le Dónbeenì cōn à mi láa mu yi le

§11:9 Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 118.25-26

**11:17 Mi loń Ezayii vūahú 56.7

mu yú wó. Le è wé mu á à na mia. ²⁵ Mi
wé sansan wee fio, ká a búí wó khon làa
mia á mi sĩa wee cĩ bìo yi, à mi sén mu
día. Bún ká mìn Maá Dónbeenì á mún ò
sén mi bè-kora á à díá.» ²⁶ [Ká mi yí máa
tà sén díá na ƒa yi, á mìn Maá na wi ho
wáayi mún máa wé è sén mi bè-kora máa
díá.]

O Yeesu pànká ló wen?

(Matiye 21.23-27; Luki 20.1-8)

²⁷ Bún mún á ba wáa nnon ho Zeruza-
læmu. Bío ó o Yeesu zoó wee varáka
le *Dónbeenì zī-beenì lún yi, á ba
yankarowà núnása lè ho *lándá bío
zéenílowa lè ba nì-kíá á wà buée bó á yi
²⁸ á ba tùara a yi: «Fó yú le níí wen wee
wéráa bìò kà? Lée wée nnon mu wéró níí
foh?» ²⁹ Ó o Yeesu bía nnon ba yi: «Ínén
mún ò tùa mia làa bío dà-kéní. Ká mi
tà á zéení mu, á ì fènn mún ò zéení yia
nnon mu biowa mu bànn wéró níí miì làa
mia. ³⁰ Yia nnon le níí o Zàn yi le o wé
bátízé ba nùpua lée wée? Lé le Dónbeenì
lée, tàà lé ba nùpua? Mi bíó lon!» ³¹ Á
ba yèrémáa wee wàaní mín yi: «Ká wa
le lé le Dónbeenì tonkaa wo, o ò bíó le
lée webio nnon á wa yí tàràa o bío. ³² Tàà
ká wa fènn le lé ba nùpua tonkaa wo, á
mu ù wé kaka?» Ba zána ba zàamáa lé
bío á bán búnnbúnn wee leéka le o Zàn
híá lé le *Dónbeenì jì-cúá fèero binbirì.
³³ Á ba wáa bía nnon o Yeesu yi: «Wa yí
zū yia tonkaa wo.» Ó o Yeesu bía nnon ba
yi: «Àwa, á ínén mún máa zéení yia nnon
le níí miì á ì wee wéráa bìò kà.»

**Ho èrészén vînsià buahó
vàrowà wàhiire**

(Matiye 21.33-46; Luki 20.9-19)

12 Bún món ó o Yeesu wáa wee bío
làa ba lè hã wàhio: «Nii fúti hĩa
léra ho èrèzén vìnsià buahó á son ho dán-
dá kíníyà yi, á có ho kǒhú na ó o wé è paa

ho èréréen yi. O mún son o paro lùè. Bún mún ó o wàanía tò lè ɓa nùpua ɓúi na à và ho, ò orén wà van le khúúí. ² Pàahú na ho èréréen wee be yi, ó o tonkaa mí ton-sá nì-kéní le o va ɓa nùpua mu cón le ɓa khé bìo bìo sà mí yi à na. ³ Á ɓa nùpua mu vaá han wo á díá ó o wà lè mí ní káamáa. ⁴ Ó o mǎhú ɓànsò bíníá tonkaa mí ton-sá veere. Á wón ɓa vaá vúaana vúaana núhú, à ɓa là là a. ⁵ Ó o mǎhú ɓànsò tín pá bíníá tonkaa nì-veere. Á ɓa vaá bó wón. Lé kà sɪ ɓa wó lè ɓa ton-sáwá cèrɛɛ na ó o mǎhú ɓànsò tonkaa. ɓa ɓúi ɓa han, à ɓa ɓúi ɓa bó. ⁶ O mǎhú ɓànsò za na ó o bò mí tàká wán lé yia wáa ká a cón. Á wón lé yia ó o tonkaa, ò o wee leéka: Ī za wón ɓa à kònbi. ⁷ Bìo ɓa nùpua mu yèrè dá a wán, á ɓa wee bío mín yi: «Yia lua kà lé yia á ho mǎhú bìo khí sɪ yi. Mi wa ɓúe o á ho mǎhú bìo wáa à sɪ wen.» ⁸ Á ɓa hínnon wìira a za mu bó, á lá léè lèera díá lè ho soró mún.» ⁹ Ó o Yeesu wáa tùara ɓa yi: «Lé mu yén á ho mǎhú ɓànsò wáa à wé? Ò o ò ɓuen ɓueé ɓúe ɓa nùpua mu, ká a cà nì-vio á à kúee mí mǎhú mu yi. ¹⁰ Le bióni na kà á mi so diñ yí kàráanna le Dónbeenì bióni vüahú yi yí mɔn le?

«Le huee na ba so-sowa fù pǎ día lé dìo
hǎa buée buan ho soró dǐnǎ.

¹¹ Bìò kà lé bìò ó o Núhúso Dónbeenì wó,
mu lée bè-tente wa yèn-dǎnì yì.^{††}»

¹²Ba *zuifūwa júnása wee cà biò ba a
dín wán á à wìiráa o Yeesu, lé biò ba zū
le lé barén á le wàhiire mu wà bò wán.
Èe ká biò ba zána ba zàamáa, á ba díá wo
à ba wà.

Ho làn pó cǎl ó à na
ho Oroomu bée yi bìo

(Matiye 22.15-22; Luki 20.20-26)

13 Bún món á ba tonkaa ba *Farizīewa
nùwā yen búí là a *Heroode kuure nùpua
nùwā yen búí o Yeesu cón le ba buee tù

††12:11 Mi loñ Lení vũahũ (Psaumes) 118.22-23

wo yi, à yíráa o níí bua yi. ¹⁴ Á ɓa buée bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, wa zū le fo wee mì ho tūiá. Fo yí máa zǝn nùpue. Fo mún yí máa kà nùpue yìo. Bìo le Dón-beenì le ɓa nùpua wé bua lè mĩten lé bún ɓàn kàránló binbirì á fo wee na. Àwa, á ũ bío na wen. Wa làndá yi á ho lànpó ko ho wé cā na ho Oroomu kōhú bée yi lée, tàá mu yí ko làa wéró? Wa ko wa wé cā ho lée, tàá wa wé yí cā ho?» ¹⁵ Ó o Yeesu zūna le bio ɓa lon binbirì á ɓa yí bía. Ó o wáa bía nɔn ɓa yi: «Mí wí mi khúaa í jii yi à yíráa í níí bua yi le we? Mí cà le wén-hǝnló búí na mii le í loń.» ¹⁶ Á ɓa cà le buée nɔn wo yi. Ó o Yeesu túara ɓa yi: «Ho yahó lè le yèni na wí le wén-hǝnló mu wán á wée te?» Á ɓa bía: «Lé ho Oroomu bée.» ¹⁷ Ó o Yeesu wáa bía nɔn ɓa yi: «Àwa. Bìo sà ho Oroomu bée yi à mì na mu wo yi. Ká bìo ɓèn sà le Dónbeenì yi à mì na mu le yi.» Á ɓa wó coon bìo ó o bía bìo yi.

Ba nì-hía vèeró bìo

(Matiye 22.23-33; Luki 20.27-40)

¹⁸ Ba *Sadusíewa lé bía le ɓa nì-hía máa vée. Wizonle búí, á ɓa búí á buée bó a Yeesu yi á túara a yi kà: ¹⁹ «Nì-kàránlo, bìo ó o *Mɔyíize túara heníá nɔn wen lé bìo kà: «Hen ká a búí yan mín háa á húrun ò o yí yú za làa wo, á ɓàn za ko ò o fé ɓàn háa ya à te ɓa zàwa yi mín za mu yèni yi.» ²⁰ Àwa. Ka lòn nùpua nùwā hẹ̀nɔn búí yánkaa lée zàwa síi. Ó o ya-hón so yan mín háa á húrun ò o yí yú za làa wo. ²¹ Ó o ɓun níí so fó a maháa mu yan á húrun ò o yí yú za làa wo. Lé bún ó o tĩn níí so bìo mún wóráa. ²² Ba mí nùwā hẹ̀nɔn yan wo bèenia á húrunka ò o búí yí yú za làa wo. Mu ɓàn véenfi ó o háa mu mún húrun. ²³ Àwa. Nònzon

na ɓa nì-hía á à vée yi ó o háa mu bìo á à sĩ a yén yi? Bìo ɓa mí nùwā hẹ̀nɔn mahá yan wo bèenia.» ²⁴ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mí wee víini miten. Í bía bún lé bìo mì yí zū le Dónbeenì bíoni vūahú bíoní kúará. Mí mún yí zū le le Dónbeenì dà bìo búenbúen wee wé. ²⁵ Mu bon. Ba nì-hía khíi vèera á ɓa báawa lè ɓa háawa máa bini máa ya mín. Ba á ɓonmín lè le Dónbeenì wáayi tonkarowà ho wáayi. ²⁶ Ba nì-hía vèeró dání yi á mì so diñ yi kàrána ho lahó na wee bío le vǝndè-za na ho dōhú wí yi bìo o Mɔyíize vūahú yi yí mɔn le? Mu túara bún le le Dónbeenì bía nɔn o Mɔyíize yi: Ānén lé o *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu ɓàn Dónbeenì.» ²⁷ Ó o Yeesu wáa bía: «Le Dónbeenì lé bía yìo wí lua ɓàn Dónbeenì ká le yínɔn nì-hía ɓàn Dónbeenì. Mí sòobáa wee víini miten dà.»

Le Dónbeenì làndá na bìo here po hĩa ká

(Matiye 22.34-40; Luki 10.25-28)

²⁸ Ho *làndá bìo zéenilo búí já ɓa wàanfi. Ó o mɔn ò o Yeesu bía se nɔn ɓa Sadusíewa yi ó o vá buée bó a yi ò o túara a yi: «Le Dónbeenì làndáwá búenbúen tíahú á lé ho yén bìo here po hĩa ká?» ²⁹ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Le Dónbeenì làndáwá yi á hĩa ká lé hĩa bìo here po hĩa ká: «*Isirayeele nìpomu, jí bìo kà: Wa Núhúso Dónbeenì lé o Núhúso mí dòn. ³⁰ Fo ko à ũ wań ũ Núhúso Dónbeenì lè ũ sīi búenbúen, lè ũ mánákà búenbúen, lè ũ yilera búenbúen, lè ũ pánká búenbúen.» ³¹ Hĩa sà ho yi lé hĩa kà: «Fo ko à ũ wań mí ninza làa bìo fo waráa ũten bìo síi.» *Làndáwá na kún bìo here á po hĩa bìo ɓun na kà hǝn mía.» ³² Á ho làndá bìo zéenilo wáa bía

‡12:19 Mi loń Làndá zéenfiló vūahú (Deutéronome) 25.5-6

¶12:26 Mi loń Léro vūahú (Exode) 2.6

§§12:30 Mi loń Làndá zéenfiló vūahú (Deutéronome) 4–5

*12:31 Mi loń Levii nùwā vūahú (Lévitique) 19.18

nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo mu se, bìo fo bía lé ho tũíá. O Núhúso lé le Dón-beenì mí dòn. Dónbeenì búí kũn mía ká mu yínɔ́n lerén. ³³ À wań le Dónbeenì lè ù sīi búenbúen, lè ù yilera búenbúen lè ù pánká búenbúen, à mún wań mí ninza lè úten bìo sīi, bún sũaaní mu hāmu na ɓa wee wé na le Dónbeenì yí lè ɓa bà-kũio na ɓa wee ya lè le muini na le Dón-beenì yí.» ³⁴ Ó o Yeesu mɔn ò o nìi mu bía ɓa bè-zũnflowà bíoní ó o bía nɔn wo yi: «Hen làa cīínú ká fo ò keń le Dón-beenì bá-zàmu yí.» Bún mɔn ó o búí wáa yí bīnía yí khà mīten yí tũara a yí làa bìo búí.

Yia le Dónbeenì mɔn lera bìo

(Matiye 22.41-46; Luki 20.41-44)

³⁵ Mu wó ká a Yeesu wee kàrán ɓa nùpua le *Dónbeenì zī-beenì yí, ó o tũara bìo kà: «Ho *làndá bìo zéenflowa dà a wé kaka a bíoráa le yia le Dónbeenì mɔn lera lé o *Daviide mɔnmàní? ³⁶ Lé bìo ó o *Daviide mí ɓeere á le Dónbeenì Há-círí wó ó o bía bìo kà:

«O Núhúso Dónbeenì bía nɔn ĩ Núhúso yí:

Buee keení ĩ nín-tiání fúaa ká ĩ búrá ũ zúkúsa ũ tá á ũ bò ũ zení wán.†»

³⁷ «Bìo ó o *Daviide wee ve yia le Dón-beenì mɔn lera le mí Núhúso. Ó o wé o Núhúso ká a mún pá à wé o mɔnmàní kaka?» Ba zàamáa wee jí a Yeesu cɔ́n lè le sī-wɛɛ.

Mi yí wé lè ho làndá bìo zéenflowa bìo

(Matiye 23.1-36; Luki 20.45-47)

³⁸ Bìo ó o Yeesu wee kàrán ɓa zàamáa ó o wee bío na ɓa yi: «Mi yí wé lè ho *làndá bìo zéenflowa bìo. Bán na wa hā báká-beera zíló à wé héekearáa. Ba wi ɓa nùpua wé tēení ɓa yí lè le kōnbii ɓa zàamáa fēmínló lara yí. ³⁹ Ba *zúífũwa kàránló zīnī yahón kanmúiní lè ho dínló

díiní keenínia na seka á ɓa wé hueeka keení yí. ⁴⁰ Ba wee khà ɓa maháawa à fé níi bìo búenbúen. Ba mún wa ho fíoró na túee wéró à wé lè ɓa téréenna. Barén cítíi khíi wee here le Dónbeenì cɔ́n.»

O mahá-khenii hāmu bìo

(Luki 21.1-4)

⁴¹ O Yeesu kará le *Dónbeenì zī-beenì hāmu ɓonkonì nísání á wee loń bìo ɓa zàamáa wee kúeeráa le wárí le yí. Ho nàfòró ɓànsowà cèrɛɛ wee ɓuee kúee le wárí na boo. ⁴² Mahá-khenii búí mún ɓuee kúaa mí tōmɔnwà bìo jun. ⁴³ Ó o Yeesu wáa von mí nì-kenínia á bía nɔn yi: «Le ĩ mì ho tũíá na mia: O mahá-khenii na kà bìo na ó o kúaa á boo po bía ká búenbúen bìo. ⁴⁴ Lé bìo le wárí na ɓa búenbúen wó lè mu hāmu lé dìo ɓa yí puunía. Ò orén lè mí khemu, ò o pá kúaa bìo wi o cɔ́n búenbúen na ó o lá wé è dí.»

Ho díimíná véró là a

Nùpue Za ɓuenló bìo

(Matiye 24.1-44; Luki 21.5-33)

13 Bìo ó o Yeesu zoó ló le *Dónbeenì zī-beenì lún yí, ó o nì-kenínia nì-kení bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, hā huua na kà ɓèntín seka, á hā mún ɓuaaka. Hā soni dāamu yàá!» ² Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo mɔn hā dāamu lon? Èe ká huee khíi máa keń mí ninza huee wán. Mu búenbúen khíi fi.»

³ Bún mɔn ó o Yeesu yòò kará hā Olivewa vīnsiá ɓúee wán á sánsáa le Dón-beenì zī-beenì. Ó o Piere là a Zaaki là a Zān là a Āndere na wi làa wo mí dòn á tũara a yi: ⁴ «Lé ho pàahú yén á mu bìo mu ù wé yi? Á lé mu bìo yén khíi zéení le mu wéró pàahú dɔ́n?» ⁵ Ó o Yeesu wáa bía nɔn ɓa yi: «Mi pa miten bìo. Mi yí día le nùpue khà mia. ⁶ Nùpua cèrɛɛ khíi ɓuen ĩ yèni yí á à bío: «Ĭ lé o Krista.» Ba à khà nùpua cèrɛɛ á à vīnī. ⁷ Ká mi khíi

†12:36 Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 110.1

wee jí hã hĩa táró sã, hĩa lúio yi làa hĩa khèra làa mia à mi yí le mi yiwa dé, lé bìo á búnn bìowa so ko mu wé ho yahó. Ká búnn dèenía máa wé ho díímíná véro.⁸ Ho síí búí khíí wé è lé vaá fi là ho síí veere. Á ho kòhú búí khíí wé è lé vaá fi là ho kã-veere. Ho tá dèkéro khíí wé hã làa búí yi. Á le hĩni khíí lé. Mu ù wé làa bìo o há-sâniso sání vĩa wee wé búákáraa bìo síí.

⁹ «Èé ká minén pa miten bìo. Ba nùpua khíí wé è ìua mia á à varáa ho pànká òansowà cón á bán vaá cítí mia. Ba wé è ha mia òa *zúífùwa kàránlò zĩnĩ yi. Ba wé è ìua mia á vaá òĩnĩ hã kãna júnáa là òa bá-zàwa yahó bìo mi tà mìl bìo yi. Lé búnn mi ì bè yi á à zéénínáa ì bìo làa ba.¹⁰ Mu bon, sání ho díímíná vé, á le Dónbeenì bín-tente ko le bue à na hã sííwà búenbúen yi.¹¹ Hen ká òa khíí wé wíikaa mia á òuan vannáa le cítí yi à mi yí le mi yiwa fèn dè bìo mi vaá bío bìo yi. Hón pàahú so yi á hã bíonĩ na à bío ò na mia lé hĩa à mi bío. Lé bìo á hã máa lé minén mi beere yi. Mu lé le Dónbeenì Hácírĩ á à dé hã mi pinĩ yi.¹² Ba nùpua búí wé è dé mín kùrú zàwa á à na òa à búé. Hàrí òa maáwà búí á à wé mu bàn síí là mí zàwa. Ba zàwa búí mún ò hĩnĩ mín maáwà wán, á à na òa òa à búé.¹³ Ba nùpua búenbúen á à jin mia bìo mi tà mìl bìo yi. Ká yĩa màhá hã mí síí fúaa mu véení, wón á à fen.

¹⁴ «Mi khíí mi mu bè-sũmúí* na wee yáa mu bìo ká mu wi hen na mu yí ko mu keń yi. (Yĩa wee kàrán bìo ká à zũn mu kúará sese.) Hón pàahú so yi ká bĩa wi ho Zudee yi à bán lùwĩ yòo hã búaa.¹⁵ Yĩa á à keń mí zĩ lòho yí ko ò o lii zoo lá bìo búí.¹⁶ Yĩa á à keń hã mana yi mu pàahú yí ko ò o bĩnĩ òa à lii lá mí kánbun mí zĩ.¹⁷ Ho yéréké khíí sá òa há-sèenasa là òa há-jàawa yi mu zòn.¹⁸ Mi fio le

Dónbeenì yi à mu bìowa mu wéró yí lì hã yio yi.¹⁹ Lé bìo ho pàahú mu bàn lòn-bee á à wé òúaa á à pòĩ dìo khíina. Hàrí ho díímíná jùhú búaró pàahú na le Dónbeenì léra mu bìo búenbúen yi à buee búé ho zuia yi, á le lònbee mu síí yí kera yí mòn. Á le bàn síí mún máa bĩnĩ máa keń hùúu.²⁰ O Nùhúso lá yí khò le lòn-bee mu wizoonĩ yi, á nìi woon lá máa kànĩ. Ká à màhá khò hã yi òa nùpua na ó o hueekaa à òa wé làa wo bìo yi.²¹ Ká a búí bĩa nòn mia ká síí: «Mĩ loĩ. Lé o *Krista na hen, tàá nín-yĩa vaá hen», à mi yí tà mu.²² Mu bon, òa Kristawa là le Dónbeenì jĩ-cúa fèrowà na bìo yí bon khíí keń. Ba à wé mu yéréké bìowa là mí sííwà na ká là mu wee zéénĩ le Dónbeenì pànká á à vĩnínáa òa nùpua. Hàrí bĩa le Dónbeenì hueekaa ká mu lá dà à wé, á òa mún ò vĩnĩ bán.²³ Àwa. Á minén cén pa miten bìo. Ì fèra bĩa mu búenbúen nòn mia wó.

²⁴ «Le lònbee khíilò mórdén á òe wii á à dé mí yuumu.

Ho pĩihú khoomu máa bĩnĩ máa keń.

²⁵ Hã mànàayio á à kùenka à lii.

Bìo òuan ho wáyĩ bìowa òĩnĩa búenbúen á à dèké.»[¶]

²⁶ Hón pàahú so yi á òa à mi a Nùpue Za búenlò hã dùndúio wán là mí òánlò là mí cùkú beenì.²⁷ O khíí tonka le Dónbeenì wáyĩ tonkarowà ho tá kónbúaa bìo náa yi là ho díímíná búenbúen yi á òa a ve bĩa le Dónbeenì hueekaa á à kúee mín wán.

²⁸ «Mi loĩ ho *fikíyee vĩndèe bìo le wee wéráa. Hen ká le bàn lakara hĩa wee nàma á wee sà mí vòn-yórowà, se mi zũ le ho vlohó tèrò òn.²⁹ Lé làa búnn síí ká mi khíí wee mi mu bìowa mu wéró, à mi mún zũn le o *Nùpue Za búenlò sùaràa. O òa búen máa khí.³⁰ Le ì mì ho tũiá na mia: Ho pàahú na ká nùpua máa hí máa vé ká búnn bìowa so búenbúen yí wó.

*13:14 Mi loĩ Daniyeele vūahú 9.27; 11.31; 12.11

¶13:25 Mi loĩ Ezayii vūahú 13.10; 34.4

³¹ Ho wáayi lè ho tá khúí vé, ká ì bióní hǎn n̄ kén bín fée. ³² Nii woon yí zū ho díímíná véro wizonle lè ho pàahú máa zééní. Le Dónbeenì wáayi tonkarowà yí zū mu, hàrì le Dónbeenì Za mí bære yàá pá yí zū mu. O Maá mí dòn lé yia zū mu.

³³ «Mi pa miten bìo. Mi yí wé lòn nùpua na dūma. Lé bìo mi yí zū ho pàahú na mu ù wé yí. ³⁴ Mu bìo ònmín làa bìo kà: Nii búí le mí ì va le khúii. Ó o kàrà-fáa mí zii mí ton-sáwá yí, á sankaa hà tonni n̄n òn òn lè mí n̄-kéní kéní yí. Bún m̄n ó o bía n̄n o paro yí le o t̄n̄í mí yìo. ³⁵ Minén mún t̄n̄í mí yìo, lé bìo mi yí zū a zii bànso b̄n̄í buenlò pàahú. O dà à buen ziihú tàà tá t̄iáhú, tàà kò-bá-wée yí, tàà ȳn̄b̄í. ³⁶ Ká a khúí d̄ind̄in buara ò o yí buée yí mia ká mi ka lòn nùpua na dūma. ³⁷ Bìo á ì wee bío na mia kà, á yahó s̄á òn nùpua búenb̄uen. Mi yí wé lòn nùpua na dūma.»

**Ba zúifūwa júnása
wee lè o Yeesu wán**

(*Matiye 26.1-5; Luki
22.1-2; Zān 11.45-53*)

14 Wizoní bìo jun wáa ká ho Paaki s̄ánú díró lè ho *búurú na á ja-fini yí dó yí s̄ánú díró yí. Á le *Dón-beenì yankarowà júnása lè ho *lándá bìo zéénílowa wee cà bìo òn òn wé wé è w̄iráa o Yeesu ká mu yí zū, á à na òn òn òn. ² Ba wee bío: «Wa yí dà máa w̄i wo ho s̄ánú díró yí. Ká wa wó mu á òn z̄aamáa á à kánká mu bìo yí.»

**O háa búí kúaa ho jiló o
Yeesu júhú wán**

(*Matiye 26.6-13; Zān 12.1-8*)

³ O Yeesu kera ho Betanii lóhó yí o Sim̄on na h̄ía lé o *b̄ueré n̄i zii. Pàahú na ó o kará wee dí à bún à háa búí buée wee zo, á buan mí díúkó-za búí na wó

lè le huee na òn le alibaatere à ho sú làa jiló búí na s̄amu s̄i. Ho jiló mu òn le náàrè á yàwá here làa s̄òobé. Bìo ó o buée bó a Yeesu yí ó o p̄uina ho díúkó-za mu jii, ò o kúaa ho jiló mu o Yeesu júhú wán. ⁴ Á bìo wi bín búí s̄ia cà. Á òn òn bío mín yí: «Ho jiló na kà yáarò júhú lé mu yén? ⁵ Ho j̄n̄ lá dà à yèé á à yí h̄a wén-h̄aani kh̄iá-t̄n̄ á à sankaa na òn òn-khenia yí.» Á òn lan wee zá làa wo. ⁶ Ó o Yeesu wáa bío: «O háa mu mí dío bìo. Mi wee zá làa wó le we? Bìo ó o wó làa mi á se. ⁷ Ba òn-khenia bán làa mia á à kén mín wán fée. Á pàahú lée pàahú á mi dà wé è wé mu s̄amu làa ba ká mi tà. Èe ká ìn̄én wón máa kén làa mia fée. ⁸ Bìo ó o dà à wé lé bìo ó o wó. O kúaa ho jiló na s̄amu s̄i ì s̄ánia wán à fèn wíokaráa h̄a paráa h̄a n̄ulól. ⁹ Le ì mí ho t̄iáa na mia: Le Dónbeenì b̄in-tente wé buera l̄ue l̄ue yí ho díímíná búenb̄uen yí, á òn òn bío bìo ó o háa na kà wó, á òn òn leéka a bìo.»

O Zudaa wi ò o dé o Yeesu na

(*Matiye 26.14-16; Luki 22.3-6*)

¹⁰ O Yeesu òn-kénia píru jun òn-kéní na òn le Zudaa Isikariote á wá wáa bío òn òn òn yankarowà júnása yí le mí wí à mí dé o Yeesu na òn òn òn. ¹¹ Á bán s̄ia wan wan á dó mí p̄in̄i òn le mí ì na le w̄arí wo yí. Ó o wáa wee cà ho pàahú na ò òn òn òn wé mu yí, á à déráa wo òn òn òn òn.

**O Yeesu wee dí ho Paaki
d̄ínlól lè mí òn-kénia**

(*Matiye 26.17-25; Luki 22.7-14,
21-23; Zān 13.21-30*)

¹² Ho *búurú na á ja-fini yí dó yí s̄ánú díró bàn n̄n-yání wizonle zòh, òn òn òn òn wé f̄iiaa ho Paaki p̄iozàwa yí, ^{**} ó o Yeesu òn-kénia t̄iara a yí: «Lé wen á fo wí à wa waa wíoka ho Paaki d̄ínlól yí?»

§14:5 Mu pàahú á h̄a wén-h̄aani kh̄iá-t̄n̄ lé o n̄pue l̄úlú-k̄uure s̄ámú s̄ánfi.

**14:12 Mi loñ Léró v̄iáhú (Exode) 12.6, 14-20

¹³ Ó o tonkaa mí nì-kenínia nùwā jun á bía non yi: «Mi lén zo ho lóhó yi, á mi zoó sí á nìi búí yahó ká á sò mu jumú lè ho dúuhú. Mi bè o yi, ¹⁴ ká a vaá zon zii na yi á mi bó na le zii mu bānsó yi: O nì-kàránlo le wa tùa foñ: Ho laho ná á ìnén lè ì nì-kenínia á à dí ho Paaki dínlo yi lè ho yén? ¹⁵ O ò zéení la-beenì búí làa mia ho nǎnwíohú yi na sía bàráka wó. Lè bín à mi wíoka wa Paaki dínlo bìo yi.» ¹⁶ Á ba wà vaá zon ho lóhó yi, á zoó yú mu búenbúen làa bìo ó o Yeesu bíaráa mu. Á ba wíokaa ho Paaki dínlo bìo.

¹⁷ Bìo le wii tò, ó o Yeesu lè mí nì-kenínia píru jun fuara. ¹⁸ Bìo ba kará wee dí ó o Yeesu bía: «Le ì mì ho tuiá na mia: Minén na làa mi páanía kará ho dínlo jùhú yi nì-kéní á à dé mi ì na.» ¹⁹ Ó o nì-kenínia yilera lunkaa, á ba wee tũaka a yi lè mí nì-kéní kéní. À yia le: «Mu lé ìnén le?» À yia le: «Mu lé ìnén lé?» ²⁰ Ó o Yeesu bía non ba yi: «Mu lé minén píru jun nì-kéní, yia làa mi páanía wà zoó cì. ²¹ Mu bon. O *Nùpue Za á à hí làa bìo le Dónbeenì bíonì vūahú bíaráa mu. Ká yia mǎhá nǎi ì bè mu á ho yéréké è zo jùhú. Bānsó yáa lá yí ton se mu súaani.»

(Matiye 26.26-30; Luki

22.15-20; 1 Korente 11.23-25)

²² Bìo ba wee dí, ó o Yeesu lá ho búurú á dó le Dónbeenì bàráka. Ò o wee cèeka ho na mí nì-kenínia yi ká à bío: «Mi fé là, hón lé ì sǎnía.» ²³ Ò o bíní lá le juuní dèe na ho *divén wi yi ò o dó le Dónbeenì bàráka. Ò o non ho ba yi á ba búenbúen jun. ²⁴ Ò o bía non ba yi: «Dén lé ì cǎni na wíokaa wee zéení le Dónbeenì páaní na le bò bìo, dén lé ì cǎni na kúará ba nùpua cèrèe bìo yi. ²⁵ Le ì mì ho tuiá na mia: Ì máa bíní máa ju divén hùúu fúaa ho pǎahú na á ì kǎi ju ho bǎn bè-fia yi le Dónbeenì béenì yi.» ²⁶ Bún mǎn á ba sía

ho sǎnú lení, à ba wà yòora hǎ Oliivewa vǎnsia búee wán.

O Yeesu bía le o Piere á à pí mí bìo

(Matiye 26.31-35; Luki

22.31-34; Zǎn 13.36-38)

²⁷ O Yeesu bía non mí nì-kenínia yi: «Mi búenbúen á à lùwí ì día mi. Làa bìo le Dónbeenì bíoraa mu mí bíonì vūahú yi ká sí: Ì ì búe o pi-pa á ba pia á à kén-ná à lén ñ va hǎ làa búenbúen.»^{††} ²⁸ Èe ká ì vèeró mǎn, á ì ì dí mí yahó vaá pa mia ho Kalilee kǎhú yi.» ²⁹ Ó o Piere bía: «Hǎrí à bía ká búenbúen pí ũ bìo, á ìnén wón máa pí mu hùúu.» ³⁰ Ó o Yeesu bía non wo yi: «Le ì mì ho tuiá na foñ. Ho tǎnǎn-kéní na ká yi, sǎni ò o kò-bée wá hǎ cúa-jun, bún ká ùnén bía le fo yí zū mi á dǎn hǎ cúa-tǎn.» ³¹ Ó o Piere pá bínía wíokaa tǎina mí bíonì yi: «Ì máa bío le ì yí zū fo máa mi hùúu, hǎrí ká ì ko à ì hí làa fo.» Á ba nì-kenínia na ká búenbúen bía mu bìo dà-kéní mu.

O Yeesu flora ho Zetesemanii yi

(Matiye 26.36-46; Luki 22.39-46)

³² Bún mǎn á ba wà vaá dǎn le lùe búí na ba le Zetesemanii. Ó o Yeesu bía non mí nì-kenínia yi: «Mi kǎnì hen le ì lén vaa fio.» ³³ Ò o fó a Piere là a Zaaki là a Zǎn á bòráa. O búakáa zǎna á yi wee dè ³⁴ ó o bía non ba yi: «Ì hǎcírí yáara dàkhíina. Ì ka le ì máa fen. Mi kǎnì hen, á tǎnì mi yò.» ³⁵ Bún mǎn ó o wǎa vá van cǎnú, á vaá líf búrá ò o flora le ká mu dà à wé, à le lònbee na ká à yí yí mí. ³⁶ O bía bìo ká: «Ì Máa, fo dà bìo búenbúen wee wé. Yí le le lònbee na ká à yí mi. Èe ká mu yí wé ìnén sǎi bìo. Le ùnén lé yia sǎi bìo à wé.» ³⁷ Ò o bínía fuara mí nì-kenínia cǎn á buée yú ba à mu dǎmu bó ba. Ó o bía non o Piere yi: «Simǎn, dǎmu bó fo le? Fo yí dà máa tǎnì ũ yio hǎrí le lèrèrè dà-kéní yi le? ³⁸ Mi fǎnì mí yio à wé

^{††} 14:27 Mi loñ Zakari vūahú 13.7

fio bèra a na à mi yí zo mu bè-kora wéro yi. O nùpue sîi wee wé vá mu bè-tente wéro yi, ɛ́ ká ho pànká na ó o ò wé làa bún lé hía mía.»³⁹ Ó o tîn wíokaa khèra vaá flora ò o bía hā bióní dà-kéní mu.⁴⁰ Bún món ó o bíní buara mí nì-kenínia cón á buée yú ba à mu dāmu bó ba. Ba yí dànná yí fáníá mí yò. Á bìo ba wáa à bío á à na a Yeesu yi á ba yí zū. ⁴¹ Bìo ó o Yeesu wá á bíní buara mún cúa-tîn ní yi, ó o buée bía nɔn ba yi: «Mi pá dūma wee vūnka lon? Mu wáa vó. Ho pàahú dñn. O *Nùpue Za á ba à dé ba bè-kora wérowà ní yi. ⁴² Mi híni wa lén. Yia á à dé mi ì na buée dñn.»

Ba wíira a Yeesu

(Matiye 26.47-56; Luki 22.47-53; Zān 18.3-12)

⁴³ Pàahú na ó o Yeesu wee bío yi, à bún ò o Zudaa buée dñn. O lé ba nì-kenínia pírú jun nì-kéní. Ba zāamāa na bò làa wo á buan hā khà-túa là hā búaa. Bia tonkaa ba lé le *Dónbeenì yankarowà júnása là ho *lándá bìo zéénílowa là ba nì-kía. ⁴⁴ O Zudaa, yia á à dé o Yeesu mu á à na, á zééní bìo ba zāamāa á à zūfínáa wo. O bía: «Í hía vaá tēéní nùpue na yi là le kònbii, se wón lé yia mi wee cà. Á mi wáa wii wo à bua sese lēnnáa.» ⁴⁵ O Zudaa buée dēnii ó o wá vaá bó a Yeesu yi ò o bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo.» Ò o tēéní wo yi là le kònbii. ⁴⁶ Á bia làa wo bò mín wáa wíira a Yeesu. ⁴⁷ Á ba nì-kéní búii dò mí khà-tóní á hà là le *Dónbeenì yankarowà júnúso beenì ton-sá nì-kéní jikāahú kúio. ⁴⁸ Ó o Yeesu bía nɔn bìo wá buée wii wo yi: «Mi so lá ko à mi bua khà-túa làa búaa à buée wíiraa mi le? Í lée nì-káanii le? ⁴⁹ Í làa mia lá wee kēn mín wán túntún, á wee kàrán ba nùpua le *Dónbeenì zī-beenì lún yi á mi yí wíira mi. ɛ́ ká mu wó kà, à le Dónbeenì bióní vūahú bìo jii síráa.»⁵⁰ Ó o

nì-kenínia búenbúen wáa lùwa wá à ba día a. ⁵¹ Yàronza búii lé yia bò a Yeesu yi. Lée bunló mí dòn wí o wán. Ba le mí ì wii wo, á ba buan o bunló yi, ⁵² ó o kueera ho día, ò o lùwa wá mí káamāa.

O Yeesu ba buan vannáa ba tuiá feerowà yahó

(Matiye 26.57-68; Luki 22.54-55, 63-71; Zān 18.13-14, 19-24)

⁵³ Bún món á ba buan o Yeesu vannáa le *Dónbeenì yankarowà júnúso zii, hen na ba yankarowà júnása là ba nì-kía là ho *lándá bìo zéénílowa búenbúen kúaa mín wán yi. ⁵⁴ O Piere khèra bò a Yeesu món. O buée zon ba yankarowà júnúso lún yi, á zoó páanía kará là ba parowà á wee huee ho dñhú. ⁵⁵ Ba yankarowà júnása là ba *zúifùwa tuiá feerowà búenbúen wee cà bìo ba à koonínáa o Yeesu yi á à bè yi ì sínínáa o júnú á à na ba à búe. Ká ba màhá yí yú bìo búii. ⁵⁶ Nùpua cèrèe wee buée fúaa hā sabíoní o jii, ká ba màhá wee bíní kán mín. ⁵⁷ Á ba nùwā yén búii wáa hínnon koonía o yi là le sabéré na kà: ⁵⁸ «Wa já ò o bía le mí ì fio le Dónbeenì zii na ba nùpua son, á à bíní ì so le búii hā wizooní tîn yi ká dén á nùpua máa so.» ⁵⁹ Hàrì bún á ba yàá pá wee kán mín wán. ⁶⁰ Á ba yankarowà júnúso wáa lii hínnon yòó dñn ba búenbúen yahó ò o tùara a Yeesu yi: «Bìo ba nùpua wee bío ù dñn yi á fo le fo máa bío dēe búii yi le?» ⁶¹ Ó o Yeesu cèkè ò o dñn. Á ba yankarowà júnúso wíokaa tùara a yi: «Le ùnén lé o Krista, le Dónbeenì na wa wee khòoní za le?» ⁶² Ó o Yeesu bía: «Ūuu, í lé orén. Mi búenbúen á à mi a *Nùpue Za ká a kará le Dónbeenì na dà mu bìo búenbúen nín-tiání. Mi mún khii mi a ká a kará hā dundúio wán bò ò buen.††» ⁶³ Á ba yankarowà júnúso wáa lèekaa mí dà-zínii lé bìo mu vá a yi dàkhíina, ò o bía: «Wa màkóo

††14:62 Mi loñ Daniyele vūahú 7.13

wáa mía seéràsa yi. ⁶⁴Hã bín-kora na ò o mà leéra le Dónbeenì yi á mi já. Áwa, á lé mu yén á mi wee leéka?» Á ɓa búenbúen le o wó khon ó o ko ò o búe. ⁶⁵Ba nùwā yen zàwa búí ɓa tíahú á búakáa wee khàani kúee o Yeesu wán. Ba pon o yahó yi à ɓa wee vúaa wo lè mí nín-kuio ká ɓa à tùa wo yi le o zééní yia wó mu làa wo. Le *Dónbeenì yankarowà púhúso lún parowà fò a, á wee dé sàarà yi.

O Piere pá a Yeesu bìo

(Matiye 26.69-75; Luki 22.56-62;

Zān 18.15-18, 25-27)

⁶⁶Pàahú na ó o Piere pá líf wi ho lún yi, à búnn le Dónbeenì yankarowà púhúso beenì ton-sá háawa nì-kéní búí buée dñ. ⁶⁷Bìo ó o mɔn o Piere ò o wee huee ho dñhú, ó o wíokaa loína a yi sese ò o bía: «Ūnén mún lá wi là a Nazareete nìi Yeesu mu.» ⁶⁸Ó o Piere pá mu ò o bía: «Bìo á fo wee bío ká á ì yí zū.» Búnn mɔn ó o wà vaá báníá dñn ho lún zūajii. [Ó o kò-bée wá.] ⁶⁹Bìo ó o ton-sá háa mu mɔn o vaa báníló, ó o wee bío làa bìa wi bín: «O nùpue na ká lé ɓarén nì-kéní búí.» ⁷⁰Ó o Piere tín pá. Mu yàá yí míana, à búnn à bíá wi bín tín bíá nɔn o Piere mu yi: «Ho tùiá poni. Fo lé ɓarén búí. Ūnén mún lé o Kalilee nìi.» ⁷¹Ó o Piere wáa bíá: «Ká ì fà sabéré à le Dónbeenì le ì mi mu. Ì ì báa mu pii wán, o nùpue na mi wee bío bìo á ì yí zū.» ⁷²Hón pàahú so yi ó o kò-bée wá há cúa-pun níí. Ó o Piere hácírfí màhá bíníá ɓuara bìo ó o Yeesu fù bíá làa wo yi wán: «Sáni ò o kò-bée wá há cúa-pun búnn ká ūnén pá le fo yí zū mi á dñn há cúa-tín.» Ó o Piere wáa wee wá.

Ba ɓuan o Yeesu ɓuararàa o Pilaate cón

(Matiye 27.1-2, 11-14; Luki

23.1-5; Zān 18.28-38)

15 Le yìnbíi bùirìi á ɓa *yankarowà púnása, lè ɓa nì-kía, lè ho *làn-

dá bìo zéénílowa, bán búenbúen na lè ɓa *zúífùwa tùiá feerowà á kúaa mín wán, bèra a na à ɓa bío tè bìo dà-kéní wán. Ba can o Yeesu, á ɓuan ɓueé nɔn o *Pilaate yi. ²Ó o Pilaate tùara a yi: «Lé ūnén lé ɓa zúífùwa bée le?» Ó o Yeesu bíá nɔn wo yi: «Fo bíá mu.» ³Ba yankarowà púnása wee kooní a Yeesu yi làa bìo cèrèe. ⁴Ó o Pilaate wíokaa tùara a yi: «Fo le fo máa bío dèe le? Bìo ɓa wee bío ù pii á fo yí máa jí le?» ⁵Ká a Yeesu màhá yí bíníá yí bíá dèe. Búnn wó a Pilaate coon.

Ba le o Yeesu ko ò o búe

(Matiye 27.15-26; Luki

23.13-25; Zān 18.39–19.16)

⁶Hen ká ho *Paaki sánú sansan dñn, ò o Pilaate lén o kàsó nìi búí díá, yia ɓa zàamáa le o díá. ⁷Mu ù wé à nìi búí na ɓa le Barabaasi páaníá wi ho kàsó yi lè ɓa búí na làa wo káa á fò a nìi búí. ⁸Á ɓa zàamáa wáa wà van o Pilaate cón á vaá wee fio wo ò o wé bìo ó o lá wee wé na ɓa yi. ⁹Ó o Pilaate bíá nɔn ɓa yi: «Mí wi à ɓa zúífùwa bée lé yia à ì díá le?» ¹⁰O Pilaate zū kénkén le ɓa yankarowà púnása dó a Yeesu nɔn mí yi lé bìo le yandee wi ɓa yi o bìo yi. ¹¹Ká ɓa yankarowà púnása màhá sùkúra ɓa zàamáa le ɓa fio o Pilaate cón le o Barabaasi lé yia ò o díá. ¹²Ó o Pilaate wíokaa tùara ɓa zàamáa yi: «Lé mu yén mi le ì wé làa yia mi wee ve làa zúífùwa bée?» ¹³Á ɓa wee bío na a yi ká ɓa a wāamaka: «Búee wo ho *kùrùwá wán ò o hí.» ¹⁴Ó o Pilaate tùara ɓa yi: «O wékhe lé ho yén?» Á ɓa yàa wíokaa wee wāamaka pɔnpɔn: «Búee wo ho kùrùwá wán ò o hí.» ¹⁵O Pilaate wi ò o wéé ɓa zàamáa sīi, ó o lera o Barabaasi díá, ò o le ɓa ha a Yeesu lè há làbàaní, ò o nɔn wo le ɓa búee ho kùrùwá wán.

Ba dásíwá wee zùañka a Yeesu yi

(Matiye 27.27-31; Zān 19.2-3)

¹⁶Á ɓa dásíwá ɓuan wo zonnáa ho *Zudee kōhú bée lún yi, à ɓa von mí

ninzàwa na ká búenbúen. ¹⁷ Ba zíníá o Yeesu lè le dà-muhú, á tá ho kírí lè hã kíkara á dó a jùhú yi. [¶] ¹⁸ Bún món á ba wee tēnì a yi kà: «*Zúífúwa bée, foó!» ¹⁹ Ba wee vúaa o jùhú lè le káani, á wee khàani kúee o wán ká ba à fàrá mí nɔnkópúná wán à lii búrá a yahó. ²⁰ Bìo ba zùáńka wo yi vó, á ba tera le dà-muhú o wán, à ba zíníá wo là a kùrú sĩa. Bún món á ba fuan wo lóràa ho donkíahú á wà lée búee ho *kùrùwá wán.

Ba búaa o Yeesu ho kùrùwá wán

(Matiye 27.32-44; Luki 23.26-43; Zān 19.17-27)

²¹ O Sireena nìi Simɔn na lé o Alekisān-dere là a Urufuusi bàn maá, á ló hã mana yi bò ho wǎhú bueé wee khíí, á ba dásíwá bueé kíkáa yi le o fé o Yeesu kùrùwá pì. ²² Ba fuan o Yeesu vannáa lahó búí na ba le Kolokota yi, bún kúará le «jún-bòkuee lahó.» ²³ Ba lùnkāa ho *divén lè mu bìo búí na ba le mîrè á wi ba na a Yeesu yi ò o ju, ká a màhá yí jun mu. ²⁴ Bún món á ba búaa wo ho kùrùwá wán. Ba le mí ì sankā a sǐ-zíníá á ba wó le jún-sini bìo à zūnnáa dìo á à sǐ yia làa yia yi. ²⁵ Le wi-bee pàahú lé bìo ba búaa wo yi ho *kùrùwá wán. ²⁶ Bìo ba túara le dēe wán, bìo wee zééní bìo nɔn ba búaarāa wo lé bìo kà: «Zúífúwa bée.» ²⁷ Ba mún búaa ba nì-wàanna nùwā jun búí là a Yeesu. O nì-kéní wi là a nín-tǎnì ká a nì-kéní wi là a nín-káahó. ²⁸ [Bún wó à le Dónbeenì bióni vūahú bióni na kà a jii sí: «Ba mà a dó ba nì-kora tíahú.】^{§§} ²⁹ Ba nùpua na wee khíí làa bín wee kìbón mí júná ká ba a là a. Ba wee bío: «Fo yí mɔn mu le. Ūnén na lá le fo ò fío le *Dónbeenì zī-beenì á à bǐnì ì so le bàn dà-veere hã

wizooní bìo tǐn yi, ³⁰ wáa fení ūten. Lii ho *kùrùwá wán le wa loń.» ³¹ Le *Dón-beenì yankarowà júnása lè ho *lándá bìo zéénílowa mún wee yáa mí jíní yi na a yi ká ba a bío làa mín: «O fenía ba búí ò orén màhá yí dà máa fení mítén. ³² Le o Krista, o *Isirayeele bée, à lé ho kùrùwá wán lii. Ká wa mɔn mu á wa à dé wa sĩa wo yi.» Bìo páníá búaa hã kùrùwá wán là a Yeesu bán mún wee là a.

O Yeesu hómú

(Matiye 27.45-56; Luki 23.44-49; Zān 19.28-30)

³³ Le wii yòo fàráló pàahú á ho kǎhú búenbúen dǐndǐn wó le tǐbírí. Mu míana fúuu fúaa le wi-háarè. ³⁴ Le wi-háarè mu pàahú, ó o Yeesu bía bìo kà pǎn-pǎn: «Eloyii, Eloyii, lama sabatanii?» Bún kúará le «Wàn Dónbeenì, wàn Dón-beenì, fo pá mi díá le we?» ³⁵ Á bà wi bín nùwā yen búí ná mu á ba bía: «Mi loń, o wee ve o *Elii.» ³⁶ Á ba nì-kéní búí lùwa vaá lá le dēe búí na wee kùiní mu jumu á zǐfra mu bè-jia yi á can le búaa hiire jii yi á yòo dá a Yeesu yi le o yēe, ò o bía: «Mi dǐn, wa à loń ká a Elii bueé liiní a ho *kùrùwá wán.» ³⁷ Lé bún pàahú ó o Yeesu wāamaa yi pǎnpǎn, ò o húrún. ³⁸ Á ho pǎnsò-beenì na zoó céra le *Dónbeenì zī-beenì á yòo lèera mí tíahú líí ló. ³⁹ Ho Oroomu dásíwá jùhúso na dǐn o Yeesu yahó á mɔn bìo ó o húrunnáa ó o bía: «O nùpue na kà bèntǐn lá lé le Dónbeenì Za binbirì.»

⁴⁰ Háawa nùwā yen búí mún hĩa wi bín á khèra dǐn wee loń. Ba háawa mu tíahú ó o Mari wi yi, yia wee lé ho Makadala lóhó yi. À séení a Mari na lé o Zaaki háy-ónza là a Zozee bàn nu, là a Salomēe. ⁴¹ Ba hĩa wee bè o Yeesu yi ká a wi ho

[¶]**15:17** Ba bá-zàwa lè ba nì-beera lé bìo yánkaa dà hã sǐ-muna wee zǐ. Hã yàwá fù here. Hã kǐrívà ba wee wé, à kúee ba bá-zàwa júná yi à zéénínáa ba bá-zàmú pánká bìo. Ká bìo ba wi ba zùáńka a Yeesu yi, á ba zíníá wo lè ho kánbun muhú á dó hã kíkara kírí o jùhú yi.

^{§§}**15:28** Mi loń Ezayii vūahú 53.12

Kalilee yi á wee séení a. Háawa cèrèè búí mún hía wi ba háawa mu tíahú á bò là a Yeesu buara ho Zeruzaleemu yi.

Ba nùuna a Yeesu

(*Matiye 27.56-61; Luki 23.50-56; Zān 19.38-42*)

⁴² O Yeesu hí-nònzoñ ho zīihú jii, à biò á lé bún zoñ á ba wee wíoka mítén ho *Sabaa biò yi, ⁴³ ó o Zozeefu na wee lé ho Arimatee lóhó yi á buara. O fù lé ba *zúifúwa tuiá fèrowà nì-kéní na ba nín-zàwa wee kónbi. Wón mún lá wee lòní le Dónbeení bégèni láró pàahú. O henía mí sī ò o van o *Pilaate cón á vaá flora a Yeesu nì-hínmu. ⁴⁴ Ká a Pilaate já biò ó o Yeesu dègníá húrún ó o wó coon mu biò yi. Ó o von ba dásíwá júhúso á buéé tùara yi le o Yeesu mu húrún míana le. ⁴⁵ Á biò ó o já mu ba dásíwá júhúso cón vó, ó o nòn le jii o Zozeefu yi le o lá a sáníá. ⁴⁶ Ó o Zozeefu yà ho ñun-senì dà-poni ò o liiníá o Yeesu ho *kùrùwá wán á líí bá là ho ñunló ñuan vaá dó le búure yi, diò ba lá có ho búaaahó yi díá. Bún món ó o biiníá le hue-beenì pon le búure mu jii. ⁴⁷ O Makadala Mari là a Zozee òan nu Mari á ñin mòn hen na ó o dó a yi.

O Yeesu vèeró

(*Matiye 28.1-8; Luki 24.1-12; Zān 20.1-10*)

16 Biò ho *Sabaa khíina, ó o Makadala Mari là a Zaaki òan nu Mari là a Salomè á yà ho jiló na sāmú sī le mí vaá khii làa Yeesu sáníá. ² Ho dimaasi zoñ yinbíi biiñi, le wii hàró pàahú, á ba híñon wà jòn le búure. ³ Ba wee bíó mín yi: «Lé wée yàá vaá biiní le hue-beenì na pon le búure jii á à na wen coon?» ⁴ Ká biò ba vaá ñon, á ba le mí ì loñ, à le hue-be-beenì biiníá ló le búure jii á khii díá le nísání. ⁵ Á ba wà vaá zon le yi, á zoó mòn yàronza búí ò o kará là le nín-tiání, á zú ho báká poni

na túee. Á ba zána. ⁶ Ká a yàronza mu màhá bíá nòn ba yi: «Mí yí zón. Í zū le lé o Nazareete nìi Yeesu na ba búaa ho *kùrùwá wán á mi wee cà. O mía hen, o vèera. Mí loñ. Lé ho lahó na kà á ba lá bàrá a yi. ⁷ Mí lén vaa bíó mu na a Piere là a Yeesu mu nì-kenínia na ká yi le o dú ba yahó van ho Kalilee kōhú. Lé bún ba vaá mí a yi làa biò ó o bíaríá mu.» ⁸ Á ba yilera lunkaa, á ba wee zà. Á ba ló á lée lùwa wà. Ba yí bíá ñee yí nòn nùpue yi lé biò ba zána.

O Yeesu zééníá mítén là mí nì-kenínia

(*Matiye 28.9-10; Zān 20.11-18*)

⁹ [O Yeesu vèeró món ho dimaasi zoñ yinbíi á mu nín-yání, ó o zééníá mítén là a Makadala Mari, wón na ó o hía jòn ba cínáwa búaa hẹjun léra yi. ¹⁰ Ó o Mari wà van bíá là a Yeesu lá páaníá wi cón, á vaá yú ba à ba yara sò á wee wá, ó o bíá làa ba le mí mòn o Yeesu. ¹¹ Ká biò ba já biò ó o Mari bíá le o Yeesu vèera, ó o mún mòn wo, á ba yí tà mu.

¹² Bún món ó o Yeesu zééníá mítén làa sīi veere là mí nì-kenínia nùwá jun ká ba jòn hā mana. ¹³ Á ba bíníá buéé bíá mu là ba nì-kenínia na ká á bán mún yí tà mu yi.

¹⁴ Mu òan món, ó o Yeesu zééníá mítén là ba nì-kenínia píru ñon ká ba wee dí. O zá làa ba biò ba yí dó mí sīa wo yi, làa biò ba tun mí yiwa á yí tà bíá bíá le mí mòn wo ò o vèera biò. ¹⁵ Ó o wáa bíá nòn ba yi: «Mí lén va ho dí mí ná lùá búenbúen yi à vaa bue le Dónbeení bín-tente na ba nùpua búenbúen yi. ¹⁶ Yia á à dé mí sīi le yi, á ba à bátízé, wón á à fen. Ká yia yí dó mí sīi le yi, wón júhú á à sí. ¹⁷ Bíá dó mí sīa le yi wé è wé mu yéréké biowa na wee zéení le Dónbeení pánká: Ba à ja ba cínáwa á à lén bíá ba wi yi là ì yèni; ba a bíó hā sīi-viò bíoní; ¹⁸ yia wé ñuan háa yi, tàà ká a jun bè-junii búí na dà a búe nùpue, á ñee woon máa wé òanso;

ba à bè mí níní ba vánvárowà wán á bán
á à wa.»

¹⁹ Bìò ó o bía búnn vó, ó o Núhúso Yeesu
buan yòora ho wáayi á yòó kará le Dón-
beenì nín-tiánì. ²⁰ Á ba nì-kenínia wà vaá

wee bue le bín-tente hā lùà búenbúen yi.
O Núhúso wee séení ba, á ba wee wé mu
yéréké bìowa na wee zéenì le Dónbeenì
pànká à zéenì le bìo ba wee bío á lée tuiá
poni.]

Le Dónbeenì bín-tente vūahú na ó o

Luki

túara

Vūahú túaró júhú

O Luki hía wee bè là a Poole va hã kúio. O yínón zúífù. O lé o *Kereesi nni. O fù lé o òòkòtúaràn. Lé orén túara ho vūahú mu, á mún túara ba Tonkarowà bè-wénia vūahú.

Bìo non ó o Luki túararàa mí bín-tente:

1. O Luki wi à ba kèrètíewa búenbúen zúín le bìà dó mí sĩa o *Krista yi á bìo bò bìo na wó mòn kénkén wán. Ó o wi ò o hení ba sĩa à ba wíoka fàrá tìn.

2. O mún wi ó o zéení le ba kèrètíewa yínón nùpua na wi à ba fá mí jii òòkòtúaràn. O fù lé o òòkòtúaràn.

3. Nún-sĩ ó o Tiofiile hía lé o Poole jii-tà ho Oroomu yi. Ó o Luki túara ho vūahú mu non wo yi, à sèení a tonlò yi.

O hení mu bè-kora sèndíaró lè ho fioró bìo. O zéení a *Isirayeele nìpomu làndáwà yara.

Yia lé ba nùpua búenbúen kánfílo ó o zéení bìo mí vūahú mu yi.

1¹⁻² Tiofiile,* bìo wó khíina wa cón lè mí dà-kéní kéní búenbúen le Dónbeenì dání yi à lá mu júhú búenbúen le Dónbeenì dání yi à lá mu sèrása, bán lé bìà wó le Dónbeenì bín-buerowà na zéení mu làa wén. Ba cèrèè wi à ba kúeeka mu mín wán à túa hã vónna yi. ³ Á bìo á ínén mún wi á ì túa mu lè ba bìo síi, á ì tũakaa mu cinciíra bìà mòn mu lè mí nì-kéní kéní cón á zúnnanàa mu ya-tente. Á bìo mu sàmaanàa lé bún á ì wi à ì túaràa mu à na ùnén Tiofiile cùkúso yi, ⁴ bún lé bìo

o na á fo ò zúín kénkén ká bìo á ba fù kàrànnà làa fo búenbúen lé ho tũia poni.

O Zàn Batiisi teró bìo zéenílò

⁵ Ho Zudee kòhú bée *Heroode pàahú, á le Dónbeenì yankaro búí fù wi bín á yèni ba le Zakari. O lé o Abia kuure nùpue búí. Bàh hã yèni ba le Elizabèeti. Wón fù lé le *Dónbeenì yankarowà júhúso *Aaron nonkani hínlò búí. ⁶ Ba mí nùwà jun fù lée nùpua na térénnà le Dónbeenì yahó, ó o Nùhúso làndáwà là a bè-zéenínia lè mí dà-kéní kéní búenbúen á ba wee bè yi lè mí jii-káa. ⁷ Ba lá òòkòtúaràn yí yú za lé bìo ó o Elizabèeti híana yí máa te, à ba mí nùwà jun mún kínkaa.

⁸ Wizonle búí, ó o Zakari zon le *Dónbeenì zĩ-beení yi lé bìo á ba kuure nùpua lé bán ho yankaró pàahú yèrémáa búeé dón, ⁹ á bìo ba le mí ì cà yia zoó cĩi mu bìo na sàmú sĩ le *sòobá-lùè† yi làa bìo mu bòráa le Dónbeenì yankarowà làndá yi á ba wó le jún-sĩni bìo, ó orén lé yia ó o Nùhúso lera.

¹⁰ Hón pàahú so yi, ká ba zàamàa lée òòkòtúaràn ho khíuhú á wee wé ho fioró. ¹¹ Yio búeé tĩ ò o Nùhúso wáayi tonkaro líi òòkòtúaràn ho yahó mu bìo na sàmú sĩ cĩnĩi dèè nísání bàn nín-tĩnĩ. ¹² Pàahú na ó o Zakari mòn wo, ó o zàna làa sòobéé á wee zà wàwàwà. ¹³ Ká a tonkaro màhà bíà làa wo: «Zakari, yí zón dèè, le Dónbeenì jà ù fioró. Mìn hã Elizabèeti á à sè le sání á à te o za báa; ká a khíi ton à ù cé o yèni le Zàn. ¹⁴ O bìo khíi wé hã zàmakaa lè le sĩ-wèè ù cón, á nùpua cèrèè mún khíi zàmakaa a teró bìo yi. ¹⁵ Lé bìo ó o khíi wé nì-beení o Nùhúso yèn-dání yi. Bè-junii na dà a ví hã yio ó o máa bè mí jii yi hùúu, á le Dónbeenì Hácíí á à fèn nì kèñ wo yi ká a yàá òòkòtúaràn yí ton.

¹⁶ Orén lé yia khíi bĩnĩ ì fé o *Isirayeele

*1:1-2 Tiofiile: Le yèni mu kúará lé bìo kà: «Yia le Dónbeenì wa». Yia ó o Luki von lè le yèni mu á bìo yí tà yí zũ sèse.

†1:9 Le sòobá-lùè: Lé le Dónbeenì zĩ-beení laho búí na á nùpue woon yí dà máa zo yi ká mu yínón le Dónbeenì yankarowà mí dòn.

Núhúso na pànká wi á zūna ĩ màkárí á
hóonía ĩ púhú.»[‡]

26 Pīina biò hēzìn búnn mǎn, á le Dón-beeni bíá nǎn mí tonkaro Kabiriyeele yi le o tǐn lén va ho Kalilee kōhú lóhó búí na ba le Nazareete yi, o hínzo-sínii búí cǎn. 27 O hínzoró mu fúamu[¶] á bò nǎn o bée *Daviide nǎnkāni nùpue búí na yèni ba le Zozēfu yi. O hínzo-sínii mu yèni ba le Mari. 28 Biò ó o Kabiriyeele váá zon o zǐi yi ó o tēniá a yi: «Mari, foó. O Núhúso Dónbeeni wó mí sǎamu làa fo: Orén mí bēre mún wi làa fo. Wáa zámaka.» 29 Ó o Mari kará coon á yil-era yáara. O wee le mí yi, le dén tēnií so júhú lé mu yén. 30 Á le Dónbeeni tonkaro bíá: «Mari, yí zǐn dēe woon, le Dónbeeni sǎamu á dǎn fo. 31 Loñ! Biò fo kará wán á fo ò sì le sǎní á a te o za báa, ká ũ le fo ò cé o yèni à ũ bío le Yeesu. 32 O khíi wé nùpue na júhú wi á ba wé è ve o lè le Dónbeeni na wi mu biò búnnbúnn júhú wán Za. Á le Dónbeeni mún khíi bàrà a fàn búaa Daviide bá-zàmu kanmúiní wán. 33 O khíi lá lé béni o *Zakoobu nípomu zǐi, á bá-zàmu máa ve máa mi.»

³⁴ Ó o Mari bía non wo yi: «Mu dà a wé kaka? Bìò á ì màhà yí zū báa.»

³⁵ Á ho wáayi tonkaro zéeníá mu yá-
tente làa wo: «Le Dónbeenì Hácírí á à
lii ũ wàn, á le Dónbeenì na wi mu bìo
búenbúen púhú wán dànló á à b́n fòh lè
ho tàró bìo síí. Lé búnn n̄n ó o za na á ũ
khíi te á ɓa wé è ve le yi poni ɓànsò, làa
Dónbeenì Za. ³⁶ Loń! O Elizabēeti na làa
fo te mín pá sù le s̄n̄i lè mí há-kínmu;
wón na ɓa fù le o h́ana yí máa te, n̄n-
ýa s̄n̄i píina yú há bìo h̄z̄in. ³⁷ Lé bìo á bìo
na le Dónbeenì á à wé è sa búnn bìo so m̄a

¹⁸ Ó o Zakari bía nnon le Dónbeeni tonkaro mu yi: «Bìò ò wé á ĩ tàráa mu yi lé mu yén? Bìò á ĩ màhá kína, á wàn háa mún yìò tǔn yú.» ¹⁹ Á le Dónbeeni tonkaro bía: «Ìnén na òdìn ũ yahó kà lé o Kabiriyye. Ĭ wi le Dónbeeni nìsání á wee sá na le yi. Lerén lé dìò tonkaa mi le ĩ òuee bíò le bín-tente na kà na fòh. ²⁰ Àwa! Á bìò fò yí tà ĩ bìóní yi, lé búnn nnon á ũ jii á à lì á máa bíní máa bíò fúaa ũ za báa mu te nònzòh. Loń mu sese, bìò á ĩ bía làa fò búnnbúnn á à wé ho pàáhú na le Dónbeeni le mu ko yi.»

²¹ Hón pàahú so yi ká ɓa zàamáa pá lée dín ho kùuhú á pan o Zakari. Ho pòn-tóni na ó o zoó wó le sòobá-lùe yi á lùnkáa ɓa yilera. ²² Pàahú na ó o wà ɓueé lé yi, à búnn ò o jii lù, ó o wee bío lè ɓa nùpua lè mí níni. Á ɓa dèenía zūna mu le o bìo mu yínón káamáa, Dónbeenì zéenía bìo búí làa wó zoó le sòobá-lùe mu yi. ²³ Nnònzòh na ó o Zakari mu tonló wó yi, ó o wà van mí zii.

²⁴ Lé bün món á fàn háa Elizabethi sùráa mí sǎní. Bìò ó o zūna mí sǎní mu bìò, ó o wó hǎ pīina bìò hònú búenbúen ká a yí máa tà lé khūuhū. Hón pàahú so yí ó o wee bíó mí yí: ²⁵ «Pátí! Bìò kà yàà dìn yí bon. O za máa teró bìò na fù wee wé bíó na mìl féeé á wáa wó ho zuia. O

***1:25** Ba zúifúwa cǎn ó o hǎa na ton hínǎn yòó kína ò o yí fò za hùúú á biò fù léé nǐyio na òúaa dàkhíína.

¶1:27 Mi loñ Mative vūahũ 1.18

hùúu.» ³⁸ Hón pàahú so yi ó o Mari bía nnon ho wáayi tonkaro yi: «Ĩ wi o Nùhúso níi yi ho zuia, ĩ wi o níi yi ho yìró. Le mu wé miì làa bìo fo bíaràa mu.» Á ho wáayi tonkaro zoó ló lée wà ò o díá a Mari.

O Mari búeekíró là a Elizabeeti bìo

³⁹ Wízoní bìo yen búnn món, ó o Mari hínnon bánbáa nnon ho lóhó búí na wi ho *Zudaa kǎhú búaa yi. ⁴⁰ Bìo ó o vaá dǎn ó o térénnna vaá zon o Zakari zii, á zoó tǎnní a Elizabeeti yi. ⁴¹ Bìo ó o Elizabeeti já a Mari tǎnní sǎ, ó o za dǎnní zoó kúrúnna a yi, á le Dónbeenì Hácírí wǎa sú a Elizabeeti mu, ⁴² ó o zoó bía pǎnpǎn: «Ba háawa búnnbúnn tǎhú ũnnén lé yia le Dónbeenì dúbuua wi wán, ó o za na sǎní wi ũ wán á le mún dúbuua yi. ⁴³ Ĩnnén lée wée á ĩ Nùhúso bàn nu ló buararàa ĩ cǎn! ⁴⁴ Loń! Pàahú na á ĩ já ũ tǎnní sǎ, á ĩ za sǐi wan wan á kúrúnna ĩ yi. ⁴⁵ Yia tà le bìo ó o Nùhúso bía nnon mí yi á à wé máa khí bèntín bìo se.»

Le Dónbeenì khòoníló leni na ó o Mari sía

⁴⁶ Ó o Mari wǎa bía: Ĩnnén wee dé o Nùhúso yèni wán, ⁴⁷ á ĩ sǐi mún wan le Dónbeenì na lé ĩ kǎníló bìo yi. ⁴⁸ Lé bìo le lora mí ton-sá háa na bìo júhú mía. Bìo kà wán á ba nùpua búnnbúnn na wee te le mí pǎnna á à bío lé ĩ bìo se. ⁴⁹ Lé bìo le Dónbeenì na dà mu bìo búnnbúnn á wó mu bè-beera nnon miì. Le yèni po há yènnáa búnnbúnn. ⁵⁰ Le sǎamu á bènbéra fò ba nùpua na wa le á wee kǎnbi há pǎnna búnnbúnn yi.

⁵¹ Le wee wé zénní mí pànká bía wee búaaní mítén wán á ja ba vǐnvíná.

⁵² Le wee wé liíní ba bá-zàwa mí kan-múnní wán

à hónní ba yídàwa júná.

⁵³ Bía le hǐni wee búe

á le wee wé sǐnní níní

lè mu bè-tentewà cǎrǎe,

à ja ho nǎfóró bànsowà

á ba lén lè mí nín-káamáa.

⁵⁴ Le sǎnní mí ton-sá *Isirayeele,

à zénnínáa le le yi yí nǎnsǎa mu sǎamu

⁵⁵ na le wee wé là a *Abarahaamu lè mí mǎnní yi fúuu,

làa bìo le hǐa dóràa mí jii nnon wán maáwà yi.

⁵⁶ Ó o Mari wǎa kará là a Elizabeeti á yú há pǐina tǐn sǐi, búnn mǎnní ó o bǐnní wà bon.

O Zǎn Batiisi teró

⁵⁷ Bìo ó o Elizabeeti teró dǎn, ó o ton mí za báa. ⁵⁸ Á bía làa wó kará bó mǎnní yi lè bàn temínlowà já le o Nùhúso wó mí sǎamu làa wo, á ba pǎnní wee zǎmaka làa wo. ⁵⁹ O kúnkúza mu teró wízoní bìo hǎtín zoǎ á ba buan wo buée *kúio,[§] à ba le mí ĩ cé bàn maá Zakari yèni á à na a yi. ⁶⁰ Á bàn nu Elizabeeti pá ò o bía: «Búeé. O yèni ba le Zǎn.» ⁶¹ Á ba bía nnon wo yi; «Lée webio? Le yèni mu ba yènn-bua mía mǎnní zǐi.» ⁶² Á ba wǎa wee túa bàn maá yi lè mí níní le lé le yèni yén ó o le mí ĩ cé á à na mí za yi. ⁶³ Ó o Zakari le ba lá le dǎe na wee túa wán na mí yi, á bìo kà lé bìo ó o túara: «O yèni ba le Zǎn.» Á mu wó ba coon. ⁶⁴ Lé búnn wán ó o Zakari jii dǎnní feera wee bío, á wee búaaní le Dónbeenì. ⁶⁵ Á bía sùaràkaa búnn búnnbúnn zǎna, á ho *Zudee kǎhú búaa lùu búnnbúnn yi á

^{§1:59} Mu lé o nùpue bámu dǎe bàn jii sǎahú wèndíaró. Ba zúifúwa cǎn á mu fù lée bìo na ba wee wé à zénnínáa mu temínmu na yánkaa wi le Dónbeenì là a Abarahaamu lè mí mǎnní nùpua pàahú. Hàrí ho zuia á ba mǎnní nùpua pá wee wé mu. Mi loń Levii nùwà vǐahú (Lévítique) 12.3

ba wee bío bìo wó. ⁶⁶ Á bìa wee jí mu búenbúen wee bua mu mí sĩa yi. Ba wee túa mítén yi: «O kúnkúza mu bìo khií wé kaka coon?» O Núhúso pànká bèntín wi làa wo.

Le Dónbeenì khòoníló leni na ó o Zakari sía

⁶⁷ Ó o kúnkúza mu fàn maá Zakari á le Dónbeenì Hácírí sú á le le o bío hã bíoní na kà:

⁶⁸ «Mí wé sío òuaaní a Isirayeele nìpomu fàn Dónbeenì na lé o Núhúso.

Lé bìo le buara kànfá mí nìpomu á mu wi mítén.

⁶⁹ Le nòn ò kànílo na pànká wi wen na ló le ton-sá *Daviide zì-júhú yi.

⁷⁰ Le yánkaa bía bìo kà hàání mí jì-cúa fèerowà jìní yi:

⁷¹ Í khií kàní mia mì zúkúsa

làa bìa jina mia búenbúen níní yi.

⁷²⁻⁷³ Bún sãamu so lé bìo le hĩa wó, le hĩa wó mu á nòn wàn òuaawa yi.

Le yi pá yí nònsãa bìo lerén làa ba jìní tò wán

le mí ì bua làa mín yi.

Le yáanía báa là wàn òuaa *Abarahaamu

⁷⁴⁻⁷⁵ le mí ì fé wen wà zúkúsa níní yi,

Á wa à òuàn òuàn wé è sá a na le yi wa mukànì wìzoonì búenbúen yi.

Mu húaaràmu là mu tentemu yi

le yahó ká zání mĩa wen.

⁷⁶ Ùnén háyónza mu, ba khií ve

làa yia dà mu bìo búenbúen wán jì-cúa fèero.

Fo khií dí o Núhúso yahó loo

á à wíoka a wǎhú á à na a yi.

⁷⁷ Ò o nìpomu à zúní ho fenló

bìo ba bè-kora sèndíaró bìo yi.

⁷⁸ Wàn Dónbeenì sī se, á hii wi

le lée waminì fànsò.

Le wó á mu khoomu ló ho wáyai

lè le wii na líí hà bìo sī.

⁷⁹ Le khoomu mu ù lé á à kúia

bía kará le tǐbírí yi wán

làa bìa na wi mu húmú yuumu yi,

á à dí wa yahó ho héerà wǎhú wán.»

⁸⁰ Ó o háyónza mu wáa wee dā á há-círí wee dé wán ká le wà. Ò o ò keení hã mana tá hení yi fúaa nònzoòn na ó o khií òuàn o Isirayeele nìpomu yahó á ba a mi.

O kànílo teró bìo (Matiye 1.18-25)

2 O Zán mu teró pàahú lé bún á ho *Oroomu bée Okusite á nòn lè jii, le hã kàna na bìo sà mí yi à ba túa nùpua búenbúen yènnáa à mí zúní jii. ² Hón nín-yání mìló so wó ká a Kiriniyuusi lé yia ó o bàrá ho Siirii kǎhú júhú wán. ³ Lé bún nòn ká nùpue na nonkani can lóhó na yi ò o lén va bín à vaa túa mí yèni.

⁴ Ó o Zozèfu mún híncòn ló ho Kalilee lóhó na ba le Nazareete yi á wà van ho Zudee kǎhú lóhó yi, hà yèni ba le Beteleheemu. Lé bín ó o bée *Daviide ton yi. O Zozèfu mu lé o Daviide mòn-màní búí. ⁵ Ó o Zozèfu mu lè mín fúaalè Mari híncòn páanía bò mín á wà vaá túa mí yènnáa bín. Hón pàahú so yi ká fàn fúaalè mu sání òuàn.

⁶ Bìo ba vaá wi ho Beteleheemu yi, ó o Mari teró pàahú òuàn, ⁷ ó o ton mí hínbíí za á ba bá a lè ho pònsòró á dó ho boohó yi, lé bìo ba yí yú le lùe ba nì-hàní làaní.

Ba pi-pawà jà le bín-tente

⁸ Mu wee wé ká ba pi-pawà khèra vaá wee pa mí pia fé mín yi hã mana na sùaràa bín yi. ⁹ Yìo buée tǐ à le Dónbeenì wáyai tonkaro búí òuàn ba yahó, ó o Núhúso khon-be-beenì lion ba wán lè mí pànká á ba yiwa lèekaa á zána dàkhíina.

¹⁰ Ká ho wáyai tonkaro màhá bía á híina ba sĩa: «Mí yí zǎn wà. Lée bín-tente á tǐ bío á à na mia. Le bìo á à wé hã zàmaka-beenì mìn nìpomu búenbúen cǎn. ¹¹ Mí yú a kànílo, o ton ho tǐnàahú na ká yi o Daviide ba lóhó yi. O lé o *Krista á lé o Núhúso. ¹² Bìo mì ò zúnínaa wo lé bìo kà: Mí wáa lén, ká mì hĩa vaá mòn kúnkúza

yia ká a dūma ho boohó yi á bá lè ho p̄nsòrò se wón lé orén.»

¹³ Mí lahó yi à b̄n à ho wáayi tonkarowà ku-beenì b̄i yòò ló lion o c̄n á ɓa p̄anía wee khòní le Dónbeenì:

¹⁴ «Ho cùkú lè le yèn-beenì à bio s̄i le Dónbeenì

na dà mu bio búenb̄uen j̄uh̄ wán yi!

Ò o h̄erà na ó o wee na ɓa n̄pua

na bio s̄i a yi à yí mí p̄anká ho tá wán.»

¹⁵ B̄n m̄n á ho wáayi tonkarowà b̄n̄ia yòò wà à ɓa díá ɓa pi-pawà, á ɓa yèrèmaa wee bíó mín yi: «Mí h̄ín̄ le wa bánbá va ho Beteleh̄emu yi à vaa mi bio ó o N̄h̄uso z̄eenía làa w̄en à z̄ūn mu yahó.»

¹⁶ Mí lahó yi á ɓa d̄eenía h̄ín̄n bánbáa vaá yú à Mari là a Zoz̄efu là a kúnkúza yia mu ká a dūma ho boohó yi.

¹⁷ Bio ɓa m̄n wo kà s̄i, á ɓa d̄eenía lan wee bíó bio ho wáayi tonkaro bía n̄n ɓa yi o kúnkúza mu bio yi à na b̄ia wi b̄n yi. ¹⁸ Á b̄ia j̄á ɓa pi-pawà mu j̄i-cúa búenb̄uen á d̄in coon mu bio yi. ¹⁹ Ò o Mari wón b̄en b̄uan h̄a b̄oní mu mí yi, á wee le mí yi h̄a bio yi f̄éé. ²⁰ Bio ɓa vaá m̄n o wán vó, á ɓa b̄n̄ia wà ká ɓa wee ɓuaan̄i le Dónbeenì yèni, á wee khòní le bio ɓa j̄á làa bio ɓa m̄n búenb̄uen bio yi.

O Yeesu ɓa vaá n̄n le Dónbeenì yi

²¹ O teró wizoon̄i bio h̄et̄in níi zoñ á ɓa *kúio** wo, á có yèni le Yeesu. Dén yèni so le diò á ho wáayi tonkaro h̄ia z̄eenía lè ɓan nu ká a s̄an̄i yàá d̄in yí s̄i. ²² B̄n m̄n á bio ɓa ceéra m̄iten vó làa bio mu b̄oráa o *M̄oyiize làndá yi, ó o Mari là a Zoz̄efu b̄uan mí za Yeesu vannáa ho Zeruzalēemu á wà vaá na a j̄uh̄uso yi,

²³ làa bio mu túararáa o j̄uh̄uso làndá v̄uah̄ yi: «Ba n̄pua h̄ín̄b̄i zà-báawa lè ɓa s̄arón̄ ɓuaa n̄n-yán̄i zà-tenia bà-báa búenb̄uen bio s̄a a N̄h̄uso yi.»^{††} ²⁴ Ba mún ko ɓa na ɓa ɓuaab̄uun̄i ɓuaa j̄un, ká bán yí yú, á ɓa a na ɓa hápon̄i ɓuaa j̄un à á wé lè mu h̄amu, làa bio mu túararáa o N̄h̄uso làndá v̄uah̄ yi.^{‡‡}

²⁵ B̄n p̄aah̄ ká a n̄-k̄inle b̄i f̄i wi ho Zeruzalēemu yi á yèni ɓa le Simīon. Le Dónbeenì Hácírí f̄i wi làa wo. O l̄ee n̄pue na f̄i t̄ér̄enna ɓa n̄pua yahó, á dó mí s̄i le Dónbeenì yi, á mún bò le làndáwá lè mí dà-kéní kéní yi. O f̄i kará wee lòon̄i yia wà ɓueé k̄an̄i a *Isiraȳele n̄pomu mí wobámu yi. ²⁶ Le Dónbeenì Hácírí yán̄kaa bía n̄n wo yi: «Fo máa hí ká fo yí m̄n o *Krista na lé le Dónbeenì tonkaro lè ū yò.»

²⁷ Ho p̄aah̄ na ó o Yeesu ɓan n̄wā b̄uan wo wà ɓueé t̄if̄ráa o N̄h̄uso làndá j̄ii, lé h̄on̄ p̄aah̄ so yi á le Dónbeenì Hácírí dà-kéní kéní mu á j̄aana a Simīon b̄uararáa le *Dónbeenì z̄i-beenì yi. ²⁸ Bio ó o m̄n o kúnkúza mu ó o d̄eenía vaá fó a b̄uan mí bàra yi, ò o wee khòní le Dónbeenì kà s̄i:

²⁹ N̄h̄uso, bio á ū f̄i bía

èé lé mu wáa wó ho zuia.

Lònb̄io ū ton-sá à ū wáa díá

o ò yí níi à hí làa h̄erà.

³⁰ O k̄an̄f̄o á ū yò á wáa m̄n,

³¹ yia ū f̄era wíokaa bàrà

h̄a s̄if̄wà búenb̄uen yahó loo,

o ò wé yia wé è dé h̄a khoomu.

³² Orén lé yia á à wé mu khoomu

á h̄a s̄if̄wà n̄pua á à bè yi ì z̄ūn̄aa fo

o ò wé ū n̄pomu *Isiraȳele

cùkú lè ho yèni loo.

**2:21 Mi loñ 1.59

††2:23 Ba s̄arón̄ ɓuaa n̄n-yán̄i zà-tenia bà-báa bán wee ɓueé à wé lè mu h̄amu na a N̄h̄uso yi. Mi loñ Léró v̄uah̄ (Exode) 13.2, 12, 15

‡‡2:24 Mi loñ Levii n̄wā v̄uah̄ (Lévitique) 12.1-8

O Simiɔn là a Aana bìo na ɓa bía a Yeesu dǎnɪ yì

³³ Ó o Yeesu ɓàn maá lè ɓàn nu wó coon hǎ bióní na ó o Simiɔn bía ɓa za dǎnɪ yì bìo yì. ³⁴ Búnn mǎn ó o Simiɔn dúɓuaa ɓa yì, ò o bía mǎn o Yeesu ɓàn nu Mari yì: «Áwá! Le ì fèn bío mu na foñ: Û za mu na kà bìo khíí wé hǎ kánkáa o Isir-ayeɛle nípomu búenbúen cǎn. Orén bìo yì, á le Dónbeenì khíí síní ɓa cèrèe júná, á lé orén bìo yì, á le mún ñ lén ɓa cèrèe búí júná. O ò wé yìá wé è zééní le Dónbeenì bìo, ká ɓa nùpua màhá máa tà a yì. ³⁵ Búnn lé bìo á à na ká ɓa nùpua cèrèe sǎa bìo na fù tun yì á à lé ho khúuhú. Èe ká ùnén Mari, le lònbee na à yí fo á à kén lòn cànbúá na ɓa cú lè ù kosii.»

³⁶ Hón pàahú so yì ò o há-kínle búí mún ɓueé dǎn. O lé le *Dónbeenì jì-cúá fèero. O yèni ɓa le Aana, ká ɓàn maá lé o Fanuwèele na ló a Azèere nùwǎ zii. ɓàn báa na ó o hǎa yan lè mí hǐnmu ó o kararáa dǎn hǎ lúlúio bìo hẹ̀pun. ³⁷ Bìo á wón húrún ó o yí bǐnía yí yan á teró lúlúio yòò yú ho búará-náa làa bìo náa. O fù wee wé buen le *Dónbeenì zǐ-beenì yì túntún à ɓuee sá na le yì lè mí jii líró lè mí fíoró le wisoni lè ho tǐnàahú. ³⁸ Bìo ó o mǎn o kúnkúza Yeesu ká ɓàn nùwǎ ɓuan wo, ó o dèenía wee khòní le Dónbeenì ká a bío o háyónza yìá mu bìo à na bía búenbúen na fù wee lóní ho pàahú na le Dónbeenì á à kǎnɪ ho Zeruzaleemu yì.

Ho Nazareete bǐnɪ varó bìo

³⁹ Bìo ó o Yeesu ɓàn nùwǎ wó bìo ó o Nùhúso làndá lé ɓa bè yì á mu búenbúen jii tun wó, búnn mǎndén á ɓa van ho Kalilee kǎhú yì, ho Nazareete lóhó na ɓa lá wi yì. ⁴⁰ Ó o háyónza mu wee dǎ ká a

lííka, á hácírí wee dé wán. O fù sú lè mu bè-zǔnminì á le Dónbeenì dúɓuaa mún fù wi o wán.

O Yeesu fò mín lè ho làndá zǔnlowà

⁴¹ Lúlúure lée lúlúure ká a Yeesu ɓàn nùwǎ fù wee wé va ho Paaki sǎnú[¶] dǐnɪí ho Zeruzaleemu yì. ⁴² Bìo ho pàahú mu yèrémáa ɓueé dǎn, á ɓa le mí ì va bǐn làa bìo ɓa lá wee wé wéráa mu. Hón pàahú so yì, ò o Yeesu lúlúio wǎa yú ho pírú jun^{§§} ó o bò lè mín nùwǎ van ho sǎnú mu dǐnɪí. ⁴³ Bìo ho Paaki sǎnú mu vaá dú wó, á ɓa bǐnía wee ɓo, à ɓa za Yeesu wón pá kará ho Zeruzaleemu yì ká ɓa yí zū mu. ⁴⁴ Barén hácírí yì á ɓa wee leéka le o wi mí ninzàwa tǐahú. Lé ɓa wizon-kùure vèenì mǎn, á ɓa màhá zǔnnánáa mu ká a yí bò làa bán. Á ɓa màhá wǎa wee hée tùaka a bìo mín temínlowà lè mí nì-zǔnlowà cǎn. ⁴⁵ Á bìo ɓa tùakaa san, á ɓa bǐnía lá ho wǎhú van ho Zeruzaleemu á vaá wee cànká a bǐn.

⁴⁶ Mu wizooní tǐn nǐi zoñ á ɓa vaá zoó yú a le *Dónbeenì zǐ-beenì yì ká a páanía kará lè ho làndá zǔnlowà á wee jí ɓa cǎn ká a tùaka ɓa yì. ⁴⁷ Á bía wee jí a bióní búenbúen wee wé coon le hácírí na ó o wee cikonnáa mu bìo dǎnɪ yì, làa bìo ó o wee bǐnɪ zéénínáa mu yara bìo yì.

⁴⁸ Bìo ó o Yeesu ɓàn maá le ɓàn nu zoó mǎn wo bǐn á ɓa dǐn concáan. À ɓàn nu bía làa wo: «Éee! Ûnén, fo wó wen kà le we? Loñ! Mǐn maá làa mǐ cànkáa fo hǎ lùà búenbúen yì san à wa yí mǎn fo, á wa hácírí yáara làa sòobée ù bìo yì.»

⁴⁹ Ó o Yeesu bía mǎn ɓa yì: «À mǐ lá wee cànká mǐ le we? Mǐ so yí zū ká ì ko à ì pa bìo bìo sǎ wán Maá yì sese à wé o sǐi bìo le?» ⁵⁰ Á ɓàn nùwǎ yí zūna a bióni mu kúará.

[¶]2:41 Ba zúifúwa Paaki sǎnú lè ɓa kèrètíewa Paaki sǎnú yínón dà-kéní. Mǐ loñ Dónbeenì bióni vǔahú bióni búí ɓàn kúará vǔahú yì.

^{§§}2:42 Ba zúifúwa cǎn ká a za ɓaa teró lúlúio hǎa yú ho pírú jun búnn ká a wǎa dà wee mǐ dé ɓa nùpua na yìo tǐn tǐahú le Dónbeenì bìo dǎnɪ yì.

⁵¹ Bún mǎn ó o Yeesu hínɔn bô ɓa yi vannáa ho Nazareete á vaá wee bè ɓa bióní yi. Bún biowa so na wee wé lè mí dà-kéní kéní búenbúen á ɓàn nu fù wee ɓua mí sī yi, á wee le mí yi mu wán féeɛ. ⁵² Ó o Yeesu wáa wíokaa wee dā ká a lílka. O hácírí là a bè-zūmínì wee dé wán ká mu wà. Lé bún nɔn ó o biowééraráa le Dónbeenì lè ɓa nùpua sía.

O Zān Batiisi tonló jǎhú

(Matiye 3.1-10; Maaki 1.1-6; Zān 1.19-23)

3 Bún pàahú ká ɓa bá-zàwa bée Tibēere wi mí pànká láró lúlúio píru hònú nfi yi.* Á biò kà lé biò ó o bàráka lè mí nùpua hā kāna búí na biò sà a yi júná wán: O *Pōnsi Pilaate lé ho Zudee á wón wi jǎhú wán; ká a *Heroode lé ho Kalilee. Bàn kínle Filiipu lé ho Ituree lè ho Tarakoniite á wón wi júná wán; ò o Lizaniasi bèn lé ho Abilene á wón wi jǎhú wán. ² Bià hía lé le *Dónbeenì yankarowà júnása mu pàahú lé o Aana là a Kayiifu. Lé hón pàahú so yi á le Dónbeenì dó mí biónì o Zakari za Zān jii yi ká a wi hā mana yi ho tá hení yi. ³ Ó o wáa hínɔn tò hā lórà na bá ho Zurudēn muhú á wee bue biò kà na ɓa nùpua yi: «Mí buen à ì bátízé mia, lé bún á à zéení le mí khú mu bè-kora wéro yi, á bò le Dónbeenì yi, á le è sèn mí bè-kora á à díá.» ⁴ Bún lé biò wee zéení le le *Dónbeenì jì-cúa fēero *Ezayii biò mu na ó o yánkaa túara mí vūahú yi kà wéro dñ: «Nìi búí wee bío pǎnpǎn le dùure yi kà sīi:

«Mí wíoka ho wǎhú ká a Núhúso o buen. Mí muin ho wǎhú na o ò bè.

⁵ Híà lée bonconí à mí ti hā.

Hā búaa lè hā búe-zàwa

à mí dà le hā mǎnì.

Hā wāna na kunka

à mí bīnì téréen.

Hā wā-zàwa na kùarànkúaràn

à mí bīnì wíoka.

⁶ Hón pàahú so yi á ɓa nùpua

na wi ho sī yi búenbúen

á à mí biò le Dónbeenì wi à le kǎnínáa ɓa.»[†]

⁷ Á biò ɓa zàamāa lè mí kuio wee lé buen o Zān mu cǎn bèra a na o ò bátízé ɓa, ó o wee bío na ɓa yi: «Mí yí mǎn miten le, díhioni zàwa yén! Le Dónbeenì sī-cǐlè na yòò lua á mí so wee léeka le mí dà a fé miten nfi yi le? Lé o yén bíá mu nɔn mia? ⁸ Héyii! Mí wé wé hā wárà na se, híà wee zéení le mí khú mu bè-kora wéro yi á bò le Dónbeenì yi. Mí yí bío mí yiwa le biò mí lé o *Abarahaamu mǎn-mǎnía á bún mí dòn wáa à yí dé. Le ì bío mu na mia: Mí yí mǎn hā huua na kà le? Hón le Dónbeenì yàá pá dà à yèrémá à wé là a Abarahaamu zàwa. ⁹ Á mí cén pa miten biò sese. Lé le dóorè hónhónía buan hā vǐnsiá kúiorò biò yi. Vǐndēe lée vǐndēe na yí mǎa ha hā bia na sī, á dèn ñ kúii á à sía à kúee mín wán á à cǐi.»

¹⁰ Á bià wi bín búí túara a yi: «Áwa! Á biò wa wáa ko wa wé lé mu yén coon?»

¹¹ Á biò kà lé biò ó o bíá nɔn ɓa yi: «Hen ká yia bákáwá lée biò jun ká a mǎn mí ninza búí na báká mía hùúu, ó o ko ò o na ho búí wo yi. Ká yia bè-dínii wi ò o mún páanì sanká mu làa yia bè-dínii woon mía mǎa dí.»

¹² Ba *lǎnpó féwá búí mún buara a Zān mu cǎn á wà buée bátízé. Á bán mún túara a yi: «Nì-kàránlo, lé mu yén á warén bèn ko wa wé?» ¹³ Ó o bíá nɔn ɓa yi: «Mí yí fé ho lǎnpó à yòò poñ biò ho lǎndá zéení làa mia.»

¹⁴ Á ɓa dásíwá mún buara á buée túara a yi làa biò á ɓarén bèn ko ɓa wé. Ó o bíá

*3:1 Biò ó o Tibēere wi mí pànká láró lúlúio píru hònú nfi yi, à bún ò o Yeesu teró lúlúio yú ho ɓóní làa píru. Bún wee zéení le o Yeesu lúlúio píru jun biò na bíá là a Zān Batiisi biò mu yí cǎra mín yi, ká lúlúio cǎrēe wi mu pàahú.

†3:6 Mí loñ Ezayii vūahú 40.3-5

nɔn ɓa yi: «Mi wé yí hìhíika ɓa nùpua à fé wárí, à mún yí bàká nùpue woon yi le sáberé nii wán, ká mi sàání lé dìò à mi kápa yi.»

(*Matiye 3.11-12; Maaki 1.7-8; Zān 1.24-28*)

¹⁵ Bún búenbúen yi ká ɓa nùpua kará dó mí sīa wee lòní bìò le Dónbeenì le mí ì wé. Ba mí nì-kéní kéní wee leéka le núhú sī ó o Zān mu lé yia lé o *Krista. ¹⁶ Ká a màhá bíá nɔn ɓa yi: «Īnén wee bátízé mia lè mu jumu, èè ká a búí na bèn pànká po ĩnén á wi lè ho món bò o buen. Ī yàá yí ko là a nakāa tɛnló hùúu. Wón lé yia buée bátízé mia lè le Dónbeenì Hácírí lè ho dǎhú. ¹⁷ O buan mí véérò dèe mí ní yí á buée vééráa mí dín-ló. Á hía lé ho dín-poni o ò khuii á à kúee mí nání yi. Ká hā jākākā hǎn o ò cǐi ho dǎhú na máa hí hùúu yi.»

¹⁸ O Zān mún pá kún hía bíá bióní cèrèe làa bún bàn sīi á nɔn ɓa nùpua yi á mún zééní le Dónbeenì bín-tente bìò làa ba.

O Zān kàsó zoró bìò

(*Matiye 14.3-4; Maaki 6.17-18*)

¹⁹ Bún wee wé ká a *Heroode, yia wi ho Kalilee kǎhú núhú wán á fó mín kínle bàn háa Herodiade yan. O mún lá wee wé hā wén-kora lè mí sǐfwa á séení bìò kà. Bún búenbúen lé bìò ó o Zān já ó o vaá yú á á bíá nɔn wo yi le o lá yí ko ò o wé mu. ²⁰ Ó o yàá wíoka dó mu wán, ò o le ɓa fé o Zān vaa pe nii ho kàsó yi.

O Yeesu bátèèmu bìò

(*Matiye 3.13-17; Maaki 1.9-11*)

²¹ Bìò ɓa nùpua hía wee lé buen o Zān cǎn à buée bátízé, ó o Yeesu mún buara ó o Zān bátízera a. Bìò o Zān bátízera a vó ó o Yeesu wee fio. Lé hón pàahú so á ho wáayi nii héra ²² á le Dónbeenì Hácírí lá a háponi sǐi, á lion o wán. Á mu tāmū

búi sǎ já ho wáayi á bíá: «Fó lé ĩ Za na á ĩ bò ĩ tàká wán, ũ bìò sī mìl.»

O Yeesu nɔnkāni

(*Matiye 1.1-17*)

²³ Pàahú na ó o Yeesu hía wee búá mí tonló núhú yi ká a teró lúlúio wee yí ho bóní làa pírú sīi. Á bìò ɓa yánkaa wee leéka làa bún ó o hía lé o Zozèfu za, ká a Zozèfu mu bàn maá bèn lé o Helii, ²⁴ ó o Helii bàn maá lé o Mataate, ó o Mataate bàn maá lé o Levii, ó o Levii bàn maá lé o Meliki, ó o Meliki bàn maá lé o Zanayii, ó o Zanayii bàn maá lé o Zozèfu, ²⁵ ó o Zozèfu bàn maá lé o Matatiasi, ó o Matatiasi bàn maá lé o Amɔɔsi, ó o Amɔɔsi bàn maá lé o Nahuumu, ó o Nahuumu bàn maá lé o Hesilii, ó o Hesilii bàn maá lé o Nakayii, ²⁶ ó o Nakayii bàn maá lé o Maate, ó o Maate bàn maá lé o Matatiasi, ó o Matatiasi bàn maá lé o Semeɲee, ó o Semeɲee bàn maá lé o Zozèeki, ó o Zozèeki bàn maá lé o Zodaa, ²⁷ ó o Zodaa bàn maá lé o Yuanan, ó o Yuanan bàn maá lé o Erezaa, ó o Erezaa bàn maá lé o Zorobabèele, ó o Zorobabèele bàn maá lé o Salasiele, ó o Salasiele bàn maá lé o Nerii, ²⁸ ó o Nerii bàn maá lé o Meliki, ó o Meliki bàn maá lé o Adii, ó o Adii bàn maá lé o Kosaamu, ó o Kosaamu bàn maá lé o Elemadamu, ó o Elemadamu bàn maá lé o Èere, ²⁹ ó o Èere bàn maá lé o Zozue, ó o Zozue bàn maá lé o Eliyezèere, ó o Eliyezèere bàn maá lé o Zoriimu, ó o Zoriimu bàn maá lé o Mataate, ó o Mataate bàn maá lé o Levii, ³⁰ ó o Levii bàn maá lé o Simion, ó o Simion bàn maá lé o Zudaa, ó o Zudaa bàn maá lé o Zozèfu, ó o Zozèfu bàn maá lé o Zonaamu, ó o Zonaamu bàn maá lé o Eliakiimu, ³¹ ó o Eliakiimu bàn maá lé o Meleyaa,

ó o Meleyaa bàn maá lé o Menaa,
 ó o Menaa bàn maá lé o Matataa,
 ó o Matataa bàn maá lé o Natān,
 ó o Natān bàn maá lé o *Daviide,
³² ó o *Daviide bàn maá lé o Zesee,
 ó o Zesee bàn maá lé o Obēede,
 ó o Obēede bàn maá lé o Buaze,
 ó o Buaze bàn maá lé o Sala,
 ó o Sala bàn maá lé o Naasōn,
³³ ó o Naasōn bàn maá lé o Aminadaabu,
 ó o Aminadaabu bàn maá lé o Ademen,
 ó o Ademen bàn maá lé o Aanii,
 ó o Aanii bàn maá lé o Hesiron,
 ó o Hesiron bàn maá lé o Fareesi,
 ó o Fareesi bàn maá lé o *Zudaa,
³⁴ ó o Zudaa bàn maá lé o *Zakoobu,
 ó o Zakoobu bàn maá lé o *Izaaki,
 ó o Izaaki bàn maá lé o *Abarahaamu,
 ó o Abarahaamu bàn maá lé o Teraa,
 ó o Teraa bàn maá lé o Nahoore,
³⁵ ó o Nahoore bàn maá lé o Seruuki,
 ó o Seruuki bàn maá lé o Arakoo,
 ó o Arakoo bàn maá lé o Faleki,
 ó o Faleki bàn maá lé o Ebēere,
 ó o Ebēere bàn maá lé o Sala,
³⁶ ó o Sala bàn maá lé o Kayinaamu,
 ó o Kayinaamu bàn maá lé o
 Aafakisaade,
 ó o Aafakisaade bàn maá lé o Seemu,
 ó o Seemu bàn maá lé o Nōwee,
 ó o Nōwee bàn maá lé o Lamēeki,
³⁷ ó o Lamēeki bàn maá lé o Matuzala,
 ó o Matuzala bàn maá lé o Enōōki,
 ó o Enōōki bàn maá lé o Yarēede,
 ó o Yarēede bàn maá lé o Maleleyēele,
 ó o Maleleyēele bàn maá lé o Kayinaamu,
³⁸ ó o Kayinaamu bàn maá lé o Enōōsi,
 ó o Enōōsi bàn maá lé o Seete,
 ó o Seete bàn maá lé o Adāma,
 ó o Adāma bàn maá lé le Dónbeenì.

O Yeesu kúará lénló bio

(Matiye 4.1-11; Maaki 1.12-13)

4 Le Dónbeenì Hácírí pànká wi o Yeesu wán. Ó o wáa ló ho Zurudēn yi lée wà, á le Dónbeenì Hácírí lèenía wo vannáa le dùure yi. ² Á mu yú wizooní búará-jun ká a *Satāni wee khà a loń bín. Hón wizooní so yi búenbúen ó o yí dú bìo hùúu. Hà wizooní mu vaa véení, á le hīni dà a. ³ Bìo ó o Satāni mōn mu kà, ó o bía nōn wo yi: «Le huee na kà á fo yí mōn le? Ká fo lé le Dónbeenì Za bìo bon kénkén, à ũ bío le le huee na kà yèrémá wé ho dínló.» ⁴ Ó o Yeesu bía nōn wo yi: «Bìo kà lé bìo túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi: «Dínló mí dòn yí máa na mukāni nùpue yi.»^{*}»

⁵ Bún mōn ó o Satāni mu fó a yòoraráa le búee búí na dōn wán á yòó dīn ò o zéenía ho tá kána búenbúen làa wo le cúekúee wán, ⁶ ò o bía nōn wo yi: «Ī ì na ho pànká foñ á fo ò keñ hā jūhú wán, á à na hā nāfōrò lè hā semu na wi hā yi foñ, lé bìo le Dónbeenì nōn hā miì. Ī dà a na hā yia á ĩ sīi vá yi. ⁷ Ká fo tà á líí fàrá ũ nōnkópúná wán à ũ búaanía mi, á hā bìo ò sī foñ.» ⁸ Ó o Yeesu bía nōn wo yi: «Mu túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi: «Ū Nūhúso Dónbeenì lé yia á ũ ko à ũ búaaní à mún sá na orén mí dòn yi.»[†]»

⁹ Bún mōn ó o Satāni mu pá bīnía fó a vannáa ho Zeruzaleemu, á vaá yòó dīnía wo le *Dónbeenì zī-beenì pún-tíahú, ò o bía nōn wo yi: «Ká fo lé le Dónbeenì Za bìo bon kénkén, à ũ yén líi ho tá yi, ¹⁰ lé bìo mu túara: «Le Dónbeenì á a na le jii mí wáayi tonkarowà yi le fa pa ũ bìo sese.»

¹¹ Á mu mún bīnía túara: «Ba à cōn fo á líí wíoka à bàrá, bèra a na ũ zeñ yí túii làa huee búí.»[§]»

^{*}4:4 Mi loń Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 8.3

[†]4:8 Mi loń Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 6.13

[§]4:11 Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 91.11-12

¹² Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Mu mún túara lè Dónbeenì bióni vūahú yi: «Yí ví ví yí khūaa ũ Nuhúso Dónbeenì jii yi hārì lòn wizon-kéní.»**»

¹³ Bìo ó o Satāni mu khà a làa bìo búenbúen san ó o wà ò o día a, á pan-náa pñn-veere.

O Yeesu òn kùrú nùwā pá a bìo

(Matiye 4.12-17; Maaki 1.14-15)

¹⁴ Bìo á bún búenbúen wó khíina, ó o Yeesu wà van ho Kalilee kōhú ká le Dónbeenì Hácírí pànká wi o wán. O yèni ló ho Kalilee mu kōhú lórà búenbúen yi.

¹⁵ O fù wee wé kàrán ɓa nùpua ɓa *zúifùwa kàránlò zíní yi. Á ɓa búenbúen bèn-tín fù wee wíoka a yèni.

(Matiye 13.53-58; Maaki 6.1-6)

¹⁶ Bún món ó o wà van ho Nazareete, hen na ó o dñn yi. Ho *Sabaa zoñ ó o van ɓa zúifùwa kàránlò zii làa bìo ó o lá wee wé wéráa mu. Bìo ó o le mí ì kàrán le Dónbeenì bióni vūahú, ó o líí hínɔn yòó dñn, ¹⁷ á ɓa lá le *Dónbeenì jì-cúa fèero *Ezayii vūahú nɔn wo yi. Ó o fó ho bera á fò mín làa bìo kà:

¹⁸ «O Nuhúso Hácírí á wi miì.

Lé bìo ó o léra mi

le ì vaa bío le bín-tente bìo

à na bìà lé ɓa nì-khenia yi.

Le tonkaa mi

le ì bío na ɓa kàsósa yi

le ɓa à keñ mítén,

à ì mún bío na ɓa muiwà yi

le ɓa yìo á à bíní wé è mi.

À ì na hā sání-wia

bìà ɓa wee beé lò yi.

¹⁹ À ì mún bue le lúlúure na ó o Nuhúso sāamu bìo ò wé yi bìo.»††

²⁰ Bún món ó o bun ho vūahú á khii nɔn ho kàránlò zii ton-sá yi ò o líí kará á wee zéeni hā bióni mu júná làa ba. Á bìà wi le zii yi búenbúen fá mí yìo o yi. ²¹ Bìo ó o jii zoó wee hen á bìo kà lé bìo ó o bía nɔn ɓa yi ho yahó: «Mí yí mɔn le? Le Dónbeenì jì-cúa fèero bióni na mí jà lé hñn bìo lan wee wé ho zuiá.»

²² Bìà wee jí hā bióni mu búenbúen wee wíoka a yèni á mún wó coon hā bìo yi. ɓa lá yí máa dé le hñn bín-tentewà so na kà ó o dà wee bío. Á ɓa wee bío mín yi: «Yia kà kùanì yínɔn o Zozæfu yàró na wa búenbúen zii lé wón wee bío hā bióni mu na kà.» ²³ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mí tuiá sī, mí dà à wà le wàhiire na kà á à na miì: «Tini bānsò weé ũten ũten.» Lé bún nɔn á mí yàá pá dà à bíní ì bío-ráa bìo kà á à na miì: «Bìo á fo wó ho *Kapeenayuumu yi búenbúen á wa jà, á ũ bèn wé mu bàn sii hen kà mìn kùrú lóhó yi le wa mi.»» ²⁴ Ó o Yeesu pá bínia bía: «Le ì mí ho tuiá na mia: Le Dónbeenì jì-cúa fèero na dà à yí le yèn-tente mín kùrú lóhó yi, wón mía. ²⁵ Le ì mí ho tuiá poni na mia: Le Dónbeenì jì-cúa fèero *Elii pàahú, á ho viohó hía dñn á yí máa tè á dñn hā lúlúio bìo tìn lè mí piina bìo hēzìn, á le hini ló ho kōhú búenbúen yi. Bún pàahú ká ɓa maháawa mún boo o *Isirayeele nìpomu tíahú. ²⁶ Ká le Dónbeenì mahá pá yí tonkaa o Elii ɓa nì-kéní woon cñn, ká yínɔn ho Sidñn kōhú lóhó búí na ɓa le Sareputaa maháa mí dòn cñn.» ²⁷ ɓa fùeréwà mún hía boo o Isirayeele nìpomu tíahú le Dónbeenì jì-cúa fèero Elize pàahú, à ɓa nì-kéní woon ó o búí sánía yí wan ká yínɔn o Siirii nì Naaman mí dòn.»¶¶

** 4:12 Mi loñ Lándá zéenílò vūahú (Deutéronome) 6.16

†† 4:19 Mi loñ «Dónbeenì sāamu lúlúure» Dónbeenì bióni vūahú bióni búí bàn kúará vūahú yí.

‡‡ 4:26 Mi loñ Bá-zàwa nín-yání vūahú (1 Rois) 17.9

¶¶ 4:27 Mi loñ Bá-zàwa cúa-jun ní vūahú (2 Rois) 5.1-14

²⁸ Hón bióní so bío vaa véení, à bún à bia wi le zii yi búenbúen hínnon yòò dín lé le sī-cìlè. ²⁹ Lé bún ba dèení wíira a wán, á vá lóráa lée líikaa lóráa ho lóhó món, á vaá yòora le búee mu na ho lóhó son wán bàn jún-tíahú le mí ì dón wo ò dé ho kōhú yi. ³⁰ Ó o dindín fó mítén ba níní yi á lée wà ò o díá ba.

O Yeesu weéra ba vánvárowà

(Maaki 1.21-28)

³¹ Bún món ó o wà van ho Kalilee lóhó, hia ba le *Kapēnayuumu. Ká ba *zúifūwa vūnló wizonle na ba le *Sabaa dōn, ò o kàrán ba ba kàránló zii yi. ³² Á bia ná a bióní wó coon làa sòobéé lé bìo ó o bióní pànká wi binbirì. ³³ Mu zoñ ò o nìi búí na ó o cíná wi yi á wi ba kàránló zii mu yi. Á wón zoó bíá bìo kà pónpón: ³⁴ «Éee! Nazareete nìi Yeesu, lée webio á ũ wà búee cà wa cón hen? Fo buara wa yáaró bìo yi lée? Ba le ĩ yi zū fo le? Ũnén lé yia lé le Dónbeenì nùpue na le tonkaa.» ³⁵ Ó o Yeesu nàmakaa wo yi: «Wé tété, lé o nìi mu yi lònbiò!» Ó o cíná mu dèení fó a dó ho tá yi ba nùpua na wi bín búenbúen tíahú ò o ló a yi ká a màhá yí yú a yí bóóníá yi. ³⁶ Á bia kera bín na mon mu wéro bán búenbúen zónkaa kará concáan. Cúa-yen, à ba yèrémáa wee bío mín yi: «Pátì! Dìo kà lé le bióni yén sí kà? O nùpue mu wee na le jii ba cínáwa yi lè ho pànká, à ba máa dàñ kán wo ká ba dèení wé bìo ó o le ba wé.» ³⁷ Ó o Yeesu yèni dèení ló hā lórá na bámakaa bín búenbúen yi.

(Matiye 8.14-17; Maaki 1.29-34)

³⁸ Bìo ó o zoó ló ho kàránló zii, ó o téréna van o Simón zii. O vaa dèení à búin ba wee bío làa wo le o Simón bàn hio háa le tènìi wee zéé. Á ba fíora a le

o weé wo. ³⁹ Ó o vaá zon á líí lúnlúrá a nùhú yi ò o bíá le le tènìi lé o yi, á le dèení ló. Mí lahó yi ó o hínnon non ho dínló ba yi.

⁴⁰ Bìo le wii líí zon,⁸⁸ á bia búenbúen na ba vánvárowà lè mí sifwà wi cón á buan ba buararáa. Ó o bò mí níní ba nì-kéní kéní wán á ba wan. ⁴¹ Ba nùpua cèrèe na ba cínáwa wi yi á ba wee lè yi ká ba a bío pónpón: «Ũnén lé yia lé le Dónbeenì Za.» Ká a Yeesu wón màhá wee zá làa ba le ba yí bío. Lé bìo farén mí bèere yàá zū mu le o lé *Yia le Dónbeenì mon lera.

O Yeesu wee bue le Dónbeenì bín-tente

(Maaki 1.35-39)

⁴² Bún bàn tá lée tñ yinbíi bùirìi, ó o Yeesu hínnon khèra ló van le lùe búí na a nùpue mía yi, á vaá kará mí dòn. Bìo ba nùpua sìná yí mon wo, á ba wee cànka a. Bìo ba vaá yú a, á ba wáa yí wi à ba bíní díá ò o khèn làa ba. ⁴³ Ó o Yeesu bíá non ba yi: «Ó, o! ĩ mún ko à ĩ va hā lórá na ká yi à vaa bue le *Dónbeenì béenì bín-tente bín, lé bìo á bún lé bìo le Dónbeenì tonkaa mi bìo yi.» ⁴⁴ Ó o hínnon wà, á vaá wee bue le bín-tente ba *zúifūwa kàránló zíní yi ho *Zudee kōhú yi.

O Yeesu von mí nín-yání nì-kenínia

(Matiye 4.18-22; Maaki 1.16-20)

5 Wizonle búí ká a Yeesu wi ho Zenezareete* vū-beenì jii á ba zàa-máa kíniá yi wee nàa mín, lé bìo ba wi ba jí le Dónbeenì bióni, ó o mon hā wonna bìo jun ká hā dín mín nìsáa mu jummu jii. ² Ba ce-pawà na zon hā buararáa búenbúen ló lée dín wee sèe mí zùanwà. ³ Hā wonna mu bàn dà-kéní lé o Simón te ho, á hón lé hia ó o Yeesu fíora zon,

§§4:40 Mi loñ Maaki vūahú 1.32

*5:1 Ho Zenezareete vū-beenì yèni, ho Kalilee vū-beenì lè ho Tiberiade vū-beenì búenbúen lé ho vūhú dà-kéní ba wee ve kà.

ò o bía nnon wo yi le o nàa zo mu jumu yi cínú, bún món ó o líí kará ò o wee kàrán ba zàamáa na dín bín.

⁴ Pàahú na ó o bía wó yi, ó o khíí wee bío là a Simón: «Wáa vá zo mu jumu na boo yi, à ünén lè mí nínzàwa na páanía wee sá à yénní mí zùánwà kúee mu jumu yi à mí wíika ba cewà.» ⁵ Ó o Simón bía làa wo: «Éee! Ünén! Loñ! Wa púia mu jumu yi cáana à wa yí fò hàrí ceza. Èe ká ù bióní pii wán, á ì yénní há á à kúee.» ⁶ Á ba yénní há kúaa mu jumu yi á há líí vùn ba cewà cèrèè, lée cínú ká há zùánwà hùni lá à fáa. ⁷ Á ba von mí nínzàwa ce-pawà na wi ho won-veere yi le ba buée séení mí. Á bán buara buée séení ba á há wonna mí bìo jun sú lè ba cewà fúaa há wi há líí mu jumu yi.

⁸ Bìo ó o Simón Piere mnon mu ká síí, ó o líí búrá a Yeesu tá ò o bía nnon wo yi: «Búi! Núhúso, ì yàà bèntín lá yí ko à ì sùará fòn lè bìo á ì lé o bè-kora wéro.» ⁹ Ó o Simón wee bío ká síí lè bìo ba ce-kuii na ba vùn ká bìo zánía wo dàkhíina, orén làa bía páanía wi ho woohú yi làa wo. ¹⁰ Hàrí o Zebedee nùwā Zaaki làa Zān na mún lé ba ce-pawà, bán mún zāna lè ba bìo síí. Ó o Yeesu bía nnon o Simón mu yi: «Áyì! Yí zón dèe woon. Lii híí. À lá ho zuia pii wán, á ba nùpua lé bía fo wé è yí á à bua à buennáa ì cón.» ¹¹ Bún món á ba vá mí wonna buée dínía mu jumu pii, à ba kúará mí bìo búenbúen bín, à ba bò là a Yeesu wà.

O Yeesu wééra a bùéré nìi

(Matiye 8.2-4; Maaki 1.40-45)

¹² Wizonle búí ká a Yeesu wi ho lóhó búí yi, ó o fò mín là a *bùéré nìi búí. Bìo ó o mnon o Yeesu ó o dèenía líí búrá à yahó á buure bó ho tá yi. Ó o fíora a yi ká: «Núhúso! Fo dà à wéé mi ká fo tà.» ¹³ Ó o Yeesu líí bò mí nìi o wán ò o bía nnon wo yi: «Ì tà mu, wáa wa.» Mí lahó yi ó o nìi dèenía wan. ¹⁴ Bún món ó o

Yeesu henía bìo ká làa sòobéé nnon wo yi: «Bìo wo fòn á ù yí bío le nùpue jí. Ká ù màhá vaa zéení ütén lè le *Dónbeenì yankaro. Á ù mún wé mu hāmu bìo na ó o *Moyiize bò le ba wé wé mu dān yi à ba búenbúen zūn ká ù wan bìo bon.»

¹⁵ Ká bún yí hò bìo ba wíokaa wee bío o Yeesu bìo hā lūa búenbúen yi. Á ba nùpua cèrèè wee vá kúee mín wán à jí-náa o bióní à mún bua mí vānvārowà lè mí síwà à buennáa ó cón le o wéé. ¹⁶ Ká a Yeesu wón màhá wee wé wé ká a lén mí dòn vaa fio le lūe búí na wan búirín yi ká a bíní buen.

O Yeesu wééra a mùamúa

(Matiye 9.1-8; Maaki 2.1-2)

¹⁷ Wizonle búí ò o Yeesu wee kàrán ba nùpua. Mu nnonzoñ ká ba *Farizēwa lè ho *lándá bìo zéenílowa wi bín á kará bó a yi. Ba ló ho Kalilee lè ho *Zudee lórá cèrèè yi. Ba búí yàà pá ló ho Zeruzalēmu lóhó yi. O Núhúso Dónbeenì pánká na wi o Yeesu yi lé hia nnon ó o wee wééráa ba vānvārowà. ¹⁸ Yìo buée tí, à nùpua búí sò mí mùamúa luaráa ká a wi mí dāmu dèe wán. Bìo ba buée dñn á ba wi ba zo le zīi yi làa wó à zoó bàrá a Yeesu yahó. ¹⁹ Á ba wó fúuu san lé bìo ba nùpua boo dà. Á ba día ba yòora làa wó le zīi mu lòho, á yòó kara ho sñn-kéní à ba can há hūni o mùamúa mu dāmu dèe yi á li-inía làa wó líí bàrá a Yeesu yahó bía wi bín búenbúen tíahú. ²⁰ Bìo ó o Yeesu mnon bìo ba dórāa mí sīa wo yi, ó o bía nnon o mùamúa yi: «Wàn bñnlo, ù bè-kora séra día.»

²¹ Bìo ó o bía bún ká á ho lándá bìo zéenílowa lè ba Farizēwa á wee bío mí yiwa: «O nùpue mu lée wée á wee mání mítén lè le Dónbeenì ká síí? Lé wée dà a sēn mu bè-kora á à día ká yínón le Dónbeenì mí dòn.» ²² Ká a Yeesu màhá zūna ba yilera ó o bía nnon ba yi: «Lée webio nnon á há yilera na ká síí wiráa mia? ²³ Lé mu yén bíoró wayi? Lé à bío le o bè-kora

séra díá lée tǎá lé à bío le o híńí varáka? ²⁴ Ká í màhǎ wi á mí zǔń le o *Nùpue Za yú ho pànká ho tá wán à sǎnnáa mu bè-kora díá.» Ò o wǎa bíá bìo kà nɔn o mùa-múa yi: «Le í bío mu na fòh, lí híńí, lá ũ dǎmu dǎe á ũ kǎífo.» ²⁵ Ó o nìi mu dǎenía hínnɔn yòò dǎn bún wán ba búenbúen yìo yi á líí lá mí dǎmu dǎe ò o wee búaaní le Dónbeenì ká a wà nɔn mí zǐi. ²⁶ Á ba búenbúen wó coon mu bío yi. Á ba za-na à ba pá wee khòní le Dónbeenì ká síi: «Wa bèntín nɔn yéréké bè-bárakáwá zuia.»

O Yeesu von o Levii le o bè mí yi

(Matiye 9.9-13; Maaki 2.13-17)

²⁷ Bún món ó o Yeesu ló lée wà. O waá wee kǎí ó o nɔn o lànpo fé búí na ba le Levii ká a kará mí tonló lùe yi. Ó o bíá nɔn wo yi: «Híńí bè mi.» ²⁸ Ó o Levii dǎenía hínnɔn díá mí tonló lè mí bìo búenbúen, ò o bò a Yeesu yi.

²⁹ O Levii sá ho dǎnló o Yeesu bìo yi, ò o von wo mí zǐi. O mún von ba nùpua búí ba buée páanía kará wee dí. Ba cǎrǎe lé ba nǐnzàwa *lànpo féwá. ³⁰ Á bìo ba Farizǐewa lè ho làndá bìo zéennílowa na bìo sǎ ba yi nɔn mu á ba wee kǎí mí kíó yi. Á ba tùara a Yeesu nì-kenínia yi: «Lée webio nɔn á mí pá tà wee dí ká mí ì ju lè ba lànpo féwá lè ba nì-kora na kà?» ³¹ Ó o Yeesu bíá nɔn ba yi: «Héyì! Minén! Nùpua na lò hereka so wee wé cǎ tǐnì fànsò dǎní le? Bùée, ba vǎnvárowà lé bìá wee wé cǎ a dǎní. ³² Ìnnén yí buara bìá wee leéka le mí térénnà bìo yi dé. Bìá zū le mí lé ba bè-kora wérowà lé bìá á í buara bìo yi, bèra a na à ba kǎí mu bè-kora wéro yi.»

O Yeesu bíá le jii líró bìo

(Matiye 9.14-17; Maaki 2.18-22)

³³ Bún món á ba nùpua búí tùara a Yeesu yi: «O Zǎn nì-kenínia wee wé lí mí jíní à mún wé mí fioró, á ba Fariz-

ǐewa nì-kenínia mún wee wé kà síi. À ùnnén nùpua bán bènn wee dí ká ba a ju lée webio?» ³⁴ Ó o Yeesu bíá nɔn ba yi: «Mí yí nɔn le: Pǎahú na ba nùpua wi mu yaamu sǎnú díró yi là a há-fia bàn báa á ba so dà à bío le ba lí mí jíní le? ³⁵ Ho pǎahú búí kǎí dǎ ó o há-fia bàn báa ba a lén ba tǎahú, bún ká ba màhǎ wé è lí mí jíní.»

³⁶ Ó o mún bǐnía wà le wǎhiire na kà nɔn ba yi: «Nùpue na a lá mí báká finle á à kúii bìo búí á à la lè mí báká kǐnle na lǎera wón mía. Lé bìo ká a wó mu, á ho dà-finle á à yáa. Á bìo lan mín yi mún máa wǐi mín. ³⁷ Làa bún síi, nùpue máa kúee *divén fia sǔmàni-kǎa yi. Lé bìo ká a kúaa ho bǐn ká ho háa wee za, á há à nàma, á ho divén á à kúia, á há sǔmàniwa mún n yáa. ³⁸ Ho divén fia ko ho kúee há sǔmàni-fia yi. ³⁹ Á nùpue mún máa díá divén kǎa ká a máa ju divén fia. Lé bìo á ba wee bío le ho divén kǎa lé hà síi.»

O Yeesu zéennía ho Sabaa bìo lè ba nùpua

(Matiye 12.1-8; Maaki 2.23-28)

6 Mu wó ká a Yeesu wee kǎa há mana búí yi ho *vǔnló wizonle na ba le Sabaa zòh, ó o nì-kenínia wee báará zoo khé ho dǎnló lée pùká là. ² Á ba *Farizǐewa búí nɔn mu á ba wee bío làa ba: «Lée webio nɔn mí wee wéráa bìo kà? Wa làndá hò mu.» ³ Ó o Yeesu bíá nɔn ba yi: «Bìo ó o *Daviide yánkaa wó ká arén lè mí nùpua á le híńí dà á mí dǎn yí kǎrǎnna yí nɔn le? ⁴ Orén mítén zon le Dónbeenì zǐi á zoó lá le Dónbeenì hǎmu búurú á là, ò o buan ho búí lée nɔn bìá làa wó bò mín yi. Ká a nɔn lá yí ko ò o wé mu, lé bìo le *Dónbeenì yankarowà mí dòn lé bán wee wé là ho.» ⁵ Ò o tǐn pá bǐnía bíá nɔn ba yi: «O *Nùpue Za lé yàa á ho Sabaa bìo wi nǐi yi.»

(Matiye 12.9-14; Maaki 3.1-6)

⁶ Ho Sabaa mu búí zoñ ó o Yeesu van ho kàránlò zii yi á vaá zoó wee kàrán ba nùpua. Mu zoñ à nìi búí wi bín á nín-tiáni bàhó húrun. ⁷ Á ho *lándá bìo zéénílowa lè ba Farizíewa bò mí yìo o Yeesu wán le mí ì loń ká a pá à weé nùpue ho Sabaa zoñ, lè búń ba à dín wán á à yíráa wo ò kooní yi. ⁸ Ó o Yeesu zúna ba yilera ò o pá bía nòn o nìi na bàhó húrun yi: «Lii híńí vâ búee lée dín hen kâ ba nùpua ya-hó le ba mi fo.» Ó o nìi líf híńn á vâ búee lée dín. ⁹ Ó o Yeesu bía làa ba: «Le ì tùa mia làa bìo búí: Lé mu yén ó o nùpue ko ò o wé ho Sabaa zoñ? Lée bè-tente lée, tàá lée bè-kohó? Lé ho kàńí a nùpue lée, tàá lè ho búe o?» ¹⁰ Ò o Yeesu lora ba búenbúen yi khíi fò ò o bía nòn o nìi yi: «Hóoní ũ bàhó.» Ó o nìi hóonía ho á ho dèenía wan. ¹¹ Á ho lándá bìo zéénílowa lè ba Farizíewa sía cà mu yi làa sòobéé, á ba wee wàaní mín yi: «Lée webio á wa yáá à wé á à yíráa wo ò fi níi yi coon?»

O Yeesu hueekaa mí tonkarowà píru jun

(Matiye 10.1-4; Maaki 3.13-19)

¹² Wizonle búí ó o Yeesu híńn le mí yòó wé mí fióró le búee wán, ó o yòó fióra le Dónbeení yi bín fúuu cáana. ¹³ Bìo ho tá tñn, ó o von mí nì-kenínia kúaa mín wán, á hueekaa ba píru jun ba tíahú á có yèni làa tonkarowà. Híia kâ lè ba yènnáa: ¹⁴ O Simón na ó o có yèni làa Piere, o Àndere na lé o Simón mu bàn za, o Zaaki là a Zân, o Filiipu là a Baatelemii, ¹⁵ o Matiye là a Toma, o Alifee za Zaaki, o Simón na lé ba Zelootewa[†] kuure nùpua nì-kéní, ¹⁶ o Zaaki za Zudaa, là a Zudaa Isikariote na khíi dé o Yeesu o zúkúsa níi yi.

O Yeesu kàránna ba nùpua á weéra ba búí

(Matiye 4.23-25; Maaki 3.7-11)

¹⁷ Bún món, ó o Yeesu bínía bò lè mí nì-kenínia lion ho tá pèerú yi hen na ó o món-bèwa cèrèe dín yi. Ba minka zàamáa mún wi bín. Ba ló ba *zúífúwa kōhú kùaràa búenbúen yi, ho Zeruza-leemu lóhó, lè ho Tiire lè ho Sidón lórá na wi mu yámú numu jii ló-zàwa yi. ¹⁸ Ba búenbúen wâ búee jí a Yeesu cón á mún ñ cànka ò o weé ba véena. Bia ba cínáwa wee beé lò wee yí mítén. ¹⁹ Ba nùpua búenbúen wee cànka à ba yí o túii yi, lè bìo le Dónbeení pànká na wi o yi á wee lè lée weé ba nùpua búenbúen.

(Matiye 5.1-12)

²⁰ Ó o Yeesu wáa yòó lora mí nì-kenínia yi ò o bía:

«Minén na lé ba nì-khenia, mi júná sí, lè bìo le Dónbeení béení á mi níní wi yi! ²¹ Minén na le híni wee búe ho zuia, mi júná sí, lè bìo á bìo mi wee ca á mi ì yí á mu jii ì sí!

Minén na wee wá ho zuia, mi júná sí lè bìo mi khíi dī hā konsíní!

²² «Ká ba nùpua khíi jina mia, á pá mia, á wee là mia, á wee yáa mi yèni o *Nùpue Za bìo yi, se mi júná sí. ²³ Mi zàmaka à wé coronka lè bìo le Dónbeení bùiá beení pan mia ho wáyai mu bìo yi. Mu bon, lè kâ síi á ñarén bàn ñàaawa mún yánkaa beéraràa le *Dónbeení jicúa fèerowà lò.

²⁴ Èe kâ minén nàfòró bànsowà á ho yéréké khíi sá yi, lè bìo á mu bìo búenbúen mí yú vó, á bìo máa bíní máa bè mu wán máa na mia.

²⁵ Minén na wee dí bùubaa ho zuia á ho yéréké khíi sá yi,

[†]6:15 Mi loń Matiye vūahú 10.4

lé bìò á bìò cèrèè hīni khíi tề mia.
 Minén na wee dĩ hā konsīnī ho zuia á ho
 yéréké khíi sá yi,
 lé bìò mí bìò khíi wé ho yahó sèró lè le
 wée.
²⁶ Minén na ɓa nùpua wee wíoka yèni á
 ho yéréké khíi sá yi,
 lé bìò á lé kà sī á ɓàn ɓàaawa mún
 yánkaa wó làa bìà fù le mí lé le Dón-
 beeni jì-cúa fèerowà ká mu ɗon yi
 bon.

**Wa ko wa wé wé mu
 bè-tentewà làa bìà yi wa wen**

(Matiye 5.38-48)

²⁷ «Àwa, minén na wáa dīn wee jī ĩ cǎn
 ɓúenɓúen lé minén á ĩ wee bíò bìò kà a
 na yi:
 Mi wañ mi zúkúsa.
 Bìà jina mia à mi wé mu bè-tentewà na
 yi.
²⁸ Bìà wee dánkání mia
 à mi wé dúɓua yi.
 Bìà wee yáa mi yèni
 à mi wé fio na yi.
²⁹ Hàrí ká a ɓúí dó ũ sáahó yi,
 à ũ yèrémá hia so dá a yi.
 Ká a ɓúí fó ũ kánɓun,
 à ũ mún díà le o fé ũ báká.
³⁰ Yia flora bìò ũ cǎn,
 ũ na mu wo yi.
 Yia lá ũ bìò,
 à ũ díà le o ɓua.
³¹ Bìò mi wí à ɓa nì-vio wé na mia,
 à mi wé mu ɓàn sī à na ɓa yi.
³² Ká bìà wa mia lé bán mí dòn á mi wa,
 á mi wee leéka le mi so pá à ɓíní ĩ yí
 bìò mu mǎn le? Hàrí ɓa bè-kora wérowà
 mún wa bìà wa ɓa. ³³ Ká bìà wee wé mu
 bè-tentewà na mia lé bán mí dòn mi wee
 wé mu ɓàn sī na yi, á mi wee leéka le mi
 so pá à ɓíní ĩ yí bìò mu mǎn le? Hàrí ɓa
 bè-kora wérowà mún wee wé ɓún. ³⁴ Ká
 bìà khíi dān mu á à wí mia, lé bán mí
 dòn á mi wee ke lè mí bìò, á mi wee

leéka le mi so pá à ɓíní ĩ yí bìò mu mǎn
 le? Hàrí ɓa bè-kora wérowà mún wee ke
 mín bìowa làa mín làa ɓún sī à paráa
 mu khíi wíló. ³⁵ Èe ká minén yí wé ɓún.
 Mi wañ mi zúkúsa, mi wé wé mu bè-
 tente na ɓa yi. Ká nùpue kon ũ bìò, ũ
 yí dé ũ sī mu khíi ɓíní wíló yi. Lé ɓún
 ñ na ká mi ĩ wé le Dónbeenì na wi mu
 bìò ɓúenɓúen júhú wán zàwa, lé bìò á
 ɓa bè-yízúnlowà lè ɓa nì-sūmáa á le wee
 wé mu bè-tentewà na yi. ³⁶ Mi zūn le hii
 wéró làa bìò á mìn Maá Dónbeenì zūnáa
 le hii wéró bìò sī.

Mi wé yí cíti nùpue

(Matiye 7.1-5)

³⁷ «Mi wé yí cíti nùpue, á le Dónbeenì
 mún máa cíti mia. Mi yí sīnī nùpue
 júhú, á le Dónbeenì mún máa sīnī mí
 júná. Mi wé sén díà na mín yi, á le Dón-
 beenì mún wé è sén ñ díà á à na mia.
³⁸ Mi wé hā mu bìò, á le Dónbeenì mún
 wé è hā mia. Mu bìò na le Dónbeenì á à
 hā làa mia á à wé bìò na à kúee mí dèe yi
 á à dīdī fúaa ká mu sú cáa pùuu. Lé bìò
 le wíló dèe na mi wee mǎnzá lè mu bìò,
 lé dèn ɓàn sī á le Dónbeenì á à mǎnzá lè
 mí bìò á à na mia.»

³⁹ O ɓíníà wà le wàhiire na kà: «Muui
 so dà a tề mí nīnza muui ɓūnī wán le?
 Bùeé. Lé bìò ká ɓa vaá dǎn ho kǎhú á
 ɓa mí nùwà ɗun á à páanī ĩ zo ho. ⁴⁰ Nì-
 kenínii na po yia wee kení a wón mia.
 Nùpue lée nùpue na kenía dǎn ó o dà à
 wé làa yia kenía wo bìò sī. ⁴¹ Lée webio
 non á le zóore na wi ũ yère yi á fo yí
 zū bìò, à le zàn-dèe na wi mi nīnza yère
 yi á fo màhǎ mǎn wee zéeni? ⁴² Fo dà a
 wé kaka à bíò le mi nīnza díà le ũ lén le
 zàn-dèe na wi o yère yi, ká le zóore na
 wi ũnén yère yi á fo yí zū bìò le? Yí mǎn
 ũten na le! Le zóore na wi á ũ yère yi lé
 dīo á ũ ko à ũ lén vé, á ũ yìo màhǎ à mi
 wéréwéré á à dān ñ lénnaa le zàn-dèe na
 wi mi nīnza yère yi.

Le vëndëe lè mí bia wàhiire

(Matiye 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Vëndëe na se máa wé ha bia na yí se, á le vëndëe na yí se mún máa wé ha bia na se. ⁴⁴ Mu bon, le vëndëe bia lé hñn ba wee wé bè yí à zūnnaa le síí. Lunkúnsòró máa wé fáa bódíohó wán. Á nia mún máa wé khé kíkahó wán. ⁴⁵ O nùpue na se wón wee wé bíó hā bín-tentewà lè bìo á bìo wi o sīi yí se. Ká yia yí se wón wee wé bíó hā bín-kora, lé bìo á bìo wi o sīi yí se. O nùpue bìo na wi o sīi yí, lé bún wee wé lé là a pii.

Hā zīnī bìo jun wàhiire

(Matiye 7.24-27)

⁴⁶ «Mi wee ve mi le ñNúhúso! Núhúso!» à mi màhà yí máa wé bìo á ì wee bíó na mia á mu púhú so wi le? ⁴⁷ Mi òn le ì zéení a nùpue na wee buen ì cón, à jí ì bíoní, à mún bè hā yí bìo ó o bìo bonnáa mín làa mia. ⁴⁸ O bìo bonmín làa nùpue búí na le mí ì so mí zīi ó o náana ho tá á líí bó le huee yí a màhà bò yí fàráráa le púhú. Hā vi-beera tērò pàahú á mu pun-beenì buéé dèkíó le à le pá òn. Le yí tò lé bìo le púhú fàrá se. ⁴⁹ Èe ká yia wee jí ì bíoní ò o yí máa bè hā yí, wón ònso bìo bonmín làa nùpue búí na fàrá mí zīi púhú ho tá káamáa yí á son. Bìo ho vi-beenì tò á mu pun-beenì buara buéé bó le yí, à le dèení tò pùpè.»

Ba dásíwá púhúso ton-sá wééró bìo

(Matiye 8.5-13; Zān 4.46-54)

7 Bìo ó o Yeesu bía hñn bíoní so búenbúen á òn ba zāamáa yí vó, ó o wà van ho *Kapeenayuumu. ² Mu pàahú ká ho *Oroomu dásíwá púhúso búí wi bún á ton-sá nì-kéní na ó o bēntín wà làa sòobéé á lò yí here díá mu húmú pii wán. ³ Bìo ba dásíwá púhúso mu jí a Yeesu bìo, ó o tonkaa ba *zúifúwa nì-kíá nùwā yen búí le ba vaa fio wo le o buée wéé mí ton-sá. ⁴ Á bán wà van o Yeesu cón á vaá

wee bónbóní a ká ba à bío làa wo: «O nù mu na tonkaa wen bēntín ko lè ù sēení, ⁵ lé bìo ó o wa wa nìpomu. Orén lé yia léra mí nù yí á sēení wen á sonnāa wa kàránló zīi.» ⁶ Ó o Yeesu dēení bò làa ba á ba wà. Bìo ba vaá sùarāa o nù mu zīi à bún ò o tñ tonkaa mín bñnlowà le ba lée bío na a yí: «Ñúhúso, yí sēé ùten ì bìo yí. Ù buenló ì zīi yí lée bìo na á ì yí korāa. ⁷ Lé bún bìo yí á ì yí heníanāa ì sīi á yí buara ù cón ìten. Na le pii á ì ton-sá pa à wa. ⁸ Ìnén ì beere júnāsa wi á ì wee bè bíoní yí. Á ìnén mún wi ba búí púhú wán, á bán mún wee jí ì cón. Ì le yia va hen à wón va bún, ì le o búí buen ò o dēení buen. Ì le ì ton-sá wé bìo na, ò o dēení wé mu mí lahó yí.» ⁹ Bìo ó o Yeesu jí hñn bíoní so, ó o wó coon o nù mu bìo yí, ó o yèrēmāa khíi bía lè ba zāamāa na bò a yí: «Le ì bío na mia: O *Isirayeele nìpomu búenbúen yí á ì òn yí fò mín làa nùpue na sīdéro mii yú yia ká yí.» ¹⁰ Á ba dásíwá púhúso bàn bñnlowà bñnía khííon á vaá yú ò o ton-sá mu wan.

O Yeesu vèení a Napee mahāa za

¹¹ Bún món ó o Yeesu wà wee va ho lóhó búí na ba le Napee. Ó o nì-kenínia lè ba zāamā-kúii bò làa wo. ¹² Bìo ó o vaá òn ho lóhó pii, ó o fò mín làa nùpua búí à ba buan mí nì-hío wà vaá nùu. Yia húrun lée mahāa búí te mí za kéní. Ho lóhó nùpua cèrèe ló á bò là a háa mu. ¹³ Bìo ó o Núhúso mōn o háa mu ó o màkárí buan wo yí. Ó o bía làa wo: «Háa mu, yí yáa ù yilera.» ¹⁴ Ó o wà vaá bó ba yí á lá mí nù bò le khāare wán á bía buan o nì-hío òn. Ó o Yeesu bía: «Yàrónza, lii híní, lé mi bía mu.» ¹⁵ Ó o dēení líi hñn yòó kará wee bío. Ó o Yeesu hóonía wo yòó dó bàn nu nù yí. ¹⁶ Á bía wi bún búenbúen zāna á ba wee khòoní le Dónbeenì ká síi: «Yia ká màhà lé le *Dónbeenì jì-cúa fēero binbirì á wa yú. Le Dónbeenì ló buara á wà buéé fení

mí nìpomu.»¹⁷ O Yeesu bìo na ó o wó kà dèenía já ba *zúífúwa kōhú búenbúen yi á dà khíi zon hĩa làa ba bó mín yi mún.

**O Yeesu zéeníá mí buenló
júhú nnon o Zān Batiisi yi**

(Matiye 11.2-6)

¹⁸ O Zān Batiisi nì-kenínia vaá bía bìo wó búenbúen á nnon wo yi. Bún mún ó o von ba nùwā jun búí ba tíahú¹⁹ á tonkaa le ba vaa túa o Yeesu yi: «Ūnén lé yia á wa já bìo le fo ko ù buen lée, tàà wa pá ko à wa lòoní nì-veere?»²⁰ Á bán wà vaá yú a Yeesu á bía nnon wo yi: «O Zān Batiisi tonkaa wen ù cǎn le wa buée túa foh le lé fo lé yia ko ù buen lée, tàà wà pa nì-veere?»²¹ Á mu wáa wó se á ba buée dǎn ò o lan wee weé ba nùpua cèrèe na mu vǎmú lè mí síwà tò. O mún wee ja ba cínáwa lén bía ba wi yi, á mún wee hén ba muiiwà yio à hā mi wéréwéré.²² Bún wéró mún, ó o mǎhǎ yèrémáa wee bío là a Zān tonkarowà: «Mi lén vaa zéení bìo mí mún làa bìo mí já à na a Zān yi: Lé ba muiiwà yio wee mi, á ba mùamúawà hínnon wee varáka, ba búeréwà wan, ba bekewà jikǎnna wee jí mu bìo, ba nì-hía wee vèe, á le bín-tente wee bue na ba nì-khenia yi.»²³ Yia yí pá ì bìo ká a tà mu yi se wón bànso júhú sí.»

O Yeesu wee bío o Zān Batiisi bìo

(Matiye 11.7-11)

²⁴ Bìo ó o Zān tonkarowà bínía wà, ó o Yeesu wáa wee bío o Zān mu bìo lè ba zǎamáa kà síi: «Lée webio á mi van vaá lora le dùure yi? Lé ho konkohó na ho pinpiró wee hée vǐnvǎ lée? Bùeé.²⁵ Á lée webio mi vaá lora? Lée nùpue búí na sǎa hǎnbǎnǎn le? Hǎn sì-sení bǎnsowà so lé ba pǎamá-beera zǐní á ba wi yi.²⁶ Á lé o yén mi van bìo yi? Lé le *Dónbeenì jì-cúa fǎero lée? Ká mu lé wón se mi tuiá

sí. O yǎá pá po wón, le ì bío mu na mia.²⁷ Orén lé yia le Dónbeenì fèra bía bìo mí vǎnna yi: Ì ì tonka ì tonkaro o ò dí ù yahó á buée wíoka ù wǎhú.»²⁸ Le ì bío mu na mia: «Ba nùpua na ho dímíná yi búenbúen á yia júhú wi po a Zān wón mia. Èé ká le *Dónbeenì béenì zàwa mún-dí mǎhǎ pá po a.

(Matiye 11.16-19)

²⁹ «Ba nùpua búenbúen, hàrì ho *lǎn-pó féwá á hĩa wee buée jí a Zān cǎn. Á ba tà zǔnna le le Dónbeenì bìo bon á ba wee buen o cǎn ò o bátizé ba.³⁰ Ká ba *Fariz-īewa lè ho *lǎndá bìo zéeníflowa bán yí tà bìo le Dónbeenì le mí ì wé è na ba yi, á ba bèn mún pá à Zān *bátèemù bìo.»³¹ Ó o Yeesu bínía bía: «Ho zuia nùpua na ká á ì dà à tèè lè ba yén? Lé ba yén á ba bìo bonnáa mín? ³² Ba ka lè ba háyúwà na lée kará ba nùpua fémínló lahó yi, á wee háaní na mí ninzàwa na zoó le bonfónii yi ká:
Wa búá hǎ sǎa san,
à mi le mi máa lée yo.
Wa bó le yèni,
á mi le mi máa wá.

³³ Bìo ó o Zān Batiisi buara á yí máa dí dǐn-poni, á mún yí máa ju *dǐvén, á mi le o cíná wi o yi.³⁴ Á bìo ó o *Nùpue Za bèn buara wee dí, á mún wee ju ho dǐvén á mi mún yí tà bún, à mi wee bío bìo ká: «Mi loń! O nǐi na ká yí máa wé bìo búí ká mu yínǎn dǐnló díró làa ja-junló. O lé ba *lǎnpó féwá lè ba bè-kora wérowà bǎn bǎnlo.»³⁵ Èé ká bía búenbúen na mu bè-zǔnminì wi yi bìo bon, bán wé è wé mu bè-zǔnminì mu bǎn wára.»

O bá-fé na bè-kora séra díá bìo

(Matiye 26.1-13; Zān 12.1-8)

³⁶ Wizonle búí ó o Farizīe búí von o Yeesu le o buée dí mí zǐi. Ó o Yeesu van á

¹⁷7:22 Mi loń Ezayii vǎahú 35.5; 61.1

¹⁹7:27 Mi loń Malasii vǎahú 3.1

ba vaá khónkaa dūmaka⁸ wee dí. ³⁷ Hón pàahú so yi ò o háa búí na á ho lóhó nùpua búenbúen zū bá-fénlò bìo á ná bìo ó o Yeesu wi o nìi mu zīi, ó o guan mí dèe búí na yàwá here na sú lè ho jiló na sāmū sī á guararāa bín. ³⁸ Bìo ó o buée zon, ó o bánbāa khíi hùerá a Yeesu món ò o wee wá, ó o yèn-caa wee lii o Yeesu mu zení wán. Ó o jún-vānī lè diò ó o wee bíní sùuka làa hā, búin món ó o wee bíní yèe hā ká a kúee ho jiló mu hā wán.

³⁹ Á bìo ó o Farizē na ó o wī zīi á mōn mu, ó o wee bío mi yi: «Yia kà cén lá lée Dónbeenī jī-cúa fēro kénkén, ó o lá a zūn o háa mu na wee lanlāka a zení léenī, là a bè-wénia.» ⁴⁰ Ó o Yeesu bía nōn wo yi: «Simōn, ī ī bío bìo búí á à na fōn.» Ó o Simōn le: «Núhúso, bío.»

⁴¹ Ó o bía làa wo: «Nùpua nùwā jūn hía kon nàfòrò bànso búí wárí. O nì-kéní lée wén-hāani khīá-hònú, ò o nì-kéní na so lée wén-hāani búarā-jūn làa píru. ⁴² Bìo á yia ba kon le cōn zū à ba yí dà le máa wí, ó o bó ba mí nùwā jūn kení. Áwa! Ba nùwā jūn mu tíahú, á ũ wee leéka le lé o yén nē wān o nìi mu á à poñ mí ninza.» ⁴³ Ó o Simōn bía: «Ī wee leéka le lé yia ó o día le kee na bùaa nōn yi.» Ó o Yeesu le: «Ū bìo bon, fo mà ho tūiá.»

⁴⁴ Ò o yèrēmāa khíi sánsāa o háa mu ò o wee bío là a Simōn: «Fo yí mōn le: ī buée zon hen coon à ũ yí le ba fua mu jūmu buée sē le ī zení, ò o háa na kà wón wá siinía hā á bīnía sùukaa lè mí jún-vānī. ⁴⁵ Bìo á ī buée dōn ũ zīi, á ũ yí hínōn yí wīra mi á yí yèera níi, ò orén lè mí buée zoró hen á ī zení lè hón ó o wīra lè ho yèeró. ⁴⁶ Fo mún yí kúaa jiló ī jūhú wán á yí dórāa ho cùkú mī, ò orén wón lè ho jiló na sāmū sī ó o kúaa ī zení

wán.** ⁴⁷ Lé búin nōn à ī ī bío mu á à na fōn: Bìo ó o háa mu ba séra bè-kora cèrèe día lè búin nōn ó o waminì wárá boorāa. Èe ká yia bè-kora na séra día ka cīinú, wón waminì wárá na o ò zéení à bèn nē kén cīinú.»

⁴⁸ Búin mōn ó o Yeesu bía nōn o háa yi: «Ū bè-kora séra día.» ⁴⁹ Á bía làa wo pāanía wee dí wee bío mí yiwa: «O nùpue mu lée wée á wee hení mí sīi à bío le mu bè-kora séra día?» ⁵⁰ Ó o Yeesu bía nōn o háa yi: «Fo wáa yú ho hēerā, híní lén, ũ siidéro mī á fenía fo.»

Ba háawa na fū wee bè là a Yeesu

8 Búin mōn ó o Yeesu hínōn tò hā ló-beera lè hā ló-zàwa yi á wee bue le *Dónbeenī béenī bín-tente. Bía bò làa wó lè o nì-kenínia píru jūn, ² lè ba háawa nùwā yen búí, bía ó o jūn ba cínāwa lera yi á mún weéra véena. Ba lé o Mari na ba wee ve làa Makadala^{††} Mari, yia ó o jūn ba cínāwa bùaa hēpun lera yi, ³ là a Kuza na ó o *Heroode bàrá mí zīi tonni jūhú wán bàn háa Zaana, là a Suzaana. Háawa cèrèe mún hía wi bín á séení barén á fū wee wé lén mí níi bìo à séení là a Yeesu lè mí nì-kenínia.

O Yeesu wà o dirò wàhiire á bīnía zéení kúarā

(Matīye 13.1-9; Maaki 4.1-9)

⁴ Ba nùpua hía wee léka hā lórā yi buen o Yeesu cōn. Bìo ba kínía wo yi boo, ó o wà le wàhiire na kà nōn ba yi: ⁵ «Nii búí hía ló van mí mōhú yi, á wà vaá dé mí bè-dà. Bìo ó o vaá wee dé mu á mu búí lée lion ho wōhú wán, á ba wā-bèwa yonkaa, à mu búí á ba jínzàwa bèn sèekaa vā. ⁶ Mu búí lion hā huua yi hen na le tīnī yí boo yi, á mu ló ká mu dēenía

§7:36 O Yeesu pàahú ká ba zúifùwa le mí ī dí, à ba khón darāka kíní ho dínlò yi díráa.

**7:46 Le níi yèeró, hā zení sèeró lè ho jiló kúeeró ho jūhú wán, búin búenbúen lè bìo á ba zúifùwa fū wee wé à dérāa ho cùkú mí nì-hānī yi.

††8:2 Makadala: Lé ho lóhó búí na wi ho Kalilee vū-beenī jii lè le wii tēenī.

bíníá hon, lé bìo á ho hínló mía bín. ⁷ Mu búí bín lion hen na hā kíkara bia héra yi, á mu ló á yòó zon mín yi làa hā, á hñn pà mu. ⁸ Mu búí bín lion ho tá na se yi, á mu ló á yòó dñn á han mí bia, á hā lè mí dà-kéní kéní á yú hā bia khīmàni khīmàni.» Bún mñn ó o pá bíníá bíá bìo kà nñn ɓa yi: «Yla wee jí bìo, à wón jí bìo bíá sese.»

(Matiye 13.10-13; Maaki 4.10-12)

⁹ Ó o Yeesu nì-keníníà tùara a yi: «Le wàhiire mu kúará lé mu yén?» ¹⁰ Ó o bíá nñn ɓa yi: «Le Dónbeenì bėnì bìo na ó o nùpue yí zū kúará á le wee zėnì à ceé na minén mi dòn yi. Ká ɓa nùpua na ká wee jí mu lòn wàhio káamáa, lé bún nñn á ɓa lé ɓa nùpua na yìo wi ká hā yí máa mi, á mún wee jí mu bìo ká ɓa yí máa zūn mu kúará.»

(Matiye 13.18-23; Maaki 4.13-20)

¹¹ «Le wàhiire mu kúará lé bìo kà: Mu bè-dà lé le Dónbeenì bíonì. ¹² Bìo lion ho wñhú wán lé ɓa nùpua na ká ɓa jí le Dónbeenì bíonì à ɓa máa yí tà le yi, ká a *Satāni dēñí bánbá ɓuee lén le ɓa yiwa yi, à mún ti ɓa kàníló wñhú. ¹³ Bìo lion hā huua na le tñn yí boo yi lé ɓa nùpua na ká ɓa jí le Dónbeenì bíonì à ɓa tà le yi, à zàmaka le bìo yi, ká ho kúará lénlò yú ɓa pàahú na yi, à ɓa dēñí lé lè mí mñn, lé bìo á le bíonì mu yí wìira ɓa sese. ¹⁴ Bìo lion hā kíkara yi lé bìá wee jí le Dónbeenì bíonì ká ɓa jún-sèró, lè ho dímíná nàfòró, lè ho ɓàn sīmu á wee hē le à le máa dàn ha hā bíá na dñn. ¹⁵ Bìo ɓèn lion ho tá na se yi lé bìá wee jí le Dónbeenì bíonì à ɓua le lè le sī na se, dìo púaara díá. ʼBa yí máa bīnì lé lè mí mñn. Bún lé bìo nñn á ɓa wee haráa hā bíá na se.

Le fɛntání wàhiire

(Maaki 4.21-25)

¹⁶ «Nùpue na à dé le fɛntání mí zīi á à bīnì ì lá le dēe búí á à pe yi, tàa ká a dó le wó o ò lá le zoó bàrá mí kàtà tá wón mía. ʼBa wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi, à bìá wee zo le zīi wé mi. ¹⁷ Mu bè-sànkani na mu khoomu khíi máa lé wán bún mía. Hàrí bìo kúará yí zūn búenbúen bìo khíi bío yi le wizon-kéní. ¹⁸ Á mi cén wé jí bìo wee bío na mia sese, lé bìo á yia bìo wi á ɓa à bīnì ì na mu búí wo yi á à bè mu wán. Ká yia dēe búí mía, á hàrí mu bè-za bìo na ó o wee leéka le mu wi mí cñn á ɓa pa à fé.»

O Yeesu ɓàn nu lè ɓàn zàwa bìo

(Matiye 12.46-50; Maaki 3.31-35)

¹⁹ O Yeesu ɓàn nu lè ɓàn zàwa ɓuara a cñn à ɓa màhá yí dà máa zoó búe o yi, lé bìo ɓa nùpua boo dà. ²⁰ Ó o búí bíá mu nñn wo yi: «Mín nu lè mín zàwa wi ɓa mi ũ wán, ɓa lée dñn ho khūuhū pan fo.» ²¹ Ó o Yeesu bíá nñn bìá wi bín búenbúen yi: «Bia wee jí le Dónbeenì bíonì à bè le yi, bán lé wán nu lè wán zàwa.»

O Yeesu dñnía ho pinpiró

(Matiye 8.23-27; Maaki 4.35-41)

²² Wizonle búí, ó o Yeesu zon ho woohú lè mí nì-keníníà, ò o bíá nñn ɓa yi: «Mí wa khí lè ho vñ-beenì mñn.» Á ɓa dēnía zoó wà mu jumu yi bún wán. ²³ Bìo ɓa vá zon yú, á ho pinpi-beenì hínnon wee và lè mí pànká ho vñ-beenì wán, á mu jumu wee yànbón zo ho woohú, lònbiò à ho yòó wee sí lè mu jumu. Bún búenbúen wee wé ká a Yeesu wón mu dāmu ɓó. ²⁴ Ó o nì-keníníà vaá wee sñn a ká ɓa à bío bìo kà: «Núhúso! Núhúso! Wa à hí.» Bìo ó o sñn, ó o líí hínnon á nàmakaa ho pinpiró lè mu jumu na wee yànbónka yi á mu búenbúen dñn

wó tétété. ²⁵ Ó o Yeesu bía làa ba: «Mi sĩa déro mìl wáa wi wen?» Á ɓa búenbúen zónkaa dín concáan, á wee bío mín yi: «Páa! O nùpue mu lé o yén síi kà? Hàrí ho pinpiró lè mu jumú ó o bíaráa, á mu pá bò a bíonì yi.»

O Yeesu weéra a nìi na ɓa cínáwa wi yi
(*Matiye 8.28-34; Maaki 5.1-20*)

²⁶ Á ɓa khií dñn ho Zerasaa kōhú, hía sánsáa mín lè ho Kalilee kōhú. ²⁷ Bìo ó o Yeesu ló ho woohú yi líí le mí ì dñn, à búnn ho lóhó na ɓa wi yi nùpue búí na ɓa cínáwa wi yi á wee sí a yahó. O wee vará mí bírí míana. O mún yí máa da zīi yi, lé ɓa nì-hía nùuníí ó o wee da yi. ²⁸⁻²⁹ Pōñna cèrèe ká ɓa cínáwa mu hínñn o wán, à ɓa sí sa ca a níní là a zení lè hā zúakùaríwà ò o yí dàñ yí va lùe. Ká a màhà wee khòo hā búenbúen kúia, à ɓa cínáwa na wi o yi ja a dé hā mana yi. Ó o Yeesu nñn le pii ɓa cínáwa na wi o yi le ɓa lé. Lé búnn nñn ó o miiníí là a Yeesu mu, ó o líí búrá a tá ò o wee bío bìo kà pōñpōñ: «Dónbeenì na wi mu bìo búenbúen jùhú wán Za Yeesu, lée we-bío á ũ lon làa mi? Sábéré, ì wee yanka fo, yí yáa ì bìo.» ³⁰ Búnn mōn ó o Yeesu tūara a nìi mu yi: «Ū yèni ɓa le we?» Ó o bía: «Ī yèni ɓa le Zāamāa.» Lé bìo ɓa cínáwa na wi o yi á boo dà. ³¹ Á bán lé bìa wee yanka a Yeesu le o yí ja mí vaa kúee ɓa cínáwa kōhú na nàyló pii mía yi. ³² Mu wee wé à nōnbùe-boohú búí yòò wee dí le búee yi. Á ɓa cínáwa mu yankaa o Yeesu le o sáberé ò o na ho wōhú mí yi, à mí vaa yòò zo bán yi. Ó o nñn mu wōhú ɓa yi. ³³ Lé búnn wán ɓa cínáwa mu ló a nìi mu yi á vaá zon ɓa nōnbùeení yi. Á ɓa búenbúen yòò lùwa le búee wán á kùenkaa líí zon ho vū-beení yi á húrún.

³⁴ Bìo á bìa lá wee pa ɓa mōn bìo wó kà, á ɓa lùwa vaá bía mu nñn bìa wi mí

manawà yi, á bía mu nñn bìa wi ho lóhó yi. ³⁵ Á ɓa nùpua ló le mí buée loñ bìo wó. Bìo ɓa buée dñn o Yeesu, á ɓa mōn o nìi mu na ɓa cínáwa lá wi yi, ò o wó a nì-tente á zā mí sĩa kará a Yeesu tá. Á ɓa zāna. ³⁶ Á bìa mu wó yio yi wee bío bìo ó o nìi mu wó wó wannāa làa ba. ³⁷ Ho Zerasaa kōhú nìpomu yi á yia yí zāna mu bìo mu wōn mía, fúaa ɓa wee yanka a Yeesu le o sáberé ò o lén día mí. Ó o Yeesu wà vaá zon ho woohú le mí ì bīnì ì lén ñ va hen na ó o ló yi, ³⁸ ó o nìi na yú mīten ɓa cínáwa nīi yi yankaa wo le o día le mí bè làa wo. Ó o Yeesu pá ò o bía nñn wo yi: ³⁹ «Lén va mīn zīi à vaa bío bìo búenbúen na le Dónbeenì wó nñn fōñ à na ɓa nùpua yi.» Ó o nìi mu bīnía wà á vaá wee yényení bìo búenbúen na ó o Yeesu wó nñn wo yi ho lóhó búenbúen yi.

O Zayiruusi hínló là a hāa búí weéro bìo

(*Matiye 9.18-26; Maaki 5.21-43*)

⁴⁰ Bìo ó o Yeesu bīnía khií dñn hen na ó o ló yi buararāa, ó o khií yú ɓa nùpua cèrèe à ɓa wee zāmaka a bīnì buenlò bìo yi. Ba búenbúen lá wee lòoní a. ⁴¹ Hón pāahú so yi à búnn ò o nìi búí na lé ɓa *zúífùwa kàránlò zīi ya-dí na yèni ɓa le Zayiruusi buée dñn, á buée líí búrá a Yeesu tá ò o wee yanka a le o bè làa mí va mí zīi, ⁴² lé bìo ó o hínló yà-kéní na ó o yú á wee hí. O lúlúio wáa lá wee yí ho píru jun síi. Bìo ó o Yeesu bò làa wo wà a va a zīi, á ɓa minka nùpua fura bò a yi.

⁴³ Hāa búí wi ɓa tíahú á wee mi mí seeró féeé á dñn hā lúlúio píru jun à ho máa fī. O nīi bìo yāara le tīni bàn-sowà cèrèe cōñ ká bán búenbúen màhā yí dàñna a yí weéra. ⁴⁴ Bìo ó o vá zoó bó a Yeesu yi, ó o zoó túaa o dà-zīnii jikání yi là a mōn. Ó o seeró dēenía dñn

[¶]8:31 Ba zúífùwa cōñ á ho kōhú na nàyló pii mía mu lé ɓa cínáwa kàsó lùe.

bún wán. ⁴⁵ Ó o Yeesu đin ò o tùara: «Lé o yén túaa mi?» Á bía bó a yi búenbúen à yia le mí yí túaa wo yi, à yia le mí yí túaa wo yi. Ó o Piere lé yia bía làa wo: «Éee! Nùhúso! Fo yí mɔn bìo ba nùpua buraràa fòn á wee jàa mín le?» ⁴⁶ Ó o Yeesu le: «Ĭ mɔn mu, ká a búí màhà pá túaa mi. Lé bìo á ĩ zūna mu le pànká búí ló mi.»

⁴⁷ Bìo ó o háa mu mɔn ò o zūna a bìo ó o wà buara ká a wee zàka á buée líf búrá a Yeesu tá, ò o zéénia bìo nɔn ó o túaanáa wo yi, làa bìo ó o wó wó wan-náa mí lahó yi bía wi bín búenbúen yahó. ⁴⁸ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Wàn hínló, bìo fo dó ũ sīi mi, lé bún wéera fo. Wáa lén, vaa yí héerà.»

⁴⁹ Bìo ó o Yeesu wee bío ó o jii yàá yí tò, à bún ò o tonkaro búí ló a Zayiruusi zīi á nɔn o mɔn buée dɔn á buée wee bío làa wo: «Ũ hínló wáa húrun. Wáa yí seé o nì-kàránlo.» ⁵⁰ Bìo ó o Yeesu jà mu, ó o bía nɔn o Zayiruusi yi: «Yí titika, dé ũ sīi mi, á ũ hínló á à wa.» ⁵¹ Bìo ba vaá dɔn, ó o le bía ká đin ho khūuhū, ò o Piere là a Zān là a Zaaki là a híngo-za bān maá le bān nu lé bān ó o fó zonnáa le zīi yi. ⁵² Ba nùpua búenbúen wee wá kùaarà a híngo-za mu bìo yi. Ó o Yeesu bía: «Mí yí wá bìo. O híngo-za mu yí húrun, o léé yia na dūma.» ⁵³ Á ba nùpua wee zūánka a yi lé bìo ba zū kénkén le o húrun. ⁵⁴ Ó o Yeesu líi fù a níi yi, ò o von wo pɔnpɔn: «Ĭ hínló, líi híni.» ⁵⁵ Ó o vèera á đéénia líf híngɔn. Ó o Yeesu bía le ba na mu bìo wo yi le o dí. ⁵⁶ Á bān nùwā can đin coon mu bìo yi. Ká a Yeesu màhà henía mu nɔn ba yi le ba yí bío bìo wó kà le nùpue jí.

O Yeesu tonkaa mí nì-kenínia píru jun

(Matiye 10.5-9, 11-14; Maaki 6.7-13)

9 O Yeesu von mí nì-kenínia píru jun á nɔn ho đānló lè le jii ba yi, à ba wé

kíkánáa ba cínáwa yi á mún weéràa mu vāmú lè mí sīiwà. ² O tonkaa ba le ba vaa bue le *Dónbeenì béenì bìo à mún weé ba vānvārowà. ³ Bìo kà lé bìo ó o henía nɔn ba yi: «Mí yí bua hàrì dèe à láràa ho wōhú. O búí yí bua búin-za, tàa puure, tàa bè-dínii. Mí yàá pá yí bua wárí. O búí yí bua báká búí à séení hia ó o zā. ⁴ Mí wé vaá làara nùpue na wán, à wón zīi lé đio mi kéenì yí fúaa mi léró ho lóhó mu yi. ⁵ Mí wé vaá zon lóhó na yi, ká bía wi ho yi pá mi bìo, ká mi wee lé ho yi, à mi púaa mi zení khúkhūni kúia bín. ⁶ Á bún ò zéení làa bān le ba wó khon.» ⁶ Á ba bèn wà đén jii so wán á vaá wee hée bue le Dónbeenì bín-tente, á mún wee weé ba vānvārowà hā lórà lè mí dà-kéní kéní yi.

O Heroode hácirí yáara a Yeesu bìo yi

(Matiye 14.1-2; Maaki 6.14-16)

⁷ Bún biowa so na wee wé kà búenbúen ó o *Heroode na ba bàrà ho kōhú jūhú wán jà á mu lunkaa o yilera, lé bìo ba búí wee bío le lé o Zān Batiisi vèera. ⁸ Ba búí bèn le lé o *Elii bínia buara. Ba búí yàá bèn wee bío le mu lé le *Dónbeenì jì-cúa fèerowà na yáania nì-kéní lé yia vèera. ⁹ Ká a Heroode wón wee bío mí yi: «O Zān á ínén ĩ beere nɔn le jii á ba kúio jūhú. Ó o nìi mu na bèn wee wé bún bè-beera so na à ĩ jà bìo léé wée coon?» Ò o wáa wee cà ò o mí a Yeesu wán konloon.

O Yeesu đíníia ba nùpua na po muaaseé hònú

(Matiye 14.13-21; Maaki 6.30-44; Zān 6.1-15)

¹⁰ Bìo ó o Yeesu tonkarowà bínia buée dɔn á bìo ba wó búenbúen á ba lá fèera nɔn wo yi. Bún mɔn ó o fó barén mí dòn á ba khèra van lè ho lóhó búí na ba le Betesayidaa cɔn. ¹¹ Á bìo ba zāamāa

zūna mu, á ɓa bô a món. Ó o Yeesu mɔn ɓa ó o yèrëmáa sá ɓa yahó, á wee bío le Dónbeenì béenì bío na ɓa yi. Á ɓa wee cà le lòn-hebúee ó o mún weéra. ¹² Bío ó o nì-kenínia pírú jun mɔn à le wii wee tè, á ɓa vá ɓueé ɓó a yi à ɓa bía làa wo: «Bí o na ɓa zàamáa yi le ɓa lén va hã ló-zàwa là hã manawà na sùaràa hen à vaa làa, à mún yi mu bìo dí. Lé bìo á hen na wa wi yi á lóhó yi sùaràa yi, dɛɛ woon mía hen.» ¹³ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Minén miten na mu bè-dínii ɓa yi.» Á ɓa bía nɔn wo yi: «Búurú bi-zàwa bío hònú làa ceza-`wa bùaa jun mí dòn lé bún wi wa cón hen, tàà fo le wa lén vaá yà ho dínlò à ɓuee na ɓa nì-kúii na kà yi le?» ¹⁴ Lé bìo á ɓa báawa na wi bún mí dòn mu zoñ á à yi ho muaaseé hònú sii. Ó o Yeesu bía nɔn mí nì-kenínia yi: «Mi sanká ɓa nùpua le ɓa kɛenì le mí kuio ho búará-jun làa pírú pírú wán.» ¹⁵ Á ɓa hínɔn sankaa ɓa á ɓa búenbúen karáka. ¹⁶ Ó o Yeesu wáa fó ho búurú bío hònú le ɓa cezàwa bùaa jun mu á ɓuan ò o hóonía mí yahó yòó dá ho wáyai, ò o dó le Dónbeenì bārākà mu bío yi. Bún mɔn ó o cɛɛkaa mu nɔn mí nì-kenínia yi le ɓa dá là ɓa zàamáa. ¹⁷ Á ɓa búenbúen dú sù, á bìo ká á ɓa khuiira á mu sú hã sàkíwá pírú jun.

O Piere le o Yeesu lé o Krista

(Matiye 16.13-21; Maaki 8.27-31)

¹⁸ Wizonle búii, ó o Yeesu khèra vaá wee fio, ò o nì-kenínia wi bún, ó o tùara ɓa yi: «Ba nùpua wee bío webio ì dání yi?» ¹⁹ Á ɓa bía: «Ba búii le fo lé o Zān Batiisi, ɓa búii le fo lé o Elii. Ba búii bán ɓɛn le fo lé le Dónbeenì jì-cúa fɛerowà na yāanía nì-kénì búii na vèera.» ²⁰ Ó o Yeesu bīnía tùara ɓa yi: «Ká minén cón á mi le ì lée wée?» Ó o Piere bía: «Fo lé o *Krista na le Dónbeenì tonkaa.» ²¹ Ó o

bía bìo kà henía nɔn ɓa yi: «Mi yi ví ví bío mu le nùpue jí dé.» ²² Ò o pá bīnía bía nɔn ɓa yi: «O *Nùpue Za ko ò o lò be. Ba nì-kíá, là le *Dónbeenì yankarowà júnása, là ho *lándá bío zéenlōwa á à pí a. Ba à na a ɓa à ɓúe, ká hã wizooní tīn zoñ ó ò vèe.»

O Yeesu wee bè yi kaka

(Matiye 16.24-26; Maaki 8.34-9.1)

²³ Bún mɔn ó o yèrëmáa wee bío làa bía wi bún búenbúen: «Yia wi ò o bè miì, à ɓànsò khí mí kùrú sī bìo wéro yi, ká a wé lá mí *kùrúwá pí* là hã wizooní búenbúen, à bèráa miì. ²⁴ O nùpue na wi ò o kàní mí mukānì, wón á à vīnì le. Ká yia màhá tà le mí ì vīnì le ìnén bìo yi, wón á à kàní le. ²⁵ O nùpue lá yú ho dīmíjā bío búenbúen ò o khon le mukānì binbirì yi, tàà o bío yāara búenbúen, se lé ho cùnú yén á ɓànsò yú? ²⁶ Yia wee nīyì ìnén le ì bíonì bìo yi, ó o Nùpue Za ɓɛn mún khīi nīyì ɓànsò bìo yi ká a khīi bīnía ɓuara le mí cùkú beenì, là a Maá Dónbeenì le mí wáyai tonkarowà cùkú beenì yi. ²⁷ Le ì mì ho tūiá na mia: Bía wi hen tíahú, á ɓa búii wi yi á máa hí ká ɓa yi mɔn le *Dónbeenì béenì.»

O Yeesu miníkaa le ɓúee wán

(Matiye 17.1-8; Maaki 9.2-8)

²⁸ Bío á bún búenbúen bía khiína, wizooní bío hētín bún mɔn ó o fó a Piere là a Zān, là a Zaaki á yòorarāa le ɓúee wán á wà yóó fio. ²⁹ Pàahú na ó o wee fio yi, ó o yahó dīndīn miníkaa, á sī-zīnia mún yèrëmáa wee juiíka kùíakùíá. ³⁰⁻³¹ Yìo ɓueé tī à nùpua nùwā jun búii dīn là a Yeesu ho wáyai cùkú beenì yi á wee tà hã láakáwá làa wo. *Ba lé o Mɔyīize là a *Elii.† Hã láakáwá na ɓa wee tà lé o Yeesu bío na ó o ò va ho Zeruzalɛmu á

*9:23 Mi loñ Matiye vūahú 10.38

†9:30-31 O Mɔyīize bío wee zéenì ho Lándá bío o Isirayɛele nìpomu cón. Ká a Elii bío bún wee zéenì le Dónbeenì bíonì táníló bío. O Yeesu lé yia ɓɛn ɓueé tíra mu mí cúa-jun jii.

vaá hí á à tífráa ho tonló na ó o buara bio yi jii. ³² Bún búenbúen wee wé ká a Piere lè mí ninzàwa duma kákáká. Bio ba sîna á ba mɔn o Yeesu cùkú beenì lè ba nùpua nùwā jun na pánia dîn làa wo. ³³ Pàahú na á ba nùpua mu le mí ì lén, ó o Piere wáa yí zū bio o ò bíó, ó o bía non o Yeesu yi: «Núhúso, mu wó se á wa wi hen. Wà à tá hā bükú-zàwa bio tîn: Ûnén dà-kéní, o Mɔyiize dà-kéní, o Elii dà-kéní.» ³⁴ Pàahú na ó o wee bíó yi, á le dùndúure búí yòó ló lii pon ba yi. Bio ó o nì-kenínia mɔn bún, á ba zána. ³⁵ Á mu tãmu búí sã wee jí le dùndúure mu yi: «Yia kà lé ì za na á ì mɔn lera. Mi wé jí a cón.» ³⁶ Bún tãmu so bíó vaa véení, á ba le mí ì loń ò o Yeesu dîn mí dòn. À lá bún jii wán á farén ó o búí yí bía bio ba mɔn yí non nùpue yi hùúu.

O Yeesu weéra a háyónza na ó o cíná wi yi

(Matiye 17.14-18; Maaki 9.14-27)

³⁷ Mu bàn tá na lée tɔn ká ba ló le búee wán wee lii, á ba zàamáa lée sá a Yeesu yahó. ³⁸ Ba nì-kúii mu tíahú á nì búí dîn dîn ò o wāmaa yi: «Nì-kàránlo! Ì wee yanka fo, loń ì za bio yahó yi; lé orén mí dòn lé yia á ì ton kánaa yi. ³⁹ Cíná búí wi o yi, á wee dîn dîn fé wo dé, ò o wé wāama ká a táará, à jinsā-khùankhúá wé lé. Mu wee wé híńi o wán túntún. Hen ká mu hínon o yi à mu bíó le mí ì khíí ká a díá sùrèn lòn nì-hío. ⁴⁰ Á ù nì-kenínia á ì yàá fèra yú á yankaa le ba na a lén wo yi, ká ba màhá yí dàfna mu.» ⁴¹ Ó o Yeesu bía: «Mi zuia nùpua bèntín yí máa dé mi sīa le Dónbeenì yi bìo bon, á mi mún yí máa jí hàrí dèe. Mi wee leéka le ì kéení làa mia á wé è kàrán mia fúuu le?» Bún mɔn ó o mún bía là a nì: «Bua ù za mu à ù buen le ì loń.» ⁴² Bìo ó o háyónza vā wà buée sùará a yi, ó o cíná mu tɔn fó a dó ho tá yi ó o lii wee dá kèkèkè. Ó o Yeesu kíkáa o cíná mu yi le o lé, ò o weéra a yàrónza non bàn maá

yi. ⁴³ Á bía wi bín búenbúen can dîn le Dónbeenì na dá mu bìo búenbúen pánká na ba mɔn bio yi.

O Yeesu wee bíó mí hómú lè mí vèeró bio

(Matiye 17.22-23; Maaki 9.30-32)

Bio ba lè mí nì-kení kéní dîn wee loń mu bè-beera na ó o Yeesu wó ká, ó o yèrémáa wee bíó lè mí nì-kenínia: ⁴⁴ «Hā bíoní na á ì ì bíó ò na mia á mi jí á bua mi yiwa: O *Nùpue Za á ba à dé ba nùpua níi yi.» ⁴⁵ Le bíoní mu ó o nì-kenínia yí ná jùhú sese, le kúará á tun ba yi, lé bún non á ba yí zū le bàn ya-tente, á ba mún hézána mu bíní tùaró làa wo.

Lée wée po bía ká?

(Matiye 18.1-5; Maaki 9.33-37)

⁴⁶ O Yeesu nì-kenínia wee wàaní mún yi á à zūnnáa yia po ba búenbúen. ⁴⁷ Bìo ó o Yeesu zūna ba yilera, ó o vaá fó a háyónza búí buée bàrá mí nísání ⁴⁸ ò o wee bíó làa ba: «Nùpue lée nùpue na buan o háyónza na kà sese ínén bìo yi, se lé ínén á bànso mún buan sese. Á yia buan mi se, se wón mún buan yia tonkaa Mi sese. Lé bìo á yia bìo jùhú mia mi búenbúen tíahú wón lé yia po minén na ká.»

Yia yí máa fi làa mia se wón sà mi jii

(Maaki 9.38-40)

⁴⁹ Ó o Zān lá le bíoní ò o bía: «Núhúso, wa mɔn o nìi búí ò o wee na ba cínáwa lè ù yèni, á wa lá wi wa hè o, lé bìo ó o mia wa kuure yi.» ⁵⁰ Ó o Yeesu bía bìo ká non ba yi: «Mi yí hè o, lé bìo á yia yí máa fi làa mia se wón làa mia lée dà-kéní.»

Ho Samarii lóhó búí nùpua yí tà a Yeesu bìo

⁵¹ Bìo ó o Yeesu léro ho dímjá yi pàahú wà buée sùará, ó o hà mí sīi ò o le mí wáa à lén á à va ho Zeruzalemu. ⁵² Ó o fèra tonkaa ba nùpua á ba dú a yahó. Á ba wà vaá zon ho *Samarii lóhó búí

yi le mí zoó wíoka le lùe á à ká làa wo.
⁵³ Á ho lóhó mu nùpua pá le o máa làa mí wán, lé bìo ó o veenì yahó sá ho Zeruza-
 leemu. ⁵⁴ Bìo ó o Zaaki là a Zān mōn mu ká, á ba bíá nōn o Yeesu yi: «Núhúso, fo
 le wa bío le ho dōhú lé ho wáayi à lii cǐ
 ba búe júhú le?»* ⁵⁵ Ó o Yeesu yèrēmáa
 khíí zá làa ba.† ⁵⁶ Bún mǒn á ba wà van
 ló-veere.

Yia le mí ì bè o Yeesu bìo

(Matiye 8.19-22)

⁵⁷ Pàahú na á ba wi ho wǒhú wán, ó o
 nìi búí vaá ló buée wee bío là a Yeesu:
 «ǐ ì bè foñ á à varáa hā lùu búenbúen na
 á ũ wee va yi.» ⁵⁸ Ó o Yeesu bíá nōn wo
 yi: «Ba cawanwà yú hā kǎna wee zo, á ba
 jínzàwa mún yú hā lenna. Ká a *Nùpue
 Za wón màhá yí yú ho lahó na ó o dà à
 wǔn yi.»

⁵⁹ Ó o Yeesu bíníá bíá làa búí: «Buee
 bè miì.» Á wón bíá làa wo: «ǐ ì bè foñ.
 Ká ũ màhá díá le ĩ vaa nùu wàn maá vé.»
⁶⁰ Ó o Yeesu bíá nōn wo yi: «Díá le ba nì-
 hía à nùu mí nì-hía, ká ũnén vaa bue le
 Dónbeenì béenì bìo.»

⁶¹ Ó o búí pá bíníá bíá làa wo:
 «Núhúso, ĩ ì bè foñ, ká ũ màhá díá le
 ĩ vaa dé wàn nùwā cāawése vé à ĩ bíní
 buen.» ⁶² Ó o Yeesu bíá làa wo: «Yia wee
 và le mí nàwa sùn búahó ká a yèrēmá khíí
 loñ le mí mǒn, wón yí ko le le *Dónbeenì
 béenì.»

O Yeesu tonkaa mí nì-kenínia búí

10 Bún mǒn ó o Núhúso pá bíníá
 hueekaa ba nùpua búará-tǐn làa

pírú làa nùwā jun⁸ búí á tonkaa le ba
 nùwā jun jun le ba dí mí yahó va hā ló-
 beera le hā lùu búenbúen na ó orén mí
 beere ko ò o va dā. ² Ó o bíá nōn ba yi:
 «Ho dínlò bon dǐn cèrèe, ká ho lárówà lé
 bia yí boo. Áwa. Á mi fio o mǒhú bànso
 yi le o wíoka na ba ton-sáwá le ba lá ho.
³ Mi lén! Ká mi jí bìo kà: ĩ wee tonka
 mia. Mi ka lòn piozàwa na wà vaá zo ba
 dakhínkhínwa tíahú. ⁴ Mi yí bua wáí, mi
 yí bua puure, hàrí nakāa. Mi yí dǐn la ba
 nùpua tēenlǒ yi ho wǒhú wán.

⁵ «Mi wé vaá zon zǐi lée zǐi, à mi fèn bío
 le ho hээрà keñ le zǐi mu yi. ⁶ Ká nùpue
 na ko le ho hээрà wi le yi, á mí hээрà á à
 dā bànso. Ká a bèn yí ko làa ho, á ho máa
 dā a. ⁷ Dén zǐi so lé dǐo à mi keení yi, ká
 mi wé yí làa zǐi yi à bíní lé vaa làa le búí
 yi. Ba wé yú bìo na nōn mia à mi dí bún.
 ĩ bíá bún lé bìo ó o ton-sá ko le mí jii
 dínlò.

⁸ «Lóhó lée lóhó na mi wé vaá zon yi,
 ká ba tà buan mia, ká ba wé yú bìo na
 bàrá mi tá, à mi dí bún. ⁹ Á ba vánvárowà
 na wi ho lóhó mu yi à mi weé, à mi mún
 bío na ho nùpua yi le le *Dónbeenì béenì
 buée bó ba yi. ¹⁰ Ká lóhó na mi vaá zon
 yi ká ho nùpua yí tà mi bìo, à mi zoo
 dǐn ho lóhó mu sǐi yi ká mi bío bìo kà
 na ba yi: ¹¹ «Mi lóhó khúnkhūnì na fà wa
 zení á wa à púaa á à kúee mi wán,** ká
 mi màhá pá zǐn mu le le Dónbeenì béenì
 buée bó.» ¹² Le ĩ bío mu na mia: Le cítfí
 fǐ nǒnzoñ, á hón lóhó so nùpua bìo na

*9:54 Le Dónbeenì bíonì vǒnna búí yi á bìo kà lé bìo túara sǎ le bíonì mu jii: «Làa
 bìo ó o Elii hía wórāa mu bìo sǐi.»

†9:55 Le Dónbeenì bíonì vǒnna búí yi á bìo kà lé bìo túara sǎ le bíonì mu jii: «Le
 hácírí na wee jàa mia dé bìo kà yi á mí yí zǐi sǐi. O Nùpue Za buara ba nùpua kǎnǐlò
 bìo yi ká a yí buara ba búeró bìo yi.»

§10:1 Le Dónbeenì bíonì vǒnna búí yi á ba tonkarowà mu lée búará-tǐn làa pírú.

**10:11 Mi loñ o Matiye 10.14

khíi sá ɓa yi á à poñ bìo sá ho *Sodɔɔmu lóhósa yi.^{††}

(Matiye 11.20-24)

¹³ «Ũnén Korazēn lóhó lè ũnén Bete-sayidaa lóhó, ho yéréké á à sá mia. Lé bìo á ho yéréké bè-beera na wó minén cón ɓan sī lè bún lá wó ho Tiire lè ho Sidōn lórá^{‡‡} yi, se hā lórá mu nùpua lá hínɔn hààni á khuiira hā pórókówá zǎ, á kúaa le sāni mí wán, á zééníanaa le mí wi à mí khí mu bè-kora wéro yi. ¹⁴ Lé bún non le cítí fí nònzoñ á ho Tiire lè ho Sidōn lórá lònbee na à yí hā á à wé làa yi minén lònbee yi. ¹⁵ Èé ká ũnén *Kapee-nayuumu, fo wee leéka le ɓa khíi lá fo á à yòoráa ho wáayi le? Bùeé. Ho nì-hónbó-lóhó lè hia ɓa khíi líí dé fo yi.» ¹⁶ Ò o wee bío lè mí nì-kenínia: «Yia wee jí mí cón, se ɓanso mún wee jí í cón. Á yia pá mia se wón mún pá mi. Á yia pá mi, se lé yia tonkaa mi ó o mún pá.»

Ba tonkarowà bīnī buenlò bìo

¹⁷ Bìo ó o tonkaa mí búará-tín làa píru làa nùwā jun^{¶¶} bīnīa buara à ɓa sīa wan làa sòobéé, á ɓa bía non o Yeesu yi: «Núhúso, hàrí ɓa cínáwa ká wà von ũ yèni le ɓa wé bìo na, à ɓa wé mu.» ¹⁸ Ó o Yeesu bía non ɓa yi: «Í lá wee wé mi a *Satāni, ɓa cínáwa júhúso ká a yòó kùera ho wáayi wee líi lè ho viðó na puifina bìo sīi. ¹⁹ Mí loñ! Í non ho pànká mia, hia mi wé è varákaráa ɓa háwá, lè ɓa naawà wán, à mún pùpúuráa o zúkúso pànká búenbúen, ká dèe woon máa yí mia. ²⁰ Èé ká mi màhá yí zàmaka bìo mí yú ho pànká ɓa cínáwa wán

bìo yi, ká mi zàmaka lé bìo á mi yènnáa túara ho wáayi le Dónbeenì cón.»

(Matiye 11.25-27)

²¹ Hón pàahú dà-kéní so yi á le Dón-beenì Hácírí wéera Yeesu sīi, ó o wee bío bìo kà: «Éee! Í Maá, ũnén lé ho wáayi lè ho tá Núhúso, í wee dé ũ bārākà. Lé bìo mu bìo na fo sà mu bè-zúñminì ɓansowà lè le hácírí ɓansowà yi á fo tà zéénia làa bía bìo júhú mia. Í Maá, mu bon. Bìo mu wóràa kà lé bìo sī foh. ²² Í Maá dó mu bìo búenbúen í níi yi. Nii woon yí zū a Za, ká mu yínɔñ o Maá. Á nii woon mún yí zū a Maá, ká mu yínɔñ o Za, làa bía ó o Za mu wi ò o zéénì làa wo.»

(Matiye 13.16-17)

²³ Bún món ó o yèrémáa wee bío lè mí nì-kenínia mí júhú wán: «Minén na wee mi bìo kà lè mí yìo, mi júná bèntín sī. ²⁴ Lé bìo le *Dónbeenì jì-cúa fèerowà lè ɓa bá-zàwa cèrèe sīa hía vá à ɓa mi bìo mínén wee mi à ɓa yí mɔn mu. Ba sīa hía vá à jí bìo minén wee jí, à ɓa yí pá mu.»

O Samarii nìi na wó le hii wàhiire

²⁵ Ho *làndá bìo zéénílo búí wi ò o yí o Yeesu níi bua yi, ó o túara a yi: «Nì-kàránlo, í ko à í wé kaka à bè yi yíráa ho yírón mukāni na máa vé?» ²⁶ Ó o Yeesu bía non wo yi: «Lé mu yén túara wa làndá vūahú yi? Fo wee jí mu kaka?» ²⁷ Ó o nìi bía non wo yi: «Fo ko ũ wañ ũ Núhúso Dónbeenì lé ũ sīi búenbúen, lè ũ mànáká búenbúen, lè ũ pànká búenbúen, lè ũ yil-era búenbúen^{§§} à ũ mún wañ mi ninza làa bìo á fo waráa ũten bìo sīi.*» ²⁸ Ó o

^{††}10:12 Ho Sodɔɔmu lé hā ló-beera bìo jun na le Dónbeenì yánkaa bó júhú o Abara-haamu pàahú dà-kéní. Ho bìo wee zéénì mu bè-kora mónlò lè le Dónbeenì cítí bìo. Mí loñ Bìo júhú búení vūahú (Genèse) 18.20-21; 19.24-25

^{‡‡}10:13 Mí loñ Matiye vūahú 11.21

^{¶¶}10:17 Mí loñ o Luki 10.1

^{§§}10:27 Mí loñ Levii nùwā vūahú (Lévitique) 19.18

*10:27 Mí loñ Làndá zéénílo vūahú (Deutéronome) 6.5

Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo bía se. Bánbá ũ wé bún, á fo ò yí le mukāni.»

²⁹ Ó o nìi pá wi ò o cà ho tũá sīni, ó o bínía tùara a yi: «Lé o yén lé wa ninza?»

³⁰ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Nii búí hĩa ló ho Zeruzalēmu yi á wee va ho Zerikoo, á ɓa wā-tiwa vaá tun wo ho wōhú kuio yi á fō sĩa, á ɓa han wo bóonía yi ó o yuunia díá, á ɓa wà. ³¹ Mu wó fō mín à le *Dónbeení yankaro búí lá ho wōhú mu. Bìo ó o ɓueé mɔn o nìi mu ò o díá ó o hà yòó ló á khíí lá mí wōhú wà. ³² Ó o *Levíi nùwā nì-kéní búí mún lá ho wōhú mu á ɓueé mɔn o nìi mu ò o díá, á wón mún hà yòó ló á khíí wà. ³³ Bún mɔn ó o *Samarii nìi búí mún lá ho wōhú dà-kéní mu. Bìo ó o ɓueé mɔn o nìi ó o màkàrí ɓuan wo yi. ³⁴ Ó o vaá bó a yi, á kúaa ho òwén lè ho jiló o dokuaa wán á bá, ò o lá a yòó bò mí yà-yòonii wán á vannáa ɓa nì-hānì làanìi zīi, á vaá wee loń wo yi ká a vānání a. ³⁵ Mu tá na lée tɔn yìnbíi ó o lera le wén-hāni bìo jùn á nɔn le zīi ɓānso yi, ò o bía: «O nìi mu á ũ pa bìo sese, ká ĩ khíí bínía wà ɓueé khíi hen, ká bìo fo wó a bìo yi á po le wárí na á ĩ nɔn foń, á ĩ ĩ sàání mu.» ³⁶ Ó o Yeesu màhá bínía wee tùa wo yi: «Ba nùwā tìn mu tíahú ó o yén lé yia zéénía le o nùpue na ɓa wā-tiwa tun lé mí ninza?» ³⁷ Á ho làndá bìo zéénílo bía: «Lé yia wó le hii làa wo.» Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Wáa lén à wé vaa wé làa bún sīi.»

O Yeesu làara a Maate là a Mari ɓàn zīi

³⁸ Bìo ó o Yeesu lè mí nì-kenínía wi ho wōhú wán wà, ó o vaá dɔn ho lóhó búí, ó o zoó làara a hĩa búí na ɓa le Maate zīi. ³⁹ O hĩa mu ɓàn hínló búí wi bín á yèni ɓa le Mari. Bìo ó o mɔn o Yeesu ó o wà ɓueé kará a tá á wee jí a bioní. ⁴⁰ Hón pàahú so yi, ò o Maate wón ɓèn yahó bon mí zīi tonni sáró yi. Bìo ó o mɔn mín hínló mu ò o kará, ó o wà ɓueé wee bío là a

Yeesu: «Núhúso, wàn hínló bìo ó o kará yí máa séení mí á fo yí mɔn le? Bío le o híni dé mí níi mi.» ⁴¹ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi; «Héyìi, Maate. Fo wee yáa ũ yil-era ká ũ hée tāmá mu bìo cèrèe wéro yi, ⁴² ká bìo dà-kéní lé bìo bìo here. O Mari lera bìo se po mu búenbúen, bìo á nùpue yí dà máa fé o cɔn máa yí.»

O Yeesu wee zéení ho fioró wéro

(*Matiye 6.9-13*)

11 Wizonle búí ó o Yeesu vaá wee wé mí fioró le lùe búí. Á bìo ó o flora wó, ó o nì-kenínía nì-kéní bía làa wo: «Núhúso, kení wen lè ho fioró làa bìo ó o Zān Batiisi keníanáa mí nì-kenínía.» ² Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Hen ká mi wee fio, à mi bío kà:

Wàn Maá,

wé à ɓa nùpua zūn le fo lé le Dónbeení na ɓàn sīi mia.

Dí ũ béenì hā lùà búenbúen yi.

³ Hā wen lè mu bè-dínii na ko làa wen hā wizooní lè mí dà-kéní kéní yi.

⁴ Sén wa bè-kora díá,

làa bìo á warén mún wee tà sén díá

à na bìa wó khon làa wen yi.

Pa wen bìo wee khà wen dé mu bè-kohó wéro yi bìo yi.»

⁵ Ò o pá bínía bía nɔn ɓa yi: «O búí ɓàn ɓónlo wáa lá wi sīi. Wizonle búí ó o hínnɔn vaá yú a ho tá tíahú á bía nɔn yi: ĩ ɓónlo, ke mi làa búurú bi-zàwa bìo tìn, ⁶ wàn ɓónlo nì-kéní búí ló le kúii yi á ɓueé ló ĩ wán, à bè-dínii mía ĩ cɔn máa na a yi.» ⁷ Á yia zoó le zīi yi ɓèn bía bìo kà: «Día mi, yí bŭmaka mi. Ho woohú pon, á ĩ zàwa làa mi dŭma wó. ĩ yí dà máa híni máa na búurú foń. ɓónlo na à wé bún mía.» ⁸ Le ĩ mì ho tũá na mia: Hàrí ká a pá le mí máa híni máa na ho búurú mu wo yi ɓa ɓónmu bìo yi, á bìo ó o yí wi ò o yèni yáa, ó o pá hĩa híni á à na bìo ó o wee cà búenbúen wo yi.

(Matiye 7.7-11)

⁹ Ìnén wee bío mu na mia: Mi wé fio le Dónbeenì cǎn, á le è hā mia. Mi wé cǎnka mu bío le Dónbeenì cǎn, á mi ì yí. Mi wé búanbúa ho woohú á le è hén ho mi ì zo. ¹⁰ Lé bìo á yia wee fio á le è hā, yia wee cà bìo le cǎn, ó o yí mu, yia wee búanbúa ho woohú á le è hén ho ó ò zo.

¹¹ «Minén tíahú ó o búí za† flora a ceza o cǎn, ó o so o na háa wo yi le? ¹² Tàá ká a flora le fūaale ó o so o na naa wo yi le? ¹³ Àwa, á bìo minén na yí seka á zū bìo se naló mi zàwa yi, à sǎnkú mìn Maá na wi ho wáyai á à wé kaka máa nanáa mí Hácírí bìà wee fio le o cǎn yi?»

**Béenì na nùpua wee fi mín
yi yí dà máa va yahó**

(Matiye 12.22-30; Maaki 3.20-27)

¹⁴ Wizonle búí ò o Yeesu wee ja a cí-ná á à lén o nìi búí na ó o cíná mu wó ó o yí dà máa bío yi. Bìo ó o ló a yi vó, ó o nìi pii dèenía fá á wee bío. Á ba zàa-máa wó coon mu bìo yi. ¹⁵ Ká ba nì-kéní kéníwà búí màhà pá wee bío: «Mu lé ba cínáwa jùhúso *Belezebuule† lé yia nɔn ho pànká wo yi, ó o dà wee janáa ba cí-náwa lén bìà ba wi yi.» ¹⁶ Ba búí bán fèn le mìl khūaa o pii yi, á ba bíá nɔn wo yi: «Wé ho yéréké bìo búí na wee zéení le ũ dànló ló le Dónbeenì cǎn le wa mi.» ¹⁷ Ká a Yeesu màhà zūna ba yilera, ó o bíá nɔn ba yi: «Kǎhú lée kǎhú na nùpua wee fi mín yi, á à fi ì vé. Á zī-júhú na nùpua mún wee fi mín yi á jùhú á à búe. ¹⁸ Ká a *Satāni hía bīnía wee fi lè mítén ó o béení á à wé kaka à keñnáa? Bìo á mi màhà wee bío le mu lé o Belezebuule lé wón nɔn ho pànká mìl á ì wee ja le ba cínáwa. ¹⁹ Ká lé bún mu wóráa, á bìà làa mia lé le dà-kéní fèn wee ja ba cínáwa

mu lè ho pànká yén? Bán mí bæere wee zéení le mi bìo yí bon. ²⁰ Le ì mì ho tuiá na mia: Lé le Dónbeenì pànká lé hía á ì wee ja le ba cínáwa. Bún wee zéení le le Dónbeenì mu béení wáa buée bó mia. ²¹ Ká a pànká bànso búí á hía sīa wi ó o kará pannáa mí lùe yi, ó o níi bìo á dèe búí máa wé. ²² Èe ká yia pànká wi po a vaá ló buara buée dàña a han, o ò fé o hía sīa na ó o lá dó mí sīi yi, á mún ñ khuui o níi bìo á à sanká.

²³ «Yia yí tà ì bìo se wón lé ì zúkúso, á yia mún yí máa séení mi ho kúeemín-wánlò bìo yi, se wón wee saawani.

(Matiye 12.43-45)

²⁴ «Hen ká a cíná ló a nùpue na ó o lá wi yi, ò o vaa hée vará le dùure yi, à cà ho lahó na ó ò keení á à vūn yi ká a máa yí ho. Ká a wó san ò o bío mí yi: «Mu súaaní à ì bīnì va hen na á ì ló yi.» ²⁵ Ká á bīnía van bīn, ò o vaa yí ho lahó mu ká ho sàara á wíokaa sesese. ²⁶ Ká a mɔn mu, ò o bīnì vaa fé ba cínáwa bùaa hɛpun na bèn pii po arén à ba páaní buee zoo keení cìcàkà ho lahó mu yi. Ká mu wó kà, à wón nùpue so bìo wíoka yáa poñ bìo mu fū karáa.»

²⁷ Bìo ó o Yeesu dīn wee bío, à bún ò o háa búí na wi ba zàamáa tíahú bíá nɔn wo yi pǎnpǎn: «O háa na ton fo á yèeníà fèntín jùhú sī.» ²⁸ Ó o Yeesu bíá nɔn wo yi: «Bia júná sī lé bìà wee jí le Dónbeenì bíonì à mún tà bè le yi.»

Ba le o Yeesu wé yéréké bìo à mí mi

(Matiye 12.38-42)

²⁹ Pàahú na ba zàamáa kínía o Yeesu yi wee jàa mín, ó o wee bío làa ba: «Ho lònbiò nùpua yiwa yí se. Ba wi à ì wé yéréké bìo búí à ba mi. Èe ká ba máa mi yéréké bìo búí ká mu yínɔn le *Dónbeenì

†11:11 Le Dónbeenì bíonì vɔnna búí yi á bìo kà lé bìo túara sà le bíonì mu pii: Ká a za flora ho búurú o cǎn ó ò na le huee wo yi le.

*11:15 Mi loñ Matiye vūahú 10.25

ji-cúa fɛero Zonaasi bio. ³⁰ Bìo ó o Zon-aasi bìo hía zééníánáa ho Niniivesa,[†] lé bún bàn síi ó o *Nùpue Za bìo mún khií zééníánáa ho lònbiò nùpua.

³¹ «O bée hǎa na hía wi ho Sabaa kǒhú jǔhú wán[§] á hía ló le lùe na dǎní nàyi làa sòobéé á bueé já a Salomɔn bè-zǔnmini bíoní. Á bìo wi minén tíáhú bún fèn po a Salomɔn. Lé bún nɔn á le Dónbeenì cǐtíi fì nònzoñ ó o bée hǎa mu á à híní ì dǐn ho lònbiò nùpua yahó á à kooní ɓa yi.»

³² «Ho Niniivesa khií mu bè-kora wéro yi lé bìo ɓa já a Zonaasi bíoní. À bìo wi minén tíáhú bún fèn po a Zonaasi. Lé bún nɔn á le Dónbeenì cǐtíi fì nònzoñ á ho Niniivesa mu á à híní ì dǐn ho lònbiò nùpua yahó á à kooní ɓa yi.

Le fɛntání wàhiire

(Matiye 5.15; 6.22-23; Maaki 4.21)

³³ «Nùpue máa dé fɛntání á máa sǎnka, ó o mún máa bún le yi làa láahó. ɓa wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi, à bìa wee zo le zii wé mi.

³⁴ «Ŭ yìo lé ũ sǎnía fɛntání. Ká ũ yìo se, á ũ sǎnía búenbúen á à keñ mu khoomu yi. Ká ũ yìo yáara á ũ sǎnía á à keñ le tǐbírí yi. ³⁵ Áwa! Á ũ cén pa ũten bìo, à ũ khoomu à yí wé le tǐbírí. ³⁶ Ká ũnén ũ beere á wi mu khoomu yi á bìo búí yúii mía yi, á fo ò dǐn wé è mi làa bìo ká fo dǐn le fɛntání khoomu yi à ũ mináa bìo síi.»

O Yeesu wee kooní ho làndá júnása yi

(Matiye 23.4-36; Maaki 12.38-40)

³⁷ Pàahú na ó o Yeesu bíá wó yi, ó o *Farizíe búí bueé von wo lè ho dǐnló mí zii. Ó o Yeesu hínɔn á vaá zoó kará wee

dí. ³⁸ O Farizíe mu na von wo á wó coon bìo ó o wee dí ò o yí sɛɛkaa mítén làa bìo ɓa wee wé wéráa mu. ³⁹ Ó o Nùhúso bíá nɔn wo yi: «Minén Farizíewa, mi ka lè mu jumum juuníi lè ho dǐnló dǐnfi sǎa na máa mí dòn wee ce wéréwéré, ká mi yiwa hǔn màhá sú lè ho kǔnló lè mu sǔnsúmámu. ⁴⁰ Mi lé ɓa bǔnbúwá. Le Dónbeenì na wó bìo wee mi ho kǔuhú á so mún yí wó bìo wi lè ho yi le? ⁴¹ Mu hǎmu wéro se, ká mi yiwa naló le Dónbeenì yi à mi yí nɔnsǎ yi, lé bún ñ na ká mu bìo búenbúen á à ce wéréwéré. ⁴² Ká minén Farizíewa, ho yéréké khií sá mia, lé bìo á hàrí hǎ vǔn-zà-wíníwà na ɓa wee kúee le zéení yi búenbúen á mi wee na bàn cúa-pírú níi, à mu húaarǎmu lè le Dónbeenì waminì á mi màhá wee pǔn díá, à bún lé bìo mi jɔn lá ko à mi wé wé ká mi yiwa mún yí nɔnsǎ bìo ká wéro yi.

⁴³ «Ho dǔhú khií cǐ minén Farizíewa, lé bìo mi wa ho yahón lùà keenílò ho kǎrán-ló zíní yi, á mún wa à ɓa nùpua wé tɛení mia lè le kǔnbii ɓa zǎamáa fémínlò lara yi. ⁴⁴ Ho yéréké khií sá mia, lé bìo mi ka lòn búráa na yí máa mi sese na ɓa wee vará wán à ɓa yí zǔ mu^{**}.»

⁴⁵ Á ho *làndá bìo zéenílò nì-kéní bíá làa wo: «Nì-kǎránlò, fo wee bío kà, se lé warén fo mún wee là.» ⁴⁶ Ó o Yeesu bíá nɔn wo yi: «Minén làndá bìo zéenílowa á ho dǔhú mún khií cǐ, lé bìo á mi wee jì ho sèrò na lì ɓa nùpua wán, à mi màhá yí máa dé mi níní ho sèrò bìo yi hàrí cǐnú. ⁴⁷ Ho yéréké khií sá mia, lé bìo á ɓa ji-cúa fɛerowà na á mìn maáwà ɓó bán búráa lé hǔn á minén wee so. ⁴⁸ Bún wee zéení le bìo á mìn maáwà mu wó á mí tà á nɔn mi wee soráa ɓa ji-cúa fɛerowà mu na ɓa ɓó búráa.

[†]11:30 Mi loñ Zonaasi vǔahú 2.11–3.9

[§]11:31 Mi loñ Bá-zàwa nín-yání vǔahú (1Rois) 10.1-13

^{**}11:44 Hǎ búráa bìo: Ho làndá bìo zéenílowa cǔn ká yìà dǔn o nì-hío à ɓa le wón tun. Lé bún á hàrí hǎ búráa á nùpue yàá pá yí ko ò o vará wán tàà ò o dǎ, bún ká a pá dɛení tun. Lé bún nɔn á ɓa zúífúwa fù wee wé kǔhúuníáa mí búráa à hǎ wé mi sese.

⁴⁹ «Lé bún nɔn le Dónbeenì bè-zũnmini bíaráa bìo kà: «Ĭ ì tonka ɓa ɲi-cúá fɛerowà lè ɓa tonkarowà ɓa cɛ́n, á ɓa búí ɓa à ɓúe ɓa tíahú, ká ɓa búí ɓa à ɓéé lò.» ⁵⁰ Ho ɗímíjǎ ɲúhú fǎráló pàahú, á ɓa ɲi-cúá fɛerowà na ɓa ɓó búenbúen á ho zuia nùpua lé bán á le lònbee na wi ɓa húmú mǎn á à ɲi wǎn. ⁵¹ Á lá a *Abɛele búeró pàahú à ɓuee ɗǎ a Zakari búeró yi, wón na ɓa ɓó le *Dónbeenì zĩ-beenì yi mu hǎmu wéení lahó lè le *sòobá-lùe pàahú.^{††} Le ĩ mì ho tũíá na mia: Dén cǎni so na kúará búenbúen lé ho lònbiò nùpua lé bán á le lònbee na wi mu mǎn á à ɲi wǎn.

⁵² «Minén làndá bìo zéenílowa: Ho yéréké khíi sá mia, lé bìo le Dónbeenì zũnló binbirí wǎhú á mi tun. Minén mi ɓeere á yí bò ho, á bíà le mí ì bè ho á mi mún hò.» ⁵³ Bìo ó o Yeesu ló le zĩ yi, à bìo ho làndá bìo zéenílowa mu lè ɓa Farizíewa sǎa wee cǐ a yi làa sòobé, á ɓa lée wee tùaka a yi mu biowa lè mí sǐwà ɗǎní yi. ⁵⁴ Ba le mí ì ɲí a ɲii yi ká a hǐa bíà khon à ɓa yí o ní ɓua yi.

Mi pa miten bìo

(Matiye 10.26-27, 19-20)

12 Mu wee wé ká ɓa nùpua fò mín bún òùiríòùiríòùirí fúaa ɓa wee yonka mín zení lé ɓa booró. Ó o Yeesu wǎa sǎnsǎa mi nì-kenínia á wee bíorǎa: «Héyii! Mi pa miten ɓa *Farizíewa bìo yi. Ba bìo ɓonmín lè le ɲa-fini. Bìo ɓa wee kàrán lè ɓa nùpua á ɓarén mí ɓeere yí máa bè yi. ² Mu bìo na sǎnkaa búenbúen khíi mi, á bìo sà yi búenbúen mún khíi zũn. ³ Lé bún nɔn á bìo mi ì bío le tíbíri yi, á ɓa nùpua khíi mì wéréwéré. Bìo mi wee hũmɔnka kúee mín ɲikɔ́nna yi hǎ zĩní fĩkǎna á mún khíi ɓuee hǎ lòra.

Mi wé kǎnbi le Dónbeenì

(Matiye 10.28-31)

⁴ «Wǎn ɓǎnlowà, ĩ ì bío mu ù na mia. Mi wé yí zǎn bìà wee ɓúe o nùpue ká ɓa máa bĩní ɗǎn mu búí wé. ⁵ Yia mi ko à mi wé zǎn á ĩ ì zéení làa mia. Mi wé zǎn le Dónbeenì na ɗà à dé mia le ɗofíní ɗǎhú na máa hí yi mu húmú mǎn. Le ĩ bío mu na mia: Dén le ɗiò mi ko mì wé zǎn. ⁶ Ba ɲínzà-wíníwà bùaa hònú so yi máa yéé hǎ tǔmɔnwà bìo ɲun le? Á le Dónbeenì yi pá yí máa nonsǎ bán yà-kéní búí yi. ⁷ Hàrí mi ɲún-vǎní búenbúen á le Dónbeenì zũ ɲii. Mi wǎa yí zǎn ɗèe, lé mi bìo ɲúhú wi po ɓa minka ɲínzà-wíníwà.

Yia tà làa yia pǎ a Yeesu bìo

(Matiye 10.19-20; 10.32-33)

⁸ «Le ĩ bío mu na mia: Yia ɗin ɓa nùpua yahó ò o bíà wéréwéré le mí bìo sǎ mi, ó o *Nùpue Za mún khíi bío le Dónbeenì wáyí tonkarowà yahó le ɓǎnso bìo sǎ mí yi. ⁹ Ká yia ɓèn bíà wéréwéré ɓa nùpua yahó le mí yí zũ mi, ó o Nùpue Za mún khíi bío le Dónbeenì wáyí tonkarowà yahó le mí yí zũ ɓǎnso. ¹⁰ Nùpue na bíà le bín-kohó o Nùpue Za ɗǎní yi, á wón ɓǎnso á ɓa à sɛ́n ñ ɗíá á à na yi. Ká yia khíi bíà le bín-kohó le Dónbeenì Há-círí ɗǎní yi, á wón ɓǎnso máa yí mu ɓàn sɛ́ndíaró.

¹¹ «Hen ká ɓa khíi wé ɓuan mia vannáa ɓa *zúifùwa kàránló zĩní yi, tàà ho pànká ɓànso wà yahó à bán cítí mia, à mi yí le mi yiwa ɗè bìo mi ì lǎráa mi ɲi-cúá làa bìo mi ì bío bìo yi. ¹² Lé bìo á bìo mí vaá bío á le Dónbeenì Há-círí á à zéení làa mia hón pàahú so yi.»

^{††} **11:51** O Abɛele là a Zakari húmú bìo: Le Dónbeenì bíoní vùahú làa bìo ɓa zúifùwa fù túara làa ho, ó o Abɛele lé yia lé o yahón nùpue na ɓa ɓó, á ho vùahú mu vaa véení ó o Zakari lé yia ɓa ɓó dú ho mǎn. Mi loń Bìo ɲúhú Búeení vùahú (Genèse) 4.8; Wízoní bè-wénia nín-yání vùahú (1 Chroniques) 24.20-22

O nàfòró bànsò na lé o bǎnbú wàhiire

¹³ O nni búí bía nɔn o Yeesu yi ɓa zàa-máa tíahú: «Nì-kàránlo, bío na wàn za yi le o sankà wàn kíá ò o na ì bío.» ¹⁴ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Wàn bǎnlo, lée wée dó mi le ì fáa mìn tǔiáwà à mún sankà mìn kíá na mia?» ¹⁵ Bún mǎn ó o wee bío làa bía wi bǎn búenbúen: «Mi pa miten bío. Mi yí wé nùpua na yìo yí máa sì làa bío, lé bío hàrì ò o nùpue ní bío wé boo kaka, á so o mukāni pá po mu.»

¹⁶ Ò o wáa wà le wàhiire na kà nɔn ɓa yi: «Nii búí na nàfòró wi híá ɓó ho dǎnló làa sòobée mí mǎhú yi. ¹⁷ Ó o lon mí yi, ò o wee bío bío kà lè mí sǐi: «Lé mu yén á ì ko à ì wé? Ì dǎnló na á ì yú á máa zo ì náa.» ¹⁸ Á bío kà lé bío ó o wáa le mí ì wé: «Ì ì fì ì náa búenbúen, ká ì bǎn ì so híá búaaaka á à khuii ì dǎnló le ì bío búenbúen á à kúee yi.» ¹⁹ Bún mǎn á ì wáa à bío ì sǐi yi: «Áyì, wàzaa, à ù bío bèntín se. Fo ò wé há lúlúio zànzàn ká dǎe búí máa fòo foñ. Wáa wé vǔn, wé dí, wé ju ká ù wé bío sǐ foñ.» ²⁰ Ká le Dónbeenì mǎhá bía nɔn wo yi: «Fo lé o bǎnbú. Ho tǎnǎhú na kà lé hón á ì ì fé ù mukāni yi. Áwa, hón pǎahú so yi, ká ù bío na á ù khuiira zoó bàrá pan yi á bío á à sǐ wée yi.» ²¹ Lé kà sǐi á yia wee khuii ho nàfòró zoo pa yi ká a máa cà hia le Dónbeenì cǎn á bío khíi wéráa.»

Mi cà le Dónbeenì béenì vé

(Matiye 6.25-34)

²² Bún mǎn ó o wee bío lè mí nì-kenínia: «Lé bún nɔn á ì wee bíoráa bío ká á à na mia: Mi wé yí yáa mi yilera mi mukāni bío yi, le mi ì yí mu bè-dínii wen à á dí, tǎa mi sǎnía bío yi, le mi ì yí há sǐ-zínia wen á à zǐ. ²³ Mu bon. Le mukāni bío po mu bè-dínii, á há sǎnía bío po há sǐ-zínia. ²⁴ Mi loñ ɓa khànkhoñwà, ɓa yí máa dì bío, á mún yí máa lá dǎnló. ɓa náa mía, ká le Dónbeenì mǎhá pá wee dǎnii ɓa. Á bío mínén bío jǔhú mǎhá wi

po ɓa jǎnzàwa. ²⁵ Minén tíahú á yia dà mí mukāni wizooni á à dé wán cǐnú mí yilera yáaró bío yi so wi le? ²⁶ Á bío mí yí dà dǎe woon máa wé bío cǐnú bío yi, á mí wee yáa mi yilera bío kà dǎnii yi le we? ²⁷ Mi loñ le pǔiǎlè. Le yí máa sá dǎe, á mún yí máa tí sǐa. Le ì bío mu na mia: hàrì o *Salomɔn lè mí cùkú búenbúen ká wón pá yí zǎ sǐa na se yú lerén búí yi. ²⁸ Ká le Dónbeenì wee donkhueé le jǎnii kà sǐi, dìo wé keñ ho zuia ká ho yiró à ɓa cǐi le, à sǎnkú minén á le è wé kaka máa zǐnii. Mi siadéro le Dónbeenì yi bèntín fòora. ²⁹ Mi wé yí yáa mi yilera à wé dǎn cà bío mi ì dí làa bío mi ì ju. ³⁰ Mu bon, bía yí zǔ le Dónbeenì ho dǎnii yí lé bǎn wee wé dǎn cà bún búenbúen fǎe. Èe ká minén mìn Maá Dónbeenì wón zǔ bío ko làa mia. ³¹ Mi le mi yara sǐ le Dónbeenì béenì bío, á bío ká á le Dónbeenì á à na mia.

³² «Minén nùwǎ yen zàwa na á ì pan bío, mi yí zǎn dǎe, lé bío á mu wó sǐna mìn Maá Dónbeenì yi à le na mí béenì mia.

(Matiye 6.19-21)

³³ «Mi yèè mi ní bío à sankà wári na mi yú à na ɓa nì-khenia yi. Mi cà ho nàfòró binbirì na máa vé bàrá ho wáayi ká lè miten. Bǎn á ɓa kǎnlowà máa juua ho, á búaa mún máa yáa ho. ³⁴ Mu bon, hen na mi nàfòró wi yi lé bǎn á mi sǐa búenbúen á à dé yi.

Ba ton-sáwá na wee fání mí yìo bío

(Matiye 24.45-51)

³⁵ «Mi zǐ mí tonló sǐa, à zǎnii mí fǐn-tǎe na wíoka dǐnnáa. ³⁶ Mi wé lè ɓa nùpua na pan mí jǔhúso na van mu yaamu cǎnii bío. Ká a ɓueé dǎn pǎahú na yi, á búanbúaa ho woohú à ɓa dǎenii hén ho. ³⁷ Bǎn ton-sáwá so na á ɓa jǔhúso ɓueé yú à ɓa fánii mí yìo pan wo bèntín júná sǐ. Le ì mì ho tǔiá na mia: O jǔhúso mí beere á à lá mí tonló sǐa á à zǐ ká a bío

le ba keení, ká a lá ho dínló á à sanká à na ba yi ba à dí. ³⁸ Hàrí ò o jùhúso mu buée dā ho tá tíahú táa mu yāa dà bún wán, ká a buée yú ba ká ba yìo fá á kará pan wo, se bán ton-sáwá so júná bèntín sī.

³⁹ «Mi zū le ká le zīi bànso lá wee wé zūn o kōnlo buenlò pāahú, ó o lá máa wé è díá ó o máa zo a zīi. ⁴⁰ Minén mún tīn mí yìo, lé bìo ó o *Nùpue Za khíi buen ho pāahú na á mí yí máa dé le o buen yi.» ⁴¹ Ó o Pierre tūara a yi: «Jùhúso, le wāhiire mu á ū wà nɔn warén wa dòn yi lée, táa lé ba nùpua búenbúen á le wà nɔn yi?»

⁴² Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «O ton-sá na yí máa lé mí jùhúso mɔn, na hácírí wi le o yén? Lé yia ó o jùhúso á à bàrá mí zīi tonni jùhú wán, le o wé sanká ho dínló na mí zīi nùpua là mí nì-kéní kéní yi ho pāahú na mu ko yi, ⁴³ ó o wee sá ho tonlò mu ó o jùhúso bíníá buée kúaa wán. O ton-sá mu jùhú sī. ⁴⁴ Le í mì ho tūiá na mia: O jùhúso á à bàrá a mí bìo búenbúen jùhú wán.

⁴⁵ «Ká a ton-sá mu díá ò o wee bío mí yi: Í jùhúso míana ò o máa buen.» Ó o wáa hínnon wee ha mí nínzàwa ton-sáwá, ba báawa là ba háawa, á wee dí ká a ju khée, ⁴⁶ wón ton-sá so ba jùhúso khíi buen le wizonle na ó o yí zū yi, là ho pāahú na ó o yí dó yi. Ká a jùhúso mu khíi buée dōn, ó o buée beé o lò làa sòobée, ká a pá à dé o ba ton-sáwá na ló mí jùhúso mɔn tíahú.

⁴⁷ «O ton-sá na zū mí jùhúso sīi bìo, ò o yí wíokaa mítén á yí wó mu làa bìo ó o lonnāa mu, wón á ho haró ò jí. ⁴⁸ Ká yia yí zū mí jùhúso sīi bìo, ò o wó hā wén-kora á ba ko ba ha, wón haró máa tà máa jí á làa yia so bìo. Yia ba nɔn mu bìo na boo yi, á ba khíi fé bìo boo cón,

á yia ba kàràfāa mu bìo na boo yi, á ba khíi tūa yi làa bìo po bún.

Ho kharó là lé cítíi bìo

⁴⁹ «Lé ho dōhú á í buan wa buée dé ho tá yi, á í bèntín lá wi à ho dèení zà! ⁵⁰ Ká í màhá ko à í káa lònbe-beenì búí yi, á í hácírí bèntín lunkaa mu bìo yi, ká mu yí wó yí wó, á í máa yí iten.

(Matiye 10.34-36)

⁵¹ «Mi wee leéka le í buara wà buée dé héerà ho dímíná yi le? Bùée. Le í bío mu na mia: Lé hā bióní á í wà buée kúee á à kheéráa ba nùpua. ⁵² Bìo ká wán á ba nùpua nùwā hònú na wi le zīi dà-kéní yi á à kha. Ba nùwā tīn á à fi là ba nùwā jun na so, á ba nùwā jun á mún n fi là ba nùwā tīn mu. ⁵³ O maá máa wé sī là mí za, ó o za mún máa wé sī là mín maá. O nu máa wé sī là mí hínló, ó o hínló mún máa wé sī là mín nu. O bùaa háa máa wé sī là mí yàró háa, ó o yàró háa mún máa wé sī là mín bùaa háa.»

(Matiye 16.2-3)

⁵⁴ Bún mɔn ó o wee bío là ba zāamāa: «Hen ká mí mɔn ká hā dùndúio wee vá kúee mín wán là le wii tēeníi, à mí le ho viðó ò tè, à mu bēn wé làa bún. ⁵⁵ Hen ká mí mɔn ká ho pinpiró wee lé là le wii hēeníi bàn nín-káahó à buen, à mí le ho wunwuró ò keń, à mu bēn wé làa bún. ⁵⁶ Nì-khàwa yén! Mí wee loń ho tá là le ho wáayi à zūfūnāa bìo wee wé pōnna. Á lée webio nɔn á mu bìo na wee wé lònbió á mí yí zū máa zēení kúará?

(Matiye 5.25-26)

⁵⁷ «Lée webio nɔn á mínén mí beere yí dà máa hueeka mu biowa mín yi à zūfūnāa bìo téréenna. ⁵⁸ O búí lá wó khon là mí ninza sīi, ó o von fo le cítíi yi, à ūnén

††12:55 Ba zúífūwa kōhú bìo sīi wi mí dòn là warén bìo. Mu yámú jumu wi là le wii tēeníi. Lé làa bún á ho viðó wee wé lé yi buennāa. Ká le wii hēeníi bàn nín-káahó á ho tá hení bùaa yi. Lé làa bún á ho wunwuró wee wé lé yi buennāa.

na wó khon bánbá à ù fèn wé le pii dà-kéní lè mi ninza mu ho wǒhú wán ká mi òn yí vaá òn. Ká bún mía ó o vaá dé fo o cífí-fí nǐ yí, á wón bèn á à yèrémá khí dé o paro nǐ yí, á wón ò dé ho kàsó yí. ⁵⁹Le ì bío mu na mia: Ho kàsó mu á fo máa lé yí hùúu ká ù yí wá le wári na fo ko á ù na búenbúen á yí tíra pii.»

Le vǐndèè na yí máa ha wàhiire

13 Mu pàahú, á nùpua nùwā yen búí ló buée wee bfo ho Kalileesa búí bìo là a Yeesu, bìo ó o *Pilaate na wi ho *Zudee kǎhú júhú wán á nǎn le pii ba bó ká ba òn wee wé mu hāmu. ²Ó o Yeesu bíá nǎn ba yí: «Mí wee leéka le bán nùpua so lé bìa hǐa wee wé mu bè-kora po ho Kalileesa na ká á nǎn ba bìo wórāa ká sǐ le? ³Bùéé. Ká minén mún yí khú mu bè-kora wéró yí, á mí ì hǐ le ba bìo, le ì bío mu na mia. ⁴Tàá mí wee leéka le ba nùpua píru hētīn na ho Silowee nón-wíohú hǐa tò nà yí á ba húrun lé bán hǐa wee wé mu bè-kora po ho Zeruzalemu nùpua na ká le? ⁵Bùéé. Ká minén mún yí khú mu bè-kora wéró yí, á mí ì hǐ le ba bìo, le ì bío mu na mia.» ⁶Bún món ó o wà le wàhiire na ká nǎn ba yí: «Nii búí hǐa fá le vǐndèè búí na ba le *fikíyée mí vǐnsǐa buahó yí. Wizonle búí ó o le mí buée loí le mí ì yí bìa ho wán á à khò lè, ó o buée khon. ⁷Ó o wǎa wee bío le mí ton-sá: «Bìo ká le mu lúlúio bìo tǐn ká ì sansan le ì buée khò le vǐndèè mu na ká bìa, à ì buée khe. Mu júhú mía à ì día le à le fé le lùe káamāa. Búe le.» ⁸Ó o ton-sá bíá nǎn wo yí: «júhúso, día lé ho dueera loí, ká ì ì búnbú le júhú á à kúee ho duioró yí. ⁹Nún-sǐ á lóhóló ká le è ha. Ká le wǎa yí han làa bún, à ù màhǎ búe le.»»

O Yeesu wǎera há-mónkú búí ho Sabaa zòh

¹⁰Mu hǐa wó *Sabaa búí zòh ká a Yeesu wee kàrán ba nùpua ho kàránló zǐ yí. ¹¹Mu zòh à hǐa búí wi bún á lò yí here yú hǐa lúlúio píru hētīn. O cí-ná búí wó a là a mónkú ó o yí dà máa hǐnǐ máa yòó muin. ¹²Bìo ó o Yeesu mǎn wo, ó o von wo á buée bíá bìo ká nǎn yí: «Hǐa mu, fo wǎa yú ütēn ù vǐmú nǐ yí.» ¹³Ò o yòó bò mí nǐnǐ o wán, ó o dèenǐa hǐnǎn yòó muina òn á wee búaaní le Dónbeenì. ¹⁴Ká ho kàránló zǐ júhúso màhǎ yí wara mu, lé bìo ó o Yeesu wǎera vǎnváro ho Sabaa zòh, ó o bíá nǎn ba zàamāa yí: «Hǐa wizooní bìo hēzǐn lé hǐn á ho tonló ko à ho wé sǎ yí ho yàwá júhú yí, á mí wé buen le ba wé mia hón pàahú so yí, ká mí yí wé mu hǐa wizooní bìo hēpun nǐ na le ho Sabaa zòh yí.» ¹⁵Ó o Nùhúso bíá nǎn wo yí: «Nì-khàwa yén! Minén á yì yí máa fee mí nàa tàá mí sǔnpèenì à lée juíí ho Sabaa zòh lée wée? ¹⁶O hǐa na ká na lé o *Abarahaamu mǎnmǎnǐ búí na ó o *Sātānǐ can hǐa lúlúio píru hētīn yí á so lá yí ko ò o fee día ho Sabaa zòh le?» ¹⁷Dén bíonǐ so na ó o Yeesu bíá á dó hǐa nǐyio bìa làa wo wee wǎanǐ yí. Ká ba zàamāa na wi bún búenbúen bán bèn wee zāmaka mu bè-tentewà na ó o wee wé bìo yí.

Ho mútáàdè bèere lè le ja-fini wàhio

(Matiye 13.31-33; Maaki 4.30-32)

¹⁸O Yeesu bǐnǐa bíá bìo ká: «Le *Dónbeenì bēenǐ á bonmín làa webio? Lée webio á ì dà à tèè làa de? ¹⁹Le bìo bonmín lè ho mútáàdè[¶] bèere na ó o nǐi búí dù mí vǐnsǐa buahó yí, á le ló á hǐnǎn yòó wó mí vǐndè-beenì, á ba jínzàwa wee tá mí lenna yí.» ²⁰Ò o pá bǐnǐ bíá bìo ká: «Lée webio á ì dà à tèè lè le Dónbeenì

[¶]13:19 Ba zúífùwa cǎn á ho mútáàdè bèere lé òo ka cǐnú. Ba wee wé nǐ ho bàn bìa kúee le zéénǐ yí, à le símu wíoka dé wán.

béenì? ²¹ Le bìo ònmín lè le ja-fini na ó o háa búí zúnzúio kúaa mu dūmu kilo-owa bóní làa hònú yí á khan bàrà á mu ló.»

Ho zoró lè ho zūapii na fíníà bìo

(Matiye 7.13-14, 22-23)

²² O Yeesu háa tò há ló-beera lè há lò-zàwa yí á wee kàrán ba nùpua ká a va lè ho Zeruzaleemu cǎn. ²³ Ó o búí tùara a yí: «Núhúso, bia á à kàní yínóní ba à wé ba nì-dòndáa le?» Ó o bía nòn ba yí: ²⁴ «Mi bánbá à mi zo lè ho zūapii na fíníà. Le í bío mu na mia: Ba nùpua cèrèè khíi cà ho zoró yahó ká mu yìo máa lé. ²⁵ Ká a zīi bànsò khíi hínnon á vá mí woohú pon á dó, à bún minén lée wi ho khūuhū á wee búanbúa ká mi ì bío bìo kà: «Núhúso, hén le wa zo.» O ò bío o na mia: «Í yí zū mi léenfi.» ²⁶ Á mi bèn á à bío o na a yí: «Éee! Ká wa nòn páaníà dú á jun làa fo, á fo mún kàráanna ba nùpua wa lóhó bonfúaa yí.» ²⁷ Ó o tǎn á à bío ò na mia: «Mi vá lé í nísání, bè-kora wérowà yén! Í yí zū mi léenfi.»

²⁸ «Ká mi khíi mǎn o Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu lè le Dónbeenì jì-cúa fèrowà búenbúen le Dónbeenì bá-zamu yí à minén ba lée kúaráa ho khūuhū, á mi ì wá á yiwa à vá bún. ²⁹ Ba nùpua khíi lé ho díímíná kùaráa búenbúen yí á buée kèení ká ba à dí ho sǎnú le Dónbeenì béenì díiní. ³⁰ Bún ká bia dú ho món ho zuia khíi wé ba ya-díwá, ká bia dú ho yahó ho zuia bèn khíi wé ba món-díwá.»

O Yeesu varákaa wee va lè ho Zeruzaleemu cǎn

³¹ Hón pàahú so yí á ba *Farizíewa nùwǎ yèn búí vá buée bó a Yeesu yí á

wee bío làa wo: «Héyì! Híní lén hen à va lòn-veere, lé bìo ó o *Heroode wi ò o búe fo.» ³² Ó o bía nòn ba yí: «Mi lén va à bío na wón cawan^{§§} so yí: Í wee ja ba cí-náwa á mún wee wéé ba vǎnvárowà ho zuia lè ho yìró, ká mu wizooní tǎn zòh á í tíí í tonló jii. ³³ Ká í màhá ko à í lá í wǎhú lén ho zuia lè ho yìró lè ho yìró ní ló, lé bìo mu yí se à le *Dónbeenì jì-cúa fèero hí lòn-veere ká mu yínóní ho Zeruzaleemu yí.»

(Matiye 23.37-39)

³⁴ «Éee Zeruzaleemusa! Minén na wee búe le Dónbeenì jì-cúa fèrowà, á wee lèeka bia le Dónbeenì wee tonka mi cǎn lè há huua à búe. Lée zen cúa-yen á í wi à í vá mia kúee mín wán làa bìo ó o kùeerè wee wé veráa mí zàwa kúee mí mía tá bìo sǎi à mi yí tà mu! ³⁵ Àwa! Le Dónbeenì á à pí mia hùúu.* Le í bío mu na mia: Mi máa bíní máa mi mí fúaa nòn-zòh na mi khíi wee bío bìo kà: «Le le Dónbeenì dúbua yia bò o buen o Núhúso yèni yí†.»»

O Yeesu wééra vǎnváro búí ho Sabaa zòh

14 Ho *Sabaa búí zòh ó o Yeesu á ba ¹ *Farizíewa jùhúso búí von lè ho dínló mí zii. Á bia wi bún fá mí yìo wo yí le mí ì loń bìo o ò wé. ² À bún ò o nìi búí na mu vǎmú búí tò ó o sǎnía lon á dǎn o yahó. ³ Ó o Yeesu lá le bíoní ò o tùara ho *làndá bìo zéénflowa lè ba Farizíewa yí: «Wa làndá yí á nùpue so dà à wéé vǎnváro ho Sabaa zòh le?» ⁴ Á ba yí bía, à ba dǎn búirín. Ó o Yeesu wǎa buan wo yí, á wééra, ò o le o lén khíífo. ⁵ Bún món ó o wee bío làa bia wi bún: «Minén á yia za tàá o nàa tò le buii yí ó o máa dèení máa

§§ **13:32** Ba zúífùwa cǎn ó o cawan lé yia bèn héra làa bìo ó o zanká héraràa warén cǎn bìo sǎi.

* **13:35** Mi loń Zeremii vūahú 12.7, 22.5

† **13:35** Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 118.26.

suee wo fùafùà hàrí mu wé ho Sabaa zoñ lé o yén?»⁶ Ó o búí mún yí dànnà dèe yí bía mu dání yi.

Bìo wi ho yahón lùà lè ho mónédén lùà kèeníló yi

⁷ Bún món á bìo ó o Yeesu m̀n à bía ɓa von wee yí ho yahón lùà à kèení yi, ó o wà le wàhiire na kà ǹn ɓa yi: ⁸ «Hen ká a búí von fo mí yaamu sánú díníí, à ù yí dèení yí vaa kèení ho yahó, lé bìo mu dà a wé le o búí na jùhú wi po fo á ɓa mún von. ⁹ Á fo ò kèení ù zàamu ká yia von mia mi nùwā jun á buée wee bío làa fo: «Híní à ù na le lùe yia ká yi.» Á fo màhá à c̀oní ì híní lé ù ǹyio á à lén khíí kèení ho m̀n. ¹⁰ Ba wé von fo làa bún síí, à ù buée khíí lii kèení ho m̀n, ká yia von fo buée d̀n, o ò bío ò na foñ: «Wàn b̀nlo, híní buée yòo kèení ho yahó.» Hón pàahú so yi bún ká bìa ɓa von mu yaamu sánú díníí búenbúen á à mi bìo ɓa f̀aaníanaa fo. ¹¹ Lé bìo á ǹpue lée ǹpue na wee ỳoní m̀ten wón à le Dónbeení á à liiní. Ká yia wee liiní m̀ten wón à le è ỳoní.» ¹² Bún m̀n ó o yèrè-máa wee bío làa yia von wo: «Hen ká fo wé le fo ò ve ǹpua à ɓa buée dí ù c̀n, à mu wé wisoni yi tàà ho t̀nàahú, à ù yí le mu wé m̀n b̀nlowà, lè m̀n zàwa lè m̀n temínlowà, tàà mi ninzàwa bío f̀an-sowà. Lé bìo ɓa khíí dàñ fo ò ve làa bún bìo síí á à dé bìo fo wó ǹn ɓa yi laho yi. ¹³ Ká fo wíokaa ho dínlò ho sánú bìo yi á le fo o ve lè ɓa ǹpua, à ɓa ǹ-kenia, lè ɓa mùamúawà, lè ɓa lóní lè ɓa muiiwà lé bán à ù ve. ¹⁴ Ká fo wó bún, á ù bìo á à wé se, lé bìo á bán yí dà mu síí máa wé máa na foñ. Le Dónbeení le d̀o khíí sàání foñ bìa wó mu bè-tentewà vèeró zoñ.»

Bìa ɓa von lè ho dínlò wàhiire

(Matiye 22.1-10)

¹⁵ Bìo á bìa làa wo pàanía wee dí ǹ-kení jà h́n bióní so, ó o bía ǹn o Yeesu

yi: «Yia khíí kèñ le *Dónbeení b́ení dín-lò díníí b̀ntín bìo se.» ¹⁶ Ó o Yeesu bía ǹn wo yi: «Ǹpue búí hía le mí ì dí s̀n-beení, ó o f̀era bía mu ǹn ɓa ǹpua c̀èrèe yi. ¹⁷ Bìo ho dínlò mu díró pàahú d̀n, ó o le mí ton-sá vaa bío na bìa ó o von yi: «Mí híní buen, lé ho dínlò wíokaa wó pan mia.» ¹⁸ Á ɓa lè mí ǹ-kení kèení yú bìo ɓa à bío máa buennáa. O nín-yání ǹpue bía ǹn o ton-sá yi: «Sábéré, ì b̀ntín yí dà máa buen; ì yà ho m̀hú lònbiò, á ì ko à ì vaa loñ ho.» ¹⁹ Ò o búí wón bía ǹn wo yi: «Sábéré, ì yà ho v̀ró nàwa bùaa pírú, lé bán á ì wi à ì díní loñ.» ²⁰ Ò o ǹ-kení wón b̀n bía: «Yan lònbiò á ì b̀ntín yí dà máa buen.» ²¹ Ó o ton-sá mu bínía buée bía mu búenbúen ǹn mí jùhúso yi, á wón síí c̀à, ó o bía ǹn wo yi: «Wáa bánbá lén va ɓa ǹpua f̀emínlò lara yi, à zo ho lóhó ɓonfúaa yi, à ɓa ǹ-kenia, ɓa mùamúawà, ɓa muiiwà lè ɓa lóní na fo ò f̀eraa m̀n b́n à ù bua buennáa.» ²² Mu ù dé mí yi, ò o ton-sá bínía buée wee bío lè mí jùhúso: «Bìo fo le ì wé á ì wó ká hā lùà búí màhá pá ká.» ²³ Ó o bía ǹn mí ton-sá yi: «Wáa h́e lá hā wāna, à léka hā manawà yi loñ, ká ù f̀ò m̀n làa ǹpua na, à ù bío búe ɓa júná le ɓa buen ì zīi, bèra a na à le sí. ²⁴ Le ì bío mu na mia: Bìa á ì von ho yahó búenbúen á ǹ-kení ká á ì dínlò mu máa zo jii.»

O Yeesu bèrò yi bìo

(Matiye 10.37-38)

²⁵ Pàahú búí ó o Yeesu lá ho w̃hú á ɓa zàamáa bò a yi, ó o yèrè-máa wee bío làa ba: ²⁶ «Yia le mí ì buen ì c̀n, ká f̀anso yí pá m̀n maá, lè m̀n nu, á yí pá m̀n háa lè mí zàwa, á yí pá m̀n zàwa lè m̀n h́nni, á yàa pá yí pá m̀ten mí b́ere, á f̀anso yí dà máa wé ì ǹ-keníni. ²⁷ Yia yí

máa lá mí *kùrùwá píṛṛ à bèráa miì, wón ònso yí dà máa wé ì nì-kenínii. ²⁸Hen ká minén ó o búí lá le mí ì so le zì-beenì, ó o so máa kẹenì ká a máa le mí yí le wárí na o ò dé le yí bìo yí, à loń ká ò wí o cǔn á dà le wee so á à ò bueé le? ²⁹Ká búń pǎ ká a fǎrá le jùhú á le yí dàńna yí òn, jún-sí á bía wee mí le wé è yáa mí jíní yí á à na a yí ká ò bío: ³⁰«O nì na ká son mí zii hùiní yí ò o yí dàńna le yí bueéra.»

³¹«Mu mún lée dà-kéní là a bée búí na á ònza bée ló wá bueé tá le hǎ hǎ. O so máa kẹenì ká a máa loń le mí dásíwá muaaseé píru á dà wee sǎnsá mí zúkúso dásíwá muaaseé bóní na wá bueé fi làa wo le? ³²Ká a zú le mí yí dà mu, o ò fèn n tonka ò nùpua á òa à khèn vaá sí a yahó á à tǔa wo yí làa bìo ó o ko ò o wé na a yí, à bè yí yíráa ho héeára.» ³³Ò o Yeesu wáa bía: «Mí le mí yiwa sese. Minén ó o búí yí dà máa wé ì nì-kenínii ká ònso yí pǎ bìo wí o cǔn búenbúen.

Mu yámú na pànká mǎa bìo

(Maaki 9.50)

³⁴«Mu yámú yoo. Èe ká mu yámú yonyoró hǎa ló mu yí, á òa à wé kaka á mu ù bíní ò zoráa.» ³⁵Mu cùnú wáa mǎa, mu yí dà máa yèrémá máa wé bìo búí ho tá yí, á mu mún yí dà máa wé òuoró. Ba wé yénní mu kúia. Yia wee jí bìo, à wón jí bìo bía sese.»

O pio na vúnun á bǎnía yú wàhiire

(Matiye 18.12-14)

15

Wizonle búí á ho *lànpo féwá lè òa bè-kora wérowà vǎ bueé kǐnía o Yeesu yí á wee jí a bioní. ²Bìo òa *Farizéwa lè ho *làndá bìo zéenílowa mǎn mu á òa sǎa wee cǐ á òa wee bío mín yí: «Mí loń, o nùpue mu mǎna mín

lè òa bè-kora wérowà á wee dí làa ba.» ³Ó o Yeesu wá le wàhiire na ká nǎn òa yí: ⁴«Minén ó o búí pia khīmàni lá wí, ó o yà-kéní wó wó séra vúnun, ó o so máa kúia òa khīmàni yà-kéní mǎa na ká le dùure yí ká a máa vaá cǎnka yia vúnun fúaa o yú a le? ⁵Ká a hǎa vaá yú a, ó o sǐi òa wa wá á à lá a yòò pí á à khíbo-ráa. ⁶O buee òeñí o ò ve mín bǎnlowà làa bía làa wó bó mín yí á à bío ò na yí: «Í pio yà-kéní na lá vúnun á í wáa cà yú. Mí le wa pǎaní zǎmaka mu bìo yí.» ⁷Le ì bío mu na mia: Lé ká sǐi á le sǐ-wee mún n wéráa hen na le Dónbeenì lè mí tonkarowà yòò wí yí, o nùpue nì-kéní na khú mu bè-kora wérowà yí bìo yí, á à poń òa nì-tentewà khīmàni nì-kéní mǎa na mǎkóo mǎa ho yèrémáló yí.

O hǎa na wén-hǎnló vúnun ó o cà yú bìo

⁸«Tǎa ká a hǎa búí wén-hǎni bìo píru lá wí, ó o wó wó vúníia le dà-kéní, ó o so máa dé le fǐntǎnì á máa sǎa mí zii ká a cà le kùarǎa búenbúen yí fúaa o yú le le? ⁹Ká a yú le o ò ve mín bǎnlowà làa bía làa wó bó mín yí á à bío ó na yí: «Í wén-hǎnló na lá vúnun á í yú. Á mí le wa pǎaní zǎmaka mu bìo yí.» ¹⁰Le ì bío mu na mia: Lé ká sǐi á le Dónbeenì wáayi tonkarowà sǎa á à waráa o bè-kora wérowà nì-kéní na khú mu bè-kora wérowà yí bìo yí.»

O za na van vúnun wàhiire

¹¹Bún mǎn ó o Yeesu pa bǎnía bía bìo ká: «Nii búí zàwa nùwǎ jún hǎa wí. ¹²Wizonle búí ó o fèeso bía nǎn mín mǎa yí: «Í mǎa, sankaa wǎn kǐa á ù na ònén bìo.» Ó o mǎa bèn sankaa mí nǎfòrò á nǎn mí zàwa nùwǎ jún mu yí.

³14:27 Mí loń Matiye vǎahú 10.38

⁴14:34 Hón pǎahú so yí ká mu yámú á yí máa ce sese. Mu biowa búí hǎa lùnkaa mu yí. Lé búń nǎn á mu yonyoró hǎa wee wé lé mu yí ká mu búí pǎ ká à òa lá lée kúia.

¹³ «Wizooní bìò yèn bún mǎn, ó o fêeso yèéra bìò ó o yú búenbúen á lá wárí ò o wà van ho kǎhú búí na dǎnì nàyi. Bìò ó o vaá wi bún ó o zon mu koomu yi á yáara mí wárí búenbúen véenía. ¹⁴ Pàahú na ó o wárí mu yáara wó yi, à bún le hĩn-sũmúí búí ló ho kǎhú mu yi, á mu bìò búenbúen hĩni wee tè o. ¹⁵ Ó o vaá yú ho kǎhú mu nùpue búí á wón le o wé vaa pa mí nǎnbùení mí mǎhú yi. ¹⁶ Á ba nǎnbùení dǐnló ó o sǐi wee bĩnǐ vá yi lè ho díró ká nùpue màhǎ yí máa na ho wo yi.

¹⁷ «Ó o hácírí bĩnía buara bìò ó o wó khĩina wán, ó o zũna le mí wó khon, ó o wee bíó mí yi: «Wàn maá ton-sáwá búenbúen wee dí ho dǐnló sa mítén, à ĩnén wón buée wee hí hen lè le hĩni. ¹⁸ ĩ ĩ bĩnǐ ĩ va wàn maá cǎn á vaá bíó ò na a yi: ĩ maá, ĩ bèntín wó khon lè le Dónbeení á mún wó khon làa fo, ¹⁹ á ĩ wǎa yí ko à ũ bĩnǐ bua mi lè ũ kùrú za tenii bìò, ká ũ bua mi lè ũ ton-sá bìò sǐi.» ²⁰ Ò o wǎa hĩnǎn wà nǎn mín maá zĩi. Bìò ó o khèra yóó ló lua, á bàn maá fèra mǎn wo, ó o màkárí fuan wo yi làa sòobé, ó o lùwa wee sǐ mí za mu yahó á vaá wĩira a kùkà á wee bèéní yi. ²¹ Ó o za wee bíó làa wo: «Ĭ maá, ĩ wó khon lè le Dónbeení á mún wó khon làa fo. ĩ yí ko à ũ bĩnǐ bua mi lè ũ kùrú za bìò sǐi.» ²² Ká bàn maá màhǎ bía nǎn mí ton-sáwá yi: «Mí bánbá zoo lońka à mi lén ho báká beení na se po hĩa ká à buée lée zĩnǐ làa wo. À mi dé le nín-kízà-fĩbèere o nín-kíza yi, à mún zĩnǐ a lè hǎ nakǎa. ²³ Mi lée lén o nǎn-bòohú na jini wi á búe à wà dí ho sǎnú à wéé wa sĩa. ²⁴ Lé bìò, á ĩ za mu lá ka lòn nĩ na húrún ká a bĩnía vèera. O lá vǔnún, á ĩ bĩnía yú.» Á ba wǎa cùana ho sǎnú díró.

²⁵ «Bún búenbúen wee wé ká a nĩ mu za kĩnle so van hǎ mana. Bìò ó o ló hǎ mana yi buée wee sùará mín zĩi, ó o wee jĩ hǎ sĩa lè ho yoró sǎ. ²⁶ Ó o dǐn ò o von o ton-sá búí tũara yi làa bìò wee wé

bàn lún yi. ²⁷ Ó o ton-sá bía nǎn wo yi: «Lé mĩn fêe bĩnía buara, á mĩn maá lera a nǎn-bòohú na jini wi á bó, lé bìò ó o za bĩnía buara lè le lòn-hebúee.» ²⁸ Ó o kĩnle so dèenía sǐi cǎ bún wán á henbuaa le mi máa zo. Á bàn maá ló le mi lée yanka a ò o buée zo. ²⁹ Ká a màhǎ bía nǎn mĩn maá yi: «Loń, ĩnén sǎ nǎn foh hǎ lúlúio cèrèe yi, á hàrí wizoh-kéní á ĩ dǐn yí pá ũ jii, ò o vio za sǎanǐ á ũ yǎa pá dǐn yí nǎn mĩ le ĩ dí lè ho sǎnú lè wàn bǎnlowà. ³⁰ À ũnén za na lá ũ nĩ bìò vaá yáara véenía ba há-kora wán bĩnía buara, á ũ màhǎ le ba lén o nǎn-bòohú na jini wi búe.» ³¹ Á bàn maá bía nǎn wo yi: «Ĭ za, ĩnén làa fo páanía wi mĩn wán fêee, á bìò á ĩ te búenbúen bìò sǎ foh. ³² Ká wa màhǎ ko wa dí ho sǎnú à wéé wa sĩa, lé bìò á mĩn fêe mu lá ka lòn nĩ na húrún á bĩnía vèera. O lá vǔnún á ĩ bĩnía yú.»

O ton-sá kohó na hácírí wi wǎhiire

16 Bún mǎn ó o Yeesu wee bíó lè mí nĩ-kenínia: «Nàfóró bǎnso búí hĩa lá nùpue búí bàrá mí tonni jũhú wán. Wizonle búí á ba buée bía nǎn wo yi le o ton-sá mu wee yáa o nĩ bìò dàkhĩina. ² Ó o von wo buée wee bíoráa: «Bìò á ĩ já ũ dǎnǐ yi á so bon le? Wǎa wa lá bìò á ũ wó búenbúen bàn cǎtĩi, bún mǎn á wa à kúia mĩn. À ũ tonló wó ĩ cǎn zuia.» ³ Ó o nĩ wee bíó mí yi: «Éee! ĩ jũhúso wǎa lera mi mí tonni sáró yi á ĩ wé kaka? Bìò ho vǎró á ĩ yí dà bìò, á ho hée fio mún nĩyio wi mĩ. ⁴ Àwa, ĩ wǎa zũ bìò á ĩ wé ká ĩ tonló yáara á ĩ pá à yí ba búí na à bua mi.» ⁵ Á bía búenbúen na ba jũhúso kení wi yi ó o von lè mí nĩ-kéní kéní. Á yia buara ho yahó ó o tũara yi: «Ĭ jũhúso kee na wi foh lé le yén?» ⁶ Á wón bía: «Lée oli-ivewa bía jiló bàrikónwa khĩmànǐ.» Ó o bía nǎn wo yi: «Lii keení fũafũa. Fé ũ kee vũahú à ũ túa: Jiló bàrikónwa búará-jun làa píru.» ⁷ Ó o bĩnía tũara a búí yi: «À ũnén bèn kee lé le yén?» Á wón bía: «Lée dǐnló porókówá khĩá-hònú.» Ó o bía

nɔn wo yi: «Fé ũ kee vūahú à ũ túa: Dín-ló pórókówá khíá-náa.» ⁸ Bìo ó o ton-sá mu yí térénna ká ɓa jùhúso màhà pá khònía wo hā héní na ó o yú bìo yi. Lé bìo á ho dímíná na kà nùpua zū mín ɓuaró á po mu khoomu nùpua.»

⁹ Ó o Yeesu mu bíníá bía: «Le ĩ bío mu na mia: Mí wé yú ho dímíná nàfòró à mí wé wé bìo mì ì yíràa ɓa bǎnlowà làa ho, ká ho khíí vó mì cǎn, á ɓa à fé mia á à zoràa le mukàni na máa vé lahó yi. ¹⁰ Yia yú mu bìo na cǐnú ó o zūna mu ɓuaró, wón ɓa nɔn bìo boo yi ó o mún ñ zūn mu ɓuaró. Yia yí térénna mu bìo na cǐnú yi, ó o mún máa térén mu bè-beera yi. ¹¹ Ká mì yú ho dímíná nàfòró á mì yí zūna hón ɓuaró, á lée wée á à tá à na ho nàfòró tente mia? ¹² O nì-veere bìo na ɓa kàrà-fáa mia á mì yí zūna ɓuaró, á mì kùrú bìo á ɓa mún máa na mia.

(Matiye 6.24)

¹³ «Ton-sá woon yí dà máa sá máa na júnása nùwā jun yi. O ò jin o nì-kéní, ká a wañ yia so. O wé è jí a nì-kéní bióní, ká yia so ó o máa kǎnbi. Mí yí dà máa sá máa na le Dónbeení yi ká mì mún pá henía le wárí càrò bìo.» ¹⁴ Bìo ɓa *Farizíewa já hā bióní mu, á ɓa wee yáa mí jiní yi na a Yeesu yi, lé bìo á ɓa dó mí sia le wárí càrò yi dàkhíina. ¹⁵ Ká a Yeesu màhà bía nɔn ɓa yi: «Mínén wee wé mítén là ɓa nì-tentewà ɓa nùpua yahó, è ká le Dónbeení dén zū bìo wi mì yiwa, lé bìo á bìo ɓa nùpua wee mì à wé là mu bè-beení á le Dónbeení yí máa tà yi.

Ho làndá là le Dónbeení béenì bìo

(Matiye 11.12-13)

¹⁶ «O *Mɔyíize làndá là le *Dónbeení jì-cúa færowà vǎnna á pàahú wà féèe ɓueé bó a Zān Batiisi ɓuenló yi. Wón ɓuenló jii lé bún á le *Dónbeení béenì bìo bueró jùhú ɓúa yi, á ɓa nùpua là

mí nì-kéní kéní wee jàa mín le béenì mu zoró yi wán.

(Matiye 5.18)

¹⁷ «Ho wáayi là ho tá véro á wayi po ho làndá bín-za dèe na cǐnú vǐlò.

(Matiye 5.32)

¹⁸ «Báa na díá mín hāa ò o bíníá fó há-veere yan lée há-fé. Á yia fó a hāa na òan báa díá wo á yan mún lé o há-fé.»

O nàfòró ɓànsò là a Lazaare wàhiire

¹⁹ Bún món ó o Yeesu pá bíníá bía bìo kà: «Nùpue ɓúí hía wi bín á nàfòró wi á wee zǐ hā sì-sení na yàwá here. Wizoní ɓúenɓúen lée sǎnú díró o cǎn. ²⁰ Nì-khenii ɓúí na yèni ɓa le Lazaare, na sǎnía ɓúenɓúen vó là hā dokuaa á hía wee ɓuee da a nàfòró ɓànsò mu khūuhū. ²¹ O sǐi yàa wee wé vá a nìi mu dǐnló na wee kùenka lii kúia yi là ho díró. À bè bún wán, á ɓa booní wee wé ɓuee ðenka a dokuaa. ²² Wizonle ɓúí ó o nì-khenii mu húrun, á le Dónbeení wáayi tonkarowà ɓueé líí lá a yòò bàrà a *Abarahaamu nǐsǎní. Bún món ó o nàfòró ɓànsò mún húrun á ɓa nùuna. ²³ Bìo ó o wi ho nì-hǎnbó-lóhó yi, ó o lò wee be dàkhíina. Ó o hóonía mí yahó le mí ì loń, ó o khèra mɔn o Abarahaamu ò o Lazaare kará a nǐsǎní.

²⁴ «Ó o von wo pǎnpǎn: «Wàn òuaa Abarahaamu, loń ĩ màkárí yi à ũ tonka a Lazaare le o dé mí nún-kíza jùhú mu jummu yi, à ɓuee weé là ĩ ðenle, lé bìo á ĩ lò ɓèntín wee be ho dǎhú na kà yi dàkhíina.» ²⁵ Ká a Abarahaamu màhà bía nɔn wo yi: «Ĭ za, le ũ yi, bìo á ũ yìo fù lua á ũ yú mu bè-sení cèrèe á weéra là ũ sǐi, ò o Lazaare bìo wó hā yinyio. Ho zuia á wón yú mí lònbee cùnú à ũnén ɓèn yú le lònbee. ²⁶ Bún pá nǐí lò, á ho kǎ-be-beenì wi warén làa mia pàahú, bèra a na ká bìa le mí ì lé hen á à khí mí cǎn à ɓa yí ðǎn

mu. Á nùpue mún yí dà máa lé hen na á ù khí wi yi máa buen wa cón.»

²⁷ «Ó o nàfòró òanso bía nòn wo yi: Ì pá à bíní ì fio fo. Sábéré à ù tonka a Lazaare mu ò o lii wàn maá zīi. ²⁸ Wàn zàwa nùwā hònú líí wi bín, ò o lii jì ba zeñ wán à bán wáa yí buée zo le lònbebeenì na kà lahó yi.» ²⁹ Ó o Abarahaamu bía nòn wo yi: «O *Moyiize làndá là le *Dónbeenì jì-cúa fèerowà bioní wi bín, le mìn zàwa mu wé jí h́n.» ³⁰ Ó o nàfòró òanso bía: «Wàn òuāa Abarahaamu, bún pá máa yí ba. Hen ká bía húrun nì-kéní búí lá ló lion ba cón á ba à yèrémá wárá.»

³¹ Ká a Abarahaamu màhá bía nòn wo yi: «Ká ba yí máa jí a Moyiize là le Dónbeenì jì-cúa fèerowà cón, á hàrí à nì-hío búí vèe, á ba pá máa tà.»

Yí khà mi ninza dé bè-kohó wéro yi

(Matiye 18.6-7; Maaki 9.42)

17 Bún món ó o Yeesu bía nòn mí nì-kenínia yi: «Bìo wee vá a nùpue dé mu bè-kohó wéro yi bún yí dà máa hè hùúu. Èe ká yia màhá ní bò mu bìo, wón á ho yéréké è sá yi. ² Hàrí ba ca le hue-beenì o fonle yi à lèe dé ho muhú yi, bún pá à wé wayi á à poñ le lònbee na à yí o ká mu lé orén nòn á ba háyúwá na kà nì-kéní búí wó mu bè-kohó. ³ Mì cén pa miten bìo sese.

Mi ninza bè-kora sèndiáró bìo

(Matiye 18.21-22)

«Hen ká mi ninza búí wó khon làa fo à ù zéení a wékheró na a yi. Ká a tà le mí ì khí mu yi, à ù sén mu día na a yi. ⁴ Ká a wó khon làa fo le wizon-kùure yi há zen cúa-hèpnun, à mu là mí dà-kéní kéní ó o

wee buée òn ù yahó le mí ì khí mu yi, à ù sén mu día na a yi.»

Le sīidéro na ka là ho mūtáàdè beere bìo

(Matiye 17.20)

⁵ Ba tonkarowà bía nòn wo yi: «Núhúso, dé wa sīidéro wàn.» ⁶ Ó o Núhúso bía: «Hen ká mi sīidéro na khúekhúe là ho mūtáàdè beere bìo á mi yáá pá lá tà le mí ì wé làa bìo, á mi lá dà à bío ò na^s le vīndèe na kà yi: «Dè ho lahó na ù wi yi a vaa zoo fá ūten ho muhú yi, á le è wé mu.

O ton-sá tonlò bìo

⁷ «Hen ká minén ó o búí ton-sá lá wi á wee và a mohú tàà o wee pa a sáron bùaa síi, ká a ló há mana yi buara, á mi ì bío le o dèení buée kèení ò o dí le? ⁸ Yínón bìo ká mi ì bío ò na a yi le: «Sá ho dínlò na miì, wíoka ūten à ù lá ho buennáa le ì dí à ì ju. Bún món á ūnén màhá à dí ká ù ju.» ⁹ O so o tēení mí ton-sá mu yi bìo ba le o wé ó o wó bìo yi le? Bùeé. ¹⁰ Minén bìo làa bún mún lée dà-kéní. Bìo le Dón-beenì le mí wé ká mi wó mu wó, à mi bío bìo kà: «Wa lée ton-sáwá na á nùpue yí ko ò o na bìo yi. Bìo ba le wa wé lé bún mí dòn á wa wó.»

O Yeesu wēera ba òueréwà nùwā pírú

¹¹ Bìo ó o Yeesu wee va ho Zeruza-læmu, ó o bò le súii na wi ho *Samaríi là ho Kalílee pàahú yi. ¹² Ó o vaá wee sùará ho lóhó búí yi, à *òueréwà nùwā pírú wee sí a yahó. Á ba khèra òn ¹³ à ba wee wāamaka pónpón: «Yeesu! Nì-kàranlò! Zūn wa màkárí.» ¹⁴ Bìo ó o Yeesu mōn

§17:6 Bìo ó o Yeesu bía binbirì lé bìo kà: «Hen ká mi sīidéro lá òuāa yú ho mūtáàdè beere na cīnū yi.» Ba zūífūwa cón á ho mūtáàdè beere lé òio ka cīnū po mu bè-dínii bia búenbúen. Ba wee wé ni ho òan bia kúee le zéení yi, à le símu wíoka dé wán.

ba, ó o bía non ba yi: «Mi lén vaa zéení miten lè le *Dónbeenì yankarowà.»**

Á bìo ba bò mín wee va bín, á ba wan.
¹⁵ Bìo ba nì-kéní mən ò o wan, ó o bíní tò mí làa yi á wee khòoní le Dónbeenì pónpón ká a buen, ¹⁶ á buée líí búrá a Yeesu tá, á yahó bó ho tá yi, ò o wee dé o bárákà. O lée Samarii nìi. ¹⁷ Ó o Yeesu wáa bía: «Ba mí nùwā pírú búenbúen yí wan le? Á ba nùwā dènú na ká bèn zon wen? ¹⁸ Bán tíahú ó o búí yí leékaa ò o bíní buée búaaní le Dónbeenì ká mu yínón ho síi veere nùpue na ká mí dòn le?» ¹⁹ Bún món ó o Yeesu bía non wo yi: «Lii hínn lén, à ù síidéro mi wéera fo.»

O Nùpue Za bíní buenlò bìo

²⁰ Wizonle búí á ba *Farizéwa tùara a Yeesu yi le lé ho pàahú yén á le *Dónbeenì béenì á à buen yi. Ó o bía non ba yi: «Le Dónbeenì béenì buenlò yínón bìo na wee mi làa yìo. ²¹ Ba máa bío le: «Mí loń, mu wi hen» tàà «Lé vaá hen á mu wi yi.» Lé bìo á mi ko à mi zúń mu le le Dónbeenì béenì wi làa mia vó.» ²² Bún món ó o bía non mí nì-kenínia yi: «Pàahú búí buée dā ó o *Nùpue Za wizooní dà-kéní búí á mi sía á à vá yi lè ho miló ká mi máa mi le.

(Matiye 24.23-28)

²³ «Ba à bío ò na mia: «O wi hen» tàà «Lé vaá làa hen ó o wi yi.» Èé ká mi yí va bín, mi yí lùwí mu bìo yi. ²⁴ Làa bìo ká ho viohó puiína ho wáayi lùe búí à mu khoomu dèenì keń lùe búenbúen, lé bún bàn síi ó o Nùpue Za bíní buenlò wizonle bìo kúí wéráa. ²⁵ Èé ká a màhá ko ò o lò be làa sòobéé vé, à ho pàahú na ká nùpua pí a bìo.

(Matiye 24.37-41)

²⁶ «Bìo wó a Nòwee pàahú lé bìo bàn síi kúí wé o *Nùpue Za bíní buenlò pàahú.†† ²⁷ Ba nùpua hía wee dí ká ba à ju, á wee ya mín ká ba a yéé mí zàwa mín yi fúaa nònzoñ na ó o Nòwee zon ho won-beenì yi á mu pun-beenì buara buée bó ba búenbúen. ²⁸ Mu mún kúí wé làa bìo hía wó a Loote pàahú.‡‡ Ba nùpua hía wee dí á wee ju, á wee yà ká ba a yéé mí biowa, á wee dí ká ba a so. ²⁹ Èé ká nònzoñ na ó o Loote ló ho Sodowmu yi, á ho dǎhú lè ho kírǎbì ló ho wáayi á tò ba wán, á bó ba véenía. ³⁰ Lé bún bàn síi mún kúí wé nònzoñ na ó o Nùpue Za ko ò o mi wán. ³¹ Mu zoñ à yia wi mí zii lòho yí bío le mí ì líi á zoó khuii mí síi, à yia há mana yi mún yí bío le mí ì bíní ì buen mí zii. ³² Mi leéka a Loote bàn háa bìo.¶¶ ³³ Yia wi ò o fení mí mukànì wón á à víiní le. Ká yia víinía mí mukànì wón á à yí le.

³⁴ «Le ì bío mu na mia: Mu zoñ tinnàahú á ba nùpua nùwā pun na páanía duma le dāmu dèe dà-kéní wán, ó o nì-kéní á à fé è lénnaa, ká yia so á à día. ³⁵ Ba háawa nùwā pun na páanía wee ni mu bìo, ó o nì-kéní á à fé è lénnaa, ká yia so á à día. ³⁶ [Ba báawa nùwā pun na wi há mana yi, ó o nì-kéní ba à fé è lénnaa, ká ba à día a nì-kéní.] ³⁷ Ó o nì-kenínia tùara a yi: «Núhúso, lé wen á mu ù wé yi?» Ó o bía non ba yi: «Hen na ó o yà-hínii día yi, lé bún á ba dùbúawá wee wé fè mín yi.»

O maháa là a cítí-fì wàhiire

18 Bìo ó o Yeesu wi ò o zéení lè mí nì-kenínia le ba ko ba wé fio féeé

**17:14 Le Dónbeenì yankarowà mí dòn lé bìa hía wee wé bó le o nùpue na mu búemu vāmú lá wi yi á wán, ó o wáa dà à zo ba nùpua tíahú. Mi loń Levii nùwā (Psaumes) 13.49.

††17:26 Mi loń Bìo Núhú Búeení vūahú (Genèse) 6–9

‡‡17:28 Mi loń Bìo Núhú Búeení vūahú (Genèse) 19

¶¶17:32 Mi loń Bìo Núhú Búeení vūahú (Genèse) 19.26

à bàra yí tè hùúu, ó o wà le wàhiire na kà nnon ba yi: ² «Cítí-fĩ búí hĩa wi lóhó búí yi. O yí máa zǝn Dónbeenì, á mún yí máa kǝnbi nùpue. ³ Maháa búí mún hĩa wi ho ló-kéní mu yi á wee buen o nni mu cǝn fǝe à buee bío bìo kà na a yi: «Mì ìnén le ì fioso tũíá.» ⁴ O wó mu míana ò o nni mu wee pí a bío. Ká mu màhá a va à yí, ò o sá san ó o wee bío mí yi: «Yí máa zǝn le Dónbeenì, á ì mún yí máa kǝnbi nùpue búnn bon, ⁵ ká a maháa na kà fǝntín lan mìl dàkhĩna. Ì ì wé bìo ó o wee cà, ò o wé yí buee dinn sǝe mi.» ⁶ Ò o Nùhúso bĩnía bía nnon ba yi: «Mi loń bìo ó o cítí-fĩ-kohó mu na kà wó. ⁷ Mi wee leéka le le Dónbeenì so máa na ho tũíá sĩni bía le hueekaa yi na wee ve le pǝnpǝn le wisoni lè ho tĩnàhú yi le? ⁸ Le ì bío mu na mia: Le è na ho tũíá sĩni ba yi ho pàahú na mu ko yi. Èe ká a *Nùpue Za màhá khĩ bĩnía buara, ó o buee yí ba nùpua na dó mí sĩa le Dónbeenì yi ho tá wán le?»

O Farizǝe là a lànpo fé wàhiire

⁹ O mún bĩnía wà le wàhiire búí á bò bía wee leéka le mí téréna à ba wee zũań bía ká yi wán: ¹⁰ «Nùpua nùwā jun búí hĩa wà yòó wé ho fioró le *Dónbeenì zĩ-beenì yi. O nì-kéní lée *Farizǝe ká yia so lée *lànpo fé. ¹¹ Ó o Farizǝe zoó fàrá dinn ho wáyai á wee fio mí yi kà: «Dónbeenì, ì wee dé ù bǎrákà, lé bìo á ì yí ka lè ba nùpua na ká bìo. Ba wee tè ba nùpua wán, á wee nuaa, á lé ba há-féwá, sǝnkú o lànpo fé na kà. ¹² Ìnén wee lì ì jii hǎ cúa-jun ho yàwá púhú dà-kéní yi, á bìo á ì wee yí bàn cúa-pírú ní á ì mún wee na foń.» ¹³ Ò o lànpo fé wón vá líí dinn le kùèrè yi á yàá yí wi ò o hóoní mí yahó ho wáyai á wee hiimika ká a bío mí jii-káa yi kà: «Dónbeenì, màkǎrí mìl, ì lée bè-kora wéro.» ¹⁴ Ó o Yeesu bĩnía bía bìo kà: «Le ì bío mu na mia: Ba nùwā jun

mu tĩahú ó o lànpo fé lé yia bĩnía van mí zĩ ká a téréna le Dónbeenì yahó. Lé bìo á yia wee yòoní mĩten á le Dónbeenì á à liiní, ká yia wee liiní mĩten á le è yòoní.»

Ba buan ba háyúwá buararàa o Yeesu cǝn

(Matiye 19.13-15; Maaki 10.13-16)

¹⁵ Hàrí ba háyúwá á nùpua búí buan buararàa o Yeesu cǝn le o bè mí níní ba wán. Bío ó o nì-kenĩnia mnon mu, á ba wee zá làa ba. ¹⁶ Ká a Yeesu màhá von ba, ò o bía: «Mi díá le ba háyúwá wé buen ì cǝn, mi yí hè ba, lé bìo le *Dónbeenì bǝenì bìo sǎ bía ka lè ba bìo sĩ yi. ¹⁷ Le ì mì ho tũíá na mia: Yia yí tà le Dónbeenì bǝenì bìo là a háyónza bìo sĩ, á bànso yí dà máa zo le yi hùúu.»

Ho nǎfòró bànsowà lè le Dónbeenì bǝenì bìo

(Matiye 19.16-30; Maaki 10.17-31)

¹⁸ Ba *zúifùwa júnása nì-kéní búí tũara a Yeesu yi: «Nì-kàránlo tente, ì ko à ì wé mu yén à yíráa le mukànì na máa vé.» ¹⁹ Ó o Yeesu bía nnon wo yi: «Lée we-bio nnon á fo wee veráa mì làa nì-tente? Nì-tente mía ká mu yínǝn le Dónbeenì mí dòn. ²⁰ Fo zũ le Dónbeenì lándáwá na kà: Yí wé há-fénló tàá bá-fénló, yí búe nùpue, yí nuaa bìo, yí fĩ sǎbéré mì ninza jii, kǝnbi mĩn maá le mĩn nu. ²¹ Ó o nni bía nnon wo yi: «Bún búenbúen á ì bò yi hàrí ì yàronzàmu pàahú.» ²² Bío ó o Yeesu já a jii-cúa vó, ó o bía nnon wo yi: «Bìo dà-kéní pá fòora foń. Vaa yèé bìo wi ù cǝn búenbúen à sanká bàn wǎrí na ba nì-khenia yi, bún ká fo ò yí ho nǎfòró ho wáyai. Bún mǝn à ù bĩnì buee bè mìl.»

²³ Ká a nni mu já hǎ bioní mu, ó o sǎnía tò, lé bìo ó o nni bìo boo dà. ²⁴ Bío ó o Yeesu mnon ò o yahó so, ó o bía bìo kà: «Ho nǎfòró bànsowà zoró le Dónbeenì

§§ 18:20 Mi loń Léró vūahú (Exode) 20.12-16; Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 5.16-20

béenì yi bènín á à wé here. ²⁵ O cón-júmúkù zoró lè ho mísímí kōhú á à wé wayi á à poń o nàfòró bànsò zoró le Dón-beenì béenì yi.» ²⁶ Á bìa dín wee jí a bióní tùara a yi: «Éee! Á yia wáa dà à fen lée wée?» ²⁷ Ó o Yeesu bía nòn ba yi: «Bìo yí dà máa wé ba nùpua cǎn á dà wee wé le Dónbeenì cǎn.»

²⁸ Bún mǎn ó o Piere bía nòn wo yi: «Loń, warén ló díá bìo lá wi wa cǎn á wa bò foh.» ²⁹ Ó o Yeesu bía nòn ba yi: «Le ĩ mĩ ho tuiá na mia: Yia ló díá mí zii, tàá mín háa, lè mín zàwa, lè mín nùwā, lè mí zàwa le Dónbeenì béenì bìo yi, ³⁰ ó ò yí bìo cèrèe á à poń bún ho pàahú na wa wi yi, á mún pá à yí le mukānì na máa vé ho yìró na lua yi.»

O Yeesu wíokaa wee bío mí húmú lè mí vèeró bìo

(Matiye 20.17-19; Maaki 10.32-34)

³¹ O Yeesu fó mí nì-kenínia píru jun mí jùhú wán á bía nòn ba yi: «Mĩ loń, wa wee yòo ho Zeruzalemu, á bìo búenbúen na le *Dónbeenì jì-cúa fèerowá túara o *Nùpue Za dání yi á jii yòó sí bín. ³² Lé bìo ba à dé o bìo yí zū le Dónbeenì nĩ yi, á bán n zuań yi, á à là, á à pùiní mí jinsānì ĩ kúee o wán. ³³ Ba à ha a lè hā làbāanì, á à búe o. Ká mu wizooní tìn zoń, o ò vèe.» ³⁴ Ká a nì-kenínia mǎhǎ yí zūna dèe woon mu yi. Hā bióní mu bàn kúarǎ á sà ba yi á ba yí zū bìo ó o Yeesu wi ò o bío jùhú.

O Yeesu héra a muĩ búĩ yìo ho Zerikoo yi

(Matiye 20.29-34; Maaki 10.46-52)

³⁵ Bìo ó o Yeesu vaá wee sùarǎ ho Zerikoo yi, à bún ò o muĩ búĩ kará ho wǎhú nìsānì wee fioka. ³⁶ Bìo ó o já ba zàamǎa na wee khíĩ sǎ, ó o tùara bìo wee wé. ³⁷ Á ba bía nòn wo yi le lé o Nazareete nĩ Yeesu lé yia wee khíĩ. ³⁸ Ó o wee bío pǎnpǎn: «*Davíide Za,

Yeesu, màkǎrí mĩ!» ³⁹ Á bìa wi ho yahó wee nàmaka a yi le o wé tété. Ká a yàá wíokaa wee wāama lè mí sòobé: «Davíide Za, màkǎrí mĩ!» ⁴⁰ Ó o Yeesu dín ò o le ba bua a muĩ mu buennǎa. Bìo ó o búee dǎn, ó o tùara a yi: ⁴¹ «Lée webio á fo le ĩ wé na foh?» Ó o bía: «Núhúso, wé le ĩ yìo à wé mĩ.» ⁴² Ó o Yeesu bía nòn wo yi: «Wǎa mĩ, bìo fo dó ũ sǐ mĩ lè bún á ĩ wèérarǎa fo.» ⁴³ Mĩ lahó yi ó o dèenía wee mĩ, á bò a Yeesu yi á wee khòoní le Dónbeenì. Á ba zàamǎa búenbúen mǎn mu á ba mún wee khòoní le Dónbeenì.

O Yeesu là a Zasee bìo

19 Bìo ó o Yeesu vaá zon ho Zerikoo, ó o tò ho yi wee kǎa. ² O nĩ búĩ wi ho lóhó mu yi á yèni ba le Zasee. O lé ho *lǎnpó féwǎ jùhúso búĩ, á nàfòró wi. ³ O wee cà ò o mĩ a Yeesu à zūn, ó o wó san, lé bìo ba nùpua boo dà, ò o mún lé o nì-búinbúĩ. ⁴ Ó o lùwa dú ho yahó á vaá yòora le vǐndè-beenì búĩ na ba le sikomɔɔre, na dín hen na ó o Yeesu wà búee khíĩ yi, ò o dǎn minǎa wo.

⁵ Bìo ó o Yeesu búee dǎn le lùe mu, ó o hóonía mí yahó ò o von wo: «Zasee, búee lĩ fuańfua. Lé fo á ĩ ko à ĩ làa wán ho zuia.» ⁶ Ó o Zasee dèenía bánbǎa lion, á líí fó a Yeesu vannǎa mí zii lè hā zǎmakaa.

⁷ Á bìa búenbúen na mǎn mu á mu yí sǐ yi á ba wee hǎhǎaaka: «O nùpue mu vaá làara a bè-kora wéro wán.» ⁸ Ká a Zasee wón mǎhǎ hínɔn yòó dín o Yeesu yahó ò o wee bío: «Núhúso, loń, ĩ nĩ bìo bàn sankǎ mǎnì á ĩ ĩ na ba nì-khenia yi, ká ĩ mún tò a búĩ wán mu búĩ yi, á ĩ ĩ na mu bàn cúa-nǎa bànsò yi.» ⁹ Ó o Yeesu bía nòn wo yi: «Le zii na kà nùpua wǎa kǎnfa ho zuia, lé bìo ó o nĩ na kà mún lé o *Abarahaamu mǎnmǎnĩ búĩ. ¹⁰ Lé bìo ó o *Nùpue Za buara wà búee cà bìa khèra lè le Dónbeenì, á à fení.»

Ho sánú kùráa wàhiire

(Matiye 25.14-30)

¹¹ Ó o Yeesu bíníà wà le wàhiire dà-kéní á nnon bía dín ná hā bíní mu yi. Lé bìo ó o sùaráa lè ho Zeruzaleemu, á ɓa mún wee leéka le le *Dónbeenì béenì á à dèenì í zéení mítén mí lahó yi. ¹² Bìo kà lé bìo ó o bía: «Nii búí na sà se mín zii á ko ò o lá le béenì, ó o ló van ho kǎhú búí na dǎnì nàyi á wà vaá lá le bín ká a bínì ì buen.» ¹³ Sǎnì ò o lén, ó o von mí ton-sáwá nùwǎ píru á sankaa ho sánú kùráa* dà-kéní kéní nnon yi, ò o bía: «Mi bánbá duan làa ho ká ì ì buen.» ¹⁴ Ká ɓa kǎhúsa màhá jina a á ɓa tonkaa ɓa nùpua le ɓa ja a mǎn à vaa bío bìo kà: «Wà yí wi ò o nii mu wé wa bée.»

¹⁵ «Bìo ó o vaá lá mí béenì bíníà ɓuara mín kǎhú, ó o von ɓa ton-sáwá na ó o kàràfáa mí sánú yi. O wi ò o zūn bìo ɓa sá yú làa ho.

¹⁶ «Ó o nín-yání nùpue ɓuara á bía: «Núhúso, ù sánú kùúrè na á ù nnon mi à ì bíníà yú hā kùráa bìo píru séeñí.» ¹⁷ Ó o bée bía nnon wo yi: «Fobúa, fo wó se. Fo lée ton-sá tente, bìo á fo téréñna mu bè-wíníwà yi, á ì ì bàrá fo hā ló-beera bìo píru jùhú wán.»

¹⁸ «Á yia sǎ ɓuara ɓueé bía: «Núhúso, ù sánú kùúrè na á ù nnon mi à ì bíníà yú hā kùráa bìo hònú séeñí.» ¹⁹ Ó o bée bía nnon wo yi: «À ünén á ì ì bàrá hā ló-beera bìo hònú jùhú wán.»

²⁰ «Ó o búí bíníà ɓuara ɓueé bía: «Núhúso, ù sánú kùúrè na á ù nnon mi, nín-dio. Ì lá dó le le nín-kéní yi bàrá, ²¹ lé bìo á ì zǎna fo. Fo lé o nùpue na mukānì jii. Fo wee lá bìo á ù yí bàrá, á wee lá ho dínló na á ù yí dù.»

²² «Ó o bée bía nnon wo yi: «Ton-sá kohó yén! Ì ì cíti fo ù kùrú jii-cúa wán. Fo fù zū le ì jii, á wee lá bìo á ì yí bàrá, á mún wee lá ho dínló na á ì yí dù, ²³ ká bún fo zū, á lée webio nnon á ù yí vaá bàrá le ho banki yi? Se bìo á ì bíníà ɓuara, á ì lá ɓueé fé le le le ɓàn cūnú.»

²⁴ «Bún mǎn ó o bía nnon bía wi bín yi: «Mi fé ho sánú kùúrè mu o cǎn à na hā kùráa bìo píru ɓànso yi.» ²⁵ Á ɓa bía nnon wo yi: «Núhúso, wón á hā bìo píru wi cǎn vó.» ²⁶ Ó o bía nnon ɓa yi: «Le ì bío mu na mia: Yia bìo wi á ɓa à bínì ì na mu búí wo yi á à bè mu wán. Èe ká yia bìo mía, á hàrí mu bè-za na wi o cǎn á ɓa pá à fé. ²⁷ Ká ì zúkúsa na yí wi á ì wé ɓa bée á mí ɓua buennáa hen à ɓuee búe ì yio yi.» ²⁸ Bìo ó o Yeesu bía bún vó, ó o khiína dú ɓa yahó á nnon ho Zeruzaleemu.

O Yeesu zoró ho Zeruzaleemu yi

(Matiye 21.1-11, 15-17; Maaki 11.1-10; Zān 12.12-16)

²⁹ Bìo ó o Yeesu vaá sùaráa ho Bete-fazee lè ho Betanii yi, le búee na ɓa wee ve làa Oliivewa vǎnsǎ búee nǎsǎnì, ó o tonkaa mí nì-kenínia nùwǎ jun á bía nnon yi: ³⁰ «Mi lén va ho lóhó na vaá mi yahó yi, ká mi vaá dǎn, á mi ì mi sùnpè-za na á nùpue dín yí yòora yí mǎn hùúu ká a can dín. Mi fee wo ɓua buennáa. ³¹ Ká a búí tǎara mia le lée webio nnon mi wee feer-áa wo, à mi bío na ɓànso yi: «O Núhúso màkóo wi o yi.» ³² Á bía ó o tonkaa wà van, á mu búenbúen vaá wó làa bìo ó o Yeesu bíaráa mu.

³³ Bìo ɓa wee fee o sùnpè-za mu, á bía te o wee tǎa ɓa yi: «Lée webio nnon á mi wee feeráa o sùnpè-za mu?» ³⁴ Á ɓa bía: «O Núhúso màkóo wi o yi.» ³⁵ Bún

*19:12 Mu ɓàn sǎ hǎa wó ho pǎahú mu yi: Bìo ó o Heroode Nì-beenì hǎa húrún, ó o za Heroode Aakelayuusi ló van ho Oroomu á wà vǎ cà le béenì á ɓueé zoráa mín maá lahó yi, á ɓa zúífùwa tonkaa ɓa nùpua le ɓa ja a mǎn à vaa bío le mí yí tà a bìo.

†19:13 Mu pǎahú ká ho sánú kùúrè dà-kéní á ɓa yèera a ho ɓàn wárí á à yí ó nùpue nì-kéní wizooní khimānì sǎmú sǎání.

món á ɓa ɓuan o sùnpè-za mu ɓuararàa o Yeesu cǝn, à bò mí kánɓunwà o wàn, à ɓa ɓuan wo yi ó o Yeesu yòora. ³⁶ Bìo ó o lá ho wǝhú wà, á ɓa nùpua wee bá mí kánɓunwà ho wǝhú wàn o yahó. ³⁷ Bìo ó o ɓúakáa wee birón hǝ Oliivewa vǝnsǝa ɓúee á wà vaá sùará ho Zeruzaleemu yi, á ɓa zǝamáa na lé o nì-kenínia ɓúenɓúen wee zǝamaka, á ɓa ɓúakáa wee khòoní le Dónbeenì pǝnpǝn ho yéréké bè-beera na ɓa mǝn bìo yi: ³⁸ Ba wee bío:

«Le le Dónbeenì wé mu bè-tentewà là a bée *Daviide na bò o ɓuen o Núhúso yèni yi.

Ho héerà keń ho wáayi, à ho cùkú là le yèn-beenì bìo sì le Dónbeenì

na dà mu bìo ɓúenɓúen núhú wán yi.»

³⁹ Á ɓa *Farizǝewa ɓúí na wi ɓa zǝamáa tíahú bíá nǝn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, bío le ù nì-kenínia wé tété.» ⁴⁰ Ó o Yeesu bíá: «Ká ɓa wó tété, á hǝ huua pá à wǝamaka.»

O Yeesu wee wá ho Zeruzaleemu bìo yi

⁴¹ Bìo ó o Yeesu vaá sùaráa ho Zeruzaleemu yi, á yìo mǝn ho, ó o wee wá ho nìpomu bìo yi, ⁴² ká a bío: «Éee Zeruzaleemusa, mi yáa mún lá zúna bìo dà à na ho héerà mia ho zuia bìo há. Èe ká mu màhá wǝa sǝnkaa mia. Mi yí dà mu máa mi. ⁴³ Lé bìo ho pǝahú ɓúí khíi dǝ, á mi zúkúsa á à keení ì kíní mia, á à fífaka yi. ⁴⁴ Ba à fi mi lóhó là minén ɓúenɓúen dúkúdúkúdúkú. Ba máa díá á hàrí huee máa keń mí ninza huee wán mi lóhó mu yi, lé bìo mí yí zúna ho pǝahú na le Dónbeenì ɓuara mi bìo yi.»

O Yeesu nǝn ɓa bè-yèérowà

(Matiye 21.12-13; Maaki 11.15-17; Zǝn 2.13-16)

⁴⁵ Bún mǝn ó o Yeesu zon le *Dónbeenì zǝ-beenì yi á zoó wee na ɓa bè-yèérowà ká a bío na ɓa yi: ⁴⁶ «Le Dónbeenì bíá mí bíonì vǝnna yi: Ì zǝí á à wé flóró zǝi,[‡] ká minén wó le là ɓa kǝnlowà lùe.»

⁴⁷ O Yeesu lá wee wé kàrán ɓa nùpua le Dónbeenì zǝ-beenì yi làa wizooní ɓúenɓúen. Á le *Dónbeenì yankarowà núnása, là ho *làndá bìo zéénflowa, là mu nìpomu núnása wee cà bìo ɓa à wé è ɓúeráa o Yeesu. ⁴⁸ Ká bìo ɓa à wé è yíràa wo á ɓa yí zǝ, lé bìo ó o bíoní nǝlò sí ɓa nùpua ɓúenɓúen yi.

Ba wi ɓa zún hen na ó o Yeesu pànká ló yi

(Matiye 21.23-27; Maaki 11.27-33)

20 Wizonle ɓúí ká a Yeesu wee kàrán ɓa nùpua le *Dónbeenì zǝ-beenì yi ká a bue le bín-tente, á ɓa *yankarowà núnása, là ho *làndá bìo zéénflowa, là ɓa *zúífúwa nì-kǝa ² ɓueé wee tùa wo yi: «Zéení bìo nǝn á ù wee wéráa hǝ wárá mu? Lée wée nǝn mu ɓàn níi foń?» ³ Ó o Yeesu bíá nǝn ɓa yi: «Ínén mún ñ tùa mia, mi bío na miì: ⁴ Lée wée hǝa nǝn le níi le o Zǝn wé bátízé ɓa nùpua? Lé le Dónbeenì lée, tàá lé ɓa nùpua?»

⁵ Á ɓa ñin wee bío mín yi: «Hen ká wa le lé le Dónbeenì, o ò bío le lée webio nǝn á wa yí tàráa o bìo. ⁶ Ká wa mún le lé ɓa nùpua tonkaa wo, á ɓa zǝamáa á à lèeka wen là hǝ huua á à ɓúe. Lé bìo á ɓa láa mu yi kénkén le o Zǝn lé le *Dónbeenì nǝ-cúa fǝero.» ⁷ Á ɓa wǝa bíá le mí yí zǝ yà nǝn le níi mu o Zǝn yi. ⁸ Ó o Yeesu ɓèn bíá nǝn ɓa yi: «Àwa, ínén mún máa zéení yà nǝn le níi miì á ï wee wéráa bìo kà.»

[‡]19:46 Mi loń Ezayii vǝahú 56.7

Ho èrèzén vînsîa ßuahó vàrowà wàhiire

(Matiye 21.33-46; Maaki 12.1-12)

⁹ Bún món ó o Yeesu wà le wàhiire na kà nnon ßa zàamáa yi: «Nii búí hía lera mí èrèzén vînsîa ßuahó á nnon ßa nùpua na làa wó wàanîa tò bìo ßa khíi na a yi wán, le ßa wé và ho, ò o wà vàn le khúii na nàyi á wà vaá mía bín. ¹⁰ Pàahú na ho èrèzén wee be yi, ó o tonkaa mí ton-sá nì-kéní le o va ßa nùpua mu cón le ßa khé bìo bìo sà mí yi à na. Á ßa nùpua mu vaá han wo, á díá ó o wà là mí nín-káamáa. ¹¹ Ó o mǎhú ßànsò bínîa tonkaa mí ton-sá veere, á ßa mún vaá là wón á han nnon, ó o wà à ßa yí nnon dèe wo yi. ¹² Ó o pá bínîa tonkaa ßa nùwā tîn nùí, á wón ßa mún vaá han bóoníkaa yi, á nnon.

¹³ «Ó o mǎhú ßànsò wáa bíá: «Èeé ï wáa à wé kaka coon? Àwa, ï ï tonka ï za na á ï wa làa sòobéé, jún-sí á wón ßa à kónbì.» Ò o bíá nnon mí za mu yi le o híní lén, á wón hínnon wà. ¹⁴ Èé ká bìo ßa nùpua mu yèrè dá a wán, á ßa wee bíó mín yi: «Yia lua kà lé yia á ho mǎhú bìo khíi sî yi. Mi wa búe o, á ho mǎhú bìo wáa à sî wen.» ¹⁵ Á ßa hínnon wàira a á khèra lée bó díá.» Ó o Yeesu wáa tùara ßa yi: «Àwa! Lé mu yén á ho mǎhú ßànsò ò wé làa ba? ¹⁶ O ò ßuen ßueé búe ßa nùpua mu, ká a cà nì-vio á à kúee mí mǎhú mu yi.» Bìo ßa nùpua ná hā bioní mu, á ßa bíá: «Poon! Bún máa wé.»

¹⁷ Ká a Yeesu màhà fá mí yìo ßa yi ò o bíá: «Le Dónbeenì bionì vūahú bioní na kà kúará lé mu yén?

«Le huee na ßa so-sowa lá pá díá, lé dìo hía bínîa ßueé ßuan ho soró dínîa.»

¹⁸ Yia lùwá le huee mu wán á ßànsò sánîa á à yáa.

Ká yia á le ßèn kùera lion wán, á ßànsò á à fùfúuka.»^f

¹⁹ Á ßa *yankarowà júnása là ho *làn-dá bìo zéenílowa zūna le lé ßarén á le wàhiire mu wà bò wán, á ßa dèenîa wee cà a wìiró yahó, ká ßa màhà zána ßa nùpua.

Ho lànpo cāló à na ho Oroomu bée yi bìo

(Matiye 22.15-22; Maaki 12.13-17)

²⁰ Bún món á ßa wee hùen o Yeesu. ßa tonkaa ßa ninnáwa búí na wee wé mítén lòn nùpua na téréenna. ßa le bán khūaa o jii yi à yí o bín-kohó búí bè yi dérää wo yia wi ho kǎhú júhú wán nùí yi. ²¹ Á ßa tùara a yi: «Nì-kàránlo, wa zū le bìo fo wee bíó làa bìo fo wee kàrán là ßa nùpua á téréenna. Fo yí máa kà nùpue yìo. Bìo le Dónbeenì le ßa nùpua wé ßua là mítén lé bún ßàn kàránló binbirí á fo wee na. ²² Àwa! Á ũ bío na wen: Wa làndá yi á ho lànpo ko ho wé cā na ho Oroomu kǎhú bée yi lée, tàá mu yí ko làa wéró?»

²³ Ó o Yeesu zūna ßa hénní bìo, ó o bíá nnon ßa yi: ²⁴ «Mi zéení le wén-hǎnló búí làa mi. Ho yahó là le yèni na wi le wén-hǎnló mu wán á wée te?» Á ßa bíá: «Lé o bée.» ²⁵ Ó o Yeesu bíá nnon ßa yi: «Àwa. Bìo sà a bée yi à mi na a yi, ká bìo ßèn bìo sà le Dónbeenì yi à mi na mu dén yi.» ²⁶ O bioní na ó o bíá á ßa yí mǎn bín-kohó búí na ßa dà a bè yi á à wìiráa wo ßa nùpua yahó. Bìo ó o bíá wó ßa coon, á ßa dín tétété.

Ba nì-hía vèeró bìo

(Matiye 22.23-33; Maaki 12.18-27)

²⁷ Ba *Sadusíewa lé bìa le ßa nì-hía máa vèe. Lé bán nùwā yen búí ßuara a Yeesu cón ßueé tùara a yi: ²⁸ «Nì-kàránlo, bìo ó o *Mǎyíize túara henîa nnon wen là bìo kà: Hen ká a búí yan mín hāá á húrún ò o yí yú za làa wo, á ßàn za ko ò o fé ßàn hāá ya, à te ßa zàwa yi mín za mu yèni

^f20:18 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 118.22

yi.^{§ 29} Ka lòn nùpua nùwā hẹ̀nùn búí lá lée zàwa síí, ó o yahón so yan mín háá á húrun ò o yí yú za làa wo.³⁰ Ó o jun ní so fó a maháa mu yan,³¹ bún mún ó o tìn ní so fó yan, á ba mí nùwā hẹ̀nùn yan wo bẹ̀nia á húrunka, ò o búí yí yú za làa wo.³² Mu bàn véení ó o háa mu mún húrun.³³ Àyà, nònzoñ na ba ñi-hía á à vèe yi, ó o háa mu bìo ò sì a yén yi? Bìo ba mí nùwā hẹ̀nùn màhá yan wo bẹ̀nia.»

³⁴ Ó o Yeesu bía non ba yi: «Ho dímíná na lònbiò báawa lè ba háawa wee ya mín.³⁵ Èe ká ba báawa lè ba háawa na ko ba khíi vèe à yí le mukāni ho dímíná na bò o fuen yi bán máa ya mín.³⁶ Ba yí dà máa bīnī máa hí, lé bìo ba fonmín lè le Dónbeenì wáayi tonkarowà. Ba lé le Dónbeenì zàwa lé bìo ba vèera.³⁷ Ho laho na bía le vīndè-za na ho dōhú wi yi bìo, ó o Mōyiize zéenia mu wéréwéré le ba ñi-hía khíi vèe, ò o von o Nùhúso le *Abarahaamu bàn Dónbeenì là a *Izaaki bàn Dónbeenì là a *Zakoobu bàn Dónbeenì.^{** 38} Le Dónbeenì lé bìo wi lua bàn Dónbeenì, ká le yínón ñi-hía bàn Dónbeenì. Lé bìo ba búenbúen yìo wi lua lerén bìo yi.»

³⁹ Á ho *lándá bìo zéenílowa nùwā yen búí bía non wo yi: «Ñi-kàránlo, fo bía se.»⁴⁰ Lé bìo ba yí wi à ba bīnī khà mīten tùa wo yi làa bìo búí.^{††}

O Krista sìiníi zūfíló bìo

(Matiye 22.41-46; Maaki 12.35-37)

⁴¹ O Yeesu bīnía tùara ba yi: «Ba da à wé kaka à bíoráa le o *Krista lé o *Daviide mòmmaníi? ⁴² Lé bìo ó o Daviide mí beere bía mu hā Leni vūahú yi: «O Nùhúso Dónbeenì bía non ñ Nùhúso yi: Buee kēenī ñ nín-tiāni,

⁴³ fúaa ká ñ búrá ũ zúkúsa ũ tá, á ũ bò ũ zení wán»^{‡‡}

⁴⁴ Bìo ó o Daviide wee ve o Krista lè mí Nùhúso, o ò wé o pùhúso ká a mún pá à wé o mòmmaníi kaka?»

Mi pa mīten ho lándá bìo zéenílowa bìo yi

(Matiye 23.6; Maaki 12.38-40)

⁴⁵ Bìo ba zāamāa dīn wee jí a bioní, ó o bía non mí ñi-kenínia yi: ⁴⁶ «Mi pa miten ho *lándá bìo zéenílowa bìo yi. Ba wa hā báká-beera zíló à wé hēekarāa. Ba wa ba wé tēenī ba yi lè le kōnbii ba zāamāa fēmínló lara yi. Ho kàránló zīnī yahón lùà, lè ho dīnló dīnīi kēenínia na seka ba wé hueeka kēenī yi. ⁴⁷ Ba wee khà ba maháawa puua bìo, á mún wa ho fíoró na túee wéró à ba nùpua leéka le ba téréenna. Lé bún búenbúen non á ba lònbee khíi wíoka à dérāa wán.»

O mahá-khenii hāmu bìo

(Maaki 12.41-44)

21 O Yeesu hóonía mí yahó á lora khíi fò, ó o mōn ho nāfōrò bàn-sowà na wee kúee mí hāmu hā fonkoní yi le *Dónbeenì zī-beenì yi. ² Ó o mún mōn o mahá-khenii búí ò o wee kúee mí tōmōnwà bìo jun, ³ ó o bía: «Le ñ mī ho tūiá na mīa: O mahá-khenii na ká bìo na ó o kúaa á boo po bìo ká búenbúen bìo. ⁴ Lé bìo le wáí na ba búenbúen wó lè mí hāmu lé diò ba yú puunía. Ò orén lè mí khemu, ò o pá kúaa bìo wi o cñ búenbúen na ó o lá wé è dí.»

Le Dónbeenì zī-beenì fíoró bìo

(Matiye 24.1-8; Maaki 13.1-8)

⁵ Bìo ba nùpua nùwā yen búí wee bío le Dónbeenì zī-beenì bìo, le le donkhueéra

§20:28 Mi loñ Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 25.5

**20:37 Mi loñ Léró vūahú (Exode) 3.6

††20:40 Mi loñ Léró vūahú (Exode) 3.6

‡‡20:43 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 110.1

lè hã *hue-sení lè mu biowa na ba wó lè mu hãmu, ó o Yeesu bía non ba yi: ⁶«Pàahú búí khíí dā ká biò mí yìò wí wán kà á à fí. Hàrí huee máa keń mí ninza huee wán.»

Ho yéréké biowa na khíí wé á ho dímpá á à véráa

⁷ Á ba tũara a yi: «Nì-kàránlo, lé ho pàahú yén á bún biò so ò wé yi, á lé mu biò yén khíí zéení le mu biò mu wéró pàahú dñ?» ⁸ Ó o Yeesu bía: «Mí pa miten biò. Mí yí díá le ba vííní mia. Lé biò á nùpua cèrèè khíí fuen í yèní yi á à bío: ã lé o *Krista, ho pàahú dñ.» Ká mi màhã yí bè ba yi. ⁹ Hen ká mi khíí wee jí hã hĩa táró, lé ho káaló biò, à mí yí dèé mi yiwa. Lé biò á bún biowa so ko mu wé ho yahó. Ká bún dèenía máa wé ho dímpá véró pàahú.»

¹⁰ Ò o bĩfía bía bò mu wán: «Ho sifí búí khíí wé è lé vaá fí lè ho sifí veere, á ho kōhú búí khíí wé è lé vaá fí lè ho kã-veere. ¹¹ Ho tá dèkénòn sũmáa khíí wé hã lùà búí yi, á le hĩni lè mu vón-kora khíí keń lùà cèrèè yi. Mu bè-beera búí na biò á à wé le záníí á à wé ho wáyí lè ho tá yi.

(*Matiye 10.17-22; Maaki 13.9-13*)

¹² «Èé ká sãni à bún búenbúen dā, á ba à wiika mia á à beé lò. Ba à bua mia á à varáa ba *zúífũwa kàránlò zĩn yí á vaá cítí, á à kúee mia ho kàsó yi. Ba wé è bua mia á vaá díní hã kãna júnása lè ba bá-zàwa yahó biò mí tà mìl biò yi. ¹³ Lé bún mí ì bè yi á à zéenínáa í biò. ¹⁴ Mí bè mí hácírí biò kà lè biò wán: Mí yí dèé mi yiwa biò mí vaá bío á à fenínáa miten biò yi. ¹⁵ Ìnén í beere lé yia á à na hã bíoní lè mu bè-zũnminí mia, á mí zúkúsa ó o búí máa dān máa sánsá mia á mún máa kán. ¹⁶ Hàrí mìn maáwà lè mìn nuwà, mìn zàwa lè mìn nùwà na ká, lè

mìn bñnlowà mítén lé bán á à dé mia á à na, á mí cèrèè búí ba à búé. ¹⁷ Ba nùpua búenbúen á à jin mia biò mí tà mìl biò yi. ¹⁸ Èé ká hàrí mí jún-vānì dà-kéní búí máa ví. ¹⁹ Mí fàrá dñ sese, bún lé biò á à na ká mí ì yí le mukānì na máa vé.

O Yeesu wee bío ho Zeruzaleemu fióró biò

(*Matiye 24.15-21; Maaki 13.14-19*)

²⁰ «Pàahú na mí khíí mí ba hĩn-táwá lè mí kuio ká ba kínía ho Zeruzaleemu yi, bún ká mí ì zũn le cĩnú ká ho fióró yi. ²¹ Hón pàahú so yí á bíá á à keń ho *Zudee yi ko ba lùwí yòò hã búaa. Bíá á à keń ho Zeruzaleemu yi ko ba lé ho yi lén, à bíá wí hã mana yi yí bĩnì buee zo ho yi. ²² Lé biò mu ù wé le cítí fĩlò wizooní na le Dónbeenì bíonì vūahú bè-bíonii búenbúen á jii ì sí yi. ²³ Ho yéréké khíí sá ba há-sēenasa lè ba há-jàawa yi mu zoñ. Lé biò mu ù wé le yi-vée làa sòobée ho kōhú mu yi, á le Dónbeenì á à zéení le le sifí wee cí ba nùpua mu yi. ²⁴ Ba à búé ba búí lè hã hĩa khàra, ká ba búí ba à bua à varáa hã kã-vio yi, á bíá yínón ba zúífũwa buéé fí ho Zeruzaleemu á à keení ho yi fúaa ba pàahú jii sú.

O Nùpue Za bĩnì fuenlò biò

(*Matiye 24.29-35; Maaki 13.24-31*)

²⁵ «Mu biowa búí na sifí yí zũ khíí wé le wii le ho pĩihú lè hã mànàayio yi. Ho dímpá kãnasa búenbúen á yilera à yáa mu yámú jumu na wee kùrún sã jĩlò biò yi. ²⁶ Ba nùpua búí yiwa á à dè dè è yuunika ká ba leékaa biò khíí wé ho tá wán mu pàahú, lé biò á ho wáyí biò búenbúen á à dèké. ²⁷ Bún ká ba à mí a *Nùpue Za hã dùndúio wán ká a yòò lua lè mí dànlò lè mí cùkú beenì. ²⁸ Ká bún biowa so wéró jii khíí hẽra, à mí híní dñ à hóoní mí júná lé biò á mí kãnlò wáa sũarãa.»

O Yeesu lá ho fíkíyée biò á kàrána lè ɓa nùpua

(Matiye 24.32-35; Maaki 13.28-31)

²⁹ Bún mɔ́n ó o Yeesu wà le wàhiire na kà nɔ́n ɓa yi: «Mi loń ho *fíkíyée vɛ̀ndɛ̀e lè hã vɛ̀nsia na ká. ³⁰ Ká hã hĩa wee sà mí vɔ́n-yórówà, se mi zũ le ho vɔ́hó tɛ̀rò dɔ́n. ³¹ Lãa bún sfi ká mi khii mɔ́n ká bún biowa so wee wé, à mi zũ le le *Dón-beenì bɛ̀enì sùarãa. ³² Le ì mi ho tũia poni na mia: Ho pàahũ na kà nùpua máa hí máa vé ká bún biowa so búenbúen yí wó. ³³ Ho wáayi lè ho tá khii vé, ká ì bióní hɔ́n nèn kɛ́n bín fɛ́ɛɛ.

Mi wé fání mí yìo

³⁴ «Hen ká mi wee pa miten biò sese, á mi máa na miten ho dàndínlò lè ho ja-punlò, lè ho dímpá biò yilera yi. Ká bún mia le wizonle mu khii ví mia lè ho zùán biò sfi. ³⁵ Lé biò le khii yòoka ho dímpá nùpua búenbúen wán. ³⁶ Mi fání mi yìo. Mi wé fio fɛ́ɛɛ, á mi ì yí ho pànká à fenínáa miten biò wà ɓueé wé búenbúen yi, á à dàń nèn dinnáa o *Nùpue Za yahó.»

³⁷ Le wisoni yi ó o Yeesu fù wee wé kàrán ɓa nùpua le *Dónbeenì zĩ-beenì yi. Ká ho ziihũ ò o lɛ́n yòo cãa hã Olivewa vɛ̀nsia ɓúee wán. ³⁸ Ba nùpua búenbúen fù wee wé fuen le Dónbeenì zĩ-beenì yi le yinbí buriì, à ɓuee jí a cɔ́n.

O Yeesu dénaló biò

(Matiye 26.1-5, 14-16; Maaki 14.1-2, 10-11; Zãn 11.47-53)

22 Ho *búurú na á ja-fini yí dó yi sánú na ɓa le Paaki wà ɓueé sùarã. ² Á ɓa *yankarowà júnása lè ho *lànda biò zéenflowa wee cà biò ɓa à wé wé è búerãa o Yeesu, lé biò ɓa zãna ɓa zãamãa. ³ À bún ó o *Satãni dó hã yilekora ò Zudaa na ɓa wee ve làa Isikariote yi. O lé ɓa nì-kenínia píru pun nì-kení. ⁴ Ó o Zudaa mu wà vaá wãanía lè ɓa yankarowà júnása lè le *Dónbeenì zĩ-

beenì parowà júnása, à zũnnãa biò o ò wé wé è dérãa o Yeesu ɓa níi yi. ⁵ Á bán sĩa wan wan le mí ì na le wári wo yi. ⁶ Ó o Zudaa wãa tà, á hínɔ́n wee cà biò o ò dín wán á à dérãa wo ɓa níi yi ká ɓa zãamãa yí zũn mu.

O Yeesu le ɓa wíoka ho Paaki dínlò biò

(Matiye 26.17-19; Maaki 14.12-16; Zãn 13.21-30)

⁷ Pàahũ na ɓa wee dí ho búurú na á ja-fini yí dó yi sánú yi, á le wizonle na ɓa ko ɓa fúaa ho Paaki piozàwa yi à wé lè mu hãmu dɔ́n, ⁸ ó o Yeesu tonkaa o Piere là a Zãn á bía nɔ́n yi: «Mi lɛ́n vaa wíoka ho Paaki dínlò biò.» ⁹ Á ɓa tũara a yi: «Lé wen á fo wi à wa wíoka mu yi?» ¹⁰ Ó o bía nɔ́n ɓa yi: «Mi loń! Hen ká mi hĩa wà líi zo ho lóhó yi, á mi ì fè mín làa nìi búii na sò mu jummu lè ho dúuhũ, à mi bè o yi va le zii na ó o vaá zo yi, ¹¹ à vaa bío na le zii mu ɓànso yi: «O nì-kàránlo le wa tũa foñ: Ho lahó na á ìnɛ́n lè ì nì-kenínia á à dí ho Paaki dínlò yi lé ho yén?» ¹² O ò zéení la-beenì búii làa mia ho nónwiohũ yi na sĩa bàráka wó. Lé bín à mi wíoka ho dínlò biò yi.» ¹³ Á ɓa wà vaá yú mu búenbúen làa biò ó o Yeesu bíarãa mu á ɓa wíokaa ho Paaki dínlò biò.

O Nuhúso dínlò

(Matiye 26.26-29; Maaki 14.22-25; 1 Korente 11.23-25)

¹⁴ Biò ho pàahũ dɔ́n, ó orɛ́n lè mí tonkarowà pãanía kará ho dínlò jùhũ yi. ¹⁵ Ó o bía nɔ́n ɓa yi: «Ĩ ɓɛ̀ntín wee cà à ì dí ho Paaki sánú dínlò na kà làa mia à bè yi lò berãa. ¹⁶ Lé biò á ì máa bĩní máa dí ho làa mia hùúu, fúaa nònzoñ na á mu ù wé á jii á à sí yi le *Dónbeenì bɛ̀enì yi, le ì bío mu na mia.» ¹⁷ Ò o wãa lá le juuníi dɛ̀e á ɓuan, ò o dó le Dónbeenì bàráka, ò o bía: «Mi fé le juuníi dɛ̀e na kà à ju fé mín yi. ¹⁸ Le ì bío mu na mia: À lá ho zuia jii wán, á ì máa bĩní máa ju divɛ́n hùúu,

ká mu yínón le Dónbeenì béenì buenlò món.»

¹⁹ Bún món ó o lá ho búurú, á dó le Dónbeenì bārākà, ò o cèekaa ho nòn ɓa yi, ò o bía: «Hia kà lé ī sānía [na nòn mi bìo yi. Mi wé wé mu à leékaráa ī bìo.】

²⁰ Lé bún ɓàn sfi ó o mún láráa le juuní dèe ho dínlò díró món, ò o bía: «Le juuní dèe na kà lé le páanfi finle na bò lè ī cāni na á à kúia mi bìo yi.】

(Matiye 26.20-25; Maaki 14.17-21)

²¹ «Èe ká mi màhá loń, yia á à dé mi ī na làa mi á páanía kará ho dínlò púhú yi hen. ²² Mu bon, o *Nùpue Za á à hí làa bìo le Dónbeenì le mu wéráa. Ká yia màhá nī ī bè mu á ho yéréké è zo púhú. ²³ Á ɓa búakáa wee tùaka mún yi le lé o yén màhá à wé mu mí tíahú coon?»

Yia po bìa ká lé o yén?

(Matiye 20.25-28; Maaki 10.42-45)

²⁴ O Yeesu nì-kenínia wee wàaní mún yi à zūnnáa yia po ɓarén na ká. ²⁵ Ó o Yeesu bía nòn ɓa yi: «Ho dímíjā kāna bá-zàwa wee wé mí pànká hā wán, á bìa ho pànká wi níní yi le ɓa wé ve mí làa «bè-tente wérowà». ²⁶ Èe ká minén bìo yí ko à mu keń kà. Minén á yia púhú wi po bìa ká wón ko ò o wé miten cínú bìa ká yahó. À yia á ho pànká wi nī yi wé bìa ká ton-sá. ²⁷ Yia púhú wi lée wée? Lé yia ɓa wee lá ho dínlò na yi ò o dí lée, tàá lé yia wee lá ho na? Yínón yia ɓa wee lá ho na yi le? Àwa! Īnén wi mi tíahú lòn ton-sá bìo sfi.

(Matiye 19.28)

²⁸ «Bìo á mi wee tà keń làa mi fée le lònbee na wee yí mi yi, ²⁹ le bún nòn á le béenì na á ī Maá nòn mii á ī mún nòn mia. ³⁰ Mi khíí dí á à ju làa mi ī béenì yi, á mi mún khíí keení ɓa bá-zàwa kanmúini

wán á à cítíráa o *Isirayeele zī-júná pírú jun.»

O Yeesu bía le o Piere hía pí mí bìo

(Matiye 26.31-35; Maaki 14.27-31; Zān 13.36-38)

³¹ O Yeesu bía nòn o Simón Piere yi: «Simón, Simón, héyii! Loń! O *Satāni flora ho wōhú le Dónbeenì cón yú à didi-ráa mia làa bìo ɓa wé didiráa mu dūmu à lén zàn-bìo. ³² Èe ká ī màhá flora nòn foń, à le siidéro yí fòo foń. Ká ū khíí tà yèrémáa ɓuara ī cón, à ū hení mìn zàwa sia.» ³³ Ó o Piere bía nòn wo yi: «Núhúso, hārī à mu wé kàsó, á ī ī zo ho làa fo. À mu wé hómú, á ī ī hí làa fo.» ³⁴ Ó o Yeesu bía: «Piere, le ī bío mu na foń: Ho zuia ó o kò-bée máa wá, ká ū pá le fo yí zū mi a dōn hā cúa-tīn.»

Mi wé wíoka miten hā fio bìo yi

³⁵ Bún món ó o Yeesu bía nòn ɓa yi: «Bìo á ī hía tonkaa mia, à ī le mi yí ɓua wárí à yí ɓua puure làa nakāa, á bìo búí cén fòora mia le?» Á ɓa bía: «Dèe búí yí fòora wen.» ³⁶ Ó o wāa bía nòn ɓa yi: «Àwa! Bìo ká wán ká yia wárí wi ò o lá le ɓua, à yia puure wi mún lá le ɓua. Yia khà-tóní mia à wón yèé mí báká beenì, ò o yà ho búí. ³⁷ Le ī bío mu na mia: Le Dónbeenì bíonì vūahú bíonì na ká bìo ko à mu sá mi à jii sí: «Ba mà a dó ɓa bè-kora wérowà jii.»[¶] Mu bon. Bìo túara ī dānī yi á à wé jii ī sí.» ³⁸ Ó o nì-kenínia bía nòn wo yi: «Núhúso, lé hā khà-túa bìo jun na.» Ó o Yeesu bía: «Mí wāa día kà.»

O Yeesu flora hā Oliivewa Búee wán

(Matiye 26.36-45; Maaki 14.32-41)

³⁹ O Yeesu ló ho lóhó yi á wà van hā Oliivewa búee wán làa bìo ó o wee wé wéráa mu. Ó o nì-kenínia bò a yi. ⁴⁰ Bìo ó o vaá dōn ho lahó mu ó o bía nòn ɓa yi:

[¶]22:37 Mi loń Ezayii vūahú 53.12

«Mi wé fio bèra a na à mi yí zo mu bè-kora wéro yi.» ⁴¹ Bún mǎn ó o khèra làa ba á à yí lòn hen na ó o nùpue hue-lèenii dà vaá dā yi sīi, á líi fǎrá mí nǎnkópúná wǎn ò o wee fio kà sīi: ⁴² «Ī Maá, ká fo tà, à ũ yí le le lònbee na kà dā mi. Ēe ká mu yí wé ĩnén sīi bìo ká ũnén sīi bìo lé bìo wé.» ⁴³ [Bún mǎn á le Dónbeenì tonkaro búí buéé zéénia mǐten làa wo, á hǐina a sīi. ⁴⁴ O Yeesu wíokaa wee fio lè mí sòobéé, lé bìo á bìo wà buéé wé làa bìo á à sá a yi búenbúen ó o mǎn, á mu wee beé o lò dàkhǐina, ó o fèenì yèrémáa ka lòn cāni, á wee luioka lii kúia ho tá yi.] ⁴⁵ Bìo ó o fíora wó, ó o bǐnía fuara mí nì-kenínia cǎn á buéé yí ba à mu dāmu bó ba, lé bìo ba yiwa wee váráa. ⁴⁶ Ó o bía nǎn ba yi: «Mí yí da. Mí hǐnì fio à mi yí zo mu bè-kora wéro yi.»

Ba wǐira a Yeesu

(Matiye 26.47-55; Maaki 14.43-49; Zān 18.2-11)

⁴⁷ Bìo ó o Yeesu òon wee bío, à bún ba zǎamáa búí vaá ló lua. Yía dú ba yahó lé o Zúdaa, wón na lé o nì-kenínia píru pun nì-kéní mi beere. O buée ðeení, ó o wà buéé bó a Yeesu yi, á le mí ì tǎenì a yi lè le kǎnbii. ⁴⁸ Á wón bía nǎn wo yi: «Ēee, Zúdaa, lé le kǎnbii tǎení á fo ò bè yi á à ðéráa o *Nùpue Za á à na le?» ⁴⁹ Ká bía làa wo bò mǐn zūna bìo hǐa à wé, á ba tùara a yi: «Núhúso, wà dà à fi lè wa khà-túa le?» ⁵⁰ Á ba nì-kéní búí ðeení hǎ ba *yankarowà púhúso ton-sá nín-tǐani píkǎahú kúio. ⁵¹ Ká a Yeesu màhá bía: «Héyii! Mí día kà.» Ò o ðǎn o nìi píkǎahú ó o ðeení wǎn. ⁵² Bún mǎn ó o Yeesu yèrémáa bía nǎn ba yankarowà púnása, lè le *Dónbeenì zī-beenì parowà púnása lè ba nì-kǐa na wà buéé wǐi wo yi: «Mí buan mi khà-túa lè mí búaa buararǎa ĩ wǎn le we? Ī lée nì-kǎanii le?» ⁵³ Hǎ wiz-oní búenbúen á ĩ lá wee wé keñ làa

mia le Dónbeenì zī-beenì yi á mi yí wǐira mi hón pǎahú so yi. Ēe ká ho pǎahú na kà hón bìo sǎ minén lè le tǐbírí pǎnká púhúso yi.»

O Piere pá a Yeesu bìo

(Matiye 26.57-58, 69-75; Maaki 14.53-54; Zān 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Bún mǎn á ba wǎa wǐira a Yeesu á buan vaá zonnáa ba yankarowà púhúso zīi. O Piere bò ba yi ká a màhá khèra wi. ⁵⁵ Ba zoó lò ho ðǎhú ho lún sīi yi á ba búí kará kǐnía yi. Ó o Piere buéé zoó kará làa ba. ⁵⁶ Ó o ton-sá hǎa búí mǎn wo ho ðǎhú khoomu yi ò o kará, ó o fá mí yìo wo yi, ò o bía: «O nìi na kà mún fù wǐ làa wo.» ⁵⁷ Ó o Piere pá mu, ò o bía: «Héyii! Hǎa mu, ĩ yǎa yí zū a.»

⁵⁸ Mu ù ðé mí yi ò o búí tǐn mǎn wo, á wón bía nǎn wo yi: «Ũnén mún lé o nìi mu bàn nì-kéní búí.» Ká a Piere màhá bía: «Nìi mu, ĩ yí nǎn wo.» ⁵⁹ Bìo mu dá dò mí yi lòn lèèrè dà-kéní sīi ó o nì-veere búí tǐn pá bǐnía bía mu: «Mu bon kénkén. O nìi mu fù wǐ làa wo, lé bìo ó o mún lé o Kalilee nìi.» ⁶⁰ Ká a Piere màhá bía: «Bìo á ũnén yǎa wee bío á ĩ yí zū.» Ho pǎahú dà-kéní kéní na ó o wee bío mu yi ó o kò-bée wá. ⁶¹ Ó o Núhúso yèrémáa fá mí yìo o Piere yi. Lé bún ó o Piere hácírí màhá fuara bìo ó o Núhúso bía nǎn wo yi wǎn: «Ho zuia ó o kò-bée máa wá ká ũ pá le fo yí zū mi á ðǎn hǎ cúa-tǐn.» ⁶² Ó o Piere hǐnǎn ló á lée wá búbùbù.

Ba dásíwá wee ha a Yeesu ká ba a là a

(Matiye 26.67-68; Maaki 14.65)

⁶³ Ba nùpua na pan o Yeesu yi wee yǎa mí jíní yi na a yi ká ba a ha a. ⁶⁴ Ba wee pe o yahó yi ká ba tùa wo yi: «Ká fo lé le *Dónbeenì jì-cúa fèero bìo bon, à ũ zéení yǎa vǐna fo.» ⁶⁵ Hǎ bín-kora lè mí síwá á ba wee bío na a yi.

**Ba ßuan o Yeesu vannáa
ho làndá tùiá feerowà cón**

(Matiye 26.59-65; Maaki
14.55-65; Zǎn 18.19-24)

⁶⁶ Bìo ho tá tǎn, á ßa *zúifùwa nì-kǎa, lè ßa *yankarowà júnása *lè ho làndá bìo zéénfílowa kúaa mín wán, à ßa le ßa ßua a Yeesu ßuennáa minén na lé ho làndá tùiá feerowà yahó. ⁶⁷ Á ßa tùara a yi: «Fó lé o *Krista à ù bío mu le wa jí.» Ó o bíá nǎn ßa yi: «Ǽ bíá mu nǎn mia á mi máa tà mu, ⁶⁸ ká ĩ mún tùara mia á mi máa bío dèe. ⁶⁹ Ká hǎ laà na kà wán, ó o *Nùpue Za á à kǎení le Dónbeenì na dà mu bìo búenbúen nín-tiǎnì.»^{§§} ⁷⁰ Á ßa búenbúen wǎa bíá: «À bún à fó lé le Dónbeenì na lon?» Ó o bíá nǎn ßa yi: «Lé minén miten bíá le ĩ lé orén.» ⁷¹ Á ßa wǎa bíá: «Wa màkóo wǎa mía seéràsa yi. Warén waten wǎa já a jì-cúa.»

**Ba ßuan o Yeesu
ßuararǎa o Pilaate cón**

(Matiye 27.2, 11-14; Maaki
15.1-5; Zǎn 18.28-38)

23 Ho làndá tùiá feerowà búenbúen hínǎn ßuan o Yeesu vannáa o *Pilaate cón. ² Bìo ßa vaá dǎn bín, á ßa wee bá a ká ßa a bío: «O nìi na kà á wa yú ò o wee khà wa nìpomu víinì le ßa yí cǎ ho lànpó à na a bée yi. Ò o mún wee bío le mí lé o *Krista, o bée.» ³ Ó o Pilaate tùara a yi: «Lé ùnén lé ßa *zúifùwa bée le?» Ó o Yeesu bíá nǎn wo yi: «Fó bíá mu.» ⁴ Ó o Pilaate bíá nǎn ßa yankarowà júnása lè ßa zǎamǎa yi: «Bíonì na à ĩ ì dǎn wán á à síinínǎa o nìi na kà jùhú á ĩ yí mǎn.» ⁵ Ká ßa màhá pá wíokaa wee bío lè mí pǎnká: «O wee kǎaní wa nìpomu lè mí kǎránló. O búu mu jùhú ho Kalilee yi á tò ho *Zudee yi féee wà ßueé bó hen.»

⁶ Bìo ó o Pilaate já hǎ bíonì mu, ó o tùara: «O nìi mu lée Kalilee nìi le?» Á ßa

le ũuu. ⁷ Á bìo ó o zǔna mu kà, ó o le ßa ßua a varǎa o *Heroode cón, lé bìo ó o Heroode lé yì wi ho Kalilee jùhú wán, à wón mún wi ho Zeruzaleemu yi mu pǎahú.

**Ba ßuan o Yeesu
ßuararǎa o Heroode cón**

⁸ Bìo ó o Heroode mǎn o Yeesu, ó o sǐi wan, lé bìo ó o já a sǎ míana, á lá wi ó o mi a wán hàrí hàànì. O lá wi ò o mi a ká a wee wé yéréké bìo búu. ⁹ O tùara a yi làa bìo cèrèe ká a Yeesu màhá yí dó mí jii wo yi hùuu.

¹⁰ Ba *yankarowà júnása lè ho *làndá bìo zéénfílowa dǎn wee kooní a Yeesu yi lè le hǎerè. ¹¹ O Heroode lè mí dásíwǎa wee yǎa mí jínì yi na a Yeesu yi ká ßa a zǎanǎa a yi. Ba zǐinía wo lè ho báká beenì na se làa sòobée, à ßa bǐnía ßuan wo vannáa o Pilaate cón. ¹² Lé bún zoñ ó o Heroode là a Pilaate bǐnía wó ßa bǎn-lowà ká ßa jǎn lá wee fi.

Ba le o Yeesu ko ò o búe

(Matiye 27.15-26; Maaki 15.6-15;
Zǎn 18.39-40; 19.4-16)

¹³ Bún mǎn ó o Pilaate von ßa yankarowà júnása, lè ßa ya-díwǎa lè ßa zǎamǎa á kúaa mín wán, ¹⁴ ò o bíá nǎn ßa yi: «O nìi na kà á mi ßuan ßuararǎa ĩ cón, á le o wee kǎaní mu nìpomu. Àwa! ĩ mún wǎa tùara a yi mi búenbúen yìo yi, á hǎ wén-kora na mi le o wó na dà à dé o jùhú á ĩ yí mǎn. ¹⁵ O Heroode bǐnía ßuan wo ßueé nǎn wen, lé bìo á wón mún yí mǎn o wékheró. O fèntín yí wó bìo búu na nǎn ó o korǎa lè mu hómú. ¹⁶ ĩ ì bío le ßa ha a lè hǎ làbàanì, ká ĩ ì día wo o ò lén.» ¹⁷ [Hen ká ho Paaki sǎnú díró dǎn, ó o Pilaate ko ò o lén o kàsó nìi búu día.]

¹⁸ À bún ßa búenbúen pǎanía wee bío pǎnpǎn: «Búe o, à ù día o Barabaasi!»

¹⁹ Wón Barabaasi so kàsó zoró jùhú lé

§§22:69 Mi loñ Lení vǎahú (Psaumes) 110.1, Daniyele vǎahú 7.13

bìo ó o hía wi ho káaló fio yi, á bó a nìi búí. ²⁰ Bìo ó o Pilaate wi ò o díá a Yeesu, ó o wíokaa tùara ba zàamáa yi. ²¹ Ká ba màháa wee wāamaka: «Búée wo ho *kùrùwá wán ò o hí! Búée wo ho kùrùwá wán ò o hí!»

²² Mu cúa-tĩn nĩ ó o Pilaate bía nɔn ba yi: «Lée webio ó o wó khon yi? Í yí mɔn bio búí na nɔn ó o koráa lè mu húmú. Í ì bío le ba ha a lè hā làbàaní, ká ì ì díá wo o ò lén.» ²³ Ká ñarén bán pá lan wee wāamaka pɔnpɔn le ba búée o Yeesu ho kùrùwá wán. Á ñarén wāamakaa lé hía yú ho pànká. ²⁴ Ó o wáa tà le mí ì wé bìo ba wee cà. ²⁵ O nìi na ba le o díá, wón na kera ho káaló fio yi á wó le nì-búée ba dó ho kàsó yi, ó o léra díá, ò o nɔn o Yeesu ba dásíwá yi le ba wé làa bìo ba zúífùwa sĩa vá yi.

Ba dásíwá ñuan o Yeesu wàráa

(*Matiye 27.32-34; Maaki 15.21-23; Zān 19.17-22*)

²⁶ Bìo ba ñuan o Yeesu wàráa, á ba vaá fò mìn làa Sireena* nìi búí na ba le Simɔn, ò o ló hā mana yi lua. Á ba dásíwá wíira a bueé séenía lè ho kùrùwá, ò o bèráa o Yeesu mɔn. ²⁷ Ba minka zàamáa bò a yi á séenía ba háawa búí na wee wá kùaràa a bìo yi. ²⁸ Ó o Yeesu yèrèmaa wee bío làa ba: «Zeruzaleemu háawa, mi yí wá ínén bìo yi, ká mi wá minén miten lè mí zàwa bìo yi. ²⁹ Lé bìo hā wizooní búí na lua yi, á ba khíi wé è bío: «Ba háawa na yí máa te làa bìa ñĩn yí ton za yí yèenía yí mɔn bán púná bèntín sĩa.» ³⁰ Hón pàahú so yi ká ba à bío ò na hā búaa yi: «Mí tè ñi wen» á mún ñ bío lè hā dònúbúaa: «Mí pe wen»† ³¹ Lé bìo ká ba wee wé ínén na ka lòn ñuèn-siire ká sfi, á minén na ka lòn ñuèn-henì bìo khíi dà bún wán.»

Ba búaa o Yeesu ho kùrùwá wán

(*Matiye 27.35-44; Maaki 15.24-32; Zān 19.17-27*)

³² Ba mún ñuan nì-wànnà nùwā ñun búí na ba à páaní ì búe là a Yeesu. ³³ Bìo ba vaá ñn ho lahó na ba wee ve làa «Nún-bòkuee» á ba búaa o Yeesu ho *kùrùwá wán bún. Ba nì-wànnà nùwā ñun á ba mún búaa hā kùrùwá wán bún. O nì-kéní wi là a Yeesu nín-tiáni ká yia so wi là a nín-káahó. ³⁴ [Ó o Yeesu bía: «Í Maá, sén díá na ba yi, lé bìo ba yí zū bìo ba wee wé.»] Bún mɔn á ba dásíwá wó le ñún-sĩni bìo á sankaaráa o sɛ-zĩnia. ³⁵ Ba zàamáa ñin bún á wee loñ. Ba *zúí-fùwa ñúnása bán wee yáa mí ñiní yi na a yi ká ba à bío: «O fenía ba búí, le orén mún fení mítén ká a lé o *Krista bìo bon, yia le Dónbeenì mɔn lera.» ³⁶ Ba dásíwá mún wee yáa mí ñiní yi na a yi. Ba vá bueé bó a yi, á hóonía mu bè-ña yòò nɔn wo yi ³⁷ à ba wee bío: «Hen ká fo lé ba zúífùwa bée, à ù fení ùten ùten.» ³⁸ Yòó o púhú yi á bìo ká lé bìo ba túara: «Yia ká lé ba zúífùwa bée.» ³⁹ Ba nì-wànnà na ba búaa nì-kéní wee là a ká a bío: «Fo yínɔn o Krista le, á ù fení ùten ùten à ù mún fení warén lon!» ⁴⁰ Ká a nì-kéní na so wón ñen wee zá lè mí ñinza mu ká a bío: «Fo yí máa zɛn Dónbeenì le? Yínɔn le lònbee dà-kéní mu á ù wi yi le? ⁴¹ Warén bán ko lè le lònbee, lé bìo wa wékhe lé hía dó wen mu yi, ká arén wón yí wó bè-kohó.» ⁴² Bún mɔn ó o bĩnía bía: «Yeesu, hen ká fo khíi ñuara lè ù bèenì, à ù pa ì bìo.» ⁴³ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Le ì mì ho tuiá poni na foñ: Ho zuia ká fo ò keñ làa mi le Dónbeenì cɛn.»

*23:26 Sireena: Ho lée lóhó búí na wi ho Afiriiki kòhú yi á sùaràa yi lè ho Mediteranee yámú ñumu. O Yeesu pàahú á ba zúífùwa búí hía wi ho lóhó mu yi.

†23:30 Mi loñ Ozee vùahú 10.8.

O Yeesu hómú

(Matiye 27.45-56; Maaki
15.33-41; Zān 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Mu wó á le wii wà yòò fàrá, á ho kōhú búenbúen dindin wó le tífírí á míana fúuu fúaa le wi-háarè. Ho pōnsòró na zoó le *Dónbeenì zī-beenì yí á lenkaa mín tíahú. ⁴⁶ Ó o Yeesu bía pǎnpǎn: «Í Maá, í wee dé í mànákà ù nǐ yí.» Bìo ó o bía bún wó, ó o húrun. ⁴⁷ Bìo ho Oroomu dásíwá kuure júhúso mɔn bìo wó, ó o khòonía le Dónbeenì, ò o wee bío: «O nǐ na kà bèntín lá téréenna.» ⁴⁸ Ba zàa-máa na buara fueé lora mu bìo mu á mɔn bìo wó, á ba bínía wà ká ba yara sò làa sòobéé. ⁴⁹ O Yeesu bàn bǎnlowà búenbúen lè ba háawa na bò làa wó hàrí ho Kalilee yí á fueé khèra dinn wee loń bìo wee wé.

O Yeesu nùuló bìo

(Matiye 27.57-61; Maaki
15.42-47; Zān 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Nǐi búí hǐa wi bín á yèni ba le Zozɛɛfu. O wee lé ba *zúífúwa lóhó na ba le Arimatee yí. O fù léé nǐ-tente na téréenna, á hǐa wee lònǐ le *Dónbeenì bɛnǐ buenló. O fù lé ba zúífúwa làndá tuiá fɛerowà nǐ-kéní, ká a màhá fù yí tà bìo ba ninzàwa jíní tò wán wó. ⁵² Ó o wà van o Pilaate cǎn vaá fíora a Yeesu nǐ-hínmu. ⁵³ Bún mǎn ó o huera a ho *kùrùwá wán, á líí pon yí lè ho funló, á lá vaá nùuna le búure na có ho búaa-hó yí, na á nǐ-hío lá dinn yí nùuna yí yí mɔn. ⁵⁴ Mu wó ho yèzúma zoń ziihú á ho *Sabaa júhú búaràa. ⁵⁵ Ba háawa na bò là a Yeesu hàrí ho Kalilee yí á bò mín là a Zozɛɛfu vaá mɔn le búure, á lora

bìo ó o Yeesu nǐ-hínmu dumanáa. ⁵⁶ Bún mǎn á ba bínía vaá wee wíoka ho jiló lè mu bìo na sǎmu sǐ o Yeesu mu sǎnía bìo yí. Ho Sabaa zoń á ba vùúna làa bìo ho làndá heníanáa mu.

O Yeesu vèèró bìo

(Matiye 28.1-9; Maaki
16.1-8; Zān 20.1-10)

24 Ho dimaasi zoń yǐnbíi bǐirǐi á ba háawa hínɔn lá ho jiló na sǎmu sǐ na ba lá wíokaa, á buan vannáa le búure wán. ² Ba vaá yú le hue-beenì na lá pon le búure jii à le bǐinía khíí díá. ³ Á ba yòò zon, ká ba màhá yí zoó mɔn o Nùhúso Yeesu sǎnía. ⁴ Á ba dinn yilera lunkaa, à bún à báawa nùwǎ jun na sǐ-zǐnía wee juiíka dinn ba yahó. ⁵ Bìo ba zǎna dinn cúiorá mí júná, á ba nùpua mu bía làa ba: «Lée webio nɔn á yía yìo wi lua á mí fueé wee cà ba nǐ-hía lùe yí? ⁶ [O mía hen. O vèera.] Mi le mi yiwa bìo ó o hǐa bía nɔn mia wán ká a wi ho Kalilee yí: ⁷ «O *Nùpue Za ko ò o dé ba bè-kora wérowà nǐi yí, à búéé ho *kùrùwá wán, à vèe hǎ wizooní tǐn nǐi zoń.»

⁸ Á ba hácíri màhá bínía buara o Yeesu bióní wán. ⁹ Á ba bínía wà vaá bía mu búenbúen nɔn ba tonkarowà píru dòn làa bía ká búenbúen yí. ¹⁰ Ba lé o Makadala Mari, là a Zaana, là a Zaaki bàn nu Mari. Ba há-vio na lá páanía wi làa ba á mún bía mu bìo dà-kéní mu nɔn ba tonkarowà yí. ¹¹ Èé ká ba tonkarowà màhá lá hǎ bióní mu lòn bín-conconwà, á ba yí tà ba bìo. ¹² [Ká a Piere màhá pá hínɔn lùwa van le búure wán à vaá líí lúnlúra ò o lora le yí. Á ho nùuló dèé lé dío ó o mɔn. Ó o wó coon bìo wó bìo yí á bínía vannáa mí zǐi.]

***23:53** Ba zúífúwa búráa: O Yeesu pàahú ká ba zúífúwa na níní se fù wee wé cé mí búráa hǎ búaraà yí. Hǎ búí wee wé hǎ bú-kǎnǐ à ho zǐ-júhú dà-kéní nùpua wé nùu yí. Hǎ búráa mu ba fù wee wé pe jíní lè hǎ hue-beera. Bía yí dà hǎn búráa so sǐi máa cé, bán búráa fù wee wé cé ho tá káamáa yí. Ba fù wé khúuní hǎ à hǎ wíoka wé mí, lé bìo ká yía vará hǎ wán taà o dǎn hǎ, se òanso tun.

**O Yeesu zéenía mítén
lè mí nì-kenínia búí**

(Maaki 16.12-13)

¹³ Le wizonle mu mí beere zoñ, ó o Yeesu nì-kenínia nùwā pun búí bò mín ɲon ho lóhó na ɓa le Emayuusi. Horén lè ho Zeruzaleemu á à yí lèèrèwa biò pun vèenì sîí. ¹⁴ Biò wó khiína búenbúen lé bún òan láakáwá á ɓa wee tà. ¹⁵ Biò ɓa wee bíó ká ɓa à wàaní mín ká ɓa wà, ó o Yeesu mí beere ɓueé ɓó ɓa yí á bò làa ɓa. ¹⁶ ɓa ɲon wee mi a, ká biò búí màhà hò ɓa á ɓa yí zūna a. ¹⁷ Ó o Yeesu tùara ɓa yi: «Lée webio á mi wee wàaní wán ká mi wà?»

Á ɓa òon sò mí yara. ¹⁸ Á ɓa nì-kení na ɓa le Keliopaasi bíá ɲon wo yi: «Ba nùpua na ɓuara ho Zeruzaleemu yi búenbúen, á ùnén ù don lé yia yí zū mu biowa na wó hā wizooní yen na ká yi le?» ¹⁹ Ó o tùara ɓa yi: «À bún biowa so le mu yén?» Á ɓa bíá ɲon wo yi: «Biò wó a Nazareete nì Yeesu yi há. O lá lé le *Dónbeenì ɲi-cúa fèero. Le Dónbeenì le ɓa nùpua zūna le o pànká wi mí bè-wénia le mí bíoní yi. ²⁰ Wa *yankarowà ɲúnása le wa ya-díwá ɲon wo biá yí zū le Dónbeenì yi à bán sfinía ɲúhú á ɓue, á ɓa ɓúaa wo ho *kùrùwá wán. ²¹ Wa lá wee leéka le orén le yia ko ò o kàní a *Isir-ayeéle nìpomu, ká mu yìò wáa máa lé. Ho zuia lé mu biowa mu wéró wizooní biò tìn. ²² Wa kuure háawa nùwā yen búí wó wen coon. Ba fù híñon le yìnbí buriì á van le búure wán, ²³ ká ɓa màhà yí vaá yú a sánia. Á ɓa bínia ɓueé bíá mu ɲon wen, à ɓa mún bíá le Dónbeenì wáayi tonkarowà búí zéenía mítén làa mí, à ɓa bíá ɲon mí yi wéréwéré le o yìò wi lua. ²⁴ Wa ninzàwa nùwā yen búí mún van le búure wán á vaá ɲon mu búenbúen làa biò ɓa háawa bíaráa mu, ò o Yeesu wón ɓa yí ɲon.»

²⁵ Ó o Yeesu màhà wáa wee bíó làa ɓa: «Mí lé ɓa bónbúwá. Mí yí máa dé mí

síá le Dónbeenì ɲi-cúa fèerowà bè-bíonii yi fùu. ²⁶ O *Krista so lá yí ko ò o lò be ká sîí à yíráa mí cùkú beenì le Dónbeenì cón le?» ²⁷ Bún mún ó o wáa zéenía biò bíá a dání yi le Dónbeenì bíoní vūahú yi búenbúen òan kúará. O ɓúu mu ɲúhú là a *Moyiize vónna á vaá lá le le Dónbeenì ɲi-cúa fèerowà vónna búenbúen.

²⁸ Biò ɓa vaá ɓó ho lóhó na ɓa wee va yi, ó o Yeesu wó lòn nì na le mí ì khií á à va làa yahó. ²⁹ Ká ɓa màhà hò a le o yí wé mu, à ɓa bíá ɲon wo yi: «Día à ù cāa làa wen, ho tá wee hí.»

Ó o Yeesu wáa zoó làara ɓa wán. ³⁰ Biò ɓa wee dí, ó o lá ho búurú, á dó le Dónbeenì bārākà, ò o cèekaa ho ɲon ɓa yi. ³¹ Lé bún wán á ɓa yìò màhà fá, á ɓa zūna a. Ó o dèenía ɲuuna vúnun ɓa yahó. ³² Á ɓa wee bíó làa mín: «Biò ó o fù wee bíó ká a zéenì le Dónbeenì bíoní kúará làa wen ho wōhú wán á wa síá so fù yí hā le?»

³³ À ɓa dèenía híñon bínia ɲon ho Zeruzaleemu. ɓa vaá yú ɓa tonkarowà píru don le mí ninzàwa mín wán bín, ³⁴ á bán wee bíó làa ɓa: «O Núhúso vèera biò bon. O Simón ɲon wo.» ³⁵ Á ɓarén mí beere lá biò wó ho wōhú wán bíá ɲon ɓa yi, làa biò ɓa zūnnanāa o Yeesu pāahú na ó o wee cèeka ho búurú yi.

**O Yeesu wíokaa zéenía
mítén le mí tonkarowà**

(Matiye 28.16-20; Maaki 16.14-18;
Zān 20.19-23; Bè-wénia 1.6-8)

³⁶ Biò ɓa wi bún bíoró yi, à bún ò o Yeesu mí beere dèenía wi ɓa tíahú [ó o bíá ɲon ɓa yi: «Le ho héerà keñ làa mia.»] ³⁷ Á ɓa zāna dàkhíina, lé biò ɓa ɲon wo wó làa nì-hónbóní. ³⁸ Ká a Yeesu màhà bíá làa ɓa: «Mí yilera yāara le we? Lée webio ɲon hā titikaa wirāa mí síá yi? ³⁹ Mí loñ ì níní le ì zení. Mu lé ínén ì beere. Mí ɓuee dā mí loñ, lé biò ó o nì-hónbóní sánia mía làa biò mí ɲon à ínén sánia wirāa biò síí.» ⁴⁰ [O bíá hñn bíoní

so nɔn ɓa yi, ò o zéeníá mí níní lè mí zení làa ba.] ⁴¹ Ká ɓa minka sī-wee làa biò mu wó ɓa coon biò yi, á ɓa pá yí tà yí tà le o Yeesu vèera biò bon, ó o wáa bíá nɔn ɓa yi: «Bè-dínii wi mi cǎn le?» ⁴² Á ɓa nɔn o ceza na sǎn sǎn-kéní wo yi, ⁴³ ó o fó a là ɓa yìo yi.

⁴⁴ Bún mǎn ó o bíá nɔn ɓa yi: «Biò kà lé biò á í bíá nɔn mia pàahú na á í làa mia páaníá wi: Biò túara í dǎnɪ yi búenbúen o Mɔyíize làndá lè ɓa jɪ-cúa fɛerowà vǎnna, lè hǎ leni vǎhú yi á lá ko mu wé.» ⁴⁵ Bún mǎn ó o Yeesu wó á ɓa wee zǔn le Dónbeenì bíonì vǎhú bíoní kúará, ⁴⁶ ò o bíá nɔn ɓa yi: «Mu túara kà: O *Krista ko ò o lò be, bún mǎn ò o vèe hǎ wizooní tǐn níi zoñ. ⁴⁷ Biò kà lé biò mi bue o yèni yi à na hǎ sǐwà nùpua búenbúen yi: «Mi yèrémá mi yilera lè mi wára à mi yí mu bè-kora séndíaró.» Mi

ɓúa mu jǔhú ho Zeruzaleemu yi. ⁴⁸ Biò mi mɔn à mi bío na ɓa nùpua yi. ⁴⁹ Ínén í beere á à tonka le Dónbeenì Hácírí na le dó mí jii le mí ì na á le è lii mi wán, ká mi màhǎ ko mi kɛení ho lóhó yi fúaa le Dónbeenì pànká lé ho wáayi à lii mi wán.»

O Yeesu yòora le Dónbeenì cǎn

(Maaki 16.19-20; Bè-wénia 1.9-11)

⁵⁰ Bún mǎn ó o Yeesu fó ɓa á ɓa ló ho lóhó yi wà vaá sàaràa ho Betanii yi, lé bín ó o hóoníá mí níní ò o dúɓuaa ɓa yi. ⁵¹ Pàahú na ó o wee dúɓua ɓa yi, ó o làa ba saawaa mín yi, [ó orén wón ɓuan yòora ho wáayi.] ⁵² [Ká ɓarén bán ɓàaaníá wo] à ɓa bíníá van ho Zeruzaleemu ká ɓa sǐa wan làa sòobée. ⁵³ Ba yí máa khí le *Dónbeenì zǐ-beenì yi. Ba wee ɓuee ɓàaaní le bín féeɛ.

Le Dónbeenì bín-tente vūahú na ó o

Zān

túara

Vūahú túaró júhú

O Zān na hía lé o Yeesu nì-kenínia nì-kení lé wón túara ho vūahú na kà. O sansan wee bío mīten bìo, ò o le o nì-kenínii búii (18.15), tàà o nì-kenínii na ó o Yeesu wa (13.23; 19.26; 20.2; 21.7, 20,41).

Bìo o Matiye là a Maaki là a Luki túara cèrèè ó orén wáa yí bīnía yí tò yí mī vūahú yí. Bìo o Zān túara mī vūahú lé bìo kà:

1. O zééní le o Yeesu lé le Dónbeenì bíonì na wi fée, le o wó mīten là a nùpue á bueé kará làa wen. O zééní bìo ó o Zān Batiisi fèera a Yeesu tuiá poni dānì yí. O mu zééní bìo ó o Yeesu fòráa mín là ɓa nùpua là mī sīwà (1).

2. O Zān zééní le o Yeesu ló le Dónbeenì cǎn, á mún zééní bìo o Yeesu kàráanna là ɓa nùpua (2–12).

3. O zééní bìo ó o Yeesu kàráanna là mī nì-kenínia ho tīnàahú na ɓa wīira a yí (13–17).

4. O Zān bía bìo wó a Yeesu yí bìo (18–19).

5. Ho vūahú vaa véení, ó o mún bía a vèeró, làa bìo ó o zééníanaa mīten là mī nì-kenínia mī vèeró mǎn bìo (20–21).

O Yeesu Krista lé le Dónbeenì Bíonì

1 Mu júhú búeení, á yia lé le Bíonì á wi ká bìo búii dīn yí lera. O páanía wi là le Dónbeenì. Orén mī ɓere lé le Dónbeenì. ² Mu bìo búenbúen júhú búeení, ká arén là le Dónbeenì páanía wi. ³ Lé

orén á le Dónbeenì dīn wán lérarāa mu bìo búenbúen. Bìo ó o nīi yí kera lénlò yí búin mīa. ⁴ Orén lé yia le mukānì wee lé cǎn. Dén mukānì so ka lòn khoomu na wee zééní bìo le Dónbeenì karāa là ɓa nùpua. ⁵ Mu khoomu mu wee dé le tībírí yí, á bīa wi le tībírí mu yí wee pí mu bìo. ⁶

⁶ Nii búii hía wi bīn á le Dónbeenì tonkaa. O yèni ɓa le Zān. ⁷ Lé orén ɓuara ɓueé wó yia ka lòn khoomu seérāso, á wee mī ho tuiá o nii, ɓera a na à ɓa búenbúen tà le yia ka lòn khoomu á bìo bon orén pànká yí. ⁸ Orén mī ɓere hía yínón yia ka lòn khoomu, ká a ɓueé wó o seérāso, á mà ho tuiá o nii. ⁹ Yia lé mu khoomu binbirì á ɓuara ho dímíná yí á ɓueé wee dé mu khoomu ɓa nùpua búenbúen wán.

¹⁰ Yia lé le Bíonì á wi ho dímíná yí, ho dímíná na le Dónbeenì dīn orén wán á lera. Ée ká ho dímíná mu nùpua màhá yí zūna a. ¹¹ O ɓuara mín kùrú lùe yí, á bīa bìo sà a yí pá a bìo. ¹² Ká ɓa tiahú á ɓa búii màhá tà a bìo, á dó mī sīa wo yí. Bán ó o wó á ɓa wó le Dónbeenì zàwa. ¹³ Ba yí wó le Dónbeenì zàwa làa bìo ɓa nùpua wee terāa ɓa zàwa bìo. Ba mún yí wó le Dónbeenì zàwa làa bìo ó o báa là a hāa wee páanì á yíráa ɓa zàwa bìo. Le Dónbeenì mīten lé dīo wó á ɓa lé le zàwa.

¹⁴ Yia lé le Bíonì á ɓueé wó a nùpue, á kará làa wen. O sāamu nii mīa. Lé orén wee zééní ho tuiá poni binbirì làa wen. Wa fá wa yìo o cùkú yí, hīa ó o Za kénì na ló mín Maá Dónbeenì cǎn wé yí.

¹⁵ O Zān na lé o seérāso á bía bìo ká pǎnpǎn o dānì yí: «Yia ká lé yia á ī fèra bía bìo non mīa. Ī bía le o wi ī mǎn bò o ɓuen, ká a màhá po mī lé bìo ó o wi ī yahó hàanì.»

^{¶1:5} á bīa wi le tībírí mu yí wee pí mu bìo: Le Dónbeenì bíonì wǎnna búii yí, á mu bía ká sīi: á le tībírí mǎa dān mu bìo.

^{§1:6} O Zān na bìo bía hen lé yia hía wee bátízé ɓa nùpua. Mī loñ Matiye vūahú 3.1-17

¹⁶ Mu bè-tentewà lè mí sǐwà na lé o sǎamu na nii mǐa á wa búenbúen yú nà-maa mín wán. ¹⁷ Ho làndá lé o *Mɔyi-ize á le Dónbeenì bò yì nɔnnáa ho wen. Ká mu sǎamu lè ho tǔiá poni lé orén na lé o Yeesu *Krista á le Dónbeenì bò yì zééníánáa mu làa wen. ¹⁸ Nùpue na òn le Dónbeenì wón mǐa. Ká arén na lé o Za kéní na lé le Dónbeenì, yì páanía wi là a Maá Dónbeenì, lé wón nɔn ó o Maá bìo zúnáa.

Bìo ó o Zān Batiisi bíá mǐten dǎnǐ yì

(*Matiye 3.1-12; Maaki 1.2-8; Luki 3.15-17*)

¹⁹⁻²⁰ Wizonle búí á ba *zúífùwa jú-nása na wi ho Zeruzaleemu yì á tonkaa ba yankarowà là a Levii nùwà le ba buee tǔa o Zān yì le o lé o nùpue yén sǐ. Ó o yì sà mu, ò o mà ho tǔiá wéréwéré nɔn bíá ba tonkaa yì: «Ìnén yínɔ́n o Krista, yì le Dónbeenì nɔn lera.» ²¹ Á ba tǔara a yì: «Á fo lé o nùpue yén sǐ? Fo lé le *Dónbeenì jì-cúa fɛero *Elii** le?» Ó o Zān le mí yínɔ́n Elii. Á ba bǐnǐa tǔara: «Á fo lé le *Dónbeenì jì-cúa fɛero na wa wee lònǐ†† le?» Ó o Zān le búéé. ²² Á ba wǎa bíá nɔn wo yì: «Ùnén bèn lé o nùpue yén sǐ? Wa ko wa vaa zéénì bìo búí à na bíá tonkaa wen yì. Fo lée wée?» ²³ Ó o Zān bíá: «Ìnén lé yì le *Dónbeenì jì-cúa fɛero *Ezayii bíá bìo: «Nii búí wee bío pǔnpǔn le dùure yì kà sǐ:

Mi wíoka ho wǒhú ká a Núhúso o buen.»^{‡‡}»

²⁴ Bìá ba tonkaa o Zān cǔn búí lé ba Farizǐewa. ²⁵ Á bán tǔara a Zān mu yì: «Ká fo yínɔ́n yì le Dónbeenì nɔn lera, á yínɔ́n o Elii, á mún yínɔ́n le Dónbeenì jì-cúa fɛero na wa wee lònǐ, á lée webio nɔn fo wee bátízéráa ba nùpua?» ²⁶ Ó o Zān wǎa bíá nɔn ba yì: «Ìnén wee bátízé ba nùpua lè mu jumu. Èé ká a búí wi mi tíahú á mi yì zú bìo. ²⁷ Ìnén fèra dú wón yahó. O nakáa tenló á ìnén yàá pá yì koráa.» ²⁸ Bìo kà búenbúen wó ho Betanii¶¶ lóhó yì, ho muhú na ba le Zurudēn mǔn, hìá ó o Zān hǐa wee bátízé ba nùpua yì.

O Yeesu ka lòn muinì pioza á le Dónbeenì nɔn

²⁹ Mu tá na lée tǔn, ó o Zān nɔn ò o Yeesu mà a wee buen, ó o bíá: «Yì kà ka lòn muinì pioza á le Dónbeenì nɔn à sǎnnáa ho dímǐná nùpua bè-kora díá.»^{§§} ³⁰ Lé orén lé yì á í bíá bìo kà sǐ: Nùpue búí wi í mǔn bò o buen, ká a màhá po mi lé bìo ó o wi í yahó hàánì. ³¹ Í lá yì zú yì lé orén, ká í màhá buée wee bátízé ba nùpua lè mu jumu, bèra a na ò o *Isir-ayeele nípomu à zún wo.» ³² O Zān mu pá bǐnǐa bíá bìo kà wéréwéré: «Í nɔn le Dónbeenì Hácírí à le lion o wán lòn háponi, á líí wi làa wo. ³³ Í lá òn yì zú yì lé orén, ká le Dónbeenì na tonkaa mi le í bátízé ba nùpua lè mu jumu màhá bíá nɔn mi: «Fo ó mi le Dónbeenì Há-

****1:21** Bìo le Dónbeenì jì-cúa fɛero Elii tonló sá vó, ó o buan yòora ho wáayi. Ba búí hǐa wee leéka le o ko ò o bǐnǐ buen à dí yì le Dónbeenì nɔn lera yahó, à buee wíoka a búenló bìo. Mi loń Malasii 3.23

††**1:21** O jì-cúa fɛero na ba Farizǐewa tǔara bìo lé o jì-cúa fɛero na ó o Mɔyiize bíá bìo le o ka lè mínén bìo sǐ á le Dónbeenì khíi tonka. Mi loń Làndá zééníló vùahú (Deutéronome) 18.15

‡‡**1:23** Mi loń Ezayii vùahú 40.3

¶¶**1:28** Ho Betanii na ba bíá bìo hen hón wi ho Zurudēn muhú nǐsǎnǐ. Ho wi mí dòn làa hìá wi ho Zeruzaleemu nǐsǎnǐ.

§§**1:29** Ba zúífùwa fù wee wé ya hǎ muinì lè ba bà-kùio, à càráa mí bè-kora sǎndíaró. O Zān le o Yeesu ka lòn muinì pioza á le Dónbeenì nɔn, lé bìo ó o Yeesu mu á ba à búé ba nùpua bè-kora sǎndíaró bìo yì. Mi loń Ezayii vùahú 53.

círí ká le yòò ló wee lii o nùpue búí wán. Wón lé yia á à bátízé ɓa nùpua lè le Dón-beenì Hácírí.»³⁴ Ī mɔn mu, á ĩ wee bío mu wéréwéré le o lé le Dónbeenì Za.»

O Yeesu lé yia le Dónbeenì mɔn léra

³⁵ Mu tá na lée tɔn, ká a Zān tɔn wi ho lahó dà-kéní mu yi lè mí nì-kenínia nùwā jun, ³⁶ ó o mɔn o Yeesu ò o wee khií, ó o bía: «Yia wee khií ká lé le *Dónbeenì Píozá.»³⁷ Ó o Zān nì-kenínia nùwā jun mu já bío ó o bía, á ɓa dɛnía bò a Yeesu yi. ³⁸ Ó o Yeesu yèrémáa khií lora á mɔn à ɓa bò a yi, ó o tũara ɓa yi: «Lée webio mi wee cà.» Á ɓa bía: «Arabii (bún kúará le: nì-kàránlo), lé wen fo wi yi?»³⁹ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi ɓuen, á mi vaa mi hen na á ĩ wi yi.» Á ɓa wáa bò a yi á vaá zũna bín. Mu wó le wi-háarè. Á ɓa wáa kará tò le wii bín làa wo.

⁴⁰ O Zān nì-kenínia nùwā jun na já a bióní á bò a Yeesu yi nì-kéní ɓa le Āndere, o Simɔn Piere ɓàn za. ⁴¹ Yia ó o Āndere mu nín-yání van cɔn lé ɓàn za Simɔn mu á vaá bía nɔn wo yi: «Wa mɔn o Mesii.» (Mesii lé mu heberemu. Ká mu kúará lè mu kerekimu ɓa le Krista, bún kúará le yia le Dónbeenì mɔn léra.)⁴² Ó o fó a ɓuararáa o Yeesu cɔn. Ó o Yeesu lora a yi ò o bía: «Fo lé o Simɔn, o Zān za. Āwa! Bío ká wán á ɓa wé è ve fo làa Sefaasi.» (Sefaasi lé mu heberemu. Mu kerekimu yi ɓa le Piere, bún kúará le ɓúaaahó.)

⁴³ Mu tá na lée tɔn, ó o Yeesu le mí ĩ va ho Kalilee kōhú, ó o fò mín là a nùí búí na yèni ɓa le Filiipu, ó o bía nɔn wo yi: «Bè mi.»⁴⁴ O Filiipu mu wee lé ho Betesayidaa lóhó yi, hen na ó o Āndere là a Piere wee lé yi. ⁴⁵ Bún mɔn ó o Filiipu ɓèn vaá fò mín là a Natanayeele, ó o bía nɔn wón yi: «Yia ó o *Moyiize

bía bío ho làndá vōnna yi, wón na ɓa ji-cúa ɔerowà mún bía bío, á wa yú. O lé o Nazareete nùí Yeesu, o Zozɛɛfu za.»⁴⁶ Ó o Natanayeele bía nɔn wo yi: «Bè-tente so dà a lé Nazareete yi le?» Ó o Filiipu bía nɔn wo yi: «Buen á fo vaá mi a.»⁴⁷ Bío ó o Yeesu mɔn o Natanayeele ò o vará mà a, ó o bía bío kà o dání yi: «Yia ká á kúaaakúamu mía yi. O lé o *Isirayeele nùí binbirì.»⁴⁸ Ó o Natanayeele tũara a Yeesu yi: «Fo wó kaka zūnanáa mi?» Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Ī fèra mɔn fo ká ũ kará le vɛndɛ na ɓa le fíkíyée tá, ká a Filiipu yàá dɛn yí von fo.»⁴⁹ Ó o Natanayeele bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, fo lé le Dónbeenì Za. Fo lé o Isirayeele nìpomu bée.»⁵⁰ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo dó ũ sīi mīi lé bío á ĩ bía le ĩ mɔn fo ho *fíkíyée tá. Āwa! Bè-beera búí yàá khií wé fo ò mi ká mu po bío kà.»⁵¹ Ó o pá bínía bía: «Le ĩ mī ho tũíá na mia: Mi khií mi ho wáyai ká ho héra, á le Dónbeenì wáyai tonkarowà wee bè o *Nùpue Za yi à liiráa à bíní yòo.*»

O Yeesu yéréké bío na ó o nín-yání wó

2 Hā wizooní bío tɔn zoñ, à bún mu yaamu sánú búí wee dí ho Kalilee kōhú lóhó na ɓa le *Kanaa yi. Ó o Yeesu ɓàn nu kera bín. ² Ba mún von o Yeesu lè mí nì-kenínia mu yaamu mu sánú díní. ³ Bío ho *divɛn hía vó, ó o Yeesu ɓàn nu ɓueé bía nɔn wo yi: «Ba divɛn vó.»⁴ Ká a Yeesu mähá bía nɔn wo yi: «Háa mu, lé ũnén ko ũ zéení bío á ĩ ko à ĩ wé làa mi le? Ī pàahú dɛn yí dñ.»⁵ Ó o Yeesu ɓàn nu wáa bía nɔn ɓa ton-sáwá yi: «Bíó búénbúén na ó o hía à bío le mi wé, à mi wé mu.»

⁶ Numu sĩa bío hèzín wi bín. Hā lé hā huua á ɓa tan. Hā mí dà-kéní kéní á li-iterewa khīmàni sīi dà à kúee yi. Ba *zúí-

*1:51 Bío ó o Yeesu bía hen á bío ɓonmín lè le yòonì na ó o Zakoobu hía mɔn hā kònkórà yi ká ho wáyai tonkarowà wee lii à bíní yòò làa de. Mu wee zéení le o Yeesu ka lòn yòonì na wi le Dónbeenì lè ɓa nùpua pàahú. Mí loñ Bío púhú búeení vūahú (Genèse) 28.12-13

fûwa wee wé kúee mu jumu hã yi, à seeka lè mítén làa bìo ba làndá bòráa mu à ceeráa mítén.⁷ Ó o Yeesu bía le ba tonsáwá hà mu jumu síiní hã sĩa mu. Á bán síinía hã yòó bó mí ji-káa yi.⁸ Ó o Yeesu wáa bía nɔn ba yi: «Mí kǐ mu cǐnú à vaa na yia dú ho sánú tonni yahó yi.» Á ba kǎ mu vaá nɔn wo yi,⁹ ó o dǐndǐo à mu lé ho divén. Ó o yí zǔ hen na á hón divén so ló yi, ká ba ton-sáwá na hà mu jumu, bán zǔ hen na ho ló yi. Ó o von o há-fia bàn báa¹⁰ á bía nɔn wo yi: «Ba nùpua búenbúen wee wé dá ho divén na sǐ ho yahó. Ká pàahú na á bìa ba von yio hía wee ví ba, à ba màhá wé dá hia yí tà yí sǐ. À ùnén wón bèn bàrá hia sǐ fúuu fúaa hã làa na kà wán.»

¹¹ Bìo kà lé o Yeesu nín-yání yéréké bìo na wee zéení le o ló le Dónbeenì cǎn na ó o wó. Mu wó ho Kalilee kǎhú lóhó na ba le Kanaa yi. Bìo ó o wó kà lé bún zéení a beemu, ó o nì-kenínia wíokaa dó mí sĩa wo yi.¹² Bún mǎn ó o Yeesu lè mín nu, lè mín zàwa, lè mí nì-kenínia á bò mín van ho *Kapeenayuumu lóhó yi. Ba kará bún wó hã wizooní bìo yen.

O Yeesu zoó nɔn ba duanlowà

(Matiye 21.12-13; Maaki

11.15-17; Luki 19.45-46)

¹³ Bìo ba *zúifùwa sánú na ba le *Paaki díró wà buée sùará, ó o Yeesu wà yòora ho Zeruzaleemu lóhó yi.¹⁴ Bìo ó o vaá zon le *Dónbeenì zǐ-beenì lún yi, ó o zoó yú ba nùpua bún à ba wee yéé ba nàwa, lè ba pia, lè ba búaaabúuní. O mún zoó yú bìa wee pùarí le wárí bún, à ba karáka mí tàbáriwa júná yi.[†] ¹⁵ Ó o

wáa lá ho húló pá lè le làbàani, á nɔn lè ba búenbúen á ba ló lè mí nàwa lè mí pia. Á ba wén-pùarílowà wárí ó o pǎnkaa kúaaará, á líikaa ba tàbáriwa kúaaaka.¹⁶ Ó o bía nɔn ba búaaabú-yèérowa yi: «Mí khuii ba le ba lé. Mí yí wé í Maá zǐi làa duanló zǐi.»¹⁷ Ó o nì-kenínia hácirí yòó buara le Dónbeenì bíoní vùahú bíoní na kà wán: «Dónbeenì, bìo á í heníánáa ù zǐi bìo bǐntín hía máa ká mí?»¹⁸ Á ba zúifùwa júnáa na wi bǐn tũara a yi: «Lé mu yéréké bìo yén á fo dà à wé á à zéení le bìo fo wó kà bàn wéró pànká á fo yú le Dónbeenì cǎn?»¹⁹ Ó o Yeesu bía nɔn ba yi: «Ká le Dónbeenì zǐ-beenì na kà mí lá fù, á ìnén ì bǐn í so le hã wizooní bìo tǐn yi.»²⁰ Á ba zúifùwa júnáa bía nɔn wo yi: «Le Dónbeenì zǐ-beenì na ba son hã lúlúio búará-jun làa bìo hèzǐn[†] lé dén á ùnén le ká ba lá fù, á fo dà à bǐn í so hã wizooní bìo tǐn yi le?»

²¹ Èe ká le Dónbeenì zǐ-beenì na ó o Yeesu wee bío bìo lé orén mí beere sǎnía.²² O Yeesu vèeró mǎn lé hón pàahú so ó o nì-kenínia hácirí bǐnía buara hã bíoní na ó o hía bía wán. Á ba tà le le Dónbeenì bíoní vùahú bíoní á bon, á mún tà le o Yeesu bíoní á bon.

O Yeesu zǔ bìo wi ba nùpua sĩa yi

²³ Pàahú na ó o Yeesu hía wi ho Zeruzaleemu yi ho *Paaki sánú bìo yi, á ba nùpua cèrèe mɔn mu yéréké biowa na ó o wee wé, á ba tà a bìo.²⁴ Ká a Yeesu màhá yí dó mí sǐi ba yi, lé bìo ó o zǔ bìo wi ba nùpua búenbúen yi.²⁵ O màkóo mía à ba zéení bìo wi o nùpue yi làa wo. Orén mítén zǔ bìo wi o nùpue sǐi yi.

[†]2:14 Le wárí pùaríló: Ba zúifùwa na hía wee lé hã kǎ-vio yi buen á wee buée pùaríka hã kǎ-vio wárí na ba buan lè mín kǎhú wárí, à dàñ yàráa ba bà-kùio ba muiní yaró bìo yi, lè le Dónbeenì zǐ-beenì lànpo cǎló bìo yi.

[†]2:17 Mí loí Lení vùahú (Psaumes) 69.10

[†]2:20 Le Dónbeenì zǐ-beenì soró jùhú búia yú hã lúlúio bóoní ó o Yeesu tonnáa. Bún pàahú ká a Heroode Nì-beenì lé yia lé ho Zudee kǎhú bé. O Yeesu teró mǎn lúlúio búará-tǐn làa bìo náa lé bún le zǐ-beenì mu son wó yi. Bún pàahú ká a Heroode Akiripaa lé yia bèn lé o bé.

O Yeesu zéenía le mukāni binbirì bìo

3 Nii búí hía wi bín á yèni ɓa le Nikodεemu. O lé ɓa *zúífúwa jùhúso búí á mún lé ɓa *Farizíewa kure nùpue búí. ²Tínàahú búí, ó o ɓuara a Yeesu cón á ɓueé wee ɓío làa wo: «Nì-kàránlo, wa zū le ūnén lé yia le Dónbeenì tonkaa. Lé bìo á nùpue yí dà máa wé mu yéréké biowa làa bìo ūnén wee wéráa mu ká le Dónbeenì yí nɔn mu wéro pánká ɓànsò yi.» ³Ó o Yeesu ɓía nɔn wo yi: «Le ī mī ho tuiá na foñ: Nùpue yí dà máa zūn le *Dónbeenì béenì bìo, ká ɓànsò yí bíní yí ton.» ⁴Ó o Nikodεemu tùara a Yeesu yi: «O nùpue na yìo tñ dà à bíní ī te kaka? Bìo ó o màhá yí dà máa bíní máa zo mín nu pìohó yi á máa te.» ⁵Ó o Yeesu ɓía nɔn o Nikodεemu yi: «Le ī mī ho tuiá na foñ: Nùpue yí dà máa keñ le Dónbeenì béenì diíní, ká ɓànsò yí ton mu jumu lè le Dónbeenì Hácírí yi. ⁶Yia ton o nùpue yi, wón mu nìpomu mukāni wi yi. Á yia ton le Dónbeenì Hácírí yi, wón le Dónbeenì Hácírí na wee na le mukāni binbirì wi yi. ⁷Àwa, á bìo á ī ɓía nɔn foñ le mī búenbúen ko à mī bíní te, ū cén yí le mu wé fo coon. ⁸Ho pinpiró wee wé và lùe lée lùe na bìo sī ho yi. Á fo ò jí ho sã, ká fo yí zū hen na ho ló yi, làa hen na ho wee va yi. Lé ká sī ó o nùpue na ton le Dónbeenì Hácírí yi á bìo karáa.» ⁹Ó o Nikodεemu wáa ɓía nɔn o Yeesu yi: «Ho bíní teró mu bìo á dà à wé kaka?» ¹⁰Ó o Yeesu ɓía nɔn wo yi: «Ūnén nì-kàránlo na yèni ló a *Isirayeele nìpomu tíahú, á pà yí zū bún le? ¹¹Le ī mī ho tuiá na foñ: Bìo wa zū làa bìo wa mɔn á lé mu seéràsa, bún lé bìo wa wee ɓío bìo wéréwéré. Ká mī màhá yí wi à mī tà mu yi. ¹²Hen ká ī wee ɓío bìo wee wé ho tá wán làa mia,

à mī máa tà bìo á ī wee ɓío yi. Á mī ɓèn n wé kaka à tàráa bìo á ī wee ɓío yi ká ī wee ɓío bìo wee wé ho wáayi làa mia?»

¹³Nùpue diñ yí yòora ho wáayi. O *Nùpue Za mī dòn lé yia ló ho wáayi á lion.

¹⁴Bìo ó o Isirayeele nìpomu hía wi ho tá henì yi, ó o *Moyiize hía can ho hōnló hía le ɓùeenì yi á hóonía fàrá. ** O Nùpue Za mún ko ò o ca le ɓùeenì yi á hóoní fàrá làa bún sī, ¹⁵bèra a na ká nùpue lée nùpue dó mī sī wo yi, à ɓànsò yí le mukāni binbirì na máa vé.

¹⁶Mu bon. Le Dónbeenì wara ho díjíná nùpua dàkhíina, fúaa le nɔn mī za kéní, bèra a na ká nùpue lée nùpue na dó mī sī wo yi, à ɓànsò bìo yí yáa, ká a yí le mukāni binbirì na máa vé. ¹⁷Le Dónbeenì yí tonkaa mī Za ho díjíná yi à sīinínáa ɓa nùpua júná, ká le tonkaa wo ò o ɓuee kàni ɓa. ¹⁸Yia dó mī sī wo yi, wón ɓànsò jùhú máa sí. Ká yia yí dó mī sī wo yi, wón jùhú sú vó. ɓànsò jùhú sú lé bìo ó o yí dó mī sī le Dónbeenì Za kéní yi. ¹⁹Bìo nɔn á ɓa nùpua júná sùráa lé bìo kà: Yia na lé mu khoomu binbirì ló ɓuara ho díjíná yi. Ká bìo ɓa nùpua wára yí seka á ɓa wara le tífírí á po a. ²⁰Mu bon, nùpue lée nùpue na wee wé mu bè-kora, wón wee jin mu khoomu. O yí máa tà lée diñ mu yi ò o wén-kora à mī wéréwéré. ²¹Èe ká yia wee bè le Dónbeenì tuiá poni yi, wón wee wé lé mu khoomu yi, à ɓa mī wéréwéré le o wee bè le Dónbeenì bionì yi.

Bìo ó o Zān Batiisi ɓía a Yeesu dání yi

²²Bún mɔn ó o Yeesu lè mī nì-keníina ló ho Zeruzaleemu yi wà van la-veere ho *Zudee kōhú yi. O vaá kará bín á cāakaa làa ɓa, á wee bátízé ɓa nùpua. ²³O Zān

§3:3 Yí bíní yí ton: Mu kereekimu yi á le bionì mu na yèrémáa ká ɓàn kúará mún lé bìo kà: Yí ton ho wáayi.

**3:14 Pàahú búí ó o Isirayeele nìpomu á ɓa háwá hía wee hàa ho tá henì yi, à ɓa hí. Ká yia yòó lorà a háa na o Moyiize wó lè ho hōnló á hóonía fàrá yi, à wón fen. Mī loñ Miló vùahú (Nombres) 21.9

wón mún hía wee bátizé ɓa nùpua ho la-
hó na ɓa le Enon yi, ho wi ho Saliimu
lóhó nísání, lé bio mu jumu boo bín. ɓa
nùpua hía wee ɓuen o cón ò o bátizé ɓa.
²⁴ Mu wee wé ká a Zân ɓa ãñ yí dó ho
kàsó yi.

²⁵ Wizonle ɓúi, ó o Zân nì-kenínia
nùwā yen ɓúi wānía là a zúifù nìi ɓúi
bio ho làndá le ɓa wé wé ceéráa mítén
wán. ²⁶ Ó o Zân nì-kenínia mu wà van o
cón, á vaá bía non wo yi: «Nì-kàránlo, ù
háçírí so ɓuara a nùpue na nònzoñ wi làa
fo khíi ho Zurudēn món bio yi le? Yia fo
mà ho tuiá jii. Àwa, lé o wáa wee bátizé
ɓa nùpua, á ɓa nùpua cèrèe mún wee va a
cón.» ²⁷ Ó o Zân bía non ɓa yi: «Nùpue yí
dà máa yí bio ká Dónbeenì yí non mu wo
yi. ²⁸ Minén mi ɓeere já ho tuiá na á ã mà
le ã yínón yia le Dónbeenì mon léra, ká ã
lée nùpue na le Dónbeenì tonkaa á ã dú
a yahó ɓuara. ²⁹ Mu ka lòn há-fia, wón
bio sà mín báa yi. Èe ká ɓàn báa mu ɓàn
bónlo wón wee wé ãñ o nísání, à wé jí a
bioní. O sñi wé wa a há-fia ɓàn báa bioní
yi. Lé bún á ãnén sñi mún wee waráa. Lé
ã sñi-wee mu jii màhá wáa sú bio ká wán.
³⁰ Yia mi bía bio ko ò o bio jùhú wé, à
wé dé wán, ká ãnén bio ko mu tñ yi.

³¹ «Yia ló ho wáayi lion, wón po ɓa
nùpua ɓúenɓúen. Yia bio sà ho tá yi, wón
wee wé ɓa nùpua wára, á wee bío ɓa
nùpua bioní. Ká yia ló ho wáayi lion wón
po ɓa nùpua ɓúenɓúen. ³² Bio ó o mon
làa bio ó o já ho wáayi le Dónbeenì cón,
lé bún ɓàn tuiá ó o wee mì na ɓa nùpua
yi. Ká ɓa nùpua màhá yí máa tà bio ó o
wee zéení yi. ³³ Yia tà ho tuiá na ó o mà
non ɓa yi, se ɓànso wee zéení le bio le
Dónbeenì bía lée tuiá poni. ³⁴ Yia le Dón-
beenì tonkaa wón wee fæ le ji-cúa, lé
bio le Dónbeenì wee na mí Háçírí ɓànso
yi à yòo puuní. ³⁵ O Maá Dónbeenì wa
a Za, á bàrá a mu bio ɓúenɓúen jùhú
wán. ³⁶ Yia dó mí sñi o Za yi, se ɓànso yú

le mukāni binbirì na máa vé. Ká yia pá
a Za mu bio, se wón yí yú dén mukāni
so. Ká le Dónbeenì sñi pá wé è cì ɓànso
yi fæe.»

O Yeesu là a Samarii hínzoró fò mín le buii wán

4 Ba *Farizíewa já le o Yeesu món
nùpua á po a Zân nùpua, ó o mún
wee bátizé ɓa nùpua po a. ² (O Yeesu
mí ɓeere yí máa bátizé ɓa nùpua. O nì-
kenínia lé bia wee bátizé ɓa). Bio ó o
Yeesu já bio ɓa bía a dání yi, ³ ó o ló ho
*Zudee kōhú yi lè mí nì-kenínia á bñía
non ho Kalilee kōhú. ⁴ Ká ɓa màhá ko
ɓa káa ho *Samarii kōhú yi à varáa bín.
⁵ Ba wà á vaá sùarāa ho Samarii lóhó ɓúi
na ɓa le Sikaare yi. Ho lóhó mu bó ho
mōhú na ó o *Zakoobu yánkaa non mí
za Zozæfu yi.†† ⁶⁻⁸ Buii ɓúi ó o Zakoobu
yánkaa có bín. Bio ó o Yeesu ɓueé ðñ
dén buii so jùhú yi, ò o san le veení yi,
ó o líi kará bín wee vūnka. Ò o nì-kenínia
bán wà zoó yà mu bè-dínii ho lóhó yi.
Mu wó à le wii yòò fará.

Ó o Samarii hínzoró ɓúi ló wà ɓueé hà
mu jumu, ó o Yeesu bía làa wo: «Háa
mu, hà mi lè mu jumu le ã ju.» ⁹ Ó o
háa bía non wo yi: «Èee! Ùnén zúifù nìi
wó kaka wee fio mu pun-junii ãnén na lé
o Samarii hínzoró cón?» O háa bía bún
lé bio ɓa *zúifùwa fù yí máa páaní bio
ɓúi yi lè ɓa Samariisa hùú. ¹⁰ Ó o Yeesu
bía non o háa mu yi: «Fo lá zū bio na le
Dónbeenì le mí ã hà làa fo, á lá zū yia wee
fio mu jumu ù cón, ùnén lé fo lá à fio
mu jumu, ó o lá à na mu jumu na wee
na le mukāni binbirì foñ.» ¹¹ Ó o háa bía
non o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, le buii na
yi, á ù hūló mún mía máa hàráa. Á fo
lá à wé kaka á à yíráa mu jumu na wee
na le mukāni binbirì mu? ¹² Wán ɓùaa
Zakoobu lé yia có le buii mu. Orén mí
ɓeere jun le jumu, ó o zàwa là a sáníi

††4:5 Mi loñ Bio jùhú ɓúenñi vūahú (Genèse) 33.19; 48.22; Zozue vūahú 24.32

mún jun mu. Á ünén so dà à bío le fo po wón le?»¹³ Ó o Yeesu bíá nɔn wo yi: «Nùpue lée nùpue na wee ju le buii na kà jumu, wón á le ju-hānī pá wé è dàí.¹⁴ Èé ká nùpue na à ju mu jumu na á ĩ na òanso yi, wón á ju-hānī máa bīnī máa dàí hùúu. Mu jumu na á ĩ na a yi, á à wé lòn jun-dānī na yí máa fī hùúu òanso yi, á mu ù na le mukānī binbiri.»¹⁵ Ó o háa bíá nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, yàá wáa na bún jumu so miì, à le ju-hānī yí bīnī yí dàí mi, à ĩ wáa yí bīnī yí buée hà jumu hen.»

¹⁶ Ó o Yeesu bíá nɔn o háa yi: «Lén zoo ve mìn báa à mi buée lé.»¹⁷ Ó o háa bíá nɔn wo yi: «Ĭ yí yan.» Ó o Yeesu bíá nɔn wo yi: «Ũ tuiá sī à ũ bío le fo yí yan.¹⁸ Bìo fo bíá bon. Ba báawa na fo yan yú ba nùwā hònú, á yia làa fo páanīa wi kà yínɔn mìn báa.»¹⁹ Ó o háa wáa bíá nɔn o Yeesu yi: «Wàn yàró, ĩ wáa zū le ünén lé le *Dónbeenì jì-cúa fɛero búí.²⁰ Warén wàn òaawa á òaana le Dónbeenì le búee na kà wán, ká minén zúifúwa bán wee bío le hen na le Dónbeenì ko le wé òaana yi á wi ho Zeruzaleemu yi. Á lé mu yén wáa bìo bon?»²¹ Ó o Yeesu bíá nɔn wo yi: «Háa mu, tà bìo á à ĩ bío yi. Pàahú búí khíi dā, á le Dónbeenì òaanaíló le búee na kà wán le ho Zeruzaleemu yi á bìo jùhú máa wé.²² Minén Samariisa wee òaana le Dónbeenì ká mi yí zū le. Warén zúifúwa bán zū le Dónbeenì na wa wee òaana lé bìo le Dónbeenì òin warén wán á wee kànī-náa ba nùpua.²³ Èé ká pàahú búí khíi dā, ho yàá wáa dñn vó, á le Dónbeenì òaanaílowa binbiri á wé è òaana a Maá Dónbeenì lè lerén mí bæere Hácírí pànká, lè ho tuiá poni na le zéenía làa ba. Mu bon, bán òaanaílowa so lé bìo ó o Maá sīi vá yi.²⁴ Le Dónbeenì lé le hácírí, á bàa wee òaana le ko ba òaana le lè lerén mí bæere Hácírí pànká, lè ho tuiá poni na le zéenía làa ba.»

²⁵ Ó o háa bíá nɔn o Yeesu yi: «Ĭ zū mu le *Yia le Dónbeenì mɔn lera yia ba le *Krista, á wà à buen. Ká a khíi buée dñn, ó o buée zéenika mu biowa búenbúen yara làa wen.»²⁶ Ó o Yeesu bíá nɔn wo yi: «Ĭnén na wee bío làa fo kà lé orén mí bæere.»

²⁷ Bún pàahú ò o Yeesu nì-kenínia bīnía buée dñn. Bìo ba buée mɔn ò o Yeesu wee bío là a háa, á mu wó ba coon. Ká òarén ó o búí màhá yí tuiara a yi le mu wó kaka tàa lée webio nɔn ó o wee bíoráa là a háa mu.²⁸ Ó o háa wáa día mí jumu dèe bín, ò o wà zon ho lóhó yi à zoó wee bío lè ba nùpua²⁹ le ba buée lée loñ o nì na zūina bìo á mí wó búenbúen á bíá. Le o màhá à wé Yia le Dónbeenì mɔn lera na ba le Krista lée?

³⁰ Á ba nùpua ló mà a Yeesu.

³¹ Hón pàahú so yi, ó o Yeesu nì-kenínia le o dí. Ba wee bío: «Nì-kàránlo, sáberé à ũ dí.»³² Ká a màhá bíá nɔn ba yi: «Ĭ bè-dínii á mi yí zū sīi.»³³ Á ba nì-kenínia wee tuiaka mìn yi le o búí màhá buan bè-dínii buée nɔn wo yi lée.³⁴ Ó o Yeesu bíá nɔn ba yi: «Yia tonkaa mi sīi bìo wéró, lè ho tonló na ó o le ĩ sá à sīnī jii, bún lé bìo lé ĩ dñnló.³⁵ Minén wee wé bío le hen làa pīina bìo náa ká ho dñnló láró dñn. Ká ĩnén bèen wee bío na mia: Mi loñ hā manawā sese, ho dñnló bon òin á pan mí láró.³⁶ Yia wee lá ho dñnló dèenía búakáa mí tonló á wee yí mí sàanī. Ho dñnló na ó o wee lá lé ba nùpua na à kēn le mukānī binbiri na máa vé yi. Lé kà sīi ó o òiro là a láro sīa wee wé páanī waráa.³⁷ Bìo bíá kà bèntín bon: O òiro wi, á yia wee lá ho dñnló wi.³⁸ Àwa, ĩnén wáa tonkaa mia ba nùpua cón bèra a na à mi yí ba buennáa làa bìo ho dñnló láròwà wee láráa ho ho mòhú na á ba yí sá yi bìo sīi. Nì-vio lé bìo búá ho tonló mu jùhú, á minén á à sá à sī jii.»

³⁹ Ho Samariisa na wi ho lóhó mu yi cèrèe dó mí sīa o Yeesu yi, lé bìo ó o háa

míten bíá nɔn ɓa yi le o Yeesu bíá bìo mí wó búenbúen nɔn mí yi. ⁴⁰ Lé bún nɔn ká ɓa Samariisa buée dɔn, á ɓa yankaa wo le o kɛnɛnɛ làa mí. Ó o Yeesu kará bín hã wizooní bìo jun. ⁴¹ Á bìá dó mí sĩa wo yi wíokaa dó wán hã bíoní na ó orén mí beere bíá nɔn ɓa yi bìo yi. ⁴² Á ɓa bíá nɔn o hãa yi: «Bìo kà wán, á wa wáa dó wa sĩa wo yi lé bìo warén wa beere ná a ni-cúa, ká mu yínɔn bìo fo bíá nɔn wen mí dòn bìo yi. Wa wáa zū le orén lé ho díímínáa kànílo.»

O Yeesu wɛ́era a ya-dí beeni búí za

⁴³ Bìo ó o Yeesu lè mí nì-kenínia wó hã wizooní bìo jun ho lahó mu yi, á ɓa ló bín wà van ho Kalilee kòhú yi. ⁴⁴ O Yeesu míten hĩa bíá le *Dónbeenì ni-cúa fɛero máa wé yí le kònbii mín kùrú kòhú yi. ⁴⁵ Èe ká bìo ó o vaá dɔn ho Kalilee, á ho kòhú mu nùpua buan wo se. Lé bìo á bán mún van ho *Paaki sánú díró ho Zeruzaleemu yi, á vaá mɔn bìo búenbúen na ó o wó bín.

⁴⁶ O Yeesu bínía van ho Kalilee kòhú lóhó na ɓa le *Kanaa, hen na ó o hĩa yèrémáa mu pumu wó lè ho divén yi. Ho kòhú mu bée tonni ya-dí beeni búí wi bín á za lò yí here wi ho *Kapeenayuumu yi. ⁴⁷ Bìo ó o tonni ya-dí beeni mu ná le o Yeesu ló ho *Zudee kòhú yi á buara ho Kalilee, ó o ló van o cɔn, á vaá yankaa wo le o buen ho Kapeenayuumu, à buee wɛ́e mí za na díá mu húmú jii wán. ⁴⁸ Ó o Yeesu bíá nɔn o nni yi: «Yínɔn mi wé yí mɔn mu yéréké biowa na wee zéení le Dónbeenì pànká, á mi máa dé mi sĩa mi lon?» ⁴⁹ Ó o bée tonni ya-dí beeni bíá nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, sáberé à ù wa bè mín va hen na á ï za wi yi ò o yí hí.» ⁵⁰ Ó o Yeesu bíá nɔn wo yi: «Lén va, ù za á dɛɛ búí máa wé.» Ó o nni dó mí sii bìo ó o Yeesu bíá nɔn wo yi ó o bínía wà.

⁵¹ Mu tá na lée tɔn, ó o ton-sáwá ló buée sá a yahó, á bíá nɔn wo yi le o za wáa wan. ⁵² Ó o tũara ho pàahú na ó o za

mu bìo díká dó yi làa ba. Á ɓa bíá nɔn wo yi le mu wó ho hĩhú ká le wii dá yeenía. Lé hón pàahú so á le tɛɛnɛ búakáa ló a sánia yi. ⁵³ Ó o za bàn maá wáa zũna le mu wó ho pɔn-kéní na ó o Yeesu bíá nɔn wo yi le o za á dɛɛ búí máa wé. Ó orén lè mí zii nùpua búenbúen dó mí sĩa o Yeesu yi. ⁵⁴ Bún lé bìo wó a Yeesu cúa-jun nĩ yéréké bìo na wee zéení le o ló le Dónbeenì cɔn na ó o bínía buée wó ho Kalilee kòhú yi, ká a ló ho Zudee kòhú yi buara bín.

O Yeesu wɛ́era a mùamúa búí

5 Wizooní bìo yɛn bún mɔn, à bún ɓa *zúífùwa sánú búí díró dɔn, ó o Yeesu wà yòora ho Zeruzaleemu. ² Ho lóhó mu yi á súeenii la-beeni búí wi yi á ɓa wee ve lè mu heberemu le Betezadaa. Le bó ho zũapii na ɓa wee ve làa Pia Zũapii. Hã sànsáwá bìo hònú son kínía le súeenii la-beeni mu yi. ³ Lé hɔn tá á ɓa vánvárowà cèrèè hĩa wee wé da yi. Ba vánvárowà mu tíahú á ɓa muiiwà, lè ɓa lóní, lè ɓa mùamúawà wi yi. [Ba hĩa wee da bín à pa bìo mu pumu hĩa à bù-cán. ⁴ Lé bìo á pɔnna búí, à le Dónbeenì wáayi tonkaro buee bùcán mu. Ká a vánváro na zon mu yi ho yahó, hàrɪ mu wé vámú lée vámú tò à o ò pá wa.] ⁵ Vánváro búí hĩa wi bín á vámú míana a wán yú hã lúlúio bóoní làa píru làa bìo hɛtín. ⁶ Bìo ó o Yeesu mɔn wo ò o dũma, ó o zū le o lò yí here míana, ó o tũara a yi: «Fo wi à ù wa le?» ⁷ Ó o nni bíá nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, nùpue na à lá mi líí dé mu pumu yi mu bùcánló pàahú á mía. Hen ká ï dàmakaa le ï líí zo, bún ká a búí zon vó.» ⁸ Ó o Yeesu bíá nɔn wo yi: «Lii híni, lá ù dāmu dɛɛ à ù varáka.» ⁹ Mí lahó yi ó o nni mu dɛɛnía wan, á lá mí dāmu dɛɛ ò o wee varáka.

Èe ká bìo mu wó ɓa *zúífùwa vūnló wizonle na ɓa le *Sabaa zoñ, ¹⁰ á ɓa zúí-fùwa júnáa wee bío là a nni na wan: «Wa làndá yi, á fo yí ko à ù lá ù dāmu dɛɛ

bua, lé bìo ho Sabaa lé ho zuia.» ¹¹ Ó o nni bíá nnon ba yi: «Yia weéra mi lé yia bíá nnon miì le ì lá ì dāmu dēē à ì varáka.» ¹² Á ba wáa tūara a yi: «Yia le ù lá ù dāmu dēē ù varáka lée wée?» ¹³ Ká a nni mǎhá yí zū yia weéra a, lé bìo ó o Yeesu vūnun ba nūpua na wee jàa mín bín tǎhú.

¹⁴ Bún mǎn, ó o Yeesu vaá fò mín là a nni mu le *Dónbeenì zī-beenì lún yí, ó o bíá nnon wo yi: «Loñ lon. Bìo kà wán, á fo wáa wan. Àwa. Ká fo yí wí à mu búí na po bìo yú fo khíina à bíní yí fo, à ù yí bíní yí wé bè-kohó.» ¹⁵ Ó o nni wà vaá bíá nnon ba zúifūwa júnása yi le lé o Yeesu weéra mí. ¹⁶ Lé bún nnon á ba zúifūwa júnása và bǎráa o Yeesu yi wee sǎé, bìo ó o weéra a nūpue ho Sabaa zòh bìo yi. ¹⁷ Ká a Yeesu mǎhá bíá nnon ba yi: «Ì Maá Dónbeenì wee sá fǎéé, á ìnén mún wee sá.» ¹⁸ Dén bióni so na ó o Yeesu bíá bìo yi, á ba zúifūwa júnása wíokaa sòobáa mítén o búeró bìo yi. Lé bìo á mu yínón bìo ó o wó khon ho Sabaa bìo yi mí dòn, ká lé bìo ó o le le Dónbeenì lé mín kùrú Maá. Bún wee zéení le o mǎnia mítén le le Dónbeenì.

Le Dónbeenì Za pànká

¹⁹ O Yeesu wíokaa lá le bióni ò o bíá nnon ba yi: «Le ì mì ho tuiá na mia: O Za^{††} yí máa wé bìo búí mítén. Bìo á bàn Maá Dónbeenì wee wé ò o mì, bún lé bìo ó o wee wé. Bìo á bàn Maá wee wé búenbúen ó o mún wee wé. ²⁰ Mu bon, o Maá wa a Za, á bìo ó orén mí bèere wee wé ó o wee zéení làa wo. O pá à bíní ì zéení a le mu bè-beera na po bìo mì mǎn á buéé bó ho zuia yi, ó o ò wé, á mu ù wé mia coon. ²¹ Làa bìo sǐi ó o Maá wee vèenínáa ba nì-hía à na le mukāni binbirì ba yi, lé làa bún sǐi ó o Za mún wee nanáa le mukāni binbirì bìo ó o wí ò o na le yi. ²² O Maá mún yí máa cítí nūpue, ká a mǎhá nnon le

cítíi fíló pànká búenbúen o Za yi, ²³ bèra a na à ba nūpua búenbúen wé kǎnbi o Za, làa bìo ba wee kǎnbiráa o Maá. Yia yí máa kǎnbi o Za, se bànso mún yí máa kǎnbi o Maá na tonkaa wo. ²⁴ Le ì mì ho tuiá na mia: Yia wee tà jí ì bióní, á dó mí sǐi ì Maá na tonkaa mì yí, wón bànso yú le mukāni binbirì na máa vé hǎ làa na kà wán. Bànso á ì máa cítí. O dǎnia ló mu hǔmú yí, á yú le mukāni binbirì. ²⁵ Le ì mì ho tuiá na mia: Ho pǎhú búí khíi dǎ, ho yáa wáa dǎn wó, á bìo yí yú le mukāni binbirì, na ka lòn nì-hía á à jí le Dónbeenì Za tǎmu. Bìo á à jí mu, bán á à yí le mukāni binbirì. ²⁶ Mu bon, làa bìo ó o Maá á le mukāni binbirì wee lé cǎn, lé làa bún sǐi ó o wó ó o Za á le mukāni binbirì mún wee lé cǎn. ²⁷ O nnon ho pànká wo yi ò o fináa le cítíi, lé bìo ó o lé o *Nūpue Za.

²⁸ «Mì yí le bìo bíá kà wé mia coon, lé bìo á pǎhú búí khíi dǎ, ká ba nì-hía búenbúen á à jí a Nūpue Za tǎmu, ²⁹ á ba à vèe. Á bìo wó mu bè-tentewà á à yí le mukāni binbirì na máa vé. Ká bìo wó mu bè-kora bán júná à sǐ. ³⁰ Ìnén yí dà dēē máa wé ìten. Ì wee wé fǐ le cítíi à héha lè ì Maá jǐi-cúa na ó o mà nnon miì. Á ì cítíi fíló mún téréna, lé bìo á ì yí máa fǐ le làa bìo á ì sǐi vá yi. Ì wee fǐ le làa bìo ó o Maá na tonkaa mì sǐi vá yi.

³¹ «Mu lá lé ìnén ì dòn á wee mì ho tuiá ì jii, á mì lá dà a pí ì tuiá. ³² Éé ká nì-veere lé ì sǎérà, á ì zū le ho tuiá na ó o wee mì ì jii á bon. ³³ Minén lé bìo tonkaa ba nūpua á ba van o Zăn Batiisi cǎn, á wón vaá mà ho tuiá ì jii á nnon ba yi. ³⁴ Ìnén wón mǎkóo mia à nūpue wé ì bìo sǎéràso. Ká ì mǎhá bíá mu bèra a na à mì dǎn kǎn.

³⁵ «Bìo ó o Zăn hía wee bío ka lòn fin-tání na khoomu yenkeen, á mì tà zǎ-makaa mu khoomu mu bìo yi ho pǎn-

^{††}5:19 Hen ká a Yeesu sansan le Za tǎa Dónbeenì Za se lé orén Yeesu mí bèere wee bío mítén bìo.

za dɛɛ yi. ³⁶ Bìo búí wi bún á wee zéení bìo á ì bìo karáa. Bún po ho tũá na ó o Zān mà ì pìi. Mu bìo mu lé mu bè-wénia na á ì Maá le ì wé, bìo á ì wee wé kà, lé bún wee zéení le lé ì Maá tonkaa mi bìo bon. ³⁷ Á ì Maá na tonkaa mi wón mí beere mún wee mì ho tũá ì pìi. Mì yí já a bíonì, á mì mún yí zū a. ³⁸ Mì yí tà a bíonì yi binbirì, lé bìo mì yí tà yia ó o tonkaa bìo. ³⁹ Mì wee kàrán le Dónbeenì bíonì à cikon, lé bìo mì wee leéka le lé lerén wee na à mì zūn bìo mì ì wé á à yíráa le mukānì binbirì na máa vé. Àwa, lé dén bíonì so lé dìo wee zéení bìo á ì bìo karáa wéréwéré, ⁴⁰ à mì màhá pá yí wi à mì buen ì cǎn à yíráa le mukānì binbirì.

⁴¹ «Ìnén màkóo mia à ba nùpua khòoní mi. ⁴² Èé ká minén bán á ì zū bìo mi karáa. Le Dónbeenì mi yí wa. ⁴³ Ì Maá lé yia á ì buara yèni yi, á mì pá ì bìo. Ká a búí màhá lá buara mí kùrú yèni yi, á mì ì tà wón bìo. ⁴⁴ Minén na wi mì wé khòoní mín, à mì yí wi à mì cà à dìo lé le Dónbeenì mí dòn à khòoní mia, á à wé kaka à dérāa mi sīa ìnén yi? ⁴⁵ Mì yí leéka le lé ìnén khii kooní mia le Dónbeenì yahó dé. Bùéé. O *Moyiize na mì wee lòní le o ò séení mia lé wón wee kooní mia le Dónbeenì yahó. ⁴⁶ O Moyiize bìo mì lá tà kénkén, se ìnén á mì mún lá à tà bìo, lé bìo á ìnén lé yia ó o Moyiize bío mì mí vǎnna yi. ⁴⁷ Èé ká bìo ó o túara ì dǎnì yi á mì yí tà yi, á mì mún yí dà máa tà ìnén bíoní yi.»

O Yeesu díinía ba zàamāa

(Matiye 14.13-21; Maaki 6.30-44; Luki 9.10-17)

6 Bún mǎn ó o Yeesu lè mí nì-kenínia zon ho woohú á khú ho Kalilee vū-beenì mǎn, hia ba mún wee ve làa Tiberiade vū-beenì. ² Á ba minka zàamāa bò

a yi, lé bìo ba vānvārowà na ó o wee weé à ba mi á bìo wee wé ho yéréké. ³ Ó o Yeesu wà vaá yòora le búee búí, á yòó kará bún lè mí nì-kenínia. ⁴ Mu wee wé, à ba *zúífūwa sǎnú na ba le *Paaki díró sùarāa. ⁵ Ó o Yeesu le mí ì loń, à ba minka zàamāa wee buen wo yi, ó o túara a Filiipu yi: «Lé wen á wa à yi mu bè-dínii yi á à na ba minka nùpua na kà búenbúen yi?» ⁶ O Yeesu túara a Filiipu yi kà, lé bìo ó o wi ò o khén o kúará, ká arén wón zū bìo ó o ò wé. ⁷ Ó o Filiipu bío nǎn o Yeesu yi: «Hàrí wa lá yí le wén-hāani khǎa-pun[¶] à vaa yà lè ho búurú buee cèeka wíníwíní, á ba búenbúen pá máa yí.» ⁸ Ó o nì-kenínia nì-kéní, o Simǎn Piere bàn za Āndere á bío nǎn o Yeesu yi: ⁹ «Yàróńza búí wi hen á ba cezàwa bùaa jun, lè ho búurú bi-zàwa bìo hònú na wó lè mu bìo búí na ba le ooze^{§§} dūmu á wi cǎn. Ká lée webio á bún ñ wé lè ba minka zàamāa na kà?» ¹⁰ Ó o Yeesu wǎa bío: «Mì bío le ba búenbúen lii kēení.» Le píní sà le lùe mu yi boo, á lé dén ba wǎa líí kará wán. Ba báawa mí dòn á à yí muaaseé hònú sīi. ¹¹ Ó o Yeesu fó ho búurú bi-zàwa, á dó le Dónbeenì bārākà, ò o nǎn ho le ba sankà na bío kará bún búenbúen yi. Lé bún bàn sīi ó o mún wó lè ba cezàwa, á ba búenbúen dú làa bìo ba sīa vá yi. ¹² Bìo ba búenbúen dú sù, ó o Yeesu bío nǎn mí nì-kenínia yi: «Mì yí díá le bìo dú ká à yáa. Mì khuii mu búenbúen.» ¹³ Á ba khuiira mu, á ho ooze búurú bi-zàwa bìo hònú bìo na là ká á sú hǎ sǎkíwǎ pírú jun. ¹⁴ Bìo ba nùpua mǎn mu yéréké bìo na ò o wó, á ba bío: «O nìi na kà bèntín lé le *Dónbeenì jì-cúa fεero, yia lá ko ò o buen ho díímǎná yi.» ¹⁵ Bìo ó o Yeesu zūna le ba nùpua buée fé mí á à wé lè mí

[¶]6:7 Le wén-hǎnló dà-kéní wee yí o nùpue nì-kéní wizon-kùure sámú sǎání.

^{§§}6:9 Ooze: Mu lée bè-vǎnii búí na ba zúífūwa hǎa wé vǎ à wé lè ba nàwa dínló. Ho ooze mu dūmu á ba nì-khenia wee è wé lè ho búurú. Horén dūmu yàwǎ sī.

bée lè ho pànká, ó o tĩn wà yòdora le búee wán mí dòn.

O Yeesu varákaa mu pumu wán

(Matiye 14.22-27; Maaki 6.45-52)

¹⁶ Ho zĩhú, ó o Yeesu nĩ-kenĩnia wà lion ho vũ-beenì jii, ¹⁷ á líf zon ho woohú wee khí lè ho *Kapeenayuumu lóhó cǎn. Ho tá hũn ká a Yeesu ãĩn yí bueé dǎn ɓa. ¹⁸ Ho pinpiró wee và lè mí pànká, á ho vũ-beenì jumu wee yànbónka. ¹⁹ Bìo ɓa và zon á à yí lòn kilomæterewa bìo hònú tàà bìo hèn zĩn sǐi lè le bónbóore*, á ɓa mɔn o Yeesu ò o wee varákaa mu pumu wán wà bueé sùará ɓa yí, á ɓa zána. ²⁰ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yí: «Mu lé ãnén, mi yí zǎn.» ²¹ Á ɓa wáa wi ɓa bío le o Yeesu yòd zo ho woohú yí, à búin ɓa ðeeníá dǎn hen na ɓa wee va yí vó.

O Yeesu ka lòn ðínló na wee na le mukāni binbirì

²² Mu tá na lée tǎn, á ɓa zàamáa na khíi wi lè ho vũ-beenì mǎn á zūna le lée woohú dà-kéní mí dòn lá wi bĩn. Ba zūna le o Yeesu yí zon ho woohú lè mí nĩ-kenĩnia, ká lé ɓarén wà mí dòn. ²³ Èe ká wonna búii ló ho Tiberiade lóhó yí bueé dǎn ho lahó na ó o Yeesu dó le Dónbeenì bárákà ò o nɔn ho búurú ɓa là yí. ²⁴ Bìo ɓa zàamáa mɔn ò o Yeesu mía bĩn, ó o nĩ-kenĩnia mún mía bĩn, á ɓa yòd zon hǎn wonna so yí nɔn ho *Kapeenayuumu lóhó, á wà khíi cà a.

²⁵ Bìo ɓa bĩníá khíi yú a Yeesu ho vũ-beenì mǎn, á ɓa wee tùa wo yí: «Nĩ-kàránlo, fo ɓuara hen ðià?» ²⁶ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yí: «Le ã mi ho tùiá na mia: Mĩ wee cà mi yínɔn bìo mi zūna mu yéréké bìo na á ã wó ɓàn kúará, ká lé bìo mi yú ho búurú á là sù bìo yí. ²⁷ Mĩ wé yí sá

ho ðínló na dà wee yáa bìo yí, ká mi wé sá hía yí máa yáa bìo yí, hón na wee na le mukāni binbirì na máa vé. Hón ðínló so lé o Nùpue Za á à na ho mia, lé bìo ó orén lé yia ó o Maá Dónbeenì zéenía bìo le mí nɔn mu bìo búenbúen wéro pànká yí.» ²⁸ Á ɓa tùara a yí: «Lé ho tonló yén á le Dónbeenì wi à wa sá?» ²⁹ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yí: «Bìo le Dónbeenì le mi wé, lé à mi dé mi sǐa yia le tonkaa yí.»

³⁰ Bìo ó o bía ká sǐi, á ɓa bía nɔn wo yí: «Ũnén ðèn lé mu yéréké bìo yén fo dà à wé á wa à mi á à dérǎa wa sǐa foh? Wé mu búii le wa mi! ³¹ Pàahú na á wàn ɓàaawa hǐa wi ho tá henì yí, á ɓa yú ho *maane á là, làa bìo mu túararǎa le Dónbeenì bíonì vūahú yí: «O hǐa nɔn ho ðínló na ló ho wáayi ɓa yí á ɓa dú.†» ³² Ó o Yeesu ðèn bía nɔn ɓa yí: «Le ã mi ho tùiá na mia: Mu yínɔn o *Moyiize lé yia hǐa nɔn ho búurú na ló ho wáayi mia. Lé ã Maá Dónbeenì nɔn ho mia. Lé orén mún wee na ho ðínló binbirì na ló ho wáayi mia. ³³ Mu bon, ho ðínló binbirì na le Dónbeenì wee na lé yia ló ho wáayi lion. Lé orén wee na le mukāni binbirì ho ðímǐnáa yí.» ³⁴ Á ɓa bía nɔn wo yí: «Nĩ-kàránlo, wé na hón ðínló so wen féee.»

³⁵ Ó o Yeesu wáa bía nɔn ɓa yí: «Ĭnén lé yia lé ho ðínló na wee na le mukāni binbirì. Yia bò miì á dó mí sǐi miì, á hĩni làa ju-hǎnǐ máa búe ɓànso hùúu. ³⁶ Ĭ bía mu nɔn mia le mi mɔn bìo á ã wó, à mi nɔn pá yí dó mi sǐa miì. ³⁷ Bía á ã Maá wee wé à ɓa bìo sǐi miì le mí nĩ-kéní kéní wé è bè miì. Yia bò miì, á ã máa bío le o bĩní hùúu. ³⁸ Lé bìo á ã yí ló ho wáayi yí wà bueé wé ã sǐi bìo. Yia tonkaa mi lé wón sǐi bìo á ã wà bueé wé. ³⁹ Yia tonkaa mi sǐi bìo lé à ã yí vǐnǐ bìo ó o kàràfǎa miì nĩ-kéní búii, ká ã vèení ɓa ho ðímǐná vé nɔnzòn. ⁴⁰ Mu bon, ã Maá sǐi bìo lé à

*6:19 Ho Kalilee vũ-beenì: Ho vũ-beenì mu tóntómú á à yí kilomæterewa bóni sǐi, ká ho ɓàaró á à yí kilomæterewa píru nɔn sǐi.

†6:31 Mĩ loń Lení vūahú (Psaumes) 78.24; Léro vūahú (Exode) 16.1-15. Ba zàamáa bía le bíonì mu à zéenì le o Moyiize lé yia hǐa nɔn ho ðínló mún ɓàaawa yí.

bîa búenbúen na fá mí yîo o Za yi á dó mí sîa wo yi, á yí le mukāni binbirî na máa vé, á ï vèení ɓa ho díímíná vé nònzoñ.»

⁴¹ Á ɓa *zúífùwa wáa wee khí mí kíó yi, lé bìo ó o bía le mínén lé ho dínló binbirî na ló ho wáayi lion. ⁴² Á ɓa bía: «Yínón orén lé o Zozeefu za Yeesu le? Wa zū ɓàn maá lè ɓàn nu. Ó o wáa á wé kaka á á bíoráa le mí ló ho wáayi lion?» ⁴³ Ó o Yeesu bía non ɓa yi: «Mí yí khí mí kíó yi. ⁴⁴ Nùpue woon yí dà máa bè mi, ká a Maá na tonkaa mí yí ɓuan wo yí ɓuararáa, á inén á à vèení ɓanso ho díímíná vé nònzoñ. ⁴⁵ Bìo kà lé bìo túara le Dónbeenì jì-cúa ɔerowà vōnna yi: «Le Dónbeenì khí kàrán ɓa búenbúen.» ⁴⁶ Nùpue lée nùpue na wee jí a Maá Dónbeenì tãmu, á wee día míten ò o kàrán, wón á à bè mi. ⁴⁷ Bún yí máa zéení le ï le nùpue búí mɔn o Maá. Yia ló le Dónbeenì cñn ɓuara, lé wón mí dòn mɔn wo. ⁴⁸ Le ï mì ho tuiá na mia: Yia dó mí sîi wo yi, wón yú le mukāni binbirî na máa vé. ⁴⁹ Inén lé ho dínló na wee na le mukāni binbirî. ⁵⁰ Mìn ɓuawaa là ho *maane ho tá henì yi, ɛe ká bún màhà yí hò ɓa hú-mú. ⁵¹ Ká inén lé ho dínló binbirî na ló ho wáayi lion. Yia dú ho, á ɓanso ò yí le mukāni binbirî na máa vé. ⁵² Inén lé ho dínló na wee na le mukāni binbirî, hia ló ho wáayi lion. Yia dú ho, á ɓanso á à yí le mukāni binbirî na máa vé. Ho dínló na á ï ï na bèra a na à ho díímínáa yí le mukāni binbirî, lé ï sánía.»

⁵³ Bìo ɓa *zúífùwa já hā bíoní mu, á ɓa wee kán mín lè mí sòobé. Ba wee bío: «O nìi mu dà a wé kaka a nanáa mí sánía wen á wa a là?» ⁵⁴ Ó o Yeesu bía non ɓa yi: «Le ï mì ho tuiá na mia: Hen ká mí yí là a Nùpue Za sánía, á yí jun o cāni, á le mukāni binbirî máa keñ mia. ⁵⁵ Yia là ï sánía, á jun ï cāni, wón ɓanso yú le mukāni binbirî na máa vé. ï ï vèení ɓanso ho díímíná vé nònzoñ. ⁵⁶ Mu bon,

inén sánía lé ho dínló binbirî, á ï cāni lé mu bè-junii binbirî. ⁵⁷ Yia là ï sánía á jun ï cāni, se wón páanía làa mi á inén páanía làa wo. ⁵⁸ O Maá na tonkaa mí lé wón mí beere wee na le mukāni binbirî. Á lé orén pánká yi á le mukāni binbirî mún wiráa inén yi. Lé làa bún síi, á yia là ï sánía, á ɓanso mún ñ yí le mukāni binbirî inén pánká yi. ⁵⁹ Inén lé ho dínló na ló ho wáayi lion, hón yí ka làa hia á mìn ɓuawaa yánkaa dú bìo síi. Bán dú hón à ɓa pá húrun. Èe ká yia dú ho dínló na ló ho wáayi lion, á ɓanso á à yí le mukāni binbirî na máa vé.» ⁶⁰ O Yeesu bía hā bíoní na kà, ká a wee kàrán ɓa nùpua ɓa zúífùwa kàránlò zii ho *Kapee-nayuumu lóhó yi.

Le mukāni binbirî na máa vé bíoní

⁶¹ Bìo á bîa bò a yi já a bíoní, á ɓa cèrèe bía: «O nìi mu bíoní ɓèntín hereka. Nùpue na dà à tà hā yi á mía.» ⁶² Ó o Yeesu zūna le bîa bò a yi wee khí mí kíó yi bìo ó o bía bìo yi, ó o bía: «Hā bíoní mu bóonía mia lée? ⁶³ Èe ká mí ɓèn wáa khí mɔn o *Nùpue Za ká a bínía wee yòo hen na ó o ló yi ɓuara há? ⁶⁴ Le Dónbeenì Hácírí lé dìo wee na le mukāni binbirî. O nùpue míten yí dà dèe máa wé. Hā bíoní mu na á ï bía non mia kà lé le Dónbeenì Hácírí á hā ló cñn. Hā wee na le mukāni binbirî. ⁶⁵ Èe ká ɓa nùwā yen búí mí tíahú á yí dó mí sîa mi.» À mu ɓèn bon, mu púhú búeení á bîa yí dó mí sîa o Yeesu yi ó o zūna bìo, á mún zūna yia á à dé o ò na bìo. ⁶⁶ Ó o Yeesu pá bínía bía ká síi: «Lé bún te bìo á ï bía mu non mia le nùpue yí dà máa bè mi, ká a Maá Dónbeenì yí non mu wéro pánká ɓanso yi.»

⁶⁷ À wáa lá bún jii wán, á bîa bò a yi cèrèe bínía o mɔn, á yí máa bè làa wo. ⁶⁸ Ó o wáa túara mí nì-kenínia píru jun yi: «Minén mún máa bíní le?» ⁶⁹ Ó o

Simōn Piere bía nɔn wo yi: «Núhúso, lé o yén á wa à bíní vaá bè yi? Ûnén lé yia le mukānì binbirì na máa vé bioní wee lé cǝn. ⁶⁹ Warén dó wa sía foñ, á zū le ùnén lé yia lé le Dónbeenì nùpue yi poni òanso na le tonkaa.» ⁷⁰ Ó o Yeesu bía nɔn ba yi: «Mu so yínɔñ ínén hueekaa minén pírú jun le? Èe ká mi nì-kéní búí màhá pá lé o *Satāni nùpue.» ⁷¹ Mu lé o Simōn Isikariote za Zudaa ó o wee bío bío. Mu bon, ba pírú jun mu tíahú ó orén lé yia à dé o ò na.

O Yeesu bàn zàwa yí dó mí sía wo yi

7 Bún mǝn, ó o Yeesu tò ho Kalilee kǝhú yi. O yí wi ò o zoo tè ho *Zudee kǝhú yi, lé bío ba *zúífúwa júnása wi ba búe o. ² Bío ba zúífúwa sánú na ba le *Bùkúwá Sánú díró wà búee sùará, ³ ó o Yeesu bàn zàwa bía nɔn wo yi: «Fo lá ko à ù lé hen à lén va ho Zudee kǝhú yi, à bío fò foñ bín mún mi mu bè-wénia na fo wee wé. ⁴ Nùpue na wi ba zún wo, wón bè-wénia máa wé sanka wé. Mu bè-beera na fo wee wé, á fo ko à ù wé à ba nùpua búenbúen mi.» ⁵ Mu bon, o Yeesu bàn zàwa mí beere yí dó mí sía wo yi. ⁶ Ó o Yeesu bía nɔn ba yi: «Ínén á ho pàahú òn yí dǝn cǝn, ká minén bán á ho pàahú wi cǝn wà fée. ⁷ Ho dímjá nùpua yí dà máa jin mia, ká ínén wón ba jina, lé bío á ì wee mì ho tuiá le ba wára yí seka. ⁸ Minén lén va ho sánú díiní. Ínén wón máa va, lé bío ho pàahú òn yí dǝn ì cǝn.» ⁹ O Yeesu bía hǝn bioní so nɔn ba yi ò o kará ho Kalilee kǝhú yi.

O Yeesu van hā bùkúwá sánú díiní

¹⁰ Bío ó o Yeesu bàn zàwa wà van ho sánú díiní, ó orén mún wà van. Ká a màhá sanka miten vannáa, ò o bío yí zún. ¹¹ Ba *zúífúwa júnása wee cà a ho sánú mu díiní. Ba wee hée tuka hen na ó o Yeesu mu wi yi. ¹² O Yeesu bío wó le wàaní làa sòobée ba zàamáa tíahú. Ba búí wee bío le o nì mu lée nì-tente. Ba

búí bèn le o wee víiní ba nùpua. ¹³ Ká nùpue na màhá à hení mí sǝ ò à bío mu wéréwéré ba nùpua yahó wón mia, lé bío ba zána ba zúífúwa júnása.

¹⁴ Ho sánú dú zon ho tíahú lòn wizooní bío náa sǝ ó o Yeesu zonnáa le *Dónbeenì zǝ-beenì lún yi, á zoó wee kàrán ba nùpua. ¹⁵ Ba zúífúwa wee wé coon o bío yi, á ba wee bío: «O nì mu kàránlò jòn yí van yahó ò o pá zū le Dónbeenì bioní vūahú bío ká sǝ le we?»

¹⁶ Ó o Yeesu bía nɔn ba yi: «Bíó á ì wee kàrán làa mia á yí ló ínén ì beere cǝn. Yia tonkaa mi lé yia mu ló cǝn. ¹⁷ Yia tà wee wé le Dónbeenì sǝ bío, wón òanso á à zún ká ì kàránlò ló le Dónbeenì cǝn, tàá ká ì wee bío ì kùrú bioní. ¹⁸ Yia wee bío mí kùrú bioní, wón wee cà le yèni. Ká yia wee cà le yèni à na yia tonkaa wo yi, wón wee mì ho tuiá, o térénnia. ¹⁹ O *Moyiize so yí nɔn ho làndá mia le? À yia màhá wee bè ho yi mi tíahú wón mia. Lée webio nɔn mi wi mi búeráa mi?» ²⁰ Á ba zàamáa bía nɔn wo yi: «O cíná wi foñ! Yia wi ò o búe fo lé o yén?» ²¹ Ó o Yeesu bínia lá le bioní ò o bía nɔn ba yi: «Í wó mu yéréké bío dà-kéní mí dǝn wa vúnlò wizonle na lé ho *Sabaa zòh, á mi búenbúen wó coon mu bío yi. ²² O Moyiize bò mu henia nɔn mia le mi wé *kúio mi zà-báawa, á mi yáa wee kúio ba hàrì ho Sabaa zòh. Ho làndá mu yáa yínɔñ Moyiize búá ho júhú, mu lé mìn búawa. ²³ Áwa, ká minén dà wee kúii o za báa ho Sabaa zòh, bèra a na à mi yí wé yí khe o Moyiize làndá dǝn yi, á lée webio nɔn á mi sǝ wee cínáa mìl, lé bío á ì wó ó o nì-kùure wan cun ho Sabaa zòh? ²⁴ Bío mi wee mi à òn wán cítíráa o nùpue à mi kǝ yi. Mi wé cítí o nùpue làa bío térénnia le Dónbeenì cǝn.»

O Yeesu lé yia le Dónbeenì mɔn lera

²⁵ Á ho Zeruzaleemusa búí wáa wee bío: «Éee! Yia ká so yínɔñ o nì na á wa júnása wi ba búe le? ²⁶ Nín-yia wee bío

ba nùpua yahó, ò o búí yí dó mí jii wo yí. Wa júnása mähá wáa zūna le lé orén lé yia le Dónbeenì mən léra lée? ²⁷ Yia ká wón á warén zū léení. Èe ká yia le Dónbeenì mən léra khíi fuara, á nùpue woon máa zūn hen na ó o ló yí.» ²⁸ Bìo ó o Yeesu wee kàrán ba nùpua le *Dónbeenì zì-beenì lún yí, ó o bía bìo ká pón-pón: «Mi so zū mí kénkén, á zū ì léení le? Ínén yí fuara iten, ká ho tuiá poni bànso lé yia tonkaa mi. Mi yí zū a, ²⁹ ká ínén wón zū a, lé bìo á mu lé orén á ì ló cón fuararáa. Orén lé yia tonkaa mi.» ³⁰ Á ba wáa wee cà a wíró yahó, ká nùpue woon yí wíra a, lé bìo ó o pàahú dín yí dón. ³¹ Èe ká ba zàamáa mu tíahú, á ba cèrèe jòn pá tà a bìo. Ba wee bío: «*Yia le Dónbeenì mən léra khíi fuara, ó o so fueé wé yéréké bìowa na po bìo ó o nì na ká wee wé le?»

Ba tonkaa ba parowà le ba vaa wii o Yeesu

³² Á ba *Farizēwa búí jà bìo ba zàamáa wee hùahúaka a Yeesu dání yí, á ba Farizēwa mu kuure lè le *Dónbeenì yankarowà júnása tonkaa ba parowà búí le ba vaa wii wo. ³³ Ó o Yeesu bía: «Ì kénlò mí tíahú máa wé bìo na á à mía. Hen làa cínú ká ì ì bínì ì va yia tonkaa mí cón. ³⁴ Mi khíi wé è cà mí, ká mí máa yí mí, á hen na á ì ì kén yí á mí mún yí dà máa va yí.» ³⁵ Á ba *zúífùwa wee tùaka mín yí le lé wen o ò va ká mí máa yí o coon? Lé ba zúífùwa na héra wika bìa yínón ba zúífùwa tíahú ó o mähá wi ò o lén va cón lée? O mähá wi ò o vaa kàrán bìa yínón ba zúífùwa lée? ³⁶ Bìo ó o bía le wa khíi wé è cà mí ká wa máa yí mí, á hen na mí ì kén yí á wa yí dà máa va yí, bún kúará lée webio?

O Yeesu le bìa le ju-hānī dà buen mí cón

³⁷ Ho sánú dí vé nònzoñ dèn wizonle so lé dìo jùhú wi po hía ká. Bún zoñ ó o Yeesu dín ba zàamáa yahó ò o bía pónpón: «Hen ká yia le ju-hānī dà, à bànso buen ì cón á ì ì na mu jumu wo yí ó o ò ju. ³⁸ Yia dó mí sīi miì, làa bio mu túararáa le Dónbeenì bionì vūahú yí ká sīi: «Á wón bànso sīi á à wé lòn jundání, á mu jumu na wee na le mukānī wé è tá á à lé yí.» ³⁹ Mu lé le Dónbeenì Hácírí ó o Yeesu wee bío bìo ká sīi, dìo á bìo dó mí sīa wo yí khíi yí. Mu pàahú ká le Dónbeenì dín yí nòn mí Hácírí bìo dó mí sīa o Yeesu yí, lé bìo le Dónbeenì dín yí léra a yèni.

Ba zàamáa ji-cúa wi mín júná yí o Yeesu bìo yí

⁴⁰ Ká ba zàamáa na wi bín jà a Yeesu bionì mu, á ba búí wee bío le yia ká wón bèntín lé le *Dónbeenì ji-cúa fero. ⁴¹ Ba búí bán fèn le o lé *Yia le Dónbeenì mən léra. Ba búí fèn le mu so bon ká yia le Dónbeenì mən léra ko ò o lé ho Kalilee kōhú yí le. ⁴² Mu so yí túara le Dónbeenì bionì vūahú yí le o *Daviide nōnkāni, là a Daviide mu ba lóhó Beteleheemu lé bín á Yia le Dónbeenì mən léra ko ò o lé yí le? ⁴³ Á ba zàamáa ji-cúa wó mín júná yí o Yeesu mu bìo yí. ⁴⁴ Ba zàamáa mu tíahú á nūwā yen búí wi ba wii wo, ká nùpue woon yí túaa wo yí.

Ba zúífùwa júnása yí tà a Yeesu bìo

⁴⁵ Bìo ba parowà na le Dónbeenì yankarowà júnása lè ba Farizēwa tonkaa bíní fuara, á bán tùara ba yí: «Lée webio nòn á mí yí fuannáa wo yí fuararáa?» ⁴⁶ Á ba parowà bía: «Hā bionì na ó o nùpue mu wee bío bàn sīi á wa dín yí jà a búí jii yí yí mən hūú.» ⁴⁷ Á

ba Farizîewa bía nɔn ba yi: «Minén mún díá miten ó o khà lon? ⁴⁸ Warén púnása tíahú lè warén Farizîewa tíahú á nì-kéní kà so tà a bìo le? ⁴⁹ Ká lé ba zàamáa na kà mí dòn, bán na yí zū dèe o Mɔyiize lándá bìo yi, bán le Dónbeenì dánkáníá.» ⁵⁰ Á ba Farizîewa nì-kéní na ba le Nikodeemu, yia van o Yeesu cǝn ho tǝnàahú búí, ⁵¹ á bía nɔn ba yi: «Wa lándá yi, á wa yí dà máa síní nùpue júhú ká wa yí ná òanso nì-cúa, á yí zūna ká a wó khon.» ⁵² Á ba bía nɔn wo yi: «Ũnén mún wee bío lòn Kalilee nì! Kàrán le Dónbeenì bíonì vūahú à cikon, á fo ò mi mu le *Dónbeenì jì-cúa fɛero nì-kéní kà yí máa lé Kalilee yi.»

[⁵³ Lé bún á ba búenbúen wà khíbon wán,

8 ò o Yeesu wón wà yòora le búee na ba le Oliivewa búee wán.

O há-bá-fé na ó o Yeesu kànía

² Mu tá na lée tǝn yǝnbíi búirì, ó o bíniá van le *Dónbeenì zǝ-beenì lún yi, á ba zàamáa búee kǝnía wo yi. Ó o líí kará ò o wee kàrán ba. ³ Á ho *lándá bìo zéénílowa lè ba *Farizîewa buan o háa búí na ba zù yi là a bá-veere búee zonnáa, á zoó dǝnía wo ba nùpua búenbúen yahó, ⁴ à ba bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, o háa na kà ba zù yi là a báa. ⁵ À wa lándá yi, ó o *Mɔyiize bò mu hení na nɔn wen le ká wa wé yú bán háawa so sí, à wa lèeka ba lè há huua búe.» ⁶ Áwa, ũnén òn le we mu dǝn yi?» ⁶ Ba bía bún à khúaanáa o Yeesu jii yi à yíráa wo kooní yi. Ká a Yeesu màhá líí lúnlúrá, ò o wee túa ho tá púnpuró yi lè mí nín-kíza. ⁷ Bìo ba dǝn lan wee túa wo yi, ó o líí hǝnɔn yòó dǝn, ò o bía nɔn ba yi: «Yia dǝn yí wó bè-kohó hùúu mi tíahú, à wón wáa lèe wo lè le huee ho yahó.» ⁸ Ò o Yeesu bíniá líí lúnlúrá, á wee túa ho tá púnpuró yi. ⁹ Bìo ho lándá bìo zéénílowa lè ba Fariz-

îewa mu já hǝn bíoní so, á ba wee lén lè mí nì-kéní kéní, à búaká lè ba nì-kǝ, á ká a Yeesu là a háa ho tíahú. ¹⁰ Ó o Yeesu wáa líí hǝnɔn yòó dǝn ò o wee bío là a háa: «O, o, háa mu, ba nùpua mu bò làa wen? O búí máa máa síní ũ júhú le?» ¹¹ Ó o háa bía nɔn o Yeesu yi: «Núhúso, o búí máa máa síní ho.» Ó o Yeesu wáa bía nɔn wo yi: «Áwa, á ínén mún máa síní ũ júhú. Fo dà a lén, ká ũ òn yí bíni yí wé bè-kohó.»]

O Yeesu ka lòn khoomu ho dímíjása cǝn

¹² O Yeesu pá bíniá bía bìo kà nɔn ba zàamáa yi: «Ũnén ka lòn khoomu ho dímíjása cǝn. Yia tà bò mi, se òanso yú mu khoomu na wee na le mukǝnì binbirì. O máa kǝn tǝbíri yi hùúu.» ¹³ Á ba Farizîewa bía nɔn o Yeesu yi: «Ũnén wáa wee mì ho túiá ũ jii, à bún à bìo fo wee bío á nùpue yí ko ò o tà yi.» ¹⁴ Ó o Yeesu bía nɔn ba yi: «Hàrì ká í wee mì ho túiá í jii, se bìo á í wee bío ó o nùpue ko ò o tà yi. Lé bìo á í zū hen na á í ló yi buararáa, á í mún zū hen na á í wee va yi. Ká minén bán yí zū í léení, á mún yí zū hen na á í wee va yi. ¹⁵ Minén wee fǝ ba nùpua cítí filó síí, ká ínén wón máa cítí nùpue. ¹⁶ Ká í lá ko à í fǝ cítí, á í cítí mu júhú á à wé. Lé bìo mu yínɔn ínén í dòn á à fǝ le cítí mu. Mu lé ínén lè í Maá na tonkaa mì á à páaní í fǝ le. ¹⁷ Mì lándá vūahú yi á mu túara le ká seérása nùwǝ jun mà ho túiá mu bìo dà-kéní bìo yi, se bún bìo so á nùpue ko ò o tà yi. ¹⁸ Ínén wee mì ho túiá í jii. Á í Maá na tonkaa mì mún wee mì ho túiá í jii.» ¹⁹ Á ba túara a yi: «Mín maá mu wi wen?» Ó o Yeesu bía nɔn ba yi: «Mì yí zū mì, á mún yí zū í Maá. Ká mì lá zū mì, se mì mún lá à zūn í Maá.» ²⁰ O Yeesu bía hǝn bíoní so ká a wee kàrán ba nùpua le *Dónbeenì zǝ-beenì lún yi,

mu hāmu kúeení lahó nìsání. Nùpue yí wíira a lé bìo ó o pàahú dīn yí dōn.

O Yeesu wee bío mí varó mín Maá cǎn bìo

²¹ O Yeesu pá bīnía bío bìo kà nǎn ǎa yí: «Inén ò lén á mi ò càráa mi. Èe ká mi màhá à hí lè mi bè-kora. Hen na á inén wee va yí, á minén yí dà máa va yí.» ²² Á ǎa *zúífùwa wee bío mín yí: «O wi ò o búe mítén lé? Bìo ó o màhá le hen na mínén wee va yí á warén yí dà máa va yí.» ²³ Ó o Yeesu bío nǎn ǎa yí: «Minén ló ho tá yí. Ká inén ló ho wáayi. Minén bìo sà ho dímíná na kà yí, ká inén wón bìo yí sà ho yí. ²⁴ Lé bún te bìo á ì le mi ò híráa lè mi bè-kora. Mu bon, hen ká mi yí tà le inén lé yí wi fée, á mi ò hí lè mi bè-kora.» ²⁵ Á ǎa tùara a yí: «Ūnén lé o yén?» Ó o Yeesu bío nǎn ǎa yí: «Ì wee bío mu na mia fée hārì mu púhú búeení. ²⁶ Ì dà à bío bìo cèrèe mi dǎn yí, á dà à fí le cítí mi bìo cèrèe wán. Ká yí tonkaa mi lé ho tùia poni ǎanso, á bìo á ì pá a cǎn, bún lé bìo á ì wee bío na ho dímínása yí.»

²⁷ Ba yí zū ká lé o Maá Dónbeenì ó o wee bío bìo. ²⁸ Ó o Yeesu wáa bío nǎn ǎa yí: «Ká a *Nùpue Za á mi can le búeenì wán hóonía fǎrá, bún ká mi ò zūn ká inén lé yí wi fée. Á mi ò zūn ká ì yí máa wé bìo woon ìten. Bìo á ì Maá bío nǎn mǐ, bún lé bìo á ì wee bío. ²⁹ Ì Maá na tonkaa mi á wi làa mi, o yí díá mi ì dòn, lé bìo á ì wee wé bìo sǐ a yí fée.» ³⁰ Bìo ó o Yeesu wee bío kà, á ǎa nùpua cèrèe dó mí sǐa wo yí.

Le Dónbeenì tùia poni wee wé ó o nùpue keñ mítén

³¹ Ó o Yeesu wáa bío nǎn ǎa zúífùwa na dó mí sǐa wo yí: «Ká mi wee bè ì bióní yí, se mi màhá lé ì nì-kenínia bìo bon. ³² Mi ò zūn ho tùia poni binbirì na ló le Dónbeenì cǎn. Lé bún ò wé á mi ò keñ mítén.» ³³ Á ǎa bío nǎn wo yí: «Warén lé

o *Abarahaamu mǎnmǎnía. Wa yí wó a búu wobáaní yí mǎn. Á lée webio nǎn á ūnén bíarǎa le wa à keñ waten?» ³⁴ Ó o Yeesu bío nǎn ǎa yí: «Le ì mì ho tùia na mia: Nùpue lée nùpue na wee wé mu bè-kora wón ka lòn wobá-nii mu bè-kohó ní yí. ³⁵ Á mi zū le o wobá-nii bìo yí sà ho zǐ-púhú yí fée. Ká a za na ton ho zǐ-púhú yí, wón bìo sà ho yí fée. ³⁶ Ká le Dónbeenì Za wáa wó mia lè ǎa nùpua na wi mítén, á mi ò wé mítén binbirì. ³⁷ Ì zū le mi lé o Abarahaamu mǎnmǎnía, èe ká mi màhá wee cà à mi búe mi, lé bìo á bìo á ì wee kǎrán làa mia yí máa zo mia. ³⁸ Bìo á ì Maá zéenia làa mi, lé bún á ì wee bío, ká minén bèn wee wé bìo á mìn maá bío nǎn mia.» ³⁹ Á ǎa bío nǎn wo yí: «Warén wán maá lé o Abarahaamu.» Ó o Yeesu bío nǎn ǎa yí: «Ká mi lá lé o Abarahaamu zàwa bìo bon, se mi lá wee wé hǎ wǎrá na ó o Abarahaamu wó ǎan sǐ. ⁴⁰ Á mi yí máa wé hǎn, à mi wi mi búe inén na mà ho tùia poni nǎn mia, hía na á ì pá ì Maá Dónbeenì cǎn. Bún ó o Abarahaamu yí wó. ⁴¹ Mi wee wé mìn maá wǎrá.» Á ǎa bío nǎn wo yí: «Wán maá lé le Dónbeenì mí dòn. Wa yínǎ zíní zàwa.» ⁴² Ó o Yeesu bío nǎn ǎa yí: «Ká mìn maá lá lé le Dónbeenì, á mi lá à wán mi, lé bìo á inén ló le Dónbeenì cǎn ǎuara. Ì yí ǎuara ìten. Lé lerén tonkaa mi. ⁴³ Bìo nǎn á mi yí máa zūnnáa hǎ bióní na á ì wee bío na mia kúará lé mu yén? Lé bìo á mi yí wi mi jí hǎ. ⁴⁴ Yí lé mìn maá lé o *Satǎni. Á mìn maá sǐi bìo lé bún á mi wi à mi wé. O lé o nì-búe hārì ho dímíná lénlò pàahú. O yí dà máa mi ho tùia poni, lé bìo á tùia poni mia wo yí. Hen ká a fǎ le sabéré, se lé orén mí bæere sǐi ó o wee zéení, lé bìo ó o lé o sabín-fúaaló. Orén lé yí á hǎ sabíoní wee lé yí. ⁴⁵ Èe ká inén wee mì ho tùia poni, lé bún nǎn á mi yí tǎráa ì bióní yí. ⁴⁶ Minén tǎahú, ó o búu so dà a bío le ì wó bè-kohó le? Ká ì wee mì ho tùia poni, á lée webio nǎn mi yí tǎráa ì bióní yí? ⁴⁷ Bía na

lé le Dónbeenì zàwa binbirí wee wé jí le Dónbeenì bióní. Èé ká minén yínón le Dónbeenì zàwa, lé bún non mi yí máa jí-náa le bióní.»

O Yeesu le mínén po a Abarahaamu

⁴⁸ Á ɓa *zúífùwa bía non wo yi: «À bún wa tuiá sī à wa bío le fo lé o *Samarii nì**, á wa mún tuiá sī à wa bío le o cíná wi foñ.» ⁴⁹ Ó o Yeesu bía non ɓa yi: «Ínén á cíná mía yi. Í Maá lé yia á í wee kónbi. Ká minén bán wee zúáñ miì. ⁵⁰ Ínén yí máa bío le nùpue dé cùkú miì. O búí wi á à bío le ɓa dé ho miì, á lé wón mún lé o cítí-ñí. ⁵¹ Le í mi ho tuiá na mia: Yia tà bò í bióní yi, á ɓanso máa hí máa cén.»

⁵² Á ɓa zúífùwa bía non wo yi: «Hã làa na kà wán, á wa wáa láa mu yi kénkén le o cíná wi foñ. O *Abarahaamu húrun, á le *Dónbeenì jì-cúa fèerowà húrunka. À ùnén pá wee bío le ká yia tà bò ù bióní yi á ɓanso máa hí máa cén. ⁵³ Ùnén ɓèn wee leéka le ù jùhú so wi po a Abarahaamu le? Wón húrun, á le Dónbeenì jì-cúa fèerowà mún húrunka, á ùnén ɓèn wee leéka le fo lée wée?»

⁵⁴ Ó o Yeesu bía: «Í lá wee dé ho cùkú ìten yi, se mu jùhú mía. Yia wee dé ho cùkú miì lé í Maá, yia mi le o lé mìn Dónbeenì. ⁵⁵ À mi jòn yí zū a. Ká ínén wón zū a. Í lá le í yí zū a, se í lé o sabín-fuáalo lè mi bìo sī. Èé ká í zū a, á wee bè o bióní yi. ⁵⁶ Mìn maá Abarahaamu hía wee leékaa le mí ì mi í ɓuénlò, ó o zámakaa mu bìo yi. Ó o ɓèn mòn í ɓuénlò, á sī wan mu bìo yi.» ⁵⁷ Á ɓa zúífùwa bía non wo yi: «Ùnén na lúluio máa yí ho ɓúará-jun làa píru á mòn o Abarahaamu wen?» ⁵⁸ Ó o Yeesu bía non ɓa yi: «Le í mi ho tuiá na mia: O Abarahaamu á à bío le mí ì te, à bún à ínén wi.»

⁵⁹ Á ɓa wáa sèekaa hā huua le mí ì lèeka làa wo á à búé. Ó o Yeesu sà mítén ló le *Dónbeenì zī-beenì lún yi lée wà.

O Yeesu weéra a nì na ton ká a lé o muui

9 Bìo ó o Yeesu lè mí nì-kenínia wee khií, á ɓa fò mìn làa nì búí na ton ká a lé o muui. ² Ó o nì-kenínia tùara a yi: «Nì-kàránlo, lée webio non ó o nì na kà ton ká a lé o muui? Lé orén kùrú bè-kora bìo yi lée, tàá lé ɓàn nùwā bè-kora bìo yi?» ³ Ó o Yeesu bía non ɓa yi: «Mu yínón orén bè-kora bìo yi, á mu mún yínón ɓàn nùwā bè-kora bìo yi. O nì mu ton ká a lé o muui, lée bèra a na à bìo le Dónbeenì dà a wé à ɓa nùpua ɓúénɓúén mi a yi. ⁴ Bìo mu khoomu wi hā làa na kà wán, á wa ko wa wé le Dónbeenì na tonkaa mi bè-wénia. Le tífírí hía wi, á nùpue máa dàñ máa wé bìo búí. ⁵ Bìo á í wi ho díjíjā yi hā làa na kà wán, á í ka lòn khoomu ho yi.» ⁶ Bìo ó o Yeesu bía hñ bióní so vó, ó o pùínia mí jinsānī, á khan lè le tīnī, á khiira là a muui yìo, ⁷ ò o bía non wo yi: «Lén vaa sɛɛ ù yahó le sùeení la-beenì na ɓa le Silowee yi.» (Ho Silowee mu kúará le «tonkaro».) Ó o muui wà vaá sɛɛra mí yahó, á bínia wee ɓuén, ò o wee mi. ⁸ Á bía làa wo kará ɓó mìn yi, làa bía lá wee wé mi a ká a wee fioka, á wáa wee tùaka mìn yi: «Yia kà so yínón o nì na lá wee wé kɛnī fioka le?» ⁹ Á ɓa búí le mu lé orén. ɓa búí ɓèn le mu yí bon, le o làa wo ɓonmín. Ó o nì le mu lé mínén. ¹⁰ Á ɓa tùara a yi: «Fo wó kaka wee mináa?» ¹¹ Ó o nì bía non ɓa yi: «O nì na ɓa le Yeesu, lé wón khan le tīnī lè mí jinsānī, á khiira lè í yìo, ò o le í lén vaa sɛɛ í yahó ho Silowee yi. Á í wà van bín vaá sɛɛra í yahó, á í wee mi.» ¹² Á ɓa tùara a yi le o nì mu wi wen, ó o le mí yí zū.

**8:48 Samarii nì: ɓa zúífùwa cón á ɓa Samariisa yí máa ce le Dónbeenì yahó. ɓa yí máa bè le Dónbeenì làndá yi. ɓa von o Yeesu lè le yèni mu hen á là làa wo.

Ba Farizîewa wee tùaka a muui yi là a waró bìo

¹³ Á ɓa bò là a nìi na lá lé o muui van-
nàa ɓa *Farizîewa cǝn. ¹⁴ Yaa bìo ó o
Yeesu khan le tǝnì lè mí jǝnsǝnì á wɛ́era
a nìi yìo, á wó ho *Sabaa zoñ. ¹⁵ Lé bún
nɔn á ɓa Farizîewa ɓɛn sǝ wee tùa o nìi
yi làa bìo wó wó ó o wee mináa. Á wón
bía nɔn ɓa yi: «O khiira le tǝ-sio lè ì yìo,
á ì sɛera ì yahó, á ì wǝa wee mi.» ¹⁶ Á
ɓa Farizîewa nùwǝ yɛn ɓúii wǝa bía: «O
nìi na wó bìo kà á Dónbeenì yí tonkaa,
lé bìo ó o yí bò ho Sabaa làndá yi, ò o
sǝ ho tonló.» Ba ɓúii bán ɓɛn wee bío:
«Bè-kora wéro so dà wee wé yéréké bìo
na wee zéení le Dónbeenì pànká na á yia
kà wó ɓàn sǝi le?» Á ɓarén jǝ-cúa bǝnía
wi mín júná yi. ¹⁷ Á ɓa bǝnía tùara a nìi
yi: «Lé mu yén ùnén ɓɛn wee leéka o nìi
mu dǝnì yi, bìo á lé orén wɛ́era ù yìo?»
Á wón bía: «O nìi mu lé le *Dónbeenì jǝ-
cúa fɛero.»

¹⁸ Bìo ó o nìi lá lé o muui, á yìo bǝnía
wee mi, á ɓa zúifùwa júnása yí tà yi.
¹⁹ Á ɓa von ɓàn nùwǝ wee tùa yi: «Yia
kà lé minén te mi za le? Lé orén á mi
le o ton ká a lé o muui le? Á mu wó kaka
ó o wee mináa?» ²⁰ Ó o nìi ɓàn nùwǝ bía:
«Lé warén te wa za, á ton ò o lé o muui.
²¹ Ká bìo wó wó ó o wee mináa á wa yí
zǝ, á yia wɛ́era a yìo á wa mún yí zǝ.
Mi tùa wo yi, o yìo tǝn, o dà wee bío mí
bìo mǝten.» ²² Ba bía kà sǝi lé bìo ɓa za-
na ɓa zúifùwa júnása. Bán wó le jǝi le
ká nùpue bía wéréwéré ɓa nùpua yahó
le o Yeesu lé *Yia le Dónbeenì mɔn léra,
á ɓànso ɓa à hɛ lè mí kàránló zǝi zoró.
²³ Lé bún nɔn á ɓàn nùwǝ bíaráa le ɓa
tùa orén mí ɓɛere yi, le o yìo tǝn.

²⁴ Á ɓa zúifùwa júnása bǝnía von o nìi
na lá lé o muui, á bía nɔn wo yi: «Loñ le
Dónbeenì yi à ù ɓɛntǝn mǝ ho tùúá. Warén
bán zǝ le o nìi mu lé o bè-kora wéro.»
²⁵ Ó o nìi bía nɔn ɓa yi: «O nìi mu lé o
bè-kora wéro lée, o yǝnɔn o bè-kora wéro

lée, bún á ìnén yí zǝ. Bìo dà-kénì lé bìo
á ì zǝ, ì lá lé o muui, ká bìo kà wán á ì wee
mi.» ²⁶ Á ɓa bía nɔn wo yi: «Lée webio ó o
wó làa fo. O wó kaka á wɛ́erarǝa ù yìo?»
²⁷ Ó o nìi bía nɔn ɓa yi: «Ì lá bía mu nɔn
mia, á mi yí jǝ lè ì cǝn. Á lée webio nɔn á
mi wi à ì bǝnì bíorǝa mu na mia? Minén
yǝá mún wǝa wi à mi wé o nì-kenínia
sǝ?» ²⁸ Á ɓa wee là a, à ɓa bía: «Ùnén
lé yia lé o nìi mu nì-kenínii kɛɛ. Warén
bán lé o *Mɔyiize nì-kenínia. ²⁹ Wa zǝ le
le Dónbeenì bía là a Mɔyiize. Ká yia kà
wón á wa yí zǝ léenfi.» ³⁰ Ó o nìi bía nɔn
ɓa yi: «Mu ɓɛntǝn lée bè-vǝnkanii. Mi yí
zǝ a léenfi, ɛɛ ká arén lé yia màhá wɛ́era
ì yìo. ³¹ Wa zǝ le le Dónbeenì yí mǝa jǝ
a bè-kora wéro fioró. Ká yia wee kǝnbi
le, á wee wé le sǝi bìo, wón lé yia á le
wee jǝ fioró. ³² Bìo ho dǝmǝná wi wi, á
wa dǝn yí jǝ ká nùpue na ton ká a lé o
muui ó o ɓúii wɛ́era yìo. ³³ O nìi na kà lá
yí ló le Dónbeenì cǝn, á bìo ó o wó kà ó o
lá mǝa dǝn mǝa wé.» ³⁴ Á ɓa bía nɔn wo
yi: «Ùnén na ton lè mu bè-kora mí jǝi yi
lé fo wee kàrán warén le?» Á ɓa nɔn wo
ó o ló, á hò a lè mí kàránló zǝi zoró.

Bìa lé ɓa muiiwǝ binbirí

³⁵ Bìo ó o Yeesu jǝ à ɓa hò a nìi lè mí
kàránló zǝi zoró, ó o wà vaá yú a, á bía
nɔn wo yi: «Fo dó ù sǝi o *Nùpue Za yi
le?» ³⁶ Ó o nìi bía: «Nì-kàránlo, zéení a
làa mi bèra a na á ì dǝn dé ì sǝi wo yi.»
³⁷ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo mɔn wo,
ìnén na wee bío làa fo lé orén.» ³⁸ Ó o nìi
wǝa bía: «Núhúso, ì dó ì sǝi foñ.» Ò o líí
ɓúrá a yahó. ³⁹ Ó o Yeesu wǝa bía: «Ìnén
ɓuara ho dǝmǝná yi le cítǝi bìo yi, bèra a
na à ɓa muiiwǝ à wé mi. Ká bìa wee mi, à
bán wé ɓa muiiwǝ.» ⁴⁰ Bìo ɓa *Farizîewa
nùwǝ yɛn ɓúii na wi bǝn jǝ há bíoní mu,
á ɓa bía nɔn o Yeesu yi: «Á lé warén mún
lé ùnén muiiwǝ le?» ⁴¹ Ó o Yeesu bía nɔn
ɓa yi: «Ká mi lá lé ɓa muiiwǝ binbirí, á
bè-kohó bìo lá mǝa mǝ mǝa léɛ mia. ɛɛ

ká bio mi le mi wee mi, lé bún non á mu bè-kohó bio wee mi leéráa mia.»

Le pi-loore wàhiire

10 O Yeesu bía non ba yi: «Le ĩ mì ho tũíá na mia: Yia yí máa zo le pi-loore yi lè le bàn zũapii, ká a wee zo le yi làa lòn-veere, wón bànso lée kǝnlo làa ni-wàahú. ² Yia wee zo lè ho zũapii, wón lè o pi-pa. ³ Yia wee pa le pi-loore yi wee hén le jii ò o zo. Á ba pia wee jí a cǝn. O wee ve mí pia lè ba yènnáa à léráa ho khũhũ. ⁴ Ká a von mí pia búenbúen ba ló, ò o dí ba yahó lén à ba bè món, lé bio ba zũ a tãmu. ⁵ Ká yia ba yí zũ wón ba máa bè món. Ba yàà à lùwí á à khèn làa wo, lé bio ba yí zũ a tãmu.»

⁶ O Yeesu wà dén wàhiire so non ba yi, ká bía ó o wà le non yi màhá yí zũna a bióni kúará.

O Yeesu ka lòn pi-pa tente

⁷ O Yeesu pá bĩnía bía: «Le ĩ mì ho tũíá na mia: ĩnén ka lòn pi-loore bàn zũapii. ⁸ Bía dú ĩ yahó búenbúen lée kǝnlowà làa ni-wàanna. Èé ká ĩ pia yí já ba cǝn. ⁹ ĩnén ka lòn zũapii. Yia zon làa ho, á wón ñ fen. Bànso dà wé è zo ká a lé mítén, á mún ñ yí mí bè-dĩnii. ¹⁰ O kǝnlo wón wee wé buen ho juaaló, lè ho búeró, lè ho yáaró bio yí mí dòn. Èé ká ĩnén wón fuara, bèra a na à ĩ pia yí le mukāni binbiri na bàn síi mia.

¹¹ «Ĩnén ka lòn pi-pa tente. O pi-pa tente wee tà dé mí mukāni na mí pia bio yi. ¹² Ká yia wee pa ba pia le wárfi bio yi, wón ká a mǝn o dakhínkhín ò o lùwí ká a día ba, à wón yí ba búii wiiika, à bía ká kénna. O wé lùwí lé bio ba pia bio yí sà a yi. O yínǝn pi-pa binbiri. ¹³ O wee sá le wárfi bio yi, ká ba pia bio yí ciran wo.

¹⁴ «Ĩnén ka lòn pi-pa tente. Bía bio sà miika ka lòn pia. ĩ zũ ba, á ba mún zũ mi, ¹⁵ làa bio ó o Maá zũnàa mi á ĩ mún zũnàa wón bio síi. ĩ wee dé ĩ mukāni na ĩ pia bio yi. ¹⁶ ĩ pia búii pá wi, á dĩn yí zon

le pi-loore na ká yi. Bán á ĩ mún ko à ĩ hè buennáa. Ba à jí ĩ tãmu, á ba à wé pi-boohú dà-kéní, làa pi-pa ni-kéní. ¹⁷ O Maá wa mi, lé bio á ĩ wee tà dé ĩ mukāni na, à bĩnii yíráa le. ¹⁸ Nùpue yí dà máa vĩnii ínén mukāni làa pánká. ĩnén lé yia wee tà dé le na ĩten. Le bàn naló pánká wi ĩ cǝn, á le bàn bĩnii yíró pánká mún wi ĩ cǝn. Bún lé bio á ĩ Maá non le jii le ĩ wé.»

¹⁹ Hǝn bióni so bio yi, á ba *zúifũwa ji-cúa tĩn wó mún júná yi. ²⁰ Ba tíahú, á ba cèrèè wee bío bio kà: «O cíná wi o yi, o wee khée. Mi yí jí a cǝn.» ²¹ Ba búii bèn wee bío: «Nùpue na á cíná wi yi yí dà máa bío hā bióni na ká bàn síi. Cíná so dà a weé muiiwà yìo le?»

Ba zúifũwa júnása pá a Yeesu bio

²² Mu wó le tènèni pàahú, ká ba *zúifũwa wee dí le *Dónbeenii zĩ-beenii ceéró sǝnú ho Zeruzaleemu yi, ²³ ó o Yeesu zoó wee varáka ho sǝnsá na ba le Salomǝn sǝnsá yi, le Dónbeenii zĩ-beenii lún yi. ²⁴ Á ba zúifũwa wǝa buéé kĩnía wo yi, à ba tũara a yi: «Fo màhá à día wen hā yilera yi á vaá dā ho pàahú yén coon? Hen ká fo lé *Yia le Dónbeenii mǝn lera, à ũ bío mu wéréwéré na wen.» ²⁵ Ó o Yeesu bía non ba yi: «Ĩ bía mu non mia, á mi yí tà mu. Hā wára na á ĩnén wee wé lè ĩ Maá pánká, lé hǝn wee zéeni ĩ léenii. ²⁶ Èé ká bio non á minén yí tǝráa mu, lé bio á mi yí máa mì dé bía bio sà miika jii. ²⁷ Bía bio sà miika wee jí ĩ cǝn làa bio ba pia wee jí-náa o pi-pa cǝn bio. ĩ zũ ba, á ba wee bè miika. ²⁸ ĩ wé è na le mukāni binbiri na máa vé ba yi. Ba bio máa yáa hũuu. O búii máa fé ba ĩ níi yi. ²⁹ O Maá na kǝrà-fáa ba miika, wón po mu búenbúen, ó o búii máa fé ba ĩ Maá níi yi máa yí. ³⁰ ĩnén lè ĩ Maá lée dà-kénii.»

³¹ Á ba zúifũwa tĩn khuiira hā huua le mí ĩ lèeka làa wo ò búe. ³² Ó o Yeesu wǝa bía non ba yi: «Ĩ wó mu bè-tentewà cèrèè lè ĩ Maá pánká á mi mǝn. Á lé mu

yén bìo yi á mi le mi ì lèekaráa mi lè hã huua á à búe?»³³ Á ɓa bía nɔn wo yi: «Mu yínɔ́ ù bè-tente búí na fo wó bìo yi á wa le wa à lèekaráa fo lè hã huua á à búe. Ká lé bìo fo wee là le Dónbeenì. Ûnén nùpue káamáa á le fo lé le Dónbeenì.»³⁴ Ó o Yeesu wáa bía: «Mu túara mi lándá vūahú yi kà sfi: «Ínén Dónbeenì bía le mi lé hã dofiina.»^{††} ³⁵ Á wa nɔ́n zū le bìo túara le Dónbeenì bióni vūahú yi á yí dà máa khíní yi. Wa mún zū le minén lándá yi á le Dónbeenì bía le ɓa nùpua na le nɔn mí bióní yi lé hã dofiina. ³⁶ Ká ínén wón ó o Maá Dónbeenì mɔn lera á ì bìo sà a yi á tonkaa ho dí mí pá yi. Á mi ì wé kaka à bíoráa le ínén wee là le Dónbeenì lé bìo á ì bía le ì lé le za? ³⁷ Hen ká ì yí máa wé bìo á ì Maá wee wé, à mi yí tà ì bìo. ³⁸ Ká ì wee wé mu, hàrí ká mi le mi máa tà ì bióní yi, à mi pá wáa tà bìo á ì wee wé yi, bèra a na à mi zūn kénkén le o Maá páanía làa mi, á ì páanía làa wo.»³⁹ Á ɓa tín le mí ì wii wo, ká a màhá porónna wà ò o día ɓa. ⁴⁰ O Yeesu bíníá khú lè ho Zurudén muhú mɔn, hen na ó o Zăn lá wee bátízé ɓa nùpua yi, á khíi kará bín. ⁴¹ Nùpua cèrèe ɓuara a cɔ́n. Ba wee bío: «O Zăn yí wó hàrí yéréké bìo dà-kéní na wee zéení le Dónbeenì pànká. Ká bìo ɓúenɓúen na ó o bía a nù mu dání yi ɓèntín lée tuiá.»⁴² Á ɓa nùpua cèrèe dó mí sīa o Yeesu yi bín.

O Lazaare húmú làa vèeró bìo

11 Nii búí na ɓa le Lazaare hía lò yí here. O Lazaare mu lè mín hínni nùwā jun, o Maate là a Mari, á wi ho Betanii lóhó yi. ² O Mari mu lé yia hía kúaa ho jiló na sāmú sī o Yeesu zení wán á bíníá sùukaa lè mí jún-vānī.^{‡‡} Lé wón ɓàn za Lazaare á lò yí here. ³ Ó o Lazaare mu ɓàn hínni mí nùwā jun tonkaa o

búí le o vaa bío bìo kà na a Yeesu yi: «Núhúso, mìn ɓónlò á lò yí here.» ⁴ Bìo ɓa vaá bía mu nɔn o Yeesu yi, ó o bía: «Mu vāmú mu yínɔ́ bìo na à wé o ò hí ì cén. Mu ù wé á le Dónbeenì yèni á à lé. Mu ù wé á le Dónbeenì Za cùkú á à mí.»

⁵ O Yeesu á wa a Maate là a Mari lè ɓàn yàró Lazaare. ⁶ Èe ká bìo ó o jà a Lazaare vāmú bìo, ó o bíníá wó hã wizooní jun hen na ó o wi yi. ⁷ Bún mɔn, ó o bía nɔn mí nì-keníníá yi: «Mí bíní le wa lén va ho *Zudee kǎhú.» ⁸ Ó o nì-keníníá bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlò, yínɔ́ bín á ɓa còoníá le mí ì lèeka fo lè hã huua á à búe le? À lé bín á ù pá wi à ù bíní va yi le?» ⁹ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Hã lèèrèwa píru jun lé hía wi le wizon-kùure yi, tǎá? Ká a nùpue wee varáka le wisoni yi, ò o máa húaa mítén, lé bìo á mu khoomu wi. ¹⁰ Èe ká a nùpue wee varáka ho tínàahú, ò o wé húaa mítén, lé bìo mu khoomu mía.» ¹¹ Bìo ó o Yeesu bía hɔ́n bióní so wó, ó o pá bíníá bía: «Wàn ɓónlò Lazaare dūma, ká ì màhá vaá sīnī a.» ¹² Ó o nì-keníníá bía: «Hen ká a dūma, se o vāmú díká wee dé, o ò wa.» ¹³ O Yeesu wi ò o bío le o Lazaare húrun. Ká a nì-keníníá bán wee leéka le lé mu dāmu binbirì ó o bía bìo. ¹⁴ Ó o Yeesu wáa bía mu wéréwéré nɔn ɓa yi: «O Lazaare húrun. ¹⁵ Bìo mu yí wó yí yú mi bín á ì wee zāmaka minén bìo yi, lé bìo á lé bín á à na á mi ì wíoka à dérāa mi sīa mi. Mi wáa wa lén va hen na ó o Lazaare mu wi yi.» ¹⁶ Ó o Toma na ɓa wee ve làa Hénbéní á wáa bía nɔn ɓa nì-keníníá na ká yi: «Mí mún wa lén va, à vaa páaní hí làa wo.»

¹⁷ Bìo ó o Yeesu wà vaá zo ho Betanii lóhó yi, ó o jà à ɓa le o Lazaare nùuna á yí hã wizooní bìo náa. ¹⁸ Ho Betanii lè ho Zeruzalæemu yí nà yi mín yi. Mu máa yí kilomæterewa bìo tín sese, ¹⁹ á ɓa *zúifūwa cèrèe ló ho Zeruzalæemu yi

^{††}10:34 Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 82.6

^{‡‡}11:2 Mi loń Zăn vūahú 12.3

buara a Maate là á Mari cǎn, á wà buée tɛɛní fàn yàró yúmú. ²⁰ Bìo ó o Maate já à ɓa le o Yeesu bò o buen, ó o ló lée sǎ a yahó, ò o Mari wón kará le zīi yi. ²¹ Bìo ó o lée yú a, ó o bía nɔn wo yi: «Núhúso, fo nɔnzòn lá wi hen, se wàn yàró yí húrun. ²² Èe ká ĩ zū le hā laà na kà wán pá, á bìo búenbúen na fo ò fio le Dónbeenì cǎn, á le è wé.» ²³ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Mín yàró á à vèe.» ²⁴ Ó o Maate bía: «Ĩ zū le ká le Dónbeenì wee vèení ɓa nì-hía ho díímǎ vé nɔnzòn, ó o ò vèe.» ²⁵ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Ĩnén lé yia wee vèení ɓa nì-hía á wee na le mukāni binbirì. Yia dó mí sīi miì, ó o mukāni á à keñ, hàrì à ɓanso hí. ²⁶ Á nùpue lée nùpue na dó mí sīi miì á yú le mukāni binbirì, wón mǎa hí mǎa cén. Maate, fo tà bún le?» ²⁷ Ó o Maate bía: «Ũuu Núhúso, ĩ tà le fo lé *Yia le Dónbeenì mɔn lera, le Dónbeenì Za na ko ò o buen ho díímǎ yi.»

²⁸ Bìo ó o Maate bía bún vó, ó o wà buée von mín hínló wee hūmɔnkaráa: «O nì-kàránlo lée wi hen. O le ũ buen.» ²⁹ Bìo ó o Mari já bìo bía, ó o dɛɛnía hínɔn bánbáa mà a Yeesu. ³⁰ Mu pàahú ò o Yeesu lá ñin yí buée zon ho lóhó yi. O wi hen na ó o Maate lée sǎ a yahó yi. ³¹ Bìo ɓa zúífùwa na lá wi le zīi yi làa Mari, á wee hīi o sīi mɔn wo ò o hínɔn bánbáa ló, á ɓa bò a mɔn. Ba wee leéka le o bò ò lé le búure wán á lée wá. ³² Bìo ó o Mari vaá dɔn hen na ó o Yeesu wi yi, ó o líi búrá a yahó, ò o bía nɔn wo yi: «Núhúso, fo nɔnzòn lá wi hen, se wàn yàró yí húrun.» ³³ Ká a Yeesu mɔn ò o wee wá, á ɓa nùpua na bò làa wo mín wee wá, á mu vǎ a yi làa sòobée, ó o sò mí yahó. ³⁴ Ó o tùara ɓa yi: «Lé wen á mi nùuna a yi?» Á ɓa bía nɔn wo yi: «Núhúso, buen buée loñ.» ³⁵ Ó o Yeesu yèn-caa wee lé. ³⁶ Á ɓa zúífùwa na wi bún á wee bío: «Mi loñ bìo ó o lá wa làa wo.»

³⁷ Ká ɓa nùwā yɛn búii bán bèn wee bío: «Orén na wɛéra a muui yìo, á so mún lá yí dà mǎa hè o Lazaare hómú le?»

³⁸ Bìo ɓa wee va hen na le búure wi yi, ó o Yeesu á mu wíokaa vǎ yi làa sòobée. Le búure mu lée ɓó-leehó búii kǎhú, á pii pon lè le hue-beeni. ³⁹ Ó o Yeesu bía: «Mi bíini le huee lén bín.» Ó o Maate na lé yia húrun fàn hínló, á bía nɔn o Yeesu yi: «O sǎmu á à wé, lé bìo ó o wi le búure yi yú hǎ wizooní bìo náa.» ⁴⁰ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Ĩ so yí bía yí nɔn fòh le ká fo dó ũ sīi miì, á fo ò mi le Dónbeenì cùkú beeni le?» ⁴¹ Á ɓa wǎa bíiniá le huee lera. Ó o Yeesu yòó dá mí yahó ho wáayi, ò o bía: «Ĩ Maá, ĩ wee dé ũ bǎrákà, lé bìo fo tà já ĩ fioró. ⁴² ĩ zū le fo wee jí ĩ cǎn féeɛ, èe ká ĩ wee bío làa fo bìo kà wán ɓa nùpua na kínía miì kà bìo yi, bèra a na ɓa tà le lé ũnén tonkaa mi bìo bon.» ⁴³ Bìo ó o Yeesu bía hǎn bíoní so vó, ó o bía pǎn-pǎn: «Lazaare, buée lé.» ⁴⁴ Ó o Lazaare na lá húrun buée ló, ká a zení là a níní bá lè hǎ nín-kéníwà, á yahó pon yi. Ó o Yeesu bía: «Mi fee wo, à díá le o lén.»

Ba zúífùwa púnása le mí i na a Yeesu ɓa à búe

(Matiye 26.1-5; Maaki
14.1-2; Luki 22.1-2)

⁴⁵ Bìo ɓa *zúífùwa na buara a Mari cǎn mɔn bìo ó o Yeesu wó, á ɓa cɛɛɛ dó mí sǎ wo yi. ⁴⁶ Ká ɓa tíahú á ɓa nùwā yɛn búii wà vaá yú ɓa *Farizíewa, á lá bìo ó o Yeesu wó á fɛera nɔn ɓa yi. ⁴⁷ Á ɓa Farizíewa lè le *Dónbeenì yankarowà púnása á von mí ninzàwa *làndá tuiá fɛerowà na ká à ɓa kúaa mín wán, á bía nɔn mín yi: «Wa bɛntín ko à wa wé bìo búii. O nìi mu sòobáa wee wé mu yéréké bìowa dàkhíina. ⁴⁸ Ká wa díá ó o wee wé mu, á ɓa nùpua búenbúen hía yèrè-má à dé mí sǎ wo yi. Á ho Oroomusa núnása á à híní ñ fi wa *Dónbeenì zī-beeni,

á à búe wa nìpomu jùhú. ⁴⁹ Á ɓa nì-kéní na ɓa le Kayiifu, yia lé le Dónbeenì yankarowà jùhúso beenì le lúlúure mu yi, á bía nɔn ɓa yi: «Mi yí zū bio búí mu yi. ⁵⁰ Mi so yí zū le warén cǝn á mu sũaaní ò o nùpue nì-kéní hí wa nìpomu búenbúen bio yi à mu bè yi fennáa le?» ⁵¹ O Kayiifu mu yí bía hā bioní mu miten. Ká bio ó o lé le Dónbeenì yankarowà jùhúso beenì le lúlúure mu yi, lé bún nɔn ó o wee fɛɛ le Dónbeenì jì-cúa kà sɪ, le o Yeesu ko ò o hí mín nìpomu bio yi. ⁵² Mu yínɔn bán mí dòn bio yi. O mún ko ò o hí, à le Dónbeenì zàwa búenbúen na saawaa wi ho díímjǎ búenbúen yi, ò o vá kúee mín wán, à wé le mu nìpomu dà-kéní.

⁵³ Lé bún bio yi, á ɓa zúífùwa júnása bía tò mu wán mu zòh le mí ì na a Yeesu ɓa à búe. ⁵⁴ Á lé bún nɔn ó o Yeesu wáa yí máa hée ɓa zúífùwa tíahú à ɓa mi, ò o wà van ho lóhó búí na ɓa le Efarayiimu, hia bó le dùure yi, á vaá kará bún le mí nì-kenínia.

⁵⁵ Hen ká ɓa zúífùwa sánú na ɓa le Paaki wà buée dǎ, à ɓa cèrɛɛ léka à fɛn va ho Zeruzalɛmu, á vaa ceé miten à dàñ díráa ho sánú mu. ⁵⁶ Ba nùpua wee cà a Yeesu, á wee tùaka mín yi le Dónbeenì zì-beenì lún yi le o Yeesu mu á à yí ì buen ho sánú dííní lée, tàà o máa buen. ⁵⁷ Mu ù wé à le *Dónbeenì yankarowà júnása le ɓa *Farizíewa á nɔn le jii le ká yia zū hen na ó o Yeesu wi yi, à ɓanso buee bío mu, à mí wii wo.

O Mari kúaa ho jiló na sǎmu sǐ o Yeesu zení wán

(Matiye 26.6-13; Maaki 14.3-9)

12 Bio á ho *Paaki sánú díró ká hā wizooní bio hɛ̀zìn, ó o Yeesu buara ho Betanii lóhó, hen na ó o Lazaare wee lé yi, yia ó o vèenía. ² Ba wee dí ho sánú o Yeesu bio yi bún, ó o

Maate wee na ho dínló ɓa nùpua yi. Bía là a Yeesu páanía kará ho dínló jùhú yi ó o Lazaare wi tíahú.

³ Ó o Mari buan ho jiló na sǎmu sǐ á yàwá here liitere sankà màní, hia wó le mu bio búí na ɓa le náàrè mí jii yi, á buée kúaa o Yeesu zení wán, á bínía sùukaa le mí jún-vānǐ. Á ho jiló sǎmu hínɔn sù le zii mu búenbúen. ⁴ Ó o Yeesu nì-kenínia nì-kéní na ɓa le Zudaa Isikariote, yia á à dé wo ò na, á wáa bía: ⁵ «Lée webio nɔn ɓa yí yèèraráa ho jiló mu le wén-hāani khiǎ-tín, á yí nɔn ɓa nì-khenia yi?» ⁶ O Zudaa bía bún yínɔn bio ɓa nì-khenia bio here wo yi, ká lé bio ó o lé o kònló. Ba bunbua-wárí na wi o cǝn ó o wee lén dí. ⁷ Ká a Yeesu màhá bía: «O háa mu á ũ día. Ho jiló mu ó o lá bàrà pan le ì sǎnía wíokaró hā nùuló bio yi. ⁸ Ba nì-khenia á à keñ làa mia fɛɛɛ, ká ínén wón máa keñ làa mia fɛɛɛ.»

⁹ Ba minka *zúífùwa jǎ le o Yeesu wi ho Betanii yi, á ɓa wà van bún. Mu yínɔn o Yeesu bio yi mí dòn ɓa vannáa, ɓa mún wi ɓa vaa mi a Lazaare na ó o Yeesu vèenía. ¹⁰ Á le *Dónbeenì yankarowà júnása mún wǎanía tò le mí ì na a Lazaare ɓa à búe ¹¹ lé bio á mu lé o Lazaare mu vèeró bio yi á ɓa zúífùwa cèrɛɛ wee yèrè-má dé mí sía o Yeesu yi.

O Yeesu zoró ho Zeruzalɛmu lóhó yi bio

(Matiye 21.1-11; Maaki 11.1-11; Luki 19.28-40)

¹² Mu tá na lée tǝn, á ɓa minka zǎamáa na buara ho sánú díró bio yi, á jǎ le o Yeesu wà buée zo ho Zeruzalɛmu, ¹³ á ɓa kóh hā yùkúio vǝnna na ɓa lée dérǎa ho cùkú wo yi buan, à ɓa wà lée sǎ a yahó. Ba wee bío bio kà pǝnpǝn: «Le ho cùkú à bio sǐ le Dónbeenì yi. Le o Jùhúso Dónbeenì wé mu bè-tentewà làa yia bò o buen o yèni yi, o *Isirayɛɛle bɛɛ.» ¹⁴ O

[¶]11:48 Ho pàahú mu yi, ká ho Oroomusa pànká wi ɓa zúífùwa wán.

Yeesu yòora a sùnpè-bòohú búí, làa bìo le Dónbeenì bióni vūahú bíaráa mu kà síi:

¹⁵ «*Sion lóhó nìpomu, yí zón dèe.

Loí, lé ũ bée bò o buen,

o yòora a sùnpè-bòohú.»

¹⁶ Pàahú na mu wee wé yi, ó o Yeesu nì-kenínia yí zūna mu kúará. Ká pàahú na le Dónbeenì léra a Yeesu yèni yi, á ba hácírí màhá fuara bìo le Dónbeenì bióni vūahú bíá a dǎnì yi wán. Á bìo ho vūahú mu bíá, lé bún ó o bìo wóráa.

¹⁷ Bia nònzoñ páanía wi là a Yeesu pàahú na ó o von o Lazaare á wón vèera ló le búure yi, bán búenbúen wee mì bìo ba mɔn tuiá. ¹⁸ Bìo mún nɔn ba minka za-
amáa lée sánáa o yahó, lé bìo mu yéréké bìo na wee zéení le o ló le Dónbeenì cǔn tuiá na mà á ba já. ¹⁹ Á ba *Fariz-
iēwa wáa wee bío mín yi: «Mí yí mɔn mu le, mí yí dà dèe búí máa wé. Ba nùpua búenbúen wee yèrèma bè o yi.»

O Yeesu wee bío mí húmú bìo

²⁰ Bia wà buée òuaanì le Dónbeenì ho Zeruzaleemu yi ho sánú díró pàahú á bia yínɔ́ *zúífúwa búí wi tíahú. ²¹ Ba vá buée óó a Filiipu na wee lé ho Kalilee kǔhú lóhó na ba le Betesayidaa yi, á bíá nɔn wo yi: «Wa wi à wa mí a Yeesu wán.» ²² Ó o Filiipu wáa bíá mu là a Àndere, á ba mí nùwǎ jun wà vaá bíá mu là a Yeesu. ²³ Ó o Yeesu bíá nɔn ba yi: «Hia kà lé ho pàahú na le Dónbeenì á à lén o *Nùpue Za yèni yi. ²⁴ Le í mì ho tuiá na mia: Ká ho dínló beere á yí dù, á mukānì yí hà á bìo ká yí soora, á le è òò kà. Ká le mukānì hà, á bìo ká soora, á le è ha há bia na boo. ²⁵ Yia henía mí mukānì bìo, wón á à víinì le. Ká yia yí máa càtí mí mukānì bìo húuu ho díimíná na kà yi, wón á à yí le mukānì binbirì na máa vé. ²⁶ Yia wi ò o sá na miì, à wón bè miì. Á hen na á í wi yi, á í ton-sá mún ñ keñ yi. Yia wee sá na miì, wón á í Maá á à dé ho

cùkú yi. ²⁷ Bìo kà wán, á í hácírí yáara. Lé mu yén á í ò bío? Í bìo le í Maá kànì mí le lònbee na à yí mì há làa na kà wán lée? Èe ká lé bún bìo yi á í jɔn buararáa. ²⁸ Í Maá, zéení ũ cùkú le ba nùpua mi.» Á tǎmu búí sǎ já ho wáyí á bíá: «Í zéení í cùkú, á í pá à wíoka à zéení ho.» ²⁹ Ká ba zǎamáa na òò bíi já mu, á ba le lée viohó và. Ba búí òò le lée tonkaro na ló ho wáyí bíá làa wo.

³⁰ Ó o Yeesu bííia bíá: «Mu yínɔ́ ínén bìo yi á mu tǎmu sǎ pánáa. Mu lé minén bìo yi. ³¹ Bìo kà wán lé ho díimíná na kà nùpua cǔtíró pàahú. Lé bìo kà wán á le Dónbeenì lùwáráa ho díimíná na kà jùhúso. ³² Ká ínén ba khíi can le búeenì wán hóonía yòò fǎrá, á í wé á ba nùpua búenbúen á à buen í cǔn.» ³³ O bíá kà síi á zéeníanáa bìo ó o ò híráa síi. ³⁴ Á ba zǎamáa bíá nɔn wo yi: «Wa zū le le Dónbeenì làndá vūahú yi á mu bíá le *Yia le Dónbeenì mɔn léra ko ò o keñ bíi fée, á ũ wó kaka wee bíoráa le o *Nùpue Za ba ko ba ca le búeenì wán hóoní yòò fǎrá? Á wón Nùpue Za so òò lé o yén?» ³⁵ Ó o Yeesu bíá mǐten bìo nɔn ba yi: «Mí yú mu khoomu, ká ho pàahú na mu ù wé á yí túee. Á bìo mí yú mu khoomu, á mí wáa wé varáka mu yi, à le tǐbíri hía yí yòoka mí wán. Mu bon, yia wee varáka le tǐbíri yi á yí máa mí bìo wi o yahó. ³⁶ Mí tà dé mí sia yia lé mu khoomu yi, pàahú na mí yú mu yi, à mí wé mu khoomu nùpua.»

Bìo ó o Yeesu bíá hǔn bíoní so wó, ó o khèra vaá sà mǐten ba yi.

Ba zúífúwa cèrèè pá pá a Yeesu bìo

³⁷ Bìo ó o wó mu yéréké biowa cèrèè na wee zéení le o ló le Dónbeenì cǔn ba mɔn mí cúee, ká ba pá yí dó mí sǎ wo yi. ³⁸ Mu wó ò o *Ezayii jì-cúa na ó o fèera, à jii sí. O bíá: «Núhúso, lé o yén yàá dó mí sǎ le bín-
tente na wa wee bué yi?

Á lé o yén ó o Núhúso zéenía lè mí pànká?»^{§§}

³⁹ Bìo m̀n ɓa yí dà máa tàráa mu yi, lé bìo ó o Ezayii mu pá bíníá bía:

⁴⁰ «Le Dónbeenì wó á ɓa ka lòn muiiwà, bèra a na à ɓa wé yí mi.

Le wó á ɓa yiwa tunka

bèra a na à ɓa wé yí dàñ zūn bìo á le wee wé.

Le wó kà sīi bèra a na

à ɓa yí dàñ yèrèmá ɓuen le c̀n à le weé ɓa.»*

⁴¹ O Ezayii bía h́n b́oní so lé bìo ó o m̀n ho c̀kú na le Dónbeenì á à dé o Yeesu yi, ó o bía a bìo yi. ⁴² Èe ká ɓa *zúifùwa ya-díwá mí beere tíahú, á ɓa c̀rèe j̀n pá dó mí sīa o Yeesu yi. Ká ɓa màhá yí máa tà bío mu wéréwéré, lé ɓa *Fariz-íewa bìo yi, à bán yí h́e ɓa lè ɓa zúifùwa kàránlò zīi zoró. ⁴³ Ba wa le yèni càrò ɓa nùpua c̀n á po le yèni càrò le Dónbeenì c̀n.

Yia yí máa tà a Yeesu b́oní bìo, wón j́hú á à sí

⁴⁴ O Yeesu bía bìo kà p̀n p̀n: «Yia dó mí sīi mi, se yínó ìnén ì dòn á ɓànsò dó mí sīi yi. ɓànsò dó mí sīi yia tonkaa mi yi. ⁴⁵ Yia m̀n mi, se lé yia tonkaa mi á ɓànsò mún m̀n. ⁴⁶ Ìnén ka lòn khoomu á ɓuara ho díjíńá yi, bèra a na ká nùpue lée nùpue na dó mí sīi mi, à ɓànsò yí keñ le t́bírí yi. ⁴⁷ Ká a ɓúí j́á ì b́oní ò o yí bò h́a yi, á mu máa wé ìnén lé yia á à sīnì ɓànsò j́hú. Mu bon, ìnén yí wà ɓueé sīnì ho díjíńá nùpua j́n, ká ì wà ɓueé fení ɓa. ⁴⁸ Yia pá ì bìo, á yí máa tà ì b́oní yi, wón j́hú á à sí. H́a b́oní na á ì bía lé h́n á à sīnì ɓànsò j́hú ho díjíńá vé ǹnzòh. ⁴⁹ Lé bìo á ì yí bía lè ì pànká. Ká a Maá na tonkaa mi, wón ḿten lé yia ǹn le jii mi, á zéenía bìo á ì bío bin-birì lè ɓa nùpua. ⁵⁰ Á ì mún zū le bìo ó o

wee na le jii à ì hení na ɓa nùpua yi, bún wee na le mukānì binbirì na máa vé. H́a b́oní na á ì wee bío lé h́a ó o Maá ǹn le jii le ì bío.»

O Yeesu seera mí nì-kenínia zení

13 Sáni ho *Paaki sánú díró ɓúaká, á bìo ó o Yeesu zūna le mí léró ho díjíńá yi à va mín Maá c̀n pàhú d̀n, á bía bìo sà yi na wi ho díjíńá yi ó o wa, ó o wíokaa zéenía le bìo mí wa làa ba ɓàn sīi mía.

² O Yeesu lè mí nì-kenínia lan wee dí ho zīihú jii. À bún, ò o *Satāni wó ó o Yeesu dénaló bìo wi o Zudaa na lé o Sim̀n Isikariote za sīi yi vó. ³ O Yeesu zū le o Maá dó mu bìo búenb́uen mí níi yi. Ó o mún zū le mí ló le Dónbeenì c̀n, á b́nía wà à va le c̀n. ⁴ Ó o wáa líf h́n ho dínló j́hú yi, á tera mí báká beenì, ò o lá le nín-kéní can lè mí kuio. ⁵ Ò o kúaa mu jummu le d̀e ɓúí yi, ò o wee seé mí nì-kenínia zení, à b́nì sùuka lè le nín-kéní na ó o can lè mí kuio.

⁶ Bìo o ɓueé d̀n o Sim̀n Piere, á wón bía ǹn wo yi: «Núhúso, lé ùnén wi à ù seé ìnén zení le?» ⁷ Ó o Yeesu bía ǹn wo yi: «Bìo á ìnén wee wé bìo kà wán á ùnén yí zū kúará. Èe ká fo khíi zūn mu làa m̀n.» ⁸ Ó o Piere bía: «Bùeé, ùnén máa seé ì zení h́úu.» Ó o Yeesu bía ǹn wo yi: «Ká ì yí seera ù zení, á ùnén làa mi máa páanì bìo ɓúí yi.» ⁹ Ó o Sim̀n Piere wáa bía: «Núhúso, ká mu ka kà, à ù yí seé ì zení mí dòn, ká ù seé ì níní lè ì j́hú.» ¹⁰ Ó o Yeesu bía ǹn wo yi: «Yia súaa, wón bìo búenb́uen wee ce. O h́a le mí ì seé bìo, se mu lé o zení. Mínén bán wee ce, èe ká mu yínó mi búenb́uen.» ¹¹ O Yeesu zū yia á à dé o ò na, lé bún te bìo ó o le ɓa búenb́uen yí máa ce.

¹² Bìo ó o seera ɓa zení vó, ó o lá mí báká beenì źá ò o b́nía líf kará ho d́n-

§§12:38 Mi loñ Ezayii vūahú 53.1

*12:40 Mi loñ Ezayii vūahú 6.10

ló júhú yi, ò o wáa wee bío lè mí nì-kenínia: «Mi so zū bìo á ĩ wó kà kúará le? ¹³ Mi wee ve mi làa nì-kàránlo, làa Núhúso, á mi tũíá sǐ, ĩ lè o nì-kàránlo á lè o Núhúso. ¹⁴ Ká ĩnén hía sɛɛra minén zení, se minén mún ko mi wé sɛɛ mín zení. ¹⁵ ĩ wó mu zééní làa mia, bèra a na, à minén mún wé wé mu làa mín, làa bìo á ĩ wóràa mu làa mia. ¹⁶ Le ĩ mì ho tũíá na mia: Ton-sá na po mí júhúso wón mía. Ó o tonkaro na po yia tonkaa wo, wón mún mía. ¹⁷ Bìo mi zū bún, ká mi wee wé mu, se mi júná sǐ.»

**O Yeesu le mí nì-kenínia
nì-kéní á à dé mí ì na**

(Matiye 26.20-25; Maaki
14.17-21; Luki 22.21-23)

¹⁸ O Yeesu bía: «Mu yínón mi búenbúen á ĩ wee bío bìo. ĩnén lé yia zū bìo á ĩ hueekaa. Èɛ ká bìo túara le Dónbeenì bionì vūahú yi ko mu wé à jii sí. Mu túara ká sǐi: «Yia làa mi páníá dú ĩ dǐnló á bǐnía wee fi làa mi.»[†] ¹⁹ ĩ wee bío mu na mia bìo ká wán ká mu bìo mu dǐn yí dǔn, bèra a na ká mu khíi dǔn, à mì tà le ĩnén lé yia wi fɛɛɛ. ²⁰ Le ĩ mì ho tũíá na mia: Nùpue na khíi buan ĩ tonkaro sese, se lé ĩnén á bànso buan sese. Á yia buan mi sese, se lé yia tonkaa mi á bànso buan sese.»

²¹ Bìo ó o Yeesu bía hǐn bioní so vó, ó o hácíri wíokaa yáara, ó o wáa bía wéréwéré: «Le ĩ mì ho tũíá na mia: Minén nì-kéní lé yia á à dé mí ì na.» ²² Á ɓa nì-kenínia wee lońka mín yi. Ba yí zū yia ó o wee bío bìo. ²³ Mu wee wé, ò o Yeesu nì-kenínia nì-kéní, yia ó o wa, á kará bó a yi. ²⁴ Ó o Simón Piere bía làa wón lè mí ní le o tũa o Yeesu yi le lé o yén ó o wee bío bìo. ²⁵ Ó o nì-keníni mu búera van là a Yeesu cǔn, á tũara a yi: «Núhúso, lé o yén fo wee bío bìo?» ²⁶ Ó o Yeesu bía: «Ĭ zoó cǐ ho búurú, ká yia á ĩ nɔn

ho yi, se wón lé orén.» Ó o Yeesu wáa lá ho búurú zoó cà á nɔn o Zudaa na lé o Simón Isikariote za yi. ²⁷ O Zudaa féení lè ho búurú, ó o Satāni dɛɛnía zon wo. Ó o Yeesu bía nɔn o Zudaa yi: «Bìo fo le fo ò wé, à ũ wé fúa.» ²⁸ Á ɓa nì-kenínia na ká tǐahú á nì-kéní woon yí zū bìo nɔn ó o Yeesu bíaràa làa wo ká sǐi. ²⁹ Bìo ó o Zudaa ɓa ɓunɓua-wárfi wi cǔn, á ɓa ɓúí wee leéka le o Yeesu wi ò o bío le o vaa yà bìo ɓa màkóo wi yi ho sánú bìo yi. Tàá ká a Yeesu wi ò o Zudaa mu na bìo ɓúí ɓa nì-khenia yi. ³⁰ Bìo ó o Zudaa wáa fó ho búurú ká sǐi, ò o dɛɛnía hǐnɔn yòó ló. Mu wee wé à ho tá hǔn.

**O Yeesu bín-finle ɓúí
na ó o bía bìo henía**

³¹ O Zudaa léró mǔndén, ó o Yeesu bía: «Hǎ làa na ká wán, ó o *Nùpue Za cùkú wee mi, ó o Nùpue Za mún wee zéení le Dónbeenì cùkú. ³² [Ká a Nùpue Za wee zéení le Dónbeenì cùkú] á le mún ñ wé ó o Nùpue Za cùkú mún ñ mi, á le è wé mu hen làa cǐnù. ³³ ĩ nì-kenínia na á ĩ wa làa sòobɛɛ, ho pǎahú na á ĩ ñ wé làa mia á yí túee. Mi khíi wé è cà mi. Èɛ ká bìo á ĩ bía nɔn ɓa *zúífúwa yi, lé bún ɓàn sǐi á ĩ mún ñ bío á à na minén yi: Mi yí dà máa va hen na á ĩ wee va yi. ³⁴ ĩ ñ bío bín-finle ɓúí á à hení ñ na mia: Mi wé wań mín. Mi ko mi wé wań mín, làa bìo á ĩ waràa mia bìo sǐi. ³⁵ Ká mi wa mín, á ɓa nùpua búenbúen màhá à zǔn le mi lé ĩ nì-kenínia.»

³⁶ Ó o Simón Piere tũara a yi: «Núhúso, lé wen á fo ò va yi?» Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Hǎ làa na ká wán, á fo yí dà máa bè làa mi máa va hen na á ĩ wee va yi. Ká fo màhá khíi bè làa mi làa mǔndén.» ³⁷ Ó o Simón Piere bía nɔn wo yi: «Núhúso, léee webio nɔn á ĩ yí dà máa bè làa fo hǎ làa na ká wán? Ĭ tà à ĩ ñ dé ĩ mukāni na ũ bìo yi.» ³⁸ Ó o Yeesu bía:

[†]13:18 Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 41.10

«Fo ò tà á à dé ũ mukānì ì na ìnén bìo yi kénkén le? Le ì mì ho tuiá na foñ: Sǎnì o kò-bée wá, ká fo bía le fo yí zū mi hā cúa-tĩn.»

O Yeesu lé yia lé ho wōhú

14 O Yeesu bía nɔn mí nì-kenínia yi: «Mi yí yáa mi yilera. Mi dé mi sia le Dónbeenì yi, à mún dé mi sia mi. ² Wàn Maá zii á hā keenínía lù cèrèe wi yi. Ká mu lá yí bon, se ì lá yí bía le ì vaá wókà lùe á à ká làa mia. ³ Ká le lùe vaá wókàa vó, á ì bíní òueé fé mia, à mi vaa pání keení làa mi hen na á ì ì keñ yi. ⁴ Mi zū ho wōhú na wee va hen na á ì wà à va yi.»

⁵ Ó o Toma bía nɔn wo yi: «Núhúso, bìo wa yí zū ù vɛɛnfi, á wa à zūn ho wōhú kaka?» ⁶ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Ìnén lé yia lé ho wōhú, á lé ho tuiá poni òanso, lé ìnén le mukānì binbirì wee lé cǔn. Nùpue yí dà máa va a Maá cǔn ká òanso yí ló ì wán. ⁷ Ká mi lá zū mi, ó o Maá á mi mún ò zūn. Hā làa na kà wán, ó o Maá mi zū, á mɔn wo.» ⁸ Ó o Filipu bía nɔn o Yeesu yi: «Núhúso, zéení a Maá làa wen, á bún wáa à yí wen.» ⁹ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Éee! Filiipu, ìnén wi làa mia míana, à ù pá yí zū mi le? Yia mɔn mi, se òanso mɔn o Maá. Á fo tĩn le ì zéení a Maá làa fo le we? ¹⁰ Á le fo yí tà le ìnén páanía là a Maá ó o Maá páanía làa mi lon? Hā bioní na á ì wee bío na mia á ìnén yí te. Hā bioní mu wee lé o Maá na wi làa mi cǔn. Lé orén wee wé bìo ó o sīi vá yi. ¹¹ Mi tà bìo á ì bía nɔn mia yi le ìnén páanía là a Maá ó o Maá páanía làa mi. Ká bún mía à mi pá wáa tà mu bè-wénia na á ì wó á mi mɔn bìo yi. ¹² Le ì mì ho tuiá na mia: Yia dó mí sīi mi, á òanso ò wé hā wára na á ì wee wé bàn sīi. O yàa à wé hā po hǔn, lé bìo á ì wee va a Maá cǔn. ¹³ Á bìo búenbúen na mi wé è fio ì yèni yi á ì ì wé, bèra a na ò o Maá yèni lé ìnén na lé o Za pánkà yi.

¹⁴ Ká mi wé flora bìo búí ì yèni yi, á ì ì wé mu.»

O Séenflo veere naló bìo

¹⁵ «Ká mi wa mi, á mi wé è bè bìo á ì henía nɔn mia yi. ¹⁶ Á ìnén á à fio o Maá yi, ó o na a Séenflo veere mia, ò o wé keñ làa mia féee. ¹⁷ O Séenflo mu lé le Dónbeenì Hácírí tuiá poni òanso, dén na á ho dí mí náa yí dà máa yí, lé bìo á ìa yí máa mi le, á yí zū le. Minén bán zū le, lé bìo le wi làa mia, á khíi keñ mia.

¹⁸ «Ì máa díá á mi máa wé lòn híiminí, ì ì bíní ì buen mi cǔn. ¹⁹ Hen làa cínú ká ho dí mí náa máa mi mi, ká minén bán ò mi mi, lé bìo á le mukānì binbirì wi mi á minén le mukānì binbirì mún ò wé yi. ²⁰ Ká mu pàahú khíi dǔn, á mi ì zūn le ìnén páanía lè ì Maá, á minén páanía làa mi, á ìnén páanía làa mia. ²¹ Yia wee pa ì bioní na á ì bò henía bìo, á wee bè hā yi, wón lé yia wa mi. Ì Maá á à wañ yia wa mi, á ìnén mún ò wañ òanso, á wé è zéení ìten làa wo.»

²² Ó o Zudaa, yia wi mí dòn làa Zudaa Isikariote, bía nɔn wo yi: «Fo ò wé kaka à zéení ùten làa wen ká fo máa zéení ùten lè ho dí mí náa?» ²³ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Yia wa mi, wón wee bè bìo á ì wee bío yi. Ì Maá á à wañ òanso, á ì Maá làa mi á à buen òanso cǔn, á òueé keñ làa wo. ²⁴ Yia yí wa mi, wón yí máa bè ì bioní yi. Hā bioní na á ì wee bío kà yí ló ìnén ì beere yi. Mu lé ì Maá na tonkaa mi á hā ló yi.

²⁵ «Ì bía bìo kà nɔn mia ho pàahú na á ì wi làa mia. ²⁶ Èe ká a Séenflo na lé le Dónbeenì Hácírí, dìo ó o Maá Dónbeenì á à tonka ì yèni yi, dén wé è keñ mia lè mu bìo búenbúen, á à bíní ì leéka mia lè mu biowa búenbúen na á ì bía nɔn mia.

²⁷ «Ì wee lén, ká ì màhá a na ho héerà mia. Ì héerà lé hía á ì wee na mia. Ho wi mí dòn lè ho dí mí náa héerà. Mi yí le mi yilera yáa. Mi yí zǔn. ²⁸ Mi já à ì bía le ì wee lén, ká ì bíní ì buen mi cǔn. Mi lá

Èrészén vîndêe (Zăn 15:5)

wa mi, se bìo á ĩ bíá le ĩ va a Maá cǎn á mi sía lá à wa bìo yi, lé bìo ó o Maá po mi. ²⁹ ĩ bíá mu nǎn mia hā làa na kà wán, ká mu bìowa mu wéró ãn yí dǎn, bèra a na, ká mu khíi dǎn, à mi wíoka dé mi sía mi. ³⁰ ĩ máa bíní máa bío bíoní cǎrêe làa mia, lé bìo á ho dímíjǎ na kà júhúso wà a ãuen. O yí yú pánká ĩ wán. ³¹ Êe ká ho dímíjǎsa ko ǎa zǔn le ĩ wa a Maá, á bìo ó o bò henía nǎn mi lé bún á ĩ wee wé. Mi líi híni, mi wa lén hen.»

O Yeesu lé ho èrészén vîndêe binbiri

15 O Yeesu bíá: «Ĭnén lé ho èrészén vîndêe binbiri, ká ĩ Maá lé ho èrészén vîndêe ǎanso. ² Ká lakahó lé lakahó na can mi à ho yí máa ha, ó o ò kúii ho. Ká hĩa wee ha, hǎn búenbúen ó o wee kí, à hā wíoka wé ha là mí sòobé. ³ Làa bún síi á minén dǎenía wee ce vó lòn lakara na ǎa kú ĩ kàránlò na á mi tà yi bìo yi. ⁴ Mi páaní làa mi, á ĩ mún n páaní làa mia. Lakahó yí dà máa ha bia ká ho yí can le vîndêe yi. Làa bún síi, ká minén mún yí páanía làa mi, á le Dónbeenì Hácíri bia máa keń mia.

⁵ «Ĭnén ka lòn vîndêe, ká minén ka lòn lakara. Yia páanía làa mi, á ĩnén páanía làa wo, á wón ǎanso á le Dónbeenì Hácíri bia á à keń yi cǎrêe. Ĭnén bìo níi mía, á mi yí dà dǎe woon máa wé. ⁶ Yia yí páanía làa mi ka lòn vîndêe lakara na ǎa kúiora lé kúaará. Ká hā lakara mu hon à ǎa khuii hā bè mún wán à dé ho dǎhú yi cǎi. ⁷ Ká mi páanía làa mi, á wee bè ĩ bíoní yi sese, à bìo mi wee cà, à mi fio, á mi ì yí mu. ⁸ Ká le Dónbeenì Hácíri bia wi mia cǎrêe se mu wee zéení le mi lé ĩ nì-kenínia binbirí, á ǎa nùpua búenbúen á à mi ĩ Maá cǎkú mu bìo yi. ⁹ Làa bìo ó o Maá waráa mi, lé bún ǎan síi á ĩnén mún waráa mia. Mi páanía làa mi, á mi ì wíoka à zǔn bìo á ĩ waráa mia. ¹⁰ Ká mi wee bè bìo á ĩ bò henía yi, se mi páanía

làa mi á mi ì zǔn bìo á ĩ waráa mia bìo, làa bìo ĩnén páanía làa a Maá á zǔ bìo ó o waráa mi, lé bìo á ĩ bò bìo ó o bò henía yi.

¹¹ «Ĭ bíá bún nǎn mia, bèra a na à ĩnén sí-wee ǎan síi à keń mia, à mi sí-wee jii sí. ¹² Bìo á ĩ ì hení á à na mia lé bìo kà: Mi wań mún làa bìo á ĩ waráa mia bìo síi. ¹³ Nùpue na dà à wań mún bǎnlowà á à poń yia nǎn mí mukāni ǎa bìo yi wón mía. ¹⁴ Ká mi wee bè bìo á ĩ bò henía nǎn mia yi, á mi ì wé wán bǎnlowà. ¹⁵ Ĭ wáa máa bíní máa ve mia làa ton-sáwá, lé bìo ó o ton-sá yí zǔ bìo ǎa júhúso wee wé. Mi lé wán bǎnlowà, lé bìo á bìo ó o Maá bíá nǎn mi búenbúen á ĩ fǎera nǎn mia. ¹⁶ Minén yí lera mi. Ĭnén lé yia hueekaa mia á tonkaa, à mi lén vaa wé hā wára na se, hĩa le Dónbeenì Hácíri bia wee mi yi, á bìo á à mía, bèra à na ká bìo mi wee fio o Maá cǎn ĩ yèni yi à mi yí mu. ¹⁷ Bìo á ĩ ì wíoka à hení á à na mia lé bìo kà: Mi wań mún.»

Ho dímíjǎsa jina a Yeesu là mí nì-kenínia

¹⁸ «Ká ho dímíjǎsa jina mia, à mi zǔn le ǎa jina mi ló mia. ¹⁹ Ká minén là ho dímíjǎsa lá lé dǎ-kéní, á ǎa lá à wań mia làa bìo ǎa waráa bìo bìo sǎ ǎa yi. Bìo nǎn á ho dímíjǎsa jinanáa mia, lé bìo á ĩ hueekaa mia á mi wi mí dòn làa ba. Mi bìo wáa yí sǎ ho dímíjǎ yi. ²⁰ Mi liiní mi hácíri bìo á ĩ bíá nǎn mia wán: «Ton-sá na po mi júhúso wón mía.» Ká ĩnén á ǎa beera lò, á minén á ǎa mún n beé lò. Ká ǎa bò bìo á ĩ kàránna làa ba yi, á ǎa mún n bè minén kàránlò yi. ²¹ Êe ká lé ĩnén bìo yi á ǎa wé è beéaa mi lò, lé bìo ǎa yí zǔ yia tonkaa mi. ²² Bìo á ĩ guara á guee bíá làa ba á ǎa pǎ, lé bún nǎn á mu bè-kohó bìo wee mi léera ǎa yi. Á bìo kà wán, á ǎa wáa yí dà máa bío le mí yí zǔ mu. ²³ Yia jina mi, se wón

mún jina ī Maá. ²⁴Ī lá yí wó wára na á nì-veere yí dà máa wé hùúu ɓa tíahú, á se bè-kohó bìo máa mì máa leé ɓa yi. Èe ká bìo ɓa mɔn mu mí cúee, à ɓa pá jina ínén, á jina ī Maá. ²⁵Èe ká bìo túara ɓa làndá yí á ko mu wé à jii sí: «Ba jina mi ká mu núhú jɔn mía.»[‡]

²⁶«O Séenflo khíi ɓuen. Orén lé le Dón-beenì Hácírí tuiá poni ɓanso. Ī ì tonka a, ó o ò lé ī Maá cǔn á à ɓuen. Ká a khíi ɓuara ó o ɓuee mì ho tuiá ī jii. ²⁷Á minén mún wé è mì ho tuiá ī jii, lé bìo mi wi làa mi hàrì ī tonló búakáró pàahú.»

16 «Ī wee bío bún na mia à mi yí bínì ī mǔn. ²Mi kàránló zínì zoró á ɓa khíi wé è hè làa mia. Hàrì pàahú búu khíi dā, á bía wee búe mia pá à leéka le mí wee sá na le Dón-beenì yi kà sí. ³Ba à wé mu lé bìo ɓa yí zū a Maá Dón-beenì, á mún yí zū ínén ⁴Ká ī wee bío mu làa mia bèra a na ká ɓa khíi hínɔn wee wé mu, à mi bínì leéka le ī bía mu nɔn mia. Ī tonló búakáró pàahú, á ī yí bía mu làa mia, lé bìo á ī lá wi làa mia.»

Le Dón-beenì Hácírí bè-wénia

⁵«Hā làa na kà wán, á ī bínía wee va yia tonkaa mi cǔn, á mi tíahú á nì-kénì kà yí tùara mi le lé wen á ī wee va yi? ⁶Èe ká lé bìo á ī bía mu nɔn mia lé bún wee vá mia. ⁷Ká mu ɓèn lé ho tuiá á ī mì á à na mia: Mu súaani minén cǔn à ī lén. Ká ī yí wà, ó o Séenflo máa ɓuen mi cǔn. Èe ká ī van, á ī ì tonka a ó ò ɓuen mi cǔn. ⁸Ká a khíi ɓuara, ó o ɓueé zéení le ho díimínása le ɓa wee víinì miten mu bè-kora, làa bìo térénna, le le Dón-beenì cítii bìo dání yi. ⁹O ò zéení le ɓa wó mu bè-kohó, lé bìo ɓa yí dó mí sīa mi. ¹⁰O ò zéení le ī térénna bìo á ī wee va a Maá cǔn á mi máa bínì máa mi mi bìo yi. ¹¹Le Dón-beenì cítii bìo dání yi, o ò zéení le le Dón-beenì dèenía cítii ho díimíná na kà núhúso á síinía núhú.

¹²«Bìo cèrèe á ī lá wi à ī bío na mia, ká ī dín máa bío mu lé bìo mu here po mia.

¹³Ká le Dón-beenì Hácírí tuiá poni ɓanso khíi ɓueé dǔn, á le è wé á mi ì zūn le Dón-beenì tuiá poni búenbúen. Hā bioní na le è bío máa lé lerén mí ɓeere cǔn. Ká bìo le pá ī cǔn búenbúen lé bún á le khíi bío, á à ɓue bìo ko à mu ɓuen bìo. ¹⁴Le è zéení ī cùkú lé bìo le è lá bìo á ī le le zéení á à ɓue è na mia. ¹⁵Bìo bìo sà a Maá yi búenbúen bìo sà mi, lé bún nɔn á ī wee bíoráa mu na mia le le è lá bìo á ī le le zéení búenbúen á à ɓue è na mia.»

Mi yara sèró mǔn mi sīa á à wa

¹⁶«Hen làa cǔnú ká mi máa mi mi, ká cǔnú bún mǔn á mi ì bínì ì mi mi.» ¹⁷Ó o nì-kenínia nùwā yèn wee bío mín yi: «Bìo ká kúará léee webio coon? O bía: «Hen làa cǔnú ká mi máa mi mi, ká cǔnú bún mǔn á mi ì bínì ì mi mi làa bìo ó o bínía bía: «Bìo á ī wee va a Maá cǔn.» ¹⁸Ho cǔnú na ó o wee bío bìo kúará léee webio? Wa ɓèntín yí zū bìo ó o wee bío.»

¹⁹Bìo ó o Yeesu zūna le ɓa wi ɓa tùa wo yi, ó o bía nɔn ɓa yi: «Bìo á ī bía le hen làa cǔnú ká mi máa mi mi, ká cǔnú bún mǔn á mi ì bínì ì mi mi, lé bún bìo yi á mi wee tùakaráa mín yi le? ²⁰Áwa, le ī mì ho tuiá na mia: Mi khíi wé è wá ká mi ì zúnzúra ká ho díimínása bán wee zàmaka. Mi yara khíi sè, èe ká mi yara sèró mu màhá á à yèrémá à wé le sī-wèe. ²¹Hen ká a háa wee te à mu wé le lònbee o wán hón pàahú so yi. Ká a ton wó, ò o sīi wa, lé bìo ó o yú a kúnkúza. O wé nonsā le lònbee na yú a yi. ²²Minén mún bìo ka kà. Bìo kà wán, á mi yara sò, èe ká ī bínì ì mi mia, hón pàahú so ká mi sīa á à wa. Dén sī-wèe so á nùpue máa hè yi làa mia. ²³Ká dén wizonle so khíi dǔn, á mi máa bínì máa tùa mi làa bìo búu. Le ī mì ho tuiá na mia: Bìo búenbúen na mi khíi fio o Maá cǔn ī yèni yi ó o ò na mia.

[‡]15:25 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 35.19; 69.5

²⁴ Mi lá dĩn yí flora bìo búí ĩ yèni yi. Mi wé fio, á mi ì yí, bèra a na à mi sĩ-wèe jii sĩ.

²⁵ «Ĭ wà hã wàhio á bíaráa bìo kà búenbúen nɔn mia. Ká pàahú búí khíi dā, ká ĩ máa wé è wà wàhio máa na mia. Ĭ khíi wé è bío bìo ciran o Maá wéréwéré á à na mia. ²⁶ Ká hón pàahú so khíi dɔn, á mi wé è fio o Maá Dónbeenì yi ĩ yèni yi. Ĭ máa bío máa na mia le ĩ wé è fio o Maá mu yi mi bìo yi. ²⁷ Mu bon. O Maá Dónbeenì mí beere wa mia, lé bìo mi wa mi á tà le ĩ ló á cɔn bìo bon á fuara. ²⁸ Ĭ ló á cɔn á fuara ho dímíná yi. Bìo kà wán, á ĩ wee lé ho dímíná yi á à bíní ì va a Maá cɔn.» ²⁹ Ó o nì-kenínia bíá nɔn wo yi: «Ó, o! Fo màhá wáa wee bío làa wɛn wéréwéré ká fo máa wà wàhio. ³⁰ Bìo kà wán, á wa wáa zū le fo zū mu bìo búenbúen. Ũ màkóo mía à ũ pa le o búí tùa foñ. Bún lé bìo nɔn á wa tà le fo ló le Dónbeenì cɔn bìo bon.» ³¹ Ó o Yeesu bíá nɔn ba yi: «Mi tà mu hã làa na kà wán le? ³² Êe ká ho pàahú lua, ho yàá buée dɔn vó, ká mi ì kénna á à lén mìn júná yi á à díá mi ĩ dòn. Êe ká ĩ mía ĩ dòn, o Maá Dónbeenì wi làa mi. ³³ Ĭ bíá bún búenbúen nɔn mia bèra a na à mi yí ho héerá mi páaníló làa mi bìo yi. Mi lò ò be ho dímíná pànká-súmáa nńi yi, êe ká mi hení mi sĩa, lé ĩ dàńna hã.»

O Yeesu fióró na ó o wó

17 Bìo ó o Yeesu bíá kà sĩi vó, ó o hóonía mí yahó ho wáayi, ò o bíá: «Ĭ Maá, ho pàahú dɔn. Wé zéení ĩnén na lé ũ Za cùkú, bèra a na à ĩnén bèn mún wé zéení ũnén cùkú. ² Fo nɔn ho pànká mìi ba nùpua búenbúen wán bèra a na à ĩ dàń nanáa le mukānì binbirì na máa vé bíá búenbúen na fo kàràfáa mìi yi. ³ Le mukānì binbirì na máa vé lé à ba zūń ũnén na lé le Dónbeenì binbirì na bàn sĩi mía, à zūń ĩnén Yeesu *Krista na fo tonkaa. ⁴ Ĭ wó á ba nùpua mɔn ũ cùkú ho tá wán ho tonló na fo le ĩ sá á ĩ sá á

ho jii sú bìo yi. ⁵ Ĭ Maá, bìo kà wán, á ũ wé le ĩ bíní yí ho cùkú ũ nìsání, hĩa á ĩ yú là ho yahó ká bìo búí dĩn yí léra.» ⁶ «Ĭ zéení ũ bìo là ba nùpua na fo hueekaa ho dímínáa tíahú á kàràfáa mìi. Ba bìo sà foñ, ká fo kàràfáa ba mìi, á ba bò ũ bíonì yi. ⁷ Bìo kà wán á ba zū le bìo búenbúen na fo nɔn mìi á ló ũnén ũ beere cɔn. ⁸ Mu bon. Hã bíoní na ũ nɔn mìi lé hĩa á ĩ fèera nɔn ba yi. Á ba tà hã yi. Á ba zūna kénkén le ĩnén ló ũ cɔn fuara, á tà le ũnén lé yia tonkaa mi.

⁹ «Ĭ yí máa fio foñ ho dímínáa búenbúen bìo yi. Bíá fo kàràfáa mìi lé bán á ĩ wee fio bìo yi, lé bìo ba bìo sà foñ. ¹⁰ Bíá búenbúen na bìo sà mìi á bìo sà foñ, á bíá búenbúen na bìo sà foñ á mún bìo sà mìi, á ĩ cùkú wee mi ba yi. ¹¹ ĩnén bíníá wee buen ũ cɔn, ĩ wáa máa keń ho dímíná yi, ká barén bán wi ho yi. Ĭ Maá na bàn sĩi mía, pa ba yi là ũ pànká, hĩa fo nɔn mìi, bèra a na à ba wé le dà-kéní làa bìo á ũnén làa mi lé le dà-kénínáa. ¹² Bío á ĩ hĩa wi làa ba, á ĩ wó á ba bò bìo á ũnén karáa yi, ũ bìo na fo le ĩ zéení. Ĭ pan ba bìo á hàrí nì-kéní yí vù-nun, ká mu yínɔn yia ko ò o vĩ, bèra a na à bìo túara le Dónbeenì bíonì vùahú yi à jii sĩ. ¹³ Hã làa na kà wán á ĩ bíníá wee buen ũ cɔn, ká bìo á ĩ pá wi ho dímíná yi, á ĩ wee bío hã bíoní na kà búenbúen, bèra a na à barén mí beere yí le sĩ-wèe na á ĩ yú á le jii sú bàn sĩi. ¹⁴ ũ bíoní á ĩ fèera nɔn ba yi. Ká ho dímínáa màhá jina ba, lé bìo ba bìo yí sà ho dímíná yi làa bìo á ĩnén bìo yí sánáa ho yi. ¹⁵ Ĭ yí le ũ lén ba ho dímíná yi, ká ũ màhá kání ba o *Satānì nńi yi. ¹⁶ Ba bìo yí sà ho dímíná yi làa bìo á ĩnén bìo yí sánáa ho yi. ¹⁷ Ĭ Maá, wé à ba bìo sĩ foñ búenbúen ũ tuiá poni pànká yi. Mu bon, ũ bíoní lé ho tuiá poni. ¹⁸ Bío fo tonkaa làa mi ho dímíná yi, lé bún á ĩ mún wee tonkaráa barén ho yi. ¹⁹ ĩnén ĩ beere nɔn ĩten foñ búenbúen ba bìo yi, bèra a na à barén bèn mún na

míten foñ búenbúen ũ tũíá poni pánká yi.

²⁰ «Ĩ yí máa fio foñ bìà dó mí sĩa miì bìo yi mí dòn. Ká bìà á à dé mí sĩa miì ƒa bíoní pánká yi, á ĩ mún wee fio bìo yi. ²¹ ĩ wee fio foñ bèra a na à ƒa búenbúen wé le dà-kéní. ĩ Maá, làa bìo á ùnén páanía làa mi, á ĩnén páanía làa fo, mún wé le ƒarén páaní làa wen, bèra a na à ho díímíjása zũn le lé ùnén tonkaa mi. ²² Bìo fo wó ũ cùkú wee mi miì, lé bún ƒàn síí á ĩ mún wó ũ cùkú mu wee mi ƒa yi, bèra a na à ƒa wé lé dà-kéní làa bìo á ĩnén làa fo lée dà-kénínáa. ²³ Mu bon, ĩnén páanía làa ba, á ùnén páanía làa mi. Bún wó bèra a na à ƒa páaníló làa wen jii sí, à ho díímíjása zũn le lé ùnén tonkaa mi, á fo wa ƒa làa bìo fo waráa mi. ²⁴ ĩ Maá, bìà fo kàràfáa miì á ĩ wi à ƒa keñ hen na á ĩnén n̄ keñ yi, bèra a na à ƒa mi ĩ cùkú, ho cùkú na fo dó miì lé bìo fo wara mi ká ho díímíjá dĩn yí lera. ²⁵ ĩ Maá na téréna, ho díímíjása yí zũ fo, ká ĩnén wón zũ fo, á bìà fo kàràfáa miì zũ le lé ùnén tonkaa mi. ²⁶ ĩ zééní ũ bìo làa ba á ƒa zũ fo. ĩ pá à wíoka wé è zééní mu làa ba, bèra a na à bìo fo wa là ĩnén, à dén waminí so mún wé mi ƒarén yi, à ĩnén làa ba páaní.»

O Yeesu wiiró bìo

(*Matiye 26.47-56; Maaki 14.43-50; Luki 22.47-53*)

18 Bìo ó o Yeesu fíora vó, ó o Yeesu lè mí n̄-keníníá hínc̄n ló lée wà, á vaá káa ho Sedoron bonconí. Vĩnsĩa buahó búí wi bún ó o vaá zon yi làa ba. ² O Zudaa na à dé o ò na zũ ho laho mu. Lé bìo ó o Yeesu lá dàn ƒuen bún lè mí n̄-keníníá. ³ Ho *Oroomu dásíwá kuure lè ƒa parowà na ƒa yankarowà júnása lè ƒa *Farizíewa tonkaa, lé bán ó o Zudaa mu wáa dú yahó ƒuaraáa hã vĩnsĩa buahó mu yi. Ba n̄pua mu ƒuan hã fĩntéena, lè hã káaní na ƒa zãnía, lè hã fio sĩa. ⁴ Bìo ó o Yeesu zũ bìo á à sá a yi búenbúen, ó o vá ƒueé bó ƒa yi, ò o tũara: «Lé o yén

mi wee cà?» ⁵ Á ƒa bíá n̄n wo yi: «Lé o Yeesu, o Nazareete n̄i.» Ó o Yeesu le mu lé mínén. Bún wee wé ká a Zudaa na dó a n̄n wi bún làa ba. ⁶ Bìo ó o Yeesu bíá le mu lé mínén, á ƒa ló lè mí m̄n á lée lùiorá. ⁷ Ó o Yeesu tũara ƒa yi mu cúa-jun n̄i le lé o yén á ƒa wee cà. Á ƒa le lé o Yeesu, o Nazareete n̄i. ⁸ Ó o Yeesu bíá n̄n ƒa yi: «Ĩ mà mu n̄n mia le mu lé ĩnén. Á bìo mu lé ĩnén mi wee cà, á mi wáa díá bìà ká le ƒa lén.» ⁹ O Yeesu bíá bún bèra a na à le bíoní na ó o bíá à jii sí: «Bia á ũ kàràfáa miì, á h̄arí n̄i-kéní á ĩ yí v̄iíníá.» ¹⁰ Mu wee wé ò o Sim̄n Piere ƒuan ho khà-tóní. Ó o d̄enía dò ho, á hà lè le *Dónbeení yankarowà jùhúso beení ton-sá n̄n-tĩání jikāahú kúio. O ton-sá mu yèni ƒa le Malekuusi. ¹¹ Ó o Yeesu bíá n̄n o Piere yi: «Dé ũ khà-tóní mí lóorè yi. Fo wee leéka le ĩ máa tà le lònbee na á ĩ Maá le le yí mi lon?»

Ba ƒuan o Yeesu vannáa o Aana c̄n

(*Matiye 26.57-58; Maaki 14.53-54; Luki 22.54*)

¹² Á ƒa dásíwá lè mí jùhúso, lè ƒa *zúífúwa júnása parowà wáa w̄ira a Yeesu á can. ¹³ Á yia ƒa ƒuan wo vannáa c̄n ho yahó lé o Aana. O Aana mu lé o Kayiifu ƒàn hio báa. Wón Kayiifu so lé le *Dónbeení yankarowà jùhúso le lúlúure mu yi. ¹⁴ Lé orén hía zééníá ƒa zúífúwa júnása, le mu s̄aani ò o n̄pue n̄i-kéní hí mu n̄ipomu búenbúen bìo yi.

O Piere pá le mí yín̄n̄ o Yeesu n̄i-kenínii

(*Matiye 26.58, 69-70; Maaki 14.54, 66-68; Luki 22.55-57*)

¹⁵ O Sim̄n Piere lè mí ninza n̄i-kenínii búí bò a Yeesu m̄n. O n̄i-kenínii mu lè ƒa yankarowà jùhúso zũ mín. Lé bún n̄n ó o dànná yòò zonnáa ƒa yankarowà jùhúso zĩ-beení lún yi là a Yeesu. ¹⁶ Ò o Piere wón dĩn ho khũuhũ ho zũajii. Ká a n̄i-kenínii na so, yia lè le Dónbeení

yankarowà púhúso zū mín, wón bíná yòó ló á lée bía là a ton-sá háa na pan ho zūāpīi, ò o fò a Piere zonnáa. ¹⁷ Ó o ton-sá háa na lá pan ho zūāpīi wáa tūara a Piere yi: «Ūnén so yínóń o nìi mu nì-kenínii búí le?» Ó o Piere bía: Í yínóń o nì-kenínii búí. ¹⁸ Bìo le tēnì wí, á ǵa ton-sáwá lè ǵa parowà zānía hā hía wee huee, ó o Piere mún pāanía wee huee làa ǵa.

O Aana túakaa o Yeesu yi

(*Matiye 26.59-66; Maaki 14.55-64; Luki 22.66-71*)

¹⁹ Le Dónbeenì yankarowà púhúso wee tūa o Yeesu yi, là a nì-kenínia bìo làa bìo ó o wee kàrán lè ǵa nùpua dǵnì yi. ²⁰ Ó o Yeesu bía nǵn wo yi: «Í bía mu wéréwéré ǵa zāamáa yahó. Pàahú lée pàahú, á í lá wee wé kàrán ǵa nùpua ǵa zúífūwa kàránló zíní yi lè le *Dónbeenì zī-beenì lún yi, hen na ǵa zúífūwa wee wé kúee mín wán yi. Í yí sà íten yí wórāa bìo búí. ²¹ Lée webio nǵn fo wee tūarāa mii? Tūa bía pǵ í bióní yi. Bán zū bìo á í bía.»

²² Bìo ó o Yeesu bía bún, á ǵa parowà nì-kéní búí na dǵn o nìsání dó a sáahó yi, ò o bía nǵn wo yi: «Lé làa bún á ū ko à ū bío sínáa le Dónbeenì yankarowà púhúso le?» ²³ Ó o Yeesu bía nǵn wo yi: «Ká í bía khon, à ū zéení hen na á í bía khon yi. Ká í bèn bía se, á lée webio nǵn á fo vínanáa mi.» ²⁴ Ó o Aana wáa le ǵa ǵua a Yeesu varáa le Dónbeenì yankarowà púhúso beenì Kayiifu cǵn ká a pǵ can.

O Piere tǵn pǵ le mí yínóń o Yeesu nì-kenínii

(*Matiye 26.71-75; Maaki 14.69-72; Luki 22.58-62*)

²⁵ Bún wee wé ká a Simǵn Piere pǵ wí ho lahó dà-kéní na ó o lá wí yi á wee huee ho dǵhú. Ó o búí bía nǵn wo yi: «Ūnén so yínóń o nìi mu nì-kenínii búí le?» Ó o Piere pǵ ò o bía: «Ínén yínóń o nì-kenínii.» ²⁶ Bún mǵn á le *Dónbeenì yankarowà púhúso beenì ton-sá nì-kéní na te mín làa yia ó o Piere hà píkāhú kúio á bía nǵn wo yi: «Í so yí mǵn fo là a nìi mu hā vǵnsà ǵuahó yi le?» ²⁷ Ó o Piere tǵn pǵ mu. Mí lahó yi ó o kò-bée wá.

Ba ǵuan o Yeesu vannáa o Pilaate cǵn

(*Matiye 27.1-2, 11-14; Maaki 15.1-5; Luki 23.1-5*)

²⁸ Ba *zúífūwa púnása wáa fò a Yeesu o Kayiifu cǵn vannáa o *Oroomu nìi *Pilaate zī-beenì yi, yia ho Oroomu bée bàrá ho Zudee kǵhú púhú wán. Mu wó hā tá-tīa yi. Bía bò là a Yeesu mí bēere yí zon le zīi yi. Lé bìo ǵa wí ǵa ǵua mǵten sese le Dónbeenì yahó á dǵráa ho Paaki sǵnú ká ǵa wee ce. ²⁹ Lé bún te bìo ó o Pilaate lóráa ǵa cǵn ho khūuhú á lée tūara ǵa yi: «Lé mu yén á mi le o nìi mu wó khon bìo yi?» ³⁰ Á ǵa bía: «O lá yí wó yí khon se wa yí ǵuan wo yí ǵuararāa ū cǵn.» ³¹ Ó o Pilaate bía: «Mí bǵn lén làa wo. Mí vaa cítí o à héha lè mi làndá.» Á ǵa bía: «Mí yí nǵn nǵi wen le wa búe nùpue.» ³² Mu wó ká sǵi à le bióni na ó o Yeesu bía á zéeníanáa bìo o ò híráa sǵi, à jii sǵi.[¶]

³³ Ó o Pilaate wáa yèrémáa yòó zon le zī-beenì yi ò o le ǵa ǵua a Yeesu ǵuee zorāa. Bìo ó o Yeesu ǵuee zon ó o tūara a yi: «Lé ūnén lé ǵa zúífūwa bée le?» ³⁴ Ó o Yeesu bía nǵn wo yi: «Fo zūna mu ūten

[¶]18:32 Hen ká ǵa zúífūwa le mí í búe o nùpue, à ǵa lèeka a lè hā huua. Ká ho Oroomusa le mí í búe o nùpue, à ǵa búee wo ho kǵrúwá wán.

bía lée, tàá lé ɓa búí bía í bìo nɔn foɔh?»
³⁵ Ó o Pilaate bía: «Ìnén so lée zúífù le? Mìn sí nùpua lè mìn yankarowà júnása lè bía dó fo í nǎi yi. Lée webio á fo wó?»
³⁶ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Í bɛni bìo yí sà ho dímíjǎ na kà yi. Ká mu bìo lá sà ho dímíjǎ na kà yi, se í nùpua lá à híní ì fí hǎ fio à í yí yí zo ɓa zúífùwa júnása níní. Èe ká bùeé, ìnén bɛni yínɔ́n ho dímíjǎ na kà bɛni.»
³⁷ Ó o Pilaate bía nɔn wo yi: «Á fo lè o bɛ lon, tàá?» Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Lé ùnén ùten bía mu, í lé o bɛ. Í bueé ton ho dímíjǎ yi à zééní ho tuiá poni lè ɓa nùpua. Yia bìo sà ho tuiá poni yi wón wee jí bìo á í wee bío.»
³⁸ Ó o Pilaate tũara a yi: «Tuiá poni lée webio?»

(Matiye 27.15-31; Maaki 15.6-20; Luki 23.13-25)

Bìo ó o bía bún vó ó o tǎn ló lée yú ɓa zúífùwa á bía nɔn ɓa yi: «Ìnén cǎn ó o nǎi mu yí wó yí khon bìo woon yi. ³⁹ Hen ká ho *Paaki sǎnú sansan dǎn, à mi le í lén o kǎsó nǎi búí díá. Àwa, á mi wi à ɓa zúífùwa bɛé lé yia à í díá le?»
⁴⁰ Á ɓa wee bío na a yi ká ɓa wāamaka: «Bùeé! Yí díá wón. O Barabaasi lé yia á ù lén díá.» Ó o Barabaasi nɔn hǎa lé o nǎi-kǎanii.

19 Ó o *Pilaate wǎa nɔn le jii ɓa dásíwǎ yi le ɓa ɓua a Yeesu lée ha lè hǎ làbàani. ² Ba dásíwǎ mu tǎ ho kǐrǐ lè hǎ kíkara á dó a jǎhú yi, à ɓa zǐíníá wo lè ho kǎnbun muhú.[§] ³ Ba wee ɓuee dǐn o yahó ká ɓa bío: «*Zúífùwa bɛé, Foó!» Ká ɓa à dé o sǎara yi.

⁴ Ó o Pilaate tǎn zoó ló mí zǐi yi, á lée bía nɔn ɓa zúífùwa yi: «Àwa, í bía le ɓa ɓua a ɓuee léráa à mi zǐín le ìnén cǎn o nǎi mu yí wó yí khon bìo woon yi.»
⁵ O Yeesu ɓa wǎa ɓuan lóráa ho khũuhũ, ká

hǎ kíkara kǐrǐ wi o jǎhú yi, á mún zǎ ho kǎnbun muhú. Ó o Pilaate bía nɔn ɓa zúífùwa yi: «Lé o nǎi mu na wǎa.»
⁶ Bìo ɓa yankarowà júnása lè ɓa parowà nɔn o Yeesu á ɓa wee bío pǎnpǎn: «Bùeé wo ho *kùrùwǎ wán! Bùeé wo ho kùrùwǎ wán!» Ó o Pilaate bía nɔn ɓa yi: «Minén mi bɛɛɛ wǎa fé o vaa bùeé ho kùrùwǎ wán. Ìnén cǎn ó o nǎi mu yí wó yí khon bìo woon yi.»
⁷ Á ɓa zúífùwa bía nɔn wo yi: «Warén làndá yi, ó o nǎi mu ko lè ho búeró lé bìo ó o le mí lé le Dónbeení Za.»**

⁸ Bìo ɓa bía ká wíokaa zǎnía o Pilaate làa sòobɛ. ⁹ Ó o wǎa bò mín là a Yeesu yòò zon le zǐ-beeni yi, á zoó tũara a yi: «Lée wen ùnén wee lé yi?» Ó o Yeesu yí dó mí jii wo yi. ¹⁰ Ó o Pilaate wǎa bía nɔn wo yi: «Èee! Lé ìnén á fo le fo máa bíoráa le? Fo so yí zǐ le ù díaró tàá ù búeéró ho kùrùwǎ wán ɓàn pǎnká wi ìnén cǎn le?»
¹¹ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo yí dà máa yí pǎnká ìnén wán, ká le Dónbeení yí nɔn ho foɔ. Lé bún nɔn á yia dó mi ù nǎi yi wékheró ɓùaa á po ùnén wékheró.»

¹² À lá bún jii wán ó o Pilaate wǎa wee cà bìo ó o ò díarǎa o Yeesu ó o ò lén. Ká ɓa zúífùwa wíokaa wee bío pǎnpǎn: «O nǎi na ká á fo díá ó o wà se fo yínɔ́n ho *Oroomu bɛé ɓàn bǎnlo. Nùpue na le mí lée bɛé se wón wee penka lè ho Oroomu bɛé.»
¹³ Bìo ó o Pilaate jǎ hǎn bíoní so, ó o le ɓa ɓua a Yeesu léráa ho khũuhũ à vaá dǐn ho lahó na ɓa le «Lún na hǎ hue-penlenwà bá yi.» Mu heberemu ɓa le «Kabataa.» Lé hón lahó so ó o Pilaate lée kará yi mí cǐtǐ fíiní. ¹⁴ Mu wó le wiz-onle na lée híní ì wé ɓa ho *Sabaa zoɔn, ho *Paaki sǎnú díró pǎahú, ká le wii yòò fǎrá. Ó o Pilaate wǎa bía nɔn ɓa zúífùwa

[§]19:2 Ba bá-zàwa lè ɓa nǎi-beera lé bía yánkaa dà hǎ sì-muna wee zǐ. Hǎ yàwǎ fù here. Hǎ kǐrǐwǎ na wó lè ho sǎnú ɓa wee wé kúee ɓa bá-zàwa júná yi à zéénínáa ɓa bá-zàmu pǎnká bìo. Ká bìo ɓa wi à ɓa zǎańka a Yeesu yi, á ɓa yú ho kǎnbun muhú búí á ɓa lá zǐíníá làa wo á dó hǎ kíkara kǐrǐ o jǎhú yi.

**19:7 Mi loń Levii nùwǎ vǎahú (Lévitique) 24.16

³² Á ɓa dásíwá wáa ɓueé fù ɓa nùwā jun na ɓa ɓúaa o nìsáa zení, ³³ Á ɓa le mí ì loń ò o Yeesu húrun. Lé búń te bìo ɓa yí fùráa o Yeesu zení. ³⁴ Ká ɓa dásíwá nì-kéní màhá pá cú a dòkóní lè mí cànbúaa. Á le cāni lè mu jumu dēenía ló bín. ³⁵ Yia mà mu biowa mu tuiá á mɔn mu mítén. Bìo ó o wee mì bon. O zū kēnkēn le bìo mì wee mì lé ho tuiá poni. O wee mì mu tuiá bèra a na à minén mún dé mì sīa o Yeesu yi. ³⁶ Mu bon. Mu wó kà bèra a na à bìo túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi à jii sí: «Hàrí o hūule dà-kéní á yí fù.»[†] ³⁷ Á mu mún pá bīnía túara: «Ba à fá mì yìo yia ɓa cú wán.»[‡]

O Yeesu nùuló bìo

(Matiye 27.56-61; Maaki 15.42-47; Luki 23.50-56)

³⁸ Bìo á búń wó khíina, ó o Zozēfu na wee lé ho Arimatee lóhó yi á vaá flora a *Pilaate le o na le níí mí yi le mí lá a Yeesu sánia vaá nùu. Orén mún lé o Yeesu nì-kenínii búí, ká a màhá lá yí wi à mu zūn lé bìo ó o wee zūn ɓa *zúí-fūwa júnása. Ó o Pilaate nɔn mu níí wo yi. Ó o Zozēfu wáa ɓueé lá a Yeesu nì-hínmu. ³⁹ Ó o Nikodēmu, yia hía ɓuara a Yeesu cōn ho tīnàahú búí yi, á mún ɓuara. O ɓuan mu bìo búí na sāmu sī na wó lè ho mīrè á lunkaa làa bìo ɓa le alowēsi á ɓuaraáa. Mu ɓúenɓúen yú hā kiloowa ɓóní làa pírú. ⁴⁰ Ó orén là a Zozēfu pāanía lá a Yeesu nì-hínmu à ɓa kúaa mu bìo mu ho nùuló dēe wán á bá là a Yeesu nì-hínmu, làa bìo ɓa zúífūwa wee wé nūunāa mí nì-hía. ⁴¹ Vīnsiā ɓuahó búí wi hen na ɓa ɓúaa o Yeesu ho *kùrùwá wán nìsān í á bú-finle búí wi yi á nùpue dīn yí nūuna yi. ⁴² Lé dēn ɓa dó a Yeesu yi, lé bìo mu zòh à ɓa zúífūwa wee wíoka mítén á lée hínn ì wéráa ho Sabaa, à le búure mu mún sùarāa yi bín.

O Yeesu vèera

(Matiye 28.1-10; Maaki 16.1-8; Luki 24.1-12)

20 Ho dimaasi zòh yìnbíi bùirrii, ó o Makadala Mari wà van le búure wán. Mu wee wé ká ho tá pá ka yùifí. Ó o Mari mɔn à le hue-beenì na lá pon le búure jii á héra. ² Ó o lùwa vaá yú a Simɔn Piere là a nì-kenínii na ó o Yeesu wa, á bía nɔn ɓa yi: «Ba léra a Juhúso le búure yi, á wa yí zū hen na ɓa dó a yi.» ³ Ó o Piere là a nì-kenínii na so wáa wà van le búure jii. ⁴ Ba mí nùwā jun wee lùwí ká a nì-kenínii na so màhá dān lùwí po a Piere, ó o vaá dōn ló a. ⁵ Ó o zoó ɓúɛera lora le búure yi, ó o mɔn ho nùuló dēe à le día, ká a màhá yí zon. ⁶ Ó o Simɔn Piere jɔn o mɔn ɓueé dōn, á wón yòo zon le búure yi, á zoó mɔn ho nùuló dēe à le día. ⁷ O mún zoó mɔn le nín-kéní na lá pon o yahó yi à le bun sese bàrá mí dōn, dēn yí pāanía yí bàrá lè ho nùuló dēe. ⁸ Ó o nì-kenínii na lá ɓueé dōn ho yahó màhá yòo zon. Bìo ó o mɔn mu kà, ó o tà le o Yeesu vèera bìo bon. ⁹ Mu bon. Le Dónbeenì bíonì vūahú bía le o Yeesu ko ò o vèe, ká ɓa nì-kenínia lá dīn yí zū le bíonì mu kúará. ¹⁰ Bún mɔn á ɓa nì-kenínia nùwā jun bīnía khíɓon.

O Yeesu zéenía mítén là a Makadala Mari

(Matiye 28.9-10; Maaki 16.9-11)

¹¹ Ká a Mari wón bīnía ɓuara ɓueé dīn le búure jii wee wá. O wee wá ká a ɓúɛe loń le búure yi. ¹² Ó o mɔn le Dónbeenì tonkarowà na ló ho wáayi nùwā jun na zā hā sī-poa. Ba kará ho lahó na ó o Yeesu nì-hínmu lá wi yi. O nì-kéní kará làa hen na ó o juhú lá dó yi, ò o nì-kéní kará làa hen na ó o zení lá dó yi. ¹³ Á ɓa tonkarowà mu wee tūa o Mari yi:

[†]19:36 Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 34.20

[‡]19:37 Mi loń Zakari vūahú 12.10

¹⁹ Ho dimaasi kéní kéní mu zòh zìihú,
ó o Yeesu nì-kenínia kúaa mín wán le
zī búi yi. Ba pon hā wonna búenbúen á
dóka, lé bìo ba zǎna ba *zúifùwa júnása.
Yio buée tĩ, ò o Yeesu buée dìn ba tíahú,
ò o bíá non ba yi: «Le ho héerà keń làa
mia.» ²⁰ Bìo ó o bíá bún vó, ó o zéenia mí
níní lè mí dòkóní làa ba. Á ba nì-kenínia
sia wan làa sòobēe bìo ba non o Nuhúso
bió yi. ²¹ Ó o Yeesu tín bínía bíá non ba
yi: «Le ho héerà keń làa mia. Bío á ĩ Maá
tonkaaráa mi ho díimjá yi, lé bún bàn
síi á ínén mún n tonkaráa mia.» ²² Bìo
ó o bíá bún vó, ó o pèera mí jii sōnsāmu
kúaa ba wán ò o bíá: «Mí yí le Dónbeenì
Hácírí. ²³ Hen ká mí wé tà sɛra nùpue lee
nùpue bè-kora díá non wo yí, á le Dón-
beenì mún n sɛn ñanso bè-kora á à díá.
Ká mí wé pá le mí máa sɛn nùpue lee

21 Bǔn mǒn, ó o Yeesu bǐnǐa zéénǐa mǐtén lè mí nǐ-kenínia. Bǔn wó ho Tiberiade vǔ-beenì jii. Bìo kà lé bìo ó o zéénǐa lè mǐtén làa ba. ² Wizonle búí, ó o Yeesu nǐ-kenínia búí páánǐa wi. Ba lé o Simǒn Piere, là a Toma na ǎa wee ve làa Hénbéní, là a Natanayeele na wee lé ho Kalileē kǒhú lóhó na ǎa le *Kanaa yi.

là a Zebedee zàwa, là a Yeesu nì-kenínia nùwā jun búí. ³ Ó o Simōn Piere bía nōn bía ká yí: «Ī ì lén vaá pa ba cewà.» Á ba le mí ì bè làa wo. Á ba wáa zon ho woohú wà, á vaá pan fée ho tá tōn à ba yí fò hārī ceza yà-kéní.

⁴ Bìo ho tá wee tī, à bún ò o Yeesu buée òo mu jumu jii. Ká a nì-kenínia mǎhǎ yí zūna a. ⁵ Ó o Yeesu von ba tùara yí: «Wàn bǎnlowà, mi yú cewà le?» Á ba bía nōn wo yí: «Wa yí fò dē.» ⁶ Ó o bía nōn ba yí: «Mi wáa lèe mi zùan dé là ho woohú nín-tiǎnǎi á mi ì yí ba cewà.» Á ba lèera ho zùan dó á vá le mí ì hóoní yòó dé ho woohú yí, á ba hóoní san lé bìo ho sú là ba cewà. ⁷ Ó o nì-kenínii na ó o Yeesu wa wáa bía nōn o Piere yí: «Yīa òo kà lé o Nùhúso.»

Bìo ó o Piere ná le o lé o Nùhúso, ó o lá mí báká na ó o lá tera á zǎ ò o yéran zon mu jumu yí wee lé o Yeesu cǎn. ⁸ Ba nì-kenínia na ká bán pà ho woohú vá là ba cewà na ba vūn cèrèe buée lórǎa. Ba lá yí nàyì là le bónbóore, ba à yí lòn mǎeterewa khímǎni sīi làa de. ⁹ Bìo ba lée dōn á ba mōn hǎ donfūaa à ba cezàwa bò hǎ wán, á mōn ho búurú. ¹⁰ Ó o Yeesu bía nōn ba yí: «Mi lén ba cewà na mi vūn búaa yen búí buennáa.» ¹¹ Ó o Simōn Piere yòó zon ho woohú ò o vá ho zùan là ba cewà lée día. Ce-beera búarǎ-hèpun làa píru làa búaa tǐn lé bía ló ho zùan mu yí, à ho pá yí fáara. ¹² Ó o Yeesu bía nōn ba yí: «Mi buée dí.» Ba búenbúen á yīa henía mí sīi tùara a Yeesu yí le o lé o yén wón mǐa. Ba zū le mu lé o Nùhúso. ¹³ Ó o Yeesu vá buée bó ba yí, ò o lá ho búurú là ba cezàwa sankaa nōn ba yí. ¹⁴ Bìo kà lé mu zen cúa-tǐn ká a Yeesu wee zéeni mǐten là mí nì-kenínia o vèeró mōn.

Bìo ó o Yeesu bía nōn o Piere yí

¹⁵ Bìo ba dú vó, ó o Yeesu tùara a Simōn Piere yí: «Zān za Simōn, fo wa mi po bìo á bía ká warǎa mi le?» Ó o Simōn le: «Ūuu, Nùhúso, fo zū le ĩ wa fo.» Ó o

Yeesu bía nōn wo yí: «Wé pa bía bìo sǎ mì bìo làa bìo ó o pi-pa wee wé parǎa mí pia bìo.» ¹⁶ Ó o Yeesu bǐnǎa tùara a yí mu cúa-jun ní: «Zān za Simōn, fo wa mi le?» Ó o Simōn le: «Ūuu, Nùhúso, fo zū le ĩ wa fo.» Ó o Yeesu bía nōn wo yí: «Wé pa bía bìo sǎ mì bìo làa bìo ó o pi-pa wee wé parǎa mí pia bìo.» ¹⁷ Ó o Yeesu pá bǐnǎa tùara a yí mu cúa-tǐn ní: «Zān za Simōn, fo wa mi le?» Á mu bóoní a Simōn Piere yí lé bìo ó o Yeesu tùara a yí mu cúa-tǐn ní le o wa mí le. Ó o bía nōn o Yeesu yí: «Nùhúso, fo zū bìo búenbúen. Fo zū le ĩ wa fo.» Ó o Yeesu bía nōn wo yí: «Wé pa bía bìo sǎ mì bìo làa bìo ó o pi-pa wee wé parǎa mí pia bìo. ¹⁸ Le ĩ mì ho tuiǎ na fòh: Bìo á fo hǐa lé o yàró ká ũ wee ca ũ kuio ká ũ lén va hen na á ũ sīi vá yí. Ká fo khǐi kǐna po bìo kǎ, á ũ wé è ben ũ bàra á nì-veere buée ca ũ kuio mu á à bua fo ò varǎa hen na á fo yí wǐ á ũ va yí.» ¹⁹ O Yeesu bía hǎn bioní so à zéeni-nǎa bìo ó o Piere á à hǐrǎa sǐi á à dérǎa ho cùkú le Dónbeenì yí. Bìo ó o bía hǎ bioní mu vó, ó o le o Piere bè mí yí fée.

²⁰ Ó o Piere yèrémǎa khǐi mōn o nì-kenínii na ó o Yeesu wa ò o bò ba yí. O lé yīa nōnzoñ búera van là a Yeesu cǎn ká ba karǎ ho dǐnló jùhú yí á tùara a yí: «Nùhúso o, lé o yén á à dé fo ò na?» ²¹ Bìo ó o Piere wáa mōn o nì-kenínii mu, ó o tùara a Yeesu yí: «Nùhúso o, á wón na kà bìo bèn khǐi wé kaka?» ²² Ó o Yeesu bía nōn o Piere yí: «Hen ká ĩ wǐ ò o keñ bǐn à ĩ bǐnǐ buée yí, se bún wáa yí ciran fo. Ūnén día à ũ bè mì.» ²³ Dén bioní so bìo yí, á bía tà a Yeesu bìo wáa wee hée bío le o nì-kenínii mu máa hí. Ò o Yeesu jōn yí bía là a Piere le o nì-kenínii mu máa hí. O bía le: «Hen ká ĩ wǐ ò o keñ bǐn à ĩ bǐnǐ buée yí, se bún wáa yí ciran fo.»

²⁴ Wón nì-kenínii nì-kéní kéní so lé yīa mà bìo wó ká tuiǎ, á túara mu. Á wa mún zū le bìo ó o mà, á bon. ²⁵ O Yeesu pá bǐnǎa wó bìo cèrèe. Ká ba lá le mí ì tè mu yí là mí dà-kéní kéní á à túa, á hǎ vōnna

na mu ù túa yi á kúeeníí lá máa yí lé hã
booró.

O Yeesu tonkarowà

Bè-wénia

vūahú

Vūahú túaró júhú

Ho vūahú na kà lé o Luki vōnna bìo jun ní na o túara.

Bìo zéénia wéréwéré ho vūahú mu yi, lé bìo ɓa kèrètíewa kuure wee dérää wán ká le wà:

1. O Yeesu yòoró ho wáayi lè le Dónbeenì Hácírí liiró o nì-kenínia wán bìo (1.1–2.36).

2. Ba kèrètíewa kuure júhú búaró ho Zeruzaleemu yi o Yeesu yòoró ho wáayi món (2.37–7).

3. Le bín-tente bueró ho kōhú lùà na ká yi bìo (8–12).

4. Bìo le wó wó dōnnáa ho díímíná kána búenbúen yi (13–28).

Ho vūahú mu yi á wa mún nì mi le lòn-bee lè mí sǐwà na ɓa kèrètíewa kuure káa yi.

Mu biowa na bìo bía ho vūahú mu yi, lé bún héra ho tonló na ɓa kèrètíewa ko a ɓa sá lén fée jii: O Yeesu *Krista bín-tente bueró ho díímíná lè mí kùaráa búenbúen yi.

O Yeesu dó mí jii non le le Dónbeenì Hácírí á à lii

1¹⁻² Tiofiile,[¶] bìo ó o Yeesu hía wee wé làa bìo búenbúen na ó o hía wee kení lè ɓa nùpua mí tonló júhú búaró pàahú à vaa búe bìo le Dónbeenì buan wo yòoraráa ho wáayi á ì bía bìo ì nín-yání vūahú yi. Sání ò o yòo ho wáayi, ó o bía mí sòobá-bióní lè le Dónbeenì Hácírí pànká á non ɓa nùpua na ó o hía hueekaa wó lè mí tonkarowà yi. ³Bìo ó o húrun

bínia vèera ó o zéeníkaa mítén làa ba hā wizooní búará-jun yi á wó bìo cèrɛɛ à ɓa zūn ká a yìo wi lua bìo bon. Hón wizooní so yi ká ɓa pánia wi mín wán, ó o wee bío le *Dónbeenì béenì bìo na ɓa yi.

⁴Wizonle búí ká a làa ba wee dí, ó o henía bìo kà non ɓa yi: «Mí yí lé ho Zeruzaleemu yi. Mí keení bín à pa bìo á ì fèra bía bìo làa mia, mu hāmu na á ì Maá dó mí jii le mí ì na. ⁵O Zān hía wee bátízé lè mu jummu ká minén bán á à bátízé lè le Dónbeenì Hácírí hen làa wizooní bìo yen.»

O Yeesu buan yòora ho wáayi

⁶Á bía làa wo pánia kará tùara a yi: «Júhúso, lé hón pàahú so á fo ò wíoka a *Isirayeele nìpomu bìo á ɓa à keñ mítén le?» ⁷Ó o Yeesu bía non ɓa yi: «Ho pàahú lè le wizonle á mí yí ko mí tùa zūn. O Maá mí dòn lé yia bàrá mu mítén. ⁸Èe ká pàahú na le Dónbeenì Hácírí á à lii mí wán yi, á mí ì yí ho pànká. Mí ì wé ì seéràa á à bío ì bìo ho Zeruzaleemu yi, lè ho *Zudee lè ho *Samaríi kána búenbúen yi, lè ho díímíná kùaráa búenbúen yi mún.»

⁹Bìo ó o bía hōn bióní so wó, ó o buan yòo wà ho wáayi ká ɓa ñin wee loñ. Á le dùndúure búí ló buée tun wo yi, á ɓa yí máa mi a. ¹⁰Bìo ɓa ñin fá mí yìo ho wáayi, hen na ó o Yeesu yòo wà yi, yìo buée tí à báawa nùwā jun na zā hā sì-poa á ñin ɓa nìsání, ¹¹á wee bío làa ba: «Kalileesa, mí ñin hen wee loñ ho wáayi lée webio? O Yeesu mu na le Dónbeenì léra mí tǎhú á buan yòoraráa ho wáayi á kǎí bíní ì buen làa bìo mí mōnnáa wo ká a yòo wà bìo síi.»

O Yeesu tonkarowà kuure

¹²Bún món á ɓa tonkarowà ló le búee na ɓa wee ve làa Oliivewa vǐnsǎ búee

[¶]1:1-2 Tiofiile: Le yèni mu kúará lé bìo kà «Yia le Dónbeenì wa.» Yia ó o Luki von lè le yèni mu á bìo yí tà yí zū sese.

wán á bīnía lion ho Zeruzaleemu. Le búee mu lè ho lóhó á à yí kilomētere dà-kéní sīí. ¹³ Bìo ɓa líí zon ho Zeruzaleemu yi, á ɓa waá yòora ho nónwíohú na ɓa lá wee wé kúee mín wán yi. Bìà kera bín lé o Piere, o Zān, o Zaaki là a Āndere, o Filiipu là a Toma, o Baatelemii là a Matiye, o Alifee za Zaaki, o Simón na ɓa le Zeloote[§], là a Zaaki za Zudaa. ¹⁴ Ba búenbúen fù wó mí yilera làa dà-kéní, á wee kúee mín wán túntún à páaní fio le Dónbeenì yi lè ɓa háawa búí, là a Yeesu ɓàn zàwa lè ɓàn nu Mari.

Yia zon o Zudaa laho

¹⁵ Wizonle búí, ká bìa tà a *Krista bìo na kúaa mín wán á à yí lòn nùpua búará-hèzín sīí, ó o Piere hínnon yòò ñín ɓa tíahú ò o bía: ¹⁶ «Wàn zàwa, bìo le Dónbeenì Hácírí bía là a *Daviide nji le Dónbeenì bíoní vūahú yi á lá ko à mu wé. Le fèra bía mu ho vūahú mu yi o Zudaa dání yi, wón na dú bìa wiira a Yeesu yahó. ¹⁷ O Zudaa lá lé wa kuure nùpua nì-kéní, á nñí lá wi ho tonló dà-kéní yi làa wen.» ¹⁸⁻¹⁹ Ho Zeruzaleemusa búenbúen zū mu le o wékkeró wárí na ɓa sàánía làa wo, lé ñio ó o yà lè ho mǎhú. Hón mǎhú so lé hía ó o lion yi lè mí yahó, á pǎohó nà, á fin-sānǐwà ló kúaará ho tá yi. Lé búnn te bìo ɓa wee veráa ho mǎhú mu làa «Hakelidama.» Bān bíoní yi á mu kúará le «cāni mǎhú.»

²⁰ Ó o Piere bīnía bía: «Bìo túara hā lení vūahú yi lé bìo kà: «O zīi ko le ñín coon à nùpue yí zo»** Mu mún pá bīnía túara: «O búí ko ò o zo a laho.»†† ²¹⁻²² Lé búnn non ó o nùpue búí ko ó o dé wa wán à wé o Núhúso Yeesu vèeró seérāso. Bìa ó o nùpue mu ko ò o lé tíahú, lé bìa làa wen páanía bò mín ho pàahú búenbúen na ó o Núhúso Yeesu làa wen vará yi, à

lá pàahú na ó o Zān Batiisi bátízera wo nji wán, à vaa búee pàahú na ó o ɓuan yòora ho wáayi.» ²³ Á ɓa wáa zénía ɓa nùpua nùwā jun, o Matiasi là a Zozeefu na ɓa wee ve làa Baasabaasi táa Zusitu-usi. ²⁴ Búnn mǎn á ɓa búenbúen páanía flora kà sīí: «Núhúso, ūnén lé yia zū ɓa nùpua búenbúen sīa. Zéní yia á ū lera ɓa nùwā jun na kà tíahú làa wen, ²⁵ yia á à zo a Zudaa laho ū tonkarowā tonló yi, hón na á wón ló ñía ò o van hen na ó o ko ò o va yi.» ²⁶ Á ɓa wó le jún-sīni bìo à zūnnáa yia le Dónbeenì lera, ó o Matiasi lé yia á mu tò wán. Lé wón dó ɓa tonkarowā píru ñon na ká wán.

Le Dónbeenì Hácírí lion

2 Ho Pāntekoote zon, á bìa tà a *Krista bìo búenbúen kúaa mín wán laho dà-kéní yi. ² Yìo búee tí à mu bìo búí sã wee jí ho wáayi lòn pinpi-beenì na wee và lè mí pànká bìo sīí, á búee líí sú le zīi na ɓa kará yi. ³ Á ɓa le mí ì loñ à bìo búí lòn dǎhú denní á sankaa lè mí dà-kéní kéní, á wi ɓa búenbúen wán. ⁴ Á ɓa búenbúen sú lè le Dónbeenì Hácírí, á ɓa wee bío hā sīí-viò bíoní, làa bìo le Dónbeenì Hácírí mu le ɓa bíoraa.

⁵ Mu pàahú ká ɓa *zúífúwa búí na wee bè le Dónbeenì yi sese á ló ho ñímíjā kāna búenbúen yi, á búee kará ho Zeruzaleemu yi. ⁶ Bìo ɓa jā mu bìo mu sã, á ɓa ñēnía búee fò mín búirífbúirí. Bìa tà a Krista bìo bìo na á ɓa wee bío á bìa wi bín lè mí nì-kéní kéní wee jí lè mín kùrú bíoní, á mu sòobāa vīnīkaa ɓa dà. ⁷ Mu wó ɓa coon dàkhīina á ɓa wee bío: «Ba nùpua mu na wee bío kà búenbúen so yínǎ Kalileesa le? ⁸ Á mu bēn wó kaka á wa lè wa nì-kéní kéní wee jínāa bìo ɓa wee bío lè wàn kùrú bíoní? ⁹ Warén na wi hen, á ɓa búí lè

§1:13 Mi loñ Matiye vūahú 10.4

**1:20 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 69.26

††1:20 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 109.8

ba Paatewa. Ba búí ló ho Medii lè ho Elaamu lè ho Mezopotamii kāna yi. Ba búí ló ho *Zudee, lè ho Kapadoosi, lè ho Pōn, lè ho Azii kāna yi. ¹⁰ Ba búí ló ho Firizii, lè ho Pānfili, lè ho *Ezipite kāna, lè ho Libii kōhú sǎn-kéní na sùarāa lè ho Sireena yi. Bìà ló ho *Oroomu yi mún wi wa tíahú. ¹¹ Ba zúífúwa binbirí làa bìà yèrémáa bò ba zúífúwa mu bàn Dón-beenì yi á mún wi hen. Ho Keretesa lè ba araabuwa mún wi hen. Wa búenbúen á yia yí máa ní le Dónbeenì bè-beera na le wó na ba wee bío lè wàn kùrú bíoní wón mía.»

¹² Ba búenbúen wó coon, ba yí zū mu síí. Á ba wee bío làa mín: «Bìo kà màhá lée webio coon?» ¹³ Ká ba búí bán bèn wee yáa mí jíní yi ká ba à bío: «Áyì, ba bùaa jun sù wee khée.»

O Piere jì-cúa na ó o fèra

¹⁴ Ó o Piere wáa hínɔn yòò dín lè mí nínzàwa tonkarowà píru dòn, ò o bíá pǎnpǎn nɔn ba zàamáa yi: «Minén *zúí-fúwa lè minén na kará ho Zeruzalemu yi búenbúen, mi jí bìo á ì ì bío á a na mia sese: Mi ko à mi zún bìo kà jùhú.

¹⁵ Ba búí wee leéka le ba núpua mu jun sú wee khée, èe ká bùeé. Lé bìo á mu lé le yìnbíi lèèrèwa bìo dènú níí á wa wi yi! ¹⁶ Bìo ó o jì-cúa fèro Zoweele hía bíá lé bún lan wee wé hà làa na kà wán.

¹⁷ Bìo kà lé bìo le Dónbeenì bíá:

«Há pǎnna vaa véení á ì ì ben ì Hácírí

à le è fè ba núpua búenbúen.

Mi zà-báawa lè mi zà-hínni

á wé è fèe ì jì-cúa.

Mi yàrón-fia á wé è mi mu bìowa búí na ba lá yí dà máa mi.

Mi nì-kía á hà kònkórá wé è jì yi.

¹⁸ Mu bon. Hón pǎnna so yi á ì ì ben ì Hácírí

á le è fè ba báawa lè ba háawa na lé ì ton-sáwá,

á ba wé è fèe ì jì-cúa.

¹⁹ Mu bìowa búí na síí yí zū

á ì ì lén yòó ho wáyí,

á à wé mu yéréké bìowa ho tá wán.

Le cāni, lè ho dōhú,

lè le minka yìiní á à keñ.

²⁰ Le wii á à dé mí yuumu

á ho pīhú á à wé cúencúen lòn cāni.

Bún bìowa so búenbúen á à wé è vé ó o Núhúso wizon-beenì na cùkú wi á à dānāa.

²¹ Hón pāhú so yi ká núpue lée núpue na tà von o Núhúso yèni

à wón á à fen.»[¶]

²² «*Isirayeesa, mi jí bìo á ì ì bío á à na mia: O Nazarete nìi Yeesu fù lée núpue na le Dónbeenì zéenía bìo làa mia le mí wiráa. Mu yéréké bìowa na wee zéení le Dónbeenì pánká na le wó là a níi mi tíahú, lé bún wee zéení mu. Minén miten yáa zū mu. ²³ O nìi mu á le Dón-beenì dó mí níni yi làa bìo á le wi à mu wéráa. Le fèra zū bìo mi ì wé làa wo. Minén lé bìá dó a bìá yí zū le Dónbeenì níi yi, á ba búaa wo ho *kùrùwá wán, ó o húrun. ²⁴ Ká le Dónbeenì màhá fáa wo mu húmú níi yi, le vèení wo. Mu húmú lá yí dà máa yí pánká o wán hùúu. ²⁵ O *Daviide hía bíá bìo kà o dání yi:

Ì hía wee wé mi a Núhúso ì yahó fèe.

Orén lé yia wee fua mìl bèra a na á ì yi dèdèeka.

²⁶ Lé bún nɔn á ì sīi wan,

á bíoní búenbúen lée sī-wee bíoní.

Hàrí à ì zún ì húmú bìo,

á ì sīi pà á hì.

²⁷ Lé bìo á fo máa díá mi

á ì máa va hen na ba nì-hía wee va yi.

Fo máa tà ù ton-sá na á ù wa á máa soo.

[¶]2:15 Ba zúífúwa fù yí máa híní dí bìo yìnbíi hùúu, ká mu yínɔn ba fíoró na ba wee wé hà lèèrèwa bìo dènú pāhú wó vó.

[¶]2:21 Mi loñ Zoweele vūahú 3.1-5

²⁸ Fo zéenía mi lè ho wōhú na wee va le mukāni laho yi.
Hen ká ĩ wi ũ nisánì à ĩ sīi wa wa dà khīí.^{§8}

²⁹ «Wàn zàwa, mi le ĩ bío wàn òuaa Daviide bìo wéréwéré na mia: O Daviide hía húrun á òa nùuna, á búure pá dà wee zéenì ho zuia. ³⁰ Bìo ó o hía lé le *Dónbeenì jì-cúa fèero, á zū le le Dónbeenì hía báa á dóràa mí jii nòn le mí ì na a bēnì o mòmmanía nì-kénì búu yi, ³¹ ó o fèra zūna bìo wa buéé wé, ó o wáa bíá a *Krista vèeró bìo kà sfi: Le Dónbeenì máa díá ó o máa va hen na òa nì-hía wee va yi, le máa díá ó o máa soo.*

³² «O Yeesu mu le Dónbeenì vèenía, á warén búenbúen lé mu seéràsa. ³³ O buan yòora le Dónbeenì nín-tiánì. Lé bín ó o yú le Hácíri yi, dìo ó o Maá dó mí jii le mí ì na. O bera le fò wa nì-kénì kénì. Á búin lé bìo mi wee mi á wee jí lònbiò.

³⁴ O Daviide wón yí yòora ho wáayi ká a màhá bíá bìo kà:

«O Núhúso bíá nòn ĩ Núhúso yi:
Buee kēenì ĩ nín-tiánì,

³⁵ fúaa ká ĩ búrá ũ zúkúsa ũ tá,
á ũ bò ũ zení wán.»[†]

³⁶ «Minén Isirayēle nìpomu búenbúen ko à mi zūn mu kēnkēn le o Yeesu mu na mi óuaa ho kùrùwá wán lé wón le Dónbeenì wó là a Núhúso là a Krista.»

Bia tà a Krista bìo nín-yání kuure

³⁷ Bìo òa já hā bíoní mu, á hā zon òa dàkhíina, á òa tūara a Piere lè mí nín-zàwa tonkarowà yi: «Wàn zàwa, á lé mu yén á wa ko à wa wé.»

³⁸ Ó o Piere bíá nòn òa yi: «Mi yèrémá mi yilera lè mi wárá, à mi nì-kénì kénì

bátizé o Yeesu *Krista yèni yi, á mi bè-kora á à sèn ñ díá. Bún ká le Dónbeenì á à na mí Hácíri mia. ³⁹ Le Dónbeenì dó mí jii nòn minén lè mi mòmmanía yi, làa bíá na dání nàyi, bíá búenbúen na ó o Núhúso á à ve.» ⁴⁰ O Piere pá bínía bíá hā bíoní cèrèe á bó lè òa jùhú, á henía òa síá. O bíá: «Ho lònbiò nùpua yí se, mi lé òa món, à tà ho kàníló bìo.» ⁴¹ Ba cèrèe tà a Piere bíoní yi á òa bátizéra òa. Mu zoh á bíá zon sà bíá tà a *Krista bìo yi jii, á à yí nùpua muaaseé tìn síi. ⁴² Ba wee tà jí òa tonkarowà kàránló na á bán wee na òa yi sese, á hácíri wó dà-kénì, á wee páanì sanká ho búurú[‡], à páanì fio.

⁴³ Barén lè mí nì-kénì kénì á mu zon dà. Ba tonkarowà wee wé ho yéréké biowa na wee zéenì le Dónbeenì pànká. ⁴⁴ Bíá tà a Krista bìo búenbúen fù bunbuaa, á wee páanì kúee mí ní bìo mín wán. ⁴⁵ Ba fù wee yèé mí manawà, lè mí zíní, lè mí biowa, à sanká wáí na mín yi làa bìo òa nì-kénì kénì koráa. ⁴⁶ Làa wizooní búenbúen ká òa wee páanì kúee mín wán le *Dónbeenì zī-beenì lún yi à máa khí. Ba wee páanì sanká ho búurú mí zíní yi, à dí mí dínló lè le sí-wee ká bíoní mia mu yi. ⁴⁷ Ba wee khoní le Dónbeenì, á mu nìpomu búenbúen wee wíoka òa yèni. Làa wizooní búenbúen ká a Núhúso wee vá bíá ó o kánía à kúee òa kuure nùpua wán.

O Piere là a Zān weéra a mùamúa

3 Wizonle búu, ó o Piere là a Zān hínòn wee yòo le *Dónbeenì zī-beenì lún yi le wi-haarè fioró pàahú. ² Ba yòò wee dà ò o nìi búu na ton ká a le o mùamúa a kará le *Dónbeenì zī-beenì zūajii na òa

§§2:28 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 16.8-11

*2:31 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 132.11

†2:35 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 110.1

‡2:42 Ba zúifùwa fù wee wé cèeka ho búurú là vé, à bè yi díráa. Ká a Yeesu dínló na ó o dú lè mí nì-kenínia món, á bíá tà a bìo wáa wee wé mu à leékaráa o Yeesu mu bìo.

wee ve làa Zūapi-senì[¶] jii. Làa wizooní búenbúen ká ba wee lá a buée díá bín ò o wé fioka le wárí bìà wee buée zo le zī-beenì lún mu yí cǎn. ³ Bìo ó o Piere là a Zān wà buée zo ó o mǎn, ó o le ba hā mí. ⁴ Á bán fá mí yìo wo yì, ò o Piere bíá: «Loñ wen sese.» ⁵ Ó o nìi bèn wáa wíokaa fá mí yìo ba yì. O wee leéka le ba hía a na bìo búí mí yì. ⁶ Ó o Piere wáa bíá nǎn wo yì: «Wárí bènǎn mǎa í cǎn mǎa na foñ. Bìo í cǎn lé bìo á í na foñ. O Nazarete nìi Yeesu *Krista pànká yì, à ù lii híni yòo varáka.» ⁷ Ò o buan o nín-tiáni bàhó yì á wee hóoní làa wo. Mí lahó yì à búin ò o mùamúa mu zení là a nǎnkíká-yìo dèenía fá, ⁸ ó o tá yòo dǎn mí zení wán á wee varáka. O varákaa bò làa ba a zon le Dónbeenì zī-beenì lún yì, á wee yénka ká a khòoní le Dónbeenì. ⁹ Ba zāamáa búenbúen mǎn wo ò o wee varáka ká a khòoní le Dónbeenì. ¹⁰ Bìo ba zūna le lé o nìi na wee buée kǎení fioka le Dónbeenì zī-beenì Zūapi-senì jii, á ba búenbúen zāna á wó coon bìo wó a yì bìo yì.

O Piere wee zéení bìo nǎn ó o nìi wannáa

¹¹ Bìo ó o nìi yí mǎa lé o Piere là a Zān mǎn á ba nùpua búenbúen wee búuni buée zo ba cǎn o *Salomǎn Sànsá[§] yì. Ba búenbúen wó coon bìo wó bìo yì. ¹² Bìo ó o Piere mǎn mu, ó o bíá bìo kà nǎn ba zāamáa yì: «*Isirayeelesa, léé webio nǎn ó o nìi mu waró bìo wórāa mia coon? Léé webio nǎn mi wee loñnáa wen kà síi, ka le mu lé warén waten le wa pànká á nǎn ó o wee varákarāa, tàá lé bìo wa bò le Dónbeenì yì bìo yì. ¹³ O *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu^{**} le wàn fūaawa

na ká bàn Dónbeenì lé yìá dó ho cùkú mí ton-sá Yeesu yì. Minén miten lé bìá dó a ho pànká bànsowà níi yì, á pǎ a bìo o *Pilaate yahó, ká wón pǎn wáa lá tà le mí ì díá a. ¹⁴ O nì-térénnii na bìo sí le Dónbeenì yì á mí pǎ bìo, ò o nì-búe na ho kàsó yì lén díaró á mí sía màhá vá yì á fìora a Pilaate cǎn. ¹⁵ Lé búin mi wó bórāa yì le mukàni bìo wì níi yì. Ká le Dónbeenì màhá vèenía wo. Warén lé mu bàn seérāa. ¹⁶ O Yeesu yèni pànká, làa bìo wa dó wa sía o yì lé búin wéera a nìi mu na mi búenbúen zū á yìo wì wán kà. Bìo wa dó wa sía o Yeesu yì lé búin nǎn ó o nìi mu wan cunnāa làa bìo mi búenbúen mǎn làa wo.

¹⁷ «Wàn zàwa, í zū le bìo minén le mi júnāsa wó là a Yeesu á mí yí zū júhú. ¹⁸ Èe ká lé kà síi á le Dónbeenì wórāa, à bìo le hía bíá mí jì-cúa fèerowà búenbúen jìní yì á yìo lé. Le bíá le o *Krista ko ò o lò be. ¹⁹ Á mí cén yèrè-má mi yìlera le mi wárā, à na miten le Dónbeenì yì, á dén á à sén mi bè-kora á à díá. ²⁰ Búin ká le è na hā pǎnna na mi ì yí ho hээрà yì mia, á mí ì yí á à vūn yì, á mún ò na a *Krista na le fèra lera mia, o Yeesu. ²¹ O Yeesu ko ò o kǎení ho wáayi mǎn fúaa pǎahú na mu bìo búenbúen khíi yèrèmaa wó mu bè-fia yì làa bìo le Dónbeenì bíarāa mu hǎanì mí jì-cúa fèerowà jìní yì. ²² O *Moyiize bíá bìo kà: «Mí Núhúso Dónbeenì á à lén o jì-cúa fèero búí mìn zàwa tíahú na ka le í bìo. Bìo búenbúen na ó o wé é bío á à na mia à mí wé jí sese. ²³ Nùpue léé nùpue na khíi yí mǎa jí a jì-cúa fèero mu bíonì, wón á à lén le Dónbeenì nìpomu tíahú

[¶]3:2 Zūapi-senì: Ba wee leéka le ho lé le Dónbeenì zī-beenì zūapii búí na léé wì bìá yínǎn ba zúifūwa lahó na ba wee kǎn yì le hā lara na bìo sǎ ba zúifūwa binbirí yì pǎahú.

[§]3:11 O Salomǎn Sànsá: Ho lé le Dónbeenì zī-beenì sànsá na wì le le wii hènéní. Ho son á pon le zī-beenì mu lún sǎn-kéní na á bìá yínǎn ba zúifūwa dà wee zo yì. Lé bín á ho lǎndá bìo zéeníflowa hía wee kǎrán ba nùpua yì.

^{**}3:13 Mi loñ Léro vūahú (Exode) 3,6, 15

á à búe.»^{††} 24 Á lá a Samuwéele jii wán á ba ji-cúa fèerowà na khiína là mí nì-kéní kéní búenbúen á mún bía hà wizooní na kà bìo.

²⁵ «Bìo le Dónbeenì dó mí jii nòn mìn òuàawa yi là mì ji-cúa fèerowà jini á bìo sã mia. Mì nfi mún wi le *páanfi yi, diò le Dónbeenì bò là mìn òuàawa pàahú na le bía bìo kà nòn o *Abarahaamu yi: «Û mòmànía bìo yi, á hà zì-júná búenbúen na ho tá wán á ì ì dúbua yi.»^{‡‡} 26 È ká mu nín-yání, á lé minén lé bía le Dónbeenì tonkaa mí ton-sá Yeesu ó o buara bìo yi. Le tonkaa wo ò o buée dúbua mia, à mì là mì nì-kéní kéní khi mì wén-kora yi orén bìo yi.»

O Piere là a Zãn òn ho làndá tuiá fèerowà yahó

4 Bìo ó o Piere là a Zãn wee bío là ba zàamáa, à bún le *Dónbeenì yankarowà, là le *Dónbeenì zì-beenì parowà júnása là ba *Sadusiéwa buée dòn. ² Ba sĩa fièntín yí wan ba tonkarowà nùwā jun mu bìo yi hùúu, lé bìo ba wee kàrán ba nùpua, á wee bío le o Yeesu vèera, á bún bìo yi á ba nì-hía mún dà à vèe. ³ Á ba wiira ba kúaa ho kàsó yi á pannáa ho tá tiló, lé bìo le wii tò vó. ⁴ Bún pá yí hò bìo á bìa já hà bíoní mu á cèrèe tà hà yi, á bìa dó mì sĩa a *Krista yi á dó wán á yú báawa muaaseé hònú síi.

⁵ Mu tá lée tñ á ba *zúifúwa júnása, là ba *nì-kíá, là ho *làndá bìo zéénfílowa kúaa mín wán ho Zeruzaléemu yi. ⁶ Ba nùpua búí na wí bìa kúaa mín wán bún tíahú lé o Aana na lé ba yankarowà jùhúso beenì, là a Kayiifu là a Zãn là a Alekisāndere, à séení ba yankarowà jùhúso beenì zii nùpua búenbúen. ⁷ Ba le ba bua ba tonkarowà buée òn mí

tíahú. Bìo ba buée dòn á ba tùara ba yi: «Lé o yén pànká yi tàà lé o yén yèni yi á mì wééraráa o nìi mu?»

⁸ Á bún ò o Piere wáa sú là le Dónbeenì Hácírí, ó o wee bío làa ba: «Minén nìpomu júnása là mì nì-kíá, ⁹ bìo mì wee tùa wen ho zuia là mu bè-tente na wó nòn o mùamúa yi bìo, làa bìo ó o wó wó wannáa. ¹⁰ Áwa, mì búenbúen ko à mì zún mu, ò o Isirayeele nìpomu mún zún mu. Bìo nòn ó o nìi na kà wannáa á òn mì yahó lé o Nazarete nìi Yeesu yèni pànká yi, yia mì búaa ho *kùrùwá wán ó o húrun, na le Dónbeenì vèenía. ¹¹ O Yeesu lé yia le Dónbeenì bíoní vūahú bía bìo le o lé le huee na á ba sorowà pá bìo, minén sorowà. Dén huee so lé diò bínía buan ho soró ònía.»^{¶¶} ¹² O Yeesu mí dòn lé yia dà wee kàní ba nùpua. Mu yínòr orén yèni, á yèni búí na kún dà à kàní wen á le Dónbeenì yí nòn nìi woon yi ho dímpá yi.»

¹³ Á ba zúifúwa làndá tuiá fèerowà mu á mu wó coon dàkhíina, lé bìo ba mòn ò o Piere là a Zãn wee bío ká ba poní séra. Ba mún zūna le ba lé ba nùpua na yí kàráanna. Ba zūna mu le òarén là a Yeesu kera mín wán míana. ¹⁴ Ká bìo ba mún mòn o nìi mu ò o wan á òn o Piere là a Zãn nìsání, á ba wáa yí dà bìo máa bío. ¹⁵ Á ba wáa le ba tonkarowà lée òn ho khūhū vé, à òarén bán kará wee wàaní. ¹⁶ Ba wee bío mín yi: «Lée webio wa yàà à wé là ba nùpua mu coon? Ho Zeruzaléemusa búenbúen zū mu kénkén le ho yéréké bìo na wó á ba mòn lé òarén wó mu, á warén mún yí dà máa bío le mu yí bon. ¹⁷ Á mì cén wa là le hèrè làa ba, à hè ba à ba yí bíní yí bío o Yeesu bìo là a búí hùúu. Lé bún á à na ká bìo wó kà máa ben máa fè ba zàamáa.»

^{††}3:23 Mì loñ Làndá zéénfílowa vūahú (Deutéronome) 18.15, 18, 19

^{‡‡}3:25 Mì loñ Bìo jùhú búéénfi vūahú (Genèse) 22.18, 26.4

^{¶¶}4:11 Mì loñ Lení vūahú (Psaumes) 118.22

¹⁸ Bún món á ɓa bíníá von o Piere là a Zān á bía heníá non yi le ɓa khi á yí bío, tǎá á yí kǎrán ɓa nùpua o Yeesu yèni yi hùúu. ¹⁹ Ká a Piere là a Zān màhá bía non ɓa yi: «Minén mi beere wǎa loń le mu so térénna le Dónbeenì cǎn à wa bè mi bóni yi ká wa pí lerén bóni le? ²⁰ Warén cén yí dà máa pe wa jíní ká bío wa mǎn làa bío wa jǎ á wa yí máa bío bío.» ²¹ Á ho làndá tǔiá feerowá wíokaa là le heerè làa ba, à ɓa kúaará ɓa. Bío ɓa à òn wǎn á à beéráa ɓa lò á ɓa yí zǔ, lé bío ɓa zǎamáa búenbúen wee khóní le Dónbeenì bío wó bío yi. ²² O nìi na waró bío wó ho yéréké á teró lúliio po búará-pun.

Bia tà a Krista bío wee fio

²³ Bío ó o Piere là a Zān ló ho kǎsǎ yi, á ɓa wǎ van mí kuure nùpua cǎn, á vaá lá bío búenbúen na ɓa yankarowá júnása là ɓa nì-kǎa bía non ɓa yi á feera non mí ninzàwa mu yi. ²⁴ Bío ɓa jǎ mu wó, á ɓa búenbúen wó mí yilera làa dà-kéní á wee fio le Dónbeenì yi kǎ sǐ: «Núhúso, únén lé fo léra ho wǎayi lé ho tá, lé ho muhú lé mu bío búenbúen na wi ho yi. ²⁵ Únén lé fo bía là ũ Hácírí ũ ton-sǎ *Daviide na lé wǎn búaa jii yi kǎ:

«Lée webio non á hǎ sǐ-viò nùpua wee kǎnkáráa?

Lée webio non á ho ðímǐnáa wee là ká mu jǔhú mǎa?

²⁶ Ho ðímǐná bá-zàwa wíokaa mítén ðin hǎ fio bío yi.

Ba júnása mún hínnon von mín kúaa mín wǎn à ɓa lò.

Ba búenbúen wó mí jii làa dà-kéní là a Núhúso làa yàa o mǎn léra wǎn.»^{ss}

²⁷ À mu bèn bon ò o *Heroode là a *Pǎnsi Pilaate wó le jii dà-kéní ho lóhó yi hen, ɓarén là a *Isirayelee nìpomu, là hǎ sǐ-viò nùpua à ɓa hínnon ũ ton-sǎ Yeesu na

bío sǐ foń wǎn, yàa fo mǎn léra. ²⁸ Bío fo hǎa fèra bía le fo ò wé á à kǎna là ũ pǎnká là ũ sǐi bío yi, bún búenbúen lé bío ɓa wó kǎ à tíra jii. ²⁹ Núhúso, wǎa loń ɓa heerè na ɓa wee là. Na le sǐ-hebúee warén na lé ũ ton-sǎwǎ yi à wa wé bue là ũ bóni. ³⁰ Dé ũ ní, à ɓa vǎnvǎrowá waró là mu yéréké biowa na wa wee wé ũ ton-sǎ Yeesu na bío sǐ foń yèni pǎnká yi, à zéeni ká ũ bío bon.» ³¹ Bío ɓa flora wó, á ho lahó na ɓa wi yi á zà kikikí, á ɓa búenbúen sú là le Dónbeenì Hácírí, á ɓa hínnon wee bue le Dónbeenì bóni là le sǐ-hebúee.

Bia tà a Krista bío wee pǎaní sanká mí ní bío

³² Bia tà a *Krista bío búenbúen á fù ɓunbuaa, á sǎa là ɓa hácírí wó dà-kéní. O búii fù yí máa bío mí ní bío á mí te mí ðon. Ba bío búenbúen na fù wi ɓa cǎn á ɓa ɓunbuaa yi. ³³ Ba tonkarowá fù wee zéeni a Núhúso Yeesu vèeró bío là ho pǎnká beenì, á le Dónbeenì wee na hǎ dúbuaa cèrèe ɓa búenbúen yi. ³⁴ Nì-khenii fù mǎa ɓa tǎahú, lé bío á bía man-awá là ɓa zíní wi á fù wee yèé hǎ, ³⁵ à ɓua wǎrí buee dé ɓa tonkarowá ní yi, à ɓa bíní wé sǐ sanká na mín yi làa bío ɓa nì-kéní kéní koráa. ³⁶ Mu ɓàn sǐi ó o Zozeefu hǎa wó. O lé o *Levii nùwǎ nì-kéní na wee lé ho Siipere* yi. Ba tonkarowá wee ve o làa Baanabaasi, mu kúará le yàa wee hení hǎ sǎ. ³⁷ O hǎa yèéra mí mǎhú á ɓuan wǎrí buee non ɓa tonkarowá yi.

O Ananiasì le mín hǎa Safiraa bío

5 Nii búii hǎa wi bín ɓa le Ananiasì, ká ɓàn hǎa ɓa le Safiraa. O hǎa yèéra mí mǎhú, ² á fá wǎrí sǎn-kéní bàrá, á ɓàn hǎa mún zǔ mu, à ðio ká ó o ɓuan vaá non ɓa tonkarowá yi. ³ Ó o Piere bía non

^{ss}4:26 Mi loń Lení vǔahú (Psaumes) 2.1-2

*4:36 Siipere: Lé ho kǎhú búii na ho Mediteranɛ yámú jumu kíní yi. Ho wi là mu yámú jumu mu ɓàn wii héníi. Ba tonkarowá pǎahú ká ɓa zúífúwa na wi bín á boo.

wo yi: «Ananiasì, lée webio nɔn ó o *Sa-tāni dórāa hā yile-kora fòñ, ũ fà le sabéré le Dónbeenì Hácírí nìi, á fá ho mɔhú wárí sɔn-kénì bàrá? ⁴ Bìo ho mɔhú mu lá òn yí yèéra ká yínɔn fo te ho le? Á bìo ho yèéra, á ho bàn wárí bìo sà a yén yí? Yínɔn fo le? Á lée webio nɔn á fo wórāa bìo kà? Fo yí fà sabéré nùpua nìi, le Dónbeenì lé dìo á fo fà le sabéré nìi.» ⁵ Bìo ó o Ananiasì ná hā bioní mu, ó o ló lùwá, á líí húrún. Á bìo ná mu búenbúen zāna dàkhíina. ⁶ Á ba yàrówá hínɔn cà le òn pon o yi, á buan vaá nùuna.

⁷ Lèèrèwa bìo tìn sī bínn món á bàn háa wà buée zon ká a yí zū bìo wó. ⁸ Ó o Piere tūara a yi: «Mi ho tūiá na mi: Mìn mɔhú na mi yèéra bàn wárí búenbúen lé dìo kà le?» Ó o le ũuu, le dén lé lerén. ⁹ Ó o Piere wāa bíá nɔn wo yi: «Ũén lè mìn báa wó kaka wāanía tòráa á wee khén-nāa le Dónbeenì Hácírí kúará? Loñ, bìo lée wi ho zūanìi kà lé bìo vaá nùuna mìn báa. Ũén ba mún ò lá á à lénnaa.» ¹⁰ Mí lahó yi ó o háa mu bèn òn ló lùwá o Piere tá, á líí húrún. Bìo ba yàrówá buée zoó òn ò o húrún, á ba lá a buan vaá nùuna bàn báa nìsání. ¹¹ Bìo tà a *Krista bìo kuure làa bìo ná mu búenbúen zāna dàkhíina.

Ba tonkarowà wee wé mu yéréké biowa

¹² Mu yéréké biowa cèrè na wee zéení le Dónbeenì pànká á ba tonkarowà hía wee wé mu nìpomu tíahú. Bìo tà a Krista bìo búenbúen hía wee wé mí yilera làa dà-kénì à wé kúee mìn wán le *Dónbeenì zī-beenì lún yi o *Salomɔn Sànsá† yi. ¹³ Nì-vio yí máa hení mí sīa zo ba tíahú, èe ká ba zāamāa màhā pá wee wíoka ba yèni. ¹⁴ Ba báawa lè ba háawa na wee dé mí sīa o Nùhúso yi á wee wé boo ká ba wà. ¹⁵ Á ba wāa wee bua ba vánvárowà à buée lée bàráka hā wāna

nìsāa hā dāmu sīa wán, bèra a na ká a Piere hía buée wee khíí, ò o bóní pá wāa yí kúia ba búí wán. ¹⁶ Hàrí hā lórā na sūarāa lè ho Zeruzaleemu à nùpua mún wee bùuni buen lè mí vánvárowà lè ba nùpua na ba cínáwa wee beé lò. Á ba búenbúen wee wa.

Ba wee beé o Krista tonkarowà lò

¹⁷ Á ba yankarowà nùhúso beenì làa bìo làa wo pánia wi na lé ba *Sadusiéwa kuure nùpua á le yandee sú ba tonkarowà bìo yi. ¹⁸ Á ba wíikaa ba tonkarowà á kúaa ba zāamāa kàsó yi. ¹⁹ Ká a Nùhúso wáyí tonkaro búí màhā lion ho tìnàhú à líi héra ho kàsó zīi wonna, ò o lera ba á bíá nɔn yi: ²⁰ «Mí lén va le *Dónbeenì zī-beenì lún yi á vaa bue le mukāni binbiri na máa vé bìo búenbúen à na ba zāamāa yi.» ²¹ Á ba tonkarowà bò bìo ó o bíá yi. Le yìnbíi búiríi á ba wà van le Dónbeenì zī-beenì lún yi á vaá zoó wee kàrán ba nùpua.

Ba yankarowà nùhúso beenì làa bìo làa wo pánia wi á von o *Isirayeele nìpomu *nì-kía. Á barén na lé ho làn-dá tūiá fèerowà búenbúen kúaa mìn wán, à ba tonkaa ba búí le ba lén vaa lén ba tonkarowà ho kàsó yi bua buennāa. ²² Ká ba parowà màhā yí vaá yú ba bín, á ba wà buée bíá bìo kà nɔn ba yi: ²³ «Wa vaá yú ho kàsó zīi wonna ká hā pon òn sèe, á ba parowà na bín búenbúen mún ònka mí lara yi. Èe ká bìo wa héra à wa zon, á wa yí zoó yú nùpue.»

²⁴ Bìo le Dónbeenì zī-beenì parowà nùhúso lè ba yankarowà núnasa ná hā bioní mu, á ba wāa yí zū hen na ba à dé mítén yi ba tonkarowà mu vílò bìo yi, á ba wee tūa mítén yi le mu yàá wó kaka wórāa coon. ²⁵ Hón pàahú so yi ò o búí buée òn, á bíá nɔn ba yi: «Mí loñ, ba nùpua mu na mí pon nìi ho kàsó yi, lé barén vaá wi le Dónbeenì zī-beenì lún yi

†5:12 Mí loñ Bè-wénia vūahú 3.11

á wee kàrán ɓa nùpua.» ²⁶ Á le Dónbeenì zĩ-beenì parowà jùhúso dɛɛnía hínɔn fò mí nùpua à ɓa vaá ɓuan ɓa tonkarowà ɓuararàa ká ɓa màhá yí wó mu làa heerè, lé bìo ɓa zǎna le ká mí wó mu, á ɓa nùpua á à lèeka mí lè hā huua.

²⁷ Bìo ɓa ɓueé dɔn ho làndá tuiá fɛerowà yahó làa ɓa, á ɓa yankarowà jùhúso beenì tũara ɓa yi: ²⁸ «Wa so nɔn-zoñ yí hò mia lè le sòobé le mi yí bĩnì yí kàrán ɓa nùpua o nìi mu yèni yi le? Á mi wǎa loñ bìo mi wó. Ho Zeruzalemu lóhó búenbúen á mi wó lè mi kàránlò, á mún wi à mi bàká warén yi là a nìi mu hómú bìo.»

²⁹ Ó o Piere lè ɓa tonkarowà bía nɔn ɓa yi: «Wa ko à wa bè le Dónbeenì bioní yi á sũaaní bìo wa à bè ɓa nùpua bioní yi.

³⁰ O Yeesu mu na mi ɓúaa ho *kùrùwá wán ó o húrun, á wàn ɓúaaawa ɓàn Dónbeenì vèenía, ³¹ á ɓuan yòò bàrá mí nín-tĩání. Le wó a là a jùhúso na lé o kànfilo, ò o *Isirayeele nìpomu bè yi á yèrèma mí yilera lè mí wára, à yí mu bè-kora sèndíaró. ³² Warén, lè le Dónbeenì Hácírí na le nɔn bìa wee tà le bìo yi, á lé mu bè-wénia mu ɓàn seéràa.»

³³ Bìo ho làndá tuiá fɛerowà jǎ hā bioní mu, á ɓa yiwa cǎ cǎ, á wi ɓa ɓúe ɓa tonkarowà. ³⁴ Èe ká *Farizíe ɓúii màhá kera ɓa tíahú á yèni ɓa le Kamaliyeli. O lé ho *làndá bìo zéenflowa nì-kéní na ɓa zǎamǎa búenbúen wee kɔnbi. Wón lé yia líi hínɔn yòò dín ɓa tuiá fɛerowà tíahú ò o le ɓa bío le ɓa tonkarowà mu lée dín ho khũuhũ mànì. ³⁵ Bún mɔn ó o bía nɔn bìa kúaa mín wán yi: «Isirayeelesa, mi cǎ hácírí bìo mi ì wé lè ɓa nùpua na kà bìo yi. ³⁶ Nii ɓúii ɓueé còonía hínɔn á yèni ɓa le Tedaasi. O hǎa wee wé mítén lòn nùpue na bìo jùhú wi. Nùpua na ɓueé tà bò a yi á à yí báawa khǎa-nǎa sǎi. Bìo ó o húrun, á bìa búenbúen na tà bò a yi mu pǎahú á saawaa, ó o bìo jùhú ɓó. ³⁷ Bún mɔn á ho mìlò pǎahú, ó o Kalilee nii Zudaa ɓèn hínɔn á yú ɓa nùpua cèrèe

á ɓa bò a yi. Á wón ɓa mún ɓó, á bìa bò a yi búenbúen saawaa. ³⁸ Àwa, á mi le ì bío mu na mi: ɓa nùpua mu á mi día bìo. Mi día ɓa le ɓa lén. Lé bìo ká ɓa tonlò mu á bìo ló nùpue níi yi, á ho jùhú á à ɓúe. ³⁹ Ká ho bìo ɓèn ló le Dónbeenì níi yi, á mi yí dà dɛɛ ɓúii mǎa wé làa ho. Mi yí wó sese á mi ì keñ lòn nùpua na wee fi lè le Dónbeenì.»

Bìo ó o fɛera mí ji-cúa wó, á ho làndá tuiá fɛerowà tà a bìo. ⁴⁰ Á ɓa von ɓa tonkarowà, á ɓueé han lè hā làbàaní, á ɓa le ɓa yí bĩnì yí bío bìo o Yeesu yèni yi, á ɓa wǎa día ɓa à ɓa wà.

⁴¹ ɓa tonkarowà ló le zǎi yi ká ɓa sǎa wan, lé bìo le Dónbeenì le ɓa ko lè le lòn-bee o Yeesu yèni bìo yi. ⁴² Làa wizooní búenbúen ká ɓa wee kàrán ɓa nùpua, á wee ɓue le bín-tente le Dónbeenì zĩ-beenì lún yi lè hā zǎnì na ká yi le o Yeesu lé *Yia le Dónbeenì mɔn léra á wó là a kànfilo.

Ba nùpua na wé è séenì ɓa tonkarowà

6 Mu pǎahú ká ɓa nì-kenínia wee dé wán ká ɓa wà. Á ɓa *zúifùwa na wi ɓa tíahú na wee bío mu kereekimu sǎa yí wan bìo á ɓàn zǎwa na lé ɓa zúifùwa binbirí wee wé yi. ɓa wee zǎ le làa wizooní búenbúen le mínén mahǎawa á ɓa yí mǎa loñ yi sese ho dínlò sankaró pǎahú. ² Á ɓa tonkarowà píru jùn von ɓa nì-kenínia búenbúen kúaa mín wán bía nɔn yi: «Wàn zǎwa, wa yí ko à wa día le Dónbeenì bioní bueró ká wa yèrèma wa yara sí ho dínlò bìo. ³ Mi cén hueeka ɓa nùpua nùwǎ hɛɛnɔn mi tíahú na mi zũ le ɓa téréenna, á sú lè le Dónbeenì Hácírí lè mu bè-zũfminì. Bán lé bìa á wa à dé mu níi yi. ⁴ Bún ká warén ɓèn dà à na waten ho fioró lè le Dónbeenì bioní bueró yi lè wa sòobé.»

⁵ Bìo ɓa tonkarowà fɛera mí ji-cúa wó, á ɓa kuure nùpua tà ɓa bìo. Bìa ɓa hueekaa lé o Etiena na lé o nùpue na siidéro wi, na sú lè le Dónbeenì Hácírí.

À séení a Filiipu, là a Porokoore, là a Nikonɔɔre, là a Timɔn, là a Paamenaasi, là a Àntiosi nni Nikolaa na hía yèrémáa bò ɓa zúifúwa mu ɓàn Dónbeenì yi. ⁶ Ba ɓuan ɓa vannáa ɓa tonkarowà cɔ́n, á bán bò mí níní ɓa wán à ɓa fíora nɔn ɓa yi.

⁷ Le Dónbeenì bóonì wee ben fè hā lara ká le wà, á ɓa nì-kenínia wee dé wán ho Zeruzaleemu yi, á ɓa yankarowà cèrèè á wee tà dé mí sía o *Krista yi.

O Etiena ɓa wíira

⁸ O Etiena le Dónbeenì dúɓuaa nɔn ho pànká yi, ó o wee wé mu yéréké bè-beera na wee zéení le Dónbeenì pànká ɓa nùpua tíahú. ⁹ Á ɓa zúifúwa nùwā yèn ɓúí á hínɔn pá a bìo. Ba ɓúí lé ɓa zúifúwa kàránlò zī nùpua na ɓa wee ve làa wobáaní na wi míten. Ba lé bìà ló ho Sireena lè ho Alekisāndiri lórá yi. Ká ɓa ɓúí lé bìà ló ho Silisii lè ho Azii kána yi. Lé bán lé bìà ɓueé wee wàanì là a Etiena. ¹⁰ Ká ɓa màhá yí dàńna a bìo, lé bìo le Dónbeenì Hácírí bè-zūnminì na le wee na a yi lé bìo ó o wee bíoráa. ¹¹ Á ɓa yà ɓa nùpua jíní à ɓa le ɓa bío bìo kà: «Wa já ò o nni mu bía khon o *Mɔyiize lè le Dónbeenì dání yi.» ¹² Lé bún ɓa bía á súkúra lè ɓa zāamāa, lè ɓa *nì-kía, lè ho *làndá bìo zéénílowa. Bún món á ɓa ɓueé wíira a Etiena á ɓuan vannáa ho làndá tuiá fèerowà yahó. ¹³ Ba mún fó ɓa nùpua ɓúí bòráa na ɓueé fūaa hā sabíoní o Etiena mu jii. Á bán ɓueé bía: «Féè ká a nni mu wee bío hā bín-kora à lèé le *Dónbeenì zī-beenì là a Mɔyiize làndá yi. ¹⁴ Wa já ò o bía le o Yeesu, wón Nazaræte nni so, á à fífo le Dónbeenì zī-beenì, á mún n yèrémá hā làndáwá na ó o Mɔyiize nɔn wɛn.»

¹⁵ Ho làndá tuiá fèerowà na wi le zī yi mu zoñ búenbúen fá mí yìo o Etiena yi,

á mɔn ò o yahó ɓonmín lè le Dónbeenì wáayi tonkaro yahó.

O Etiena ji-cúa na ó o fèera

7 Ba yankarowà púhúso beenì tùara a Etiena yi: «Hāà! Bìo ɓa wee bío ū jii so bon le?»

² Ó o Etiena bía: «Minén wàn maáwà lè wàn zàwa, mi jí bìo á ī bío á à na mia. Le Dónbeenì cùkúso hía zéenífá mīten lè wàn fūaa *Abarahaamu ká a wi ho Mezopotamii yi á ãn yí ló yí vaá kará ho Haran lóhó yi, ³ á bía nɔn wo yi: «Lé díá mìn kōhú lè mìn zī á lén va ho kōhú ɓúí na á ī ī zéení làa fo yi.» ⁴ Ó o Abarahaamu wáa hínɔn díá ho Kalidee kōhú á vaá kará ho Haran yi. Bìo ó o Abarahaamu ɓàn maá hūrun á le sà léra a ho Haran yi á ɓuararāa ho kōhú mu na mi wi yi ho zuia. ⁵ Dónbeenì á yí nɔn tá wo yi bín. Hārì hìà lè le nín-tàahú bìo ó o yí yú. Ká le Dónbeenì màhá nɔn le jii le mí ī na ho kōhú mu na ká wo yi, orén lè mí mōnmànía na à híní o mōn. Á ho pāahú na le Dónbeenì wee bío mu yi làa wo ká za woon mía o cɔ́n. ⁶ Bìo kà lé bìo á le bía nɔn wo yi: «Ū mōnmànía khíi keñ kà-veere yi, á à wé ɓa wobáaní bín. Ba à beé ɓa lò hā lúlúio khiá-náa yi. ⁷ Èe ká ho sí na à wé ɓa lè mí wobáaní á īnén Dónbeenì màhá à cítí. Bún món á ɓa à lé bín á à lén wé ɓueé fūaaní mi ho lahó na kà yi.» ⁸ Bún món á le bò le *páaní là a Abarahaamu. Bìo wee zéení le páaní mu bìo lé ho *kúiiro. Lé bún nɔn ó o Abarahaamu za *Izaaki teró wízonon bìo hētīn ní yi ó o *kúio wo. Lé bún ó o Izaaki mún kúio o *Zakoobu, á wón bèn kúiora mí zàwa píru jun na lé wa zī-júná ɓàn fūaawa.

⁹ «O zàwa mu dú le yandee lè mín fèeso Zozeɛfu[†], á yèera a ó o wó a wobá-nii ho *Ezipite yi. Ká le Dónbeenì màhá kera

†7:7 Mi loñ Bìo púhú ɓúɛnii vūahú (Genèse) 15.13-14, Léro vūahú (Exode) 12.40

†7:9 Mi loñ Bìo púhú ɓúɛnii vūahú (Genèse) 37–50

làa wo. ¹⁰ Le léra a mí lònbee búenbúen yi. Le wó ó o dàńna dín ho Ezipite bée yahó á zéenía mí bè-zúńminì, ó o bìo wó sına a yi. Á wón bàrà a mí zii biowa là ho Ezipite kǎhú biowa búenbúen júhú wán.

¹¹ «Mu pàahú á le hini ló ho Ezipite kǎhú búenbúen yi là ho Kanan kǎhú yi mún. Mu wó lònbee làa sòobée, á wán òuaawa mu yí máa yí bìo fá à dí.

¹² Bìo ó o Zakoo bu já à fá le ho dín-ló wi ho Ezipite yi, ó o nín-yání tonkaa wán òuaawa le fá va bín. ¹³ Mu cúa-jun ní na fá bínía van bín, ó o Zozeefu wáa zéenía mítén là mín zàwa. Lé bín ó o bée bò yi zúńnanáa hen na ó o Zozeefu nǎnkāni can yi. ¹⁴ Ó o Zozeefu wáa tonkaa mín zàwa le fá vaa fé mín maá là mín zii nùpua búenbúen. Ba à yí nùpua búará-náa hònú mía. ¹⁵ Ó o Zakoo bu wáa òuara ho Ezipite. Lé bín ó o òueé húrun yi, á wán òuaawa mún húrun bín. ¹⁶ Ba òuan fá nì-hínmu vannáa ho Siseemu yi, á vaá nùuna le búure na ó o Abarahaamu hía yà a Hamóore zàwa cǎn.

¹⁷ «Bìo ho pàahú na le Dónbeenì ko à le tí bìo le hía dó mí nii nǎn o Abarahaamu yi nii wà òueé sùará, á bín wa nìpomu boo, á wee dé wán ho Ezipite yi. ¹⁸ Bún mǎn ó o bée búí na yí zúna a Zozeefu á kará ho Ezipite kǎhú júhú wán. ¹⁹ O kǎa wa nìpomu, á beéra wán òuaawa lò, á kíkǎa fá yi le fá pí mí zàwa kúia à fá hí. ²⁰ Lé bín pàahú ó o *Moyiize ton yi. O hía lée kúnkúza na se, na bìo sǐ le Dónbeenì yi. Pìina bìo tǐn ká a wi mín zii á fàn nu wee yèení. ²¹ Ba día a yí máa loń yi, ó o bée hínló lé yia lá a òuan á hǎn là mí kùrú za bìo. ²² Lé o bée zii á fá kenía o Moyiize yi là ho Ezipitesa bìo na fá zú búenbúen, ó o wó a nùpue na pànká wi mí bióní là mí wára yi.

²³ «Bìo ó o Moyiize lúlúio yú ho búará-jun, ó o kará lon mí yi, ó o hínǎn le mí vaá loń mín zàwa na lé o *Isiraye ele nìpomu. ²⁴ Ó o vaá mǎn o Ezipite nii búí ò o wee ha fàn za nì-kéní, ó o tà mín za na fá wee ha jii, ò o bó a Ezipite nii. ²⁵ O lá wee leéka le o Isiraye ele nìpomu na lé fàn zàwa á à zúń le le Dónbeenì le mí ì dín orén wán à lénnaa fá júná, yaa fá yí zúna mu. ²⁶ Mu tá na lée tǎn, ó o Moyiize fò mín là mín sǐ nùpua nùwá jun ká fá wee fi. Ó o le mí ì yanka fá, ó o bía bìo kà: «Wán zàwa, mínén na lé là dà-kéní á bínía wee fi mín yi le?» ²⁷ Á yia dà mí ninza na so á lío o Moyiize ò o bía nǎn wo yi: «Lé o yén bàrà fo wa júhú wán le ù wé cíti wén?» ²⁸ Fo wi à ù búe mi làa bìo á fo hǐhú bóráa o Ezipite nii bìo sǐ le?» ²⁹ Bìo ó o Moyiize já hǎn bióní so, ó o lùwa á vaá kará ho Madia kǎhú yi. Lé bín ó o yú fá zàwa nùwá jun yi.

³⁰ «Lúlúio búará-jun bún mǎn, á le Dónbeenì wáyai tonkaro búí zéenía mítén làa wo le vǐndè-za dǎhú na wee cǐ yi, ho tá henì yi, ho Sinayii búee nǐsání. **

³¹ Bún bè-minii so wó a Moyiize coon. Á bìo ó o wi ò o vaa sùará mu yi à wíoka loń sese, ó o já a Núhúso tǎmu na bía làa wo: ³² «O *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoo bu na lé mǐn òuaawa fàn Dónbeenì lé mi.» ^{††} Ó o Moyiize zána, á wee zà wàwàwà, á yí wi ò o loń mu yi. ³³ Ó o Núhúso wáa bía làa wo: «Tén ù nakáa, lé bìo á ho lahó na á ù wi yi lée tá na bìo sǎ mi. ³⁴ Le lònbee na á ì nìpomu wi yi ho Ezipite yi á ì mǎn. Ī já fá wée sǎ, á Ī lion wà líf kǎnì fá. Wáa òuen. Ī ì tonka fo ho *Ezipite yi.» ^{‡‡}

³⁵ «O Moyiize nì-kéní mu na ó o *Isiraye ele nìpomu fù pá bìo le lé o yén dó a

§7:28 Mi loń Léro vūahú (Exode) 2.14

**7:30 Mi loń Léro vūahú (Exode) 3.2

††7:32 Mi loń Léro vūahú (Exode) 3.6

‡‡7:34 Mi loń Léro vūahú (Exode) 3.7, 8, 10

le o wé mí jùhúso lè mí cítí fí,[¶] wón lè yia le Dónbeenì tonkaa ò o wé o jùhúso làa yia wee lén hã júná. Le wó mu ho wáayi tonkaro pànká yì, yia hía zééníá mítén là a Mɔyiize le vîndè-za na wee cî yì. ³⁶O Mɔyiize lé yia léra a Isirayeele nìpomu ho *Ezipite yì. O wó mu yéréké biowa na wee zééní le Dónbeenì pànká ho kǒhú yì, lè ho muhú na ɓa wee ve làa muhú na mùia yì, lè ho tá heni yì hã lúlúio búará-jun pàahú. ³⁷Lé o Mɔyiize mu lé yia pá bía bio kà non o Isirayeele nìpomu yì: «Le Dónbeenì á à lén o jì-cúa fɛero búii mìn zàwa tíahú na ka lè ì bio síi á à tonka mi cǒn». ^{§§} ³⁸Bìo mu nìpomu hía kúaa mín wán ho tá heni yì, á lé orén pá hía wee vará wàn bùaawa lè le Dónbeenì wáayi tonkaro pàahú, yia hía wee bío làa wo ho Sinayii búee wán. Lé orén á le Dónbeenì bíoní na wee na le mukānì á non yì, ò o búee lii na wen. ³⁹Ká wàn bùaawa màhá yí tà ká ɓa à bè hã bíoní mu yì. Ba pá a bìo, á wi ɓa bíní va ho Ezipite yì. ⁴⁰Ba bía non o *Aaron yì: «Cà hã wǒnna búii na wen na à dí wa yahó, lé bìo á wa yí zū bìo wó a Mɔyiize mu na léra wen ho Ezipite yì.» ^{*} ⁴¹Á ɓa wáa pá a nǒn-za kansì á wee wé mu hāmu na yì, á dú ho sǒn-beenì bìo ɓarén mítén dāñna wó bìo yì. ⁴²Ká le Dónbeenì màhá bíní ɓa mǒn, á dí ɓa á ɓa wee bùaaní ho wáayi biowa, làa bìo mu túarará ɓa jì-cúa fɛerowà vūahú yì: «Isirayeele nìpomu, hã lúlúio búará-jun na mi wó ho tá heni yì, á ɓa bà-kùio na mi fūaana lè mu hāmu na mi wó,

lé ínén á mi so wó mu non yì le?

⁴³Bùee. Mu lé mi Mǎlooki wàahú bùkú za

lè mi Erefān[†] wàahú mànàayiire á mi ɓuan,

hǒn na á mi wó miten á wee bùaaní,

lé bún non á ì ì sèráa mia á à dàráa ho *Babiloona wán.»[‡]

⁴⁴«Hã pǒnsòni bùkú na hía wi wàn bùaawa cǒn ho tá heni yì lé hǒn á hã pen-miní na le Dónbeenì làndá túara wán wi yì. Lé hǒn pǒnsòni bùkú so hía wee zééní le le Dónbeenì wi ɓa tíahú. O *Mɔyiize hía wó ho làa bìo le Dónbeenì zééní le o wé làa ho. Le hía le o wé ho làa hía ó o mǒn bìo síi. ⁴⁵Bún mǒn á hã pǒn-sòni bùkú mu á wàn bùaawa lè mí mǒn-mànía na sà mín á mún ɓuan. Pàahú na le Dónbeenì non hã kǎna nùpua á fó táwá non ɓa yì ká a Zozue dú ɓa yahó ká lé horén ɓa ɓuan. Á ho ɓèn wi bín fúuu fúaa o *Daviide pàahú. ⁴⁶O Daviide bìo hía wó sīna le Dónbeenì yì, ó o flora le níi le cǒn, à soráa ho lahó búii à na a *Zakoobu ɓàn Dónbeenì yì. ⁴⁷Ká a *Salomǒn lé yia màhá son le zīi mu non le Dónbeenì yì. ⁴⁸Èe ká le Dónbeenì na dà mu bìo búenbúen wán màhá yí máa zo zoo keení ɓa nùpua zī-sonia yì làa bìo ó o jì-cúa fɛero bíarāa mu.

⁴⁹Ho wáayi lé ì bēni kanmúiní,

ká ho tá lé ì zení bēníní.

Lé le zīi yén síi á mi dà à so á à na miì.

Lé ho lahó yén á ì dà a keení yì?

⁵⁰Bún biowa so búenbúen so yínǒn mi wó mu iten le?[¶]

⁵¹«Búii! Isirayeelesa, mi yiwa tunka dà, mi yí máa tà hén mi sīa lè mi jikǒnna le

[¶]7:35 Mi loñ Léro vūahú (Exode) 2.14

^{§§}7:37 Mi loñ Làndá zééníló vūahú (Deutéronome) 18.15

^{*}7:40 Mi loñ Léro vūahú (Exode) 32.1, 23

[†]7:43 Mǎlooki: Lé ho Kanan kǒhú hàanì nùpua wàahú na ɓa fù wee hã. Erefān: Lé le mànàayiire búii na ho Ezipitesa fù pá síi, á wó lè mí wàahú à wee hã.

[‡]7:43 Mi loñ Amǒosi vūahú 5.25-27

[¶]7:50 Mi loñ Ezayii vūahú 66.1-2

Dónbeenì veró yi. Minén lè mìn òuàawa lée dà-kéní. ⁵² Lé o òi-cúa fɛero yén á mìn òuàawa mu á yí beéra lò? Bia buera yia mí dòn na wee wé le Dónbeenì sī bìo bùenlò bìo, bán à mìn òuàawa bó. Bìo kà wán, lé orén nì-kéní mu á minén ló món á mún bó. ⁵³ Minén na le Dónbeenì wáayi tonkarowà dó ho làndá níi yi, lé minén miten yí bò ho làndá mu bè-bíonii yi.»

O Etiena búeró bìo

⁵⁴ Bìo ho làndá tuiá fɛerowà ná há bíoní mu á ba sĩa ka le há à fáa o Etiena bìo yi lè le sī-ciflè. ⁵⁵ Ká arén wón sú lè le Dónbeenì Hácírí, ó o hóonía mí yahó á lora ho wáayi, ó o mɔn le Dónbeenì cùkú là a Yeesu ò o wi le Dónbeenì nín-tiání, ⁵⁶ ó o bía: «Mi tántá mi jikɔ́nna, ho wáayi jii héra, á i mɔn o *Nùpue Za ká á dìn le Dónbeenì nín-tiání.» ⁵⁷ Á ba wee wáama pɔ́npɔ́n à ba tun mí jikɔ́nna. ⁵⁸ Bún món á ba búenbúen dɛenía kúaa a wán á wíira lóráa ho donkíahú á lée wee lèeka lè há huua á à búe. Bìo wee wé mu á tenkaa mí sĩa bàrá a yàronza búí na ba le Soole tá le o pa yi. ⁵⁹ Bìo ba wee lèeka a Etiena lè há huua, ó o wee fio kà sfi: «Núhúso Yeesu, tà fé i mànákà.» ⁶⁰ Bún món ó o ló lion mí nɔ́nkɔ́púná wán, ò o wáamaa pɔ́npɔ́n: «Núhúso, yí bè mu bè-kohó na kà ba wán.» Bìo ó o bía hɔ́n bíoní so vó, ó o húrun.

8 O Etiena búeró ó o Soole tà.

O Soole wee beé bìa tà a Krista bìo lò

Mu nònzon mí bèere, á bìa tà a *Krista bìo na ho Zeruzalɛmu yi, á ba búakáa wee beé lò làa sòobɛ. Ba tonkarowà níi ló, ká bìa ká búenbúen saawaa zon ho *Zudee lè ho *Samaríi kána yi. ² Ba nùpua búí na wee bè le Dónbeenì yi sese lé bìa lá a Etiena vaá nùuna, à ba wá wá a bìo yi. ³ O Soole wón bèn lé bìa tà a Krista bìo jùhú búeró ó o hínɔn can mí kuio bìo yi. O wee héc

wiika ba báawa lè ba háawa há zíní yi, à bua vaa kúee ho kàsó yi.

O Filiipu wee bue le bín-tente ho Samaríi yi

⁴ Bìo saawaa wà bán tò há kána yi, á wee bue le bín-tente. ⁵ O Filiipu wà van ho Samaríi kɔ́hú ló-beenì yi, á vaá wee bue o Krista bìo à na ho nùpua yi. ⁶ Bìo ba zàamáa ná bìo ó o Filiipu wee bío, á mún mɔn mu yéréké biowa na wee zéení le Dónbeenì pánká na ó o wee wé, á ba wíokaa wee tántá mí jikɔ́nna sese bìo ó o wee bío yi. ⁷ Ba nùpua cèrɛ na ba cínáwa wi yi, á ba wee fáara lé yi ká ba à wáamaka pɔ́npɔ́n. Á ba mùamúawà lè ba lóní cèrɛ mún wee wa. ⁸ Á mu wó sī-wɛ-beenì ho lóhó mu yi.

⁹ Nii búí na ba le Simɔn à hía wi ho lóhó mu yi, á wó mí níi símú bín míana. Ho Samaríi nùpua búenbúen wee wé coon bìo ó o wee wé bìo yi. O lá wee wé mítén lòn nùpue na bìo jùhú wi. ¹⁰ Ba nùpua búenbúen hía wee jí a cɔ́n sese, à lá ba háyúwá yi à yòo búe ba nì-kía yi. Ba wee bío: «O nii na kà á le Dónbeenì pánká na ba wee ve làa pánká beenì á wi cɔ́n.» ¹¹ Bìo nɔn ba wee dìn jínáa o cɔ́n sese kà sfi, lé bìo ó o wee wé ba coon lè mí níi símú biowa mu míana. ¹² Ká bìo ba yèrémáa dó mí sĩa le bín-tente na ó o Filiipu buera nɔn ba yi le *Dónbeenì bɛnì là a Yeesu *Krista bìo yi, á ba báawa lè ba háawa á ba bátízera. ¹³ O Simɔn mí bèere mún dó mí sī le yi, á ba bátízera a. Bún jii wán, ó o wáa yí máa tà lé o Filiipu món. Mu yéréké biowa na wee zéení le Dónbeenì pánká na ó o wee mi, ó o wee wé coon bìo yi.

¹⁴ Bìo ba tonkarowà na ho Zeruzalɛmu yi ná le ho Samariisa búí tà le Dónbeenì bíonì bìo, á ba tonkaa o Piere là a Zān ba cɔ́n. ¹⁵ Bìo ba vaá dɔ́n á ba fíora nɔn ba nì-kenínia nì-fía yi bèra a na à ba yí le Dónbeenì Hácírí. ¹⁶ Le Dónbeenì Hácírí mu lá dìn yí lion barén búí wán:

Ba bátizéra ba o Nùhúso Yeesu yèni yi mí dòn. ¹⁷ Ó o Piere là a Zān wáa bò mí níní ba wán á ba yú le Dónbeenì Hácírí. ¹⁸ Bìo ó o Simón mɔn à bìà dó mí sĩa o Krista yi yú le Dónbeenì Hácírí pàahú na á ba tonkarowà bò mí níní ba wán yi, ¹⁹ ó o bía nɔn o Piere là a Zān yi: «Mí fé le wárí à mi na ho dànló mu bàn síi miì, bèra a na ká ì wé bò ì ní nùpue wán à wón yí le Dónbeenì Hácírí.» ²⁰ Ó o Piere bía nɔn wo yi: «Le ùnén lè ù wárí búenbúen páanì cǐ, lé bìo fo wee leéka le le Dónbeenì bè-hānii á dà a yà. ²¹ Mu bìo mu á ù ní yí túee yi, á fo mún yí ko làa búin, lé bìo á le Dónbeenì cǔn á fo yínɔn húaara. ²² Bìo wi ù sǐi yi yínɔn bìo na se. Cén díà mu à ù fío o Nùhúso yi ká mu dà a wé, ò o sén díà na fòn hǎ yile-kora na wi fòn bìo yi. ²³ Ì mɔn à mu koomu zon fo dàkhíina ù yí dà máa fé ùten mu bè-kora níi yi.» ²⁴ Ó o Simón wáa bía nɔn o Piere là a Zān yi: «Minén miten fío o Nùhúso yi à na miì, bèra a na à bìo mi bía ká búii yí yí mi.» ²⁵ O Piere là a Zān wee zéeni bìo ba zū a Nùhúso dǎnì yi lè ba nùpua, á wee bue o bíonì. Bún món á ba bínía nɔn ho Zeruzaleemu, á wee bue le bín-tente ho Samarii lórá cèrèe yi ká ba wà.

O Filiipu buera le bín-tente nɔn o Etiopii nìi yi

²⁶ Mu pàahú ó o Nùhúso wáayi tonkaro búii bía nɔn o Filiipu yi: «Híní dé ù yahó lè le wii hèníní bàn nín-káahó. Lá ho wǎhú na ló ho Zeruzaleemu yi á lion ho Kazaa, ho bèrowà yí boo lòn-bìo.» ²⁷ Ó o Filiipu dèenía hínɔn wà. Ho wǎhú na ó o lá, á Etiopii nìi búii bò. O lé ho Etiopii kǎhú bée hǎa Kandaasi tonsá beenì na wi o nàfòrò jǎhú wán. O buara ho Zeruzaleemu buée búaanía le Dónbeenì ²⁸ á bínía wee bo. Le *Dónbeenì jì-cúa fèero *Ezayii vǎahú lé hia

ó o kará mí wòtóró yi wee kàrán. ²⁹ Á le Dónbeenì Hácírí bía nɔn o Filiipu yi: «Bánbá vaa búe ho wòtóró na ká yi à bí ho lén.» ³⁰ Ó o Filiipu lùwa vaá bó ho yi, á jǎ ò o Etiopii nìi wee kàrán o jì-cúa fèero Ezayii vǎahú, ó o tùara a yi: «Bìo fo wee kàrán ká á fo zū kúará le?» ³¹ Ó o nìi bía: «Ì ì wé kaka á à zǔnnáa mu ká a búii yí zéeni mu làa mi.» Ò o wáa le o Filiipu buee yòo kèenì mí nísání. ³² Ho vǎahú bìo na ó o nìi wee kàrán lé bìo kà: O bìo ònmín là a pio na ba buan wà vaá búe, O bìo ònmín là a pioza na ba wee khè vará, ká a dǐn cèkè yí máa wá. ³³ Ba zǐira a jǎhú, yia dà a fèe ho tǔiá o jii á yí ló. Ba vǐnía o mukānì ho tá wán, á lé o yén á à dǎn ò bío ba zàwa bìo á a leé wo yi?⁸

³⁴ Ó o Etiopii nìi tùara a Filiipu yi: «Lée wée ó o jì-cúa fèero mu wee bío bìo kà? Lé orén mǐten bìo ó o wee bío lée tǎa lée nì-veere?» ³⁵ Ó o Filiipu wáa dǐn ho vǎahú bìo na ó o nìi kàránna wán á láráa le bíonì, ò o buera a Yeesu *Krista bín-tente nɔn wo yi.

³⁶ Bìo ba wi ho wǎhú wán wà, cúa-yen à ba vaá dǔn ho saahó búii na mu jumu wi yi. Ó o Etiopii nìi bía: «Lé mu jumu na. Bìo á à hè mi á ì máa bátizé lé mu yén.» ³⁷ [Ó o Filiipu bía nɔn wo yi: «Ká fo tà a Krista bìo lè ù sǐi búenbúen á fo dà à bátizé.» Ó o nìi bía nɔn wo yi: «Ūuu, ì tà le o Yeesu Krista lé le Dónbeenì Za.»] ³⁸ Ò o dèenía le ba dǐnì ho wòtóró. Ó orén là a Filiipu lion líf zon mu jumu yi, á wón bátizéra a. ³⁹ Bìo ba ló mu jumu yi, á le Dónbeenì Hácírí lá a Filiipu wàráa, ó o Etiopii nìi yí bínía yí mɔn wo. Ó o wáa lá mí wǎhú wà ká a sǐi wan làa sòobée. ⁴⁰ O Filiipu le mí ì loín ò o wi ho Azoote lóhó yi. Lé bín ó o

dĩn yi á wee hée bue le bín-tente hã lórá búenbúen na ó o wee káa yi, fúaa bìo ó o vaá dñn ho *Sezaaree.

Bìo wó a Soole yi ho Damaasi wõhú wán

9 Hón pàahú so yi à bìo ó o Soole pá can mí kuio bìo yi, lé bìà tà a *Krista bìo lò beéró là ɓa búeró. Ó o wà van ɓa yankarowà jùhúso cón, ²à wón na ho vùahú wo yi, ò o ɓua varáa ho Damaasi lóhó yi, à vaa zéení là ɓa *zúífúwa kàrán-ló zíní júnása. Hón vùahú so lé hĩa á à zéení le ká a yú ɓa báawa là ɓa háawa na bò a Krista wõhú, ò o wìika ɓa ɓua varáa ho Zeruzaleemu. ³Bìo ó o lá ho Damaasi wõhú á wà vaá sùará ho yi, yìo ɓueé tĩ à khoomu búí ló ho wáayi líí kúaará a wán. ⁴Ó o ló lùwá ho tá yi, á mu tãmu búí wee bío làa wo: «Soole, Soole. Fo wee beé ĩ lò kà sīí lé we?» ⁵Ó o tũara: «Jùhúso, fo lée wée?» Á mu tãmu bíá nɔn wo yi: «Ĩ lé o Yeesu na á fo wee beé lò. ⁶Wáa líi híńí vaa zo ho lóhó yi. Ká fo zoó dñn, á ɓa à zéení bìo fo ko à ũ wé.» ⁷Á ɓa nùpua na bò là a Soole á dĩn coon yí dà máa bío. ʼBa wee jí mu tãmu sã ká ɓa yí mɔn nùpue. ⁸Ó o Soole líí híńɔn á héra mí yìo, ká a màhá yí máa mí bìo. Á ɓa fù a nĩ yi á zonnáa ho Damaasi lóhó yi. ⁹Wizooní bìo tĩn ká a yí máa mí. O yí máa dí, á yí máa ju.

¹⁰Ni-kenínii búí hĩa wi ho Damaasi lóhó yi á yèni ɓa le Ananiasí. O Jùhúso zéeníá mĩten làa wo á von wo: «Ananiasí.» Ó o tà: «Jùhúso, lé mi na.» ¹¹Ó o Jùhúso bíá nɔn wo yi: «Dèení lén vaa lá ho wõhú na ɓa le Wõhú na muina, à va a Zudaa zĩ, à vaa tũa o Taasi nĩ na ɓa le Soole bìo. Bìo kà wán ó o lan wee fĩ. ¹²Á bìo búí zéeníá mĩten làa wo. O mɔn nĩ búí na ɓa le Ananiasí na ɓueé wee bè mí níní o wán, ò o yìo dàń bĩní mí.» ¹³Ó o Ananiasí bíá: «Jùhúso, nùpua cèrèe bíá a nĩ mu bìo nɔn mĩ, á mún zéeníá mu bè-kora búenbúen na ó o wó

lè ũ nùpua na ho Zeruzaleemu yi nɔn mĩ. ¹⁴Ba yankarowà júnása á nɔn ho pànká wo yi ò o ɓuee wìikaráa bíá búenbúen na wee ve ũ yèni hen.» ¹⁵Ká a Jùhúso màhá bíá nɔn wo yi: «Lén va, lé bìo ó o nĩ mu á ĩ léra le o sá ĩ tonló. Orén lé yia á à zéení ĩ bìo á a na hã sīí-viò là mí bá-zàwa là a *Isirayeele nĩpomu yi. ¹⁶Le lònbee búenbúen na a yí o ĩnén bìo yi á ĩ ĩ zéení làa wo.»

¹⁷Ó o Ananiasí wáa híńɔn wà, á vaá zon le zĩ yi, á zoó bò mí níní o Soole wán ò o bíá nɔn wo yi: «Wàn za Soole, o Jùhúso Yeesu na zéeníá mĩten làa fo ho wõhú na fo lá wee ɓuennáa wán lé wón tonkaa mi ũ cón, à ũ bĩní wé mi, à ũ mún sí là le Dónbeení Hácírí.» ¹⁸Mí lahó yi, á bìo búí lòn donkuaa á ló a yìo yi, á kùenkaa líí kúaará ó o wáa wee mí. Ó o híńɔn á ɓa bátízera a. ¹⁹Bún món ó o dú ó o bĩnía yú ho pànká.

O Soole wó a Yeesu Krista seéràso

O Soole wó hã wizooní bìo yen là ɓa nĩ-kenínia na wi ho Damaasi yi. ²⁰Mí lahó yi ó o dèeníá wee zéení le Dónbeení bìo ɓa *zúífúwa kàránlò zíní yi, á wee bue le o Yeesu lé le Dónbeení Za. ²¹Bìá búenbúen na jà a bíoní á mu vã, á ɓa wee bío: «Bìá wee ve o Yeesu yèni ho Zeruzaleemu yi ó o nĩ na kà so hĩa yí máa beé lò là mí sòobée le? Á yínóń ɓarén ó o so ló bìo yí ɓuara á wà ɓueé wìika hen á vaá na ɓa yankarowà júnása yi le?» ²²Ká a Soole yàá wíokaa wee zéení le Dónbeení bìo là mí pànká fèe. Bìo ó o wáa wee zéení mu wéréwéré le o Yeesu lé o *Krista, á ɓa zúífúwa na ho Damaasi yi wáa yí zũ bìo ɓa à bío á à na a yi.

²³Wizooní bìo yen bún món, á ɓa zúí-fúwa wàanía tò à ɓa le mí ĩ búe o Soole. ²⁴Ká a búí màhá jà a zeń wán. Ho lóhó zūajíní á ɓa wee pa yi le wisoni là ho tĩ-nàahú à dàń yíráa wo búe. ²⁵Hón pàahú so yi ó o Soole nĩ-kenínia fó a ho tĩnàahú

á dó ho lío-beeni yi, á léé liiníá lè ho dán-dá na ba son kòonia ho lóhó yi mǎn.

²⁶ O Soole wà vaá dǎn ho Zeruzaleemu, ó o wi ò o zo ba nì-kenínia tíahú, ká ba búenbúen màhá zǎna a lé bio ba yí láa mu yi le o léé nì-kenínii binbirì. ²⁷ Ó o Baanabaasi lé yia wǎa fó a á dú yahó á vannáa ba tonkarowà cǎn, á vaá lá bio ó o Soole mǎnnáa o Núhúso ho wǒhú wán làa bio á wón bíarǎa làa wo á fèera nǎn ba yi. O mún fèera bio ó o Soole ponì sérarǎa á zéénia lè le Dónbeeni bio o Yeesu yèni yi ho Damaasi yi á nǎn ba yi. ²⁸ À lá hón pǎahú so yi ó o Soole wǎa wi làa ba, á wee bue le Dónbeeni bíonì à tè ho Zeruzaleemu yi yòo lé ká a ponì séra. ²⁹ O mún wee bío lè ba zúifùwa na wee bío mu kerɛkimu, á wee wǎanì làa ba. Ká bán màhá wee cà bio ba à yírǎa wo ò búe. ³⁰ Bìo á bìà tà a Krista bìo zūna mu, á ba lèénia o Soole vannáa ho *Sezaaree, á díá a bín ó o nǎn ho Taasi.

³¹ Mu pǎahú á bìà tà a Krista bìo wi ho hээрà yi ho *Zudee, lè ho Kalilee, lè ho *Samarii kǎna yi. Ba pǎnká wee dé wán, á wee bua mítén là a Núhúso kǎnbii, á le Dónbeeni Hácírí wee dé mí níi ba yi á ba wee jin.

O Piere weéra a Enɛ

³² O Piere hínǎn tò ho kǒhú búenbúen yi. Wizonle búii ó o wà van bìà tà a *Krista bìo yi cǎn ho Lidaa lóhó yi. ³³ O vaá yú nìi búii bín na yèni ba le Enɛ. O lé o mùamúa, á wi le dǎmu dɛɛ yi yú hǎ lúlúio bìo hɛtín. ³⁴ Ó o Piere bíá nǎn wo yi: «Enɛ, o Yeesu Krista wee weé fo. Híní hóoní ũ dǎmu dɛɛ.» Ó o Enɛ dɛénia líi hínǎn. ³⁵ Ho Lidaa lóhó lè hǎ lórǎ na wi ho Saaron kǒhú tá pèerú yi nùpua búenbúen mǎn wo, á ba tà nǎn mítén o Núhúso yi.

O Piere vèénia o Tabita

³⁶ Hǎa búii na tà a Krista bìo na yèni ba le Tabita á hǎa wi ho Zopee lóhó

yi. Le yèni mu lè mu kerɛkimu á ba le Dookaasi. Mu kúarǎ le «hǎ-wonì.» O hǎa wee wé mu bè-tentewà fɛɛɛ, á wee séení ba nì-khenia. ³⁷ Mu pǎahú ò o tò mu vǎmú á húrun. Bìo ba sùeenia wo vó, á ba yòo bàrá a ho nǎnwíohú yi. ³⁸ Ho Lidaa lè ho Zopee sùarǎa mín yi. Bìo ba nì-kenínia já ò o Piere wi ho Lidaa yi, á ba léra ba nùpua nùwǎ jun tonkaa á bíá bio kǎ nǎn yi: «Wa wee fio fo, bánbá à ũ buen wa cǎn fùafù.» ³⁹ Á ba vaá bíá mu nǎn wo yi, ó o dɛénia hínǎn bò làa ba. Bìo ó o buée dǎn, á ba fó a yòorarǎa ho nǎnwíohú na ó o nì-hío wi yi. Á ba mahǎawa búenbúen wee vá buée búe o yi ká ba à wá. Hǎ sǐ-zínia na ó o Dookaasi mu bà ká a dǐn yí húrun á ba wee lá zéení làa wo. ⁴⁰ Ó o Piere le ba búenbúen lé, ò o líi fǎrá mí nǎnkópúná wán, ò o fìora. Bún mǎn ó o yèrémǎa sǎnsǎa o nì-hío ò o bíá: «Tabita, lii híní.» Ó o héra mí yìo. Bìo ó o mǎn o Piere, ó o lii hínǎn yòo kará. ⁴¹ Ó o Piere buan o níi yi, á séénia wo ó o líi hínǎn yòo dǐn. Bún mǎn ó o von bìà tà a Krista bìo, lè ba mahǎawa, á buée zéénia wo làa ba ká a yìo wi lua.

⁴² Ho Zopee nùpua búenbúen já mu, á ba cèrèè tà a Núhúso bìo. ⁴³ Bún mǎn ó o Piere dá cǎakaa ho Zopee yi o sǎn-fì búii na yèni ba le Simǎn cǎn.

O Piere veró bìà yínǎn ba zúifùwa cǎn

10 Nii búii hǎa wi ho *Sezaaree lóhó yi á yèni ba le Koronɛye. O hǎa lé ho Oroomu dásíwǎ ku-beeni búii kuure núhúso, dìo ba wee ve làa Italií dásíwǎ kuure. ² O nùpue mu hǎa wee bè le Dónbeeni làndá yi sese, orén lè mí zǐi nùpua búenbúen wee kǎnbii le Dónbeeni. Ba *zúifùwa nì-khenia ó o hǎa wee séení lè mí sòobɛɛ, á wee fio le Dónbeeni yí mǎa khí. ³ Wizonle búii wi-háarè yi, á bìo búii zéénia mítén làa wo. O mǎn le Dónbeeni wǎayi tonkaro wéréwéré ò o buée zoó wee bío làa wo: «Koronɛye.» ⁴ Ó o yòo lora wo yi lè le zǎnii ò o bíá: «Núhúso,

mu wan le?» Á ho wáayi tonkaro bía: «Le Dónbeenì tà já ù fioró, á mún mɔn le séení na fo wee wé na ba nì-khenia yi, á le leékaa ù bio. ⁵ Áwa, wáa tonka ba nùpua bìo kà wán le ba va ho Zopee lóhó à vaa fé o nìi búí na ba le Simɔn buennáa, yia ba mún wee ve le Piere. ⁶ O làara a nìi búí na wee fì hã sɔnna wán. O yèni ba le Simɔn, á zii wì mu yámú jumu jii.»

⁷ Bìo ho wáayi tonkaro na bíà làa wo wà, ó o Koroneeye von mí ton-sáwá nùwā jun là mí dásíwá nì-kéní na sá a cón miana á wa le Dónbeenì, ⁸ á bíà bìo wó búenbúen nɔn ba yi, ò o tonkaa ba le ba va ho Zopee.

⁹ Á ba wà. Ho tá tɔn yú ba ká ba pá wi ho wǎhú wán. Le wii á a bío le mí yòó fàrá à òò, à ba sùaràa ho Zopee. Lé hón pàahú so yi ó o Piere yòora le zii lòho á wà yòó wé mí fioró. ¹⁰ Bìo ó o yòó wi bín, á le hīnì dà a, ó o le mí ì dí. Bìo ba lan wee sì ho òòlò, á bìo búí bué zéénía mīten làa wo. ¹¹ O mɔn ho wáayi à ho héra. Á òò búí lòn pɔnsò-beenì á ba buan jì-káa bìo náa yi, á yòó ló wee lii, á wà líí búé ho tá yi. ¹² Le òò mu yi á napuwà làa náa náa sowa, làa bíà wee vára mí píorà wán, là ba jínzàwà là mí sífà búenbúen wì yi. ¹³ Á tāmú búí bíà nɔn wo yi: «Piere, lii hīnì búé ba à là.» ¹⁴ Ó o Piere bía: «Ébé, Nùhúso, ì máa wé mu. Òòlò na ù hò yi, làa hìà tun á ì òò yí dú yí mɔn hùú.» ¹⁵ Á mu tāmú bīfà sà jà á bíà nɔn wo yi: «Bìo na le Dónbeenì le mu wee ce vó à òò yí wé làa bìo na tun.» ¹⁶ Mu wó làa búin á òò hã zen cúa-tin. Búin mɔn á le òò mu òò yí buan yòora ho wáayi.

¹⁷ Ó o Piere wáa wee tùa mīten yi là mu bìo na ó o mɔn bàn kúará. Hón pàahú so yi, ò o Koroneeye nùpua na ó o tonkaa le ba buen o Simɔn zii á tùakaa bué òò le bàn zūajii. ¹⁸ Á ba von à ba tùara: «Lé hen kà ó o Simɔn na ba le Piere á làara yi le?» ¹⁹ Bìo ó o Piere pá lan wee le mí yi mí bè-minii bàn kúará wán, à

búin le Dónbeenì Hácírí wee bío làa wo: «Loñ, ba nùpua nùwā tin wi hen á wee cà fo. ²⁰ Yí titika bìo, hīnì lii bè làa ba, òò lé yia tonkaa ba.» ²¹ Ó o Piere wáa hīnɔn lion ba nùpua mu cón, á líí bíà nɔn ba yi: «Yia mi wee cà lé òò ì beere, léé webio nɔn mi buararàa hen?» ²² Á ba bía: «Ba dásíwá jùhúso búí na ba le Koroneeye lé yia tonkaa wen ù cón. O léé nì-tente á wee kɔnbi le Dónbeenì, á ba *zúífùwa búenbúen wee wíoka a yèni. Le Dónbeenì wáayi tonkaro búí bíà nɔn wo yi le o bío le ba bué ve fo buennáa mí cón, ò o jí bìo fo ò bío á à na a yi.» ²³ Ó o Piere fò ba, á ba zoó cāana làa wo.

Bìo wó a Koroneeye zii

Mu tá na léé tɔn, ó o Piere làa ba páanía lá ho wǎhú, á bíà tà a *Krista yi nùwā yen búí ló ho Zopee yi á lèéníà ba. ²⁴ Ba vará cāana á tá léé tɔn vaá òònnáa ho Sezaaree. Búin òò wé ò o Koroneeye, là mīn zii nùpua, là mīn bɔnlowà binbirí na ó o von á kará pan wo bín. ²⁵ Pàahú na ó o Piere wà buéé zo yi, ó o Koroneeye hīnɔn sá a yahó, á vaá líí búrá a tá, ò o tēéníà wo yi là le kɔnbii. ²⁶ Ká a Piere màhà fù a yi á hoonía ò o bíà nɔn wo yi: «Lii hīnì, òò mún lé o nùpue là ù bìo síi.» ²⁷ Búin mɔn ó o pá lan wee bío làa wo á vaá zonnáa le zii yi, á zoó yú ba nùpua cèrèe ká ba kúaa mīn wán, ²⁸ ó o bíà nɔn ba yi: «Mí zii le ba zúífùwa cón, á ho va ho síí veere nùpue cón, tàà à páaní kēéní làa wo léé bìo na yí ko à mu wé, ká le Dónbeenì màhà zééníà mu nɔn mī le ì yí ko à ì lá nùpue woon lòn nì-tinii na á nùpue yí ko ò o wé va cón. ²⁹ Lé búin nɔn á ì yí pá mi veró à ì òò yí buara. Áwa, á mí wáa zééní ì veró jùhú.»

³⁰ Ó o Koroneeye bía: «Mu wizooní tin léé zuia, ho pàahú dà-kéní kéní na kà yi, le wi-háarè, á ì wee fio ì zii. Yìo buéé tì à nùpue búí na dà-zínii wee juiíka á òò ì yahó, ³¹ ò o bía: «Le Dónbeenì tà já ù fioró, á mún mɔn le séení na fo wee

wé à na ba nì-khenia yi, á le leékaa ũ bio. ³² Wáa tonka ba nùpua ho Zopee yi le ba vaa bío le o Simɔn na ba le Piere à buen. O làara a Simɔn wán, yia wee fi hà sɔnna, na zii wi mu yámú jumu jii.» ³³ Á ï dɛnía tonkaa ba nùpua le ba vaa ve fo, á fo tà buara bún se. Hã làa na kà wán, á wa búenbúen wi le Dónbeenì yahó hen à jínáa bio búenbúen na ó o Núhúso dó ũ jii yi le ũ bío.»

³⁴ Ó o Piere wáa lá le bíoní á bía: «Bio kà wán á ï wáa zū kénkén le le Dónbeenì yí máa hueeka ba nùpua mín yi. ³⁵ Nùpue lée nùpue, ò o lé kǒhú lée kǒhú yi, ká a wee kǒnbi le, á wee wé le sī bío, se wón bío sī le yi. ³⁶ Mí zū bío le Dónbeenì bía non o *Isirayele nìpomu yi ká le non ho hɛɛrà bín-tente ba yi, dió ó o Yeesu *Krista buararáa, wón na lé ba nùpua búenbúen Núhúso. ³⁷ Bío ó o Zān bía le Dónbeenì bío lè ba nùpua á bátízera ba, á bío búakáa wó ho Kalilee yi, à lá bío wó ho Zudee yi búenbúen á mí mún zū. ³⁸ Mí mɔn bío le Dónbeenì liníánáa mí Hácírí pánká o Nazareete nìi Yeesu wán. Mí mún zū bío ó o Yeesu mu vararáa ho kǒhú yi, á wee wé mu bè-tente ká a weé bío ó o *Satāni pánká wí wán búenbúen, lé bío le Dónbeenì hía wí làa wo. ³⁹ Bío búenbúen na ó o wó ba zúifùwa kǒhú lè ho Zeruzalɛmu yi á wa mɔn, á lé mu seéràsa. Ba búaa wo ho *kùrùwá wán ó o húrun. ⁴⁰ Ká le Dónbeenì màhá vèenía wo mu wizooní tìn nīi zoñ á ba nùpua mɔn. ⁴¹ Mu yínón ba nùpua búenbúen mɔn wo. Warén na lé fèra hueekaa wó lè ba seéràsa lé warén mɔn wo. Bío le Dónbeenì vèenía wo mɔndén, á warén làa wo páanía dú á jun. ⁴² O henía mu non wen le wa zéení le Dónbeenì bío, á mún bue na ba nùpua yi le orén lé yia le Dónbeenì bàrá ò o cítí ba yèn-vèeniasa lè ba nì-hía. ⁴³ Le *Dónbeenì jì-cúa fɛerowà búenbúen bía a bío, le nùpue lée nùpue na dó mí sīi o yi, ó o ò yí mu bè-kora séndíaró o yèni pánká yi.»

⁴⁴ Pàahú na ó o Piere lan wee bío yi, á le Dónbeenì Hácírí lion bía wee jí a bíoní wán. ⁴⁵ Bía tà a *Krista bío na lé ba *zúifùwa binbirí na bò là a Piere buararáa á wó coon dàkhíina le Dónbeenì Hácírí na le non á le bera fò bía yínón ba zúifùwa bío yi. ⁴⁶ Lé bío ba wee jí á ba wee bío hà sīi-viò bíoní na ba yí zū, á wee khòoní le Dónbeenì le bè-beera na le wó bío yi. Ó o Piere bía: ⁴⁷ «Ba nùpua na kà á ba dà à hè le ba yí bátízé ba lè mu jumu, ká ba jòn yí le Dónbeenì Hácírí lè wa bío sīi le?» ⁴⁸ Ò o non le jii le ba bátízé ba o Yeesu Krista yèni yi. Bún món á ba fíora a Piere le o wé hà wizooní bío yèn làa mí.

O Piere fɛera bío wó a Koronɛye zii

11 Ba tonkarowà làa bía tà a *Krista bío na wí ho *Zudee yi á jí le bía yínón ba *zúifùwa á mún tà le Dónbeenì bío. ² Bío ó o Piere bínía van ho Zeruzalɛmu, á bía tà a Krista bío na lé ba zúifùwa binbirí á wee zá làa wo: ³ «Lée we-bio non á fo vannáa bía yínón ba zúifùwa cón á páanía dú làa ba?» ⁴ Ó o Piere wáa líí lá bío mu wóràa lè mí dà-kéní kéní búenbúen á fɛera non ba yi ká sīi: ⁵ «Mu wee wé ká ï wí ho Zopee lóhó yi á wee wé ï fíoró. Yìo buéé tí à bío búí zéénía mítén làa mí. Mu lée dɛɛ búí lòn pɔnsò-beenì á ba buan jì-káa bío náa yi, na yòó ló ho wáayi á buéé líí bó mìl. ⁶ Á ï lora le yi sese, á mɔn ba napuwà làa náa náa sowa, bía ho lóhó yi làa bía hà mana yi, làa bía wee vará mí píorà wán, lè ba jín-zàwa. ⁷ Á ï jí tãmu búí sã na wee bío làa mí: «Piere, líi híni búe ba à là.» ⁸ Ká ï màhá bía: «Ébé, Núhúso, ï máa wé mu. Dínló na ũ hò yi, làa hía tun á ï dīn yí dú yí mɔn hùúu.» ⁹ Á mu tãmu tīn pá bínía sã jí á bía non mìl: «Bíò na le Dónbeenì le mu wee ce vó ũnén yí wé làa bío na tun.» ¹⁰ Mu wó làa bún á dɔn hà zen cúa-tīn. Bún món á le dɛɛ mu dɛnía bínía buan yòora ho wáayi. ¹¹ Hón pàahú dà-kéní so

yi, à bún ɓa nùpua nùwā tīn búí na ɓa tonkaa á ló ho *Sezaaree yi á ɓueé dōn le zīi na á ī wi yi. ¹² Á le Dónbeenì Hácírí ɓía le ī yí titika, le ī híní bè làa ɓa. Wàn zàwa nùwā hēzīn na bò làa mi ɓuara hen, lé bán lēnía mi vannáa ho Sezaaree, á wa vaá páanía zon o Koroneeye zīi. ¹³ Á wón lá bìo ó o wó wó mōnnaa ho wáayi tonkaro mí zīi ká a dīn wee bío làa wo ká sīi: «Tonka ɓa nùpua le ɓa va ho Zopee à vaa ve o Simōn na ɓa le Piere le o ɓuen. ¹⁴ Hā bíoní na á à kàní ūnén lè ū zīi nùpua búenbúen lé hōn ò o bío á a na foñ.»

¹⁵ «Bìo á ī ɓúakáa wee bío à bún le Dónbeenì Hácírí lion ɓa wán, làa bìo le hía lionnaa warén wán mu púhú búeení bìo sīi. ¹⁶ Á ī hácírí màhà ɓuara bìo ó o Nùhúso hía ɓía wán: «O Zān hía wee bátízé lè mu jumu, èe ká minén bán á à bátízé lè le Dónbeenì Hácírí.» ¹⁷ Bìo le Dónbeenì hía hōn làa wen, pàahú na wa tà a Nùhúso Yeesu Krista yi, lé bún á le mún hōn lè ɓarén. Á ínén léee wée á à pí bìo le Dónbeenì le mí ī wé.» ¹⁸ Bìo ɓa já hōn bíoní so, á ɓa yòó wan tēen, á wee khōnì le Dónbeenì ká sīi: «Mu ɓēntín bon. Le Dónbeenì mún tà nōn ho wōhú ɓía yínōn ɓa zúifūwa yi à ɓa dàñ yèrè-má mí yilera lè mí wárá, à yí le mukāni binbirì na máa vé.»

Bìo ho Āntiosi kèrètíewa kuure púhú ɓúakáaráa

¹⁹ Bìo tà a *Krista bìo lò beéro na ɓúakáa o Etiēna ɓúeró pàahú lé bún nōn á ɓa saawaaráa. Ba ɓúí wà fúaa ho Fenisii lè ho Siipere kána, lè ho Āntiosi lóhó yi. Ká ɓa màhà vaá yí máa bue le Dónbeenì bíoní à na nì-vio yi, ká mu yínōn ɓa *zúifūwa. ²⁰ Èe ká ɓía tà a Krista bìo nùwā yēn búí na wee lé ho Siipere lè ho Sireēna yi, á ló van ho Āntiosi, á mún vaá wee bue le Dónbeenì bín-tente na

bìo ciran o Nùhúso Yeesu à na ɓía yínōn ɓa zúifūwa yi. ²¹ O Nùhúso dànló fū wi làa ɓa, á nùpua cèrèe á tà yèrèmaa bò a Nùhúso yi.

²² Ho Zeruzaleemu kèrètíewa kuure já mu bìo mu, á ɓa wáa tonkaa o Baanabaasi le o va ho Āntiosi. ²³ Bìo ó o vaá dōn bún ó o mōn bìo le Dónbeenì dúɓuaaráa ɓía tà a Krista bìo yi, ó o zà-makaa mu bìo yi, ò o henía ɓa búenbúen sía, à ɓa yí lé o Nùhúso mōn, ká ɓa tà a bìo mí sía yi. ²⁴ Mu bon, o Baanabaasi ɓēntín fū léee nùpue na se, á sù lè le Dónbeenì Hácírí, á dó mí sīi o Nùhúso yi. Nùpua cèrèe tà nōn mīten o Nùhúso yi.

²⁵ Bún mōn ó o Baanabaasi wà van ho Taasi lóhó, á wà vaá cà a Soole. ²⁶ Bìo ó o vaá yí a, ó o bò mín làa wo ɓuara ho Āntiosi yi. Ba mí nùwā jūn á wó le lúlú-kùure ká ɓa wee páaní kúee mín wán lè ho Āntiosi kèrètíewa, á kàráanna nùpua cèrèe. Lé ho Āntiosi yi á ɓa ɓúakáa wee veráa ɓía tà a Krista bìo làa kèrètíewa.

²⁷ Mu pàahú á le *Dónbeenì jì-cúa fēerowà búí ló ho Zeruzaleemu yi á van ho Āntiosi. ²⁸ Ba nì-kéní na ɓa le Akabusí á le Dónbeenì Hácírí ɓía nōn yi, ó o hínōn yòó dīn ò o ɓía le hen làa cīnín ká le hīn-sūmúí á à lé ho tá búenbúen wán. Á le ɓēn ló pàahú na ó o Koloode wó ho *Oroomu bá-zàwa bēe yi. ²⁹ Á ɓa nì-kenínia wāanía tò, le mí nì-kéní kéní á a na bìo na mí dà a na á à wé lè le sēení á à toní ī na ɓía tà a Krista bìo ho *Zudee yi. ³⁰ Á bún lé bìo ɓa wó, à ɓa tonkaa o Baanabaasi là a Soole le ɓa ɓua mu vaa na ho Zudee kōhú kèrètíewa kuio ya-díwá yi.

O Piere léro ho kàsó yi bìo

12 Mu pàahú ká a bēe *Heroode** wee beé ɓa kèrètíewa nùwā yēn búí sánia lò. ² O ɓó a Zān ɓàn kīnle Zaaki lè ho khà-tóní. ³ Bún mōn, á bìo ó o mōn

**12:1 O Heroode na ɓa wee bío bìo hen lé o Heroode Akiripaa nín-yániso.

à mu sī ɓa *zúifùwa yi, ó o mún wìira a Piere. Bún wó ho *búurú na á ja-fini yí dó yi sánú díró pàahú. ⁴ Bìo ó o Piere ɓa wìira, ó o Heroode nɔn le jii le ɓa dé o ho kàsó yi, ò o bàrà ɓa dásíwá nùwā náa náa kuio bìo náa le ɓa pa a yi. O lá wee leéka le ká ho *Paaki sánú dú khíina, o ò cífí o ɓa nùpua yìo yi. ⁵ O Piere wón ɓa wáa pan yi ho kàsó yi, ká ɓa kèrètíewa kuure bèn wee fio le Dónbeenì yi na a yi lè mí sòobée.

⁶ Ho tínàahú na tá lée tĩ ó o Heroode á à cífí o ɓa nùpua yìo yi, ká a Piere ɓa can lè hā zúakùaríwà bìo jun ó o dūma ɓa dásíwá nùwā jun pàahú. Á ɓa parowà mún dìn mí lara yi ho kàsó zii zūajii. ⁷ Yìo bueé tĩ à wáyai tonkaro búii dìn, á mu khoomu búii juiína zoó ho kàsó zii. Ó o Nùhúso wáyai tonkaro líí búanbúaa o Piere dòkóní, á sìnía wo, ò o bía nɔn wo yi: «Lii híni fūafūa.» Hón pàahú so yi á hā zúakùaríwà feera a níní yi líí kúaará. ⁸ Á ho wáyai tonkaro bía nɔn wo yi: «Ca ũ kírí à ũ zĩ ũ nakāa.» Ó o Piere wó bún. Ó o bía nɔn wo yi: «Lá ũ kánɓun zĩ à ũ bè mi.»

⁹ Ó o Piere wó bún ò o ló lée bò a yi. O yí máa leéka le bìo ho wáyai tonkaro wee wé á bon. O wee leéka le hā lée kònkórá. ¹⁰ Ba lée khíina ɓa nín-yání parowà, á bínía vaá khíina bia sà, á wà vaá bó ho hōnló woohú na sánsáa ho lóhó yi, á hón héra mítén á ɓa yòó ló. Bìo ɓa lá ho wōhú wà, yìo bueé tĩ à ho wáyai tonkaro wà ò o día a Piere.

¹¹ Ó o Piere wáa zūna le bìo wó kà bon, ó o bía: «Hā làa na kà wán á ĩ wáa zū mu kénkén le o Nùhúso lé yia tonkaa mí tonkaro na ló ho wáyai ó o bueé líí kánía mi o Heroode níi yi, á mún kánía mi le lònbee búenbúen na ɓa zúifùwa lá wee fan le le yí mi yi.» ¹² Bìo ó o lon mí yi wó, ó o wà van o Zān na ɓa le Maaki bàn nu Mari zii. Ba nùpua cèrèe kúaa mín wán bún á wee fio. ¹³ O vaá búanbúaa ho zūajii woohú, ó o ton-sá háa búii na

ɓa le Oroode á hínɔn wà bueé hén ho. ¹⁴ Bìo ó o bueé zūna a Piere tāmú, ó o sīi wan wan á yí héra ho woohú ò o bínía lùwa zoó bía le o Piere lée wi ho zūajii. ¹⁵ Á ɓa bía nɔn wo yi: «Fo yàa wee khée.» Ká a màhà wee bío le mu bon kénkén. Á ɓa wáa bía: «Áyì! Mu lé o nì-hñnbómu.» ¹⁶ Ó o Piere pá dìn wee búanbúaa ho woohú. Bìo ɓa wó san héra ho, á ɓa nɔn wo á mu wó ɓa coon. ¹⁷ Ó o lá mí níí dá ɓa yi le ɓa wé tété, ò o zéénía bìo ó o Nùhúso wó wó lérarāa wo ho kàsó yi làa ɓa, ò o pá bínía bía: «Mi bío mu na a Zaaki lè wán zàwa na so yi.» Bún món ó o ló á wà van lòn-veere.

¹⁸ Bìo ho tá tñn á ɓa dásíwá búenbúen kánkáa, á wee cà à ɓa zūn bìo ó o Piere bìo wórāa. ¹⁹ Ó o Heroode le ɓa cà a, á ɓa cà a san ɓa yí yú a, ó o tùakaa bìà lá pan wo yi, ò o nɔn le jii le ɓa búe ɓa. Bún món ó o Piere ló ho *Zudee yi á vaá kará dóka mí yi ho *Sezaaree yi.

O bée Heroode húmú bìo

²⁰ O Heroode sīi hía wee cì ho Tiire lè ho Sidōn lórāa yi dàkhíina. Á bìo ɓa bè-dínii wee lé o Heroode mu bàn kōhú yi, á ɓa wó le jii dà-kéní à ɓa le mí ĩ va a cōn. Á ɓa bueé dìn o Bilasutuusi wán, yia wi o Heroode mu zii tonni nùhú wán. Ba wà zoó yanka a ò o le mí véení hā bíoní. ²¹ Bìo le wizonle na ɓa bàrá dñn, ó o Heroode lá mí bá-zàmu sà zà, ò o kará mí béenì kanmúiní wán, ò o lá le bíoní ɓa zàamāa yahó. ²² Á mu nìpomu búenbúen bía pñnpñ: «Mu yí nɔn nùpue wee bío, mu lée dofíní búii.» ²³ Pàahú na ɓa wee bío mu yi, à bún le Dónbeenì wáyai tonkaro búii vína a Heroode, lé bìo ho cùkú na bìo sà le Dónbeenì yi ó o fó bò mítén wán. Á ɓa sūnɓowa zon wo ó o húrun.

²⁴ Le Dónbeenì bíoní wee ben fè hā lùu ká le wà. ²⁵ Bìo ó o Baanabaasi là a Soole tonló wó ho Zeruzaleemu yi, á ɓa fó a Zān na ɓa le Maaki á wàràa.

Ba hueekaa o Baanabaasi là a Soole á tonkaa

13 Ho Āntiosi kèrètíewa kuure yi á ba ñi-cúa fèerowà lè ba ñi-kàránlowà hía wi yi. Ba lé o Baanabaasi là a Soole, là a Simion na ba wee ve làa Ñi-bíri, là a Sireena ñii Lisiyuusi, là a Manaxe na pánífa dñn là a bée *Heroode.^{††} ²Wizonle búii, ká ba wee ñàaani a Núhúso, á lù mí ñíní, á le Dón-beeni Hácíri bía ñon ba yi: «Mi lén o Baanabaasi là a Soole mí dòn à ba sá ho tonló na á ñ von ba bio yi.» ³Á bio ba lù mí ñíní à ba flora vó, á ba bò mí ñíní ba wán à ba ñon ho wñhú ba yi á ba wà.

⁴Bio ó o Baanabaasi là a Soole á le Dónbeeni Hácíri wáa von kà síi, á ba wà van ho Selesii lóhó. Lé bín á ba zon ho won-beeni yi vannáa ho Siipere kñhú na wi mu ñumu tíahú. ⁵Bio ba vaá dñn ho Siipere kñhú lóhó na ba le Salamiina á ba wáa wee bue le Dónbeeni bíoní ba *zúifúwa kàránló zíní yi. Yia kera bín làa ba á wee séení ba lé o Zān Maaki. ⁶Ho kñhú búenbúen ba tò yi yòó ló, á vaá bó ho Pafóosi lóhó yi. Lé bín á ba fò mín là a zúifú ñii búii na wee wé mu nín-símú na ba le Bara-Yeesu yi. O lá wee lá mítén lòn ñi-cúa fèero. ⁷O hía wi ho kñhú mu ñuhúso na ba le Seziyuusi Poluusi cñn. O ñii mu fù lée ñupue na hácíri wi. O wi ò o jí le Dónbeeni bíoní. Ó o von o Baanabaasi là a Soole le ba buen mí cñn. ⁸Ká a nín-símú ñanso Elimaasi á yí wi à ho kñhú mu ñuhúso à tà a *Krista bio ó o wi ò o hè ba. (Ba *Kereesisa wee ve o Bara-Yeesu mu làa Elimaasi.) ⁹Hón pàahú so yi, ó o Soole na ba mún wee ve làa Poole^{‡‡} á le Dónbeeni Hácíri wáa sú

ó o fá mí yìo wo yi, ¹⁰ò o bía: «Ūnén *Sātāni za sabín-fūaalo yén. Fo wee víini ba ñupua. Mu bio na se búenbúen fo wee firáa. O Núhúso sīi bio búin térénnā, à ūnén wón wee báaráka làa bū. Cén khí mu yi. ¹¹Áwa, wáa loñ mu. O Núhúso á à bóoní foñ. Fo ò wé o muii, á à cāaka ká ū máa mi le wii khoomu.» Mí lahó yi ó o Elimaasi yìo dēenía coora, á wó mí tífírí. Ó o wee hēe víná, á wee cà yia á à tē o níi yi ñ lēnnāa. ¹²Bio ho kñhú ñuhúso mñn bio wó, ó o tà dó mí sīi o Krista yi. O Núhúso bio na ó o wee jí á zon wo dà.

O Baanabaasi là a Poole van ho Āntiosi

¹³O Poole lè mí ñinzàwa á zon ho won-beeni ho Pafóosi yi á van ho Pān-filii kñhú lóhó na ba le Pēeze. Bio ba vaá dñn bín, ó o Zān Maaki díá ba, ò o bínía van ho Zeruzalemu. ¹⁴Barén bán ñin ho Pēeze yi à ba lá ho won-beeni, á vaa dñn ho Pizidii kñhú lóhó na ba le Āntiosi. Ho *Sabaa zoñ, á ba zon ho kàránló zīi yi á zoó kará. ¹⁵Bio ba kàránna ho làn-dá vūahú lè le *Dónbeeni ñi-cúa fèerowà vūahú vó, á ho kàránló zīi ñuhúso le ba bio bio kà na ba yi: «Wàn zàwa, hen ká bíoní wi mi cñn á mi le mi ñ hīi lè ba ñupua sia se mi wáa dà à bio.»

¹⁶Ó o Poole líi hññon yòó ñin ò o dá mí ní le ba wé tété, ò o bía: «Minén *Isirayelesa, lè minén na wee kñnbi le Dónbeeni búenbúen, mi jí bio á ñi bío: ¹⁷O Isirayelesa ñipomu na kà ñan Dónbeeni lé dén hueekaa wàn ñàaawa. Le wó á mu ñipomu na kà ñina ho *Ezipite yi pàahú na ba wi mu ñi-hāmu yi bín. Búin mñn á le léra ba bín lè mí pánká. ¹⁸Le ñuan ba hā mana tá hení yi á yú lòn lúlúio búará-

^{††}**13:1** O Heroode na ba wee bio bio hen lé o Heroode Āntipaasi na wi ho Kalilee ñuhú yi.

^{‡‡}**13:9** Bio ñon ó o Soole ba yèrémáa wee ve là a Poole: Ba zúifúwa na bio sà ho Oroomu yi á yènnáa fù lé mu bio ñun ñun. Ba zúifúmu yèni wee keñ. Ká yia bio sà ho Oroomu yi, à wón ba bíní cé le búii na yi. Ho Soole lé ba zúifúwa yèni. Ká ho Poole lé bio ó o bio sà ho Oroomu yi.

jun sfi. ¹⁹ Ho Kanan kōhú yi á hã sfiwà bio hēnun nūpua á le bó púhú, á fó táwá non mí nīpomu yi, à hã bio sfi ba yi. ²⁰ Mu búenbúen wó á míana yú hã lúlúio khíá-náa làa búará-jun làa píru sfi.

«Bún mǎn á le Dónbeenì hueekaa ba búii wàn òuaawa tíahú á wó là ba júnása, à bán wé fáa ba tuiáwà. Á mu wó làa bún fée á buéé bó a jì-cúa fero Samuwēle pàahú yi. ²¹ Bún mǎn á ba fìora a bée le Dónbeenì cǎn á le non o Kiisi za Sayuule ba yi. Wón na wee lé o Bēnzamee zì-púhú yi. Á wón kera ba púhú wán á dǎn hã lúlúio búará-jun. ²² Bio le hía pá a Sayuule díá á le non o *Daviide ba yi á wó là ba bée. Wón Daviide so á le bíá bio kà dǎn yi: Ì sfi nūpue á ì wáa yú, o lé o Zesee za Daviide[¶] wón lé yia á à wé bio búenbúen na á ì ì bío le o wé á à tí jii.» ²³ O Daviide mǎnmǎnì nì-kéní búii lé o Yeesu. Lé wón le Dónbeenì wó là a Isirayēle nīpomu kǎnǎlo, làa bio á le hía dóràa mí jii le mí ì wé làa bū. ²⁴ Sǎni ò o Yeesu buen, à bún ó o Zǎn buera non o Isirayēle nīpomu búenbúen yi le ba yèrémá mi yilera là mi wára à ba bátízé ba. ²⁵ Pàahú na ó o Zǎn mukānì véro wà buéé dǎ, ó o wee bío: «Mi wee leéka le ì léé wée? Yia mi wee lóní wi mí dǎn le ínén. Èe ká mi mǎhá loí, bànso wi ì mǎn lù. Hàrí o nakāa tenló á ì pá yí koráa.»

²⁶ «Wàn zàwa, minén na lé o *Abara-haamu mǎnmǎnía làa bíá mi tíahú na wee kǎnbi le Dónbeenì, lé warén á ho fenló bíonì na kà á buera non yi. ²⁷ Ho Zeruzaleemusa là mí júnása á yí zūna a Yeesu bio bàn púhú á mún yí zūna ba jì-cúa fērowà bíoní na wee kǎrán ho *Sabaa wizooní là mí dà-kéní kéní yi kúará. O Yeesu mu á ba sfinía púhú á tíraráa ba jì-cúa fērowà bíoní jii.

²⁸ Bio ba à dǎn wán á à búeráa wo á ba yí yú, á ba le o *Pilaate bío le ba búe o. ²⁹ Bio á bio búenbúen na le Dónbeenì bíonì vūahú bíá a Yeesu dǎn yi á ba wó á mu jii tun á ba liinía wo ho *kùrúwá wán á líi nūna. ³⁰ Ká le Dónbeenì mǎhá vèenía wo. ³¹ Hã wizooní cèrēe yi ó o Yeesu zéenía mǐten làa bíá na hía lèenía wo ho Kalilee yi fúaa ho Zeruzaleemu. Lé bán wáa wó a sēéràa á wee bío o bio à na a Isirayēle nīpomu yi.

³² «Warén lé bíá wee bue le Dónbeenì bín-tente à na mia: Le Dónbeenì jii na le dó non wàn òuaawa yi ³³ á bio jii sú. Le vèenía o Yeesu á tíraráa mu jii bio kà wán á non warén na lé ba mǎnmǎnía yi, làa bio mu tíraráa hã Lení vūahú lení bio jun ní yi: «Fo lé ì Za. Ho zuia jii wán á ì lé mǐn Maá»^{§§} ³⁴ Le Dónbeenì hía bíá mu le mí ì vèení a ó o máa bǐnǐ máa hí. Bio kà lé bio le hía bíá: Ì ì dúbua mia là hã dúbuua na láayi wi. Hĩa á ì dó ì jii non o Daviide yi le ì na.* ³⁵ Lé bún non ó o pá wíokaa bíá mu le Dónbeenì bíonì vūahú lahó búii yi: «Fo máa díá á yia bio sǎ fǎn máa soo le búure yi.»[†] ³⁶ O Daviide pàahú, ó o hía tà sá ho tonló na le Dónbeenì le o sá. Bún mǎn ó o húrun á ba nūna a bàn òuaawa nǐsǎnǐ ó o soora. ³⁷ Ká yia le Dónbeenì vèenía wón yí soora.

³⁸⁻³⁹ «Wàn zàwa, mi ko mi zún mu le lé o Yeesu bio yi á mu bè-kora séndiaró bio á bueraráa non mia. Orén lé yia á nūpue léé nūpue dó mí sfi yi, ó o ò fen mí bè-kora búenbúen yi, bio ó o *Moyiize làndá lá yí dà máa fení mia yi. ⁴⁰ Á mi cén pa mǐten bio, à bio ba jì-cúa fērowà bíá à yí yí mia, mu bíá kà sfi: ⁴¹ «Minén khònlòwà, mi loí. Mi bio á à vǐnǐka mia. Mi ì hí á à lé bín. Bio mi yio wi lua, á ì ì wé

¶13:22 Mi loí Samuwēle nín-yání vūahú 13.14

§§13:33 Mi loí Lení vūahú (Psaumes) 2.7

*13:34 Mi loí Ezayii vūahú 55.3

†13:35 Mi loí Lení vūahú (Psaumes) 16.10

yéréké bìo búí na ɓa bía bìo nɔn mia, á mi máa dé mi sĩa mu yi.»⁴²

⁴² Bìo ó o bía bún vó, ó orén là a Baanabaasi ló ɓa *zúífùwa kàránlò zĩ yi. Á bìa wi bín fìora ɓa le ɓa bĩnì buen ho *Sabaa wizonle na sà yi, à wíoka buée bó mu bìo dà-kénì mu dání yi.

⁴³ Ho kúeemínwánlò mǎndén á ɓa zúífùwa cèrèè, lè ɓa nì-vio na yèrèmaa zon ɓa yi, á tà bò a Poole là a Baanabaasi yi. Á bán wee bío làa ba ká ɓa à henì ɓa sĩa à ɓa ca tìn le Dónbeenì sãamu yi.

⁴⁴ Ho Sabaa na sà zoñ, lée cínú ká, ká ho lóhó nùpua búenbúen á lá à lè vé, á buée jí a Nùhúso bíonì. ⁴⁵ Bìo ɓa zúífùwa mɔn ɓa zàamáa, á le yandee sú ɓa, á ɓa wee kán o Poole ká ɓa à là a. ⁴⁶ Ó o Poole là a Baanabaasi wáa wee bío bìo kà làa ba ká ɓa poní sèra: «Le Dónbeenì bíonì á lá ko à le bue na minén yi vé. Ká bìo mi pǎ le, á wee leéka le mi yí ko lè le mukàni binbirì na máa vé, à wa wáa a yèrèma à va bìa yínɔn ɓa zúífùwa cǎn. ⁴⁷ Bìo kà lè bìo le Dónbeenì bía nɔn wen: ǀ bàrà fo á wó lè hã kãna búenbúen nìpomu khoomu, bèra a na à ũ bue ho fenlò bìo ho dímiǰá kùarãa búenbúen yi.» ⁴⁸ Bìo á bìa yínɔn ɓa zúífùwa ǰá hǎn bíonì so, á ɓa wee zàmaka ká ɓa à khòoní a Nùhúso bíonì. Bìa búenbúen na bìo sà le mukàni binbirì na máa vé yi, á tà nɔn mítén.

⁴⁹ O Nùhúso bíonì wee ben fè ho kǎhú búenbúen nìpomu. ⁵⁰ Ká ɓa zúífùwa màhá hínɔn sùna ɓa háawa na nínì se na wee kǎnbi le Dónbeenì, lè ho lóhó ya-díwá, á wó le ǰii dà-kénì làa ba, à ɓa wee beé o Poole là a Baanabaasi lò, á ǰnɔn ɓa lèra mín kǎhú yi. ⁵¹ Á ɓa báawa nùwǎ ǰun mu púaara mí zení khúnkhūnì á kúaa ɓa wán,[¶] à ɓa wà van ho Ikoniyu-umu lóhó. ⁵² Ba nì-kenínia á sĩa wan làa sòobée, á sú lè le Dónbeenì Hácírí.

O Poole là a Baanabaasi van ho Ikoniyuumu

14 Bìo ó o Poole là a Baanabaasi vaá dǎn ho Ikoniyuumu lóhó yi, á ɓa vaá zon ɓa *zúífùwa kàránlò zĩ. Á bìo ɓa zoó bía á wó, á ɓa zúífùwa làa bìa yínɔn ɓa zúífùwa cèrèè á tà a *Krista bìo. ² Ká ɓa zúífùwa na pǎ a Krista bìo á súkúra bìa yínɔn ɓa zúífùwa, fúaa ɓa wee leéka mu bè-kora làa bìa tà a Krista bìo. ³ Bún lè bìo nɔn ó o Poole là a Baanabaasi á kará míana ho Ikoniyuumu yi. Ba wee bío ká ɓa poní sèra, á dó mí sĩa o Nùhúso yi. O Nùhúso wee na mí pànká ɓa yi à ɓa wéráa mu yéréké biowa na wee zéení le Dónbeenì pànká, à zéení le bìo ɓa wee bío o sãamu dání yi lée tuiá. ⁴ Á ho lóhó nùpua sankaa lè hã kuio bìo ǰun. Ba sǎn-kénì tà ɓa zúífùwa ǰii, ká bìa so bèn tà ɓa tonkarowà ǰii. ⁵ Ba zúífùwa làa bìa yínɔn ɓa zúífùwa lè mí ǰúnása wee wíoka mítén ká ɓa à beé o Poole là a Baanabaasi lò, á à lèeka ɓa lè hã huua á à búe. ⁶ Bìo ɓa mí nùwǎ ǰun zūna mu, á ɓa lùwa, á dó mí yara lè ho Lisitere lè ho Deebe na lè ho Likawonii kǎhú lórá cǎn, lè hã lórá na bámakaa hã. ⁷ Bìo ɓa vaá dǎn á ɓa lan wee bue le bín-tente bín.

O Poole là a Baanabaasi wi ho Lisitere lè ho Deebe yi

⁸ Nii búí wi ho Lisitere yi á zení húrun kará. O ton ká a lè o mùamúaa, á ñhí yí varákaa yí mɔn hùúu. ⁹ O kará wee jí bìo ó o Poole wee bío. Ó o Poole fá mí yìo wo yi, á mɔn à bìo ó o dó mí sĩa o *Krista yi á dà à wee weé, ¹⁰ ó o wáa bía nɔn wo yi ǰǎnǰǎn: «Lii híní yòo muin ñhí ũ zení wán.» Ó o nìi yéran fàrá mí zení wán á varákaa wà. ¹¹ Bìo ɓa zàamáa mɔn bìo ó o Poole wó, á ɓa bía ǰǎnǰǎn lè ho Likawonii kǎhúsa bíonì: «Éee! Hã dofiina

[¶]13:41 Mi loñ Habakuuki vūahú 1.5

[¶]13:51 Mi loñ Matiye vūahú 10.14

búi lá a nùpue síí á bueé líí bó wen.»

¹²O Baanabaasi ba wee ve làa Zeesi, ká a Poole ba wee ve làa Heemeesi, lé bìo ká mu lée bìo na ò o Poole lé yia bíó.[§]

¹³Ho Zeesi na lé ba dofiní búi á zii hía wi ho lóhó jii. Dén dofiní so yankaro lé yia fuan ba daani na ba donkhueéra lè le puiílè á bueé ònnáa ho lóhó dándá na son kòonia ho zūapini jii. O wi ò orén lè ba zàamáa à wé mu hāmu à na a Poole là a Baanabaasi yi.

¹⁴Bio ba tonkarowà mí nùwā jun zūna mu, á ba lèekaa mí sì-zinia à zéení ká ba yí wa bìo ba le mí ì wé, à ba fáara yóó zon ba zàamáa tíahú, ¹⁵ká ba à bío pónpón: «Éee! Minén nùpua mu, lée we-bio non á mi wee wéráa bìo kà? Warén mún lé ba nùpua lè mí bìo síí, á wee bue le bín-tente na mia le mi ko à mi díá hñn wòn-káamáawa so, ká mi yèrè-má sánsá le Dónbeenì na wi féee, diò léra ho wáyai, lè ho tá, lè mu yámú jumu làa bìo wi mu yi búenbúen. ¹⁶Hā pónna na khiína yi, á le Dónbeenì díá hā síiwà nùpua búenbúen á ba bò mí sīi wāna.

¹⁷Ká le jòn wee zéení mīten lè mu bè-tentewà na le wee wé: Làa lúlúio ká le wee na ho viohó mia, à ho ònló be wé se, à mi wé dí sí à sía wa.» ¹⁸Hàrí hā bíoní na ó o Poole là a Baanabaasi bíá ká à hèráa ba zàamáa mu hāmu na ba le mí ì wé á à na ba yi bìo yi, á pá wó le lòn-bee. ¹⁹Mu pàahú, à ba zúifùwa búi ló ho Āntiosi lè ho Ikoniyyumu lórà yi á buara ho Lisitere yi. Lé bán lè ba zàamáa wó le jii à ba lèekaa o Poole lè hā huua, á vára wo lóràa ho donkiáhú, lé bìo ba wee leéka le o húrun. ²⁰Bìo ba nì-kenínia ló lée ònn kínia wo yi, ó o líí hínn, á zon ho lóhó yi. Mu tá na lée tñn, ó orén là a Baanabaasi bò mín van ho Deebe.

O Poole là a Baanabaasi bínia buara ho Āntiosi

²¹O Poole là a Baanabaasi buara le bín-tente ho Deebe yi, á ba nùpua cèrèe tà wó ba nì-kenínia. Bún món, á ba yèrè-máa van ho Lisitere lè ho Ikoniyyumu yi, lè ho Āntiosi na wi ho Pizidii kōhú yi. ²²Ba wee hení bia tà a *Krista bìo síá, á wee hení mu na ba yi le ba fárá ònn, à dé mí síá o Krista yi. Ba wee bío bìo kà na ba yi: «Wa ko wa káa lònbee cèrèe yi à bè yi zoráa le *Dónbeenì béenì yi.» ²³Ba hueekaa ba nùpua búi ba kèrètíewa kuio lè mí dà-kéní kéní yi á wó lè ba ya-díwá. Bún món á ba lù mí jini à ba flora, á dó ba bìo o Nuhúso na ba tà non mīten yi ní yi.

²⁴Bún món á ba káa ho Pizidii kōhú yi á vaá ònn ho Pānfilii kōhú. ²⁵Ba buara le Dónbeenì bíonì ho Peeze lóhó yi à ba wà jòn ho Atalii lóhó. ²⁶Lé bín á ba ònn yi láràa ho won-beenì á van ho Āntiosi. Lé hón lóhó so yi á ba hía dó ba bìo le Dónbeenì sāamu ònnso ní yi, à le séení ba ho tonló na ba vaá sá á ho jii sú bìo yi. ²⁷Bìo ba vaá ònn ho Āntiosi, á ba von ba kèrètíewa kúaa mín wán, á lá bìo búenbúen na le Dónbeenì làa ba pánia wó á fèera non ba yi, làa bìo á le mún hēraráa ho wōhú á non bìa yínón ba zúifùwa yi, à bán mún ònn tà a Krista bìo. ²⁸Á ba kará dá míana bín làa bìo tà a Yeesu bìo lè ba nì-kenínia.

Ba kèrètíewa ya-díwá kúaa mín wán

15 Nùpua nùwā yen búi ló ho *Zudee yi á buara ho Āntiosi yi, á bueé wee kàrán bìo tà a *Krista bìo làa bìo kà: «Mi yí dà máa fen ká mi yí kúiora làa bìo mu bòráa o *Moyiize làndá yi.» ²Ó o Poole là a Baanabaasi pá ba bìo, á wàanía làa ba lè mí sòobéé mu bìo yi. Mu

^{§14:12} Ho Kereesisa lè ho Oroomusa dofiina boo. Diò ba le Zeesi lé dén wi hā búenbúen jùhú wán. Ká diò ba le Heemeesi dén lé hā tonkaro.

véení, á ɓa le o Poole là a Baanabaasi, lè ho Àntiosi nùpua nùwā yen ɓúi ko ɓa va ho Zeruzaleemu, à vaa fεε ho tũíá mu na a Krista tonkarowà lè ɓa kèrètíewa ya-díwá yi. ³ Á ɓa kèrètíewa kuure nɔn bio ɓa màkóo wi yi le vɛɛnì mu bio yi ɓa yi. Ba káa ho Fenisii lè ho *Samaríi kána yi ká ɓa à bio bio á bía yínɔ́n ɓa *zúífúwa wó wó yèrɛmáa tàráa le Dón-beenì bio lè mí dà-kéní kéní. Á mu wó sī-we-beenì bía búenbúen na tà a Krista bio cón. ⁴ Ba vaá dɛɛnì ho Zeruzaleemu yi á ɓa wà van ɓa kèrètíewa cón á bán lè ɓa tonkarowà, lè ɓa ya-díwá, á bèéníá ɓa yi. Á ɓarén ɓɛn lá bio búenbúen na ɓa wó lè le Dónbeenì pànká á fεera nɔn ɓa yi. ⁵ Ká ɓa *Farizíewa kuure nùpua nùwā yen ɓúi na tà a *Krista bio á hínɔn bía: «Bia yínɔ́n ɓa zúífúwa na tà a Krista bio ko ɓa *kúio. Ò o Mɔyiize làndá bèrò bio mún hení na ɓa yi.»

⁶ Á ɓa tonkarowà lè ɓa ya-díwá kúaa mín wán, à loínáa le biónì mu yahó yi. ⁷ Ba kára mín míana. Bún mɔ́n ó o Piere líf hínɔn lá le biónì ò o bía nɔn ɓa yi: «Wàn zàwa, mi zū le le Dónbeenì mɔn mi léra mi tíahú mu míana à ì bue le bín-tente à na bía yínɔ́n ɓa zúífúwa yi, bèra a na à ɓa jí le, à tà le bio. ⁸ Le Dón-beenì zū bio wi ɓa nùpua sīa yi. Le nɔn mí Hácírí ɓa yi làa bio warén yúráa le bio sīi, à zééní le le tà ɓa bio. ⁹ Le yí wó bio woon na wee zééní le warén làa ba wi mín júná yi. Le ceéra ɓa sīa, lé bio ɓa tà le bio. ¹⁰ Á lée webio nɔn á mi wáa wi à mi sèenì ɓa lè ho sèrò na á wàn fūaawa lè warén wa bæere á yí dànná yí sò, á à khūaanáa le Dónbeenì jii yi? ¹¹ Bùée dé. Bio warén káníá o Núhúso Yeesu sāamu bio yi, lé bún ɓarén bio mún wóráa.» ¹² Á

bía wi bín búenbúen wó tété. Bún mɔ́n á ɓa wee jí á Baanabaasi là a Poole cón. Ba wee bío mu yéréké biowa na wee zééní le Dónbeenì pànká na le wó lè ɓa níní bía yínɔ́n ɓa zúífúwa cón. ¹³ Bio á ɓa bía wó, ó o Zaaki hínɔn lá le biónì ò o bía: «Wàn zàwa, mi jí bio á ì ì bío. ¹⁴ Bio le Dónbeenì tà lora bía yínɔ́n ɓa zúífúwa bio hàrì mu jùhú búeení, á lérarāa mu nípomu na bio sà le yi ɓa tíahú, ó o Simɔn** zééníá.

¹⁵ «Mu fò mín lè le *Dónbeenì jì-cúa fεerowà bióní, lé bio mu túara le Dón-beenì bióní vūahú yi kà sīi:

¹⁶ O Núhúso bía: «Bún mɔ́ndén á ì ì bíní ì bueen

á buée so a *Daviide zīi na lá tò.

Le soni na fū á ì ì bíní ì hóoní,

á le è fàrá á à dīn.

¹⁷ Hón pàahú so yi á ɓa nùpua na ká búenbúen,

lè hā kána búenbúen na á ì von à hā bio sīi mi à à cà a Núhúso.††

«Hā kà lé o Núhúso jì-cúa,

yia nɔn á mu biowa mu ¹⁸ bio zūnnanāa hāánì.»

¹⁹ O Zaaki pá bíníá bía: «Lé bún nɔn á ì le mu sūaaní à bía yínɔ́n ɓa zúífúwa na yèrɛmáa bò le Dónbeenì yi à ɓa yí sɛé.

²⁰ Ká mi màhá wa túa ɓa yi, à bío na ɓa yi le ɓa wé yí là le muinì taa, lé bio hā tun. À pa mīten ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí sīfwa yi. À yí là búa na yí fūaana taa. À yí dí cānì.‡‡

²¹ Hàánì bín ká ɓa nùpua wee kàrán o Mɔyiize làndá làa mín hā lórá lè mí dà-kéní kéní yi, à kàrán ho ɓa zúífúwa kàránlò zíní yi hā *Sabaawa búenbúen zoñ.»

**15:14 Simɔn: Le lé o Piere zúífumu yèni na có nɔn wo yi. Ká dìo ɓa le Piere dén lé o Yeesu có le.

††15:17 Mi loñ Amɔosi vūahú 9.11-12

‡‡15:20 Mi loñ Léro vūahú (Exode) 34.15-16; Levii nùwā vūahú (Lévitique) 18.6-23; 17.10-16

Ba kèrètíewa na yínón bá zúífùwa vūahú bìo

²² Á ba tonkarowà, lè ba ya-díwá, lè ba kèrètíewa kuure wàanía tò le mí ì hueeka ba búí mí tíahú á à dé o Poole là a Baanabaasi wán, á à tonka ho Àntiosi yí. Á ba hueekaa o Silaasi là a Zude na ba wee ve làa Baasabaasi. Ba mí nùwā jun á bia tà a *Krista bìo wee kǎnbi.

²³ Bìo kà lé bìo túara ho vūahú na ba a bua á à varáa yí:

«Warén tonkarowà lè ba kèrètíewa ya-díwá wee tǎení minén na lé wán zàwa na yínón bá *zúífùwa yí, bìo ho Àntiosi lóhó yí lè ho Siirii lè ho Silisii kǎna yí.

²⁴ Wa já à ba nùpua búí ló wa cǎn, ká warén jun yí tonkaa ba, á buée lúnkaa mi yílera lè mí bíoní, á mi yí zū bìo mi ì wé. ²⁵ Lé bún non á wa wàanía tò à wa le wa à hueeka ba búí á à tonka mi cǎn. Ba à bè là a Baanabaasi là a Poole na lé wán bǎn-lowà na wa wa làa sòobéé, ²⁶ bán na zàanía mí mukānī wa Núhúso Yeesu *Krista tonló bìo yí. ²⁷ Ó o Zude là a Silaasi lé bia wa wáa tonkaa mi cǎn, à bán mǐten buée wíoka fǎe bìo túara ho vūahú yí à na mia. ²⁸ Warén á tò mu wán á le Dónbeenì Hácírí mún tà mu le wa máa jì sèró mi wán máa dà máa khíí. Hǎ lándáwá na bìo henía non mia na mi ko mi bè yí lé hǎa kà: ²⁹ Mi wé yí là le muini taa. Mi yí dí cǎni. Mi yí là bùaa na yí fúana taa. Mi pa miten ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí sífwa yí. Ká mi wee dàn pa miten bìo bún búenbúen yí, se mu se.

Ká mi foó.»

³⁰ Bún món á ba non ho wǎhú bìo ba le mí ì tonka yí á ba wà van ho Àntiosi. Bìo ba vaá dǎn bún, á ba von bìo búenbúen na tà a Krista bìo á kúaa mín wán, à ba non ho vūahú mu ba yí. ³¹ Bìo ba kàráanna ho, á ba búenbúen zǎmakaa ho bàn bíoní na henía ba sǎa bìo yí. ³² Bìo ó o Zude là a Silaasi hǎa lé ba jì-cúa fǎerowà búí, á ba kará bún míana lè mín zàwa kèrètíewa, á henía ba sǎa, à ba wíoka yí ho pǎnká. ³³ Ba dá dóka mí yí ho Àntiosi yí. Bún món á ba dó ba cǎawése, á bán le ba bè wǎ-tente, à ba día ba á ba yèrémáa van bìo tonkaa ba cǎn, ³⁴ [“”] ³⁵ ò o Poole là a Baanabaasi kará ho Àntiosi yí. Á fǎrén làa bìo tà a Krista bìo cǎrèe búí wee kǎrán ba nùpua, á wee bue o Núhúso bíoní.

O Poole là a Baanabaasi saawaa mín yí

³⁶ Wizooní bìo yen bún món, ó o Poole bío non o Baanabaasi yí: «Wa bǐnì tǎ hǎ lórá búenbúen na wa buera le Dónbeenì bíoní yí, à búeékí wán zàwa kèrètíewa à loń le ba bìo wó kaka.» ³⁷ O Baanabaasi lá wi ò o fé o Zǎn na ba le Maaki à bèráa. ³⁸ Ká a Poole màhá yí tà a fǎró, lé bìo ó o bǐnía ba món ho Pǎnfílii kǎhú yí, á yí bǐnía yí sǎa tonló làa ba.^{§§} ³⁹ Wǎaní na here kera ba pǎahú mu bìo yí, fúaa ba saawaa. Ó o Baanabaasi fó a Maaki á ba lá ho won-beenì à ba non ho Siipere kǎhú. ⁴⁰ Ò o Poole wón bǎn lǎra a Silaasi. Sǎnì ò o lén, á bàn zàwa kèrètíewa kàrá-fǎa wo o Núhúso yí. ⁴¹ O kǎa ho Siirii lè ho Silisii kǎna yí, á wee sǎení ba kèrètíewa kuio à ba siǎdéró o Krista wíoka fǎrá tǐn.

O Poole fó a Timotee á ba bò mín

16 Bún món ó o Poole wà van ho Deebe lóhó, á dǐn bún vannáa ho

¶¶15:34 Le Dónbeenì bíoní vǎnna búí yí á bìo kà lé bìo túara sǎa lè bíoní mu jii: «Ká a Silaasi wón le mí ì kǎení bún.»

§§15:38 Mi loń Bè-wénia 13.13

Lisitere lóhó. Nii búí na ba le Timotee na tà a *Krista bìo á wi ho lóhó mu yi. O lé o zúífù híńzoró na lé o kèrètíe háá á te mí za. Ká bàn maá lé o *Keréeki nii. ²Ba kèrètíewa na wi ho Lisitere lè ho Ikoniyyumu lórà yi á wee wíoka a yèni. ³O Poole lá wi ò o fé o à ba wé páaní bè mín. Ó o le ba kúii wo ba *zúífùwa na wi bíń bìo yi, lé bìo ba búenbúen zú mu le bàn maá lé o Keréeki nii. ⁴Há lórà búenbúen na ba wee káa yi, á ba wee bío bìo ba tonkarowà lè ba kèrètíewa ya-díwá wàanía tò wán ho Zeruzalemu yi à na bìà tà a Krista bìo yi, ká ba à bío na ba yi le ba wé bè mu yi. ⁵Ba kèrètíewa kuio wíokaa fàrá dín, á siadéro o Krista yi wi, á bìà tà a Krista mu bìo wee dé wán làa wizooní.

Le Dónbeenì le o Poole lén va ho Maseduana

⁶Le Dónbeenì Hácírí hò ba le ba yí vaá bue le Dónbeenì bíoní ho Azii kóhú yi. Á ba káa ho Firizii lè ho Kalasii kána yi á wà. ⁷Bìo ba vaá dón ho Mizii kóhú pii á ba le mí ì va ho Bitinii kóhú yi á à loń. Ká a Yeesu Hácírí màhá yí nòn mu wóhú ba yi. ⁸Á ba wáa káa ho Mizii kóhú yi á lion ho Torowaasi lóhó wonna dínńí. ⁹Ho tí-nàahú á bìo búí zéeníá míten là a Poole. O mòn ho Maseduana kóhú nùpue búí ò o muina dín á wee fio wo ká sí: «Buen ho Maseduana yi à buée séení wen.» ¹⁰Mí lahó yi á wa dèeníá wee cà bìo wa à wé wé á à varáa ho Maseduana, lé bìo wa wáa zú le lé bíń á le Dónbeenì von wen le wa vaa bue mí bín-tente à na ho kóhú mu nùpua yi.

Ho Filiipu yi, ó o háa na ba le Lidi tà a Núhúso bìo

¹¹Wa zon ho won-beení ho Torowaasi yi á téréńna van ho Samotaraasi kóhú na mu jummu kínía yi. Mu bàn tá na lée tón, á wa van ho Niapoliisi lóhó. ¹²Lé bíń á wa dín yi vannáa ho Maseduana kóhú

són-kéní na bìo sà ho Oroomu yi bàn ló-beení na ba le Filiipu. Ho Oroomusa cèrèe háa kará ho lóhó mu yi. Hón lóhó so á wa wó wizooní bìo yen yi. ¹³Ho *Sabaa zon, á wa híńn ló ho donkíahú á wà lion ho vùhú pii, le jún-sí á wa líf yí ba *zúífùwa fióró lahó bíń. Wa líf yú ba háawa búí à ba kúaa mín wán, á wa kará tà há láakáwá làa ba. ¹⁴Ba háawa mu nì-kéní ba le Lidi. O wee lé ho Tiati-ire lóhó yi, á wee duan lè há pónsò-muna na yáwá here. O wee kónbi le Dónbeenì. O kará wee tántá mí pikónna wa bíoní yi, ó o Núhúso wó ó o wíokaa wee jí bìo ó o Poole wee bío sese. ¹⁵Orén lè mí zii nùpua á ba bátízera. Bíń món ó o bíá bìo ká á vonnáa wen: «Ká mi wee leéka le ì tà a Núhúso yi bìo bon, à mi buée làa ì zii.» Ó o dín lan wen fúuu á wa tà van.

Bìo wó ho Filiipu kàsó zii yi

¹⁶Wizonle búí, ká wà wee va ho fióró lahó yi, á ton-sá háa búí na lé o tiáhánii buée sá wa yahó. O wee yí wáí cèrèe ho tĩnló mu bìo yi à na mí júnása yi. ¹⁷O bò warén là a Poole món, á wee bío pónpón ká sí: «Ba nùpua na ká lé le Dónbeenì na dà mu bìo búenbúen wán ton-sáwá. Ho wóhú na wee kání ba nùpua lé hón bìo ba wee bue à na mia.» ¹⁸Wizooní cèrèe yi ká lé bíń ó o háa mu wee wé. Fúaa o Poole síi cà cà, á yèrémáa bíá nòn o cíná na ó o wee sáráa yi: «Le ì bío mu na fòn: O Yeesu yèni pánká yi, à ù lén díá a háa mu lónbìo.» Mí lahó yi ó o cíná dèeníá wà díá a háa. ¹⁹Bìo ó o háa mu júnása mòn à bìo ó o lá wee yí na ba yi á jùhú wáa bó, á ba wíira a Poole là a Silaasi vannáa ho pánká bànsowà cón ba zàamáa fèminló lahó yi. ²⁰Ba buan ba vannáa bán na lé ho *Oroomusa tuiá fèerowà cón, à ba bíá: «Ba nùpua na ká dín wee kánká wa lóhó. Barén lé ba *zúífùwa, ²¹à warén na lé ho Oroomusa á ba màhá wee kàrán lè mu bè-wénia búí na wa làndá le wa yí wé.» ²²Á ba zàamáa mún síá cà a Poole là a

Silaasi yi. Á ba tũíá fèerowà le ba ten ba sĩa, à ba le ba ha ba là hã fínfoóní. ²³ Bìo ba han ba vó, á ba kúaa ba ho kàsó yi, à ba henía mu nɔn o paro yi le o pa ba yi sese. ²⁴ Bìo ó o paro já bún kà sĩa, ó o buan ba zoó kúaa ho kàsó zĩ fĩkǎhũ, á kúaa hã sũrũkũwa ba zení yi.

²⁵ Bìo ho tá wà vaá sanká à mǎnĩ, ó o Poole là a Silaasi wee fio ká ba à khòonĩ le Dónbeenĩ. Á ba kàsósa na ká wee jí ba cǎn. ²⁶ Yìo buée tí à ho tá zà là mí sòobé, á dèkíó ho kàsó zĩ. Hã wonna búenbúen dèenía hénkaa, á ba kàsósa búenbúen zúakũaríwà feera. ²⁷ Ó o paro sĩa. Bìo ó o mɔn à ho kàsó zĩ zũajinĩ hénkaa, ó o wee leéka le ba kàsósa búenbúen lùwa, ó o dò mí khà-tónĩ le mí ì búe là mítén. ²⁸ Ó o Poole wãamaa pǎnpǎn o wán: «Yí yáa ũten. Wa búenbúen wi hen.» ²⁹ Ó o paro le ba buen là mu khoomu. Á ba buan mu buararáa ó o fó ò o bánbáa vaá zon le zĩ-za yi ká a wee zà lé le zǎnĩ, á zoó búrá a Poole là a Silaasi tá. ³⁰ Bún mǎn ó o fó ba lóráa ò o tũara ba yi: «Minén nũpua mu, lé mu yén á ì ko à ì wé à fennáa?» ³¹ Á bán bía nɔn wo yi: «Tà a Nũhũso Yeesu bìo, á ũnén là ũ zĩ nũpua á à fen.» ³² Á ba bía a Nũhũso bìo nɔn orén là a zĩ nũpua búenbúen yi. ³³ Ho tĩ-nàahũ mu yi, ho pàahũ dà-kénĩ kénĩ mu yi, ó o nĩi fó ba vaá sɛera dokuaa. Ó orén là mí zĩ nũpua búenbúen á ba dèenía bátízera. ³⁴ Bún mǎn ó o fó a Poole là a Silaasi yòoraráa mí zĩ, á yòó nɔn mu bè-dínii ba yi. O nĩi mu là mí zĩ nũpua búenbúen sĩa wan, lé bìo ba tà le Dónbeenĩ bìo.

³⁵ Bìo ho tá tǎn, á ho Oroomu tũíá fèerowà tonkaa ba nũpua le ba vaa bío le yia wee pa ho kàsó zĩ yi à kúia ba nũpua mu le ba lén. ³⁶ Ó o paro buée bía mu nɔn o Poole yi kà sĩa: «Ba tũíá fèerowà á nɔn le jii le ba kúia mia. Mĩ wáa dà a lé á à lén làa héerà» ³⁷ Ká a Poole màhá bía nɔn bìo ba tonkaa yi: «Warén na bìo sǎ ho Oroomu yi á ba han ba zãamáa yìo

yi à ba yí cítíó wen làa bìo mu lá ko mu wéráa, á buan wen vaá kúaa ho kàsó yi. Á ba wáa dǎn dǎn le mí ì kúia wen ká mu sã máa jí. Bún léé bìo na yí dà máa wé. Mĩ vaa bío le ðarén mítén buen buée kúia wen.» ³⁸ Á bán bínía vaá bía mu nɔn ho Oroomu tũíá fèerowà yi. Bìo ba já le o Poole là a Silaasi á bìo sǎ ho Oroomu yi, á ba zǎnkaa. ³⁹ Á ba wáa buara buée bía nɔn ba yi le mí wó khon. Bún mǎn á ba kúaará ba, à ba yankaa ba le ba lé ho lóhó yi à lén. ⁴⁰ Bìo ó o Poole là a Silaasi ló ho kàsó yi, á ba wà van o Lidi zĩ. Ba mɔnka mín zàwa kèrètíewa wán, á henía ba sĩa. Bún mǎn á ba wà.

O Poole là a Silaasi wà van ho Tesaloniiki lóhó

17 O Poole là a Silaasi ló là ho Ñn-fipoliisi là ho Apolonii lórá yi á vaá dǎnnáa ho Tesaloniiki. Ho lóhó mu á ba *zũifũwa kàránlò zĩ wi yi. ² Ó o Poole wà van bún làa bìo ó o lá wee wé wéráa mu. Orén là ba nũpua na bún wãanía le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ bíonĩ wán hã *Sabaawa bìo tĩn na sǎ mín yi. ³ O wee zéení hã bíonĩ mu yara làa ba, le mu tũara ho vũahũ mu yi le yia le Dónbeenĩ mɔn lera ko ò o lò be, à hí, à vée. O wee bío na ba yi: «O Yeesu mu na á ì wee bío bìo làa mia, wón lé *Yia le Dónbeenĩ mɔn lera.» ⁴ Ba nũwã yen búii tà mu yi, á lèra là a Poole là a Silaasi. Ho *Kereesisa cèrèe na wee kǎnbi le Dónbeenĩ á mún tà ba bìo á wee bè làa ba, là ba háawa cèrèe búii na nínĩ se mún. ⁵ Ká ba zũifũwa á le yandee màhá sú mu bìo yi. Á ba hínɔn cǎnkaa ba nĩ-kora nũwã yen búii hã bon-fúaa yi á kúaa mín wán, á sũkúra ba za-amáa sèení, á kánkáa là ho lóhó dǎnía. Ba fiira van o Zasɔn zĩ á wà vaá zoó cà a Poole là a Silaasi á à léráa ho lóhó nũpua na kúaa mín wán yahó. ⁶ Á bìo ba zoó khon ba yi, á ba fó a Zasɔn làa bìo tà a *Krista bìo nũwã yen búii á lóráa ho lóhó tũíá fèerowà cǎn, à ba wee bío pǎn-

pón: «Ba nùpua na kà héera kánkáa ba nùpua hā lùà búenbúen yi lè mí kàránlò. Ba mún wáa buée dōn hen, ⁷ ó o Zasōn tà á ba làara a wán. Ba búenbúen yí máa tà bè ba bá-zàwa bée Sezaare làndá yi. Ba le bée búí wí á yèni ba le Yeesu.» ⁸ Hā bíoní mu á cína ba zāamāa lè ho lóhó tuiá feerowà sía. ⁹ O Zasōn làa bìà tà a Krista bìò á sàání le wárí na ba ko ba sàání á ba díá ba.

O Poole là a Silaasi wà van ho Beeree

¹⁰ Ho tá hīnīí, á ba kèrètíewa na bín dēnía le o Poole là a Silaasi lé à lén va ho Beeree lóhó. Bìò ba vaá dōn bín á ba wà van ba zúifùwa kàránlò zīi yi. ¹¹ Ba zúifùwa na ba vaá yú bín á wee tà hén mí yiwa á po bìà ho Tesaloniiki lóhó yi. Ba tà jà le Dónbeenì bíonì sese. Làa wizooní ká ba wee kàrán le Dónbeenì bíonì sese, à loñ le bìò ó o Poole wee bíò so bon le. ¹² Bìà tà a Krista bìò ba tíahú á boo. Ho Kerēsisa tíahú, á ba háawa na níní se cèrèe lè ba báawa cèrèe á mún tà a Núhúso bìò. ¹³ Ká bìò ho Tesaloniiki zúifùwa jà ò o Poole wee bue le Dónbeenì bíonì ho Beeree yi, á ba wà fuara bín á tìn buée kánkáa hón lóhó so nùpua, á lùnkāa ba yilera. ¹⁴ Á ba kèrètíewa dēnía le o Poole híní lén à dé mí yahó lè mu yámú jumu cōn. Ò o Silaasi là a Timotee bán kará ho Beeree yi. ¹⁵ Bìà bò là a Poole á lènní wo fúuu fúaa ho Ateena lóhó. Bìò ba le mí ì bīnī á à va ho Beeree, ó o Poole háanía ba le ba vaa bíò le o Silaasi là a Timotee bánbá na mí mōn fuen fūafūa.

O Poole ji-cúa na ó o fēera ho Ateena yi

¹⁶ Pāahú na ó o Poole wi ho Ateena yi á pan o Silaasi là a Timotee, ó o mōn à ho lóhó mu sú lè hā dofi-kansiwa, á mu wee vá a yi. ¹⁷ O wee wāaní lè ba *zúifùwa làa bìà yínó ba *zúifùwa na wee fūaaní le Dónbeenì na ó o wee yí ba kàránlò zīi yi. Làa wizooní ká a wee wāaní lè ba nùpua na ó o wee yí ba fēmínlò lahó yi. ¹⁸ Ba Epikuriēwa* lè ba Sitoyisēwa† nūwā yen mún wee buée wāaní làa wo. Ba búí wee tūaka mín yi kà síi: «O dàn bíoro mu, lée webio ó o yàá dīn wee bíò kà.» Ba búí bán bēn le: «Mu ka lòn dofi-vio bìò ó o wee bue.» Ba wee bíò búnn lé bìò ó o Poole wee bíò o Yeesu bìò, lè ho vèeró bìò.

¹⁹ Á ba fuan wo vannāa ho lóhó tuiá feerowà cōn, à ba bíá nōn wo yi: «Mu bè-fínle na á ū wee kàrán lè ba nùpua á fo dà a zéení yahó làa wen le? ²⁰ Bìò wa wee jí kà lée bè-fia wa cōn, á wa wí à wa zūn mu kúará.» ²¹ Á bìò ho Ateena ná búenbúen lè mí kàyáwá bēn wa lè mí sòobée lé mu bè-fia na wee wé fān jíló lè mu láakáwá tāró.

²² Ó o Poole wáa líí hīnōn yòò dīn ho lóhó tuiá feerowà yahó ò o bíá: «Ateena, í mōn mu le hā dofiina fūaanílo bìò bēntín wi mia làa sòobée. ²³ Lé bìò á í héekaa mi lóhó yi á mōn mu biowa na mi sonka mi dofiina fūaanílo bìò yi. Í yàá pá mōn le muini yēnī lahó búí à bìò kà lé bìò túara le wán: «Dofiní na á nùpue yí zū.» Àwa! Á bìò mi wee fūaaní ká mi yí zū mu, lé búnn á ínēn fuara wà buée zéení làa mia. ²⁴ Le Dónbeenì na lēra ho dímjá lè mu biowa na wi ho

*17:18 Epikuriēwa: Ba lé ho Kerēsisi kōhú bè-zūnlo búí na lé o Epikuure nì-kenínia. Ba wee cà bìò ba a wé ká le lònbee máa yí ba. Ba wee leéka le ho dímjá bìò búenbúen lè ho wé fēráa mín.

†17:18 Sitoyisēwa: Ba lé ho Kerēsisi kōhú bè-zūnlo búí na ba le Zenōn nì-kenínia. Ba wi ba zūn bìò ho dímjá biowa wee wéráa, á wi ba yí le sī-hebúee à sánsá le lònbee lè mí sííwá búenbúen.

yi búenbúen, na lé ho wáayi lè ho tá Núhúso, á yí máa zoo kèení hã zíní na ba nùpua wee so mítén na le yi. ²⁵ Le màkóo mía à nùpue wé bìo búí na le yi. Lerén lé dìo wee na le mukāni ba nùpua yi, lè mu bìo búenbúen. ²⁶ Le òn o nùpue nì-kéní wán á lérarāa hã síwà nùpua búenbúen hēera bàráka ho tá wán, á wāana ba kāna súaa, á fūaana hã pōnna jíní òn. ²⁷ Le Dónbeenì wó kà sí bēra a na à ba nùpua cànkā le. Hàrì ká ba wee hēe víná càráa le, jún-sí ba à yí le. Tùíá poni, le Dónbeenì yí khēra lè wa nì-kéní kéní. ²⁸ «Lé bìo wa mukāni ló lerén lé dìo ní yi. Lé lerén nōn wa wee dàn varákarāa.» Mi len-béwá búí yāa mún bía mu wéréwéré kà síi: «Wa lé le zàwa.» ²⁹ Á bìo wa lé le zàwa, á wa yí ko à wa tèè le Dónbeenì làa sánú tàá wárí tàá huua kansiwà hùúu, búin na ba nùpua kará lon mí yiwa á wó mítén. ³⁰ Hã pōnna na ba nùpua fù yí zū mu bìo yi, búin le Dónbeenì wāa yí máa loñ yi ho zuia. Bìo kà wán á ba nùpua búenbúen lé bìo le wee ve hã lùu búenbúen yi, le ba yèrémá mí yilera lè mí wára. ³¹ Wizonle dà-kéní búí lé dìo le Dónbeenì bàrá, ò o nùpue na le léra à cítí ho dímná búenbúen lè ho térénló. Le vèenía o nùpue mu, à zééní lè ba nùpua le orén lé yia le léra ò o fí le cítí mu.» ³² Bìo ba já ò o Poole wee bío ho vèeró bìo, á ba búí wee yāa mí jíní yi na a yi. Ba búí bēn wee bío: «À ũ bíoní mu jíló á wa à pa làa pōn-veere.» ³³ Lé bún wán ó o Poole bēn wà ò o díá ba. ³⁴ Ká ba nūwā yen búí bán pá bò a Poole yi, á tà a *Krista bìo. O búí lé ba tūíá fēerowà nì-kéní na ba le Denii, là a hāa búí na ba le Damariisi, à pá bíní sēení ba búí.

O Poole van ho Korente

18 Bún mōn ó o Poole ló ho Atēena yi á van ho Korente¹ lóhó yi. ² O vāá fò mín làa zúifū nìi búí na ba le Akilaasi bín. O nìi mu ton ho kōhú na ba le Pōn yi. Orén lè mín hāa Pirisiye ló ho Itali kōhú yi á buara ho Korente yi yí míana, lè bìo ho *Oroomu bá-zàwa bēe Koloode nōn le jii le ba *zúifūwa búenbúen lè ho Oroomu lóhó yi. Ó o Poole wà van ba cōn. ³ À bìo ó orén làa ba tonló lée dà-kéní, á ba wāa páanía kará wee bì hã sōnna na wee tá lè hã búkúwá. ⁴ Hã *Sabaawa lè mí dà-kéní kéní yi ó o Poole wee wé lá le bíoní ba zúifūwa kàránló zī yi, á wee cà ò o bío búe ba zúifūwa lè ho *Kerēesisa júná.

⁵ Bìo ó o Silaasi là a Timotee ló ho Maseduana yi buée dōn, ó o Poole yahó wāa sá le Dónbeenì bìo zééní ló mí dōn, á wee bío mu wéréwéré na ba zúifūwa yi le o Yeesu lé *Yia le Dónbeenì mōn léra. ⁶ Ká ba zúifūwa mu màhá pá a bìo à ba wee là a, ó o Poole pūrúnna mí sì-zínia khúnkhūn kúaa ba wán[†] ò o bío nōn ba yi: «Hen ká mi vūnun, se mu lé minén mi bēere á mu ló yi. Nùpue máa tūa mi bìo làa mi. Bìo kà wán á ũ wāa à va bìo yínōn ba zúifūwa cōn.»

⁷ Ò o ló bín á wà van nìi búí na ba le Titiyuusi Zusituusi cōn. O nìi mu wee kōnbi le Dónbeenì, á zī wi ba zúifūwa kàránló zī nīsání. ⁸ Ba zúifūwa kàránló zī jūhúso na ba le Kirisipuusi lè mí zī nùpua búenbúen á tà a Núhúso bìo. Á ho Korentesa cērēe na já a Poole bíoní á mún tà a Núhúso bìo á ba bátízera.

⁹ Ho tīnāahú búí yi, ó o Núhúso zéénía mítén là a Poole, á bío nōn wo yi: «Yí zōn bìo búí. Yí wé tété, wé bío ká ũ wà.

¹⁰ Inén wi làa fo á nùpue na dà a sánsá

¹18:1 Korente: Ho lé ho Akayii kōhú ló-beenì. O Poole pāahú ká ho nìpomu boo làa sòobēe. Ho yēni hīa wee lé ho hā-fénló lè ho bá-fénló lè mí síwà na wee wé ho yi bìo yi.

[†]18:6 Mi loñ Matiye vūahú 10.14

fo á à bóoní yi wón mía, lé bìo ɓa nùpua na bìo sà miì á boo ho lóhó na kà yi.»

¹¹ O Poole wó le lúlú-kùure lè mí sanká ho Korente yi, á kàránna ɓa nùpua bín lè le Dónbeenì bìo.

¹² Bún mǎn á ho Oroomu nìi Kaliyon á ɓa bàrá ho Akayii kǎhú jǎhú wán. Lé bún pǎahú á ɓa zúífúwa lò a Poole wán. Ba wíira a ɓuan vannáa le cítíi fiíní, ¹³ à ɓa wee bío: «Bìo ó o nìi na kà le ɓa nùpua wé ɓàaánínàa le Dónbeenì á wi mí dòn làa bìo á wa làndá le mu wéráa.» ¹⁴ Bìo ó o Poole le mí zoó bío, ó o Kaliyon kíio o jii ò o wee bío lè ɓa zúífúwa: «Minén zúífúwa, mu lá lée wékhe búí na ɓàa tǎa bè-vio búí na wa làndá hò á í lá à tà á à jí mí cǎn làa bìo mu lá ko mu wéráa.

¹⁵ Ká bìo mu lé hǎ bióní, lè hǎ yènnáa, lè mí kùrú làndá bìo, á lé minén miten ko à mi loń mu yahó yi. Ínén máa fí hǎn tǎiáwà so sǐi ɓàn cítíi.» ¹⁶ Ò o le ɓa lén.

¹⁷ Á ɓa búenbúen wǎa wíira a Sositeena na lé ɓa kàránló zǐi jǎhúso á wee ha le cítíi fiíní. Ó o Kaliyon cèkè ò o yí dó mí jii ɓa yi.

O Poole bǐnía van ho Āntiosi

¹⁸ O Poole pá kará dá dóka mí yi ho Korente yi. Bún mǎn ó o díá mín zǎwa kèrètíewa ò o wà van ho Sǎnkeree lóhó wonna ðinní. Sǎnì ò o zo ho won-beenì ó o nǎn mí jǎhú á ɓa lǎera, lé bìo ó o lá dó mí jii nǎn le Dónbeenì yi bìo búí dǎnì yi.⁸ Ò orén là a Piriisiye lè mín báa Akilaasi á zon ho won-beenì á vannáa ho Siirii kǎhú. ¹⁹⁻²¹ Bìo ɓa vaá dǎn ho Eféeze yi, ó o Poole wà van ɓa *zúífúwa kàránló zǐi yi, á vaá zoó wee wǎanì làa ba. Ba flora a le o cǎaka cúa-yen, ó o yí tà. Ò o bía bìo kà nǎn ɓa yi á wà díarǎa ɓa: «Ká le Dónbeenì tà á í ì va ká í ì bǐnì ì ɓuen mi cǎn.» Ò o Poole zon ho won-beenì ho Eféeze yi á wà ò o díá a Piriisiye là a

Akilaasi. ²² Bìo ɓa vaá dǎn ho *Sezaaree lóhó, ó o ló van ho Zeruzaleemu, á vaá tǎenía ɓa kèrètíewa kuure yi. Bún mǎn ó o wà van ho Āntiosi. ²³ O cǎakaa yú bín á bò yi wǎráa. O kǎa ho Kalasii lè ho Firizii kǎna yi, á wee hení ɓa kèrètíewa búenbúen sǐa le Dónbeenì bìo yi.

O Apoloosi van ho Eféeze lè ho Korente

²⁴ Zúífú búí na ɓa le Apoloosi á ɓuara ho Eféeze yi. O wee lé ho Alekisǎndiri lóhó yi. O lé o nùpue na zǐi hǎ bióní. O mún zǐi le Dónbeenì bióní vǎahú bióní làa sòobée. ²⁵ Ba kàránna a là a Nǎhúso wǎhú bìo. O nǎn mítén á wee bue ká a zéení bìo ó o Yeesu bìo wórǎa binbirì à na ɓa nùpua yi. Ho *bátéèmu bìo dǎnì yi, ó o Zǎn bátéèmu bìo na ɓa kàránna làa wo lé bún mí dòn ó o zǐi. ²⁶ O wee bío ɓa *zúífúwa kàránló zǐi yi ká a ponì séra. Bìo ó o Piriisiye là a Akilaasi jǎa bióní, á ɓa fó a, á wíokaa zéení le Dónbeenì wǎhú bìo binbirì á nǎn wo yi. ²⁷ Bún mǎn ó o Apoloosi wi ò o va ho Akayii kǎhú, á ɓàn zǎwa kèrètíewa henía o sǐi mu bìo yi. Ba yǎa túara ho vǎahú tonía nǎn bía tà a *Krista bìo na wi ho kǎhú mu yi, le ká a Apoloosi mu vaá dǎn ɓa, à ɓa ɓua a sese. Bìo ó o vaá dǎn bín á le Dónbeenì sǎamu wó ó o séení bía tà a Krista bìo làa sòobée. ²⁸ O jii-cúa na ó o wee lá búenbúen á ɓa zúífúwa yí máa dǎn bío bìo búí dǎnì yi. O wee ðin le Dónbeenì bióní vǎahú bióní wán à zéenínǎa mu wéréwéré na ɓa yi le o Yeesu lé *Yia le Dónbeenì mǎn lera.

O Poole van ho Eféeze

19 Pǎahú na ó o Apoloosi wi ho Korente yi, ó o Poole lá ho wǎhú na ló hǎ ɓúaa yi á van ho Eféeze. Kèrètíewa nùwǎ yen búí ó o vaá yú bín, ² ó o túara

§18:18 Mi loń Miló vǎahú (Nombres) 6.1-21. Ba zúífúwa cǎn ká yia fù wé dó mí jii le mí ì wé bìo búí á à na le Dónbeenì yi, à ɓànso jǎhú á foohú máa bǐnì bè wán. Ká ho pǎahú na ó o wee leéka bìo á jii sú, ò o màhǎ lǎe mí jǎhú.

ba yi: «Pàahú na mi tà a *Krista bìo á mi so yú le Dónbeenì Hácírí le?» Á ba bíá nɔn wo yi: «Wa yàá òn yí ná Dónbeenì Hácírí bìo yí nɔn.» ³ Ó o Poole bíníà tùara ba yi: «Ó, o, á lé ho *bátéè-mù yén á mi yú?» Á ba bíá: «Lé o Zān bátéè-mù.» ⁴ Ó o Poole wáa bíá: «O Zān hía wee bátízé bìa wee tà yèrémá mí yil-era lè mí wárá, á wee bíó là a *Isirayeele nípomu le ba tà yia wà a buen orén món bìo, o Yeesu.»

⁵ Bìo ba ná hñn bíoní so wó, á ba tà ó o bátízéa ba o Núhúso Yeesu yèni yi. ⁶ Ó o Poole bò mí níní ba wán, á le Dónbeenì Hácírí lion ba wán. Á ba wee bíó hā sī-viò bíoní, á wee fεε le Dónbeenì jī-cúa. ⁷ Ba nùpua mu búenbúen á à yí píru jun sīi.

⁸ O Poole yí máa khí ba zúifúwa kàrán-ló zīi yi. Pīina bìo tīn ká lé bīn ó o wee buée bíó yi ká a poní séra. O wee bue le *Dónbeenì béenì bìo, á wee cà à bìa wee jí a cón à tà mu yi. ⁹ Ká ba búí màhá tun mí yiwa, á pá le mí máa tà a Yeesu bìo, á wee zūańka a Núhúso wōhú yi ba zāamāa yìo yi. Ó o Poole fó bìa tà a Krista bìo á wàráa ò o díá ba. Làa wiz-ooní búenbúen ká a wee buée wāaní lè ba nùpua o Tiranuusi kàránlò zīi yi. ¹⁰ O wó mu á dñn hā lúlúio bìo jun. Lé bún nɔn á ba zúifúwa làa bìa yínɔn ba zúifúwa na wi ho Azii kōhú yi búenbúen á nánáa o Núhúso bìo.

O Sevaa zàwa nùwā hẹpun bìo

¹¹ Le Dónbeenì wee wé mu yéréké bè-beera là a Poole níi. ¹² Hàrí hā sì-zínia lè hā nín-kéníwà na dñn o Poole sánia á ba wee bè ba vánvárowà wán à ba wa, à ba cínáwa lé bìa ba wi yi. ¹³ *Zúifúwa nùwā yen búí na wee hée léka hā lùà yi à ja ba cínáwa lén bìa ba wi yi,

á mún le mí ì wé è loń ká mí dà a ja ba là a Yeesu yèni pánká. Ba wee bíó lè ba cínáwa ká sīi: «Mí lé là a Yeesu yèni pánká, yia ó o Poole wee bue bìo.» ¹⁴ Bìà wee wé mu lé o zúifú nìi na ba le Sevaa na lé ba yankarowà jùhúso beenì za-wa nùwā hẹpun. ¹⁵ Ká a cíná màhá bíá nɔn ba yi: «O Yeesu á ì zū, á mún zū a Poole. Ká minén òn lé ba yén?» ¹⁶ Ò o nìi na ó o cíná wi yi á zon ba wán, á dàńna ba, á han lè mí sòobée bóonfkaa yi á ba lùwa ló le zīi yi mí káamāa. ¹⁷ Ho Efεeze zúifúwa làa bìa yínɔn ba zúifúwa búenbúen ná bìo wó, á ba búenbúen za-na, á wíokaa wee kñnbi o Núhúso Yeesu yèni. ¹⁸ Bìà tà a *Krista bìo cèrèe búí wee buée bíó à zéeni bìo ba wó ká mu yí se wéréwéré ba zāamāa yìo yi. ¹⁹ Mu nín-símú wérowà cèrèe á buan mí vñnna á buée cíná ba nùpua búenbúen ya-hó. Ba càtío hā vñnna mu yàamu, á mu yú wén-hāani** muaaseé búará-jun làa píru. ²⁰ Lé ká sīi ó o Núhúso bíonì wee ben fèráa hā lùà ká le wà. Le bàn pánká á ba nùpua wee mi.

O Demetiriyuusi bíoní na ó o kánkáa ho Efεeze yi

²¹ Ká bún biowa so búenbúen wó khíina, ó o Poole le mí ì káa ho Maseduana lè ho Akayii kána yi á à va ho Zeruzaleemu. O wee bíó bìo ká mí yi: «Hen ká ì vaá dñn bīn, á ì mún ko à ì dā ho *Oroomu.» ²² Ó o tonkaa o Tim-tee là a Erasiite na làa wo wee séení mín le ba va ho Maseduana, ò orén mí bæere wón kará dóka mí yi ho Azii kōhú yi.

²³ Mu pàahú ò o Núhúso wōhú bìo á kánkáa ba nùpua dàkhíina ho Efεeze yi. ²⁴ O donkhue-si-pà búí na ba le Demetiriyuusi á hía wi ho Efεeze yi. Orén

** 19:19 Wén-hñnló: Hón pàahú so yi, ká le wén-hñnló dà-kéní lé o nùpue nì-kéní wizón-kùure sámú sàáníi.

lé yia wee pà a dofiní há-nii Aatemiisi^{††} zĩ-beenì fàn bè-zàwa lè le wén-hāani. Bia wee sá a cǎn á wee yí le wárí na boo mu bìo yi. ²⁵ Wizonle búí ó o nìi mu von mí ton-sáwá làa bìa làa ba ton-ló le mí ì wé dà-kéní á kúaa mín wán, ò o bíá nǎn ba yi: «Minén nùpua mu, mi zũ mu kénkén le lé ho tonló na kà bìo yi á wa ní bìo wee dérāa wán. ²⁶ Háya! Ò o nìi mu na ba le Poole bìo na ó o wee wé á mi wee mi, á wee jí. O wee bío le há dofi-kansiwa na ba nùpua wó mítén á yínǎn dofiní. Á ba nùpua cèrè tà a bìo ho Efèeze yi. Hàrí ho Azii kǎhú nùpua ó o vó ká cǐnú. ²⁷ Mu wà làa bún, á wa tonló yèni á à yáa. Mu yínǎn bún mí dòn. Wa dofiní há-nii Aatemiisi zĩ-beenì na ba son nǎn wo yi á bìo jǎhú mún máa kén. Orén mí bèere á bìo mún máa bĩnĩ máa wé here ba nùpua yi. Wón na á ho Azii kǎhúsa lè ho dímǐná nùpua búenbúen wee òuaanĩ.» ²⁸ Bìo ba ná há bíonĩ mu, á ba sĩa cà, á wee wāamaka ká ba a bío: «Ho Efèezesa Aatemiisi lée dofiní há-beenì!»

²⁹ Ho lóhó nùpua búenbúen kánkāa. Ho Maseduana kǎhú nùpua nùwā jun búí na là a Poole lá wee bè mín va há khúio, á ba wĩkaa á òunia bò yi buararāa le wāanĩ la-beenì yi. Ba lé o Kayuusi là a Arisitaaki. ³⁰ O Poole lá wi ò o va a zoo òin ba nùpua yahó, ká ba kèrètíewa hò a. ³¹ Ho pánká ton-sáwá búí na wi ho Azii kǎhú yi na lé o Poole mu fàn bǎnlowà le ba bío na a yi le o wé mí sáberé ò o yí va bǐn. ³² Hón pǎahú so yi, à ba zàamāa yí máa jí mín yi. Ba wee hée bío mín júná yi fúaa ba cèrè búí yàá wāa yí zũ mí kúeemínwánló jǎhú. ³³ Ba zúifùwa jàana a nùpue búí na ba le Alekisāndere á lée òinía ba nùpua yahó. Á ba búí ló ba tǎhú á zéeníà bìo ó o

ko ò o bío na ba zàamāa yi. Ó o Alek-isāndere wāa hóonía mí ní dá ba zàamāa yi le ba wé tété, ò o wi ò o lá le bíonĩ ba zàamāa yahó ká a zéení le orén lè mín zàwa á níni mía mu yi. ³⁴ Ká bìo ba nùpua zūna mu le o lé o zúifù, á mu bìo dà-kéní na kà lé bìo á ba búenbúen pǎanía wee wāama á yú há lèrèwa bìo jun sĩa: «Ho Efèezesa Aatemiisi lée dofiní há-beenì!» ³⁵ Mu véení, á ho lóhó pánká ton-sá vǎn-túaro beenì lé yia dàina bíá lè ba zàamāa á ba wó tété, ò o bíá nǎn ba yi: «Efèezesa, ba nùpua búenbúen zũ le ho Efèeze lóhó lé hĩa pan wa dofiní há-nii Aatemiisi zĩ-beenì yi, á pan o fàn kansi na ló ho wāayi lion yi. ³⁶ Nùpue yí dà máa kǎn mu. Èe ká mi màhá ko à mi wé wayi, ò o búí hĩa yí wé bìo ká bànso á yí lon mí yi. ³⁷ Ba nùpua na kà á mi buan buararāa hen à ba jun yí yáara bìo búí wa dofiní há-nii zĩ, á mún yí bíá yí khon yí nǎn wo yi. ³⁸ Hen ká a Demetiriuyuusi lè mí ton-sáwá le o búí wó khon làa mí, á le cítii fíló wizonle wi, á bìa wee fĩ le mún wi. Le ba va bán cǎn. ³⁹ Ká bíonĩ pá bĩnía wi mi cǎn bìo búí dǎnĩ yi, á bìa wee kúee mín wán à loĩ ho làndá bìo, á dà à loĩ mu yahó yi. ⁴⁰ Wa yí wó sese, á ba hĩa bío le lé warén wee kǎanĩ ba nùpua bìo wó ho zuia kà bìo yi. Lé bìo ho kúeemínwánló na kà á jǎhú mía máa zéení.» Bìo ó o bíá hǎn bíonĩ so vó, ó o le ba zàamāa saawaa.

O Poole van ho Maseduana lè ho Kereesi

20 Bìo mu bìo na lá wee kánká ho lóhó yòò khĩina, ó o Poole von bìa tà a *Krista bìo kúaa mín wán, á henía ba sĩa. Bún mǎn ó o dó ba cāawése ò o wà jun ho Maseduana. ² O kǎa hón kǎhú so yi á bíá bìo cèrè á heníanáa bìa

^{††}19:24 Aatemiisi: O lé le dofiní há-nii búí. Ho Efèeze yi, á ba wee bío le orén lé yia á ho tá lè mí bìo búenbúen sǎ yi. Orén lé yia ba wee wé fio yi à búerāa ho òinló, à sǎnĩ mún jinnāa. Ba zĩ-beenì na ba hĩa son o dofiní há-nii mu bìo yi fàn síuwà hĩa yí boo mu pǎahú.

tà a Krista bìo sĩa, ò o ló bín wà van ho *Kereesi kǎhú. ³ O kará bín á dǎn hã pĩna bìo tĩn. Bún mǎn ó o wí ò o lá ho won-beenì à va ho Siirii kǎhú yí. Lé hón pǎahú so yí á ɓa bía nǎn wo yí le ɓa *zúífùwa lò a wán. Ó o díá ò o yèrémáa kǎa ho Maseduana. ⁴ Bia lèenía wo lé o Beeree nii Sopateere na lé o Piruusi za, là a Arisi-taaki, là a Sekunduusi na pǎanía wee lé ho Tesaloniiiki yí, là a Dɛɛbe nii Kayuusi, là a Timotee. À séení ho Azii kǎhúsa Tisi-iki, là a Torofiimu. ⁵ Ba dú wa yahó á vaá pan wen ho Torowaasi yí. ⁶ Warén bán lá ho won-beenì ho Filiipu yí ho *búurú na á ɓa-fini yí dó yí sǎnú díró mǎn á wó hã wizooni bìo hònú á bò yí vaá dǎnnáa. Bún mǎn á wa vaá yú ɓa ho Torowaasi yí. Léé yàwá ɓúhú dà-kéní á wa wó bín.

Bìo wó ho Torowaasi yí

⁷ Ho tǐbírí zoñ ká le wii wà líí zo, á wa kúaa mín wán le wa à sankaa ho búurú^{††} á à là. À bìo ó o Poole lée sǐn á à lén, ó o tà hã láakáwá là ɓa nùpua fúuu fúaa ho tá sankaa mǎn. ⁸ Lé hã nǎnwíora bìo ɓun ní yí á wa yòò kúaa mín wán yí. Hã fǐntéena cèrèe á ɓa zǎnía bín. ⁹ Yàrónza fɛɛ búí na ɓa le Etiisi á kará le bonkɛɛ nii. Bìo ó o Poole wee bío ká a wà fɛɛɛ, á mu dǎmu bó a yàrónza fɛɛ mu. Ó o yòò kùera hã nǎnwíora bìo ɓun ní yí, á líí lùwá. Á ɓa le mí ɓueé hóníá a ò o húrun. ¹⁰ Ó o Poole yòò lion, á líí bánbáa vaá lá a ɓuan mí bàra yí ò o bía: «Mí yí dèé mí yiwa, lé o yìo wí lua.» ¹¹ Ò o bǐnía wà yòora, á yòò cèekaa ho búurú là. Bún mǎn ó o pǎ bǐnía bía fúuu fúaa ho tá tǎn á wii hà, ó o màhǎ wà. ¹² O yàrónza fɛɛ ɓa ɓuan wàráa ká a yìo wí lua. Á ɓa ɓúenbúen á mu wó sǐ-hǐlè cǎn làa sòobɛɛ.

O Poole dǐn ho Torowaasi yí á vannáa ho Milee

¹³ Bìo ó o Poole lon, lé ho bè ho wǎhú à varáa ho Asoosi lóhó, hen na á wa ko wa vaa yí o yí à wa pǎaní zo ho won-beenì. Á warén zon ho won-beenì dú a yahó ɓǎnnáa bín. ¹⁴ Bìo ó o ɓueé yú wen ho Asoosi yí, ó o pǎanía zon làa wen á wa wà van ho Mitilɛna lóhó. ¹⁵ Wa dǐn bín vaá ló ho Siyoo kǎhú na mu ɓumu kǐnía yí mu tá na lée tǎn. Bún ɓàn tá na kún bǐnía lée tǎn, á wa vaá dǎn ho Samɔɔsi kǎhú na mu ɓumu kǐnía yí. Mu ɓàn tá na ɓèn bǐnía lée tǎn lé bìo wa vaá dǎnnáa ho Milee lóhó. ¹⁶ O Poole yí wí ò o dǐn bǔmaka mítén ho Azii kǎhú yí. Lé bìo ó o wí ò o bánbá vaa dǎ ho Zeruzalɛmu à ho Pǎntekoote dí yí bín ká mu dà a wé. Lé bún nǎn ó o yí ló là ho Efɛɛze cǎn.

O Poole bía là ho Efɛɛze kèrètíewa kuure ya-díwá

¹⁷ O Poole tonkaa ɓa nùpua ho Milee yí le ɓa va ho Efɛɛze, à vaa ve ɓa kèrètíewa kuure ya-díwá na bín le ɓa ɓuen. ¹⁸ Bìo ɓa ɓueé dǎn, ó o bía nǎn ɓa yí: «À lá í ɓuen-nǎnzoñ ho Azii kǎhú yí nii, á bìo á í ɓuan là iten ho pǎahú ɓúenbúen na á í làa mia kará mín wán á mí zǔ. ¹⁹ Í liinía iten á sá a Núhúso tonló là le wéé là le lònbee na yú mí, bìo ɓa *zúífùwa lò í wán bìo yí. ²⁰ Mí zǔ mu le bìo dà a séení mia ɓàn dèe woon á í yí sǎnkaa mia. Mu ɓúenbúen á í buera, á kàránnà làa mia ɓa zǎamáa yahó là mí zǐnǐ yí. ²¹ Ba zúífùwa làa bìa yǐnǎn ɓa zúífùwa á í henía mu nǎn yí le ɓa yèrémá mí yilera là mí wǎrá, à tà wa ɓúhúso Yeesu bìo. ²² Bìo ká wán lé mí tǐn wee ɓa ho Zeruzalɛmu làa bìo le Dónbeenì Hácírí le í wéráa mu konloon, ká í mún yí zǔ bìo wà vaá yí mí bín. ²³ Hã lórá là mí dà-kéní kéní yí á le Dónbeenì Hácírí

^{††}20:7 Mí loñ Bè-wénia vǔahú 2.42

wee fèn jì ĩ zeñ wán le ho kàsó zoró, lè le lònbee lè mí sífwà á pan mi bín. Bún mí dòn lé bìo á ĩ zū. ²⁴ Īnén cón á ĩ mukāni bìo jùhú mia, díkà à bìo le Dón-beeni tonkaa mi bìo yi à yìo lé, à le Dón-beeni sāmū bín-tente bìo zéenlò tonlò na ó o jùhúso Yeesu kàràfáa mi à ĩ sá à tíj jii. ²⁵ Ī hēera buera le *Dón-beeni bēeni bìo mi búenbúen tíahú, ká bìo ká wán á ĩ wáa zū le minén ó o búí máa bíní máa mi mi. ²⁶ Lé bún nōn á ĩ wee bíoráa bìo ká á à na mia ho zuia: Mi nì-kéní búí vīinia mīten á òanso bìo máa tūa làa mi. ²⁷ Lé bìo le Dón-beeni bìo na á lé le mí ĩ wé búenbúen á ĩ zéenía làa mia á yí ká dēe. ²⁸ Minén miten pa miten bìo, à mún pa òa kèrètíewa kuure bìo làa bìo ó o pipawe wé paráa mí pia yi bìo síi bíla le Dón-beeni Hácírí kàràfáa mia le mi pa yi. Ba kèrètíewa kuure á mi wé loñ bìo sese. Lé le Dón-beeni kùrú Za cāni kúaará òa bìo yi á òa bìo sà le yi. ²⁹ Ī zū mu le ĩ lénlò món ká òa nùpua búí na òonmín lòn dakhínkhínwa na zání wí á à zo mi tíahú. Ba à dé le bóoní ho pi-òohú yi. ³⁰ Hārí minén tíahú á òa nùpua búí ĩ lé yi, á à híni wé è fūaa hā sabíoní á à khàráa bíla tà a *Krista bìo à bán bè òa yi. ³¹ Mi cén tíni mi yìo, à zūn mu le ĩ òa mi zeñ wán hā lúlúio bìo tìn yi, hā wisonáa le mí tìndnna yi ká ĩ wee wá.

³² «Hā làa na ká wán, á ĩ wáa à dé mí bìo le Dón-beeni lè mí sāmū bíoní níi yi. Dén bíoní so lé dìo pànká á à na ká mi sīadéro á à fàrá à tīn. Lè è na ho nàfòró mia, hīa le bàrá ká làa bíla bìo sà le Dón-beeni yi. ³³ Ī sīi yí vā nùpue búí wárí là a sánú, là a sī-zínia yi yí mōn. ³⁴ Minén mi beere zū le ĩ níní na ká lé hīa á ĩ sáráa, á jìānānāa Īnén làa bíla làa mi lá páanía wí màkóo. ³⁵ Lé bún á ĩ wó á zéenía làa mia à mi wé sá làa bún à séenínāa òa nì-khenia. Mi wa bíní leéka le o jùhúso mí beere á bíla bìo kà: Yīa wee hā mu bìo wón cùnú na ó o yú á òuaa po yīa òa wee na mu yi.»

³⁶ Bìo ó o bíla làa òa wó, ó orén làa òa búenbúen líí fàrá mí nōnkópúná wán, ò o fìora. ³⁷ Ba búenbúen wee wá, á wee wīi o Poole òua yi à yēe kíó à dérāa o cāawése. ³⁸ Ba yara sò dàkhīina, lé bìo ó o Poole bíla le òa máa bíní máa mi mí. Bún món á òa lēenía wo vannāa ho won-beeni lahó yi.

O Poole wà van ho Zeruzaleemu

21 Bún món á wa saawaa mín yi. Wa zon ho won-beeni téréenna van ho Koosi lóhó. Mu tá na lée tōn lé bìo wa vāa dōnnāa ho Oroode lóhó, á dīn bín vannāa ho Pataraa lóhó. ² Wa yú ho won-beeni búí bín na wà a va ho Fenisii kōhú, á wa zon hón wàráa. ³ Bìo wa vāa sūarāa ho Siipere kōhú, á wee mi ho, á wa hà ho dó lè wa nín-káara. Wa dó wa yara lè ho Siirii kōhú cón á vannāa ho Tiire lóhó. Lé bín á ho won-beeni sèrò ko ho búen yi. ⁴ Wa yú òa kèrètíewa búí bín á wa wó ho yàwá jùhú dà-kéní làa òa. Le Dón-beeni Hácírí òa òa zeñ wán, á òa bíla là a Poole le o yí va ho Zeruzaleemu. ⁵ Ká bìo ho pāahú na wa ko à wa wé bín wó, á wa lá wa wōhú wà. Á òa kèrètíewa lè mí háawa lè mí háyúwá búenbúen ló á lēenía wen lée cúa ló ho lóhó yi. Bìo wa líí dōn mu yámú jumu jii á wa líí fàrá wa nōnkópúná wán à wa fìora. ⁶ Bún món á wa dó mín cāawése, á tēeníkāa mín yi, à wa yòo zon ho won-beeni, à òarén òēn bínía khífon.

⁷ Wa dīn ho Tiire yi á vannāa ho Pitolemayiisi lóhó, á tēenía wán zāwa kèrètíewa na bín yi, à wa kará làa òa le wizon-kùure. Lé bín á wa vēeni mu yámú jumu wán wó yi. ⁸ Mu tá na lée tōn á wa ló wà á van ho *Sezaaree. Le Dón-beeni bín-buero búí wí bín á yēni òa le Filiipu. Lé wón á wa làara zīi. O lé òa nùpua nūwā hēpun na òa hueekaa ho Zeruzaleemu.

lɛɛmu yi nì-kéní.^{¶9} O hínni nùwā náa wi á yí yan, á wee fɛɛ le Dónbeenì jì-cúa na ba nùpua yi.¹⁰ Wa wó hã wizooní cèrɛɛ bín, á le *Dónbeenì jì-cúa fɛɛro búí na ba le Akabuusi ló ho *Zudee yi á buée yú wen bín.¹¹ Ó o wà buara wà cǎn, á buée fó a Poole ku-cɛɛnǎ, ò o can mí zení lè mí níní ò o bía: «Bìo kà lé bìo le Dónbeenì Hácírí bía: «Lé kà sǎí á ba *zúífùwa á à ca làa yia te le ku-cɛɛnǎ na kà ho Zeruzalɛɛmu yi, á à dé bìa yí zú le Dónbeenì ní yí.»¹² Bìo wa já hã bóní mu, á warén lè wàn zàwa na ho Sezaaree yi á yankaa o Poole le o yí va ho Zeruzalɛɛmu.¹³ Ká a màhǎ bía nɔn wen: «Mí wee wá á wi à mí yáa ï yilera le we? Ì wíokaa ïten vó ï caró bìo yi ho Zeruzalɛɛmu yi. Hàrì ï búeró bín o jùhúso Yeesu bìo yi á ï pá wíokaa ïten vó bìo yi.»¹⁴ Bìo wa hò a san làa bìo ó o le mí ì wé, á wa khú a yankaró yi à wa bía: «O Nùhúso lé yia sǎi bìo wé.»¹⁵ Wa wó hã wizooní bìo yen bín. Bún món á wa wíokaa waten à wa nɔn ho Zeruzalɛɛmu.¹⁶ Ho Sezaaree kèrètíewa búí lèenía wen. 'Ba dú wa yahó vannáa Siipere nìi búí na ba le Munasǎn cǎn. O lé o kèrètíe míana. Lé wón zǎi á wa làara yi.

O Poole van o Zaaki cǎn

¹⁷ Bìo wa vaá dǎn ho Zeruzalɛɛmu, á wàn zàwa kèrètíewa na bín á sǎ wa yahó lè hã zàmakaa.¹⁸ Mu tá na lée tǎn, ó o Poole làa wen bò mín van o Zaaki cǎn. Lé bín á ba kèrètíewa kuure ya-díwá búenbúen kúaa mín wán yi.¹⁹ Ó o Poole tɛɛnía ba yi, ò o lá bìo le Dónbeenì dóráa mí níi wo yi ho tonló na ó o sá bìa yínɔn ba *zúífùwa tíahú á fɛɛra lè mí dà-kéní kéní nɔn ba yi.²⁰ Bìo ba já à cǎn vó, á ba wee khòoní le Dónbeenì, à ba bía nɔn wo yi: «Wàn za Poole, wáa loń bìo ba kèrètíewa na lé ba zúífùwa booráa. 'Ba

búenbúen sòobáa o *Mɔyiize làndá bìo dàkhíina.²¹ Ba bía nɔn ba yi le ba zúífùwa búenbúen na wi hã sǎi-vìò nùpua tíahú á fo wee kàrán le ba pí ho làndá mu. Le fo wee bío le ba wé yí *kúio mí zàwa, le o búí yáa yí bíní yí bè ba zúífùwa làndá yi hùúu.²² Háya! Á mu wáa à wé kaka? Bìo ba màhǎ à jí mu kénkén le fo wi hen.²³ Àwa! Á bìo wa à bío á à na foń lé bìo à ù wé. Nùpua nùwá náa búí wi hen á dó mí jíní le mí ì wé bìo búí á à na le Dónbeenì yi.²⁴ Wáa fé bán bèráa à ba ceéro làndá à ù páaní wé làa ba, à bìo ba ko ba lén mu bìo yi à ù sàání, à ba bè yi à dǎn lɛɛráa mí júná.^{§§} Ká mu wó kà sǎí á ba nùpua búenbúen á à zún le bìo ba wee bío ù jii yí bon.²⁵ Ká mu lé bìa yínɔn ba zúífùwa na tà a *Krista bìo, bán wa túara ho vūahú nɔn yi á zéénía bìo wa wi à ba bua lè mítén: 'Ba yí ko ba là le muini taa, à yí dí cǎni, à yí là bùaa na yí fūaana taa, á mún pa mítén ho bá-fénló lè ho há-fénló lè mí sǎwá yi.»²⁶ Ó o Poole wáa fó ba nùpua nùwá náa mu, á mu tá na lée tǎn ó o làa ba páanía wó ba ceéro làndá. Bún món ó o wà zon le *Dónbeenì zǐ-beenì lún yi, ò o bía le mí ceéro làndá á à vé hã wizooní bìo hɛnɔn yi. Bún wee zéení le lé ho pàahú na á ba à wé mu hāmu yi ba nì-kéní kéní bìo yi.

O Poole ba wiira le Dónbeenì zǐ-beenì lún yi

²⁷ Hã wizooní bìo hɛnɔn mu wáa lá ká véro, à bún à ho Azii kǎhú *zúífùwa búí mɔn o Poole le Dónbeenì zǐ-beenì lún yi. Á ba hínnɔn sǎkúra ba zàamáa búenbúen, à ba wiira a Poole.²⁸ À ba wee bío pǎn-pǎn: «*Isirayɛlesa, mí buen wen, yia kà lé o nni na wee hɛɛ kàrán ba nùpua le ba yí kǎnbi o Isirayɛle nìpomu búenbúen là a Mɔyiize làndá, lè le Dónbeenì zǐ-beenì na kà. Hã làa na kà wán ó o yáá

¶¶21:8 Mi loń Bè-wénia vūahú 6.1-6

§§21:24 Mi loń Bè-wénia vūahú 18.18

bò mín làa bìà yínón bà zúífùwà á zonnáa le Dónbeenì zī-beenì lún na bìo sà bà zúífùwà yí á zoó tíra dén sòobá-lùe so.»²⁹ Bà wee bío búnn, lé bìo ó o Eféeze nìi Torofiimu á bà lá mōn ò orén là a Poole pāanía bò mín ho lóhó yí. Á bà wee leéka le lé o Poole buan wo zonnáa le Dónbeenì zī-beenì lún na bìo sà bà zúífùwà yí.³⁰ Ho lóhó búnnbúnn kánkáa yòó ló, á bà núpua wee lé lùà búnnbúnn à lùwí buen. Bà buée wíra a Poole le Dónbeenì zī-beenì lún yí á buan lóráa ho khūuhū, à bà dēnía pon hā wonna.³¹ Bà wi bà búe ó Poole à búnn bà buée bíá á nōn ho *Oroomu dásíwá kuure núhúso yí le ho Zeruzaleemu búnnbúnn kánkáa.³² Mí lahó yí ó o dēnía fó bà dásíwá búí le mí júnása, à bà lùwà mà bà zàamáa. Bìo á bán mōn bà dásíwá kuure le mí núhúso á bà díá a Poole haró.³³ Á bà dásíwá núhúso vá vaá bó a Poole yí ò o nōn le jii le bà wíi wo à ca le hā zúakùaríwà bìo junn. Búnn mōn ó o tùara a léenii làa bìo ó o wó.³⁴ Ká bà zàamáa màhá wee hée wāamaka ká bà a bío mín júná yí, á bà dásíwá núhúso yàá wáa yí máa jí bìo bà wee bío sese. Ó o nōn le jii le bà bua a Poole vaa dé bà dásíwá lún yí.³⁵ Bìo ó o Poole á bà dásíwá buan vaá dōnnáa ho lún zūapii, á bán sá san lá à buan le bìo bà zàamáa wee jàa buennáa o wán le le hēerè.³⁶ Bà búnnbúnn ñura bò a yí ká bà a bío pōnpōn: «O ò búe.»

O Poole wee fēe ho tūiá mí jii

³⁷ Pàahú na ó o Poole vaá wee zo bà dásíwá lún yí ó o bíá le bà dásíwá núhúso le mu kerēekimu: «Fo dà a na le níi mìi á ì ì bío bìo búí làa fo le?» Á wón bíá nōn wo yí: «Éee! Yaa fo wee jí kerēekimu.»³⁸ Í lá mōn le lé fo lé o *Ezipite nìi na cōnía káa á fó bà nì-búewá muaaseé náa zonnáa le dùure yí.»³⁹ Ó o Poole bíá nōn wo yí: «Ínnén léé zúífù nìi. Í wee lé ho Silisii kōhú ló-beenì búí na bà le Taasi na yèni ló yí. Sábéré à ù na le níi mìi le ì bío le

bà zàamáa.»⁴⁰ Á bà dásíwá núhúso nōn mu níi wo yí. Ó o Poole wáa ñinn ho lún zūapii ò o dá mí níi bà zàamáa yí á bà búnnbúnn wó tētété, ò o lá le bíonì ò o wee bío làa bà le mu zúífùmu.

22 «Wàn maáwà le wàn zàwa, mì jí bìo á ì bío hā làa na kà wán, á a lēnnáa ì jūhú.»² Bìo bà jà ò o wee bío mu zúífùmu, á bà wíokaa wan tētété. Ó o Poole wíokaa lá le bíonì ò o bíá:³ «Ínnén léé zúífù nìi. Í ton ho Silisii kōhú lóhó na bà le Taasi yí, ká ì màhá dōn ho Zeruzaleemu yí hen. O Kamaliyeli lé yia kenía mì le wàn ñuáawa làndá sesese. Ínnén mún lá can ì kuio le Dónbeenì bìo yí làa bìo minén wee wéráa mu ho zuia bìo síi.⁴ Bìà wee bè o Núhúso wōhú búí á ì beéra lò á bó, á wíikaa bà báawa le bà háawa búí kúaa ho kàsó yí.⁵ Le *Dónbeenì yankarowà núhúso beenì le bà *nì-kía búnnbúnn á zū le bìo á ì wee bío bon. Bán lé bìá á ì fó hā vōnna cōn, na á ì ì bua á à varáa wàn zàwa *zúífùwà na ho Damaasi yí cōn, hìà wee zéení le ì dà vaá wíika bìá tà a *Krista bìo bínn á à bua à buennáa ho Zeruzaleemu yí á buée beé lò.

⁶ «Bìo á ì wi ho wōhú wán á wà vaá sùará ho Damaasi yí, ká le wíi yòó fàrá, yìo buée tí à khon-beenì búí ló ho wáayi líí kúaará ì wán á kínía mìi.⁷ Á ì ló lùwá ho tá yí, á tāmú búí wee bío làa mì: «Soole! Soole! Léé webio nōn á fo wee beéráa ì lò.»⁸ Á ì tùara: «Núhúso, fo léé wée?» Á mu tāmú bíá: «Ínnén lé o Nazareete nìi Yeesu na á fo wee beé lò.»⁹ Bìà làa mì bò mín á mōn mu khoomu ká bà màhá yí jà bìo bíá.¹⁰ Á ì tùara: «Núhúso, léé webio á ì ko á ì wé?» Ó o Núhúso bíá nōn mìi: «Lii híní vaa zo ho Damaasi yí. Bìo le Dónbeenì wí à ù wé búnnbúnn á bà zoó bío á à na foñ.»¹¹ Ká bìo mu khoomu cueéra ì yìo á ì yí máa mì, á bìà làa mì bò mín tò ì níi yí á zonnáa ho Damaasi yí.

¹² «Nii búí na yèni ɓa le Ananiasí wi bín. O wee kónbi le Dónbeení á wee bè wa làndá yi sese. Ba zúífúwa búenbúen na ho Damaasi yi wa a bìo. ¹³ Wón lé yia buara buée yú mi á bía nɔn yi: «Wàn za Soole, bíní wé mi.» Mí lahó yi á ì yìo héra á mɔn wo. ¹⁴ O pá bíníá bía: «Wàn òuáawa bàn Dónbeení fèra léra fo bèra a na à ù zūn le sī bìo, à dān mi a Yeesu, o nì-térènnii, à jí a bíoní. ¹⁵ Á ùnén lé fo á à wé o seéràso á à zéení bìo fo mɔn làa bìo fo pá á à na ɓa nùpua búenbúen yi. ¹⁶ Fo tɔn pan mu yén? Híní ve o Núhúso le ɓa bátizé fo, à ù bè-kora à sɛn díá.»

¹⁷ «Bìo á ì bíníá van ho Zeruzaleemu, á wizonle búí ká ì wee wé ì fioró le *Dónbeení zī-beení lún yi, ¹⁸ ó o Núhúso zéeníá mɛten làa mi á bía nɔn mii: «Híní fùafùu lé ho Zeruzaleemu yi, lé bìo á ɓa nùpua máa tà ho tuiá na á fo wee mii ì dān yi bìo.» ¹⁹ Á ì bía nɔn wo yi: «Núhúso, ɓa zū mu kénkén le ìnén ìten lá wé va ɓa kàránlò zíní yi, à ha bìo tà ù bìo, à fé ɓa vaa kúee ho kàsò yi. ²⁰ Á pàahú na á ù seéràso Etiena ɓa bó yi ká a ìnén ì beere wi bín, á tà mu wéró á pan ɓa sì-zínia yi.» ²¹ Ó o Núhúso wáa bía nɔn mii: «Díá à ù lén va, ì ì tonka fo á fo ò khèn ò wa làa bìo yínɔn ɓa zúífúwa cɔn.»

O Poole bìo sà ho Oroomu yi

²² Ba zàamáa jà mí yiwa á jà a Poole cɔn fúuu á vaá bó dɛn bíoní so yi, á ɓa wee bío pɔnpɔn: «Wón nùpue so sī á ko ò o búe. O mukāni ko le ví.» ²³ Ba wee wāamaka á wee ten mí sì-zínia yòo dáká ká ɓa a wé le tɔn yòo mii ho wāayi. ²⁴ Á ɓa dásíwá kuure jùhúso nɔn le jii le ɓa ɓua a Poole zoo dé ɓa dásíwá lún yi, à ɓa ha a là hā làbàaní ò o zéení bìo ó o wó á nɔn ɓa zàamáa wee wāamakarāa o wán kà sīi. ²⁵ Bìo ɓa wee ca a Poole là hā hūni á à ha, ó o bía nɔn o dásí nii na

wi bín yi: «Nii so nɔn mia à mi ha nùpue na bìo sà ho *Oroomu yi ká mi yí cítí wo le?» ²⁶ Bìo ɓa dásíwá jùhúso jà mu ó o wà vaá bía mu là mí kuure jùhúso: «Páa! Loñ bìo fo lá à wé. O nii mu bìo sà ho Oroomu yi.» ²⁷ Á ɓa kuure jùhúso wà van o Poole cɔn, á vaá tūara a yi: «Á ù bìo sà ho Oroomu yi kénkén à ù bío mu làa mi.» Ó o Poole le «Ūuu.» ²⁸ Á ɓa dásíwá kuure jùhúso bía: «Īnén léra le wén-kúii á bò yi yúráa mu.» Ó o Poole bèn bía: «Īnén wón ton làa bū.» ²⁹ Á bìo lá ko ɓa ha a dɛnía díá a. Ba dásíwá kuure jùhúso mí beere á zāna bìo ó o le ɓa ca yia bìo sà ho Oroomu yi bìo yi.

O Poole dɛn ɓa zúífúwa tuiá feerowà yahó

³⁰ Lé bún nɔn á mu bàn tá na lée tɔn á bìo ɓa dásíwá kuure jùhúso wi ò o zūn bìo nɔn á ɓa zúífúwa le o Poole wó khon-náa, ó o feera a, ò o bía le ɓa yankarowà júnása là ɓa tuiá feerowà búenbúen kúee mín wán. Bún mɔn ó o ɓuan o Poole van-náa ɓa yahó.

23 Ó o Poole wáa fá mí yìo ho làn-dá tuiá feerowà yi ò o bía: «Wàn zàwa, ì yi yí máa dè. Īnén ì beere zū le ì bò le Dónbeení yi sese á buée bó ho zuia yi.» ² Á le *Dónbeení yankarowà jùhúso beení Ananiasí nɔn le jii bìo dɛn bó à Poole yi le ɓa vúaa o jii. ³ Ká a Poole mähá bía nɔn wo yi: «Fo la lòn soró na ɓa khūunía.* Le Dónbeení á à vúaa fo. Fo dɛn ho làndá wán á kará wee cítíráa mi, à ù mähá le ɓa vúaa mi ká ho làn-dá jɔn ho mu.» ⁴ Á bìo bó a Poole yi bía nɔn wo yi: «Cáa, yaa fo yàá wáa wee là le Dónbeení yankarowà jùhúso beení.» ⁵ Ó o Poole bía: «Wàn zàwa, ì lá yí zū ká a lée Dónbeení yankarowà jùhúso beení. Bìo á ì mähá zū le le Dónbeení bíoní bía bìo kà: «Yí mì bín-kohó à leé mi nìpomu

*23:3 Ho pàahú mu yi ká hā soni ɓa wee wé khūuní à hā fíaní wé yí mi.

júhúso yi.»[†] ⁶ O Poole zū mu le ho lándá tuiá fēerowà sǒn-kéní lé ɓa *Sadusiēwa, ká ɓa sǒn-kéní lé ɓa *Fariziēwa, lé búnn nɔn ó o bíaráa biò kà pǎnpǎn ɓa yahó: «Wàn zàwa, wàn maáwà lé ɓa Fariziēwa, á ínén mún lé o Fariziē. Biò á ì dó ì sīi ɓa nì-híá vèeró biò yi, lé búnn nɔn ɓa wee cǐfíráa mi.» ⁷ Biò ó o bíá hǎn bíoní so wó á ɓa Fariziēwa lè ɓa *Sadusiēwa wee kán mín, á ɓa khaan, á sankaa mín lè há kuio biò jun. ⁸ Ba Sadusiēwa bán wee bío le nì-híá máa vèe. Le wáyí tonkarowà míá, á bè-vio búí na yí dà máa mi mún míá. Á ɓa Fariziēwa bèn tà búnn búnnbúnn biò. ⁹ Há wāamakaá wee dé wán ká há wà, á ho *lándá biò zéénfílowa na lè ɓa Fariziēwa lé le kuure á hǎnn pǎ, á wee là mí hēeré ká ɓa a bío: «Wa yí mɔn bè-kohó o nni na kà yi. Mu ù wé biò búí zééníá mítén là wo, tàá wáyí tonkaro búí bíá làa wo.»

¹⁰ Le wāaníi wó herera dà fúaa ɓa dásíwá kuure júhúso zǎna le ɓa híá lèeka a Poole. Ó o le mí dásíwá búí líi fé o Poole ɓa zāamāa tíahú á zoráa ɓa dásíwá lún yi. ¹¹ Mu zoné tǐnàahú, ó o Núhúso zééníá mítén là a Poole á bíá nɔn wo yi: «Hení ū sīi. Fo zééníá ì biò ho Zeruzalēmu yi hen, fo mún ko à ū zéení ì biò ho Oroomu yi.»

Ba lò a Poole wán le mí ì búe

¹² Mu tá na lée tǎn yǐnbíi, á ɓa *zúifíwà lò. Ba dó mí jíní nɔn le Dónbeení yi á le mí máa dí, á máa ju ká mí yí yú a Poole yí bó. ¹³ Bìá lò há lío mu á po nùpua búará-jun. ¹⁴ Ba wà vaá yú ɓa yankarowà júnáasa lè ɓa ya-díwá á bíá nɔn yi: «Wa dó wa jíní nɔn le Dónbeení yi lè le sòobé le wa máa dí, á máa ju ká wà yí yú a Poole yí bó. ¹⁵ Minén lè ho lándá tuiá fēerowà búnnbúnn, mi wáa fio mu ɓa dásíwá kuure júhúso cǎn le o bío le ɓa ɓua a Poole buennáa mí cǎn, à wé

le mí wi à mí wíoka loń o biò yahó yi sese. Warén bán wáa wíokaa waten wó dǐn pan, á à búe o ká a dǐn yí buée dǎn hen.» ¹⁶ Ká a Poole fànn hǎn-za màhá dǐn jǎ há lío mu. Ó o wà zon ɓa dásíwá lún yi, á zoó bíá mu nɔn o Poole yi. ¹⁷ Ó o Poole von ɓa dásíwá júhúso nì-kéní, á buée bíá nɔn yi: «Bè là a yàronza na kà varáa mí kuure júhúso cǎn. O bíoní wi làa wo.» ¹⁸ Á wón fó a vannáa mí júhúso cǎn, ò o bíá: «O kàsó nni Poole le ì ɓua a yàronza na kà buennáa ū cǎn, le o bíoní wi làa fo.» ¹⁹ Á ɓa dásíwá kuure júhúso fù a yàronza nni yi, á ɓa khèra vaá dǐn ò o túara a yi: «Lée webio á fo le fo ò bío á à na mi.» ²⁰ Á wón bíá: «Ba zúifíwà wó lè jii dà-kéní à ɓa le mí ì fio fo, à ho yíró, à ū bío le ɓa ɓua a Poole à varáa ho lándá tuiá fēerowà yahó, le lé biò á ɓa wi ɓa wíoka loń o biò yahó yi sese. ²¹ Èe yí jí mu. Ba búí wíokaa mítén wó, á wi ɓa pará wii wo. Ba po nùpua búará-jun. Ba dó mí jíní nɔn le Dónbeení yi, á le mí máa dí, á máa ju ká mu yínɔń o Poole á ɓa yú bó. Ba wíokaa mítén wó, á pan à ūnén lé yia jii.» ²² Á ɓa dásíwá kuure júhúso heníá mu nɔn o yàronza mu yi le biò ó o bíá nɔn mí yi ò o yí bío le nùpue jí. Ó o díá a ó o wà.

Ba fuan o Poole vannáa o kuveeneere Felikisi cǎn

²³ Búnn mǎn á ɓa dásíwá kuure júhúso von mí dásíwá júnáasa nùwá jun á bíá nɔn yi: «Mi ve ɓa dásíwá khiá-jun à kúee mín wán, à bè ɓa cón-yòorowà búará-tǐn làa píru wán, à séení ɓa nùpua khiá-jun na fuan há cǎnbúawá, à mí wíoka miten ho *Sezaaree varó biò yi ho tǐnàahú lèèrèwa biò dènú pàahú. ²⁴ Mí mún cà ɓa cúawa na mí ì lá là a Poole, à ɓua vaa dé o kuveeneere Felikisi nni yi ká mí yí le dèe búí wé o.» ²⁵ Ò o túara há bíoní na kà ho vūahú yi á nɔn ɓa yi:

[†]23:5 Mí loń Léro vūahú (Exode) 22.27

²⁶ «Īnén Koloode Liziasi á wee
tèení ũnén Felikisi na lé o ku-
veɛɛɛre yi.

²⁷ Ba *zúífùwa lá wìira a nìi ná kà, á lá wi ɓa búe o. Ká ĩ zūna mu le o bío sà ho *Oroomu yi, á ĩnén dásíwá á kànfá wo. ²⁸ ĩ wi á ĩ zūn bío nɔn ɓa zúífùwa wee koonínáa wo yi, lé bún á ĩ buan wo vannáa ɓarén làndá tùtiá fɛerowà cón. ²⁹ Á ĩ zūna le lé ɓarén kùrú làndá bío á nɔn ɓa wee koonínáa wo yi, ká nùpue màhà yí dà máa bío le o wó khon ó o ko ò o búe, tàà ò o dé ho kàsó yi. ³⁰ Bún món, á ɓa jà ĩ zeñ wán le ɓa zúífùwa wee lè o wán, lé bún nɔn á ĩ dèenía le ɓa ɓua a varáa ũ cón, à ĩ mún le bià wee kooní a yi à ve o ũ cón.»

³¹ Á ɓa dásíwá wó bìo ɓa núhúso bía
nɔn ɓa yi. Ba fọ a Poole ho tɛ̀nàahú mu yi
á ɓuan wàráa fúaa ho Āntipatiriisi lóhó.

³² Mu tá na lée tōn, á ɓa dásiwá na wee
varáka bīnía buara mí lún yi, à ɓa díá
bìà yòora ɓa cúawa á bán bò là a Poole.

³³ Ba vaa dēēnī ho Sezaaree yi, á ba dó
ho vūahú o kuvēēēere nī yi, à ba n̄n o
Poole wo yi. ³⁴ Ó o kuvēēēere kàránnà
ho ò o tūara a Poole yi le o wee lé ho
k̄shú yén yi? Ó o Poole bía: «ĩ wee lé ho
Silisii yi.» Bìo ó o zūna le o ló ho Silisii
yi, ³⁵ ó o Felikisi bía n̄n wo yi: «Bia wee
kooní foñ hía buée d̄n, á ĩ màhá à tūa
foñ.» Ò o n̄n le jii le ba dé o o *Heroode
béēnī zī-beenī* yi à pa yi.

O Poole á 6a zúifùwa le o wó khon

24 Wizooní biò hònú búń món, á ɓa
yankarowà jùhúso beenì Anani-
asi, lè ɓa ya-díwà nùwã yen búí, à séení
nùpue búí na zĩ ho *Oroomu làndáwà
na ɓueé bíó ɓa jii á bò mín ɓuara ho
*Sezaaree. O yèni ɓa le Tɛɛtuluusi. ʼBa
wà yaá von o Poole o Felikisi na le

o kuvɛɛɛɛɛɛ cɔ́n. ²Á ɓa ɓuan o Poole
ɓuararáa. Ó o Tɛɛtuluusi wáa wee zéeni
ɓio ó o wó khonnáa kà síi: «Wa júhúso,
únen lé yia non wa yúráa ho hɛɛrà. Mu
bè-yèrémákania na wíokaa wa kɔ́hú lé ũ
bè-zúńmini non á búń búenbúen wóráa.

3 Mu biowa na wa wee yí búenbúen féeé
hā lùà búenbúen yi á wa zū bìò, á wa
yiwa yí dà máa nǎnsǎ fòh hùúu. 4 Ī yàà
máa dǐn máa yáa ũ pààhú. Ī wee fio fo,
sábéré à ũ jí í cǎn cǐnú. 5 Wa mǎn mu le
o nǐi na kà dà à yáa bìò ká mu bùaa. Ba
*zúífùwa na ho dímǐná yi búenbúen ó o
wee kánká. Lé orén lé ho Nazarǎetesa ku-
ure búí jùhúso. 6 Le *Dónbeenì zǐ-beenì
na bìò sǎ le yi ó o lá wi o ò tíí, lé bún
te o wùiró. Wa lá le wa à dǐn [wa làn-
dá wán á à cǐtǐráa wo, 7 ká ba dásíwá
jùhúso Liziasi lé yàa fáa wo wa níi yi lè
le sǐ-suee, 8 ò o nǎn le níi bìà wee kooní
a yi le ba buen ũ cǎn.] Fo tùara a nǐi mu
yí, á ũnén à ũten á à mi bìò ba le o wó
khonnáa.» 9 Á ba zúífùwa bíá sǎ a nǐi mu
níi le bìò ó o bíá lé ho tǔiá.

O Poole wee fεε mí tũíá o Felikisi yahó

¹⁰ Ó o kuvɛɛɛɛɛɛrɛ wáá dá mí níi o Poole yi le o bío. Ó o Poole lá le bíonì ò o bía bío kà: ǎ zǔ le fo fà le cíttí ho kǒhú na kà yi mu míana. Lè búnn te bío á ǐ láaráa foh á à fɛéráa ǐ tǔiá á à lénnaa ǐ júhú ũ yahó. ¹¹ Fo dà à tùaka à loń. ǐ buara ho Zeruzalemu yi á wà buée búaaní le Dónbeenì mu wízoní á dīn máa dà píru jun wán. ¹² Ba yí yú mi ká ǐ wee wáaní là a búí le Dónbeenì zǐ-beenì lún yi. Ba mún dīn yí yú mi ká ǐ wee khà nùpua kúee mín yi ba zúífùwa kàranló zíní yi, tàà ho lóhó yi. ¹³ Ba yí dà máa zéení le bío ba wee bío ǐ jii á bon. ¹⁴ Bío á ǐ zǔ à ǐ wee wé lé bío kà: Ho wǒhú na á ɓarén le ho bío yí bon, hón lé hía á ínén bò á wee á na wàn búawa ɓàn Dónbeenì yi.

*23:35 Heroode béenì zĩ-beenì: Le lée zĩ-beenì búí ó o Heroode hĩa son ho Sezaaree lóhó yì. Le zĩ-beenì mu lé dìò á ho Oroomu kuvεεεεrewà hĩa wee wé κη yì.

Bìo búenbúen na wi ho làndá lè le *Dón-beeni ñi-cúa færowà vónna yi á ì tà bìo.¹⁵ Bìo á ì dó ì sī yi, lé bún á ñarén mún sīa dó yi le ña ñi-tentewà lè ña ñi-kora á khíi vèe.¹⁶ Lé bún ñon á ì wee hení ì lò à ñua ñten sese le Dónbeeni lè ña ñupua yahó.

¹⁷ «Mu ù yí lúlúio bìo yen ká ì máa va ho Zeruzalemu. Ká ì bīnī buenlò bīn púhú lé le séenī wárí á ì buan buée ñon wàn ñipomu yi, lè mu hāmu na á ì buée ñon le Dónbeeni yi.¹⁸ Bún lé bìo ñan tonlò á ì kera yi le Dónbeeni zī-beeni lún yi á ña buée zoó yú, à bún ho ceéro làndá wó vó. Ñupua na boo yí kera bīn làa mi, á wòronlè mún yí wó.¹⁹ Ho Azii kōhú zúifūwa ñuwā yen búí lé bīa ñonzoñ wi bīn. Bán lé bīa lá ko à ña buée ñin ū yahó, à kooní mī ká ña mōn ì wékheró.²⁰ Tàá le ì tūa ñarén na ká yi: Ñonzoñ na á ì ñin ho làndá tūiá færowà yahó à færa ho tūiá léraráa ì púhú vaá vó, ká bìo ña le ì wó khonnáa búí ña mōn à ña zéení mu.²¹ Ká yínōn bìo á ì bīa pōnpōn ña yahó le ì tà ña ñi-hía vèeró bìo, á ñon ña wee cítíráa mi ho zúia.»²² O Felikisi zū bìo o Núhúso wōhú bìo karáa sese, ó o bàrá le cítíi fīlō pōn-veere yi, ò o bía: «Hen ká ña dásíwá kuure púhúso Liziasi ñuara, á ì màhá à fī mi cítíi.»²³ Ò o ñon le ñii ña dásíwá púhúso na pan o Poole yi le o dé o ho kàsó yi, ká a màhá díá le o dá wé mīten, ò o mún na ho wōhú ñan bōnlowà yi à ña wé ñan buée búekí o à yí o séení.

O Poole ñin o Felikisi là a Durusiye yahó

²⁴ Wízoní bìo yen bún mōn, ó o Felikisi lè mín háa zúifū hínzoró Durusiye á bò mín ñuara. O le ña vaa ve o Poole le o buen, ó o buée ña bìo á wón bía le sīidéro o *Krista yi bìo yi.²⁵ Ká bìo ó o Poole híá wee bío ho téren mīten lè ho ñua mīten sese, lè le cítíi na wà a buen bìo, ó o Fe-

likisi zána, ó o bía: «Fo wáa dà a lén. Ká ì yú níi pàahú na yi, á ì ì bīnī ì ve fo.»²⁶ O mún lá wee cà ò o Poole na le wárí wo yi, lé bún ñon ó o wee veráa wó tūntún à buée tà lè há láakáwá.²⁷ Lúlúio bìo ñun bún mōn, ó o Poosiyuusi Fesituusi á zon o Felikisi lahó, á wó a kuvēeneere. O Felikisi wi ò o wéé ña zúifūwa sīa, ó o díá a Poole ho kàsó yi.

O Poole le ña bá-zàwa béé lé yia á à cítí mī

25 O Fesituusi buenlò ho kōhú mu yi wízoní tīn bún mōn, ó o ñin ho *Sezaaree yi á vannáa ho Zeruzalemu.² Bìo ó o vaá ñon bīn, á le *Dónbeeni yankarowà ñúnása lè ña *zúifūwa ya-díwá á buée bía a Poole wékheró bìo ñon wo yi. Ba ñora a Fesituusi³ le o ñiá mī yi ò o na ho wōhú mī yi à mī ñua a Poole varáa ho Zeruzalemu. Yaa ña lò a wán, á wi ña búe o ho wōhú wán.⁴ Ká a Fesituusi màhá bía ñon ña yi: «O Poole wi ho kàsó yi ho Sezaaree yi, á hen làa cīnū ká ñin ì bēere á a bīnī ì va bīn.»⁵ Ò o bīnía bía: «Hen ká ña búí wi mī tīahú á dà vaá zéení a wékheró, à bán wáa le wa bè mín va.»

⁶ O Fesituusi wó há wízoní bìo hētīn, tàá bìo pírú mī ñon làa ba, bún mōn ó o bīnía van ho Sezaaree. Mu tá na lée tōn, ó o Fesituusi lée kará mī cítíi fīnī lahó yi, ò o le ña ñua a Poole buennáa.⁷ Ká a Poole buée ñon, á ña zúifūwa na lò ho Zeruzalemu yi kīnía wo yi á wee kooní a yi làa biowa sīwá cèrē na á ñarén mī bēere yáa yí dà máa zéení yara.⁸ Ká a Poole màhá pā ò o færa ho tūiá léraráa mi púhú ká sīi: «Ì yí wó bè-kohó búí ña zúifūwa làndá lè le *Dónbeeni zī-beeni ñan yi. Ì mún yí wó yí khon lè ho *Oroomu bēe.»⁹ Bìo ó o Fesituusi wi ò o wéé ña zúifūwa sīa, ó o wáa tūara a Poole yi: «Fo o tà á à va ho Zeruzalemu á ña

vaá cítí fo ī yìo yi bín le bíonì mu dání yi le?» ¹⁰ Ó o Poole bía: «Ī wi o bée cítí fiíní, á le bín á ī ko à ī cítí yi. Ī yí wó yí khon lè ba zúífùwa. Ā ūnén ū beere yàá zū mu. ¹¹ Ká ī fuan khon, á wó mu búí na bìo yi á ba ko ba búe mi, á ī máa pí ī húmú. Ká bìo ba bèn le ī wó khon-náa á yí bon, á nùpue búí bèn mún yí ko ò o dé mi ba níi yi. O bée lé yia á à fée ī tuiá.» ¹² Ó o Fesituusi lè ba nùpua na wee na hā yile-tentewà wo yi mōn mín. Bún mōn ó o bía: «O bée lé yia á à fée ū tuiá làa bìo fo le mu wéráa.»

O Poole dín o Akiripaa là a Bereniisi yahó

¹³ Wizooní bìo yen bún mōn, ó o bée *Akiripaa lè mín hínló Bereniisi á van ho *Sezaaree á wà vaá tēnía a Fesituusi yi. ¹⁴ Ba wó hā wizooní bìo yen bín, ó o Fesituusi yú zéénia a Poole bìo là a bée Akiripaa kà síi: «Nùpue búí wi hen ó o Felikisi á dó ho kàsó yi díá. ¹⁵ Pàahú na á ī van ho Zeruzaleemu, á ba yankarowà júnása lè ba *zúífùwa ya-díwá bueé bía a nìi mu wékheró bìo nōn mii, à ba le ī bío le o ko ò o búe. ¹⁶ Ā ī bía nōn ba yi le ho Oroomusa yí máa tà síiní nùpue jùhú kà síi, ká fānso làa bia le o wó khon yí dín mín yara ó o yí mà ho tuiá yí lérarāa mī jùhú bìo ba le o wó khon dání yi. ¹⁷ Ba bò mín làa mī á fuara hen, á ī wáa yí díá á mu yí míana, à mu fān tá na lée tōn, à ī van le cítí fiíní, à ī le ba fua a nùpue mu buennáa. ¹⁸ Á bia le o wó khon á fuara. Ká hā wékheba na ā ínén lá wee leéka bìo fān dēe woon á ba yí mà a jii. ¹⁹ Mu lé farén kùrú làndá bìo á ba làa wo wāanía wán, là a nìi búí na ba le Yeesu na hūrun ó o Poole wee bío le o yìo wi lua bìo yi. ²⁰ Bìo á ī ī wé wé è fāarāa hā tuiáwà mu á ī yí zū. Lé bún nōn á ī tūara a Poole yi le o tà á à va ho Zeruzaleemu á ba vaá cítí o ho tuiá mu dání yi le? ²¹ Ká a Poole màhá cà mu le o bée lé yia à cítí mī. Ā ī wáa nōn le jii le ba díá le o wé ho

kàsó yi fúaa ká ī yú a nōn o Sezaare yi.» ²² Ó o Akiripaa wáa bía nōn o Fesituusi yi: «Mu mún ñ wé sī ínén yi à ī jí a nìi mu bíoní.» Ó o Fesituusi bía nōn wo yi: «Ho yíró ká ū jí hā.»

²³ Mu tá na lée tōn, ó o Akiripaa là a Bereniisi lè ba dásíwá júnása lè ho lóhó ñ-beera á bò mín, á bán dó ho cùkú ba yi lēnía bueé zonnáa le cítí fiíní. Ó o Fesituusi nōn le jii le ba fua a Poole buennáa. ²⁴ Bìo ó o bueé dōn, ó o Fesituusi bía: «Ā ūnén bée Akiripaa, lè minén na làa wen páanía wi hen kà búenbúen, o nìi na dín mī yahó kà lé yia bìo yi nōn á ba zúífùwa búenbúen vonnáa mín ī cōn hen, lè ho Zeruzaleemu yi, á wee wāa-maka le o ko ò o búe. ²⁵ Ínén cōn á ī yí mōn bìo búí na nōn ó o koráa lè mu húmú. Èe ká bìo ó orén mīten le ba bá-zàwa bée lé yia ko ò o cítí mī, á ī le bún lé bìo á mu wáa à wéráa. ²⁶ Bìo á ī ī túa sese o nìi mu dání yi á à na ba bá-zàwa bée mu yi á mía. Lé bún nōn á ī fuan wo á bueé dínía mī yahó, sōnkú à ūnén Akiripaa ū beere yahó. Ká fo tūara a yi, á ī ī yí bìo búí á à túa. ²⁷ Lé bìo mu jùhú mía ī cōn à ī bío le ba fua kàsó nìi varáa ho Oroomu ká ī yí zéénia o wékheró.»

O Poole lá le bíonì o bée Akiripaa yahó

26 Ó o *Akiripaa bía nōn o Poole yi: «Ho wōhú nōn foñ, wáa fēe ū tuiá à lēnnáa ū jùhú.» Ó o Poole wáa dó a Akiripaa kàféré ò o wee fēe ho tuiá à lēnnáa mī jùhú kà síi: ² «Bée Akiripaa, ī sīi bèntín wan ho wōhú na á ī yú ho zuia bìo yi à fēe ī tuiá à lēnnáa ī jùhú ūnén yahó, làa bìo búenbúen na ba zúífùwa le ī wó khon bìo yi. ³ Ā ūnén ūten yàá zū ba zúífùwa làndáwá búenbúen làa bìo ba wee wé kán mín wán. Ā ī bīná wee fio fo à ū jii ū yi à jínáa ī cōn. ⁴ Ba zúífùwa búenbúen zū bìo á ī karáa hàrī ī yàronmu pàahú. Ba zū bìo á ī fuan lè iten hàanì wán sīi nùpua tíahú lè ho Zeruzaleemu yi. ⁵ Ba zū mī míana, á lá tà mu á ba à

bíò mu wéréwéré le ìnén mún lé wa kure nùpua na wee hení ho làndá bìò nì-kéní, bìà ɓa le Farizīewa. ⁶ Ho zuia á ɓa wee cífí mǐ lé bìò á ì dó ì sī bìò le Dón-beenì dó mǐ jii le mǐ ì na wàn ñàaawa yi. ⁷ Wàn sīfí nùpua zī-júná píru jun á mún dó mǐ sīa le mǐ wé è sá máa khi á wé è ñàaahú. Bée Akiripaa, bún lé bìò nɔn ɓa zúifùwa wee koonínáa mi. ⁸ Minén zúifùwa, lée webio nɔn á mi wee leéka le le Dónbeenì yí dà máa vèní ɓa nì-hía?

⁹ «Ìnén ì bære láa wee leéka le ì ko à ì wé bìò búenbúen à héréa o Nazarete nni Yeesu bìò. ¹⁰ Bún lé bìò á ì wó ho Zeruza-læmu yi. Mu fàn wéro wǒhú á ì yú ɓa yankarowà júnása cǔn á wiikaa le Dón-beenì nùpua cèrèe kúaa ho kàsò yi. Ká ɓa le mǐ ì búe ɓa à ì mún tà bún. ¹¹ Pónna cèrèe yi ká ì wee hée léka ɓa zúifùwa kàránlò zīnì búenbúen yi à beé ɓa lò, á wi à ì kíkà ɓa yi à ɓa yèrémá mǐ jini à pí a Yeesu bìò. Ì lá jii ɓa wán dà, fúaa ì wee màpá lé vaa beé ɓa lò hā kā-vio búí lórà yi.

¹² «Wizonle búí á ì ló nɔn ho Damaasi mu bìò yi le le *Dónbeenì yankarowà júnása jii na ɓa nɔn mi. ¹³ Bée Akiripaa, mu wó le wisoni yi ká ì lá ho wǒhú wà, á ì mɔn mu khoomu na pànká wi po le wii khoomu à mu yòó ló ho wáyai á líf kíníá ìnén làa bìà làa mǐ bò mún yi. ¹⁴ Á wa búenbúen ló lùiorá, á ì wee jí à mu tàmú búí wee bíò bìò kà làa mǐ le wàn bíonì: «Soole, Soole, fo wee beé ì lò kà sī le we? Fo ka lòn vǎró nàa na wee yén tá mún so ká wón vína a. Èe ká ù màhá à wé á à sa.» ¹⁵ Á ì tùara: «Júhúso, fo lée wée?» Ó o bía: «Ìnén lé o Yeesu na fo wee beé lò. ¹⁶ Èe ká ù lii híní yòó ñín. Ì wi à ù wé ì ton-sá. Lé bún nɔn á ì zééníáa ìten làa fo. Fo ò wé ì seéràso á à zééní ì na ɓa nùpua yi le fo mɔn mi, á mún ñ bíò bìò á ì bíní ì zééní làa fo á à na ɓa yi. ¹⁷ Ìnén á à kǎní fo ɓa zúifùwa làa bìà yínɔn ɓa zúifùwa níi yi. Ì wee tonka fo

ɓa cǔn, ¹⁸ bèra a na à ù hén ɓa yìò, à vǎ bìà wi le tífírí yi léráa mu khoomu yi, á mún fé ɓa o *Satāni pànká níi yi à na le Dónbeenì yi. Ká ɓa tà ìnén bìò yi, á ɓa bè-kora á à sǎn ñ díá á à na ɓa yi, á ɓa à yí ho lahó bìà bìò sǎ le Dónbeenì yi tǎhú.»

¹⁹ «Bée Akiripaa, lé kà sī mu wóràa. Ì yí pá mu bìò na zééníá mǐten làa mi bìò. ²⁰ Ì nín-yání bíá le Dónbeenì bìò ho Damaasi yi. Bún mǔn á ì zééníá mu ho Zeruza-læmu yi, à lá ho *Zudee kǒhú búenbúen, á zééníá mu làa bìà yínɔn ɓa zúifùwa. Ì wee bíò na ɓa yi le ɓa yèrémá mǐ yilera le mǐ wǎrá, à sǐ mǐ yara le le Dónbeenì, à wé wé hā wǎrá na wee zééní le ɓa yèrémáa bìò bon. ²¹ Lé bún bìò yi ɓa zúifùwa wǐraráa mǐ ká ì wi le Dónbeenì zī-beenì lún yi, á le mǐ ì búe. ²² Ká le Dónbeenì màhá pan mi fúuu á bueé bó ho zuia. Á ì tǐn ñín mǐ yahó á wee zééní bìò á ì mɔn làa bìò á ì jǎ à na ɓa nì-beera làa bìà ká búenbúen yi. Bìò á ì wee bíò yí wi mǐ dòn làa bìò ɓa jì-cúa færowà là a *Moyiize bíá le mu ù wé. ²³ Ba bíá le yia le Dónbeenì mɔn lera á lò ò be, le orén lé yia á à wé o nín-yání nùpue na à vée. Le lé orén lé yia á à zééní ho kǎnílò bìò na lé mu khoomu á à na wàn nìpomu le hā sǐf-viò yi.»

²⁴ Bìò ó o Poole wee fæ ho tuiá á à lénnáa mǐ jǔhú kà sī, ó o Fesituusi wāa-maa o wán: «Èee Poole. Fo wee khée le? À ù minka bè-zūmíní lé bìò wǎa nɔn á ù jǔhú míanáa bín.» ²⁵ Ó o Poole bíá nɔn wo yi: «Fesituusi cùkúso, ì yí máa khée. Hā bíoní na á ì wee bíò kà á jǔhú wi, á hā mún bon. ²⁶ O bée Akiripaa jǎ mu fàn tuiáwà. Ì dà a bíò o yahó ká ì poní séra. Ì zū mu kénkén le mu le mǐ dà-kéní kéní ó o zū. Lé bìò mu yínɔn bìò na sànkāa wó kùèrè yi. ²⁷ Bée Akiripaa, fo dó ù sī bìò le *Dónbeenì jì-cúa færowà bíá yi le? Ì zū mu le fo dó ù sī mu yi.» ²⁸ Ó o Akiripaa bíá nɔn o Poole yi: «Fo wǎa wi à hen làa cǐnú à ì yèrémá wé o kèrètíe.» ²⁹ Ó o

Poole bía nɔn wo yi: «À mu wé lònbiò, tàà á mu mía poí bún, á í pá wee fio le Dónbeenì yi le mu yí kápa ùnén ù dòn yi, ká bía búenbúen na wee jí í bióní ho zuia à wé le í bìò, ká hā zúakùaríwà na can làa mí níí ló.»

³⁰ Ó o bée, là a Bereniisi, là a ku-veeneere, làa bía búenbúen na làa ba wí mín wán á hínnon yòò dín, ³¹ à ba fó mín ba ló á lée wee bíò làa mín: «Wékheró búí na nɔn ó o nìi na kà ko ò o búe, tàà ò o dé ho kàsó yi hón mía.» ³² Ó o Akiri-paa bía nɔn o Fesituusi yi: «Mu yínɔ́n bìò ó o nìi mu le o bée fí mí cítíí, ó o lá dà à díá.»

Ba ñuan o Poole ñonnáa ho Oroomu

27 Bìò mu bía le wa ko wa lá ho won-beenì à varáa ho Italii kǎhú yi, á ba nɔn o Poole lè ba kàsósa nùwā yen búí ba dásíwá ñúhúso na ba le Zuliyuusi yi. O dásí nìi mu á ló ho *Oroomu dásíwá kuure búí yi, dìò ba wee ve làa bá-zàwa bée dásíwá kuure. ² Wa zon ho Adaramiite lóhó won-beenì dà-kéní na ko ho dé mí yahó lè ho Azii kǎhú wonna ñinníi cǎn á hínnon wà. Nii búí na ba le Arisitaaki á zon làa wen. O ló ho Maseduana kǎhú lóhó na ba le Tesaloniiki yi. ³ Mu tá na lée tǎn, á wa vaá dǎn ho Sidǎn lóhó. O Zuliyuusi ñuan o Poole se, ó o nɔn le níí wo yi ò o léka mín bǎnlowà wán à ba yí o séení. ⁴ Bún món á wa hínnon bún wà. Ká ho pinpiró wee sí wa yahó, á wa kun á khíí tun waten yi lè ho Siipere kǎhú na wi mu ñumu tíahú, á bá hón wà. ⁵ Wa tò mu yámú ñumu yi á ló ho Silisii lè ho Pānfilií kǎna nísání yi á vaá dǎn ho Lisii kǎhú lóhó na ba le Miraa. ⁶ Lé bún á ba dásíwá ñúhúso yú ho Aleksándiri lóhó won-beenì búí na wà a va ho Italii kǎhú. Á hón lé hìà ó o kúaa wen yi. ⁷ Wa wó wizooní ká hā boo

ho wǎhú wán. Wa wà yèrèdèdè, á lò bon làa sòobée á bò yi vaá dǎnnáa ho Kíniide lóhó ñii. Á bìò ho pinpiró hò wen á wa yí dà máa lá dén dání so, á wa kun vaá ló lè ho Salamɔne cǎn, á bá ho Kereete kǎhú na wi mu ñumu tíahú wà. ⁸ Wa bá ho kǎhú mu, ká mu màhà wó lònbee làa sòobée. Wa vaá dǎn ho lahó búí na ba wee ve làa «Wonna ñinníi La-seni.» Ho wi ho Lasee lóhó nísání. ⁹ Wa míana le veení mu yi dà, á ba *zúífùwa ñiní líró pàahú⁸ khíina yú, á ho won-beenì pàró lònbee wíokaa wee wé. Lé bún ó o Poole ñànáa ba zeñ wán kà síi: ¹⁰ «Wàn zàwa, í mɔn mu le le veení na wa wi yi á à wé lònbe-beenì. Ho won-beenì lè mí sèró á ho yáaró na ñúaa á à yí. À bè bún wán, á warén wa beere yí bánbáa á wa mukānī á à ví mu yi.» ¹¹ Èe ká ba dásíwá ñúhúso màhà dó mí síi bìò ho won-beenì ñúhúso làa yia te ho leékaa le mí ì wé yi, á po bìò ó o Poole bía. ¹² Ho keení hā wonna ñinníi na kà yi yínɔ́n bìò na se le tēnì pàahú. Lé bún te bìò á bía wi ho won-beenì yi boomuso á wó le ñii dà-kéní à ba le mí ì híní ho lóhó mu yi á à lén. Ba lá wi à ba vaa dā ho Kereete kǎhú wonna ñinníi la-veere búí na ba le Fenikisi. Hā yèrèmáa wi lè lé wii tēnī. Lé bún ba wi à ba vaa cāaka yi, à le tēnì pàahú khíí ká mu lá dà à wé.

¹³ Ho pinpi-zàwa búí hínnon lè le wii hēnīi bàn nín-káahó á wee pèeka, á ba wee leéka le mí dà à wé bìò ba lá le mí ì wé. Ba hínnon á vá lée bá lè ho Kereete kǎhú bàn ñi-kání á wà. ¹⁴ Cúayen á pinpi-beenì búí na ba le Erakiyon á ló ho kǎhú mu wii hēnīi bàn nín-tiání. ¹⁵ Á ho yèrèmá sí ho pinpiró lée bìò na yí dà máa wé. Á wa sá san díá waten, á ho ñuan wàráa. ¹⁶ Ho kǎhú dà-za búí na wi mu ñumu tíahú á yèni ba le Koda, ká ho wi le wii hēnīi bàn nín-káahó, lé hón á

§27:9 Ba zúífùwa ñiní líró; Ba zúífùwa wee wé lì mí ñiní hā wiso-poa pīhú vaa veení lè ho tá khóorè pīhú búakáro pàahú. Ba ñiní mu líró món lé bìò á hā pinpi-beera wee wé và yi. Hā wonna pàró yidèère wé keñ hón pàahú so yi.

wa khiína nìsání, á ho dá tun wen cínú, á wa màhá wáa yú ho won-za na ba wee wé zo fenínáa mítén ká mu here na can wa món á lá yòò dó. Ká wa lò màhá bon wóràa mu. ¹⁷ Bìo wa lá ho yòò dó wó, á ba won-pàwa canka hā hūni á bánbáa ho won-beenì á ho hía yí hekenka. 'Ba zāna ho hía vaa fūmí le hōnlè yi ho Libii jii, á ba lá le dēe na wee tī ho won-beenì lūwí yi á can ho won-beenì yi lè ho hūlò á líf dó mu jumu yi, à ba wáa díá mítén á ho pinpiró lá wàráa. ¹⁸ Bìo ho tá tōn à ho pinpiró pá lan wee vīnvā ho won-beenì lè mí sòobé, á ba búakáa wee būen ho sèrò á kúee mu jumu yi. ¹⁹ Mu bàn tá na bīnía léee tōn, á ho won-beenì biowa búí á barén lè mí nín-bia wee khūaa yénní kúee mu jumu yi. ²⁰ Mu yú wizooní bìo yén ká nùpue yèrè máa dá lé wii lè hā mànaayio wán, à ho pinpiró pá lan wee và lè mí pànká. Mu ù va à yí, à wa yàa wáa yí máa leéka le o búí ì fen.

²¹ Bìo wi ho won-beenì yi míana à ba máa dí bìo. Ó o Poole wáa hīnōn dīn ba yahó ò o bía nōn ba yi: «Mi nōnzoñ lá zū se bìo á ī le mi yí le wa lé ho Kerete yi á mi tà yi. Se mu minka biowa na wee yáa kà á lá máa yí máa wé. ²² Èe ká hā laà na kà wán á mi hení mi sīa. O búí mukāni máa ví. Ho won-beenì mí dōn lé hīa á à yáa. ²³ Ho hīhú tīnāahú, á le Dónbeenì na á ī bìo sà yi á wee búaaní, lé dén wáayi tonkaro á buara ī cōn, ²⁴ á buée bía nōn mi: «Poole, yí zōn. Fo ko à ū vaa dīn ho Oroomu bēe yahó. Le Dónbeenì á à fení ūnén làa bìo làa fo pánía wi búenbūen.» ²⁵ Wa nūwā, mi cén hení mí sīa. Ī dó ī sīi le Dónbeenì yi. Mu ù wé làa bìo mu bía nōnnáa mi. ²⁶ Ho pinpiró á à dōn wen á à varáa ho kã-veere búí yi.»

²⁷ Mu tīnōnna pírú náa yú ká ho pinpiró buan wen wàráa ho *Mediteranēe yámú jumu wán. Ho tá tīahú, á ho won-beenì ton-sáwá wee leéka le wa wà vaa sùará le bónbóore yi. ²⁸ Á ba lèera ho

hūlò na ho hōnlò dēe búí na lì á can yi á dó mu jumu yi, á mu booró yú hā meeterewa bóní làa pírú làa bìo hējun. Bìo ba vā van cínú, á ba tīn lèera ho dó, á ba yú meeterewa bóní làa bìo hētīn. ²⁹ Ba zāna le wa won-beenì hía vaa hén hā hue-beera búí. Lé bún nōn á ba khūaana ho hōnlò biowa bìo náa na lika na wee bua ho dīn á can ho won-beenì yi á kúaa mu jumu yi lè ho mōn, à ba wáa kará wee lōnó ho tá tīlò. ³⁰ Ho won-beenì ton-sáwá wi ba lūwí, á ba vā ho won-za na ba wee wé zo fenínáa mítén ká mu here á dó mu jumu yi, à ba wee bío le lé mu biowa na wee bua ho dīn á mí wee kúee lè ho yahó. ³¹ Ó o Poole bía nōn ba dásíwá pūhúso lè ba dásíwá na ká yi: «Héyì! Ba nùpua mu á yí kará ho won-beenì yi, á mí máa fen.» ³² Á ba dásíwá wáa fáara ho won-za mu hūni á díá á ho wà.

³³ Bìo ba wee lōnó ho tá tīlò, ó o Poole henía ba sīa le ba dí mu bìo. O bía làa ba kà: «Bìo kà lé mu wizooní pírú náa ká mi yí máa dí bìo hūúu. ³⁴ Mi cén cà mu bìo dí, à mí pànkáwá à keñ. Mi nì-kéní woon á dēe búí kà máa khuee yi.» ³⁵ Hōn bioní so bío vaa véení, ó o Poole lá ho búurú, á dó le Dónbeenì bārākā, ò o cēekaa ho wee là. ³⁶ Á ba búenbūen màhá wáa yú le sī-hebúee á wee dí. ³⁷ Warén na wi ho won-beenì mu yi léee nùpua khiá-jun làa búará-tīn làa pírú làa nūwā hēzīn. ³⁸ Bìo ba dúka sù á ba khūaana ho dīnló á kúaa mu jumu yi bèra a na à ho won-beenì wé záyí.

³⁹ Bìo ho tá tōn, á ho won-beenì ton-sáwá á yí zū ho lahó na ba wi yi. Lahó búí na sùaráa lè le bónbóore na ho pinpiró yí tà yí here yi, lé bīn á ba lá wi à ba vaa zoo dīn ho won-beenì yi ká mu lá dà à wé. ⁴⁰ Á ba feera mu biowa na lika na wee bua ho dīn á kúaará. Ho won-beenì mu bàn pēenía á ba mún feera kúaará, á ba can ho pōnsò-beenì ho won-beenì mu yahó, à ho pinpiró wáa dón ho à janáa

hón laho so yi. ⁴¹ Ká ɓa màhá waá ɓó le hònlè yi. Ho won-beenì mu bàn yahó á fūuní le hònlè yi á ho yí dà máa va lùe. Ká ho bàn mǎn á mu jumu na wee hínní lè mí pànká á háakaa. ⁴² Á ɓa dásíwá wi à ɓa búe ɓa kàsósa, ò o búí hía yí wáa lén à fen. ⁴³ Ká ɓa dásíwá jùhúso màhá wi ò o fení a Poole, ó o pǎ le ɓa yí wé mu. Ò o bía nɔn bía zū mu jumu yi le ɓa yénka lé ho yahó à bánbá ja le ɓónɓóore. ⁴⁴ Ká bía ká bán á à ɓuaka hā penminí tǎa ho won-beenì biowa búí yi á panáa ɓa mǎn. Lé ká sǐi á wa búenbúen wóráa á dàrna lóráa mu jumu yi à dèe woon á yí wó a búí.

Bìo wó ho Malite yi

28 Bìo wa mǎn à wa fera wó, á wa jǎ à ɓa le ho kǎhú na wa wi yi yèni ɓa le Malite. ² Ho nùpua ɓuan wen se. Mu wó à ho viohó wee tè á le tènèni wi, á ɓa lò ho dǎhú á wa kará kǐnní yi. ³ Ó o Poole khuiira hā búènní le mí ì yén-ní á à kúee ho dǎhú yi. Á bìo ho dǎhú wunwuró wi, ó o díhioni ló hā búènní mu yi, á cùaana a Poole nǐ ɓuan yi wee dǎndu. ⁴ Bìo ho Malitesa mǎn mu, á ɓa wee bío làa mín: «Wa nùwā, o nǐ na kà lée nì-búe. O fera yí húrun mu jumu yi ká le dofiní na téréenna màhá pǎ yí tà le o mukāni keñ.» ⁵ Ká a Poole màhá pàrǎnna a fá dó ho dǎhú yi. O yǎá yí mǎn o vía. ⁶ Ba búenbúen wáa pan le cúa-yen ká a Poole wee le, tǎa le o ò dǐn dǐn á à lé è lùwá líí hí. Á ɓa pan san à dèe búí máa wé, á ɓa yèrémáa mí jǐnní á wee bío bìo kà: «Yia kà lée dofiní búí.»

⁷ Ho kǎhú mu na wa wi yi ya-dí á lún beenì wi. Ho sùarǎa yi làa hen na wa wi yi. O nǐ mu yèni ɓa le Pubiliyuusi. O ɓuan wen sese hā wizooní bìo tǐn yi. ⁸ O nǐ mu bàn maá lò yí here wi le dǎmu dèe yi. Lée tènèni làa fīn-lonloóró wámú tò

a. Ó o Poole wà zon o cǐn, á fìora nɔn wo yi, ò o bò mí nǐnní o wǎn ó o wan. ⁹ Bún mǎn á ho kǎhú mu wánvárowà na ká wee ɓuen, à bán mún wa. ¹⁰ Le kǐnnbii ɓuaró lè mí síiwà á ɓa ɓuan làa wen. Á bìo wa lénlò dǎn, á bìo wa màkóo wi yi le vènni bìo yi á ɓa nɔn wen.

O Poole waá dǎn ho Oroomu

¹¹ Hā pǐina tǐn lé hía wa wó bǐn á bò yi wàráa. Won-beenì búí mún kera bǐn làa wen á le tènèni pǎahú khǐina yí. Ho ló ho Alékisǎndiri yi. Ba wee ve ho làa Dofí-hénbéní. ^{**} Bìo á ho wee lén á hón lé hía wa zon. ¹² Wa dǐn ho Sirakuusi yi, á wó hā wizooní tǐn bǐn. ¹³ Lé bǐn wa dǐn yi á bá le búee vannáa ho Erekió lóhó. Mu bàn tá na lée tǐn á ho pinpiró và, á wee lé lè le wii hènǐi bàn nǐn-káahó ɓuen. Bún bàn wizooní jūn nǐ lé bìo wa waá dǎn-náa ho Puzooole lóhó. ¹⁴ Wa fò mín lè wǎn zàwa kèrètíewa búí bǐn, á ɓa fìora wen le wa wé hā wizooní bìo hènun làa mí. Lé ká sǐi á wa wà jɔnnáa ho *Oroomu. ¹⁵ Wǎn zàwa na tà a *Krista bìo ho lóhó mu yi na jǎ wa buenlò sǎ, á ló ɓueé sǎ wa yahó ho Apiyuusi yàwá, lè ho laho na ɓa le «Làanía bìo tǐn» yi. Bìo ó o Poole mǎn ɓa ó o dó le Dónbeenì bǎrákà á yú le sǐ-hebúee.

¹⁶ Bìo á wa waá dǎn ho Oroomu, ó o Poole ɓa nɔn le zǐi búí yi ó o làara yi mí dòn, à ɓa le o dásí nǐi búí wé pa a yi.

O Poole wee bue le Dónbeenì bénni bìo

¹⁷ Mu wizooní tǐn nǐi zòh, ó o Poole von ɓa *zúífùwa júnása le ɓa le mí kúee mín wǎn. Bìo ɓa ɓueé fò mín o zǐi ó o bía nɔn ɓa yi: «Wǎn zàwa, ho Zeruzalæemu zúífùwa wǐira mí á dó ho Oroomusa nǐi yi. Á ì jɔn yí wó yí khon le wǎn nǐpomu. Ì mún yí yàara wǎn ɓùaaawa làndá. ¹⁸ Ba

****28:11** Dofí-hénbéní: Hā dofiní na mu yènnáa ɓa le Kasitoore làa Polukusi. Hā yènnáa hía wee lé ho Kereesisa cǐn. Lé hǎrén á ho won-beenì ton-sáwá na hón pǎahú so yi á hía wee kǎràfá mǐten yi à hā pa ɓa yi.

tùara mi à bìo búí na ɓa à dǎn wán á à búeráa mi á ɓa yí yú, á ɓa le mí ì díá mi. ¹⁹ Ká bìo ɓa zúífùwa pǎ mu, á ì wó san le ɓa ɓua mi buennáa ho Oroomu bée cǎn á wón fée ì tǔiá. Ká mu yínǎn wán sǐ nùpua á ì wà buée kooní yi. ²⁰ Lé bún non á ì le mi buen à ì buee bío làa mia. Yia ó o *Isirayeele nìpomu dó mí sǐi yi lé wón bìo yi á ho zúíakùarí na kà cannáa làa mi.» ²¹ Á ɓa zúífùwa bíá non wo yi: «Warén yí yú vǔahú búí na ló ho *Zudee kǎhú yi na bíá à ù bìo làa wen. Á nùpue búí mún yí ló bún yí buée bíá bìo búí làa wen. Wa mún yí já ù yèn-kohó sǎ. ²² Ká wa màhá wi à ù zéení bìo á ù wee leéka à wa jí. Lé bìo le kuure na á fo wi yi, dén ɓa nùpua pǎ bìo hǎ lùà búenbúen yi.» ²³ Á ɓa dó le wizonle non o Poole yi. Ba cèrèe wee buen o cǎn hen na ó o wi yi, ò o bue le *Dónbeenì béenì bìo na ɓa yi, ká a zéenía a *Mɔyiize làndá bìo lè le *Dónbeenì jì-cúa fèerowà bíoní yara làa ba, á wee cà ò o bío búe ɓa nùhú o Yeesu bìo dǎn yi. Ba kúaa mín wán le yìnbíi fúaa ho zǐihú. ²⁴ Ba búí tà bìo ó o Poole wee bío yi, ɓa búí bèn yí tà mu yi. ²⁵ Bìo ɓa bíoní wǎa wi mín júná yi wee saawarǎa, ó o Poole bíá hǎ bíoní na kà á véeníanáa: «Yaa hǎ bíoní na le Dónbeenì

Hácírí bíá á non mìn ɓùaaawa yi là a jì-cúa fèero *Ezayii jii á bon. Bìo kà lé bìo le bíá:

²⁶ Lén vaa bío na mu nìpomu na kà yi:

Mi wé è jí mu bìo kénkén

ká mi máa zǔn mu kúará.

Mi wé è loń lè mí yìo,

ká mi máa mi dèe.

²⁷ Ba nùpua na kà yí máa jí dèe.

Ba tun mí jikǎnna

le mí máa jí bìo.

Ba muunía mí yìo

á yí wi ɓa mi.

Ba yí wi ɓa jí bìo lè mí jikǎnna.

Ba tun mí yiwa.

Ba pǎ le mí máa yèrèma máa buen ì cǎn à ì wèé ɓa.

²⁸ Àwa, á mi wǎa zǔn mu. Le Dónbeenì wó á ho fenló bíonì mu á à bue á à na bìa yínǎn zúífùwa yi. Bàn n tà á à jí le.»

²⁹ [Bìo ó o Poole bíá hǎn bíoní so wó, á ɓa zúífùwa saawaa wà ká ɓa a kán mín.]

³⁰ Zii búí na ó o Poole wee da yi ká a sǎání, lé dén ó o kará yi lúlúio bìo jun. Bìa wi ɓa mi a wán búenbúen wee buee yí o bún.

³¹ O wee bue le Dónbeenì béenì bìo, á wee kàrán o Yeesu Krista bìo lè ɓa nùpua ká a ponì séra, á bìo búí yí máa hè.

Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn ho

Oroomu

kèrètíewa kuure yi

Vūahú túaró jùhú

Ho vūahú mu lé o Poole túara ho nɔn ho Oroomu kèrètíewa kuure yi.

O bía le ɓa nùpua búenbúen wó khon lè le Dónbeenì, ká bía màhá tà dó mí sía o Yeesu *Krista yi á le Dónbeenì á à wé á ɓa à téréen le yahó. Le è kǎní ɓa mu bè-kora yi á à na le mukǎni binbirì na máa vé ɓa yi (1–8).

O Poole bía lè ɓa *zúifùwa na wee pí a Yeesu bìo le ɓa yí dà máa pí le Dónbeenì máa lén féeɛ. (9–11).

O le hǎ laà na kà wán á le Dónbeenì sǎamu na le wee wé làa bía yínɔ́ ɓa zúifùwa á ko mu wé à ɓa na mítén búenbúen o Yeesu yi, à bìo sì le Dónbeenì yi féeɛ (12.1–15.13).

O mún bía le mí wi à mí va ho Oroomu, à dín bín varáa ho Ɛsipaape. Ó o tɛɛnía bía ó o zū ho Oroomu lóhó yi búenbúen (15.14–16.27).

Le tɛɛnía

1 Ínɛn Poole na lé o Yeesu *Krista tonsá, lé mi wee túa ho vūahú na kà á à na mia. Le Dónbeenì von mi à ì wé o Yeesu Krista tonkaro. Le léra mi à ì bue le Dónbeenì bín-tente, ² dìo le fèra dín mí jì-cúa fɛerowà wán dóráa mí jii nɔn mí bióni vūahú yi.^{††} ³ Le bín-tente mu bìo ciran le Za Yeesu Krista. O lé o *Daviide mɔnmàní mu nìpomu dǎní yi. ⁴ Ɛɛ ká le Dónbeenì Hácírí zéénía mu lè mí pànká le o lé mí za bìo le vèénía wo bìo yi, wón na lé wa Núhúso Yeesu Krista.

⁵ Lé o Yeesu Krista mu pànká yi á le Dónbeenì sǎamu wóráa mi là a tonkaro,

bèra a na hǎ kǎna búenbúen nùpua à dé mí sía wo yi, à wé bè o bióni yi, à déráa ho cùkú wo yi. ⁶ Minén mún lé bán nùpua so búí, minén na le Dónbeenì von, á mí bìo sǎ a Yeesu Krista yi.

⁷ Àwa! Ì wee túa ho vūahú na kà á à na minén búenbúen na le Dónbeenì wa làa sòobée á von á mí bìo sǎ le yi ho Oroomu lóhó yi. Le wán Maá Dónbeenì lè wa Núhúso Yeesu Krista wé mí sǎamu làa mia, à na ho hээрà mia.

O Poole wi o ò vaa búéekí ho Oroomu

⁸ Ì búaká lè wán Dónbeenì bǎrákà déro mi búenbúen bìo yi o Yeesu Krista pànká yi. Lé bìo mí siadéro le Dónbeenì yi á bìo wee bío ho dímíjǎ làa búenbúen yi. ⁹ Le Dónbeenì na á ì wee sǎ na yi lè ì sǐi búenbúen le bín-tente na á ì wee bue bìo yi, dìo bìo ciran le Za, dén zū le bìo á ì wee mì lé ho tuiá poni. Le zū le ká ì wee fio à ì leéka mi bìo. ¹⁰ Pàahú lée pàahú ká ì wee fio, à ì le ká mu lé le Dónbeenì sǐi bìo, à le tà na mu níi, à ì dǎn buen mi cǎn. ¹¹ Mu bon, ì fèntín wi à ì mí mi wán làa sòobée, bèra a na à mu bìo wéró pànká na le Dónbeenì Hácírí dó mì à mí mún yí, à mí pànká wíoka keń. ¹² Á hǎ siadéro le Dónbeenì yi na wa leéra yi á wa à hení mín sía bìo yi.

¹³ Wán zàwa lè wán hínni kèrètíewa, ì wi à mí zūn le ì wi à ì buen mi cǎn ká hǎ búmakaa màhá hò mi á ì dín yí yú mu wǎhú. Ì ì buen mi cǎn, bèra a na à ì tonló cùnú keń làa bìo ho kerarǎa hǎ kǎna na ká nùpua cǎn bìo sǐi. ¹⁴ Ì ko à ì bue le Dónbeenì bín-tente na ɓa nùpua búenbúen lè mí síwà yi, bía yìo héra làa bía yìo yí héra, bía kàráanna, làa bía yí kàráanna. ¹⁵ Lé bún te bìo á ì wi à ì buee bue le bín-tente mu à na minén na mún wi ho Oroomu lóhó yi.

^{††}1:2 Mi loń Ezayii vūahú 52.7; 61.1

Le Dónbeenì bín-tente pànká wi

¹⁶ Mu bon, le bín-tente bueró ñiyio yí máa dí mi. Le bín-tente mu lé le Dónbeenì pànká na le wee kànnáa bia búenbúen na wee dé mí sīa le yi, à búaká làa bia lé ɓa *zúífúwa, à dānāa bia ká. ¹⁷ Le bín-tente mu wee zéení le le Dónbeenì wee wé à ɓa nùpua téréen le yahó ɓa siadéro le yi mí dòn bio yi, làa bio mu túararāa: «Yia téréenna le Dónbeenì yahó bio á òanso dó mí sīi le yi bio yi, wón á à keñ le mukāni binbirí yi.»^{‡‡}

Ba nùpua wee wé mu bè-kora lè mí sīwà

¹⁸ Le Dónbeenì wi ho wáayi, á wee zéení le mí yi wee cì ɓa nùpua yi bio ɓa pǎ le à ɓa wee wé bio yí se bio yi. Ba wee ti ho tuiá poni yi lè mi wén-kora. ¹⁹ Lé bio á bio ó o nùpue dà à zūn le Dónbeenì bio dānī yi á yí sà ɓa yi, lerén mīten zéenīa mu wéréwéré làa ba. ²⁰ À lá ho dímpáa nùhú búeenī, á le Dónbeenì pànká na nii mīa, làa bio le karāa bún ó o nùpue yio yí máa mi. Èe ká mu màhá wee zūn le bè-wénia yi. Lé bún te bio ɓa tuiá yí dà máa wé sīnāa. ²¹ Ba zū le le Dónbeenì dà, à ɓa yí dó le bārākà làa bio mu korāa. Lé bún wó á bio ɓa wee leéka á nùhú mīanāa, á hácīra mīa, á wi le tībírí yi. ²² Ba le mí lé mu bè-zūnīnī òansowà, à ɓa màhá wó ɓa bǎnbúwá. ²³ Sāni ɓa òaani le Dónbeenì cūkúso na máa hí, á ɓa día ɓa wee òaani mu bè-lénna na ɓa wee ta lòn nùpue, tǎa jínza, tǎa napu làa náa so, tǎa bia wee wára mí piorà wán, bán na búenbúen wee hí.

²⁴ Lé bún bio yi á le Dónbeenì díarāa ɓa á ɓa wi mu bio na tun wéro yi, à héha lè ɓa sīa wára na yí se, á wee wé hā ñiyi-wára làa mín. ²⁵ Ba pǎ le Dónbeenì tuiá poni à ɓa bò hā sabióní mǎn. Ba wee òaani bio le Dónbeenì lera, á wee sá na

mu yi, à lerén Dónbeenì na lera mu á ɓa día, dén na màhá ko lè le khòoní fée. Amiina!

²⁶ Lé bún bio yi á le Dónbeenì díarāa ɓa á ɓa wee wé hā ñiyi-wára na bio sī ɓa yi. Ba hāawa wee da làa mín, à ɓa yí máa da làa báawa. ²⁷ Lé làa bún sī á ɓa báawa mún yí máa da làa hāawa, à ɓa sīa wee bīnī wá mín yi làa sòobée. Lé bún bio yi á le lònbee na ko làa ba wee yírāa ɓa bio ɓa vūnun wee wé bio yi.

²⁸ Bio ɓa pǎ le mí máa zūn le Dónbeenì, á le òen día á ɓa bò mí hácín-kora mǎn, á wee wé bio yí ko. ²⁹ Mu bio na yí téréenna lè mí sīwà búenbúen ɓa wee wé: Ba wee wé mu yikomu, ɓa yio wee lé mí ninzàwa bio, ɓa lé ɓa nì-sūmāa, le yandee wi ɓa yi làa sòobée. Ba lé ɓa nì-búewá, á wa hā warà. Ba wee khà ɓa nùpua, ɓa wa mu bè-kora wéro lè ɓa nùpua. Ba wee fūaa hā sabióní ɓa nùpua jini, ³⁰ á wee yāa mín yènnāa. Ba lé le Dónbeenì zúkúsa. Ba wee là ɓa nùpua, á wee yòoní mīten. Ba wee khòn, ɓa dà mu bè-kora wéro làa sòobée. Ba wee pí mín nùwā bioní. ³¹ Ba lé ɓa bǎnbúwá. Ba dó mí jini le mí ì wé bio na, à ɓa máa wé mu. Ba yiwa tunka, ɓa yí zū màkárí. ³² Ba jòn zū le Dónbeenì cítí bio le bia wee wé hǎn wára so sī bio sà mu húmú yi. Èe ká òarén mí beere màhá pǎ wee wé mu, á ɓa mún wee tà bia wee wé mu nii.

Ba nùpua cítíro bio

2 Ū wé nùpue lée nùpue á wee cítí bia ká, á ū nùhú máa lé, fo wee sīnī ho ūten. Lé bio á bia fo wee cítí, bán wára bǎn sīi lé hīa ūnén mún wee wé. ² À wa bèn zū le bia wee wé hǎn wára so sī á le Dónbeenì á à cítí làa bio téréenna. ³ À ūnén na wee cítí ɓa nùpua à ū jòn wee wé ɓa wára bǎn sīi, fo so wee leéka le ū nùhú á à lé le Dónbeenì cítí yi le? ⁴ Tǎa bio le Dónbeenì sīi se, á wee jì mí yi,

^{‡‡}1:17 Mi loñ Habakuuki vūahú 2.4

á zū mu bè-tente wéró, á fo so wee lá làa bè-káamáa le? Zūn le lé bún tentemu so wee pàa fo à ũ yèrémá ũ yilera là ũ wárá. ⁵Àwa, á bìo fo yí wi ũ jí dèe, á yí wi ũ yèrémá ũ yilera là ũ wárá, á le lònbe-sūmúí lé diò fo bèn ò dé ũten yi le Dónbeenì sī-cíflè wizonle zoñ. Bún zoñ ká le è fí le cítí làa bìo téréna. ⁶Le è sàání òa nùpua yi á à héha là òa bè-wénia. ⁷Bia wee wé mu bè-tentewà làa sòobé, á wee cà ho cùkú là le yèni le Dónbeenì cón, là le mukāni binbirí, bán le è na le mukāni na máa vé yi. ⁸Ká bia káa le Dónbeenì yi, na pá ho tuiá poni à òa tà mu bè-kora bìo, bán le è zéení-náa le mí yi wee cí òa yi làa sòobé. ⁹Le lònbee là le yi véé á à yí bìa búenbúen na wee wé mu bè-kora. Mu ù búaká làa bìa lé òa *zúífùwa, á à dānāa bìa yínón òa zúífùwa. ¹⁰Èé ká bia wee wé mu bè-tentewà, bán le Dónbeenì á à dé ho cùkú yi, le è wé á òa à yí le kōnbii á à keñ ho héerá yi. Le nín-yání ò wé mu làa bìa lé òa zúífùwa, á bìa yínón òa zúífùwa màhá à sī. ¹¹Mu bon, le Dónbeenì yí máa hueeka nùpua mín yi.

¹²Lé bún non á bìa búenbúen na wó mu bè-kora à òa yí zū a *Moyiize làndá, bán húmú bìo á làndá níí mīa yi. Ká bia zū ho làndá mu à òa wee wé mu bè-kora, bán á à cítí là ho làndá. ¹³Mu bon, bìa téréna le Dónbeenì yahó yínón bìa wee jí a Moyiize làndá mí dòn ká òa máa bè ho yi. Bìá wee wé bìo ho làndá le òa wé, bán lé bìa le Dónbeenì wee wé à òa téréni le yahó. ¹⁴Hen ká bìa yínón òa zúífùwa na ó o Moyiize làndá mīa cón á wee wé bìo ho làndá bò, se ho làndá mu wi òa yiwa. ¹⁵Bún wee zéení le bìo ho làndá le òa wé wé á wi òa sīa yi, á òa yiwa lé mu seéràsa. Lé bìo á pàahú búí à òarén mítén yilera pí òa bìo, ká pàahú búí à hà

tà òa jii. ¹⁶Le Dónbeenì cítí fí nònzoñ, ká mu bìo á à zūn. Bún zoñ ká le è dīn o Yeesu *Krista wán á à cítíráa òa nùpua òa bìo búenbúen na sà yi dānī yi, làa bìo le Dónbeenì bín-tente bíarāa mu, diò á òa wee bue.

Ba zúífùwa yí máa bè ho làndá yi làa bìo mu koráa

¹⁷Èé ká ũnén na lé o zúífù, á zū a *Moyiize làndá, á le ũ sī wan le Dónbeenì bìo yi, ¹⁸fo zū bìo sī le Dónbeenì yi. Lé ho làndá non á fo zūnāa bìo se. ¹⁹Fo láa mu yi le fo lé òa muiwá ya-dí, á lé bìa wi le tífírí yi khoomu. ²⁰Fo le fo lé bìa yí zū mu bìo nì-kàránlo, á lé òa háyúwá nì-kàránlo. Lé bìo fo zū le mu bìo zūnló là ho tuiá poni á wi ho làndá yi.

²¹Àwa, ũnén na màhá le fo lé bìa ká nì-kàránlo bèn wó kaka yí máa kàrán-nāa ũten? Fo wee hení mu na òa nùpua yi le òa yí juuaa bìo, à ũnén màhá wee juuaa le we? ²²Fo wee kàrán òa nùpua le ho há-fénló là ho bá-fénló òa ká yi, à ũnén màhá wee wé mu le we? Fo jina há wōnna à ũ màhá wee zoo juuaa mu bìo há wōnna zīnī yi le we? ²³Fo wee yōnī ũten ho làndá bìo yi, à le Dónbeenì yèni dēn bēn wee yāa bìo fo yí máa bè ho làndá mu yi bìo yi. ²⁴Mu bon, bìo ká lé bìo túara le Dónbeenì bíonī vūahú yi: «Lé minén bìo yi á bìa yí zū le Dónbeenì wee yáarāa le yèni.»²⁵

²⁵Mu bon, ká fo wee wé bìo ho làndá bò, se ũ *kúiiro* bìo júhú wi. Ká fo *kúio à ũ màhá yí máa bè bìo ho làndá bò henía yi, se fo ka lòn nùpue na yí kúio. ²⁶Ká yia yí kúio ò o bēn wee bè bìo ho làndá bò henía yi, á le Dónbeenì so máa càtí òanso lòn nùpue na kúio le? ²⁷Á yia yí kúio ò o wee bè bìo ho làndá

[¶]**2:6** Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 62.13

^{§§}**2:24** Mi loñ Ezayii vūahú 52.5

^{*}**2:25** Mi loñ Luki vūahú 1.59

dá bò henía yi lé wón khíí cíí ũnén na yí máa bè ho yi, ká ũnén ho lándá mu ɲɔ̀n wáa túara ɲɔ̀n yi, á fo mún kúio. ²⁸ Mu bon, mu yínɔ̀n o nùpue sánía wee wé òanso là a zúifù, á mu mún yínɔ̀n ho kúííró wee wé o là a zúifù. ²⁹ Ká a zúifù binbirí lé yia lé orén zoó mí sīi yi. Á ho kúííró binbirí, hón lé le sīi na yèrémáa. Bún lé le Dónbeenì Hácírí wee wé mu, ká yínɔ̀n ho kúííró na ó o Mɔ̀yiize lándá bò. O zúifù binbirí yí máa yí le yèni nùpua cón. Le Dónbeenì lé òio ó o wee yí le yèni cón.

Le Dónbeenì le mí ì wé bìo à le wé mu

3 Àwa, á mu zúifumu lè ho kúííró lée bìo na cùnú wi le? ² Mu cùnú wi làa sòobée hā dāa búenbúen yi. Barén lé bìa le Dónbeenì kàràfáa mí bíonì yi ho yahó. ³ Àwa, á hàrí ká ɓa búí ɓa tíahú á yí bò bìo le Dónbeenì le ɓa wé yi, á bún so ò hē lerén á le máa bè mí bíonì yi le? ⁴ Bùée. Wa ko wa zūn le le Dónbeenì dén wee òin ho tūiá poni wán, ká ɓa nùpua búenbúen lé ɓa sabín-fūaalowa, làa bìo mu túararāa le Dónbeenì bíonì vūahú yi lerén mítén dání yi: «Ba nùpua ko ɓa zūn le bìo fo wee mì búenbúen lé ho tūiá poni. Á hàrí ɓa yáa ũ yèni, se ũ bìo pá bon.»[†] ⁵ Ká bìo warén wee wé à mu yí térénnā lé bún wó á le Dónbeenì térénló bìo wíokaa zūnanāa, se ī wáa dà à bío bìo ká á à héha lè ɓa nùpua leékaró: Hen ká le Dónbeenì wee beé wa lò bìo búí dání yi, bún so wee zéeni le le yí térénnā le? ⁶ Bùée dé! Bún lé ɓa nùpua leékaró. Lé bìo ká le Dónbeenì yí térénnā, á le è cíí ho díímíjā nùpua kaka?

⁷ Ká ínén lá fā le sabéré á le Dónbeenì tūiá poni bìo wíokaa zūna á dórāa ho cùkú le yi, á lé mu yén bēn wáa ɲɔ̀n á ī ɲúhú á à sírāa le ī lé o bè-kora wéro? ⁸ Ba búí na wee là wen á yāa wee bío le wa wee bío bìo kà: Mí wé wa wé mu bè-kora à mu bè-tentewà lé yi. Bán nùpua so ɲúná á à sí.

Nùpue na térénnā le Dónbeenì yahó á mía

⁹ Àwa, á warén *zúifūwa màhá bēn wee leéka le wa bìo ɲúhú so wi po bìa ká lée? Bùée dé! Ī zéeniā mu le ɓa *zúifūwa làa bìa yínɔ̀n ɓa *zúifūwa búenbúen á mu bè-kohó pánká wi wán, ¹⁰ làa bìo mu túararāa le Dónbeenì bíonì vūahú yi: «Ba nùpua búenbúen yi á nì-kéní ká yí térénnā, ¹¹ hácírí òanso nì-kéní ká á mía, hàrí nì-kéní ká yí máa cà le Dónbeenì. ¹² Ba búenbúen díā ho wā-tente, ɓa páaniā wó ɓa nùpua na bìo ɲúhú mía. Bè-tente wéro nì-kéní ká á mía ɓa tíahú. ¹³ Ba ɲiní ka lòn búráa na hénkaa. Ba wee khà ɓa nùpua. Ba bíoní ka lòn díhioni sùró. ¹⁴ Ba wee dánkání ɓa nùpua làa sòobée, ɓa wee bío hā bín-kora. ¹⁵ Ba can mí kuio le nì-búee bìo yi. ¹⁶ Hā dāa na ɓa wee tè yi búenbúen á ɓa wee fī mu bìo yi, à dé hā yinyio ɓa nùpua yi. ¹⁷ Ba yí zū hээрà wōhú. ¹⁸ Ba yèn-dání yi á Dónbeenì kènbii ɲúhú mía.»[‡] ¹⁹ À wa ɲɔ̀n zū le ho lándá bò ɲɔ̀n bìa wee bè bìo ho wee bío yi. Bún wó bèra a na à bío léenfi yí keñ o búí cón, à ho díímíjā nùpua búenbúen mún zūn le mí wó khon le Dónbeenì yahó. ²⁰ Nii

[†]3:4 Mí loñ Lení vūahú (Psaumes) 51.6

[‡]3:18 Mí loñ Lení vūahú (Psaumes) 14.1-3; 53.2-4; 5.10; 10.7; 140.4; Ezayii vūahú 59.7-8

woon yí dà máa wé bio ho làndá le o wé búenbúen á máa térénna le Dónbeenì yahó. Mu bon, ho làndá jùhú, lee bèra a na à ba nùpua zūn le mí wó khon.

Bìo le Dónbeenì wee kànn là a nùpue

²¹ Èe ká hã làa na kà wán, á bìo le Dónbeenì wee wé à wa wé ba nùpua na térénna le yahó ká ho làndá níi ló, bún le Dónbeenì mu wáa zééníà làa wen. O *Moyiize làndá mí bæere lè le Dónbeenì jì-cúa færowà zééníà mu wéréwéré. ²² Le Dónbeenì wee wé à ba nùpua térén le yahó ba siadéro o Yeesu *Krista yi bìo yi. Le wee wé mu làa bìa búenbúen na wee dé mí sã wo yi, hueekaró mía mu yi. ²³ Lé bìo ba nùpua búenbúen wó mu bè-kohó, á ba búenbúen khèra lè le Dónbeenì cùkúso. ²⁴ Èe ká le Dónbeenì sãamu bìo yi, á le wó á ba térénna o Yeesu Krista pànká yi, wón na wó á ba yú mítén mu bè-kohó níi yi. Le wó mu káamáa. ²⁵ Le Dónbeenì wó a lè le muini yia. Lé bún bìo yi ó o Krista mu húmú pànká yi á bìa dó mí sã wo yi búenbúen á yúráa mu bè-kora séndíaró. Le Dónbeenì wó ká sîi, à zéénínáa bìo le wee wé à ba nùpua térén le yahó. Hàrí ho yánkaa, á ba nùpua bè-kora na ba wó ²⁶ á le hà mí sîi bìo yi, à zéénínáa bìo le wee wé à ba térén le yahó. Hàrí lòn zuia ká le Dónbeenì pá térénna, á wee wé à ba nùpua térén le yahó ba siadéro o Yeesu yi bìo yi.

²⁷ Lé bìo á mu lé le siidéro le Dónbeenì yi wee wé ò o nùpue térén le yahó, á mu jùhú mía ò o yòoní mítén mí wára bìo yi. ²⁸ Mu bon, wa wee leéka le o nùpue wee térén le Dónbeenì yahó o siidéro le yi bìo yi, ká yínón o Moyiize làndá na ó o wee bè yi bìo yi. ²⁹ Tàà le Dónbeenì mu so lé ba *zúífúwa mí dòn bàn Dónbeenì le? Le so yínón hã síwà na ká búenbúen bàn

Dónbeenì le? Úuu, le mún lé hã síwà na ká bàn Dónbeenì. ³⁰ Mu bon, lerén lé le Dónbeenì dà-kéní mí dòn. Lé lerén wee wé à ba zúífúwa térén le yahó ba siadéro le yi bìo yi, á le mún wee wé à hã síwà na ká nùpua mún térén le yahó ba siadéro le yi bìo yi. ³¹ Á bún so wee zééní le lé dèn siidéro so le yi bìo yi ó o Moyiize làndá jùhú wáa míanáa le? Bùéé dé! Ho làndá mu bìo jùhú kènló á wa yàa wíokaa wee tíi jii lè wa siadéro le Dónbeenì yi.

O Abarahaamu siidéro le Dónbeenì yi bìo

4 Á bìo wa wáa à bío wàn fùaa *Abarahaamu dání yi lé mu yén? Lé mu yén ó o yú? ² Ká a Abarahaamu lá térénna le Dónbeenì yahó bìo ó o wó bìo yi, se o dà à yòoní mítén, ká a màhá yí dà máa yòoní mítén le Dónbeenì yahó. ³ Mu bon, bìo ká lé bìo túara le Dónbeenì bíoní vūahú yi: «O Abarahaamu dó mí sîi le Dónbeenì yi, lé bún non le càtío wo là a nùpue na térénna le yahó.»⁴ ⁴ O ton-sá wón sàánfi ko làa wo, ká le yínón dèe na ba wé hã làa wo. ⁵ Èe ká a búí yí máa wé dèe, à bànso màhá dó mí sîi le Dónbeenì na wee wé ò o bè-kora wéro à térén le yahó, wón le Dónbeenì wee càtí le o térénna mí yahó o siidéro le yi bìo yi. ⁶ Lé bún te bìo ó o nùpue na le Dónbeenì wee càtí le o térénna le yahó ká mu bè-wénia níi ló ó o *Daviide wee bío jún-sini bìo ká sîi:

⁷ «Bia le Dónbeenì séra wékheró díá, á bó bè-kora jùhú, bán júná sî.

⁸ O nùpue na bè-kora ó o Núhúso yí jà a jùhú yi, wón jùhú sî.»⁸

⁹ Dén jún-sini so bìo ciran bìa kúiora mí dòn lée, tàà bìo yí kúiora á mu mún

⁴4:3 Mí loñ Bìo jùhú búení vūahú (Genèse) 15.6

⁸4:8 Mí loñ Lení vūahú (Psaumes) 32.1-2

ciran? Mu bon, wa wee bío bìo kà: «O Abarahaamu siidéro le Dónbeenì yì lé bún wó a là a nùpue na térénnà le yahó.»¹⁰ Ká lé o *kúíró mǎndén á le wóràa wo là a nùpue na térénnà lée, tàà le wó mu wó ó o kúioráa? Bùeé, le Dónbeenì wó a Abarahaamu là a nùpue na térénnà wó ó o kúioráa.¹¹ Sání ò o Abarahaamu kúii, à bún le Dónbeenì wó a là a nùpue na térénnà le yahó o siidéro le yì bìo yì. Ká ho kúíró hǎn lée fíimínì na bò a wán, à zéení le le Dónbeenì wó a là a nùpue na térénnà mí yahó o siidéro le yì bìo yì. Lé bún bìo yì ó o Abarahaamu mu wóràa bìà búenbúen na dó mí sǎ le Dónbeenì yì à ǎa yí kúiora ǎan maá.¹² Èe ká a mún lé bìà kúiora ǎan maá, ǎan na yí kǎǎa ho kúioró mí dòn yì, à ǎa bò bìo á wán maá Abarahaamu wó yì, wón na dó mí sǎ le Dónbeenì yì sání ò o kúii.

Hǎ kǎa wee yí le siidéro le Dónbeenì yì pǎnká yì

¹³ Le Dónbeenì dó mí jii nǎn o *Abarahaamu là a mǎnmǎnǎa yì, le mí ì na ho dímíná ǎa yì á ho ò wé ǎa kǎa. ** Ká mu mǎhǎ yínǎn bìo ó o Abarahaamu wee wé bìo ho làndá le o wé bìo yì. Le wó mu lé bìo ó o térénnà le yahó o siidéro le yì bìo yì.¹⁴ Ká hǎ kǎa bìo lá sǎ a *Moyiize làndá bèrowà yì mí dòn, se le siidéro le Dónbeenì yì jǎhú mǎa, á bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí ì na mí nǐpomu yì mún lá à khí.¹⁵ Lé bìo á bìo ǎa nùpua yí mǎa wé bìo ho làndá le ǎa wé sese, lé bún wee cǐ le Dónbeenì sǎ. Ká làndá lá mǎa, se làndá yáaró ǎen mún mǎa.

¹⁶ Lé bún bìo yì á hǎ kǎa bìo sǎnǎa bìà dó mí sǎ le Dónbeenì yì, bèra a na à

hǎ wé bìo na hǎn làa ǎa, à bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí ì na à bìo sǎ bìà lé o Abarahaamu mǎnmǎnǎa búenbúen yì. Mu yínǎn bìà mí dòn na wee wé bìo ho làndá le ǎa wé, ká mu mún lé bìà búenbúen na dó mí sǎ le Dónbeenì yì.¹⁷ Làa bìo mu túararǎa le Dónbeenì bíonì vǎahú yì: «Ǫ wó fo lè hǎ kǎa cèrèe nǐpomu ǎan maá.»^{††} Le Dónbeenì na ó o dó mí sǎ yì yahó, ó o lé wa maá. Dén Dónbeenì so lé dío wee dé le mukǎnì ǎa nǐ-hǎa yì, le wee wé à bìo lá mǎa à kǎn.

¹⁸ O Abarahaamu dó mí sǎ lǎonǎa mu bìo na lǎonfíl do, á dó mí sǎ le Dónbeenì yì, lé bún te bìo ó o wóràa hǎ sǐwà na boo ǎan maá, làa bìo le Dónbeenì bíarǎa mu kǎa sǎ: «Ǫ mǎnmǎnǎa jii mǎa zǔn.»^{‡‡}
¹⁹ O lúlúio á à yí ho khǐmǎnì mu pǎahú, á ká mu húmú, á mún zǔ mín hǎa Sara mǎa teró bìo, èe ká a siidéro le Dónbeenì yì mǎhǎ pá fǎrá dǐn.²⁰ Bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí ì wé ó o yí titikaa bìo yì hǎrì cǐnù. Ká a siidéro le Dónbeenì yì bìo yì ó o wíokaa yú ho pǎnká, á dórǎa ho cùkú le yì.²¹ O Abarahaamu láa mu yì binbirì le bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí ì wé á wéró pǎnká mún wi le cǐn.

²² Lé bún nǎn á mu túara a Abarahaamu dǎnì yì le «le Dónbeenì càtío wo là a nùpue na térénnà.»^{¶¶}²³ Èe ká le bíonì mu «le Dónbeenì wó a là a nùpue na térénnà» á yí túara orén mí dòn bìo yì.²⁴ Le mún túara warén bìo yì, warén na le Dónbeenì càtío lè ǎa nǐ-térénnǎa, warén na dó wa sǎ le yì, lerén na vèenǎa wa Nǐhúso Yeesu ǎa nǐ-hǎa tǎahú.²⁵ Le Dónbeenì díá á ǎa bó a wa bè-kora bìo yì, á wó ó o vèera, bèra a na à wa wé ǎa nùpua na térénnà le yahó.

**4:13 Mi loǎ Bìo jǎhú búenbúen vǎahú (Genèse) 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18

††4:17 Mi loǎ Bìo jǎhú búenbúen vǎahú (Genèse) 17.5

‡‡4:18 Mi loǎ Bìo jǎhú búenbúen vǎahú (Genèse) 15.5

¶¶4:22 Mi loǎ Bìo jǎhú búenbúen vǎahú (Genèse) 15.6

Le Dónbeenì wó á ɓa nùpua làa de bĩnía sī

5 Bìo le Dónbeenì wó wen lè ɓa nùpua na térénnà wa siadéro le yí bìo yí, á warén làa de á ho héerà wáa wi pàahú wa Núhúso Yeesu *Krista pànká yí. ² Lé orén pànká yí á wa wee zàmakaràa mu sàamu na wa wi yí wa siadéro le Dónbeenì yí bìo yí, á sīa wan bìo wa dó wa sīa wee lòní wa pàaníló le Dónbeenì mu cùkú yí làa de. ³ Mu yàá yínón bűn mí dòn, wa wee zàbaka le lònbee na wee yí wen bìo yí, Lé bìo wa zū le le wee wé à wa hĩ wa sīa. ⁴ Ká wa hà wa sīa, lé bűn ñ wé á wa à dàñ ñ yí le sée ho kúará khénlò wán. Ká wa dàñna káa ho kúará khénlò mu yí, á wa à dàñ ñ dé wa sīa á à lòní bìo le Dónbeenì le mí ñ wé. ⁵ Wa siadéro à lòní á bìo máa dé nìyio wen, lé bìo le Dónbeenì zééní le mí wa wen làa sòobée le Hácírí na le non wen pànká yí. ⁶ Mu bon, wa lá yí dà dèe búí máa wé waten. Á bìo ho pàahú na le Dónbeenì bàrà á dòn, ó o Krista ɓueé húrun ɓa bè-kora wérowà bìo yí. ⁷ Ho tà à hí o nùpue na térénnà bìo yí lònbee wi. Nún-sī á nùpue dà à hení mí sīí á à hí yia wee wé mu bè-tente bìo yí. ⁸ Èe ká le Dónbeenì wee zééní le le wa wen làa bìo kà: Bìo wa lá lé ɓa bè-kora wérowà mí cúee, ká a Krista màhá pá tà húrun wa bìo yí. ⁹ Wa wó ɓa nùpua na térénnà le Dónbeenì yahó o Krista húmú cāni pànká yí. Á lée kénkén ká wa mún khíi kàñí le Dónbeenì sī-cīlè yí.

¹⁰ Mu bon, bìo wa lá lé le Dónbeenì zúkúsa, ó o za húmú pànká yí á wa làa de wáa bĩnía sī. Á bìo wa sī làa de kà sīí, á wa láa mu yí kénkén le wa à kàñ bìo ó o yìo wi lua pànká yí. ¹¹ Mu yàá yínón bűn mí dòn, wa wee zàbaka le Dónbeenì bìo yí wa Núhúso Yeesu Krista pànká yí, wón na wó á wa lè le Dónbeenì mu bĩnía sī.

O Adāma là a Yeesu Krista bìo

¹² Lé o nùpue nì-kéní wékheró bìo yí á mu bè-kohó wéro zonnāa ho dímjá yí. Á lé mu bè-kohó wéro ɓèn non á mu húmú wirāa. Á ɓa nùpua búenbúen mún wee hí, lé bìo ɓa búenbúen lé ɓa bè-kora wérowà. ¹³ Sāni le Dónbeenì bè o *Mɔyiize làndá, à bűn mu bè-kohó wi ho dímjá yí wó. Ká bìo á ho làndá lá dīñ mīa, á le Dónbeenì ɓèn lá yí máa mì mu bè-kohó bìo dé dèe yí. ¹⁴ Á là a Adāma pàahú à vaa búe o Mɔyiize pàahú yí, á mu húmú yú le sée ɓa nùpua wán. Hàrí bìo á bán nùpua so wékheró yí ka là a Adāma wékheró bìo sīí, wón na wó bìo le Dónbeenì le o yí wé, à ɓa búenbúen pá húrun, o Adāma na bìo wee zééní yia khíi ɓuen bìo. ¹⁵ Ká ho wékheró na wó, bűn lè le Dónbeenì sàamu yí dà máa tée. Lé bìo ká lé o nùpue nì-kéní mí dòn wékheró bìo yí á ɓa nùpua cèrèe húrunnāa, á le Dónbeenì sàamu na le wó lè ɓa nùpua cèrèe o nùpue nì-kéní pànká yí, wón na lé o Yeesu Krista, bűn sàamu so bìo ɓèn yí dà máa bío. ¹⁶ Le Dónbeenì sàamu là a nùpue nì-kéní wékheró á wi mín júná yí. Mu bon, o nùpue nì-kéní wékheró lé bűn wó á le Dónbeenì sīnía ɓa nùpua júná. Èe ká mu bè-kora cèrèe wéro món, á le wó mí sàamu lè ɓa nùpua, le wó á ɓa térénnà le Dónbeenì yahó. ¹⁷ Mu bon, o nùpue nì-kéní wékheró lé bìo wó á mu húmú yú ho pànká. Èe ká a Yeesu *Krista mí dòn pànká yí, á ɓa nùpua na wee yí mu sàamu lè mí sīwà, ɓia le wee wé à ɓa térénnà le yahó, bán yìo á à wé lua, á à pāaní ñ dí le bēēni làa wo. ¹⁸ Lé ká sīí ó o nùpue nì-kéní wékheró non á ɓa nùpua búenbúen júná sūrāa. Làa bűn sīí, ó o nùpue nì-kéní bè-wénii na térénnà, lé bűn ɓèn wee wé à ɓa nùpua búenbúen térénnà, à bè yí yíráa le mukāni. ¹⁹ O nùpue nì-kéní mí dòn lé yia yí bò bìo le Dónbeenì bíá yí, lé bűn non á ɓa zāamāa wórāa ɓa bè-kora wérowà.

Làa búnn síí, ó o nùpue nì-kéní na tà le Dónbeenì bìo lé yia fènn wó á ɓa zàamáa á à térén le yahó.

²⁰ Bìo ho làndá bò, á mu bè-kora fènn mún wee dé wán ká mu wà. Èe ká hen na mu bè-kora wee dé wán yi, lé búnn á le Dónbeenì sàamu fènn mún wíokaa wee dé wán yi ká mu wà. ²¹ Búnn wee wé bèra a na à bìo síí mu bè-kora yúráa ho pànká á wee wé à ɓa nùpua hí, lé làa búnn fànn síí á le Dónbeenì sàamu fènn mún wee yíráa ho pànká, à wé à ɓa nùpua térén le yahó, à na le mukānì binbirì na máa vé ɓa nùpua yi ɓa pàaníló là a Nùhúso Yeesu Krista bìo yi.

Bìo ho bátèèmù bìo wee zéení

6 Àwa, á bìo wa wáa à bìo lé mu yén? Wa so ko wa wíoka wé wé mu bè-kora à le Dónbeenì wé wéráa mí sàamu cèrèè làa wen lée? ² Bùeé dé! Mu bè-kora dǎnǎn yi, á wa ka lòn nùpua na húrun. Á wa so ko à wa bīnī wé wé bè-kora le? ³ Mī so yí zū le warén búenbúen na bátízera wa pàaníló là a Yeesu *Krista bìo yi, á ka lè wa pàanía húrun làa wo le? ⁴ Àwa, ho *bátèèmù wó á wa ka lè wa pàanía húrun làa wo, á pàanía nùuna làa wo, bèra a na à bìo síí ó o Maá Dónbeenì vèeníanáa o Krista léra ɓa nì-hía tíahú lè mí pànká na cùkú wí, lé làa búnn síí á warén mún wiráa le mukōn-finle yi.

⁵ Mu bon, wa ka lòn nùpua na húrun wa pàaníló làa wo bìo yi. Làa búnn síí á wa mún khíi vèe wa pàaníló làa wo bìo yi làa bìo ó orén vèeraráa bìo síí. ⁶ Mī wa zūn le bìo wa fù karáa, búnn là a Krista pàanía búaa ho *kùrùwá wán, bèra a na à mu bè-kora wéro jùhúú búe wa cǎn, à wa yí bīnī yí wé mu fànn wobáanǎ. ⁷ Mu bon, O nùpue na húrun, wón wáa jùhúú ló mu bè-kora wéro yi.

⁸ Á bìo wa pàanía húrun làa wo, á wa láa mu yi kénkén le wa mún n pàanǎ i kén le mukānǎ yi làa wo. ⁹ Wa zū le bìo ó o Krista wáa vèera, ó o máa bīnī máa hí.

Húmú máa bīnī máa dànn o bìo, ¹⁰ lé bìo ó o húrun mu bè-kora bìo yi le cúekúee á mu wóráa. Á le mukānǎ na ó o wáa wí yi ó o wí yi le Dónbeenì bìo yi. ¹¹ Lé làa búnn fànn síí á minén mún zūn le mī ka lè mī húrun mu bè-kora dǎnǎn yi, á le mukānǎ na mī wí yi á mī wáa wí yi le Dónbeenì bìo yi mī pàaníló là a Yeesu Krista bìo yi. ¹² Á warén na wí le mukānǎ yi ho tá wán á mu bè-kora wáa yí ko mu bīnī yí pànká wán. ¹³ Mī yí bīnī yí díaa mī sǎnǎa mu bè-kora nǎi yi à hǎ wé mu bìo na yí térénna tonló sǎa, ká mī wé lòn nùpua na húrun bīnǎa vèera bìo síí, à sǎnǎa wé mu bìo na térénna tonló sǎa, à wé sá na le Dónbeenì yi. ¹⁴ Bìo mī ka lòn nùpua na húrun vèera, á mī le mī sǎnǎa wé mu bìo na térénna tonló sǎa, à wé sá na le Dónbeenì yi. Lé bìo ó o Mɔyíize làndá pànká wáa mǎa mī wán, mu lé le Dónbeenì sàamu á mī wí yi.

Wa yí máa sá na mu bè-kora yi

¹⁵ Àwa, á bìo ó o *Mɔyíize làndá pànká wáa mǎa wa wán à wa wí le Dónbeenì sàamu yi, á lé búnn bìo yi á wa wé è wéráa mu bè-kora le? Bùeé dé! ¹⁶ Ká mī wee wé mu bè-kora, se mī lé mu bè-kora fànn wobáanǎ. Búnn wee búen lè mu húmú. Ká mī fènn wee bè bìo le Dónbeenì wee bìo yi, á dǎn n wé mia lè ɓa nùpua na térénna le yahó. ¹⁷ Mī wa dé le Dónbeenì bǎrákà! Mī fù lé mu bè-kora wobáanǎ. Èe ká hǎ làa na ká wán, á bìo ɓa kǎráanna làa mia na mī tà yi, á mī bò yi lè mī sǎa búenbúen. ¹⁸ Mī júná ló mu bè-kora wéro yi, á wáa lé bìo térénna wobáanǎ. ¹⁹ Í wee bío làa mia làa bìo ɓa nùpua wee bíoráa, lé bìo mī yí máa wé zūn mu bìo yara fùafù. Mī fù ka lòn wobáanǎ, á wee dé mítén mu koomu wǎrá lè mī sífwa yi, à kǎa le Dónbeenì yi. Làa búnn fànn síí á hǎ làa na ká wán, á mī mún díaa mítén lòn wobáanǎ, à wé wé bìo térénna, à bìo sǎ le Dónbeenì yi.

²⁰ Bìo mi fù ka lòn wobáaní mu bè-kora wéró ní yí, á bìo térénnà wéró bìo mía mia. ²¹ Àwa, á lé ho cùnú yén mi wáa yú hā wára na mi wee nìyi bìo yí hā làa na kà wán. Bìo wee lé mu món lé mu húmú. ²² Èe ká hā làa na kà wán, á le Dón-beenì fàa mia mu bè-kora ní yí, á mi wáa lé le ton-sáwá. Cùnú na wi mu yí, lé bìo mí bion sà le yí, á bìo wee lé mu món lé le mukānì binbiri na máa vé. ²³ Mu bon, mu bè-kora wéró sàánfí lé mu húmú. Èe ká le Dón-beenì bìo na le wee hā làa wen wa páaníló là a Yeesu *Krista na lé wa Núhúso bìo yí, bún lé le mukānì binbiri na máa vé.

O kèrètíe á ho làndá pànká wáa mía wán

7 Wàn zàwa lè wàn hínni, bìo á ì bío ò na mia á mi zū kénkén, lé bìo mi zū ho làndá: O nùpue na yìo wi lua, wón lé yia ho làndá pànká wi wán. ² Làa bìo síi ká a háa yan o báa, à ho làndá céé wo fàn báa mu yí ho pàahú búenbúen na á wón yìo wi lua yí. Ká fàn báa hía húrun, se o háa jùhú ló hón làndá so yí. ³ Ká fàn báa mu yí húrun ò o bíní yan bá-veere, se o lé o bá-fé. Èe ká fàn báa húrun ó o bò yí yannáa, se làndá mía o wán, se o yínó bá-fé. ⁴ Lé làa bún síi á minén bìo mún karáa. Mi páaníló là a *Krista bìo yí á minén mún ka lè mi húrun, á ho làndá wáa bíní mía mi wán. Mi bìo wáa sà yia vèera ló fà nì-hía tíahú yí, bèra a na à wa wé sá ho tonló na bìo sí le Dón-beenì yí. ⁵ Mu bon, pàahú na á mu bìo na yí se poni fù yú ho pànká wa wán, á ho làndá wee wé à mu bè-kora poni búe wen. Á wa sá hā ton-kora na wee buen lè mu húmú. ⁶ Èe ká hā làa na kà wán, á wa ka lè wa húrun ho làndá dānì yí, á wáa yú waten mu bìo na á wa lá lé fà wobáaní ní yí. Wa wáa dà à sá à na le Dón-beenì yí lè le hácín-finle, lerén mí bæere Hácírí pànká

yí, ká wa wáa máa bíní máa bè *Moyiize làndá yí máa sá máa nanáa le Dón-beenì yí.

Bìo nɔn ho làndá bòráa

⁷ Àwa, á wa wáa bío mu yén? Ho làndá lée bè-kohó le? Bùéé. *Làndá lá mía se ì yí zū bè-kohó. Mu bon, ká ho làndá lá yí bía le: «Yí le ù yìo lé mi ninza bìo,»^{§§} á ì lá máa zūn le bún lée bè-kohó. ⁸ Lé ho làndá á mu bè-kohó bò yí dóràa le sī bìo na yí se lè mí sífwa fàn wéró poni mìi. Làndá lá mía, se bè-kohó mún mía. ⁹ Bìo á ì fū yí zū ho làndá, á ì yìo wi lua. Ká bìo ho làndá bò, á mu bè-kohó fèn yú ho pànká, ¹⁰ á ì wáa ká mu húmú. Lé bún te bìo á ho làndá na lá à wé á ì yí le mukānì, lé hón á à dé mi mu húmú yí. ¹¹ Mu bon, mu bè-kohó bò ho làndá yí á khà mi yáara.

¹² Ká ho làndá hón wee ce, á bìo bò henía mún wee ce, á térénnà, á se. ¹³ Àwa, á lé mu bìo na se bíní wó ínén búero le? Bùéé! Èe ká mu bè-kohó màhá dīn mu bìo na se wán á bóràa mi. Lé bún wa zūnanáa le mu bè-kohó yí se làa sòobéé, á mún zūnanáa mu bè-kohó sūn-sūmámu bìo le Dón-beenì bò henía pànká yí. ¹⁴ Mu bon, wa zū le ho làndá hón lé le Dón-beenì bò ho le Dón-beenì mu Hácírí pànká yí. Ká ínén wón lé o nùpue, pànká mía mìi. Ì ka lòn wobá-nìi na fà yèëra mu bè-kohó yí.

O nùpue á mu bè-kohó pànká wi wán

¹⁵ Ho tuiá poni, bìo á ì wee wé á ì fènn-tín yí zū jùhú: Bìo á ì wi à ì wé á ì yí máa wé, ká bìo á ì jina, bún lé bìo á ì màhá wee wé. ¹⁶ Ká ì hía wee wé bìo á ì yí wi à ì wé, se ì tà le ho làndá se. ¹⁷ Àwa, se bìo á ì wee wé ká á yí ló mìi, ká lé bìo mu bè-kohó yú ho pànká ì wán. ¹⁸ Mu bon, ì zū le mu bìo na se wéró pànká mía mìi. Ì wee wé le ì wé mu bìo na se, ká ho pànká

§§7:7 Mi loñ Léro vūahú (Exode) 20.17; Làndá zééníló vūahú (Deutéronome) 5.21

na á ĩ wé làa bũ lé hĩa mía. ¹⁹ Bìo se na á ĩ wi à ĩ wé á ĩ yí máa wé, à mu bìo na yí se na á ĩ yí wi à ĩ wé, bún lé bìo á ĩ màhá wee wé. ²⁰ Ká ĩ wee wé bìo á ĩ yí wi à ĩ wé, se bún wáa yí ló miì. Lé mu bè-kohó na yú ho pànká ĩ wán á mu ló yi.

²¹ Lé bún bìo yi á ĩ zūnanáa bìo kà: Hen ká ĩ le ĩ wé mu bìo na se, à bìo yí se lé bún à ĩ díá ká ĩ wé. ²² Le Dónbeenì làndá à ìnnén ĩ bæere sīi wee wa bìo yi. ²³ Èe ká bè-veere búí màhá wi, bún fènn wee fi làa bìo á ĩ tà bìo. Mu wee wé mi lè mu bè-kohó bìo na wi miì kàsó nni. ²⁴ Á hĩa fènn lée yéréké wee sá miì! Yia màhá à kàní mi mu nì-hínmu mu yi lé o yén coon? ²⁵ Èe ká mi wa dé le Dónbeenì bārākà o Yeesu *Krista na lé wa Núhúso pànká yi.

Àwa, ĩ hácírí yi, á le Dónbeenì làndá pànká wi ĩ wán. Ká hā sǎnía dǎní yi, á mu bè-kohó fènn pànká wi ĩ wán.

Le Dónbeenì Hácírí wee wé ò o nùpue jùhú lé

8 Hā làa na kà wán á bìa wáa páanía là a Yeesu *Krista, bán júná máa sí. ² Mu bon, le Dónbeenì Hácírí, dìo wee na le mukāni o nùpue yi o páaníló là a Krista bìo yi, á kǎnía mi mu bè-kohó bìo lè mu húmú níi yi. ³ O *Moyiize làndá lá yí dà máa wé bún, lé bìo fā nùpua yí-dāmu tun mu wéró wōhú. Èe ká le Dónbeenì wó mu. Le non mí za ó o buée lá hā sǎnía lè fā bè-kora wérowà bìo, á lérarāa fā júná mu bè-kora níi yi. Lé ká sīi le Dónbeenì wó á bórāa mu bè-kora jùhú, bún na lá wee yí ho pànká fā nùpua wán. ⁴ Le Dónbeenì wó ká sīi bèra a na à wa dǎn wé bìo ho làndá le wa wé à mu jii sí, warén na yí máa wé bìo wa sīa wee vá yi na yí se, à wa wee wé bìo sī le Dónbeenì Hácírí yi. ⁵ Mu bon, bìa wee fūa mīten héha làa bìo sī fā yi na yí se, bán yilera bò bìo sī fā yi wán. Ká bìa wee fūa miten

làa bìo le Dónbeenì Hácírí le fā fūarāa miten, bán yilera fènn bò bìo sī le Hácírí mu yi wán. ⁶ Yia wee fūa mīten héha làa bìo sī a yi, wón lá mu húmú wōhú. Á yia wee bè bìo le Dónbeenì Hácírí le o wé yi, wón fènn lá le mukāni na máa vé lè ho hēerā wōhú. ⁷ Lé bìo á bìa wee fūa mīten héha làa bìo sī fā sǎnía yi, bán lé le Dónbeenì zúkúsa. Ba yí máa wé bìo le Dónbeenì làndá le fā wé. Ba yàá yí dà mu máa wé hūúu. ⁸ Bìa wee fūa mīten héha làa bìo sī fā yi, bán bìo yí dà máa wé sī le Dónbeenì yi.

⁹ Èe ká minén bán yí máa fūa miten làa bìo sī mi sǎnía yi. Mi wee wé bìo le Dónbeenì Hácírí le mi wé, lé bìo le Hácírí mu wi mia. Hen ká a Krista Hácírí* mīa nùpue na yi, se wón fānsò bìo yí sà a yi. ¹⁰ Èe ká a Krista wi minén yi, á mi yú le mukāni le Dónbeenì Hácírí pànká yi, lé bìo mi térénnā le Dónbeenì yahó. Mi ì hí bún bon, ¹¹ èe ká le Dónbeenì na vènnía o Yeesu á Hácírí wi mia, á lerén na vènnía o Krista mu á mún ñ na le mukāni mi sǎnía yi le Hácírí mu na wi mia pànká yi, hǎn sǎnía so na bìo sà mu húmú yi.

¹² Wán zàwa lè wán hǎnni, bìo lé hā kíkāa wa wán lé à wa wé bìo sī le Dónbeenì yi, ká yínóí à fūa waten héha làa bìo sī wen. ¹³ Ká mi wee fūa miten héha làa bìo sī mia, á mi ì hí. Èe ká mi khú mi kùrú sīi bìo wéró yi le Dónbeenì Hácírí pànká yi, á mi ì keí le mukāni yi.

¹⁴ Mu bon, bìa le Dónbeenì Hácírí wee dí yahó, bán búenbúen lé le Dónbeenì zà-wa. ¹⁵ Le Hácírí na mi yú máa wé mia làa wobáani, le máa dé zǎnii mia. Le wee wé mia lè le Dónbeenì zàwa, á wa dà wee veráa le le «Abaa.» Mu kúará le: Ī Maá. ¹⁶ Le Dónbeenì Hácírí mí bæere yàa wee bío mu wéréwéré wa sīa yi le wa lé le Dónbeenì zàwa. ¹⁷ Àwa, á bìo wa lé le Dónbeenì zàwa, á hā kía na le dó mí jii le mí ì na mí zàwa mu yi á bìo mún sà

*8:9 O Krista Hácírí na bìo bía hen dén lè le Dónbeenì Hácírí búenbúen lée dà-kéní.

warén yi. Wa à páaní hã yi là a Krista. Mu bon, ká wa tà wee páaní le lònbee yi làa wo, á wa mún khií páaní a cùkú yi làa wo.

Le Dónbeenì wi à ɓa nùpua keñ le cùkú yi

¹⁸ Le lònbee là mí sǐwà na wee yí wen ho zuia á yí dà máa tée là ho cùkú na wa khií yí le Dónbeenì cǎn. ¹⁹ Mu bon, mu bìo búenbúen na le Dónbeenì léra á sǐi vá làa sòobée wee lòní bìo le Dónbeenì khií zéénínáa bìà lé le zàwa. ²⁰ Mu bon, mu bìo búenbúen á wi ho pànká na bìo jùhú míá nǐi yi. Yínón munén màkóo kera mu yi, yia léra mu lé yia wó mu.† Èé ká ho dé mí sǐi lòní á jùhú pá wi mu bìo mu cǎn. ²¹ Le Dónbeenì khií fé mu bè-lénnii búenbúen ho yáaró pànká na mu wi nǐi yi lòn wobá-nii nǐi yi, á mu ù keñ mítén, á à keñ ho cùkú yi làa bìo le Dónbeenì zàwa wiráa mítén bìo sǐi. ²² Mu bon, wa zū le hàrì lòn zuia á mu wee jinika là a háa na sǎní wee búe bìo sǐi. ²³ Ká mu màhá yínón mu bè-lénnia mu mí dòn wee jinika. Warén na yú le Dónbeenì Hácírì wó, dén na lé le nín-yání bè-hānii, warén mún wee jinika á pan-náa bìo le khií màpá à lén wa júná, à zéénì le wa lé le zàwa. ²⁴ Wa fera bún bon. Ká wa fenló mu màhá lée bìo na wa dó wa sǐa wee lòní. Èé ká a nùpue hía mǎn mu bìo na ó o wee lòní, se bún bìo so ó o máa bǐnǐ máa lòní. Mu bìo na ó o nùpue yìo wi wán ó o so tǐn bǐnǐ ì lòní le? ²⁵ Èé ká wa dó wa sǐa wee lòní bìo wa yìo míá wán, se wa hà wa sǐa wee lònínáa mu.

²⁶ Á le Dónbeenì Hácírì mún wee séení wen, lé bìo wa lé ɓa yídàwa le Dónbeenì bìo dǎnǐ yi. Mu bon, wa yí zū bìo wa à fioráa. Lé bún te bìo le Hácírì mu wee fio wa bìo yi là hã jinikaa na bìo yara yí dà

máa zéení. ²⁷ Á le Dónbeenì na wee mì bìo khiína zoó wi hã sǐa yi, dén zū bìo le Hácírì wi le fio. Mu bon, le Hácírì mu wee fio bìà dó mí sǐa le Dónbeenì yi bìo yi. Le wee wé mu làa bìo le Dónbeenì le mu koráa.

²⁸ Le Dónbeenì wee wé à mu bìo búenbúen wé ho cùnú bìo bìà wa le cǎn, bán na le hueekaa làa bìo le lon làa bū. ²⁹ Mu bon, le Dónbeenì fèra hueeka ɓa, á le mún fèra lon à le wé à ɓa ɓonmín là le za, bèra a na à wón wé ɓa zà-kúii kí-leso. ³⁰ Bán na le Dónbeenì fèra le mí ì wé bìo kà sǐi á le mún von, á bìà le von á le mún wó á ɓa térénnà le yahó, á bìà le wó á ɓa térénnà le yahó á le mún wó á ɓa yú le cùkú.

Le Dónbeenì waminì bìo

³¹ Bìo wa yàá wáa à bǐnǐ ì bío lé mu yén? Bìo le Dónbeenì wi làa wen, á yia dà à sǎnsá wen lé o yén? ³² Le Dónbeenì na yí pǎ mí za húmú, à le tà nǎn wo ó o húrun wa búenbúen bìo yi, á so máa na mu bìo búenbúen wen máa bè mí za mu wán le? ³³ Nùpue na dà à bàká bìà le Dónbeenì hueekaa yi wón míá. Lé bìo le Dónbeenì wó á ɓa térénnà le yahó. ³⁴ Nùpue na wáa dà à sǐnǐ ɓa júná wón míá. Lé bìo ó o *Krista húrun. Mu yàá yínón bún mí dòn, o vèera, á wi le Dónbeenì nín-tiǎnǐ, á wee fio le yi wa bìo yi. ³⁵ Lée wée dà à fáa wen o Krista na wa wen nǐi yi? Lé ho yéréké na wé sá a nùpue yi lée, tàà lé le yidèérè? Tàà lé bìo ɓa nùpua wee beé wa lò bìo yi le? Á lé le hǐni là mu khemu lée, tàà lé mu bìo na dà wee dé le bóonǐi. Tàà lé mu húmú le? ³⁶ Mu ù wé wen làa bìo mu túararàa le Dónbeenì bíonǐ vūahú yi: «Lé ũnén Dónbeenì bìo yi á wa wee zǎanínáa wa mukǎnǐ làa wizoonǐ búenbúen. Ba nùpua wee lá wen lòn pia na ɓa wà

†8:20 Mì loñ Bìo jùhú búenǐi vūahú (Genèse) 3.17

vaá búe.»³⁷ Èé ká mu búenbúen yi, á warén lé bía lé ba san-báa binbirí o Krista na wa wen pánká yi.³⁸ Í láa mu yi binbirí le mu húmú, lè ho keń le mukáni yi, lè le Dónbeenì tonkarowà na ho wáayi, lè hã pánkáwá búenbúen, làa bio hã làa na kà wán, làa bio khíi wé,³⁹ lè ho wáayi pánkáwá, làa hĩa ho tá yi, lè mu bè-lénnea búenbúen, á dèe woon yí dà máa fáa wen le Dónbeenì waminí na le òn wa Núhúso Yeesu Krista wán zééní làa wen ní yi.

O Isirayeele nìpomu bio sà le Dónbeenì yi

9 Í ì mì ho tuiá poni, í máa fĩ sabéré lé bio á ì bio sà a *Krista yi. Á le Dónbeenì Hácírí mún wee zéení mu wéréwéré í sũ yi le bio á ì bío á bon.² Í yi wee dè làa sòobéé, á lò wee be mu bio yi.³ Mu bon, ínén í bæere lá à fan le le Dónbeenì dánkání mì, à ì là a Krista fáa mín yi ká bún lá dà à séení wán za-wa lè wán hínni na làa mì lé ho síi kéní bio yi.⁴ Ba lé o *Isirayeele nìpomu. Le Dónbeenì wó ba lè mí zàwa, á zéení mí cùkú làa ba, á bò le páaníi lè mí sífwa làa ba. Le non ho làndá ba yi, á zéení bio ba wé è òuaaní làa de làa ba. Le dó mí jii non ba yi bio cèrèe dání yi.⁵ Lé òarén lé o *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu mòmmanía, á mu nìpomu dání yi, á lé òarén bàn síi ó o Krista mún búeé ton yi, wón na wí mu bio búenbúen púhú wán, á lé le Dónbeenì, á le khòonfi bio sà yi fée. *Amiina.

Bia lé o Isirayeele nìpomu binbirí

⁶ Bún wee zéení le bio le Dónbeenì dó mí jii le mí ì wé á le so khú yi le? Bùeé.

Èé ká bía ba wee ve làa Isirayeele zàwa yínón bán búenbúen lé bía lé o zàwa binbirí.⁷ Ó o Abarahaamu zàwa mún yínón bán búenbúen lé bía lé o zàwa binbirí. Mu bon, bio ká lé bio le Dónbeenì bía non o Abarahaamu yi: «Ba zàwa na á ì dó ì jii le ì na foń, lé o Izaaki á ì ì òn wán á fo ò yíráa ba.»⁸ Bún wee zéení le o Abarahaamu zàwa na ó o ton búenbúen yínón Dónbeenì zàwa. Bía lé le zàwa lé bía le Dónbeenì dó mí jii bio yi, na lé o Abarahaamu mòmmanía.⁹ Mu bon, hã jii-cúa na ká lé hĩa le Dónbeenì mà á dóràa mí jii: «Lóhó ló tíkà ká ì bĩnì ì buen ù cón ká mìn háa Sara ton o za báa.»¹⁰ Bún pá yínón mu mí òn. O Ere-bekaa mún ton ba hénbéní lè wán maá Izaaki.¹¹⁻¹² Pàahú na ba yàa òn yí ton yi á yí wó bio se làa bio yí se, á le Dónbeenì bía bio kà: «O kínleso á à wé o fèeso ton-sá.»^{**} Le Dónbeenì bía bún bèra a na à bio le le mí ì wé à wé à lén. Le wee hueeka ba nùpua làa bio sí le yi. Mu yí máa lé ba nùpua wára yi, ká mu wee lé lerén na wee ve ba yi.¹³ Làa bio mu túararàa le Dónbeenì bíoní vüahú yi ká síi: «O wara a Zakoobu ò o díá a Eza-yuu.»^{††}

Le Dónbeenì le mí ì wee bio na à le wé mu

¹⁴ Àwa, á bún kúarà lé mu yén? Mu so wee zéení le le Dónbeenì yí téréna le? Bùeé dé!¹⁵ Mu bon, bio ká lé bio le bía non o *Moyiize yi: «Í le ì wé hii làa nùpue na, à ì wé le lè òanso. Í le ì zũn nùpue na

⁸8:36 Mi loń Lení vüahú (Psaumes) 44.23

⁹9:7 Mi loń Bío púhú búeeníi vüahú (Genèse) 21.12

⁹9:9 Mi loń Bío púhú búeeníi vüahú (Genèse) 18.10, 14

^{**}9:11-12 Mi loń Bío púhú búeeníi vüahú (Genèse) 25.23

^{††}9:13 Mi loń Malasii vüahú 1.2-3

màkàrí à ì zūn bànso màkàrí.»^{††} ¹⁶ Bún wee zéení le yínón bìo ɓa nùpua wee cà mu, tàà bìo ɓa wee jì mí lò bìo yì. Ká le Dónbeenì na wee wé le hii lé dìo mu wee lé yì. ¹⁷ Bìo kà lé bìo bía le Dónbeenì bíonì vūahú yì: «Ì dó fo là ho *Ezipite kǒhú bée bèra a na à ì dànló bìo zūn, à ì yèni mún lé ho díímíná búenbúen yì.»^{¶¶} ¹⁸ Lé bún non ká le Dónbeenì le mí ì zūn nùpue na màkàrí, à le zūn bànso màkàrí. Le le mí ì wé ò o nùpue yì ti, à le wé à bànso yì ti.

¹⁹ Ká lé bún mu karáa, jún-sí ó o búí á à tùa mi le lée webio non le Dónbeenì mu pá wee zaráa là ɓa nùpua? Mu bon, yia dà à pí bìo le Dónbeenì le mí ì wé wón mía. ²⁰ Nùpue so dà à pí bìo le Dónbeenì le mí ì wé le? Dà-mínii so dà à tùa yia má le yì le lée webio non ó o má mi ká le? ²¹ O sì-mí so yí dà máa mí ho córó làa bìo ó o sīi vá yì le? O le mí ì mí dèe na bìo núhú wi làa sòobée, tàà dìo bìo núhú tà mía là ho córó mu, ò o mí.

²² Àwa, le Dónbeenì wi le zéení le mí sīi wee cì, á wi le zéení mí pánká. À le non pá nà mí yì làa sòobée bia le sīi wee cì yì bìo yì, na bìo sà ho yáaró yì. ²³ Ká le màhá mún wi le zéení mí cùkú beenì làa bia le zūna màkàrí, bán na le fèra wíokaa à ɓa keñ le cùkú beenì mu yì. ²⁴ Bán sowaso lé warén. Le von wen léra ɓa *zúífúwa làa bia yínón ɓa zúí-fúwa tíahú. ²⁵ Bìo kà lé bìo le Dónbeenì bía mí jì-cúa fèero Ozee vūahú yì: «Bia lá yínón ì nìpomu á ì wé è ve le ì nìpomu. Mu nìpomu na á ì lá yí wa, á ì wáa wañ làa sòobée. ²⁶ Hen na ɓa lá wé le:

«Mi yínón ì nìpomu, á ɓa wée ve mia yì là le Dónbeenì na wi fèere zàwa.»^{§§}

²⁷ O jì-cúa fèero *Ezayii wón bèn bía bìo kà pǎnpǎn o *Isirayeele nìpomu dání yì: «Hàrí ò o Isirayeele nìpomu wé boo là mu yámú numu jii hònlè bia bìo sīi, á ɓa sǎn-kéní mí dòn lé bía á à fen. ²⁸ Mu bon, bìo ó o Núhúso bía le mí ì wé ò wé fūafūa ho tá wán.»* ²⁹ Làa bìo ó o Ezayii mu mún pá fèra bíaráa bìo kà: «Le Dónbeenì na dà mu bìo búenbúen lá yí ká bía wa nonkāni can yì, se wa bìo lá à keñ là ho Sodɔɔmu lóhó bìo sīi, wa bìo lá à bonmín là ho Komɔɔre lóhó bìo sīi.»[†]

Le Dónbeenì wee wé à ɓa nùpua térén le yahó

³⁰ Àwa, á bìo wa wáa à bío lé mu yén? Bía yínón ɓa *zúífúwa na yí cà à ɓa térén, á le Dónbeenì wó á ɓa térénna le yahó ɓa siadéro le yì bìo yì. ³¹ O *Isirayeele nìpomu bán bèn lá wi ɓa dìn ho landá wán à térénna le Dónbeenì yahó á mu yí wó yí yú. ³² Lée webio non ɓa yí wóráa mu yí yú? Lé bìo ɓa yí cà à ɓa térén le Dónbeenì yahó là ɓa siadéro le yì, à ɓa wi ɓa térén le yahó là hā wára na ɓa wee wé. Á ɓa kākāna le huee na wee wé ò o nùpue lùwá wán.

³³ Làa bìo mu túararáa le Dónbeenì bíonì vūahú yì: «Mi loñ, ho Sion lóhó yì, á ì bàrà le huee na wee kǒkǒn wán, ho búaaahó na wee lùwá a nùpue. Èe ká yia màhá dó mí sīi ho yì,

^{††}9:15 Mi loñ Léro vūahú (Exode) 33.19

^{¶¶}9:17 Mi loñ Léro vūahú (Exode) 9.16

^{§§}9:26 Mi loñ Ozee vūahú 2.1-3, 25

*9:28 Mi loñ Ezayii vūahú 10.22-23

[†]9:29 Mi loñ Ezayii vūahú 1.9; Bìo núhú búeení vūahú (Genèse) 19.23-28

á bànsò máa nìyì.»[‡]

**Ba zúífùwa làa bìà yínón fá à
bìò sà a Núhúso yì**

10 Wàn zàwa lè wàn hínni, bìò wì ì sīi yì làa sòobée na á ì wee fio le Dónbeenì cón fá *zúífùwa dání yì, lé fá kánlò bìò. ²Mu bon, ì dà à bío mu fá jii le fá bèntín hení le Dónbeenì bìò làa sòobée, èé ká mu yara binbirì á fá yí zū. ³Bìò le Dónbeenì wee wé ò o nùpue téréen le yahó á fá yí zū, á barén mítén wì fá cà bìò fá à wé ká fá à téréen le yahó. Lé ká sīi á fá pánáa bìò wee wé ò o nùpue téréen le Dónbeenì yahó. ⁴Mu bon, lé o *Krista non ó o *Moyiize lándá bèrò bìò jii sùráa, bèra a na à bìà búenbúen na wee dé mí sīa o Krista mu yì, à bán téréen le Dónbeenì yahó.

⁵Bìò ó o Moyiize bíá ho lándá na wee wé ò o nùpue téréen le Dónbeenì yahó dání yì lé bìò kà: «Yia wee wé bìò ho lándá bò henía wón yìò á à wé lua ho pánká yì.»[¶] ⁶Le sīidéro o Krista yì dání yì na wee wé ò o nùpue téréen le Dónbeenì yahó á bìò kà lé bìò bíá: Yí bíó ù sīi yì le «lé o yén á à yòò ho wáyì?» Mu wee zéení le lé o yén á yòò wé ó o Krista bueé lii. ⁷Mún yí bíó ù sīi yì le «lé o yén á à lii ho nì-hónbó-lóhó yì?» Mu wee zéení le lé o yén á líí vèení a Krista fá nì-hía tíahú.

⁸Ká bìò kà lé bìò bíá: «Le bíonì bueé bó foñ. Dén bíonì so lé dìò wee zéení le sīidéro o Krista yì bìò.»[§] Lé lerén bíonì mu á wa wee bue. ⁹Ká fo tà bíá wéréwéré le o Yeesu lé o Núhúso, ká fo dó ù sīi binbirì le le Dónbeenì vèení wo

léra fá nì-hía tíahú, á fo ò fen. ¹⁰Mu bon, le sīi na wee dé le Dónbeenì yì binbirì lé bìò wee wé ò o nùpue téréen le yahó. Yia bíá mí sīidéro o *Krista yì bìò wéréwéré, wón bànsò á le Dónbeenì á à fení. ¹¹Mu bon, bìò kà lé bìò túara le Dónbeenì bíonì vūahú yì: «Nùpue lée nùpue na dó mí sīi le Dónbeenì yì wón máa nìyì.»^{**} ¹²Ba *zúífùwa làa bìà yínón fá zúífùwa á hueekaró mí yì. Ba búenbúen lèéra o Núhúso nì-kénì yì, wón na wee wé mu tentemu làa bìà búenbúen na wee fio mu o cón. ¹³Mu bon, bìò kà lé bìò túara le Dónbeenì bíonì vūahú yì: «Nùpue lée nùpue na à ve o Núhúso, ó ò kání.»^{††}

¹⁴Èé ká fá so dà à ve o Núhúso ká fá yí dó mí sīa wo yì le? Á fá so dà à dé mí sīa wo yì ká a búí yí zéení o bìò á fá yí ná le? Á fá so dà à jí mu ká a búí yí buera mu le? ¹⁵Á mu so dà à bue ká a búí yí tonkaa mu bìò yì le? Làa bìò mu túararáa le Dónbeenì bíonì vūahú yì ká sīi: «Bìà wee buen lè hā bín-tentewà á miló sī-wee bèntín wì làa sòobée.»^{‡‡} ¹⁶Ká fá búenbúen màhá yí bò le Dónbeenì bín-tente yì. Mu bon, bìò kà lé bìò ó o *Ezayii bíá: «Núhúso, lé o yén yàá dó mí sīi le bín-tente na wa wee bue yì?»^{¶¶} ¹⁷Lé ká sīi á le sīidéro le Dónbeenì yì wee lé le bíonì na ó o nùpue wee jí yì, á le bíonì mu lé o Krista bìò bueró.

¹⁸Àwa, le ì tùa mia: O *Isirayeele nìpomu á yí ná le bín-tente mu le? Ba ná le. Bìò kà lé bìò túara le Dónbeenì bíonì vūahú yì:
«Le Dónbeenì bín-tente
á bènbéra hā lùà búenbúen.
Le buera non

[‡]9:33 Mi loñ Ezayii vūahú 28.16

[¶]10:5 Mi loñ Levii nùwā vūahú (Lévitique) 18.5

[§]10:8 Mi loñ Lándá zéenílò vūahú (Deutéronome) 30.12-14

^{**}10:11 Mi loñ Ezayii vūahú 28.16

^{††}10:13 Mi loñ Zoweele vūahú 3.5

^{‡‡}10:15 Mi loñ Ezayii vūahú 52.7

^{¶¶}10:16 Mi loñ Ezayii vūahú 53.1

ho díímíná nùpua búenbúen yi.»^{§§}

¹⁹ Le í wíoka tùa mia: Á lé o Isirayeele nìpomu yí zūna mu kúará le? Áwa, á bìo kà lé bìo ó o *Moyiize fèra bía mu dání yi:

«Í ì wé á bìa yínóní ì nìpomu

á mi ì dí lè le yandee.

Í ì wé á mi sía á à cǐ

mu nìpomu na hácírí mía yi.»*

²⁰ Le *Dónbeenì jì-cúa fèro Ezayii yàá henía mí sǐi ò o bía bìo kà:

«Bia lá yí máa cà mi

á yú mi.

Bia lá yí máa fio dèe í cǐn

á í zéeníá lè ìten.»†

²¹ Ká a Isirayeele nìpomu dání yi, á le Dónbeenì jì-cúa fèro Ezayii pá bínía le le Dónbeenì bía bìo kà: «Làa wizooní búenbúen ká í wee dá í nfi ve o Isirayeele nìpomu na yí máa bè í bíoní yi, à ba káa.»‡

Le Dónbeenì yí pá a Isirayeele nìpomu bìo

11 Áwa, le í tùa mia: Le Dónbeenì pá a *Isirayeele nìpomu le? Bùéé dé! Lé bìo á ìnén mún lé ba nì-kéní, á lé o *Abarahaamu mǎnmǎnǐí. Í ló a Bēnzamee nùwā bàn zǐ-júhú yi. ² Le Dónbeenì nìpomu na le fèra hueekaa á le yí pá. Mi bíní leéka le Dónbeenì bíoní vūahú bíoní na kà bìo, hía ó o jì-cúa fèro *Elii mà non le Dónbeenì yi ká a sǐi yí wan o Isirayeele nìpomu bìo na ba wó yi. O le: ³ «Núhúso, ũ jì-cúa fèrowá á ba bó. Ũ muini yēnfi lùá á ba fù. Lé ìnén í dòn ká, á ìnén ba mún wi ba búe.»¶ ⁴ Á bìo

kà lé bìo le Dónbeenì bìa non wo yi: «Ba báawa muaaseé hējun á í ká lè ìten. Bán yí búrá le dofiní na ba le Baale yahó á yí búaanía le.»[§] ⁵ Mu mún ka ká sǐi ho zuia. Le Dónbeenì sǎamu bìo yi, á ba sǐn-kéní lé bìa le léra. ⁶ Lé le sǎamu bìo yi á le hueekaa á ba, ká yínóní bìo ba wó bìo yi. Ká bún mía se le sǎamu wáa yínóní sǎamu.

⁷ Lée webio á mu wee zéení? Mu wee zéení le bìo ó o Isirayeele nìpomu lá wee cà á ba yí yú. Bia le Dónbeenì hueekaa lé bìa yú mu. Ká bìa ká bán yiwa wáa tunka. ⁸ Mu bon, bìo kà lé bìo túara le Dónbeenì bíoní vūahú yi:

«Le Dónbeenì wó á ba hácíra mía.

Le wó á hàrì lòn zuia

à ba yí dà máa mi,

á yí dà máa jí bìo.»**

⁹ O *Daviide mún bía bìo kà:

«Le ba bè-dínii wé lòn dádá,

lòn kǒhú na ba à tè yi,

à bìo ko làa ba à sá ba yi.

¹⁰ Le ba wé ba muiiwà,

à yí bíní yí mì dèe.

Nì le lònbee ba júná yi.»††

¹¹ Áwa, le í tùa mia: Mi wee leéka le lé ba *zúífūwa lùwá á mu vóráa le? Bùéé dé! Èe ká lé ba wékheró pánká yi á hā sǐiwà na ká nùpua bò yi ferarāa. Á bún lé bìo dó le yandee ba zúífūwa mu yi.

¹² Ba wékheró wó á ho díímíná nùpua yú mu bè-tentewà le Dónbeenì bìo dání yi. Á bìo ba khon ho kǎnfló yi wó á bìa yínóní ba zúífūwa yú mu bè-tentewà le Dónbeenì bìo dání yi. Bún wee zéení le ká

§§10:18 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 19.5

*10:19 Mi loñ Lándá zéenílò vūahú (Deutéronome) 32.21

†10:20 Mi loñ Ezayii vūahú 65.1

‡10:21 Mi loñ Ezayii vūahú 65.2

¶11:3 Mi loñ Bá-zàwa nín-yání vūahú (1 Rois) 19.10, 14

§11:4 Mi loñ Bá-zàwa nín-yání vūahú (1 Rois) 19.18

**11:8 Mi loñ Lándá zéenílò vūahú (Deutéronome) 29.3; Ezayii vūahú 6.10

††11:10 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 69.23-24

barén zúífùwa hía tà ho kànló bìo, á mu bè-tentewà mu á à wíoka à dé wán.

Le vîndêe na lô mítén làa diò òa fá bìo

¹³ Hã làa na kà wán, á minén na yínón òa *zúífùwa lé mia á ì wee bíoráa. Ì lé o Yeesu tonkaro bìà yínón òa zúífùwa cón, á ì sîi wan ho tonló mu bìo yi. ¹⁴ Ì wi à mu yandee zo wán sîi nùpua na lé òa zúífùwa à kànníáa òa nì-dòndáa. ¹⁵ Mu bon, bìo le Dónbeenì nàana òa bâníá, á bún wó á ho dímpíáa làa de bíníá sî. Àwa, ká le Dónbeenì bíníá tà òa bìo, á bún so máa keñ lè òa húrun vèera le? ¹⁶ Ká ho dínló bè-yáa bìo sà le Dónbeenì yi, se hía ká búenbúen bìo mún sà le yi. ¹⁷ O *Isirayeele nìpomu ka lòn oliivewa vîndêe na fá, á òa kúiora lakara búí. Ònén na yínón o zúífù ka lòn oliivewa vîndêe na lô mítén lakahó á òa séra búee céera hã oliivewa vîndêe na fá yi, á ho lakahó mu bò yi wee yíràa dén yuaamu. ¹⁸ Lé bún non á fo yí ko à ù yòoní ùten, à zùan bìà ka lòn lakara na òa kúiora yi. Fo ò yòoní ùten le we? Yínón ònén non á hã naní yìo wi luaráa, hã naní lé hía non á ònén yìo wi lua.

¹⁹ Nún-sî fo dà à bío: Hã lakara mu kúiora bèra a na à ònén dân céé. ²⁰ Mu bon, òa ka lòn lakara na kúiora, lé bìo òa yí dó mí sîa le Dónbeenì yi. Ònén òa bèn céera, lé bìo ù dó ú sîi le Dónbeenì yi. Èe ká ù màhá pa ùten bìo, yí yòoní ùten mu bìo yi. ²¹ Mu bon, ká le Dónbeenì hía wee kúio le vîndêe na fá lakara, se le mún dà à wé mu bàn sîi lè ònén. ²² Àwa, loí: Le Dónbeenì wee wé mu tentemu lè òa nùpua, á le mún jii. Le jii bìà yí máa bè le Dónbeenì mu bíoní yi wán, ká ònén á le è wé lè mí tentemu ká fo tà bò mu wõhú. Ká bún míá á ònén á le mún n sén

lòn lakahó. ²³ Ká òa zúífùwa khíi bíníá tà dó mí sîa le Dónbeenì yi, á le è bíní ì céé òa hen na òa fù wi yi lè ho yahó, mu wéro pànká wi le cón. ²⁴ Mu bon, ònén wón sîi binbirì ka lòn vîndêe na lô mítén bàn lakahó. Fo séra á búee céera le vîndêe na fá yi, ká hón yínón ù sîi. 'Ba zúífùwa bán lá lé le vîndêe na fá bàn lakara. Á òa bíní cééro le vîndêe na òa lò yi á lònbee máa keñ le Dónbeenì cón.

O Isirayeele nìpomu kànló bìo

²⁵ Wán zàwa lè wán hínni, bìo le Dónbeenì le mí ì wé na sà yi á ì zéén làa mia, bèra a na à mí yí wé miten lè mu bè-zúnnìni bànso: O *Isirayeele nìpomu sôn-kéní á à dinn máa zúnn bìo búí yara, fúaa ká hã sîi-viò nùpua na le Dónbeenì hueekaa búenbúen yú ho kànló vó. ²⁶ Bún món ó o Isirayeele nìpomu màhá à kànní, làa bìo mu túararáa le Dónbeenì bíoní vūahú yi:

«O kànló á à lé ho Sion lóhó yi.

O *Zakoobu zî-júhú nùpua píló làa de á le è khíní yi.

²⁷ Dén lé le páaní na á ònén Dónbeenì á à bè làa ba ká ì séra òa bè-kora díá.»[¶]

²⁸ Bìo òa zúífùwa pá le bín-tente bìo, á òa wó le Dónbeenì zúkúsa, lé bún bìo yi á minén yúràa ho kànló. Ká bìà le Dónbeenì hueekaa wó lè mí nìpomu, á le wa bàn maáwà bìo yi. ²⁹ Mu bon, le Dónbeenì hía hñn bìo, à le máa bíní fé mu. Le hía von nùpue na, à le máa bíní pí bànso. ³⁰ Bìo mí yánkaa yí bò le Dónbeenì bíoní yi, á hã làa na kà wán á le Dónbeenì wó le hii làa mia òa *zúífùwa píló làa de bìo yi. ³¹ Lé làa bún á barén mún yí bò le Dónbeenì bíoní yi hã làa na kà wán, bèra a na à bìo le Dónbeenì zúnnanáa minén màkárí, à le mún zúnn barén màkárí làa bún bìo. ³² Mu bon, le Dónbeenì díá á òa nùpua búenbúen wee

¶11:16 Mi loí Miló vūahú (Nombres) 15.19-21

¶11:27 Mi loí Ezayii vūahú 59.20-21

pí le bíonì bìò, à le bè yi bīnī zūnāa ɓa búenbúen màkàrí.

Le Dónbeenì dà po mu bìò búenbúen

³³ Éee! Le Dónbeenì bìò búenbúen bèn-tín jii sú. Le bè-zūnmini lè le bìò zūnló á jii yí zū. Bìò le le mí ì wé á nùpue yí dà máa zūn. Á mu wéro yara á nùpue mún yí dà máa zūn. Bìò kà lé bìò túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi:

³⁴ «Lée wée dà à zūn o Nuhúso yilera?

Lée wée dà le zéení á à na a yi?

³⁵ Á lée wée dà mu bìò á à hā làa wo

ò o bè yi hānāa ɓanso?»^{ss}

³⁶ Lé bìò mu bìò búenbúen wee lé o cōn.

Lé orén pànká yi á mu búenbúen wiráa, á bìò sà a yi. Le ho cùkú bìò sà a yi fée.

*Amiina!

Wa wi le mukōn-finle yi là a Krista

12 Wàn zàwa lè wàn hínni, bìò le Dónbeenì wáa zéeníá mí tentemu làa wen kà síí, á ì ì hení bìò kà làa sòobée á à na mia: Mi na miten búenbúen le Dónbeenì yi lòn muinì yia ká mi yìo pòn wi lua, à bìò sì le yi, à bìò wé sì le yi. Bún lé le fūaaní binbirì na mi ko mi fūaaní lè le Dónbeenì. ² Mi yí bè ho dímfjá biowa na yí se yi, ká mi día le le Dónbeenì yèrémá mí hácírí à wé lè le hácírí dà-finle. Lé bún á à na ká mi ì zūn bìò le Dónbeenì síí vá yi, bún na se, á bìò sì le yi, á jii tun.

³ Le Dónbeenì sāamu na le wó làa mi bìò yi, á ì ì bío bìò kà á à na mi búenbúen yi: O fúí yí leéka le mí bìò jūhú wi po bìò ó o bìò karáa. Ká mi nì-kéní kéní wé fua miten làa bìò mi bìò karáa à héha lè mi siadéro le Dónbeenì yi, bìò le non pànká mia. ⁴ Mu bon, o nùpue sáníá lée dà-kéní, ká bìò cēkaa mín yi wó hā bún lé bìò boo, á mu lè mí dà-kéní kéní bè-wénia mún wi mín júná yi. ⁵ Làa bún síí á warén mún boo, ká wa búenbúen lé hā

sáníá dà-kéní wa páanlóló là a *Krista bìò yi. Wa búenbúen cēkaa mín yi, yia lè mí lahó, yia lè mí lahó, làa bìò ó o nùpue sáníá biowa cēkaaraa bìò síí. ⁶ Mu bìò wéro pànká á le Dónbeenì non wa nì-kéní kéní yi mín júná yi. Yia le Dónbeenì non mí jì-cúá fēeró pànká yi, à ɓanso wé wé mu à héha lè le siidéro le Dónbeenì yi. ⁷ Yia le non ho pànká yi ò o wé séení ɓa nùpua, à wón wé séení ɓa. Yia le non ho pànká yi ò o wé kàrán ɓa nùpua, à wón wé kàrán ɓa. ⁸ Yia le non ho pànká yi ò o wé híí ɓa nùpua sīa, à wón wé híí ɓa sīa. Yia le Dónbeenì non ho pànká yi ò o wé hā ɓa nùpua lè mu bìò, à wón wé hén mí yi à hānāa ɓa. Yia le non ho pànká yi ò o wé dí ɓa nùpua yahó, à wón sòobá mítén mu wéro yi. Yia le non ho pànká yi ò o wé zūn ɓa nùpua màkàrí, à wón wé wé mu lè le sī-wē.

⁹ Mi le bìò mi wa làa mín à bìò wé ho tūiá poni. Mi jin mu bè-kora, à ca mi kuio mu bè-tente wéro yi. ¹⁰ Mi wañ mín làa sòobée làa bìò á ɓa zàwa mín yi ko ɓa wañnāa mín bìò síí. Mi wé kōnbi mín, à dé mí sòobée mu yi. ¹¹ Mi ca mi kuio o Nuhúso tonló sáró yi, mi yí dí parí, à wé mu lè mí sīa búenbúen. ¹² Mi wé zā-maka bìò mi dó mi sīa wee lòní bìò yi. Mi wé hí mi sīa le lònbee pàahú, à wé fio le Dónbeenì yi fée. ¹³ Mi wé séení mìn zàwa lè mìn hínni kèrètíewa làa bìò ɓa màkóo wi yi. Bìà wee làa mi wán á mi wé fua sese.

¹⁴ Mi wé fan mu bè-tentewà à na bìà wee beé mi lò yi, mi wé fan bún, ká mi wé yí dānkání ɓa. ¹⁵ Bìà wé wee zāmaka, à mi zāmaka làa ɓa. Bìà wé wee wá, à mi wá làa ɓa. ¹⁶ Mi wé mí yilera làa dà-kéní. Mi wé yí yòoní mítén, ká mi wé liiní mítén, à tà páanì lè ɓa nì-khenia. Mi yí wé mítén làa bè-zūnmini ɓansowá.

¹⁷ Yia wé wó khon làa mia, à mi yí wé yí khe lè ɓanso. Mi wé wé mu tentemu

^{ss}11:35 Mi loñ Ezayii vūahú 40.13; Zoobu vūahú 41.3

lè ɓa nùpua búenbúen. ¹⁸ Ká mu dà wee wé, à mi sòobá mítén, à ho héerà keń minén lè ɓa nùpua búenbúen pàahú, ká ho ɓàn yáaró yí lé mia. ¹⁹ Minén na á ĩ wa làa sòobéé, mi wé yí dì yúaa miten, ká mi dé mu le Dónbeenì nfi yi. Mu bon, bìo kà lé bìo túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi: «Hā yúaa ñirò bìo sà mi. Yia ko làa bìo na, á ĩ wé mu lè ɓànsò, lé ñén Núhúso Dónbeenì bíá mu.» ²⁰ Mu pá bíniá túara: «Hen ká ũ zúkúso le hini wee búe, à ũ na mu bìo wo yi le o dí. Ká le ju-hānì dà a, à ũ na mu jumu wo yi le o ju. Ká fo wee wé kà, á mu ù keń lòn donfūaa á fo wee khá bè ɓànsò jūhú wán.» ²¹ Mi yí le mu bè-kora yí pànká mi wán, ká mi wé wé mu bè-tentewà à yíráa ho pànká mu wán.

Ho pànká ya-díwá lé le Dónbeenì bàrá ɓa

13 Ba nùpua búenbúen ko ɓa wé bè ho pànká ya-díwá bíonì yi. Pànká ya-díwá yí dà máa keń ká le Dónbeenì yí non mu ní. ² Lé búnn non ká yia pá ɓa bìo, se ɓànsò pá le Dónbeenì bìo na le bò. Ká yia wee wé búnn se o wee síní mí jūhú mítén. ³ Yia wee wé mu bè-tente wón yí ko ò o zón ho pànká ya-díwá. Ká yia wee wé mu bè-kora wón ko ò o zón ɓa. Hen ká fo wí à ũ wé yí zón ho pànká ya-díwá, à ũ wé wé mu bè-tentewà, á ɓa wé è wíoka ũ yèni. ⁴ Mu bon, ho pànká ya-díwá lé le Dónbeenì ton-sáwá ũ séeníló bìo yi. Èé ká ũ ɓèn wee wé mu bè-kora, à ũ zón, lé bìo le Dónbeenì non ho wōhú ɓa yi à ɓa bé bíá wee wé mu bè-kora. Hen ká ɓa wee bé ɓànsò, se lé le Dónbeenì tonló na le kàràfáa ɓa yi á ɓa wee sá, à zéeni làa yia wee wé mu le le Dónbeenì sīi wee cì ɓànsò yi. ⁵ Lé búnn non ó o nùpue ko

ò o wé wé bìo ho pànká ya-díwá le o wé, bèra a na à le Dónbeenì sīi yí cì a yi, à mún wé bè mu yi lé bìo ó o zū le búnn lé bìo téréenna.

⁶ Lé búnn bìo yi á mi mún ko mi wé sàánínáa ho lànpo. Lé bìo le Dónbeenì lé ñio kàràfáa ho tonló mu ɓa yi le ɓa sá ho sese. ⁷ Mi ko mi na bìo nùpue na yi, à mi na mu wo yi: Yia bìo lée lànpo, à mi sàání ho wo yi. Bìo ko mu sàání ho pànká ya-díwá yi à mi sàání mu. Yia mi ko mi kōnnbi, à mi kōnnbi o. Yia ko làa hézání, à mi hézón wo.

Yia wa ɓa nùpua se ɓànsò bò le Dónbeenì làndá yi

⁸ Mi yí le kee búii keń mia. Bìo ko mu keń mia lòn kee féeé lé mi waámínló. Yia wa mín zàwa lè mín hínni, se wón wee wé bìo ho làndá le o wé binbirì. ⁹ Mu bon, hā làndáwá na ká á mi zū: «Yí wé há-fé tàà bá-fé. Yí búe nùpue. Yí juaa bìo. Yí le ũ yìo lé mi nínza bìo.» ¹⁰ Hón làndáwá so làa hā ká búenbúen á jii wee sí le bíonì dà-kénì na ká yi: «Wáñ mi nínza làa bìo á fo waráa ũten bìo sīi.» ¹⁰ Yia wa mí nínza binbirì á máa wé bìo na yí se làa wo. Yia wa mí nínzàwa se wón wee wé bìo ho làndá le o wé binbirì.

Mi wa ɓa waten sese à lònínáa o Krista ɓuenló

¹¹ Mi wa wé làa búnn, sōnkú bìo mi yàa zū ho pàahú na wa wí yi síi. Ho pàahú ñōn à mi fání mí yìo. Mu bon, hā làa na ká wán á ho kǎníló wáa sūarāa làa wen á po pàahú na wa búá wa sīaderó o *Krista yi jūhú. ¹² Ho tá nì-kíá, hen làa cīínú ká ho ò tī. Àwa, á mi wáa le wa díá hā wára búenbúen na wee wé le tībírí yi. Mi wa lá mu khoomu tonló sīa à sáráa.

*12:19 Mi loń Làndá zéeníló vūahú (Deutéronome) 32.35

†12:20 Mi loń Wàhio vūahú (Proverbes) 25.21-22

*13:9 Mi loń Léro vūahú (Exode) 20.13-17; Làndá zéeníló vūahú (Deutéronome) 5.17-21; Lení vūahú (Psaumes) 19.18

¹³ Mi wa ßua waten sese lõn nùpua na wi mu khoomu yi bìo sfi. Mi yí wa dé waten ho dándínlò lè ho ña-punlò yi. Mi yí wa dé waten ho bá-fénlò lè ho há-fénlò yi, à yí dé waten mu koomu yi. Mi yí wa dé waten há fio lè le yandee yi. ¹⁴ Mi le o Nùhúso Yeesu Krista bìo à keñ mia. Mi yí díá le bìo mí sía wee vá yi na yí se à yí pànká mi wán, à mi wé wé bìo sfi mia.

Mi wé yí cítí mín dínlò bìo yi

14 Yia sīdéró yí fàrá yí tīna sese le Dónbeenì yi á mi wé zūn buaró, à wé yí wàanì bìo ó o wee leéka. ² Làa bìo sfi á ßa búí wee leéka le mi dà mu bè-dínii búenbúen wé è dí, èe ká ßa búí na sīadéró le Dónbeenì yi á yí fàrá yí tīna sese bán ßèn lé ho dín-poni mí dòn ßa wee dí ká há taa níi ló. ³ Á yia wee dí mu bè-dínii búenbúen yí ko ò o zuañ yia yí máa là há taa yi. Làa bún sfi, á yia yí máa là há taa mún yí ko ò o cítí yia wee dí mu bè-dínii búenbúen, lé bìo le Dónbeenì mún tà wón bìo. ⁴ Ùnén lé o yén á à cítíráa o nì-veere ton-sá? O wó se loo, o wó khon loo, se ßa pùhúso lé yia á à fée mu tūiá. O yáà à wé á mu ù wé se, lé bìo ó o Nùhúso pànká wi dà à sēení a.

⁵ O búí cǝn á há wizooní júná wi po mín. Èe Ká a búí cǝn á há wizooní búenbúen lée dà-kéní. Mi nì-kéní kéní ko mi láa bìo mi wee leéka yi mu dǎn yi. ⁶ Yia le há wizooní júná wi po mín wee wé mu o Nùhúso bìo yi. Yia ßèn wee dí mu bè-dínii búenbúen wón mún wee wé mu o Nùhúso bìo yi. Mu bon, o wee dé le Dónbeenì bārāká mí bè-dínii bìo yi. Á yia wee dí ho zen-ßuahó bìo mí dòn wón mún wee wé mu o Nùhúso bìo yi. Wón mún wee dé le Dónbeenì bārāká. ⁷ Mu bon, wa tǎhú á yia mukānì wi mǐten bìo yí wón mía, á yia á à hí mǐten bìo yi wa tǎhú wón mún mía. ⁸ Hen ká wa yìo wi

lua, se lé o Nùhúso á wa yìo wi lua bìo yi. Ká wa húrun, se lé o Nùhúso á wa mún húrun bìo yi. Àwa, á hàrì wa hí loo, à wa yìo wé lua loo, se wa bìo pá sǎ à Nùhúso yi. ⁹ Mu bon, o *Krista húrun á vèera bèra a na ò o wé bìa húrun làa bìa yìo wi lua Nùhúso. ¹⁰ Ká ùnén, lée webio nǝn á fo wee cítíráa mǐn za tǎa mǐn hínlò? Á ùnén ßèn, lée webio nǝn á fo wee zuañnáa mǐn za tǎa mǐn hínlò yi? Wa búenbúen khí dǐn Le Dónbeenì yahó á le è cítí. ¹¹ Mu bon, bìo ká lé bìo túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi: «Ìnén Nùhúso á wi fée.

Ho dímiǝnà nùpua búenbúen á à fàrá mí nǝnkóǝnǝn wán ì yahó, ßa búenbúen á à bío le ì lé le Dónbeenì bìo bon.»[¶]

¹² Làa bún sfi, á bìo wa nì-kéní kéní wó á wa ko wa zéení na le Dónbeenì yi.

Yí dé mǐn za tǎa mǐn hínlò bè-kora wéró yi

¹³ Á mi wǎa yí le wa wé cítí mín. Bìo ká lé bìo á mi le mu keñ mi yiwa: Mi yí wé bìo búí na à dé mǐn za tǎa mǐn hínlò kèrètíe mu bè-kora wéró yi. ¹⁴ Ì páanílò là a Nùhúso Yeesu bìo yi, á ì zū mu, á mún láa mu yi le mu bìo búenbúen wee ce le Dónbeenì yahó. Èe ká a búí wee leéka le mu búí yí máa ce, se mu ßèn yí máa ce ßanso cǝn. ¹⁵ Ká mǐn za tǎa mǐn hínlò lò hía wee be ùnén bè-dínii bìo yi, se fo wǎa yí máa zéení le fo wa a. Yí wé bèra a na à mǐn za tǎa mǐn hínlò na ó o *Krista húrun bìo yi à hía ví ùnén bè-dínii bìo yi. ¹⁶ Bìo se minén cǝn á yí ko mu wé à ßa nùpua wé bǐnì bío mu bè-kohó bìo mi dǎn yi. ¹⁷ Mu bon, le Dónbeenì bá-zàmu bìo yí máa zéení bè-dínii tǎa bè-punii bìo. Mu lé ho térénlò, lè ho héerà, lè há zàmakaa na le Dónbeenì Há-círi wee na. ¹⁸ Yia wee sá a Krista tonlò

[¶]14:11 Mi loñ Ezayii vūahú 45.23

làa búnn bìo síi wón bìo á à wé sī le Dón-beenì yi, á ɓa nùpua mún ò tà a bìo.

¹⁹ Áwa, á wa ko wa ca wa kuio à wé wé bìo á à dé ho héerà wa pàahú, làa bìo wa nì-kéní kéní ò wé á wa siadéro le Dónbeenì yi á à wíoka à dé wán. ²⁰ Yí loñ mu bè-dínii yi à yáaráa le Dónbeenì tonló. Mu bon, mu bìo búenbúen dà wee dí. Èé ká mu bè-kohó búnn yí se. ²¹ Bìo se, lé ũ khí mu bìo búenbúen na dà à dé mìn za tàá mìn hínló mu bè-kora wéro yi. Hàrí mu wé taa, tàá divén puló, tàá bè-vio. ²² Le siidéro na fo yú mu bìo mu dání yi ũ bua ũ dòn le Dónbeenì yahó. Yia sī yí máa kán wo bìo á ɓanso wee bua lè mítén dání yi, wón núhú sī. ²³ Ká yia sī wee kán wo o bè-dínii búí dání yi, se wón ɓanso núhú sú, lé bìo ó o yí máa wé mu à héha lè mí siidéro le Dónbeenì yi. Bìo lée bìo na yí máa wé héha lè le siidéro le Dónbeenì yi, búnn lée bè-kohó.

Wa ko wa wé hì wa sĩa

15 Warén na siadéro le Dónbeenì yi fàrá tina ko wa wé hì wa sĩa bìo siadéro yí fàrá yí tina bìo yi. Wa yí ko wa wé wé bìo sī wen. ² Wa nì-kéní kéní ko wa wé wé bìo sī wàn zàwa lè wàn hínni yi, na à séení ɓa, bèra a na à ɓa siadéro le Dónbeenì yi va lè ho yahó. ³ Mu bon, o *Krista yí wó bìo sī a yi, òueé. Bìo kà lé bìo bía le Dónbeenì bíonì vūahú yi: «Hā bín-kora na ɓa nùpua bía non ũnén Dónbeenì yi lé ínén á hā bía non yi.»[§] ⁴ Le Dónbeenì bíonì vōnna na túara hàani búenbúen túara bèra a na à hā kàrán wen, à wa dànn hì wa sĩa, à sĩa wé hereka. Lé búnn wee na à wa dànn dé wa sĩa lòoní bìo le Dónbeenì dó mí

jii le mí ò wé. ⁵ Le le Dónbeenì na le sī-híllè lè le sī-hebúee wee lé cōn à wé à mí wé wíoka jí mìn yi, làa bìo ó o Yeesu Krista le mu wéráa. ⁶ Lé búnn ò na ká mí búenbúen á à wé le jii dà-kéní, á à déràa ho cùkú le Dónbeenì yi, dén na lé wa Núhúso Yeesu Krista ɓàn Maá.

⁷ Áwa, á mí cén wé tà mìn yi làa bìo ó o Krista tàráa mia bìo síi à déràa ho cùkú le Dónbeenì yi. ⁸ O Krista òueé wó ɓa *zúifùwa ton-sá, á tíraràa bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí ò wé è na ɓàn maáwà yi jii à zéení le ká le Dónbeenì bío bìo na à le máa lé mu mōn. ⁹ O Krista mún òueé wó á bìo yínón ɓa zúifùwa wee dé ho cùkú le Dónbeenì yi le hii bìo yi, làa bìo mu túararàa le Dónbeenì bíonì vūahú yi ká sīi:

«Lé búnn te bìo á ò wé è sío á à khòonínàa fo hā sífwa nùpua tíahú.»**

¹⁰ Mu mún túara:

«Sífwa nùpua, mí páanì zàmakà lè le Dónbeenì nìpomu.»††

¹¹ Mu mún bíníá túara:

«Dímíná kàna búenbúen nùpua, mí khòoní a Núhúso, sífwa búenbúen nùpua, mí zéení a beemu.»‡‡

¹² Le *Dónbeenì jii-cúa fero *Ezayii mún bío bìo kà:

«Nùpue búí á à lé o Zesee zī-júhú nùpua tíahú

á à dí hā sífwa nìpomu yahó, á mu nìpomu mu mún ò dé mí sīi wo yi.»¶¶

¹³ Le le Dónbeenì na wee wé à mí dé mí sĩa lòoní bìo le dó mí jii le mí ò wé, à wé à mí kén ho héerà lè hā zàmakaa na jii

§15:3 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 69.10

**15:9 Mi loñ Samuwēle nín-yání vūahú 22.50

††15:10 Mi loñ Lándá zéenílò vūahú (Deutéronome) 32.43

‡‡15:11 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 117.1

¶¶15:12 Mi loñ Ezayii vūahú 11.10

mía yi mi siádéró le yi bìo yi. Lé bún ò na ká le Dónbeenì mu Hácírí pànká yi, á mi ì dàń ò dé mí sĩa làa sòobée á à lòní bìo le dó mí jii le mí ì wé.

O Poole lé o Krista ton-sá

¹⁴ Wàn zàwa lè wàn hínni, ìnén ì beere láa mu yi le mu bè-tentewà wéró bìo wí mĩa làa sòobée. Bìo mi ko mi zũn á mi zũ búenbúen, á dà wee zéení mín. ¹⁵ Bún jòn pá yí hò bìo á ì bínfa leékaa mia ho vūahú na kà lara búí yi làa bìo mi zũ vó, á yí titikaa mu bìo yi. Ì wó mu lé bìo le Dónbeenì lè mí sãamu ¹⁶ á wó á ì lé o Yeesu *Krista ton-sá bìa yínón ɓa *zúifūwa bìo yi. Le Dónbeenì tonló na á ì wee sá lé le bín-tente na á ì wee bue, bèra a na à le Hácírí pànká yi à bìa yínón ɓa zúifūwa wé lòn hãmu na bìo sà le Dónbeenì yi, á bìo sī le yi. ¹⁷ Ì páníló là a Krista bìo yi, á ì sīi wan le Dónbeenì tonló na á ì wee sá bìo yi. ¹⁸ Mu bon, bìo á ì wee hení ì sīi bío á yínón bè-veere ká mu yínón bìo ó o Krista dīn ì wán á wó. O Krista dīn ì wán á ì wee wé à bìa yínón ɓa zúifūwa tà le Dónbeenì bìo. O wó mu lè ì bíoní, lè ì bè-wénia, ¹⁹ lè mu yéréké biowa lè mí sīwà, le Dónbeenì Hácírí pànká yi. Lé làa bún á ì bueraráa o Krista bín-tente, à dīn ho Zeruzaleemu lóhó yi à vaa búe ho Ilirii kōhú yi. ²⁰ Ká bìo dà-kéní na kera ì sīi yi, lé à ì bue le Dónbeenì bín-tente hã dǎa na nùpua dīn yí ná a Krista bìo yi, bèra a na à nùpue hía yí bío le ì wee so a búí zīi jūhú na ó o bàrá wán. ²¹ Ì wó mu á héhaa làa bìo le Dónbeenì bíoní vūahú bía:

«Bia na ɓa dīn yí buera a bìo yí non yi á à mi a,
bìa dīn yí ná bìo búí o dǎní yi
á à zũn o bìo yara.»*

O Poole wee bío mí kúio varó bìo

²² Lé bún láa wee hè mi non á ì dīn yí buararàa mi cǎn. ²³ È ká hã làa na kà wán á bìo á ì lá ko á ì wé bín á jii wáa tun. Mi búeékíró bìo bēntín wi mii miana. ²⁴ Ì wí à ì va ho Esipaape. Ká ì yú wee va bín, jún-sí á ì bueé búeékí mia. Mu bon, ì wí à ì buee mi mi wán à kīínáa, à mi séení mi à ì dàń varáa hón kōhú so. Ká ì mǎhá bueé wé wizooní bìo yen mi cǎn á à kīínáa. ²⁵ Ká hã làa na kà wán á ì va ho Zeruzaleemu, á vaá séení bìa bìo sà le Dónbeenì yi bín. ²⁶ Mu bon, ho Maseduana lè ho Akayii kǎna kèrētíewa á mu ló sĩa yi le mí ì cǎ le wǎrí á à séeníáa ho Zeruzaleemu kèrētíewa kuure nùpua búí na lé ɓa nì-khenia. ²⁷ Lé ɓarén mīten leékaa mu. È ká lé ho tūiá le ɓa mi mí, á ɓa ko ɓa séení ɓa. Lé bìo á hón kǎna so kèrētíewa yínón *zúifūwa, à ho Zeruzaleemu kèrētíewa na lé ɓa zúifūwa mǎhá pá tà séení ɓa lè le Dónbeenì bìo. Àwa, á ɓarén bēn mún ko ɓa séení bán lè mí níi bìo. ²⁸ Ká ì yú le wǎrí mu dó ho Zeruzaleemu kèrētíewa níi yi, á ì bueé lé lè mi cǎn á à varáa ho Esipaape kōhú. ²⁹ Ì zū le ká ì wee buen mi cǎn, á ì buen là a *Krista bè-tentewà cēera na ó o wee wé lè ɓa nùpua.

³⁰ Wàn zàwa lè wàn hínni, mi pání ca mi kuio làa mi, à wé fio le Dónbeenì yi ì bìo yi. Bún lé bìo á ì wee cǎ mi cǎn wa páníló là a Núhúso Yeesu Krista, lè le wamini na le Dónbeenì Hácírí wee dé wen bìo yi. ³¹ Mi wé fio, bèra a na à ì kǎní ho *Zudee kōhúsa na yínón ɓa kèrētíewa níi yi. Mi mún wé fio, bèra a na à ho Zeruzaleemu kèrētíewa vaa tà le séení na á ì ì ɓua vaá na ɓa yi bìo lè le sī-wē. ³² Ká mu wó ká sīi, ká le Dónbeenì tà á ì buen mi cǎn lè hã zǎmakaa, á bueé vūńka mi cǎn. ³³ Le le Dónbeenì na wee wé à wa

§§15:19 Ho Ilirii: Ho lé ho Oroomu kōhú sǎn-kéní búí.

*15:21 Mi loń Ezayii vūahú 52.15

keñ ho hээрà yi à keñ lè mi búenbúen.
*Amiina!

Le tèníí

16 Ì wee tonka a Febe mi cǎn, wón na lé wàn hínló mu kèrètíemu dǎnǎi yi, na wee sá le Dónbeenì tonló ho lóhó na ba le Sǎnkeree yi. ²Ká a fueé dǎn mia à mi bua a sese o Núhúso yèni yi. Mi bua a làa bìo á bìo dó mí sia le Dónbeenì yi wee fuarǎa mín bìo síi. Mi wé séení a bìo lée bìo na ó o màkóo wi mia yi. Orén mí beere séení ba nùpua cèrèè, sǎnkú inén.

³Ì wee tèní a Piriisiye là a Akilaasi yi, bán na làa mi páanía lé o Yeesu *Krista ton-sáwá. ⁴Ba zàanía mí mukǎní á kǎníanáa mi. Ì yi yí dà máa sà bún yi. Á ba kèrètíewa na yínǎ ba *zúifùwa mún yiwa máa sà mu yi. ⁵Ba kèrètíewa na wee kúee mín wǎn fǎn zǐi á ì mún wee tèní yi. Ì wee tèní wàn bǎnlo na ba le Epayinǎete yi. Wón lé o nín-yání nùpue na dó mí síi o Krista yi ho Azii kǎhú yi. ⁶Ì wee tèní a háa na ba le Mari yi, wón na séení mia làa sòobée. ⁷Ì wee tèní a Āndoronikuusi là a zūniasi yi. Ba làa mi lée síi kéní, á ba mún kera ho kǎsó yi làa mi. Ba lé o Krista tonkarowà na bìo jǎhú wi làa sòobée. Ba tà a Krista bìo á dú inén yahó.

⁸Ì wee tèní a Ānpiliatuusi yi, wón na á ì wa làa sòobée wa páanlǎ là a Núhúso bìo yi. ⁹Ì wee tèní a Uubēn yi, wón na làa wen páanía wee sá a Krista tonló, á wee tèní a Sitakiisi yi, wón na á ì wa làa sòobée. ¹⁰Ì wee tèní a Apeleesi yi, wón zéení le mi dó mí síi binbirí o *Krista yi. O nii na ba le Aristobuule lè mí zǐi nùpua á ì wee tèní yi. ¹¹O Herodion, yia lé ho síi kéní làa mi á ì wee tèní yi. Ì wee tèní a Naasiisi zǐi nùpua yi, bán na dó mí sía o *Krista yi. ¹²Ì wee tèní a háa na ba le Tirifeena làa yia ba le Tirifooze yi. Ba wee sá a Núhúso ton-

ló làa sòobée. Wàn bǎnlo háa na ba le Peesiide á ì wee tèní yi. Wón mún sá a Núhúso tonló làa sòobée. ¹³Ì wee tèní a Urufuusi yi, wón na bìo jǎhú wi làa sòobée o Krista tonló sǎró yi. Bàn nu á ì wee tèní yi. O mún lé inén wàn nu. ¹⁴O Asenkiriite, là a Filekon, là a Heemeesi, là a Patorobaasi, là a Heemaasi, lè wàn zàwa kèrètíewa na páanía wi làa ba, bán búenbúen á ì wee tèní yi. ¹⁵O Filolooki là a Zulii á ì wee tèní yi. Ì wee tèní a Neree lè mín hínló yi, á wee tèní a Olenpaasi yi, làa bìo búenbúen na dó mí sía o Krista yi, na páanía wi làa ba á ì wee tèní yi.

¹⁶Mi tèní mín yi lè le kǎnbii tèníí. Ba kèrètíewa kuio búenbúen wee tèní mia.

Le zéení na ó o Poole nǎn

¹⁷Wàn zàwa lè wàn hínni kèrètíewa, bìo á ì hení á à na mia lé bìo kà: Mi pa miten bìo ba nùpua na wee dé ho sankaró ba kèrètíewa kuure yi. Ho kǎránlǎ na mi yú á ba pá bìo, à ba wee kǎrán mia làa bè-veere á à víinínáa mia. Mi pí ba bìo, ¹⁸lé bìo ba nùpua mu síi á wa Núhúso na lé o *Krista tonló sǎró bìo yí here cǎn. Bìo bìo here ba cǎn lé ba dío bìo. Ba wee bío há bín-sia à víinínáa bìo yí máa dǎn zǐn le sabéré lè ho tǔiá poni à hueeka mín yi. ¹⁹Mu bon, ba nùpua búenbúen zǐi bìo mi wee tà bèráa bìo ó o Núhúso wee bío yi. Lé bún nǎn á ì síi wannáa mi bìo yi. Èe ká ì màhá wi à mi wé mu bè-zúfminí bǎnsowà binbirí à wé wéráa bìo se. Ì wi à mi ce, à wé yí wé mu bìo na yí se. ²⁰Hen làa cǐnú ká le Dónbeenì na lé ho hээрà bǎnso á à yáa o Satāni pǎnká, á à dé o mi zení tá.

Le o Núhúso Yeesu wé mí sǎamu làa mia!

²¹O Timotee, yia làa mi páanía wee sá ho ton-kéní á wee tèní mia. O Lisiyuusi là a Zasǎn là a Sosipateere, bán làa mi lè ho síi kéní á mún wee tèní mia.

²² Ìnén Tɛɛtiyuusi† na túara a Poole ji-cúa á mún wee tɛɛní mia wa Núhúso na wó á wa lé le dà-kéní yèni yi.

²³ O Kayuusi, yia á ì làara wán mún wee tɛɛní mia. Lé wón zīi á ɓa kɛ̀rɛ̀tɛ̀wa wee kúee mín wán yi. Ho lóhó wén-bàrálo na ɓa le Erasiite, wón lè wàn za Kaatuusi á wee tɛɛní mia. ²⁴ [Le wa Núhúso Yeesu Krista à wé mí sãamu lè mi búenbúen. *Amiina!]

Mi wa khòoní le Dónbeenì mí dòn

²⁵ Mi wa khòoní le Dónbeenì. Lerén lé dìo dà à wé, á mi sãadéro le yi á à fàrá à

tīn. Le è wé mu le bín-tente na bìo ciran o Yeesu Krista, dìo á ì wee bue pànká yi. Lé dén bín-tente so á le Dónbeenì wee dīn wán zéénínáa mí bìo na lá sà yi hā lúlúio zànzàn. ²⁶ Èe ká hā làa na kà wán, á mu wáa ló mu khoomu yi wéréwéré le Dónbeenì ji-cúa fɛɛrowà vɔ́nna na ɓa yáanía túara pànká yi. Lé le Dónbeenì na wi fɛɛɛ á non dén jii so bán yi le ɓa túa mu, bèra a na, à hā sī-viò nùpua zūn le, à dé mí sīa le yi, à wé bè le bioní yi.

²⁷ Le le Dónbeenì na mí dòn lé mu bè-zūnminì ɓànso, à yí ho cùkú fɛɛɛ, o Yeesu *Krista pànká yi. *Amiina!

†16:22 O Tɛɛtiyuusi: O Tɛɛtiyuusi hía lé o kɛ̀rɛ̀tɛ̀ vɔ́n-túaro. Lé orén ó o Poole fɛɛra mí ji-cúa non yi ó o túara.

*Ho nín-yání vūahú na
ó o Poole túara nɔn ho*

Korente

kèrètíewa kuure yi

Vūahú túaró jùhú

Le Dónbeenì tonló lé o Poole búakáa ho ho Korente lóhó yi. O kará bín á yú le lúlú-kùure lè mí piina bio hènín (Bè-wénia 18.11).

Ho Korente hía lée lóhó na á mu bè-kora lè mí síwà wee wé yi. Á mu lùnkaa o Poole yilera. Lé bín te bio ó o túararàa hā vōnna nɔn ba kèrètíewa kuure na wi bín yi, à ba zūn bio ba à bua lè mítén.

O búaa ho Korente kèrètíewa kuure yi: Le ho sankamínló à ba kǫ́ yi à día mu koomu wára (1–5). Ba tǫ́iawá fèeró làa bio ba wé è bua lè mítén ó o zéénia yara làa ba (6).

Bio ba tǫ́akaa bio làa wó ó o zéénia yara: Mu yaamu, le muinì taa, o Yeesu dínló, le Dónbeenì Hácírí bè-hānii na le wee na, lè ba nì-hía vèeró bio (7–15).

O Poole vūahú vaa véení, ó o bía ho Zeruzalēmu kèrètíewa nì-khenia séeníló bio, bín mǫ́n, ó o tēénia ba yi (16).

Le tēení

1¹⁻² Ìnén Poole na le Dónbeenì lè mí sī bio á léra à ì wé o Yeesu *Krista tonkaro, á wee túa ho vūahú na kà. Ìnén lè wàn za Sositeena á wee tēení minén kèrètíewa kuure na wi ho Korente lóhó yi, minén na le Dónbeenì ceéra à mi bio sì le yi mi páaníló là a Yeesu Krista bio yi. Le hueekaa minén làa biá búenbúen na wee ve wa Núhúso Yeesu Krista mu yèni hā lūa búenbúen yi, à mi wé bua miten làa bio le Dónbeenì sī vā yi. O Krista mu lé wa búenbúen Núhúso. ³ Le wàn Maá Dónbeenì, là a Núhúso Yeesu Krista à wé mu sāamu làa mia à na ho hēerà mia.

O Poole wee dé le Dónbeenì bārakà

⁴ Ì wee dé le Dónbeenì bārakà fēēē mi bio yi, lé bio le wó mu sāamu làa mia mi páaníló là a *Krista Yeesu bio yi. ⁵ Mu bon. Mu lé mi páaníló là a Núhúso á nɔn mi yúráa le Dónbeenì bè-hānia lè mí síwà búenbúen, sǫ́nkú le Dónbeenì bíoní bueró lè le Dónbeenì bio zūnló, ⁶ lé bio ó o Krista bín-tente na zéénia nɔn mia á mi tà bio làa sòobée. ⁷ Lé bín te bio le Dónbeenì bè-hānii búí á yí fòoraràa mia, minén na wee lòní ho pàahú na wa kǫ́i mi wa Núhúso Yeesu Krista yi. ⁸ Le Dónbeenì lé dío á à sí mia á à díni fúaa mu véení, à wékhe bio yí mǫ́ leé mia wa Núhúso Yeesu Krista buen nòn-zòh. ⁹ Lerén mí bēere von mia à mi wé le dà-kéní lè le za Yeesu Krista na lé wa Núhúso. Hen ká le Dónbeenì dó mí jii le mí ì wé bio na, à le wé mu.

Ba kèrètíewa ji-cúa yí maa fè mín

¹⁰ Wàn zàwa lè wàn hínni, ì wee yanka mia wa Núhúso Yeesu *Krista yèni yi, le mi wé le jii dà-kéní. Mi yí tà le ho sankaró à zo mi pàahú. Mi wé mi yilera làa dà-kéní. ¹¹ Wàn zàwa lè wàn hínni, ì wee bío kà síí lé bio ba nùpua búí na wi o Kulowee cǫ́n á buée bíaa nɔn mi le hā fio wi mi pàahú. ¹² Bio nɔn á ì bíaràa bín lé bio mi búenbúen ji-cúa wi mǫ́n júná yi. O búí le mínén bò a Poole yi, ká a búí bèn le mínén bò a Apoloosi tàà o Piere yi. O búí wón bèn le mínén bò a Krista yi. ¹³ Minén so wee leéka le o Krista á dà wee sankaa le? Lé o Poole lé yia húrun ho *kùrùwá wán mi bio yi le? Lé o Poole yèni á ba bátízèraràa mia le? ¹⁴ Ì yáa wee dé le Dónbeenì bārakà, lé bio ká mu yínǫ́n o Kirisipuusi là a Kayu-usi, á mi nì-kéní búí á ìnén yí bátízera. ¹⁵ Ó o búí tǫ́n wáa à lé wen ká a bío le mí bátízera lè ì yèni. ¹⁶ Mu bon, ì lá le ì nòn-sā. Ì mún bátízera o Sitefanaasi lè mí zīi nùpua. Bán níí ló, á ì wáa ka le ì yí bíná

yí bátízera a búí mi cón. ¹⁷ O Krista yàá yí tonkaa mi le í bátízé nùpua. Bùeé. O tonkaa mi, bèra a na à í bue le bín-tente à na ba yi. O le í bue le ká í yí wé mu le mu bè-zūnmini bioní. Ká í wó mu làa bún, ó o Krista húmú ho kùrùwá wán á báhéé máa keń.

Le Dónbeenì pànká lè le bè-zūnmini bìo

¹⁸ Mu bon. Bìà lá mu húmú wōhú cón, ó o *Krista húmú ho *kùrùwá wán bìo zéeníló lé mu bǎnbúmu. Èé ká warén na lá ho kǎnfló wōhú cón, á mu wee zéení le Dónbeenì pànká. ¹⁹ Bìo ká lé bìo túara le Dónbeenì bioní vūahú yi:

«Mu bè-zūnmini bànsowà bè-zūnmini á í khíí búe jùhú.

Bìà le mí zū mu bìo bìo na ba zū á í khíí pí bìo.»^{*}

²⁰ Ká mu wó ká síí, á lée webio á mu bè-zūnmini bànsowà, làa bìà zū hā làn-dáwá, là ho dímpá na ká bín-zūnlowà wáa dà a bío? Le Dónbeenì zéení mu le ho dímpá bè-zūnmini lée bǎnbúmu.

²¹ Ho dímpá nùpua le mí bè-zūnmini há-círí á yí dàína yí zūna le Dónbeenì le bè-zūnmini wára na á le wee wé yi. Lé bún non á warén bioní na wa zéení na ka lòn bǎnbúmu bìo, á le Dónbeenì òn wán á kǎníanáa bìà tà le yi. ²² Ba *zúí-fùwa wi à ba mi mu yéréké biowa na wee zéení le Dónbeenì pànká. À bìà yínón ba zúí-fùwa bán bèn lé mu bè-zūnmini á ba wee cà. ²³ Èé ká warén bán lé o Krista na ba búaa ho kùrùwá wán bìo á wa wee bue. Bún lé bìo wee bóoní ba zúí-fùwa yi, á bìà bèn yínón ba zúí-fùwa cón, á mu lé mu bǎnbúmu. ²⁴ Èé ká bán na le Dónbeenì hueekaa cón, à ba wé zúí-fùwa tàà ba yí wé zúí-fùwa, bán zū le o Krista wee zéení le Dónbeenì pànká là le bè-zūnmini. ²⁵ Mu bon. Le Dónbeenì bìo na

ba nùpua le mu lé mu bǎnbúmu, bún dà barén bè-zūnmini wán. Á bìo ba nùpua le mu lé mu yídàmu le Dónbeenì cón, bún dà ba nùpua pànká wán.

²⁶ Wán zàwa là wán hínni, mi loń mu sese. Minén na le Dónbeenì hueekaa á mi wó le kuure, ká wa lá mu là ba nùpua dání yi, á ba bè-zūnmini bànsowà, là ho pànká bànsowà, là hā zī-júná nùpua na bìo se, á yí boo mi tíahú. ²⁷ Èé ká le Dónbeenì màhá òn bìo ho dímpá na le mu lé mu bǎnbúmu wán, á zéeníanáa le mu bè-zūnmini bànsowà bìo jùhú míá. Le òn bìo ho dímpá na le mu lé mu yídàmu wán, á zéeníanáa le bìà pànkáwá wi bìo jùhú míá. ²⁸ Le hueekaa bìà ho dímpá na wee loń dà wán, bìà lé ba nì-káamáawa na bìo jùhú míá, bèra a na à bìo ba le mu bìo jùhú wi, à bún wé mu bè-káamáa.

²⁹ Lé bún non á nùpue yí dà máa khòon le Dónbeenì yahó. ³⁰ Le Dónbeenì wó á wa páanía là a Yeesu Krista. Lé bún non á wa yúráa mu bè-zūnmini binbirí na ló le cón. Mu lé o Krista mu á wa òn wán á wóráa ba nùpua na téréenna le Dónbeenì yahó. Lé orén wó á wa bìo sà le Dónbeenì yi. Lé orén kǎnía wen. ³¹ Lé bún bìo yi á le Dónbeenì bioní vūahú á mu túara yi ká síí: «Yia le mí í khòon, à wón khòon bìo ó o Nùhúso wó bìo yi.»[†]

Bìo ó o Poole buera ho Korente yi

2 Wán zàwa là wán hínni, bìo á ínén í beere buara mi cón á buéé zéení le Dónbeenì bìo na sà yi làa míá, á í yí bíá làa míá làa bioní na kokókaa. Mu mún yínón ho dímpá bè-zūnmini bioní á í bíaráa làa míá. ² Ho pàahú na á í wi làa míá, á bìo á í lá wi à í zéení làa míá yínón bè-veere búí ká mu yínón o Yeesu *Krista bìo, o Yeesu na ba búaa ho *kùrùwá wán. ³ Ho pàahú na í buara mi cón ká í pànká míá, á le záníi wi yi. ⁴ Í

^{*}1:19 Mi loń Ezayii vūahú 29.14

[†]1:31 Mi loń Zeremii vūahú 9.23

bíoní làa bìo á ì kàráanna lè ɓa nùpua á wi mí dòn lè ho dímínáa den-sīa bíoní na ɓa wee bío à búeráa ɓa nùpua júná. Ká mu lé le Dónbeenì Hácírí pànká á zéenía mu làa mia le bìo á ì bía á bon. ⁵ Lé búnnon á mí sīidéro le Dónbeenì yí á yí fàrá ɓa nùpua bè-zūnminì wán, ká ho fàrá le Dónbeenì pànká wán.

Le Dónbeenì bè-zūnminì

⁶ Wa wee zéenì mu bè-zūnminì lè ɓa kèrètíewa búenbúen na sīidéro fàrá tīna o Yeesu *Krista yí, búnnon. Èe ká mu bè-zūnminì mu màhá yínón ho dímíná bè-zūnminì. Mu bè-zūnminì mu mún yínón ho dímíná nì-beera bè-zūnminì. Bán khíí hí ì vé. ⁷ Bìo á warén wee zéenì lè ɓa nùpua lé le Dónbeenì bè-zūnminì na bìo sà ho dímínáa yí. Mu bè-zūnminì mu bìo fèra wi le Dónbeenì sīi yí hàrí ká ho dímíná òn yí léra, bèra a na à wa páanì le cùkú yí làa de. ⁸ Mu bè-zūnminì mu á ho dímíná nì-beera yí zū. Ká ɓa lá zūna mu, se ɓa yí búaa o Nùhúso na lé o cùkúso ho *kùrùwá wán. ⁹ Bìo kà lé bìo túara le Dónbeenì bíonì vūahú yí:

«Mu bìo na ó o nùpue òn yí mōn, á òn yí já,

bìo na ó o nùpue yàá òn yí leékaa hūúu, lé búnnon le Dónbeenì wíokaa á bàrà ká làa bía wa le.»[§]

¹⁰ Búnnon bìo so á le Dónbeenì zéenía lè warén lè mí Hácírí. Mu bon. Le Dónbeenì Hácírí wee mi mu bìo búenbúen sese á zūn, hàrí le Dónbeenì mí bæere bìo na khíína zoo sà yí. ¹¹ O nùpue hácírí mí dòn lé dìo zū hā yilera na wi o yí. Lé làa búnnon sīi á le Dónbeenì Hácírí mí dòn lé dìo bēn mún zū le Dónbeenì yilera na wi le yí. ¹² Le hácírí na warén yú á yínón ho dímíná na kà hácírí, ká dìo wa yú lé le Dónbeenì Hácírí. Le Dónbeenì dó mí Hácírí mu wen, à wa òn yí zūnnáa mu

sāamu na le wó làa wen. ¹³ Warén yí maa bío mu sāamu mu bìo yí lè ho dímíná bè-zūnminì kàránlò na wa yú. Bùeé. Wa wee bío mu sāamu mu bìo yí lè le Dónbeenì Hácírí bíoní na le wee zéenì làa wen. Lé kà sīi á wa wee zēenínáa le Dónbeenì bìo yara lè le Dónbeenì Hácírí mu bíoní. ¹⁴ O nùpue na bò mí kùrú hácírí mōn, wón nùpue so yí dà maa tà bìo wee lé le Dónbeenì Hácírí cōn. Mu ka lòn búnnon búmu fānsō cōn. O yí dà maa zūn mu kúará. Lé bìo le Dónbeenì Hácírí mí dòn lé dìo wee na ò o nùpue òn yí cikon mu bìo. ¹⁵ Ká a nùpue na le Dónbeenì Hácírí wi yí, wón wee òn yí cikon mu bìo búenbúen, ká nì-veere yí dà maa cikon bìo wi òn yí. ¹⁶ Làa bìo mu túararāa le Dónbeenì bíonì vūahú yí kà:

«Lée wée dà à zūn o Nùhúso yilera?

Lée wée dà le zēeníi á à na a yí?»^{**}

Èe ká warén na le Dónbeenì Hácírí wi yí, bán yilera là a *Krista yilera lée dà-kénì.

Wa lé le Dónbeenì ton-sáwá

3 Wán zàwa lè wán hínni, mu bon. Mí ka lòn dímínáa na le Dónbeenì Hácírí mīa yí. Lé búnnon á ì yí òn yí bía làa mia lè ɓa nùpua na sīidéro fàrá tīna bìo sīi, à ì bía làa mia lòn nùpua na lée kúnkúzàwa mí sīidéro òn yí. ² Lé búnnon te bìo hā bíoní na á ì bía òn yí mīa ka lòn yoomu. Hā yí ka lòn òn yí na lè. Mu bon, ì lá bía làa mia lè hā bíoní na ka lòn òn yí na lè á mí maa òn yí maa zūn hā kúará. Hàrí hā làa na kà wán, á mí pá yí dà maa zūn hā kúará, ³ lé bìo á mí pá buan miten lè ho dímínáa bìo sīi. Le yandee na mí wee dí làa mīn lè hā fio na wi mí pāahú á so yí maa zēenì le mí buan miten lè ɓa bìo sīi, á wárá búenbúen so yínón ɓa wárá lè? ⁴ Bìo ó o búii le mīnén bò a Poole yí, ò o búii le o Apoloosi lé yia á mīnén bò yí. À búnnon ɓa dímínáa

§2:9 Mí loñ Ezayii vūahú 64.3

**2:16 Mí loñ Ezayii vūahú 40.13

wará lè mi wará yínón dà-kéní le? ⁵Le ì yàá tùa mia. O Apoloosi lée wée? Á ìnén Poole lée wée? Wa so yínón le Dónbeenì ton-sáwá na mi bò níńí yí á tàráa le bìo le? Warén lè wa nì-kéní kéní wee sá ho tonló na ó o Nùhúso non wen le wa sá. ⁶Ìnén lé yia dù, ó o Apoloosi hōn. Ká le Dónbeenì lé dìo wee dēé mu. ⁷Bún wee zééní le yia dù làa yia hōn á yínón dēé. Le Dónbeenì mí dòn lé dìo wee wé á mu dā. ⁸Yia dù làa yia hōn búenbúen lée dà-kéní. Le Dónbeenì khíí sàání ɓa nì-kéní kéní yí á à héha lè ho tonló na ɓa sá. ⁹Mu bon. Wa páanía wee sá na le Dónbeenì yí. Minén lé le Dónbeenì mchú na le wee vā. Mí mún lé le Dónbeenì zīi na le wee so.

¹⁰Ìnén le Dónbeenì non mí pànká yí, á ì ka lòn zī-so tente na wá le zīi á bàrá jùhú. Hā làa na kà wán á nì-vio lé bìa wee so le zīi jùhú na á ì bàrá wán. Èe ká ɓa lè mí nì-kéní kéní màhá ko ɓa yí hácírí bìo ɓa à soráa wán. ¹¹Le zīi jùhú dèn wáa bàrá vó, mu lé o Yeesu Krista. Á nùpue na kún dà a bàrá zīi jùhú veere wón mía. ¹²Ɓa búí wee so le zīi jùhú mu wán lè ho sánú, tàá tǝnǝn. Ɓa búí lé hā huaa na yàwá here á ɓa wee soráa. Ɓa búí yàá ɓèn lée búení, tàá jáakáa, tàá káání á ɓa wee soráa. ¹³Ká bìo á ɓa lè mí nì-kéní kéní tonló sáráa, bún á à wé le cítí fí nǝnzoǝ á mu ù zūn yí wéréwéré. Mu zoǝ ká ho dǝhú lé hia á à khén wa nì-kéní kéní tonni kúará. ¹⁴Ká yia son lè mu bìo na dà ho dǝhú, á wón á à yí mu cúnú. ¹⁵Ká yia bìo na ó o sonnáa ɓèn cǝ, á wón á à khe búenbúen. Bǝnso á à kǝnǝ, ká a màhá à kǝnǝ lòn nùpue na kǝa ho dǝhú yí khíí ló á bò yí kǝnǝnǝa. ¹⁶Mi so yí zū ká minén lé le Dónbeenì zīi, á le Dónbeenì Hácírí wi mia le? ¹⁷Àwa, ká a búí yáara minén na lé le Dónbeenì zīi, á le Dónbeenì á à sííní wón ɓǝnso jùhú, lé

bìo le Dónbeenì zīi bìo sǝ lerén mí dòn yí.

¹⁸Héyì! O búí yí khà mítén. Hen ká a búí wi mi tíahú á wee leéka le mí lée bè-zūnminí ɓǝnso làa bìo ho díímíjǝ nùpua wee leékaráa mu, à ɓǝnso wé lòn ɓǝnbú, lé bún ñ na ká à wé mu bè-zūnminí ɓǝnso binbiri. ¹⁹Lé bìo á ho díímíjǝ na ká bè-zūnminí á lé mu ɓǝnbúmu le Dónbeenì cǝn. Mu túara le Dónbeenì bíoní vūahú yí ká síi: «Le Dónbeenì wee ví mu bè-zūnminí ɓǝnsowà lè ɓa héní na wi ɓa yí.»^{††} ²⁰Mu mún pá bíníjǝ túara ho vūahú mu yí: «O Nùhúso zū le mu bè-zūnminí ɓǝnsowà yilera lée kǝamǝa.»^{‡‡} ²¹Bún bìo yí, ò o búí wáa yí yǝoní mítén ɓa nùpua bìo yí. Bún jùhú mía. Lé bìo á mu bìo búenbúen bìo sǝ mia. ²²Ìnén Poole là a Apoloosi là a Piere búenbúen bìo sǝ mia. Hàrí ho díímíjǝ lè le mukǝnǝ lè mu húmú á bìo pá sǝ mia. Bìo wee wé ho zuia làa bìo yirò ò wé búenbúen bìo sǝ mia. ²³Á minén bán bìo sǝ a *Krista yí, ó o Krista bìo ɓèn sǝ le Dónbeenì yí.

O Krista tonkarowà tonló

4 Mi ko mi zūn le warén lé o *Krista tonkarowà á lé o ton-sáwá na le Dónbeenì kǝràfǝa mu bìo na sǝ yí le wa zééní lè ɓa nùpua. ²Bìo ɓa wee cǝ a ton-sá cǝn lé ò o bè bìo ɓa le o wé yí lè mí dà-kéní kéní. ³Hàrí mu wé minén, tàá ɓa nì-vio à cítí mí ì tonló na ɓa dó miì dǝnǝ yí, se bún búenbúen lée coon. Ìnén ì ɓǝere yàá yí máa cítí ìten. ⁴Ì láa ìten yí bún bon, èe ká bún màhá yí máa zééní le ì térénnǝ. O Nùhúso lé yia á à cítí mí. ⁵Lé bún bìo yí, à mí yí cítí nùpue ká mu pǝahú á yí dǝn. Mi pa a Nùhúso ɓuennló. Ká a khíí ɓueé dǝn, á bìo ɓa nùpua wee sǝ mítén le tíbírí yí wé búenbúen ó o ɓueé dé mu khoomu wán, á bìo ɓa wee leéka mí yiwa ó o ɓueé benka. Hón pǝahú so yí, ká yia

††3:19 Mi loǝ Zoobu vūahú 5.13

‡‡3:20 Mi loǝ Lení vūahú (Psaumes) 94.11

ko làa fobúa, á le Dónbeenì ì dé fànsò fobúa.

⁶ Wàn zàwa lè wàn hínni, bìo á ì bía kǎína wán bún á ì bía bò ìnnén là a Apoloosi wán, bèra a na à mu séení mia à mi zǔnnáa le bióni na kà kúará: «Mi yí dà bìo túara wán.» Minén tíahú ó o búí yí yòóni mítén bío ó o bò a búí yí á pá-náa o búí bìo. ⁷ O búí yí bío le mí po bia ká. Bìo wi mi cǎn lè le Dónbeenì nǎn mu mia. Ká mu ka ká, á lée webio nǎn á mi wee yòónínáa miten ka lè mu lée bìo na á mi yú miten? ⁸ Minén bán wáa yú bìo mi màkóo wi yi búenbúen lon? Bìo búí yí fòora mia sá? Mi wáa wee dí le béenì ká warén níi ló lon? Ì yàà bèn wee fan le mu wé làa bún à warén mún páanì dí le béenì mu làa mia. ⁹ Mu bon. Ì wee leéka le warén na lé o Yeesu Krista tonkarowà á le Dónbeenì wó á wa ka lè wa dú ba nùpua na ká mǎn. Wa ka lòn kàsósa na ba ko ba búe ba nùpua yahó lè ho wáayi tonkarowà yahó. ¹⁰ Warén ka lòn bǎn-búwá ho díímínáa cǎn wa páaníló là a Krista bìo yi. Ká minén bán wee leéka le mi lé mu bè-zǔnmini fànsowà mi páaníló làa wo bìo yi lon? Warén ka lòn yídàwa, ká minén bán wee leéka le mi pànkáwá wi lon? Warén ba nùpua wee loń dà wán, ká minén bán ba wee dé ho cùkú yi lon?

¹¹ Hàrí lòn zuia, ká warén le híni lè le ju-hǎni wee búe. Hǎ sì-zǐnia wee fòo wen. Ba wee hée ha wen. Wa lòn-kénì mia. ¹² Wa wee sá à lò be, à bè yi yíráa wa jii dínló. Hen ká yia là wen, à wa dúfua fànsò yi. Hen ká ba wee beé wa lò, à wa hí wa sǎa. ¹³ Hen ká ba wee yáa wa yèni, à wa bío mu sǎamu bióni làa ba. Ho díímínáa yèn-dǎn yi, á hàrí lòn

zuia á warén ka lòn zàn-bìo na ba wee cǎ lée kúia. Ba wee cǎtí wen lòn yíráa.

¹⁴ Bìo á ì túara kà á yínóń bìo na á ì túara à dérǎa nǎyio mia. Bùeé. Ì wi à ì zéení mia le ì zàwa na á ì wa làa sòobée bìo síi. ¹⁵ Mu bon. Hàrí ká bìa wee pa mi bìo o Krista wǎhú wán á ka cèrèe, se mìn maá o Krista mu bìo dǎn yi lé ìnnén ì dòn. Lé bìo á ìnnén lé yia á buera a Yeesu Krista bín-tente nǎn mia, á mi tà le yi. ¹⁶ Àwa, á ì fèntín wee yanka mia, mi sǎbéré à mi wé bè bìo á ìnnén wee wé yi. ¹⁷ Lé bún bìo yi á ì ì tonka a Timotee na lé ì za na á ì wa làa sòobée, wón na bò a Núhúso wǎhú lè mí sòobée. Ì ì tonka a ò o buee wíoka leéka mia làa bìo á ìnnén ì beere buannáa ìten o Yeesu Krista wǎhú wán. Lé bún á ì mún wee kàrán lè ba kèrètíewa kuio hǎ lùà búenbúen na á ì wee va dǎ yi.

¹⁸ Ba búí mi tíahú wáa búakáa wee bío le ì máa bínì máa kǎa lè mi cǎn, á ba wee búaaní mítén. ¹⁹ Èe ká a Núhúso tà mu, á hen làa cǐnú ká ì bínì búee búeékí mia. Hón pǎahú so yi ká mu máa wé ba nùpua mu khòn-bióni na ba bía á ì já á mu ù kǎpa yi mí dòn, ká bìo ba dà wee wé á ì mún ò mi. ²⁰ Mu bon. Le Dónbeenì béenì bìo yi kǎnaa bióni mí dòn yi, búeé. Ba nùpua ko ba mi le Dónbeenì pànká wa wára yi. ²¹ Mi wi à ì bua búini buennáa mi wán lée, tàá ì wayí ìten à buennáa, à mi zǔn ká ì wa mia?

Mu koomu na wó ba kèrètíewa kuure yi

5 Ì já à ba le mu koomu na á bìa yí zǔ le Dónbeenì yàá yí máa wé, á ba búí wee wé minén tíahú. Ba le o búí á wee fé mín nu fèe. ² Á bún pá yí máa vá mia, à mi pá wee búaaní mítén lon? Yia wee wé bún bìo so á ko ò o ja lén mi tíahú.

¹⁰ 4:9 Mu pǎahú ká hǎ hǎa táro wi, ká kǎhúsa na ló le mí hǎn-táwá vaá dàńna bia ba funnáa, à ba sè ba níi bìo búenbúen à bínì varáa mún kǎhú. Hàrí ba zúkúsa na ba wíikaa á ba mún wee wé bua varáa lè mí yèn-vèení. Ká ba vaá dǎn à ba zǎamáa lè lée dín, à ba wé buee kǎhí yahó làa bìo ba sò. Ká mu búenbúen kǎhína wó, à ba màhà búe bia ba wíikaa buan ba zǎamáa yahó.

³ Ìnén wón hàrí bìò á ì míá mi tíáhú mi cùee, ká ì hácírí dén wi làa mia. Ì ka le ì wi mi tíáhú á fànáa le cítí bànsò bìò yí ⁴ wa Núhúso Yeesu yèni yí. Mi kúaa mín wán, á mi zūn le ì wi làa mia lè ì hácírí, á wa Núhúso Yeesu pànká mún wi làa mia. ⁵ Mu zoñ, à mi lén bànsò mi tíáhú ò o *Satāni yáa o sánfa. Ká mu wó kà, á le Dónbeenì á à kàni a mánákà wa Núhúso fuenlò pàahú. ⁶ Miten òuaaníló jùhú míá. Mi so yí zū ká le ja-fini ba dó mu òumu yí cínú khan à mu búenbúen lè le? ⁷ Á mi cén ceé miten. Bún bè-kohó so síi na ka lòn ja-fini á mi búe jùhú mi tíáhú. Ká mi wó bún, á mi ì wé ba nùpua na wee ce, á à keñ lòn dūn-khanii na á ja-fini míá yí. Mi yàá lè ba nùpua na wee ce vó, lè bìò á ho *Paaki muini *Pioza á ba bó wa bìò yí, wón Pioza so lè o *Krista mí beere. ⁸ Lé bún non á mi wáa yí le wa dí ho Paaki sánú lè mu bìò na yí se lè mu sūnsūmámu na ka lòn ja-fini. Ká mi wa dí ho lè mu cemu lè ho tuiá poni na ka lòn búurú na á ja-fini míá yí.

⁹ Ì mǒndén vūahú na á ì túara non mia á ì bíá le mi wé yí va dā bíá wee wé ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí síwà. ¹⁰ Ì yí bíá le mi wé yí va dā bíá yí zū le Dónbeenì na wee dé mítén ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí síwà yí, á sia wee vá mí ninzàwa bìò yí, á wee juaa, á wee hā hā wǎnna. Mu lá lè làa bún, se mi lá à lè ho dí mí ná yí. ¹¹ Èe ká bìò á ì wi à ì bíó, lè bíá màhā le mí lè ba kèrètíewa, à ba wee wé ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí síwà, á sia wee vá mí ninzàwa bìò yí, á wee hā hā wǎnna, á wee yáa mí ninzàwa yènnáa, ká ba a ju khée, á lè ba kǎnlowà, bán síi lè bíá á ì le mi wé yí va dā. Mi yàá yí ko à mi wé páaní dí làa ba. ¹²⁻¹³ Ho dí mí ná na yí zū le Dónbeenì á bìò yí ciran mi. Le Dónbeenì lè diò khíi cítí bán. Èe ká minén bèn ko mi wé fí mi kuure nùpua cítí. Bìò ká lè bìò túara le

Dónbeenì bíonì vūahú yí: «Mi ja a nì-sūmú lén mi tíáhú.»^{§§}

Ba kèrètíewa na wee ve mín le cítí yí

6 Bìò lon lon ká minén ó o búí lè mín za kèrètíe á hā bíoní wi pàahú ò o máa va le Dónbeenì nùpua cǎn à bán fáa hā, ká a va bíá yí zū le Dónbeenì cǎn le bán wé mu lée webio? ² Mi so yí zū ká bíá bìò sà le Dónbeenì yí lè bán khíi cítí ho dí mí ná le? Ká lè minén khíi cítí ho dí mí ná á se mi mún dà á cítí bìò jùhú míá. ³ Mi so yí zū ká lè warén á khíi cítí ho wáayi tonkarowà le? Ká mu wó ká se ho dí mí ná bìò á wa mún dà a cítí. ⁴ Lée webio non ká hā bíoní wi mi pàahú à mi lén va bíá ba kèrètíewa kuure bìò jùhú míá cǎn na lè ho dí mí ná à bán cítí mia? ⁵ Hā nìyio so yí máa dí mia le? Bè-zūnminì bànsò so míá mi tíáhú na dà à fée hā bíoní na wi bíá lè ba zàwa pàahú le? ⁶ Àwa, bìò á mi wé lén va bíá yínóñ ba kèrètíewa cǎn à bán fáa mi tuiáwà so lée bìò na ko làa wéró le?

⁷ Bìò mi wee bua mìn varáa le cítí yí bún yàá wee zéení le mi bìò yáara búenbúen. Ho wékheró so lá yí ko à ho wé kúu mia le? Mi so lá yí ko mi wé tà à ba tè mi wán le? ⁸ Minén lè bíá yàa wee wé khe lè mìn zàwa lè mìn hínni, á wee tè ba wán. ⁹ Mi so yí zū kénkén le bíá wee wé mu bè-kora á níní máa keñ le Dónbeenì béení yí le? Á mi cén yí khà miten. Lé ba nùpua na wee dé mítén ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí síwà yí, làa bíá wee hā hā wǎnna, ba bá-féwá lè ba há-féwá, ba báawa mín yí na wee da làa mín, ¹⁰ ba kǎnlowà, làa bíá sia wee vá mí ninzàwa bìò yí, làa bíá wee ju khée, làa bíá wee yáa mí ninzàwa yènnáa, lè ba nì-wánna, bán búenbúen níní máa keñ le Dónbeenì béení yí. ¹¹ Bìò á ì tò yí ká búenbúen lè bún ba búí fù wee wé mí tíáhú. Èe ká le Dónbeenì wáa ceéra mia. Mi bìò

§§5:12-13 Mi loñ Làndá zéenílò vūahú (Deutéronome) 17.7

sà le yi. Mi wó ɓa nùpua na téréna le Dónbeenì yahó. Bún búenbúen wó wa Núhúso Yeesu *Krista pànká lè le Dónbeenì Hácírí pànká yi.

Mi wé ɓua miten sese

¹² Ba búí wí mi tíahú wee bío le mu bío búenbúen wéro ní nɔn mí yi, á bún wáa bon. Èe ká mu bío búí wéro màhá yí máa na à mi va làa yahó. Ìnén dà a bío le mu bío búenbúen wéro ní nɔn mi. Èe ká í màhá máa díá á mu bío mu búí máa yí pànká í wán. ¹³ Mi mún wee bío le ho dínló wó ho píhó bío yi, á ho píhó bèn wó ho dínló bío yi. Èe ká ho píhó loo, ho dínló loo á le Dónbeenì khíi búe núhú. Mi cén yí hácírí, wa sánia yí wó ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí síwà bío yi. Hã bìo sà a Núhúso yi, ó o Núhúso wee pa hã bìo. ¹⁴ Bìo á le Dónbeenì vèenánáa o Núhúso lé bún fàn síi ó o mún khíi vèenánáa wen lè mí pànká. ¹⁵ Mi so yí zū ká mi sánia lé o *Krista sánia bìo búí le? O Krista sánia bìo búí so ko à hã páaní là a hã na wee yèé míten le? Bùe dé. ¹⁶ Tàá mi so yí zū ká a báa na páanía là a hã na wee yèé miten á lée dà-kéní làa wo le? Bìo kà lé bìo túara le Dónbeenì bíoní vūahú yi: «Ba mí nūwā pun á à wé sánia dà-kéní.»* ¹⁷ Èe lé bún ká yia bèn páanía là a Núhúso á wón fànso á à wé dà-kéní làa wo mí hácírí yi.

¹⁸ Mi khí ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí síwà wéro yi. Mu bè-kora na ó o nùpue dà a wé búenbúen á yí máa bóonía sánia yi ká mu yínɔn ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí síwà. Yia wee dé míten ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí síwà wéro yi, á wee wé khe lè mí kùrú sánia. ¹⁹⁻²⁰ Mi so yí zū ká mi sánia lé le Dónbeenì Hácírí zii le? Le Dónbeenì nɔn mí Hácírí mia à le keñ mia. Le Dónbeenì yà mia ho yà-nɔn hebúee yi. Mi wáa yí

te miten. Á mi cén wáa dé ho cùkú le Dónbeenì yi lè mi sánia.

Mu yaamu bìo

7 Hã làa na kà wán, á bìo mi tùakaa làa mi, lé bún á í wáa à zéení yara làa mia. Mi wee bío le mu se ò o báa yí páaní là a hã. ² Èe ká bìo ho há-fénlò lè ho bá-fénlò boo hã làa na kà wán, á ìnén bèn le o báa ko ò o wé páaní lè mín hã, ò o hãa mún wé páaní lè mín báa. ³ O báa yí ko ò o pí mín hãa ká wón màkóo wi o yi, ó o hãa mún yí ko ò o pí mín báa ká wón màkóo wi o yi. ⁴ O hãa sánia bìo yí sà a yi, lé fàn báa á hã bìo sà yi. Ó o báa sánia bìo mún yí sà a yi, lé fàn hãa á hã bìo sà yi. ⁵ O báa lè mín hãa á yí ko ɓa pí mín. Ká ɓa hía yí máa páaní á mu ko mu wé bìo na ɓa bía tò wán le mí í khíi mín yi á à dā pàahú búí, ká mí í dé mí sòobée ho fioró wéro yi. Ká ho pàahú mu khíina, à ɓa bīnī wé páaní làa mín. Ká bún yí wó á jún-sī ɓa hía máa dān míten máa ɓua yi bìo ó o *Satāni wee khà lè ɓa nùpua vīnī dānī yi. ⁶ Bìo á í bía nɔn mia kà á yí máa zéení le í le mi wé mu konloon. Èe ká mi màhá mún dà wé è wé làa bún. ⁷ Ìnén wón lá wi à ɓa nùpua búenbúen yí yaka lè í bìo síi. Èe ká le Dónbeenì wee na mu bío wéro pànká wa nì-kéní kéní yi mín púná yi. O búí á à ya, ká a búí dà á a keení máa ya.

⁸ Bìo kà lé bìo á í bèn n bío ò na mabáawa lè ɓa maháawa yi: Mi wáa lá kará á yí yanka lè ìnén bìo, se mu se. ⁹ Èe ká mi yí dà mu, à mi yaka. O nùpue yan, á súaani bìo ó o ò keení á máa ya, ká a jòn yí dà mí síi máa hí.

¹⁰ Bìo lé ɓa kèrètíewa na yan mín, bán á í í bío bìo kà á à na yi. Hñ jì-cúa so yínɔn ìnén te hã, lé o Núhúso te mí jì-cúa. O hãa á yí ko ò o pí mín báa díá ká a lén. ¹¹ Ká a hía wà, ò o bèn mún yí bīnī vaa ya. Tàá ká a wi ò o bīnī ya, ò o véení

*6:16 Mi loñ Bìo núhú búeení vūahú (Genèse) 2.24

hã bioní lè mín báa, à ɓa ya mín. Lé mu ó o báa mún yí ko ò o ɓa mín hãa.

¹² Hã ɓi-cúá na á ï bèn ñ fɛɛ biò kà wán á à na bià ká yí, hɔ́n yínɔ́n o Nùhúso te hã, lé ìnɛ́n te ï ɓi-cúá. Ká a báa là a hãa yan mín, ó o báa hĩa wó a kèrètíé, à ɓàn hãa na yínɔ́n kèrètíé á tà le mí ì keení làa wo, á ɓàn báa yí ko ò o ɓa a. ¹³ Lé làa bún síí, ká a hãa là a báa yan mín, ó o hãa hĩa wó a kèrètíé, à ɓàn báa na yínɔ́n kèrètíé á yí pǎ a, á ɓàn hãa yí ko ò o lén díá mín báa. ¹⁴ Ì wee bío kà síí lè biò ó o báa na ãĩn yínɔ́n o kèrètíé á biò sǎ le Dónbeenì yí ɓàn hãa na lé o kèrètíé biò yí. Mu mún lée dà-kéní là a hãa na yínɔ́n o kèrètíé. Wón mún biò sǎ le Dónbeenì yí ɓàn báa na lé o kèrètíé biò yí. Mu lá yí ka kà, á ɓa zàwa biò máa sǎ le Dónbeenì yí. Èé ká ɓa biò sǎ le yí. ¹⁵ Èé ká yia màhá yínɔ́n o kèrètíé hĩa wi ò o fáa mu yaamu à yia lé o kèrètíé díá le o fáa. Ká mu wó kà, se yia lé o kèrètíé wi mítén. Le Dónbeenì von mia à mi keení mín wán làa hээрà. ¹⁶ Nún-sí, á minén hãawa na lé ɓa kèrètíewa á le Dónbeenì dà à ãĩn wán á à kǎnínáa mí báarán na yínɔ́n ɓa kèrètíewa. Tǎa minén báawa na lé ɓa kèrètíewa á le Dónbeenì dà à ãĩn wán á à kǎnínáa mí hǎnání na yínɔ́n ɓa kèrètíewa.

Mi díá miten làa biò mi fù karáa

¹⁷ Ká biò á ï bía nɔ́n mia kà níí ló, á biò ó o Nùhúso wó á mi nì-kéní kéní biò karáa á le Dónbeenì vonnáa mia, lé bún à mi pá díá lè miten. Bún lé biò á ï wee kǎrán lè ɓa kèrètíewa kuio hã lùà fúenbúen yí. ¹⁸ O fúí lá *kúio á le Dónbeenì vonnáa wo, à ɓànsò yí sà mu. Tǎa yia le Dónbeenì von ò o ãĩn yí kúio à wón mún yí kúii mítén. ¹⁹ Ho *kúiiró lè ho yí kúiiró biò ɓúhú mía. Biò biò ɓúhú wi lé à wé bè le Dónbeenì biò na le bò henía yí. ²⁰ Mi nì-kéní kéní díá miten làa biò mi fù karáa á le Dónbeenì vonnáa mia. ²¹ Yia lá lée wobá-nii á le Dónbeenì vonnáa wo, ò o yí yáa mí yilera bún biò yí. Èé ká biò

á ɓànsò á à keénáa mítén níí kǎn nɔ́n wo yí, ò o wǎa bè bún bàhó yí. ²² O wobá-nii na ó o Nùhúso von ó o biò sǎ a yí, wón wǎa wi mítén o páaníló là a Nùhúso biò yí. Lé làa bún síí ó o nùpue na ó o *Krista von ká a wi mítén wón bèn lé o Krista wobá-nii. ²³ Le Dónbeenì yà mia ho yà-nòn hebúee yí, á mi wǎa yí díá le ɓa nùpua wé mia lè mí wobáaní. ²⁴ Wán zàwa lè wán hǎnni, biò mi fù karáa á le Dónbeenì vonnáa mia lé bún à mi díá lè miten le Dónbeenì yahó.

Bia ãĩn yí yan biò

²⁵ Ká bia ãĩn yí yan hùúu, bán biò na à ï bío ɓa ãání yí na le o Nùhúso biò na ó o bò henía bún mía. Èé ká biò á ï lé o nùpue na á ɓa dà a dé mí sǎa yí mu sǎamu na le Dónbeenì wó làa mi biò yí, á ï ì zéení ɓa. ²⁶ Le lònbee na ho zuia kà biò yí á biò kà lé biò á ï wee leéka: Mu se à ɓa díá mítén làa biò ɓa biò karáa. ²⁷ Yia bò mu fúamu à wón wǎa yí cà biò o ò búe làa bū. Ká yia bèn ãĩn yí bò mu, à wón wǎa díá. ²⁸ Ká yia màhá pá yan, se mu yínɔ́n bè-kohó. O hínzoró na ɓàn fúaalè wi ká a yan, se mu yínɔ́n bè-kohó. Ká bia yanka bán wi le lònbee yí ho ãímíná yí. Á le ãén lònbee so á ï yí wi à le yí ɓarén.

²⁹ Wán zàwa lè wán hǎnni, biò kà lé biò á ï wi à ï bío na mia. Ho pǎahú na ká á yí túee. À wǎa lá biò kà ɓii wán, le bía yan à wé le ɓa yí yan. ³⁰ Le bía wee wá à wé le ɓa yí máa wá. Le bía wee zǎmaka à wé le ɓa yí máa zǎmaka. Le bía wee yà mu biò à yí dé mí sǎa biò ɓa yà yí. ³¹ À bía ho ãímíná biò sǐmu zon, à ho ãímíná biò wé lòn bè-káamáa cǎn. Lé biò á ho ãímíná làa biò mí nɔ́n làa ho á máa mía ká ho ò vé.

³² Mi lá wi miten, á yilera yí máa yáa, se ï wa mu. O báa na yí yan wón wee dé mí sòobée o Nùhúso tonló yí. O wee cà ò o wé biò sǎ a Nùhúso yí. ³³ Ká a báa na yan, wón bèn yahó sǎ ho ãímíná biò. O

wee cà ò o wé bìo sī mìn hǎa yi. ³⁴ O wǎa wi là hǎ sǎa pùn. Lé bún mún lé o hǎa na yí yan tǎa o hínzoró na bàn fūaalè wi. Ba wee dé mí sòobéé o Nùhúso tonló yi. Ba wee cà à ǎa bìo búenbúen sǎ a Nùhúso yi. Ká yia yan wón yahó sǎ ho dímíná bìo. O wee cà ò o wé bìo sī mìn báa yi. ³⁵ Ī wee bìo ká sǎi lé mí sēnǎi bìo yi, ká ĩ yí máa kíkǎ mia. Ká ĩ màhǎ wi à bìo ko là ho wéró bún lé bìo à mí wé, à na miten búenbúen o Nùhúso tonló yi á yí titika.

³⁶ Ká a yàronza búii wee leéka le ká mí yí yan mìn fūaalè se mí wó khon làa wo, ká a zū le mí yí dà mí sǎi máa hǐ hùúu, ò o wee leéka le mí ko à mí ya mìn, se bún yínǎn bè-kohó. À ǎa ya mìn. ³⁷ Èé ká a yàronza búii màhǎ lon mu mítén le mí máa ya mìn fūaalè, á zū le mí dà à hǐ mí sǎi, ká mu ló arén mítén yi binbirì, ò o búii yí kíkǎa wo yi, se o wó se. ³⁸ Bìo wi bún lé bìo kà: O yàronza na fó mìn fūaalè á yan á wó se. Èé ká yia le mí máa ya, wón bèn bìo sǎ sǎaani.

³⁹ O hǎa là a báa na mu yaamu cǎera á yí dà máa fáa mìn yi ká yínǎn o báa húrun. Ká bàn báa húrun, se o wi mítén, á dà a ya a báa na ó o sǎi vá yi. Ká a báa mu màhǎ ko ò o wé o kèrètíe. ⁴⁰ Èé ká a màhǎ kará yí yan, se o bìo á à wíoka à wé se. Bún lé bìo á ínén wee leéka. Á ĩ mún zū le le Dónbeenì Hácírí wi làa mi.

Le muini taa bìo

8 Hǎ làa na ká wán, á wa bèn ñ loñ ho tǎaró na sǎ ǎa búaa na yan là le muini taa bìo. Mí wee bío le wa búenbúen lé ǎa bè-zǔnlòwà, bún bon. Bún bìo zǔnló so lé bìo wee na ò o nùpue búaanínáa mítén. Èé ká le wamini dén wee wé à wa siǎderó va là ho yahó. ² Yia wee leéka le mí lé o bè-zǔnló wón ǎanso dǐn yí zū mu làa bìo ó o ko ó o zǔnnáa mu. ³ Èé ká yia wa le Dónbeenì wón le Dónbeenì zū le o bìo sǎ mí yi.

⁴ Áwa! Ba búaa na ǎa yan là le muini hǎ wǎnna wán taa làró dǎn yi, á bìo ká

lé bìo á ĩ bío: Wa búenbúen zū le mu biowa na ǎa nùpua wee lá lòn dofiina ho dímíná yi á bìo jǔhú mia. Warén zū le le Dónbeenì léè dà-kéní mí dòn. ⁵ Hǎ pánkǎ-beera na yí máa mí, á ǎa nùpua búii wee ve làa dofiina tǎa júnása, á boo. Hàrì ká hǎn pánkǎ-beera so wi ho wáayi là ho tá wán, ⁶ se warén bán zū le le Dónbeenì léè dà-kéní mí dòn. Dén lé diò lé wa Maá na lǎra mu bìo búenbúen. Lé lerén mún lǎra wen à wa bìo sǎ le yi. Wa mún zū le o Nùhúso léè nì-kéní mí dòn. Wón lé o Yeesu *Krista, yia nǎn á mu bìo búenbúen wiráa. Lé orén mún nǎn á wa à yíráa le mukǎni binbirì.

⁷ Warén zū le mu biowa na ǎa nùpua wee lá lòn dofiina bìo jǔhú mia. Èé ká ǎa kèrètíewa búenbúen màhǎ dǐn yí yú bún bìo zǔnló so. Ba búii na sòobáa dó mí sǎa hǎ wǎnna hǎló yi á hàrì lòn zuia ká ǎa wee là le muini taa, à kǎn le ǎa níní pá wi hǎ wǎnna hǎló yi. À bìo ǎa lé ǎa nùpua na pánkǎwǎ mia le Dónbeenì bìo dǎn yi, ká ǎa wee là hǎ taa mu, à ǎa leéka le mí wó khon. ⁸ Mu yínǎn dǐnló lé hǎa wee wé à wa bìo wé sǎ le Dónbeenì yi. Wa dú ho loo, á bìo búii máa bè wa bìo wán. Wa mún yí dú ho loo, á bìo búii máa fá wa bìo jii. ⁹ Minén bán zū le mí dà ho dǐnló búenbúen wé è dí. Èé ká mí màhǎ le mí yiwa. Nún-sǎ, á yia pánkǎ tà mia le Dónbeenì bìo dǎn yi á dà a va a ví bìo minén wee wé bìo yi. ¹⁰ Ká yia pánkǎ mia le Dónbeenì bìo dǎn yi á mǎn ùnén na zū mu bìo à ù kará hǎ wǎnna zǎi á wee là le muini taa, ó o so mún máa yí hǎ làró sǎ-hebúee le? ¹¹ Bún ká yia pánkǎ mia le Dónbeenì bìo dǎn yi, wón na ó o Krista húrun bìo yi, á hǎa ví ùnén bìo zǔnló bìo yi. ¹² Hen ká mí wee wé khe là mìn za-wa là mìn hǐnni na pánkǎwǎ mia le Dónbeenì bìo dǎn yi ká sǎi, se lé o Krista mí beere á mí wee wé kheráa. ¹³ Lé bún nǎn, ká ĩ bè-dínii búii dà à víiní wán za tǎa wán hǐnló, á ĩ máa bǐnǐ máa là taa hùúu, bèra a na à ǎa hǎa yí ví ínén bìo yi.

Bìo ó o Poole bía mí tonkaa tonló dǎnǎi yí

9 Ìnén so yínǎn nùpue na wi ìten le? Í so yínǎn o Yeesu tonkaro búí le? Ìnén í beere á mǎn wa Núhúso Yeesu. Minén so yínǎn ho cǔnú na ló í tonló na á í sá a Núhúso bìo yí le? ² Ba búí dà a pí á máa zǔn le ìnén mún lé o Yeesu tonkaro. Ká minén bán zǔ le í lé orén. Lé bìo mi páaníló là a Núhúso á wee zéení le í lé orén tonkaro bìo bon.

³ Bìo kà lé bìo á í wee bío na bìa wee yáa í yèni yí à búeráa ǎa núhú. ⁴ Wa so lá yí ko làa bè-díníi tàà bè-juníi bìo wa wee sá a *Krista tonló bìo yí le? ⁵ Warén lé wa nì-kéní kéní so lá yí ko à wa ya a háa na lé o kèrètíe ò o wé bè làa wen wa tonló mu sáró yí, làa bìo ó o Núhúso ǎan zàwa, là a Piere là a Yeesu tonkarowà na ká wee wéráa mu le? ⁶ Tàà ìnén là a Baanabaasi wa dòn lé wen so ko wa wé sá à bè yí yíràa wa nìi dínló le? ⁷ Dásí nìi na á à lén mí nìi yí á à wéráa mu dásímu wón mía. Á nùpue na á à fá le vǐndèe ká a máa wé è dí le bìa wón mía. Ó o nǎn-pa na yí máa ǎu ǎa nàwa na ó o wee pa yoomu wón mún mía.

⁸ Bìo á í wee bío kà yínǎn ǎa nùpua bìo na ǎa wee wé mí dòn á í mǎn mu yí. Le Dónbeení làndá na ó o *Mǎyíize túara yí á mu pá ka kà. ⁹ Bìo kà lé bìo túara ho làndá mu yí: «O nàa na ǎa wee sáràa ho dínló láró pàahú á ǎa yí ko ǎa hè lè ho dínló làró.»^{*} Bìo le Dónbeení bía kà sí so wee zéení le lé ǎa nàwa bìo here le yí le? ¹⁰ Mu so yínǎn warén bìo yí á le bíaràa kà sí le? Ká werèe. Mu lé warén bìo yí á le bíoní mu túararàa. Yí ǎa lá ó o wee và ko ò o dé mí síi bìo ó o kǎhí yí bìo yí. Yí ǎa lá ó o wee vúaa ho dínló ko ò o dé mí síi bìo ò o yí bìo yí. ¹¹ Le Dónbeení bín-tente na wa zéení làa mia á ka lòn bìo na wa dù. Ká mí lá wee na mí nìi bìo

wen, se mu lée bìo na so po wen le? ¹² Ká mí wee na mu ǎa búí yí, á warén so yí ko làa bú yí po bán le? Èe ká warén bán yí wi à wa bío le mí ko à mí wé na mí nìi bìo wen. Wa yí wi à bìo búí cǐnú à búmaka a *Krista bín-tente bueró. Lé bún bìo yí á wa díaràa á mu bìo búenbúen wee kúu wen. ¹³ Mí so yí zǔ le bìa wee sá ho tonló le *Dónbeení zǐ-beení yí á bè-díníi wee lé bìo ǎa nùpua wee wé lè mu hǎmu yí bín le? Á bìa wee fúaa ǎa búaa le muiní yèníi bán mún wee yí bìo sà ǎa yí. ¹⁴ Lé làa bún síi ó o Núhúso mún bǎráa mu henía le yía wee bue le Dónbeení bín-tente á nìi dínló wé è lé ho tonló mu yí.

¹⁵ Bìo á í lá wi làa mia, á bìo ko làa mí, á í yí le mí na hàrì dèe miì. Á bìo á í wee túa kà síi, mún yí máa zéení le í le mí wé mu na miì. Bún yí ká í yàà lá húrun se mu súaa ní. Dén sí-wèe so na wi miì á nùpue yí dà máa hè yí. ¹⁶ Í yí ko à í khòoní ìten le Dónbeení bín-tente bueró bìo yí. Mu yàa lée bìo na á í ko à í wé konloon. Ká í le í máa bue le bín-tente mu, à wàn dèe sua mi. ¹⁷ Mu lá lé ìnén ìten dó ìten ho tonló mu yí, se í lá le ǎa wé sàání miì. Èe ká ho lé dèe na á í ko à í sá konloon, á í máa pí ho sáró. ¹⁸ Ká í sàání lé le sí-wèe na í wee yí le bín-tente na á í wee bue làa káamàa bìo yí ká í yí máa fé bìo ko làa mí.

¹⁹ Mu bon, ìnén lée nùpue na wi ìten, á yínǎn wobá-nìi. Èe ká í màhá wó ìten lè ǎa nùpua búenbúen wobá-nìi, bèra a na à í yíràa ǎa boomuso à ǎa tà a Krista bìo. ²⁰ Hen ká í wi làa bìa lé ǎa *zúífùwa, à í wé ìten làa zúífù, bèra a na à í yí bán à ǎa tà a Krista bìo. O Mǎyíize làndá á ìnén mía yí. Èe ká í wi làa bìa wi ho yí, à í ǎua ìten lè ǎa bìo síi, ká í ǎon mía ho làndá mu yí, bèra a na à í yí bán à ǎa tà a Krista bìo. ²¹ Ká í mún wi làa bìa yí zǔ dèe o Mǎyíize làndá bìo dǎnǎi yí, à í ǎua ìten lè ǎa bìo síi bèra a na à í

^{*}9:9 Mí loń Làndá zéeníló vúahú (Deutéronome) 25.4

yí bán à ɓa tà a Krista bìo. Bún yí máa zéení le le Dónbeenì lándá bìo yí ciran mi. Í wee bè o Krista lándá yi. ²²Hen ká í wi làa bìa pànkáwá mía le Dónbeenì bìo dání yi, à í mún wé lòn nùpue na pànká mía, bèra a na à í yí bán á ɓa tà a Krista bìo. Lé làa bún á í wee wé à zo-ráa ɓa nùpua le mí síwà tíahú à yíràa ɓa ñi-dòndáa búí à kàní konloon. ²³Bún búenbúen á í wee wé bèra a na à le Dónbeenì bín-tente à bènben, à ìnén ní mún keń mu bè-tentewà na le bín-tente mu wee zéení yi.

²⁴Mi zū le bìa wee lùwí khííka mín búenbúen ó o ñi-kéní na khíína bìa ká lé yia ɓa wee wé na mu bìo yi. Minén mún hení mi lò làa bìa wee lùwí khííka mín bìo síi bèra a na à mi yí mu bìo. ²⁵Bì a wee wé hā penkaa jínkaa búenbúen á wee wé mání mí sánía lè le lònbee à càráa mu bìo. Ká mu bìo mu màhà dà wee yáa. Ká warén bán wee mání wa sánía lè le lònbee à càráa mu bìo na yí dà máa yáa. ²⁶Lé bún non á ìnén yí máa wé lòn nùpue na wee lùwí concon. Í mún yí máa wé lòn nùpue na wee núaa concon. ²⁷Í wee kíkà ìten yi làa sòobéé á wee mání í sánía lè le lònbee bèra a na ká í khíí buera le Dónbeenì bín-tente vó à le Dónbeenì yí pí mi díá.

Mi díá hā wònna hāló

10 Wàn zàwa lè wàn hínni, í wi à mi bíní leéka mi yiwa bìo yánkaa wó wán pàahú na á wàn òuawà bò a *Moyiize yi. Le dùndúure yánkaa pon ɓa búenbúen yi. Á ɓa búenbúen mún káa ho muhú yi. ²Ba búenbúen ka lè ɓa yú ho *bátéèmu lè dùndúure lè ho muhú yi, à ɓa là a Moyiize wé dà-kéní. ³Ba búenbúen dú ho dínló dà-kéní na ló le

Dónbeenì cón. ⁴Á ɓa búenbúen mún jun mu jummu dà-kéní na ló le Dónbeenì cón. Bún jummu so ló ho leého na le Dónbeenì non ɓa yi. Ho leého mu lé o *Krista na bò làa ba. ⁵Ée ká ɓa boomuso màhà pá bìo yí wó sína le Dónbeenì yi, á ɓa húrun ho tá hení yi.

⁶Bún biowa so búenbúen léé bìo na wee zéení wen, à wa sía yí vā mu bìo na yí se yi, làa bìo á ɓarén wóràa mu. ⁷Mi yí dé mi sía hā wònna yi làa bìo á ɓarén búí wóràa bìo síi. Mu túara le Dónbeenì bióni vūahú yi kà síi: «Mu nìpomu léé kará à ɓa dú á jun, à ɓa hínni wee wé hā kàakó-wará.» ⁸Mi yí wa dé waten ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí síwà yi làa bìo ɓarén búí wóràa mu bìo síi, á ɓa nùpua muaaseé bóní làa muaaseé tīn á húrunnāa le wizoñ-kéní. ⁹Mi yí wa khūaa o Krista jii yi làa bìo á ɓarén búí wóràa mu á ɓa háwá hàararāa ɓa bó. ¹⁰Mi yí bío le le Dónbeenì yí wó yí se làa mia, làa bìo á ɓarén búí wóràa mu, á le Dónbeenì wáyí tonkaro buée bóráa ɓa.

¹¹Bún biowa so búenbúen wó, à zéení-nāa wen. Mu túara le Dónbeenì bióni vūahú yi à fèn jínāa warén na wi ho díjíná véro pōnna yi zen wán. ¹²Lé bún non ká yia wee leéka le mí pànká wi le Dónbeenì bìo yi, à ɓanso pa mítén bìo, ò o hía yí lé lùwá. ¹³Ho sūnló na wee yí mia á mún wee yí ɓa nùpua na ká. Le Dónbeenì na bí a mu bìo à le máa yèrémá mí jii, á máa díá á ho sūnló máa yí mia máa dà mi pànká wán. Ho sūnló pàahú á le Dónbeenì á à wé á mi ñ zūn le ho ò khíí. Lé bún ñ na ká mi ñ dàn mi yiwa á à jì ho bìo yi.

¹⁴Wàn bñlowà na á í wa làa sòobéé, bún biowa so búenbúen bìo yi á mi pa miten hā wònna hāló yi. ¹⁵Í wee bío kà

[†]10:1 Mi loń Léró vūahú (Exode) 13.21-22; 14.22-29

[†]10:4 Mi loń Léró vūahú (Exode) 16.4-35; Miló vūahú (Nombres) 20.8-11

[§]10:7 Mi loń Léró vūahú (Exode) 32.6

^{**}10:8 Mi loń Miló vūahú (Nombres) 25.1-9

síi làa mia lé bìò á ìnén cǔn á mi ka lòn nùpua na yìo tǔn. Minén mi beere wáa loń bìò á ì bíá ká mu bon, tàá mu yí bon. ¹⁶Hen ká wa lá ho bǎrákà dérò juuní dèe buan à wa dó le Dónbeenì bǎrákà à wa jun làa de, à mu so máa páaní wen là a Krista cǎni le? Á ho búurú na wa wee cèeka ká wa wee là ho, à ho so máa páaní wen là a Krista sǎnía le? ¹⁷Á bìò ho búurú lé ho dà-kéní, á wa là wa booró mí cùee, ká wa lé hǎ sǎnía dà-kéní ho búurú mu na wa wee sanká bìò yí.

¹⁸Mi loń o *Isirayelee nìpomu lon, bia wee là ǎa bùaa na ǎa fúaana le muini yeení na bìò sǎ le Dónbeenì yí wán bán búenbúen páanía là le Dónbeenì. ¹⁹Bún so wee zéení le o yia na ǎa fǎ ho wǎahú wán, là ho wǎahú mí beere á bìò jǘhú wi le? Bùee. ²⁰Ì wi à ì bío le ǎa bùaa na ǎa yan là le muini hǎ wǎnna wán lé hǎ pǎnká sǔmáa ǎansowà na á nùpue yí dà máa mi á mu wó non yí, ká mu yí non Dónbeenì yí. Á bìò á ìnén màhá yí wi à minén là hǎ pǎnká-sǔmáa ǎansowà mu à páaní bìò búí yí. ²¹O Nùhúso juuní dèe á mi yí dà máa junáa á máa bǐnì máa khíi ju là hǎ pǎnká-sǔmáa ǎansowà ju-uní dèe. Mi mún yí dà máa dí o Nùhúso dǐnló á máa bǐnì máa vaá dí hǎ pǎnká sǔmáa ǎansowà dǐnló. ²²Tàá wa wi à wa wé ò o Nùhúso síi cǐ wen wa wǎrá bìò yí le? Wa so wee leéka le wa pǎnká wi po a Nùhúso mu le?

Mi le mi bè-wénia à dé ho cùkú le Dónbeenì yí

²³Ba búí wi mi tǎahú á wee bío le mu bìò búenbúen dà wee wé. Mu bon. Èe ká bìò búenbúen yínón bìò na se. Bìò búenbúen dà wee wé, èe ká mu búenbúen yí máa wé à ǎa kèrètíewa kure va là mí yahó. ²⁴Mi nì-kéní kéní yí ko à mi leéka mi kùrú bìò mí dòn. Mi mún ko à mi leéka bìò mi ì wé ká mu ù séení

mìn zàwa na ká. ²⁵Mu bìò búenbúen na wee yèè ho yàwá yí á mi dà à yà á à dí, ká mi yí lùnkáa mi yilera á dǐn tǔa miten yí le mu ló wen, ²⁶lé bìò á bìò ká lé bìò túara: «Ho tá làa bìò wi ho yí búenbúen á bìò sǎ a Nùhúso yí.»^{††} ²⁷Hen ká yia yínón o kèrètíe á von mia là ho dǐnló mí zǐi, ká mi tà van, à bìò ǎa à na mia búenbúen à mi dí, ká mi yí lùnkáa mi yilera à tǔa miten yí làa hen na mu ló yí. ²⁸⁻²⁹Ká a búí màhá bíá le hǎ taa na ká lé ǎa bùaa na ǎa yan là le muini taa, à mi yí là hǎ. Hàrì ká minén yilera yí lùnkáa mu bìò yí, à mi pá yí là hǎ yia bíá mu non mia bìò yí, à lùnkáa wón yilera.

Bìò á ìnén wee wé ká ì poní séra, á so lá ko à mu lùnká a búí yilera le? ³⁰Ho dǐnló na á ì dó le Dónbeenì bǎrákà à ì dú, á ǎa à yáa ì yèni bìò yí léee webio? Ì so yí dó le Dónbeenì bǎrákà yí dúráa ho le?

³¹Lé bún non ká mi wé wee dí, ká mi wee ju, tàá ká mi wé wee wé bìò léee bìò, à mi wé mu, à dérǎa ho cùkú le Dónbeenì yí. ³²Bia wee vǐnì ǎa *zúifúwa, tàá bia yínón zúifúwa, tàá mìn zàwa là mìn hínni kèrètíewa na ká, á minén yí dé miten yí. ³³Lé ká síi á ì wi à ì wérǎa. Ì wi à ì bìò búenbúen wé sǐ bia ká yí. Ì yí máa cà ì kùrú bìò. Bìò á ì ì wé á ǎa cèrèe á à kǎnínáa lé bún á ì wee bánbá yí.

11 Bìò á ì wee wé á mi wé bè yí, làa bìò á ìnén wee bèrǎa bìò ó o Krista wó yí.

Bìò mi ko mi ǎua là miten ho kúeemínwánló yí

²Ì yàá bèntín wee tènì mia, mi fobúa, lé bìò á bìò á ì wó non mia á mi wee leéka bìò féee, á wa kèrètíewa kǎránló na á ì yú á kǎránna làa mia á mi mún wee bè yí. ³Èe ká ì màhá pá wi à mi zǔn bìò ká yara: O báa jùhúso lé o *Krista, ó o háa jùhúso lé o báa, ó o Krista jùhúso lé le

^{††}10:26 Mi loń Lení vǎahú (Psaumes) 24.1

Dónbeenì. ⁴Àwa. Ká a báa búí wee fio, tàà o wee fɛɛ le Dónbeenì jì-cúà ò o pon mí jùhú yì, se o wee zùáñ o Krista na lé o jùhú yì. ⁵Ká a háa búí bèn wee fio tàà o wee fɛɛ le Dónbeenì jì-cúà lè ɓa nùpua ò o yí pon mí jùhú yì se o wee zùáñ o báa na lé o jùhú yì, se o ka lòn háa na jùhú lɛɛra. ⁶Ká a háa búí yí máa pe mí jùhú yì se o wáa dà a khè ho. Mu búenbúen lè dà-kéní. Ká ho jùhú khèró tàà ho lɛɛró á lè hà nìyio o háa cǎn, ò o wáa wé pe ho yì. ⁷O báa yí ko ò o pe mí jùhú yì, lè bìo ó o ɓonmín lè le Dónbeenì, le Dónbeenì cùkú wee mi a yì. Èɛ ká a háa ko ò o pe mí jùhú yì, lè bìo ó o báa cùkú wee mi a yì. ⁸Ho lée tuiá, le Dónbeenì yí léra a háa bìo búí á yí wó là a báa. O báa bìo búí lè bìo le léra á wó là a háa. ⁹O báa yí léra a háa bìo yì. O háa lè yia léra a báa bìo yì. ¹⁰Lé bún non le Dónbeenì wáayi tonkarowà bìo yì, ó o háa na wee fio tàà o wee fɛɛ le Dónbeenì jì-cúà á ko ò o pe mí jùhú yì à zéénínáa ho pànká na o yú bìo. ¹¹Èɛ ká wa páaníló là a Núhúso bìo yì, ó o háa yí dà máa keñ ká a báa níí ló, ó o báa mún yí dà máa keñ ká a háa níí ló. ¹²Mu bon, o háa ló a báa yì, ó o báa bèn wee te o háa yì, ká ɓa mí nùwā jun mahá lè le Dónbeenì léra ɓa.

¹³Minén mi beere wáa loñ mu sese. Mu so lée bìo na se ò o háa hén mí jùhú yì díá ká a wee fio le? ¹⁴Ba nùpua zū le ká a báa jún-vānì á túeeka, se mu lé hà nìyio o wán. ¹⁵Èɛ ká a háa cǎn á le jún-vānì na túeeka so yínǎn cùkú bìo le? O háa jún-vānì le Dónbeenì non wo yì, à le wé le nín-kéní na pon o jùhú yì. ¹⁶Ká a búí wi ò o pá bīnì wāanì bìo á ì bía, à ɓanso zūn le lé bún á warén lè ɓa kèrètíewa kuio búenbúen wee wé.

O Núhúso dínlò dání yì

¹⁷Bìo á mu lé le zéení tuiáwá á wa wi yì, á bìo búí wi bín á ì yí dà máa khòoní

mia bìo yì. Mu lé bìo á mi kúeemínwán-ló yí máa wé à mi va lè ho yahó. Ho yàá wee lén mia lè mi món. ¹⁸Bìo á ì ì cí wán lè bìo kà: Ì pá à ɓa le ká mi san san kúaa mín wán, à mi wé cūii mín. Mu ka lè mu bon. ¹⁹Mu bon, ho sankamínlò ko ho wé mí tíahú, à bia lè ɓa kèrètíewa binbirì bìo dàñ zūnnáa. ²⁰Lé bún te bìo ká mi kúaa mín wán, á ɓa yí dà máa bío le lé o Núhúso dínlò á mi wee dí. ²¹Mu bon, mi nín-kéní kéní dínlò na mi wee ɓua ɓuen-náa lè hia mi wee wé bánbá dí. Bún lè bìo wee na à ɓa búí le hīnì búe, ká ɓa búí jun sù wee khée. ²²Mi zīnì so mia á mi máa wé è dí ká mi ì ju yì le? Tàà lè ɓa kèrètíewa kuure á mi wi mi zùáñ yì, à dé hà nìyio bìa khon yì le? Lée webio á mi yàá wáa le ì bío na mia? Mi wi à ì pá dé mí fobúaa le? Èɛ ká búee. Ì bènntín yí dà máa dé mí fobúaa mu bìo yì.

²³Àwa, ho kàránlò na ló a Núhúso cǎn na á ìnén yú á bèn yèrémáa non mia lè hia kà: Ho tinnàahú na ɓa à dé o Núhúso Yeesu á à na, ó o lá ho búurú, ²⁴á dó le Dónbeenì bārākà ò o cèekaa ho ò o bía: «Hia lè ì sǎnía na á ì non mi bìo yì. Mi wé wé mu, à leékaráa ì bìo.» ²⁵Lé làa bún bìo síi, ká ɓa dú wó, ó o bèn lá le juunfí dɛɛ na ho *divɛn wi yì ò o bía: «Bìo kà lè le páaníi finle na le Dónbeenì bò lè ì cǎni. Pàahú lée pàahú ká mi wé wee ju mu, à mi wé mu à leékaráa ì bìo.» ²⁶Àwa, á pàahú lée pàahú na mi wé là ho búurú mu, á jun mu bìo mu, se lé o Núhúso húmú á mi wee zéení bìo. Mi wé wé mu, fúaa ká a khíi bīnía ɓuara.

²⁷Lé bún non ká nùpue lée nùpue wé là a Núhúso búurú mu, á jun o bìo mu làa bìo mu yí koráa, se ɓanso wó khon, lè bìo ó o zùáñna a Núhúso sǎnía là a cǎni yì. ²⁸Nùpue na wé le mí ì là ho búurú mu, á à ju mu bìo mu, à ɓanso cén loñ mīten sese à bè yì wéráa mu. ²⁹Mu bon. Yia wee là ho búurú mu, á wee ju mu bìo

††11:5 Mu pàahú, ká a háa lɛɛra mí jùhú se o dó hà nìyio mīten yì.

mu ò o yí máa kǎnbi o Nùhúso sǎnía, se òanso wee sǐnǐ mí nùhú. ³⁰ Lé bún te mu á mí tǎahú á òa cǎrǎe lé òa vǎnvǎrowà, òa cǎrǎe pǎnkáwá mía, á òa búí húrun. ³¹ Ká wa lá wee fèn loń waten sese, se le Dónbeenì lá máa wé è cǐtí wen. ³² Èe ká a Nùhúso màhǎ wee cǐtí wen, à bé wen, bèra a na à wa púná khúí yí páanǐ yí sǐ lè ho dímpǎsa.

³³ Àwa, wǎn zàwa lè wǎn hínni, mí wé kúaa mín wǎn o Nùhúso dínló bio yi, à mí yí dí mín púná yi, mí wé pa mín. ³⁴ Ká yia le hínni wé dà, à òanso dí mí zǐi à bè yi buennáa, bèra a na ká mí wé kúaa mín wǎn, à le Dónbeenì sǐi yí cǐ mia. Bio ká na mí tùakaa bìo, bún á ì ì díá ká ì khúí buara mí cǎn, á ì buée zéení bún yara làa mia.

Le Dónbeenì Hácírí bè-hǎnia

12 Wǎn zàwa lè wǎn hínni, hǎ làa na ká wǎn, á le Dónbeenì Hácírí bè-wénii na wa wee mí lè bìo á ì bío dǎnǐ yi. Ì wi à mí zǔn mu yara. ² Mí zǔ le pǎahú na mí dínn yí zǔ le Dónbeenì, ká mí díá mǐten á hǎ wǎnna na yí dà máa bío á yú ho pǎnká mí wǎn. ³ Lé bún te mu, á ì wi à ì zéení mu làa mia à mí zǔn le o nùpue na wee bío lè le Dónbeenì Hácírí pǎnká, wón yí dà máa dǎnkánǐ Yeesu. Á nùpue mún yí dà máa bío le Yeesu lè o Nùhúso ká le Dónbeenì Hácírí yí dó mu òanso jii yi.

⁴ Mu bìowa wéró pǎnká na le Dónbeenì Hácírí wee na á sǐiwà boo, ká lé le Hácírí dà-kéní màhǎ wee na mu. ⁵ O Nùhúso tonló á púná boo, ká lé o Nùhúso nì-kéní á wa wee sá na yi. ⁶ Mu bè-wénia á púná boo, ká lé le Dónbeenì dà-kéní lè dío wee na mu búenbúen wéró pǎnká òa nùpua búenbúen yi.

⁷ Le Dónbeenì Hácírí wee zéení mǐten wa nì-kéní kéní yí lè mí bè-wénia à sǎení-náa wa búenbúen. ⁸ Le Dónbeenì Hácírí wee wé ò o búí wé bío mu bè-zǔnminì bíoní. O búí wón le Hácírí mu wee wé ò o

wé bío mu bìo zǔnló bíoní. ⁹ O búí wón le Hácírí mu wee wé à le sǐidéro na òan sǐi mía à keń wo yi, ká a búí wón lé òa vǎnvǎrowà wéró pǎnká á le Hácírí dà-kéní mu wee na a yi. ¹⁰ Le Dónbeenì Hácírí wee na mu yéréké bìowa wéró pǎnká o búí yi. O búí lè le Dónbeenì jii-cúa fǎeró pǎnká ó o wee yi. Ká a búí wón bèn lè le Dónbeenì Hácírí lè hǎ hácín-kora hueeka lénló mín yi òan pǎnká á òan wo yi. O búí le Dónbeenì Hácírí mu wee wé ò o wé bío hǎ bíoní na a nùpue yí zǔ, ká a búí le Hácírí mu bèn wee wé ò o wé jí hǎ bíoní mu à tǎnǐ na òa nùpua yi. ¹¹ Lé le Dónbeenì Hácírí dà-kéní mu á wee wé bún búenbúen. Lé lerén wee na mu bìo wéró pǎnká wa nì-kéní kéní yí mín púná yi làa bìo á le sǐi vǎ yi.

O Krista sǎnía

¹² Wa zǔ le hǎ sǎnía lée dà-kéní, ká bìo cǎékaa mín yi wó hǎ lè bìo á boo. Èe ká bún màhǎ yí hò bìo mu páanǐa lè hǎ sǎnía dà-kéní. Wa páanǐló là a *Krista bìo mún ka ká sǐi. ¹³ Wa búenbúen zǐira le Hácírí dà-kéní yi á wórǎa hǎ sǎnía dà-kéní. Wa wé *zúífúwa loo, à wa yí wé zúífúwa loo, à wa wé wobá-nii, tǎa nùpua na wǐ mǐten, se lè le Hácírí dà-kéní mu á wa búenbúen yú.

¹⁴ O nùpue sǎnía yǐnǎn bìo dà-kéní mí dòn á wó làa hǎ, mu boo. ¹⁵ Ká le zeń lá bíá le bìo mǐnén yǐnǎn le níi, á mí wǎa yǐnǎn hǎ sǎnía bìo búí, se bún pá máa hè bìo le can hǎ sǎnía mu yi. ¹⁶ Ká ho jikǎahú lá le bìo mǐnén yǐnǎn le yère, á mí wǎa yǐnǎn hǎ sǎnía bìo búí, se bún pá máa hè bìo ho can hǎ sǎnía mu yi. ¹⁷ O nùpue sǎnía lá lè le yère mí dòn, á hǎ lá wé è jí mu bìo kaka? Ká hǎ lá lè ho jikǎahú mí dòn, á hǎ lá wé è tá mu bìo sǐii kaka? ¹⁸ Mu bon, mu bìowa dà-kéní kéní na lè o nùpue sǎnía á le Dónbeenì cǎékaa mín yi làa bìo le sǐi vǎ yi. ¹⁹ Mu lá lée bìo dà-kéní mí dòn, se hǎ yǐnǎn sǎnía. ²⁰ Bio wee cǎéka mín yi wé

hã sãnía bún lé bìo boo, ká hã sãnía hñn léé dà-kéní. ²¹ Lé bún nɔn á le yèrè yí dà máa bío máa na le níi yí le mí màkóo mía le yí, á ho jùhú yí dà máa bío le hã zení le mí màkóo mía hã yí. ²² Hàrí hã sãnía biowa na ka lè hã jùhú mía sese wa cɔn á wa màkóo yàá pá wí yí. ²³ Hĩa bìo cùkú mía wa cɔn lé hĩa wa wee pa bìo. Á hĩa bìo bíoró nìyio wí, hñn lé hĩa á wa yàá wíokaa wee pa bìo. ²⁴ Hĩa cùkú wí màkóo mía bún yí. Ká le Dónbeení wíokaa o nùpue sãnía biowa à hĩa cùkú mía ò o wé dé ho cùkú yí. ²⁵ Le Dónbeení wó mu kà sīi bèra a na à mu biowa na cɛ́kkaa mín yí wó hã sãnía à cūiina yí keñ yí, ká hã lè mí dà-kéní kéní wé leéka mín bìo. ²⁶ Ká hã sãnía bìo búí yú le lònbee, à bìo ká leé le yí làa bũ. Ká hã sãnía bìo búí yú ho cùkú, à bìo ká leé le sī-wee yí làa bũ.

²⁷ Minén mún ka lòn sãnía dà-kéní na bìo sà a *Krista yí, á mi le mí nì-kéní kéní lé hã sãnía mu bìo búí. ²⁸ Lé làa bún sīi á ba kèrètíewa kuure yí, á le Dónbeení nín-yání wó ba búí là a Yeesu tonkarowà. Bìà sà lé le *Dónbeení jì-cúa fèerowà, mu tìn níi lé bìà wee kàrán le Dónbeení bìo lè ba nùpua. Bìà ká lé bìà yú ho pànká à wéráa mu yéréké biowa, làa bìà wee wéé ba vánvárowà, làa bìà wee séení ba nùpua, làa bìà dà wee dí ba kèrètíewa yahó, làa bìà wee bío hã bíoní na á nùpue yí zū. ²⁹ Ba búénbúén so lé o Yeesu tonkarowà le? Ba búénbúén so wee fèe le Dónbeení jì-cúa le? Ba búénbúén so wee kàrán le Dónbeení bìo lè ba nùpua le? Mu so lé ba búénbúén á dà mu yéréké biowa wee wé le? ³⁰ Tàá lé ba búénbúén so wee wéé ba vánvárowà le? Á lé ba búénbúén so wee bío hã bíoní na á nùpue yí zū le? Á lé ba búénbúén so wee tání hã le? Bùéé. ³¹ Bìo le Dónbeení nɔn wéro pànká wen, á bìo jùhú wí po bìo ká lé bún á mi wé

cà lè mí sīa búénbúén. Bún bìo yí, á ì ì zéení wòhú búí na se po bìo ká làa mia.

Le waminì bìo

13 Ká ì lá dà wee bío hã sīi-viò bíoní, lè le Dónbeení wáayi tonkarowà bíoní, ká ì yí wa ba nùpua, se ì ka lòn bírínboóní na ba wee búá, tàá hñn-dèe búí na ba wee vúaa. ² Ká ì lá dà wee fèe le Dónbeení jì-cúa à na ba nùpua yí, á zū le Dónbeení bìo na sà yí, lè mu bìo na ká búénbúén, hàrí ká ì lá dó ì sīi le Dónbeení yí á dà wee hóoní hã búaa mí lara yí, ká ì yí wa ba nùpua, se ì bìo jùhú mía. ³ Hàrí ká ì lá wee lá ì níi bìo à sankaa na ba nì-khenia yí, á dà wee khòn bìo á ì tà le lònbee yí bìà ká bìo yí[¶] ká ì yí wa ba nùpua, á ì pá máa yí dèe búí mu yí.

⁴ Yia wa ba nùpua wón wee wé dàn mí sīi hĩ. O wee wé mu tentemu lè ba nùpua. O yí máa dí yandee. O yí máa khòn. O yí máa dé mítén. ⁵ O yí máa wé nìyí-wará. O yí máa bàrá mí bìo bìà ká bìo yahó. O sīi yí máa cì fua fua. Ba wó khon làa wo ó o máa bua mu mí yí. ⁶ Yia wa ba nùpua á sīi máa wé wa mu bìo na yí téréna bìo yí, o sīi wee wé wa ho túia poni bìo yí. ⁷ Yia wa ba nùpua á mu bìo búénbúén wee wé kúu yí. Mu bìo búénbúén yí, o wee tà le Dónbeení bìo, á dé mí sīi le yí. O wee hĩ mí sīi mu bìo búénbúén yí.

⁸ Le waminì léé dèe na máa vé máa mi. Le Dónbeení jì-cúa fèerowà bìo á khíi vé. Hã bíoní na a nùpue yí zū á bíoró jii khíi bàrá. Mu bìo zūnló á khíi vé. ⁹ Mu bon. Wa bìo zūnló á jii yí sú, á le Dónbeení jì-cúa na wa wee fèe á jii mún yí máa sí. ¹⁰ Èe ká mu bìo na jii sú pàahú khíi dñn, bún ká bìo jii yí sú á à vé. ¹¹ Mí loñ, bìo á ì fù lé o háyónza, á ì bíoní, lè ì yilera, làa bìo á ì zū lé mu bìo yara, bún búénbúén á mu háyónmu wí yí. Ká bìo á ì yìo yòò tñn, á ì ló mu háyónmu

[¶]13:3 «á ì tà le lònbee yí bìà ká bìo yí» Le Dónbeení bíoní wñn-kíá búí yí, á bìo ká lé bìo bìà: «á nɔn ìten ba cīina.»

yi. ¹²Hã làa na kà wán, á bìo wa wee mi ka sùiyóon. Èé ká ho pàahú mu khíi dôn wa wé è mi mu bìo búenbúen wéréwéré. Hã làa na kà wán á ì Dónbeenì zūnló jii diñ yí sú. Èé ká ho pàahú mu khíi dôn, á ì zūnló làa de jii ì sí, làa bìo lerén mí beere zūnáa mi. ¹³Biowa bìo tìn wí bín á máa vé húúu máa mi. Bún lé le waminì, lè le siidéro le Dónbeenì yí làa bìo wa pan bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí ì wé. Ká mu mí bìo tìn tiáhú á le waminì lé diò po bìo ká.

Le Dónbeenì Hácírí bè-hānii búí bìo

14 Àwa, á mi wáa bè le waminì wōhú na á ì zéenía làa mia, à mu biowa wéro pànká na le Dónbeenì Hácírí wee na à mi wé cà lè mi sīa búenbúen, sñnkú le Dónbeenì jì-cúa fээрó. ²Yia wee bío hā bíoní na á nùpue yí zū, wón yí máa bío lè ɓa nùpua, o wee bío lè le Dónbeenì. Nùpue yí máa jí bìo ó o wee bío. Le Dónbeenì Hácírí pànká wee wé ò o bío hā bíoní na á nùpue yí dà máa zūn. ³Ká yia wee fээр le Dónbeenì jì-cúa, wón wee bío lè ɓa nùpua. O wee wé à ɓa kèrètíewa siidéro le Dónbeenì yí va lè mí yahó, o wee hení ɓa sīa, á hīi hā. ⁴Yia wee bío hā bíoní na á nùpue yí zū, wón wee wé ò orén mí dòn siidéro le Dónbeenì yí va lè mí yahó. Ká yia wee fээр le Dónbeenì jì-cúa wee wé á ɓa kèrètíewa kuure siidéro va lè mí yahó. ⁵Ì wee fan à mi búenbúen wé bío hā bíoní na á nùpue yí zū. Èé ká mi mǎhá wee fээр le Dónbeenì jì-cúa á mu ù wé sī mi à à poñ bún. Yia wee fээр le Dónbeenì jì-cúa wón bìo cùnú wi po yia wee bío hā bíoní na á nùpue yí zū, se o búí bèn wee dàn bīn tǎn hā bíoní mu à ɓa kèrètíewa kuure siidéro le Dónbeenì yí va làa yahó.

⁶Wàn zàwa lè wàn hīnni, ká ì wáa lá buée bío hā bíoní na á nùpue yí zū á nnon mia mí dòn, á ì keñló mi cón cùnú lá à wé ho yén? Ì yí dà máa séení mia ká mu yínoñ bìo búí na le Dónbeenì zéenía làa

mi, tàa mu bìo zūnló á ì zéenía làa mia, tàa le Dónbeenì jì-cúa á ì fээр nnon mia, tàa kàránló búí á ì nnon mia. ⁷Mi loñ hā sī-búania, ho cáahú tàa ho coohú, ká hā búaró yí bò bìo wán á ɓa à zūn bìo hā wee bío kaka? ⁸Lé o yén á à diñ diñ á à lá hā hā sīa ká a yí jí bìo le tǐnbúaní bía wéréwéré? ⁹Minén mún bìo ka ká sī. Hen ká mi wee bío hā bíoní na á nùpue yí zū, à nùpue na dà à tǎn hā á mia, á ɓa à wé kaka à jínáa bìo mi wee bío? Hā à keñ lòn bín-conconwà. ¹⁰Ho dímpá yí á hā sīwà boo, ká hā búenbúen wí lè mín bíoní á sīi na ɓan bíoní kúará mia hón mia. ¹¹Ká yia wee bío làa mi á ì hīa yí máa jí bíoní, bún ká ì ka lòn nì-hānì o cón, ó orén mún ñ keñ lòn nì-hānì ínén cón. ¹²Minén mún bìo ka ká sī. Bìo mi wee cà mu biowa na le Dónbeenì Hácírí wee na wéro pànká lè mi sīa búenbúen, á mi cén bánbá à mi cà bìo wee wé à ɓa kèrètíewa kuure siidéro le Dónbeenì yí va lè mí yahó.

¹³Àwa, yia wee bío hā bíoní na á nùpue yí zū ko ò o fio le Dónbeenì yí ò o wé dàn hā tǎn à ɓa nùpua jí. ¹⁴Hen ká ì wee fio lè hā bíoní na á nùpue yí zū, á ì hácírí dén á à keñ ho fioró wán, ká ì yí máa le ì yí à wéráa ho. ¹⁵Àwa, á lé mu yén á ì wé? Ì ì fio lè hā bíoní na á nùpue yí zū lè ì hácírí, ká ì mún pá à le ì yí á à fio lè le bíoní na ɓa nùpua zū à ɓa jí. Ì ì sío hā lení lè hā bíoní na á nùpue yí zū lè ì hácírí, ká ì mún pá à le ì yí á à sío lè le bíoní na ɓa nùpua zū à ɓa nùpua jí. ¹⁶Ká wa yí máa wé làa bún, ká yia wee wé ho bǎrákà déro fioró lè hā bíoní na á nùpue yí zū lè mí hácírí á bía ká á à wé kaka à tàráa ho «*Amiina» ho fioró mu vaa véení. ¹⁷Hàrí à ù bǎrákà déro fioró mu wé se kaka, á bía yí jí ho máa yí cùnú ho yí.

¹⁸Ì wee dé le Dónbeenì bǎrákà, lé bìo hā bíoní na á nùpue yí zū, á ínén wee bío po mi búenbúen. ¹⁹Èé ká ɓa kèrètíewa kúaa mín wán, á hā bíoní bìo hònú na

á ì ì bío làa ba lè le bióní na ɓa zū á ì ì bío á à kàrán làa ba, á ì wa á po hā bióní muaasee pírú na á ì ì bío làa ba na á nùpue yí zū.

²⁰ Wàn zàwa lè wàn hínni, mi yí wé lòn háyúwá mi yilera yi. Mu bè-kora dání yi bún mi wé lòn háyúwá. Ká mi màhá wé leéka mi yiwa lòn yèn-tínia sa. ²¹ Bío kà lé bío túara le Dónbeenì bióní vūahú yi: «Ì ì dín hā sī-viò nùpua wán

á à bíoráa lè ì nìpomu lè hā bióní na ɓa yí máa jí.

Hàrí ká ì wó bún,

á ì nìpomu pá máa jí ì cón.»^{§§}

²² Lé bún á hā bióní na á nùpue yí zū hñn bíoró wee zéení làa bía yínón ɓa kèrètíewa le ɓa níi mía ɓa kèrètíewa bío yi. Bún bè-zééninii so yahó yí sá ɓa kèrètíewa. Ká le Dónbeenì jì-cúa hñn fæéró bèn wee zéení lè ɓa kèrètíewa le le Dónbeenì wi làa ba. Bún yahó yí sá bía yínón ɓa kèrètíewa. ²³ Mi loñ. Ká ɓa kèrètíewa kuure nùpua búenbúen lá kúaa mín wán sī, á ɓa búenbúen wee bío hā bióní na á nùpue yí zū, ó o búí na dín yí zū ɓa kèrètíewa bío yara, tàà o búí na yínón o kèrètíe ɓueé dñn, á ɓa so máa bío le mi wee khée le? ²⁴ Èe ká ɓa búenbúen wee fæe le Dónbeenì jì-cúa, ó o búí na yínón o kèrètíe, tàà o búí na dín yí zū ɓa kèrètíewa bío yara ɓueé dñn, á ɓa so máa le mí yiwa, á máa zūñ le mí wó khon bío ɓa wee jí bío yi le? ²⁵ Bío wi ɓa yiwa na á nùpue yí zū, á bío ò zūñ. Hón pàahú so yi, ká ɓa màhá líí búrá á à bùaani le Dónbeenì ká ɓa à bío: «Túia poni, le Dónbeenì bèn-tín wi làa mia.»

Ba kèrètíewa kúeemínwánló bío

²⁶ Wàn zàwa lè wàn hínni, á bío wáa ko mu wé le mu yén? Hen ká mi wé kúaa mín wán, ká yia yú lení ò o sío le, ká yia yú bío ò ò kàrán làa bía ká, ò o kàrán ɓa. Ká yia le Dónbeenì zéení làa bío búí ò o

zéení mu, ká yia yú hā bióní na á nùpue yí zū bíoró pànká, ò o bío hā, ká yia bèn yú hā tánló pànká, ò o táni hā. Bún búenbúen á à dān ò séení ɓa kèrètíewa kuure à ɓa siidéro le Dónbeenì yi wíoka fàrá dín. ²⁷ Ká ɓa búí wi mi tíahú á wee bío hā bióní na á nùpue yí zū, á bún ko làa nùpua nùwā jun, tàà nùwā tìn à wé mu. Ká yia wé bía mí bío, à yia so bèn bío mí bío, ò o búí mún wé táni bío ɓa nì-kéní kéní wee bío. ²⁸ Ká yia á à táni mu mía, á fànsò ko ó o wé tété, ò o bío le le Dónbeenì mí yi.

²⁹ Ká mu lé ɓa búí wee fæe le Dónbeenì jì-cúa, á bán nùwā jun tàà nùwā tìn á ko ɓa wé bío ká bía ká wee và mí yiwa bío hā jì-cúa mu wi à ɓa ɓua lè mítén wán. ³⁰ Ká le Dónbeenì zéení bío búí là a búí mi tíahú, á yia lá wee bío ko ò o wé tété ká a díá le bióní na wón fànsò yi. ³¹ Ká mu wee wé ká, á mi búenbúen dà wé è fæe le Dónbeenì jì-cúa, yia wé bía mí bío, á yia á à bío mí bío, bèra a na à mi búenbúen yí ho kàránló, à mún yí le sī-hebúee. ³² Yia wee fæe le Dónbeenì jì-cúa ko ò o zūñ mítén ò o yí wé mu con-con. ³³ Le Dónbeenì yí wa bío na lùnkāa. Bío wee wé ho héerā bún lé bío le Dónbeenì wa. Bún lé bío mu wee wérāa bía bío sà le Dónbeenì yi kuio búenbúen yi.

³⁴ Ká ɓa kèrètíewa wé kúaa mín wán, á ɓa háawa ko ɓa wé tété. Níi yí non ɓa yi à ɓa bío. Ba ko ɓa wé liiní mítén làa bío ɓa *zúifūwa lándá bíarāa mu. ³⁵ Ká ɓa wi à ɓa zūñ bío búí yara, à ɓa tūa bún lè mí bārání mí zíní yi. Mu yí se ò o háa bío ɓa kèrètíewa kúeemínwánló yi.

³⁶ Mi wee leéka le le Dónbeenì bín-tente so ló mínén cón le? Tàa mu so lé mínén mí dòn á le bío sà yi le? ³⁷ Hen ká a búí wee leéka le mí lé le *Dónbeenì jì-cúa fæero, tàà fànsò wee leéka le mí yú le Dónbeenì bío wéró pànká, à fànsò zūñ mu le bío á ì túara non mia ká lé o

Núhúso bìo na ó o bò henía. ³⁸ Ká yia yí tà mu, á le Dónbeenì máa tà wón bìo.

³⁹ Wàn zàwa lè wàn hínni, á bìo mi wáa ko mi cà lè mi sĩa búenbúen lé le Dónbeenì jì-cúa fèeró, à bìa wee bío hã bíonì na á nùpue yí zū à mi mún yí hè.

⁴⁰ Bìo here, lé à mu búenbúen wé làa bìo mu koráa, à mu yí lùnká.

O Krista vèeró bìo

15 Wàn zàwa lè wàn hínni, le Dónbeenì bín-tente na á ì buera non mia, lé dén á ì bíníá wee leéka bìo làa mia. Lé lerén á mi tà bìo á bò yi lè mi sòobé. ² Lerén lé dìo á à kàní mia ká mi wee fua le sese làa bìo á ì bueraráa le non mia. Ká bún mía se mi tà le bìo coon.

³ Ho kàránlò na bìo jùhú wi po hia ká, hia ìnén ì bèere yú á non mia le hia kà: O *Krista húrun wa bè-kora bìo yi làa bìo mu túararáa le Dónbeenì bíonì vūahú yi.

⁴ Ba nùuna a, á mu wizoonì tìn zoñ, ó o vèera làa bìo mu túararáa le Dónbeenì bíonì vūahú yi. ⁵ O zééníá mítén là a Piere, bún món ó o màhá zééníá mítén lè mí tonkarowà píru jùn. ⁶ Bún món á wàn zàwa lè wàn hínni na po khíá-hònú ó o zééníá lè mítén làa cúekúee. Ba cèrèe pá yìo wi lua hàrì lòn zuia. Ba nùwā yen búí lé bìa húrun ba tíahú.

⁷ Bún món ó o zééníá mítén là a Zaaki, á màhá zééníánáa mítén lè mí tonkarowà búenbúen. ⁸ Bìo ó o zééníá mítén lè ba búenbúen vó, ó o mún zééníá mítén lè ìnén na ka lòn za na teró cú wán. ⁹ Mu bon, ì lé ba tonkarowà búenbúen món dí. Ba yáa yí ko ba ve mi làa tonkaro, lé bìo á bìa bìo sà le Dónbeenì yi á ì beéra lò.

¹⁰ Bìo á ì karáa ho zuia, lé le Dónbeenì sãamu pànká yi. Á le sãamu na le wó làa mi á yí tò, bùeé. Ì sá ho tonlò á lò bon po ba tonkarowà na ká búenbúen. Èe ká mu yínón ìnén lè ì pànká á wó mu. Lé le Dónbeenì sãamu lé bìo non á ì dàña wóráa mu. ¹¹ Lé bún bìo yi, à mu wé ìnén loo,

táa òarén loo, se dìo ká lé le bíonì na wa wee bue, á lé lerén mi tà bìo.

Ba nì-hía vèeró bìo

¹² Ká mu lé o *Krista vèeró bìo á wa wee bue, á lée webio non á mi tíahú á ba búí wee bíoráa le ba nì-hía máa vèe?

¹³ Ká ba nì-hía máa vèe bìo bon, se o Krista mún yí vèera. ¹⁴ Ká a Krista yí vèera, se bìo wa wee bue jùhú mía, á bìo mi tà yi mún mía. ¹⁵ À bè bún wán, á se wa lé ba sabín-fúaalowa, lé bìo wa bíá kénkén le le Dónbeenì vèeníá o Krista léra ba nì-hía tíahú. Ká mu bon ká ba nì-hía máa vèe, se bìo á wa le le Dónbeenì vèeníá o Krista mún yí bon. ¹⁶ Ká ba nì-hía yí dà máa vèe, se o Krista mún yí vèera. ¹⁷ Èe ká a Krista yí vèera, se bìo mi tà yi jùhú mía, á mi bè-kora pá nà mi júná yi. ¹⁸ Mu yáa po bún, mu wee zéení le bìa tà a Krista bìo á húrunnáa á bìo yáara búenbúen. ¹⁹ Ká mu lé le mukānì na wa wi yi hã làa na ká wán mí dòn bìo yi á wa dóráa wa sĩa o Krista yi, se wa miinà po ba nùpua na ká búenbúen miinà.

²⁰ Èe ká a Krista bèntín vèera bìo bon. Bìo á mu bè-yáa wee zéení le ho dínló á à be è wé se, lé bún bán síí ó o Krista vèeró bìo mún wee zéení le ba nì-hía à vèe. ²¹ O nùpue nì-kéní lé yia non á ba nùpua wee híráa, lé bún fàn síí ó o nùpue nì-kéní lé yia mún non á ba nì-hía wee vèeráa.

²² Bìo ba nùpua búenbúen wee hí lé bìo ba lée síí dà-kéní là a Adāma, lé bún á ba búenbúen mún n vèe, ba páanlò là a Krista bìo yi. ²³ Ká ho vèeró mu màhá à wé làa bìo mu sànaa mín. O Krista lé yia dú ba búenbúen yahó lòn bè-yáa. Bún món ó o buenlò pàahú á bìa bìo sà a yi màhá à vèe. ²⁴ Hón pàahú so yi ká mu bìo búenbúen jùhú á à búe. O Krista á à búe hã pànká sūmáa bànsowà lè mí sífwa búenbúen na yí máa mi júná ká a bñí ì na le béenì o Maá Dónbeenì yi. ²⁵ Mu bon, o Krista buéé lá le béenì fúaa bìo ó o

búrá mí zúkúsa mí tá á bò mí zeñ wán.*

²⁶O zúkúso na o ò yáa ho món lé mu húmú. ²⁷Mu bon, mu túara le Dónbeenì bióni vūahú yi le le Dónbeenì dó mu bìo búenbúen o tá.† Ká lé le Dónbeenì dó mu bìo búenbúen o tá, se mu wee zéení le le Dónbeenì na dó mu dén ní ló. ²⁸Ká a Krista khíi wi mu bìo búenbúen púhú wán, ó orén na lé o Za á bèn ò dé mítén le Dónbeenì tá. Bún ká le Dónbeenì na lá dó mu bìo búenbúen o tá, á à wé mu bìo búenbúen bée.

²⁹Ká ba ò-hía yí máa vèe, á lée webio á bìa wee bátizé mítén ba bìo yi á wee cà? Lée webio non ba wee wéráa mu? ³⁰Á warén bèn lée webio non á wa wee zàanínáa wa mukānì làa wizoonì. ³¹Wizonle lée wizonle ká ì wee sánsá mu húmú. Wàn zàwa là wàn hínni, ì wee bío bún lé bìo á bìo wa Núhúso Yeesu Krista wee wé mi tíahú á ì sīi wan bìo yi. ³²Ho Efēze yi, á ì lò bon ba nùpua níi yi là ì san làa zín-bùaa. Ká mu lé ho dímpá bìo mí dòn bìo yi á ì wóráa mu se lé ho cùnú yén á ì yú? Ká ba ò-hía yí máa vèe, se le bióni na kà bìo bon: «Mí wé wa dí ká wa a pu, lé bìo wa yiró húrun se mu vó.»‡ ³³Mi yí khà miten: «Lé o nùpue na téréenna ò o wee bè là a bè-kora wéro á hía wé là a bìo síi.» ³⁴Á mi cén tíní mi yìo, à mi khí mu bè-kora wéro yi. Ba búii wi mi tíahú á yí zū le Dónbeenì. Ì wee bío ká síi á hā nìyio dí mia.

Wa sǎnía yèrémálò bìo

³⁵Èe ká ba búii pá wee tùa le ba ò-hía vèeró á à wé kaka síi. Ba sǎnía á à keñ kaka ba vèeró pàahú? ³⁶Mi bēntín lé ba bǎnbúwá. Mi loñ, hen ká a búii dù dēe búii beere, ká le yí sùna, á yí ló bìo le lá karáa wán, á le so ò dàñ lé á

yòo dā le? ³⁷Mu bìo na hà yòo ló yínóñ bún mi dù, mu bàn beere lé dìo á mi dù. Mu dà á wé weēni tàa bè-dínii búii. ³⁸Bìo á le bìo hía wéráa, bún sà le Dónbeenì yi. Mu bè-dínii búenbúen bìo na mu wee lé à sàráa síi yínóñ dà-kéní. ³⁹Á bìa yìo wi lua búenbúen sǎnía yínóñ dà-kéní. Ba nùpua, ba sároñ bùaa, ba jín-zàwa là ba cezàwa búenbúen sǎnía wi ká hā búenbúen màhā wi mín púná yi. ⁴⁰Ho wáyii biowa semu wi mí dòn làa bìa yìo wi lua na wi ho tá yi semu. ⁴¹Le wii semu wi mí dòn, ho pīihú semu wi mí dòn, á hā mànàayio semu wi mí dòn. Á hā mànàayio mu là mí dà-kéní kéní semu pá wi mín púná yi.

⁴²Lé bún là ba ò-hía vèeró bìo lée dà-kéní. Hen ká ba sǎnía hía líi dó ho tá yi làa bìo le beere wee diráa bìo síi, à hā soo. Ká hā hía vèera, à hā síi yèrémá á máa bīnī hí. ⁴³Hā sǎnía na ba nùna, á cùkú mía, hā yí dà bìo búii máa wé. Ká hā hía vèera à hā cùkú wé à pànká keñ. ⁴⁴Hā sǎnía na wee nùu, hǎn bìo sà ho dímpá na kà yi. Ká hā khíi vèera, á hā a yèrémá á bìo ò sì ho wáyii yi. Bìo hā sǎnía na bìo sà ho dímpá yi wiráa, lé bún bàn síi á hā sǎnía na bìo sà ho wáyii yi mún wiráa.

⁴⁵Mu so yí túara le Dónbeenì bióni vūahú yi ká síi le? «O Adāma na lé o yahón nùpue, á le Dónbeenì wó ó o yìo wi lua.»¶ Ká a *Krista na lé o mǎndén Adāma wón lé ho wáyii nùpue na wee na le mukānì. ⁴⁶Bìo dú ho yahó yínóñ hā sǎnía na bìo sà ho wáyii, hā sǎnía na bìo sà ho dímpá yi lé hā dú ho yahó. Ho wáyii sǎnía hǎn wi làa mǎn. ⁴⁷O yahón nùpue na má là le tíní wón bìo sà ho tá yi. Ká a «pun níi nùpue» bìo sà ho wáyii. ⁴⁸Bìo bìo sà ho tá yi ka làa yia má

*15:25 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 110.1

†15:27 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 8.6

‡15:32 Mi loñ Ezayii vūahú 22.13

¶15:45 Mi loñ Bìo púhú búeeníi vūahú (Genèse) 2.7

lè le t́íní bìo síí. Ká b́ía bìo sà ho wáayi yí, bán òn ka làa ýía bìo sà ho wáayi bìo síí. ⁴⁹ Bìo wa láráa ho tá yí nùpue síí, lé búnn wa mún ḱhíí láráa ho wáayi nùpue síí.[§]

⁵⁰ Wàn zàwa là wàn hínni, bìo á ì wí à ì zééní làa mia, lé à mì zūn le wa yí dà máa ḱn hen na le Dónbeenì wee dí mí b́énni yí là wa sánía na bìo sà ho dímpá yí. Mu biowa na dà wee yáa ní yí dà máa ḱn bìo yí dà máa yáa yí. ⁵¹ Mí jí bìo kà. Ì ì zééní bìo búí na le Dónbeenì lá sà yí làa mia: Mu yínón wa búnnbúnn lé b́ía à hí. Ká òa nì-hía làa b́ía yìo wí lua lé warén búnnbúnn síí á à yèrémá. ⁵² Mu ù wé fúafú, là le yèrè kèbúnnlò bìo síí, ho pàahú na le búaaanì sà á à jí yí le mónndén wizonle zòh. Ká le búaaanì mu sà jí, á òa nì-hía á à vèe, á sánía à yèrémá, á wáa máa b́íní máa hí hùúu. Ká warén na yìo wí lua, á sánía à yèrémá. ⁵³ Mu bon, há sánía na wee hí à soo, á ko há yèrémá à wé h́ia yí dà máa hí máa soo. ⁵⁴ Ká há sánía na wee hí à soo á ḱhíí yèrémáa á wó h́ia yí dà máa hí máa soo, búnn ká bìo túara le Dónbeenì b́ionì v́uahú yí ká màhá wáa jii ì sí:

«Húmú, ù fúuhú fá á mu vóráa.**

⁵⁵ Húmú, ù pànká wí wen?

Húmú, ù hínni na ù wee táaráa wí wen?»^{††}

⁵⁶ Mu húmú hínni na mu wee táaráa lé mu bè-kohó. Á bìo òn wee na à mu bè-kohó yíráa ho pànká wa wán lé o *Moyiize làndá. ⁵⁷ Èe ká wa wee dé le Dónbeenì b́arákà, lerén na wó á wa dànnáa mu húmu wa Núhúso Yeesu Krista pànká yí.

⁵⁸ Wàn zàwa là wàn hínni na á ì wí làa sòobéé, búnn lé bìo nnon á mí fárá t́ín, à yí día le òa dèké mia. Mí ca mí kuio o Núhúso tonlò sáró yí. Lé bìo mí wáa zū

le le lònbee na mí wee lá a Núhúso bìo yí á yínón káamáa.

Le wárí na cōn non ho Zeruzaleemu kèrètíewa yí

16 Mí wáa le wa ḱhíí zo le wárí na wee cā à séénínáa b́ía bìo sà le Dónbeenì yí na wí ho Zeruzaleemu yí t́uì-áwà yí. Ì b́ía bìo le wárí cālò mu bìo ko mu wéráa á nnon ho Kalasii kèrètíewa kure yí vó. Minén mún wé làa búnn bìo síí. ² Há dimaasiwa búnnbúnn à mì nì-kéní kéní wárí na mí sà yú búí á mí bàrá mí dòn làa bìo mí dàráa mu. Bèra a na à mí wáa yí pa ì buenlò mí cōn à bío le mí ì cānáa wárí. ³ Ì ḱhíí buée dōn mí cōn, á òa nùpua na á minén mí bèere hueekaa lé bán á ì ì fé mí h́amu bìo á à túa há vōnna à bè wán á à na yí, á òa à òa à varáa ho Zeruzaleemu. ⁴ Ká ínén ì bèere pá ko à ì òa mu varáa, á òa à bè làa mí.

Bìo ó o Poole wí ò o wé

⁵ Ì wí à ì buen mí cōn, ká ì màhá à káa ho Maseduana kōhú yí á à buen-náa. ⁶ Nún-sí á ì buée cāaka làa mia cúa-yen, jún-sí á le t́ènni pàahú búnnbúnn á ì yáa à wé mí cōn. Búnn ká mí wáa à yí mí á à sééní á ì vaá dānnáa hen na á ì bò ò va yí. ⁷ Mu bon, ì yí wí à ì buée mí mia làa miló ká síí ká ì ḱhíí. Ì wí à ì buée cāaka làa mia ká a Núhúso tà mu. ⁸ Bìo ká wán, á ì ì ḱènní ho Efèeze lóhó yí á ho *Pāntekoote á à yí mí b́ín. ⁹ Lé bìo á ton-beenì sáró jii h́era día nnon mìl b́ín, á b́ía wí òa h́e ho sáró mún boo.

¹⁰ Ká a Timotee buée dōn mia, à mí sáberé à mí wíoka a òa, lé bìo ó o wee sà a Núhúso tonlò là ínén bìo. ¹¹ O búí yí zùuá wo yí. Ká a ḱhíí b́ínía wà à buen ì

§15:49 Le Dónbeenì b́ionì vōn-kíá búí yí á bìo ká lé bìo túara: Lé búnn á mí mún wa láráa ho wáayi nùpue síí.

**15:54 Mí loí Ezayii v́uahú 24.8

††15:55 Mí loí Ozee v́uahú 13.14

cǎn, à mi séení a ò o òuée dǎ làa héerà. Ī pan wo, orén lè wàn zàwa na bò làa wo.

¹² Ká mu lé wàn za Apoloosi, wón á ĩ henía sīi á à yí cúa-yen le o bè lè wàn zàwa na bíní wà à òuen mi cǎn à òuen-
nǎa, ká a sīi òentín yí tà le veení mu bìo bìo kà wán. Ī zū mu le pǎahú na ò o yí le ní yí, o ò òuen.

O Poole bíoní véení

¹³ Mi tǐní mi yìo, mi fǎrá òin mi sīidéro le Dónbeenì yí. Mi zéení le mi lé òa nùpua na sǎ hereka, á pánkává wi.

¹⁴ Mi bè-wénia búenbúen á mi wé wé lè le waminì.

¹⁵ Wàn zàwa lè wàn hínni, le ĩ pá bǐní hení bìo dà-kéní bìo na mia. Mi zū a Sitefanaasi lè mín zīi nùpua. Mi zū le ho Akayii kǎhú búenbúen yí, á òarén lé bìa nín-yání tà a Nùhúso bìo. Mi mún zū le òa òeenía bánbáa wee séení bìa bìo sǎ le Dónbeenì yí. ¹⁶ Àwa, bán nùpua so sǐi, làa bìa làa ba léera ho tonló yí, á mi wé tà dí le òa dí mi yahó. ¹⁷ Bìo á wàn zàwa Sitefanaasi là a Akayikuusi, là a Fòotu-

natuusi á òuée búekíó mi á òentín léé bìo na wan ĩ sīi làa sòobée. Lé bìo á bìo mi yí dà máa wé máa na mii bìo mi khèra làa mi bìo yí, lé búnn á òarén wó mi lahó yí. ¹⁸ Ba òentín hínni ĩ sīi làa bìo òa wee wéráa mu làa mia pǎnna cèrèe yí. Ba nùpua mu sǐi á mi wé kǎnni.

Le tēení

¹⁹ Ba kèrètíewa kuio na wi ho Azii kǎhú yí á wee tēení mia. O Akilaasi là a Pirisiye lè òa kèrètíewa na wee òuee kúee mín wán òa cǎn, á wee tēení mia wa Nùhúso yèni yí. ²⁰ Wàn zàwa búenbúen wee tēení mia. Minén mún tēenfka mín yí sese.

²¹ Lònbiò lé ĩnén Poole lè ĩ nín-bia á wee túa le tēení ì na mia.

²² Ká a búí yí wa a Nùhúso mi tíahú, à mi lén wo mi tíahú. «Maranataa», le wa Nùhúso òuen.

²³ Le wa Nùhúso Yeesu *Krista sǎamu à keń làa mia. ²⁴ Ī òentín wa mia lè ĩ sīi búenbúen wa pánfíló là a Yeesu Krista bìo yí. *Amiina!

*Ho jun nŋi vŋahŋ na
ó o Poole túara nŋn ho*

Korente

kèrètíewa kuure yi

Vŋahŋ túaró jŋhŋ

O Poole lé yia wíokaa túara ho vŋahŋ na kà nŋn ho Korente kèrètíewa kuure yi. Sáni ò o túa ho, à bún ɓa búí ɓa tíahŋ lá pá a Poole mu bìo le o yínŋn o Yeesu *Krista tonkaro.

Ká a Poole màhá túara ɓa yi, á zéení mí bìo yahó làa ba. O le mí wa ɓa búenbúen, á wi à ɓa bíní wé sŋ.

O nín-yání zéení bìo ó o lò bonnáa, làa bìo le Dónbeenì séeñanáa wo (1.1-11). Hã bín-zàwa na wi orén làa ba pàahŋ ó o bía dání yi, á zéení le lé o Yeesu nŋn le jŋi mí yi à mí jŋi ɓa zeñ wán. O Poole vŋahŋ búí yi ó o zá làa ba, ɛɛ ká ho vŋahŋ na kà yi ó o le mí sŋi wan làa sòobé bìo ɓa tà yèrémáa mi yilera lè mi wára bìo yi (1.12-7.16).

O Poole le ho Korente kèrètíewa wé hén mí níní à wéráa mu hãmu séeñí ho Zeruzaleemu kèrètíewa na lé ɓa nŋkhenia (8-9).

Ho vŋahŋ mu lii véení, ó o Poole zá làa bìo le o yínŋn le Dónbeenì tonkaro, á zéení le ɓa bìo yi bon (10-13).

Le tēnī

1 Mu lé ñén Poole na le Dónbeenì lè mí sŋi bìo á wó là a Yeesu Krista tonkaro, lè wán za Timotee á wee tēnī ɓa kèrètíewa kuure na wi ho Korente lóhó yi ho Akayii kŋhŋ yi. Wa mún wee tēnī ɓia bìo sà le Dónbeenì yi na wi ho kŋhŋ mu búenbúen yi ² Le wán Maá Dónbeenì lè wa Nŋhúso Yeesu Krista wé mu sãamu làa mia, à na ho hēxà mia.

O Poole wee dé le Dónbeenì bārākà

³ Le le khòonŋi à bìo sŋi wa Nŋhúso Yeesu *Krista ɓàn Maá yi. Wón na lé o maá na zŋ le màkárí, á wee hení wa sŋa féeɛ. ⁴ O wee hení wa sŋa le lònbee na wee yí wen búenbúen yi, bèra a na à warén bèn dàñ dŋn bún wán à henínáa bia lò wee be sŋa, à ɓa yí le sŋ-hebúee na warén wa bæere yú le Dónbeenì cŋn. ⁵ Mu bon, làa bìo sŋi á le lònbee wee yíráa wen dà khŋi o Krista bìo yi, lé làa bún sŋi á le sŋ-hebúee na wa wee yí le Dónbeenì cŋn o Krista pánkà yi á wa wee yí puuní. ⁶ Hen ká wa lò wee be, se lée bèra a na à mi yí le sŋ-hebúee, à mún kání. ɛɛ ká wa yú le sŋ-hebúee, se lée bèra a na à minén mún yí le à bè yi dàñ láráa le lònbee dà-kéní kéní na warén wee lá. ⁷ Mi siadéro le Dónbeenì yi á wa láa yi binbirí. Bìo mi páanía le lònbee yi làa wen, á wa bèn mún zŋ le mi mún páanía le sŋ-hebúee na wa yú yi làa wen. ⁸ Mu bon, wán zàwa lè wán hŋnni kèrètíewa, wa ko wa zéení bìo sá wen ho Azii kŋhŋ yi làa mia. Wa lá le lònbee bún làa sòobé. Le lònbee mu bèn-tŋn wó herera wa wán fúaa wa yàá lá máa dàñ le. Wa yàá lá wee leéka le le máa ká wen. ⁹ Wa bèn-tŋn lá wee leéka le ɓa à búe wen. Lé bún nŋn á wa yí dó wa sŋa waten yi à wa dó hã le Dónbeenì na wee vèení ɓa nŋ-hía yi. ¹⁰ Le Dónbeenì lé dŋo kání wen bún hŋmú so sŋi yi, á le pá à bíní ì kání wen. Mu bon, wa láa mu yi le le pá wé è kání wen. ¹¹ Minén mún séeñí wen lè mí fioró. Lé bún á à na ká mu sãamu na wa à yí ɓa cèrèe fioró pánkà yi, á ɓa nŋpua cèrèe á à bè yi á à déráa le Dónbeenì bārākà wa bìo yi.

O Poole khínía mí vèení yi

¹² Bìo wa sŋa wee zéení làa wen lé bún wa sŋa wee wa bìo yi, mu lé bìo wa wee ɓua lè waten ho díímjǎ yi lè mu húaaramu, lè le yi na wee ce, dŋo wee lé le Dónbeenì cŋn, sŋnkú bìo wa ɓuan

lè waten minén dání yi. Mu yí wó là hã sánia bè-zūnmini pánká, ká mu wó le Dónbeenì sáamu pánká yi. ¹³ Mu bon, wa wónna na wa wee túa na mia á wa yí máa túa bè-vio búí yi ká mu yínón bìo mi wee kàrán làa bìo mi wee jí hã yi. Í láa mu yi le mí ì jí bìo wa túara wéréwéré. ¹⁴ Mí diñ yí já bío ká búenbúen: Mí dà à zàmaka wa bìo yi, làa bìo á warén mún ò zàmakaráa mí bìo yi nònzoñ na wa Nùhúso Yeesu ù buen yi.

¹⁵ Í láa bún yi. Lé bún non á í lá wi à í buee lé mí cón vé, bèra a na à mí séení mí hã cúa-jun. ¹⁶ Mu bon, í lá wi à í buee diñ mí cón vé à buennáa hen ho Masedu-ana yi. Ká í bíníá, á í tín buee diñ mí cón à mí séení mí à í dàn varáa ho *Zudee kshú. ¹⁷ Bìo á í bíá le í wé ká à mu yí wó so wee zéení le í láa yi mía le? Hen ká í le í wé bìo, à í so wé mu là a jíní jun bànso bìo síi le, yia wee tà ho úuu ho zuia ká ho yiró ò o le bùée lòn nùpue na yí zū Dónbeenì le? ¹⁸ Le Dónbeenì na máa wé yèrémá mí jii lé í seéràso. Hã jì-cúa na wa wee fεε na mia yínón úuu làa bùée. ¹⁹ Le Dónbeenì Za, o Yeesu Krista, yia á ínén là a Silivén là a Timotee bíá bìo non mia jì-cúa yínón úuu làa bùée. Mu bon, o jì-cúa lée úuu mí dòn. ²⁰ Orén lé yia lé ho úuu na wee zéení le bìo búenbúen na le Dónbeenì dó mí jii le mí ì wé lé ho tuiá. Lé bún non á lé orén Yeesu *Krista mu á wa wee bè yi à tàráa wa amiina à dérää ho cùkú le Dónbeenì yi. ²¹ Lé lerén non á warén làa mia wee dàn fàrá diñ wa pánfílo là a Krista yi. Lé lerén mí beere hueekaa wen, ²² á bò mí fiimini wán. Le dó mí Hácíri wa síá yi, à zéení le bìo le dó mí jii le mí ì na wen á le è wé máa khí.

²³ Í wee báa mu jii wán le Dónbeenì yahó á à dé í mukāni ì na mu bìo yi, le bìo non á í yí bíníá yí buararáa mí cón ho Korente yi, lé bìo á í yí wi à í bóóní mia. ²⁴ Wa yí wi à wa kíká mia à mí dé mí síá, lé bìo wa zū le mí siadéro o Krista yi fàrá

tina, á wa wi à wa séení mia bèra a na à mí síá wa.

2 Àwa! Á í wáa le í máa buen mí cón lé bìo á í yí wi à í tín véení mí yiwa. ² Ká í véeníá mí yiwa, á lé ba yén wáa dà à weé í síi, bìo á bíá dà à weé í síi lé bán á í véeníá yiwa. ³ Lé bún non á í túararáa ho vūahú mu. Í láa buara mí cón ho pāahú mu yi, á mí bìo lá à véení í yi, ká minén lé bíá non lá ko mí weé í síi. Mu bon, í òntín láa mu yi le ká ínén síi wan, á minén búenbúen síá mún ò wa. ⁴ Pāahú na á í wee túa ho vūahú mu, ká í hácíri yáara fúaa í yàá wá hã yèn-ca-poa. Bìo á í túara ho yí yínón à véení mí yiwa, ká í wi à mí zūn le í wa mia làa sòobée.

O Poole séra díá non bíá wó khon làa wo yi

⁵ Yia wó khon làa mí mí tiáhú á yí véeníá ínén í dòn yi, mu lé mí búenbúen á bànso véeníá yiwa. Bùée yàá, í bíá dà í ní wán, mu lé ba búí mí tiáhú á bànso véeníá yiwa. ⁶ Wón nùpue so á nùpua cèrèe mí tiáhú á zaráa, á bún wáa à yí o. ⁷ Hã làa na ká wán á mí sén mu díá na a yi à hení a síi, bún mía ó o yí ì vá dàkhíina, á yilera à yáa. ⁸ Bún bìo yi á í wee fio mu mí cón le mí zéení mu na a yi wéréwéré le mí wa a. ⁹ Mu bon, í túara ho vūahú mu à loínáa le mí wee bè bìo á í bíá non mia yi le. ¹⁰ Àwa! Á í wáa à bío bìo ká à na mia: Hen ká mí wé séra nùpue bè-kora díá non wo yi, á ínén mún ò sén mu ù díá á à na bànso yi. Ká í lá ko à í sén bìo búí díá na a búí yi, á í ì sén mu ù díá á à na a yi minén bìo yi o *Krista yahó. ¹¹ Í wé è wé mu bèra a na ò o *Satāni yí yí sée mí wán, lé bìo á bìo ò o wi ò o wé á wa zū.

O Poole khon o Tiite yi ho Torowaasi yi

¹² Bìo á í vaá dñn ho Torowaasi lóhó o Krista bín-tente bueró bìo yi, á í mōn ò o Nùhúso héra í tonló sáró wshú. ¹³ Ká

ĩ yi pá wee dè, lé bìo á ĩ yí yú wàn za Tiite bín, á bín lé bìo nɔn á ĩ dóráa ho Torowaasisa mu cãa wé se, à ĩ wà ßuara ho Maseduana kôhú wà ßueé loń le ĩ yí o hen le.

Wa wee fáa hã fũna o Krista pánká yi

¹⁴ Èe ká mi le wa khòoní le Dónbeenì, lé bìo á le wee dí wa yahó à fáarãa hã fũna fée wa páanlò là a *Krista bìo yi. Le Dónbeenì wee ðin wa wán à zéení-náa o Krista à ßa nùpua zūn wo hã lùà ßúenbúen yi. O zūnlò mu ka lòn sãmu na sī á wee bènben fè hã lùà ßúenbúen.

¹⁵ Mu bon, wa ka lòn bìo na sãmu sī na ó o Krista wee na le Dónbeenì yi, bìà kànía làa bìà wee vīnì mīten tíahú.

¹⁶ Bìà wee vīnì mīten cǔn á mu ka lòn sãmu na wee na mu húmú, ká bìà kànía cǔn á mu ðen ka lòn sãmu na wee na le mukānì binbirì. Yìà yàà dà à sá hón tonlò so lée wée. ¹⁷ Ba nùpua cèrèe wee bue le Dónbeenì bíonì à càráa mu bìo, ká warén yí máa wé làa bán bìo sīi. Le Dónbeenì tonkaa wen, á wa wee hén wa yiwa à sárãa hã tonkaa mu tonlò le yahó wa páanlò là a Krista bìo yi.

Le páanì finle ton-sáwá bìo

3 Wa so wi à wa tìn zéení waten làa mia le? Tàa wa so màkóo wi à wa ßua vūahú na wee zéení làa mia le ßa tonkaa wen mi cǔn làa bìo ßa ßúi wee wérãa mu le? Tàa wa bío le mi túa ho ßúi na wen à wa ßua vaa zéenínaa waten lòn-veere yi le? ² Minén mi bæere ka lè mi lé ho vūahú na túara wa sĩa yi á ßa nùpua ßúenbúen wee kàrán à zūn. ³ Mu bon. Minén mi bæere lé ho vūahú na ó o *Krista túara á kàràfãa wen. Ho yí túara lè le dèe na ßa wee túarãa ho vūahú wán, ká ho túara lè le Dónbeenì na wi fée Hácírí. Ho yí túara huee wán,

ká ho túara ßa nùpua sĩa yi. ⁴ Wa wee bío kà, lé bìo wa láa le Dónbeenì yi o Yeesu Krista pánká yi.

⁵ Wa yí máa leéka le ho tonlò mu wa dà à sá lè wa kùrú pánká. Lé Le Dónbeenì wee na à wa dàń wérãa mu. ⁶ Lé lerén nɔn á wa dàńna wórãa le páanì finle ton-sáwá. Dén páanì finle so yí yú mí pánká ho làndá na túara yi. Le yú ho le Dónbeenì Hácírí pánká yi. Ho làndá na túara wee wé à ßa nùpua hí mu húmú binbirì, ká le Dónbeenì Hácírí ðen wee wé à ßa nùpua yí le mukānì binbirì.

⁷ O *Mɔyiize làndá hĩa túara hã huepenlenwà wán.† Ho pàahú mu yi á le Dónbeenì cùkú juiíkaa làa sòobé, fúaa o Mɔyiize yahó wee juiíka ho cùkú mu bìo yi. Bìo ó o Mɔyiize yahó juiíkaró yí máa mía mí cúee, ká a *Isirayeele zàwa yí dàńna yí lora ho yi lé bìo ho wee juiíka dàkhíina. Ká hón làndá so na wee na ò o nùpue hí á zéení le Dónbeenì cùkú beenì kà sīi, ⁸ á le Dónbeenì cùkú beenì mu bìo so khíi máa poń bín ká mu lé le Dónbeenì Hácírí wee sá mí tonlò le? ⁹ Wa zū le ho làndá tonlò na vaa véenfi á dà à sīnì a nùpue júhú á cùkú wi. Ká mu ka kà, á ho tonlò na wee na ò o nùpue téren so cùkú máa keń máa poń bín le?

¹⁰ Wa yàà dà à bío le ho cùkú na yánkaa wi wãa yí máa mi, lé bìo á hĩa hã làa na kà wán á ðen po po horén. ¹¹ Mu bon, ká mu bìo na hĩa khíi á cùkú wi, se bìo wee keń bín fée cùkú ðen ñ poń bín cùkú.

¹² Á bìo wa dó wa sĩa wee lònì ho cùkú mu, lé bín nɔn wa poní sénkkaa kúarãa wee bíorãa. ¹³ Warén yí máa wé là a Mɔyiize bìo, wón yánkaa pon mí yahó yi lè le nín-kénì, bèra a na ò o Isirayeele nìpomu yí mi ho cùkú na máa mía véro o yahó mu wán.¶ ¹⁴ O Isirayeele nìpomu hácírí fù yí dà máa jí le páanì kínle vōnna bíonì na wee kàrán na ßa yi.

†3:7 Mi loń Léro vūahú (Exode) 34.27-35

¶3:13 Mi loń Léro vūahú (Exode) 34.33-35

Hàrì ho zuia á mu pá ka lè ɓa pon mí yara yi lè le nín-kéní mu. O nùpue páaníló là a *Krista lé bún mí dòn wee wé à le nín-kéní mu hén lén hã yara yi. ¹⁵ Mu bon, hàrì ho zuia ká a Isirayeele nìpomu wee kàrán o Mɔyĩize vōnna à ɓa máa zūn hã ɓàn kúará. Mu ka lòn nín-kéní na pon ɓa sĩa yi. ¹⁶ Ká yia tã a Núhúso bio à le nín-kéní mu hén lén o yahó yi. ¹⁷ O Núhúso na bio bía lé le Dónbeenì Hácírí. O Núhúso Hácírí hĩa wi laho na yi à hón laho so nùpua keñ miten. ¹⁸ Warén búenbúen na á nín-kéní yí pon yara yi á wee loñ mi a Núhúso cùkú làa bio ó o nùpue wé mináa mí yahó ho zùbàlén yi bio sĩa. O cùkú mu wee nuiíka wa wán. O Núhúso na lé le Dónbeenì Hácírí á wee wé à wa wé yèrémá ká wa wà, à keñ là a bio sĩa, à cùkú wé dé wán féeɛ.

O Poole yí tèera mí bàra le Dónbeenì tonló sáró yi

4 Le Dónbeenì lè mí tentemu á kàrà-fáa ho tonló mu wen. Lé bún non wa yí máa tèe wa bàra ho sáró yi. ² Wa yí máa sà waten wéráa bio, á pá hã niyi-wará día. Wa yínɔñ nì-khàwa, á wa mún yí máa dé yèrémáló le Dónbeenì bíonì yi. Ká wa wee zéení ho tũia poni bio wéréwéré. Wa wee wé ká sĩa le Dónbeenì yahó bèra a na à ɓa nùpua búenbúen zūn le wa lé ɓa húaaràwa. ³ Ká le bín-tente na wa wee bue á kúará sà yi, se lé bía wee ví á le kúará sà yi cǔn. ⁴ Bán nùpua so yí zū le bín-tente kúará lé bio ó o *Satāni na wee dí mí béenì ho díminá yi, á wee wé à ɓa hácíra máa dàn mu kúará zūn à dé mí sĩa le Dónbeenì yi. 'Ba yí máa mi le bín-tente mu khoomu nuiíkaró. Bún na wee zéení a *Krista cùkú. ⁵ Mu bon, wa yí máa bío waten bio ká a Yeesu Krista na lé o Núhúso lé yia á wa wee bue bio. Warén wa beere lé mi ton-sáwá o Yeesu bio yi. ⁶ Le Dónbeenì yánkaa bía: «Le mu

khoomu keñ le tíbírí laho yi». Lerén lé dio mún wó á mu khoomu wi wa sĩa yi, à wa zūnnáa le cùkú bio na wee mi a Yeesu Krista yahó yi.

⁷ Bún bè-beenì so wi warén na ka lòn sĩa na má lè ho córó yi, bèra à na à ɓa nùpua zūn le ho ðaíló na ɓàn sĩa mía wee lé le Dónbeenì cǔn, ká ho yí máa lé warén cǔn. ⁸ Le lònbee lè mí siíwà wee yí wen, ɛɛ ká le màhá yí yú sée wa wán. Wa yiwa wee dè, ɛɛ ká wa hácíra màhá pá yí yáara. ⁹ Ba nùpua wee níni wa sánia, ɛɛ ká le Dónbeenì yí pá wen yí día. 'Ba wee lùiorá wen, ɛɛ ká mu yí máa yáa wen. ¹⁰ Pǔnna búenbúen ká ɓa wee cà wa búeró yahó làa bio ɓa wó wó bóráa o Yeesu, bèra a na à le mukānì binbirì na ló a Yeesu cǔn à mi wen wéréwéré. ¹¹ Mu bon, wa wi le mukānì yi. ɛɛ ká ɓa wee cà ɓa búe wen pǔnna búenbúen yi o Yeesu bio yi. Bún wee wé bèra a na à le mukānì binbirì na ló a Yeesu cǔn à mi wa sánia na dà à hí yi. ¹² Lé ká sĩa á warén wee zàanínáa wa mukānì pǔnna búenbúen yi, bèra a na à le mukānì binbirì na ho pánkà mia.

¹³ Wa páanía le siidéro dà-kéní yi. Mu ka làa bio mu túararàa le Dónbeenì bíonì vūahú yi le: «Í bía lé bio á í dó í sĩa.»^{ss} Àwa, á warén mún dó wa sĩa làa bún sĩa, lé bún non á wa mún wee bóráa. ¹⁴ Wa zū le yia vènia o Núhúso Yeesu lé wón mún ñ vèní wen, lé bio wa páanía là a Yeesu. O ò páaní ñ fé wen làa mia yòó bàrá mí cǔn. ¹⁵ Bio wee wé ká búenbúen lé minén bio yi, bèra a na à ɓa nùpua cèrèe wé yí le Dónbeenì sáamu ká ɓa wà. Ká mu wó ká, á ɓa nùpua na à dé le Dónbeenì bārākà á à dé ho cùkú le yi, á wé è dé wán.

Wa khúy yí hã sánia bè-fia

¹⁶ Lé bún non á wa yí máa tèeráa wa bàra. Hàrì ká wa sánia pánkà wee tĩ yi ká

^{ss}4:13 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 116.10

ho wà, á wa hácírí fiamu bún wee dé wán ká mu wà lè hā wizooní. ¹⁷ Le lònbee na wee yí wen hā làa na kà wán na khií vé á máa tèé lè ho cùkú beenì na wa khií yí, hón na máa vé máa mi. ¹⁸ Warén yí máa cà mu bìo na wee mi. Bìo yí máa mi lé bìo wa wee cà. Lé bìo á bìo wee mi yí máa mía, ká mu bìo na yí máa mi bún wi bín féeé.

5 Wa zū le ká le wizonle na wa sánia na lè wa mànákàwa zíní yáara, á le Dónbeenì ì na hā sánia wa nì-kéní kéníwà yi ho wáayi. Hón mànákàwa zíní so na á nùpue nŋi yí wó á à keñ bín féeé. ² Bìo kà wán á wa yiwa wee vá lé bìo wa wee cà mu lè wa sòobée à le Dónbeenì na hā sánia bè-fia mu wen ho wáayi. ³ Ká wa yú hón sánia bè-fia so, á wa mànákàwa máa wé bìo na wee héeka mí bírí á yí yú sánia. ⁴ Mu bon, Bìo wa wi hā sánia na ka lòn zíní yí á wa yiwa wee vá, á lò wee be. Wa yí le le Dónbeenì fé wa sánia mí dòn, ká wa wi à le wé hā làa bè-fia, bèra a na à hā sánia na à keñ bín féeé à zo hā bè-kía na à hí lahó. ⁵ Le Dónbeenì mí beere lé dìo wíokaa wen bún bìo yi. Le non mí Hácírí wen à zéení le bìo le dó mí jii le mí ì na, á le è na máa khií. ⁶ Lé bún bìo yi á wa yí máa tèé wa bàra, ká wa jòn zū le bìo wa wi ho tá wán, á wa dání nàyi là a Nùhúso.

⁷ Mu bon, bìo wa wee fua lè waten á wa wee wé héha làa bìo wa dóràa wa sía le Dónbeenì yi, ká mu yínón bìo wa wee mi lè wa yìo bìo yi. ⁸ Wa sía hereka, á mu mún lá à wé sī wen à wa lé ho díimíná na kà yi à vaa keení a Nùhúso nísání. ⁹ Hàrí à wa keñ ho díimíná yi, tàà à wa lén vaa keení a nísání, se bìo wa màkóo wi yi lé ho wé bìo sī a yi. ¹⁰ Lé bìo wa búenbúen ko à wa khií vaa dìn o *Krista yahó ò o cítí. Ká wa wó mu bè-tente tàà ká wa wó mu bè-kora, ò ò sàání wen á à héha làa bìo wa nì-kéní kéní wó ho díimíná yi.

Wa lè le Dónbeenì bŋia sī o Yeesu pánká yi

¹¹ Bìo wa zū a Nùhúso kònbii jùhú, á wa wee bánbá à fa nùpua tà ho tũá poni. Le Dónbeenì zū wen binbirì, á ì wee leéka le minén mún zū mi mi sía yi. ¹² Wa yí máa cà à wa zéení làa mia le mi ko mi tà wa bìo. Bìo mí sía á à waráa wa bìo yi lé bún wa wee cà, bèra a na à mi dání bío sī bìo wee yòoní mŋen bìo fa karáa dání yi, ká bìo fa sía yi á fa yí máa loñ. ¹³ Ká lé bìo wa wee wé lòn khéerowà, lé le Dónbeenì yahó á wa wee wéráa mu. Ká lé bìo wa wee wé lòn nùpua na júná wi bín, bún lé minén bìo yi. ¹⁴ O *Krista waminì pánká fuaa wa wán. Wa láa mu yi le orén lé o nùpue nì-kéní na húrun fa nùpua búenbúen bìo yi, á le Dónbeenì cón á wa búenbúen páanía húrun làa wo. ¹⁵ O húrun fa búenbúen bìo yi bèra a na à bìo yìo wi lua wé yí wé bìo sī fa yi, ká fa wé wé bìo sī yia húrun fa bìo yi, á vèera.

¹⁶ Lé bún bìo yi, á wa wáa yí máa loñ fa nùpua làa bìo wa wee mi làa ba à héha lè mu nŋomu. Hàrí ká wa yánkaa wee loñ o Yeesu yi làa bún bìo, á hā làa na kà wán á wa wáa yí máa loñ wo yi làa bún.

¹⁷ Hen ká a nùpue páanía là a *Krista, se wón fànsò lée nì-finle. Mu bè-kía wáa khiína, mu bìo búenbúen wáa wó bè-fia.

¹⁸ Bún búenbúen lé le Dónbeenì wó mu. O Krista pánká yi, á le wó á warén làa de bŋia sī, á ho tonló na á le le wa sá, lé ho wé à bìo ká mún wé sī làa de. ¹⁹ Mu bon, o Krista pánká yi, á le Dónbeenì non le nŋi à ho díimínáa làa de bŋí wé sī. Le wáa yí máa loñ fa nùpua búenbúen bè-kora yi. Le le wa bío na fa nùpua na ká yi le fa bŋí wé sī làa mín.

²⁰ Àwa, á wa lé o Krista tonkarowà, á wee lá le bíonì o Krista yèni yi. Á mu ka lè mu lé le Dónbeenì mí beere dìn wa wán á wee bíoráa làa mia. Wa wee

bónbóní mia o Krista yèni yi le mi díá le le Dónbeenì làa mia bíní wé sī. ²¹ O Krista yí wó mu bè-kohó yí mɔn, à le Dónbeenì sīnía a jùhú lòn bè-kora wéro bìo sīi warén bìo yi, bèra a na à wa wé ba nùpua na téréna le Dónbeenì yahó wa páanlò làa wo bìo yi.

6 Lé kà sīi á warén na lè le Dónbeenì páanía wee sá, á pá wíokaa wee hení mu na mia, le mi yí díá le le Dónbeenì sáamu na le wó làa mia bìo wé káamáa.

² Lerén lé dío bíá mu kà sīi:

«Ho pàahú na mu ko yi,
á ì jí ù fióró.

Ho kànló wizonle zoñ,
á ì buée séení fo.»*

Àwa, ho pàahú na wa wi yi lé ho pòn-
tente, ho zuia lé ho kànló wizonle.

³ Wa yí wi à wa wé bìo búí na hía na ká wa à wé è khe lè ba nùpua, lé bìo wa yí wi à nùpue woon yáa wa tonló yèni.

⁴ Bìo wa wee sá búenbúen yi, á wa wee zéeni le wa lé le Dónbeenì ton-sáwá. Wa wee hì wa sía le lònbee lè mí sifwá, lè le yi véé yi, ⁵ ho haró yi, ho kàsó yi, le lòn-
bee na wee yí wen ba zàamáa nŋi yi, hā ton-hebúaa sáró yi, mu dāmu fòoró lè le hīni yi. ⁶ Wa buan waten lè le yi na wee ce, á zū le Dónbeenì, á wee nŋi wa yiwa, á wayika. Le Dónbeenì Hácíri wi làa wen, wa wa ba nùpua lè wa sía búenbúen.

⁷ Wa wee wé mu lè ho tuiá poni bíoni na wa wee bue le Dónbeenì pánká yi. Wa wee wé bìo téréna, bún ka lòn fio sía na wa wee firáa lè wa zúkúso, á mún wee paráa waten yi. ⁸ Ba nùpua búí wee dé ho cùkú wen ká ba búí bán wee yáa wa yèni. Ba búí wee khóní wen, ká ba búí wee làa wen. Ba wee bío le wa lé ba sabín-fúaalowa, ká wa jòn wee mì ho tuiá poni. ⁹ Ba wee bío le nùpue woon yí zū wen, à ba nùpua jòn zū wen. Ba nùpua yèn-dání yi, á wa ka lè wa húrun,

à wa jòn yìo wi lua. Ba wee beé wa lò, ká ba màhá máa búe wen. ¹⁰ Hàrí bìo ba wee véení wa yiwa, ká wa sía pá wee wa fée. Wa lé ba nì-khenia, ká wa jòn wee wé à ba nùpua cèrèe wé ho nàfóro bàn-sowà. Wa ka lòn nùpua na dèe búí mia, à mu bìo búenbúen jòn bìo sá wen.

¹¹ Minén Korente lóhó kèrètíewa ku-
ure, wa héra wa yiwa á bía wéréwéré nɔn mia. ¹² Wa yí pá le wa máa wañ mia, minén lé bía yí tà yí wa wen. ¹³ Ì wee bío làa mia ka lè mí lé ì zàwa: Mí mún wañ wen làa bìo wa waráa mia.

Le tífíri lè mu khoomu yí dà máa páaní

¹⁴ Bía yí dó mí sía o Yeesu yi bè-wénia mi yí páaní yi làa ba. Mu bon, mu bìo na téréna lè mu bìo na yí téréna dà à wé kaka à páanínáa? Á mu khoomu lè le tífíri so dà à páaní le? ¹⁵ O Yeesu *Krista là a *Satāni so dà à páaní bìo dà-kéní yi le? Yia dó mí sīi o Yeesu yi làa yia dó mí sīi o Satāni yi yilera so dà à wé dà-kéní le? ¹⁶ Lé le páaní yén yáa wi le *Dónbeenì zī-beenì lè hā wónna pàahú? Mu bon, mi so yí zū le warén lé bía lé le Dónbeenì na wi fée zī-beenì le? Mu ka làa bìo á le bíarāa mu kà sīi:

«Ì ì keñ ba tíahú,

ì ì vará làa ba,

ì ì wé bàn Dónbeenì,

á ba à wé ì nìpomu».

¹⁷ Lé bún bìo yi ó o Nuhúso bíarāa bìo kà:

«Mí lé ba tíahú,

mí yí páaní làa ba.

Mí yí dā bìo na tun hùúu,

á ìnén á à tà mí bìo.

¹⁸ Ì ì wé mìn maá,

á minén á à wé ìnén zà-hínni lè ì zà-
báawa.

O Nŋhúso na dà mu bìo búenbúen lé wón te mí jì-cúa.»[†]

7 Wàn zàwa na á ĩ wa làa sòobée, bún bìowa so búenbúen á le Dónbeenì dó mi jìi le mí ĩ wé. Á bìo mu ka kà, á mi le wa ceé wa sáníà lè wa yiwa. Mi wa bua waten, à bìo sĩ le Dónbeenì yi, à wé k̀nbi le.

O Poole yi vée yèrémáa wó le sĩ-wée

² Mi wañ wen! Wa yí wó yí khon làa nìi woon, wa yí yáara a búii bìo, wa mún yí tò a búii wán. ³ ĩ yí bíá bún à sĩínínáa mi júná. ĩ yàá lá bíá mu le wa bèntín wa mia làa sòobée. À wa yìo wé lua, tàá à wa hí, se wa pá wa mia. ⁴ ĩ bèntín láa mia, ĩ sĩi wan mi bìo yi làa sòobée. Le lònbee na wee yí mi búenbúen á sĩi here yi, á wee zàmarka.

⁵ Mu bon, bìo wa buée d̄n ho Mased-uana, á wa yí yú vūnnà, le lònbee lè mí sĩíwà yú wen hen. Ba nùpua wee pí wa bìo à kán wen, wa yilera h̄n yí kará lòn-kénì ⁶ Hen ká a nùpue bàra tò, à le Dónbeenì bínì hení a sĩi. O Tiite buenlò wa c̄n lé bún á le d̄n wán heníanáa warén sĩa. ⁷ Mu yàá yín̄n bún mí dòn. Bìo ó o Tiite buée bíá á mún henía wa sĩa. O bíá non wen le mi henía mí sĩi, o le mi sĩa vá làa sòobée à mi bínì mi mi, le bìo mi wó làa mi khíína á bíní yí sĩi mia, le mi henía sĩi bìo. Bìo á sĩi j̄n bún, á sĩi sĩi wíokaa wan.

⁸ Hàrì ká ho vūahú na á sĩi túara non mia á vééníà mi yiwa, á ĩnén mu yí máa vá yi. Mu lá dà à vá mìl lé bìo á sĩi zū le sĩi vééníà mi yiwa ho p̄n-za d̄e yi, ⁹ èe ká sĩi màhá sĩi wan h̄a làa na kà wán. ĩ sĩi yí wan bìo á sĩi vééníà mi yiwa bìo yi. ĩ wee zàmarka lé bìo mi yiwa vá h̄a wén-kora na mi wó bìo yi, á pá h̄a díá. Le yi-vée na yú mia kà, lé le Dónbeenì wi à mu wé làa bún,

bèra a na à mi sĩa c̄i mi wén-kora mu bìo yi à pí h̄a. Ká mu wó kà, se wa vūahú mu túaró yín̄n bìo na wa wó khon làa mia. ¹⁰ Ká a nùpue yi wee vá lé bìo mu lé le Dónbeenì sĩi bìo, à d̄n yi-vée so wé ò o yèrémá mí yilera lè mí wárá, lé bún wee na à le Dónbeenì kán̄n bànso. D̄n yi-vée so sĩi bìo máa vá wen. Èe ká le yi-vée na màhá ka làa bíá yí zū le Dónbeenì yi-vée bìo sĩi, á wee bua a nùpue varáa mu h̄u-mú yi. ¹¹ Mu bon, mi yiwa na wee vá lé bìo mu lé le Dónbeenì sĩi bìo, á mi wáa loñ bìo wó mia bìo kà wán. Mi loñ bìo mi nonnáa miten, á yilera búenbúen yèrémáa. Mi wee bío sĩi miten yi làa sòobée. Mi wee zééní bìo kà wán le mi yí wa mu bè-kora. Mi wee c̄i mi sĩa mu bìo yi. Bìo lá dà à yí mia mu bìo yi á mi yàá zána. Mi sĩa vá à mi bínì mi mi, á mi wi à mi bínì wé le Dónbeenì sĩi bìo, ká mi bé yà wó mu bè-kohó. Mi zééníà mu bìo c̄èr̄e yi le mi nínì míá bún bìowa so wéénii.

¹² Ká sĩi túara ho vūahú non mia, se mu yín̄n yà wó khon bìo yi, á mu mún yín̄n yà ba wó khonnáa bìo yi. sĩi túara ho bèra a na à bìo mi nonnáa miten wa bìo yi à bìo zūn wér̄wér̄e le Dónbeenì yahó. ¹³ Lé bún bìo yi á wa yúráa le sĩi-hebúee.

Mu bon, mu yàá yín̄n bún mí dòn á wa sĩa hà bìo yi. Wa mún wee zàmarka bìo ó o Tiite sĩi wan bìo yi, lé bìo mi búenbúen híína a sĩi. ¹⁴ sĩi khòóníà mia o Tiite yìo yi, á bìo ó o van mi c̄n bíníà, á mi bèn yí dó n̄yio mìl. Bìo á bìo wa wee bío búenbúen lé ho t̄iá ponínáa, lé làa bún á bìo wa khòóníà làa mia o Tiite yìo yi mún wór̄aa ho t̄iá. ¹⁵ Bìo ó o buara mi c̄n á mi buan wo se. Mí bò a bóní yi lè le sòobée lè le k̀nbii. Hen ká a leékaa mu, ò o wíoka wañ mia. ¹⁶ sĩi wee zàmarka lé bìo á sĩi láa mia mu bìo búenbúen yi.

[†]6:18 Mi loñ Levii nùwā vūahú (Lévitique) 26.12; Ezekiyele vūahú 27.37; Ezayii vūahú 52.11; Ezekiyele vūahú 20.34; Samuwele jun nŋi vūahú 7.14; Ezayii vūahú 43.6

Mu hāmu cāló bìo

8 Wàn zàwa lè wàn hínŋi, wa wi mi zūn bìo nŋn le Dónbeenì wóràa mu sāamu lè ho Maseduana kèrètíewa kuio. ²Ba lò bon làa sòobée, ká ɓa sía òntín pá wan làa sòobée. 'Ba khon binbirì, èe ká ɓa màhá wó mu hāmu cèrèe le Dónbeenì tonló sáró bìo yi. ³Í lé mu òn sèrāsò, ɓa wó bìo ɓa dà wee wé, ɓa wó mu miten á yòó puuníá lé bìo mu sī ɓa yi. ⁴Ba flora mu wa cŋn á heníá, le wa díá le mí dé mí níní à sèenínáa ho Zeruzalemu kèrètíewa kuure. ⁵Ba wó mu á dà bìo wa lá wee leéka wán. 'Barén nŋn miten le Dónbeenì yi, á ɓa díá miten nŋn wen làa bìo mu sīnāa le Dónbeenì yi.

⁶Lé bún bìo yi á wa le ho cāló tonló mu na ó o Tiite lá búakáa mi cŋn ò o wíoka sá à tíf nŋi. ⁷Mi sīadéro lè mí bioní yi, mi bìo zūnló lè miten naló yi, lè le waminì na mi yú wa cŋn, bún búenbúen á mi dó mi sòobée yi, á wó mu sese. Lé ká sī á mi sòobáaráa miten sárāa ho cāló tonló na ká.

⁸Í yí máa kíká mia. Í wi à í zéení bìo ɓa kèrètíewa kuio na ká wórāa làa mia, bèra a na à mi dàñ zéení le mi wa bia ká bìo bon. ⁹Lé bìo mi zū wa Núhúso Yeesu *Krista sāamu na ó o wó nŋn wen bìo. Orén na mu bìo búenbúen wi ní yi, á díá bún búenbúen ò o tà mu khemu yi mi bìo yi. O wó ká sī bèra a na ò o khemu mu wé mia lè ho nàfòró òansowà mi sīa yi.

¹⁰Í wi à í bío bìo á í wee leéka ho cāló mu dàñ yi: Bìo mi wó á se, minén lé bia zenin lé ɓa nín-yání nùpua na tà ho bìo, á lé minén mún nín-yání wó ho. ¹¹Hā làa na ká wán á mi tíf ho tonló mu nŋi. Bìo mi fù sòobáa miten á tà mu, lé làa bún à mi pá wé sòobáráa miten à sá ho tonló mu vaa tíf nŋi. Mi wé mu làa bìo mi dàráa mu. ¹²Lé bìo ká mi sòobáa miten á nŋn

bìo le Dónbeenì yi, á le è tà à fé bìo wi mi cŋn, ká le máa loñ bìo mía mi cŋn. ¹³Mi yí leéka le í wee sèení bìo ká lònbee làa mia bèra a na à ɓarén vūn ká minén lò be. Bùee, í wi à mi màní.

¹⁴Hā làa na ká wán á mi bìo wi cèrèe á mu sūaaní à mi wé hā bia khon. Ká nŋnzoñ na minén òn khon à ɓarén bìo wi boo, á ɓa à hā mia. Ká mu wee wé ká, bún ká mi maa. ¹⁵Mu ù wé làa bìo mu túararáa le Dónbeenì bioní vūahú yi: «Yia yú ho dínló cèrèe á yí yú yí puuníá, á yia yí yú bìo na boo á bìo búí mún yi fòora yi.»*

O Tiite lè ɓa búí varó ho Korente yi bìo

¹⁶Wa wee dé le Dónbeenì bārākà, dén na wó ó o Tiite sòobáa miten mi bìo yi làa bìo warén wó làa bū. ¹⁷Lé bìo á bìo wa le o Tiite va mi cŋn ó o tà. Mí lahó yi ó orén miten lé yia yāá heníá mí bñí varó mi cŋn bìo. ¹⁸Wa wāa à tonka a Tiite mu lè wàn za na ɓa kèrètíewa kuio búenbúen wee wíoka yèni le Dónbeenì bín-tente bueró bìo yi. ¹⁹Mu yínŋn bún mí dòn, ɓa kèrètíewa kuio lé bia lera wàn za mu ò o wé bè làa wen wa varāa yi. O wee bè làa wen à sárāa ho cāló mu tonló na wee dé ho cùkú o Núhúso mí beere yi, á mu wee zéení le wa wi wa wé bìo se. ²⁰Le minka wáŋí mu á wa wé è pa bìo bèra a na à nùpue yí bío khe na wen le ɓuaró dàñ yi. ²¹Lé bìo wa wi à wa wé bìo se o Núhúso yahó lè ɓa nùpua yahó. ²²Wa mún ò pání ò tonka wàn za búí làa ba. Pŋnna cèrèe wa lora a, á mŋn ò o wee sòobá miten le Dónbeenì tonló sáró yi. Hā làa na ká wán ó o yāá wíokaa wee na miten ho tonló mu yi á po bìo lè ho yahó lé bìo ó o láa mia. ²³O Tiite wón làa mi leéra ho tonló yi, wa páníá wee sá à sèenínáa mia. Ká bia á à bè mín làa wo bán lé ɓa kèrètíewa kuio tonkaa ɓa mi cŋn. Ba tonló wee dé ho cùkú o *Krista

*8:15 Mi loñ Léro vūahú (Exode) 16.18

yi. ²⁴ Ká ɓa ɓueé dŋn mi cŋn, à mi zéení làa ba le mi wa ɓa, à ɓa kèrètíewa kuio na tonkaa ɓa à zŋn le bío wa wee khòoní mia bío yi á ɓèntín lée tŋiá poni.

Le Dónbeenì wa yàa wee hã mu bío lè le sī-wee

9 Mu yàa ka lè mu púhú mia à ĩ túa ho vŋahú na kà na mia ɓa kèrètíewa kuure séení mu dání yi. ² Lé bío á ĩ zŋ bío mi sòobáaráa miten ɓa séenílò bío yi. ĩ sŋi wan mi bío yi á wee bío na ho Maseduana kèrètíewa yi hen le «Ho Akayii kèrètíewa wi ɓa séení ɓa kèrètíewa kuure na wi ho *Zudee yi. Ba yàa búakáa wee wíoka miten mu bío yi hàrì zenìn». Ká ho Maseduana kèrètíewa mún jà mu, á ɓa cèrèe wíokaa nŋn miten le séení mu bío yi. ³ Èe ká ĩ màhá à tonka wàn zàwa mu mi cŋn bèra a na à bío nŋn wa khòoníanaa mia à yí wé káamáa. Á ĩ wi à mi wíoka miten làa bío á ĩ bíaráa mu. ⁴ Bŋn mia ká ĩnén lè ho Maseduana kèrètíewa ɓueé dŋn mia ká mi dŋn yí wíokaa miten ho cālò mu bío yi, á warén lé bìa hã nìyio ò dí ɓa yìo yi, lé bío wa láa mia. ĩ zŋ le minén á hã nìyio mún ñ dí. ⁵ Lé bŋn nŋn á ĩ leékaa le mu sŋaaní à ĩ fio wàn zàwa mu à ɓa dí ĩ yahó ɓuen mi cŋn, à ɓuee loñ le séení mu bío, dèn na mi dó mi jíní nŋn bío yi. Ká ĩ ɓueé dŋn ká mu yìo ló, á bŋn ñ zéení le mi héra mi yiwa wóràa mu ká kíkàa yí kera mu yi.

⁶ Mi zŋn mu! Nùpue yí dù bío na boo, ó o máa lá bío na boo. Nùpue na dù mu bío na boo, wón ñ lá mu bío na boo. ⁷ Mi na, à héha làa bío wi mi nì-kéní kéníwà sŋa yi. Mi yí wé mu làa yi véé, à keñ lè mu lée kíkàa mi wán. Lé bío á yàa wee na mu bío lè le sī-wee wón bío sī le Dónbeenì yi. ⁸ Le Dónbeenì dà à na bío cèrèe mia á yòò puuní bío mi màkóo wi yi, bèra a na ká mi yú hã pòнна búenbúen yi á yòò

puuní, á mi ñ dàñ ñ wé bío na se cèrèe làa bŋ. ⁹ Mu ù keñ làa bío mu túararáa le Dónbeenì bióni vŋahú yi: «O wee hén mí yi à hānaa ɓa nì-khenia, o wee wé mu tentemu féeé.»¹⁰ Yia wee na mu bè-dà ɓa nùpua yi á wee hã ɓa làa bío ɓa à dí, á mún ñ na mu bè-dà minén yi. Ò o ò wé á mu ù jín á mí tentemu cŋnú wé è dé wán. ¹¹ Ò o ò na bío cèrèe mia bèra a na à minén ɓèn hén mi yiwa à hānaa ɓa nùpua. Mu ù wé á ɓa nùpua cèrèe á à dé le Dónbeenì bārākà bío mi nŋn wen á wa nŋn ɓa yi bío yi. ¹² Le séení na mi wee wé yínŋn dèe na wee séení ho Zeruza-læmu kèrètíewa kuure ɓa màkóo bío yi mí dŋn, le mún wee wé à ɓa wíoka wé dé le Dónbeenì bārākà cèrèe. ¹³ Le séení na mi wee wé ká á à zéení le mi héra mi yiwa. Mu bon, mi wee bío o *Krista bín-tente bío, á bò le yi, á ɓa nùpua cèrèe wee dé ho cùkú le Dónbeenì yi mu bío yi. Ba mún wé è dé ho cùkú le yi bío mi héraràa mi yiwa á nŋn mi nŋi bío ɓarén lè ɓa nùpua búenbúen yi bío yi. ¹⁴ Á ɓa wé è fio ò na mia à zéení le mí wa mia, lé bío le Dónbeenì wó mí sāamu làa mia yòò puuní. ¹⁵ Mi wa dé le Dónbeenì bārākà mu bè-tente na ɓàn sŋi mia, na le wó nŋn wen bío yi.

O Poole wee bío mí tonkaró tonló bío

10 ĩnén Poole ĩ bære á wee fio mia, o *Krista wayiró là a sŋi na se pánkà yi. Ba le ká ĩ wi làa mia à ĩ wé hézŋn, ká ĩ khèra làa mia à ĩ sŋi wé here. ² Ká ĩ màhá wee fio mia le mi yí día le ká ĩ khíi bŋnía ɓuara mi cŋn à ĩ yí mia zaráa. Ba nùpua búu wi mi tíahú á wee bío le ĩ wee ɓua ĩten lòn nùpue na yí zŋ Dónbeenì. Bán sowaso á ĩ ɓueé mì lè sòobéé á à na yi. ³ Mu bon, wa wi ho díímjǎ yi, ká hã fio na wa wi yi á wa yí máa fi lè ho díímjǎ fio bío sŋi. ⁴ Hã fio sŋa na wa wee firáa yínŋn ho díímjǎ fio sŋa. Bùee!

Warén fio sŋa lé le Dónbeenì na pànká wi fio sŋa. Hã pànká wi à firáa hã lùu na ɓa zúkúsa wee sà mítén yi. Wa wee bío búe ɓa sabín-fùaalowa júná. ⁵Hã yile-kora búenbúen na á bìa wee yòoní mítén wee lá à ðín sánsaráa le Dónbeenì bìo zūnló á wa wee kánká kúia. Wa wee yèrémá ɓa nùpua hácirí à ɓa bè o Krista bíoní yi. ⁶Ká pàahú na mi cèrɛɛ khíi zéenía le mi bò a Krista bíoní mu yi bìo bon, á warén ñ bé bìa ká na yí bò le yi.

⁷Minén wee loñ bìo wee mi mí dòn. Hen ká a búii bía le mí bìo sà a *Krista yi, ó o ko ò o zūn le ñnén mún bìo sà a Krista mu yi. ⁸Hàri ká i ka lè i dá khòonía ñten ho pànká na ó o Nùhúso nɔn wɛn bìo yi, á nɔyio máa dí mi. Hón pànká so na ó o Nùhúso nɔn wɛn, lé à wa sɛnínáa mí kure, ká mu yínɔn mi yáaró bìo yi. ⁹I yi wi à i keñ lè i wi à i zání mia lè i vónna na á i wee túa, ¹⁰lé bìo ɓa búii le: «O Poole vónna bíoní lée bíoní na hereka làa bíoní na wee vá. Èe ká a màhá wi làa wɛn ò o pànká máa keñ, à bíoní pànká máa keñ.» ¹¹Bìa wee bío hñn bíoní so zūn le bìo wa wee túa hã vónna yi à toní na ɓa yi lé bún mí beere wa à wéráa ká wa khíi ɓueé ðɔn ɓa. ¹²Ba búii sòobáa wee wíoka mí yènnáa dàkhíina. Bán á warén so yàá à tà á à mànì lè waten le? Ba wee wé mítén lòn mɔnzání sŋa à mɔnzá lè mítén mí dòn. Ba hácirí so wi le?

¹³Ká warén bán máa khòoní waten máa dà máa khíi. Ho tonló na le Dónbeenì dó wɛn lé hón wa wee kápa yi. Lé bún bìo yi wa ɓuararáa mi cɔn. ¹⁴Wa yí dà bìo le Dónbeenì le wa wé wán. Mu bon, warén lé bìa nín-yání ɓuara mi cɔn ɓueé buera le bín-tente na bìo ciran o Krista. ¹⁵Wa yí máa khòoní waten ho tonló na á ɓa búii sá bìo yi. Wa láa mu yi le mi siadéro le Dónbeenì yi wee dé wán ká mu wà, á warén tonló mún ñ wa

lè mí yahó làa sòobée mi cɔn, ká wa máa dà bìo le Dónbeenì le wa wé wán. ¹⁶Ká mu wó làa bún, á wa à ðàn ñ va lè wa yahó á vaá bue le Dónbeenì bín-tente hã kána na dà minén wán yi. Wa yí wi wa sá ho lahó na ɓa búii búakáa wee sá yi à khòoní waten ho tonló na ɓa sá bìo yi.

¹⁷«Yia le mí i khòn, à wón khòn bìo ó o Nùhúso wó bìo yi.»⁸ ¹⁸Yia wee khòoní mítén yínɔn yia ó o Nùhúso tà bìo, mu lé yia ó o Nùhúso mí beere wee khòoní.

O Poole lè ɓa tonkarowà na bìo yi bon bìo

11 I wi à mi tà à i bío làa mia lòn khéero cùeée. Ūuu! Mí tà mu yi. ²Mi bìo sŋi mii làa sòobée fúaa i yí wi ò o búii túii mia làa bìo le Dónbeenì yí wi ò o búii túiináa mia bìo sŋi. Mu bon, i bò mi fúamu nɔn báa nì-kéní yi. Wón báa so lé o *Krista. I wee zéení mia làa wo lòn hínzo-sínii na yí zū báa. ³Èe ká bìo ó o háa khàráa o Èeve víinía, á i zána à minén mún yilera hía lùuka à ví làa bún sŋi, à yí día miten naló lè mí cemu mi páanfló là a Krista bìo yi.^{** 4}Mu bon, ká a búii ɓueé wee bío Yeesu veere na warén yí bía bìo làa mia, tàá ká a búii ɓueé nɔn hácin-veere na wi mí dòn lè le Dónbeenì Hácirí mia, tàá ká a búii ɓueé wee bue bín-tente veere na wi mí dòn làa ðio warén buera nɔn mia, à bún mi ðɛenì tà fúafúu.

⁵À ñnén cɔn, á ɓa nùpua mu na mi wee pàká bìo le ɓa lé o Yeesu tonkarowà binbirí, á yí po ñnén. ⁶Nùhú sŋi á i yí ðàn bío lè ɓarén bìo, ká mu bìo zūnló á i po ɓa. Wa zéenía mu làa mia wéréwéré hã pònna búenbúen lè mu bìo búenbúen yi.

⁷Tàá bìo á i buera le Dónbeenì bín-tente nɔn mia hã káamáa yi, á liinía ñten nɔn mia bèra a na à minén júná hóoní, á i so wó khon le? ⁸I tà á fó ɓa kèrètíewa

§10:17 Mi loñ Zeremii vūahú 9.23

**11:3 Mi loñ Bìo púhú ɓúeení vūahú (Genèse) 3.1-6, 13

kuio búí nŋi bìò á sáráa ho tonló nŋn mia.
⁹ Bìò á ì fù wi mi cŋn á màkóo wi le sėení
 yí á ì bìò yí wó Nŋn-sėró o búí wán. Wán
 zàwa kėrėtíewa na ló ho Maseduana yí lé
 bán buan bìò á ì màkóo wi yí buée nŋn
 miì. Ho pàahú mu yí á ì bìò yí wó Nŋn-
 sėró minén búí wán, á ì mún yí wí à ì
 bìò wé sėró o búí wán mi tíahú. ¹⁰ Ì dà
 à khòoní iten búin bìò yí, á nŋpue na à
 hė mi ho Akayii kŋhú yí mu wéró yí wón
 mía. O *Krista na wi miì yèni yí á bìò á ì
 wee bíò kà lé ho tuiá poni. ¹¹ Bìò á ì bíá
 kà so wee zėení le ì yí wa mia le? Bùée!
 Le Dónbeenì zŋ le ì wa mia.

¹² Bìò á ì bìò lá yínŋn jún-sėró o búí
 wán, lé búin mu pá karáa, bèra à na à
 bìà le mí lé o Yeesu tonkarowà kà mu
 yí bon à yí bè búin yí khòonínáa miten
 le mi wee sá làa bìò á warén wee sáráa.
¹³ Ba nŋpua mu yínŋn Krista tonkarowà,
 ba lé ba nì-khàwa, á wee wé mítén lòn
 Krista tonkarowà. ¹⁴ Mi yí le mu wé mia
 coon, lé bìò á pàahú búí ò o *Satàni mún
 yèrémá mítén wé lòn Dónbeenì tonkaro
 na ló ho wáyí, à wé juifka lòn khoomu.
¹⁵ Á mi yí le bìò ó o Satàni ton-sáwá bìò
 na ba wee yèrémá mítén wé lòn ton-sáwá
 na téréna wé mia coon. Mu vaa véení
 á bìò ba wó sáání á ba so máa yí le?

Le lònbee na yú a Poole bìò

¹⁶ Le ì wíoka bíò mu na mia: O búí yí
 leéka le ì wee khée. Èe kà mi wee leéka le
 ì wee khée, à mi na le nŋi miì le ì khòoní
 iten làa bìò mi lá à nanáa le o khéero yí.
¹⁷ Bìò á ì bíò hā làa na kà wán yínŋn bìò
 ó o Nŋhúso wi à ì bíóráa, bùée! Bìò á ì
 wáa lan wee khòoní iten kà, á ì wee bíò
 lòn khéero. ¹⁸ Yínŋn ba nŋpua cėrėe wáa
 wee khòoní mítén ho dímjá bìò dání yí
 le? Áwa, á ìnén mún wáa à khòoní iten.
¹⁹ Minén na lé mu bè-zŋnminì bànsowà á
 wee tà bìò ba khéerowà wee wé yí. ²⁰ Ba
 nŋpua wee wé mia le mí wobáanı, à wé
 hŋn mia, à wé juaa mi bìò, à wé jin
 mia, à wé fíio mi sáará, á mi wee díá à

búin búenbúen kúu mia. ²¹ Mu bàn bíóró
 nŋyio wi. Mi sáberé, warén sŋa yí wó her-
 era yí vaá bó búin yí. Èe kà ì pá à bíò lòn
 khéero ò lén. Bìò á bìà kà wee khòoní
 mítén bìò yí, búin á ìnén mún dà à khòoní
 iten bìò yí. ²² Ba lé ba *Heberewa le?
 Áwa, á ìnén mún lé o hebere nŋi. Ba ló
 a *Isirayeele nŋpomu yí lé? Á ìnén mún
 ló a nŋpomu yí. Ba ló a *Abarahaamu
 nŋnkāni yí lé? Á ìnén mún lé o mŋn-
 mání. ²³ Ba lé o *Krista ton-sáwá lé?
 Ì yàá à bíò lè ì júhú mía bín, ìnén lé o
 Krista ton-sá po ba. Ì sá lò bon po ba, ba
 dó mi ho kàsó yí á po barén, ba han mi po
 po barén. Ì zàanía ì mukāni cúa cėrėe po
 ba. ²⁴ Ba *Zúifŋwa han mi lè le làbàani
 yimù cúa-búará-jun dà-kéní mía á dŋn
 hā zen cúa-hònú. ²⁵ Ba nŋpua vúana mi
 lè le búini, á dŋn hā zen cúa-tŋn. Cúekúee
 búí á ba lèekaa mi lè hā huua le mí ì
 búe. Ho won-beeni lú mu jummu yí làa mi
 dŋn hā zen cúa-tŋn. Cúekúee búí á ì wó le
 wizon-kũure lè mí tŋnāhú mu jun-beeni
 yí. ²⁶ Pŋnna cėrėe kà ì wi le vėeni yí á ì
 lò bon bìò cėrėe bìò yí: Hā muna búí na
 sú cáa á ì lò bon káaló yí. Ba kŋnlowà,
 lè wán sŋi nŋpua, làa bìà yínŋn wán sŋi
 nŋpua, bán búenbúen beéra ì lò ì vėení
 yí. Ì lò bon hā ló-beera yí, hā mana yí,
 mu jun-beeni yí. Wán zàwa na le mí lé
 ba kėrėtíewa à mu jŋn yí bon bán mún
 beéra ì lò. ²⁷ Ì sá lò bon dàkhíina. Hā
 pŋnna búí á ì cāana yí dŋma, le hŋni lè le
 ju-hāni beéra ì lò. Pŋnna cėrėe à ì máa
 yí bìò dí. Le tėeni lè ho pėerú mún beéra
 ì lò. ²⁸ Mu yàá pá yínŋn búin mí dŋn. Bìò
 á ì wee leéka bìò hā wizooní búenbúen
 mún wi bín: Ba kėrėtíewa kuio búenbúen
 á ì yí wee dè bìò yí. ²⁹ Hen kà a búí lée
 yídà, à ì lò wé be mu bìò yí. Kà a búí wó
 bè-kohó à mu vá miì làa sòobée.

³⁰ Kà ì ko à ì khòoní iten, à ì wé mu ì
 yídāmu bìò yí. ³¹ Le Dónbeenì na lé wa
 Nŋhúso Yeesu bàn Maá, dén na ko lè le
 búaaní fėee, á zŋ le ì yí máa fŋ sabéré.
³² Pàahú na á ì buée wi ho Damaasi lóhó

yi, ó o Kuvεεεere na wee sá a bée Are-taasi yèni yi le ɓa pe ho lóhó zūapiní búenbúen, à ɓa wii mi. ³³ Ká ɓa màhá can ho lío-beeni lè hā hūni á ĩ zon yi á ɓa lée liinia lè ho soró mŋn, lé bún fenía mi.††

Bio ó o Núhúso zéenía là a Poole

12 ĩ ko à ĩ khòní ĩten à mu jŋn jŋhú mía. Èε ká ĩ màhá à bio mu bè-sànkana na ó o Núhúso zéenía làa mi dání yi. ² ĩ zū a kèrètíε búí. Le Dónbeeni fuan wo yòraráa ho wáyai jún-tíahú mu wáa à yí lúlúio píru náa. O lá van ho wáyai binbirí lée, tàà hā lée kònkórá jà a yi lée, bún á ĩ yí zū. Le Dónbeeni lé diò zū mu. ³ Mu bon! ĩ zū le le Dónbeeni fuan wo yòraráa ho wáyai. Ká a lá van ho wáyai binbirí lée tàà hā lée kònkórá jà a yi lée, bún á ĩ yí zū. Le Dónbeeni lé diò zū mu. ⁴ Bio ó o vaá jà le Dónbeeni cŋn ho wáyai mu yi á yí dà máa bio, á mu nŋi mún yí nŋn nùpue yi ò o bio mu. ⁵ ĩ ĩ khòní ĩten bio wó a nŋi mu yi bio yi. Ká ĩnén ĩ beere dání yi, á ĩ khòní ĩten ĩ yídamu bio yi. ⁶ Ká ĩ yàá pá lá wi à ĩ khòní ĩten, se ĩ pá yínŋn khéero, lé bio á ĩ ĩ mŋ ho tŋiá poni. Èε ká ĩ màhá máa bio, ĩ yí wi à ɓa nùpua càtí mi à dà bio á ĩ wee wé làa bio á ĩ wee bio wán.

⁷ Mi yí mŋn le, ĩ lá dà à yòní ĩten bún bè-beera so na le Dónbeeni zéenía làa mi bún bio yi. Èε lé bún nŋn á le dó bio búí mŋ na wee vá ĩ sánía yi. Le díá ó o *Sa-tāni tonkaro wó mu làa mi, bèra a na à ĩ yí yòní ĩten. ⁸ ĩ flora a Núhúso dŋn hā zen cúa-tŋn le o véení ĩ lònbee mu. ⁹ Ó o bía nŋn mŋ: «Ĭ sāamu ù kápa fo, lé bio á ho pàahú na fo wee mi ũ yídamu yi lé hón pàahú so yi á ĩ pànká bèn wíokaa wee mi yi». Àwa, á mu súaani à ĩ wé khon bio á ĩ lé o yídà bio yi, bèra a na ò o *Krista pànká keŋ mŋ binbirí. ¹⁰ Lé bún bio yi, á ĩ sŋi wan bio á ĩ lé o yídà bio

yi. O Krista bio yi hàrí ɓa wé là mi, à le lònbee yí mi, hàrí à ɓa wé jŋiní ĩ sánía, à ĩ hácírí yáa, á ĩ sŋi pá à wa. Lé bio ká ĩ lé o yídà pàahú na yi, à ĩ yí ho pànká hón pàahú so yi.

O Poole yilera lùnkaa ho Korente kèrètíewa bio yi

¹¹ ĩ bía lè ĩ jŋhú mía bŋn, èε ká lé minén nŋn á ĩ bíaráa kà. Mu bon, minén lé bía lá ko à mi mŋ ho tŋiá ĩ jŋi ɓa nùpua yahó. Hàrí ká ĩ yínŋn dèε á bía mí wee jàká bio le ɓa lé ɓa tonkarowà binbirí á yí súaani mi bio woon yi. ¹² Bio á ĩnén lé o Yeesu tonkaro, á ĩ jà ĩ yi làa sòobée, á le Dónbeeni dŋn ĩ wán á wóráa mu yéréké biowa lè mí síwà. ¹³ Lé mu yén á ĩ wó nŋn ɓa kèrètíewa kuio na ká yi ká ĩ yí wó mu yí nŋn mia, ká mu yínŋn bio á ĩ yí díá á mi lá ĩ jún-sèró. Mi wáa sén díá na mŋ bún bio yi.

¹⁴ Hen làa cŋinú ká ĩ fuen mi cŋn á bún wáa à wé mu cúa-tŋn nŋi. Bún á ĩ mún máa bio le mi na bio búí mŋ. Minén mi beere lé bía á ĩ wee cà, ĩ màkóo mía mi nŋi bio yi. Mu yínŋn ɓa zàwa wee bàrá mí nŋi bio ká lè mŋn nùwā, ká ɓa zàwa ɓàn nùwā lé bía wee bàrá mu ká làa ba. ¹⁵ ĩnén cŋn á ĩ nŋi bio búenbúen lá déró ho tonló yi mi bio yi á à wé sí mŋ. ĩ yàá dà à na ĩ mukāni búenbúen mi bio yi. Bio á ĩnén wa mia lè ĩ sòobée jún-sí lé bún wee lén mu búí bio mi wa làa mi yi.

¹⁶ Mi tà à zŋn le ĩ bio yí wó jún-sèró mi wán. Ba búí wee bio le o Poole bèntŋn héra, o wee khà wen à fé nŋi bio. ¹⁷ Bía búenbúen na á ĩ tonkaa mi cŋn ó o búí á ĩ so dŋn wán á tò mi wán le? ¹⁸ ĩ hía flora a Tiite, ó o ɓuara mi cŋn, á wán za nŋ-kéní búí na mi zū á bò làa wo. O Tiite mu so ɓueé khà mia fó bio búí le? ĩnén làa wo so yí wó yilera dà-kéní á yí sáráa le? Le dání na wa lá so yínŋn dà-kéní le?

††11:33 Mi loŋ Bè-wénia vūahú 9.25

¹⁹ Bìo wa bía ho vūahú yi buée bó hen, pún-sí mi wee leéka le wa wee bío sí waten yi. Èé ká bùéé. Wa bía mu le Dónbeenì yahó wa páaníló là a *Krista bìo yi. Wàn zàwa là wàn hínni na á ì wa làa sòobéé, wa wee bío bún búenbúen bèra a na mi pàa va là mí yahó le Dónbeenì wōhú wán. ²⁰ Ì zána à ì buée yí mia ká mi yí ka làa bìo á ì wee leéka, ká ínén bèn yí ka làa bìo á minén wee leéka. Ì zána le pún-sí á ì buée yí mia ká mi wí hā fio yi, á wee dí le yandee làa mín, á sīa wee cì mín yi, á wee penka làa mín ká mi ì là mín, á wee pùu mín ká mi ì yòní miten, á yú bìo na à mi wé. ²¹ Ì zana le ká ì fuara mi cón, à wàn Dónbeenì díà à hā nìyio dí mi mi bìo yi. Ì zána à ì buée mi mia à wá mi bìo yi, lé bìo á bìà fù wi mu bè-kora wéró yi á yí yèrémáa mí yilera là mí wárá, á pá wi ho há-fénló là ho bá-fénló là mí sífwa wéró yi. Ì zána à ì buée yí ba ká ba pá wee wé mu bìo na yí se là mí sífwa búenbúen.

O Poole mónđen zéení là a tēnii bìo

13 Bìo á ì buen mi cón ká á wáa à wé ì buenló cúa-tín ní. Mu túara ká síi: «Mu bìo búenbúen á wa à lén yìo ba seéràa nùwā pun tàà nùwā tìn bè-bónii wán.»[†] ² Mu cúa-pun ní na á ì fuara mi cón, á ì pà bìà wee wé mu bè-kora làa bìà ká búenbúen zeñ wán. Bìo á ì wáa khèra làa mia bìo ká wán, á ì wíokaa wee jì mi zeñ wán le ká ì khíi bíní fuara á nìi woon ní maa lé ho béró yi. ³ Mi wi à mi zūn wéréwéré le o *Krista wee dín ínén wán à bíoraa. Àwa! Á mi zūn mu le o Krista yínón yí dà mi tíahú. Ì wee jì mi zeñ wán, o ò zéení mí pánká làa mia. ⁴ O búéeró ho *kùrùwá wán ó o zéenía le mí lé o yídà bún bon, ká hā làa na ká

wán ó o yìo wi lua le Dónbeenì pánká yi. Warén páaníló làa wo bìo yi á wa mún lé ba yídàwa bún bon. Èé ká wa màhá wee jì mi zeñ wán: Le Dónbeenì pánká yi á warén làa wo yìo á à wé lua mi tíahú!

⁵ Mi loñ miten à dándá miten miten, à zūn le mí dó mi sīa o Yeesu Krista yi. Mi so yí zū le o wi mia le? Nún-sí á mi loña miten mōn à mi yí ka làa bún! ⁶ Èé ká ì láa mu yi le mí zū le warén bán zéenía le wa dó wa sīa wo yi. ⁷ Wa wee fio le Dónbeenì yi bèra a na à mi wé yí wé mu bè-kora. Èé ká wa màhá yí maa wé mu à zéenínáa le warén á sée wi yi. Wa wee wé mu bèra a na à mi wé wé ho tuiá poni bìo mí dòn, hàrì ká wa bìo búenbúen ka là mu jii yí sú. ⁸ Wa yí dà maa kán ho tuiá poni, bìo bon bún mí dòn lé bìo wa dà wee wé. ⁹ Mu bon, wa wee zàmakaa bìo á warén lé ba yídàwa, à minén pánká wi bìo yi. Bìo wa wee cà wa fioró yi lé à mi wé ba nùpua na á wékheró bìo yí maa mì léé yi. ¹⁰ Bìo nōn á ì fèra wee túaraa ho vūahú mu ù na mia lée bèra a na ká ì khíi buée dōn mia à ì yí dín ho pánká na ó o Núhúso nōn mìl wán à zaráa làa mia. Mu bon, le Dónbeenì yí nōn ho mìl à ì yáa mia, ká lée bèra a na à ì séení mia à mí siadéro le yi va làa yahó.

¹¹ Wàn zàwa là wàn hínni, mi le mi sīa wa, à siadéro le Dónbeenì yi va làa yahó. Mi wé hení mín sīa à jì-cúa wé dà-kéní à keñ mín wán làa hээрà. Á le Dónbeenì na wa wen á wee na ho hээрà ba nùpua yi á à keñ làa mia.

¹² Mi tēní mín yi sese lòn nu zàwa. Bìà bìo sà le Dónbeenì yi hen búenbúen wee tēní mia. ¹³ Le wa Núhúso Yeesu *Krista sāamu, là le Dónbeenì waminì, là le Dónbeenì Hácírì páaníló làa wen, à keñ là mi búenbúen.

†13:1 Mi loñ Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 19.15

Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn ho

Kalasii

kèrètíewa kuure yi

Vūahú túaró jùhú

Ho vūahú mu lé o Poole túara ho nɔn ho Kalasii kōhú kèrètíewa kuure yi. Bìo ó o yánkaa buera le Dónbeenì bín-tente bín, á ɓa nùpua búí dó mí sīa o Yeesu yi (Bè-wénia 16.6).

Ba búí ló ɓueé bía le bía yínɔ́n ɓa *zúifūwa ko ɓa kúio mítén làa bìo ho làndá bòráa mu. Ó o Poole túara ho vūahú nɔn ɓa yi le ɓa yí bè hón kàránlò so yi, lé bìo ho yí héhaa là a Yeesu *Krista bín-tente. O bía le bìo ɓa dó mí sīa o Yeesu yi, lé búnn te bìo ɓa térénnanāa le Dónbeenì yahó, ká yínɔ́n bìo ɓa bò ho làndá yi. O Poole nín-yání zéenía bìo ó o Yeesu yánkaa vonnáa wo ó o wó a tonkaro (1–2).

O Poole ñinn le Dónbeenì vɔ́n-kíá wán á zéenía le yia dó mí sīi o Yeesu yi, á wón ñ kànní, ká yínɔ́n ɓa zúifūwa làndá bèrò lé bìo ò kànní ɓànso (3–4).

Ho vūahú lii véení ó o bía le ɓa ko ɓa ɓua mítén lòn nùpua na wi mítén bìo sīi. Ba ko ɓa díá le le Dónbeenì Hácírí dí ɓa yahó, á ɓa à yí le mukɔ́n-finle, á mún ñ wañ mín (5–6).

Le tēnii

1 Ìnnén Poole lé o Yeesu *Krista tonkaro. Mu yínɔ́n nùpua wó mi là a tonkaro, á ñ mún yí ñinn nìi woon wán á wórāa wo. Mu lé o Yeesu Krista là a Maá Dónbeenì lé bía tonkaa mi, lerén Dónbeenì mu na vèení wo léra ɓa nì-híá tíahú. ² Mu lé ñnnén lè wàn zàwa na làa mi páanía wi búenbúen lé warén wee túa ho vūahú na kà á à na minén kèrètíewa kuio na wi ho Kalasii kōhú yi.

³ Le wàn Maá Dónbeenì lè wa Núhúso Yeesu Krista à wé mí sāmamu làa mia, à na ho héerā mia. ⁴ O Krista tà nɔn mítén á wó wa bè-kora sèndíaró muinì yia, á kànníanāa wen ho zuia ñmínpá kohó na kà nñi yi. Lé kà sīi ó o Krista wórāa wàn Maá Dónbeenì sīi bìo, ⁵ wón na ho cùkú bìo sà yi hā lúlúio na nii mía yi. *Amiina!

Le Dónbeenì bín-tente léé dà-kéní mí dòn

⁶ Bìo mi pá le Dónbeenì na von mia o *Krista sāmamu pànká yi à mi yèrèmaa bò bín-tente veere na bìo yí bon yi fūafūa ñèntín léé bìo na và mi làa sòobée. ⁷ Mu yí máa zéenì le bín-tente búí bínía wi, ñueé! Ba nùpua búí lé bía wee lùnkā mi yilera, á wi ɓa yèrèma a Krista bín-tente. ⁸ Àwa! Ká a búí, tàá warén wa ɓeere, tàá wáyai tonkaro búí khíi ɓueé buera bín-tente búí na wi mí dòn làa ñio á warén buera nɔn mia, à wón ɓànso à hā dánkāa yí. ⁹ Wa bía mu, á ñ pá bínía wee bío mu: Hen ká a búí ló ɓueé buera bín-tente na wi mí dòn làa ñio mi tà bìo, à ɓànso à hā dánkāa yí. ¹⁰ Àwa! Á mi so wee leéka le ñ wi à ɓa nùpua tà ñ bìo léé, tàá lé le Dónbeenì? Lé ɓa nùpua á ñ so wi à ñ bìo wé sī yi le? Ká mu lé à wé à ñ bìo wé sī ɓa nùpua yi, se ñ lá máa wé Krista ton-sá.

Bìo ó o Núhúso vonnáa o Poole wó là a tonkaro

¹¹ Wàn zàwa lè wàn hínni, le ñ bío bìo kà na mia: Le Dónbeenì bín-tente na á ñ buera nɔn mia á yí ló nùpue cón. ¹² Á le mún yínɔ́n ñe na á ñ yú nùpue búí cón, tàá ñe na ó o búí kàránna làa mi. Le bín-tente na á ñ wee bue lé o Yeesu *Krista mí ɓeere lé yia zéenía le làa mi. ¹³ Mi yàá pá bìo á ñ kuio lá cannāa ɓa *zúifūwa làndá bèrò yi. ñ lá wee jíní le Dónbeenì nìpomu sánía làa sòobée, á wi à ñ búe mu jùhú. ¹⁴ Ba zúifūwa làndá bèrò á ñ lá henía bìo po wa nínzàwa na ká. Á bìo á wàn maáwà bò henía á ñ lá

wee là heere à po ba nùpua na ká. ¹⁵Èe ká le Dónbeenì màhà fèra lèra mi bàrà mí dòn ká ì yàà dīn yí ton. Le sãamu na le wó làa mi lé bún bìo yí á le vonnáa mi. ¹⁶Le zééníá mí Za Yeesu bìo làa mi, à ìnén bèn bīnī zééní mu làa bìo yí zū le Dónbeenì. Á ì dēéníá hīnōn wà à ì yí tūara nùpue yí làa bìo á ì ì wé. ¹⁷Ì yàà yí van ho Zeruzalēmu á yí vaá mōn mīn làa bìo wó a Yeesu tonkarowà ló mi, à ì wà van ho Arabii kōhú, á dīn bīn bīnfa buararāa ho Damaasi lóhó yí. ¹⁸Lúlúio bìo tīn bún mōn á ì wà van ho Zeruzalēmu á vaá zūna a Sefaasi, á wó hā wizooní píru hònú bīn làa wo. ¹⁹O Yeesu tonkarowà na ká ó o búí á ì yí mōn ká yínōn o Nūhúso bàn za Zaaki. ²⁰Le Dónbeenì lé ì seérāsō, bìo á ì wee túa á à na mia ká yínōn sabéré. ²¹Bún mōn á ì wà van ho Siirii lè ho Silisii kāna yí. ²²Èe ká ho *Zudee kōhú kèrètíewa kuio màhà lá dīn yí mōn mi. ²³Bìo ba já mí dòn lé bìo ká: «Yia lá wee níiní wa sáníá lé wón wáa wee bue le síidéro bìo na ó o lá wi ò o búé jūhú». ²⁴Á ba wee khōnó lé Dónbeenì ì bìo yí.

O Poole lè ba tonkarowà na ká

2 Lúlúio píru náa bún mōn á ìnén là a Baanabaasi bò mīn yòora ho Zeruzalēmu. Ì mún fó a Tiite bòráa.

²Ì tà yòora ho Zeruzalēmu, lé bìo le Dónbeenì zééníá mu làa mi le ì wé mu. Ì yòó dōn, á ba kèrètíewa ya-díwá mí dòn lé bìo á ì zééníá le bín-tente na á ì wee bue na bìo yínōn ba *zúífūwa yí bìo nōn yí. Lé bìo á ì lá yí wi à ho tonló na á ì sá khíina, làa hia á ì lá lan wee sá hā làa na ká wán à wé ton-káamāa.

³O Tiite lé o kerēeki nī, à ba yàá pá yí kíkāa wo yí le o bè ho *kúiiro lándá yí. ⁴Ká ba búí na le mí lé wán zàwa à mu jōn yí bon, á sà mīten zon wa tíahú, à loñ bìo ó o Yeesu *Krista wó á wa wiráa waten, bèra a na ba yèrémá wen wé lè ho lándá wobáaní.

⁵Èe ká wa màhà yí tà yí nōn mu níi ba yí hùúu, bèra a na à le bín-tente tuiá poni keñ bīn mi bìo yí.

⁶Ba kèrètíewa kuure ya-díwá (bìo ba karāa bìo yí ciran mi, le Dónbeenì yí máa hueeka nùpua mīn yí), ba ya-díwá mu á yí kíkāa mi le ì bīnī bè bìo búí mu wán. ⁷Ba yàá zūna le le bín-tente bue naló bìo yínōn ba zúífūwa yí bàn tonló á le Dónbeenì kàràfāa mi làa bìo le kàràfāarāa ho o Piere yí le o bue le na ba zúífūwa yí. ⁸Mu bon, yia wó ó o Piere lé o Yeesu tonkaro ba zúífūwa cōn, lé wón mún wó á ì lé o Yeesu tonkaro bìo yínōn ba zúífūwa cōn. ⁹O Zaaki, là a Piere là a Zān, bán na ba wee lá lòn bòròbòròwa na buan ba kèrètíewa búenbúen kuure dīnía á zūna le lé le Dónbeenì lè mí sãamu á kàràfāa ho tonló mu mi. Lé bún nōn á ba dá mí níiní ìnén là a Baanabaasi yí á wa tēéníá mīn yí, à zééní le ba tà wa bìo, le ba lée dà-kéní làa wen. Á wa le warén n va làa bìo yínōn ba zúífūwa cōn, ká barén bèn n va làa bìo lé ba zúífūwa cōn. ¹⁰Bìo ba cà wa cōn sééníá, lé à wa wé pa ba kèrètíewa kuure nī-khenia bìo. Á ì bēn sòobāa ìten bún wéro yí.

¹¹Ká pàahú na ó o Piere buara ho Āntiosi lóhó yí, á ì zééníá o wékheró làa wo ba búenbúen yio yí. ¹²Mu bon, pàahú na ba nùpua búí na là a Zaaki zū mīn dīn yí buara, ká a Piere mu wee páaní dí lè wán zàwa na yínōn ba *zúífūwa. Ká pàahú na á bán nùpua so buéé dōn yí, ó o khú á yí máa dí làa ba, lé bìo ó o zana ba kèrètíewa na wee hení ba zúífūwa lándá bìo. ¹³Wán zàwa kèrètíewa na lé ba zúífūwa mún zon o Piere mu bìo yí. Hārì o Baanabaasi ba yàá pá cá dó mu yí. ¹⁴Èe ká pàahú na á ì mōn à ba varāa yí téréenna à héha lè ho tuiá poni na le Dónbeenì bín-tente le mu korāa, á ì bío làa wo wán zàwa búenbúen yio yí ká síi: «Ūnén na lé o zúífū à ū wee bua ūten làa bìo yínōn ba zúífūwa bìo síi à ū díá mu zúífūmu, á dà à wé kaka à kíkánāa wán

zàwa na yínón ɓa zúifúwa yi le ɓa ɓua míten lè ɓa zúifúwa biò síi?»

Bia le ɓa zúifúwa làa bia yínón ɓa kǎnǎlò biò

¹⁵ Warén na lé ɓa *zúifúwa tonnáa, wa yí mà yí dó bán bè-kora wérowà so na yínón ɓa zúifúwa jii. ¹⁶ Èe ká wa màhà zū le mu yínón o *Moyiize làndá bèrò wee wé ò o nùpue térénnáa le Dónbeenì yahó, ká lé biò á ɓànsó dó mí sīi o Yeesu *Krista yi. Lé bún non á wa dóràa wa sīa o Yeesu Krista mu yi á à wéràa ɓa nùpua na térénnà biò wa dó wa sīa wo yi biò yi, ká mu yínón biò wa bò ho làndá yi. ¹⁷ Ká warén wi à wa térénnà le Dónbeenì yahó o Yeesu Krista pànká yi, à lé bún tǐn bǐnía wee wé wén lè ɓa bè-kora wérowà, se bún so wee zéení le o Krista wee sá na mu bè-kora yi le? Bùée dé! ¹⁸ Mu bon, hen ká i yèrémáa bò ho làndá na á i pá día yi, se bún wee zéení le i sīinía i púhú iten. ¹⁹ Ho làndá biò dǎní yi, á i ka lòn nùpue na húrun. Á lé horén làndá mu ɓòn mún wó mu. Bún wó bèra a na á i dǎn kǎn le mukāni yi le Dónbeenì biò yi. I ka lòn nùpue na pǎanía búaa ho *kùrùwá wán là a Krista. ²⁰ I mukāni wi bún bon, ká i wǎa yí te iten, o Krista mí beere lé yia wi mi. Le mukāni na á i wi yi hǎ laà na ká wán á i wi yi i sīidéro o Krista yi biò yi, wón na wara mi, á tà non míten i biò yi. ²¹ I yí dà mǎa pí le Dónbeenì sǎamu na le wó làa mi biò. Mu bon, hen ká mu lá lé o Moyiize làndá lé hia wee wé ò o nùpue térénnà le Dónbeenì yahó, se o Krista húrun kǎamǎa.

Ho Kalasiisa bǎnbúmu biò

3 Èee! Kalasii kǎhúsa, mi so lée bǎnbúwá le? Yia khà mia vǐinía lée wée? O *Krista na búaa ho *kùrùwá wán biò

ɓòn zéení làa mia wéréwéré. ² I i tǔa mia làa biò dà-kéní: Biò mi yú le Dónbeenì Hácírí so lé biò mi tǐra ho làndá jii lée? Bùée! Mu lé biò mi dó mi sīa le Dónbeenì bín-tente na mi ná yi. ³ Mi bǎnbúra vaá bó bún yi le? Mi búakáa lè le Dónbeenì Hácírí, á lé hǎ laà na ká wán á mi wi mi dǐn mi kùrú pànká wán le? ⁴ Biò sá mia búenbúen so lée kǎamǎa le? Bùée! Mu yí dà mǎa wé kǎamǎa. ⁵ Mi wa loñ lon! Hen ká le Dónbeenì wee na mí Hácírí wen, á wee wé ho yéréké biowa mi tǎhú à le so wé mu lé biò mi wee bè o *Moyiize làndá yi lée, tàà lé biò mi dó mi sīa le bín-tente na mi ná yi?

Le Dónbeenì wee wé ò o nùpue térénnà le yahó

⁶ Biò ó o *Abarahaamu biò wóràa lé biò kà: «O dó mí sīi le Dónbeenì yi, lé bún non le càtío wo là a nùpue na térénnà le yahó.» ⁷ Àwa, mi wǎa zūn biò kà: Bia dó mí sīa le Dónbeenì yi bán lé bia lé o Abarahaamu zàwa. ⁸ Mu fèra túara le Dónbeenì bióni vǎahú yi le bia yínón ɓa *zúifúwa á le Dónbeenì i wé á ɓa à térénnà le yahó ɓa sǎadéro le yi biò yi. Le bín-tente fèra túara a Abarahaamu dǎní yi á bía non wo yi: «Le Dónbeenì á à dǐn ūnén wán á à wéràa mu bè-tentewà lè hǎ sǐwá búenbúen.» ⁹ Àwa, á bia dó mí sīa le Dónbeenì yi á le è wé lè mu tentemu là a Abarahaamu mu biò síi. ¹⁰ Mu bon, bia wi ɓa bè ho làndá yi à kǎnínáa á hǎ dǎnkáa á à yí. Mu túara le Dónbeenì bióni vǎahú yi ká sīi: «Le o nùpue na yí mǎa bè biò túara ho làndá vǎahú yi búenbúen fée à tǐ jii à dǎnkání.» ¹¹ Mu lée kǎnkǎn, nùpue yí dà mǎa térénnà le Dónbeenì yahó ho làndá na á ɓànsó bò yi biò yi, lé biò mu túara le Dónbeenì bióni vǎahú yi le «yia térénnà le Dón-

[¶]3:6 Mi loñ Biò púhú búenfi vǎahú (Genèse) 12.3

^{§§}3:8 Mi loñ Biò púhú búenfi vǎahú (Genèse) 12.3

^{*}3:10 Mi loñ Làndá biò zéenílò vǎahú (Deutéronome) 27.26

beenì yahó bìo á fànsò dó mí sīi le yi bìo yi, wón á à keń le mukānì binbirì yi.»[†]
¹² Ho làndá bèrò bìo yí ceéra le sīidéro le Dónbeenì yi. Ká yia màhá wee bè bìo ho làndá bò heníá yi à tíí jii, wón yìo á à wé lua ho pànká yi. ¹³ Hā dánkáa na lá jà wa júná yi ho làndá bìo yi ó o *Krista fó bò mítén wán wa lahó yi, á wa wí waten. Lé bìo mu túara: «Le yia fúaa le búeeni wán à dánkání.»[‡] ¹⁴ Bún wó bèra a na à mu bè-tentewà na le Dónbeenì dó mí jii le mí ì wé là a Abarahaamu à bènben dā bìa yínón fà zúífùwa fà páaníló là a Krista bìo yi, à wa yí le Dónbeenì Hácírí na le dó mí jii le mí ì na, wa sīadéro le yi bìo yi.

Ho làndá lè le jii déró bìo

¹⁵ Wán zàwa lè wán hínni, mi wa héha mu lè fà nùpua bìo. Mu bìo na ó o nùpue le mí ì wé na ó o túara bàrá, ká mu héhaa lè ho kōhú làndá, á nùpue yí dà máa yèrémá mu. ¹⁶ Lé ká sīi le Dónbeenì dó mí jii nòn o *Abarahaamu là a nōnkāni yi. À mu jòn lé o Abarahaamu làa yia nōnkāni can wo yi á bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí ì wé bìo sà yi. Mu yí túara le: «Làa bìa nōnkānì can wo yi», à wáa keń lè hā boo. Mu túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi le: «Yia nōnkāni can fòh», wón na lé o *Krista. ¹⁷ Àwa! Á ì wáa wee bío bìo kà: Le Dónbeenì bìo na le le mí ì wé na le dó mí jii bìo yi vó á ho làndá na fúara hā lúlúio khíá-náa làa bóní làa píru le jii déró mu mún yí dà máa khíní yi, táa máa yèrémá le. ¹⁸ Mu bon, ká hā kía wee yí le Dónbeenì cón ho làndá bèrò pànká yi, se hā bìo wáa yí ló bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí ì wé yi. Á mu jòn lé bìo le dó mí jii le mí ì wé á le dín wán wóráa mí sāamu là a Abarahaamu.

Ho làndá bèrò fàn júhú

¹⁹ Àwa, á lée webio nòn le Dónbeenì bòráa ho làndá? Le bò ho bèra a na fà nùpua wé zūn mí wékheró fúaa ho pàahú na á yia khíi te o *Abarahaamu yi buée ton. Lé orén bìo yi á le Dónbeenì dó mí jii. Le Dónbeenì tonkarowà na ho wáayi lé bìa zéení ho làndá. Ká a nùpue búii lé yia mu dín wán wóráa. ²⁰ Ká mu lée nùpue nì-kéní le mí ì wé mí bìo, se o màkóo máa keń yia o ò dín wán yi. À le Dónbeenì dén màhá lé lerén mí dòn, á le dó mí jii nòn. ²¹ Àwa! Bún so wee zéení le ho làndá làa bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí ì wé yí máa tà mín yi le? Bùee, hen ká làndá búii lá dà wee na le mukānì fà nùpua yi, á hón làndá so pànká yi, á fà lá dà à térén le Dónbeenì yahó. ²² Ká le Dónbeenì bíonì vūahú yi á mu bíá le mu bè-kohó pànká wi ho dímíjā nùpua búenbúen wán, bèra a na à bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí ì na bìa sīa dó le yi à bìo sī fà yi fà sīadéro o Yeesu Krista yi pànká yi.

Hā kía na le Dónbeenì dó mí jii le mí ì na wen

²³ Sáni à le sīidéro o *Krista yi pàahú dā, à wa ka lè wa wí ho kàsó yi ho làndá níi yi, á pannáa ho pàahú na le Dónbeenì ì wé á wa à zūn dén sīidéro so. ²⁴ Ho làndá lé hia wó wa paro fúaa o Krista fuenlò, bèra a na à wa térén le Dónbeenì yahó wa sīadéro o Krista mu yi pànká yi. ²⁵ Hā làa na kà wán á le sīidéro o Krista yi pàahú dōn, wa bìo wáa bínia mía o paro mu níi yi.

²⁶ Mu bon, mi búenbúen lé le Dónbeenì zàwa mi sīadéro o Krista yi bìo yi. ²⁷ Minén búenbúen na ho *bátémù wó á mi páanía là a Krista á wáa ka lè mi zá a Krista mu. ²⁸ Hueekaró wáa mía

[†]3:11 Mi loń Habakuuki vūahú 2.4

[‡]3:13 Mi loń Làndá zéenílò vūahú (Deutéronome) 21.23

ba *zúifúwa làa bìà yínón ba zúifúwa pàahú. Hueekaró mía ba wobáani làa bìà wi mítén pàahú, hueekaró mía báawa làa háawa pàahú, lé bìò mi búenbúen lée dà-kéní mi páaníló là a Yeesu Krista bìò yi. ²⁹ Ká mi bìò sà a Krista yi, se mi wáa lé o *Abarahaamu mòmmanía. Á hã kía na le Dónbeenì dó mi jii le mí ì na a yi á bìò ò sì mia.

Mu wobámu là ho keñ mítén bìò

4 Bìò kà lé bìò á ì wi à ì zéeni: Pàahú na ó o kía fànsò lé o háyónza yi, ó orén là a wobá-nii á hueekaró mía pàahú, hàrì bìò mu bìò búenbúen sà a yi mí cúee. ² Èe ká ba nùpua búí lé bìà màhá wee loñ orén làa bìò sà a yi yi, à paráa ho pàahú na á fàn maá bàrá. ³ Pàahú na warén mún hía ka lòn háyúwá, á wa lé ho díjíná bìowa wobáani.

⁴ Ká ho pàahú na le Dónbeenì bàrá á dón, á le tonkaa mí za ó o buée ton o háa yi. O fuan mítén làa bìò ó o *Moyi-ize làndá bòráa mu. ⁵ O buara buée wó bèra a na à bìà lá wee bè ho làndá yi keñ mítén, á mún wó wen là le Dónbeenì za-wa. ⁶ Mu bon, mi lé le Dónbeenì zàwa. Lé bún non le dó mí Za Hácírí wa sĩa yi, dìò wee wé à wa dàñ ve le pónpón le: «Abaa.» Mu kúará le: Ì Maá. ⁷ Áwa, á fo wáa yínón wobá-nii, fo lé le Dónbeenì za. Á bìò fo lé le za, á le kía na bìò sà le zàwa yi, á le mún ñ na foñ.

O Poole yilera lunkaa ho Kalasiisa bìò yi

⁸ Bìò mi yánkaa yí zū le Dónbeenì, á mi wee sá lòn wobáani à na hã dofiina na yínón le Dónbeenì yi. ⁹ Èe ká hã làa na ká wán á mi zū le Dónbeenì. Bìò yàa here lé bìò le zūna le mi bìò sà mí yi. Àwa! Á mu wó kaka á mi bíníà bò bún bìowa so na pánkáwá mía, á bìò júhú mía yi? Mi wi mi bíní wé mu bìowa mu wobáani le?

¹⁰ Hã wizooní búí, là hã pīina búí, là hã pōnna búí, là hã lúlúio búí á mi wee hení bìò dà. ¹¹ Ì zāna à ho tonló na á ì sá mi bìò yi à wé káamāa.

Le bín-tente zúkúsa

¹² Wàn zàwa là wàn hínni, ì wee fio mu mi cón, mi wé là ì bìò sí. Ínén so yí wó íten là mi bìò sí le? Mi yí wó bìò na yí se làa mi. ¹³ Mi zū le mu wámú lé bìò non á ì dinnáa mi cón á nín-yání buerarāa le bín-tente non mia. ¹⁴ Mi lò bon ì wámú bìò yi. Mi lá dà à pí ì bìò, ká mi yí wó mu. Mi fuan mi lòn Dónbeenì wáyí tonkaro. Mi yàa fuan mi là a *Krista Yeesu bìò. ¹⁵ Mi sī-wee na fù dén bìò wó kaka? Mu bon, ì láa mu yi le ká mi lá dà à khūaa mi yìò á à na miì, se mi wó mu. ¹⁶ Lé ho tuiá poni na á ì wee mì na mia bìò yi á ì wórāa mi zúkúso le? ¹⁷ Ba nùpua mu here mi sã, ká hã yilera na màhá wi ba yi mi dání yi á yí se. Ba wi ba kheé mia làa mi ká ba wé à mi yèrémá hení barén bìò. ¹⁸ Ká a nùpue here mu bìò na se sã, se mu se. Ká a wee wé mu hã pōnna búenbúen yi, se mu se, ká mu yí wé pàahú na á ì wi làa mia mí dòn. ¹⁹ Ì zàwa, ì wíokaa lò wee be mi bìò yi lòn háa na wee te bìò sí, fúaa bìò mi lá a Krista ferenkóomu. ²⁰ Mu bèntín lá à wé sī mi à ì keñ mi nísání, à yèrémá ì bíonì bíoró à bíorāa làa mia. Lé bìò á ì yilera yáara mi bìò yi.

O Akaare là a Sara bìò

²¹ Mi bíò lon! Minén na wi mi bè ho làndá yi, mi yí já bìò ho bía le? ²² Mu bon, mu túara ho *làndá vūahú yi le «o *Abarahaamu yí ba zàwa bùaa jun. O yà-kéní ó o yú là a Akaare na lé o wobá-hánii, ká yia so ó o yú là mín háa Sara.»[¶] ²³ O za na ó o wobá-hánii ton, wón ton héhaa là ba nùpua sĩa bìò. Ká a za na ó o yú là mín háa wón ton le Dónbeenì jii dérò pánká yi. ²⁴ Bìò bía

[¶]4:22 Mi loñ Bìò júhú búeení vūahú (Genèse) 16.15; 21.2

kà bàn kúará binbirì wi: Ba háawa nùwā jun mu bìo wee zééní le páaníí cúa-jun na le Dónbeenì bò. Le nín-yání páaníí bò ho pàahú na le Dónbeenì non ho làndá yi le Sinayii búee wán. Dén páaníí so zàwa lé ɓa wobáaní làa bìo ó o wobá-hínzoró Akaare zàwa lé ɓa wobáaní bìo síi. ²⁵ O Akaare bìo wee zééní ho Sinayii búee na wi ho Arabii kōhú yi bìo. O bìo mún wee zééní ho Zeruzaleemu na hā làa na kà wán bìo, hón na lè mí zàwa lé ɓa wobáaní. ²⁶ Ká ho Zeruzaleemu na ho wáyai hón wi mítén. Lé horén lé wàn nu. ²⁷ Mu bon! Bìo kà lé bìo túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi:

«Ūnén na yí dà maa yí za,
wéé ū síi.

Ūnén na yí zūna a za teró vía,
wé zèeka lè le sī-wéé.

Mu bon, o háa na ɓa pǎ día
zàwa boo po a háa na bàn báa wi.»[§]

²⁸ Minén wán zàwa lè wán hínni, mi lé le Dónbeenì nii déro zàwa là a *Izaaki bìo síi. ²⁹ Ká ho fù lè ho yahó ó o Abara-haamu za na ton héhaa lè ɓa nùpua sīa bìo á wee beé yia ton le Dónbeenì Hácírí pánká yi lò. Lé bún mu pá karáa hā làa na kà wán. ³⁰ Èé ká lée webio túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi? «Día le o wobá-hánii lén lè mí za. Lé bìo ó o wobá-hánii za yí ko ò o leé hā kía yi là a háa na wi mítén za.»^{**} ³¹ Àwa, wán zàwa lè wán hínni, wa yínón wobá-hánii zàwa, ká wa lè o háa na wi mítén zàwa.

O Krista wó á wa wi waten

5 O *Krista léra wa júná bèra a na à wa keñ waten binbirì. Á mi cén ca vīnvīn. Mi yí bīnī yí día mítén mu wobámu nīi yi. ² Īnén Poole wee bío le ká mi wee *kúio miten, se o Krista bìo júhú wáa bīnía mía mi cón. ³ Ī wi à Ī pá bīnī wíoka bío mu na mia: Nùpue lée nùpue

na bīnía kúio miten ho *làndá bìo yi ko ò o bè ho làndá mu búenbúen yi à tíí nii. ⁴ Minén na wi à le Dónbeenì wé mia lè ɓa nì-térénna ho làndá na mi wee bè yi bìo yi, mi là a Krista fáara mín yi. Mu sáamu na ó o wó làa mia á mi vīnía. ⁵ Ká warén bán wee lóní le Dónbeenì Hácírí pánká yi bìo wa à térén le yahó wa siadéro le yi bìo yi. ⁶ Mu bon, bia páanía là a Krista cón, á bio here yínón à ū kúii tàá à ū yí kúii. Ká bio here lé ū siadéro le Dónbeenì yi na wee mi le waminì wára na fo wee wé yi.

⁷ Minén na lá wee va lè mí yahó sese, lé o yén hò mia le mi yí bīnī yí bè ho tūiá poni yi? ⁸ Bìo hò mia ká yí ló le Dónbeenì na von mia yi. ⁹ Mu ka lè le ja-fi-za dèe na ká le dó mu dūmu yi khaan à mu búenbúen lé. ¹⁰ Èé ká Ī láa mia, á dó Ī síi o Nūhúso yi le bìo mi wee leéka maa keñ mí dòn lè Īnén bè-leékanii. Ká yia màhá kúaa mia mín yi hàrí ò o keñ kaka, ó o júhú á à sí.

¹¹ Wán zàwa lè wán hínni, ká Īnén lá bīnía wee kàrán ɓa nùpua le ho *kúii-iró lée bìo na ko, á lée webio non á ɓa tīn lá wé è jīnínáa Ī sánía? Mu bon, ká Ī lá wee wé bún, se o Krista húmú ho *kùrùwá wán bìo lá maa kánká ɓa nùpua. ¹² Àwa! Le bia wee kúee mia mín yi wáa búe mí bámu júhú kènkèrèkè le wa loñ!

Mi wé día le le Dónbeenì Hácírí dí mi yahó

¹³ Wán zàwa lè wán hínni, le Dónbeenì von mia à mi keñ miten, èé ká mi màhá yí bè bún yi à wé wéráa bìo mí sīa wee vá yi na yí se. Mi wé sá na mín yi lè le waminì. ¹⁴ Mu bon, o *Moyiize làndá búenbúen jii tun le bíonì na kà yi: «Wañ mi ninza làa bìo á ūnén ū beere waráa ūten bìo

§4:27 Mi loñ Ezayii vūahú 54.1

**4:30 Mi loñ Bìo júhú búeení vūahú (Genèse) 21.10

síi.»^{††} ¹⁵Èé ká mi wee búoníka mín yi, á wee fi mín yi, à mi zūn mu le lé minén mi beere wee yáa mín.

¹⁶Í wáa à bío bìo kà à na mia: Mi díá le le Dónbeenì Hácírí dí mí bìo búenbúen yahó. Lé bún ò na ká mi máa bè bìo mí sĩa wee vá yi na yí se yi. ¹⁷Bìo hã sãnía sīi wee vá yi na yí se lè le Dónbeenì Hácírí wee fi. Á le Dónbeenì Hácírí mún yi máa tà bìo ó o nùpue sīi wee vá yi. Mu mí bìo pun yí máa tà mín yi. Lé bún òn á mi yí dà máa wé bìo mi le mi ì wé. ¹⁸Ká mi wee díá à le Dónbeenì Hácírí dí mi yahó, se mi bìo wáa mía ho làndá níi yi.

¹⁹Bìo wa sĩa wee vá yi na yí se á wee mi wéréwéré. Mu lé ho bá-fénlò lè ho há-fénlò lè mí síiwà, lè hã nìyi-wará. ²⁰Hã wónna hǎlò, lè mu nín-símú wéró. Ho jinmínlò, hã fio lè le yandee. Le sī-khùaarè, ho penka làa mín, ho máa jí mín yi à sanká mín lè hã kuio. ²¹Hã yìo na wee lé mí ninzàwa bìo, ho ja-junlò, ho dándínlò, lè mu bàn síiwà. Bìo á ì bíá òn mia lè ho yahó, lé bún á ì pá wíokaa wee bío ò na mia: Bíá wee wé hǎn wára so búenbúen lahó mía le Dónbeenì béenì díiníi.

²²Bìo le Dónbeenì Hácírí wee wé à mu keñ o nùpue yi lé bìo kà: Mu lé le waminì, le sí-wee, ho hээрà, le yi ñilò, le hii wéró, le sīi na se, le sūdéró le Dónbeenì yi, ²³Ho wayiró, ho dǎn mítén fua yi. Bún bìowa so búenbúen á ho làndá yí pá bìo. ²⁴Bìá bìo sà a *Krista yi bán ka lè fa búaa bìo fa sĩa wee vá yi lè mí síiwà na yí se ho *kùrùwá wán. ²⁵Bìo le Dónbeenì Hácírí òn á wa yìo wi luaráa, à mi le wa díá waten à le Hácírí mu dí wa bìo búenbúen yahó. ²⁶Mi yí le wa wé yòoní waten, à wé yí cà hã bíoní làa mín, à yìo wé yí lé mín bìowa.

Mi wé tà séení mín

6 Wán zàwa lè wán hínni, ká a búii mi zù yi ò o wee wé mu bìo na yí se, à minén na le Dónbeenì Hácírí dú yahó à bàrá a ho wā-tente wán. Èé ká mi màhá wayíi miten à wéráa mu. Ká minén na wee wé mu cén pa miten bìo, à yí díá à minén mi beere bíní wé mu bè-kora. ²Mi wé séení mín à láráa mín jún-sèró. Ká mi wee wé kà, á mi ì bè o *Krista làndá yi á à tíi jii. ³Ká a búii wee leéka le mínén bìo jùhú wi ò o yàá yínó dèe, se o wee khà mítén. ⁴Le mi nì-kéní kéní wíoka loñ bìo minén mi beere wee fua lè mítén, á mi ì mi bìo mi dà à weé mi sĩa bìo yi miten dǎn yi, ká mi máa tèé miten là a búii. ⁵Mu bon, mi lè mí nì-kéní kéní wára na mi wee wé bìo ciran mia. ⁶Le yia fa wee kàrán lè le Dónbeenì bíoní wé lén bìo ó o wee yí búenbúen búii à hã làa yia wee kàrán wo. ⁷Mi yí khà miten. Le Dónbeenì yí máa zuañ yi. Bìo ó o nùpue dù lé bún ó o ò lá. ⁸Yia wee dì bìo sī hã sãnía yi wón bìo khíi yáa. Ká yia wee dì bìo sī le Dónbeenì Hácírí yi, ó ò yí le mukāni na máa vé. ⁹Mi yí le wa tèé wa bàra mu bè-tentewà wéró yi. Mu bon, ká wa yí khú mu wéró yi, á wa khíi lá bìo wa dù ho pàahú na mu ko yi. ¹⁰Lé bún te mu á pàahú lée pàahú na wa yú mu bàn níi yi, à mi wa wé wé mu bè-tentewà lè fa nùpua búenbúen, sǎnkú bìá dó mí sĩa le Dónbeenì yi lè warén bìo.

Móndén tēenii

¹¹Mi loñ ho túaró na kà fuaakaró. Lé ñén lè ì nín-bia wee túa bìo kà á à na mia. ¹²Bìá wee kíká mia à mi *kúio miten, bán nùpua so wi fa zéení miten à fa mi. Bìo fa wee cà lé bìo fa à wé ká fa nùpua máa beé fa lò o *Krista *kùrùwá bìo yi. ¹³Ba nùpua mu wee hení ho *kúii-iró bìo ká ñarén mí beere yí máa bè ho

^{††}5:14 Mi loñ Levii nùwā vūahú (Lévitique) 19:18

làndá yi. Ká ɓa màhǎ wi à mi mún kúio à ɓarén khòoní míteen bìo yi. ¹⁴ Ìnén máa khòoní ìten bìo ɓúi bìo yi ká yínɔ́n wa Nùhúso Yeesu Krista kùrùwá bìo yi. O Yeesu húmú ho kùrùwá wán bìo yi, á ho ɗímíjǎ ka lòn dèe na húrun ìnén cǎn. Á ho ɗímíjǎ bìo ɗǎnǎ yi á ì mún ka là ì húrun. ¹⁵ Mu bon, fo kúio loo tàá fo yí kúio loo, bún yínɔ́n bìo na here. Bìo here lé bìo le Dónbeenì bíníá wó wɛn là ɓa nì-

fía. ¹⁶ Le bìa búenbúen na à bè ho kàrán-ló na á ì nɔn ɓa yi yi à le Dónbeenì wé là mí héerà, à zǔn ɓa màkárí, à le mún wé mu là mí nìpomu búenbúen. ¹⁷ Le bìo kà wán ò o ɓúi wǎa yí bǐnǐ yí sɛé mi. Lé bìo ó o Krista bìo yi á hǎ fāani wi ì wán. ¹⁸ Wán zàwa là wán hínni, le wa Nùhúso Yeesu Krista wé mu bè-tentewà làa mia.
*Amiina!

Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn ho

Efɛɛze

kèrètíewa kuure yi

Vūahú túaró jùhú

O Poole lé yia túara ho vūahú na kà. Ho Efɛɛze lé ho Azii kōhú ló-beenì lé bún te bìo ó o nɔnnáa ho vūahú mu ɓa kèrètíewa kuure na bún làa bìa ká búenbúen yi. O Poole kará ho Efɛɛze yi yú hā lúlúio bìo tìn (Bè-wénia 19.1–20.1). Lé bún món ó o túararāa ho vūahú mu ká a wi ho kàsó yi (3.1; 4.1).

Ho vūahú mu yi ó o Poole dó le Dónbeenì bārākà, ò o zéenía bìo le hueekaarāa mí nìpomu, á sérarāa ɓa bè-kora día o Yeesu húmú ho *kùrùwá wán pànká (1–3).

Bún món, ó o Poole wee fan à bìa búenbúen na dó mí sĩa o Yeesu yi à wé dàñ ɓua mítén làa bìo le Dónbeenì le mu korāa (4–6).

Bìo le Dónbeenì nìpomu wórāa le dà-kéní ó o Poole zéenía làa biowa bìo tìn:

1. O le mu ka lòn nùpue sǎnía, ó o Yeesu lé hā jùhú (1.23).

2. O le mu ka lòn zīi mǎnkúio, ó o Yeesu lé le huee na ɓuan ho soró ñnía (2.20–22).

3. O le mu ka lòn hǎa, ó o Yeesu lé o hǎa ɓàn báa (5.21–33).

Le tɛɛnǐ

1 Mu lé ñnén Poole, yia le Dónbeenì lè mí sīi bìo á wó á ï lé o Yeesu *Krista tonkaro, lé mi wee túa ho vūahú na kà. Ì wee tɛɛnǐ minén na bìo sǎ le Dónbeenì yi [ho Efɛɛze lóhó yi], á pǎanía làa a Yeesu Krista, á sǎadéro wo yi fǎrá tǐna. ² Le wán Maá Dónbeenì, làa a Núhúso Yeesu Krista à wé mu sǎamu làa mia, à na ho hɛɛrà mia.

Le Dónbeenì sǎamu na le wó làa wén bìo

³ Mi wa khòoní le Dónbeenì, dìo lé wa Núhúso Yeesu *Krista ɓàn Dónbeenì lè ɓàn Maá. Le wó á le Hácírí bè-tentewà lè mí sǐiwà na wee lé le cǎn á wi wén wa pǎaníló làa a Krista bìo yi. ⁴ Mu bon. Le Dónbeenì fèra hueekaa wén à wa pǎaní làa a Krista ká bìo ɓúí ñnǐ yí léra. Le wó bún à wa wé ɓa nùpua na wee ce le yahó, à wékhe bìo yí mí lɛɛ yi. Bìo le Dónbeenì wara wén, ⁵ á le fèra le mí ì ñnǐ o Yeesu Krista wán á à wérāa wén lè mí zàwa bin-birí. Bún lé bìo le sīi vǎ yi le mí ì wé. ⁶ Á wa wǎa ko wa wé khòoní le Dónbeenì le sǎamu beenì bìo yi. Bún sǎamu beenì so le wó làa wén bìo le Za na le wa làa sòobɛ wó bìo yi.

⁷ Bìo wa pǎanía làa a Krista, wón na kúaará mí cǎni húrunnáa wa bìo yi, á le Dónbeenì kǎnía wén á séra wa bè-kora día. Bún lé le sǎamu na jii mǐa, ⁸ bìo le wó á wa yú yòò puunía. Le Dónbeenì lè mí bè-zūnminì na jii tun ⁹ á wó á wa dàñna zūna bìo le sīi vǎ yi le mí ì wé na lá sǎ yi, bìo le fèra le mí ì ñnǐ o Krista wán á à wé. ¹⁰ Bún lé à bìo ho wǎayi làa bìo ho tá wán búenbúen à le vǎ kúee mín wán ho pǎahú na le le mu ko yi o jùhúso ñnǐ-kéní tá, wón na lé o Krista.

¹¹ Bìo wa pǎanía làa a Krista á le Dónbeenì hueeka wén à wa bìo sǐ le yi. Le wó mu lé bìo le fèra le mí ì wé mu. Á bìo le le mí ì wé búenbúen á le wee wé làa bìo le sīi vǎ yi. ¹² Á warén na nín-yání dó wa sĩa o Krista bìo yi wee lòní á wǎa ko wa wé khòoní le le cùkú beenì bìo yi.

¹³ Minén mún pǎanía làa a Krista. Mǐ jǎ le bín-tente na lé ho tuiá poni na wee kǎnǐ mia á dó mǐ sĩa o Krista yi. Bìo mǐ pǎanía làa wo, á le Dónbeenì nɔn mí Hácírí mia, dìo á le dó mǐ jii le mí ì na. Dén Hácírí so lé le Dónbeenì fīiminì na bò mǐ wán. ¹⁴ Bìo le Dónbeenì fèra nɔn dén Hácírí so wén, á wa wǎa dà à zūn le.

Le mún ñ na hã kĩa na le dó mí jii le mí ì na wen. Hñ kĩa so á wa à yí pàahú na á le kھی تی warén búenbúen na bìo sà le yí kàníló jii. Á wa wáa ko wa wé khòoní le Dónbeenì le cùkú beenì bìo yí.

O Poole fioró na ó o wó bìo

¹⁵ Lé bún non á bìo á ìnén já bìo mi dóráa mi sĩa o Núhúso Yeesu yí bìo, làa bìo mi waráa bìa búenbúen na bìo sà le Dónbeenì yí bìo, ¹⁶ á ì wee dé le Dónbeenì bārākà fɛɛ mi bìo yí, á wee fio mi bìo yí. ¹⁷ Ì wee fio wa Núhúso Yeesu *Krista bàn Dónbeenì yí, dìo lé wàn Maá cùkúso, le le na mu bìo zūnló pànká mia, à wé zéení mu bìo làa mia mí Hácírí pànká yí, bèra a na à mi wíoka zūn le sese. ¹⁸ Le le hén mi hácírí à bìo mi dó mi sĩa wee lòní na le von mia bìo yí à mi dàñ zūn. À mi mún dàñ zūn le Dónbeenì kĩa na semu bàn sfi mĩa bìo, hĩa á bìa bìo sà le yí níní wi yí. ¹⁹ À mi mún dàñ zūn le Dónbeenì pànká beenì na bàn sfi mĩa bìo, hĩa le wee séení lè warén na dó wa sĩa le yí. Hón pànká beenì so lé hĩa ²⁰ ó o vèení là a Krista á yòò bàrá mí nín-tiàni ho wáyí. ²¹ Le Dónbeenì yòonía a Krista kà sfi hã pànkáwá lè mí sífwa búenbúen púhú wán, o yèni po hã pànkáwá búenbúen yènnáa, hĩa hã làa na kà wán làa hĩa wi lè ho món. ²² Le Dónbeenì bàrá a Krista mu bìo búenbúen púhú wán, á wón na wi mu bìo búenbúen púhú wán á le wó lè ɓa kèrètíewa búenbúen kuure púhúso. ²³ Dén kuure so lé o sánía, ó o Krista mu mí kuure wi yí jii sú, ó o mún sú hã lùà búenbúen.

Le Dónbeenì sãamu na kànía wen bìo

2 Minén wékhewa lè mi bè-kora na mi lá wee wé bìo yí, á mi lá lé ɓa nùpua na húrun mu húmú binbirì le Dónbeenì cñ. ² Mi lá wee ɓua miten lè ho dímpnáa na yí zū le Dónbeenì bìo sfi, á wee wé ɓa cínáwa púhúso sfi bìo. 'Ba cí-

náwa púhúso mu lé yia wee wíoka víini bìa pã le Dónbeenì sfi bìo wéró. ³ Warén búenbúen mún lá ka lè ɓa bìo, á wee wé bìo wa sĩa wee vá yí na yí se. Wa lá wee wé bìo yí se na sfi wa sánía lè wa yilera yí. Lé bún non á le Dónbeenì mún lá ko le síini warén púná làa bìa ká bìo.

⁴ Èe ká le Dónbeenì makári bɛntín jii mĩa. Bìo á le wa wen dàkhíina, ⁵ lé bún te bìo le nonnáa le mukāni binbirì wen wa pánlóló là a *Krista bìo yí, hàrí ká wa lá lè ɓa nùpua na húrun mu húmú binbirì wa bè-kora bìo yí. Mu bon. Lé le Dónbeenì sãamu kànía mia. ⁶ Á wa pánlóló là a Yeesu Krista bìo yí á le mún pánía vèení wen làa wo, á yòò bàrá ho wáyí. ⁷ Le Dónbeenì wó mu tentemu làa wen wa pánlóló là a Yeesu Krista bìo yí, bèra à na à le sãamu na jii mĩa à le zéení lè ɓa nùpua búenbúen ho yirò na lua yí. ⁸ Mu bon, mu lé le Dónbeenì lè mí sãamu non mi kàníanáa mi siadéro le yí bìo yí. Ho kàníló mu bìo yí ló mia, mu lé le Dónbeenì wó mu làa mia làa káamáa. ⁹ Ho kàníló mu bìo yáa pá yí ló mi wára yí, ó o búí wáa yí ko ò o yòoní mítén mu bìo yí. ¹⁰ Mu bon. Le Dónbeenì lé dìo má wen, á non le mukāni binbirì wen wa pánlóló là a Yeesu Krista bìo yí, bèra a na à wa wé wé hã wén-tentewà, hĩa le fèra bò le wa wé wé.

Ba zúifúwa làa bìa yínón ɓa zúifúwa wó le dà-kéní

¹¹ Minén na yínón ɓa *zúifúwa, mi bñi leéka bìo mi lá karáa bìo. Ba zúifúwa le mí lé le Dónbeenì nìpomu bìo ɓa kúiora bìo yí. Á ɓa jina mia lé bìo mi yí kúiora lè ɓa bìo sfi. ¹² Ho pàahú mu yí, ká mi yí zū a Krista. Mi lá yí dà máa mì máa dé o *Isirayeele nìpomu jii, bún na le Dónbeenì lèra á mu bìo sà le yí. Le Dónbeenì pání na le bò làa bìo le dó mí jii le mí ì wé á mi níí lá mĩa yí. Mi lá ɓuan miten ho dímpná yí ká bìo mi dó mi sĩa wee lòní lá mĩa, mi lá yí zū le Dónbeenì.

¹³ Èe ká hā làa na kà wán, mi páaníló là a Yeesu *Krista bìo yi, á minén na lá khèra le Dónbeenì yi á wáa vá buée bó le yi, o Krista na kúará mí cāni húrunnāa mi bìo yi pànká yi. ¹⁴ Mu bon. O Krista mu mítén lé yia dó ho héerà wa pàahú. Hā jinmia na lá wi ba zúifúwa làa bìa yínón ba zúifúwa pàahú lòn soró, ó o buée fú lera mí húmú pànká yi, á wó ba lé mu nìpomu dà-kéní. ¹⁵ Ba zúifúwa làndá làa bìo ba bò heníá búenbúen ó o buée bó jùhú, bèra a na à ba wé le kuure dà-finle ba páaníló làa wo bìo yi. Lé búin ó o wó á dóráa ho héerà ba pàahú. ¹⁶ O Krista mu wó á hā jinmia na lá wi barén mín yi pàahú á wáa wó. O wó á ba lé le kuure dà-kéní, á wó á ba bíní sī lè le Dónbeenì o húmú ho *kùrùwá wán pànká yi. ¹⁷ O Krista mu buée buera ho héerà bín-tente á non minén na lá khèra lè le Dónbeenì yi, lè warén na bó le yi. ¹⁸ Mu bon, lé o Krista mu bìo yi á wa búenbúen dà à dinnāa wán Maá Dónbeenì yahó, le Dónbeenì Hácírí dà-kéní na wa yú pànká yi.

¹⁹ Áwa, á minén na yínón ba zúifúwa, mi wáa yínón nì-hānì na bìo yí sà le Dónbeenì nìpomu yi, mi wáa wee mì dé le Dónbeenì nìpomu jii, mì lé le Dónbeenì zii nùpua. ²⁰ Mi ka lòn zii na ba wee so bàn mónkúio. Ba tonkarowà lè ba jì-cúa feerowà ka lòn zii jùhú. Ká a Yeesu Krista mí beere ka lòn huee na buan ho soró díní. ²¹ Lé wa páaníló làa wo bìo yi á wa buannāa mín yi sese lòn zii mónkúio, á soni wee yòo, à wé le zii na bìo sà a Nùhúso yi. ²² Lé mì páaníló là a Krista bìo yi á minén mún làa bìa ká buannāa mín yi lòn zii mónkúio, à wé le zii na le Dónbeenì wi yi lè mí Hácírí.

Ho tonló na le Dónbeenì kàràfáa o Poole yi

3 Lé búin te bìo á ìnén Poole wee fio le Dónbeenì yi mì bìo yi. Ba dó mì ho kàsó yi lé bìo á ì lé o Yeesu *Krista ton-sá minén na yínón ba *zúifúwa bìo yi.

² Ho tonló na le Dónbeenì kàràfáa mì lè mí sāamu mì bìo yi á mì jà bìo kénkén. ³ Le Dónbeenì zéenía mu bìo na lá sà yi làa mì, bìo á ì túara dání yi cínú. ⁴ Mì kàráanna ho, á mì ì mì bìo á ì zūnāa mu bìo na lá sà yi o Krista dání yi bìo. ⁵ Mu bìo mu á le yí fèra yí zéenía lè ba nùpua na hàánì làa bìo á le zéeníanaa mu hā làa na kà wán lè warén na lé le tonkarowà, lè le jì-cúa feerowà, mí Hácírí pànká yi. ⁶ Mu bìo mu lé bìo kà: Bì a yínón ba zúifúwa páaníló là a Yeesu Krista bìo yi, á ba wáa lèra hā kía yi làa bì a lé ba zúifúwa, ba lé le kuure dà-kéní làa ba, á mu bè-tentewà na le Dónbeenì dó mì jii le mí ì wé è na mì nìpomu yi á ba níní mún wi yi. Búin dà wee wé le bín-tente pànká yi.

⁷ Lé dén bín-tente so á ì wee bue lé bìo le Dónbeenì lè mí sāamu á non ho tonló mu mì á ì wee sá lè lerén mí beere pànká. ⁸ Bì a bìo sà le yi búenbúen tíahú ìnén lé yia bìo jùhú mīa po ba. Èe ká le Dónbeenì lè mí sāamu màhá pá non ho tonló mu mì le ì bue o Krista bè-tentewà na jii mīa bìo à na bì a yínón ba zúifúwa yi. ⁹ Á le mún non ho tonló mì à bìo le le mí ì wé na lá sà yi wéró à ì zéení bìo wéréwéré na ba nùpua yi. Le Dónbeenì, dìo lera mu bìo búenbúen, á lá sà mu yi hàánì. ¹⁰ Mu wó bèra a na à ho wáyí pànkáwá wáa zūn lè bè-zūnmini lè mí sīfwà bìo, ba kèrètíewa búenbúen kuure pànká yi. ¹¹ Búin á le Dónbeenì fèra le mí ì wé ká bìo búí dīn yí lera, lé búin le wáa tífra jii wa Nùhúso Yeesu Krista yi. ¹² Wa páaníló làa wo lè wa sīadéro wo yi bìo yi, lé búin non á wa dà wee dinnāa le Dónbeenì yahó ká zání mīa wen. ¹³ Lé búin te bìo á ì ì floráa mīa à le lònbee lè mí sīfwà na á ì wee lá mì bìo yi à mì yí tèe mì bàra bìo yi. Le lònbee mu wee zéení le mì bìo jùhú wi binbirì.

Le waminì binbirì na ó o Krista zééníá

¹⁴ Lé búnn te bìo á ì wee fàráá ì nɔ̀nkópú-ná wán wán Maá Dónbeenì yahó à fio, ¹⁵ dén na lé hā zī-júná na ho wáayi làa hā ho tá wán búnnbúnn bān Maá. ¹⁶ Ì wee fio lerén na semu bān sī mīa yi, le le Hácírí dé ho pànká mia ¹⁷ à mi siadéro o *Krista yi bìo yi, ò o keń làa mia fɛɛ. Ì wee fio le mi wań le Dónbeenì, à minén mún wań mín. Ká mi wee wé búnn, á mi ì keń lòn vɛ̀ndɛ na naní zon ho tá yi, tàá lòn zīi na júhú fàrá se. ¹⁸ Búnn lé bìo á à na á minén làa bìo bìo sà le Dónbeenì yi búnnbúnn á à zūnnáa le o Krista bɛ̀ntín wa wen làa sòobɛɛ. ¹⁹ Á bìo ó o Krista wa làa wen á mi ì zūn, hàrì ká nùpue yí dà máa zūn mu máa véení. Lé búnn ò na ká mi ì keń làa bìo le Dónbeenì le mi keńnáa búnnbúnn.

²⁰ Le Dónbeenì dà mu bìo búnnbúnn. Bìo wa dà à fio le cón, hàrì bìo wa yáa wee leéka, búnn búnnbúnn á le bè-wénia wee puuní yi lè le pànká na le wee séení làa wen. ²¹ Á mi wáa wa khòoní le Dónbeenì bìo le wee dín ba kèrètíewa búnnbúnn kuure là a Yeesu Krista wán à wé bìo yi. Mí wa khòoní le fɛɛ hā lúlúio na jii mīa yi. *Amiina!

Wa lé le dà-kéní

4 Á bìo á ìnnén Poole na wi ho kàsó yi o Júhúso tonló na á ì wee sá bìo yi wáa wee cà mi cón làa sòobɛɛ lé bìo kà: Minén na le Dónbeenì von, mi bua miten làa bìo mu koráa. ² Mí wé liiní miten à wé wayí, à wé jì mi yiwa. Mí wé hì mī sīa mín biowa yi bìo mī wa mín bìo yi. ³ Le Dónbeenì Hácírí wó mia lè le dà-kéní, á mi bánbá à ho hɛ́ɛrà keń mī pàahú, à mi wé le dà-kéní fɛɛ.

⁴ Wa lée dà-kéní làa bìo á hā sánia lée dà-kénínáa, á le Dónbeenì Hácírí dà-kéní lé dìo á wa búnnbúnn yú, á bìo wa

búnnbúnn mún dó wa sīa wee lòní lée dà-kéní, bìo le Dónbeenì dó mī jii le mī ì na wen pàahú na le von wen yi. ⁵ Wa Júhúso lée nì-kéní, á mu bìo na wa tà yi lée dà-kéní, á ho *bátɛ̀mù na wa yú mún lée dà-kéní. ⁶ Le Dónbeenì lée dà-kéní á lé wa búnnbúnn Maá. Le wi wa búnnbúnn júhú wán, le wee dín wa búnnbúnn wán à wéráa bìo le le mī ì wé, le wi wa búnnbúnn yi.

⁷ Ɛ́ɛ ká le Dónbeenì màhá hōn wa nì-kéní kéní lè mu biowa wéro pànká làa bìo ó o *Krista le mu koráa. ⁸ Bìo kà lé bìo túara le Dónbeenì bíoní vūahú yi: «O wíkaa mī zúkúsa na ó o dànná á khèra yòoraráa.

O nɔ̀n mī bè-hānia ba nùpua yi.»^{††}

⁹ Bìo ba wee bío le «o yòora», búnn kúará lée webio? Búnn wee zéení le sání ò o yòo, ó o lion ho tá wán vó. ¹⁰ Ó orén mu na lion làa búnn bìo, lé orén nì-kéní mu lé yia pá bínia yòora ho wáayi jún-tíahú á tííraráa mu bìo búnnbúnn jii. ¹¹ Lé orén hōn ba nùpua lè mu biowa wéro pànká: 'Ba búí ó o wó lè mī tonkarowà, ba búí ó o wó á ba wee fɛɛ le Dónbeenì jì-cúá, ba búí ó o wó á ba wee bue le Dónbeenì bín-tente. 'Ba búí ó o wó á ba wee pa le Dónbeenì nìpomu bìo à kàrán ba. ¹² O nɔ̀n búnn biowa so wéro pànká à bán nùpua so wé dàń séení bia bìo sà le Dónbeenì yi à ba dàń sá nanáa le yi, bèra a na à ba kèrètíewa búnnbúnn kuure na lé o *Krista sánia à pànká wé dé wán. ¹³ Lé búnn ò na á wa siadéro le Dónbeenì Za yi là a zūnló á à wé wen lè le dà-kéní, à wé ba kèrètíewa na dñn vó, là a Krista na á bìo búí yí fòora yi bìo sīi. ¹⁴ Ká mu wó kà, á wa wáa máa bíní máa keń lòn háyónza-wa na khàró yí do, lòn woohú na ho pin-piró lè mu jumu yànbónló wee hɛ́ɛ yèrè-máka. Nì-khàwa máa bíní máa víiní wen máa yí lè mī kàránló. ¹⁵ Ká wa wee mī ho tuiá na mín yi bìo wa wa mín bìo yi,

^{††}4:8 Mí loń Lení vūahú (Psaumes) 68.19

á wa keńlò là a Krista bìo síí wé è dé wán ká mu wà, wón na lé ho púhú. ¹⁶ Lé orén wee wé ò o nìpomu wé le dà-kéní, làa bìo ó o nùpue sáníà bìo cẹ́kaaraa mín yí wó a nùpue bìo síí. Ká a nùpue sáníà biowa lè mí dà-kéní kéní wee sá mí tonlò làa bìo mu koráa, à hà dā wé se. Lé ká síí ẹ́a kẹ̀rẹ̀tẹ̀wa búenbúen kuure bìo karáa. Ká ẹ́a lè mí nì-kéní kéní wa mín, á wee sá mí tonni làa bìo mu koráa, à le kuure mu dā wé se.

Le mukōn-fínle na ẹ́a kẹ̀rẹ̀tẹ̀wa yú bìo

¹⁷ Àwa, á bìo ká lé bìo á ì ì hení ì na mia wa Núhúso yèni yi: Mi wáa yí bíní yí ẹ́a miten làa bìà yí zū le Dónbeenì bìo síí. Ba wee bè mí yilera mu bè-káamáa wán. ¹⁸ Ba yí zū dẹ̀ le Dónbeenì bìo dání yi. Le mukāni binbirì na wee lé le Dónbeenì cǎn á ẹ́a níí mǎa yi. Lé bìo ẹ́a tun mí yiwa, á le Dónbeenì bìo dání yi á ẹ́a mún yí zū hàrì dẹ̀. ¹⁹ Ba yí zū nìyio. Mu koomu lè mí síwà á ẹ́a wee wé ká ẹ́a wà, mu níí fíiníí mǎa. ²⁰ Ká pàahú na minén tà a *Krista bìo yi, á yínǎn làa bún síí á ẹ́a le mi ẹ́a lè miten. ²¹ Bìo bìo ciran wo búenbúen á minén já kẹ̀kẹ̀n, á mi páaníló làa wo bìo yi á ẹ́a mún kàráanna mia là a Yeesu Krista mu tuiá poni. ²² Bún wee zééní le mi ko mi díà bìo mi fù wee ẹ́a lè miten ká mi yínǎn ẹ́a kẹ̀rẹ̀tẹ̀wa. Bún pàahú ká bìo ẹ́a nùpua sǎa wee vá yi na wee víiní ẹ́a á wee yáa mia. ²³ Mi díà le le Dónbeenì yèrémá mia à mi yilera wé hà bè-ẹ́a. ²⁴ Mi yèrémá wé ẹ́a nì-ẹ́a. Le Dónbeenì wó mia lè ẹ́a nì-ẹ́a à mi bonmín làa de. Á mi wáa ẹ́a miten héha làa bún, à wé ẹ́a nùpua na téréanna á wee ce le Dónbeenì yahó làa bìo le tuiá poni bòráa mu.

²⁵ Àwa, á mi wáa kǎi hà sabóní fùaaló yi. Mi wé mì ho tuiá na mín yi, lé bìo wa lé hà sáníà dà-kéní. ²⁶ Ká mi sǎa wé cǎa à mi yí wé bè-kora. Mi wé yí díà le le wii tè ká mi sǎa pá wee cǎ. ²⁷ Mi yí díà le o *Satāni yí pánká mi wán. ²⁸ Yia lá lée

kǎnlo à ẹ́ansa yí bíní yí nuua bìo. Bànso wé sá ó ò yí mu bìo á à jiánáa mí màkóo, á mún nì séeiníáa ẹ́a nì-khenia. ²⁹ Mi wé yí mì bín-kora na mín yi. Hà bín-tentewà na dà à hení ẹ́a nùpua sǎa ho pàahú na mu ko yi lé hà mi wé bío bèra a na à bìà wee jí hà à hà wé séeiní. ³⁰ Á le Dónbeenì Hácírí na le non mia á mi yí véení yi. Dén Hácírí so lé le Dónbeenì fíiminí na bò mi wán, à zééní le mi bìo sǎ le yi, á pan ho pàahú na le kǎi tíí mi kǎníló níí. ³¹ Bìo ẹ́a wó làa mia ká mu yí se, à mi yí ẹ́a mi yiwa yi. Mi wé yí cǎi mi sǎa mín wán. Mi wé yí zǎ làa mín, mi wé yí là mín. Mi díà mu sūnsūmámu lè mí síwà. ³² Mi wé wé mu tentemu làa mín, à zūn mín màkárí. Mi wé sén díà na mín yi làa bìo le Dónbeenì dǎn o *Krista wán á sẹ́ra díà nonnǎa mia.

5 Á bìo mi lé le Dónbeenì zàwa na le wa làa sòobée, á mi cén wé wé lè le bìo síí. ² Mi le le waminí wé mì mi wáa búenbúen yi làa bìo ó o *Krista wararǎa wen á húrun wa bìo yi. O wara wen á non mí mukāni wa bìo yi. Bìo ó o wó lé le muiní na bìo sí le Dónbeenì yi. ³ Bìo mi bìo sǎ le Dónbeenì yi, á mi wáa ko mi kǎi ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí síwà yi, à kǎi hà nìyi-wáa na súii mǎa yi. Mi yí wé nùpua na yìo yí mǎa sì làa bìo. Bún biowa so búenbúen á yí ko à mu bìo wé mì lé mia húú. ⁴ Hà nìyi-bíoní lè hà bín-conconwà lè hà kàakó-bíoní á mi yí ko mi wé bío. Bìo mi ko mi wé wé lé le Dónbeenì bárákà dérò. ⁵ Mi ko mi zūn mu sese le bìà wee wé ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí síwà, làa bìà wee wé hà nìyi-wáa na súii mǎa bán búenbúen mǎa dí le Dónbeenì là a Krista béenì húú. Á bìà yìo yí mǎa sì lè mu bìo, bán mún mǎa dí le béenì mu. Lé bìo á bìo ẹ́a wee cǎ ká lòn wǎanna na ẹ́a dó mí sǎa yi. ⁶ Mi yí díà le ẹ́a nì-khàwa à víiní mia lè mí bíoní, lé bìo á bìà yí mǎa bè le Dónbeenì bíoní yi à ẹ́a wee wé bún biowa so á le kǎi síiní

júná. ⁷Àwa, á minén yí leé ɓa wára yí làa ba.

⁸Mu bon. Mi lá wi le tǐbírí yí, ká mi páaníló là a Krista bío yí á mi wáa wi mu khoomu yí. Á mi cén wáa ɓua miten làa bía wi mu khoomu yí bío. ⁹Lé bío á bía bío sǎ mu khoomu yí á wee wé hǎ wára na se, na térénná, á bío lé ho tǔiá. ¹⁰Á mi cén bánbá à mi zǔn bío sí a Núhúso yí, ¹¹à hǎ wára na cùnú mǎa, hǎa á bía bío sǎ le tǐbírí yí wee wé á minén yí leé yí làa ba. Mi yáa bío mu wéréwéré le bío ɓa wee wé á yí se. ¹²Mu bon, bío ɓa wee sǎnka mítén wé á bíoró nǐyio yáa wi. ¹³Èe ká ɓa wára mu búenbúen á bío bía wéréwéré, à mu keń lòn khoomu á ló mu wán. ¹⁴Mu bon, mu bío búenbúen na mu khoomu ló wán bún bío so bío sǎ mu yí. Lé bún nɔn á bío kà bíaráa:

«Ūnén na dǔma, sǐn.

Híní lé ɓa nì-hía tǎhú,

ó o Krista á à dé mí khoomu ū wán.»

¹⁵Àwa, á mi cén pa miten bío bío mi ì ɓua lè miten dǎn yí sese. Mi wé mu bè-zǔnminì ɓànsowà ká mi yí wé bǔnbúwá.

¹⁶Pàahú lée pàahú na mi dà à wé mu bè-tentewà yí à mi wé mu lé bío ho pàahú na wa wi yí nùpua wee wé mu bè-kora dǎkhíina. ¹⁷Lé bún nɔn á mi ko à mi bánbá à mi zǔn bío ó o Núhúso le mi wé wé ká mi yí wé ɓa nùpua na yí wi mi zǔn bío.

¹⁸Mi wé yí ju ho ñivén dà khíí, bún wee yáa o nùpue. Ká mi wé día le le Dónbeenì Hácírí pànká à keń mi wán. ¹⁹Mi wé sío hǎ lení lè mi sífwà na wee lé le Dónbeenì cǔn à henínáa mín sǎa. Mi wé sío à khòoní a Núhúso lè mi sǎa búenbúen. ²⁰Mi wé dé wán Maá Dónbeenì bǎrákà fée mu bío búenbúen bío yí, wa Núhúso Yeesu Krista yèni yí.

Bío ɓa kèrètíewa ko ɓa wé ɓua làa mín

²¹Bío mi wee kǔnbi o Krista, á mi wé liiní mítén na mín yí.

²²Háawa, mi wé liiní miten na mi bǎrání yí làa bío mi wee liinínáa miten à na a *Krista yí bío síi. ²³Mu bon, o háa jǔhúso lé ɓàn báa, làa bío ɓa kèrètíewa búenbúen kuure jǔhúso lé o Krista bío síi. Le kuure mu lé o sǎnía na ó o kǎnía. ²⁴Bío á ɓa kèrètíewa búenbúen kuure wee liinínáa mítén à na a Krista yí, lé bún ɓàn síi à ɓa háawa mún wé liinínáa mítén à na mí bǎrání yí mu bío búenbúen yí.

²⁵Báawa, mi wé wań mi hǎnání làa bío ó o Krista waráa ɓa kèrètíewa búenbúen kuure bío síi, á nɔn mi mukāni le bío yí. ²⁶O wó bún bèra a na à le bío sǐ le Dónbeenì yí. O ceéra le lè mu jummu lè le bíonì, ²⁷bèra a na à ɓa kèrètíewa búenbúen kuure mu wé dèe na wee ce, á fǎnì mǎa yí, á cùkú wi, à le ñàn ñin o yahó ká bè-kohó yèni yí mǎa ve leé le yí. ²⁸Bún búenbúen wee zéení bío ó o báa ko ò o wańnáa mín háa. O ko ò o wań wo làa bío ó o waráa mi kùrú sǎnía. Báa na wa mín háa se o wa mítén. ²⁹À nùpue na ñèn ñin jina mí sǎnía wón mǎa. O yáa wee wé ñiní hǎ à pa hǎ bío, làa bío ó o Krista wee wéráa mu lè ɓa kèrètíewa búenbúen kuure ³⁰na lé o sǎnía bío síi. Á warén so yínó o sǎnía biowa búí le?

³¹Le Dónbeenì bíonì vǔahú yí á bío kà lé bío túara: «Lé bún nɔn ó o báa á à día mín maá lè mín nu ká à leé lè mín háa, á ɓa mí nùwǎ jun á à wé sǎnía dà-kéní.» ³²Bío bía kà lée bè-beenì na sà yí. Á ñén wee bío le mu lé o Krista lè ɓa kèrètíewa búenbúen kuure bío á mu wee zéení. ³³Ká mu mǎhá mún wee zéení minén bío: Ba báawa lè mí nì-kéní kéní ko ɓa wań mí hǎnání làa bío ɓa waráa mítén bío síi. Á ɓa háawa mún ko à ɓa wé kǔnbi mí bǎrání.

6 Zàwa, mi wé bè mi maáwà lè mi nuwà bíoní yí mi páaníló là a Núhúso bío yí. Lé bío á lé bún mi ko à mi

[¶]5:31 Mi loń Bío jǔhú búeení vǔahú (Genèse) 2.24

wé wé. ²Le Dónbeenì bìo na le bò heníá tǎáhú, á bìo lé nín-yání dó mí jii bò wán lé bìo kà: «Wé kǎnbi mìn maá lè mìn nu, ³á ũ bìo á à wé se á à yí le mukǎn-tóní ho tá wán.»⁸⁸

⁴Maáwà, mi wé yí cǐi mi zàwa sǎ. Mi wé bé ɓa sese à zéení ɓa làa bìo sǐ a Nùhúso yi à ɓuaráa ɓa.

⁵Wobáaní, mi wé bè mi júnása na wi ho díímǎná yi bǐoní yi. Mi wé kǎnbi ɓa sese lè le yi poni. Mi wé bè ɓa bǐoní yi làa bìo mi wee bèráa o *Krista bǐoní yi bìo sǐ. ⁶Mi wé yí wé mu ɓa yìo yi mí dòn à càráa le yèni ɓa cǎn. Ká mi wé wé bìo le Dónbeenì sǐi vá yi lè mi sǎa búenbúen lé bìo mi lé o Krista wobáaní. ⁷Mi wé sá na mi júnása yi lè mi sǎa búenbúen, à kǎn lè mu lé o Nùhúso á mi wee sá na yi, ká mi yí máa sá na nùpua yi. ⁸Mi zǔn le bìo mi nì-kéní kéní wee wé ká mu se á mi khii yí ɓàn cùnú o Nùhúso cǎn, à mi wé wobáaní tàa nùpua na wi mítén.

⁹Wobáaní júnása, mi mún ɓua mi wobáaní sese. Mi wé yí làa hɛɛrè làa ɓa. Mi zǔn le minén làa ɓa á lɛéra a Nùhúso nì-kéní yi, wón wi ho wáyai, o yí máa hueeka nùpua mín yi.

Hã fio sǎa na le Dónbeenì nɔn wen bìo

¹⁰Bìo á ì bío ò na mia á à véeníáa lé bìo kà: Bìo mi páanía là a Nùhúso, á mi cà ho pànká orén na pànká beenì ɓàn sǐi mía cǎn. ¹¹Mi khii hã fio sǎa na le Dónbeenì nɔn mia, à ɗàn fàrá ɗìn sán-sàráa o *Satāni nì-khènló. ¹²Mu yínɔn nùpua á wa wee firáa, bùéé. Lé hã pànká-sūmáa na yí máa mi, hǎa wee dí le béenì ho díímǎná na bìo sǎ a Satāni yi yi, lè hã pànká-sūmáa na wi ho wáyai, lé hǎn wa wee firáa. ¹³Lé búnn nɔn á ì le mi khi-iráa hã fio sǎa na le Dónbeenì nɔn mia búenbúen, bèra a na ká pàahú na mu wé here yi à mi ɗàn ɗìn à sánsá mu, á mu véení ká mi pá à fàrá à ɗìn. ¹⁴Àwa, á

mi wáa wíoka mitén. Mi ɗìn le Dónbeenì tǔiáa poni wán à búnn wé lòn ku-cɛɛní na mi can lè mi kuio. Mi wé ɓa nì-térénia à búnn wé lòn hǎa hèení sǎa á mi pon mi kosǎa yi. ¹⁵Mi ca mi kuio le Dónbeenì bǐn-tente na wee na ho hɛɛrà buero yi, à búnn wé lòn nakāa á mi zǎ. ¹⁶Pàahú lée pàahú, à mi wé wíoka dé mi sǎa le Dónbeenì yi, à búnn wé lòn hǎa hèení sǎa na mi ɓuan mi yahó à hɛráa o Satāni hǎa ɗanaso. ¹⁷Mi wíoka zǔn kǎnkǎn le le Dónbeenì kǎnǎa mia, à búnn wé lòn kónlè na mi ɓúra. Mi wíoka zǔn le Dónbeenì bǐoní sese à búnn wé lòn khà-tóní, hǎa le Dónbeenì Hácírí nɔn mia. ¹⁸Mi wé fio le Dónbeenì yi fɛɛ mu bìo búenbúen bìo yi, à wé día le le Dónbeenì Hácírí dí mi yahó à mi fioráa. Búnn bìo yi à mi na mitén búenbúen le yi à yí sa ho fioró tá. Mi wé fio na ɓia bìo sǎ le Dónbeenì yi búenbúen yi fɛɛ. ¹⁹Mi mún wé fio na ìnén yi, bèra a na à hǎ bǐoní na á ì ko à ì bío à le Dónbeenì dé ì jii yi, à ì ɗàn zéení le bǐn-tente bìo na lá sà yi lè le sǐ-hebúee. ²⁰O Yeesu *Krista dó mi le ì zéení le bǐn-tente mu lè ɓa nùpua. Lé búnn nɔn ɓa dóráa mi ho kàsó yi. Àwa, á mi fio na mi à ì ɗàn zéení le bǐn-tente mu bìo lè le sǐ-hebúee làa bìo mu koráa.

Móndén tɛení

²¹Wàn za Tisiiki na wa wa làa sòobɛɛ, wón na wee sá a Nùhúso tonló sese, wón ɓueé zéení bío á ì bìo karáa búenbúen làa mia, à mi zǔn mu. ²²Lé búnn bìo yi á ì wee tonkaráa wo mi cǎn, ò o ɓuee zéení bìo wa bìo karáa làa mia, à hǐi mi sǎa.

²³Le wàn Maá Dónbeenì là a Nùhúso Yeesu *Krista à na ho hɛɛrà minén na lé wàn zàwa lè wàn hǐnni kèrétiewa yi. Le ɓa wé à mi wań mín, à wíoka dé mi sǎa o Yeesu yi. ²⁴Le le Dónbeenì wé wé mu sǎamu làa ɓia búenbúen na wa wa

⁸⁸6:3 Mi loń Léró vǎahú (Exode) 20.12; Lándá zéeníló vǎahú (Deutéronome) 5.16

Júhúso Yeesu Krista lè le waminì na jii
mía.

Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn ho

Filiipu

kèrètíewa kuure yi

Vūahú túaró júhú

Ho vūahú na kà lé o Poole túara ho nɔn ho Filiipu lóhó kèrètíewa kuure yi. Lé ɓarén lé ɓa nín-yání nùpua na ó o Poole buera le bín-tente nɔn yi ho Maseduana kǎhú yi (Bè-wénia 16.12-40), á ɓa tà dó mí sĩa o Yeesu *Krista yi. Ho vūahú mu ó o Poole hĩa wee túa ká a wi ho kàsó yi ká a màhǎ túara ho lè le sī-wee.

Ho vūahú mu júhú búɛnii ó o Poole zéenía le mí sīi wan ho Filiipusa bìo yi. Bún mɔn ó o zéenía bìo ó o bìo kará làa ba, ò o henía ɓa sĩa. O mún bía nɔn ɓa yi le ɓa wé liiní mĩten làa bìo ó o Yeesu wórǎa mu bìo sīi. O zéenía le mí ì tonka a Epaforodiite là a Timotee ho Filiipu kèrètíewa cǎn (1-2).

O jà ɓa zeñ wán le ɓa wé yí jí ho kàránló na bìo yí bon bìo, ká ɓa sòobá mĩten à wé wé là arén bìo sīi (3).

O zéenía bìo le Dónbeenì wee nanáa le sī-wee lè ho hээрà bìa búenbúen na páanía là a Krista yi (4).

Le tɛɛnii

1 Ìnén Poole là a Timotee na lé o Yeesu *Krista ton-sáwá wee tɛɛnii minén kèrètíewa na wi ho Filiipu lóhó yi. Wa wee tɛɛnii ɓa ya-díwá làa bìa wee séení ɓa yi, làa bìa ká búenbúen na bìo sǎ le Dónbeenì yi ɓa pááníló là a Yeesu Krista bìo yi. ² Le wán Maá Dónbeenì là a Núhúso Yeesu Krista à wé mí sǎamu làa mia, à na ho hээрà mia.

O Poole flora ho Filiipusa bìo yi

³ Pàahú lée pàahú ká ì leékaa mi bìo, à ì dé wán Dónbeenì bǎrǎkà. ⁴ Pàahú lée pàahú ká ì wee fio à ì mún fio na mi

búenbúen yi lè le sī-wee. ⁵ Lé bìo, à là ho pàahú na mi dó mi sĩa o *Krista yi á buée ɓó ho zuia yi, á mi dó mi níní mìi le Dónbeenì bín-tente bueró tonló yi. ⁶ Ì láa mu yi le ho ton-tente na le Dónbeenì búa júhú mia, á le è sǎ á à tíi jii o Yeesu Krista bíní buen-nɔnzoñ. ⁷ Ì tuiá sī à hǎn yilera so keñ mìi mi búenbúen dǎnǎi yi, lé bìo á ì wa mia làa sòobée. Mu bon, le Dónbeenì wó á mi lɛéra le bín-tente bueró tonló yi làa mi. Á pàahú na á ì wi ho kàsó yi, á wee tà le Dónbeenì bíoní jii o cíti-fĩ yahó, á ì wee zéení mu wéréwéré le mu lé ho tuiá. ⁸ Mu bon, le Dónbeenì zū le mu lé ho tuiá poni, le ì wa mia làa sòobée làa bìo ó o Yeesu Krista waráa mia. ⁹ Á ì wee fio le Dónbeenì cǎn le mi waminí wíoka wé dé wán, à mi bìo zūnló le Dónbeenì bìo dǎnǎi yi, làa bìo se làa bìo yí se hueekaró mún yi à wíoka wé dé wán. ¹⁰ Bún ká mi ì dǎn ì lén bìo se po bìo ká bèra a na à mi ce le Dónbeenì yahó à wékheró bìo yí mì yí lɛé yi à vaa búe o Krista bíní buen-nɔnzoñ. ¹¹ Á mi bè-wénia búenbúen á à téréen o Yeesu Krista pǎnká yi, á ɓa nùpua á à dé ho cùkú le Dónbeenì yi, á à khòoní le.

Le bín-tente bueró bìo

¹² Wán zàwa lè wán hínni, ì wi à mi zūn le bìo sǎ mìi lé bún wó á le bín-tente bueró tonló vannáa lè mí yahó. ¹³ Mu bon, ho *Oroomu bée zī-beenì parowà júnása làa bìa ká búenbúen zū le lé o *Krista bìo yi á ì wiráa ho kàsó yi. ¹⁴ Bìo á ì wi ho kàsó yi lé bún mún wó á wán zà-wa lè wán hínni boomuso wíokaa dó mí sĩa o Núhúso yi, á wíokaa henía mí sĩa le Dónbeenì bíoní bueró yi. ¹⁵ Ba búu wi ɓa tǎahú wee bue o Krista bín-tente lé bìo ɓa wee dí le yandee làa mi, á wi à ɓa bìo júhú wé poñ mi. Èe ká ɓa búu bán wee bue le bíoní mu lè le yi na se. ¹⁶ Bánsowa so wee wé mu lé bìo ɓa wa mi, á zū le ì wi hen le bín-tente jii tǎrò bìo yi. ¹⁷ Ká bìa wi à ɓa bìo júhú wé poñ mi o Krista bín-

tente bueró bìo yì, bán yilera na wi ɓa yì yì se. ɓa wi à ɓa beé ì ló à bè bìo á ì wi ho kàsó yì wán. ¹⁸ Èe ká búnn búnnbúnn jùhú míá. Á mu wé le yì na se loo, tàá yì na yì se loo, búnn yì here. Bìo jùhú wi lé ò o Krista bìo wé bue. Bìo ó o Krista bìo yú wee bue búnn lée zàmakaa ì cón, á ì wé è zàmakaa mu bìo yì fée. ¹⁹ Lé bìo á ì zù le bìo wee wé kà búnnbúnn vaa vénní lé ì kànló mi floró pànká yì, là a Yeesu Krista Hácírí* na wee séení mi pànká yì. ²⁰ Bìo á ì pan làa sòobée á dó ì sii wee lòní lé bìo kà: Ì máa wé bìo búí na hã nìyio dà à dí mi bìo yì. Ká ì sii á à wé here á wáa wé è dé ho cùkú o Krista yì ì wárá yì làa bìo á ì wee wéráa mu, à ì yìo wé lua, tàá à ì hí. ²¹ Mu bon, ìnnén cón ká ì yìo wi lua, se lé ho cùkú déró o Krista yì bìo yì. Ká ì bèn húrun loo, á ì mún n yì cùnú búnn yì. ²² Èe ká bìo á ì yìo wi lua wà, á tonló cùnú wi ɓa nùpua cón, á bìo á ì wáa à lén á ì yì zù. ²³ Ì wee héhèeka mu mí bìo junn pàahú. Ì lá húrun á vaá wi là a Krista, se mu lá à wé sī mī, lé bìo á búnn lé bìo bēntín sūaaní. ²⁴ Èe ká minén bìo yì á ì keńlò làa mia á jùhú bèn wíokaa wi po búnn. ²⁵ Á bìo á ì wáa láa mu yì, á ì zù le ì keń bín, á à keń le mi búnnbúnn á wé è séení mia, à mi wíoka zúnn le Dónbeenì bìo, à sīa wa mi siadéro o Yeesu yì bìo yì. ²⁶ Lé búnn n na ká ì kší bínía ɓuara mi cón, á mi ì wíoka zàmakaa làa sòobée ì bìo yì mi pàaníló là a Krista yì.

Bìo ɓa kèrètíewa ko ɓa ɓua lè mīten

²⁷ Bìo bìo here lé bìo mi ì ɓua miten sese á à héha làa bìo ó o *Krista bín-tente le mu koráa, bèra a na ká ì ɓuara mi cón loo tàá ká ì yì ɓuara loo, à ì wé jí le mi fàrá dīn mi siadéro o Krista yì wán le le hácírí dà-kéní, á wó le jii dà-kéní pàanía lá le lònbee wee tà le Dónbeenì

bín-tente jii. ²⁸ Mi yì díá le mi zúkúsa za-
nínka mia bìo woon yì. Búnn n zéení làa ba le ɓa à yáa, ká mu bèn n zéení le minén le mi ì kàní. Búnn búnnbúnn lé le Dónbeenì wó mu. ²⁹ Mu bon, le Dónbeenì wó mu sáamu làa mia: Le wó á mi dó mi sīa o Krista yì á mún lò wee be o bìo yì. ³⁰ Mu bon, ìnnén làa mia pàanía wee lá le lònbee dà-kéní, dío á ì hía lá le ho yahó á mi mōn. Á lé dēn lònbee so á ì pá lan wee lá á mi wee jí bìo.

2 Mi pànká wee wíoka keń mi pàaníló là a *Krista bìo yì. O waminì wee hení mi sīa. Mi pàanía le Dónbeenì Hácírí pànká yì. Mi sīa se á zù le màkárí. ² Àwa, á mi cén wáa wé jí mín yì, à wań mín, à wé mi yilera làa dà-kéní. Mi wé búnn búnnbúnn á tíráa ì sī-wee jii. ³ Mi yì wé bìo búí na wee wé à mi bìo jùhú keń poń bía ká. Mi wé yì yòoní miten bía ká wán à ɓa mi mia. Ká mi wé liiní miten à wé leéka le bía ká sūaaní mia. ⁴ Mi wé yì leéka minén mi dōn bìo, ká mi mún wé leéka bía ká bìo.

⁵ Bìo mi pàanía là a Yeesu Krista, á mi ɓua miten làa bìo ó o ɓuannáa mīten bìo sī:

⁶ Orén na ka lè le Dónbeenì bìo, á yì le mí ì ɓua mí màamínló làa de konloon.

⁷ Bùeé. O tà díá búnn búnnbúnn ò o ɓueé ton le ɓa nùpua bìo sī á lé o nùpue binbirì, á wó mīten là a ton-sá bìo sī.

⁸ O liinía mīten á tà bò le Dónbeenì bióni yì fúaa o tà mu húmú yì, hàrì mu húmú ho *kùrùwá wán.

⁹ Lé búnn nōn le Dónbeenì wáa yòoníanáa wo ó o wi mu bìo búnnbúnn jùhú wán, á wó ó o yú le yèni na po hã yènnáa búnnbúnn.

¹⁰ Á bía wi ho wáyai làa bía wi ho tá wán làa bía wi ho nì-hǎnbó-lóhó yì

*1:19 Yeesu Krista Hácírí: O Yeesu Krista Hácírí na bìo bía hen le le Dónbeenì Hácírí lée dà-kéní.

búenbúen ò fàrá mí nɔnkópúná wán o yahó.

¹¹ Á ɓa búenbúen á à bío wéréwéré le o Yeesu *Krista lé o Nùhúso, á à dérása ho cùkú o Maá Dónbeenì yi.

Ba kèrètíewa ka lòn khoomu ho dímjá yi

¹² Minén na á ì wa làa sòobée, bìo mi wee bè le Dónbeenì bɔnì yi, á mi wé wé bìo á bìà le kànfà ko ɓa wé. Mi wé kɔ̀nbi le Dónbeenì làa sòobée à wéráa mu. Bìo mi lá wee wé mu ká ì wi làa mia, á mi pá wíoka wé wé mu hàrì bìo á ì míà làa mia. ¹³ Lé le Dónbeenì wee na ho pànká mia à mi sía vá hã wára na sī le yi à dàn wéráa hã.

¹⁴ Bìo lée bìo na mi wee wé, à mi yí khí mi kíó yi ká mi ì zá làa mín à wéráa mu, ¹⁵ bèra a na à wékhe bìo yí mì yí lée mia, à mi wé ɓa nùpua na wee ce le Dónbeenì yahó, le Dónbeenì zàwa na á fiani míà yi ho lònbiò nùpua na lé ɓa nì-sūmáa tíahú. Mi ka lòn khoomu ɓa tíahú lòn fíntéena na dó bìo síí, ¹⁶ minén na wee bue le bín-tente, dìo wee na le mukānì binbirì. Ká mi wee wé làa bún, á ì dà à zàmaka mi bìo yi o *Krista bínì buen-nònzoñ, lé bìo le lònbee na á ì lá mi bìo yi yínón káa-máa. ¹⁷ Bìo mi dó mi sía le Dónbeenì yi á mi nɔn miten le yi bún ka lòn muinì na ɓa yan bìo síí. Á hàrì ká ɓa ko ɓa búe mi, à ì wé lòn hãmu na bò mu wán, á ì wee zàmaka mu bìo yi á à zàmaka le mi búenbúen. ¹⁸ Làa bún bìo síí, á minén mún wé zàmaka, à mún zàmaka làa mi.

O Timotee là a Epaforodiite tonkaa bìo

¹⁹ Ì wee leéka le hen làa cínú ká a Nùhúso Yeesu tà, á ì tonka a Timotee mi cón bèra a na à ì jì mí sã à sīi hĩ mi bìo yi. ²⁰ Lé bìo ká mu yínón wón á nùpua na wee leéka mi bìo làa bìo á ìnén wee leékaráa mu á míà. ²¹ Bìà ká búenbúen yara sá mí kùrú bìo ká a Yeesu *Krista

bìo níí ló. ²² Minén mi beere zū bìo ó o wó. O páanía sá le bín-tente tonló làa mi làa bìo ó o za wé sáráa le mín maá. ²³ Àwa! Ká ì zūna bìo á ì bìo ò wéráa, ó orén lé yia á ì wee leéka à ì dèenì tonka mi cón. ²⁴ Ì láa mu yi le hen làa cínú ká a Nùhúso ò na ho wòhú mi à ìnén ì beere á à buen mi cón. ²⁵ Èe ká wàn za Epaforodiite na mi lá tonkaa ì cón ò o buee na mi níí bìo na mi le mi ì séenì làa mi miì, á ì le mu ko à ì díà wo ò o bínì buen mi cón. O sá le bín-tente tonló á lá le lònbee làa mi làa sòobée. ²⁶ O bènín wi ò o mi mi wán, á mún yilera lùnkaa lé bìo ó o zū le mi jà mí ván-vámu bìo. ²⁷ Mu bon, o lò lá yí here làa sòobée, lée cínú ká a yàà lá à hí. Ká le Dónbeenì màhá zūna a màkárì, mu yàà yínón orén mí dòn, ìnén á le mún zūna màkárì bèra a na à le yi-vée na wi ì wán à yí dé wán. ²⁸ Lé bún nɔn á ì wi à ì díà wo ò o buen mi cón fùafùà, bèra a na ká mi mɔn wo, à mi sía wa, à ìnén yi-vée bèn yòò tì yi. ²⁹ Àwa! Á mi sí a yahó le hã zàmaka-beenì mi páaníló là a Krista bìo yi. Ba nùpua na ka là a bìo á mi wé kɔ̀nbi, ³⁰ lé bìo á cínú ká ká a lá à hí o Krista tonló bìo yi. Bìo mi yí dà máa wé máa na miì lé bìo mi khèra làa mi, lé bún ó orén zàanía mí mukānì á wó séeníanáa mi.

O Krista bìo púhú wi po bìo ká

3 Wàn zàwa le wàn hínni, á bìo ká wán á ì wee bío bìo ká làa mia: Mi wé zàmaka bìo mi páanía là a Nùhúso bìo yi. Mu bìo na á ì túara nɔn mia na á ì bíníà wee tĩ yi yínón bìo na wee sɛɛ mi, ká mu lée bìo na á à séenì mia, à bìo búí yí dàn mia yí vīnì. ² Mi pa miten bìo ɓa ton-sá-kora yi, ɓa ka lòn booní, ɓa sòobáa wee henì ho kúioró bìo dàkhíina. ³ Mu bon, warén lé bìà kúiora binbirì. Wa wee fùaanì le Dónbeenì le le Hácírì pànká, á wee zàmaka wa páaníló là a Yeesu *Krista bìo yi, á yí dó wa sía wa-

ten yi. ⁴ Ká a búí lá wee leéka le mí dà à dé mí sī mīten yi, se ínén dà à dé sī bún yi á à poń wón bānsō. Mu bon, ī tūiá lá à wé sī à ī dé ī sī īten yi, ⁵ lé bìo á ínén ɓa *kúio ī teró wizooní bìo hētín zòh. Wàn sī lé o *Isirayeēle nīpomu, ī ton o Bēnzameē zī-núhú yi. Wàn nùwā lé ɓa *zúifúwa binbirí, á ī lé o zúifú binbirí. Ī lé o *Farizīe á henía o *Moyiize lándá bèrò bìo, ⁶ á ī can ī kuio làa sòobēe le Dónbeení tonló yí fúaa ī lá wee beé ɓa kèrètíewa kuure lò. Á ho *lándá mu bèrò dání yi, á nùpue lá yí dà máa bío le ī wó khon mu búí yi hùú. ⁷ Èe ká a Krista bìo yi, á bún biowa so na lá ka lòn cùnú bìo ī cón á ī wáa wee wé lòn bè-káamáa. ⁸ Mu bon, mu bìo búenbúen ka lòn bìo na nùhú mía ī cón, lé bìo á ī Nùhúso Yeesu Krista zūnló bún lé bìo nùhú wi po bìo ká búenbúen. Lé orén Krista mu bìo yi á ī pánáa mu búenbúen, á wee wé mu lòn zàn-bìo, bèra a na à ī bìo wíoka sī a yi binbirí ⁹ à pání làa wo. Mu yínón bìo á ínén bò ho lándá yi á non á ī térénnanāa, ká lé bìo á ī dó ī sī o Krista yi á le Dónbeení wórāa mi là a nì-térénnii. ¹⁰ Bìo á ī wee cà lé o Krista zūnló, à mún zūn ho pánká na le Dónbeení non wo yi o vèeró món. Ī wi à ī pání a lònbee yi làa wo à tà mu húmú yi là a bìo sī. ¹¹ Ká mu wó kà, á ínén mún ñ láa mu yi le le Dónbeení khíi vèení mi.

Wa ko wa bánbá vaa yí bìo wa wee cà

¹² Wàn zàwa là wàn hínni, ī yí dà máa bío le bìo á ī wee cà á ī wáa yú vó, tàá bìo á ī ko à ī keńnáa á jii wáa tun. Èe ká ī mǎháa wee hení ī lò bèra a na à ī yí mu, lé bìo ó o Yeesu *Krista léra mi á ī bìo sà a yi búenbúen. ¹³ Wàn zàwa là wàn hínni, ínén yí máa leéka le ī yí mu vó. Bìo bìo here mi lé bìo kà: Bìo á ī wó khíina á ī wáa yí máa loń, bìo wi ī yahó lé bún á ī wee bánbá bìo yi. ¹⁴ Á bìo á ī wee cà lé bún á ī wáa wee lùwí bìo yi, bèra a na à ī vaa yí ī veró cùnú ho wáayi le

Dónbeení cón ī páníló là a Yeesu Krista bìo yi. ¹⁵ Lé hǎn yilera so ko à hǎ wé keń warén kèrètíewa na dón vó le Dónbeení bìo dání yi yi. Èe ká mi wee leéka bè-vio búí mu bìo yi, à le Dónbeení zéení mu yara wéréwéré làa mia. ¹⁶ Bìo wi bún, á hen na wa van vaá bó yi á mi wáa le wa wíoka bánbá làa bún bìo.

¹⁷ Wàn zàwa là wàn hínni, mi wé wé bìo á ī wee wé. Bia wee bè bìo mi mǎn à wa wee wé yi lé bán á mi fá mi yó yi. ¹⁸ Mu bon, ɓa nùpua cèrèe wáraa wee zéení le ɓa lé o Krista na húrun ho *kùrùwá wán zúkúsa. Ī lá wee wé bío mu na mia féee, á ī pá bínía wee bío mu làa mia ká ī wá. ¹⁹ Bán nùpua so píorà lé ɓa dofiina, á hǎ nìyi-wáraa na ɓa wee wé lé hǎn á ɓa wee khòní miten bìo yi. Bìo ɓa wee leéka lé ho dímińá bìo mí dòn. Mu vaa véení ká ɓa à yáa búenbúen. ²⁰ Èe ká warén kùrú lahó hón yòo wi ho wáayi. Á wa kǎnío Yeesu Krista na à lé bún á à buen lé wón wa wee lòní. ²¹ Hen ká a khíi ɓuara á wa sǎnía na cùkú mía ó o ɓueé wé á hǎ à keń là a sǎnía na cùkú wi bìo sī. Ó o ò wé mu là ho pánká na wi o cón, hía ó o ò yíráa le sée mu bìo búenbúen wań.

4 Áwa, wàn zàwa là wàn hínni na ī wa làa sòobēe, ī sīi bētín vǎ à ī bíní mi mia. Mi bìo wee wé ī sīi, á lé minén bìo yi à ī yí ho cùkú, á mi wáa wíoka fǎrá ñin mi páníló là a Nùhúso yi.

Le zéení bìo

² O Evodii là a Sēntiisi á ī wee hení bìo ká á à na yi le ɓa jii-cúa wé le dà-kéní ɓa páníló là a Nùhúso bìo yi. ³ Èe ká ūnén na pánía wee sá ho tonló làa mi là mí yahó á ī wee bío bìo ká á à na yi: ʼBa háawa mu mí nùwā jún á ū séení. ʼBa pánía lá le lònbee làa mi le Dónbeení bín-tente bueró bìo yi. O Kileman là wàn zàwa na ká mún pánía lá le lònbee làa mi le Dónbeení bín-tente bueró bìo yi.

Bán yènnáa túara bìà yú le mukānì bin-birì yènnáa vūahú yì.

⁴Mi wé zāmaka fēē mi páaníló là a Núhúso bìo yì. Ī wíokaa wee bío mu, mi wé zāmaka. ⁵Mi wé ɓa nūpua na wayika à ɓa nūpua búenbúen zūn bìo. Mi wé leéka le hen làa cīnū ká a Núhúso á à buen. ⁶Mi yí le mi hácírí yáa bìo woon yì. Èē ká mi màkóo wé wi bìo lée bìo yì, à mi zéení mu lè le Dónbeenì. Mi mún wé dé le bārākà fēē. ⁷Ká mi wee wé kà, á le Dónbeenì á à na mí hээрà mia, hón hээрà so dà bìo wa wee leéka búenbúen wán, ho ò wé á mi yiwa máa wé è dè, á yilera máa wé è lunka mi páaníló là a Yeesu *Krista bìo yì.

⁸Wàn zàwa lè wàn hínni, á bìo kà wán á ĩ ì bío bìo kà làa mia: Bìo ko mu wé here mia lé ho tuiáa poni bìo, làa bìo búenbúen na ko lè le kōnbii, làa bìo téréna, làa bìo wee ce, làa bìo ó o nūpue ko ò wañ, làa bìo ko lè ho cùkú. Bìo búenbúen na se làa sòobée, làa bìo ko lè le òuaaní lé bún bìo ko mu wé here mia. ⁹Bìo á ĩ kàrána làa mia á mi tà yì, bìo mi já ĩ cōn làa bìo mi mōn à ĩ wee wé lé bún á mi wé bè yì. Ká mi wee wé kà, á le Dónbeenì na wee na ho hээрà, á à keñ làa mia.

Ho Filiipu lóhó kèrètíewa bárākà dérò bìo

¹⁰Ī wee zāmaka làa sòobée ĩ páaníló là a Núhúso yì, lé bìo mi màhá wáa dàfna zéenía làa mi le mi pan ĩ bìo. Mu bon, mi pan ĩ bìo yí khú ká lé bìo mi lá òñ yí yú mu wéro ní. ¹¹Mu yínōn bìo búí fòora mi à nōn á ĩ wee bíoráa kà. Hen ká ĩ bìo ka làa bìo na, à ĩ sī wa mu bìo yì lé bìo á ĩ mána mu búenbúen. ¹²Ī khon loo, á ĩ

zū bìo á ĩ ì ɓua lè ĩten. Ī bìo wi loo á ĩ zū bìo á ĩ ì ɓua lè ĩten. Ī yú bìo á ĩ dí loo, tàà ĩ yí yú bìo á ĩ dí loo, à ĩ yí puuní loo, tàà à bìo wi ĩ cōn fòo mi loo, mu búenbúen yì á ĩ zū bìo á ĩ ì ɓua lè ĩten sese. ¹³Bún biowa so wéro pánká ó o *Krista wee na mi. ¹⁴Èē ká bìo mi séenía mi le lōnbee na yú mi bìo yì òēntín lée bìo na se.

¹⁵Minén Filiipusa, mi zū le pāahú na á ĩ ɓua le Dónbeenì bín-tente bueró jūhú mi cōn, á ló ho Maseduana kōhú yì, á lé minén mi òñ lé ɓa kèrètíewa kuure na séenía mi. ¹⁶Pāahú na á ĩ wi ho Tesaloni-iki yì lé bín mi ɓua mu jūhú yì, á séenía mi làa bìo á ĩ màkóo wi yì á òñ hā cúa-jun. ¹⁷Bún yí máa zéení le ĩ wee cà à mi wé séení mi làa bún sī fēē, èē ká ĩ màhá wi à le Dónbeenì na bìo mi wee wé ɓan cūnū mia. ¹⁸Mi hāmu na mi tonkaa là a Epaforodiite ɓueé òñ mi lè mí jī-káa, mu yāa puunía bìo á ĩ màkóo wi yì búenbúen. Bìo mi nōn mi ka lōn muinì yia na cīna á sāmū sī le Dónbeenì yì. ¹⁹Wàn Dónbeenì na nàfōró jīi mīa á à na bìo mi màkóo wi yì búenbúen mia mi páaníló là a Yeesu *Krista bìo yì. ²⁰Le ho cùkú à bìo sī wàn Maá Dónbeenì yì fēē hā lúlúio na jīi mīa yì. *Amiina!

Le tēení

²¹Bìo bìo sà le Dónbeenì yì ɓa páaníló là a Yeesu *Krista bìo yì á mi tēení yì lè mí nī-kéní kéní. Wàn zàwa lè wàn hínni na làa mi páanía wi mún wee tēení mia. ²²Bìo hen na bìo sà le Dónbeenì yì búenbúen wee tēení mia, sōnkú bìà wee sá ho *Oroomu bée cōn.

²³Le o Núhúso Yeesu Krista wé mu sāmū làa mia.

Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn ho

Koloosi

kèrètíewa kuure yi

Vūahú túaró jùhú

Ho vūahú na kà lé o Poole túara ho nɔn ho Koloosi lóhó kèrètíewa kuure yi. Yia nín-yání buera le Dónbeenì bíonì bín lé yia ba le Epafaraasi, o là a Poole páanía wee sá ho tonló dà-kéní. O wee lé ho Koloosi lóhó mí beere yi (1.7; 4.12).

Pàahú na ó o Poole wi ho kàsó yi ho Oroomu yi (4.3), ó o Epafaraasi buée búεkíó wo á bía nɔn wo yi le ba nùpua búí hínɔn wee vííní ho Koloosi kèrètíewa le ho kàránló búí síí.

Lé búnn nɔn ó o Poole túararáa ho vūahú na kà nɔn ba yi, à zééní le Dónbeenì tuiáa poni làa ba, bèra a na à ba pí ba nùpua mu kàránló. O mún bía nɔn ba yi le le Dónbeenì òo Yeesu *Krista wán léraráa ho díímíná, á lé orén le wee òo wán kàíníáa ba nùpua (1–2).

O zééníá bio ba wé è bua le mítén ba pááníló là a *Krista yi (3–4).

Lé o Tisiiki là a Oneziimu ó o Poole tonkaa le ho vūahú mu á ba vaá nɔn ho Koloosi kèrètíewa kuure yi.

Le tēnī

1 Mu lé ínén Poole, yia le Dónbeenì le mí síí bio á wó á í lé o Yeesu *Krista tonkaro, lé mi wee túa ho vūahú na kà. Ínén le wán za Timótee ²á wee tēnī minén wán zàwa le wán hínni na bio sà le Dónbeenì yi ho Koloosi lóhó yi á páanía là a Krista, á siadéro wo yi fárá tina. Le wán Maá Dónbeenì à wé mu sáamu làa mia, à na ho hээрà mia.

O Poole Dónbeenì bārākà déró bio

³ Hen ká wa sansan wee fio wa Núhúso Yeesu *Krista bàn Maá Dónbeenì yi mi

bio yi, à wa dé le bārākà. ⁴ Wa wee dé le bārākà lé bio wa já bio mí sīa dórāa o Yeesu Krista yi bio, làa bio mí warāa bía búénbúén na bio sà le Dónbeenì yi. ⁵ Mi dó mi sīa á wa mín, lé bio mi dó mi sīa á wee lóní le Dónbeenì bè-tente na le dó mí jii le mí í ká làa mia ho wáayi. Mu bè-tente mu á mi já bio pàahú na ba buera le bín-tente nɔn mia yi, òo dé na le ho tuiáa poni. ⁶ Ho díímíná búénbúén yi, á bía wee tà le bín-tente mu bio, à wé bio sí le Dónbeenì yi á wee dé wán ká ba wà. Lé ká síí á mu mún wee wérāa minén cón à lá ho pàahú na mi já le bín-tente mu yi, á zūna le Dónbeenì sáamu bio bin-biri à buée búé ho zuia jii wán. ⁷ Mu lé o Epafaraasi, yia wa wa làa sòobée na làa wen páanía wee sá a Krista tonló, lé wón buera le bín-tente mu nɔn mia. O wee sòobá mítén à sárāa o Krista tonló wa lahó yi mi cón. ⁸ Lé orén buée bía le waminí na á le Dónbeenì Hácírí wó á mi wa làa mín bio làa wen.

⁹ Lé búnn nɔn á pàahú na wa já mi bio yi jii wán, á wa wee fio le Dónbeenì yi féε mi bio yi. Wa wee fio le le Dónbeenì na mu bè-zūnminí le mu bio zūnló búénbúén na wee lé lerén mí beere Hácírí cón mia. Lé búnn nɔn ká mi í zūn bio le síí vá yi á mu jii í sí. ¹⁰ Bún ká mi í òo òo bua miten làa bio mu korāa là a Núhúso, á mi wé è wé bio sí a yi búénbúén féε le hā wárā na se le mí sífwa búénbúén, á à wíoka à zūn le Dónbeenì. ¹¹ Bio le Dónbeenì pánká jii mīa, á wa wee fio le yi le le wé à mi pánká keñ bèra a na à mi wé òo òo hī mi sīa, à jii mi yiwa le le sí-wεε. ¹² Mi wé dé wán Maá Dónbeenì bārākà. Le wó á mi ko à mi ní keñ hā kīa na le bàrá ká làa bía bio sà le yi mu khoomu yi le cón. ¹³ Le káníá wen le tífírí pánká níi yi, á wa wáa wi le Za na le wa làa sòobée béenì dííní ¹⁴ Lé o Za mu pánká yi á le káníá wen, á séra wa bè-kora díá.

O Krista khòonfóló leni

¹⁵ O Za mu yi á wa wee mi le Dónbeenì na yí dà máa mi.

O kí mu bìo búenbúen, á wi mu bè-lénna búenbúen jùhú wán.

¹⁶ Lé bìo ó orén lé yà le Dónbeenì òò wán léraráa mu bìo búenbúen, bìo ho wáayi, làa bìo ho tá yi, bìo wee mi, làa bìo yí máa mi, hà pànkáwá lè mí síwà búenbúen.

Le Dónbeenì òò orén wán á léraráa mu bìo búenbúen, mu bìo búenbúen le lera orén bìo yi.

¹⁷ Orén wi ká bìo búí òò yí lera.

Lé orén pànká yi á mu bìo búenbúen wi mí lara yi sese.

¹⁸ Ba kèrètíewa búenbúen kuure na ka lòn sánia fàn jùhú lé orén.

Lé orén le kuure mu búá wán.

Lé orén lé ba nì-hía nín-yání so na vèra á máa bíní máa hí

bèra a na ò o dí mu bìo búenbúen yahó.

¹⁹ Lé bìo mu wó sína le Dónbeenì yi à bìo lerén karáa búenbúen à le Za mún keñ làa bún.

²⁰ Á mu mún wó sína le yi à le òò orén wán à bìo ho wáayi làa bìo ho tá yi búenbúen làa de bíní wé sí.

Lé o Za na húrun ho *kùrúwá wán á cāni kúará pànká yi á le dóráa ho hēerà lerén lè mu bìo búenbúen pàahú.

²¹ Á minén na lá lé ba nì-hānì le Dónbeenì cōn, á lá lé le zúkúsa mi yile-kora lè mí bè-kora wéro bìo yi, ²² á le wáa wó á mi bínia sí làa de bìo le wó á le Za wó a nùpue á húrun pànká yi. Le wó ká sí bèra a na à mi dàn òò le yahó ká mi wee ce á fiani mía yi á bè-kohó yèni yí máa ve lèé yi. ²³ Ká mi màhá ko mi wíoka dé mí sīa o Za mu yi, à fàrá òò. Bìo mi dó mi sīa wee lòní bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí òò wé le bín-tente yi á mi yí khēnnáa. Le bín-tente mu lé òò mi jà khíina, òò

buera nōn ho díimjá nùpua búenbúen yi. Á lé lerén bín-tente mu bueró tonló á òò Poole mún wee sá.

O Poole lònbee na ó o wee lá bìo

²⁴ Hà làa na ká wán á le lònbee na á òò wee lá mi bìo yi á òò wee zāmaka bìo yi. Lé ká sí á òò sánia lò òò beráa á à tíráa le lònbee na wa ko wa káa yi jii† o *Krista tonló sáró yi ba kèrètíewa búenbúen kuure na lé o sánia bìo yi. ²⁵ Òò wáa lé ba kèrètíewa búenbúen kuure mu ton-sá lé bìo le Dónbeenì kàràfáa ho tonló mi, á le òò zéeni mí bioni bìo yahó búenbúen mi sēenlóló bìo yi. ²⁶ Le bioni mu lé mu bìo na le Dónbeenì lá sà ho díimjá nùpua búenbúen yi hàani. Èé ká hà làa na ká wán á le wáa zéenia le bioni mu bìo làa bìo sà le yi. ²⁷ Le Dónbeenì le mí òò zéeni làa ba le le bìo na lá sà yi na semu fàn síi mía á ba nùpua búenbúen níní dàn keñ yi. Bún bìo so lé o Krista pāanlóló làa mia. Lé bún nōn á mi dó mi sīa wee lòní ho cùkú na le Dónbeenì dó mí jii le mí níní òò keñ yi. ²⁸ Lé wón Krista so á wa wee zéeni bìo, á wee jii le Dónbeenì nìpomu nì-kéní kéní zení wán, á wee kàrán ba lè mí nì-kéní kéní mu bè-zūmíní pànká yi. Wa wee wé bún bèra a na à ba nì-kéní kéní dàn dā vé ba pāanlóló là a Krista pànká yi. ²⁹ Lé bún te bìo á òò wee sáráa ho tonló mu lè òò sòobéè là a Krista pànká beenì na wee mi bìo á òò wee wé yi.

2 Ì wi à mi zūn le òò wee sá lè òò sòobéè minén lè ho Lawodisee lóhó kèrètíewa, làa bìo ká búenbúen na yèrè mún òò yí dá òò wán bìo yi. ² Ì wee sá lè òò sòobéè bèra a na à mi búenbúen sīa wé hereka à mi wé le dà-kéní bìo mi wa làa mín bìo yi. Bún bìo yi á mi òò yí mi bè-tentewá lè mí síwà búenbúen na ko làa mia ká mi fēntín zūna le le Dónbeenì bín-tente na mi jà lé ho tūia poni. Lé

†1:24 Mi loñ Matiye vūahú 24.3-14; Maaki vūahú 13.19-23

bún ò na ká mi ò zūn le Dónbeenì bio na lá sà yi, bún na lé o *Krista. ³ Lé orén mí dòn á mu bio zūnló lè mu bè-zūnmini búenbúen na lé ho nàfòró binbirì wee lé cón. ⁴ Í bía bún non mia bèra a na à mi yí díá miten le o búí khà lè mí bín-sĩa vīnī. ⁵ Í mĩa mi tíahú bún bon, ká í hácírí dén màhá wí làa mia. Bìo mi buannáa mín sese, làa bìo mí siádéró o Krista yi fàrá tína á í sīi wan bìo yi.

Wa páaníló là a Krista bìo

⁶ Áwa, á bìo mi tà ò o Yeesu *Krista wé mi Núhúso, á mi wáa bua miten làa bìo sī a yi mi páaníló làa wo bìo yi. ⁷ Mi fàrá mi siádéró wo yi lòn vīndèe na naní zon ho tá yi bìo sī. Mi le mi siádéró mu wo yi à wíoka wé dé wán. Mi wíoka fàrá dīn mi siádéró wo yi. Mi wé mu búenbúen héha lè ho kàránlò na mi yú, à wíoka wé dé le Dónbeenì bārákà fée.

⁸ Mi pa miten bìo. Mi yí díá le ba nùpua vī mia lè mí kàránlò na yí bon á jùhú mĩa. Hón kàránlò so fàrá ba nùpua làndáwá lè ho díímíná pànkáwá na yí maa mi wán, ká ho yí fàrá Krista wán. ⁹ Mu bon, bìo ó o Krista wó a nùpue mí cúee á bìo le Dónbeenì karáa búenbúen ó o mún karáa. ¹⁰ Á le Dónbeenì bìo dání yi á mi bìo búenbúen jii sú mi páaníló là a Krista yi, wón na wí há pànkáwá na yí maa mi búenbúen jùhú wán. ¹¹ Bìo mi páanía làa wo, á mi lé ba nùpua na ba kíiora. Ká hón kíioró so màhá yí wó mi sánia yi. Ho *kúiiro na ó o *Krista wó lé mu bè-kohó pànká na ó o léra mia. ¹² Pàahú na mi bátízera yi, á mi ka lòn nùpua na páanía nùuna là a Krista á mún páanía vèera làa wo lé bìo mi dó mi sīa le Dónbeenì pànká na vèenía wo léra ba nì-hía tíahú yi. ¹³ Á minén na lá húrun le Dónbeenì cón mu bè-kora na mi lá wee wé làa bìo mi yí kíiora bìo yi, á le wáa vèenía mia mi páaníló là a Krista bìo yi. Le séra wa bè-kora búenbúen díá. ¹⁴ Wa wékheró bìo na jà wa júná yi á

le bó jùhú lòn kení vūahú bìo sī. Le búaa mu ho *kùrúwá wán á bóráa mu jùhú. ¹⁵ Le fáara há pànkáwá na yí maa mi búenbúen fūna á dó há nìyio há yi ba nùpua búenbúen yahó o Krista húmú ho kùrúwá wán pànká yi.

¹⁶ Ó o búí wáa yi ko ò o cítí mia bìo mi yí bò ba *làndá yi mu bè-dínii lè mu bè-junii dání yi, tàà bìo mi yí maa dí há sòn-beera, tàà ho pīihú miló nín-yání wiz-onle sánú, tàà ba *zúífúwa vūnkalo wiz-onle sánú. ¹⁷ Bún búenbúen fù lé bìo lá wá bueé wé fàn khànkhanáamu. Ká mu binbiriso wee lé o Krista yi. ¹⁸ Mi yí díá le o búí bío le mi yí ko lè ho cúnú le Dónbeenì cón. Í wee bío bìa wee wé lè ba wee liiní miten à búaaní ho wáyai tonkarowà bìo. Ba wee bío le mi bìo jùhú wí po bìa ká ba bè-minii bìo yi. Lé fàrén te mí kùrú yilera. Ba wee yòoní miten mu bìo yi káamaa. ¹⁹ Ba yí cèera a Krista na ka lòn sánia fàn jùhú yi. Lé orén wee wé à há sánia biowa na cèekaa mín yi à wé dā làa bìo le Dónbeenì le mu wéráa.

Wa húmú lè wa vèeró là a Krista bìo

²⁰ Mi páanía húrun là a Krista, á kánia ho díímíná pànkáwá na yí maa mi níi yi. Á lée webio non á mi pá wee díá miten à ba kíkàka yi lè mí *làndáwá, ka lè mi bìo pá sà ho díímíná yi? ²¹ Ba le mi yí lá bìo kà, à yí dí bìo kà, à bìo kà mi yí dā. ²² Hón làndáwá so bìo ciran mu bìo na ká a nùpue jìána mu lè mí màkóo, à mu vé. Lé ba nùpua bò há á wee kàrán làa mín. ²³ Mu bon, mu ka lòn bè-zūnmini bìo na se á wee zéení le ba nùpua wé dé mí sòobée le Dónbeenì bìo yi, à wé liiní miten, à wé beé mí sánia lò. Èe ká mu jùhú màhá mĩa. Mu wee kápa bìo ba nùpua sīa wee vá yi mí dòn yi.

3 Á bìo mi ka lè mi vèera là a *Krista, á mi wáa wé cànka bìo bìo sà ho wáyai, hen na ó o Krista yòò kará yi le Dónbeenì nín-tiáni. ² Mi wé leéka bìo bìo sà ho wáyai bìo, ká mi wé yí leéka bìo bìo

sà ho díímíná yi bìo. ³ Mu bon, mi ka lè mi húrun, á mi wáa yú le mukōn-finle là a Krista, wón na páanía lè le Dónbeenì. Bia bìo sà ho díímíná yi á le mukōn-finle mu bìo sà yi. ⁴ O Krista lé yia lé mi mukānì. Ká a Krista khíi wà ñueé zéení mítén lè ho díímínáa, á mún ñ zéení làa ba le mi bìo sà mí yi, á mi ñ páaní a cùkú yi làa wo.

Le mukōn-finle lè le mukōn-kínle bìo

⁵ Àwa, á bìo wi mia na bìo sà ho díímíná yi á mi búe jùhú. Bún na lé ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí síwà, lè há ñiyi-wará, lè mu bìo na yí se na mi sía wee vá yi, lè há yìo na yí máa sì lè mu bìo. Bún na ka lòn wónna na mi dó mi sía yi. ⁶ Hón wékhewa so lé hía wee wé à le Dónbeenì sī cínáa [bia yí máa bè le bíonì yi.] ⁷ Lé bún bàn sī á minén mún lá wee wé pàahú na há wékhewa pànká wi mi wán. ⁸ Èe ká há làa na ká wán á mi khí mu búenbúen yi. Mi wé yí le mi sía cì, mi díá le mukōn-jiílè, lè há làntàa, lè há kàakó-bíoní. ⁹ Mi wé yí fúaa sabíoní na mín yi. Mi wé yí wé bún biowa so, lé bìo mi wáa díá bìo mi fù wee ñua lè mítén. ¹⁰ Mi wáa yèrémáa wó ña ñi-fia. Lé le Dónbeenì wó mia lè ña ñi-fia á wee yèrémá mia fée, à mi ñonmín làa de, à mi zūn le binbirì. ¹¹ Lé bún ñon á ña *zúí-fúwa làa bia yínón ña zúífúwa, làa bia kúiora làa bia yí kúiora, lè ña ñi-hānì, làa bia yìo yí héra, lè ña wobáanì làa bia wi mítén, bán búenbúen á hueekaró mia yi. O *Krista mí dòn lé yia bìo jùhú wi. Bia dó mí sía wo yi búenbúen ó o páaníanáa.

¹² Àwa, minén na le Dónbeenì wa á hueekaa á mi bìo sà le yi, mi wáa wé ña ñupua na zū le màkárí. Mi wé wé mu tentemu. Mi wé liiní mítén à wé wayika. Mi wé jì mi yiwa. ¹³ Mi wé yí le mi sía cì mín yi. Ká a búí wé wó khon lè mí ninza, à mi sén díá na mín yi. Bìo ó o Nùhúso séraràa mi wékhéro díá, lé bún bàn sī á minén mún wé sén díá nanáa mín yi.

¹⁴ Mi wañ mín, bún lé bìo bìo here á po bìo ká búenbúen. Lé bún á à wé mia lè le dà-kéní binbirì.

¹⁵ Le o Krista héerà na ó o wee na mia à dí mi biowa búenbúen yahó. Lé hón héerà so á le Dónbeenì hueekaa mia à mi keñ yi, à mi wé lòn sánia dà-kéní. Mi wé dé le bārākà. ¹⁶ Le o Krista bíonì keñ mi yiwa à jii sí, à mi wé kàran mín, à wé hení mín sía lè mu bè-zūnminì na jii sú. Mi wé sío há lení lè mí síwà lè mí sía búenbúen à déràa le Dónbeenì bārākà. ¹⁷ Bìo mi wee bío làa bìo mi wee wé búenbúen á mi wé wé là a Nùhúso Yeesu yèni. Mi wé dé o Maá Dónbeenì bārākà o Yeesu mu pànká yi.

Bìo wa ko wa ñua làa mín

¹⁸ Háawa, mi wé liiní mítén na mi bārání yi, làa bìo mi ko mi wé wé làa bñ mi páanílò là a Nùhúso bìo yi. ¹⁹ Báawa, mi wañ mi hánání. Mi wé yí jiiiní mi mukānì ña wán.

²⁰ Zàwa, mi wé bè mi maáwà lè mí nuwà bíoní yi mu bìo búenbúen yi, lé bìo á bún sī a Nùhúso yi. ²¹ Maáwà, mi wé yí cì mi zàwa sía à tèe ña bàra.

²² Wobáanì, mi wé bè mi júnáa na wi ho díímíná yi bíoní búenbúen yi. Mi wé yí wé mu ña yìo yi mí dòn à càráa le yèni ña cón. Ká mi màhá wé sá na ña yi lè le yi na wee ce, bìo mi wee kónbi o Nùhúso bìo yi. ²³ Mi wé wee sá tonlò lée tonlò, à mi hén mi yiwa sáràa ho, à keñ lè mu lé o Nùhúso á mi wee sá na yi, ká mi yí máa sá na ñupua yi. ²⁴ Lé bìo mi zū le o Nùhúso á à sàání mia, dén sàání so lé há kía na ó o bàrá ká làa bia bìo sà a yi. Yia lé mi Nùhúso lé o Yeesu Krista, lé wón á mi wee sá na yi. ²⁵ Ká bia bèn wee wé bìo yí téréenna, bán ó o Nùhúso á à sàání yi á à héha làa bún, o máa hueeka ñupua mín yi.

4 Wobáanì júnáa, mi wé wé bìo téréenna á héhaa lè mi wobáanì. Lé

bìo mi zū le minén mún Núhúso wi ho wáayi.

Le zéeníi lè le tèníi bìo

² Mi yí khí ho fióró yi. Mi dé sòobée ho yi à wé dé le Dónbeenì bāràkà fée. ³ Mi mún wé fio na warén yi bèra a na à le Dónbeenì hén mí bín-tente bueró jii na wen, bún na lé o *Krista bìo na lá sà yi. Lé bún bìo yi á ì wiráa ho kàsó yi. ⁴ Mi fio na mi bèra a na à ì dàñ zéení mu wéréré làa bìo á ì ko à ì zéení làa bū.

⁵ Mi wé zūn miten buaró bìà yínón bà kèrètíewa tíahú. Pàahú lée pàahú na mi dà à wé mu bè-tentewà yi à mi wé mu. ⁶ Mi wé bà nùpua na zū hā bioní à wé bío hā bín-tentewà, à wé dàñ bío lè bà nùpua làa bìo mu koráa.

⁷ O Tisiiki buée zéení bìo á ì bìo karáa búenbúen làa mia. Wón lé wàn za mu kèrètíemu dání yi á ì wa làa sòobée. O wee sòobá mítén à sáráa o Núhúso tonló làa mi. ⁸ Bìo nnon á ì wee tonkaráa wo mi cón lée bèra a na à mi zūn bìo wa bìo karáa, o ò hĩ mi sĩa. ⁹ O Oneziimu na wee lé mi cón á à bè mín làa wo. Wón mún lé wàn za mu kèrètíemu dání yi á ì wa làa sòobée. O siidéro o Krista yi fàrá tina. Lé barén mí nùwā jun á à bè mín buée zéení bìo wó wa cón búenbúen làa mia.

¹⁰ O Arisitaaki, yia làa mi pánia wi ho kàsó yi á wee tèní mia. O Baanabaasi òan za na bà le Maaki mún wee tèní mia. O buenló bìo fèra bíà nnon mia. Ká

a buée dōn mia, à mi bua a sese. ¹¹ O Yeesu, yia bà mún wee ve le Zusituusi wón mún wee tèní mia. Bà *zúifūwa na lé bà kèrètíewa tíahú, á bán mí dòn lé bìà làa mi pánia wee sá, à zéení le Dónbeenì bà-zàmu bìo. Bà henía ì sīi. ¹² O Epafaraasi, yia wee lé mí cón, á mún wee tèní mia. Wón mún lé o Yeesu Krista ton-sá, á wee sòobá mítén à fio fée mi bìo yi bèra a na à mi siadéro le Dónbeenì yi wíoka fàrá tìn, à wé bà kèrètíewa na dōn vó, á yí máa titika le Dónbeenì sīi bìo wéro yi. ¹³ Inén ì bære mōn bìo ó o wee beéráa mítén lò làa sòobée minén lè ho Lawodisee lè ho Hiyerapoliisi lórà kèrètíewa bìo yi. ¹⁴ O Luki na lé o òkò-túaràn, yia á ì wa làa sòobée, là a Demaasi mún wee tèní mia.

¹⁵ Mi tèní wàn zàwa lè wàn hinni kèrètíewa na wi ho Lawodisee lóhó yi. Mi mún tèní a Ninfa lè bà kèrètíewa na wee kúee mín wán o zīi yi.

¹⁶ Ká mi kàrána ì vūahú mu vó, à mi na ho ho Lawodisee kèrètíewa kuure yi à bán mún kàrán. Ká bán mún tonía ho vūahú na nnon bà yi á nnon mia, à mi mún kàrán hón.

¹⁷ Mi hení na a Aasiipu yi le ho tonló na o Núhúso kàràfáa wo yi ò o wé sá à ho jii sí.

¹⁸ Lònbiò lé inén Poole lè ì nín-bia á wee túa bìo kà à na mia. Mi yí le mi yiwa sà mi ho kàsó na á ì wi yi. Le le Dónbeenì à wé mí sàamu làa mia.

*Ho nín-yání vūahú na
ó o Poole túara nɔn ho*

Tesaloniiki

kèrètíewa kuure yi

Vūahú túaró jùhú

Ho vūahú mu lé o Poole túara ho á nɔn ho Tesaloniiki kèrètíewa kuure yi. Ho Tesaloniiki mu lé ho Maseduana kòhú ló-beenì. Ba kèrètíewa kuure na ho lóhó mu yi lé orén Poole fàrá le. Èe ká a màhá yí dàfna yí kará bín yí míana. Lé bìo á ho kàránlò na ó o wee na á ba *zúífùwa búí yí tà bìo, á ba ɲɔn wo (Bè-wénia vūahú 17.1-17). Bìo nɔn ó o túararàa ho vūahú mu lé ho tonlò na ó o sá hùinfa yi bín ó o wi ò o bīnī sī jii.

Bìo le kuure mu yí fàrá yí míana, ká bìo le kèrètíewa wee wé ká mu se búenbúen ó o pá, ó o wee zàmaka mu bìo yi, á wee hení ba sīa le ba bánbá à ba kèrètíemu wé va là ho yahó. O bía ba nì-hía vèeró bìo làa ba, làa bìo ó o *Krista à bīnī i buen á buée fé bìa dó mí sīa wo yi. O mún bía le ba wé sá à yí dí parí.

Ba bè-zúínlowà tò mu wán le ho vūahú mu lé hia lé o Poole nín-yání vūahú na ó o túara. O túara ho hā lúlúio búarā-ɲun làa píru (50), là ho búarā-ɲun làa píru làa dà-kéní (51) pàahú o Yeesu teró mɔn.

1 Mu lé warén, o Poole, là a Silivén là a Timotee á wee túa ho vūahú na ká à na minén Tesaloniiki kèrètíewa kuure yi, minén na bìo sà a Maá Dónbeenì là a Nùhúso Yeesu *Krista yi. Le le Dónbeenì wé mí sāamu làa mia à na ho hēerà mia.

Bìo ho Tesaloniiki kèrètíewa buan là mīten

² Wa wee dé le Dónbeenì bārākà féee mi búenbúen bìo yi. Wa yí maa khí le

Dónbeenì fioró yi mi bìo yi. ³ Wa wee leéka mi bìo fúuu wàn Maá Dónbeenì yahó. Lé bìo á mi yí dú parí mi siadéro le Dónbeenì yi. Le waminì na wi mia lé dén nɔn á mi wee wéráa mu bè-tentewà. Á mi siadéro wa Nùhúso Yeesu *Krista yi á mún fàrá dín. ⁴ Wàn zàwa là wàn hínni, wa zū mu le le Dónbeenì wa mia á hueekaa à mi bìo sī le yi. ⁵ Wa yí buera le bín-tente yí nɔn mia là wa jini mí dòn, wa mún wó mu là le Dónbeenì Hácírí pánká, á mún láa mu yi kénkén le le bín-tente mu bìo lé ho tuiá. Bìo wa buan là waten mi tíahú à mi bìo wé seráa á mi zū. ⁶ Bìo warén wó á mi bò yi, á mún bò bìo ó o Nùhúso wó yi. Hàrì bìo mi lò wee be làa sòobée mí cúee, à mi pá tà bò le Dónbeenì bionì yi là le sī-wee, dion le Dónbeenì Hácírí wee na.

⁷ Bìo mi wó kà lé bún á bìa tà a Krista bìo ho Maseduana là ho Akayii kána yi búenbúen lá ko ba wé loñ yi à wé. ⁸ Lé là minén cón ó o Nùhúso bionì dín yi á sá nánáa ho Maseduana là ho Akayii yi. Mu yínɔn bún mí dòn. Mi Dónbeenì bìo tāró á bēnbéra hā lūa búenbúen, á mu bān bíoró yāa wāa jùhú mía wa cón. ⁹ Ba nùpua búenbúen wee bío bìo mi buan làa wen bìo, pàahú na wa van mi cón yi. Ba mún wee bío bìo mi pá hā wōnna à mi tà le Dónbeenì binbirì na wi féee bìo, á nɔn miten le yi ¹⁰ á pannáa le Za Yeesu na à lé ho wáyai i buen, wón na le vèenía. Orén Yeesu mu lé yia á à kánì wen le Dónbeenì sī-cíflè cítí pàahú.

Ho tonlò na ó o Poole sá ho Tesaloniiki lóhó yi bìo

2 Wàn zàwa là wàn hínni, minén miten mɔn wa buenlò mi cón cùnú. ² Mí zū mu le sání wa buen mi cón, á ba beéra wa lò, á zùánna wen ho Filiipu lóhó yi. Ká le Dónbeenì màhá henía wa sīa á wa bueraràa le Dónbeenì bín-tente nɔn mia

lè hā kánkáa.³ ³ Wa bè-bíonii yí dín bìo na yí bon wán. Yílera na yí se mía wen. Wa yí máa cà à wa vīnī nùpue. ⁴ Bùé. Le Dónbeenì lora wen, á mōn à wa ko làa bū, á le kàràfáa mí bín-tente wen á wa wee bue. Hen ká wa wee bío, se mu yínōn nùpua á wa le wa à weé sīa, ká mu lé le Dónbeenì. Dén na zū bìo kǎina zoó wi wa sīa yí. ⁵ Mí zū mu kénkén le wa bíoní yínōn nì-khènló bíoní. Wa yí máa bío à cà bìo nùpue búí cǎn. Bún le Dónbeenì mí beere zū. ⁶ Wa mún yí cà à minén tǎa nì-vio khòoní wen. ⁷ Wa yǎa lá ko à wa wé fé bìo búí mi cǎn lé bìo wa lé o *Krista tonkarowà. Èe ká wa màhǎ tà wayííra waten mi tíahú làa bìo ó o há-jaa wé wayííráa mīten à loínáa mí zàwa yí bìo sīi. ⁸ Wa wa mia làa sòobée lé bún nōn á wa yí kǎnaa le Dónbeenì bín-tente bueró à na mia yí mí dōn, à wa le wa à na waten búenbúen mi bìo yí. Bún wee zééní le mi bìo bèntín here wen dàkhíina. ⁹ Wàn zàwa là wàn hínni, ho tonló na wa sá, làa bìo wa lò bonnáa á mi zū bìo. Wa sá le wisoni là ho tǐnǎahú, bèra a na à wa bìo yí wé sèró mi nì-kéní búí wán. Lé ká sīi á wa wórǎa á buerarǎa le Dónbeenì bín-tente nōn mia. ¹⁰ Minén na tà a Krista bìo á wa buan waten sese yahó, á téréna waten. Bìo fá dà à bío le wa wó khon yí á mía. Minén là le Dónbeenì lé mu seérǎa. ¹¹ Mí zū mu le mi nì-kéní kéní á wa buan làa bìo ó o maá wee wé bua là mí zàwa bìo sīi. ¹² Wa nōn hǎ yile-tentewà mia, á híina mi sīa, á bía mu henía nōn mia le mi bua miten làa bìo le Dónbeenì sīi vá yí. Dén na von mia à mi kéní le bá-zàmú cùkú yí.

¹³ Wa mún pá bǐnía wee dé le Dónbeenì bǎrákà bè-vio búí bìo yí. Pǎahú na mi ná le Dónbeenì bíoní wa jíní yí, á mi yí buan le lòn nùpue bíoní, à mi buan le là le Dónbeenì bíoní bìo sīi. Mu bon. Le bèntín ló le Dónbeenì cǎn làa tǐiá. Le

bíoní mu bè-wénia wee mi minén na tà a Krista bìo cǎn. ¹⁴ Wàn zàwa là wàn hínni, ho *Zudee kǎhú kèrètíewa kuio na bìo sǎ le Dónbeenì yí bìo na sá fá yí lé bún fǎn sīi á minén mún kǎa yí. Le lònbee na yú fá fá *zúífúwa ní yí, lé dén lònbee so sīi á mìn zàwa mún beéra là mí lò. ¹⁵ Lé fǎrén zúífúwa yǎanía bó le *Dónbeenì jǐ-cúa fèerowà. Lé fá zúífúwa mún bó a Núhúso Yeesu. Warén wa beere á fá beéra lò. Le Dónbeenì sīi bìo wéró mía fá yí hūú. Bìo bìo wi fá nùpua búenbúen yí á fá tun wǎna. ¹⁶ Wa lá wi à wa bue le Dónbeenì bíoní à na bìa yínōn fá zúí-fúwa yí à bán fen, á fá wi fá hē wen. Lé ká sīi á fá wó à tírarǎa mí bè-kora na fá wee wé fèee jii. Èe ká mu véení á le Dónbeenì sīi cà fá yí.

O Poole sīi vá ò o mi ho kèrètíewa wán

¹⁷ Wàn zàwa là wàn hínni, wa saawaa mín yí á yú pǎahú à wa máa mi mín, ká wa màhǎ wee leéka mi bìo. Á wa wee bánbá, á wi wa mi mi wán, lé bìo á mi bìo wi wen làa sòobée. ¹⁸ Lé bún nōn á wa lá wi à wa bǐnī buee búeekí mia. Ínén Poole wó mu lora dōn hǎ zen cúa-yen. Ká a *Satǎni màhǎ hò wen. ¹⁹ Bìo nōn á wa dórǎa wa sīa, á wi le sǐ-wee yí, lé minén bìo yí. Lé minén lé le sǎání na á à weé wa sīa wa Núhúso Yeesu yahó o kǎhí bǐnī buenló pǎahú. ²⁰ Mu bon. Lé minén lé wa cùkú là wa sǐ-wee.

3 Bìo wa míana wa máa jí mi sǎ, á wa jǎa wa yiwa san. Lé bún nōn á wa tò mu wán le wa à keení ho Atæna lóhó yí wa dōn, ² à wa tonkaa wàn za Timotee mi cǎn, wón na wee sá le bín-tente bueró tonló là le Dónbeenì, dìo bìo ciran o *Krista. Wa tonkaa wo ò o buee wé à mi sǐadéró le Dónbeenì yí wíoka fǎrá dǐn, ò o mún hení mi sīa. ³ Lé bún á à na ká minén búí máa díá mīten á ho zuia lònbee na wee yí mia máa lúnka mi yílera.

³2:2 Mí loín Bè-wénia vǎahú 16.19-24; 17.1-9

Minén miten yàá zū mu le warén na tà a *Krista bìo ko wa káa le lònbee mu yi. ⁴Bìo wa hía wi mi cǎn á wa fèra bía mu nɔn mia le wa lò ò be làa sòobée. Mi zū le bún lé bìo fèn wó. ⁵Lé bún nɔn á ì jà ì yi san á ì tonkaa o Timtee mi cǎn ò o buee loń bìo mi siadéro le Dónbeenì yi bìo karáa à bínì buee bío na mi. Bìo dà-kéní á ì lá zána yi, le jún-sí ò o *Satani khà mia vínia. Ká mu lá wó làa bún se wa seéra waten mi bìo yi káamáa.

⁶Èe ká bìo ò o Timtee ló mi cǎn buée dǎn, á bìo ò o bía mi siadéro le Dónbeenì yi lè mi waminì dǎnì yi lée sī-wee bìo. O bía le ká mi san san lon wa bìo à mi sīa wa. O le mi wee cà à mi mi wa wán làa bìo á warén mún wi à wa mináa mi wán bìo sīi. ⁷Wàn zàwa lè wàn hínni, lé bún nɔn wa yúráa le sī-híllè mi siadéro le Dónbeenì yi bìo yi le hácírí yáaró lè le lònbee na wee yí wen yi. ⁸Hā làa na ká wán á bìo mi can tīna o Nuhúso yi á wee fání wa sánia. ⁹Wa yàa yí zū bìo wa à dé lè le Dónbeenì bārakà le sī-wee na wa wee yí le yahó mi bìo yi. ¹⁰Wa wee fio le Dónbeenì yi lè wa sòobée le wisoni lè ho tǎnàahú à wa làa mia bínì mi mín, à bìo fòora mia mi siadéro le Dónbeenì yi bìo yi à wa tí bún jii.

¹¹Le wàn Maá Dónbeenì mí bæere lè wa Nuhúso Yeesu à wíoka ho wǎhú na wa à bè buée mináa mi wán. ¹²Le o Nuhúso wé à le waminì na mi wa làa mín á mún wa lè ba nùpua búenbúen, à wé dé wán à yòo puuní. Le le waminì mu bon-mín làa dìo á wa waráa mia. ¹³Bún ká a Nuhúso á à hení mi sīa, á mi yiwa á à ce wàn Maá Dónbeenì yahó, wa Nuhúso Yeesu làa bìa búenbúen na bìo sà a yi buenló pàahú.

Bìo ba kèrètíewa ko ba bua lè mítén

4 Wàn zàwa lè wàn hínni, wa kenía mia làa bìo mi ì buaráa miten á bìo á à wé sínáa le Dónbeenì yi. Á le làa bún mi buan lè miten. Èe ká wa màháa wee fio

mu mi cǎn làa sòobée á wee hení mu na mia o Nuhúso Yeesu yèni yi le mi wíoka dé mu wán.

²Hā yile-tentewà na wa nɔn mia á mi zū. Lé o Nuhúso Yeesu á hā ló yi. ³Bìo le Dónbeenì wee cà lé à minén mi kuio bìo sī le yi: Mi pa miten bìo ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí sífwa yi. ⁴Mi nì-kéní kéní zūn bìo mi ì hénínáa mi sánia yi mu bìo yi à héha làa bìo le Dónbeenì sīi vá yi. ⁵Mi yí día miten à mu bìo na yí se ponì wé búe làa bìo á bìa yí zū le Dónbeenì wee wéráa mu. ⁶Nìi woon yí wé yí khe lè mín za mu bìo mu dǎnì yi hùúu. Wa bía mu nɔn mia wó á jà mi zeñ wán le bìa wee wé hǎn wára so sīi o Nuhúso sīi á à cǐ yi á à cǐtí. ⁷Bìo bía bon, le Dónbeenì yí von wen le wa wé há-fénló làa bá-fénló lè mí sífwa. Le von wen à wa bìo sī le yi búenbúen. ⁸Lé bún nɔn ká yia pá hā bióni na ká, se mu yínɔn nùpue á fànso pá bìo. Mu lé le Dónbeenì ò o pá, dìo wee na mí Hácírí mia.

⁹Bún khiína bún, á mu júhú mún wáa mía à ba túa vūahú na mia ba kèrètíewa waminì dǎnì yi. Bìo mi ì wán làa mín á le Dónbeenì zéenía làa mia wó. ¹⁰Bún lé bìo á mi yàa buan lè wàn zàwa lè wàn hínni búenbúen na ho Maseduana kǎhú búenbúen yi. Èe ká wa pá wee fio mia le mi wíoka dé mu wán. ¹¹Mi sòobá miten à keñ mún wán ho hээрà yi. Bìo bìo ciran mia lé bìo mi wé loń. Mi wé sá à jìá mi màkóo miten làa bìo wa heníanáa mu nɔn mia. ¹²Lé bún á à na ká bìa yínɔn ba kèrètíewa wé è kǎnbi mia á mi bìo mún máa wé sèro o búu wán.

O Nuhúso bínì buenló bìo

¹³Wàn zàwa lè wàn hínni, wa wi mi zūn bìa húrun tǎiá. Lé bún á à na ká mi yilera máa yáa làa bìa yí dó mí sīa ba nì-hía vèeró bìo yi bìo sīi. ¹⁴Wa dó wa sīa le o Yeesu húrun á vèera. Lé o Yeesu mu bìo yi á le Dónbeenì á à ve bìa húrun á à kúee mín wán làa wo.

¹⁵ O Nùhúso bíoní búí dání yi, á bìo kà lé bìo wa à bío: Ká a Nùhúso khií bíníà buara, á warén na yìo á à wé lua hón pàahú so yi á máa dí bìa húrun yahó. ¹⁶ Le zèèrè á à dé, á le Dónbeenì wáayi tonkarowà pùhúso tãmu, lè le Dónbeenì búaanì tãmu sã á à jí. Bún ká a Nùhúso mí bèere á à lé ho wáayi á à líi. Á bìa húrun ká ba dó mí sĩa o *Krista yi á à vèe ho yahó. ¹⁷ Bún món á warén na yìo wi lua á le Dónbeenì á à páanì ì lá làa ba hã dùndúio wán á yòó sínáa o Nùhúso yahó. Bún ká wa à keń lá a Nùhúso fèè. ¹⁸ Mi wé bío hã bíoní mu na mín yi à henínáa mín sĩa.

5 Wàn zàwa lè wàn hínni, mu pùhú mía à ba túa vūahú na mia mu biowa mu búenbúen bàn wéró pàahú lè mu bàn wizonle dání yi. ² Minén mi bèere yàá zū mu sese le o Nùhúso buenlò á khií wé mu bè-víníkanií làa bìo ó o kònlò wee wé buennáa ho tínàhú bìo sĩa. ³ Ká ba nùpua khií wee bío: «Wa wi ho hээрà yi. Bìo na yí se máa yí wen.» Lé hón pàahú so ba yìo bué tí ká mu bìo búenbúen fū lùnkáa mín yi ba wán. Mu khií yòoka ba wán làa bìo ó o há-sániso sání vía wee wé yòokaráa o wán bìo sĩa o teró pàahú. Ba máa fen le wizonle mu zoñ. ⁴ È ká minén wàn zàwa lè wàn hínni, minén bán mía le túbíri yi, á le wizonle mu máa yòoka mi wán là a kònlò bìo. ⁵ Mi búenbúen bìo sã mu khoomu yi, mi bìo sã le wisoni yi. Mu yínón tínàhú wa wi yi. Wa mía túbíri yi. ⁶ Àwa, á mi yí le dāmu búe wen làa bìa ká bìo. Mi wa fání wa yìo à zūn waten buaró mu bìo búenbúen yi. ⁷ Lé ho tínàhú á ba nùpua wee wé da yi, á lé ho tínàhú á ba mún wee wé ju khée yi. ⁸ È ká warén bán bìo sã le wisoni yi á wa ko wa zūn waten buaró mu bìo búenbúen yi. Wa siadéro le Dónbeenì yi, lè wa waminì á ko mu wé lòn hĩa táró báká na wa à zĩ á à paráa waten yi, á wa siadéro ho kànílò bìo yi á ko mu wé lòn hōnló kónlè na wa wé è bún. ⁹ Le Dónbeenì yí lera wen cítíi

bìo yi. Le wi à le kàní wen lè wa Nùhúso Yeesu *Krista ní. ¹⁰ Wón lé yia húrun wa bìo yi, bèra a na ká wa yìo wi lua loo, tãá ká wà húrun loo, à wa làa wo páanì keń mín wán. ¹¹ Mi wé hení mín sĩa ká sĩa, à wé séeníka mín à mi siadéro le Dónbeenì yi wé dé wán làa bìo mi yàá wee wéráa mu.

Hã bíoní na bìo henía non ba kèrètíewa yi

¹² Wàn zàwa lè wàn hínni, wa wee fio bìo ká mi cón: Mi wé kònbì bìa wee sá le Dónbeenì tonlò mi cón, bán na ó o Nùhúso bàrá mi pùhú wán le ba wé zéení mia. ¹³ Mi wé kònbì ba, à wañ ba lè mí sòobée le Dónbeenì tonlò na ba wee sá bìo yi. Mi keń mín wán làa hээрà.

¹⁴ Wàn zàwa lè wàn hínni, wa pá bínía wee fio mia: Mi wé bío ba paríwà cón. Bìà le hézání wi yi à mi hení bán sĩa. Mi wé sí ba yídàwa. Mi wé jì mi yiwa ba nùpua búenbúen biowa yi. ¹⁵ Mi pa miten bìo, mi wé yí dì yúaa mín wán. Minén mín yi wé sòobá miten à wé mu bè-tentewà làa mín fèè, à mún wé mu làa bìa ká búenbúen.

¹⁶ Mi wé le mí sĩa wa fèè, ¹⁷ à yí kčí ho fioró yi. ¹⁸ Mi wé dé le Dónbeenì bārākà bìo búenbúen yi. Bún lé bìo le Dónbeenì cà minén na lé lè dà-kéní là a Yeesu *Krista cón.

¹⁹ Mi yí hè le Dónbeenì Hácíri bè-wénii. ²⁰ Le Dónbeenì jì-cúa na lé wee fèè á mi yí pí à wé làa kàakó-bìo. ²¹ Mi wé cincií mu bìo búenbúen vé, à lén bìo se mu yi à bua. ²² Mu bìo na yí se lè mí siíwà á mi khènnáa.

²³ Le le Dónbeenì na wee na ho hээрà lé dìo wé à mi keń lè lerén bìo binbirì. Le minén mi kùio, mi hácíri, lè mi mà-nákà, lè mi sánía à le pa bìo à fíanì yí zo, à lònínáa wa Nùhúso Yeesu Krista buenlò. ²⁴ Le Dónbeenì na von mia wee wé bìo le dó mí jii le mí ì wé. Lerén lé dìo á à wé mu á à tíj jii.

²⁵ Wàn zàwa lè wàn hínni, mi wé fio
na wen.

Le tɛɛní

²⁶ Mi tɛɛní wàn zàwa lè wàn hínni
kèrètíewa búenbúen yi lè le kɔ́nbii.

²⁷ Í dín o Jùhúso wán wee bónbónínáa
mia, le ho vūahú na kà à mi kàrán le ɓa
kèrètíewa búenbúen jí.

²⁸ Le wa Jùhúso Yeesu Krista sãamu à
keń làa mia.

*Ho jun nŋi vŋahŋ na
ó o Poole túara nŋn ho*

Tesaloniiki

kèrètíewa kuure yi

Vŋahŋ túaró jŋhŋ

Ho vŋahŋ mu na kà yi, ó o Poole bŋnía lá a Nŋhúso buenlò bio wee zéení yahó. Lé bìò ɓa nŋpua ɓúí hía wee bíò wéréwéré le o ɓuara vó. Á mu dó le zaní ɓa kèrètíewa kuure yi. Ba wee bíò le o Yeesu pá le mí máa fé mí. O Poole bía le sání ò o Yeesu bŋnì buen, ó o nì-sŋmúi ɓúí á à hínì ì káanì ɓa nŋpua, á ɓa à sán-sá le Dónbeenì. Ba ɓúí wee leéka le bìò ó o Nŋhúso buenlò wáa sàaràa kà sŋi, á mí ì keení máa wé è sá dèè, á ɓa nŋnzàwa wé è dífinì. Ó o Poole pá mu, ò o bía bìò kà nŋn ɓa yi: «Yia yí wi ò o wé sá dèè, á ɓansò ɓèn mún yí ko ò o wé dí.»

O túara ho nín-yání vŋahŋ á pŋina bìò yen bún mún ó o ɓèn túara hia kà.

1 Mu lé warén, o Poole là a Silivén là a Timotee á wee túa ho vŋahŋ na kà á à na minén Tesaloniiki kèrètíewa kuure yi, minén na bìò sà wàn Maá Dónbeenì là a Nŋhúso Yeesu *Krista yi. ²Le o Maá Dónbeenì là a Nŋhúso Yeesu *Krista wé mí sáamu làa mia, à na ho héerà mia.

O Nŋhúso Yeesu ɓueé fŋ le cítí

³Wàn zàwa là wàn hínni kèrètíewa, wa ko wa wé dé le Dónbeenì bārākà féè mi bìò yi. Mu térénna à wa wé mu, lé bìò mi siadéro le Dónbeenì yi wee va le mí yahó làa sòobé, á le waminì na mi nì-kénì kénì wa làa mín á wee dé wán. ⁴Lé bún nŋn wa wee khònináa waten ɓa kèrètíewa kuio tíahŋ bìò mi tà fàrá dŋn sese bìò yi, làa bìò ɓa nŋpua jina mia á wee beé mi lò à mi pá tà dó mi sŋa o Yeesu *Krista yi.

⁵Mu wee zéení le le Dónbeenì cítí fŋlò térénna. Lé bún ñ na kà mi ì koñ le le Dónbeenì bá-zàmu, bìò mi lò wee be bìò yi. ⁶Bìò térénna lé bìò le Dónbeenì á à wé. Bía wee beé mi lò á le è beé lò. ⁷Minén na lò wee be á le Dónbeenì khíi na hā vŋŋnà yi làa wen pāahŋ na ó o Nŋhúso Yeesu khíi yòò lé ho wáayi le mí wáayi tonkarowà na pánkà wi á ɓueé líí zéení mŋten. ⁸O ò ɓuen ho dŋhŋ na yèkèyèkè yi, á ɓueé beé bía yí wi ɓa zŋŋ le Dónbeenì lò, á yí máa bè wa Nŋhúso Yeesu bŋn-tente yi. ⁹Lònbee na jii mia lé dŋo á à yí ɓa. Le Dónbeenì á à ja ɓa à ɓa á khèn lerén le mí dàfŋlò na cùkú wi yi. ¹⁰Nŋnzòn na o ò lé á à buen yi, á bía bìò sà a yi á à dé ho cùkú wo yi. Bía dó mí sŋa o yi á à mi a, á à zàmarka a bìò yi. Minén mún ñ keñ ɓa tíahŋ, lé bìò mi tà le bŋnì na wa buera nŋn mia bìò.

¹¹Lé bún nŋn wa wee fio féè mi bìò yi. Wa wee fio le Dónbeenì yi le le wé à mi koñ le ho veró na le von làa mia. Wa wee fio le le Dónbeenì dàfŋlò pánkà yi, à mu tentemu na mi wee leéka wéro le mi siadéro le Dónbeenì yi à le Dónbeenì tí jii. ¹²Ká mu wó làa bún, á wa Nŋhúso Yeesu yèni á à yí ho cùkú mi bìò yi, á minén mún ñ yí ho cùkú o bìò yi. Bún lé wàn Dónbeenì là a Nŋhúso Yeesu Krista sáamu.

Bìò zéení le Dónbeenì zúkúso dání yi

2 Wàn zàwa là wàn hínni, hen kà mu lé bìò ciran wa Nŋhúso Yeesu *Krista buenlò le wa fèminlò làa wo bìò, á wa wee fio mia ²le mi yí dèení lŋnka mi yil-era à wé le mi júná mia bún, ka le o Nŋhúso ɓuara mi jà sà. Mu dà à wé le mu féera nŋn mia lòn Dónbeenì jŋ-cúa, tàá mu bía nŋn mia, tàá mu zéení le wa ka le wa túara mu ho vŋahŋ yi nŋn mia. ³Mi yí díá le nŋpue khà mia làa bìò ɓúí sŋi hŋúu, lé bìò le wizonle mu máa dā kà ɓa nŋpua á yí káa, á yí pá le Dónbeenì

bìo. Á le Dónbeenì zúkúso[¶], yia jùhú sù á yí zééníá mítén yí wó. ⁴Bìo ɓa nùpua wee òàaaní búenbúen lòn dofiina ó o ò firáa. O ò yòoní mítén búen búenbúen wán. O khíi hení mí sīi á yòò zo le *Dónbeenì zī-beenì yí á zoò kēení ká á bío le mínén lé le Dónbeenì. ⁵Bìo á ī hīa dīn yí ló mi cōn, á ī bíá mu làa mia, tàá mi yí sà mu yí le? ⁶Mi wáa zū bìo òuan wo dīnía bío ká wán. Lé búen nōn ó o maa zééní mítén ká mu yínōn ho pàahú na fēra bò día dōn. ⁷Mu bē-sūmú na bìo sànkāa á dēenía búakāa wee wé. Pàahú na á bío pá òuan mu dīnía á à khēn làa bū, ⁸bún ká le Dónbeenì zúkúso màhā à zééní mítén. Ó o Nùhúso Yeesu jii sōnsāmu pànká á à búe o. O ò yáa wo lè mí buenlò pànká. ⁹Le Dónbeenì zúkúso mu khíi buen là a *Satāni dànló, á buée wé mu yéréké biowa lè mí síwà á à khà lè ɓa nùpua. ¹⁰Hā wén-kora lè mí síwà o ò wé á à khà làa bìa wee vīnī mítén. Ba wee vīnī mítén lé bìo ɓa pá ho tūiá poni na dà ɓa wee kàní, á yí wa ho. ¹¹Lé búen nōn á ho pànká na wee vīnī á le Dónbeenì á à dé ɓa yí, bèra a na à ɓa dé mí sīa bìo yí bon yí. ¹²Á bíá búenbúen na yí maa dé mí sīa ho tūiá poni yí à ɓa wee wé mí sīa mu bē-kora wéró yí, bán búenbúen júná á à sí.

Le Dónbeenì hueekaa mia á kàní

¹³Wàn zàwa lè wàn hīnni, mínén na ó o Nùhúso wa, wa ko wa wé dé le Dónbeenì bārākà fēe mi bìo yí. Lé bìo mu nín-yání, á le Dónbeenì hueekaa mia le mí ī kàní lè mí Hácírí pànká, dìo wee wé à wa bìo sī le yí, à séení bìo mi dó mi sīa ho tūiá poni yí. ¹⁴Lé búen le Dónbeenì von mia bìo yí le bín-tente na wa buera nōn mia pànká yí. Le von mia bèra a na ò o Nùhúso Yeesu *Krista cùkú à mi ní kēn yí.

¹⁵Wàn zàwa lè wàn hīnni, lé búen nōn à mi cén hení mi lò, à fàrá dīn. Bìo wa bíá lè wa jíní nōn mia làa bìo wa túara hā vōnna yí á kenía làa mia à mi bè yí sese. ¹⁶Wa Nùhúso Yeesu Krista mí beere lè wàn Maá Dónbeenì á wó á wa yú le sī-hebúee na jii mia lè le sīdéró binbirí. ¹⁷Le ɓa wíoka dé mi sī-hebúee wán, à na ho pànká mia, hīa mi ī wéráa mu bìo búenbúen na se, mi bíoní lè mi wárá yí.

Mi wé fio na wen

3 Wàn zàwa lè wàn hīnni, mu véení á mi wé fio na wen bèra a na ò o Nùhúso bíoní wíoka wé dàñ ben fē hā lùà fūafūa à le yí ho cùkú hā lòn-vio yí làa bìo á le bìo wóráa mínén cōn bìo sī. ²Mi mún fio à le Dónbeenì kàní wen ɓa nì-kora lè ɓa nì-sūmāa níní yí, bìo ɓa búenbúen yínōn nùpua na wee tà à dé mí sīa le Dónbeenì yí. ³Èe ká a Nùhúso wón le mí ī wé bìo na ò o wé mu. O ò sí mia á à pa mi bìo ó o nì-sūmú maa yí mia. ⁴O Nùhúso hīna wa sīa mi bìo yí, o wee zééní mu na wen le bìo wa henía nōn mia á mi wee wé, á mún wee wé mu ká mi wà fēe. ⁵Le o Nùhúso séení mia mi yilera yí, à mi wañ le Dónbeenì, à mi mún dàñ wé jì mi yiwa làa bìo ó o *Krista jànáa mí yí bìo sī.

Mi wé sá làa bìo á warén wóráa mu

⁶Wàn zàwa lè wàn hīnni, wa wee hení mu ù na mia wa Nùhúso Yeesu *Krista yèni yí, le bíá búenbúen na lé ɓa paríwà mi tíahú á yí maa ɓua mítén héha lè ho kàránlò na wa nōn mia, á mi pa miten bìo yí. ⁷Mínén mi beere zū bìo mi ī ɓua lè miten á à wéráa lè wa bìo. Warén kera làa mia á wa yí dú parí. ⁸Wa yí día waten ó o búí yí dīnía káamāa. Bùee! Wa sá á lò bon làa sòobée le wisoni lè ho tīnàahú, bèra a na à wa bìo yí wé sèrò mi nì-kéní

[¶]2:3 Dónbeenì zúkúso: O zúkúso mu lé o Satāni tonkaro. O pá le Dónbeenì bìo. Orén mí beere làndá na ó o bò yí mia. Le Dónbeenì dánkāa wí o wán fēe.

woon wán. ⁹ Ho pànká na wa yú bìo yi, á wa lá dà à bío le mi wé séení wen. Èé ká wa le wa máa bío mu. Wa wó mu kà síí á zéeníà làa mia le mi bè yi. ¹⁰ Pàahú na wa kera mi cŋn á bìo kà lè bìo wa heníà non mia: Yia yí wi ò o sá dèè, á òanso òèn mún yí ko ò o wé dí. ¹¹ Wa wee bío làa mia kà síí lé bìo wa wee jí le òa búí wi mi tíahú lé òa paríwà. Ba yí máa sá dèè. Ba bè-wénia búí mia ká yínŋí à dé mítén òa nì-vio bìowa yi. ¹² Bán nùpua so á wa wee fio á à hení bìo kà á à na yi o Núhúso Yeesu Krista yèni yi, le òa ko òa wé sá à dànnáa mítén òua.

¹³ Wàn zàwa lè wàn hínni, minén bán yí le mi bàrá tè mu bìo na se wéro yi.

¹⁴ Hen ká a búí pá le mí máa bè bìo wa bíá ho vūahú na kà yi, à mi zūn òanso bìo, à wé yí va dā a, á hā nìyio ò dí o. ¹⁵ Èé ká mi màhà yí wé o lè mi zúkúso, ká mi wé zéení a lè mìn za bìo síí.

Hā dúòuaa lè le tēnii

¹⁶ Le o Núhúso mítén, yia lé ho hēerà òanso, à wé na ho hēerà mia hā pōnna búenbúen yi fēē. Le o Núhúso keŋ lè mi búenbúen. ¹⁷ Lé ínén Poole lè ĩ nín-bia á te le tēnii na kà bìo wee túa. ĩ wee wé túa mu à véeníáa ĩ vōnna. Lé búŋ le ĩ vōnna túaró síí. ¹⁸ Le o Núhúso Yeesu Krista wé mí sāamu lè mi búenbúen.

*Ho nín-yání vūahú na
ó o Poole túara non o*

Timotee

yi

Vūahú túaró júhú

O Timotee bân maá hía lé o *Kereesi nîi, ká bân nu hía lé o zúifù hínzoró, á lé o kèrètíe. O Poole là a Timotee zūna mín ká a Poole mu wà vaá bue le Dónbeenì bióni ho Lisitere lóhó yi. Mu pàahú ká a Timotee lé o yàronza fêe. O hía dó mí sīi le Dónbeenì yi làa sòobée (Bè-wénia 16.1-3). À lá bûn jii wán, ó o Timotee wáa bò a Poole yi á ba wee sá le Dónbeenì tonló (Bè-wénia 17.14; 18.5; 19.22).

O Poole vōnna na ó o túara non o Timotee yi lé hā bìo jūn.

Ho nín-yání vūahú yi ó o bía bìowa bìo tīn bìo:

1. O jà ba kèrètíewa zeñ wán le ba pa mítén bía wee kàrán ba là mu bìo na yí bon bìo yi.

2. O zéenía bìo ba kèrètíewa ko ba wé òuaanínáa le Dónbeenì. O mún zéenía bìo á ba kèrètíewa búenbúen, là ba kuio nì-kíá làa bía wee séení ba ko ba òua là mítén.

3. Mu véení ó o Poole zéenía bìo ó o Timotee ko ò o òua là ba kèrètíewa à dàñ sáráa le Dónbeenì tonló sese.

Le tēení

1 Ìnén Poole lé o Yeesu *Krista tonkaro, lé bìo le Dónbeenì na lé wa kànílo là a Yeesu Krista mu le í sá ho tonló mu konloon. ²Timotee, lé ùnén á í wee túa ho vūahú na ká á à na yi, lé bìo á wa siadéro o Krista yi dǎní yi á ù lé í za. Le wàn Maá Dónbeenì là a Yeesu Krista na lé wa Júhúso à wé mu

bè-tentewà làa fo. Le ba na mí waminì lè mí héerà mia.

**Yí hácíri bía wee víiní ba
nùpua lè mí kàránló yi**

³ Làa bìo á í bíaráa mu non foñ, díá à ù keení ho Efeze yi. Ba nùpua búí wí ho lóhó mu yi á wee víiní ba nùpua lè mí kàránló. Cén hè ba le ba díá mu. ⁴ Mún bío na ba yi le ba yí na mítén hā wāhio bè-bíonii yi, làa bìo á bân òuaawa bìo wóráa bìo bíoró. Bún lé bìo wee dé le wāaní na here ba pàahú, mu yí máa wé à ba na mítén bìo le Dónbeenì le mí í wé yi, á wa yí dà máa zūn bìo le Dónbeenì le mí í wé ká wa yí dó wa sīa le yi. ⁵ Bìo non á í le ù bíoráa mu na ba yi lé bìo á ba ko ba wañ mí ninzàwa. Ká ba le mí wa mí ninzàwa á ba ko à ba sīa ce à wé le hā yile-tentewà, à dé mí sīa búenbúen le Dónbeenì yi. ⁶ Hñn wén-tentewà so búenbúen á ba búí pá díá à ba wee víiní mítén lè le wāaní-kánlè na júhú mia. ⁷ O *Moyiize làndá kàránló lè ba nùpua bìo á ba wee hení ká bìo ba wee bío làa bìo ba wee kàrán á òarén mí beere yí zū kúará. ⁸ Mu bon, o Moyiize làndá se, ká wa wee bè ho yi làa bìo á mu koráa. ⁹ Wa ko à wa zūn le ho yí bàrà nùpua na térénnà bìo yi. Bùeé! Bía ho bàrà bìo yi lé bía yí máa bè le Dónbeenì bíonii yi, lè ba nì-káania lè ba nì-sūmáa, lè ba bè-kora wérowà. Ho bàrà bía yí máa kñnbi le Dónbeenì, làa bía wee òua mítén lè le bìo júhú mia bìo yi, làa bía wee búe mí maáwà tàá mí nuwà bìo yi. Nì-búe lée nì-búe á ho bàrà bìo yi. ¹⁰ Ho mún bàrà bía wee wé ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí sīiwà, lè ba báawa na wee da lè mí ninzawa báawa, làa bía wee yèé ba nùpua bìo yi. Ho làndá mu bàrà ba sabín-fūaalowa làa bía wee dé mí jini na ká ba máa bè mu yi bìo yi. Ho bàrà bía búenbúen na yí máa bè ho kàránló na térénnà yi bìo yi. ¹¹ Hón kàránló so héhaa lè le Dónbeenì cùkúso bín-tente. Le Dónbeenì na

wee wé mu bè-tentewà lé dén kàràfáa le bín-tente mu miì.

O Poole wee dé o Krista bārākà

¹² Ì wee dé wa Núhúso Yeesu *Krista bārākà lé bio ó o non ho pànká miì á ì wee sáráa o tonló. Ì wee dé o bārākà lé bio ó o láa miì, á léra mi wó lè mí ton-sá. ¹³ Ìnén na fù wee yáa o yèni, á wee beé bia tà a bio lò, á mún wee là a, èe ká arén wón màhà zūna ì màkárí lé bio á ì lá yí zū bio á ì wee wé, á ì yí dó ì sīi wo yi. ¹⁴ Wa Núhúso Yeesu Krista wó mu sāmamu lè mí síwà làa mi. O wó á ì dó ì sīi wo yi, á wa a, á mún wa ba nùpua. ¹⁵ Bio á ì wee bío kà láayi wi á ko à ba nùpua dé mí sīa mu yi: O Yeesu Krista buara ho dí míjíná yi bèra a na à ba bè-kora wérowà kǎní. Á ìnén lé yia lé o bè-kora wéro po bia ká. ¹⁶ Ká a Yeesu màhà zūna ì màkárí, ìnén na bè-kora wi po bia ká, á jà mí yí ì bio yi. O wó mu á zééníà lè ba nùpua na khíi tà a bio á à yíràa le mukǎni binbirì na máa vé. ¹⁷ Le ba nùpua búenbúen dé ho cùkú le Dónbeenì yi à wé kǎnbi le, lerén na á nùpue yí dà máa mi, á wi fée, á wee dí le bēnì fée. Lerén mí dòn lé le Dónbeenì. *Amiina!

O Poole wee hení a Timotee sīi

¹⁸ Ì za Timotee, bio kà lé bio á ì hení ì na foñ, à héha lè hā bioní na le Dónbeenì jì-cúa fēerowà yáania bíá ù dǎní yi, bèra a na ù sīi wé here le bín-tente tonló na fo wee sá yi. ¹⁹ Wíoka dé ù sīi, à sá ho lè le yi na se. Ba nì-dòndáa búí pá bún á ba fēn yí bíní yí dó mí sīa le Dónbeenì yi. ²⁰ Bán nùpua so ó o Himenee là a Alek-isāndere wi tíahú. Á ì díá ba á ba bio sà a Satāni yi, bèra a na à ba yí bíní yí là le Dónbeenì.

Bio á wa ko à wa wé fio bio yi

2 Bio á à wé here mia á à dí bio ká búenbúen yahó lé bio kà: Mi wé fio le Dónbeenì yi lè mí sòobé, á bónbóní le,

á dé le bārākà ba nùpua búenbúen bio yi. ² Mi wé fio na ba bá-zàwa làa bia á ho pànká wi ní yi búenbúen yi, lé bún ò na ká wa à keñ ho héerà yi, á à wé waten, á mún wé è wé hā wára na se. ³ Ho fio à na ba nùpua yi lée bio na se, á mu mún sī le Dónbeenì na kǎnía wen yi. ⁴ Le wi à ba nùpua búenbúen kǎní à zūñ ho tuiá poni. ⁵ Mu bon, le Dónbeenì lée dà-kéní. Á yia wi ba nùpua làa de pàahú lée nì-kéní. Wón lé o Yeesu *Krista na buéé wó a nùpue. ⁶ O buara buéé non mítén á kǎníanáa ba nùpua. O wó mu á zééníánáa le le Dónbeenì wi le kǎní ba nùpua búenbúen ho pàahú na mu ko yi. ⁷ Lé bún bio yi á le Dónbeenì wóràa mi lè mí bín-buero, á tonkaa mi le ì kǎrán bia yínóní ba *zúífúwa, à ba dé mí sīa le yi. Bio á ì mà kà lée tuiá poni, sabéré mia mu yi.

Bio ba háawa ko ba wé bua lè mítén

⁸ Àwa, á bún lé bio non á ì wi à hā lùu búenbúen yi à ba nùpua hóoní mí níní dá ho wáyí à fioráa. Ba yí le mí sīa cǐ mín yi, ba mún yí zá làa mín à wéràa mu. ⁹ Ì mún wi à ba háawa sīa zíló à héha làa bio mu koráa ba nùpua búenbúen cǎn. Ba ko ba wé dé le kǎnbii mí sīa zíló yi, à wé bua mítén sese. Le ba jún-vānì wíokaró yí wé bio na à na ká ba nùpua wé è loñ ba yi. Hā donkhue-sīa na wó lè ho sǎnú tǎa bè-vio búí na yàwá here à ba wé yí zǐ. Ba yàa pá yí ko ba wé zǐ hā sīa na yàwá here dàkhíina. ¹⁰ Èe ká ba wé sòobá mítén à wéràa hā wára na se. Bún lé bio ba háawa na le mí wee kǎnbi le Dónbeenì ko ba wé bua lè mítén. ¹¹ Ho kǎránló pàahú á ba háawa ko ba wé tété à bé zo à jínáa yia wee na ho kǎránló cǎn. ¹² Ì yí tà le ba háawa wé kǎrán ba báawa, tǎa à ba yí pànká ba wán. Ba ko ba wé keení sīuní. ¹³ Mu bon, o Adāma lé yia le Dónbeenì má ho yahó á màhà bò yi mánáa o Èeve. ¹⁴ Á mu mún yínóní o Adāma lé yia ó o *Satāni sūna, o háa lé

yia ó o sùna, á lé wón lé yia yí bò le Dón-beenì bè-bíonii yi. ¹⁵ Hàrí bìo mu wó ká á ɓa háawa á à kàní ɓa hámu bìo yi, ká ɓa dó mí sĩa le Dónbeenì yi, á le waminì wi ɓa yi, á wee ɓua mítén sese làa bìo le Dónbeenì le mu koráa.

Ba kèrètíewa kuure ya-díwá

3 Bìo á ĩ mì ì na mia á láayi wi: Nùpue na wi ò o wé o ya-dí ɓa kèrètíewa kuure yi, wón wi ò o sá tonló na se. ² O ya-dí ko ò o zūn mítén ɓuaró à wékheró bìo yí mì léé yi. O ko ò o wé háa yà-kéní ɓànsò. O wára ko à hā wé se, à wé o nùpue na bìo búenbúen ó o wee wé káɓa, á ɓa nùpua wee kònbì. O mún ko ò o zūn ɓa nì-hānì ɓuaró, à zūn ɓa nùpua kàrán-ló. ³ O yí ko ò o wé ɓa-ɓu, o mún yí ko ò o wé nùpue na wa fio, ɓùéé. O sīi ko le wé se, à wé o nùpue na yí wa bíoní. O yí ko ò o sòobá dé mí sīi le wárí yi. ⁴ O ko ò o dān mí zīi nùpua ɓua, ò o zàwa wé jí a cǎn, à wé kònbì o. ⁵ Ká a nùpue hía yí dà mí kùrù zīi nùpua máa ɓua, ó o ò wé kaka à dān ñ ɓuaráa ɓa kèrètíewa kuure? ⁶ O ya-dí yí ko ò o wé nùpue na siidéro o *Krista yi dīn yí míana, bèra a na o hía yí yòní mítén mu bìo yi, à le Dón-beenì sīíní a ɓúhú làa bìo le sīíníanaa o Satāni ɓúhú bìo sīi. ⁷ O ko ò o wé o nùpue na wee ɓua mítén sese à bìa yínǎn ɓa kèrètíewa wé kònbì o o wén-tentewà bìo yi, bèra a na à bè-kohó bìo yí mì léé wo yi, ò o Satāni hía yí yí o vī.

Ba kèrètíewa kuure ton-sáwá bìo

⁸ Ba kèrètíewa kuure ton-sáwá ko à ɓa wé ɓa nùpua na wee ɓua mítén sese, à yí wé ɓiní ɓun ɓànsowà. Ba yí ko ɓa wé ɓu ho *dìvén dà mí nīi wán, à sòobá dé mí sīi le wárí càró yi. ⁹ Le Dónbeenì tūiá ɓonì na le zééníá hā siadéro le yí dānì yi á ɓa ko ɓa wé bè yi le le yi na wee ce. ¹⁰ Hen ká mi le mì ì lén nùpua

á à wé le ɓa kèrètíewa kuure ton-sáwá à mì loñ ɓa ká fíanì mía ɓa yi, ká ɓa dà à sá ho tonló mu, à mì wáa ɓua bán. ¹¹ Ba hánání ko à ɓa ɓua mítén sese, à yí wañ hā nì-ɓà. Ba ko ɓa wé ɓa nùpua na bìo búenbúen ɓa wee wé káɓa, à láayi kénì mu bìo búenbúen yi. ¹² Ba kèrètíewa kuure ton-sá ko à ɓàn háa wé yà-kéní, o ko ò o dān mí zàwa le mín zīi nùpua ɓua. ¹³ Ba kèrètíewa kuure ton-sáwá na tonló se bán á ɓa nùpua wee kònbì, á ɓa ɓonì á à sén á à bíoráa o Yeesu na ɓa dó mí sĩa yi bìo.

Mu bìo zūnló na wa wee yí o Krista yi cǎn

¹⁴ ĩ wee leéka à ĩ buen ũ cǎn hen làa cīínú. Èé ká ĩ wee túa bìo ká ¹⁵ bèra a na ká ĩ míana ɓuararāa à ũ pá zūn bìo á ũ ɓuarāa ũten ɓa kèrètíewa kuure yi. Dén kuure so lé ɓa kèrètíewa zī-ɓúhú na bìo sà le Dónbeenì yi. Le kuure mu lé dìo sá ho tūiá ɓonì dīnía làa bìo á hā bòròbòròwa wé sīnāa le zīi dīnì bìo sīi, lé lerén á ho tūiá ɓonì mu dīn wán. ¹⁶ Le Dónbeenì bè-sànkani na le zééníá làa wen wa siadéro o Yeesu yi dānì yi bèntín léé bè-beenì.

O Krista
ɓueé wó a nùpue,
á le Dónbeenì Hácírí vèeníá wo zééníanaa le o bìo bon.[§]
Ó o zééníá mítén le le Dónbeenì tonkarowà na ho wáayi.
O bìo buera non hā siíwà búenbúen yi.
Ho dímíná yi á ɓa nùpua dó mí sĩa wo yi.

Le Dónbeenì yòonía wo á dó ho cùkú yi.

Le Dónbeenì bè-wéníá búenbúen se

4 Le Dónbeenì Hácírí bía mu wéréwéré le hen ká ho dímíná véró khíi dōn á ɓa nùpua búii wáa à khí á máa dé mí sĩa le Dónbeenì yi. Ba à yèrémá

§3:16 Mì loñ Oroomusa vūahú 1.4

khíi bè mu biowa na wee khà ba nùpua vīnī yi, lè ba cínáwa kàránlò yi. ²Bán nùpua so wee ti bìo wi ba yiwa yi ká ba fūaa hā sabíoní à vīinínáa ba nùpua. Ba bè-leékana yi, á ba yí zū bìo se làa bìo yí se máa hueeka mín yi. ³Ba wee bío le mu yaamu yí se, á wee hē mu. Ba mún wee hē ba nùpua lè mu bè-dínia búí díró ká le Dónbeenì jòn léra mu ho díró bìo yi, bèra a na à bia dó mí sía o *Krista yi, na zū ho tuiá poni wé dé le Dónbeenì bārákà díráa mu. ⁴Bìo le Dónbeenì léra búenbúen se, á wa ko wa wé tà mu yi à dé le bārákà mu bìo yi. ⁵Mu bon, le Dónbeenì bíonì lè ho fióró lè bún wee wé à mu bìo búenbúen ce le Dónbeenì yahó.

O Yeesu Krista ton-sá tente

⁶Bún biowa so na ká búenbúen á ù kàrán lè ba kèrètíewa, bún ká fo màhá wáa à wé o Yeesu *Krista ton-sá tente na le Dónbeenì bíonì wee kàrán féε ù siídéro le yi bìo yi, làa bìo fo bòráa bìo ba kàránna làa fo yi bìo yi. ⁷Hā wàhio na yí máa zéení mu bè-tente là a nùpue, hā yí héhaa lè wa siadéro le Dónbeenì yi á ù pí bìo. Bìo fo ko à ù wé lé ho kení ùten làa bìo á fo ò bèráa le Dónbeenì yi sese. ⁸Bìo fo ò kení lè ù sánia lée bìo na dà fo wé è séení. Èε ká ho sòobá ùten à wé bè le Dónbeenì yi sese bún cùnú wi bìo búenbúen yi, lé bìo á yia bò le Dónbeenì yi wón le dó mí jii le mí ì na le mukānì binbirì yi hā làa na ká wán, lè ho yíró na lua yi. ⁹Le bíonì na ká lée bíonì na láayi wi á ba nùpua ko ba tà yi. ¹⁰Mu bon, wa wee sá à lò be, à sòobá waten lé bìo wa dó wa sía wee lòní bìo le Dónbeenì na wi féε le mí ì wé. Le lé ba nùpua búenbúen kànfi, sònkú bìa dó mí sía le yi. ¹¹Bún lé bìo á fo ko à ù bè hení à wé kàrán lè ba nùpua.

Bìo á fo ko ù bua lè ùten

¹²Yí díá le ba zuañ foñ lé bìo á fo lé o háyónza. Èε ká ù màhá bua ùten sese à bìa dó mí sía le Dónbeenì yi mi à bè yi: Ù bíonì yi, ù wará yi, bìo á fo wa lè ba nùpua yi, ù siídéro yi lè ù sī na wee ce yi. ¹³Wé sòobá ùten à kàrán le Dónbeenì bíonì vūahú à na ba kèrètíewa yi. Wé hení ba sía à kàrán ba à paráa ì buenlò. ¹⁴Le Dónbeenì Hácírí hāmu na fo yú á ù yí wé làa bìo na púhú mía. Fo yú mu á héhaa làa bìo le Dónbeenì jì-cúa fεεrowà bíá pàahú na á ba kèrètíewa kuure ya-díwá bò mí nínì ù wán. ¹⁵Bìo á ì zéénia làa fo búenbúen á ù wé sòobá ùten à wé wé. Na ùten búenbúen ho tonlò mu yi à ba nùpua mi bìo á fo wee varáa lè ù yahó. ¹⁶Pa ùten bìo fo wee buaráa ùten làa bìo fo wee kàrán lè ba nùpua dānì yi. Fára dīn à bè le Dónbeenì yi mu búenbúen yi. Ká fo dànnā wee wé làa bún bìo, á ùnén ù beere á à kànì ùten á mún ò kànì bìa wee jí ù bíonì.

5 Wé yí là hεεrè làa nì-kínle. Fo wé le fo o zéení a, à ù wé mu lè le kōnbii, à kēñ lè o lé mìn maá. Ba yàrówá á ù wé zéení lè mìn zàwa bìo sī. ²Ba há-kía ù zūñ buaró à kēñ lè ba lé mìn nuwà. Ba há-yàrówá á ù wé zéení lè mìn hínni bìo sī, ká ù màhá wé mu lè hā yilera na se.

Ba maháawa na wi ba kèrètíewa kuure yi bìo

³Wé pa ba maháawa bìo, sònkú bìa nùpua na wee loñ ba yi mía. ⁴Ká maháa zàwa tàà o mōnmānia wi á ba ko ba zūñ le farén lé bìa ko à ba wé loñ mín zī-júhú bìo. Ká ba wee wé ká se ba wee wí bìo á fān nùwā lè fān búaawa wó non ba yi khīfina. Bún lé bìo sī le Dónbeenì yi. ⁵Ká a maháa na nùpue na à loñ wo yi mía, ó o kará mí dōn, wón bìo búenbúen ó o dó le Dónbeenì ní yi. O wee fiō le Dónbeenì yi à bōnbōnì le le wisoni lè ho tīnāahú à máa khí. ⁶Ká maháa na fēn

wee wé bìo sĩ a yi, wón ka lè o húrun hàrì ká a yìo wi lua. ⁷ Bún lé bìo á ù hení na ba yi, bèra à na à wékheró bìo yí mì léé ba yi. ⁸ Ká a nùpue yí máa loń bìa làa wo te mìn yi, sǝnkú bìa bìo sǝ a yi bin-biri, se bìo ó o le mí dó mí sĩ o *Krista yi ó o bĩnía mǝn. O yǝá sũnsũmána po yia yí dó mí sĩ wo yi.

⁹ O hǝa na lúlúio yú ho búará-tĩn lé yia ko ò o mì dé ba maháawa tíahú, o ko ò o wé o hǝa na yan le cúekúee. ¹⁰ O ko ò o wé hǝa na ba nùpua wee kǝnbi o wén-tentewà na kà bìo yi: O buan mí zàwa sese, o tà á ba nì-hǝnĩ làara a wán, o sǝera bìa bìo sǝ le Dónbeenì yi zení, ^{**} o sǝení bìa yú le lònbee lè mí sĩwà, hǝ wén-tentewà lè mí sĩwà cǝrǝe ó o wó.

¹¹ Ká ba mahá-fia bán ù lén nĩ. Lé bìo á pǝahú na ká mu yaamu bìo wi ba yi, à ba sĩa bìo wéró wé à ba bĩnĩ a Krista mǝn. ¹² Ká ba wó kà, se ba júná sú lé bìo á bìo ba dó mí jini le mí máa ya á ba yáara.

¹³ Hen ká fo mà ba dó ba maháawa jii á ba wé è hǝe è vará ba nùpua jini ká ba máa sá dǝe. Mu yǝá máa kǝpa bún yi mí dòn, ba lé ba dàn bíorowà, á wee kúee mí jini hǝ tũíawà na bìo yí ciran ba yi. ¹⁴ Lé bún búenbúen bìo yi á i wi à ba mahá-fia à yaka à te mí zàwa wé loń yi mí zini yi, bèra a na à wa zúkúsa yí yí bĩn-kora mì léé wen. ¹⁵ I wee bío bún lé bìo á ba búí yǝá dǝení yèrémáa bò a *Satāni yi. ¹⁶ Ká hǝa búí na lé o kǝrǝtǝe fàn temĩnlowà búí lée maháawa, ó orén lé yia ko ò o wé sǝení ba, bèra a na à bán bìo wǝa yí wé sǝrò ba kǝrǝtǝewa kuure wán. Bún ká ba maháawa na sǝenílowà mía á ba kǝrǝtǝewa kuure á à dàn wé è sǝení.

¹⁷ Ba kǝrǝtǝewa kuure ya-díwá na wee sá mí tonló sese á ko lè le kǝnbii lè le sǝení, sǝnkú bìa wee dé mí sǝobǝe le Dónbeenì bíoni bueró yi à wé kǝrán ba nùpua làa de. ¹⁸ Le Dónbeenì bíoni vǝahú á bìo kà túara yi: «Hen ká a nǝa wee và ho dǝnló yi à ù yí ca a jii.» ^{††} Mu pá bĩnía túara: «O ton-sá ko lè mí sǝání.» ^{‡‡} ¹⁹ Hen ká ba kǝrǝtǝewa kuure ya-dí búí ó o búí le o wó khon bìo búí bìo yi à ù le fànso sǝrǝsa nǝwǝ jun táa nǝwǝ tĩn keń, ká bún mía à ù yí tà mu. ²⁰ Yia wé wó khon à ù ve o à bíoráa ba nùpua yìo yi. Ká fo wee wé làa bún á mu ù zǝnĩ bìa ká á ba máa dé mĩten hǝn wára so yi.

²¹ Bìo kà lé bìo á i wee hení i na fòn le Dónbeenì là a Yeesu Krista lè ba tonkarowà na ho wǝayi yahó: Sǝobá ũten à bè mu yi, à wé yí hueeka ba nùpua mìn yi. ²² Wé yí zà ù sĩ wán à bè ù nini nùpue wán dérǝa wo ho tonló yi ba kǝrǝtǝewa kuure yi ká fo yí zũ bìo ó o karáa sese. Yí léé o búí bè-kora yi làa wo, le ũnén ù beere à wé o nùpue na wee ce le Dónbeenì yahó.

²³ Wé yí ju jumu mí dòn, ká ù wé ju ho *dǝvǝn cĩnú ù píohó na wee vǝ túntún bìo yi.

²⁴ Ba nùpua búí bè-kora na ba wee wé wee mì denkhǝen hàrì ká ba yǝá dǝn yí cítio ba. Ká ba búí bán fǝen bìo wee zũn làa mǝn. ²⁵ Lé làa bún sĩ á hǝ wén-tentewà wee mináa wéréwéré mu khoomu yi. Hǝ yí máa sǝ yi hàrì ká hǝ bìo yí zũna fúa.

6 Bìo lé ba wobáani búenbúen ko ba wé kǝnbi mí júnása, bèra a na à ba nùpua yí yǝa le Dónbeenì yèni, à mún yí bío yí khe ho kǝránló na wa wee na dǝnĩ yi. ² Ká bìa júnása dó mí sĩa o *Krista yi

^{**} 5:10 Hǝ zení sǝeró: Mu kúará le o tà liinía mĩten á sá nǝn bìa bìo sǝ le Dónbeenì yi.

^{††} 5:18 Mi loń Lándá zǝenílo vǝahú (Deutéronome) 25.4

^{‡‡} 5:18 Mi loń Luki vǝahú 10.7

à ɓa yí leéka le bîo ɓa lé ɓàn zàwa ɓa sīadéro bîo yí á ɓa máa wé è kǝnbi ɓa. ɓa yàa ko ɓa wíoka wé sá na ɓa yí lè mí sòobée, lé bîo á ɓa júnása mu na ɓa wee sá na yí á dó mí sīa le Dónbeenì yí á ɓa wa ɓa.

Bún biowa so á ù kàrán lè ɓa nùpua à hení ɓa sīa mu wéro yí.

Ho kàránlò na bîo yí bon lè le wárí wańlò bîo

³ Ká a búí wee kàrán bè-vio na wi mí dòn làa bún, á yí tà wa Núhúso Yeesu *Krista bíoní binbirí yí, á mún yí tà bîo wa wee kàrán lè ɓa nùpua waten ɓuaró dǎní yí, ⁴ se wón ɓànso wee yòoní miten, o yí zū hǎrì dèe. Bîo ò wa lée zía làa wǎaní kánlò. Bún wee ɓuen lè le yandee lè hǎ zía lè hǎ lǎntàa, lè hǎ yile-kora. ⁵ ɓa nùpua wé kǎn mín féeé lé bîo ɓa yilera yí se, làa bîo ɓa yí zū ho tuiá poni. ɓa wee leéka le ká mí tà bò bîo sī le Dónbeenì yí á mí ì yí le wárí. ⁶ Mu bon, le sīidéro le Dónbeenì yí cùnú wi làa sòobée ká bîo fo yú á ù sīi wan bîo yí. ⁷ Wa wee te ká wa dèe búí mía, ká wa khíi wee hí á wa mún máa ɓua dèe búí máa lénnaa. ⁸ Lé bún ká wa yú bîo wa à dí, á yú hǎ sǐ-zǐnia se bún á à yí wen. ⁹ Ká ɓia wi à ɓa wé ho nǎfòró ɓànsowà konloon bán wee dé míten mu bè-kora wéro yí, à keń lòn nùpua na á dádá vūn. ɓa wa mu bîo na júhú mía, na wee bóoní a nùpue yí, à yáa wo búenbúenbúen. ¹⁰ Mu bon, le wárí wańlò á wee ɓuen lè mu bîo na yí se lè mí sīwà. ɓa nùpua búí khèra lè le Dónbeenì, lé bîo ɓa sòobáa dó mí sīa le wárí càró yí dà, á ɓa lò ɓèn wee be mu tá làa sòobée.

Le zéení na ó o Poole nɔn o Timotee yi

¹¹ Ká ũnén na dó ù sīi le Dónbeenì yí, khèn làa bún biowa so búenbúen. Wíoka sòobá ũten à wé wé bîo térénnà le Dónbeenì yahó. Bua ũten làa bîo mu sínáa le

Dónbeenì yí. Wé dé ù sīi le yí féeé, à wań ɓa nùpua, à wé hǐ ù sīi à mún wé wayi. ¹² Wíoka dé sòobée ù sīidéro o *Krista yí làa bîo ó o dásí wee dérǎa mí sòobée à firǎa hǎ fio bîo sīi, à ù yí le mukǎni na máa vé. Lé bún bîo yí á le vonnáa fo, á fo bía ù sīidéro le Dónbeenì yí bîo wéréwéré ɓa seérǎa cèrèe yahó. ¹³ Ĩ wee hení bîo ká á à na fòh le Dónbeenì ya-hó, lerén na wee na le mukǎni mu bîo búenbúen yí, ĩ mún wee hení mu ù na fòh o Krista yahó, wón na mà ho tuiá wéréwéré o Pilaate yahó. ¹⁴ Wé bè bîo á ĩ bía nɔn fòh yí sese, wé mu le mu jii sí bèra a na à nùpue yí dǎn mì wékheró bîo leé fòh fúaa wa Núhúso Yeesu Krista khíi bīnía ɓuara. ¹⁵ O khíi ɓuen ho pǎahú na le Dónbeenì le mu ko yí:

Lerén Dónbeenì na mu bè-tentewà lè mí sīwà wee lé cǝn,
na dà mu bîo búenbúen, á lé le Dónbeenì mí dòn.

Le lé ɓa bá-zàwa búenbúen bée, á lé ɓa júnása búenbúen Núhúso.

¹⁶ Lerén mí dòn lé dìo wi féeé.

Mu khoomu na le wi yí ɓàn sīi á nùpue yí dà máa sùarǎ yí.

Nùpue dīñ yí mɔn le, ó o búí mún yí dà máa mi le.

Le ho cùkú lè ho pǎnká à bîo sī le yí féeé.
Amiina!

Ho nǎfòró ɓànsowà zéení

¹⁷ Hení mu na ho nǎfòró ɓànsowà yí le ɓa wé yí yòoní míten, le ɓa yí dé mí sīa ho nǎfòró na yí máa mía yí, à leéka le ho dà à kǎní ɓa mu bîo búenbúen yí, ká ɓa dé mí sīa le Dónbeenì yí, dén na wee na mu bîo búenbúen wen à wa sīa wa bîo yí. ¹⁸ Bío na ɓa yí le ɓa wé wé mu bè-tentewà, à wé wé mu cèrèe. Le ɓa wé hén mí níní à séení ɓa nùpua. ¹⁹ Ká ɓa wee wé ká sīi, se lée nǎfòró binbirí á ɓa wee bàrá sese ká lè míten à khíi yírǎa le mukǎni binbirí.

Le mǒndén zéení

²⁰Timotee, bìo le Dónbeenì kàràfáa foh á ù wíoka pa bìo sese. Hã bín-conconwà làa hĩa bìo búí yí cɛ́ɛra le Dónbeenì yí à ù yí tà bìo. Mu bìo na ɓa wee

ve làa bìo zūnló ká mu ɲɔ̀n yí bon ɓàn kàránló á ù mún yí tà bìo. ²¹Búu bìo zūnló so á ɓa búí dó mí sĩa yí lé búu te bìo á ɓa bíníánáa le Dónbeenì mǒn. Le le Dónbeenì wé mí sãamu làa mia.

*Ho jun nŋi vŋahŋ na
ó o Poole túara nŋn o*

Timotee

yi

Vŋahŋ túaró jŋhŋ

Pàahŋ na ó o Poole wee túa ho vŋahŋ na kà yi kà a wi ho kàsó yi ho Oroomu yi. O lò hía wee be (2.9) à nŋpue na à séení a mún mía (4.16).

Bío ó o Poole mu wee leéka le mí hŋmú wà bueé sùará, ó o bánbáa ò o kenía o Timotee na ó o wa làa sòobéé. O Poole wee dé le Dónbeenì bārākà o Timotee mu bìo yi. O wee hení na a yi le o fàrá dŋn mí sŋidéro o *Krista yi wán, à bánbá wé sá le Dónbeenì bín-tente bueró tonló, hàrí kà ɓa nŋpua wee beé o lò ho tonló mu sáró bìo yi (1.1–2.13).

O Poole pá bŋnía bía nŋn wo yi le o hē ɓa nŋpua na wa hā bŋn-conconwà bíoró. Lé bìo á mu yí máa na à le Dónbeenì tonló va làa yahó, ò o bía nŋn o Timotee yi le o wé làa bìo mínén wee wéráa, à lá ho tŋiá poni, lè le waminì, lè ho ten li-iníló dānì. O mún bía nŋn wo yi le o yí nŋnsā ho kāránló tente na ó o yú bìo yi (2.14–4.5).

Ho vŋahŋ véení ó o zéenía bìo ó orén mí bære lò bonnāa, làa bìo le Dónbeenì séeníanāa wo o lònbee yi (4.6–18).

Le tēení

1 Mu lé ĩnén Poole, yà le Dónbeenì lè mí sŋi bìo á wó á ĩ lé o Yeesu *Krista tonkaro lé mi wee túa ho vŋahŋ na kà. Le tonkaa mi le ĩ bue le mukānì binbirì na máa vé bìo, dìo le Dónbeenì dó mí jii le mí ĩ na wen wa pāaníló là a Yeesu Krista bìo yi. ² ĩ wee túa ho á à na ūnén Timotee na lé ĩ za na ĩ wa làa sòobéé yi. Le o Maá Dónbeenì lè wa Nŋhŋso Yeesu Krista wé

mu sāamu làa fo, à zŋn ū màkārì, à na ho hēerā foñ.

O Poole wee hení a Timotee sŋi

³ ĩ wee dé le Dónbeenì bārākà, dēn na á ĩ wee sá na yi lè le yi na wee ce làa bìo á wán maáwà fŋ wee sá nanāa le yi bìo sŋi. Le wisoni lè ho tŋnāahŋ kà ĩ wee fio, à ĩ mún wé fio na foñ. ⁴ Hen kà ĩ wee leéka le wéé na fo wá bìo pàahŋ na á ĩ wà díá fo yi, à ĩ sŋi vá làa sòobéé à ĩ bŋnì mí ū wán à zāmaka mu bìo yi. ⁵ ĩ mún wee leéka bìo á fo dórāa ū sŋi lè ū sòobéé o Yeesu *Krista yi bìo. Dēn sŋidéro so na kera mŋn ñuāa Loyiisi lè mŋn nu Eniisi yi, á ĩ láa le lé dēn ñan sŋi mún wi ūnén yi. ⁶ Lé búnn nŋn á mu bìo wéro pānká na le Dónbeenì nŋn foñ pàahŋ na á ĩ bò ĩ nŋnì ū wán yi, á ū wíoka dé sòobéé yi. ⁷ Mu bon, le Dónbeenì Hácírì na le nŋn wen yínŋn zānŋi Hácírì, kà le màhá wee na ho pānká wen, á wee wé à wa wañ ɓa nŋpua, à mún dān waten ɓua yi.

⁸ Āwa, á ū yí nŋyì o Nŋhŋso bìo bíoró yi, à ū mún yí nŋyì bìo á ĩnén wi ho kàsó yi bìo yi. Kà ū tà à wa pāanì le lònbee yi le Dónbeenì bín-tente bìo yi, à wé mu lè ho pānká na le Dónbeenì nŋn foñ. ⁹ Le Dónbeenì mu lé dìo kārnia wen á hueekaa wen à wa bìo sŋi le yi. Mu yínŋn wa wén-tentewà bìo yi á le wórāa mu. Mu lé lerén lè mí sāamu kārnia wen làa bìo le lon le mí ĩ wérāa mu. Bŋnn le fēra wíokaa wa bìo yi o Yeesu Krista pānká yi kà ho dŋmŋná dŋn yí lēra. ¹⁰ Bìo kà wán á mu sāamu mu bìo wāa wee mi wéréwéré, lé bìo á wa kārñlo Yeesu Krista ɓuara bueé fá mu hŋmú fŋuhŋ. O zéenía le kà wa tà le Dónbeenì bín-tente bìo, á wa à yí le mukānì binbirì na máa vé.

¹¹ ĩnén le Dónbeenì lēra á wó lè mí tonkaro, á le ĩ bue mí bín-tente na ɓa nŋpua yi à mún kārān ɓa làa de. ¹² Lé búnn bìo yi á ĩ wírāa le lònbee na kà yi, á mu nŋyio mún yí dú mi, lé bìo á ĩ zŋ yia á ĩ dó ĩ sŋi yi, á ĩ láa mu yi le le dà à pa le

bín-tente na le kàràfáa miù bìo. Mu bon, le è pa le bìo fúaa le wizonle na ó o kŋí bíní ì buen yi.

¹³ Ho tũíá poni bíoní na á fo já ĩ cŋn á ũ bua, à bè le yi. Wé mu lè le sĩidéro o Yeesu Krista yi à wañ ɓa nùpua ũ páaníló làa wo bìo yi. ¹⁴ Mu bè-tentewà na le Dónbeenì kàràfáa foñ mí Hácírí na wi làa wen pánká yi, á ũ pa bìo.

¹⁵ Fo zũ le ho Azii kŋhú nùpua na dó mí sía le Dónbeenì yi cèrèè pá mí díá. O Fizeele là a Heemzeene mún wi ɓa tíahú.

¹⁶ Le o Nùhúso wé mí sãamu là a Onez-ifoore zĩ-júhú nùpua, lé bìo ó o wee hĩ ĩ sĩi túntún. Bìo á ĩ wi ho kàsó yi ó o yí máa nìyi bìo yi ɓa nùpua yahó. ¹⁷ Pàahú na ó o fuara ho Oroomu yi hen ó o bán-báa ò o cànkaa mi fúaa bìo ó o yú mi.

¹⁸ Le o Nùhúso zũn ò màkárí nònzoñ na ó o kŋí buée cífí ɓa nùpua yi. Fo zũ le pàahú na á ĩ hía wi ho Efèeze lóhó yi ó o sèení mi làa sòobée.

O ton-sá ko lè mí sàanfi

2 Ká ũnén na lé ĩ za, wé yí ũ pánká mu sãamu na ó o Yeesu *Krista wó làa fo yi. ² Bìo á ĩ kàráanna lè ɓa nùpua ɓa seéràsa cèrèè yahó na fo já ĩ cŋn, ũ bíní kàrán lè ɓa nùpua na láayi wi, bìa dà à bíní ì kàrán mu lè ɓa búí. ³ Le lònbee na wee yí o Yeesu Krista ton-sáwá á ũ tà yi làa bìo ó o dásí tente wee tàráa le lònbee yi bìo sĩi. ⁴ O dásí na wi ò o bìo wé sĩ mí jùhúso yi wón yí máa wé díá mítén à bè-vio búí bũmaka. ⁵ O nùpue na wi hã penkaa lùwfi yi á mún yí dà máa yí bìo ko làa wo ká a yí bò ɓa lùwflowà làndá yi. ⁶ O vòro na wee tà beé mí lò ho vòró yi lé yia ko ò o wé o yahón nùpue na á à yí mí lònbee cùnú. ⁷ Wé và ũ yi bìo á ĩ wee bío na foñ wán, ó o Nùhúso ò wé á fo ò zũn mu búenbúen kúará. ⁸ Bíní leéka a Yeesu Krista na vèera bìo, wón na lé o *Daviide mòmmaní. Bún lé le bín-tente na á ĩ wee bue. ⁹ Lé lerén bín-tente mu bìo yí á ɓa cannáa mi dó ho kàsó yi á

wee beé lò lòn nùpue na wó khon. Èe ká le Dónbeenì bíoní dén á nùpue yí can.

¹⁰ Lé bún non á ĩ wee tà le lònbee lè mí sĩwà yi bìa le Dónbeenì hueekaa bìo yi, bèra a na à bán mún kàní ɓa páaníló là a Yeesu Krista bìo yi à ɓa dàñ zo a cùkú na máa vé yi. ¹¹ Le bíoní na kà láayi wi: Ká wa ká lòn nùpua na páanía húrún làa wo,

á wa mún ñ yí le mukàní làa wo.

¹² Ká wa wee dàñ hĩ wa sía,

á wa à dí le bëení làa wo.

Ká wa pá a,

ó orén mún ñ pí wen.

¹³ Ká wa yí máa wé bìo ó o le wa wé,

ó orén yí máa yèrè má mí jii.

Mu bon, bìo ó o karáa ó o yí dà máa lé wán.

Le Dónbeenì bíoní bueró na jii tun

¹⁴ Bío na ɓa kèrètíewa yi le ɓa bĩnĩ leéka mu biowa na kà bìo, à hení mu na ɓa yi le Dónbeenì yahó le ɓa wé yí dé mítén le wàanĩ na jùhú mĩa yi. Le yí máa sèení bìa wee jí le ká mu yínón ɓa yáaró. ¹⁵ Sòobá ũtén à wé o nùpue na láayi wi le Dónbeenì yahó. Bua ũtén là a ton-sá na yí máa nìyi mí ton-sánii bìo yi bìo sĩi, à wé bue ho tũíá poni bíoní. ¹⁶ Hã bín-conconwà làa hĩa bìo búí yí cèra le Dónbeenì yi à ũ yí dé ũtén yi, lé bìo á bìa wee dé mítén hñn bíoní so sĩi yi á wee wíoka khèn lè le Dónbeenì ká ɓa wà. ¹⁷ Bán nùpua so bíoní ka lòn cáká na wee bëení. O Himenee là a Filæte wi ɓa nùpua mu tíahú. ¹⁸ Ba khèra lè ho tũíá poni lé bìo ɓa wee bío le ɓa nì-hía vèera khíina, à wíinínáa ɓa nùpua à ɓa bíní a Yeesu món. ¹⁹ Èe ká le Dónbeenì nìpomu bán yí máa dèké yi lòn zĩ na jùhú fàrá tĩna bìo sĩi. Mu túara le zĩ mu jùhú na fàrá tĩna wán kà sĩi: «O Nùhúso zũ bìa bìo sà a yi». Mu mún túara le: «Bìà le mí bìo sà a Nùhúso yi lè mí nì-kéní kéní wáa wé yí wé bè-kohó».

²⁰ O nàfòrò fànsò zŋi yi á ho dínlò sŋa lè mí sŋíwà wŋ yi. Hã búí wó lè ho sánú, hã búí wó lè ho tŋ̀nò̀n, hã búí má lè ho córó, hã búí lé hã búèenì á ɓa tan. Hã búí ɓa wee sáráa hã wizon-beera yi, ká hã búí ɓa wee sáráa hã wizon-káamáawa yi. ²¹ Hen ká yia wee ceé mítén ho kàránlò mu dán yi, wón á à keŋ lòn dínlò dèe na ɓa wee sáráa lè wizon-beenì yi bìo sŋi. O bìo á à sŋi mí Núhúso yi, á bìo jùhú ù keŋ o cŋn. O wíokaa hã wén-tentewà wéró bìo yi.

²² Àwa, á mu bìo na yí se na wee vá ɓa yàrówá dé mu bè-kohó yi á ù khènnáa. Bánbá á ù wé o nùpue na térénnà, à sŋidéro le Dónbeenì yi fàrá tŋn, à waŋ ɓa nùpua, à wé à ho hээрà keŋ ùnén làa ba pàahú. À bìa sŋa wee ce á wee fio wa Núhúso yi à mún wé làa bún bìo sŋi. ²³ Hã bín-conconwà bíoró á ù yí dé ùten yi, fo zŋ le mu wee buen lè hã warà. ²⁴ Ò o Núhúso ton-sá jɔ̀n yí ko ò o wé tá warà. O ko ò o wé wé mu tentemu lè ɓa nùpua búenbúen, à wé dán kàrán ɓa nùpua. O ko ò o wé o nùpue na mu bìo búenbúen wee kúu yi. ²⁵ Hàrì bìa yí tà à bìo ó o pá ko ò o wé wayiráa à kàrán ɓa, jún-sŋ á le Dónbeenì ì wé á ɓa sŋa á à yèrémá á à tà ho tŋiá poni bìo. ²⁶ Le è wé á ɓa à zŋn bìo se, á à fee mítén o *Satāni nŋi yi, wón na ka lòn dádá na lá vŋn ɓa á ɓa wee wé o sŋi bìo.

Mu biowa na khŋi wé á ho dímŋná à véráa

3 Zŋn mu, le ká mu bìo búenbúen véró khŋi wà ɓueé dā, á le lònbee á à keŋ làa sòobé. ² Lé bìo mu pàahú ká ɓa nùpua wé è cà mí kùrú bìo mí dòn. ɓa à waŋ lè wárí á à poŋ mu bìo búenbúen. ɓa wé è khòoní mítén, á à yòoní mítén. ɓa wé è bío hã bín-kora á à leé le Dónbeenì yi. ɓa zàwa máa wé è jí mín nŋwā bíoní. ɓa nùpua á à wé ɓa bè-yízŋlòwà.

Bìo lé le Dónbeenì bìo á ɓa máa wé è dé kònbii yi. ³ ɓa máa waŋ mín nùpua. ɓa máa wé è zŋn nùpue màkárí. ɓa wé è yáa ɓa nùpua yènnáa. ɓa máa wé è dán mítén máa ɓua yi, ɓa à wé ɓa nŋ-sŋmáa, bìo se á ɓa máa waŋ. ⁴ Bìà làa ba lé le jŋi á ɓa wé è lé mŋn. ɓa máa wé è le mí yiwa máa wéráa mu bìo. ɓa à wé ɓa khònlòwà, ɓa à waŋ mí sŋa bìo á à poŋ le Dónbeenì. ⁵ ɓa wé è ɓua mítén lè ɓa wee wé bìo sŋ le Dónbeenì yi, à le pànká ɓa jɔ̀n yí tà bìo. Bán nùpua so á ù khènnáa. ⁶ ɓa nùpua mu tíahú ɓa búí wé è lé yi á à zo hã zŋn, á zoó khà ɓa háawa búí na sŋadéro yí fàrá yí tŋna, á sú lè mu bè-kora, à ɓa yèrémá bè ɓa bíoní yi. ɓa háawa mu sŋa wee vá mu bìo na yí se lè mí sŋíwà wéró yi. ⁷ ɓa wee kení mítén fée ká ɓa màhá yí dànnà yí zŋna ho tŋiá poni. ⁸ Bán nùpua so yí tà ho tŋiá poni bìo làa bìo ó o Zaneesi là a Zānberesi[¶] hŋa yí tàráa o *Moyiize bìo bìo sŋi. ɓa yil-era yí se, ɓa yí dó mí sŋa sese le Dónbeenì yi. ⁹ Èe ká ɓa bìo màhá máa va làa yahó lé bìo ɓa nùpua búenbúen zŋ le ɓa vŋn-làa bìo ó o Zaneesi là a Zānberesi vŋlò bìo hŋa zŋnanáa bìo sŋi.

Bìo ɓa kenía làa fo, á ù ɓua sese

¹⁰ Èe ká ùnén wón zŋ bìo á ì wee kàrán lè ɓa nùpua, á zŋ bìo á ì wee ɓua lè ìten. Fo zŋ ì tonlò jùhú, á zŋ bìo á ì dóràa ì sŋi le Dónbeenì yi. Fo mún zŋ bìo á ì wee hŋnàa ì sŋi làa bìo á ì waráa ɓa nùpua. Fo zŋ bìo á ì wee jŋnàa ì yi. ¹¹ Bìo ɓa nùpua jŋnŋnàa ì sánŋa, á beéra ì lò ho Āntiosi lè ho Ikoniyyumu, lè ho Lisitere lórà yi, á fo zŋ. Mu bon, ɓa bèntŋn beéra ì lò làa sòobé. Èe ká wa Núhúso màhá kànnà mi mu búenbúen yi. ¹² Bìà búenbúen na wi ɓa ɓua mítén à héha làa bìo le Dónbeenì sŋi vá yi wa pánŋlò là a Yeesu *Krista bìo yi, bán ɓa à beé lò. ¹³ Ká ɓa nŋ-sŋmáa lè ɓa sabín-fŋaalowa, bán sŋnsŋmámu lè

[¶]3:8 Mi loŋ Léro vŋahú (Exode) 7.11-12

ba sabíoní wé è dé wán ká mu wà. Ba à vŋíni ba nŋpua, á ba nŋpua mún ñ vŋíni ñarén. ¹⁴ Ká ũnén, bánbá à ũ wé bè bìo á fo kenía yi, à tà mu yi lè ũ sŋi búenbúen. Ũnén ũ beere zŋ bía kenía mu làa fo. ¹⁵ Le Dónbeenì bíonì vŋahú á fo zŋ bìo hàrì ũ háyónmu yi. Lé lerén dà à na mu bè-zŋnŋmì binbirì foñ, bìo á fo dà à bè yi á à dérää ũ sŋi o Yeesu Krista yi á à kàní-náa. ¹⁶ Le Dónbeenì bíonì vŋahú á túara lè lerén mí beere Hácírì pànká. Le bíonì mu bìo jŋhú wi làa sòobée. Lé lerén wee kàrán o nŋpue, á wee wé ò o pí bìo yi bon, lé lerén wee bé o nŋpue, le mún wee wé ò o wé wé bìo térénnà. ¹⁷ Lé búñ ñ na ká le Dónbeenì nŋpue á à dàñ wé è wé hã wára na se.

O Poole mŋndén bìo na ó o henía

4 Bìo ká lé bìo á ã wee hení ñ na foñ lè le sòobée le Dónbeenì yahó, là a Yeesu *Krista yahó, wón na khŋi buen buée cíti ña yèn-vèeniasa lè ña ñi-hía á mún buée dí mí béenì. ² Hàrì ho pàahú wé se loo, à ho yí wé se loo, à ũ wé bue le Dónbeenì bíonì. Bía wé wó khon à ũ zéení ña wékheró bìo na ña yi, à hení mu na ña yi le ña día mu bè-kora wéró. Wé hení ña sŋa. Búñ búenbúen á ũ wé jì ũ yi à wé kàrán ña. ³ Lé bìo á pàahú búí khŋi dā ká ña nŋpua máa wé è jí bía wee kàrán ña lè ho tŋiá poni cŋn, ká ña wé è wé bìo sŋi ña yi, á wé è jí ña ñi-kàránlowà cèrèe na bìo yí bon cŋn. ⁴ Ba à pí ho tŋiá poni bìo ká ña à bè hã sabíoní mŋn. ⁵ Èe ká ũnén wón zŋn ũten buaró mu bìo búenbúen yi, tà le lònbee yi. Wé bue le Dónbeenì bŋn-tente na ña nŋpua yi. Sá ho tonló mu sese làa bìo mu koráa.

⁶ Ká ñnén wón hŋmú sŋaráa, ã ka lòn yia na ña yan lè le muini vó. ⁷ ã sá a Yeesu Krista tonló lè ã sŋi búenbúen lòn nŋpue na san ho saró lè mí sòobée. Bìo le Dónbeenì le ã wé á ã wó á mu jii sú lòn nŋpue na lŋwa vaá dŋn hen na ó o kó o vaa dā yi. ã sŋidéro o Yeesu Krista yi á ã yí

día. ⁸ Bìo ká wán á ho cŋnú na ko làa mi bìo á ã wó bìo térénnà bìo yi, á bàrá pan mi ho wáayi. O Nŋhúso na lé o cíti fŋ na térénnà á à na ho cŋnú mu miì pàahú na ó o khŋi cíti ña nŋpua yi. Mu máa wé ñnén ã dŋn ó ò na ho cŋnú yi, ká bía búenbúen na wee lŋoní a bŋni buenló ó o mún ñ na ho yi.

O Poole wi ò o Timotee buen o cŋn

⁹ Bánbá à ũ buen ã cŋn fŋafŋa. ¹⁰ Lé bìo ó o Demaasi wà ò o día mi á van ho Tesaloniiki lóhó ho dímjíá biowa na ó o wa bìo yi. O Keresān wón wà van ho Kalasii kŋhú, ò o Tiite ñen van ho Dalamatii kŋhú. ¹¹ O Luki mí dŋn lé yia wi hen làa mi. Hen ká fo bò o buen à ũ fé o Maaki buennáa, lé bìo ó o dà wee séení mi ho tonló yi. ¹² O Tisiiki wón á ã tonkaa ó o van ho Efèze. ¹³ Fo bò o buen à ũ buee lé ho Torowaasi yi à ũ lá ã báká beenì na á ã día o Kaapuusi cŋn bua buennáa. Fo bò o buen à ũ mún khuii ã vŋnna, sŋnkú ã sŋnna na ho túaró wi wán. ¹⁴ O Alekisāndere na lé o kháa-likì ñentŋn wó khon làa mi dàkhŋína. Le Dónbeenì á à sàání a yi á à héha làa bìo ó o wó. ¹⁵ Ũnén mún pa ũten bìo lé bìo á bìo wa wee kàrán lè ña nŋpua ó o yí tà bìo hŋúu. ¹⁶ Bìo ña nŋn-yání buan mi vannáa le cíti fŋiní, á hàrì nŋpue yí buée tà ã jii, ña búenbúen pá mi día. Le le Dónbeenì sŋn mu día na ña yi. ¹⁷ Èe ká a Nŋhúso wón pan ã bìo á ñon ho pànká mi á ã bueraráa o bíonì á bía yi zŋ le Dónbeenì cèrèe pá le. Lé orén kánia mi ña kúdenwà yi. ¹⁸ O Nŋhúso á à kàní mi mu bè-sŋmáa búenbúen yi. O ò kàní mi á ã kŋn ho wáayi o bá-zāmu yi. Le ho cŋkú à bìo sŋi a yi fèe hã lŋlúio na jii mŋa yi. *Amiina!

Le mŋndén tŋenŋi

¹⁹ ã wee tŋenŋi a Piriisiye là a Akilaasi yi. ã mún wee tŋenŋi a Onezifoore zŋ-jŋhú nŋpua yi. ²⁰ O Erasiite wón kará ho Korente yi, ká a Torofiimu wón á ã día ho

Milee yi lé bìo ó o lò yí here. ²¹ Bánbá à ũ ðuen ká le tẽnì dĩn yí hĩnɔn.

O Ebuluusi, là a Pudẽnsi là a Linuusi là a Kolodia lè wàn zàwa lè wàn hĩnni

kèrètĩewa na wi hen búenbúen wee tẽní fòn.

²² Le wa Núhúso kẹ́n làa fo, le o wé mí sãamu làa mia.

Ho vūahú na ó o Poole túara nnon o

Tiite

yi

Vūahú túaró júhú

O Tiite hía lé o Poole nì-kenínii. O yínón zúifù (Kalasiisa 2.1-3). O hía wee bè là a Poole à ɓa sá le Dónbeenì bín-tente bueró tonló.

Pàahú na ó o Poole wee túa ho vūahú na kà á à na a yi, ká a wi ho Kerɛte yi á wee loñ ɓa kèrètíewa kuio na wi hā lórá na bín yi bìo, à hā wé va lè mí yahó (1.5).

Mu nín-yání ó o Poole zééníà bìo á ɓa kèrètíewa kuure ya-díwá ko ɓa ɓua lè mítén (1.5-16).

Bún món ó o Poole zééníà o Tiite làa bìo ó o ko ò o wé kàrán lè ɓa kèrètíewa kuio. Hón kuio so lé ɓa nì-kíá kuure, lè ɓa hā-kíá kuure, lè ɓa yàrówá kuure, lè ɓa wobáaní kuure (2).

O mún zééníà bìo ɓa kèrètíewa ko ɓa ɓua lè mítén à dàñ kèenínáa mín wán lè ho héerà, ká hā zía lè hā bín-zàwa lè ho sankaró mía ɓa pàahú. Bún món ó o téeníà ɓa yi (3).

Le téeníi

1 Mu lé ínén Poole á túara ho vūahú na kà. Í lé le Dónbeenì ton-sá là a Yeesu *Krista tonkaro, bèra a na à bìà le hueekaa à ɓa siàderó wíoka fàrá tìn à ɓa zūn ho tuiá poni na à wé á ɓa à ɓua mítén á à héha làa bìo sī le Dónbeenì yi. ²Lé búnn n na á ɓa dà à dé mí sīa wé è lòní le mukānī binbirì na máa vé, dìo le Dónbeenì dó mí jii le mí ì na bìà bìo sà le yi yi ká bìo búí dīn yí lera. Wa láa mu yi lé bìo wa zū le le Dónbeenì máa wé fī sabéré. ³Ká bìo le le mí ì wé pàahú dōn, á le zééníà bìo le dó mí jii le mí ì wé wéréwéré lè ɓa nùpua làa bìà le tonkaa

le ɓa bue mí bín-tente jini. Lé hón tonló so á wa kànìlò Dónbeenì kàràfáa mi.

⁴Mu lé ínén Poole á túara ho vūahú mu nnon únén Tiite yi. Fo lé í za binbirì wa siàderó le Dónbeenì yi bìo yi. Le wán Maá Dónbeenì lè wa kànìlò Yeesu *Krista à wé mí sāamu làa fo à na ho héerà fōn.

Ho tonló na ó o Tiite ko ò o sá ho Kerɛte yi

⁵Í wà à í díà fo ho Kerɛte kōhú yi, à ù wíoka bìo á ínén làa fo ɓúa júhú à véení, à mún hueeka ɓa nùpua bàráka hā lórá lè mí dà-kéní kéní na ɓa kèrètíewa wi yi à ɓa dí ɓa yahó. Liiní ù hácírí bìo á í henía nnon fōn wán. ⁶O ya-dí ko ò o wé nùpue na á bè-kohó yèni yí máa ve léé yi. O ya-dí ko ò o hāa yà-kéní na ó o yan lé wón mí dōn ò o kǎna yi à yí lé mōn. O zàwa ko à ɓa dé mí sīa o Yeesu *Krista yi, ɓa mún ko à ɓa zūn mítén buaró, bèra a na à bè-kohó bìo yí mí léé ɓa yi, à ɓa mún yí wé ɓa zà-káania. ⁷Lé bìo ɓa kèrètíewa kuure ya-dí lé le Dónbeenì ton-sá, lé búnn bìo yi ó o yí ko à bè-kohó yèni ve léé wo yi. O yí ko ò o wé nùpue na yí máa tà jí bìà ká cōn, á sīi sūwa. O yí ko ò o wé o nùpue na wee ju ho *divén dàkhíina, á wa hā bíoní. O yí ko ò o wé o nùpue na sòobáa dó mí sīi le wáí yi, á wee cà le làa bìo yínón mu. ⁸Èe ká a màhà ko ò o wé o nùpue na wee hén mí yahó sí ɓa nùpua. O ko ò o wañ mu bè-tente wéró. O ko ò o wé o bè-zūmínì bānso, á térénna, á wee wé bìo sī le Dónbeenì yi, á dà wee ɓua mítén sese. ⁹Le Dónbeenì bín-tente, dìo lé ho tuiá poni na kàráanna làa wo ó o ko ò o wíoka ɓua sese. Ká a wee wé ká sīi, o ò dàñ wé è hení bìà ká sīa á ɓa à bè ho kàránlò na bìo bon yi, á mún n dàñ n zéení wéréwéré làa bìà le ho kàránlò mu bìo yí bon le ɓa wee víiní mítén.

¹⁰Mu bon, ɓa kèrètíewa cèrèe, sònkú bìà wee bè ho *kúiiro lándá yi tíahú, á yí máa jí dèe, á wee bío hā bín-conconwà

à khàráa ɓa nùpua víiní. ¹¹ Yí díá le bán-sowa so wé kàrán ɓa nùpua lé bìo ɓa kàránló mu yí bon, ho wee yáa há zǐ-pún-kùio. Mu yàá yínón bún mí dòn, ɓa wee wé mu à càráa le wáří. ¹² Ho Kereete kǎhúsa nì-kéní búí na ɓarén wee lá làa jǐ-cúa fεero á bía bìo kà: «Ho Kereetesa lé ɓa sabín-fūaalowa, ɓa sūnsūmána lòn zín-búaa, ɓa lé ɓa paríwà, bìo ɓa wa lé ho dará ɓa dí.» ¹³ Á à mu fèn bon, o nìi mu tuiá sí. Lé bún nɔn, á ù zá làa ba à mì le sòobée na ɓa yí à ɓa yèrémá dé mí sía bìo bon yí ¹⁴ à yí tà ɓa *zúífúwa hácín-bióní, làa bìa pǎ ho tuiá poni làndáwá yí. ¹⁵ Yia wee ce le Dónbeení yahó, á làndá yí máa hē làa bìo búí díró. Ká yia yí máa ce le Dónbeení yahó, á yí dó mí sīi o Yeesu yí, wón wárá búenbúen yí máa ce. Hàrí o yilera yàá yí máa ce. O wó bìo yí se à mu nìyio máa dí o. ¹⁶ O wee bío wéréwéré le mí zū le Dónbeení èe ká a wárá hǎn wee zéení le mu yí bon. O bìo sūii ló, o yí máa bè le Dónbeení bióní yí, o yí dà bìo na se máa wé.

Bìo ɓa kèrétíewa ko à ɓa ɓua lè mítén

2 Èe ká ũnén wón wé kàrán ɓa nùpua lè ho kàránló na bìo bon. ² Bío na ɓa nì-kíá yí le ɓa wé ɓua mítén yí mu bìo búenbúen yí. Le bìo ɓa à ɓua lè mítén à wé à ɓa nùpua kǎnbi ɓa. Ba ko à ɓa wé mu bè-zūmmini ɓànsowà, à wé ɓa nùpua na fàrá tīna mí siadéro le Dónbeení yí, à wé wań ɓa nùpua làa sòobée, à wé jǐ mí yiwa. ³ Á ù mún bío na ɓa há-kíá yí le bìo ɓa wee ɓua lè mítén à héha làa bìo le Dónbeení sīi vǎ yí. Ba yí ko ɓa wé yáa bìa ká yènnáa, à yí sòobá yí dé mítén ho *divén juló yí. Ba ko à ɓa wé zéení ɓa nùpua làa bìo se. ⁴ Ká ɓa wee wé ká sīi á ɓa à dǎn wé è kàrán ɓa há-fia làa bìo ɓa ko ɓa wańnáa mí bǎrání lè mí zàwa, ⁵ á à wé mu bè-zūmmini ɓànsowà, á wé è kǎja mí bǎrání mí dòn yí, á wé è loń mí zíní tonni yí sese, á à wé ɓa há-tentewà, á wé è liiní mítén á à na mí bǎrání yí. Ká

ɓa wee ɓua mítén ká sīi, á ɓa nùpua máa wé è bío há bín-kora máa léé le Dónbeení bióní yí.

⁶ Mún hení na ɓa yàrówá yí le ɓa wé mu bè-zūmmini ɓànsowà ⁷ mu bìo búenbúen yí. Ũnén ù beere ko à ù wé wé há wárá na se à bìa ká mí, à bè yí. Dé sòobée ù kàránló yí á wé wé ho lè le yí na púaara díá. ⁸ Wé mì ho tuiá poni, hía á nùpue yí dà máa kǎn, bèra a na à há nìyio dí bìa yí tà ù bìo lé bìo ɓa máa dǎn máa bío bín-kohó wa dǎn yí.

⁹ Ba wobáanǐ bán á ù bío na yí le ɓa wé liiní mítén na mí júnása yí mu bìo búenbúen yí, à wé wé bìo sī ɓa yí, à wé yí kǎn ɓa, ¹⁰ à wé yí kǎnbūnǐ ɓa nǐi bìo. Ba yàa ko à ɓa wé zéení le mí láayi wi binbirǐ mu bìo búenbúen yí. Ká ɓa wee wé ká sīi, á ɓa wárá búenbúen á à wé á ɓa nùpua wé è kǎnbi ho kàránló wa kǎnǐlo Dónbeení dǎn yí.

¹¹ Mu bon, le wó mí sǎamu á hérarǎa ho kǎnǐló wǎhú nɔn ɓa nùpua búenbúen yí. ¹² Mu sǎamu mu bìo yí, á le Dónbeení wee kàrán wen á wa pǐ bìo yí sī le yí lè ho dímpǎa bìo na wa sía wee vǎ yí, bèra a na à wa wé mu bè-zūmmini ɓànsowà, lè ɓa nì-térénnia, lè ɓa nùpua na wee wé bìo sī le Dónbeení yí há làa na ká wán. ¹³ Bún lé bìo wa ko wa wé à dérǎa wa sía lònǐ le wizon-tente na ó o Yeesu *Krista na lé wa Dónbe-beení á lé wa kǎnǐlo khǐi ɓueé zéení mítén mí cùkú yí. ¹⁴ O tà húrun wa bìo yí, bèra a na ò o kǎnǐ wen ho pǎnká na wee jǎa wen dé mu bè-kora lè mí sǐíwà búenbúen nǐi yí, à wa wé ɓa nùpua na wee ce o yahó, à bìo sǐ a yí, à há wárá na se wéro bìo keń yí fée.

¹⁵ Bío á ĩ bía nɔn foń á ù wé kàrán lè ɓa kèrétíewa lè ho pǎnká búenbúen na fo yú. Wé hení ɓa sía le ɓa bè mu yí. Ká bìa yí máa bè mu yí bán á ù wé zǎráa. Yí tà le nùpue zǎan foń.

3 Bíní leéka ɓa kèrétíewa le ɓa ko à ɓa wé liiní mítén ɓa bá-zàwa lè ho pǎnká ya-díwá yahó à wé bè ɓa bióní yí,

à hã wárá na se wéro bìo kɛ́n ɓa yi. ² Bío na ɓa yi le ɓa wé yí bío yí khe na nùpue yi, à wé yí fi lè ɓa nùpua, à wé ɓa nùpua na wayika, à wé yí zùan ɓa nùpua yi. ³ Mu bon, warén mún lá yí máa jí dɛɛ, á lé ɓa nì-káania, á dó wa sĩa mu bìo na yí bon yi. Bìo wa sĩa wee vá yi búenbúen lé bún á wa hĩa wee wé á yí dà máa día. Wa lá lé ɓa yi-kora òansowà á wee dí le yandee. Wa lá wee wé à ɓa nùpua jin wen, à warén mún jin ɓa. ⁴ Èé ká wa kànfilo Dónbeenì á zééníá mí tentemu, làa bìo le wa lè ɓa nùpua. ⁵ Le káníá wen lé bìo á le zūna wa màkárí, ká mu yínóní wa wárá na térénná na wa dànná wó bìo yi. Le káníá wen á ceéra wen lè mí Hácírí pànká, á wa yú le mukōn-fínle. ⁶ Le Hácírí mu á le Dónbeenì nɔn wen á le wi wen wa kànfilo Yeesu *Krista pànká yi. ⁷ Lé bún bìo yi á wa dà à yí le mukānì binbirì na máa ve, dìo wa dó wa sĩa wee lòní. Mu búenbúen dà à wé lé bìo le Dónbeenì wó wen lè ɓa nì-térénnia le sãamu pànká yi. ⁸ Hã bíoní na á í bía nɔn foñ ká á láayi wi.

Í wi à ù hení hã bìo làa sòobée à na ɓa nùpua yi bèra a na à bìa dó mí sĩa le Dónbeenì yi wíoka ca mí kuio mu bìo na se wéro yi. Ho kàránló mu se á jùhú wi ɓa búenbúen cón. ⁹ Ká ɓa nùpua na

wa le wàaníi na jùhú mía, làa bìa wa le nɔnkāni wàaníi, làa bìa wa hã zía, làa bìa wa a *Moyiize làndá bìo wàaníi, bán búenbúen à ù khènnáa. Bún búenbúen jùhú mía, mu yí máa séení nùpue. ¹⁰ Yia wee khéé ɓa kèrètíewa à ù ve o bíoráa. Ká a yí tà à ù wíoka ve o hã cúa-jun ní bíoráa. Ká a pá yí ná mu, à ù wé jàa wo bání. ¹¹ Mún zūn mu kénkén le wón nùpue so sí á día ho wā-tente. Mu bè-kora na ó o wee wé wee zéení le o jùhú sú.

Le mónđen tɛɛní

¹² Í ì tonka a Aatemaasi tàà o Tisiiki mi cón. Ká òarén á yia buée dōn mia, á ūnén bèn bánbá à ù buee yí mi ho Nikopolisi lóhó yi. Í wi à í buee kɛɛní bín le tɛɛní pàahú. ¹³ O Zenaasi na lé ho *làndá zūnlo là a Apoloosi, à ù bánbá à ù séení mí vɛɛnì yi. Yí le dɛɛ búí fòo ɓa yi. ¹⁴ Bìà dó mí sĩa le Dónbeenì yi lè wa bìo síi mún ko ɓa ca mí kuio mu bìo na se wéro yi, à wé séení ɓa nùpua làa bìo ɓa màkóo wi yi, bèra a na à ɓa bìo jùhú kɛ́n.

¹⁵ Bìà wi hen làa mí búenbúen wee tɛɛní foñ. Bìà wa wen mí sīadéro le Dónbeenì yi bìo yi á ūnén mún tɛɛní yi. Le le Dónbeenì wé mí sãamu lè mí búenbúen.

Ho vūahú na ó o Poole túara nɔn o

Filemɔn

yi

Vūahú túaró júhú

Ho vūahú na kà lé o Poole túara ho á nɔn o Filemɔn yi. O Filemɔn lé o Poole òàn bɔ́nlo. O fù lé o nùpue na bìo júhú wi òa nùpua cɔ́n làa sòobé, á lé ho Koloosi kèrètíewa kuure nì-kéní. O Filemɔn wobá-nìi búí fù wi á lùwa ò o díá a. O yèni òa le Oneziimu.

Ho vūahú mu yi ó o Poole tènía o Filemɔn làa bìà làa wo páanía wi yi (1-3). O Poole dó le Dónbeenì b́arákà o Filemɔn sīdéró o Yeesu *Krista yi bìo yi, làa bìo ó o wa lè mín zàwa lè mín hínni kèrètíewa bìo yi (4-7).

Bìo ó o Oneziimu wà díá mí júhúso, ó o fò mín là a Poole ká wón wi ho kàsó yi, ó o Poole mu wó ó o tà a Yeesu bìo, á lé o kèrètíe. Bìo mu wó kà, ó o Poole le o b́íní yèrémá va mí júhúso Filemɔn cɔ́n. Lé búnn te bìo ó o túara ho vūahú nɔn o Filemɔn mu yi, á fìora a le ká a Oneziimu b́íní òuara a cɔ́n, ò o tà sɛn bìo ó o wó búnnbúnn díá à na a yi, à òuara a sɛsɛ bìo ó o wáa lé òàn za mu kèrètíemu d́ání yi bìo yi (8-22).

Le tèníi

1 Mu lé ínén Poole, yia wi ho kàsó yi o Yeesu *Krista tonló sáró bìo yi, lé mì wee túa ho vūahú na kà á na únén Filemɔn yi. O Timotee na lé wàn za, wón làa mì páanía wee tèní fòh, únén na làa wɛn páanía wee sá, na wa wa làa sòobé. ² Wa mún wee tèní wàn hínló Apia yi, là a Aasiipu, wón mún làa wɛn páanía wee lá le lònbee lè mí síwà. Ba kèrètíewa kuure na wee kúee mín wán ũ zīi á wa mún

wee tèní yi. ³ Le wàn Maá Dónbeenì là a Nùhúso Yeesu *Krista à wé mí sáamu làa mia, à na ho h́eerà mia.

O Poole sīi wan o Filemɔn bìo yi

⁴ Hen ká í sansan wee fìo le Dónbeenì yi, à í dé le b́arákà ũ bìo yi. ⁵ Lé bìo á ũ sīdéró o Yeesu *Krista yi á í wee jí bìo, á mún wee jí bìo fo wa làa bìà búnnbúnn na bìo sà le Dónbeenì yi. ⁶ Í wee fìo le bìà dó mì sīa o Krista yi làa fo páaní à pànká wíoka kɛ́í á wíoka zūn mu bè-tentewà búnnbúnn, bìo le Dónbeenì wee wé làa wɛn wa páanĺó là a Krista bìo yi. ⁷ Lé bìo á bìo fo wa lè wàn zàwa lè wàn hínni á í j́á, á í sīi bèntín wan, á sīi hà làa sòobé mu bìo yi. Mu bon, bìà bìo sà le Dónbeenì yi á fo híina sīa.

O Poole wee fìo o Filemɔn o Oneziimu d́ání yi

⁸⁻⁹ Lé búnn te bìo á í wee fìoráa fo le ũ wé bìo fo ko à ũ wé. Wa páanĺó là a *Krista bìo yi, á í lá dà à na le j́ii á à bío le ũ wé mu. Èe ká í màhá pá à fìo fo bìo wa wa làa mín bìo yi. Àwa, á ínén nì-kínle Poole, yia wi ho kàsó yi o Yeesu Krista tonló sáró bìo yi á pá wee fìo fo bìo wa wa làa mín bìo yi, ¹⁰ le ũ sáberé à ũ wé bìo á í bío ò na fòh o Oneziimu d́ání yi, wón na á í wó ó o lé í za mu kèrètíemu d́ání yi ho kàsó yi. ¹¹ O bìo júhú lá míá ũ cɔ́n búnn bon, èe ká hà làa na kà wán á ínén làa fo ó o bìo júhú wáa wi cɔ́n.^{§§}

¹² Àwa, á í wáa à bío le o Oneziimu mu b́íní buen ũ cɔ́n, o bìo bèntín here mì làa sòobé. ¹³ Bìo á í wi ho kàsó yi le b́ín-tente bìo yi, á í yàa lá wi à í díá wo í nìsání, ò o wé sɛení mì ũ lahó yi. ¹⁴ Èe ká í màhá yí wi à í wé bìo búí o d́ání yi ká í làa fo yí j́á mín yi. Lé bìo á í yí wi à mu tentemu na fo ò wé á à na mì à wé lè í wee kíká fòh lè mu wéró, ká mu lé únén ũ bèere yi.

§§1:11 Oneziimu: Le yèni mu kúará le amu júhú wi.

¹⁵Nún-sĩ á le Dónbeenì yàá wó ó o Oneziimu khèra làa fo ho pɔ̀n-za dɛɛ yi, bèra a na ká a bíníá fuara ũ cɔ̀n, à mi wáa páaní kɛní fɛɛɛ. ¹⁶Hã làa na kà wán ó o yínɔ̀n wobá-nìi mí dòn, o bìo jùhú wi po bú. O wáa lé mìn za kèrètíɛ, á fo ko à ũ wíoka wań wo làa sòobéɛ. O lé wán za kèrètíɛ na á ĩ bèntín wa làa sòobéɛ. Á ĩ mún láa mu yi le fo ò wíoka à wań wo á yàá a poń ìnén, bìo ó o bìo sà fòn bìo yi, làa bìo mi páanía là a Núhúso bìo yi.

¹⁷Àwa, ká fo zū le warén lé ɓa bɔ̀n-lowà binbirì, ká a bíníá fuara ũ cɔ̀n, à ũ fua a sese, à kɛń lè lé ìnén ĩ bèɛɛ. ¹⁸Ká a wó khon làa fo bìo búí yi, tàá ká a ko ò o wí bìo búí fòn síi, à ũ jì mu ìnén jùhú yi. ¹⁹Hã jì-cúa na á ĩ wee túa lè ĩ nín-bia lé hĩa kà: «Ìnén Poole á à wí ũ kení na wi o yi». ĩ yí máa bío le fo ko à ũ wí bìo búí mi, ká fo màhá ko à ũ zūn lé ìnén lé yà zééníá o Yeesu bìo làa fo á fo yúráa le

mukānì binbirì. ²⁰Àwa, wán za Filemɔn, á ĩ wee fio fo o Núhúso yèni yi le ũ wé bìo á ĩ wee fio fo le ũ wé. Wa páaníló là a *Krista bìo yi, ũ yí díá le ĩ yilera lunka mu bìo yi.

²¹Ĭ láa mu yi le bìo á ĩ túara ho vūahú yi le ũ wé á fo ò wé kɛ́kɛ́. Ĭ yàá zū le fo ò wé yòó puuní bìo á ĩ le ũ wé yi. ²²Mún cà le zūi búí ká làa mi. Ho fioró na mi wee wé ĩ bìo yi, á ĩ láa mu yi le hen làa cínú ká ĩ yí ĩten fueé búɛɛkí mia.

Le mɔ̀ndén tɛ̀nii

²³O Epafaraasi na làa mi páanía wi ho kàsó yi o Yeesu *Krista tonló sáró bìo yi wee tɛ̀nii fòn. ²⁴O Maaki, là a Arisitaaki, là a Demaasi, là a Luki, bán búenbúen na làa wen páanía wee sá ho tonló dà-kéní á mún wee tɛ̀nii fòn.

²⁵Le wa Núhúso Yeesu *Krista à wé mí sãamu làa mia.

Hebere vūahú

Vūahú túaró júhú

Yia túara ho vūahú mu á wa yí zū. Bānsō túara ho nōn bia tà a Yeesu yi na le lònbee lè mí síwà yú. O túara ho nōn ba yi bèra a na à ba yí pí le Dónbeenì bìo, ká ba hení mí sīa à fàrá ò, à zūn le bìo ó o Yeesu wó á po mu bìo búenbúen.

Ho vūahú mu wee zéení le le Dónbeenì òn mí Za Yeesu wán zéeníánáa miten le ba nùpua á mu vóràa. Le *Dónbeenì nì-cúa fèerowà ó orén bìo júhú wi po. O po ho wáayi tonkarowà, á po a *Mcyiize là a Zozue (1–3).

O Yeesu mu bìo júhú wi po le *Dónbeenì yankarowà na yánkaa wi. Orén lé yia lé le Dónbeenì yankaro binbirì. Lé búnn te bìo le Dónbeenì mu wee sèn ba nùpua bè-kora díá à kànníáa ba mu hú-mú yi o pànká yi. Bìo ó o *Isirayele nìpomu fù wee ya hā muiní lè ba bà-kùio na le Dónbeenì yi, lé búnn fù wee zéení a Yeesu *Krista na buéé hí bìo (4–10).

Ho vūahú lii véení wee hení ba kèrètíewa sīa à ba wíoka ca mí kuio le Dónbeenì bìo yi. Bìo le Dónbeenì nìpomu fù fàrá ònínáa mí siadéro le Dónbeenì yi á ho vūahú mu bíá bìo. Ho mún wee kàrán ba nùpua à ba kàràfá miten o Yeesu mí dòn yi. Le ba fá mí yío wo yi, à hí mí sīa le lònbee lè mí síwà yi, á fàrá ònínáa mu véení (11–13).

Le Dónbeenì ònínáa Za wán wee bíoráa

1 Le Dónbeenì yánkaa ònínáa ba nì-cúa fèerowà wán à bíaràa lè wán búaaawa. Le wó mu pònna cèrèe yi, á le

bíoró làa ba mún síwà boo. ²Èé ká hā làa na ká wán hā pònna vaa véení, á le ònínáa mí Za wán wee bíoráa làa wen. Lé le Za mu le ònínáa wán á léaràa mu bìo búenbúen. Lé orén le wáa dó mu bìo búenbúen ní yi. ³Orén lé yia le Dónbeenì cùkú beenì wee mí yi. Bìo á le Dónbeenì karàa lé búnn ó orén mún karàa. O fuan mu biowa búenbúen ònínáa lè mí bíoní na pànká wi. Lé orén le Dónbeenì ònínáa wán á séaràa ba nùpua bè-kora díá, á ba wee ce le yahó. Búnn mún ó o yòó kará ho wáayi le Dónbeenì nín-tiání, dèn na po mu bìo búenbúen.

Le Dónbeenì Za po ho wáayi tonkarowà

⁴Làa bìo le Dónbeenì Za po poráa ho wáayi tonkarowà, lé ká sīí á le yèni na le wee ve làa wo mún po poráa ba yèni. ⁵Le Dónbeenì ònínáa yí bíá làa wáayi tonkaro búí le:

«Fo lé í Za.

Ho zuia jii wán á í lé mìn Maá.»*

Le mún ònínáa yí bíá bìo ká là a búí:

«Ínén á à wé bān Maá,

ó orén á à wé í Za.»†

⁶Ká pàahú na le Dónbeenì tonkaa mí Za kínleso ho ònínáa yi, á le bíá bìo ká:

«Ho wáayi tonkarowà búenbúen ko ba wé búaaní a.»‡

⁷À le bèn bíá ho wáayi tonkarowà dání yi le:

«Le Dónbeenì wee wé à le tonkarowà keñ lòn pinpiró,

le wee wé à le ton-sáwá mu keñ lòn dshú denní.»¶

⁸Ká le màhá bíá bìo ká mí Za dání yi:

«Ūnén Dónbeenì, ū bēnì díro jii máa fí máa mi.

Fo ò pa ū nìpomu bìo lè ho térénló.

*1:5 Mí loñ Lení vūahú (Psaumes) 2.7

†1:5 Mí loñ Samuwēle cúa-jun ní vūahú 7.14

‡1:6 Mí loñ Làndá zéenílò vūahú (Deutéronome) 32.43

¶1:7 Mí loñ Lení vūahú (Psaumes) 104.4

⁹Fo wa bìo téréna, fo jina mu bè-kora. Lé búnn nɔn á ìnnén na lé ù Dónbeenì á kúaa ho jiló ù jùhú wán à zéení le ì tã ù bìo.

Lé búnn wɛɛra ù sîi.

Ì dó ho cùkú foñ á po mi ninzàwa na ká.»[§]

¹⁰Le pá bíníá bíá bìo kà mí Za mu dání yì:

«Mu jùhú búakání ká bìo búí ònn yí léra, á ùnnén Núhúso lé fo léra ho tá, á lé fo mún léra ho wáayi.

¹¹Búnn bè-lénna so búnnbúnn khíi vé, ká ùnnén á à kɛn bín fɛɛɛ.

Ho wáayi lè ho tá wé è khè lòn sì-zíníá.

¹²Fo ò bi mu lòn báka beenì á à bàrà, mu ù yèrémá lòn sì-zíníá, ká ùnnén á à ònn làa bìo fo karáa, fo ò kɛn bín fɛɛɛ.»^{**}

¹³Le Dónbeenì ònn yí bíá làa wáayi tonkaro búí le:

«Buee kɛnì ì nín-tíání, fúaa ká ì búrá ù zúkúsa ù tá á ù bò ù zení wán.»^{††}

¹⁴Á ba tonkarowà na wee lé ho wáayi bèn lé ba yén? Ba lé le Dónbeenì tonsáwá. Le wee tonka ba à ba buée séení bia á à yí ho kànló le Dónbeenì cón.

Mi wa dé ho kànló bìo le sòobée yì

2 Lé búnn nɔn á bìo wa já á wa ko wa fua lè wa sòobée, bèra a na wa yí ví. ²Le Dónbeenì jì-cúa na ho wáayi tonkarowà mà á bìo lé ho tuiá, á nùpue lée nùpue na bèn yí bò hã yì, wón yú mu bàn lònbee na ko làa wo.^{‡‡} ³Àwa, ká warén mún yí dó ho kànló na ká bàn sí bìo le sòobée yì, á wa so dà à kànní waten le lònbee na ko làa wen yì le? Ho

kànló mu bìo lé o Núhúso mítén á nín-yání buera mu. Á bia já mu á zéení lè warén le ho bìo bon. ⁴Á le Dónbeenì zéení le bìo ba bíá bon. Le zéení mu lè mu yéréké biowa lè mí síwà na wee zéení le pànká, lè mu biowa wéro pànká na lerén mí bèere Hácíri wee na ba nùpua yì làa bìo le sîi vá yì.

Le Dónbeenì ònn o Yeesu wán wee kànníáa ba nùpua

⁵Le Dónbeenì yí dó ho yìrón dímijá na wa wee bío bìo ho wáayi tonkarowà ní yì. ⁶Le Dónbeenì bíonì vūahú yì, ó o búí yàá túara bìo kà:

«Éee Dónbeenì! O nùpue lée wée á fo ò leékaráa o bìo?

O nùpue lée wée á fo ò paráa o bìo?

⁷Fo wó á ho wáayi tonkarowà bìo jùhú wi á po a ho pònn-za dèe yì.

Búnn món á fo bíníá wó ó o yú ho cùkú lè le yèni,

⁸fo bàrà a mu bìo búnnbúnn jùhú wán.»^{¶¶}

Búnn wee zéení le le Dónbeenì wó ó o wi mu bìo búnnbúnn jùhú wán, á dèe búí yí ká. Èe ká hã làa na ká wán á wa ònn yí máa mi mu. ⁹Èe ká bìo ká lé bìo wa zū: Le Dónbeenì wó á ho wáayi tonkarowà bìo jùhú wi á po a Yeesu ho pònn-za dèe yì. Á hã làa na ká wán á le bíníá wó ó o yú ho cùkú lè le yèni le lònbee na ó o lá á húrunnáa bìo yì. Le wó mu ká sí bèra a na à le sãamu pànká yì, ò o hú-mú bìo séení ba nùpua búnnbúnn. ¹⁰Mu bon, mu se à le Dónbeenì na léra mu bìo búnnbúnn, ònn fuan mu búnnbúnn ònníá à wé ò o Yeesu káa le lònbee yì bèra a na ò o bìo jii sí làa bìo mu lá ko mu wéráa.

[§]1:9 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 45.7-8

^{**}1:12 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 102.26-28

^{††}1:13 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 110.1

^{‡‡}2:2 Le Dónbeenì jì-cúa na le tonkarowà mà: Mu wee bío o Mɔyiize lándá bìo dání yì. Ba zúífúwa cón á le Dónbeenì ònn ho wáayi tonkarowà wán á bíaràa là a Mɔyiize.

^{¶¶}2:8 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 8.5-7

Le wó kà síi bèra a na à ɓa nùpua cèrɛɛ pàanì le cùkú yi làa de. Lé o Yeesu wó á ɓa nùpua cèrɛɛ wé è yíráa ho kànló.

¹¹ O Yeesu lé yia wee wé à ɓa nùpua ce le Dónbeenì yahó. Á bìà ó o wee wé à ɓa ce bán búenbúen làa wo wáa lée Maá nì-kéní zàwa. Lé bún te bìò ó o Yeesu wee veráa ɓa lè mín zàwa lè mín hínni ká mu niyio mía wo yi. ¹² Bìò kà lé bìò ó o bía: «Dónbeenì, ì ì zééní ù bìò lè wàn zàwa lè wàn hínni.

ĩ ì khòní fo ù nìpomu búenbúen tíahú.»^{§§}

¹³ O mún bía le:

«Ínén á à dé ì síi le Dónbeenì yi.»

O pá bíníá bía le:

«Lé wen na pàanía wi, ínén lè ɓa zàwa na fo non mìl.»*

¹⁴ Àwa, á bìò á bán zàwa so lé ɓa nùpua binbirí, ó o Yeesu mí bæere mún lá ɓa síi, bèra a na ò orén mí bæere hú-mú pànká yi ò o yí ho pànká o *Sa-tāni wán, yia wee wé à ɓa nùpua hí, ¹⁵ ò o mún kàní bìà búenbúen na mu hú-mú zónló lá can lòn wobáaní ɓa síi wiz-ooní búenbúen yi. ¹⁶ O Yeesu mu cén yí buara wáyí tonkarowà séeníló bìò yi. Lé o *Abarahaamu mōnmānía ó o wà buée séení. ¹⁷ Lé bún non ó o ko ò o láráa mín zàwa lè mín hínni síi binbirí, bèra a na ò o dàñ wé mín zàwa lè mín hínni mu yankarowà jùhúso, á zū ɓa nùpua màkárí, á láayi wi le Dónbeenì cón, à le Dónbeenì wé sén ɓa nùpua bè-kora díá. ¹⁸ Á bìò ó o Yeesu mí bæere káa le lòn-bee yi á kúará khéra, lé bún non ó o dà wee séeníáa bìà búenbúen na ho kúará khénló wee yí.

O Yeesu bìò jùhú wi po a Mɔyiize

3 Lé bún non á minén wàn zàwa lè wàn hínni na bìò sà le Dónbeenì yi, minén na le mún hueekaa à mi níní keñ le bìò

yi, mi le mi yilera keñ o Yeesu bìò wán. Lé orén le Dónbeenì tonkaa ó o buée wó bìò wa dó wa sīa yi wee bíò wéréwéré yankarowà jùhúso. ² Le Dónbeenì lera a ò o sá ho tonló mu, ó o mún bò bìò búenbúen na le le o wé yi, làa bìò ó o *Mɔyiize yánkaa wórāa mu lè le Dónbeenì nìpomu. ³ Èe ká a Yeesu màhá ko lè ho cùkú á po a Mɔyiize, làa bìò á yia son le zīi korāa lè ho cùkú á po le zīi mí bæere bìò síi. ⁴ Mu bon, zīi na wí à nùpue yí son le dén mía. Ká le Dónbeenì lé ðio bèn wó á mu bìò búenbúen wi làa bìò mu karāa. ⁵ O Mɔyiize yánkaa bò bìò le Dónbeenì le o wé yi le zīi nìpomu búenbúen tíahú. Wón lé le Dónbeenì ton-sá, á bìò ó o wee wé ko mu zéení le Dónbeenì pì-cúa na le è fɛɛ. ⁶ O *Krista mún bò bìò le Dónbeenì le o wé yi ká wón bèn lé le Za, á le bàrá mí zīi nìpomu jùhú wán. Bún nìpomu so lé warén, ká wa wíokaa henía wa sīa wee lòní bìò wa dó wa sīa yi.

Bìà dó mí sīa le Dónbeenì yi khíi keñ le vūnná yi

⁷ Lé bún non le Dónbeenì Hácírí bía bìò kà:

«Ho zuia, ká le Dónbeenì wee bíò làa mia,

⁸ à mi yí wé lòn nùpua na yí wi ɓa jí dɛɛ làa bìò á mi wórāa mu ho pàahú na mi káa á khūaana le Dónbeenì jii yi ho tá henì yi bìò síi.

⁹ Á le bía le mìn ðuāawa yánkaa khūaana mí jii yi ho tá henì yi

á khérarāa mí kúará à ɓa non non bìò mi wó hā lúlúio fúará-jun yi.

¹⁰ Lé bún te bìò á le síi cànáa ɓa yi, á bía bìò kà:

Ba nùpua na kà wee pĩ ì bìò fɛɛɛ, le dānì na á ì wi à ɓa lá á ɓa díá.

¹¹ Bìò le síi cà ɓa yi, á le báa

§§2:12 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 22.23

*2:13 Mi loñ Ezayii vūahú 8.18

le ho lahó na á le wíokaa à ɓa vūn yi á ɓa wǎa máa zo yi hùúu.»[†]

¹² Wǎn zàwa lè wǎn hínni, mi pa miten bìo, ò o búí hǎa yí wé sī-kohó ɓànso mi tíahú à kǎa pí le Dónbeenì díá, dìo wí fée. ¹³ Mi wé hení mín sǎa làa wizooní búenbúen, pǎahú na wa wí «ho zuia» na le Dónbeenì bíá bìo. Ká mi wé wé mu bèra na à mi nì-kéní woon yí díá mítén le mu bè-kohó khà vīnǎ, à wé lòn nùpua na yí wí ɓa jí dèe bìo sǎi. ¹⁴ Ká wa fǎrá dǎn bìo wa dó wa sǎa yi wǎn mu jǎhú búɛnǎ fúaa wa mukānǎ véro, se wa màhá páanǎ sǎa là a Krista. ¹⁵ Làa bìo mu bíaráa kà sǎi:

«Ho zuia, ká le Dónbeenì wee bío làa mia,

à mi yí wé lòn nùpua na yí wí à ɓa jí dèe làa bìo á mi wóráa mu ho pǎahú na mi kǎa á khúaana le Dónbeenì jii yi bìo sǎi.»^{*}

¹⁶ Bìá jǎ le Dónbeenì bíonǎ à ɓa «kǎa á khúaana le jii yi» lé ɓa yén? Mu so yínǎn bíá búenbúen na ó o Mǎyiize fó lórǎa ho *Ezipite kǎhú yi le? ¹⁷ Bìá «le Dónbeenì sǎi cǎ yi hǎ lúlúio búarǎ-jun yi» lé ɓa yén? Mu so yínǎn bíá wó mu bè-kora ho tá hení yi á húrún bǎn le? ¹⁸ Á bíá le «báa le ho lahó na á le wíokaa à ɓa vūn yi á ɓa wǎa máa zo hùúu» lé ɓa yén? Mu so yínǎn bíá pá á yí bò bìo le bíá yi le? ¹⁹ Wa ɓèn mǎn le ɓa yí dǎnǎa yí zon hǎ vūnǎ lahó mu yi, lé bìo ɓa yí tà yí dó mí sǎa le Dónbeenì yi.

4 Àwa, á bìo le Dónbeenì jii na le dó le wa à zo hǎ vūnǎ lahó na le wíokaa ká làa wen pá wi bǎn wa bìo yi, á mi cén wa pa waten bìo à wa yí khe ho lahó mu yi. ² Mu bon, dén bín-tente so á wa jǎ làa bìo á wǎn ɓúaawa yánkaa jánǎa le

bìo sǎi. Ká le bíonǎ mu màhá yí séenǎ ɓa, lé bìo ɓa dó mí sǎa le bíonǎ mu yi. ³ Ká warén bǎn ò zo hǎ vūnǎ lahó mu yi, lé bìo wa dó wa sǎa le bíonǎ mu yi. Ho lahó mu na le bíá bìo kà dǎnǎ yi:

«Bìo á í sǎi cǎ ɓa yi, á í báa

le ho lahó na á í wíokaa à ɓa vūn yi á ɓa wǎa máa yi hùúu.»[†]

Pǎahú na le Dónbeenì bíá mu yi, à búnn le léra mu bìo búenbúen wó. ⁴ Le Dónbeenì bíonǎ vūahú búí yi á bìo kà lé bìo bíá hǎ wizooní bìo hẹ̀pun ní dǎnǎ yi: «Bìo le Dónbeenì sǎa mí tonló búenbúen wó, á le vūnǎ hǎ wizooní bìo hẹ̀pun ní zon.»[§] ⁵ Á bìo kà pá bǎnǎ bíá: «Ho lahó na á í wíokaa à ɓa vūn yi á ɓa wǎa máa yi hùúu.»

⁶ Bìá le Dónbeenì nín-yánǎ bíá le bín-tente mu mǎn yi bǎn yí zon hǎ vūnǎ lahó mu yi, lé bìo ɓa yí tà yí dó mí sǎa le yi. Lé búnn te bìo á ɓa búí dà à zorǎa ho lahó mu yi. ⁷ Lé búnn te bìo le Dónbeenì bǎnǎ dó le wizonle búí, á wee ve làa «zuia». Le wizonle mu ó o *Daviide bíá dǎnǎ yi lúlúio cèrèe búnn mǎn lè hǎ bíonǎ na kà, hǎa wa ló wǎn:

«Ho zuia, ká le Dónbeenì wee bío làa mia,

à mi yí wé lòn nùpua na yí wí ɓa jí dèe.»^{**}

⁸ Ká a Zozue lá dú mu nìpomu yahó á ɓa zon hǎ vūnǎ mu lahó yi, se le Dónbeenì wǎa lá máa bǎnǎ máa bío wizonle búí bìo. ⁹ Lé búnn mǎn á hǎ vūnǎ na kà lè hǎ wizooní bìo hẹ̀pun ní vūnǎ bìo á le Dónbeenì wíokaa bìo ká lè mí nìpomu. ¹⁰ Mu bon, yǎa zon le Dónbeenì vūnǎ yi, wón mún sǎa wó wee vūn làa bìo le Dónbeenì sǎa à le vūnnanǎa bìo sǎi. ¹¹ Àwa, á mi cén wa dé sòobée à wa dǎn zo hǎ vūn-

[†]3:11 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 95.7-11

^{*}3:15 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 95.7-8

[†]4:3 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 95.11

[§]4:4 Mi loñ Bìo jǎhú búɛnǎ vūahú (Genèse) 2.2

^{**}4:7 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 95.7-8

nà mu yi. Mi wa pa waten bìò à wa hía yí pǐ le Dónbeenì bìò, làa bìò á wàn fùaawa pánáa le bìò bìò síí. ¹² Le Dónbeenì biónì wee na le mukānì binbirì, le pànká wi làa sòobée po ho khà-tónì na yara lé hā bìò pun. Le wee zo ɓa nùpua khií zoo búe ɓa sīa yi. Le ka lòn khà-tóní, á wee fūaa hā hūn-púná khií zoo búe ho sánbániló yi. Bìò ó o nùpue sīi wee vā yi, là a yilera á le biónì mu wee zūn wéréwéré. ¹³ Mu bè-lénna yí á dèe woon yí sà le Dónbeenì yi. Mu búenbúen dīn denkhēn á le wee mi. Dén Dónbeenì so lé dìo wa búenbúen là wa nì-kéní kéní ko wa khií zéení bìò wa wó à na yi.

O Yeesu lé ɓa yankarowà núhúso beenì

¹⁴ Wa yú le *Dónbeenì yankarowà núhúso beenì. Wón khiína zoó bó le Dónbeenì mí ɓeere yi yàá. ɓa yankarowà núhúso beenì mu lé o Yeesu, le Dónbeenì Za. Àwa, á bìò wa dó wa sīa yi á mi cén wáa le wa wíoka pa bìò làa sòobée. ¹⁵ ɓa yankarowà núhúso beenì na wa yú yínɔ́ nùpue na yí dà máa séení wen wa yí-damu yi. Orén mí ɓeere á ho kúará khén-ló là mí sīwà yàá yú làa bìò warén kúará wee khénnaa, ká arén màhá yí wó bè-kohó yí mɔn. ¹⁶ Á mi wáa wa vā vaa búe le Dónbeenì na wee wé mu sāamu yi ká zānī mīa wen. Ká wa wó bún, á le è zūn wa màkárí, á à sén wa bè-kora à díá. Le è wé mu ho pàahú na mu ko yi.

5 ɓa yankarowà núhúso á le Dónbeenì lera ɓa nùpua tíahú, ò o wé sá le ton-ló ɓa bìò yi. Orén lé yia wee na ɓa nùpua mu hāmu le Dónbeenì yi, á wee ya ɓa bè-kora séndíaró muiní. ² ɓa nùpua na yí zū mu bìò yara, na wee vā ví, bán ó o yankaro mu zū bìò, lé bìò ó orén mí ɓeere mún lé o yídà. ³ Lé bún bìò yi ó o ko ò o wé ya orén là ɓa zāamāa bè-kora

séndíaró muiní. ⁴ Nùpue yí dà máa dé mítén làa yankarowà núhúso mítén. Le Dónbeenì lé dìo wee ve o nùpue à dé ho tonló mu yi, làa bìò le vonnáa o *Aaron á dó ho yi bìò síí. ⁵ O *Krista bìò mún ka kà síí. O yí wó mítén làa yankarowà núhúso. Lé le Dónbeenì dó a ho tonló mu yi, á bía bìò kà nɔn wo yi:
«Fo lé í Za.

Ho zuia jii wán á í lé mìn Maá.»^{††}

⁶ Le Dónbeenì pá bīnía bía bìò kà:

«Fo lé o yankaro féeɛ

là a Melekisedeeki bìò síí.»^{‡‡}

⁷ Pàahú na ó o *Krista hía wi ho tá wán, ó o flora á bónbónía le Dónbeenì là mí pànká, là hā yèn-caa, dìo lá dà wee kàní a mu húmú yi. Á bìò ó o liinía mítén, á tà mu búenbúen yi, á le Dónbeenì jà a floró. ⁸ Bìò ó o lé le Dónbeenì Za mí cúee, ò o pá tà le lònbee búenbúen na yú a yi á keníanaa mítén làa bìò ó ò bèráa le Dónbeenì biónì yi. ⁹ Lé bún tííra a bìò búenbúen jii, á nɔn á bía wee bè o bióní yi búenbúen wé è yíráa ho kàniló na lé le mukānì na máa vé. ¹⁰ Le Dónbeenì dó a wó là ɓa yankarowà núhúso là a Melekisedeeki bìò síí.

Héyii! Mi yí pǐ le Dónbeenì bìò

¹¹ Bìò cèrèe wi wa cón wa dà à bío o Melekisedeeki mu bìò dānī yi, ká mu yara zéeníló lònbee màhá wi, lé bìò mi yí máa wé jí mu bìò à zūn yara fūafūa. ¹² Mi wáa lá ko mi wé ɓa nì-kàránlowà, à hàrí lòn zuia mi màkóo pá wi ɓa wíoka kàrán mia là le Dónbeenì bìò na nín-yání kàránna làa mia. Mi màkóo pá wí mu yoomu yi, mi yí dà máa dí dínló na lì. ¹³ Yia màkóo wi mu yoomu yi wón ka lòn kúnkúza. O yí zū bìò se làa bìò yí se hueekaró mín yi. ¹⁴ Èe ká ho dínló na lì hón lé bía dān wó te mí dínló. Bán fá, á zū bìò se làa bìò yí se hueekaró mín yi.

^{††}5:5 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 2.7

^{‡‡}5:6 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 110.4

6 Lé bún nɔn ó o *Krista nín-yání bìo na ɓa kàránna làa wen á mi wa dà wán, ká wa va làa yahó o bìo zūnló yi lòn nùpua na dɔn wó. Bìo wa zū wó á mi yí wa bīnī ɓúa kàránló jùhú: Mu lé à pí hā wára na yí se, à dé ũ sīi le Dónbeenì yi, ² làa bìo ɓa wee wé à ceéráa mīten le Dónbeenì yahó,[¶] lè le ní bēro ɓa nùpua wán, làa bìo ɓa nì-hía á à vèeráa, lè le mɔndén cītí bìo. ³ Bún lé bìo wa à wé, ká le Dónbeenì tà. ⁴ Mi loñ. ɓa nùpua ɓúí wi bín á yú mu khoomu, le Dónbeenì hñ ɓa lè mu bè-tentewà cèrè, ɓa mún yú le Dónbeenì Hácírí, ⁵ á zū le le Dónbeenì bióni se làa sòobée. Ho díjíjā na ho yiró á ɓa zū pànká bìo. ⁶ Bún búenbúen món, à ɓa pá bīnīa wee wé mí bè-kía, á bìo wáa bīnī i wé á ɓa à yèrèmanáa mí yil-era lè mí wára bún mía. Bán nùpua so sīi ka lè ɓa bīnīa wee ɓúɛ le Dónbeenì Za ho *kùrùwá wán, á wee zùan wo yi ɓa nùpua yìo yi.

⁷ Hen ká ho vioró wee tè wé se ho tá wán ò o vāro dínló be wé se, à le Dónbeenì dúɓua ho tá mu yi. ⁸ Ká lé hā kíkara lè le ní-kora wee sà ho wán, se ho tá mu cùnú mía. Le Dónbeenì hía dānkání ho, á mu véení ká ho ò cīi.

⁹ Wān zāwa lè wān hínni na wa wa làa sòobée, hārī ká wa wee bío ká sīi, á wa pá láa mu yi le mi bò ho wā-tente, hía wee va ho kānló lahó yi. ¹⁰ Le Dónbeenì térénnā, le yi maa sà mi bè-wénia yi, làa bìo mi zééníanāa le mi wa làa de. Le séení na mi wó, làa dìo mi pá lan wee wé ɓa kèrètíewa dānī yi á le zū. ¹¹ Ká wa maha wi à mi nì-kéní kéní ca mi kuio fúaa mu véení, bèra a na à bìo mi dó mi sīa wee lòní à wé à jii sí. ¹² Mi cén wāa yí dí parí, ká mi wé lè ɓa nùpua na wee dé mí sīa le Dónbeenì yi féeɛ bìo sīi, à yíráa bìo le dó mí jii le mí i na.

Le Dónbeenì dó mí jii à le maa yèrémá le

¹³ Bìo le Dónbeenì hía dó mí jii nɔn o *Abarahaamu yi, á le báa lè mí yèni, lé bìo á nùpue na po le á le è báaráa yèni á mía. ¹⁴ Bìo ká lé bìo le bía: «Ūuu, ī i wé mu bè-tentewà cèrè làa fo, ī i wé á ũ mōnmānīa á à wé boo làa sòobée.»^{§§} ¹⁵ Ó o Abarahaamu bñn hà mi sīi pan-nāa bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí i wé, á le wó mu nɔn wo yi. ¹⁶ Ká ɓa nùpua le mí i báa, à ɓa báa là a ɓúí na po ɓa yèni, á nùpue mún maa wé bīnī kán bìo ɓa báa jii wán. ¹⁷ Làa bún sīi á le Dónbeenì mún wi à bía le dó mí jii le mí i wé lè mu bè-tentewà à zūn kénkén le le è wé mu. Lé bún te bìo le báa á bò bìo le dó mí jii le mí i wé wán. ¹⁸ Mu bon, mu biowa bìo jun mu na yí maa yèrémá á le Dónbeenì yí maa fī sabéré yi. Àwa, á warén na pá mu bìo búenbúen á sīa hà làa sòobée wíokaa wee dé wa sīa lòní bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí i wé. ¹⁹ Bìo wa dó wa sīa wee lòní lé bún ɓuan wen dīnīa vīnvīn le Dónbeenì yahó, á wó á wa dānna cúaa ho pōnsò-beenì na sankaa hā pōnsōni bùkú lè hā cúajun, á yòo zon le *sòobá-lùe ɓan binbiriso yi. ²⁰ Dén sòobá-lùe ɓan binbiriso so ó o Yeesu zon yi dú wa yahó warén wa beere bìo yi. Mu bon, lé orén lé ɓa yankarowà jùhúso féeɛ là a nīi na ɓa le Melekisedeeki bìo sīi.

O Melekisedeeki lé o bée, á lé le Dónbeenì yankaro

7 O Melekisedeeki mu lé ho lóhó na ɓa le Salɛmu bée, á mún lé le Dónbeenì na wi mu bìo búenbúen jùhú wán yankaro. Pāahú na ó o *Abarahaamu hía tá hā hīa lè ɓa bá-zāwa á dānna ɓa, á bìo ó o bīnīa wee buen, ó o Melekisedeeki

¶6:2 Le Dónbeenì bióni vōnna ɓúí yi á mu bía le: Lè hā bátéèmuwa.

§§6:14 Mi loñ Bìo jùhú ɓúeení vūahú (Genèse) 22.16-17

lée sá a yahó, á dúbuua wo yi.* ² Á bìo ó o *Abarahaamu yú hā hīa tēnī fàn cúa-pírú nīi ó o nōn o Melekisedeeki yi. Le yēni mu kúará le «térénló bée». Á bìo ó o lé ho Saleemu bée, bún kúará le o lé ho «héerà bée». ³ Bàn maá lè fàn nu á nùpue yí zū. Nùpue yí zū a nōnkāni cēnī. O teró bìo yí bía yí mōn, ó o húmú bìo mún yí bía yí mōn. O bìo bonmín lè le Dónbeenì Za bìo: O lé o yankaro fēē.

⁴ Mi loñ bìo ó o Melekisedeeki mu bìo jùhú wiráa. Hàrí wàn bùaa Abarahaamu bìo na ó o yú hā hīa tēnī fàn cúa-pírú nīi á wón nōn wo yi. ⁵ O nīi na ba le *Levii mōnmānía na lé ba yankarowà ó o Mōyizee lándá nōn le nīi yi le ba wé fé o *Isirayeele nìpomu bìo na ba wee yí fàn cúa-pírú nīi. Ò o Isirayeele nìpomu mu jōh lé fàn zàwa, lé bìo á bán nōnkāni mún can o Abarahaamu yi. ⁶ Ká a Melekisedeeki wón nōnkāni yí can Levii yi, ò o Abarahaamu màhà pá nōn bìo ó o yú fàn cúa-pírú nīi wo yi. O Melekisedeeki mu dúbuua o Abarahaamu na le Dónbeenì dó mi jii nōn yi. ⁷ À wa zū kénkén le yia wee dúbuua wón bìo jùhú wi po yia ba wee dúbuua yi. ⁸ O Levii nùwā, bia ó o Isirayeele nìpomu wee na bìo ba wee yí fàn cúa-pírú nīi yi, bán lée nùpua, ba wee hí. Ká a Melekisedeeki na ó o Abarahaamu nōn mí bìo fàn cúa-pírú nīi yi, wón yìo wi lua làa bìo le Dónbeenì bíonì vūahú bíarāa mu. ⁹ O Levii nùwā lé bia á mu bìo fàn cúa-pírú nīi wee na yi. Èē ká bìo ó o Abarahaamu na lé fàn bùaa á lera mu, bún wee zēnī le orén Levii mún wāa lera mu. ¹⁰ Mu bon, pàahú na ó o Melekisedeeki sá a Abarahaamu yahó yi, ká a Levii òh yí ton. Èē ká mu pàahú ká a wi mín bùaa mu yi.

¹¹ O Isirayeele nìpomu *lándá yi, ó o Levii zī-jùhú lé hia ho yankaró tonló bìo

sà yi. Ba lé ba yankarowà là a *Aaron bìo síi. Èē Ká ba yankaró tonló jii màhà yí sú. Lé bún nōn á yankaro veere búii ló na ka là a Melekisedeeki bìo, wón yí ló Aaron nōnkāni yi. ¹² Ká ho yankaro tonló hīa yèrémāa, se ho lándá mún ko ho yèrémā. ¹³ Yia hā bíonì mu bía dānì yi fàn zī-jùhú nùpua yí wó yankarowà yí mōn. ¹⁴ Wa zū le wón na lé wa Nùhúso á ton o *Zudaa zī-jùhú yi. Á bìo ó o Mōyizee wee bìo ba yankarowà bìo, ó o fēn mún yí bía bìo búii ho zī-jùhú mu dānì yi.

O Yeesu lé o yankaro là a Melekisedeeki bìo síi

¹⁵ Á bìo wāa wíokaa nōn ó o yankaro mu bìo wee cerāa lé bìo kà: O yankaro búii ló á ka là a Melekisedeeki bìo síi. ¹⁶ O yí wó yankaro làa bìo ba nùpua bòráa mu bìo síi. O wó a yankaro le mukāni na wi o yi na máa vé máa mi bìo yi. ¹⁷ Bìo kà lé bìo le Dónbeenì bíonì vūahú bía: «Fo lé o yankaro fēē là a Melekisedeeki bìo síi.»†

¹⁸ Le Dónbeenì khínía ho nín-yání lándá yi, lé bìo ho pànká mía, ho bìo jùhú mía. ¹⁹ Ho lándá mu lá yí dà máa wé á nùpue máa térén le Dónbeenì yahó. Ká hā làa na kà wán á bìo wa dó wa sia yi wee lōnì bún fēn wíokaa súaani. Lé bún pànká yi á wa wee dān vá vaa búerāa le Dónbeenì yi.

²⁰ Mu yínón bún mí dòn. Le Dónbeenì báa mu jii wán. Bía ká bán wó ba yankarowà à le yí báa bìo. ²¹ Ká a Yeesu wón le Dónbeenì wó là a yankaro, á báa bò mu wán làa bìo kà:

«O Nùhúso á báa mu jii wán, á máa bīnì máa yèrémā mi jii.

*7:1 Mi loñ Bìo jùhú búēnī vūahú (Genèse) 14.18-20

†7:17 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 110.4

Fo lé o yankaro féeé.»[‡]

²² Lé búnn nɔ́n á le páaní na ó o Yeesu wó á le wi warén lè le Dónbeenì pàahù á súaaní dìo lè ho yahó.

²³ Bio pá bīnía wee sanká mu mín yi lé bìo kà: Ba yankaro cèrèe khiina, lé bìo mu húmú yí máa díá à ɓa sá lén. ²⁴ Èe ká bìo ó o Yeesu ù keń bīn féeé, á nì-veere máa lá a laho o yankaró tonló yi. ²⁵ Lé búnn nɔ́n ó o dà wee kànníaa bìa wee vá ɓuee ɓúe le Dónbeenì yi orén pànká yi. Mu bon, o Yeesu mu wi féeé, á wee fio le Dónbeenì yi ɓa bìo yi.

²⁶ Á wón yankarowà jùhúso so na lé o Yeesu lé yia á ko làa wén. O wee ce le Dónbeenì yahó, o bè-yáanii mía, fīanī mía wo yi, o yí máa páanī làa bè-kora wérowà. Le Dónbeenì bàrá a mu bìo búenbúen jùhú wán. ²⁷ O màkóo mía ò o ya muinī làa wizoonī mí bè-kora bìo yi lè ɓa zàamáa bè-kora bìo yi làa bìo ɓa yankarowà júnása na ká wee wéráa mu bìo síi. Le muinī ó o yan cúekúee mí dòn á mu vóráa, á lé orén mīten mún wó le muinī mu yia. ²⁸ Ba yankarowà júnása na ɓa wee dīn o *Moyiize làndá wán à kúeeráa, bán dà à va à ví. Ká ho *làndá bèrò món á le Dónbeenì báa á bàrá mí za wó là a yankaro, wón na bìo búenbúen jii sù féeé.

O Yeesu lé ɓa yankarowà jùhúso

8 Bìo wa le wa à bìo búenbúen á bìo jùhú wi po bìo ká lé bìo kà: Ba yankarowà jùhúso na bìo bíá ká lé yia á warén yí. O yòó kará ho wáayi le Dónbeenì na dà mu bìo búenbúen nín-tiání. ² O wee sá mí yankaró tonló mu le *sòobá-lùe yi hā pōnsòni bùkú bin-biri yi, hia á nùpue yí tá, lé o Nùhúso Dónbeenì mīten tá ho. Nùpue yí tá hón. ³ Yankarowà jùhúso lée yankarowà

jùhúso á léra, bèra a na ò o wé wé mu hāmu, à ya hā muinī na le Dónbeenì yi. Àwa, á warén yankarowà jùhúso bēn mún ko ò o yí bìo ɓúí à hā lè le Dónbeenì. ⁴ O lá wi ho tá wán, se o yàá lá máa wé yankaro. Lé bìo ɓa ɓúí wi vó á wee hā le Dónbeenì làa bìo ó o *Moyiize làndá bòráa mu. ⁵ Bán yankarowà júnása so tonló na ɓa wee sá lé ho binbiri so na wi ho wáayi fān kànkànnāamu. Mu bon, pàahù na ó o Moyiize hía ko ò o ɓúáká tá hā pōnsòni bùkú yi, á le Dónbeenì bíá nɔ́n wo yi: «Loń, wé mu búenbúen làa bìo á ĩ zéeníanáa mu nɔ́n foń le ɓúee wán.»[¶] ⁶ Ká hā làa na ká wán ó o Yeesu wón le Dónbeenì kàrafáa ho tonló yi. Ho bìo jùhú wi làa sòobéé, lé bìo le páanī na ó o bò le Dónbeenì lè ɓa nùpua pàahù á súaaní súaaní dìo lá wi lè ho yahó, lé bìo á bìo le Dónbeenì dó mí jii le mí ĩ wé è na wén le páanī mu yi búnn súaaní bìo lè ho yahó.

Le Dónbeenì dó mí jii le mí ĩ bè le páanī finle

⁷ Ká le *páanī na le Dónbeenì bò lè ho yahó á fīanī lá mía yi se le lá máa bīnī máa bè páanī ɓúí. ⁸ Èe ká lé bìo le Dónbeenì nìpomu wó khon làa de á nɔ́n le bíarāa bìo kà:

«Mí loń, lé ĩnén Jùhúso Dónbeenì bíá bìo kà:

Pàahù ɓúí khii dā, ká ĩ bè le páanī finle là a *Isirayeele nìpomu, là a *Zudaa zī-jùhú nìpomu.

⁹ Dén páanī so á à wé mí dòn làa dìo á ĩ bò lè fān ɓúaaawa

pàahù na á ĩ tò ɓa ní wán lórāa ho *Ezip-ite kōhú yi.

Bán yí bò bìo wa bíá tò wán yi.

Lé búnn te bìo á ĩ bēn mún pǎ ɓa díá, lé ĩnén Jùhúso bíá mu.

[‡]7:21 Mí loń Lení vūahú (Psaumes) 110.4

[¶]8:5 Mí loń Léro vūahú (Exode) 25.40

¹⁰ Bìo kà món le páaní na á ìnén Nùhúso á à bè là a *Isirayeele nìpomu lé dìo kà:

Ì ì wé á ɓa wé è leéka ì làndáwá bìo, ì ì dé hā ɓa sīa yi. Lé ìnén Nùhúso bía mu.

Ì ì wé ɓàn Dónbeenì, á ɓarén ò wé ì nìpomu.

¹¹ Nùpue máa bíní máa kàrán mín za tàà mí nínza le ɓa tà ìnén Nùhúso bìo, lé bìo ɓa ɓúenɓúen á à tà ì bìo, à lá ɓa nì-kíá yi líi ɓúe ɓa háyúwá yi.

¹² Ì ì sén ɓa bè-kora á à díá, á máa bíní máa leéka ɓa wékheró bìo hùúu.»[§]

¹³ Bìo le Dónbeenì wee bío le páaní finle bìo, bún wee zéení le le càtío le páaní na bò là ho yahó làa dà-kínle. À bìo lée bìo ɓèn hía kína, se mu ká ho vílò.

Le nín-yání páaní bèró

9 Le páaní na bò là ho yahó á làndáwá wi wee kàrán ɓa nùpua làa bìo le Dónbeenì wee ɓàaánínāa. Á ɓa nùpua là le Dónbeenì mu fémínló laho mún wi ho tá wán. ² Mu bon, hā pōnsōni bükú á tá mu bìo yi, á káana là hā cúa-pun. Á ho nín-yání laho na ɓa wee ve làa sòobá-lùe lé bín á le fíntá-cúaa, là le tàbárí na ho búurú na bìo sà le Dónbeenì yi wi wán, á zoó wi yi. ³ Á ho jun níi laho lé hía ɓa le *sòobá-lùe ɓàn binbiriso. ⁴ Lé hón laho so á mu bìo na sámu sī cíníi dèe na wó là ho sánú bìo cēera yi, á le páaní ɓonkonì na mání là le yahó wó là ho sánú zoó wi yi. Dén ɓonkonì so á le dèe ɓúí wi yi á mu bìo na ɓa le *maane wi yi. Ó o *Aaron ɓùin-za na sà hā vōnna mún wi le ɓonkonì mu yi, à sēení hā huepenlenwà, hía le páaní làndáwá na le Dónbeenì non o *Mōyiize yi á túara wán. ⁵ Le ɓonkonì mu ɓàn jùhú á ho wáayi tonkarowà na ɓa le Serubēnwa wi yi, á wee zéení le Dónbeenì cùkú. ɓa mía tàró

pon le ɓonkonì mu jì-pē yi, bín na ɓa nùpua bè-kora wee sén díá yi. Èe ká bún bíoró pàahú yínón hía kà.

⁶ Lé làa bún á hā sīa mu ɓàrákarāa. Á le *sòobá-lùe lé bín le *Dónbeenì yankarowà wee zoo sá mí tonló yi làa wizooní. ⁷ Ká le sòobá-lùe ɓàn binbiriso dén lé ɓa yankarowà jùhúso mí dòn wee zo le yi. O wee zo bín le cúekúee le lúlúure yi là ɓa ɓúaa na ó o fúaaana cāni, à zoo na le Dónbeenì yi orén mí ɓēere bè-kora sēndíaró bìo yi, là le Dónbeenì nìpomu na ká bè-kora sēndíaró bìo yi. ⁸ Le Dónbeenì Hácírí wee zéení mu le ká le sòobá-lùe wi bín wà, á se le sòobá-lùe ɓàn binbiriso jii yí dà máa hén. ⁹ Bún ɓiowa so wee zéení bìo wee wé hā làa na ká wán bìo. Mu wee zéení le mu hāmu na ɓa nùpua wee wé, là hā muíní na ɓa wee ya yí dà máa wé á ɓa máa téréen le Dónbeenì yahó. ¹⁰ Mu lé ɓa nùpua mí dòn *làndáwá na ɓa bò ho dínló, là mu bè-juníi, làa bìo ɓa wee sēeka là miten dání yi. Hā làndáwá mu kera bín fúaa pàahú na le Dónbeenì yèrēmāa mu ɓiowa yi.

O Krista lé mu bè-kora sēndíaró muíní yla

¹¹ O *Krista ɓuara ɓueé wó ɓa yankarowà jùhúso bèra a na wa yí mu bè-tentewà. Le lùe na ó o sá mí yankaró tonló yi dén jii mún sú po hā pōnsōni bükú na yáaní tá ho tá heni yi. Le yínón dèe na á nùpua tá. Le bìo yí sà ho dímíná yi. ¹² O Krista zon le Dónbeenì *sòobá-lùe ɓàn binbiriso yi le cúekúee mí dòn á mu vóráa. Mu yínón bà-kùio cāni ó o zonnāa, lé o kùrú cāni lé dìo ó o zonnāa, á wee kánínāa ɓa nùpua fēee. ¹³ O nòn-zúnle na ɓa wee cīi sāni na ɓa wee kúee mu jumu yi à wàa là ɓa nùpua na yí máa ce à héha là a *Mōyiize làndá, là ɓa kókówá là ɓa dāaní cāni, lé bún wee ceé ɓa à héha là

ho làndá mu. ¹⁴ Ká bún wee wé kà sí, se o Krista cāni dén bìo bèn wíokaa yòò po bún. Le Dónbeenì Hácírí pánká yí ó o Krista mu tà nòn mítén á wó a muinì yia na á fiani mía yí. O cāni lé dén á à ceé wa yiwa hā wárá na wee bua wen varáa mu húmú lahó yí yí, bèra a na à wa dān sá na le Dónbeenì na wí fée yí.

Le cāni lé le páaní na bò fīmini

¹⁵ Lé bún nòn o *Krista bórāa le *pāaní finle le Dónbeenì lè ba nùpua pāahú. O húrun á feníanaa ba nùpua mu bè-kora na ba wó le nín-yání páaní pāahú, à bìa na le Dónbeenì von dān yí hā kía na máa vé, hĩa bìo fèra bía díá.

¹⁶ Nùpue mōndén jì-cúa bìo hĩa wee bío, se bànsò húrun. ¹⁷ Mu bon, hen ká yia mà hā jì-cúa mu húrun, à hā bìo màhā wé le sòobé. Lé bìo ká a yìo wi lua, à hā jì-cúa mu bìo máa wé here. ¹⁸ Lé bún yāa nòn le cāni kúarā á bórāa le nín-yání páaní. ¹⁹ Bìo ó o *Mōyiize kārānna hā làndáwá á nòn o *Isirayēle nìpomu búenbúen yí wó, ó o lá ba nòn-zàwa lè ba kókówá cāni na ó o cōn, á bò mu pumu wán. Ó o lá le vīndè-za na ba le *izoo pu lakahó, lè ho yènsé muhú, ò o wee wāa hā làndáwá vūahú, lè ba nùpua búenbúen ²⁰ ká a bío bìo kà: «Dìo kà lé le páaní na le Dónbeenì bò nòn mia fān cāni.»** ²¹ Làa bún sí, ó o mún wāana hā pōnsòni bùkú lè hā sĩa na wi ho yí búenbúen. ²² Ho làndá vūahú yí á mu yāa bía le mu bìo búenbúen wee ceé lè le cāni, le ká cāni yí kúarā á bè-kora yí dà máa sèn máa díá.

O Krista nòn mítén le cúekúee mu vórāa

²³ Àwa, Ká bìo wi ho wáyí fān khānkhānāamu wee ceé là a *Mōyiize làndáwá, á mu fān binbiriso ko mu ceé làa bìo sūaaní sūaaní bún. ²⁴ O *Krista yí

zon hā pōnsòni bùkú na ba nùpua tá yí. Hón bùkú so lé hen na le Dónbeenì wi yí fān khānkhānāamu, ká ho yínōn horén mí beere. Lé ho wáyí ó o Krista yòora á yòò dīn le Dónbeenì yahó wee yanka le wa bìo yí. ²⁵ Làa lúlúio á le *Dónbeenì yankarowà jūhúso beenì wé zo le sòobá-lùe fān binbiriso yí lè ba bùaa na ba fūaana cāni. Ká a Krista wón yí máa wé zoo ya mítén làa muinì fée. ²⁶ Ká a lá wee wé bún fée, se o lò lá wé è be fée à lá ho dīmíjā lénlò pāahú fuee búe ho zuia yí. Èe ká hā pōnna vaa véení, ó o Krista fuara le cúekúee mí dòn á fuee wó mítén lè le muinì yia á bórāa mu bè-kohó jūhú. ²⁷ Nùpue léee nùpue á à hí le cúekúee mí dòn. Bún mōn á le Dónbeenì ì cītí o. ²⁸ Lé làa bún ó o Krista wórāa mítén lè le muinì yia le cúekúee mí dòn á bórāa ba minka nùpua bè-kora jūhú. O khii bīnì ì buen, ká bún màhā máa wé bè-kora ó o fuee búe jūhú. O fuee kānì bìa pan o buenlò.

O Krista fuee bó hā muiní yaró jūhú

10 Bìo ó o *Mōyiize làndá wee zéení yínōn bìo wi fān binbiriso mí beere. Mu lé mu fān khānkhānāamu. Hón làndá so wee zéení le hā muiní dà-kéní kéní mu ko hā wé ya làa lúlúio fée. Lé bún nòn á bìa ba wee ya hā bìo yí á hā yí dà máa wé á ba máa téréen le Dónbeenì yahó. ² Ká bún mía se bìa ba wee ya hā muiní mu bìo yí á bè-kora wāa lá à sèn á à díá làa cúekúee, á lá máa bīnì máa leeka mí bè-kora mu bìo, á máa ya muiní mu bìo yí. ³ Èe ká fūee. Làa lúlúio ká hā muiní mu wee wé à ba bīnì leeka mí bè-kora bìo. ⁴ Mu bon, ba nòn-zàwa lè ba kókówá cāni yí dà máa búe mu bè-kora jūhú.

⁵ Lé bún nòn á bìo ó o *Krista fuara ho dīmíjā yí, ó o bía nòn le Dónbeenì yí: «Fó yí tà hā muiní lè mu bè-hānii bìo,

**9:20 Mi loñ Léro vūahú (Exode) 24.3-8

à ũ wó á ĩ sǎnía wi.

⁶ Ba bùaa na ɓa fũaana á cǐina le muini
yeenii dɛɛ wǎn

lè hǎ muini mu búí na ɓa wee ya mu bè-
kora séndíaró bìo yi búenbúen bìo yi
wó sǐna foñ.

⁷ Á ĩ wǎa bíá: Lé mi na wà à ɓuen
ɓueé wé ũ sǐi bìo.

Bún lé bìo túara ĩ dǎní yi le Dónbeenì
bíonì vūahú yi.»^{††}

⁸ Bìo kà lé bìo ó o Krista bíá là ho yahó:
«Fo yí tà hǎ muini là mu bè-hǎnii bìo.
Fo mún yí tà ɓa bùaa na ɓa wee fũaa à
cǐi le muini yeenii dɛɛ wǎn, là le muini
na ɓa wee ya mu bè-kora séndíaró bìo yi
bìo. Bún búenbúen yí máa wa ũ sǐi.» À hǎ
muini mu ɲɔñ wee ya à héha làa bìo ho
*làndá bòráa mu. ⁹ O Krista tín bǐnía bíá:
«Lé mi na wà à ɓuen ɓueé wé ũ sǐi bìo.»
O Krista bó ho hààni muini ɲúhú ò orén
mí ɓeere wó mítén là a muini yàa dó hǎ
lahó yi. ¹⁰ O Yeesu Krista wó le Dónbeenì
sǐi bìo. Bìo ó o Krista ɲɔñ mítén á húrun
le cúékúee á mu vóráa, lé bún wó á wa
bìo sǎ le Dónbeenì yi. ¹¹ Ba yankarowà
búenbúen wee dǐn ya hǎ muini dà-kéní
kéní mu làa wizooní, à hǎ ɲɔñ yí dà máa
sén bè-kora máa día hùúu. ¹² Èe ká a
Krista yan mu bè-kora séndíaró muini le
cúékúee, ò o yòó kará le Dónbeenì nín-
tǎni fɛɛɛ, ¹³ á pan bìo le Dónbeenì á à dé
o zúkúsa o tá ó ò bè mí zení wǎn. ¹⁴ Le
muini dà-kéní mí dòn na ó o Yeesu mu
yan lé dɛn wó á bíá bìo sǎ le Dónbeenì
yi téréna le yahó. ¹⁵ Lé bún le Dónbeenì
Hácírí mún bíá. Le bíá bìo kà là ho yahó:

¹⁶ «Bìo kà lé bìo ó o Núhúso bíá:

Hǎ wizooní mu khiíló mǒndɛn

á dìo kà lé le pǎaní na á ĩ ì bè làa ba.

Ĩ ì dé ĩ làndáwá ɓa sǐa yi,

Ĩ ì wé á ɓa wé è leéka hǎ bìo,

¹⁷ ĩ máa bǐnì máa leéka ɓa bè-kora là ɓa
wékheró bìo hùúu.»^{‡‡}

¹⁸ Hen ká mu bè-kora hía séra díá, se
muini yaró wǎa mía bún bè-kora so
séndíaró bìo yi.

O Krista héra ho wǎhú ɲɔn wen

¹⁹ Àwa, wǎn zàwa là wǎn hínni, lé o
Yeesu cǎni pǎnká yi á wa láa mu yi le
wa à zo le *sòobá-lùe ɓàn binbiriso yi.

²⁰ O có ho wǎ-finle na lé ho wǎ-binbirì
á ɲɔn wen. O héra ho pǎnsò-beeni na ka
lè ho lé o sǎnía á wa wee dǎn yòo zo le
sòobá-lùe ɓàn binbiriso yi. ²¹ Á wa yú ɓa
yankarowà ɲúhúso na wi le *Dónbeenì
zǐ-beeni ɲúhú yi. ²² Mi wǎa wa vǎ vaa
búe le Dónbeenì yi là le yi na púaara
díá, là le siidéro binbirì. Mu bìo na wa
wó à mu yí se á mi wa lén wa sǐa yi à
hǎ ce, à mún seɛ wa sǎnía là mu ɲumu
na wee ce. ²³ Bìo wa dó wa sǐa yi wee
lòoní á mi le wa wé zéení bìo wéréwéré,
à yí tèé wa bàra. Mu bon, le Dónbeenì
dó mí ɲii le mí ì wé bìo na, à le wé mu.
²⁴ Mi wa pa mín bìo, à wé hení mín sǐa
le wamini là hǎ wǎrá na se dǎn yi. ²⁵ Mi
yí wa khi á wé yí ɓuen wa kuure fémín-
ló làa bìo ɓa nì-dòndáa búí khú yí máa
ɓuennáa bìo sǐi, ká mi màhá wa wé hení
mín sǐa, sǝnkú bìo wa zū le o Núhúso
wizonle ɲàana lua.

²⁶ Bìo wa zū ho tuiá wó ká wa wó bè-
kora làa cǎnii, se muini wǎa kún mía
máa ya bún bè-kora so séndíaró bìo
yi. ²⁷ Bìo ká, lé ho lòoní le cítí là ho
dǎ-sǔmúí na à cǐi le Dónbeenì zúkúsa.
²⁸ Hen ká a búí yáara a *Moyiize làndá,
ká mu ɓàn seéràsa nùwǎ ɲun tàà
nùwǎ tín wi, á ɓànsò ko ò o búe, màkárí
zūíló mía mu yi. ²⁹ Sǝnkú yàa zùáana
le Dónbeenì Za yi, á wó le pǎaní cǎni
na ceéra ɓànsò là mu kàakó-bìo, á là le
Dónbeenì Hácírí sǎamuso, wón lònbee
so máa poñ bún le. ³⁰ Yàa bíá bìo kà á
wa zū: «Hǎ yúaa díro bìo sǎ miì. Yà ko

^{††}10:7 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 40.7-9

^{‡‡}10:17 Mi loñ Zeremii vūahú 31.33-34

làa bìo na, á ĩ wé mu lè bànsò». O mún pá bía bìo kà: «O Núhúso á à fĩ le cítí mí nìpomu wán.»^{¶¶} ³¹ Le Dónbeenì na wi féeé á nùpue híá zon níí, bún zǎníí wi làa sòobéé. ³² Mi bīnī leéka bìo wó khīina, le pǎahú na le Dónbeenì dó mí khoomu mi wán, á le lònbee yú mia làa sòobéé. ³³ Bà là mia, á beéra mi lò ba nùpua búenbúen yìo yì, tàà bía ba beéra lò làa bún síí á mi tà jii. ³⁴ Mu bon, mi lò páanía bon làa bía wi ho kàsó yì. Hàrí mi níí bìo ba fó á mi yàá pá tà mu lè le sī-weé, lé bìo mi zū le bìo sǎ mia á súaani súaani mu, bún á à keń bín féeé. ³⁵ Àwa, á mi wǎa yì titika bìo mi láa yì. Lé lerén siidéro mu bìo yì á mi ì yíráa le sǎani na bìo púhú wi làa sòobéé. ³⁶ Mi ko mi hĩ mi sía bèra a na à mi dàn wé bìo le Dónbeenì le mi wé. Lé bún ñ na ká mi ì yì bìo le dó mí jii le mí ì na mia. ³⁷ Le Dónbeenì bíoní vūahú yì á bìo kà bía:

«Hen làa cínú tente

ká yia lua á buéé dǎ.

O máa mía.

³⁸ O nùpue na térénnà wón ñ keń le mukāni binbirì na máa vé yì o siidéro le Dónbeenì yì pánká yì.

Èé ká bànsò bīnía ló lè mí món, á ĩ sīí máa wa a bìo yì.»^{§§}

³⁹ Èé ká bán na wee lé lè mí món à ví lén á warén mía tíahú. Warén bán dó wa sía le Dónbeenì yì, á wi ho kǎníló wǒhú wán.

Wàn òuaawa siadéro le Dónbeenì yì bìo

11 O nùpue siidéro le Dónbeenì yì wee zéeni le mu bìo na á bànsò dó mí sīí wee lóni yíró ó o láa yì. Mu wee zéeni le bìo á bànsò yìo yì máa mi ó o láa yì le mu bìo bon binbirì. ² Lé wàn

maáwà siadéro le Dónbeenì yì non á le tàráa ba bìo.

³ Lé bìo wa dó wa sía le Dónbeenì yì á non wa zúnáa le le léra ho dímjá lè mí bíoní. Lé ká síí wa zúnáa le bìo yì máa mi lé bún le ñn wán léraaà bìo wa wee mi. ⁴ O *Abéele dó mí sīí le Dónbeenì yì, lé bún non le muini na ó o yan á súaani a *Kape muini. Lé o siidéro mu non le Dónbeenì tà fóráa o hāmu, á bía le o térénnà. O Abéele húrun, èé ká a siidéro le Dónbeenì yì bìo yì, á bìo ó o wó á ba nùpua pá wee bío bìo.*

⁵ Lé o Enwoki siidéro le Dónbeenì yì bìo yì ó o fuan yòoraraa ho wáayi lè mí yènvèni «á nùpue yì bīnía yì mōn, lé bìo le Dónbeenì fuan wo yòoraraa ho wáayi.» Sǎni ò o fua yòo ho wáayi, á le Dónbeenì bíoní vūahú zéeni mu le «o bìo wó sīna le Dónbeenì yì.»[†] ⁶ À bún jón buéé wé ká mu yínó le siidéro le Dónbeenì yì bìo yì, á nùpue bìo yì dà máa wé sī Dónbeenì yì hūúu. Yia wee vá vaá búte le Dónbeenì yì ko ò o láa mu yì le le wi binbirì, á bía wee cà ba zūn le á le mún wee sǎani yì.

⁷ Lé o Nwée siidéro le Dónbeenì yì bìo yì á le zéeniánaa bìo wà buéé wé làa wo. Ó o Nwée dó mu le sòobéé yì, ó o wíokaa ho won-beeni ó orén là a zīi nùpua kǎniánaa. Lé o siidéro mu le Dónbeenì yì á sīnía ho dímjá púhú. Á lé o siidéro mu bìo yì á le Dónbeenì le o térénnánaa.

⁸ Lé o *Abarahaamu siidéro le Dónbeenì yì bìo yì ó o tàráa le veró á wà van ho kǒhú na le Dónbeenì le mí ì na a yì, à ho bìo sǐ a yì. O yàá hínon wà ká a yì zū hen na ó o wee va yì. ⁹ O dó mí sīí le Dónbeenì yì, ó o wà vaá kàyaà ho kǒhú na le Dónbeenì dó mí jii le mí ì na a yì yì, á kera hǎ pǎnsòni bùkúwá yì bín là a

^{¶¶}10:30 Mi loń Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 32.35-36

^{§§}10:38 Mi loń Habakuuki vūahú 2.3-4

*11:4 Mi loń Bìo púhú búeníí vūahú (Genèse) 4.3-10

†11:5 Mi loń Bìo púhú búeníí vūahú (Genèse) 5.21.24

*Izaaki là a *Zakoobu, bán na á hã kĩa dà-kéní kéní mu bìo mún sà yi.

¹⁰ O Abarahaamu mu lá wee lòní ho lóhó na púhú fàrá tĩna. Hón lóhó so lé le Dónbeenì zéénia bìo ho fàráráa, á lé lerén mún fàrá ho.

¹¹ Lé o Sara sīidéro le Dónbeenì yi á nnon le wó ó o yúráa o za ká a nnon hĩana yí máa te, ò o mún kĩa. Èe ká a màhá láa le ká le Dónbeenì dó mí jii le mí ì wé bìo na, à le wé mu. ¹² Lé bún nnon á wàn òuàawa nì-kéní mí dòn, o Abarahaamu, á wó òa zàamáa fàn maá, ká a húmú yàá lá sùaràa. Mu nìpomu na sà a món á boo là hã mààayio bìo sīi, tàá là le hònlè na mu yámú jumu jii bia bìo sīi. Nùpue yàá yí dà máa mì òa máa zūn jii.

¹³ Bán búenbúen dó mí sĩa le Dónbeenì yi á húrun à bìo le dó mí jii le mí ì wé yí kúaa òa wán. Èe ká òa màhá pá khèra mnon mu, á òa sĩa wan mu bìo yi, á òa bía wéréwéré le mi lé òa kàyáwá ho tá wán. ¹⁴ Bìo òa bía bún ká sīi wee zééní le òa màkóo wi maá zīi yi ho wáyai. ¹⁵ Hen ká òa lá leékaa ho kōhú na òa ló díá bīnī varó bìo binbirì, se òa lá à dàñ ò bīnī ì va ho. ¹⁶ Èe ká lé bìo le maá zīi na bìo súaání, dìo wi ho wáyai, lé dèn òa màkóo wi yi. Lé bún nnon le Dónbeenì yí máa nìyi bìo òa wee ve le le mín Dónbeenì bìo yi, dèn na son ho lóhó ká làa òa.

¹⁷ Lé o Abarahaamu sīidéro le Dónbeenì yi bìo yi ó o tà le mí ì ya mí za Izaaki là le muiní á à na le yi pàahú na le le mí ì khén o kúará yi, ká a nnon zū kénkén le le Dónbeenì mu dó mí jii nnon wo yi. ¹⁸ Mu bon, le Dónbeenì hĩa bía nnon wo yi: «Ba zàwa na á ì dó ì jii le ì na foñ, lé o Izaaki á ì ì dīn wán á fo ò yíráa òa.»^{*} ¹⁹ Èe ká a Abarahaamu lon mí yi, ó o le le Dónbeenì dà òa nì-hía wee vèení. Lé bún nnon á le Dónbeenì mu díaràa o za nnon wo yi, ó o ka lòn yia na vèera.

²⁰ Lé o Izaaki sīidéro le Dónbeenì yi bìo yi ó o dúbuaaràa o Zakoobu là a Eza-yuu yi bìo wà buée wé dání yi.

²¹ Lé o Zakoobu sīidéro le Dónbeenì yi nnon á bìo ó o húmú dōn, ó o dúbuaaràa o Zozeefu zàwa là mí nì-kéní kéní yi, ò o òuan mí búini yi á líí búrá ò o òuàanía le Dónbeenì.

²² Lé o Zozeefu sīidéro le Dónbeenì yi nnon ó o húmú pàahú ó o bíaràa o *Isirayeele nìpomu léro ho *Ezipite yi bìo, á zéénia bìo òa à wé là a nì-hínmu.

²³ Lé o *Moyiize fàn nùwā siadéro le Dónbeenì yi bìo yi á òa sànkàaràa wo hã pīina tīn. Bìo òa mnon o za semu, ó o bée bíonì òa yí zána.

²⁴ Lé o Moyiize sīidéro le Dónbeenì yi nnon á bìo ó o hĩa dōn, ó o pá le òa wé yí ve mí làa Ezipite bée hínló za. ²⁵ O tà lá le lònbee là le Dónbeenì nìpomu, à bìo lá dà à wéé o sīi ho pōn-za yi, bún na lé mu bè-kora ó o pá díá. ²⁶ Ho Ezipite kōhú nàfóro wi bún bon. Èe ká a Moyiize cōn, á hã lantàa na à là làa wo làa bìo òa wee là làa yia le Dónbeenì mnon lera bìo sīi á bìo púhú wi o cōn làa sòobée, lé bìo ó o khèra mnon ho cūnù na pan wo ho yiró.

²⁷ Lé o Moyiize sīidéro le Dónbeenì yi nnon ó o lóràa ho Ezipite kōhú yi wà ò o yí zána bìo ho kōhú mu bée sīi á à cì a yi. O ka là o yio wi le Dónbeenì na yí máa mi wán, lé bún te bìo ó o fàrá tīnanàa. ²⁸ Lé o sīidéro le Dónbeenì yi nnon ó o dúráa òa *zúifùwa sánú na òa le Paaki, á nnon le jii le òa khii o Isirayeele nìpomu zīnī zūapiní là le cāni bèra a na à ho wáyai tonkaro na wee búe òa nùpua à yí búe òa hínbīi zàwa.

²⁹ Lé o Isirayeele nìpomu siadéro le Dónbeenì yi nnon òa dànnà káanàa mu yámú jumu bè-muhú yi là mí làa lòn tá heni bìo sīi. Èe ká ho Ezipitesa nnon òa món buée zon, á mu jumu bó òa búenbúen.

^{*}11:18 Mi loñ Bìo púhú búeení vūahú (Genèse) 21.12

³⁰ Lé o *Isirayeele nìpomu siàderó le Dónbeenì yi nòn ɓa bánbáa ho Zerikoo lóhó hā wizooní bío hēpun, á ho dándá beenì na son kíníá ho lóhó mu yí á tò. ³¹ Lé o háa na lá wee yèé mítén, yía ɓa le Arahaabu siidéro le Dónbeenì yi nòn ó o káníánáa, ò o yí páaníá yí húrún lè le Dónbeenì zúkúsa. Lé bío ɓa cūiilowà na ló ɓa Isirayeelesa cón ó o ɓuan se.

³² Bío á ì yàá wáa à bíní ì bío lé mu yén. O Zedion, là a Baraaki, là a Samusōn, là a Zefitee, là a *Daviide, là a Samuwēele lè ɓa jì-cúá fēerowà bío na ɓa wó á ì yí dà máa tè yi búenbúen máa véení. ³³ Lé ɓa siàderó le Dónbeenì yi bío yi nòn ɓa dànná ɓa bá-zàwa, á wó bío térénná, á yú bío le Dónbeenì dó mí jii le mí ì na ɓa yi, á mún dànná tunnáa ɓa kúdenwà jíní. ³⁴ Lé le siidéro mu le Dónbeenì yi bío yi nòn ɓa dànná ɓóráa hā dā-sūmáa, á káníá miten ho khà-tóní búeró yi. Ba buεεkaa á lò bíníá fá. Ba heníá mí sīa táráa hā hīa, á dànná nòn mí zúkúsa hīn-táwá. ³⁵ Lé ɓa háawa búí siàderó le Dónbeenì yi nòn ɓa bíníá mōnnáa mín nùpua na lá húrún lé bío ɓa vèera.

Ba nùpua búí ɓa jíníá sáníá ɓa siàderó le Dónbeenì yi bío yi, á ɓa pá le mí máa kání mítén á ɓa húrún, bèra a na à ɓa bíní vèe à keñ le mukānì binbirì yi. ³⁶ Ba búí jà mí yiwa á hā lantàa kúio ɓa yi. Ba han ɓa, á can lè hā zúakùar-íwà kúaa ho kàsó yi. ³⁷ Ba búí ɓa lèekaa lè hā huua bó, ɓa búí ɓa kúiora lè hā kàràkàráwà, ká ɓa búí bán ɓa bó lè ho khà-tóní. Ba búí bán yí zū hen na ɓa à zo, á wee zí ɓa pia lè ɓa via sōnna. Mu bío búenbúen fōora ɓa yi. Ba beéra ɓa lò làa sòobée. ³⁸ Ho díímíjā yí ko làa ba, lé bío ɓa sūaaní ho. Ba wee hée víná ho tá henì lè hā búaa yi, á wee hée zo hā hue-beera pōnna lè hā kána yi.

³⁹ Le Dónbeenì tà bán búenbúen bío ɓa siàderó le yi bío yi. Èe ká bío le Dón-

beenì mu dó mí jii nòn le mí ì na ɓa yi á ɓa màhà pá yí yú, ⁴⁰ lé bío Le Dónbeenì lá wíokaa bío sūaaní bún á ká lè wa búenbúen. Lé bún nòn ɓarén mí dòn yí ko ɓa bío jii sí ká warén na ká ní ló.

Mi wa hì wa sīa le lònbee lè mí sīwà yi

12 Àwa, bío á bán seérà-kúii so kíníá wen, á minén mún wa pí bío búenbúen na wee hē wen wa máa va lè ho yahó, à mu bè-kora na wee bümaka wen à wa pí díá, ká mi wa lùwí lè wa sòobée vaa dā hen na wa ko wa vaa dā. ² Mi wa fá wa yìo o Yeesu yi. Wón lé yia wee wé à wa dàñ dé wa sīa le Dónbeenì yi. Lé orén wee tíí wa siàderó mu jii. O tà á ɓa búaa wo ho *kùrùwá wán ó o húrún, á tà mu ɓàn nìyio yi, lé bío ó o fèra mōn le sī-wēe na wi mu mōn. Á hā làa na ká wán, ó o ɓèn kará le Dónbeenì nín-tíánì.

³ Mi leéka a Yeesu bío. Ba bè-kora wérowà hínōn o wán, ká a màhà jà mí yi mu búenbúen yi. Á mi wáa yí le mi bàra tēró à yí pànká mi wán. ⁴ Mi wee fi lè mu bè-kora, èe ká mi ñin yí fun làa bún yí vaá bó mu hómú yi. ⁵ Mi so yiwa sà le zéení na le Dónbeenì nòn mia yi lè le zàwa bío sīi le?

«Ì za, hen ká a Núhúso wee bé fo, à ù yí pí.

Hen ká a wee zá làa fo, à ù yí tèè ù bàra.

⁶ Mu bon, o Núhúso wee wé bé bìà ó o wa.

Bìà ó o zū le ɓa bío sà a yi bán búenbúen lé bìà ó o wee wé ha.»[†]

⁷ Á lé mi béró bío yi nòn mi lò wee beráa. Le Dónbeenì ɓuan mia lè mí kùrú zàwa bío sīi. Lé o za yén á ɓàn maá máa wé bé? ⁸ Ká le Dónbeenì yí máa bé mia lè mí zàwa na ká búenbúen bío, se mi lè le zīi zàwa, ká mi yínōn le zàwa binbirì. ⁹ Wa maáwà fù wee bé wen á wa mún fù

[†]12:6 Mi loñ Wàhio vūahú (Proverbs) 3.11-12

wee kònbi ɓa. Á mu so yí súaani à wa wé kònbi o Maá Dónbeenì poñ bún bèra a na wa yí le mukāni le? ¹⁰ Wa maáwà wee bé wen ho pòn-za yi héha là ɓa kùrú yilera. Ká le Dónbeenì dén wee bé wen bèra a na wa bìo wé se. Le wi à wa ce làa bìo lerén wee ceráa. ¹¹ Wa béró pàahú á mu máa wé wé sī wen, mu wee wé beé wa lò. Èe ká mu véení á bìa bó bán lé bìa wee wé ɓa nùpua na téréna, bán wee wé keñ ho héra yi mu bìo yi.

¹² Á mi cén hení mi bàra na tò, mi zení na wee tūmaka à mi fàrá díní. ¹³ Mi bè ho wōhú na muina, bèra a na à yia lé o lóní bìo yí dé wán, ká a vèenì dān téréen.

¹⁴ Mi wé à ho héra keñ minén là ɓa nùpua búenbúen pàahú, à ceé miten le Dónbeenì yahó, ká bún mía á nùpue woon máa mi a Nuhúso Dónbeenì. ¹⁵ O búí yí ví ví à pí le Dónbeenì sāamu na le wee wé na a yi. Mi pa miten bìo, mi yí díá le bìo búí na yí se à lé mi tíahú lòn vīndè-heere à dēé bìa ká. ¹⁶ Mi pa miten bìo mu koomu là mí síwà wéró yi. Mi wé yí zūañ bìo bìo sà le Dónbeenì yi làa bìo á yia ɓa le Ezayuu wórāa mu bìo síí. Wón mōn ho dīnló yi á pānāa mí nī-kīnmu nōn mín fēe yi. ¹⁷ Á mu vaa véení ó o wi à ɓan maá dúbua a yi, ká wón mǎhá yí wó mu. Ó o wá hā yèn-ca-poa san à mu yí dāfina yí yèrēmāa.

¹⁸ Bìo ho fū làa yahó nùpua vā vaá ɓórāa le búee na ɓa le Sinayii yi, bún na ó o nùpue dà wee túii yi, na lé ho dōhú, là le tībí-cūaá, là ho pinpi-beenì, á minén yí vā yí vaá ɓórāa lahó búí yi làa bún ɓan síí. ¹⁹ Ba ná le būaani wíló, là mu tōn-beenì sǎ, á ɓa yí dāfina mu. Á ɓa le le Dónbeenì yí bīnī yí bío làa mí míten. ²⁰ Lé bìo á bìo mà nōn ɓa yi po ɓa. Bìo kà lé bìo mu tāmū bía: «Nùpue lée nùpue túaa le búee mu yi, hàrì ò o wé zàn-yia, á

wón n̄ lēeka là hā huaa á à búee.»^{§ 21} Bìo á bán mōn á zānía ɓa làa sòobēe, fúaa o *Moyiize bía bìo kà: Ī zāna zāna á wee zà.

²² Èe ká minén bán vā vaá ɓó le búee na ɓa le Sion yi, là le Dónbeenì na wi fēe ɓa lóhó yi, hón na lé ho Zeruzaleemu na wi ho wāayi. Mi vā vaá ɓó ɓa nùpua cērēe na wee dí ho sánú yi, bán na lé ho wāayi tonkarowà, là le Dónbeenì hínbfi zàwa na yènnāa túara le cōn ho wāayi. ²³ Mi vā vaá ɓó le Dónbeenì hínbfi za-`wa na yènnāa túara le cōn ho wāayi yi. Le Dónbeenì na wee fī le cítí ɓa nùpua búenbúen wán lé dìo mi vā vaá ɓó yi, á vā vaá ɓó ɓa nùpua na téréna á bìo jii sú yi. ²⁴ O Yeesu, yia kúaarā mí cāni ceerarāa wen lé wón mi vā vaá ɓó yi. Lé orén le Dónbeenì dīn wán ɓórāa le pāanī finle làa wen. Ó o cāni mún bìo jūhú wi po a *Abēe le bìo.

²⁵ Á mi cén wé jí yia wee bío làa mia cōn sese. O *Isirayēe le nìpomu yāanía yí ná yia ná ɓa zeñ wán cōn, á le lònbee ɓèn yú ɓa. Ká warén bán lé le Dónbeenì wee bío làa wen ho wāayi. Ká wa tun wa jikōnna le wa máa jí le cōn, á le lònbee mún n̄ yí wen lée kēnkēn. ²⁶ Le Dónbeenì yānkaa wee bío à ho tá búenbúen dēké. Á ho zuia á bìo kà lé bìo le dó mi jii nōn wen le mí ì wé: «Ī pá à bīnī ì wíoka à dēké ho tá, á mún n̄ dēké ho wāayi.»^{**}

²⁷ Bún kúarā le bìo lēra na dà wee dēké á kḥí vé. Ká bìo yí dà máa dēké bún n̄ keñ bún.

²⁸ Lé bún nōn á warén bá-zāmu na wa yú á yí dà máa dēké. Bún bìo yi à mi wa zūn le Dónbeenì sāamu na le wó làa wen bìo, à sǎ na le yi à héha làa bìo le síí vā yi, là le kōnbii, là le ya-hézání. ²⁹ Mu bon, wán Dónbeenì ka lòn dōhú na wee yāa mu bìo.

§12:20 Mi loñ Léró vūahú (Exode) 19.12-13

**12:26 Mi loñ Aazee vūahú 2.6

Bìo le Dónbeenì nìpomu ko ɓa ɓua lè miten

13 Mi wañ mín làa bìo ɓa nuzàwa waràa mín bìo sîi. ²Nì-hāni wé huera mi wán à mi ɓua a sese, mi yí le mi yiwa sà bún yi. 'Ba nì-dòndáa búí wó mu, á ɓa ɓuan ho wáyí tonkarowá ká ɓa yí zū mu. ³Mi wé leéka ɓia wi ho kàsó yi bìo, à keñ lè mi pánáa wi ho yi làa ba. Mi mún wé leéka ɓia ɓa wee beé lò bìo, à keñ lè minén ɓa mún wee beé lò.

⁴Báawa lè mí hánání, mi wé bè bìo le Dónbeenì bía yi mu yaamu dání yi. O báa tàá o háa á yí ko ò o wé há-fénló tàá bá-fénló. Mi zún le le Dónbeenì khíi síní ɓa há-féwá lè ɓa bá-féwá júná.

⁵Mi yí le mi sîa sòobá wé vá le wáí yi dà khíi. Mi le bìo wi mi cón à mi sîa wa bìo yi. Le Dónbeenì mí beere yàá bía bìo kà: «Loñ, ï máa díá fo ù dòn, ï máa pí fo hùúu.»^{††} ⁶Lé bún te bìo wa sîa hereka á dà à bíoráa bìo kà: «O Nùhúso Dónbeenì wee séení wen fééé, á wa máa zón dèé.

Nùpua yí dà dèé búí máa wé làa mi»^{‡‡}

⁷Bia zéenía le Dónbeenì bìo làa mia á mi tà le yi á mi wé leéka bìo. Mi loñ bìo ɓa ɓuan lè miten le Dónbeenì bìo dání yi vaá húrunnáa. Minén mún ɓua miten lè ɓa bìo sîi. ⁸Bìo ó o Yeesu *Krista karáa ho hiihú lé bún ó o mún karáa ho zuia. Lé bún ó o ò dinnáa fééé máa yèrémá hùúu. ⁹Mi pa miten bìo, à yí díá le ɓa khà mia víiní lè ho kàránló sífwa na yí se. Bìo se lé à wa yí ho pánká le Dónbeenì sãamu na le wee wé bìo yi, Ká yínón hã làndáwa na bò ho dínló wán bìo yi.

¹⁰Warén muini yeení dèé wi. Á ɓa yankarowá na wee sá ɓa *zúífùwa pñ-sòni bùkú yi á yí ko ɓa wé dí bìo wi le wán. ¹¹Ba yankarowá jùhúso wee ɓua

ɓa bùaa na ɓa fũaana cāni à zoráa le *sòobá-lùé yi mu bè-kora séndíaró bìo yi. Ká ɓa bùaa mu bán ɓa wee lée cǐ ho donkíahú. ¹²Lé làa bún sîi ɓa mún ɓuan o Yeesu lóràa ho Zeruzalɛmu lóhó donkíahú á lée bó. O bìo wó ká sîi bèra a na ò o cāni pánká yi, à ɓa nùpua bè-kora sɛn díá. ¹³Á mi wáa wa lée sî a Yeesu mu yahó ho donkíahú, à hã làntàa na là làa wo fàn sîi à wa mún tà yi. ¹⁴Ho laho na wa wi yi ho dímíná yi á máa keñ bín fééé. Lé bún te bìo wa wee càráa hia wa khíi kɛení yí ho yirò na lua yi. ¹⁵Mi wé wa khòoní le Dónbeenì fééé o Yeesu pánká yi, à bún wé lòn muini na wa yan non le yi. Dén muini so lé wa jiní bè-bíonii na wa wé è khòonínáa le. ¹⁶Mi wíoka wé wé mu bè-tentewá lè ɓa nùpua, à wé séení mín lè mí ní bìo. Bún ka lòn muini, mu bìo sî le Dónbeenì yi. Mi yí le mi yiwa sà bún yi.

¹⁷Bia wi mi jùhú wán á mi wé bè bíoní yi. Ba wee pa mi bìo, á lé ɓarén mún khíi zéení bìo mi bìo karáa lè le Dónbeenì. Ká mi wee bè ɓa bíoní yi, á ɓa wé è sá mí tonló lè le sî-weé. Ká mi yí máa wé bún, á ɓa wé è sá ho ká ɓa sîa yí wan, bún á cùnú mia yi.

¹⁸Mi wé fio na wen. Wa láa waten yi, á zū le wa yí wó yí khon bìo búí yi. Á wa mún wi à wa wé wé bìo se fééé. ¹⁹Ï wee hení mu á à na mia le mi fio le Dónbeenì yi bèra a na à ï yí ho wōhú bíní buen mi cón fũafũa.

Hã farà

²⁰⁻²¹Le le Dónbeenì wé à mi dān wé bìo se á le sîi vá yi. Lé lerén lé ho hɛɛrà ɓānsō. Le bò le pānīi làa wen fééé lè wa Jùhúso Yeesu cāni. Lé lerén vèenía wo lera mu húmú yi á wó lè mí nìpomu paro binbirì. Le o Yeesu *Krista pánká yi à le

^{††}**13:5** Le bíoní mu bía bò bìo túara ho Làndá zéeníló vūahú (Deutéronome) 31.6, 8 yi là a Zozue vūahú 1.5 yi.

^{‡‡}**13:6** Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 118.6

Dónbeenì mu wé à wa dàń wé bìo le sīi v́á yì. Le ho cùkú bìo sī a Yeesu Krista yi f́ééé. *Amiina!

Ḿóndén bíonì làa t́èenì

²² Wàn zàwa lè wàn hínni, h́ă bíoní bìo yèn na á ĩ túara kà á mi pa bìo sese, ĩ túara h́ă non mia à henínáa mi śă.

²³ Wàn za Timotee á ɓa ẃăa léra ho kàsó yi díá. Ká a ýú ɓueé d́ɔn f́uaf́u, á wa à bè mín ɓueé ɓúεkí mia. ²⁴ Mi t́èení mi ya-díwá ɓúenɓúen yi, làa bìà bìo śă le Dónbeenì yi ɓúenɓúen. Wàn zàwa lè wàn hínni na wi ho Italií ḱôh́ú yi wee t́èení mia. ²⁵ Le le Dónbeenì wé mí śāamu lè mi ɓúenɓúen.

Ho vūahú na ó o

Zaaki

túara

Vūahú túaró júhú

O Zaaki na lé o Yeesu bān za, lé yia túara ho vūahú na kà. O Yeesu húmú là a vèrò mǎn lé bìo ó o tārāa o bìo, á wó a nì-kenínii. Ó o bìo zééní le o wó ho Zeruzalēmu kèrètíewa kuure ya-dí (Bè-wénia 15). O bíoní yahó sá ba *zúífūwa na lé ba kèrètíewa, na saawaa wi hā kā-vio yi (1.1).

Bìo ba kèrètíewa ko ba fua lè mítén lé bún ó o Zaaki bía bìo mí vūahú yi. O bía le mu bè-zūnminì wee lé le Dónbeenì cǎn. O mún bía ho nàfòró, lè mu khemu, lè ho kúará khénló bìo (1.2–2.13).

O Zaaki bía le le sīdéro le Dónbeenì yi lè hā wárá á lèra (2.14–26). O bía le wa jíní paa ko hā keñ (3.1–13). O mún bía mu bè-zūnminì binbirì bìo (3.13–18). Bìo wee kúee ba nùpua mín yi, làa bìo wee jùu mín, lè ho nàfòró bānsowà bán búenbúen ó o jà zeñ wán (4.1–5.6). O Zaaki vūahú lii véení, ó o jà ba kèrètíewa zeñ wán le ba wé hì mí sía, à wé fio le Dónbeenì yi na mín yi.

Le tēení

1 Mu lé ĩnén Zaaki na lé le Dónbeenì là a Yeesu *Krista ton-sá á túara ho vūahú na kà. Ĩ wee tēení á *Isirayēle zī-júná píru jūn nìpomu yi, bìo tà a Krista bìo, na saawaa wi ho dímjíná yi.

Mi hì mi sía le lònbee pàahú

² Wán zàwa lè wán hínni kèrètíewa, ká le lònbee lè mí sífwa wé yú mia, à mi zūn le mi júná sī làa sòobé. ³ Hen ká mi sīadéro le Dónbeenì yi fàrá tīna le lònbee pàahú, lé bún ñ na ká mi ì wíoka à dān le lònbee mu. ⁴ Mi ko mi wíoka ca mi kuio

à sánsá le lònbee fúaa mu vaa véení. Lé bún ñ na ká mi ì wé ba nùpua na bìo búenbúen se, á bè-kohó bìo yí maa mi léé yi, á dēe búí yí fòora yi.

**Mi wé dé mi sía le
Dónbeenì yi à fioráa**

⁵ Ká a búí wi mi tīahú á mu bè-zūnminì fòora yi, à bānsò fio mu le Dónbeenì cǎn, á le è na mu wo yi. Le Dónbeenì hii wi, le wee hā ba nùpua búenbúen, le yí maa wé héhèeka bìo búí yi. ⁶ Èe ká bānsò mǎhá ko ò o dé mí sī binbirì le Dónbeenì yi à fioráa, à yí titika. Yia wee fio ká a titika bìo bonmín lòn dēe búí na ho pin-piró wee yèrémáka làa bìo ho sī vá yi. ⁷ Bānsò yí ko ò o léeka le mí ì yí bìo le Dónbeenì cǎn. ⁸ O yí zū bìo ó o ò dé mí sī yi. O yí dà maa bè bìo dà-kéní mǎn.

**O kèrètíe na khon làa
yia nàfòró wi bìo**

⁹ O kèrètíe na khon á bìo júhú mía ò o le mí sī wa, lé bìo le Dónbeenì cǎn ó o bìo júhú wi. ¹⁰ Ó o kèrètíe na lé o nàfòró bānsò sī mún dà á wa, lé bìo le Dónbeenì zééní làa wo le ká mínén bìo ní mía, se o bìo júhú mía. O bìo búenbúen á à vé lè le pūilè búí sí na maa wé mía ká le di bìo sí. ¹¹ Ká le wii hà á yòò wee jí lè mí sòobé, à le jíní he, à pūilè di, à semu búenbúen dēení ví. Lé ká sí ó o nàfòró bānsò bìo khíi wéráa. O bìo búenbúen khíi dīn dīn á à vé làa cúekúee.

**Mu bè-kora wéro yilera
wee lé o nùpue yi**

¹² Yia káa le lònbee lè mí sífwa yi, ò o sīdéro le Dónbeenì yi pá fàrá dīn wón bānsò júhú sī. Mu bon. Yia hà mí sī fúaa mu vaa véení, á le Dónbeenì ì na le mukāni binbirì na maa vé bānsò yi. Dén lé le sáníi na le dó mí jii le mí ì na bía wa le yi. ¹³ Yia sīi wé vá mu bè-kora wéro yi, à bānsò yí bío le lé le Dónbeenì mu ló yi. Mu bon. Le Dónbeenì sīi yí dà

máa vá bè-kora wéro yi, á lerén mí bæere mún yí máa dé mu wéro yilera o nùpue yi. ¹⁴ Èé ká mu lé wa sĩa váró mu bè-kora wéro yi, lé bún wee khà wen vĩnĩ. ¹⁵ Ká yia màhá sĩa vá mu bìo na yí se yi á tà wó mu, à bún lé bìo wé mu bè-kohó. Ká mu bè-kohó hĩa fàrá mí nanĩ fànsò yi á vivio tĩna, à mu wé mu hímú.

¹⁶ Wàn zàwa lè wàn hínni na á ĩ wa làa sòobée, mi yí khà miten. ¹⁷ Mu bè-téntewà búenbúen wee lé le Dónbeenĩ cǝn, dén mí dòn na lera mu khoomu. Le Dónbeenĩ dinn mí dinnĩ, le yí máa yèrè-máka lòn tàró. ¹⁸ Le Dónbeenĩ lè mí sĩa bìo á yàá nǝn mí mukānĩ wēn lè mí bíonĩ na lé ho tũĩá poni, á wa wáa dú mu bè-lénna búenbúen yahó lè mu bè-yáa bìo sĩa.

Mi wé wé bìo le Dónbeenĩ bíonĩ bía

¹⁹ Wàn zàwa lè wàn hínni na á ĩ wa làa sòobée, mi zũn bìo kà: Mi nì-kénĩ kénĩ ko à mi wé tá mi jikǝnna sese. Mi wé yí cí bíonĩ wán. Mi mún wé yí le mi sĩa cĩ fũafũa. ²⁰ Mu bon, o nùpue na sĩa wee cĩ á yí dà máa wé bìo téréna le Dónbeenĩ cǝn. ²¹ Lé bún nǝn á bìo wee tíí o nùpue yí búenbúen, lè mu sũnsũmámu à mi día. Mi liinĩ miten à tà le Dónbeenĩ bíonĩ bìo, dío le dù mi yiwa. Dén dà a kǝnĩ mia.

²² Ká mi màhá wé yí jí le bíonĩ mu mí dòn. Mi wé wé bìo le bíonĩ mu le mi wé. Ká mi yí máa wé bún, se mi wee khà miten. ²³ Mu bon. Yia wee jí le bíonĩ mí dòn ò o yí máa wé bìo le bíonĩ mu le o wé, wón fànsò ka lòn nùpue na lá ho zùbàlén ò o lora mí yahó. ²⁴ Bìo ó o lora mítén vó ò o wà, ó o yí dèenĩá sà bìo ó o karáa yi. ²⁵ Ká yia bèn wee cĩii le Dónbeenĩ làndá, ho làndá tente na wee wé ò o nùpue wé mítén, á wee tà bè ho yí, wón fànsò jùhú á à wé sĩa mu bìo yi. Bǝnsò yí máa jí ho làndá mu à bĩnĩ nǝn-sǝ yi. O wee bè ho yi.

²⁶ Hen ká a búí wee leéka le bìo mí wee wé lé bìo sĩa le Dónbeenĩ yi, à fànsò màhá jii pǝe mia, se o wee khà mítén, se bìo ó o le mí wee wé bìo sĩa le Dónbeenĩ yi jùhú mia. ²⁷ Wàn Maá Dónbeenĩ yahó á bìo sĩa le yí binbirĩ lé à wa séenĩ ǝa híminĩ lè ǝa maháawa na lò wee be, à mún yí díá le ho díimĩná bìo vá wen dé mu bè-kohó yi.

Mi wé yí hueeka ǝa nùpua mín yi

2 Wàn zàwa lè wàn hínni, bìo mi dó mi sĩa wa Nùhúso Yeesu *Krista na lé o cùkúso yi, á mi wáa wé yí hueeka ǝa nùpua mín yi. ² Hen ká a búí lá buara mi kúeemínwǝnló lùe yi sĩa, á zǝ mí nín-kíza fíbæere na wó lè ho sǝnú lè mí sǝsenĩ. Mu pǝahú à nì-khenii búí mún vaá ló buara ho kúeemínwǝnló dà-kénĩ kénĩ mu yi lè mí sǝ-lénna. ³ Á mi kǝnbio hǝ sǝsenĩ fànsò á bía nǝn wo yi: «Ũnén, buee kǝenĩ le kanmúinĩ wán.» À mi bèn bía nǝn o sǝ-lénna fànsò yi: «Ũnén dinn ho wáayi», bún mia à «ũ buee kǝenĩ ho tá yi ĩ nĩsǝnĩ.» ⁴ Ká mi wee wé bún, se mi so yí máa hueeka mín le? Ká mi wee wé kà, se lé hǝ yile-kora lé hĩa mi ǝuan á wee cítírǝa mín.

⁵ Wàn zàwa lè wàn hínni na á ĩ wa làa sòobée, mi jí bìo kà: Mu so yínǝn le Dónbeenĩ hueekaa bía lé ǝa nì-khenia ho díimĩnáa cǝn, à ǝa dé mí sĩa le yi le? Dén sǝidéro so lé dío lé ǝa nǝfòró binbirĩ. ǝa nínĩ ĩ kǝn le Dónbeenĩ bǝenĩ na le dó mí jii le mí na bía wa le yi. ⁶ Èé ká minén bán màhá wee zùan ǝa nì-khenia yi. Á bía wee beé mi lò, á wee ǝua mia varáa le cítíi fĩnĩ lara yi so yínǝn ho nǝfòró fànsowà le? ⁷ Ho nǝfòró fànsowà mu mí bæere lé bán mún wee yáa o Yeesu na mi bìo sǝ yi yèni. ⁸ Le Dónbeenĩ bá-zàmu làndá na túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahú yi lé hĩa kà: «Wǝn mi ninza làa bìo ũnén ũ bæere waráa ũten bìo sĩa.»^[f] Ká mi wee

^[f] 2:8 Mi loĩ Levii nùwǝ vũahú (Lévitique) 19.18

bè ho làndá mu yi binbirì, se mu se. ⁹Èe ká mi wee hueeka ɓa nùpua mín yi, se mi wee wé mu bè-kora. Mi júná á à sí, lé bìo mi yí bò ho làndá mu yi. ¹⁰Mu bon, ká a ɓúí vúnun bìo le Dónbeenì bò heníà dà-kéní ɓúí wán, hàrì ká a bò bìo ká búenbúen yi, se lé mu búenbúen ó o pá vúnun wán. ¹¹Mu bon. Le Dónbeenì na bíà le ù yí fé báa tàá háa,^{§§} lé dén mún bíà le ù yí búe nùpue. * Áwa! Á ka là fo yí fó háa tàá fo yí fó báa, à fo màhá ɓó a nùpue, se fo pá vúnun le Dónbeenì làndá wán. ¹²Mi zūn le le Dónbeenì á à cítí mia là ho làndá tente na wee wé ò o nùpue wé mítén. Lé búnn nɔn á mi ko mi bè ho làndá mu yi mi bíoní là mi wára yi. ¹³Mu bon, pàahú na le Dónbeenì khíi cítí ɓa nùpua yi, á bíà yí zūna mí nin-zàwa màkàrí á yí wó le hii làa ba, á le Dónbeenì mún khíi máa zūn ɓa màkàrí á máa wé le hii làa ba. Ká yìà wee zūn mí ninzàwa màkàrí á wé le hii làa ba, wón ponì á à sèn le cítí fì nònzoñ.

Le siidéro le Dónbeenì yi ko mu wé mi hã wára yi

¹⁴Wàn zàwa là wàn hínni, ká a ɓúí bíà le mí tà a *Krista bìo ò o wára á mu màhá yí máa mi yi, se mu jùhú so wi le? Búnn so dà a kàní a le? ¹⁵Ka là mìn za tàá mìn hínló na lé o kèrètíe á sì-zínià tà míà, á bè-dínii wee fòo wo yi sfi, ¹⁶ó o ɓúí ló mí tíahú bíà nɔn wo yi: «Lén làa héerà, vaa lá ù tènì dèe zí, à vaa yí ho dínlò dí sì.» À ɓànsò màhá yí hñn wo làa bìo ó o màkóo wi yi, se mu jùhú so wi le? ¹⁷Lé búnn á yìà le mí tà a Krista bìo à mu yí máa mi a wára yi, se mu jùhú míà.

¹⁸Mu dà a wé le o ɓúí bíà bìo kà: «Ba ɓúí tà a Krista bìo mí dòn, à ɓa ɓúí bèn

wee wé hã wára na se mí dòn.» Áwa! Á ù wáa zéení ù Krista bìo tàró binbirì na hã wára míà yi làa mi, á ínén bèn ù zéení làa fòñ là ì wára na se le ì tà a Krista bìo binbirì. ¹⁹Fo tà le le Dónbeenì lée dà-kéní mí dòn le? Á búnn se lon. Á ɓa cínáwa mún tà mu yi á wee zà le yahó là le záníi. ²⁰Fo lée ɓónbú le? Fo wi à ì zéení làa fo le o Krista bìo tàró na yí máa mi hã wára yi jùhú míà le?

²¹Mi loñ wàn ɓúaa *Abarahaamu. Lée webio nɔn á le Dónbeenì le o lé o nùpue na térénnà? Mu so yínɔñ bìo ó o wó bìo yi le? O tà hñn mí za *Izaaki là le Dónbeenì le muñi yeení dèe wán. ²²Fo yi mɔn le? O siidéro le Dónbeenì yi á lèéra là a wára. Lé búnn ó o siidéro mu pii súráa hã wára na ó o wó bìo yi. ²³Búnn lé bìo nɔn á bìo túara le Dónbeenì bíoní vūahú yi o dǎñ yi á pii súráa: «O *Abarahaamu dó mí sīi le Dónbeenì yi, lé búnn nɔn le càtío wo là a nùpue na térénnà le yahó,»† á le dú mu ɓónmu làa wo.‡ ²⁴Mi yí mɔn le? O nùpue wára lé hia wee wé ò o wé o nùpue na térénnà, ká mu yínɔñ o Krista bìo tàró mí dòn. ²⁵Lé búnn ó o háa ɓúí na hia wee yèe mítén bìo hia wóráa. O yèni ɓa le Arahaabu.¶ O hia térénnà le Dónbeenì yahó bìo ó o wó bìo yi. O hia tà ó o *Isirayeele nipomu tonkarowà làara a wán, á séeníà ɓa á ɓa ló ho lóhó yi à nùpue yí mɔn ɓa.

²⁶Mu bon, nùpue mànáka hia ló a yi ò o hí. Lé búnn ó o Krista bìo tàró na yí máa mi hã wára yi á mún ka lòn bìo na húrún.

O nùpue ko ò o pii pɛè wé

3 Wàn zàwa là wàn hínni, mi búenbúen yí cà à mi wé

§§2:11 Mi loñ Léro vūahú (Exode) 20.13

*2:11 Mi loñ Léro vūahú (Exode) 20.14

†2:23 Mi loñ Bìo Nuhú Búeení vūahú (Genèse) 15.6

‡2:23 Mi loñ Ezayii vūahú 41.8

¶2:25 Arahaabu: Mi loñ Zozue vūahú 2.1-21; 6.22-25

nì-kàránlowà. Mi zū le warén
nì-kàránlowà á le cítíí khíí wé here wán
á à poń ɓa nùpua na ká. ²Mu bon, wa
búenbúen wee wé khe bìo cèrèe yi.
Nùpue búí lá yí máa bío khe síí, se wón
ɓanso lée nùpue na jii tun á dà mí
sānía wee ɓua yi.

³Hen ká wa wi ò o cúa wé bè bìo wa
le o wé yi, à wa dé ho kàràfí o jii yi.
Lé bún á wa wee wé à dànnáa o bio. ⁴Mi
mún loń ho won-beenì na ɓa wee ca ho
pōnsò-beenì yi à ho pinpi-beenì wé jàa.
Lée dà-za dèe búí pēnpéréké na cēra ho
món yi, lé dén á yia wee pà ho won-beenì
mu wee wé ki làa ho, à ho va làa hen
na ó o le ho va yi. ⁵O nùpue jii mún
ka ká síí. Le ka cīnū, ká le màhá wee
khòní mīten mu bè-beera na le dà wee
wé bìo yi. Mi loń, yínóń ho dā-za wee
cīí le dùu-beenì le? ⁶O nùpue jii mún
ka lòn dōhú. Wa sānía biowa búenbúen
tíahú á le jii le dìo sú là mu bè-kora
á wee dēe wa sānía búenbúen. Lé lerén
wee yáa wa bìo búenbúen là ho dōhú bìo
síí. Bún bè-yāanii so búenbúen wee lé o
*Satāni yi.

⁷O nùpue dà wee mání ɓa napuwà là
mí sífwa, là mu numu bùaa, là ɓa jínza-
wa, ó o mún mánía ɓa. ⁸Ká le jii dén á
nùpue yí dà máa hē yi. Le yí se. Le yí dà
máa wé tētē. Le ka lòn súró na wi le yi,
á wee búe ɓa nùpua. ⁹Lé le jii mu á wa
wee khònínáa o Núhúso Dónbeenì na lé
wa Maá. Á lé lerén jii dà-kéní kéní mu
á wa mún wee dánkání là ɓa nùpua, bán
na le Dónbeenì lera à ɓa ɓonmín làa de.
¹⁰Le khòníí là hā dánkāa wee lé le jii
dà-kéní mu yi. Wàn zàwa là wàn hínni,
mu lá yí ko mu wé wé ká síí. ¹¹Mi so dīn
mōn à numu na sī làa bìo yí sī á pānía
wee lé buii dà-kéní yi le? ¹²Wàn zàwa
là wàn hínni, mónkòrò vīndēe so dà a ha
jia le? Á jinna so dà a ha mónkòrò le?
Làa bún síí, á mu numu na sī yí dà máa
lé le buii na numu yí sī yi.

Mu bè-zūnminì wee lé le Dónbeenì cōn

¹³Wàn zàwa là wàn hínni, nùpue na
bè-zūnminì binbirì wi á wi mi tíahú le?
À ɓanso wāa zēenì mu làa bìo ó o wee
ɓuarāa mīten sese, là hā wárá na ó o wee
liinì mīten wé. Lé bún á à zēenì le o bè-
zūnminì binbirì wi. ¹⁴Èe ká lé le yande-
sūmūi wi mia, á wee penka làa mín, à
mí yí yòní mīten bìo mí le mí lé mu
bè-zūnminì ɓansowà bìo yi. Ká bún wi
mia, se mí pā ho tūiá poni. ¹⁵Mu bè-
zūnminì mu lé ho dīmíjāsa bè-zūnminì.
Mu yí ló le Dónbeenì Hácírí cōn. Mu yāa
ló a Satāni cōn. ¹⁶Hen ká le yandee là
hā penkaa wi lue na yi, à dén lue so
bìo lunka. Hā wén-kora là mí sífwa wee
wé kēn bún. ¹⁷Èe ká yia le Dónbeenì bè-
zūnminì wi yi, wón yi wee ce. O mún
wee wé à ho hēerā kēn ɓa nùpua pāahú,
o wayi, o bíoní mia. ɓanso zū mí nin-
zàwa màkárí. O hii wi á wárá búenbúen
se. O yí máa hueeka nùpua mín yi, o lé
o húaarā. ¹⁸Bán wee wé à ho hēerā kēn
ɓa nùpua pāahú, ɓa wárá ka lòn bè-dīni,
bìo wee lé mu món lée bìo na sī le Dón-
beenì yi.

Bìo á mi sīa wee vá wéró yi na yí se á mi khí yi

4 Wàn zàwa là wàn hínni, mu wó kaka
á mi wee firāa làa mín? Mu so yínóń
mí sīa bìo na yí se càró ɓan poni na wee
búe mia fēe bìo yi á mu wee wérāa le?
²Mi sīa wee vá mu bìo búí yi ká mi màhá
yí dà máa yí mu à mi wāa wé búe mín.
Le yandee wi mia á bìo mí yí máa yí bìo
mí sīa vá yi, à mi wāa wé fí làa mín. Mí
yí máa yí bìo mí sīa vá yi, lé bìo mí yí
máa fío mu le Dónbeenì cōn. ³Tāa ká mí
fiora le Dónbeenì cōn á mí máa yí mu, lé
bìo á bìo mí leékaa wee fiorāa yí se. Mí
fioró jūhú lé à mí yí mu bìo à weérāa mí
sīa cūeée. ⁴Mi ka lòn háa na ɓan báa wi
ò o wee fé ɓa bá-vio. Mí so yí zū le yia

wa ho díímǎ bíò se wón jina le Dón-beenì le? Yia wi ò o wañ ho díímǎ bíò, á òanso bèn n wé le Dónbeenì zúkúso. ⁵ Mi so wee leéka le le Dónbeenì bíonì vūahú yí á hā bíoní na kà bía káamáa le? «Le Dónbeenì Hácírí na le dó wen á le yí wi à le leé yí là a búí hūúu.» ⁶ Ée ká le sāamu na le mǎhǎ wee wé làa wen á po bún. Bíò ká lé bíò bía le Dónbeenì bíonì vūahú yí: «Bia wee yòoní mǐten á le Dónbeenì pá bíò, ká le mǎhǎ wee wé mí sāamu làa bia wee liiní mǐten.» ⁸ ⁷ Á mi cén wé liiní mǐten le Dónbeenì yahó. Mi dǐn sǎnsǎ a Satāni, ó o ò lùwí ká à díá mia. ⁸ Mi lén va lè le Dónbeenì cǎn á lerén bèn n sí mí yahó. Minén bè-kora wérowà, mi khí mu bè-kora wéro yí. Minén na yí máa bè mu bíò dà-kéní mǎn, mi díá mǐten búenbúen na le Dónbeenì yí. ⁹ Mi sè mi yara, à mi wá. Mi díá hā konsíní à mi wá. Mi díá le sī-wee à mi sè mi yara. ¹⁰ Mi liiní mǐten o Núhúso yahó ó o ò yòoní mia.

Mi wé yí cítí mín

¹¹ Wàn zàwa lè wàn hínni, mi wé yí jùu mín. Yia jùuna mǐn za tàá mǐn hínló, tàá á cítí wo, se òanso bía khon le Dónbeenì làndá dǎnì yí, o wee cítí ho. Ká fo hǐa wee fí le cítí ho làndá wán, se fo wǎa yí máa bè ho yí. Fo wee wé ūten lè le Dónbeenì làndá cítí-fí. ¹² Le Dónbeenì mí dòn lé díò bàrá ho làndá á lé lerén mún lé o cítí-fí. Lé lerén dà à kǎnǎ a nùpue, á mún dà à wé ó o bíò á à yáa. Á ūnén bèn lé o yén á wee cítíráa mǐn za?

Minén nǎfòró òansowà, héyii!

¹³ Àwa, mi le í bíò bíò dà-kéní na mia. Mi wee wé bíò le ho zuia tàá ho yíró ká mi ì va ho lóhó na kà, á vaá duan le lúlú-kùure, á à yí ho cùnú. ¹⁴ Mi wee wé bíò bún ká mi jòn yí zū bíò pan mia ho yíró. Mi ka lòn bó-khūumu na wé fà à dèení bíní khíi fūafūa. ¹⁵ Mi lá ko mi wé bíò

bíò kà: «Ká le Dónbeenì tà, á wa yíò wi lua ho yíró á séenía wen á wa à wé bíò kà làa bíò kà.» ¹⁶ Ée á bún mi yí máa wé à mi wee yòoní mǐten lè mi khòn-bíoní. Bún sí yí se. ¹⁷ Lé bún nòn, ká yia zū bíò ó o ko ò o wé ká mu se ò o yí wó mu, se òanso wó khon.

5 Àwa, bíò ká wán lé minén nǎfòró òansowà á í wiráa. Mi wá, à wāa-maka mu bè-sūmáa na khíi yí mia bíò yí. ² Mi nǎfòró wee yáa. Mi sǐ-zǐnía á ho bén-ló wee là. ³ Mi sǎnú lè mi tǐjǎn semu wee yáa. Lé bún wee zéení le mi wó khon. Lé bún nòn le Dónbeenì cítí fí nònzoñ, ká mi bíò á à yáa búenbúen làa bíò ho dǎhú wé cǐnǎa mu bíò bíò síi. Cǐnú ká, ká ho díímǎ á à vé, à minén pá pan mi nǎfòró bíò á bóóbókaa ho yí lée webio? ⁴ Mi loñ, ba nùpua na wee sá mi manawà yí á mi máa wé dèení sǎání yí. Lé bún lé mi wékheró, á nòn ba wee zǎráa làa mia. Á ba zía mu á le Dónbeenì na dà mu bíò búenbúen já. ⁵ Ho tá wán, á bíò búí yí fòora mia. Mi wee wé bíò mi sía vá yí. Mi wee weé mi sía. Mi wee díiní mǐten lòn búaa na ba wee hā ho búeró bíò yí ká le cítí fíló wizonle dèn bèn jàana lua. ⁶ Bia yí wó yí khon, á mi síinía júná á bó, à ba yáa yí tǎmǎa hàrí cǐnú.

Mi wé hí mi sía à pa a Núhúso

⁷ Wàn zàwa lè wàn hínni, lé bún nòn, á mi hí mi sía fúaa ká a Núhúso bǐnía buara. Mi loñ o vǎro. O wee wé hí mí síi pa hā vi-yáa na ó o ò dí mí bíò, à mún hí mí síi pa hā viora na à dǎé o bè-dínií, à bè yí lǎráa mí dǐnló. ⁸ Minén mún wé hí mi sía, mi hení mi sía, lé bíò ó o Núhúso ò buen hen làa cǐnú.

⁹ Wàn zàwa lè wàn hínni, mi wé yí le mi sía cǐ mǐn yí à jùu mín, ó o Núhúso máa cítí mia. Hen làa cǐnú ká a Núhúso na lé o cítí-fí á à buen. ¹⁰ Wàn zàwa lè wàn hínni, le Dónbeenì jǐ-cúa fèerowà

na bía a Núhúso Dónbeenì yèni yi, á lò bon ká ɓa pá hà mí sīa. Minén mún hĩ mi sīa le lònbee yi lè ɓa bìo sīi. ¹¹ Mi loń, wa wee bío le bán na tà le lònbee yi, á júná sī. Á mu bèn bon, mi já a Zoobu bìo. O hĩa hà mí sīi á mu bìo búenbúen kúio wo yi, á mi bèn mɔn bìo ó o Núhúso wó nɔn wo yi mu va à véenĩ. Tùíá poni, o Núhúso zū le màkárí làa sòobée.

Mi wé le ɓi-kéní ɓànsowà

¹² Wàn zàwa lè wàn hínni, bìo yàá pá wi bín á ĩ henĩ ì na mia lé bìo kà: Mi yí ví ví yí dé dèe. Mi yí dé ho tá, tàá ho wáayi, tàá bè-vio búí. Mi wé le ũuu, à mi ñin búin wán. Ká mi le ñuée, à mi ñin búin wán. Búin lé bìo ò na ká le Dónbeenì máa síinĩ mí júná.

Mi wé séení mìn ho floró yi

¹³ Hen ká minén ó o búí lò wee be ò o fio le Dónbeenì yi. Ká a búí sīi wan, ò o sío à khòní a Núhúso. ¹⁴ Hen ká minén ó o búí lò yí here, ò o ve ɓa kèrètíewa kuure ya-díwá à bán ñuee khii ho jiló

làa wo o Núhúso yèni yi, ká ɓa fio na a yi. ¹⁵ Ká ɓa dó mí sīi binbirì á floraráa, á yà lò yí here á à wa. O Núhúso á à weé wo. Ká ɓànsò wó bè-kora búí, ó o Núhúso ò sɛn mu ù díá. ¹⁶ Áwa! Á mi wáa wé bío mi wékheró làa mín. Mi wé fio na mín yi, bèra a na à mi wa. O nùpue na téréenna wón floró pànká wi. ¹⁷ Mi loń, le *Dónbeenì ɓi-cúa fɛero *Elii hĩa lé o nùpue lè warén bìo sīi. Á bìo ó o flora lè mí sòobée bèra a na à ho viohó yí tè, á ho bèn yí tò á dɔn hã lúlúio bìo tĩn lè mí sanká.** ¹⁸ Búin mɔn ó o bĩnía flora á ho viohó tò á ho tá bìo na dà wee ha á han mí bia.

Yia vúnun bíní ɓuenló

¹⁹ Wàn zàwa lè wàn hínni, hen ká a búí vúnun díá le Dónbeenì tũíá poni mi tíahú, ó o búí ɓuan ñuee bàrá ho wã-tente wán, ²⁰ à mi zūĩ le yia fó a bè-kora wéro ho wã-kohó na ó o lá wi wán, wón kànfá wo mu húmú yi. Lé búin ñ na ká le Dónbeenì máa bíní máa leéka ɓànsò bè-kora na ó o wó búenbúen bìo.

**5:17 Mi loń Bá-zàwa nín-yání vūahú (1 Rois) 17–18

Ho nín-yání vūahú na ó o

Piere

túara

Vūahú túaró júhú

O Piere nín-yání vūahú ó o túara nnon ba kèrètíewa na saawaa wi ho Azii Minéere kána búu yi. Nún-sí lé o Poole, tàá bìà làa wo páanía sá á zééní le Dónbeenì bìò làa ba, á ba tàráa mu yi. Ba nùpua fù wee bàká ba yi, á wee beé ba lò bìò ba dó mí sĩa o Yeesu yi bìò yi. Lé bún te bìò ó o Piere túararáa ho vūahú na kà nnon ba yi, á henía ba sĩa, à ba yara sí a Yeesu *Krista, à wé fàrá tìn le lònbee pàahú, làa bìò ó o Yeesu na bìò nnon ba kàniánáa á wóràa mu. O Piere leékaa ba làa bìò le Dónbeenì kàniánáa ba, làa bìò le wó á ba yúráa le siidéro o Yeesu Krista húmú là a vèéro pànká yi, á dó mí sĩa wee lòní binbirì. O henía ba sĩa bèra a na, à ba wíoka fání mí yìò, à bua mítén sese ba páanílò là a Krista bìò yi. Bìò ó o Yeesu buannáa mítén le lònbee lè mí síwà na yú a yi, lé bún bàn sí á farén mún ko ba bè yi. O Piere nnon le zéení lè mí síwà ba yi, bèra a na à ba zūn mín buaró mu bìò búenbúen yi, à bìà yí zū le Dónbeenì wé mí mu, à bán mún tà le Dónbeenì bìò, à wé búaaní le.

Le tēnii

1 Īnén Piere na lé o Yeesu *Krista tonkaro lé mí wee túa ho vūahú na kà. Ī wee túa ho á à na bìà le Dónbeenì hueekaa wó lè mí nìpomu yi, na saawaa wi mu nì-hāmu yi ho Pōn, lè ho Kalasii, lè ho Kapadoosi, lè ho *Azii, lè ho Bitinii kána yi. ²O Maá Dónbeenì hueekaa mia á héhaa làa bìò le fèra le mí ì wé làa bū, á wó mia lè mu nìpomu na bìò sà le yí mí Hácírí pànká yi. Le wó mu bèra a na

ò o húmú ho *kùrùwá wán pànká yi, à mí wé ba nùpua na wee ce le Dónbeenì yahó, à wé wé bìò ó o Yeesu Krista le mí wé. Le le Dónbeenì wíoka wé wé mí sāmua làa mia, à wíoka wé na mí hēerà mia.

Wa siadéro à lòní ho kànílò bìò

³Mi wa búaaní le Dónbeenì, dén lé wa Núhúso Yeesu *Krista bàn Maá. Le minka tentemu bìò yi, á le wó á wa yú le mukōn-finle o Yeesu Krista na lá húrun na á le vèení pànká yi. Lé bún bìò yi á wa dó wa sĩa wee lòní làa sòobé, ⁴á pannáa bìò bìò sà le nìpomu yi na le bàrá ho wáyai ká làa mia. Bún bìò so yí máa yáa, timu mía mu yi, mu yí máa yèrè-má. ⁵Bìò mí dó mí sĩa le Dónbeenì yi, á le dànlò pan mia, bèra a na à mí yí ho kànílò, hĩa bìò wíokaa vó díá pan mí zéenílò ho dímíjné vé nònzoñ. ⁶Lé bún bìò yi, á mí wee zàmakaràa làa sòobé, hàrì ká le lònbee lè mí síwà wee yí mia hā làa na kà wán ho pōn-za yi. ⁷Ho sánú yáá lé mu bìò na wee yáa. Èé ká ho màhá pá wee wé pà ho dōhú yi, à zūnnáa le ho lé ho sánú binbirì. Lé kà síí á minén siadéro le Dónbeenì yi na bìò júhú wi làa sòobé po ho sánú bàn kúará mún ko lè ho khénlò, à zūnnáa le mí dó mí sĩa binbirì le yi. Ká mí siadéro le Dónbeenì yi fàrá tina, á pàahú na ó o Yeesu Krista khíi buéé zéení mítén yi, á mí ì yí le khònfí, lè ho cùkú, lè le kōnbii. ⁸O Yeesu mu á mí yí mōn, à mí jōn pá wa a. Hàrì bìò mí pá dīn yí máa mí a mí cúee, à mí dó mí sĩa wo yi. Lé bún nnon á mí wiráa le sī-wee yi làa sòobé. Dén sī-wee so bìò á yí dà máa bíó. ⁹Mi wi le sī-wee yi, lé bìò mí dó mí sĩa o Yeesu yi ó o kánfa mia.

¹⁰Le Dónbeenì jì-cúa fēerowà yánkaa cinciíra ho kànílò mu bìò làa sòobé, á fēera hā jì-cúa na bìò ciran mu sāmua na le Dónbeenì le mí ì wé làa mia. ¹¹O

Krista Hácírí^{††} kera lè ɓa ɓi-cúa fɛerowà mu, á le lònbee na ó o ò káa yi, lè ho cùkú na ó o ò yí mu ɓàn mɔ́n, á le Hácírí mu fèra zéenía bìo làa ba. Á ɓa cà lè mí sòobée à zūn mu wéro pàahú, làa bìo mu ù wéráa síí. ¹² Á mu zéenía làa ba le mu biowa mu ɓàn ɓi-cúa na ɓa wee fɛe á bìo yí ciran ɓarén mí beere, ká mu lé minén á mu ciran. Á lé bún á bia wee bue le bín-tente hā làa na kà wán á zéenía làa mia lè le Dónbeenì Hácírí na ló ho wáayi pànká. Ho wáayi tonkarowà yàá mún sia vá à ɓa zūn mu bìo mu.

Bìo le Dónbeenì nìpomu ko ɓa ɓua lè mítén

¹³ Lé bún non, à mi wáa fání mi yìo le Dónbeenì tonló sáró bìo yi, à zūn miten ɓuaró. Mi dé mi sīa làa sòobée à lòní mu sāamu na le è wé làa mia o Yeesu *Krista bīnī ɓuen nònzoñ. ¹⁴ Bìo mi lá ðīn yí zū le Dónbeenì bìo yara á bìo mi sīa lá wé vá wéro yi na yí se á mi wáa día, ká mi wé wé bìo le Dónbeenì le mí wé. ¹⁵ Le Dónbeenì na von mia á wee ce, á minén mún wé ɓa nùpua na wee ce le yahó mi bìo búenbúen yi. ¹⁶ Mu bon, mu túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi kà síí: «Mí keñ mu cemu yi, lé bìo á ínén wee ce.»^{‡‡}

¹⁷ Bìo ká mi wee fio, à mi ve le Dónbeenì lè mìn Maá, ðén na yí máa hueeka ɓa nùpua mín yi, le wee cífí ɓa búenbúen à héha làa bìo ɓa nì-kéní kéní wó. Le yí máa hueeka ɓa mín yi. Àwa, á mi ɓua miten à zéení le mi wee kònbi le Dónbeenì ho pàahú na mi ì wé ho tá wán yi. ¹⁸ Le Dónbeenì léra mi júná bìo mi lá wee ɓua lè miten yi, bún na mi kenía mìn maáwà cón na júhú mia. Mi zū le mu yínón le wárí tàá ho sánú na wee yáa

á le wó làa bū. ¹⁹ Bùée, o Yeesu Krista, yia ka lòn muinì pioza na á fíanì woon mia yi, lé wón cāni na bìo júhú wi binbirì pànká yi á le lérarāa mi júná. ²⁰ Le Dónbeenì fèra léra a mu bìo yi, ká bìo búí ðīn yí léra, á hā pōnna véení na kà yi, ó o *Krista mu wáa zéenía mítén minén bìo yi. ²¹ Lé o Krista bìo yi á mi dórāa mi sīa le Dónbeenì yi, ðén na véenía wo á dó ho cùkú yi. Lé bún wó á mi dórāa mi sīa le Dónbeenì yi wee lòní bìo le le mí ì wé.

²² Ho tūiá poni bíonì na mi bò yi lé ðén non á mi wee cerāa le Dónbeenì yahó, bèra a na à le waminì binbirì keñ mia. Àwa, á mi cén wañ mín làa sòobée lè hā yiwa na wee ce. ²³ Mu bon, mi wáa bīnía ton, ká mi màhā yínón nùpua na ton à bìo sí mu húmú yi. Lé le Dónbeenì bíonì na wi bín fée pànká yi á mi tonnāa, ðén na wee na le mukāni binbirì. ²⁴ Mu bon, mu túara le Dónbeenì bíonì vūahú yi kà síí:

«Ba nùpua búenbúen ka lè le jíní bìo síí, á ho cùkú na ɓa wee yí ka lè le pūiílè bìo síí.

Le jíní wé he, à le pūiílè ði,

²⁵ ká a Júhúso bíonì ðén wi bín fée hā lúlúio na jii mia yi.»^{¶¶}

Ðén bíonì so lé le bín-tente na buera non mia.

2 Àwa, á mi khí mu sūnsūmámu lè mí síiwà yi. Mi wé yí fūaa sabíoní hūúu, mi yí wé nì-khāwa, mi wé yí dí yandee hūúu, mi wé yí jùu nùpua à yāa ɓa yènnāa. ² Mí wañ le Dónbeenì bíonì mí ðòn làa bìo ɓa kúnkúzàwa warāa mi nuwà yoomu bìo síí, bèra a na à mi ðā le Dónbeenì bìo ðání yi mi kànfló bìo yi. ³ Mu bon, mi zūna bìo ó o Júhúso serāa.

^{††}1:11 Krista Hácírí: O Krista Hácírí na bìo bía hen lè le Dónbeenì Hácírí lée dà-kéní

^{‡‡}1:16 Mi loñ Levii nùwā vūahú (Lévitique) 19.2

^{¶¶}1:25 Mi loñ Ezayii vūahú 24.25

**Bìà dó mí sĩa le
Dónbeenì yì lé le nìpomu**

⁴Mi vá buée búe o Yeesu yì, wón na lé le mukānì fànsò, na ka lòn huee na ba nùpua pǎ díá, ká lé lerén á le Dónbeenì màhǎ léra, le bìo jùhú wì le cǔn làa sòobée. ⁵Minén mún le mukānì wì yì, á mi mún ka lòn huaa. Àwa, á mi díá le le Dónbeenì khuii mia soráa le zīi na le Dónbeenì Hácírì wì yì, à wé le *Dónbeenì yankarowà na wé è ya hā muinì làa bìo le Dónbeenì Hácírì mu le mu koráa, hĩa le wé è tà bìo o Yeesu *Krista bìo yì. ⁶Mu bon, bìo kà lé bìo túara le Dónbeenì bíonì vūahú yì: «Mi loń, ĩ léra le huee na wee fua ho soró dīnì, dìo bìo jùhú wì làa sòobée, á à bàrá ho lóhó na ba le *Sion yì. Yĩa á à dé mí sīi le yì á nìyio máa dí hùú.»^{§§} ⁷Àwa, á minén na wǎa dó mí sĩa o Yeesu yì, minén á à yì le kǔnbii. Ká bìà yì dó mí sĩa wo yì, á mu túara: «Le huee na ba so-sowa lá pǎ díá lé dìo hĩa bīnía buée fuan ho soró dīnía.»^{*} ⁸Á mu mún túara: «Le lé le huee na wee kǔkǔn wán, ho búaaahó na wee lùwá a nùpue.»[†] Bán wee kǔkǔn le wán lé bìo ba pǎ le Dónbeenì bíonì bìo. Á búnn lé bìo mún sǎ ba yì. ⁹Èe ká minén bán lé mu nìpomu na léra, á lé ba yankarowà na bìo sǎ a bée yì. Mi lé ho sīi na wee ce le Dónbeenì yahó. Le Dónbeenì wó mia le mí nìpomu, bèra a na à mi bue le bè-beera na le wó bìo, dén na léra mia le tǐbírì yì á dó mí khoomu na fàn sīi mía yì. ¹⁰Mi yánkaa lá yínǎ Dónbeenì nìpomu, ká hǎ làa na kà wán á mi wǎa lé le nìpomu. Le Dónbeenì lá yì máa wé le hii làa mia, ká hǎ làa na kà wán á le wee wé le làa mia.

**Mi fua miten sese bìà yì
zū le Dónbeenì tíahú**

¹¹Minén na á ĩ wa làa sòobée, mi lé ba nì-hānì ho tá wán na khíi lé á à lén. Á ĩ wee hení mu ù na mia, à bìo ba nùpua sĩa wee vá yì na yì se, bìo wee yáa o nùpue mukānì binbirì bìo à mi khènnáa. ¹²Mi fua miten sese bìà yì zū le Dónbeenì tíahú. Mi fua miten làa búnn, bèra a na ká ba wee yáa mi yèni le mí lé ba bè-kora wérowà, à ba mi mí wén-tentewà, à dé ho cùkú le Dónbeenì yì pàahú na á dén n zéeni miten làa ba yì.

Le kǔnbi na ko le ho pànká ya-díwá

¹³Mi wé liinì miten na ho pànká ya-díwá búnnbúnn yì mi páaníló là a Nùhúso bìo yì. Mi wé liinì miten na a bée yì, wón á wì ba búnnbúnn jùhú wán, ¹⁴à mún wé liinì miten na ba júnása yì, bán na ó o wee tonka à ba beé bìà wee wé mu bè-kora lò, ká ba wíoka bìà wee wé mu bìo na se yènnáa. ¹⁵Mu bon, bìo sī le Dónbeenì yì lé à mi wén-tentewà bìo yì, à bìà wee bío hǎ bín-conconwà na yì zū le dèe à yì dǎn bío bìo fúii mi dǎn yì. ¹⁶Mi fua miten le ba nùpua na wì miten bìo sīi. Ká mi màhǎ yì bè búnn yì à wé wéráa mu bè-kora. Mi wé le Dónbeenì ton-sáwá binbirì. ¹⁷Mi wé kǔnbi ba nùpua búnnbúnn, à wań mìn zàwa le mìn hínni kèrètíewa. Mi wé hézón le Dónbeenì, à wé kǔnbi o bée.

**Mi ko mi wé tà le lònbee
yì là a Krista bìo sīi**

¹⁸Minén ton-sáwá, mi wé bè mi júnása bíonì yì le le kǔnbii binbirì. Mi wé yì wé mu làa bìà sĩa se á wayika mí dòn, ká mi mún wé wé mu làa bìà lònbee wì. ¹⁹Mu bon, ká a nùpue wee hì mí sīi le

§§2:6 Mi loń Ezayii vūahú 28.16

*2:7 Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 118.22

†2:8 Mi loń Ezayii vūahú 8.14

lònbee na lá yí ko le yí o yi le Dónbeenì k̀n̄bii bìo yí, se mu lée bìo na se. ²⁰ Ká ɓa wee ha mia mu bè-kora na mi wó bìo yí á mi hã mi sĩa, se bún so cùkú wi le? Èe ká ɓa wee beé mi lò mu bè-tentewà na mi wee wé bìo yí à mi hã mi sĩa, se bún lée bìo na se le Dónbeenì yahó. ²¹ Lé bún wéro bìo yí le Dónbeenì vonnãa mia, lé bìo ó o *Krista mí beere mún lò bon mi bìo yí. O wó mu zéenia làa mia, bèra a na à mi bè mu yí. ²² O yí wó bè-kohó yí m̄n, o yí fà sabéré yí m̄n. ²³ Ba nùpua là a, ká arén yí là nùpue. Bìà beéra a lò ó o yí là làa h̄erè, ká a màhã dó mí bìo le Dónbeenì n̄i yí, dén wee cífí ɓa nùpua làa bìo téréenna. ²⁴ Orén mí beere lò bon wa bè-kora bìo yí ho *kùrùwá wán, bèra a na à mu bè-kora d̄ání yí à wa wé lòn nùpua na h̄urun, ká wa keñ le mukānì yí bìo téréenna wéro bìo yí. Le lònbee na ó o lá lé dén weéra mia. ²⁵ Mu bon, mi lá ka lòn pia na v̄un̄un, èe ká hã làa na kà wán á mi wáa yèrēmáa ɓuara mi paro c̄n̄, yia wee pa mi mukānì bìo.

Bìo ɓa h̄awa lè mí b̄aránì ko ɓa wé ɓua làa mín

3 Làa bún s̄i á minén h̄awa mún wé liiní miten na mi b̄aránì yí, bèra a na, ká mi b̄aránì ɓúì na p̄á yí dó mí sĩa le Dónbeenì b̄ionì yí á m̄n bìo mi wee ɓua lè miten, à bán dé mí sĩa le yí ká b̄ionì yí b̄iá yí n̄n ɓa yí, ² lé bìo ɓa wee mi bìo mi wee ɓua lè miten sese, làa bìo mi wee k̀n̄birãa ɓa. ³ Mi yí le miten wíokaró à wé mi s̄anía wíokaró, lòn júná páró, lè mu bè-z̄inia na wó lè ho s̄ánú, lè hã s̄i-senì z̄iló. ⁴ Ká mi le miten wíokaró à wé mi yiwa wíokaró, bún na lé le s̄i na m̄aa ȳaa, na wayi, na wi ho h̄erà yí. Bún lé bìo bìo jùhú wi le Dónbeenì c̄n̄ làa s̄obée. ⁵ Lé làa bún á ɓa h̄awa na dó mí sĩa le Dónbeenì yí, na bìo s̄à le yí yánkaa wee wíokarãa mítén, ɓa yánkaa wee li-

iní mítén na mí b̄aránì yí, ⁶ là a h̄aa na ɓa le Sara bìo s̄i. Wón yánkaa wee bè bìo á ɓàn báa *Abarahaamu le o wé yí, á wee ve o le mí jùhúso. Minén á à wé wón Sara so m̄n̄m̄anía mu tentemu na mi wé è wé bìo yí, ká z̄ánfí woon yí lunka mi yilera. ⁷ Minén báawa ɓèn mún z̄ún le mi h̄ánánì na mi wiráa á p̄ankáwá tà mía. Mi wé ɓua ɓa sese, à wé k̀n̄bi ɓa, lé bìo ɓarén làa mia á à p̄ánì ì yí mu h̄amu na lé le mukānì binbiri. Mi wé wé kà s̄i bèra a na à bìo ɓúì yí b̄umaka mi fioró.

Mi ko mi wé wé bìo téréenna

⁸ Àwa, á mi ɓúenɓúen le mi yilera wé dà-kénì, à z̄ún mín màkárì, à wañ mín. Mi wé ɓa nùpua na s̄i se, à wé liiní miten na mín yí. ⁹ Yia wé wó khon làa mia à mi yí wí mu kee. Yia wé là mia à mi yí là ɓànso. Mu bè-tentewà lé bìo á mi wé fan na mín yí. Mu bon, le Dónbeenì von mia bún bìo yí, bèra à na à mi yí mu bè-tentewà na le dó mí jii le mí ì na mia. ¹⁰ «Mu bon, yia wa ò o keñ le mukānì yí, à s̄i wízoní wé se, à ɓànso khí hã b̄in-kora bíoró yí, à wé yí f̄uua hã sabíonì.

¹¹ ɓànso pí mu bè-kora wéro, à wé wé bìo téréenna, à wé cà ho h̄erà f̄ée.

¹² Mu bon, o Njúhúso wee pa bìà wee wé bìo téréenna bìo,

o wee jí ɓa fioró.

Ká bìà wee wé mu bè-kora bán ó o p̄á bìo.»*

¹³ Ká mi can mi kuio mu bè-tentewà wéro yí, á nùpue so ò wé bè-kora làa mia le? ¹⁴ Hàrì ká le lònbee á à yí mia bìo mi wee wé bìo téréenna bìo yí, se mi júná s̄i. Mi yí z̄n̄ bìà dà à beé mi lò, à mi mún yí lunka mi yilera. ¹⁵ Ká mi ɓúaaní a *Krista mi s̄i yí, à z̄ún le o lé o Njúhúso. Mi wé wíoka miten, bèra a na ká nùpue wé t̄uara mia làa bìo mi dó mí sĩa wee lònì bìo, à mi d̄àn z̄eenì mu yara. ¹⁶ Ká

*3:12 Mi loñ Lení v̄uahú (Psaumes) 34.13-17

mi màhá wé wayíi miten à wéráa mu, lè le kǝnbii, lè le yi na yí máa dè, bèra a na à bia wee bàká mia, na wee là mia lé bìo mi wee bua miten làa bìo mu koráa mi páaníló là a Krista bìo yi, à hà nìyio dí.¹⁷ Mu bon, ká mu lé le Dónbeenì sǝ bìo ò o nùpue lò be bìo ó o wee wé mu bìo na se bìo yi, bún súaani bìo le lònbee á à yí o mu bè-kora na ó o wee wé bìo yi.

¹⁸ Mu bon, o Krista mí bæere lò bon ba nùpua búenbúen bè-kora bìo yi. Wón na yí wó bè-kohó yí mǝn á húrun le cúekúee ba bè-kora wéròwà bìo yi, bèra a na ò o dàni bua mia varáa le Dónbeenì cǝn. Ba bó a, ká a màhá vèera le Dónbeenì Há-círi pànká yi.¹⁹ Lé dén Há-círi so pànká yi ó o mún vaá bueraráa le bín-tente nǝn bìa wi ba nì-hía lùe yi lòn kàsósa.²⁰ Ba lé bìa hía pá le Dónbeenì bìo, á dén hà mí sǝ bìo yi o Nǝwee won-beenì wíokaró pàahú. O won-beenì mu á nì-kúii hía yí zon, léee nùpua nùwǝ hètìn mí dòn, bán lé bìa le Dónbeenì kǝnía mu jun-beenì yi.²¹ Mu hía wee zéeni ho *bátèè-mù na wee kǝni mia hà làa na kà wán bìo. Ho bátèè-mù yínǝn wa sǝnía timu á ho wee sǝe lén. Ho wee zéeni le wa lé ba nùpua na tà bò le Dónbeenì yi lè hà yiwa na wee ce. Bún wó o Yeesu Krista vèeró pànká yi.²² O Yeesu mu yòora ho wáayi, á yòó wi le Dónbeenì nín-tiǝni. Le Dónbeenì wáayi tonkarowà lè hà pànkáwá búenbúen lè mí sǝiwà ó o wi jǝhú wán.

Le mukǝn-finle bìo

4 Bìo ó o *Krista lò bon mí sǝnía yi kà sǝi, á minén mún le hà yilera mu sǝi keǝ mia. Mu bon, yia sǝnía lò bon, wón wáa bǝnía mia bè-kora wéeni.² Á mi sǝi wizooní na mi ì wé ho tá wán á mi wáa yí ko à mi wé wé bìo mí sǝa wee vá yi na yí se, ká mi wé wé bìo sǝ le Dónbeenì yi.³ Mu bon, ho pàahú na khíina yi, á mi sòobáa wó bìa yí zǝ le Dónbeenì sǝ

bìo. Mi lá wee wé mu koomu lè mí sǝiwà, á wee wé bìo mí sǝa wee vá yi na yí se. Mi lá lé ba ja-juwà lè ba dàndíwá, á lá wee hà hà wǝnna, bún na le Dónbeenì jina.⁴ Ká hà làa na kà wán á ba wó coon bìo mi yí lǝéra mu koomu lè mí sǝiwà na ba wee wé yi làa ba, á ba wáa wee là mia.⁵ Èe ká ba màhá khíi fǝe bìo ba wó tuiá làa yia wíokaa miten wó ba yèn-vèeniasa lè ba nì-hía cítíró bìo yi.⁶ Lé bún bìo yi á le bín-tente mu buera nǝn-náa bìa húrun yi. Mu lé bìa húrun mu húmú na ba nùpua búenbúen ko ba yí mu bè-kora bìo yi. Le buera nǝn bèra a na à ba yí le mukǝni binbirì le Dónbeenì Há-círi pànká yi.

Mi ko mi wé zǝn mín buaró

⁷ Hen làa cǝinú ká mu bìo búenbúen á à vé. Á mi cén fání mi yìo à zǝn miten buaró, à mi wé dàni fio.⁸ Bìo jǝhú wi làa sòobéé lé à mi waǝn mín lè mi sǝa búenbúen. Mu bon, mi wé sǝn mu bè-kora cǝrèe díá.⁹ Yia wé van yia cǝn, ò o bua a sese, ká a yí khíi mí kíio yi à wéráa mu.¹⁰ Mu bìo wéró pànká na le Dónbeenì nǝn mi nì-kéní kéní yi á mi wé sǝeni làa mín. Ká mi wee wé kà sǝi, á mu tentemu lè mí sǝiwà na le Dónbeenì wó làa mia á mi ì dàni ò pa bìo sese.¹¹ Yia le bíonì bíoró pànká nǝn yi à wón wé bío le Dónbeenì bíonì na ba nùpua yi. Yia léee ton-sá, à wón wé sá lè ho pànká na le Dónbeenì nǝn wo yi, bèra a na à mu bìo búenbúen yi à ho cùkú bìo sǝ le Dónbeenì yi o Yeesu *Krista pànká yi, wón na ho cùkú lè ho pànká á bìo sǝ yi hà lúlúio na jii mia yi. *Amiina!

Bia lò wee be o

Krista bìo yi jún-sini bìo

¹² Minén na á ì wa làa sòobéé, mi yí le le lònbe-sǝmúii na wee yí mia à bìo wé mia coon, à keǝ lè le lá yí ko à le yí mia.

⁴4:8 Mǝ loǝ Wǝhio vǝahú (Proverbs) 10.12

¹³ Mi yàá weé mi sĩa bìo mi lò wee be bìo yi làa bìo ó o *Krista lò bonnàa bìo, bèra a na ká a khíi zééníá mĩten mí cùkú yi, á mi sĩa mún ñ wa, á à zàmaka làa sòobéé. ¹⁴ Hen ká ñ nùpua wee là mia o Krista bìo yi, se mi púná sĩ, lé bìo le Dónbeenì Hácírí cùkúso á wi làa mia. ¹⁵ O búí mi tíahú lònbee púhú á yí ko à mu wé bìo á òanso lé o ñ-búé, tàá kònlo, tàá bè-kora wéro, tàá bìo á òanso wee hée dé mí pii hā tuiáwà na yí ciran wo yi bìo yi. ¹⁶ Èé ká a búí màhá lò wee be bìo ó o lé o kèrètíé bìo yi, à òanso yí nìyi mu bìo yi. Bāso yàá dé le Dónbeenì bārākà bìo ña wee ve o là a kèrètíé bìo yi. ¹⁷ Mu bon, le cítíí filò pàahú dñ, á le pñ ñ búáká lè le Dónbeenì nìpomu. Ká le wee búáká lè warén na lé le nìpomu, á bìa pá yí dó mí sĩa le Dónbeenì bín-tente yi bán bìo fèñ ñ wé kaka coon? ¹⁸ «Ká bìa wee wé bìo téréñna wee káa le lònbee lè mí sifwà yi à fennáa, á bìa yí bò le Dónbeenì yi lè ña bè-kora wérowá bán bìo fèñ ñ wé kaka coon?» ¹⁹ Àwa, á bìa lò wee be à héha lè le Dónbeenì sĩa bìo wíoka wé wé bìo se. Ba wáa díá mí bìo le níi yi, dén na lera mu bìo búenbúen. Hen ká le dó mí pii le mí ñ wé bìo na, à le wé mu.

Ba ya-díwá zéení na ñon ña yi bìo

5 Hā làa na ká wán á ñ bíoní yahó fèñ ñ sĩa ña ya-díwá na wi mi kuure yi. Ìnén mún lé o ya-dí lè ña bìo sĩa. Ì lé o seéràsò le lònbee na yú a *Krista dání yi, ó o cùkú na le Dónbeenì khíi zéení á ña nùpua á à mi á ñ ñ keñ yi. ² Le Dónbeenì nìpomu na le kàràfáa mia na ka lòn pi-boohú á mi wé pa bìo sese. Mí wé yí wé mu lòn bìo na ña kíkàa mia le mi wé, ká mi wé wé mu lé bìo mu ló mí sĩa yi, à wé wé mu làa bìo le Dónbeenì le mu koráa. Mí mún wé yí wé mu le wárí càrò bìo yi, ká mi wé wé mu lè mí sĩa búenbúen.

³ Bìà le Dónbeenì kàràfáa mia á mi wé yí wé pánká wán lòn bá-zàwa, ká mi wé wé bìo se, à ña wé mi à bè yi. ⁴ Ká mi wee wé ká sĩa, ká yia ka lòn pi-pa na wee pa wa búenbúen bìo khíi ñuara, á mi ñ yí le sàání na cùkú wi, dìo máa yáa.

Le zéení na yahó sĩa ña kèrètíéwa kuure bìo

⁵ Minén yàrówá mún wé bè ña ya-díwá bíoní yi, mí búenbúen wé liiní mĩten na mún yi. Mu bon. «Bìà wee yòoní mĩten á le Dónbeenì pá bìo, ká le màhá wee wé mí sāamu làa bìa wee liiní mĩten.» ⁶ Á mi cén liiní mĩten le Dónbeenì na dà mu bìo búenbúen yahó, bèra a na à le yòoní mia ho pàahú na mu ko yi. ⁷ Mu bìo búenbúen na mi yilera wee lùuka bìo yi á mi dé bìo le Dónbeenì níi yi, lé bìo le wee pa mi bìo. ⁸ Mí zūn mĩten, à fání mi yìo, mí zúkúso na lé o *Satāni na ka lòn kúden na wé hée wunwún ká a muù, á wee cà yia ó o ò yí á à là. ⁹ Mí wíoka fàrá mí siadéro le Dónbeenì yi tĩnì, à sán-sá a. Mí zū le mìn zàwa lè mìn hínni kèrètíéwa na wi ho dí míjñá yi mún lò wee be lè mí bìo sĩa. ¹⁰ Mí lò á à be ho pñn-za dèe yi. Èé ká le Dónbeenì ñ wé á mi bìo búenbúen bínì ñ wé se, á mí siadéro á à wíoka à fàrá à tĩn, le è dé ho pánká mia, le è wé á bìo búí máa dèké mia máa yí. Lé lerén wee wé mu bè-tentewà lè mí sifwà. Le von mia bèra a na à mí níni keñ le cùkú na pii mĩa yi mí páanlò là a *Krista bìo yi. ¹¹ Ho pánká á bìo sà le yi fèé. *Amiina!

Le mónđen tēení

¹² O Silivēn, yia lé wán za kèrètíé na á ñ láa yi, lé wón séeníá mí túararāa ho vñn-za na ká. Ì túara ho à henínáa mí sĩa, à zéení làa mia le le Dónbeenì sāamu bin-birì bún lé bìo mí wi yi. ¹³ Ba kèrètíéwa

§4:18 Mí loñ Wàhio vūahú (Proverbs) 11.31

**5:5 Mí loñ Wàhio vūahú (Proverbs) 3.34

kuure na wi ho *Babiloona yi hen, bia
le Dónbeenì hueekaa lè mi bìo síi á wee
tèení mia. Í za Maaki mún wee tèení mia.

¹⁴ Mi tèení mín yi sese. Le ho hээрà à keń
lè mi búenbúen na páanía là a Krista!

Ho jun ní vūahú na ó o

Piere

túara

Vūahú túaró júhú

Ho vūahú na kà lé o Piere túara ho non bia búenbúen na dó mí sĩa o Yeesu *Krista yi. Ba núpua búí zon ba kèrètíewa kuio yi, á wee vííní ba là ho kàránló na wi mí dòn là le Dónbeenì bín-tente. Á ba kèrètíewa mu dó mítén há wárá là mí sífwa na yí se yi. Lé bán núpua so bìo yi non ó o Piere túararáa ho vūahú mu.

O Piere le ba ko ba wé fua mítén làa bìo le Dónbeenì le mu koráa, à fàrá dín ho tuiá poni wán, hia ó o Yeesu tonkarowà kàránna làa ba (1).

O bía le ba pa mítén ba nì-kàránlowà kàránló na bìo yí bon yi (2).

O Piere le bía le o Yeesu máa bíní máa buen á lé ba sabín-fūaalowa. O le o Yeesu mu hà mí sī ò o máa buen fua, lé ba núpua bìo yi, á wi à hàrí nì-kéní kà à yí ví, ká ba búenbúen dàni yí ho pàahú à yèrémá mí yilera là mí wárá, à le Dónbeenì kání ba (3).

Le tēnī

1 Mu lé ínén Simón Piere na lé o Yeesu *Krista ton-sá là a tonkaro á wee túa ho vūahú na kà. Ī wee túa ho á à na minén na siadéro o Yeesu yi lée dà-kéní là warén siadéro wo yi. Bún dàfna wó o Yeesu Krista na lé wàn Dónbeenì là wa kànílo térénló pánká yi. ² Le le Dónbeenì là wa Núhúso Yeesu zūnló bìo yi, à le Dónbeenì wé mu sāamu cèrèe làa mia, à na ho hēerá cèrèe mia.

Bìo ba kèrètíewa ko ba fuaráa mítén

³ Le Dónbeenì pánká wó á wa yú bìo ko làa wen búenbúen na à séení wen á

wa à keñ le mukāni yi, á à wéráa bìo sī le yi. Mu bon, le wó á wa zūna yia von wen à wa níní keñ o cūkú là a tentemu yi. ⁴ Lé làa bún á le Dónbeenì dó mí jii wó mu bè-beera na bìo júhú wi làa sòobée á non wen, bèra a na à mi kání ho dímíná bìo na ba núpua sĩa wee vá yi na yí se yi, à páaní wé le dà-kéní là le Dónbeenì. ⁵ Lé bún bìo yi à mi dé sòobée miten yi, à wé fua miten sese, à bè bìo mi dó mí sĩa le Dónbeenì yi wán. Mí wíoka zūn le Dónbeenì, à bè bìo mi wee fua miten sese wán, ⁶ à wé dàni miten fua mu bìo búenbúen yi à bè bìo mi zū le Dónbeenì wán. Mí yí tēē mi bàra à bè bìo mi dà miten wee fua mu bìo búenbúen yi wán, à wíoka ca tīn le Dónbeenì yi à bè bìo mi yí máa tēē mi bàra wán. ⁷ Mí le mi bìo wé sī mín yi à bè bìo mi wee ca tīn le Dónbeenì yi wán, à wán mín bè bìo mi bìo sī mín yi wán. ⁸ Mu bon, ká bún búenbúen wi mia làa sòobée, á wa Núhúso Yeesu *Krista zūnló mi cōn cūnú á à keñ, á mi wé è wé mu bìo na se. ⁹ Ká bía á bún bìowa so mĩa yi, bán yí máa mi bìo sese, ba ka lòn muuwa. Bìo le Dónbeenì séra ba bè-kora na ba wó khīna díá á ba yiwa sà yi.

¹⁰ Áwa, á minén wàn zàwa là wàn hínni, mí wíoka ca mí kuio, bèra a na à bìo le Dónbeenì von mia á hueekaa bìo yi à mí dín wán. Ká mí fuan miten làa bún, á mí máa ví ho wōhú yi máa mí hūúu. ¹¹ Lé bún ñ na ká a Yeesu Krista, wa Núhúso na lé wa kànílo béenì na wi fēē díró á mí níní á à keñ yi binbirì.

¹² Lé bún bìo yi á ĩ pá wé è leéka mia fēē là mu bìowa mu bìo, hàrí bìo á ĩ zū le mu bìowa mu á mí zū vó, á mí mún dó mí sĩa làa sòobée ho tuiá poni bíonì na kàránna làa mia yi. ¹³ Ī wee leéka le ká ĩ yìo wi lua, á mu se à ĩ wé bīnī leéka mia là mu bìowa mu à mí hácíri keñ mu wán. ¹⁴ Mu bon, ĩ zū le hen làa cīnú ká ĩ hí làa bìo wa Núhúso Yeesu Krista zééníanaa mu làa mí. ¹⁵ Èē ká ĩ màhà à bánbá, bèra

a na à ĩ húmú mŋndén, à mi pá wé leéka mu biowa mu biò féé.

**O Yeesu Krista cùkú
beenì na wa mŋn biò**

¹⁶ Mu bon, biò wa Núhúso Yeesu *Krista buara lè mí pánká, á wa yí bía biò làa mia lè ɓa nùpua hácin-bíoní, òuée. Warén wa beere mŋn wo lè mí cùkú beenì. ¹⁷ Mu bon, o Yeesu Krista yú a Maá Dónbeenì cùkú beenì. O cùkú beenì ɓanso Dónbeenì bía làa wo kà sí: «Yia kà lé ĩ Za na á ĩ bò ĩ tàká wán, o biò sī miì làa sòobée».†† ¹⁸ Warén wa beere já mu tãmu mu sã ho wáayi ká wa là a Yeesu mu páanía wi le búee na biò sã le Dónbeenì yi wán.‡‡ ¹⁹ Lé bún te biò le Dónbeenì jì-cúa fèerowà bíoní láayi wíokaa wiráa wa cŋn, à mi cén wé pa hã biò sese. Mu bon, hã jì-cúa mu ka lòn fĩntání na dó hen na mu yuumu wi yi, á pan ò o Yeesu na ka lòn tá-tĩa mànàayiire à zéení mítén mi sĩa yi. ²⁰ Mi yàá ko mi zŋn le le Dónbeenì jì-cúa na wi le Dónbeenì bíoní vūahú yi á nùpue yí dà máa zéení biò yara wéréwéré miten. ²¹ Mu bon, le Dónbeenì jì-cúa fèerowà jì-cúa na ɓa fèera á yí ló ɓarén mí beere yi. Lé le Dónbeenì Hácírí dó hã bíoní mu ɓa jíní yi á ɓa bía le yèni yi.

Ba nì-kàránlowà na biò yí bon biò

2 Bia le mí lé le Dónbeenì jì-cúa fèerowà à mu yí bon á hĩa wi o *Isir-ayeele nìpomu tíahú. Làa bún sí á ɓa nì-kàránlowà na biò yí bon á mún n̄ keñ mi tíahú. Ba wé è kàrán ɓa nùpua làa biò yí bon á à yáaráa ɓa. Hàrí o Núhúso na séra ɓa bè-kora díá á kànía ɓa á ɓa à pí ĩ díá. Lé bún te biò á ɓa à dĩndĩn n̄ yáa. ² Nùpua cèrèè á à tà ɓa biò á wé è wé mu koomu lè mí síwà na ɓa wee wé. Lé ɓarén biò yi á ɓa nùpua wé è yáaráa le

Dónbeenì tũíá poni wŋhú yèni. ³ Le wárí càró làa poníi biò yi á ɓa nì-kàránlowà mu wé è khà mia lè hã bín-sĩa. Èe ká ɓa júná síníló biò màhã wíokaa vó díá míana, le Dónbeenì á à yáa ɓa máa khí.

⁴ Hàrí ho wáayi tonkarowà na yánkaa wó mu bè-kora á le Dónbeenì yàá pá yí díá coon, ká le màhã dó ɓa le lònbee lahó yi, á can ɓa lè hã zúakùaríwà le tíbí-cúaa yi pannáa le cítíi fíló wizonle. ⁵ Hàrí ho hàání nùpua na yí bò biò le Dónbeenì bía yi á le yí díá coon, le dúee be-beení ɓó ɓa júhú. Yia le kànía lé o n̄i na ɓa le Nŋwee, wón na fù wee bío lè ɓa nùpua le ɓa wé wé biò téréenna, lé wón lè ɓa nùpua nùwã hēpun á le Dónbeenì kànía. ⁶ Ho *Sodɔɔmu lè ho *Komɔɔre lórása á le Dónbeenì mún síníia júná, á hã lórá mu lè mí nùpua cà búkúbúkúbúkú. Lé kà síi á le wóráa, à zéení le bía yí máa bè biò le wee bío yi á le mún khíi síníi júná làa bún biò. ⁷ Èe ká a n̄i na ɓa le Loote, yia téréenna, wón á le kànía. O n̄i mu pàahú nùpua bè-wénia na fù yí se á véénia o yi. ⁸ Mu bon, o n̄i-térénnii mu yi fù wee vá làa sòobée, lé biò ó o fù wi làa ba, á wee mi biò ɓa wee wé, á wee jí biò ɓa wee bío na yí se làa wizooní búenbúen. ⁹ Lé làa bún ó o Núhúso wee kànníaa bía can tĩna a yi le lònbee yi, ká a ɓèn wee ɓua bía wee wé mu bè-kora, á pannáa le cítíi fĩ n̄nzoñ á à beéráa bán lò. ¹⁰ Bia ó o Núhúso m̄pnáa á à beé lò lé bía wee zùan le Dónbeenì jùhúsomu yi á ɓa wee wé mí sĩa biò na yí se.

Ba nì-kàránlowà mu láa mítén yi làa sòobée, ɓa wee yòoní mítén, á yí máa kŋnbi ho wáayi bùaa na cùkú wi. Ba yàá wee là ɓa. ¹¹ Hàrí ho wáayi tonkarowà na pánkáwá yàá wi po po ɓarén pá yí máa bío bín-kora léé ho wáayi bùaa mu yi o Núhúso yahó. ¹² Ba nùpua mu ka lòn napuwà á hácíira mía, na biò sã ho wii

††1:17 Mi loñ Matiye vūahú 3.17

‡‡1:18 Mi loñ Matiye vūahú 17.1-5; Maaki vūahú 9.2-7; Luki vūahú 9.28-35

búeró yi. Ba wee là bìo ƒa yí zū, á ƒa ƒèn ñ búe ƒa làa bìo ƒa wee búeráa ƒa najuwà bìo síi. ¹³ Lé hón yéréké so ò sá ƒa yi hā wén-kora na ƒa wee wé bìo yi. Bìo ƒa wee wé mí sīa yi lé hā nìyi-wára na ƒa wee wé, hàrì le wisoni yi yàá. Hen ká ƒa páanfa wee dí làa mia, à mi yèni wé yáa, à hā nìyio dí mia, lé bìo ƒa wa mí wára mu. ¹⁴ Ho há-fénló á ƒa dó mí sīa yi làa sòobé. Ba yi máa sa bè-kora wéro tá, á bia pánkáwá mia lé bán ƒa wee khà dé mítén yi. Ba yìo yí máa sì làa bìo hùú, á hā dánkáa ƒèn wi ƒa wán. ¹⁵ Ba ví-nun día ho wōhú à ƒa bò a nìi na ƒa le Bozoore za *Balaamu wára yi, wón na ƒa yà jii le le wárí le o wé mu bè-kora, ó o mún tà fó le. ¹⁶ Èe ká a wékheró mu màhá bìo mà non wo yi. O sùnpèni na yí máa bío, á bíá làa wo lòn nùpue, á hòráa o jì-cúa fèero Balaamu mu o sàá-wára na ó o lá le mí ì wé yi.

¹⁷ Ba nì-kàranlowà mu ka lòn jun-dáa na á jumu mia yi, á mún ka lòn vlohó na wee kán le mí pánká ká ho máa tè. Le Dónbeenì á à kúee ƒa le tíbí-cúaa lahó yi. ¹⁸ Hā bín-hebúaa na júná mia le hā nìyi-wára na ƒa wee wé lé bún ƒa wee hée khà le ƒa nùpua na cònía día bìo na lá vúnun wee wé, à bán mún bíní wé wé le ƒarén bìo síi. ¹⁹ Ba wee bío na ƒa yi le ká ƒa tà á ƒa à keñ mítén, à ƒarén mí beere jòn le ƒa wobáanì ƒa sīa bìo na wee yáa ƒa nìi yi. Mu bon, bìo lée bìo hía yú pánká nùpue wán, à ƒanso wé mu bìo mu wobá-nii. ²⁰ Ba búí zū a Yeesu Krista, yia lé wa Núhúso á lé wa kànflo, lé bún bìo yi á bán wáa día ho díímíjá bìo na wee víinì ƒa nùpua. Èe ká ƒa màhá bínía día mítén á ho díímíjá bìo mu yú pánká ƒa wán, à ƒa bìo wíoka yáa à poñ bìo mu fù karáa. ²¹ Mu bon, ƒa yáa lá yí zūna bìo le Dónbeenì le ƒa ƒua le mítén sūaanì bìo ƒa zū mu à ƒa yí máa bè le Dónbeenì mu làndáwá na kàranna làa ba yi. ²² Mu bè-zūnminì bióní na kà lé hía bìo sá ƒa yi: Bìo ó o buenza lá támaa lé bún ó o bínía

waá wee dí, ó o nòn bùeenì na ƒa lá seera á bínía wee zo ho fàncínló yi.

O Núhúso bíní buenló bìo

3 Minén na á ì wa làa sòobé, bìo kà wáa lé mu cúa-jun nŋi ká ì wee túa mia. Hā vōnna mu mí bìo jun yi á ì wee leéka mia, á wee dé pánká hā hácín-tentewà na wi mia yi. ² Mi le mi hácírí keñ le *Dónbeenì jì-cúa fèerowà jì-cúa na ƒa fèra mà wán. Mi mún bíní leéka a Yeesu tonkarowà bìo na ƒa kàranna làa mia bìo, bún na lé wa Núhúso le wa kànflo bìo na ó o bò henía. ³ Bìo mi ko mi zūn ho yahó lé bìo kà: Ho pàahú vaa véenii ká ƒa nùpua búí á à híní wé è wé bìo ƒa sīa vá yi na yí se. Ba wé è yáa mí jini yi á à na mia, ⁴ á wé è bío bìo kà: «Bìo ó o Yeesu wáa dó mí jii le mí ì buen, ó o wen? Wàn òuaawa húmú jii wán, á mu bìo búenbúen pá dín làa bìo mu lá karáa hàrì ho díímíjá núhú búeenii.» ⁵ Ba wé è bío bún lé bìo ƒa wee wé le càniì à keñ le ƒa yí zū bìo wó khíina, le le Dónbeenì yánkaa léra ho wáayi le ho tá, ká mu jumu fù wi hā lùu búenbúen yi, á le bíá á ho tá ló mu jumu yi. ⁶ Lé mu jumu á le Dónbeenì mún pá bínía véenía le ho díímíjá bìo mu na le fù léra. ⁷ Làa bún síi, á le Dónbeenì mún bíá le ho wáayi le ho tá na ho zuia à keñ bún à pa bìo le khíi cíti ƒa nùpua yi, á à síinì bia pá le Dónbeenì júná. Mu zon ká ho wáayi le ho tá á à cì búkúbúkúbúkú.

⁸ Minén na á ì wa làa sòobé, bìo dà-kéní na mi yáa yí ko à mi nōnsā yi le bìo kà: O Núhúso cōn á le wizonle dà-kéní ka lòn lúlúio khíá-pírú, á hā lúlúio khíá-pírú ka lòn wizonle dà-kéní. ⁹ Ba nùpua búí wee leéka le o Núhúso wee mia á à wéráa bìo ó o dó mí jii le mí ì wé. Èe ká bùee. O hà mí sīi mi bìo yi, á yí wi à hàrì nì-kéní ví, ká mi búenbúen yèrémá mi yilera le mi wára.

¹⁰ Èe ká a Núhúso bíní buenló wizonle dén pá khíi cí ƒa nùpua wán là a kōnlo

bìo síi. Mu zoñ ká ho wáyí biowa á à yáa, ho juùvíló sã á à jí p̄p̄n. Ho tá làa bìo wi ho yi búenbúen á à ví. ¹¹ Bìo á búen biowa so búenbúen khíi wé, á mi cén zūn bìo mi ì bua lè miten. Mi bua miten làa bìo sī le Dónbeenì yi, à ca tīn le yi. ¹² Mi lòní le wizonle na le Dónbeenì ì wé ó o *Krista á à bīnì ì buen yi, à bua miten sese bèra a na à le wizonle mu dā fūafūa. Mu zoñ le Dónbeenì á à búe ho wáyí júhú lè ho d̄hú. Á mu biowa na wi ho yi búenbúen á à juu. ¹³ Le Dónbeenì dó mí jii le mí ì wé ho tá lè ho wáyí bè-fia, á bìo téréna wé è wé yi. Bún lé bìo wa wee lòní.

Mi ko mi zūn miten buaró

¹⁴ Àwa, minén na á ĩ wa làa sòobée, á bìo mi wee lòní le wizonle mu, á mi bánbá téréen miten, à wékhe bìo yí mì léé mia, à mi keñ ho héerà yi. ¹⁵ Mi zūn le bìo ó o Núhúso jànáa mí yi ò o máa buen júhú léé bèra a na à ba nùpua fen,

làa bìo á wàn za Poole na wa wa làa sòobée túararaa mu non mia. O túara mu á héhaa lè mu bè-zūnminì na le Dónbeenì non wo yi. ¹⁶ Lé bún ó o Poole wee túa mí vōnna búenbúen yi ká a wee bío mu bìo. Hã bioní búí wi hã vōnna mu yi á jíló do. Lé bún te bìo ba nùpua búí na yí zū mu bìo yara, na siadéro le Dónbeenì yi yí fará yí tīna, á wee yèrémá hã bioní mu kúará. Ba wee yèrémá hã kúará làa bìo ba wee yèrémánáa le Dónbeenì bioní vūahú bioní búí òan kúará. Lé ká síi ba wee wé à yáaraa míten.

¹⁷ Èe ká minén na á ĩ wa làa sòobée, ĩ jà mi zeñ wán vó. Mi yí día le bìo yí téréna à vīnì mia, mi fará tīn mi siadéro le Dónbeenì yi. ¹⁸ Mi wa wé à wa wíoka keñ wa Núhúso Yeesu *Krista na lé wa kánfio sãamu yi, à wa zūnló làa wo à wíoka wé dé wán. Le ho cùkú à bìo sī a yi hã làa na ká wán lè hã lúlúio na jii mía yi. *Amiina!

Ho nín-yání vūahú na ó o

Zān

túara

Vūahú túaró júhú

O Zān, yia lé o Yeesu nì-kenínia nì-kéní, lé wón túara ho vūahú na kà. O túara ho à jínáa ɓa kèrètíewa zeñ wán ɓa nì-khàwa bio yi. O bía mí vūahú mu yi le o Yeesu lé le Dónbeenì Za bio bon á ɓueé wó a nùpue binbirì. O mún zééní le ɓa kèrètíewa lé le Dónbeenì zàwa, á ɓa ko ɓa wé ɓua mítén làa bìa wi mu khoomu yi bìo, à mún wañ mín. Lé bìo le Dónbeenì lé le waminì ɓànsò, á mún ka wéréwéré lòn khoomu.

**Le Dónbeenì bíonì wee
na le mukānì binbirì**

1 Bìo á ĩ wee túa á à na mia lé bìo bìo cìran yia lé le Bíonì na wee na le mukānì binbirì. Mu júhú ɓúeení ká bìo ɓúí òò yí lera ká arén wi fée. Ká bìo ká wán wa jà á tāmú, á mɔn wo, á fá wa yio wo yi, á ɓuan wo yi. ²Yia wee na le mukānì binbirì á zééní mítén làa wen. Wa mɔn wo á wee mì ho tuiá o jii. Wa wee bue le orén na wee na le mukānì binbirì á wi fée. O páníá wi là a Maá Dónbeenì. Ká hà làa na ká wán á le Dónbeenì wó á wa mɔn wo. ³Mu bon. Bìo wa mɔn làa bìo wa jà lé bún wa wee bue bìo á mún nà na mia, bèra a na à minén làa wen mún pání. Warén páníá là a Maá Dónbeenì lè mí Za Yeesu *Krista. ⁴Ĩ wee túa mu á à na mia bèra a na à wa sī-wee jii à sí bìo wa páníá bìo yi.

**Mi ɓua mitén làa bìa
wi mu khoomu yi bìo síi**

⁵Dìo ká lé le bíonì na wa jà o Yeesu *Krista cón, dìo wa à bue á a na mia: Le Dónbeenì ka wéréwéré lòn khoomu.

Hàrí bìo ɓúí yùíí lòn tífírí á mia le yi. ⁶Ká wa le wa páníá làa de à wa pá wee ɓua waten làa bìa wi le tífírí yi bìo síi, se wa lé ɓa sabín-fūaalowa, á yí máa bè le Dónbeenì tuiá yi. ⁷Ɛé ká wa wee ɓua waten làa bìa wi mu khoomu yi bìo, làa bìo le Dónbeenì mí beere karáa wéréwéré lòn khoomu, se wa wáa páníá, á le Dónbeenì Za Yeesu cāni á wé è ceé wen wa bè-kora ɓúenɓúen yi. ⁸Ká wa le wa yí máa wé bè-kora, se wa wee vīnī waten, á yí tà le Dónbeenì tuiá poni bìo. ⁹Ɛé ká wa wee tà bío wéréwéré le wa wó khon, á le Dónbeenì na téréenna á yí máa yèrè-má mí jii, dén á à sɛn wa bè-kora á à díá, á à ceé wen bìo wa wó khon yi ɓúenɓúen. ¹⁰Ká wa le wa yínón bè-kora wérowà, se wa wee lá le Dónbeenì lòn sabín-fūaalo, se wa yí tà bìo le bía yi.

Wa séenílo lé o Yeesu Krista

2 ĩ zàwa, ĩ túara bìo kà, bèra a na à mi yí wé mu bè-kora. Ká a ɓúí pá khíi vǎ vǎ wó bè-kohó, á wa séenílo wi o Maá Dónbeenì nísání. Wón lé o Yeesu Krista, wón na téréenna. ²Mu bon, o Yeesu *Krista wó wa bè-kora séndíaró muini yia. O yí wó mu warén wa dòn bìo yi. O mún wó mu ho díjínpása ɓúenɓúen bè-kora bìo yi.

³Hen ká wa wee bè bìo le Dónbeenì bò henía yi, se wa wáa zū le wa zū le Dónbeenì binbirì. ⁴Ká a ɓúí le mí zū le, ò o yí máa bè bìo á le bò henía yi, se wón lée sabín-fūaalo á yí tà le Dónbeenì tuiá poni bìo. ⁵Ká yia màhá wee bè le bíoní yi, wón wee zéení le mí wa le Dónbeenì bìo bon. Lé ká síi á wa à zūnnáa le wa páníá làa de. ⁶Yia le minén lè le Dónbeenì páníá, á ɓànsò ɓèn mún ko ò o ɓua mítén làa bìo ó o Yeesu ɓuannáa mítén bìo síi.

Mu bè-finle na le Dónbeenì bò henía

⁷Minén na á ĩ wa làa sòobée, bìo ká yínón bè-finle na le Dónbeenì bò henía

á ĩ wee túa á à na mia, bùeé. Mu lée bè-kínle na mi já pàahú na ɓa ɓueé buera le Dónbeenì bín-tente nɔn mia yi. Bún bè-kínle so lé le bióni na mi já mu pàahú. ⁸Èe ká mu mún lée bè-finle á ĩ wee túa á à na mia. Mu bè-finle mu bìo bon bin-biri. Mu wee mi a Yeesu *Krista lè minén mi ɓeere yi. Lé bìo á bìo yùifi lòn tífíri búakáa wee ví, á le Dónbeenì tuiá poni na ka lòn khoomu á ɓa nùpua dɛɛniá wee mi. ⁹Yia le mí wi bún khoomu so yi ò o jina mín za tàá mín hínló kèrètíe, se ɓanso pá wi le tífíri yi. ¹⁰Yia wa mín zàwa lè mín hínni kèrètíewa, wón wi mu khoomu yi. Wón ɓanso á bìo na dà wee víini mía yi. ¹¹Ká yia jina mín za tàá mín hínló kèrètíe, wón wi le tífíri yi. O wee varáka le yi, ó o yí zū hen na ó o wee va. Lé bìo le tífíri wó a là a muui.

¹²Ī zàwa, ĩ túara mia lé bìo mi bè-kora séra díá o Yeesu Krista pànká yi.

¹³Minén nì-kíá, ĩ túara mia lé bìo á yia wi bín ká bìo búí diñ yí lera á mi zū. Minén yàrówá, ĩ túara mia lé bìo ó o Sa-tāni fūuhú á mi fá.

¹⁴Ī zàwa, ĩ túara mia lé bìo ó o Maá Dónbeenì á mi zū.

Minén nì-kíá, ĩ túara mia lé bìo á yia wi bín ká mu bìo búí diñ yí lera á mi zū.

Minén yàrówá, ĩ túara mia lé bìo mi siadéro o Yeesu yi pànká wi, á pan le Dónbeenì bióni bìo, ó o *Satāni fūuhú á mi fá.

¹⁵Àwa, lé mi búenbúen á ĩ wee bío bìo ká á à na yi: Mi yí wañ mu biowa na bìo sà ho díimíná yi. Ká a búí wa ho díimíná bìo, se ɓanso yí wa a Maá. ¹⁶Lé bìo le sīi na wé vá mu bìo na yí se yi, làa bìo hā yìo wé lé ɓàn yíró poni, lè ho nàfòró yíró na wee wé ò o nùpue yòoní miten, bún búenbúen yí ló a Maá yi, mu bìo sà ho díimíná yi. ¹⁷À hón díimíná so lè ho biowa na yí se na ɓa nùpua sīa wee vá yi á nɔn wee khíí. Ká yia wee wé bìo le Dónbeenì sīi vá yi, wón á à keñ bín fée.

O Krista zúkúsa á wi

¹⁸Ī zàwa, hen làa cínú ká hón díimíná so á à vé. Mi já le o *Krista zúkúso á à zéení miten. Èe ká hā làa na kà wán yàá, ó o Krista zúkúsa á wi. Lé bún nɔn á wa zūnáa le hen làa cínú ká hón díimíná so á à vé. ¹⁹O Krista zúkúsa mu lá wi wa tía hú ká ɓa ɓèntín lá yí tà a bìo, lé bún nɔn ɓa lóràa wa tía hú. Mu bon, ká ɓa ɓèntín lá tà a bìo, se ɓa yí ló wa tía hú á yí wà. Èe ká bìo ɓa ló wa tía hú wà, bún wee zéení le ɓa ɓèntín lá yí tà a Krista bìo. ²⁰Èe ká minén bán ó o Yeesu Krista wó á mi yú le Dónbeenì Hácíri, á mi búenbúen mún zū ho tuiá poni bìo. ²¹Ī wee túa mia yínɔn bìo mi yí zū ho tuiá poni, bùeé. Ho tuiá poni á mi zū, á zū le ho tuiá poni á sabéré mía yi.

²²Àwa, á yia wáa lé o sabín-fūaalo lé o yén? Mu so yínɔn yia le o Yeesu yínɔn *Yia le Dónbeenì mɔn lera le? Mu bon, yia wee bío bún wón lé yia lé o Krista zúkúso. Wón pá a Maá Dónbeenì lè mí Za Yeesu bìo. ²³Nùpue lée nùpue na pá le Dónbeenì Za Yeesu bìo, se ɓanso yí páanía là a Maá Dónbeenì. Nùpue lée nùpue na tà le Dónbeenì Za Yeesu bìo, se ɓanso páanía là a Maá Dónbeenì. ²⁴Lé bún nɔn á bìo mi já pàahú na ɓa ɓueé buera le Dónbeenì bín-tente nɔn mia yi á mi pan bìo lè mi sòobée. Ká mi pan bìo mi já bìo pàahú na ɓa ɓueé buera le Dónbeenì bín-tente nɔn mia yi, á minén mún ñ páaní lè le Dónbeenì Za Yeesu là a Maá Dónbeenì. ²⁵Ká wa páanía ká sīi, á wa à yí le mukāni binbiri na maa vé, dió ó o Yeesu dó mí jii le mí ñ na wen.

²⁶Bìo nɔn á ĩ túararāa bún biowa so nɔn mia, lé ɓa nùpua na wi ɓa wé khā mia víini bìo yi. ²⁷Èe ká minén bán ó o Yeesu wó á mi yú le Dónbeenì Hácíri á le wi làa mia. Á mi màkóo yàá wāa bīnía mīa nì-kārānlo veere yi. Mu bon, le Dónbeenì Hácíri wé è kārān mia lè mu búenbúen. Bìo le Hácíri mu wé è

kàrán làa mia lé ho tuiá poni, le yí máa fĩ sabéré. Á mi cén páaní là a Yeesu Krista làa bìo le Hácírí mu kàránnanáa mu làa mia.

Yia páanía là a Yeesu yí ko ò o wé bè-kora

²⁸ Àwa, i zàwa, mi cén páaní là a Yeesu Krista bèra a na ká a khíí lua, à wa sĩ a yahó ká wa yiwa yí máa dè, à niyio yí dí wen.

²⁹ Mi zũ le o Yeesu *Krista á térénna. Bún bìo yi à mi mún zũn le nùpue lée nùpue na wee wé bìo térénna le Dón-beenì yahó, se wón bànso mún lé le Dón-beenì Za.

3 Éee! Mi loń bìo ó o Maá Dónbeenì waráa wen! O Maá Dónbeenì wa wen làa sòobée, ó o wee ve wen le mí zàwa, á wa bèn lé le zàwa bìo bon. Èe ká ho dímínáa bán yí zũ le wa lé le Dónbeenì zàwa lé bìo á ba yí zũ le. ² Àwa, minén na á i wa làa sòobée, wa wáa lé le Dónbeenì zàwa vó. Ká bìo wa khíí keńnáa bún á le Dónbeenì diń yí zéeníá làa wen. Bìo á wa zũ lé bìo kà: Hen ká a Yeesu *Krista khíí lua, á wa à mi a làa bìo ó o karáa, á warén mún ñ yèrémá à keń là a bìo. ³ Bia búenbúen na dó mí sĩa wee lòní bún ko ba wé ceé mĩten làa bìo ó orén mí beere wee ceráa bìo sfi.

⁴ Nùpue lée nùpue na wee wé mu bè-kora, se bànso pá le Dónbeenì lándá. Mu bè-kora wéro lé le Dónbeenì lándá píló. ⁵ À mi jòn zũ le o Yeesu Krista fuara à sén ba nùpua bè-kora díá. Á mi mún zũ le o yí máa wé bè-kohó hùúu. ⁶ Lé bún non á yia páanía làa wo á mún yí ko ò o wé bè-kora. Á yia wee wé mu bè-kora wón yí mɔn wo á mún yí zũ a.

⁷ I zàwa, mi yí díá miten le nùpue khà víiní. O nùpue na wee wé mu bìo na térénna le Dónbeenì yahó, wón térénna làa bìo o Yeesu Krista térénnaanáa. ⁸ Ká yia wee wé mu bè-kora, wón bìo sà a *Satāni yí. Lé bìo ó o Satāni wee wé

mu bè-kora hārì ho dímíná jùhú búeení. Lé bún non le Dónbeenì Za Yeesu Krista fuara bèra a na ò o buee yáa o Satāni bè-wénia. ⁹ Yia wó le Dónbeenì za wón bànso yí ko ò o wé bè-kora. Mu bon, le mukāni binbirì na wee lé le Dónbeenì cón á wi bànso yi. O yí dà máa wé è wé bè-kora, lé bìo ó o lé le Dónbeenì za. ¹⁰ Lé ká sfi á le Dónbeenì zàwa là le Satāni zàwa wee hueekarāa mĩn yi: Yia yí máa wé bìo térénna le Dónbeenì yahó á yí wa mĩn za tàá mĩn hínló kèrètíe, wón bìo yí sà le Dónbeenì yi.

Bìo bíá ba kèrètíewa mín yí waminì dání yi

¹¹ Dìo ká lé le bíonì na mi já pàahú na ba buée buera le Dónbeenì bín-tente non mia yi: Mi wa wań mĩn. ¹² Minén tíahú ò o búí yí bè bìo ó o *Kajee wó bàn sfi yi, wón bìo sà a Satāni yi, á non ó o bórāa mĩn fèe. Á lée webio non ó o bórāa wo? Lé bìo ó orén lé o ñi-sũmúí à bàn fèe wó bìo térénna le Dónbeenì yahó.

¹³ Wàn zàwa là wàn hínni, lé bún non ká ho dímínáa jina mia, à mi yí le mu wé mia coon. ¹⁴ Warén zũ le wa bìo wáa yí sà mu húmú yi, le wa yú le mukāni binbirì. Wa zũ mu lé bìo wa wa wàn zàwa là wàn hínni kèrètíewa. Yia yí wa mĩn za tàá mĩn hínló, wón bìo sà mu húmú yi. ¹⁵ Mu bon. Yia jina mĩn za tàá mĩn hínló kèrètíe wón ka lòn ñi-búe. Á mi zũ le o ñi-búe ñi-kéní ká á máa yí le mukāni binbirì na máa vé.

¹⁶ Bìo ká lé bìo wa zūnáa le waminì: O Yeesu *Krista wa wen, á dó mí mukāni non wa bìo yi. Lé làa bún sfi á warén mún ko wa dérāa wa mukāni na wàn zàwa là wàn hínni kèrètíewa bìo yi. ¹⁷ Hen ká a búí á bìo wi cón sfi, à bàn za tàá bàn hínló kèrètíe búí bèn khon, ó o yí zūna a makári, á yí séeníá wo, se bìo le Dónbeenì le o wań là ba nùpua ó o so wa làa ba le? ¹⁸ I zàwa, mi yí là wa wán mĩn là hā bíoní na wa wee bío na mĩn yí mí

dòn. Mi lè wa waminì à wé mi wa wára yi. Bún lé bìo á à zéení le wa wa mín binbirì.

¹⁹ Lé kà síi wa à zūnnaa le wa bìo sà ho tuiá poni yi. Á wa sĩa á à keñ ho hēerà yi le Dónbeenì yahó. ²⁰ Hàrí ká wa sĩa le wa wó khon kaka, á le Dónbeenì dén pá dà po wa sĩa. Le zū mu bìo búenbúen.

²¹ Minén na á ĩ wa làa sòobée, hen ká wa sĩa yí le wa wó khon, se wa poní séra kúará le Dónbeenì yahó. ²² Bún ká wa flora bìo lée bìo le cǎn á le è na mu búenbúen wen, lé bìo wa bò le bíoní yi, á wee wé bìo sī le yi. ²³ Bìo kà lé bìo á le bò henía: Le wa dé wa sĩa mí Za Yeesu *Krista yi, à mún wañ mín làa bìo ó orén mí bæere bóràa mu henía. ²⁴ Yia bò le Dónbeenì bíoní yi wón páanía làa de, á le mún páanía lè fànsò. Le Dónbeenì nɔn mí Hácírí wen. Lé bún nɔn á wa zūnaa le le páanía làa wen.

Yia le Dónbeenì Hácírí wí yi á wee zūn kaka

4 Minén na á ĩ wa làa sòobée, mi pa miten bìo. Bìo búenbúen na le le Dónbeenì Hácírí wi làa mí á mi wé yí dēení dé mi sĩa yi. O búí le mí wee bío lè le Dónbeenì Hácírí pànká, à mi cūii fànsò bíoní à khēnnáa o kúará loñ le mu so bon le. Lé bìo á bìo le mí lé le Dónbeenì jì-cúa fēerowà à mu yí bon á wi ho dímíná làa búenbúen yi. ² Mi dà a zūn bìo le le Dónbeenì Hácírí wi làa mí làa bìo kà: Yia bía wéréwéré le o Yeesu *Krista buée wó a nùpue bìo bon, se wón le Dónbeenì Hácírí wiráa. ³ Ká yia yí tà le mí ì bío wéréwéré le o Yeesu Krista buée wó a nùpue, se Dónbeenì Hácírí mía làa wón fànsò. Lé o Krista zúkúso hácírí wi làa wo, dìo buenlò bìo á mi pá. Áwa, á lé dén hácírí so wáa wi ho dímíná yi hā làa na kà wán. ⁴ È ká minén na lé ĩ zàwa, minén bìo sà le Dónbeenì yi á bán na le mí lé le *Dónbeenì jì-cúa fēerowà à mu yí bon á mi dàña á fáara fūna. Mi dàña

ba lé bìo á le Hácírí na wi lè minén pànká wi po dìo wi ho dímíná yi. ⁵ Ba jì-cúa fēerowà mu bìo sà ho dímíná yi, lé bún nɔn ba wee bíoràa ho dímínáa bíoní, á bán mún wee jí ba cǎn. ⁶ Ká warén fēn bìo sà le Dónbeenì yi, á bìo zū le wee jí wa cǎn. Ká yia bìo yí sà le Dónbeenì yi wón yí máa jí wa cǎn. Lé làa bún á wa dà a hueekaràa yia le Dónbeenì Hácírí na lé ho tuiá poni wi yi á à lén mín yi làa yia ó o Satāni na lé o sabín-fūaalo hácírí wi yi.

Le waminì ló le Dónbeenì yi

⁷ Minén na á ĩ wa làa sòobée, mi le wa wañ mín, lé bìo le waminì ló le Dónbeenì yi. Ká mi wa mín se mu wee zéení le mí lé le Dónbeenì zàwa, á zū le Dónbeenì. ⁸ Bìo yí wa mín, bán yí zū le Dónbeenì, lé bìo le Dónbeenì lé le waminì fànsò. ⁹ Bìo kà lé bìo le Dónbeenì zéení le mí wa làa wen: Le tonkaa mí Za kéní ó o buara ho dímíná yi, à wa dàñ yí le mukāni binbirì o pànká yi. ¹⁰ Bìo kà lé bìo wee na à wa zūnnaa le waminì bìo: Mu yínɔñ bìo warén wa lè le Dónbeenì. Ká lé bìo lerén wa làa wen, á tonkaa mí Za ó o buée wó wa bè-kora sēndíaró muini yia. ¹¹ Minén na ĩ wa làa sòobée, á bìo á le Dónbeenì wara wen lè mí sòobée kà síi, á warén mún ko à wa wañ mín. ¹² Nùpue na ñiñ mɔn le Dónbeenì wón mía. È ká wa wa mín, á le è keñ làa wen, á bìo le Dónbeenì wa lè ba nùpua á à mi wéréwéré wa tíañú.

¹³ Bìo nɔn wa zū le warén páanía làa de á lerén mún páanía làa wen, lé bìo le nɔn mí Hácírí wen. ¹⁴ O Maá Dónbeenì tonkaa mí Za ò o buée kàñí ho dímínáa. Warén mɔn mu á lé mu seéràa. ¹⁵ Nùpue na bía wéréwéré le o Yeesu lé le Dónbeenì Za, wón fànsò le Dónbeenì páaníaanaa, ó o mún páanía lè le Dónbeenì. ¹⁶ Warén bán zū bìo le Dónbeenì wa làa wen, á mún dó wa sĩa mu yi. Le Dónbeenì lé le waminì fànsò. O

nùpue na wa le Dónbeenì á wa ɓa nùpua, wón pánáà lè le Dónbeenì, á le Dónbeenì mún pánáà làa wo. ¹⁷ Bìo nɔn wa poní á à sɛnnáa le cítí fĩ nònzoñ lè bìo wa zū le bìo le Dónbeenì wa làa wen á wee mì wéréwéré wa tíaahú. Wa poní á à sɛn le Dónbeenì yahó lè bìo wa pánáà làa de ho dímíná yì làa bìo ó o Yeesu *Krista pánánáa làa de ho yì. ¹⁸ Yia zū le le Dónbeenì wa mí, wón á zání mía yì. Mu bon, yia zū le le Dónbeenì wa mí binbirì, wón á zání yì dà máa keñ yì hùúu. O nùpue na zána lè yia wee leéka le le Dónbeenì á à sííní mí júhú. Lè búñ nɔn á yia le zání wì yì yí máa mì bìo le Dónbeenì wa làa wo wéréwéré.

¹⁹ Warén wa mín lè bìo le Dónbeenì nín-yání wara wen. ²⁰ O búí lá le minén wa le Dónbeenì ò o pina mín za tàà mín hínló kèrètíe, se ɓànsò lè o sabín-fùaalò. Mu bon, ɓàn za tàà ɓàn hínló na ó o wee mì ó o yí wa, ó o ɓèn nì wé kaka à wañnáa le Dónbeenì, dìò ó o yí máa mì? ²¹ Le Dónbeenì mún bò mu henía le yia wa mínén Dónbeenì, á ɓànsò mún ko ò o wañ mín za tàà mín hínló kèrètíe.

Le Dónbeenì zàwa yú le sée ho dímíná wán

5 Nùpue lée nùpue na tà le o Yeesu lè *Yia le Dónbeenì mɔn léra bìo bon, se wón ɓànsò á le Dónbeenì wó lè mí za. Á nùpue lée nùpue na wa yia lè o maá, ó o mún nì wañ o maá mu zàwa. ² Ká warén wa ɓɛere wa le Dónbeenì á wee bè bìo le bò henía yì, lè búñ wa à zūnnáa le wa wa le Dónbeenì zàwa. ³ Mu bon, ká wa wa le Dónbeenì, á wa wé è bè bìo le bò henía yì. Á bìo le Dónbeenì bò henía á máa wé sèró na jà wen, ⁴ lè bìo á bìà lè le Dónbeenì zàwa búenbúen á yú le sée ho dímíná wán. Á bìo nɔn wa yúráa le sée ho dímíná wán lè wa siádéró o Yeesu yì bìo yì. ⁵ Yia yú le sée ho dímíná wán lée wée? Mu lè yia tà le o Yeesu *Krista lè le Dónbeenì Za bìo bon.

Ho tuiá na mà o Yeesu Krista dání yì

⁶ O Yeesu *Krista mu lè yia ɓueé káa ho *bátèèmù jumu yì, á kúaráa mí cāni húrunnáa. O yí káa ho bátèèmù jumu yì mí dòn, o káa ho bátèèmù jumu yì ó o mún kúaráa mí cāni húrunnáa. Á yia wee mì mu tuiá lè le Dónbeenì Hácírí, lè bìo le Hácírí mu lè ho tuiá poní ɓànsò. ⁷ Bìo wee zéení le mu bon lée biowa bìo tìn: ⁸ Le Dónbeenì Hácírí, lè mu jumu, lè le cāni. Á mu mí bìo tìn wee zéení mu bìo dà-kéní mu. ⁹ Hen ká wa wee tà ho tuiá na ɓa nùpua wee mì yì, á le Dónbeenì tuiá na le wee mì po ɓa nùpua tuiá, hón wa mún ko wa tà yì. Ho tuiá na le wee mì lè hia bìo ciran le Za. ¹⁰ Yia tà le o Yeesu lè le Dónbeenì Za, wón láa ho tuiá mu yì. Yia yí tà ho tuiá mu bìo, wón wee wé le Dónbeenì làa sabín-fùaalò. Lè bìo ó o yí tà le ho tuiá na le Dónbeenì wee mì mí Za dání yì á bon. ¹¹ Ho tuiá mu lè hia kà: Le Dónbeenì nɔn le mukāni binbirì na máa vé wen. Lè le Za á le dín wán á nɔnnáa le. ¹² Yia pánáà lè le Dónbeenì Za, se wón yú le mukāni binbirì na máa vé. Yia yí pánáà lè le Dónbeenì Za, se wón yí yú dɛn mukāni so.

Le mukāni binbirì na máa vé bìo

¹³ Bìo kà búenbúen á ĩ túara nɔn minén na tà le Dónbeenì Za Yeesu yèni pànká bìo, bèra a na à mì zūñ le mì yú le mukāni binbirì na máa vé. ¹⁴ Bìo nɔn wa poní sérarāa le Dónbeenì yahó lè bìo kà: Hen ká wa flora le Dónbeenì yì bìo búí dání yì ká mu lè le sīi bìo, à le jí wa cǎn. ¹⁵ Á bìo wa zū le le wee jí wa cǎn, á wa mún zū le bìo wa flora bìo yì á le wó vó. ¹⁶ Hen ká a búí mɔn mín za tàà mín hínló kèrètíe búí ò o wee wé mu bè-kohó na yí máa wé ò o hí mu húmú binbirì, á ɓànsò ko ò o fio le Dónbeenì yì na a yì, á le è na le mukāni binbirì wo yì. Le bíonì mu bìo ciran bìà wee wé mu bè-kohó na yí máa wé à ɓa hí mu húmú

binbirì. Èé ká mu bè-kohó búí wee wé ò o nùpue hí mu húmú binbirì. Yínón bún á ì le mi fio bìo yi. ¹⁷ Wékheró lée wékheró búenbúen lée bè-kohó bún bon. Èé ká bè-kora búenbúen màhá yí máa wé ò o nùpue hí mu húmú binbirì.

¹⁸ Wa zū le yia wó le Dónbeenì za á máa wé è wé mu bè-kora, lé bìo le Dónbeenì Za Yeesu wee kàní a mu wéró yi. Ó o *Satāni mún yí dà máa wé o làa dèe woon. ¹⁹ Warén bán zū le wa bìo sà

le Dónbeenì yi. Ká ho díímínása na yí zū le Dónbeenì bán búenbúen ó o Satāni pánká wi wán. ²⁰ Wa mún zū le le Dónbeenì Za Yeesu lé yia buée wó á wa zūnáa le Dónbeenì binbirì. Á wa páanía lè le Dónbeenì binbirì wa páaníló lè le Za Yeesu *Krista bìo yi. Lerén lé le Dónbeenì binbirì, á lerén mí dòn lé dìo mún wee na le mukānì binbirì na máa vé. ²¹ Ì zàwa, mi pa miten bìo à mi yí bùaaní hà dofíina na yínón le Dónbeenì binbirì.

Ho pun nī vūahú na ó o

Zān

túara

Vūahú túaró júhú

O Zān, yia lé o Yeesu nì-kenínia nì-kéní, lé wón túara ho vūahú na kà. Ho vūahú mu yí, ó o von mítén làa nì-kínle. O túara ho nɔn ɔa kèrètíewa kuure búí yí.

Ba kèrètíewa kuure mu ó o wee ve làa háa lè mí zàwa. O wíokaa bíá ɔa nì-khàwa lè le waminì bìò, á mún bíá le ɔa sòobá mítén à wé bè le Dónbeenì tuiá poni yí.

Vūahú nín-yání bíoní

1 ¹⁻² Ínén na lé o nì-kínle, lé mi wee túa ho vūahú na kà. Í wee túa ho á à na a háa na le Dónbeenì léra yí, orén lè mí zàwa. Í wa mi búenbúen làa sòobéé, lé bìò le Dónbeenì tuiá poni na le zééní làa wen á wa tà yí á ho wi wa yiwa yí féeé. Mu yínɔ́ ínén í dòn wa mia. Bia búenbúen na tà ho tuiá mu bìò á mún wa mia. ³ Le o Maá Dónbeenì lè mí Za Yeesu *Krista à wé mu sáamu lè le hii làa wen, à ɔa na ho hээрà warén na tà ho tuiá poni bìò á wa mín yí.

**Mi wa wań mín à pí
ho kàránló na yí bon bìò**

⁴ Û zàwa búí á í já bìò le ɔa tà bò le Dónbeenì tuiá poni yí làa bìò ó o Maá Dónbeenì heníanaa mu nɔn wen, á í sī

bèntín wan mu bìò yí làa sòobéé. ⁵ Háa mu, há làa na kà wán, á bìò á í hení ì na fòn lé bìò kà: Mí wa wań mín. Le bíoní mu yínɔ́ bín-finle na bò heníá á í túara nɔn mia, búéé. Le bìò mà nɔn wen ho pàahú na wa búakáa á já le Dónbeenì bíoní yí. ⁶ Hen ká wa wee bè bìò le Dónbeenì bò heníá yí, lé bún á à zééní le wa wa le Dónbeenì. Bìò le Dónbeenì bò heníá pàahú na wa búakáa já le Dónbeenì bíoní yí lé bìò kà: Mí wań mín.

⁷ Í wee bíò kà sī lé bìò ɔa nì-khàwa wáa bera fò há làa búenbúen. Ba wee bíò le bìò ó o Yeesu *Krista búéé wó a nùpue á yí bon. Ba lé ɔa nì-khàwa, ɔa lé o Krista zúkúsa. ⁸ Á mi cén pa miten bìò, à bìò mi wó búenbúen le Dónbeenì bìò yí á mi yí tè yí, ká mi yí mu cúnú à ho jii sí.

⁹ Yia yí máa tà bè ho kàránló na bìò ciran o Krista yí, ká a báará díá ho, se wón yí zū le Dónbeenì. Ká yia wee tà bè ho yí, wón páaní là a Maá Dónbeenì lè mí Za. ¹⁰ Ká nùpue búí na yí máa tà bè ho kàránló na bìò ciran o Krista yí wé buara mi cón, á wi ò o kàrán mia, à mi yí tà le o làa mi wán. Mi yí hén mi yara sí ɔanso.

¹¹ Yia héra mí yahó sá a nùpue mu sī, se ɔanso làa wo leéra há wén-kora na ó o wee wé yí.

Vūahú mǎndén bíoní

¹² Bìò cèrèé á í wi à í bíò làa mia, ká í màhá yí wi à í túa mu vūahú yí. Í wi à í buen mi cón íten á wa búéé páaní ì tà há láakáwá. Ká bún wó, á wa sī-wee jii màhá à sí.

¹³ Mìn hínló na le Dónbeenì mún léra, wón lè mí zàwa wee tēéní mia.

Ho tīn nī vūahú na ó o

Zān

túara

Vūahú túaró júhú

O Zān, yia lé o Yeesu nì-kenínia nì-kéní, lé wón túara ho vūahú na kà. Ho vūahú mu yí, ó o von míten làa nì-kínle. O túara ho nɔn ɔa kèrètíewa kuure ya-dí búí na ɔa le Kayuusi yí. O wíokaa o Kayuusi là a Demetiriyuusi yènnáa bìo ɔa wó bìo yí.

Ká a Dioterèfu wára hɔn ó o yí wa, ó o le ɔa kèrètíewa yí bè hā yí.

Le tɛnɛnɛ

1 Kayuusi, mu lé ínén na lé o nì-kínle á wee túa ho vūahú na kà á a na foñ. Í wa fo làa sòobée. ² Ûnén na á í wa làa sòobée, í wee fan à ù bìo búenbúen wé se. Bìo á ùnén lè le Dónbeenì buannáa mín sese, lé bún bàn sīi à ù sáníà lò mún wé hereráa. ³ Wán zàwa kèrètíewa buée bíá nɔn mì le le Dónbeenì tuiáa póni bìo á fo heníá, á fo mún wee bè ho yí. Bìo á í ná mu, á í sīi wan làa sòobée. ⁴ Bìo á í sīi á à bíní í wa yí á à pón bìo á í ná à ɔa le í zàwa mu kèrètíemu dání yí bò le Dónbeenì tuiáa yí, bún míá.

O Kayuusi bò le Dónbeenì yí sese

⁵ Ûnén na á í wa làa sòobée, wán zàwa kèrètíewa á fo wee ɔua sese, hàrì bíá lé ɔa nì-hānì á fo pá wee ɔua sese. Bún lé bìo wee zééní le fo bèntín bò le Dónbeenì yí. ⁶ Bìo fo wa làa ɔa á ɔa mà tuiáa nɔn ɔa kèrètíewa kuure yí. Ká bán nùpua so sīi fo wee sééní ɔa varáa yí làa bìo le Dónbeenì le mu koráa, se mu se. ⁷ Mu bon,

mu lé o *Krista tonló bìo yí á ɔa lóráa, à ɔa yí fó hàrì dèe bíá yí zū le Dónbeenì cón. ⁸ Àwa, á mu sà warén yí à wa wé sééní bán nùpua so sīi. Ká wa wee sééní ɔa, bún ká wa mún páaníà làa ɔa á wee zééní le Dónbeenì tuiáa póni bìo.

O Dioterèfu là a Demetiriyuusi bìo

⁹ Í túara ho wɔn-za nɔn mì kèrètíewa kuure yí. Èe ká a Dioterèfu na wa ò o wé dí mu bìo búenbúen yahó á yí máa càtí í bíoní. ¹⁰ Ká í ɔuara, á hā wén-kora na ó o wó, lè hā sabíoní na ó o fūaana í jii á í buée bío bìo làa mia. Bìo ó o bíníá wee wé yáa po bún. O yí máa tà à wán zàwa kèrètíewa làa o wán. Á bíá mún tà le ɔa wé làa mí wán ó o hò. Á bíá ɔa wee làa wán ó o wee ja lén ɔa kèrètíewa kuure yí.

¹¹ Ûnén na á í wa làa sòobée, fo wé mɔn ɔa nùpua na wee wé bìo yí se à ù yí bè ɔa wára yí. Èe ká fo wé mɔn ɔa nùpua na wee wé bìo se à ù bè bán wára yí. Yia wee wé bìo se wón bìo sà le Dónbeenì yí. Yia wee wé bìo yí se wón yí zū Dónbeenì.

¹² O Demetiriyuusi wón ɔa nùpua búenbúen bèn wee wíoka yèni. Bìo ó o wee ɔua míten héha lè le Dónbeenì tuiáa póni lé bún wee zééní le o lé o nì-tente. Ínén mún wee wíoka a yèni, á ù zū le bìo á í wee mì búenbúen lé ho tuiáa.

Le mɔndén tɛnɛnɛ

¹³ Bìo cèrèe á í wi à í bío làa fo, ká í màhá máa túa mu vūahú yí. ¹⁴ Í wi à í buen ù cón hen làa cíní, á wa buée páaní í tà hā láakáwá. ¹⁵ Le ho hээрà à keñ làa fo. Mìn bóñlowà na làa wen páaníá wi á wee tɛnɛnɛ foñ. Mún tɛnɛnɛ wán bóñlowà na làa fo páaníá wi yí lè mí nì-kéní kéní.

Ho vūahú na ó o

Zude

túara

Vūahú túaró júhú

O Zude lé yia túara ho vūahú na kà á nɔn le Dónbeenì nìpomu búenbúen yi. Ho vūahú mu bióní ló mín là a Piere pun níi vūahú na á wón túara. Hã vōnna mu mí bìo pun wee jì ɓa kèrètíewa zeñ wán le ɓa pa míten bìo ɓa nì-kàránlowà na bìo yí bon bìo yi, bán na wee wé hã wára na ɓa sĩa wee vá yi na yí se.

O Zude mu bía le ɓa nì-kàránlowà mu wee wé mu bìo na yí se làa sòobée. O bía le le Dónbeenì á à sìní ɓa júná. O mún bía le ɓa kèrètíewa wíoka wé bánbá à wé le dà-kéní là a Yeesu, à dé mí sòobée le Dónbeenì bìo yi le Dónbeenì mu Hácírí pànká yi, à wañ mín, bèra a na ò o Yeesu *Krista pànká yi à ɓa yí le mukānì binbirì na máa vé.

Le tɛɛnɛí

1 Mu lé ínén Zude, o Yeesu *Krista tonsá, ínén na lé o Zaaki ɓàn za, lé mi wee túa ho vūahú na kà. Í wee túa ho á à na bía ó o Maá Dónbeenì hueeka yi, á wa, bía ó o Yeesu Krista wee pa bìo. ² Le o Núhúso wé mu tentemu cèrèè làa mia, à na mí hээрà mia, á wíoka wañ mia.

**Ba nì-kàránlowà na
wee vīnín ɓa nùpua bìo**

³ Mínén na á í wa làa sòobée, í sīi bèn-tín lá vá làa sòobée à í túa mia ho kàníló na bìo ciran wa búenbúen dǎnɪ yi. Hã laa na kà wán á mu wáa lée konloon à í wé mu, bèra a na à í hení mi sĩa à mi fǎrá tɪn mu bìo na mi tà yi, bìo le Dónbeenì nɔn bía bìo sǎ le yi le cúekúee á mu vórǎa. ⁴ Í wee túa mia lé bìo ɓa nùpua búí na pǎ le Dónbeenì, á tun míten yi zonnáa

mi tíahú. Ba wee yèrémá wán Dónbeenì sǎamu bióní kúará à dǎn wérǎa mí sĩa wára na yí se. Lé bún ɓa wee wé à pínáa o Yeesu Krista, wón mí dòn na lé wa ya-dí lè wa júhúso. Mu fèra túara le le Dónbeenì á à sìní ɓa júná.

⁵ Í zū le bìo á í bío ò na mia kà búenbúen á mi zū, ká í màhǎ pá bínáa wee leéka mia làa bǔ. Mi zū bìo ó o Núhúso kǎnǎnǎa o *Isirayeele nìpomu ho *Ezipite kǒhú yi. Ká bía pá yí dó mí sĩa le yi bán le wó á ɓa húrun. ⁶ Mi bíní leéka ho wáyí tonkarowà búí bìo, bán na yìo yí sù ho pànká na le Dónbeenì nɔn ɓa yi á ɓa ló hen na ɓa lá wi yi. Lé bún te bìo le Dónbeenì can ɓa kúaarǎa le tǐbǐ-cúaa yi á pannáa le wizonle na le kǐí fǐ le cǐtǐ yi. ⁷ Mi mún bíní leéka ho *Sodɔɔmu lè ho *Komɔɔre lórǎa bìo, lè hǎ lórǎa na sùarǎkaa yi làa ba bìo. Hã lórǎa mu nùpua dó míten mu koomu wára lè mí sǐwǎ yi, á wi ɓa wé da lè ɓa zàn-búaa. Á bìo kà wán ɓa wi ho dǒhú na wee cǐ fée yi. Mu wó kà à jìnǎa ɓa nùpua zeñ wán.

⁸ Lé hǒn wára so sǐí lé hǐa á ɓa nùpua mu na wi mi tíahú á mún wee wé. Ba hácíra bò mu biowa na yí bon wán, á mu bìo na sǐ ɓa yi na yí se lé bún ɓa wee wé. Le Dónbeenì júhúsomu ɓa wee zùan yi, á wee là ho wáyí búaa na cùkú wi. ⁹ Hǎrì ho wáyí tonkarowà júhúso na yèni ɓa le Miséele yǎa pá yí hení mí sǐí yi wó bún. Wón jɔn là a *Satǎni khon mún yi o *Mɔyíze nì-hínmu wán, ká a màhǎ yí là a. Bìo kà lé bìo ó o bía: «Le o Núhúso beé ũ lòn». ¹⁰ Èe ká ɓarén nùpua mu bán wee là bìo ɓa yí zū, ɓa yí máa le mí yiwa wérǎa mu bìo lòn napuwà, lé bún yǎa wee yáa ɓa. ¹¹ Ho yéréké á à sǎ ɓa yi. Ba wee wé là a nìi na ɓa le *Kǎpɛe bìo sǐí. Le wǎrǐ cǎrò bìo yi á ɓa wó khon làa bìo ó o nìi na ɓa le *Bal-aamu wórǎa mu bìo sǐí. Ba bìo yáara, lé bìo ɓa kǎa là a nìi na ɓa le Koree bìo sǐí. ¹² Hen ká mi ɓunbua-dǐnló á ɓa pǎnǎa

wee dí làa mia, à mi dínló díró yìráa keń. Ba wee dí bùubaa ká mu niyio máa dí ɓa, ɓa wee leéka mítén bìo mí dòn. Ba ka lòn viohó na wee kán lè mí pànká ká ho máa tè. Ba ka lòn vînsia na yí máa ha mí haró pàahú, na ɓa ɗeera kúará á hā hūrun. ¹³ Ba niyi-wáraa wee mi làa bìo ho mu-beenì jumu yànbónló khùankhúaa wee lée kúia mináa bìo síi. Ba ka lòn mà-nàayio na la-kéní mía, á le Dónbeenì fèn ká ho lahó làa ba le tǐbǐ-cúaa yi, á ɓa khíi keń yi féeɛ.

¹⁴ O Enɔɔki, yia lé wàn maáwà nùwā hẹ̀nrun níi à lá a Adāma jii wán, á yánkaa fɛera le Dónbeenì jì-cúaa ɓarén dǎní yi mún kà síi: «Mi loń, lé o Nùhúso na bò ò ɓuen lè ho wáayi tonkarowà cèrécèrécèré, ¹⁵ á ɓueé cíti ɓa nùpua ɓúenɓúen. Ba bè-kora wérowà ɓúenɓúen na kǎa á pǎ le Dónbeenì ó ò síiní júná ɓa bè-kora na ɓa wó lè hā bín-kora na ɓa bía le Dónbeenì dǎní yi bìo yi».

¹⁶ Ba nùpua mu sía yí máa wa mi. Ba wee wírí mítén bìo yi làa wizooní ɓúenɓúen. Ba sía bìo na yí se lé bǔn ɓa wee wé. Ba wee khòn lè mí bíoní, á wee wíoka ɓa nùpua yèni à càráa mu bìo.

Le zéení na non ɓa kèrètíewa bìo yi

¹⁷ Èe ká minén na á ĩ wa làa sòobéɛ, mi bíní leéka wa Nùhúso Yeesu *Krista

tonkarowà jì-cúaa bìo. ¹⁸ Ba bía le: «Hā pònna vaa véení, ká ɓa nùpua wé è yáa mí jíní yi á à na mia. Ba wé è wé mí sía bìo na yí se, á à pí le Dónbeenì bìo». ¹⁹ Lé ɓarén wee kheé ɓa nùpua. Ba leékaa bìo na, à ɓa wé. Dónbeenì Hácírí mía ɓa yi. ²⁰ Èe ká minén na á ĩ wa làa sòobéɛ, mi dǎn mi siádéro le Dónbeenì yi wán à séenínáa mín, à mi wíoka va làa yahó. Mi wé fio lè le Dónbeenì Hácírí pànká. ²¹ Mi ɓua mín làa bìo le Dónbeenì wa làa mia, à dé mi sía lòní le mukāni na máa vé, dǎo wa Nùhúso Yeesu *Krista á à na mia o tentemu bìo yi. ²² Bía siádéro yí fǎrá yi tina sese le Dónbeenì yi á mi zūn màkǎrí. ²³ Mi kǎnǎ ɓa hā júná síiníló yi. Mi mún zūn bía ká màkǎrí, ká mi màhǎ pa miten bìo. Mi jin ɓa wára, hàrì ɓa sì-zǐnia á mi yàa pá yí túii yi ɓa wén-kora bìo yi.

Móndén jì-cúaa

²⁴⁻²⁵ Le Dónbeenì dà, le è pa mia á mi máa díaa ho wǎhú, le è wé á mi ì dǎn le yahó ká bè-kohó bìo máa mì máa léé mia. Le è wé á mi ì zàmaka le yahó le cùkú beenì yi. Mi wa khòoní le Dónbeenì na lé le dà-kéní, le lé wa kǎnǎlo wa pǎanǎló là a Yeesu *Krista bìo yi, wón na lé wa Nùhúso. Le ho cùkú, lè mu beemu, lè ho pànká ɓúenɓúen na bìo sà a yi féeɛ à bìo pá sì a yi hā làa na kà wán à lén féeɛ. *Amiina!

Le Dónbeenì

Bè-sànkani

na le zéenía là a Zān

Vūahú túaró jùhú

Yia túara mu bè-sànkani vūahú lé o Zān na lé o *Krista tonkaro. Pàahú na ó o wee túa ho yi ká bía tà a Krista bìo á ho Oroomu bée wee beé lò làa sòobée. O túara ho pàahú na ba hía wíra a buan zoó díá ho kōhú na wi mu jumu tíahú, hía ba le Patimwosi yi. O túara ho á heníanáa bía tà a Krista bìo sĩa. O le ba wíoka dé mí sĩa o Yeesu yi lé bìo ó o dàina mu bìo búenbúen. O vūahú mu yi á le Dónbeenì pání kínle vūahú bìo cèrèe wee mi yi.

O Zān bía mí vūahú yi le o Yeesu zéenía mítén làa mí. Á lé o Yeesu mu mún bía le o túa bìo ó o mōn búenbúen (1). Ó o Zān bèn túara hā vōnna bìo hēpun á nōnka ba kèrètíewa kuio bìo hēpun na wi ho Azii kōhú yi (2–3). O zéenía bìo ó o mōn ho wáayi, lè ho sò-mánu firó, lè hā búaani bìo hēpun, lè mu biowa bìo hēpun, lè hā lánporá bìo hēpun bìo (4–16). Ho ló-beenì *Babiloona cìlò là a Satāni lè mí ton-sáwá yáaró bìo (17–20). Bún mōn ó o mōn ho díimíjā finle na le Dónbeenì lera. O bía le hen làa cínú ká a Yeesu á à bíní i buen (21–22).

Bìo ho vūahú wee zéení

1 Bìo wi ho vūahú na kà yi lé le Dónbeenì bè-sànkani na le zéenía là a Yeesu *Krista à wón zéení na mí ton-sáwá yi, à ba zūn bìo ò wé hen làa cínú. Ó o Yeesu tonkaa mí tonkaro na ló ho

wáayi nì-kéní, ò o buee lii zéení mu lè mí ton-sá na ba le Zān. ² Bìo ó o Zān mu mōn búenbúen ó o mà tuiá. O zū le mu lé le Dónbeenì jì-cúa, á zū le lé o Yeesu Krista zéenía mu. ³ Bìo wee kàrán le Dónbeenì jì-cúa na túara ho vūahú na kà yi, làa bía wee jì hā à pa hā bìo bán júná bènín sī, lé bìo mu biowa mu wéró á sùarāa.

O Zān tēenía ba kèrètíewa kuio bìo hēpun yi

⁴ Ho vūahú mu lé ínén Zān wee túa ho á à na ho Azii kōhú lórà bìo hēpun kèrètíewa kuio bìo hēpun yi. Le le Dónbeenì, dìo wi fée, na wi ká bìo búí dīn yí lera na bò ò buen, à wé mu sāamu làa mia, à na ho hērà mia. Le hā hácíra mí bìo hēpun, [¶] hā dīn le Dónbeenì bá-zàmu kanmúiní yahó à mún wé mu sāamu làa mia, à na ho hērà mia. ⁵ Le o Yeesu Krista, yia wee mì ho tuiá le Dónbeenì jii, yia láayi wi, yia nín-yání vèera ló ba nì-hía tíahú, yia wi ba bá-zàwa búenbúen jùhú wán à mún wé mu sāamu làa mia, à na ho hērà mia.

Lé orén wa wen, á húrún cāni kúarā káníánáa wen wa bè-kora yi, ⁶ á wó á wa lé le *Dónbeenì yankarowá nìpomu na wee sá fàn Maá Dónbeenì tonló. Le ho cùkú lè ho pànká à bìo sī a yi fée hā lúlúio na jii mía yi. *Amiina!

⁷ Mí loń! Nín-yia hā dundúio yi bò ò buen. Ba nùpua búenbúen á à mí a, hàrí bía cú a. Ho díimíjā kána síwà búenbúen á à tà le wée o bìo yi. Lé bún mu ù wéráa. *Amiina! ⁸ O Nùhúso Dónbeenì, dìo wi fée, na wi ká bìo búí dīn yí lera, na bò ò buen, dìo dà mu bìo búenbúen á wee bío: «Lé ínén á búá mu bìo búenbúen jùhú, á lé ínén mún nē véení mu bìo búenbúen.»

[¶]1:4 Hā hácíra mí bìo hēpun: Mu bìo hēpun wee zéení mu bìo na jii sú bìo. Hen ká á hā hácíra bìo hēpun lé le Dónbeenì Hácíri á mu wee zéení bìo.

O Zān mɔn o Krista lè mí cùkú beeni

⁹ Ìnén lé o Zān na lé mìn za wa páníló là a Yeesu bìo yi. Í làa mia páníá le Dónbeenì bá-zàmu yi, á lẹ́ra mi lò beéró làa bìo mi wee hínáa mi sīa yi làa mia. Lé ìnén ɓa hía wìira á ɓuan zoó díá ho kǎhú na wì mu jumu tíáhú, hía ɓa le Patimɔsi yi. Ba zoó díá mí bín lé bìo á í buera le Dónbeenì bíoní á zééníá ho tuiá na ó o Yeesu mà. ¹⁰ O Núhúso wizonle zoñ, ⁸⁸ á le Dónbeenì Hácírí pànká kera í wán, á í pà támu búí sá pǎnpǎn lòn búaanì támu í mǎn. ¹¹ Á mu támu mu bía làa mi: «Bìo fo wee mi à ù túa ho vǎhú yi na hǎ lórá bìo hẹ̀nrun na kà kẹ̀rẹ̀tiewa kuio bìo hẹ̀nrun yi: Ho Efẹ̀eze, ho Simiina, ho Pẹ̀kaamu, ho Tiatiiire, ho Saade, ho Filadelifii, lè ho Lawodisee.» ¹² Bìo á í pà mu támu mu sǎ, á í yèrè-máa le í khíi loñ yia bía làa mi, á í khíi mɔn fíntá-cúaaawo bìo hẹ̀nrun na wó lè ho sǎnú. ¹³ Ò o búí lòn nùpue* á zoó wì hǎ tíáhú. Bànsó zǎ ho báká tóní, á can miten lè le nín-kéní na tá lè ho sǎnú. ¹⁴ O pún-vǎní ka púiapúia lòn yènsé. O yio ka lòn dǎhú denle, ¹⁵ á zení wee juiíka kùíákùíá lòn tǎpǎn na ɓa pà á wíokaa. O támu sǎ wee jí lòn jun-beenì vǎnáló. ¹⁶ Hǎ mà-nàayio bìo hẹ̀nrun ó o ɓuan lè mí nín-tiání. Ho khà-tóní yara junso na jia wì á wee lé o jii yi. O yahó ka cěncěn lòn wiso-hádǎhú.

¹⁷ Bìo á í mɔn wo kà, á í lùwá a tá díá, á yí máa kànkán lòn nùpue na húrun. Ó o líí bò mí nín-tiání í wán ò o bía: «Yí zǎn wà. Lé ìnén á búá mu bìo búenbúen jǎhú, á lé ìnén mún khíi véení mu bìo búenbúen. ¹⁸ Ìnén lé yia le mukāni bin-biri wì cǎn. Í lá húrun, á lé mi na wǎa wì le mukāni yi fẹ́e hǎ lúlúio na jii mia yi. Mu húmú á í pànká wì wán, á ho

nì-hǎnbó-lóhó á í pànká mún wì wán. ¹⁹ Àwa, á bìo fo wee mi, bìo wì làa bìo bueé wé mu mǎn, bún búenbúen à ù túa. ²⁰ Ká mu lé hǎ mà-nàayio bìo hẹ̀nrun na á í ɓuan lè í nín-tiání, lè hǎ fíntá-cúaaawo bìo hẹ̀nrun na wó lè ho sǎnú, bún ɓàn kúará á í ì zéení làa fo: Hǎ mà-nàayio bìo hẹ̀nrun hǎn bìo wee zéení le Dónbeenì tonkarowà na wee pa ɓa kẹ̀rẹ̀tiewa kuio bìo hẹ̀nrun yi bìo. Ká hǎ fíntá-cúaaawo bìo hẹ̀nrun, hǎn bìo ɓen wee zéení ɓa kẹ̀rẹ̀tiewa kuio bìo hẹ̀nrun bìo.»

Bíó mà nɔn ho Efẹ̀eze kẹ̀rẹ̀tiewa kuure yi

2 «Hǎ jì-cúá na kà á ù túa à na le Dónbeenì tonkaro yi, yia wee pa ho Efẹ̀eze lóhó kẹ̀rẹ̀tiewa kuure yi:

«Yia ɓuan hǎ mà-nàayio bìo hẹ̀nrun lè mí nín-tiání, na wee varáka hǎ fíntá-cúaaawo bìo hẹ̀nrun na wó lè ho sǎnú tíáhú, lé wón wee bío bìo kà: ² Í zū bìo mi wee wé, mi tà le lòn-bee yi mu bìo yi, á mún wee hì mi sīa mu yi. Í zū le bía lé ɓa nì-sūmáa á mi pǎ bìo. Ba búí na le mí lé o *Krista tonkarowà à mu yí bon, á mi khéra kúará, á zū le ɓa lé ɓa sabín-fúaalowa. ³ Mi wee tà hì mi sīa, à tà le lònbee yi í bìo yi, mi yí máa tée mi bàra. ⁴ Èe ká í màhá à zá làa mia bìo búí na á í mɔn mia à mu yí se bìo yi. Bìo mi wa làa mi pǎahú na mi búakáa dó mi sīa mi à mí díá. ⁵ Àwa! Á mi cén và mi yiwa bìo mi fù karáa wán, à zūn le mi ló lè ho mǎn. Mi cén yèrémá mi yilera lè mi wǎrá à wé làa bìo mi fù karáa bìo. Ká mi yí yèrémáa, á í bueé lá mi fíntá-cúaa á à lén bín. ⁶ Ká í màhá mún wee búá mia. Lé bìo á bìo ɓa Niko-

⁸⁸ **1:10** O Núhúso wizonle: Le wizonle mu lé o Yeesu vèeró wizonle. Le lé ho dimaasi.

* **1:13** Mu kerekimu yi á mu bía: «Lòn nùpue za». Mu bìo wee zéení yia ó o Daniyeele mɔn (Daniyeele vǎhú 7.13-14; 10.5-6). Ba zúífúwa cǎn ó o nùpue za mu lé Yia le Dónbeenì mɔn lera.

layiitewa wee wé á mi jina, làa bìo á ìnén mún jinanáa mu.

⁷ «Yia wee jí bìo, à bànso jí bìo le Dónbeenì Hácírí wee bío na ba kèrètíewa kuio yi. Yia dàńna ho fūuhú fá, á le Dónbeenì vīnsiá bua-hó vīndē na wee na le mukāni ba nūpua yi, á bànso á ĩ na dén bàn beere díró ní yi.»

Bío mà nɔn ho Simiina kèrètíewa kuure yi

⁸ «Hā jì-cúa na kà á ũ túa à na le Dón-beenì tonkaro yi, yia wee pa ho Simiina lóhó kèrètíewa kuure yi:

«Yia búá mu bìo búenbúen júhú, á mún khíi véení mu bìo búenbúen, yia lá húrun á vèera, lé wón wee bío bìo kà: ⁹ ĩ zū mi lò beéró bìo, á zū mi khemu bìo, à ho nàfòró binbirì ɲòh wi mi cǔn. Á bìà le mí lé ba *zúí-fùwa à ba yínɔ́n ba zúífùwa binbirí bìo ba wee yáa lè mi yèni á ĩ mún zū. Ba nūpua mu kuure bìo sà a *Satāni yi. ¹⁰ Le lònbee na à yí mia á mi yí zǔn. Mi loń, o Satāni á à wé á mi búí ba à kúee ho kàsó yi á à khén-náa mi kúará. Le lònbee á à yí mia hā wizooní bìo pírú yi.† Mi fàrá dīn mi siadéro mī wán, hārí ba búe mia, á ĩ ì na le mukāni binbirì mia.

¹¹ «Yia wee jí bìo, à bànso jí bìo le Dónbeenì Hácírí wee bío na ba kèrètíewa kuio yi. Yia dàńna ho fūuhú fá, wón bànso á mu húmú cúa-jun ní máa yí.»

Bíonì mà nɔn ho Peekaamu kèrètíewa kuure yi

¹² «Hā jì-cúa na kà á ũ túa à na le Dónbeenì tonkaro yi, yia wee pa ho Peekaamu kèrètíewa kuure yi:

«Yia ho khà-tóní yara junso na jia wi á wee lé jii yi, lé wón wee bío bìo kà: ¹³ ĩ zū le ho lóhó na fo wi yi lé o *Satāni béenì dīnī. Mi yí bīnía ĩ món à mi fàrá dīn mi siadéro mī wán. Hārí pāahú na ba bó a nī na ba le Āntipaasi yi mi cǔn hen na ó o Satāni mu wi yi, á mi pá wíokaa dó mi sīa mī. O Āntipaasi mu lé wón mà ho tūiá ĩ jii binbirì. ¹⁴ Èe ká ĩ màhá à zá làa mia cīnú bìo á ĩ mǔn mia à mu yí se bìo yi. Ba búí wi làa mia na bò a nī na ba le *Balaamu kàránlò yi. Wón na zéenia o *Isirayeele nīpomu khà vīnfló là a nī na lé o bée, yia ba le Balaaki‡ á bán là hā wǔnna taa, á wó ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí sīwà. ¹⁵ Lé kà sīi ba búí mún wi làa mia á bòráa ba Nikolayitewa kàránlò yi. ¹⁶ Á mi cén yèrémá mi yilera lè mi wára. Ká mi yí yèrémáa, á hen làa cīnú ká ĩ buen, á buée fi làa bán nūpua so lè ho khà-tóní na wee lé ĩ jii yi.

¹⁷ «Yia wee jí bìo, à bànso jí bìo le Dónbeenì Hácírí wee bío na ba kèrètíewa kuio yi. Yia dàńna ho fūuhú fá, á ho *maane na ba sànkāa á ĩ ì na a yi ó o ò là. ĩ mún ñ na le hue-poni bànso yi. Le huee mu á ĩ wǔncí le yèn-finle wán á à na bànso yi. Nī-veere yí dà máa zūn le yèni mu ká yínɔ́n yia le hue-poni mu nɔn yi.»

Bío mà nɔn ho Tiatire kèrètíewa kuure yi

¹⁸ «Hā jì-cúa na kà á ũ túa à na le Dón-beenì tonkaro yi, yia wee pa ho Tiatire lóhó kèrètíewa kuure yi:

«Yia lé le Dónbeenì Za, na yìo ka lòn dǔhú denle, á zení wee juiifka lòn tǔnɔn, lé wón wee bío bìo kà:

†2:10 Hā wizooní bìo pírú: Bún wee zéení le le lònbee mu máa mia.

‡2:14 Balaamu làa Balaaki: Mi Loń Míló vūahú (Nombres) 22–24; 25.1–3; 31.16

¹⁹ Bìo mi wee wé á ì zū. Á le waminì na wee mi mia, làa bìo mi yí máa bīnī ì mōn, làa bìo mi wee wé na ɓa nùpua yi, làa bìo mi wee hīnāa mi sīa, mu búenbúen á ì zū. Ī mún zū le hā làa na kà wán, á bìo mi wee wé á po bìo mi wó pàahú na mi búakáa dó mi sīa o Yeesu yi. ²⁰ Èe ká ì màhà à zá làa mia bìo búí na ì mōn mia à mu yí se bio yi. O hāa Zezabēe¹, yia le mí lé le *Dónbeenì jì-cúa fēero à mu yí bon á mi wee díà ò o khà ì ton-sáwá vīinī. O wee jàa ɓa dé ho bá-fénlò lè ho há-fénlò lè mí sīfwa wéró yi, lè hā wōnna taa làrò yi. ²¹ Á ì nōn ho pàahú wo yi, ò o yèrēmá mí yilera lè mí wárá, ká a màhà yí tà le mí ì díà mí koomu wárá. ²² Àwa! Ī ì wé ó o ò tē mu vāmú á bìà làa wo wee páanī búenbúen á ì beé lò làa sòobée, se ɓa bēn yèrēmáa, á díà a koomu wárá. ²³ Bìà bò a yi búenbúen á ì ì búé. Ká mu wó kà, á ɓa kèrètíewa kuio búenbúen á à zūn le ĩnén lé yia á zū a nùpue yilera, làa bìo ó o sīi vá yi. Ī ì sàání mi nì-kéní kéní yi á à héha làa bìo mi wee wé.

²⁴ «Ká minén Tiatíire kèrètíewa kuure nùpua na ká, na yí tà yí bò ho kàránlò mu yi, á mún yí wí mi zūn bìo ɓa wee ve là a *Satāni bìo na sà yi, bán á ì ì bío bìo kà á à na yi: Ī máa bīnī máa hení bìo búí wéró máa na mia, ²⁵ ká bìo mi dó mi sīa mìl lé bún mi fàrá dīn wán làa bìo mi wee wéráa mu fúaa ì bīnī buenlò.

²⁶⁻²⁸ «Yia dàfna fá ho fūuhú, á bò bìo á ì wee zééní yi fúaa mu véení, wón á ì ì na ho pànká yí ó o ò wé hā sīfwa búenbúen pūhú wán làa bìo á ĩnén mún yúráa ho pànká ì Maá cōn bìo sīi. Ò o ò sùwaní mí pànká ɓa

wán làa sòobée, á wé è fī ɓa lòn sīa na má làa córó. Bànso á ì ì na hā tá-tīa mànàayiire yi.⁸

²⁹ «Yia wee jí bìo, à bànso jí bìo le Dónbeenì Hácírí wee bío na ɓa kèrètíewa kuio yi.»

Bíò mà nōn ho Saade kèrètíewa kuure yi

3 «Hā jì-cúa na kà á ũ túa à na le Dónbeenì tonkaro, yia wee pa ho Saade lóhó kèrètíewa kuure yi:

«Yia hā hácíra bìo hēpun na bìo sà le Dónbeenì yi wiráa, na hā mànàayio bìo hēpun wi nī yi, lé wón wee bío bìo kà: Bìo mi wee wé á ì zū. ɓa nùpua wee leéka le mi yú le mukānī binbirì, à mi jōn hūrun le Dónbeenì yahó. ² Àwa, á mi cén fání mi yìo, à dé pànká miten yi, à bìo ká mia jūhú hīa yí búé. Mu bon. Ī zū le bìo mi wee wé á jii yí sú ì Maá Dónbeenì yahó. ³ Àwa, á mi bīnī leéka mi yiwa bìo mi jà lè le Dónbeenì bioní á tà le yi bìo. Mi yèrēmá mi yilera lè mi wárá, à wé bè le bioní mu yi. Ká mi yí fánía mì yìo, á ì buée yòoka mi wán là a kōnlo bìo. Mi máa dàñ máa zūn ì buenlò mi cōn pàahú. ⁴ Èe ká ɓa búí màhà wí mi cōn ho Saade mu lóhó kèrètíewa kuure tíahú á buan mítén sese le Dónbeenì yahó lòn nùpua na sì-zínia wee ce wéréwéré. Bán á à bè làa mi ká ɓa zá hā sì-poa, lé bìo ɓa ko làa bū.

⁵ «Làa bún sīi á yia dàfna ho fūuhú fá, á wón ñ zīnī lè hā sì-poa. O yèni á ì máa lén bìà yú le mukānī binbirì yènnáa vūahú yi hūuu. Ī ì dīn ì Maá lè mí tonkarowá yahó á à bío le bànso bìo sà mìi.

¹2:20 Zezabēe: Mi loñ Bá-zàwa nín-yání vūahú (1 Rois) 16.31; 19.1-2

⁸2:26-28 Tá-tīa mànàayiire: Le mànàayiire mu wee zééní le sée yíró bìo. Le mún wee zééní a Krista bá-zamu búakáro bìo. Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 2.8-9; Míló vūahú (Nombres) 24.17; Bè-sàñkanii vūahú 22.16

⁶ «Yia wee jí bìo, à bànso jí bìo le Dónbeenì Hácírí wee bío na ɓa kèrètíewa kuio yi sese.»

**Bíò mà nɔn ho Filadelifii
kèrètíewa kuure yi**

⁷ «Hā jì-cúa na kà á ũ túa à na le Dón-beenì tonkaro na wee pa ho Filadelifii lóhó kèrètíewa kuure yi:

«Yia na bàn sfi mía, na lé ho túiá poni bànso, yia ó o *Daviide béenì díró ní náló pánká wi ní yi lòn woohú won-za, yia héra mu bìo jii à nùpue máa dàñ pe mu jii, na mún pon mu bìo jii à nùpue máa dàñ hén mu jii, lé wón wee bío bìo kà: ⁸ Bìo mi wee wé á ĩ zū. ĩ zū le ɓa nùpua yí máa kǎnbi mia sese, èe ká mi màhá pá wee bè ĩ bíoní yi, mi yí pá ĩ bìo ɓa nùpua yahó. Àwa, ĩ héra ho zūajii nɔn mia. Á nùpue na mún dà à bínì ì pe ho á mía. ⁹ Mi loñ, bìo kà lé bìo á ĩ ì wé làa ɓa bìo sà a Sa-tāni yi, bán na wee fūaa hā sabíoní le mí lé ɓa *zúifūwa à mu jɔn yí bon. ĩ ì wé á ɓa ɓueé fàrá mí nɔnkópú-ná wán mi yahó, á ɓa à zūn le ĩ wa mia. ¹⁰ Bìo á ĩ henía nɔn mia le mi hì mi sīa á mi tà bò yi. Lé búnn nɔn á le lònbee na ɓueé khén ho dímiɓá nùpua ɓúenɓúen kúará á ĩnén ɓèn mún ñ kǎnì mia yi. ¹¹ Hen làa cínú ká ĩ ɓuen. Bìo mi dó mi sīa mìl lé búnn mi fàrá dín wán làa bìo mi wee wéráa mu, bèra a na ò o ɓúí hía yí fé mi bìo na wee zéení le mi fá ho fūuhú.

¹² «Yia dàña ho fūuhú fá, wón ñ keñ lòn bòròbòrò ĩ Maá *Dónbeenì zī-beenì yi féee. Bànso ò keñ le zī mu yi féee. ĩ Maá Dónbeenì yèni, le le lóhó yèni á ĩ ì túa bànso wán. Hón lóhó so lé ho Zeruzaleemu finle na à lé ho wáayi le Dónbeenì cǎn á à lii. ĩnén yèn-finle á ĩ mún ñ túa bànso wán.

¹³ «Yia wee jí bìo, à bànso jí bìo le Dónbeenì Hácírí wee bío na ɓa kèrètíewa kuio yi sese.»

**Bíò mà nɔn ho Lawodisee
kèrètíewa kuure yi**

¹⁴ «Hā jì-cúa na kà á ũ túa à na le Dónbeenì tonkaro yi, yia wee pa ho Lawodisee lóhó kèrètíewa kuure yi:

«Yia yèni ɓa le *Amiina, yia wee mì ho túiá poni le Dónbeenì jii, yia láayi wi, yia lé ho túiá poni bànso, na le Dónbeenì dín wán léraràa mu bìo ɓúenɓúen, lé wón wee bío bìo kà: ¹⁵ Bìo mi wee wé á ĩ zū. Le Dón-beenì bìo yi, á mi yí sùwa, á mi mún yí wan. Mí lá kà lè mi sùwa tàá mí lá wan, se búnn pá wáa súaani. ¹⁶ Ká bìo mi yí sùwa á mi mún yí wan, à mi kà tǎn, á ĩ ì kún mia á à kúia. ¹⁷ Mi wee bío le mi ní bìo wi, le mi bò miten mi nàfòró wán, bìo ɓúí yí fòora mia, tàá. À mi yí zū ká mí lé ɓa yinyio bànso wà á bìo màkárí wi. Mí lé ɓa nì-khenia. Mí lé ɓa muiwà á wee vará mi bío. ¹⁸ Àwa, á mi día le ĩ zéení mia: Ho sǎnú binbirì na ceéra ho dǎhú yi á mi wáa ɓuee yà ĩ cǎn. Lé búnn ñ na ká mi ì wé mu bìo bànso wà binbirí. Mí ɓuee yà hā sī-poa ĩ cǎn à zí sàráa mi nìyio. Mí mún ɓuee yà hā yìo tìni ĩ cǎn à váanì lè mi yìo à mi wé mì. ¹⁹ Bìo á ĩnén wa ká ɓa wó khon, à ĩ zá làa ba, à bé ɓa. Mí cén bínì dé sòobée miten yi, à yèrè-má mi yilera lè mi wára. ²⁰ Mi loñ, ĩ dín ho zūajii á wee tēení. Ká yia jà ĩ sǎ á tà le ĩ ɓuee zo, á ĩ ì zo bànso cǎn á wa à páanì ì dí.

²¹ «Yia dàña ho fūuhú fá, á ĩ wé á bànso ò keení mu bá-zàmu kanmúiní wán ĩ nísání, làa bìo á ĩnén mún fá ho fūuhú á kararáa ĩ bá-zàmu kanmúiní wán ĩ Maá nísání.

²² «Yia wee jí bìo, à bànso jí bìo le Dónbeenì Hácírí wee bío na ɓa kèrètíewa kuio yi sese.»

Le khòoní na le Dónbeenì wee yí ho wáyí

4 Bĩn mɔn, á ĩ bĩnía mɔn à ho wáyí jii héra. Á mu tãmu na lá bía làa mi lè ho yahó, na sã wee jí lòn bũaanì, lè bĩn tĩn wee bío làa mi: «Buee yòo hen, á ĩ ì zéenì bío ɓueé wé làa fo.» ² Mí la-hó yi, á le Dónbeenì Hácírí pànká kera ĩ wán, á ĩ mɔn mu bá-zàmu kanmúiní ɓúí ho wáyí ò o ɓúí kará le wán. ³ Bànso semu ka lè hã *hue-senì ɓúí na ɓa le zasipu làa saaduaana cĩaciakaró bío síi, á wee juiíka kũíákũíá. Le bon-khɔnle mún ló kĩnía mu bá-zàmu kanmúiní mu yi á wee juiíka lòn *hue-senì na ɓa le emeroodé. ⁴ Mu bá-zàmu kanmúiní mu bàn síi ɓóní làa bío náa kĩnía le yi, á ɓa nì-kíá ɓóní làa nùwã náa kará wán. ɓa búenbúen zã hã sì-poa, á búra mu bá-zàmu khònlúaa na wó lè ho sánú. ⁵ Mu bá-zàmu kanmúiní mu á ho viovó juiíkaró wee lé yi, á ho nàmakaró sã mún wee jí le yi. Hã fĩntá-cúaaawa bío hẹpun zãnía yèen bàrá le yahó. Hɔn lé hã há-cĩra bío hẹpun na bío sã le Dónbeenì yi. ⁶ Bío ɓúí lòn saahó na pumu wee ce wéréwéré lòn máká dúuhú á mún wi mu bá-zàmu kanmúiní mu yahó.

Búaa búaa náa ɓúí mún dìn kĩnía le kanmúiní mu yi. ɓa yara lè ɓa máa búenbúen lée yio. ⁷ O nín-yání yia ka lòn kúden. O pun níi yia ka lòn dāa-za. O tĩn níi yia yahó ka lòn nùpue yahó. O náa níi yia wón ka lòn duio na déera wà. ⁸ Ba mí búaa náa búenbúen á mía bío hèzĩn hèzĩn wi. Hã búenbúen wó lè hã yio. Bío kà lé bío ɓa wee bío le wisoni lè ho tĩnàahú fěe:

«O Nùhúso Dónbeenì bàn síi mía.

O dà mu bío búenbúen.

O wi ká bío ɓúí dìn yí léra.

O wi fěe, o bò ò ɓuen.»

⁹ Hen ká ɓa búaa mu sansan wee bío yia kará mu bá-zàmu kanmúiní wán beemu bío á wee khòoní a, á wee dé o bārākà, wón na wi fěe hã lúlúio na jii mía yi, ¹⁰ à ɓa nì-kíá ɓóní làa nùwã náa lii búrá yia kará mu bá-zàmu kanmúiní wán na wi fěe hã lúlúio na jii mía yahó à búaaní a. ɓa wee wé hén mí sánú khònlúaa lii kúia mu bá-zàmu kanmúiní yahó ká ɓa à bío bío kà:

¹¹ «Nùhúso, wa Dónbeenì,

fo ko lè ho cùkú.

Fo ko lè le khòoní.

Ho pànká búenbúen bío sã foñ.

Lé bío ùnén lé yia léra mu bío búenbúen.

Ùnén lé yia le mu kɛñ,

á mu bèn wi.»

O Pioza mí dòn lé yia ko lè ho vūahú benló

5 ĩ bĩnía le ĩ loñ, á ĩ mɔn à yia kará mu bá-zàmu kanmúiní wán ɓuan vūahú ɓúí lè mí nín-tiànì. Ho vūahú mu yahó lè ho mání búenbúen á ho túaró wi wán, á bun. Ho jii lan lè ho sò-mánu hã zen cúahẹpun. ² ĩ mún mɔn wáyí tonkaro ɓúí na pànká wi, ò o wee bío bío kà ɓɔnɓɔn: «Yia ko lè ho sò-mánu na lan lè ho vūahú mu jii firó à ben ho lé o yén?» ³ Ká yia mǎhá ko lè ho benló à kàrán ho á yí ló. Bànso mía ho wáyí, o mún mía ho tá wán, á ho tá fĩkǎhú ó o mún mía yi. ⁴ Á ĩ bɛntĩn wá mu bío yi làa sòobé, lé bío á yia ko lè ho benló à kàrán ho á yí ló. ⁵ Á ɓa nì-kíá ɓóní làa nùwã náa nì-kéní ɓúí á wee bío làa mi: «Yí wá bío. Loñ, yia ɓa wee ve làa Zúdaa zĩ-púhú nùpua kúden, o bée *Daviide mòmmaníi, á fá ho fūuhú. ** Wón lé yia ko lè ho sò-mánu na lan lè ho vūahú mu jii firó, à ben ho.»

^{**} 5:5 Zúdaa zĩ-púhú nùpua kúden là a bée Daviide mòmmaníi: Mi loñ Bío Nùhú Búeení vūahú (Genèse) 49.9; Ezayii vūahú 11.1, 10

⁶ Ī bīnía le ĩ loń, á ĩ mɔn Pioza búí na ka lòn yía na ɓa fã yan làa muini, ká a dín le béenì kanmúiní sī yí, ɓa bùaa bùaa náa, lè ɓa nì-kíá bóní làa nùwā náa tíahú. O Pioza mu wáa là a yío lé mu bìo hẹ̀pun hẹ̀pun. Hs̄n yío so lé hā há-círa bìo hẹ̀pun na le Dónbeenì tonkaa ho dímíjā kùarāa búenbúen yí. ⁷ O Pioza mu vā vā bó yía kará mu bá-zàmu kanmúiní wán, ò o fò ho vūahú na á wón ɓuan lè mí nín-tiání. ⁸ Bìo ó o fò ho ɓuan, á ɓa bùaa bùaa náa lè ɓa nì-kíá bóní làa nùwā náa á ɓueé búrá a Pioza mu yahó. Ba búenbúen ɓuan hā kòncówá, á mún ɓuan hā lánporá na wó lè ho sánú, na mu bìo búí na sãmu sī sú á wee cì yí. Bún bìo so wee zéení bìa bìo sà le Dónbeenì yí fioró bìo. ⁹ Á ɓa bùaa bùaa náa lè ɓa nì-kíá bóní làa nùwā náa wee sío le len-fínle na kà:

«Ŭnén lé fo ko lè ho vūahú mu féró.

Fo ko lè ho vūahú mu féró à fí ho sò-mánu na lan ho jii.

Lé bìo ũnén lé fo ɓa yan lè le muini.

Ŭ cāni lé dío yà ɓa nùpua á ɓa bìo sà le Dónbeenì yí.

Ba ló ho dímíjā kāna nùpua lè mí síwā búenbúen yí,

hàrí ɓa wé lùe lée lùe,

hàrí ɓa bío bíoní lée bíoní.

¹⁰ Fo wó á ɓa lé wán *Dónbeenì yankarowà nìpomu,

à ɓa wé sá na le yí.

Ba à dí le béenì ho tá wán.»

¹¹ Ī bīnía le ĩ loń, á ĩ jǎ ho wáayi tonkarowà sã. Ba ka cèrécèrécèrè, á kínía mu bá-zàmu kanmúiní, lè ɓa bùaa bùaa náa, lè ɓa nì-kíá bóní làa nùwā náa yí.^{††}

¹² Bìo kà lé bìo ɓa wee bío pǎnpǎn:

«O Pioza na ɓa lá fã

á ho dànló, lè ho nàfòró, lè mu bè-zūmíní, lè ho pànká á bìo sà yí.

O ko lè le kǎnbii.

O ko lè ho cùkú.

O ko lè le khòoní.»

¹³ Á mu bè-lénna búenbúen, bìo wi ho wáayi làa bìo wi ho tá yí, bìo wi ho tá fíkǎhú, làa bìo wi mu jumu yí, mu búenbúen na wi hā kùarāa búenbúen yí, á ĩ jǎ sã à mu wee bío bìo kà:

«Le khòoní, lè le kǎnbii, lè ho cùkú, lè ho pànká

á bìo sà yía kará mu bá-zàmu kanmúiní wán,

là a Pioza yí fěe hā lúlúio na jii mǎa yí.»

¹⁴ Á ɓa bùaa bùaa náa le: Amiina! Á ɓa nì-kíá bóní làa nùwā náa ɓèn líí búrá à ɓa bùaanía ɓa.

O Pioza fù ho sò-mánu bìo hèn

6 Ī bīnía le ĩ loń, á ĩ mɔn ò o Pioza fù ho nín-yání sò-mánu na lá lan ho vūahú jii. Á ĩ jǎ ɓa bùaa bùaa náa yà-kéní sã ò o béra lòn viovó na nà: «Buee khǐí lén!»

² Á ĩ le ĩ loń, à lée cón-poni na. Yía yòora a á ɓuan le tée. O búí nɔn mu bá-zàmu khònlúee wo yí ó o búra á wàráa lòn san-bée á tǐn wà vā fá ho fūuhú.

³ Ó o Pioza fù ho jún níí sò-mánu na lá lan ho vūahú jii. Á ĩ jǎ ɓa bùaa bùaa náa jún níiso sã ò o béra: «Buee khǐí lén!» ⁴ Ó o cúa búí zoó ló hùeen lòn dǎhú.

Yia kará a wán ó o búí nɔn ho pànká yí, ò o wé à ho hээрà yí keń ho tá wán, à ɓa nùpua wé búe mǐn. O búí nɔn ho khà-tó-tóní wo yí ó o ɓuan.

⁵ Ó o Pioza fù ho tǐn níí sò-mánu na lá lan ho vūahú jii. Á ĩ jǎ ɓa bùaa bùaa náa tǐn níiso sã ó o béra: «Buee khǐí lén!» Á ĩ le ĩ loń, à lée cón-bíri na lua. Yia kará a wán á ɓuan le dèe na ɓa wee mǎnzǎ lè mu bìo lǐnlímu. ⁶ Á ĩ jǎ bìo búí sã lòn nùpue tǎmu ɓa bùaa bùaa náa sī yí à mu wee bío: «O nùpue wizon-kùure sámú sàáníí lé hā daa lǎnpámúarè dà-kéní yàwá. Ká mu lé hā sio, se lée lǎnpámúarè bìo tǐn ho yàwá dà-kéní mu yí. Ká ho jiló lè ho *dǐvén bún à ũ díá mí yàwá yí.»

^{††} 5:11 Mi loń Daniyele vūahú 7.10

⁷ Ó o Pioza fù ho náa ní sò-mánu na lá lan ho vūahú jii. Á ĩ ná ba búaa búaa náa níiso sã ó o béra: «Buee khĩ lén!» ⁸ Á ĩ le ĩ loń à lée cón-khūni na lua. Yia kará a wán yèni ba le Húmú. Ho nì-hǎnbó-lóhó bò a mǎn. Ho dímíná nùpua búenbúen sankanǎn cúa-náa ní bìo dó ba níi yi, à ba búe ba le ho khà-tóní, lè le hĩni, lè mu vāmú, lè ba zín-búaa.

⁹ Ó o Pioza fù ho hònú ní sò-mánu na lá lan ho vūahú jii, á ĩ mǎn hã mànákàwa búí le muini yeení tá. Bĩa bò le Dónbeenì bíoní yi, á mà ho tuiá le jii á ba bó, lé bán te mí mànákàwa. ¹⁰ Bìo kà lé bìo hã mànákàwa mu wee bío pǎnpǎn: «Núhúso Dónbeenì na bàn sǐ mǎ, yia lé ho tuiá poni bànso, lé ho pàahú yén fo ò pa á à sǐnínáa ho dímíná nùpua júná á à òrǎa hã yúaa wa búeró bìo yi coon?» ¹¹ Á le Dónbeenì nǎn hã sǐ-poa ba nì-kéní kéní yi, à le bíá nǎn ba yi le ba hĩ mí sǐa cǐnú à paráa ba nǐnzàwa ton-sáwá, bàn zàwa lè bàn hǐnni na ba à búe lè òarén bìo sǐ jii sǐró.

¹² ĩ bǐnía le ĩ loń, á ĩ mǎn ò o Pioza fù ho hènín ní sò-mánu na lá lan ho vūahú jii, á ho tá dèkíó lè mí pǎnká. Á le wii yèrémáa ka kúírkúírkúíri, à ho pǐhú hón mùia hobobo lòn cǎni. ¹³ Hã mànàayio wee tè lǐi lòn hánbìo na ho pǐpi-beenì wee díí. ¹⁴ Ho wáyai bun zon mǐn yi lòn pǎhú á vǔnnun, á hã búaa lè hã táwá na mu jumu kǐnía yi, búen búen lóka mí lara yi á vǔnnun. ¹⁵ Ho dímíná búenbúen bá-zàwa lè ba júnása, ba dásíwá júnása, ho nǎfóró bànsowà, bĩa pǎnkáwá wi, ba wobáanǐ làa bĩa wi mítén, ba búenbúen héra sà mítén hã kǎnǐ yi lè hã búaa hue-beera pǎnna. ¹⁶ Á ba wee bío lè hã búaa lè mí hue-beera: «Mǐ jǐ wen, à yia kará mu bá-zàmu kanmúinǐ wán à yí mǐ wen, ò o Pioza sǐnǐ wa júná. ¹⁷ Lé bìo á yia kará mu bá-zàmu kanmúinǐ wán là a Pioza wizon-beenì na ba à fǐ le cǐtǐi yi wáa dǎn. Á yia dà à kǎnǐ mítén le wizonle mu yi wón mǐa.»

Le Dónbeenì bò le fǐiminǐ mí ton-sáwá òuráa wán

7 Bún mǎn, á ĩ mǎn le Dónbeenì tonkarowà nùwá náa à ba òin ho dímíná sǎa mí bìo náa yi á hò ho pǐnpíró hen na ba òinka yi, à ho yí và ho tá, lè mu jún-beera, lè hã vǐnsǐa wán. ² Á ĩ bǐnía le ĩ loń, á ĩ mǎn le Dónbeenì tonkaroveere ò o ló lè le wii hēenǐ. Le òe na le Dónbeenì, òio lé le mukǎnǐ bànso, á wee bè lè mí fǐiminǐ ó o buan. Ò o bíá bìo kà pǎnpǎn lè le Dónbeenì tonkarowà nùwá náa mu, bĩa le nǎn ho pǎnká yi à ba yáarǎa ho tá lè mu jún-beera: ³ «Ho tá lè mu jún-beera lè hã vǐnsǐa á mǐ òin yí yáa ká wa yí bò le fǐiminǐ wán Dónbeenì ton-sáwá òuráa wán yí vó.» ⁴ Á bĩa le fǐiminǐ mu bò wán á ba zéenǐa jii làa mǐ. Ba búenbúen wó nùpua muaaseé búarǎ-hèjún làa muaaseé náa. Ba ló a *Isirayeele nǐpomu zǐ-júná búenbúen yi. ⁵⁻⁸ O *Zúdaa zǐ-júhú nùpua na le fǐiminǐ mu bò wán lée muaaseé pǐrú jún. Ó o Urubén, là a Kaade, là a Azeeere, là a Nefutalii, là a Manasee, là a Simǐon, là a Levii, là a Izakaare, là a Zabulon, là a Zozeefu, là a Bēnzamee, bán búenbúen zǐ-júná nùpua muaaseé pǐrú jún jún á le fǐiminǐ mu bò wán.

Ba zàamá-kúii òin o Pioza yahó

⁹ Bún mǎn, á ĩ le ĩ loń, à lée minka zàamá-kúii na. Ba jii yí dà máa zūn. Ba ló ho dímíná kǎna nùpua lè mí sǐiwà búenbúen yi, hǎrǐ ba wé lùe lée lùe, hǎrǐ ba bío bíonǐ lée bíonǐ. ĩ mǎn ba à ba òin mu bá-zàmu kanmúinǐ yahó, là a Pioza yahó. Ba zǎ hã sǐ-poa, á buanka hã yùkúio wǎnna à zéenǐ le mí sǐa wán. ¹⁰ Bìo kà lé bìo ba wee bío pǎnpǎn: «Wán Dónbeenì na kará mu bá-zàmu kanmúinǐ wán là a Pioza, lé bán kǎnǐa wen.»

¹¹ Á ho wáyai tonkarowà búenbúen òin kǐnía ba nì-kǐa bóń làa nùwá náa,

lè ɓa bùaa bùaa náa na ðin kɪnía mu bá-zàmu kanmúiní yì á líí búrá le yahó, á wee bùaani le Dónbeenì ¹²ká ɓa a bío: «*Amiina!

Mu bè-zúfminí le ho dànló le ho pànká á bío sà wàn Dónbeenì yì.

Le ko le le kɪnbii le ho cùkú.

Wa ko wa khòní le á dé le bárákà fééé hā lúlúo na jii mía yì.

*Amiina!»

¹³ Á ɓa nì-kía nì-kéní wáa tìara mi: «Ba sì-poa òansowà mu á fo zū le? Ba wee lé wen?» ¹⁴ Á ĩ bíá non wo yì: «Wàn maá, ùnén lé fo zū ɓa.» Ó o nì-kínle mu bíní bía: «Bia kà lé bia káa le lònbe-be-beenì^{††} yì. Ba seera mí sì-zíní a Pioza cāni yì á hā wee ce píiapíia. ¹⁵ Lé búnn te bìo ɓa ðinnáa le Dónbeenì bá-zàmu kanmúiní yahó. Ba wee sá na le Dónbeenì yì le wisoni le mí tinnàhú fééé le zī-beenì na bìo sà le yì yì. Á le Dónbeenì, ðio kará mu bá-zàmu kanmúiní wán á à keñ làa ba, á à pa ɓa bìo.

¹⁶ Hini làa ju-hānī máa bīnī máa ðān ɓa. Wii máa bīnī máa jí ɓa,

á wunwuró mún máa bīnī máa beé ɓa lò.

¹⁷ Lé bìo ó o Pioza na wi mu bá-zàmu kanmúiní sīi yì á à pa ɓa bìo làa bìo ó o pi-pa wee wé parāa mí pia bìo. O wé è dí ɓa yahó á à varāa le jun-ðānī yì, ðio wee na le mukāni binbirì, á le Dónbeenì á à sùuka ɓa yèn-caa búenbúen.»

O Pioza fū ho hēpun ní sò-mānu

8 Bìo ó o Pioza màhā fū ho hēpun ní sò-mānu na lá lan ho vūahú jii, á bìo ho wāyi búenbúen wó tétété á dó mí yì. ² Á ĩ le ĩ loñ, á ĩ mōn le Dónbeenì tonkarowà nūwā hēpun na ðin le Dónbeenì yahó. Á ɓa non hā būaani dà-kéní kéní ɓa yì. ³ Á le Dónbeenì tonkaro veere búí ló á buéé ðin le *ánsán cīnī ðē nīsānī. O buan ho lánpóhó na ɓa wee wé cīi mu bìo na sāmú sī yì. Ho wó le ho

sánú. Á ɓa non mu bìo na sāmú sī cērēē wo yì ò o cīi mu ho yì ho *ánsán cīnī ðē na wó le ho sánú wán, ðio wi mu bá-zàmu kanmúiní yahó. Á mu bìo mu làa bia bìo sà le Dónbeenì yì fioró ò o páanī na le Dónbeenì yì. ⁴ Á mu bìo na sāmú sī na wee cīi ho lánpóhó na ó o buan yì yīnī làa bia bìo sà le Dónbeenì yì fioró á páanīa yòò ðōn le Dónbeenì. ⁵ Búnn mōn ó o wāyi tonkaro mu khá hā donfūaa ho *ánsán cīnī á kúaa ho lánpóhó mu yì á kónkúaa kúaa ho tá wán le mí pànká. Bìo ó o kónkúaa hā kúaa kà sīi, á ho vīohó juifkaa á nāmaka, á ho tá ðékíó le mí pànká.

Hā būaani bìo náa na nín-yání wá

⁶ Á ho wāyi tonkarowà nūwā hēpun na buan hā būaani wáa wíokaa mīten hā wíló bìo yì.

⁷ Ó o nín-yání tonkaro wáa wá mí būaani. Bìo ó o wá le, á ho vīohó mà-nàayio, le ho dōhú, le le cāni lùnkāa mín yì á ðin ðin tò ho tá yì. Á ho tá le mí vīn-sīa le mí jíní bìo na cāka búenbúen á à yì mu bàn sankanōn cúa-tīn.

⁸ Ó o jun ní tonkaro á wá mí būaani. Á bìo búí lòn búe-beenì na zà, á ɓa lèera dó mu yámú jumú yì, á bìo yèrēmāa wó le cāni á à yì mu bàn sankanōn cúa-tīn. ⁹ Á ɓa bùaa na wi le cāni mu yì á húrun. Á hā wonna na wi le yì mún fū.

¹⁰ Ó o cúa-tīn ní tonkaro wá mí būaani. Á le mànāyi-be-beenì búí zà wó ho dōhú kùera lion hā vūna le hā jun-ðāa bàn sankanōn cúa-tīn tīn wán. ¹¹ Le mànāyiire mu yēni ɓa le Hēnheró. Á hā vūna le hā jun-ðāa jumú, á bìo yèrēmāa wó mu jun-hia á à yì mu sankanōn cúa-tīn. Á ɓa nūpua cērēē húrun le bìo ɓa jun mu jun-hia mu.

¹² Ó o cúa-nāa ní tonkaro wá mí būaani. Á le wii, le ho píihú, le hā mà-nàayio sankanōn cúa-tīn tīn ní á bóonía

^{††}7:14 Le lònbe-be-beenì: Mí Loñ Matiyē vūahú 24.21; Maaki vūahú 13.19

yi, á mu òn khoomu sankanòn cúa-tĩn tĩn nĩ á wó. Á le wisoni lè ho tĩ-nàahú sankanòn cúa-tĩn tĩn nĩ wó le tĩbírí cíkoon.

¹³ Á ĩ le ĩ loń, á ĩ mɔn òuio búí ò o yóo wee ðée ho wáyí fíricírí á wee bío bío kà pǝnpǝn: «Yéréké loo! Yéréké! Ho yéréké á à sá ho dímjá nùpua yi lé bío le Dónbeenì tonkarowà nùwā tĩn na ká á à wí mí búaaní.»

Bio wó hā búaaní bio hònú nĩ wíló món

9 Ó o cúa-hònú nĩ tonkaro wá mí búaaní. Á ĩ mɔn mànáayiire búí na kùera lion ho tá yi. Ho kǝhú na nàyló jii mía jii won-za á ba nɔn le yi. ² Á le búée héra ho kǝhú na nàyló jii mía jii, á le minka yiíní ló ho yi kúntùun, á pon ho tá búenbúen yi á mu wó le tĩbírí á le wii yí máa mi. ³ Á ba kòoyówá ló le yiíní mu yi á bera fò ho tá. Ba nɔn ho pánká ba yi á ba wé táa ba nùpua lè ba naawà bio síí. ⁴ Á ba bía nɔn ba yi le le jíní, lè hā vǝnsi, làa bío lée bío na wee sà hā vǝnna à ba yí túii yi. Ká ba nùpua na le Dónbeenì fíiminí mía wán lé bán mí dòn à ba wé táa. ⁵ Ba yí nɔn le nĩ ba yi le ba búe ba nùpua mu, ká ba màhá à beé ba lò làa sòobée á à dā hā pǝina bío hònú. Bio ba wee beé là a nùpue lò á ka lòn naa táro vía bio síí. ⁶ Pǝahú na á búin ò wé yi ká ba nùpua wé è bío le mí lá húrun se mu súaani. Èe ká ba màhá máa hí. Ba sǝa wé è vá mu húmú yi. Èe ká ba máa yí mu.

⁷ Ba kòoyówá mu ka lòn cúawa na ba wíokaa hā hǝa táro bío yi. Ba búenbúen júná á mu bío búí ponka yi lòn bá-zàmu khǝnlúaa na wó lè ho sǝnú. Ba yara ka lòn nùpua yara, ⁸ á jún-vǝní túeeka lòn háawa jún-vǝní. Ba jia ka lòn kúdenwà jia. ⁹ Ba kosǝa ka lè hā ponka yi làa hǝn-ló bíowa búí. Ba mía sǝa wee jí wùrùwá wùrùwá lòn wòtórowa lè mí cúawa na lùwa bò ò va hā hǝa. ¹⁰ Ba zúaa wi á ka

lòn naawà zúaa. Lé hǝn zúaa so á ba à beé lè ba nùpua lò hā pǝina bío hònú yi. ¹¹ Ba kòoyówá mu beé lé o tonkaro na pan ho kǝhú na nàyló jii mía yi. O yèni lè mu heberemu ba le Abadon, ká mu kereekimu á ba wee ve o làa Apolijon, mu kúará le «Bè-yáaro.» ¹² Bún lé ho nín-yání yéréké na wó khǝna. Yérékéwá bío jun á pá à bíní ì wé á à sì bún yi.

Bio wó hā búaaní bio hèzín nĩ wíló món

¹³ Bún món ó o cúa-hèzín nĩ tonkaro á wá mí búaaní. Á ho *ǝnsǝn cǝníní ðée na wó lè ho sǝnú, òu wi le Dónbeenì yahó á tǝmu búí ló kónbúaa mí bío náa yi á ĩ jǝ sǝ. ¹⁴ Mu tǝmu mu bía nɔn o tonkaro cúa-hèzín nĩ na buan mí búaaní yi: «Ba tonkarowà na ló ho wáyí nùwā náa na ba can ho muhú na ba le Efaraate jii à ũ fee kúia.» ¹⁵ Ó o feera ba kúará à ba búe ho dímjá nùpua sankanòn cúa-tĩn nĩ júhú. Ba lá wíokaa ba díá á pannáa dén lúlúure so, hón pǝihú so, dén wizonle so, hón pǝn-kéní kéní so. ¹⁶ Barén hǝn-táwá na yòora ba cúawa á ba zéenia jii làa mi. Ba le ba lé ho muaasee khǝa-pírú pírú júná khǝa-jun. ¹⁷ Bío á ĩ mɔn lè ba síí lé bío kà: Ba búenbúen mu bíowa ponka kosǝa yi. Mu búí ka hǝeen lòn dǝhú. Mu búí lé mu bè-búrǝn. Mu búí lé mu bè-dondó. Ba cúawa júná ka lòn kúdenwà júná. Ho dǝhú lè le yiíní lè ho kǝrǝbí wee lé lè ba jíní. ¹⁸ Mu bè-súmáa bío tĩn mu, ho dǝhú lè le yiíní lè ho kǝrǝbí na wee lé lè ba jíní lé bío bóka ho dímjá nùpua. Bía mu bó búenbúen á à yí ba sankanòn cúa-tĩn. ¹⁹ Ba cúawa mu pánkáwá wi ba jíní lè ba zúaa yi. Mu bon, ba zúaa júná wi á ka lòn háwá, lé hǝn ba wee bóonínáa ba nùpua yi.

²⁰ Ká ba nùpua na mu bè-súmáa á yí yí yí bó, bán pá yí yèrémáa yí díá mí wǝnna hǝló. Ba pá wee búaaní ba cínáwa. Hā wǝnna na wó lè ho sǝnú, làa hǝa wó lè le wén-hǝnló, làa hǝa wó lè ho tǝpǝn, làa

hĩa wó lè hã huua lè hã bùɛɛní, bún na yí máa mi mu bìò, á yí máa jí mu bìò, á yí dà máa wé dɛɛ, lé bún á bán pá wee bùaaaní. ²¹ Ba nùpua búeró, lè mu nín-símú wéró, lè ho hã-fénló lè ho bá-fénló lè mí sífwa, lè ho kǎnló, bún búenbúen á ba pá yí yèrémáa á yí díá wéró.

Ho vǎn-za na á ho wáyai tonkaro buan

10 Á ĩ bíní le ĩ loń, á ĩ mǎn le Dón-beenì tonkaro búí na pànká wi, ò o ló ho wáyai wee líi. Le dùndúure pon wo yi lòn dà-zínii. Á le bon-khǎnle bán-báa o júhú. O yahó wee juíka lòn wii, á zení ka lòn dǎhú bǎrǎbǎrǎwa. ² Vǎn-za búí na héra ó o buan. O nín-tiánin zeń ó o bò mu yámú jumu wán, ká a nín-káahón zeń ó o bò ho tá wán, ³ ò o béra pǎnpǎn lòn kúden. Bìò ó o béra ká síí, á ho viohó nàmakaró bíá hã zen cúa-hèpun. ⁴ Bìò á hón viohó so nàmakaa khíína, á ĩ wi à ĩ túa bìò ho nàmakaró mu bíá, á ĩ pá tǎmu búí sǎ ho wáyai à mu bíá: «Ho viohó mu nàmakaró bàn jì-cúa á ũ bua ũ dòn. Yí túa hã.» ⁵ Ó o tonkaro na á ĩ mǎn ò o ò ò mu yámú jumu lè ho tá wán, á hóoníá mí nín-tiánin níí dá ho wáyai, ⁶ ò o báa lè le Dón-beenì yèni, dìo wi bín fɛɛ hã lúlúio na jii mía yi, na léra ho wáyai làa bìò wi ho yi búenbúen, lè ho tá làa bìò wi ho yi búenbúen, lè mu yámú jumu, làa bìò wi mu yi búenbúen. O bíá: «Mu wǎa máa bíní máa mía. ⁷ Nǎnzoń na ó o hèpun níí tonkaro á à wí mí búaańi yi, bún zoń ká le Dón-beenì bìò na le lá le mí ì wé na sà yi á à wé á jii ì sí, làa bìò le mǎnǎa mu nǎn mí ton-sáwá na lé le jì-cúa fɛerowá yi.» ⁸ Á mu tǎmu na á ĩ lá pá sǎ ho wáyai á tǎn bíníá bíá bìò ká nǎn miì: «Vaa fé ho vǎahú na ó o tonkaro na ò ò mu yámú jumu lè ho tá wán buan.» ⁹ Á ĩ bèn vaá bó a yi, á fíora a le o na ho vǎn-za mu miì. Ó o bíá nǎn miì: «Nín-hĩa, wǎa fé ho là. Ho líí wé hɛɛ ũ pǎhó yi

hàrí ká ho lá ka lòn sǎrò ũ jii yi.» ¹⁰ Á ĩ fǎ ho vǎn-za mu á là. Ho yoo bǎbǎ lòn sǎrò. Bìò á ĩ là ho wó, á ho wó mu bè-hĩa ĩ pǎhó yi. ¹¹ Á ba bíá bìò ká nǎn miì: «Fo ko à ũ pá bíní bue bìò le Dón-beenì le mí ì wé lè ho díímíná kǎna nùpua lè mí sífwa cèrɛɛ, hàrí ba bíò bíonì léé bíonì, lè ba bá-zàwa cèrɛɛ.»

Ba nùwǎ jun na wee mì ho tǔiá le Dón-beenì jii

11 Ó o búí nǎn le kǎanì na ba wee mǎnzǎ lè mu bìò miì, ò o bíá làa mi: «Vaa mǎnzǎ le *Dón-beenì zǐ-beenì, à mǎnzǎ ho *ǎnsǎn cǐnfi dɛɛ. Ba nùpua na wi le Dón-beenì zǐ-beenì mu yi á wee bùaańi le, á ũ mi à zǔń jii. ² Ká le zǐ-beenì mu bàn lún á ũ yí mǎnzǎ. Hón díá nǎn bíá yí zǔ le Dón-beenì yi. Ba à yonka ho lóhó na bìò sǎ le Dón-beenì yi hã píina búará-jun làa bìò jun yi. ³ Ba nùwǎ jun na wee mì ho tǔiá ĩ jii á ĩ ì tonka à ba bueé fɛɛ ĩ jì-cúa. Ba à zǐ hã sǎa na wee zéení le mu yúmú wó ba wán á à fɛerǎa ĩ jì-cúa mu hã wizooní khíá-pírú jun làa búará-tǎn yi.» ⁴ Bán nùwǎ jun so lé hã Oliivewa vǐnsǎa bìò jun lè hã fǐntǎ-cúaaawa bìò jun, hĩa bìò bíá hàání. ⁵ Ba ò ò Nùhúso na wi ho díímíná búenbúen júhú wán yahó. ⁶ Ká a búí le mí ì wé ba làa bè-kohó, á ho dǎhú ù lé lè ba jíní léé cǐí ba zúkúsa á à búé. Lé ká síí á yia le mí ì wé ba làa bè-kohó á à híráa. ⁷ Ba yú ho pànká á à hérǎa ho viohó á ho máa tè, pǎahú na ba wee fɛɛ le Dón-beenì jì-cúa yi. Ba dà à yèrémá mu jumu á mu ù wé le cǎní. Ba dà à wé á mu bè-súmǎa lè mí sífwa wé è sǎ ho díímíná yi túntún ho pǎahú na sí ba yi.

⁷ Ká hã jì-cúa na ba ko ba fɛɛ á fɛera wó, ó o yia búí á à lé ho kǎhú na nǎyiló jii mía yi á léé fí làa ba. O ò ò dǎn ba, á à búé ba. ⁸ Á ba nì-hínmu ba à kúia ba nùpua fémínló lahó yi, ho ló-beenì na ba búaa

[¶]11:4 Mi loń Zakari vǎahú 4.3, 11-14

ba Núhúso yi ho *kùrùwá wán á bó. Ho ló-beenì mu yèn-wàahú ba le *Sodɔmu tǎá *Ezipite. ⁹ Ba nùpua na ló ho díímíná kǎna nùpua lè mí sííwà búenbúen yi, hàrí ba wé lùe lée lùe, hàrí ba bío bíonì lée bíonì, tíahú á búee dín á à loí ba nùwǎ jun mu nì-hínmu hǎ wizooní bìo tìn lè mí canko yi, á à pí le ba máa nùu. ¹⁰ Ba nùpua na ho díímíná yi síá á à wa bío ba húrun bìo yi. Ba á dí mu sǎnú á à hǎ mín lè mu bío, lè bío ba ñi-cúa feerowà nùwǎ jun mu á beérarǎa ba lò làa sòobée.

¹¹ Ká hǎ wizooní bìo tìn lè mí canko mu khíina, á le Dónbeenì kúaa mí sǎn-sǎmu na wee na le mukǎni ba yi á ba vèera hínɔn. Á bìa mu wó yìo yi búenbúen zǎna làa sòobée. ¹² Á ba nùwǎ jun mu jǎ tǎmu búí sǎ pǎnpǎn ho wáayi à mu wee bío làa ba: «Mí búee yòo hen.» Á ba hínɔn yòo wà hǎ dùndúio wán ká ba zúkúsa dín wee loí. ¹³ Ho pǎn-kéní mu yi à búu ho tá dèkíó lè mí pànká, á fù ho lóhó sankanɔn cúa-pírú níí. Nùpua na húrun mu yi lée muaaseé hẹ̀pun. Bìa fera yí húrun bán zǎnkǎa, á ba búaaní le Dónbeenì na wi ho wáayi.

¹⁴ Ho cúa-pun níí yéréké khíina, á hen làa cínú ká ho cúa-tín níí ì buen.

Bìo wó hǎ búaaní bìo hẹ̀pun níí wíló mǎn

¹⁵ Ó o hẹ̀pun níí tonkaro wǎ mí búaaní, á tǎmu cèrèe bía pǎnpǎn ho wáayi:

«Wa Núhúso Dónbeenì làa *Yia ó o mɔn léra

á ho díímíná béenì bìo màhǎ wǎa sǎ yi binbirì,

á le Dónbeenì á à dí le béenì fée hǎ lúlúio na jii mǎa yi.»

¹⁶ Á ba nì-kíá bóonì làa nùwǎ náa na kará mí bá-zàmu kanmúiní wán le Dónbeenì yahó á líí búrá à ba wee búaaní le Dónbeenì ¹⁷ ká ba à bío:

«Núhúso Dónbeenì, ùnén na dà mu bìo búenbúen, na wi fée á wi ká bìo búí dín yí léra,

wa wee dé ù bǎrákà, lè bío á ù pànká na jii mǎa lè hón fo lá lè ù béenì.

¹⁸ Ho díímíná kǎna nùpua síá cǎ foñ, èe ká ùnén lè yia síí wǎa wee cǎ ba yi.

Ho pǎahú dǎn à ù fí le cítí bìa húrun búenbúen wán.

Ho pǎahú dǎn à ù sǎání ù ton-sáwá na lè ù ñi-cúa feerowà,

làa bìa bìo sǎ foñ yi, bán na wee kǎnbi fo,

bìa bìo jùhú wi làa bìa bìo jùhú mǎa.

Ho pǎahú dǎn à ù yáa bìa wee yáa ho díímíná nùpua.»

¹⁹ Bìo ba bía wó, á le *Dónbeenì zǐ-beenì na wi ho wáayi jii héra. Á le páaní bonkoní díá wee mí. Á ho viohó juiíkaa á nàmakaa. Ho tá dèkíó lè mí pànká á ho viohó mànàayio tò cèrèe.

Bìo ó o hǎa là a yia wó làa mín

12 Bún mǎn á yéréké bè-beenì búí zééníá mítén ho wáayi. O lée hǎa, á le wii pon yi lòn dà-zíníí á bò mí zení ho pǐihú wán. O búra mu bá-zàmu khònlúee na wó lè hǎ mànàayio pírú jun. ² O sǎnì dǎn á wee búe, ó o wee wǎ pǎnpǎn. ³ Á yéréké bè-veere búí bíníá zééníá mítén ho wáayi. Mí loí, o lée jia be-beenì búí síí á ka hùeɛn lòn dǎhú. O júná lée bìo hẹ̀pun, ká a wǎa lée bìo pírú. O júná mí bìo hẹ̀pun á mu bá-zàmu khònlúe-zàwa búra yi. ⁴ O sàara hǎ mànàayio sankanɔn cúa-tín níí lè mí zíní á kúaa ho tá yi. O jia be-beenì mu dín o hǎa na sǎnì wee búe yahó. O wi ká a ton ò o lá a za vì. ⁵ Ó o hǎa mu ton mí za báa. O za mu khíi sùwaní mí pànká ho díímíná kǎna nùpua búenbúen wán. Bìo ó o ton, ó o za dèeníá fó bún wán á buan yòora le Dónbeenì lè mí bá-zàmu kanmúiní cǎn. ⁶ Ká a hǎa wón lùwa van ho lahó na le Dónbeenì wíokaa ká làa wo yi le dùure yi. Lè bún ba à pa a bìo yi hǎ wizooní khíá-pírú jun làa búarǎ-tín pǎahú.

⁷ Á hã fio wáa cùana ho wáyí. Le Dónbeenì tonkarowà lè mí jùhúso Mis-εεle á fun là a jìà be-beenì mu lè mí tonkarowà, ⁸ á dàña ɓa á ɓa laho wáa mía ho wáyí. ⁹ Ba ɲon wo lè mí tonkarowà léra bín. O jìà be-beenì mu lè o háa na wi bín hààní.^{§§} Ba wee ve o làa Nì-bàkáló tàà Satāni. Lé orén wee khà ho dímjá nùpua búenbúen víiní. Ba ɲon orén lè mí tonkarowà búenbúen kúaa ho tá yí.

¹⁰ Á ĩ ná tãmu búí sã ho wáyí à mu wee bío bìo kà ɲɲɲɲ:
«Le Dónbeenì wáa kànía wen hã làa na kà wán.

Le zéenía le mí dà mu bìo búenbúen, le mí lé o bée.

Le zéenía le yia le mɔn léra á ho pànká búenbúen ɲon yí.

Lé bìo á yia lá wee òn wàn Dónbeenì yahó à bàká wàn zàwa lè wàn hínni yí

le wisoni lè ho tĩnàhú le ɓa wó khon á ɓa ɲon léra ho wáyí.

¹¹ Wàn zàwa lè wàn hínni á dàña a o Pioza cāni pànká yí,

làa bìo ɓa mà le le Dónbeenì bíonì lé ho tũíà poni pànká yí.

Ba mukānì bìo yí here ɓa yí, á ɓa yí zāna mu húmú.

¹² Lé bún ɲon á minén na wi ho wáyí búenbúen wáa zàmarka.

Èé ká minén na wi ho tá wán làa bìa wi mu ɲumu yí á ho yéréké òn n sá yí.

Lé bìo ó o Satāni lion mí cōn. O sī cā lè mí sòobéé lé bìo ó o zū le ho pàahú na ká a yí ka cīnū.»

¹³ Bìo ó o jìà be-beenì zūna le ɓa ɲon wo dó ho tá yí vó, ó o bò a háa na ton o za báa yí wee ɲa. ¹⁴ Á ɓa ɲon hã mía búí o háa mu yí lòn òuo be-beenì mía, ó o déera vannáa le dùure yí, ho laho na le Dónbeenì wíokaa ká làa wo yí. Lé bún ɓa à pa a bìo yí hã lúlúio bìo tĩn lè mí sanká

pàahú. Ó o jìà be-beenì na mún lé o háa mu na wi bín hààní máa yí o máa wé làa dēε. ¹⁵ Ó o háa mu kúna mu ɲumu á mu vānā lòn muhú ɲumu á bò a háa món wà vaá lá a. ¹⁶ Ká ho tá màhā séenía o háa á héra mí jii à ho dēenía vā mu ɲumu mu búenbúen véenía. ¹⁷ Bìo mu wó kà, ó o jìà be-beenì mu sī cā a háa yí, ó o bínía wà vaá wee fí là a zāwa na ká. Bán zāwa so lé ɓa nùpua na wee bè bìo le Dónbeenì bò hení yí, á bò ho tũíà poni na ó o Yeesu zéenía làa ba yí. ¹⁸ O jìà be-beenì mu wà vaá òn mu yámú ɲumu jii.

O yia na ló mu yámú ɲumu yí bìo

13 Á ĩ bínía le ĩ loñ á ĩ mɔn yia búí ò o ló mu yámú ɲumu yí. O ɲú-ná lée bìo hēɲun, á wáa lée bìo píru. Hã wáa mu mí bìo píru zīnía lè mu bá-zàmu khònlúε-zàwa. Hã ɲúná mu á ɓa túara hã yènnáa wán á là lè le Dónbeenì. ² O yia mu ka lòn manòn mùindaa. O nín-khonna ka lòn búε-khá nín-khonna, á jii ka lòn kúden jii. Ó o jìà be-beenì á ɲon mí pànká bàn sī wo yí, á ɲon mí bá-zàmu bàn sī wo yí. ³ O yia mu ɲúhú dà-kéní ka lè ɓa hà ho ó o lá á hí. Èé ká ho màhā bínía wan. Bìo mu wó kà á ho dímjá nìpomu búenbúen wó coon mu bìo yí, á ɓa tà a yia mu bìo. ⁴ Á ɓa wee òuaanì a jìà be-beenì lé bìo ó o ɲon mí pànká bàn sī wo yí. Ba mún wee òuaanì a yia mu ká ɓa à bío: «Yia á à tēé là a yia mu wón mía. Yia dà a mía.»

⁵ O yú le ní ò o wé yáa mí jii yí ká a là le Dónbeenì. Bún bàn wéró ní ɲon wo yí hã pīna búará-ɲun làa bìo ɲun yí. ⁶ Ó o wee bío hã bín-kora lēé le Dónbeenì yí ká a là le yēni, làa hen na le wi yí, làa bìa wi ho wáyí. ⁷ O yú le ní o ò fí làa bìa bìo sà le Dónbeenì yí à dàñ ɓa. O yú ho pànká ho dímjá kāna nùpua lè mí sīwà búenbúen wán, hàrì ɓa kēñ

§§12:9 Mi Loñ Bìo Nùhú Búεnñi vūahú (Genèse) 3.1-15

lùe lée lùe, hàrí ɓa bío bíonì lée bíonì.
⁸ Ho dímíná nùpua búenbúen á à bùaaní a. Bán na yènnáa yí túara hàrí ho dímíná jùhú búeení bía yú le mukàni binbirì yènnáa vūahú yí, hìà ó o Pioza na ɓa bó te, lé bán á à bùaaní a.

⁹ Yia wee jí bìo, à ɓànsò jí bìo á à bío:
¹⁰ Yia ho kàsò zoró sà yí, wón ñ zo ho. Á yia ho khà-tóní húmú sà yí, wón ɓa à búe làa ho. Lé bún á bía bìo sà le Dónbeenì yí ko ɓa hì mí sīa yí, à wíoka dé mí sīa le Dónbeenì yí.

O yia na ló ho tá yí bìo

¹¹ Á ĩ bīnía le ĩ loñ á ĩ tīn mɔn yia búii ò o líí ló ho tá yí. O wáa lé mu bìo jun á ka lòn Pioza wáa. Ká a màháa wee bío là a jia be-beenì bìo sīi. ¹² O nín-yání yia pànká ɓàn sīi ó o yú bèra a na ò o wé sá a yahó. O wee kíká ho dímíná nùpua búenbúen yí à ɓa bùaaní a nín-yání yia na ɓa hà ó o lá à hí ká a màháa bīnía wan. ¹³ O wee wé mu yéréké bè-beera. O yàa wee wé à ho dǝhú lé ho wáayi líi à ɓa nùpua búenbúen mi. ¹⁴ O wee vīnī ho dímíná nùpua lé bìo ó o yú le níí à wéráa bún yéréké biowa so o yia na ló mu yámú jumu yí yahó. O wee bío le o yia na ɓa hà là ho khà-tóní ó o yí húrun, à ɓa mí ɓàn kansì à dérāa ho cùkú wo yí. ¹⁵ O yú ho pànká ò o dé le mukàni o kansì mu yí ò o wé dàñ bío, ò o mún dàñ búe bía búenbúen na le mí máa bùaaní a kansì mu. ¹⁶ Bía bìo jùhú wi làa bía bìo jùhú mía, ho nàfòró ɓànsowà là ɓa nì-khenia, ɓa nùpua na wi mítén là ɓa wobáaní, bán búenbúen ó o yia mu wee kíká yí à ɓa bè le fiiminì mí nín-tiání níní wán tàá mí ɓurāa wán. ¹⁷ Ká le fiiminì mu mía nùpue wán, á ɓànsò yí dà bìo máa yà, ó o mún yí dà bìo máa yèé. Le fiiminì mu lé o nín-yání yia yèni, tàá ho mìlò jii na màa là le yèni mu.

¹⁸ Ba nùpua ko ɓa le mí yiwa hen sese: Yia zū mu bìo, á ɓànsò dà à zūn o yia mu

yèni mìlò jii ɓàn kúará. Mu wee zéení a nùpue bìo. Hā jii lée 666.

O Pioza làa bía le Dónbeenì yà bìo

14 Á ĩ bīnía le ĩ loñ á lée Pioza na le búee na ɓa le Sion búee wán. Ba nùpua muaaseé ɓuráa-hèjun, làa muaaseé náa pāanía wi le wán làa wo. Ba nùpua mu ó o Pioza là mín máa yènnáa túara ɓurāa wán. ² Á ĩ já tāmú búii sà ho wáayi lòn jun-beenì vānāló. Mu sà mún wee jí lòn vīohó na wee nāmaka là mí pànká. Mu sà wee jí lòn kòncowá na ɓa wee búu. ³ Ba nùpua mu búenbúen dīn mu bá-zamu kanmúini, là ɓa bùaa bùaa náa, là ɓa nì-kía yahó à ɓa wee sío le len-fīnle. Nùpue na dà le leni mu á à sío mía ká mu yínɔñ ɓa nùpua muaaseé ɓuráa-hèjun làa muaaseé náa mu na le Dónbeenì yà ho dímíná nùpua tīahú. ⁴ Bán á yí pāanía làa háawa yí mɔn hūúu á ɓa wee ce le Dónbeenì yahó. Ba wee bè o Pioza yí à varāa hā lūa búenbúen na á wón wee va yí. Ho dímíná nùpua tīahú á ɓarén lé bía le Dónbeenì yà á ɓa bìo sà lerén là a Pioza yí lòn bè-yāa bìo sīi. ⁵ Ba yí fā sabéré yí mɔn hàrí lòn wīzōn-kéní. Wékheró bìo yí dà máa mì máa léé ɓa yí.

Ho wáayi tonkaro búii wee bío le Dónbeenì cítii bìo

⁶ Á ĩ bīnía le ĩ loñ á ĩ mɔn wáayi tonkaro búii ò o yòò wee dée ho wáayi fīricírīi. O wà ɓueé bue le bín-tente na wi bīn fēéé á jii mía á à na ho dímíná kāna nùpua là mí síwà búenbúen yí, hàrí ɓa keñ lùe lée lùe, hàrí ɓa bío bíonì lée bíonì.

⁷ O wee bío bìo kà pǝnpǝn: «Mí wé kǝnbi le Dónbeenì à lén le yèni. Lé bìo le Dónbeenì cítii fīlò pāahú dǝn. Mí wé bùaaní le Dónbeenì na lera ho wáayi, là ho tá, là mu jumu búenbúen.»

⁸ Ó o jun níi wáayi tonkaro na bò a nín-yání tonkaro mǝn, á wee bío bìo kà:

«Ho *Babiloona beeni bìo yáara loo! Ho bìo yáara! Ho dèéra ho dímjá nùpua búenbúen lè ho bá-fénlò lè ho há-fénlò lè mí síwà làa sòobée lòn *divén na ho jui-ína làa ba.» ⁹ Bún món ó o tìn ní wáyí tonkaro na bò a jùn ní món, á bíà bìo kà pónpón: «Yia wé è bùaaní a yia na ló mu yámú jumu yi lè mí kansí, ká òanso ó o yia mu fiiminì wi buure tàà o ní wán, ¹⁰ á wón le Dónbeenì sī á à cì yi làa sòobée. Mu ù wé lòn divén na here á le Dónbeenì juiína lè òanso. O lò á à be làa sòobée ho kíríbi na wee cì yi ba tonkarowà na bìo sà le Dónbeenì yi là a Pioza yahó. ¹¹ Á ho dōhú na wee beé o lò á máa hí máa mí. Ho yìiní wé è lé fée hā lúlúio na jii mía yi. Mu bon, bán na wé è bùaaní a yia lè mí kansí, na ba à bè o yia mu fiiminì wán, bán lò khí wé è be le wisoni lè ho tinnahú fée.»

¹² Lé bún á bíà bìo sà le Dónbeenì yi, bíà wee bè bìo le bò hení yi á yí bñía o Yeesu món, á ko ba hì mí sīa yi. ¹³ Ī jà tāmú búí sà ho wáyí, à mu bíà: «Túa bìo kà: Bíà wee hí ká ba páanía là a Nùhúso bán júná sī bìo kà wán.» Á le Dónbeenì Hácírí le ūu le bán júná sī. Le ba à vūn le lònbee na ba lá bìo yi. Ba bè-wénia wee zéení le ba tonlò sá se.

Lé mu bìo khèró pàahú wáa dñn

¹⁴ Á Ī bñía le Ī loñ à lée dùndúure dà-poni na, ò o búí lòn nùpue kará le wán. O búra mu bá-zàmú khònlúee na wó lè ho sánú, á buan le khònlè na jia wi. ¹⁵ Ó o tonkaro búí zoó ló le *Dónbeenì zī-beenì na ho wáyí yi á wee bío pónpón làa yia kará le dùndúure wán: «Lá ū khònlè à ū khè mu bìo ho tá wán, mu khèró pàahú dñn.» ¹⁶ Á yia kará le dùndúure wán wáa khò mu bìo ho tá wán búenbúen véenía. ¹⁷ Ó o tonkaro búí bñía zoó ló le Dónbeenì zī-beenì yi ho wáyí, á mún buan le khònlè na jia wi. ¹⁸ Ó o tonkaro búí na wee loñ le muinì yeení dōhú bìo á zoó ló ho *ánsán cñíní lùe yi. O wee

bíò bìo kà pónpón làa yia buan le khònlè na jia wi: «Lá ū khònlè à ū líi khé ho èrèzén na ho tá wán búenbúen, ho wáa bon.» ¹⁹⁻²⁰ Ó o wáyí tonkaro mu líi khó ho èrèzén búenbúen á lée kúaa le dà-beenì na ba wee jaa ho yi ho donkíahú. Le dà-beenì na ho èrèzén wee jaa yi á wee zéení le Dónbeenì sī-cíllè bìo. Ba lée jaana ho èrèzén mu, á mu wó le cāni vā-nāa yú hā kilomēterewa khiā-tín sī, ká le booró wee dé o cúa à ká a júhú.

Le Dónbeenì tonkarowà lè mu bè-sūmáa bìo

15 Á Ī bñía le Ī loñ á Ī mōn yéréké bè-beenì búí ho wáyí na wó mi coon. Ī mōn Dónbeenì tonkarowà nūwā hēpun, á buanka mu bè-sūmáa bìo hēpun. Bún bè-sūmáa so lé bìo á à tíí le Dónbeenì sī-cíllè jii. ² Á Ī bñía le Ī loñ á Ī mōn bìo búí lòn saahó na jumu wee ce wéréwéré lòn māká dúuhú á ho dōhú mún wi yi. Bíà dàña a yia lè mí kansí lè ho mīlò jii na màa là a yèni, lé bán dñn ho saahó mu wán. Ba buan hā kòncowá na le Dónbeenì nōn ba yi, ³ á wee sío le Dónbeenì ton-sá *Moyiize là a Pioza leni: «Nùhúso Dónbeenì na dà mu bìo búenbúen,

bìo fo wee wé búenbúen lé mu bè-beera, mu wee wé ba nùpua coon.

Dímjā kána búenbúen bée,

bìo fo wee wé búenbúen á térénna, mu dñn ho tuiá poni wán.

⁴ Yia máa kōnbi fo

wón mía.

Yia á à pí máa bùaaní fo

wón mía.

Fo lé le Dónbeenì ū dōn, ū síi mía.

Ho dímjā kána nùpua búenbúen á buée bùaaní fo

lé bìo á ū wee wé bìo térénna à ba mi.»

⁵ Bún món á Ī mōn à le zī-beenì na ho wáyí jii héra. Á hā pōnsōni búkú na wee zéení le le Dónbeenì wi lè mí nìpomu á zoó díá wee mi. ⁶ Á le Dón-

beenì tonkarowà nùwā hẹ̀jun mu na fuan mu bè-sūmáa biò hẹ̀jun á zoó ló le zĩ-beenì mu yi. Ba zǎ hā báká túa bè-poa púápúú, á canka mĩten lè hā nín-kéníwà na tá lè ho sánú. ⁷ Á ɓa búa búa náa na kíńa mu bá-zàmu kanmúiní yi yà-kéní á nɔn hā lánpórá biò hẹ̀jun na wó lè ho sánú ho wáyí tonkarowà nùwā hẹ̀jun mu yi. Hā lánpórá mu sú lè le Dónbeenì na wi fée hā lúlúio na pii mía yi sī-cíflè. ⁸ Á le *Dónbeenì zĩ-beenì wáa sú lè le yiiní. Le yiiní mu wee zéení le Dónbeenì cùkú lè le dànló biò. Á nùpue yí dà máa bĩnĩ máa zo le, ká mu bè-sūmáa biò hẹ̀jun na ɓa tonkarowà mu fuan á yí kǎíina.

Mu bè-sūmáa biò hẹ̀jun biò

16 Á ĩ jǎ tǎmu búí sǎ pǎnpǎn zoó le *Dónbeenì zĩ-beenì yi à mu bía biò ká nɔn ɓa tonkarowà nùwā hẹ̀jun mu yi: «Le Dónbeenì sī-cíflè na wi hā lánpórá mu yi á mi kónkó kúia ho tá wán.»

² Ó o nín-yání tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi biò kúaa. Á mu hínɔn wó hā cǎká-sūmáa bía búenbúen na ó o yía fĩminĩ wi wán, bía wee búaanĩ a yía mu kansĩ.

³ Ó o jun ní tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi biò kúaa mu yámú jumu yi, á mu yèrémáa ka lòn nĩ-hío cǎni. Á ɓa búa na wi mu yi búenbúen húrun.

⁴ Ó o tĩ ní tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi biò kúaa hā vūna lè hā jun-dǎa yi, á hā jumu yèrémáa wó le cǎni. ⁵ Á ĩ jǎ ò o tonkaro na mu jumu biò wi ní yi á bía:

«Ũnén na wi fée á wi ká biò búí dǎn yi léra, ũ sǐ mía.

Bio fo fǎ lè ũ cǐtíí á téréna.

⁶ Ba nùpua kúaa á ũ jĩ-cúa féerowà cǎni lǎa bía biò sǎ foñ na ká cǎni, á fo bèn nɔn le cǎni ɓa yi le ɓa ju. Mu yú ɓa.»

⁷ Á tǎmu búí ló ho *ǎnsǎn cǐnĩ, á ĩ jǎ. Mu bía: «Mu bon, Núhúso Dónbeenì na

dà mu biò búenbúen, bio fo wee fĩ lè ũ cǐtíí á téréna, mu dǎn ho tǔiá poni wán.»

⁸ Ó o náa ní tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi biò kúaa le wii wán. Á le wii yú le ní wee cǐkaráa ɓa nùpua lè mí dǎhú, ⁹ á le cǐkaa ɓa lǎa sòobée. Á ɓa wee là le Dónbeenì, dén na pánká wi mu bè-sūmáa mu wán. Ba yí tà à yèrémá mí yilera lè mí wára à dérǎa ho cùkú le Dónbeenì yi.

¹⁰ Ó o hònú ní tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi biò kúaa a yía bá-zàmu kanmúinĩ wán. Á hā kǎna na ó o wi júhú wán á le tǐbĩ-cúaa dó wán. Á ɓa nùpua wee cúaaka mí dǎnnĩ lè biò ɓa lò wee berǎa. ¹¹ Á ɓa wee là le Dónbeenì lè biò hā cǎkáwá wee beérǎa ɓa lò à ɓa pá yí tà yí yèrémáa yí día mí wén-kora wéro.

¹² Ó o hènĩ ní tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi biò kúaa ho muhú na ɓa le Efaraate yi, á ho jumu và bèra a na à ɓa bá-zàwa na ló lè le wii hènĩ buee dǎn kǎi. ¹³ Á ĩ bĩnía le ĩ loń á ĩ mɔn cǐnáwa búa tĩ búí à ɓa wee lé ɓa búa búa tĩ jĩnĩ yi. Ba ka lòn bèewa. O yà-kéní wee lé o jia be-beenì jĩ yi, ká a búí wee lé o yia na ló mu jumu yi jĩ yi, ká a yà-kéní wee lé yia na wee fée hā jĩ-cúa na yí bon jĩ yi. ¹⁴ Ba lé o *Satāni tonkarowà na wee wé mu yéréké biowa. Ba à hínĩ ì tē ho dímjǎ búenbúen bá-zàwa yi á à ve, à ɓa buee tá hā hía lè le Dónbeenì, dén na dà mu biò búenbúen, le Dónbeenì mu wizon-beenì zoñ.

¹⁵ Ó o Núhúso bía: «Mĩ loń! ĩ buee yòoka mĩ wán là a kǎnlo biò. Yia fánia mí yìo, á wee zĩ mí sǎa fée bèra a na ò o yí vará mí bírí ĩ buenlò pǎahú à hā nìyio dí, wón bǎnsò júhú sǐ.»

¹⁶ Ba cǐnáwa mu von ho dímjǎ bá-zàwa búenbúen kúaa mín wán ho lahó na ɓa le Haamakedon lè mu heberemu yi.

¹⁷ Ó o hẹ̀jun ní tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi biò kúaa ho pinpiró yi. Á tǎmu búí ló mu bá-zàmu kanmúinĩ yi zoó

le *Dónbeenì zī-beenì yì, á bía pónpón: «Mu wáa vó.»¹⁸ Ho vlohó juííkaa á nà-makaa, á ho tá dèkíó lè mí pànká. Á lá ɓa nùpua lénló nìi wán ɓuee ɓúe ho pàahú mu yì á ho tá dèkéro mu ɓàn síi ðìñ yì wó yì mɔn.¹⁹ Á ho ló-beenì bénkaa lè hā cúa-tín, á ho díímíná kána lórá búenbúen fù. Le Dónbeenì yì céra ho ló-beenì *Babiloona yì dí. Á ho ðivén na wee zéení le le Dónbeenì síi cà lè mí sòobéé bìo á le kíkáa ho yì á ho jun.²⁰ Hā kána na mu jumu kíniá yì lè hā búaa búenbúen vúnun, á nùpue yì máa mi.²¹ Ho vlohó mànàayi-beera tò lion ɓa nùpua wán. Le mànàayiire dà-kéní líró dà à yì kiloowa búará-jun làa píru síi. Á ɓa nùpua là le Dónbeenì le minka lònbee na yú ɓa hā mànàayio mu bìo yì. Le lònbee mu ɓàn síi mía.

O hāa na sòobáa wee yéé mítén bìo

17 Búnn món á ɓa tonkarowā nùwā hēpun na ɓuan hā lánpórà nì-kéní vá ɓueé bó miì ò o bía: «Buen le ī zéení bìo á ī ò síinínáa o hāa na sòobáa wee yéé mítén dàkhíina jùhú làa fo, yia kará mu jun-beera jii.² Ho díímíná kána bá-zàwa wee fé o. Ho díímíná nùpua mún wee fé o làa sòobéé, ó o bìo wee khéení ɓa lòn *ðivén na ɓa jun.»³ Á le Dónbeenì Hácírí pànká kera ī wán, ó o tonkaro mu ɓuan mi vannáa le ðùure yì. Á ī mɔn hāa búii le ðùure mu yì ká a kará a yia yà-muhú búii wán. O yia mu júná lè hā bìo hēpun á wáa lè hā bìo píru. O sánia búenbúen vó lè hā yènnáa na wee là le Dónbeenì.⁴ O hāa mu na kará a wán zà le dà-muhú cúencúen. O bè-zíniá á wó lè ho sánú, lè hā *hue-sení lè mí síwà na yàwá here. O ɓuan le juuníi dèe na wó lè ho sánú. Le sú lè mu bìo na wee zéení a yìrá-wará là a bá-fénló na ó o wee wé.⁵ Le yèni búii na kúará sà yì á túara a ɓu-ure wán, le

«Babiloona beenì,

hāawa na wee yéé miten lè ho díímíná yìrá-wará ɓàn nu.»

⁶ Ī mɔn o hāa mu ò o jun le cāni á sù wee khée. Bìo bìo sà le Dónbeenì yì, bìo mà ho túiá o Yeesu jii lè ɓàn te mí cāni.

Bìo á ī mɔn wo kà, ó o bìo wó mi coon làa sòobéé.⁷ Ó o tonkaro mu bía le lée webio nɔn ó o hāa mu bìo wóráa mi coon. O bía: «Bìo ó o hāa mu, là a yia na ó o kará wán bìo karáa á ī ò benka à na foñ. O yia mu lé o yia na júná lè hā bìo hēpun, á wáa lè hā bìo píru.⁸ O yia mu na fo mɔn á yìo lá wi lua, ká bìo ká wán ó o húrun. O ko ò o vèe lè ho kōhú na nàylílo jii mía yì, à bìo lée yáa búenbúenbúen. ɓa nùpua na yènnáa yì túara hàrì ho díímíná jùhú búeeníi bìa na yú le mukāni binbirì yènnáa vūahú yì á à mi a ká ɓa à wé coon. ɓa à wé coon lè bìo ó o yìo lá wi lua, á húrun, á bīniá mɔn wán.

⁹ «Ba nùpua ko ɓa le mí yiwa hen sese à zūnnáa mu biowa mu ɓàn kúará. Hā júná bìo hēpun wee zéení hā búaa bìo hēpun na ó o hāa na bìo bía á kará wán. Hā mún lè ɓa bá-zàwa nùwā hēpun.¹⁰ Ba bá-zàwa mu tiahú á ɓa nùwā hònú béenì vó. Ká a nì-kéní wee dí mí béenì, ká yia so béenì díró wi làa mɔn. O khíi lá le, ó o máa dí le máa mía.¹¹ Ká a yia na yìo lá wi lua ká bìo ká wán ó o húrun, wón mí beere lè ɓa bá-zàwa nùwā hētín ní. O mún ló ɓa nùwā hēpun tiahú. Wón bìo á à yáa búenbúenbúen.

¹² «Hā wáa bìo píru na fo mɔn hñn bèn lè ɓa bá-zàwa nùwā píru na ðìñ yì lá mí béenì. ɓa à yì ho pànká á à dí le béenì là a yia ho pòn-za dèe cīnínú mí dòn yì.¹³ Ba à wé le jii dà-kéní á à sá à nanáa o yia mu yì lè mí pànká búenbúen.¹⁴ Ba à fi là a Pioza, ká wón màhá à ðàñ ɓa, lè bìo ó o wi ɓa júnáa búenbúen jùhú wán, á wi ɓa bá-zàwa búenbúen jùhú wán. Bìo ó o von á hueekaa, bìo siadéro wo yì fàrá ðìñ, lè ɓàn là a Pioza mu á à pání ò fà ho fūuhú.»

¹⁵ O tonkaro mu pá bíníá bía bìo kà làa mi: «Mu jun-beera mu na fo mɔn, bìo ó o háa na wee yéé mítén kará nìi, bún lé ho dí mí ná kána minka nùpua, hàrì ɓa wé lùe lée lùe, hàrì ɓa bío bíonì lée bíonì.

¹⁶ Ká hā wáa bìo pí rú na fo mɔn là a yia mí ɓeere bán á à jin o háa mu. Bìo wì o cón búenbúen ɓa à búe jùhú ká ɓa à día wo mí káamáa. ʼBa à là a taa ká bìo ká ɓa à cíf. ¹⁷ Mu bon. Le Dónbeenì dó bìo le le mí ì wé wéro ɓa sīa yì á ɓa à wé le nìi dà-kéní á à sá à nanáa o yia mu yì lè mí pànká búenbúen fúaa bìo le bía à nìi sí. ¹⁸ Ká a háa na fo mɔn, wón lé ho ló-beenì, hia yú ho pànká ho dí mí ná kána bá-zàwa búenbúen wán.»

Ho Babiloona lóhó cìlò bìo

18 Bún món á ì bíníá mɔn le Dón-beenì tonkaro búí ò o yòó ló wee lii. O yú ho pànká beenì á cùkú khon-beenì líí kúaará ho dí mí ná kùaràa búenbúen yì. ² O tonkaro mu bía bìo kà pónpón: «Ho *Babiloona beenì bìo yáara loo! Ho bìo yáara! Ho wáa lé ɓa cínáwa lóhó. ʼBa cínáwa lè mí síwà kará ho yì. ʼBa jínzàwa na yí máa là* na ɓa nùpua jina, bán búenbúen wì ho yì. ³ Ho dèéra ho dí mí ná nùpua búenbúen lè ho bá-fénlò lè ho há-fénlò lè mí síwà làa sòobée lòn dǐvén na ho juiína làa ba. Ho ka lòn háa na wee yéé mítén á ho dí mí ná bá-zàwa wee fé. ʼBa duanlowà wó ho nà-fóró bànsowà mu minka bìo na á ho lóhó mu sa sīa wee vá yì bìo yì.»

⁴ Á ì bíníá ná tãmu búí sã ho wáyì à mu bía: «Mínén na lé ì nìpomu, mi lé ho lóhó mu yì, bèra a na à mi níní yí keñ mu bè-kora na ho wee wé yì, à mu bè-sūmáa na à yí ho à yí yí mia. ⁵ Mu bè-sūmáa á à yí ho lé bìo mu minka bè-kora na ho wee wé á jà mín wán yòó bó le Dónbeenì yì, á le yí céra ho yí día. ⁶ Hā wén-kora na ho

wó lè ɓa nùpua lé hǎn bàn síi à mi mún wé làa ho. Bìo á ho wó lé bún bàn síi cúa-jun à mi wé làa ho. Ho wén-kora na ka lòn *dǐvén á ho juiína lè ɓa nùpua lé hǎn hereló bàn síi cúa-jun à mi mún juií làa ho. ⁷ Hen na ho òuaanía mítén vaá bó yì, lè mu minka bè-senì na ho weéra lè mí síi, lé ká síi à mí mún beé le ho lò à véenì ho yì. Ho wee bío mí yì le mí lé o bée, le mí yínǎ maháa á mí yì máa vá máa mi hùúu. ⁸ Lé bún nɔn à wizon-kéní búí ká mu bè-sūmáa á à yí ho. Bún lé mu húmú, lè le yì véé, lè le hīn-sūmú. Horén mí ɓeere á à cì ho dǎhú yì dúkú dúkú dúkú. Lé bìo ó o Núhúso Dónbeenì na síníá ho jùhú á pànká wì.»

⁹ Mu nǎnzon á ho dí mí ná kána bá-zàwa na lè ho lóhó mu leéra ho bá-fénlò lè ho há-fénlò lè mí síwà lè ho minka bè-senì na weéra ho síi yì á à mi ho cìlò yìinì. Ká ɓa mɔn le á ɓa à wá à kúaará ho bìo yì. ¹⁰ Mu zon ká ɓa à khén á à dǐn lé le zǎnì bìo wee wé ho yì bìo yì, ká ɓa à bío bìo kà:

«Yéréké loo, yéréké!

Ho *Babiloona beenì na lá yí máa sí yì, nín-hia jùhú dèenía sú ho pǎn-za dèe yì.»

¹¹ ʼBa duanlowà búenbúen mún ò tà le wée lòn yúmú wó ɓa wán lé bìo á yia wé è yà ɓa bìo á wáa mía. ¹² Bún biowa so lé ho sǎnú, lè ho tǎpǎn, lè hā *hue-senì lè mí síwà na yàwá here, lè hā pǎnsò-senì bè-poa, lè hā pǎnsò-muna na yàwá here lè hā súiina, lè hā búeení búí síwà na yàwá here. ʼBa mún wee yéé hā donkhue-sǎa lè mí síwà. Hā búí wó lè ɓa sāmáwà pia, hā búí lé hā búeení búí síwà na yàwá here, hā búí lé ho hǎnló, hā búí lé ho tǎpǎn, hā búí lé hā *hue-senì búí síi. ¹³ ʼBa mún wee yéé mu biowa na sāmú sí á yàwá here. Bún lé le vǐndèe búí donkuuaa, lè hā vǎn-zàwa búí, lè ho jiló na sāmú sí, lè ho mǐrè. ʼBa mún wee yéé

*18:2 ʼBa jínzàwa na yí máa là: Mi loñ ho Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 14.12-18

ho òwén lè ho níló, lè mu òmú lè ho òníló lè mí síwà. Ba mún wee yèé ba nàwa, ba pia, ba cúawa lè mí wòtórówa. Ba mún wee yèé ba nùpua. ¹⁴ Ba wé è wá ká ba à bío bío kà: «Mu minka bè-senì na ù yìo lá wee lé á yáara vó búenbúen. Ù nàfòró lè ù semu búenbúen vó. Fo máa bìní máa yí mu hùúu.»

¹⁵ Ba òduanlowà na òduara ho yì wóràa ho nàfòró bànsowà á à khèn á à ònín lè le zání bío wee wé ho yì bío yì. Ba à tà le wée lòn yúmú wó ba wán ¹⁶ ká ba à bío bío kà:

«Yéréké loo, yéréké!

Ho ló-beenì yáara vó!

Ho lá ka lòn háa na wee nì há pònsò-senì bè-poa,

lè há pònsò-muna na yàwá here,

á wee zí mu biowa na wó lè ho sánú,

lè há *hue-senì lè mí síwà na yàwá here.

¹⁷⁻¹⁸ Ho ló-beenì mu nàfòró búenbúen ònín yáara vó ho pòn-za ònín yì.»

Há won-beera júnása, làa bìà wee pà há, làa bìà wee zo há, làa bìà wee yí mí jii ònín mu yámú jumu wán, bán búenbúen ká ba mún ho ló-beenì mu ònín yìlín á ba à khèn á à ònín, á à bío bío kà pònpón: «Ho ló-beenì mu ònín sí lá mía.»

¹⁹ Ba à tà le wée á wé è khui le ònín á à kúee mí wán lòn yúmú wó ba wán, ká ba à bío bío kà pònpón:

«Yéréké loo, yéréké!

Lè ho ló-beenì mu minka nàfòró bío yì á há won-beera bànsowà á nàfòró wiráa.

Lè bún búenbúen ònín yáara vó ho pòn-za ònín yì.»

²⁰ Minén na wì ho wáyí, mì zàmaka ho yáaró bío yì.

Minén na bío sà le Dónbeenì yì,

là a Yeesu tonkarowà lè le Dónbeenì jì-cúa fèerowà, minén mún zàmaka.

Lè bío le Dónbeenì sìnín ho jùhú bío ho wó làa mìa bío yì.

²¹ Á ho wáyí tonkaro búí na pànká wì wáa lá le hue-be-beenì búí á lèeráa dó

mu yámú jumu yì ò o bía: «Lé ká síí á ba khí lèeráa ho ló-beenì *Babiloona lè mí pànká cúekúee wán, á nùpue yèe máa bìní máa dá ho wán. ²² Ù kòncó búawá, lè ù len-béwá, lè ù pòròpí-wíwa, lè ù búaa-wíwa á sà máa bìní máa jì hùúu. Ù ní ton-sáwá á nùpue yèe máa bìní máa dá wán. Ù bío níló sà máa bìní máa jì. ²³ Khoomu máa bìní máa dé fòh. Yaamu máa bìní máa ca fòh. Bún búenbúen á à wé fòh, lé bío á ù òduanlowà bío wì po ho òmíná òduanlowà búenbúen. Fo mún khà ho òmíná nùpua búenbúen vínín lè ù nín-símú wáa. ²⁴ Le Dónbeenì jì-cúa fèerowà, làa bìà ká na bío sà le yì na ba bó, lè ba nùpua na ba bó búenbúen, bún búenbúen jà ho ló-beenì mu jùhú yì. Lé bún te bío le Dónbeenì á à sìnínáa ho jùhú.»

19 Bún món, á ì jà tàmú búí sà ho wáyí lòn zàmá-kúii na wee bío: «Mì khòóní le Dónbeenì.

Lérén lé ònín wee féní ba nùpua.

Ho cùkú lè ho pànká á bío sà wán Dón-beenì yì.

² Bío le wee fí lè le cítí á téréenna, mu ònín ho tùúà pòni wán.

Mu bon, lérén lé ònín sìnín a háa mu na sòobáa wee yèé mìnén jùhú,

yà wó á ho òmíná nùpua pánín làa wó á yáararáa ba.

Le Dónbeenì ton-sáwá na hómú bío ló a ní yì á le dù yúaa.»

³ Mu tàmú pá bíní bía:

«Mì khòóní le Dónbeenì!

Ho ló-beenì mu ònín ònín máa hí máa mì.

Ho yìlín á à lé fèe há lúlúio na jii mìa yì!»

⁴ Á ba nì-kía bóóní làa nùwá náa, lè ba búaa búaa náa á líí búrá le Dónbeenì na kará mí bá-zàmu kanmúin wán yahó, á ba wee bío:

«*Amiina! Mì khòóní le Dónbeenì!»

O Pioza yaamu sánú díró bìo

⁵ Á ĩ ná tãmu búí sã lè mu bá-zàmu kanmúiní cǔn à mu bía:

«Minén na lé le Dónbeenì ton-sáwá na wee kǔnbi le,

bìo bìo jùhú wi làa bìo bìo jùhú míá, mi khòoní wàn Dónbeenì.»

⁶ Á ĩ bíníá ná tãmu búí sã ho wáayi lòn zàamá-kúii tãmu. Mu sã ná lòn jun-beenì vǎnáló, mu sã ná lòn viohó na nà lè mí pánká bìo síi, á bía bìo kà:

«Mi khòoní le Dónbeenì

lè bìo á wa Núhúso Dónbeenì na dà mu bìo búenbúen á wi mí béenì yi.

⁷ Mi le wa sĩa wa, mi wa zàmarka, mi wa dé ho cùkú le yi,

lè bìo ó o Pioza yaamu sánú díró á dǔn. Bàn fũaalè wón wíokaa mítén wó.

⁸ Le Dónbeenì nǎn hã sì-zínià bè-senì bè-poa púiapúia wo yi.»

Hón sì-poa so bìo wee zéení bìo térénnà na á bìo bìo sǎ le Dónbeenì yi wó.

⁹ Á le Dónbeenì tonkaro wáa bía nǎn mi: «Túa bìo kà: Bía ɓa von o Pioza yaamu sánú díníi bèntún júná sí.» Ò o bíníá bía: «Bìo bía lé le Dónbeenì tũíá na á le mà.» ¹⁰ Á ĩ wáa líi búrá a tá le ĩ búaaní a, ká a màhá bía nǎn mi: «Ébé! Yí wé bún. Inén wee sá le Dónbeenì tonló lè ùnén lè mìn zàwa lè mìn hínni bìo síi, minén na bò ho tũíá poni na ó o Yeesu zéeníá yi. Le Dónbeenì lé dío à ù búaaní. Mu bon, ho tũíá poni na ó o Yeesu zéeníá, lé hón á le Dónbeenì jì-cúa fèerowá jì-cúa fàrá wán.»

Bìo á yia yòora a cón-poni á à wé

¹¹ Á ĩ bíníá le ĩ loń, á ĩ mǎn à ho wáayi jii héra. Á ĩ le ĩ loń à lée cón-poni na. Yia yòora a yèni ɓa le «Yia láayi wi á lé ho tũíá poni bànso.» O wee síiní ɓa nùpua júná, à tá hã hĩa làa bìo térénnà. ¹² O yio ka lòn dǔhú denle. Mu bá-zàmu khònlúe-zàwa cèrèè á búra a jùhú yi. Yèni búí á túara a wán. Nùpue yí zū le ká mu yínón

orén mí dòn. ¹³ O kánbun na ó o zǎ á zĩira le cǎni yi. O yèni búí ɓa le «Dónbeenì bionì.»

¹⁴ Ba hĩn-táwá na ló ho wáayi á yòora ɓa cón-poa bò a yi. Ba zǎ hã sì-poa bè-senì púiapúia. ¹⁵ Khà-tóní yara junso na jia wi á wee lé o jii yi. Hón khà-tóní so lé hia ó o ò firáa lè ho dímjíná kǎna nùpua, á à dǎn ɓa. Ò o ò sùwaní mí pánká ɓa wán làa sòobé. O ò fí ɓa làa bìo ɓa wee firáa ho Èrèzén bía à jaa bìo síi, à zéenínáa le Dónbeenì na dà mu bìo búenbúen sì-cǐlè. ¹⁶ Bìo kà lé bìo túara a kánbun là a buzòohú wán:

«Bá-zàwa búenbúen bée, Núnása búenbúen Núhúso.»

¹⁷ Á ĩ bíníá le ĩ loń, á ĩ mǎn le Dónbeenì tonkaro búí ò o zoó dǐn le wii yi, á wee bío bìo kà pǎnpǎn lè ɓa jínzàwa na wee khĩ yòo dée firíciríi ho wáayi: «Mí buee kúee mín wán à mi dí ho sánú, hia le Dónbeenì wíokaa bìo. ¹⁸ Bía búenbúen na húrun á mi buee dí sǎniá: Ba bá-zàwa, ɓa dásíwá júnása, ɓa cúawa làa bía wee yòo ɓa, ɓa nùpua na wi mítén lè ɓa wobáani, bía bìo jùhú míá làa bía bìo jùhú wi.»

¹⁹ Á ĩ bíníá le ĩ loń á ĩ mǎn o yia, lè ho dímjíná bá-zàwa lè mí hĩn-táwá, à ɓa kúaa mín wán à firáa làa yia yòora a cón-poni lè mí hĩn-táwá. ²⁰ Á ɓa wiira a yia mu, á wiira yia fèera hã jì-cúa na yí bon na wó mu yéréké biowa o yia mu yahó. O wó kà síi á khàráa ɓa nùpua víniá, bán na ó o yia mu fiiminì bò wán, bán na búaaní o kansì. O yia mu là a jì-cúa fèero mu á ɓa kúaa ho kǐrǐbì dǎ-be-beenì yi lè mí yèn-vèení. ²¹ Ó o yia mu hĩn-táwá na ká bán á yia yòora a cón-poni bó lè ho khà-tóní na wee lé o jii yi, á ɓa jínzàwa búenbúen buee dú ɓa sǎniá, á sù.

Bìo wó hã lúlúio khĩá-pírú pàahú

20 Á ĩ bíníá le ĩ loń á ĩ mǎn le Dónbeenì tonkaro ò o ló ho wáayi

wee lii. O buan ho kōhú na nàyiló jii mía bān zūajii won-za, á buan ho zúakùarí na bùaa. ²O tonkaro mu wiira a jia be-beenì. O jia mu lé o háa na wi bín hàánì. Ba wee ve o làa Nì-bàkáló tàà Satāni. O wiira a can lè ho zúakùarí ò o mía dā hā lúlúio khiá-pírú. ³O can wo ló dó ho kōhú na nàyiló jii mía yi, á dó jii, á bò le Dónbeenì fiiminì wán. O wó bún bèra a na, ò o wáa yí bíní yí dān khà ba nùpua víní ká hā lúlúio khiá-pírú mu yí khiína. Ká hñn khií khiína, ó o ko ò o lén lée fee día o ò wé ho pñn-za dèe.

⁴Á ĩ bñía le ĩ loñ á ĩ mɔn bá-zàmu kan-múiní. Bìà kará hā wán á le béenì díró pànká nɔn yi. ĩ mún mɔn bìà ba kúiora júná mànákwà. Ba kúiora ba júná lé bìo ba zééní ho tuiá na ó o Yeesu mà, á buera le Dónbeenì bíonì. Bán yí bùaaní o yia, á yí bùaaní o kansi. O fiiminì mún mía ba ñuráa lè ba níní wán. Ba vèera á à páanì ì dí le béenì làa yia le Dónbeenì mɔn lera á à dā hā lúlúio khiá-pírú. ⁵Bún lé ho nín-yání vèeró. Ba nì-hía na ká bán máa vèe ká hā lúlúio khiá-pírú jii á yí sú. ⁶Bia nín-yání vèera bán júná sī, ba bìo sà le Dónbeenì yi. Mu cúa-jun ní húmú máa yí pànká bán wán. Ba à wé le Dónbeenì làa yia le mɔn lera yankarowà. Ba à dí le béenì làa wo á à dā hā lúlúio khiá-pírú.

O Satāni bìo yáara

⁷Ká hā lúlúio khiá-pírú mu khiína, á ba à lén o Satāni á lée fee á à díá ⁸ó o tñn ì híní wé è khà ho ðímíjǎ kǎna búenbúen nùpua á à vīnì. Hñn kǎna so ba wee ve làa Kooki làa Makooki† Ò o ò ve ba à kúee mín wán hā hīa táró bìo yi. Ba à wé boo lòn yámú jumu jii hñnlè bìo bìo sīi. ⁹Ĭ mɔn ba à ba ló ho ðímíjǎ kùarǎa búenbúen yi jàana lua á buée dó kínía ho lóhó na le Dónbeenì wa làa sòobé yi,

hà le nìpomu wi yi. Ká ðōhú búí màhá ló ho wáayi á líí bó ba júhú. ¹⁰O Satāni na lá wee khà ba vīnì wón ba wīra dó ho kírìbì dā-be-beenì yi, hen na á ba kúaa o yia làa yia fèera hā jì-cúa na yí bon yi. Ba lò á à be bín fée le wisoni lè ho tñnàhú hā lúlúio na jii mía yi.

Le Dónbeenì cítio ho ðímíjǎ nùpua búenbúen

¹¹Á ĩ bñía le ĩ loñ á ĩ mɔn bá-zàmu kanmú-beenì dà-poni làa yia kará le wán. Ho tá lè ho wáayi juuna vúnun o yahó, á máa bñí máa mī. ¹²Á ĩ bñía le ĩ loñ á ĩ mɔn ba nì-hía, bìo bìo júhú wi làa bìo bìo júhú mía, à ba ðinn mu bá-zàmu kanmúiní mu yahó. Ó o búí hénkaa hā vōnna na ba nùpua bè-wénia túara yi. Ó o búí mún lá ho vūahú búí héra. Hón á bìo yú le mukānì binbirì yènnáa túara yi. Á le Dónbeenì fǎ le cítii ba nì-hía wán á héhaa lè ba bè-wénia na túara hā vōnna mu yi. ¹³Bia húrun mu jumu yi céra á mu jumu díá á ba ló. Hàrì mu húmú lè ho nì-hñnbó-lóhó á díá mī nì-hía á ba ló. Á le Dónbeenì cítio ba nì-hía búenbúen á héhaa làa bìo ba nì-kéní kéní wó. ¹⁴Á mu húmú lè ho nì-hñnbó-lóhó á ba dóra kúaa ho dā-be-beenì yi. Hón dā-be-beenì so lé mu húmú cúa-jun ní. ¹⁵Nùpue lée nùpue na yèni mía ho vūahú na á bìo yú le mukānì binbirì yènnáa túara yi, bán búenbúen ba mún dóra kúaa ho dā-be-beenì mu yi.

Ho wáayi finle lè ho tá finle

21 Á ĩ bñía le ĩ loñ á ĩ mɔn ho wáayi finle lè ho tá finle. Ho wáayi lè ho tá na lá wi lè ho yahó á juuna vúnun. Mu yámú jumu wáa mía. ²Á ĩ mɔn ho Zeruzaleemu lóhó dà-finle, hia bìo sà le Dónbeenì yi. Ho ló ho wáayi le Dónbeenì cñn wee lii. Ho se làa sòobé lòn há-fia

†20:8 Kooki làa Makooki: Hā bìo wee zéení bìà lé le Dónbeenì zúkúsa bìo ho pàahú vaa véení. Loñ Ezekielee vūahú 38-39

na wíokaa míten mí yaamu bìo yi. ³ Á mu tñ-beenì búí sã já là mu bá-zàmu kanmúiní cón á bía: «Mi loí, bìo kà wán á le Dónbeenì páanía kará là ba nùpua. Le páanía kará làa ba, á ba lé le nìpomu. Le Dónbeenì mí beere wi làa ba. ⁴ Le sùukaa ba yèn-caa búenbúen. Mu húmú là le yi véé là le wée, là le lònbee á wáa vó, lé bìo á mu bè-kía búenbúen vó.»

⁵ Á yia kará mu bá-zàmu kanmúiní wán wáa bía: «Mi loí, ì wó mu bìo búenbúen là mu bè-fia.» O bía: «Túa bìo á ì bía, lé bìo hã bíoní mu lé ho tuiá poni á láayi wi.»

⁶ Ó o bñía bía: «Mu pii wáa sú. Lé ìnén á búaa mu bìo búenbúen púhú, á lé ìnén mún ò véení mu bìo búenbúen. Ì lé mu bìo búenbúen púhú búenfi, á mún lé mu véení. Yia le ju-hání dà, á mu jummu na wee lé le mukāni binbirì jun-dání yi á ìnén ò na bànso yi làa káamāa ó o ò ju. ⁷ Bún búenbúen lé hã kía na bìo á à sù yia fá ho fúuhú yi. Á ì wáa à wé bànso bàn Dónbeenì, á bànso wáa à wé ì za. ⁸ Ká ba zónlowà, làa bìo pá le Dónbeenì bìo, là hã yirá-wará wérowà, là ba nì-búewá, làa bìo wee wé ho há-fénló là ho bá-fénló là mí síwà, là ba nì-cíwa, là ba wón-hāwà, là ba sabín-fūaalowa, bán búenbúen á à kúee ho kirbí dā-be-beenì yi á bún bèn ò wé bán bìo na sà ba yi. Bún lé mu húmú cúa-jun ní.»

Ho Zeruzaleemu lóhó dà-fínle

⁹ Á le Dónbeenì tonkarowà nùwā hēpun na fuan hã lánporá bìo hēpun na mu bè-sūmāa wi yi nì-kéní á fueé bía non mi: «Buen le ì zéení a Pioza bàn há-fia làa fo.»

¹⁰ Á le Dónbeenì Hácírí pánká kera ì wán ó o tonkaro mu lá mi yòoraráa le búee búí na búaa á dñn làa sòobé wán. O zéení ho Zeruzaleemu lóhó na bìo sà le Dónbeenì yi làa mi ká ho ló ho wáyí le Dónbeenì cón wee lii. ¹¹ Ho lóhó mu wee puiíka kúíákúíá là le hue-senì na yàwá

here na ba le zasipu bìo sí. Ho wee ce wéréwéré lòn māká dúuhú. Bìo ho wee puiíkarāa wee zéení le Dónbeenì cùkú. ¹² Ho lóhó mu dándá na bánbāa ho á búaa, á mún dñn. Hã zūapiní na wi ho dándá mu yi á lée píru jun. Á hã là mí dà-kéní kéní á le Dónbeenì tonkarowà nì-kéní kéní pan yi. Ó o *Isirayeele zì-júná píru jun yènnāa túara hã zūapiní mu mí dà-kéní kéní wán. ¹³ Hã zūapiní bìo tñ wi là le wii hēnfi, bìo tñ wi là le wii hēnfi bàn nín-tiānì, bìo tñ wi là le wii hēnfi bàn nín-kāahó, ká hã bìo tñ wi là le wii tēnfi. ¹⁴ Ho dándá mu púhú bàrá hã hue-be-beera píru jun wán. O Pioza tonkarowà píru jun yènnāa túara hã hue-be-beera mu dà-kéní kéní wán.

¹⁵ Ó o tonkaro mu na wee bío làa mi á fuan le dēe búí na wee mōnzā là mu bìo. Le wó là ho sánú. Dén lé diò ó o ò mōnzā là ho lóhó, là ho zūapiní, là ho dándá. ¹⁶ Ho lóhó mu sáa lée bìo náa, á maa mín. Ó o tonkaro mu wáa mōnzā ho lóhó mu á ho yú mu bìo mōnzānii cúa-muaaseé píru jun na à yí hã kilo-meeterewa muaaseé jun làa khiā-nāa sí. Ho dāamu á mún maa mín là ho sání dà-kéní tóntómú. ¹⁷ O mún mōnzāa ho lóhó mu dándá làa bìo ba nùpua wee mōnzā là mu bìo á ho yú nín-kókóní cúa-búará-hēpun làa bìo náa. ¹⁸ Ho dándá mu son là hã *hue-senì búí na ba le zasipu. Ho lóhó mí beere hón son là ho sánú binbirì, á wee ce wéréwéré lòn māká dúuhú. ¹⁹ Hã hue-be-beera píru jun na ho dándá púhú bàrá wán á donkhueékaa là hã hue-senì píru jun.

Le nín-yání hue-be-beenì á donkhueéra là le hue-senì na ba le zasipu.

Le jun ní donkhueéra là le hue-senì na ba le safiire.

Le tñ ní donkhueéra làa diò ba le kaliseduana.

Le náa ní donkhueéra làa diò ba le emeroode.

²⁰ Le hònú ní donkhueéra làa dìo ɓa le saaduana.

Le hènín ní donkhueéra làa dìo ɓa le koronaliina.

Le hẹ̀pun ní donkhueéra làa dìo ɓa le korisoliite.

Le hẹ̀tín ní donkhueéra làa dìo ɓa le beeriile.

Le dẹ̀nín ní donkhueéra làa dìo ɓa le topaaze.

Le pírú ní donkhueéra làa dìo ɓa le korizoparaze.

Le pírú dòn ní donkhueéra làa dìo ɓa le turikuaaze.

Le pírú jun ní donkhueéra làa dìo ɓa le amitisiite.

²¹ Hã zūapiní pírú jun na lénkaa ho lóhó mu dándá yi wonna lè mí dà-kéní kéní á wó lè hã hue-poa ɓúí sɪ́ bè-sení dà-kéní kéní na yàwá here. Ho lóhó mu wā-beenì hón wó lè ho sánú, á wee ce wéréwéré lòn māká dúuhú.

²² Ho lóhó mu á ĩ yí mɔn *Dónbeenì zī-beenì yi. Ho màkóo mía le yi, lé bìo ó o Njúhúso Dónbeenì na dà mu bìo búenbúen là a Pioza lé bán mí ɓeere á wi bín. ²³ Ho lóhó mu màkóo mía le wii lè ho pīihú khoomu yi. Le Dónbeenì cùkú ka lòn khon-be-beenì á dó ho wán. Ó o Pioza mún dó mí khoomu ho wán. ²⁴ Lé búnn khoomu so á ho díjíńá kána nùpua á à keń yi. Á ho díjíńá bá-zàwa á à ɓua mí ní bìo ò ɓuennáa ho yi. ²⁵ Ho lóhó mu dándá zūapiní á maa bíní maa pe le wisoni yi. Mu bon. Hã maa bíní maa pe, lé bìo á tá maa bíní maa hĩ. ²⁶ Ho díjíńá cùkú lè ho bè-sení búenbúen á ɓa wé è ɓua à ɓuennáa ho lóhó mu yi. ²⁷ Bìo na yí maa ce le Dónbeenì yahó maa zo ho lóhó mu hùúu. Hã yírà-wará wérowà lè ɓa sabín-fūaalowa mún maa zo ho lóhó mu hùúu. Bìà yènnáa túara bìà yú le mukānì binbirì yènnáa vūahú yi, hĩa ó o Pioza te, lé bán mí dòn zoó keení ho lóhó mu yi.

22 Ó o tonkaro mu zééní ho muhú ɓúí làa mi. Ho jummu wee na le

mukānì binbirì ɓa nùpua yi. Mu wee jui-íka lòn māká dúuhú. Mu wee lé le Dónbeenì là a Pioza bá-zàmu kanmúiní cón, ² à vāná ho lóhó mu wā-beenì sīi yi. Á le vīndèe na wee na le mukānì binbirì á wi ho muhú mu sáa mí bìo jun yi. Le wee ha hã cúa-pírú jun le lúlúure yi. Pīihú lée pīihú à le ha. Le ɓàn vōnna lé le tīnì á ho díjíńá kána nùpua wee vānání lè mítén. ³ Bìo ɓúí na le Dónbeenì dánkánía á maa bíní maa keń ho lóhó mu yi. Le Dónbeenì là a Pioza bá-zàmu kanmúiní wi ho yi, á le Dónbeenì ton-sáwá wé è ɓuānání le Dónbeenì. ⁴ Ba à mi le Dónbeenì yahó, le yèni á à túa ɓa ɓuráa wán. ⁵ Ho tá maa bíní maa hĩ. Nùpua màkóo maa bíní maa keń fīntání làa wii khoomu yi, lé bìo ó o Njúhúso Dónbeenì á à dé mí khoomu ɓa wán. Ba à dí le ɓéeni fēee hã lúlúuo na jii mía.

O Yeesu le hen làa cínú ká mí ĩ bíní ĩ ɓuen

⁶ Búnn mún, ó o tonkaro mu bínía bía nɔn mi: «Hã bióní na fo já lé ho tūiá poni á láayi wi. O Njúhúso Dónbeenì lé yia wee dé mí Hácírí mí jì-cúa fēerowà yi. Orén lé yia tonkaa mí tonkaro ò o ɓuee zéení bìo á à wé hen làa cínú lè mí ton-sáwá.»

⁷ O Yeesu bía: «Loń, ĩ ĩ bíní ĩ ɓuen hen làa cínú. Yia wee tà bè le Dónbeenì jì-cúa na fēera ho vūahú na kà yi ɓèntín júhú sī.»

⁸ Lé ínén Zān á mɔn mu biowa mu, á já bìo bía búenbúen. Bìo á ĩ mɔn mu á já mu wó, á ĩ líí ɓurá o wāayi tonkaro mu tá le ĩ ɓuānání a. ⁹ Ká a màhá bía nɔn mi: «Ébé! Yí wé búnn. Ínén wee sá le Dónbeenì tonló lè ūnén lè mìn zàwa lè mìn hínni bìo sīi, minén na lé le *Dónbeenì jì-cúa fēerowà làa bìà wee tà bè ho vūahú na kà bióní yi. Le Dónbeenì lé dìo à ū ɓuānání.»

¹⁰ Ó o pá bínía bía: «Hã jì-cúa na fēera ho vūahú na kà yi á ū yí ɓua ū dòn. Mu bon, bìo hã zééní wéro á sūarāa. ¹¹ Yia

yí térénna, à wón wé wé bìo yí térénna. Yia yí maa ce le Dónbeenì yahó, à wón wé wé bìo yí maa ce le Dónbeenì yahó. Yia térénna, à wón wé wé bìo térénna. Yia bìo sà le Dónbeenì yi, à wón wé wé bìo sī le Dónbeenì yi.»

¹²O Yeesu bīnía bía: «Loñ, ī ì bīnī ì buen hen làa cīnū. Bía wó se làa bía yí wó yí se lè mí nì-kéní kéní á ì buan bìo na ko làa ba wà buée na yi. ¹³Lé inén á búia mu bìo búenbúen nūhú, á lé inén mún ò véení mu bìo búenbúen. Ī lé mu bìo búenbúen nūhú búeñí, á mún lé mu véení.

¹⁴«Bia sɛera mí sī-zīnia á hā wee ce wéréwéré bán núná sī. Ba à dān ò zo ho lóhó mu yi á zoó dí le vīndɛɛ na wee na le mukānī binbirī bia. ¹⁵Ká bía lé ba booní* lè ba nì-cīwa, làa bía wee wé ho há-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí sīwà, lè ba nì-búewá, lè ba wōn-hāwà, làa bía wa hā sabíoní, bán búenbúen á à keñ ho khūuhū.

¹⁶«Īnén Yeesu lé mi tonkaa ī tonkaro na ló ho wáayi ò o buée zéení mu biowa mu bìo lè minén kèrètíewa mi kuio yi. Ī

lé o bée *Daviide mōnmānī, ī ka lòn tá-tīa mǎnāyīire[†] na wee nūíka.»

¹⁷Le Dónbeenì Hácírí là a há-fīa páanía wee bío le: «Buen.» Bía búenbúen nǎ bìo bía à bán mún bío le: «Buen.» Bía le nū-hānī dà, à bán buen. Bía wī à ba nū mu nūmu na wee na le mukānī binbirī à ba buée nū mu làa kāmáa.

¹⁸Minén búenbúen na wee nī le Dónbeenì nī-cúa na fɛera ho vūahú na kà yi á inén Zān wee mī bìo kà làa sòobée á à na yi: Hen ká nùpue bò bìo ho vūahú mu nī-cúa na fɛera wán, á le Dónbeenì ì wé á mu bè-sūmáa na bìo bía ho vūahú mu yi á à yí fànso. ¹⁹Ká yia fɛn mún lera bìo fúí ho vūahú mu nī-cúa na fɛera yi, á le Dónbeenì á à lén fànso nī le vīndɛɛ na wee na le mukānī binbirī bia dīnī, lè ho lóhó mu zoró yi, làa bìo mu zéeníanáa ho vūahú mu yi.

²⁰Á yia na zéení bìo bía ho vūahú na kà yi bìo wee bío bìo kà: «Hen làa cīnū ká ī bīnī ì buen lée kénkén.»

«*Amiina! Nūhúso Yeesu, buen!»

²¹Le o Nūhúso Yeesu wé mí sāmū lè ba búenbúen.

*22:15 Ba booní: Ba zúífūwa cǎn á ba booní bìo wee zéení ba nùpua na yí maa ce le Dónbeenì yahó.

†22:16 Tá-tīa mǎnāyīire: Mī loñ 2.26-28